

Kaimana'o Tominkaru Paradan

Wapishana New Testament

Contents

Matthew Saadani Kaimana'o Kuwai	1
Mark Saadani Kaimana'o Kuwai	72
Luke Saadani Kaimana'o Kuwai	114
John Saadani Kaimana'o Kuwai	199
Apostlenao Sha'apaapanii Kida Daua'o	249
Paul Kaaritan Rome Iainao Ati'o	320
Kiwiini'o Paul Kaaritan Corinth Sannao Ati'o	352
Itamautan Paul Kaaritan Corinth Sannao Ati'o	384
Paul Kaaritan Galatia Baara Sannao Ati'o	405
Paul Kaaritan Ephesus Sannao Ati'o	416
Paul Kaaritan Philippi Sannao Ati'o	428
Paul Kaaritan Colosse Sannao Ati'o	436
Kiwiini'o Paul Kaaritan Thessalonica Sannao Ati'o	444
Itamautan Paul Kaaritan Thessalonica Sannao Ati'o	452
Kiwiini'o Paul Kaaritan Timothy Ati'o	457
Itamautan Paul Kaaritan Timothy Ati'o	467
Paul Kaaritan Titus Ati'o	475
Paul Kaaritan Philemon Ati'o	480
Kaarita Saada-kariwai Hebrewnao Ati'o	483
James Saadani Kaarita	507
Kiwiini'o Peter Kaaritan	515
Itamautan Peter Kaaritan	524
Kiwiini'o John Kaaritan	530
Itamautan John Kaaritan	538
Idikinautan John Kaaritan	540
Jude Saadani Kaarita	542
Jesus Aida-kidani John Ati	545

Kaimana'o Tominkaru Paradan

New Testament in Wapishana (GY:wap:Wapishana)

Language: Wapishana

Provided by: Wycliffe Bible Translators, Inc.

This print-on-demand edition of Scripture is produced and provided at cost by the Digital Bible Society in partnership with the Bible League of Canada, Open Doors International, and other missions and translation agencies. To order additional copies of this or other Bibles, please visit www.dbs.org (USA), www.bibleleague.ca (Canada), and www.opendoors.org (Europe).

Copyright and Permission to Copy

Copyright © 2012 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Copyright © 2012 Wycliffe Bible Translators, Inc. Scripture text used by permission.

PDF, ePub, and MOBI Bible covers and design are copyrighted 2017 by the Digital Bible Society (www.dbs.org).

PDF generated on 2017-08-24 from source files dated 2017-08-24.

4e6e1c91-4626-5514-a025-cfea0a0ebc88

ISBN: 978-1-5313-0690-8

Matthew

Saadanii Kaimana'o Kuwai

Di'oraz kaarita daua'o

Di'oraz kaarita Matthew saadanii Tominkaru na'iki udani Jesus Christ daua'o. Matthew, uruu 12 apostlenao bii iki'o. Uapostle-tinan ua'ii zii, uruu zaamaapauz tax puraatannaa,* mazan Jesus zaamatan uruu kaudina'o nii pa'ati, uruu idi uwa'akan pakaudin-kizi. (Puawunuuta Matthew 9:9-13 ida'a.) Mark na'iki Luke saadanii kaarita ida'a Matthew uu dakota-ka'o Levi kii.

Pakaaritan ida'a kiwiitapa Matthew kowaadan kanom Jesus Christ dokoza-daunnao nii. Ukowaadan uruu King David Takaan-daun, ukau'an Matthew dakotan uruu David dani kii. Matthew kowaadan uruu wuru'u Christ, Jewnao zaudapaniaz, prophetnao kowaadauzon idi kotua'a naa i'ati Tominkaru dyuudan nii izannaa nii na'iki inaobanaa nii. (Hebrew paradan ida'an udakota-ka'o Messiah kii.)

Na'iki ukowaada na'apam Jesus kaudinan ma'ozaka'o ida'an, usha'apata umanawun kida'o aimaakan aona'o pidan ka'iitan pasha'apatan. Ukakuda karinainao pidannao, uso'ota oia'o doronainao pidannao ai, na'iki ukadishita-kida mawakainao.

Iriba Matthew kowaadan Jesus kakinaopan dau'u pidannao. Ukakinaopan sakitapa'o mashaapa-karu daua'o chapter 5, 6 na'iki 7 ida'a; ukakinaotan 12 pa'apostlenao chapter 10 ida'a; ukowaadan di'itinapa-kinai kuwai kida Tominkaru naobanaitinan daua'o chapter 13 ida'a; utominapa-kidan da'anainao paugaru kaimana'o mashaapa-karu daua'o chapter 18, 19 na'iki 20 ida'a; na'iki ukowaadan amazada katokon-tinan daua'o chapter 24 na'iki 25 ida'a.

Matthew kowaada na'apam Jesus zowii-ka'o, na'iki ukadishitan pamawaka-kizi iki. Ukowaada na'apam udyuudan apostlenao kakuwaapa'anan pa'ati ipai amazada kawana'ati, na'iki uaipan izaaamatan papidanannao nii. (Puawunuuta Matthew 28:16-20 ida'a.)

Kaarita buutinpan kida

Jesus dokoza-daunnao 1:1-17

Jesus Christ shakatan 1:18—2:23

John Chikaawunuupauzo kaudin-kizi daua'o 3:1-12

Jesus chikaawunuu-ka'o na'iki utiwaa-kidapa-ka'o 3:13—4:11

Jesus kaudinan Galilee Baara ii aka 4:12—18:35

Jesus kaudinaan pamakopan dono Jerusalem iti 19:1—20:34

Jesus sha'apatanii kida, pazowii-ka'o ua'ii 21:1—26:46

Jesus zaamata-ka'o, na'iki uzowii-ka'o 26:47—27:66

Jesus kadishitan pamawaka-kizi iki, na'iki uaidinan pidannao ati 28:1-20

***1:0** *zaamaapauzo tax puraatannaa*: Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii.

Di'oraz Jesus doku-daunnao kainaabatinapa-kinaa

(Luke 3:23-38)

1 Di'oraz kuwai ida'a kakuwaapa-karu Jesus Christ doku-daunnao sakadinan iki'o dau'ana'o.[†] Jesus Christ, uruu King David takaa-daun, na'iki David, uruu Abraham takaa-daun.

² Di'i naa i'uu kida sakadinanu'u Abraham di'iki'o atii King David ida'ati: Abraham dani uu Isaac; Isaac dani uu Jacob; Jacob dani uu Judah na'iki kaina'a ba'oran u'inawuzunao; ³ Judah dainao uu Perez na'iki Zerah (idaroo uu Tamar); Perez dani uu Hezron; Hezron dani uu Ram; ⁴ Ram dani uu Amminadab; Amminadab dani uu Nahshon; Nahshon dani uu Salmon; ⁵ Salmon dani uu Boaz (Boaz daroo uu Rahab); Boaz dani uu Obed (Obed daroo uu Ruth); Obed dani uu Jesse; ⁶ Jesse dani uu King David.

Aizii di'i Jesus Christ doku-daunnao dau'ana'o King David di'iki'o, atii patarubanao na'akan ida'ati Israelitenaoo pawiiizi iki Babylon iti: David dani uu Solomon (Solomon daroo Uriah daiaro-daun); ⁷ Solomon dani uu Rehoboam; Rehoboam dani uu Abijah; Abijah dani uu Asa; ⁸ Asa dani uu Jehoshaphat; Jehoshaphat dani uu Jehoram; Jehoram dani uu Uzziah; ⁹ Uzziah dani uu Jotham; Jotham dani uu Ahaz; Ahaz dani uu Hezekiah; ¹⁰ Hezekiah dani uu Manasseh; Manasseh dani uu Amon; Amon dani uu Josiah; ¹¹ Josiah dani uu Jehoiachin[‡] na'iki kaina'a ba'oran u'inawuzunao.

¹² Aizii patarubanao na'akan dauna'ana'o Israelitenaoo Babylon iti atii Jesus Christ ida'ati'i dau'ana'o: Jehoiachin dani uu Shealtiel; Shealtiel dani uu Zerubbabel; ¹³ Zerubbabel dani uu Abiud; Abiud dani uu Eliakim; Eliakim dani uu Azor; ¹⁴ Azor dani uu Zadok; Zadok dani uu Achim; Achim dani uu Eliud; ¹⁵ Eliud dani uu Eleazar; Eleazar dani uu Matthan; Matthan dani uu Jacob; ¹⁶ Jacob dani uu Joseph, uruu Mary daiaruz; Mary dani uu Jesus, Jesus uruu wuru'u dakota-kariwaiz Christ[¶] nii. ¹⁷ Ukau'an 14 itonazinaa aitinpan Abraham di'iki'o atii David ida'ati. Na'apa uaitinpan iriban koshan 14 David di'iki'o atii itarubanao na'akan dono'o ida'ati'i idyaun Babylon iti; na'iki na'apa uaitinpan iriban koshan itarubanao na'akan dauna'an idyaun Babylon iti atii Christ ida'ati.

Jesus shakatan daua'o

(Luke 2:1-7)

¹⁸ Kaikapa'o da'i Jesus Christ shakatauzonu'u. Jesus daroo Mary, Joseph taapani'i naa pazaamatan ni'o paudaiaro nii. Mazan i'zaamataakan ua'ii, Mary kaudanin naa. Wuruu okaudaninuz Kaimana'o Doronaa ida'ana'o. ¹⁹ Aizii Joseph kaimana'o pidan uruu, ukau'an aonaa uba'azootin-kida'azon Mary iriba'o pidan bii ii, udi'itinpan pa'ida'a sodi na'apam nii pamarina'atan pamazida'azon otuma.

²⁰ Joseph da'awu'ukan padi'itinpan pu'u tuukii. Sariapa Tominkaru di'iki'o angel kaawan u'ida'ati uzanda'awun ii. Na'iki ukian u'ati, "Joseph, King David takaa-

[†]1:1 Jewnao kaduz umanawunu'o i'ati wuru'u kainaabatinapa-karuz padokozu-daunnao di'iki.

[‡]1:11 *Jehoiachin*: ba'oran u'uu Jeconiah

[¶]1:16 *Christ*: Uruu Tominkaru dyuudaniaz papidanannaoo zannaa nii. Putukapa Christ daua'o kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinoo di'ii.

daun, aonaa putaria'ana'a pumazidan Mary tuma. Aonaa na'apa'oram ida'ana'o mani karikaonan wuru'u okaudaninuz, mazan Kaimana'o Doronaa ma'ozakan ida'ana'o wuru'u okaudaninuz. ²¹ Okaudanipan an, daonaiora'o nii odani nii. Na'iki Jesus[§] kii pa'i pudakota u'uu, usha'apanum kau'an ukazannaatan nii papidanannao i'oiian ai," ukian u'ati.

²² Aizii wuru'u na'apa'oraz sha'apan, Tominkaru Paradan mishiinan ukianuz paprophetin ida'an: ²³ "Kaina'a'o nii bauda'apa pa'ina'o zun, aona'o zii okiitauzokao kaudanin nii daonaiora idi. Uruu Immanuel kii-karu nii udau'an, watuma'o Tominkaru kia'o wuru'u kii-karuz."

²⁴ Joseph pokoda'akan, sariapa umishidan Tominkaru di'iki'o angel paradan pa'ati. Uruu idi umazidan Mary tuma. ²⁵ Mazan aonaa na'apainim ukiaapauzon Mary, atii na'apa okaudanipan. Joseph ka'uutan naa wuru'u koraidaonaaz Jesus kii.

Aitapaabainao pidannao dorotapa'anan Jesus

2 Aizii Jesus shakatan dono Bethlehem ii, Judea Baara ia'oraz, na'apain Herod king nii na'ii. Uruu dono munapo'o waoko iki'o pidannao kaawan Jerusalem ati. Wuru'u inaouz di'itapauzonao wizi. ² Sariapa ipishaan na'ii sannao, ikian, "Na'iam dii koraidaonaa shakatan king ni'oraz Jewnao ati? Watukapa ukainaaribinaa wizi aidinan waoko iki. Uruu idi'o wawa'atin wakodoru'uka'anan u'ati unaobanain idi."

³ Aizii King Herod abata wuru'u ipishaanuz pidannao na'apa, aonaa unaudapanuz, tuukii uto'ora'akan. Aizii Jerusalem sannao na'apa kapam. ⁴ Ukau'an King Herod baokopatan faadaanao zowaunaanao, na'iki tiichaapauzonao Moses kaki-naori dau'u. Na'ia'a naa upishaan idyaun, "Na'iam nii dii wuru'u naobanai ni'oraz shakatan, Christ kii-kizaiz?"

⁵ "Bethlehem ii, Judea Baara ia'oraz," ikian u'ati. "Na'apa Tominkaru dyuudan paprophetin saadan udau'an. Kaikapa'a ukianu'u:

⁶ 'Pugaru Bethlehem, Judah Baara** ia'oraz, umanawunu'o nii, ba'oran wiizainao na'an kida'o ai.

Usha'apanum idi pu'idi'iki'o nii naobanai ni'o tominan.

Uruu taapa'o nii na'iki na'akapa'o nii kaimana'o ida'an opidanannao Israelitenaouz kaznizo taapiki kawan."††

⁷ Sariapa King Herod dapada-kidan wuru'u tawarainao aitapaabainauz. Aonaa uaitapa-kao ukadakoipan ituma. Pa'idiwaru sodi upishautan idyaun, na'apa'oram naa ukotu'an itukapan wuru'u wizi aidinan, naobanai shakatan kainaaribanaaz. Ukau'an ikowaada u'atiz. ⁸ Udauna'an udyuudan naa idyaun Bethlehem iti. Ukian i'ati, "Udorotanka'a naa wuru'u koraidaonaaz. Aizii uikodan donozu, ukowaada pa'i o'ati, omakonaka kizi okodoru'uka kizi u'ati kapam unaobanain idi."

⁹⁻¹⁰ Paabatapa'akan dauna'an, na'apam King Herod kian pa'ati, idobatan naa. Sariapa wuru'u itukapauzoniaz wizi aidinan naa i'ati koshan. Uruu idi ukau'an ikonaukian tuukii. Na'iki wuru'u wizi makon i'ua'ati atii umashaadinan doko'o koraidaonaa mashaapa-kizi kabaun pa'inamun. ¹¹ Ikaawan kabaun ida'ati, na'iki

§1:21 *Jesus*: Tominkaru kazannaatan, kia'o wuru'u u'uuaz.

**2:6 *Judah Baara*: uruu Judea Baara

††2:6 *Micah* 5:2

ĩmorota'akan naa. Uru'u naa ĩtukapan na'ii wuru'u koraidaonaaz, padaro Mary tuma. Sariapa ĩkodoru'ukan ukanaapu ati unaobanain idi. Udauna'an ĩso'ota'akan naa pana'akapanii kida, gold na'iki frankincense na'iki myrrh,^{‡‡} ĩtaan kidaz mawinipinaa-daun u'ati.¹² Udauna'an ĩkiwan pana'ana'a naa pawa'ati-kizi ai, aonaa ĩmakoua'akan King Herod ida'an. ĩsha'apainapanuz kaikapa'a Tominkaru kaki-naowan idi'o pazanda'awun ii ĩdyaun.

Joseph na'iki udaiaro Mary kidoapa-kidan paudani Jesus

¹³Tawaraino kiwa'akan dauna'an, Tominkaru dyuudan angel kakuwaapa'an Joseph ati uzanda'awun ii. Ukian u'ati, “Pumako kai, puna'aka wuru'u koraidaonaaz padaro tuma, pukidoapa-kida ĩdyaun Egypt iti. Usha'apanum kau'an Herod dorotapa-kida'azon naa wuru'u koraidaonaaz na'iki uzowii-kida'azoonuz. Puna'ii pa'i atii ōdapada-kidan an zii pugaru powaa ati.”¹⁴ Joseph pokoda'akan, una'akan naa wuru'u koraidaonaaz padaro tuma Egypt iti.¹⁵ Na'ii ĩmashaapan atii Herod mawakan. Wuru'u na'apa'oraz sha'apan Tominkaru Paradan mishiinan, ukianuz pa-prophetin ida'an: “Ōdapadan ōDani Egypt iki.”^{¶¶}

Herod dyuudan daonaioranao sodi kida zowii-ka

¹⁶Aizii Herod aitapankan naa na'apam tawarainao, waoko ikiinaouz mariidan paugaru, ĩmakiwakan idi powaa an pa'ida'an, tuukii uto'oran. Uruu idi udyuudan pasoldyaanna zowian ipai daonaioranao sodi kida dya'utam wunu kidainao na'iki awutapainao ĩwunun kida, ipai Bethlehem iainao na'iki maonapa kida'o ĩmashaapan. Usha'apainpan kaikapa'a, usha'apanum kau'an aitapaabainao tawarainao waoko ikiinaouz kowaadan kawana'ati'o na'apam ukotu'an naa ĩtukapan wuru'u wizi aidinanuz.¹⁷ Wuru ida'ana'a Tominkaru Paradan mishiinan prophet Jeremiah kiauuzonuz.

¹⁸“Ramah^{§§} ii, pidanna wa'idan abata-ka, ĩzaadinan na'iki ĩmuraapan diiwa'o ida'an. Rachel* zaadinan paudainao dau'an, aonaa omishidauan pamashaata-ka paudainao mawakan idi.”[†]

Josephnao dyuuda-kaoa'a naa ĩkiwan Egypt iki

¹⁹Aizii King Herod mawakan dauna'an, Tominkaru di'iki'o angel aidinan Joseph ati uzanda'awun ii, Egypt ii.²⁰ Angel kian u'ati, “Mawaka'a naa aizii zowia'azoinaouz wuru'u koraidaonaaz. Ukau'an puna'aka'a naazu padaro tuma powaa iti Israel iti.”²¹ Joseph pokoda'akan, una'akan naa ĩdyaun powaa iti Israel iti.²² Mazan Joseph abatan idi King Herod dani Archelaus naobanai nii Judea Baara ii, ukau'an utarii pamakon na'iti. Mazan uzanda'awun ii Tominkaru kakinaowanuz, uruu idi ĩmakon Galilee Baara iti,²³ na'ia'a naa ukau'an ĩmashaapan wiizai Nazareth ii.

^{‡‡}2:11 *frankincense na'iki myrrh*: kawinipina'o kaduunuribai kida.

^{¶¶}2:15 Hosea 11:1

^{§§}2:18 *Ramah*: kotua'o wiizai munapo za'o Bethlehem ai.

*2:18 *Rachel*: oroo Israelitena'o daro.

†2:18 Jeremiah 31:15

Wuru'u na'apa'oraz sha'apan Tominkaru Paradan mishiinan ukianuz paprophetin ida'an: "Udakota-kaonii Nazareth san."

John Chikaawunuupauzo kaudin-kizi daua'o

(Mark 1:1-8; Luke 3:1-18; John 1:19-28)

3 Kotua'iki uruu dauna'an John Chikaawunuupauzo sakadan pakaudin pakakinaopan dau'u mapidantaka'o amazada ii aka, Judea Baara ia'oraz. ² Kaikapa'a ukakinaopauzonu'o: "Utanawatina'a naa u'oiian ai, usha'apanum kau'an ata'azoo Tominkaru Naobanai-tinan pidannao ati." ³ Uruu John dau'ati'o, tawaru'u kotua'oraz Tominkaru prophetin Isaiah saadanuz. Ukianuz.

"Pidan kadakoinpan diiwa mapidantaka'o amazada ii aka.

'Usaaba'a naa naobanai mako kizi nii, utoma ua'ii sakitapa'o uponaa nii.'"[‡]

⁴ John kamichan toma-kaon camel idi idi'o, ukazadawutinpan wuzada-kariwai madai idi'o, na'iki uwanyukunuu nii manorunao[¶] na'iki maaba. ⁵ Iriba pidannao wa'atin John ida'ati iabata'anan ukakuwaapan. Jerusalem, Judea Baara'a'oraz donoi iki, na'iki ipai ba'oran wiizai kida Judea Baara'a'oraz di'iki, na'iki Jordan Wa'o za'anainao imashaapan kida kaawan u'ida'ati. ⁶ Ikowaadan pa'oiian kida, uruu idi John chikaawunuuan idyaun Jordan Wa'o ii.

⁷ Iriba Jewnao, idakota-kaon Phariseenao[§] na'iki Sadduceenao^{**} kaawan John chikaawunuupa-kizi ati. John tukapan idyaun na'ii, sariapa ukian i'ati, "Unao kowazaznao! Kanom kowaada u'ati turuu ukazannaatinan Tominkaru pataka'uta'azon ai unao? ⁸ Usha'apata'a naa kaiman kida'o aimaakan, uaida kizi mishi utanawatina'a u'oiian ai. ⁹ Aonaa uzauda-kida'ana'a unao Abraham takaan-daunnaoun ida'ana'o nii mani ukazannaatinan u'oiian ai. Okowaadan nii u'ati aizii, turuu Tominkaru toman Abraham takaan-daunnao nii di'oraz kuba kida idi'i.

¹⁰ Kaina'a baro, minziwapa'ora'a naa barota'o nii atamun kida. Ipai atamun wuru'u aona'oraz ukaakan kaiman na'iki wuru'u dikauda kida'oraz u'aka kida, ipai'o nii ubarota-kaon, udauna'an ukaboota-kaon nii ipai tikazi wu'iti."

¹¹ Udauna'an John kian pidannao ati, "Ochikaawunuupan unao wunu idi utanawatinan dikin ii u'oiian ai Tominkaru ida'ati, mazan wuru dauna'ana'a, kaini'iki'o nii chikaawunuupa'o nii unao tikazi idi na'iki Kaimana'o Doronaa idi pa'an. Uruu kaina'iki uruu powa'a'o zii umanawunun o'ai, aonaa oka'iitan ukauandin-kizi. Upu'u zii aonaa oturuan ona'akan udazkidi u'ida'ati."^{††} ¹² Kaina'a'a naa unakapan pawidauapa-kinaa papaoriba aka kida. Ipai'o nii uwidauan kaiman kida'o papaoriba aka, na'apa zaishi widau-kaon kawan pamada ai. Udauna'an usaabaa-kaon ni'i naa kaiman padapunaa iti. Mazan wuru'u dikauda kida'oraz, ipai'o nii pa'an ukaboota-kaon tikazi aona'o umakaduzon wu'iti."

[‡]3:3 Isaiah 40:3

[¶]3:4 *manorunao*: oo chiwao, iriba'oraz imashaapan.

[§]3:7 *Pharisee*: Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii.

^{**}3:7 *Sadducee*: Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii.

^{††}3:11 Poitorui kaudin-kizi wuru'u unakaduzonuz panaobanaa dazkidi u'ida'ati.

John Chikaawunuuan Jesus Jordan Wa'o ii

(Mark 1:9-11; Luke 3:21-22)

¹³ Uruu dono Jesus kaawan Galilee Baara iki Jordan Wa'o ati, uchikaawunuukidina'anan John ati. ¹⁴ Mazan aonaa John ka'iitan paabatan pasha'apatan na'apa'o u'ati, ukau'an utiwaan papana'adan Jesus nyukunuu. Ukian u'ati, “Kanom nii puchikaawunuukidina'azon ò'ati? Ógaru mishi'oraiman turuu puchikaawunuuan.”

¹⁵ Mazan Jesus kian u'ati, “Na'apa'o ni'i naa pa'an aizii washa'apatinan, usha'apanum kau'an washa'apatinaz'azon ipai Tominkaru aipan kawana'ati.” Uruu zii John na'apatan panyukunuu.

¹⁶ Jesus kodita'akan dauna'an wunu di'iki pachikaawunuukao dono, sariapa aokazi da'ata-kao u'ati, na'iki utukapa Tominkaru Doronaa wa'atin orid kawan, aokazi ikinapu. Taau, upakotan u'ida'ati. ¹⁷ Masha'apakiaka parada-karu aokazi iki'o kian, “Di'i òDani'i, òmarainapanii manawun, sha'apatina'o ònyukunuu kawana'ati.”

Jesus tiwaa-kidapa-kao

(Mark 1:12-13; Luke 4:1-13)

4 Uruu dauna'an Kaimana'o Doronaa na'akan Jesus mapidantaka'o amazada di'iti, Satan tiwaa-kidapa kizi uruu na'ii. ² Aonaa kanom Jesus nikan 40 kamoo, ukau'an tuukii uzamazin. ³ Uru'u naa Satan kaawan Jesus ida'ati. Sariapa ukian u'ati, “Tominkaru Danin an pugaru, pudyuuda di'oraz kuba kida tominan bread nii.”

⁴ Mazan Jesus kian u'ati, “Tominkaru Paradan saada-kariwaiz kian, ‘Aonaa pidan mashaapan soo bread ida'an mani karikaonan. Mazan aiapa-karu nii Tominkaru di'iki'oraz parada-karu mashaapa-kinai nii.’”^{‡‡}

⁵ Udauna'an Satan na'akan Jesus Jerusalem kaimana'oraz wiizai iti. Ukadishitakidanuz dokoa'o Tominkaru Dapu dokoo-dinpan paawa ii manawun, ⁶ na'iki ukian u'ati, “Tominkaru Danin an pugaru, puzaka'uta di'iki'i imi'i baara iti. Usha'apanum kau'an Tominkaru Paradan saadinpa'oraz kian, ‘Tominkaru awunuutapa-kidan nii pugaru pa'angelinnao ati, ìzaamatapan nii pugaru, aona'o nii pukaziwan pukidiba puwaotan an kuba kida di'iti.’”^{¶¶}

⁷ Jesus kian u'ati, “Mazan kaikapa'o sha'atii Tominkaru Paradan saadinpa'o kian kapam, ‘Mana'a putiwaa-kidapauzo'ona'a uNaobanaa Tominkaru.’”^{§§}

⁸ Udauna'an Satan na'akan Jesus dokoa'o midukuo paawa iti, na'iki uaida-kida Jesus ati ipai umanawun na'iki konaunam kida'o donoi, ipai amazada tokon iti. ⁹ Ukian Jesus ati, “Ipai'o nii òtaan pu'ati wuru kida'a putaainan an ò'ati pukodoru'ukan ida'an òkanaapu ati.”

¹⁰ Sariapa Jesus kian u'ati, “Pumako ò'ai, Satan! Tominkaru Paradan saadauzo-kariwaiz kian, ‘Pukodoru'uka soo bauda'apa'o Naobanai puTominkarun ati.

^{‡‡}4:4 Deuteronomy 8:3

^{¶¶}4:6 Psalm 91:11

^{§§}4:7 Deuteronomy 6:16

Pusha'apatin soo uruu aipan kawana'ati."^{10*}

¹¹ Uruu dauna'an Satan marina'ata'akan naa Jesus. Uru'u naa angelnao kaawan u'lida'ati ikaminka'utan naazu.

Jesus sakadan pakaudin-kizi Galilee Baara ii

(Mark 1:14-15; Luke 4:14-15)

¹² Jesus abatan dauna'an John taraa-kaao, uru'u naa umakon powaa iti Galilee Baara itinapu, Nazareth iti. ¹³ Mazan na'iki'o umakon umashaapa'anan Capernaum iti, wiizai maonapa'o Galilee Karishiiz ati. Na'ana'oraz Zebulun na'iki Naphtali takaan-daunnao wiizi baara an kida'oraz. ¹⁴ Aimaakan sha'apanuz na'apa, parada-karu mishiinan naa tawuru'u prophet Isaiah kianuz pakaaritan ida'a:

¹⁵ "Pidannao mashaapainao Zebulun amazadati an,
na'iki Naphtali amazadati an,
na'iki dobaapa-kizai karishii an,
atii tarauka Jordan Wa'o,

Galilee an kida'o Gentilenao mashaapan. Puabata!

¹⁶ Puabata pidannao mashaapainao na'ii'aka maruta'o bii'i,
itukapan nii umanawunu'o Kanada'o.

Mashaapainao na'an kichana'iki-kia'o maruta'o bii ii,
Kanada-karu Kanadapan nii idyaun."[†]

¹⁷ Na'apaini'i naa Jesus sakadan pakakuwaapan. Ukian, "Utanawatin u'oi'an ai, usha'apanum kau'an ata'azoo Tominkaru naobanai-tinan pidannao ati."

Jesus zaamatan 4 kopoutapauzonao paminauda'unao nii

(Mark 1:16-20; Luke 5:1-11)

¹⁸ Jesus makopan pu'u maonapa Galilee Karishiiz danomata, utukapa dya'utam kopoutapauzonao, Simon, uruu Peter kia'o udakotapa-kaao, na'iki u'inawuzu Andrew. Izaamaapan kopau karishii ii pasairon ida'an. ¹⁹ Jesus kian i'ati, "Uwa'ati otuma, otominapa-kida kizi unao, uzaamaapan dau'u pidannao."²⁰ Sariapa i'wa'aka'akan pasairon kida, na'iki ida'anan naa uruu.

²¹ Na'iki'o udobata'akan, utukapa dya'utam pidannao koshan kanawa ida'a. Wuru'u inaouz Zebedee dainao, James na'iki John. Idaru Zebedee na'ia'o ituma kapam, iminziiwatin-kidan pasairon kida. Jesus dapadan idyaun. ²² Sariapa imakon Jesus tuma, i'wa'aka'akan naa padaru pakanawan di'ii.

Jesus kakudan iriba pidannao

(Luke 6:17-19)

²³ Jesus makon ipai Galilee Baara an kida'o wiizai kawana'ati. Utominapa-kidan pidannao synagogue[‡] kida kawana'ati. Ukowaadapan Kaimana'o Kuwai Tominkaru naobanai-tinan dau'u, na'iki ukakuda pidannao karinaapainao ipai pabi'inaaka kida'o rinai idi. ²⁴ Unamunaa abata-kaao ipai Syria Baara ii aka. Uruu idi na'ikin-

*4:10 Deuteronomy 6:13

†4:16 Isaiah 8:23

‡4:23 *synagogue*: kabaun Jewnao baokopainapa-kizi. Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii.

puinao pidannao na'akan pairibannao karinainao pabi'inaaka'o ĩrinaa kida: kazi-wainao, oia'o doronai morotinniinao, mawakaziitapainao, na'iki machi'ika-kainao; ipai Jesus kakudan ĩdyaun. ²⁵Iriba pidannao da'ananuzu Galilee Baara ikiinao, na'iki Decapolis¹ Baara ikiinao, Jerusalem ikiinao, Judea Baara ikiinao, na'iki Jordon-wa'o baza ikiinao.

Jesus kakinaopan naawazi ii

5 Aizii Jesus tukapan iriba pidannao kasaba'ukinan pa'ida'ati, sariapa uzaidan naawazi daara iti. Na'ia'a naa usakanatan. Pidannao, utominapa-kidaniinaouz maonapadinan u'ida'ati. ²Usakada'akan naa patominapa-kidan idyaun.

Mishi'o konaukii-karu daua'o

(Luke 6:20-23)

Kaikapa'a ukian ĩ'ati'i:

³“Konaukia'o wunaou'u aitapainaouz

aona'o paturuan paaipan ati padoronaa ii,
ĩnao kaduz ati'o wuru'u Tominkaru naobanai-tinapanuz.

⁴ Konaukia'o wunaou'u kasha'oratinainaouz ĩnyukunuu,
Tominkaru saabaan nii ĩnyukunuu.

⁵ Konaukia'o wunaou'u aona'oraz ĩatadinpauzon,
Tominkaru taan nii ipai imi'i baara ĩ'idiwau nii.

⁶ Konaukia'o wunaou'u tuukia'oraz ĩtaan panyukunuu ati
pasha'apata'azon Tominkaru aiapanii kida usha'apata-ka,
Tominkaru turuuda-kidan nii ĩdyaun kaimanaiman.

⁷ Konaukia'o wunaou'u kamunanbainaouz,
Tominkaru kamunanun nii ĩ'ati.

⁸ Konaukia'o wunaou'u bauda'apatainaouz panyukunuu Tominkaru ati,
ĩtukapan nii Tominkaru.

⁹ Konaukia'o wunaou'u kaudinainaouz pakaimanaaka-kidan dau'u pidannao,
Tominkaru daniitan nii ĩdyaun.

¹⁰ Konaukia'o wunaou'u pataka'uta-kariwainaouz
kaimana'o mashaapa-karu Tominkaru ati'o dau'an,
ĩnao ati'o nii wuru'u Tominkaru naobanai-tinapanuz.

¹¹ “Konaukia'o nii unao, pidannao dakoopan an unao, na'iki ĩpataka'utan an unao,
na'iki ĩmariidinan an unao dau'u, soo õpidanannaoun idi'o unao. ¹² Ukonaukii tuukii
manawun, usha'apanum kau'an kaina'a umanawunu'u uwiniipinaa ni'o aokazi ii.
Kotua'a naa na'apa'o Tominkaru prophetinnao pataka'utauzo-ka kapam.

Mishidainao na'apa duwu na'iki kanada'o kawan

(Mark 9:50; Luke 14:34-35)

¹³ “Duwu kawanu'o wuru'u unaouz da'a'a pidannao ati. Mazan duwu manaun
ana'a naa, aona'a naa na'apam ukuzuban powa'a. Aona'a naa turuu ukaiwaapa-
kao, mazan ukaboota'aka-ka ni'i naa amazada iti. Uru'u naa dobaapainao na'ii'aka
dakazatanuz.

¹4:25 *Decapolis*: Greek paradan ida'an '10 wiizainao' kia'o wuru'u.

¹⁴“Kanada'o kawanu'o wuru'u unaouz da'a'a pidannao ati. Aonaa naawazi paawa'a'o donoi toma-ka'o dizinpan. ¹⁵Aonaa na'iam zii pidan suuauzon lamp, udauna'an utaratanuzu boon waranu'u. Mishi'oraiman lamp muuda-ka'o nii kaimana'o pawizi doko'a'o ida'a. Na'iki'o nii ukanadapan ipai kabaun nazo ainao. ¹⁶Na'apa pa'i unao lamp kawan, upu'ukapan kanada pidannao kanaapu ati, itukapa kizi kaimana'o usha'apatanii. Uruu na'apa'o ida'ana'o nii ikonaukii-kidan uDaru Tominkaru aokazi ia'o umanawunun.

Jesus tominapa-kidan kakinaorii daua'o

¹⁷“Aonaa uzaua-kida'ana'a, õmarina'ata-kida'anan mani kakinaorii Tominkaru taaniaz Moses ida'an kida, na'iki kotua'o prophetnao saadanii kida, wuru'u õwa'atinuz da'ati'i. Õwa'atin aonaa õmarina'ata-kida'anan mani idyaun, mazan õmishi-a'anan naa na'iki õsha'apata'anan naa na'apa'oram ikian kidaz. ¹⁸Õkakuwaapan mishi'o u'ati, atii aokazi na'iki di'ora'a imi'i baara na'an kawana'ati, aona'o nii bauda'apa kakinaorii paradannaa sodi marina'ata-ka'o, atii kaiman-daun kakinaorii mishiinan. ¹⁹Ukau'an kanom dikintapan an masakaua'u sodi'o kakinaorii paradannaa, na'iki tominapa-kida'o na'apa baokoinao, awutapa sodi'o nii umanawunun, Tominkaru naobanai-tinan di'ii. Mazan kanom izo'ati'o, sha'apatatina'o kakinaorii kawana'ati, na'iki tominapa-kida'o na'apa baokoinao kapam, umanawunu'o kii-karu nii udau'an, Tominkaru naobanai-tinan di'ii. ²⁰Ukau'an õkian nii u'ati, aona'o nii umorotan Tominkaru naobanai-tinan di'iti, soo umashaapan an kaiman Tominkaru aipan kawana'ati powa'a zii wunao aia'a, tiichaapauzonao Moses kakinaori dau'u na'iki Phariseenao[§] ai.”

To'oraba-karu daua'o

²¹Jesus kian koshan, “Uaitapanii sha'atii na'apam kiauza-karu pidannao ati kotua'a naa, ‘Mana'a puzowia'ana'a pidan.’** Na'ia'oram pidan zowia'o pidan, pataka'uta-karu niizu udikin ii.”†† ²²Mazan aizii õkian nii u'ati, na'ia'oram pidan to'oran an pa'inawuzu ati, pataka'uta-karu niizu udikin ii. Na'ia'oram pidan kia'o pa'inawuzu ati ‘pugaru maturuauka'o,’ na'aka-karu niizu kazowautapainao kanaapu ati, marii kizi upataka'uta-ka'o na'ii. Na'iki na'ia'oram dakoopa'o pa'inawuzu, ‘yaakaru, maaaitapin-ka'o!’ kii, kaboota-karu niizu Tuubaru'o Tikazi wu'iti.

²³“Ukau'an putaa'anan dono Tominkaru ati, puna'akan ida'an aimaakan u'ati altar uzai kawaodapa-kizinao di'iti, na'iki punyukunuiankan an kaina'a'o da'i pukasharutan pu'inawuzu nyukunuu, ²⁴puwa'aka'a naa zii wuru'u putaa'azooniaz altar dazaba'a, pumako pu'inawuzu di'iti, pusaabaa-kidanaka punyukunuu utuma. Udauna'an putaa'anan ni'i naa wuru'u putaa'azooniaz Tominkaru ati.

²⁵“Aizii pukasharutaakapan an pidan tuma. Uruu dikin ii una'akan pugaru kootowapa-kizai iti. Mazan ukaawa-kidan ua'ii pugaru na'iti, putiwaa pusaabaa-kidan puparadan utuma. Aonaan an pusha'apatinan na'apa, mishi'o nii una'akan

§5:20 tiichaapauzonao Moses kakinaori dau'u na'iki Phariseenao: Ñnao Jewnao, kaimanaimana'o itaitapan Tominkaru paradannaa, na'iki ikakinaopanii uparadan kawana'ati. Ukau'an kaimana'o pidannao nii itukapa-ka'o ba'oran pidannao ai. Putukapa kaarita token ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinoo di'ii.

**5:21 Exodus 20:13

††5:21 Deuteronomy 17:8, 9

pugaru kootowapa-kizai iti, na'iki utaan nii pugaru kootowapa-kidauzo pidan ati. Udauna'an kootowapa-kidauzo taan ni'i naa pugaru police ka'u iti, uru'o ni'i naa kaboota pugaru taraa-kizai di'iti. ²⁶ Ōkian pu'ati, puna'ian nii, aona'o nii pukodita-kida-ka'o atii pukawinipinaatan ana'o nii zii ipai daunuuda'u aiapa-kariwai pukodita-kinaa nii.

Ba'orantapa-karu daua'o

²⁷ “Uaitapanii sha'atii na'apam Tominkaru kakinaorii kian, ‘Mana'a puba'orantapa'ana'a.’^{‡‡} ²⁸ Mazan aizii ōkian nii u'ati, kanom awunuutapan zun, na'iki un-a'azootapanuzo, uba'orantapa'akan naa wuru'u panyukunuu ii. ²⁹ Ukau'an pudiswa'ora antanpu'o puawun sha'apata-kidan dono pu'ati oia'o, puso'ota na'iki puka-boota pu'aiaz. Kaimana'o nii zii puwaziwaan bauda'apa karikaonan pusha'apauzin punanaa di'iki'o, pukaboota-kidan ai ipai daunuuda'u punanaa manawun Tuubaru'o Tikazi wu'iti. ³⁰ Pudiwa'ora antanpu'o puka'u sha'apata-kidan dono pu'ati oia'o, pudukuta na'iki pukaboota pu'aiaz. Kaimana'o nii zii puwaziwaan bauda'apa'o puka'u karikaonan, pukaboota-kidan ai ipai daunuuda'u punanaa manawun Tuubaru'o Tikazi wu'iti.”

Muudaaka-karu daua'o

(Matthew 19:9; Mark 10:11-12; Luke 16:18)

³¹ Jesus kian koshan, “Uaitapanii sha'atii na'apam Tominkaru kakinaori kian, ‘Na'ia'oram pidan muudan an paudaiaro, marii utaan o'ati saada-kariwai muudaaka-karu kaaritannaa.’^{¶¶} ³² Mazan aizii ōkian nii u'ati, daonaiora muudan dono paudaiaro omashaapan pu'u kaiman padamata utuma, ukau'an uba'orantapa-kidan naa oroo wuru'u ba'oran daonaiora tuma omazidan ana'a naa koshan. Na'iki arawu'u daonaiora mazida'oraz naa otuma, utoman naa oia'o kapam uba'oran-daiarotapan idi.

Mishi'o parada-karu sha'apata-ka'o daua'o

³³ “Uaitapanii sha'atii kapam na'apam kiauza-karu pidannao ati kotua'a naa, ‘Mana'a pumarina'ata'ana'a putaanii puparadan pumishia'azoonii, mazan pusha'apata puparadan Tominkaru ati wuru'u pusha'apata'azooniaz.’^{§§} ³⁴ Mazan aizii ōkian nii u'ati, mana'a pudakota'ana'a aimaakan uu puparadan mishida-kinao nii. Mana'a pudakota'ana'a aokazi uu puparadan mishida-kinao nii, usha'apanum kau'an Tominkaru naobanai-tinapa-kizi wuru'u. ³⁵ Mana'a pudakota'ana'a imi'i baara uu, usha'apanum kau'an imi'i baara Tominkaru kidiba wiizi wuru'u. Jerusalem uu na'apa kapam, mana'a pudakota'ana'a puparadan ii, usha'apanum kau'an uruu donoi umanawunu'o King wiizi wuru'u. ³⁶ Mana'a pudakota'ana'a puzowau puaiapan idi puparadan mishida-ka'o, usha'apanum kau'an aonaa puka'iitan putoman bauda'apa'o puzowaud baraka oo podidi. ³⁷ Ukau'an, turuu pukian ‘Oo’, umishiin dono, na'iki ‘Aonaa’, u'aonaan dono. Pudobata-kidan an powa'a zii puparadan, oia'o di'iki'o wuru'u.

^{‡‡}5:27 Exodus 20:14

^{¶¶}5:31 Deuteronomy 24:1

^{§§}5:33 Leviticus 19:12; Numbers 30:2; Deuteronomy 23:21

Kaunaaka-karu daua'o

(Luke 6:29-30)

³⁸“Uaitapanii sha'atii na'apam Tominkaru kakinaori kian, ‘Pidan zowitan dono pairiban awun, marii ukaunaatinan uawun ati kapam; pidan zowitan dono pairiban dako, marii ukaunaatinan udako ati kapam.’”³⁹ Mazan aizii ōkian nii u'ati, aonaa pukaunaatina'ana'a pusha'apata-ka'o an dikauda'o ida'an. Pidan ta'ikan an pudiiwa'ora antanpu'o pukaoozoo, marii puta'ika-kidan pu'ashabaron antanpu'o pukaoozoo kapam.⁴⁰ Pidan kootowapa-kida'anan dono pugaru na'iki uzaamatan pushooton, putaa'aka puchaakitan kapam.⁴¹ Aizii umanawunu'o pidan dyuudan dono pudowautan padopao bauda'apa'o naawazi di'iti, pudobata-kida udopao bauda'apa'a naa naawazi di'iti.⁴² Pidan pishaan an aimaakan pu'ai, putaa u'ati; ukaiwaa'azon an zii karikaonan puaimaakanuta, putaa'a naa zii u'ati.

Tarubaitapa-kariwainao marainapa-ka'o daua'o

(Luke 6:27-28, 32-36)

⁴³“Uaitapanii sha'atii na'apam Tominkaru kakinaori kian, ‘Pumarainapa puiriban, mazan puto'ora-kizaitapa putarubaitapaniinao.’”⁴⁴ Mazan aizii ōkian nii u'ati, pumarainapa pidan to'orainao pu'ati, pukamunan kaiman i'ati; na'iki putorinapa Tominkaru ati kaimana'o ida'an wunao dau'ana'a, pataka'utainaoz pugaru.⁴⁵ Na'apa'o ida'ana'o nii utukapa-ka'o mishi'o uDaru Tominkaru aokazi ia'o dainao unao. Usha'apanum kau'an uruu kanada-kida kamoo ipai pidannao ati, kaimanainao na'iki dikaudainao ati kapam. Na'iki ukaawa-kida wunu pidannao ati, kaimanainao i'isha'apainpan na'iki dikaudainao i'isha'apainpan ati kapam.

⁴⁶“Aizii kanoma'o nii Tominkaru taa uwinipinaa nii ukaimanan an marainainao ati unao karikaonan? Upu'u zii zaamaapauzonao tax puraatananaa[†] oiainaoz padamata, imarainapa pairiban kapam.⁴⁷ Ukau'an ukaimanan dono soo marainainao ati unao karikaonan, na'apa dii upana'an baokoinao pidannao ai? Na'apa pidannao mashaapan kapam mamishida-kainaoz Tominkaru.⁴⁸ Ukau'an aonaa ukasharutina'ana'a ukaimanan ai, uDaru aokazi ia'o makasharutin-kan kawan pakaimanan ai.

Kamunan-karu daua'o

6 “Usha'apatan an kaimana'o aimaakan, mana'a usha'apata'ana'azu iriba'o pidan bii ii, utukapa-kida'azon idi ukaduz ukaimanan karikaonan. Usha'apainpan an na'apa, aona'o nii uwinipinaa nii uDaru aokazi ia'o di'iki.² Ukau'an utaan dono aimaakan pataka'utinainao ati, aonaa ukainaabata'ana'azu di'ii'aka kida'a tawunao kawanu'u taapinpauzonao kaimanainao nii kaikini'i. Īnao, paaipan idi pasha'apataniaz pataka'utinainao ati atadapa-ka'o, ukau'an ĩaidautan pasha'apatanii ipai di'ii'aka kida'a pidannao ati, choochiapa-kizai ii, na'iki ipai dunapota pidannao iriba-kizi an. Mishi'o ōkian u'ati, wuru'u ĩnaouz kaimanaimana'ora'a naa ĩkawinipinaatina'akan pa'atadapa-ka'o idi.³ Utaan an aimaakan pataka'utinainao ati, man-

^{*}5:38 Exodus 21:23-24

[†]5:46 *zaamaapauzonao tax puraatananaa*: Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii.

a'a putaapada'ana'a aonaa na'ia'oram pidan aitapan putaani dau'an. ⁴ Utaa'azon an aimaakan, aonaa kainaaba'o-karu'u mani utaanuzu, uDaru tukapan nii usha'apatani aona'oraz pidan tukapan, na'iki ukawinipinaatan nii unao.

Toriinapa-karu dau'a'o

(Luke 11:2-4)

⁵ “Utoriinpan dono, mana'a pa'i utoriinpa'ana'a tawunao kawanu'u taapinpauzonao kaimanainao nii kaikini'i. Inaudapa pakadishita'anan na'iki patoriinpan choochiapa-kizai ii, na'iki dunapota pidannao iriba-kizi an, iaipan karikaonan pakaduz tukapa-ka'o. Ōkian mishi'o u'ati, kaimanaimana'ora'a naa ikawinipinaatina'akan pa'atadapa-ka'o ida'an. ⁶ Mazan unao pa'an, utoriinpa'azon dono, umorota udapu nazo iti, utaratina'aka, uru'u naa utoriinpan uDaru aona'oraz tukapa-ka'o ati. UDaru tukapa'oraz utoriinpan aona'oraz pidan tukapan, utaan nii uwiniinaa nii.

⁷ “Utoriinpan dono, aonaa ukiwa'anapa-kida'ana'a mazantuiman kida'o parada-karu, maaitapa-kainao Tominkaru kawan. Ōtoriinpan dawuu, na'apa i'zauda-kidan patominkarun abatan nii patoriinpan. ⁸ Aonaa pa'i ina'o kawan mani unao. Utoriinpan ua'ii zii uDaru aitapani'i naa kanom uaiapanii. ⁹ Ukau'an di'oraz kawan utoriinapa'a:

‘WaDaru aokazi ia'o,

marii ipai pidannao taapan pugaru umanawunu'o nii.

¹⁰ Marii kizi punaobanai-tinan.

Marii kizi sha'apatin-karu puaipan kawana'ati

da'a'a imi'i baara'a,

na'apa aokazi iainao sha'apatinan kawana'ati.

¹¹ Marii putaan wa'ati aizii wawanyukunuu nii.

¹² Pumarina'ata ipai wuru'u oia'o washa'apatani kidaz,

na'apa wamarina'atan kawan ipai oii kida'o sha'apata-kariwaiz wa'ati.

¹³ Aonaa putaapada'ana'a wanyukunuu tiwaa-kidapa-ka'o oia'o di'iti,

mazan kaiman putaapa waunao oia'o ai.[‡]

[Karikaonanu'o pugaru wuru'u naobanaiz,

ma'ozaka'oraz, na'iki konaunama'oraz.

Amen.][¶]

¹⁴ “Umarina'atan an pidannao sha'apatani oii kida'o u'ati, uDaru aokazi ia'o mari-na'atan nii ipai u'oian kapam. ¹⁵ Mazan aonaan an umarina'atan oii kida'o pidannao sha'apatani u'ati, aona'o nii uDaru marina'atan u'oian kida.

Tominkaru ati'o sanadinapa-karu

¹⁶ “Usanadinpan[§] an Tominkaru ati, aonaa utaapinpa'ana'a kasha'ora'a kawan, tawunao kawanu'u taapinpauzonaouz kaimanainao nii kaikini'i. Inao ipana'ada'akan na'apam paaidinpan pataapinpa'akan ida'an manaunam kasha'ora'a kawan, iaipan karikaonan paaitapa-ka'o pasanadinpan. Ōkowaadan

[‡]6:13 *oia'o ai* oo “Satan ai”.

[¶]6:13 Kiwiini'o saada-kariwai ida'a, aonaa di'oraz saadinpanu'u.

[§]6:16 *sanadinpan*: Uruu zamazidin-karu. Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinoo di'ii.

nii mishi'o u'ati, ĩnao na'apainpainaouz ĩsha'apainpan, kawinipinaatina'a kainaou'u naa wuru'u pa'atadapa-kaos ida'an. ¹⁷ Mazan unao, usanadinpan dono Tominkaru ati, uchikaa uawun baara kaiman, uramaudin na'iki umaoda uzowaud. ¹⁸ Aonaa kizi baokoinao aitapan usanadinpan Tominkaru ati, soo uDaru aona'oraz utukapa-kaos aitapan nii pa'an, na'iki uDaru tukapa'oraz usha'apatan aimakaan aona'oraz baokoinao aitapan, ukawinipinaatan nii unao.

Sha'apauzii aokazi ia'o

(Luke 12:33-34; 11:34-36)

¹⁹ “Mana'a ukasha'apauzi-tina'ana'a da'a'a imi'i baara'a, usha'apauz kainin nii, na'iki uwuzaaritan nii, na'iki koidimikinaos koidapan niizu. ²⁰ Mazan usaabaa usha'apauz nii aokazi ii, na'ii aona'o nii ukainin, aona'o nii uwuzaaritauson, na'iki aona'o nii koidimikinaos koidapanuz. ²¹ Aizii na'iam pidan saabaan pasha'apauz, karikaonanu'o nii utaapan panyukunuu, wuru di'titi'i utaapa-kiziz pasha'apauz.

²² “Wuru'u awunuiz na'apa'o lamp kawan ukanadapan pidan nanaa ati. Aizii puawun kaimanan dono, ipai punanaa mashaapan kanada'o-karu'u. ²³ Mazan puawun makaimankan an, punanaa mashaapan nii maruta'o-karu'u. Ukau'an kanada'o makadan dono u'ida'a, maruta'o manawun ida'a'o pugaru.

Bauda'apa naobanai

(Luke 16:13; 12:22-31)

²⁴ “Aonaa turuu pidan poitoruitapa-kidinan dya'utama'o naobanainao ati. Panaadon uto'ora-kizaitapan nii bauda'apa'o, na'iki umarainpan nii ba'oran; kaimana'o nii uizo'atin bauda'apa'o, na'iki ukashadapan nii ba'oran. Ukau'an aonaa turuu pidan naobanaitapan Tominkaru na'iki puraata.

Aonaa kizi nyukunui kaziwadapa-kaos

²⁵ “Uruu idi ōkian u'ati. Aonaa ukaziwadapa'ana'a unyukunuu udi'itinpan ida'an kanoma'o nii unika na'iki utuzan ni'o dau'u ukakupa-kinaa nii, oo kamicha ukaiwadan nii dau'an. Mishi'oraiman kakupa-karu, powa'a'o umanawunun wanyukunui ai, na'iki nanai, powa'a'o umanawunun kamicha ai.

²⁶ “Utukapa mooko kotu'uznaos, aonaa ĩpaowinan. Udauna'an ĩso'otan mani pa-paoriba aka na'iki ĩkasaba'uan maniz padapunaati. Mazan upu'a'o uDaru aokazi ia'o paan ĩdyaun. Aizii mani unao, aonaa umarainapa-kaos mooko powa'a zii kotu'uznaos ai? ²⁷ Na'ia'oram unao turuu umashaapan powa'a ukotua'ikin ukaziwadapan ida'an unyukunuu udau'an? Aonaa na'ia'oram.

²⁸ “Kanom nii ukaziwadapan unyukunuu ukamichan dau'an? Utukapa amazada ii aka'o soosoi kida sodan, na'iki na'apam ĩsoosoan. Aonaa ĩkaudinanan dadara ĩtomapan mani pakamichan. ²⁹ Mazan ōkian u'ati, King Solomon umanawunu'o usha'apauz konaunam kida, upu'u aonaa ukakamichantinan konaunam soosoi kida kawan. ³⁰ Tominkaru wuru'u konaunamada'oraz pinidi kida soda'oraz amazada ii aka. Aizii kakupa utukapa-kaos, udauna'an umawaka'akan naa, uru'o ni'i naa ukawaoda-kaos. Aona'o nii mooko Tominkaru kakamichantan unao na'apa? Kanom nii mooko umishidapan mapasaka sodi?

³¹ “Ukau'an aonaa ukaziwadapa'ana'a unyukunuu udi'itinpan ida'an kanoma'o nii unika, oo kanoma'o nii utuza, oo kanoma'o nii ukamichan nii. ³² Na'apa ki-

da'lo dau'ana'a maaitapa-kainao Tominkaru kaziwadapauzon panyukunuu. Aokazi ia'oraz uDaru aitapanii uaipan aimaakan na'apa kida'oraz umashaapa-kinaa nii. ³³Mishi'oraiman utaa unyukunuu kiwiitapa zii Tominkaru naobanai-tinan dau'an, na'iki umashaapa na'iki usha'apatin Tominkaru aipan kawana'ati. Utaan nii ipai na'apa kida'oraz unao idiwau nii. ³⁴Ukau'an aonaa ukaziwadapa'ana'a unyukunuu waikana'ana'o uaiapanii dau'an. Usha'apanum idi waikana'ana'o aimaakan sha'apainpan nii waikana'ana'o ida'a. Ukau'an aonaa ukaziwadapa'a naa unyukunuu waikana'ana'o aimaakan dau'an.

Pidan dakotan pairiban oia'o nii

(Luke 6:37-38, 41-42)

7 “Mana'a pudakota'ana'a ba'oran pidannao dikauda'o nii, aonaa kizi Tominkaru dakotan pugaru dikauda'o nii. ²Usha'apanum kau'an Tominkaru dakotan nii pugaru dikauda'o nii na'apa kapam pudakotan kawan ba'oran pidannao, na'iki na'apa'oram putaapan ba'oran pidannao, na'apa'o nii Tominkaru taapan pugaru kapam. ³Kanom nii mooko pudi'itapan kaunuba sodi'o kaina'an puiriban awun ida'a, pumadi'itapakan pu'u atamun idin kaina'an puawun ida'a? ⁴Puka'iita zii pukian puiriban ati, ‘Öso'ota kizi kaunuba'o puawun ai' atamun idin kaina'an pu'u puawun ida'a? ⁵Pugaru taapinpauzo kaimana'o nii kaikini'i, puso'ota'a naa zii kiwiitapa atamun idin puawun ai. Uruu na'apa kaimana'o ni'i naa putukapan puso'ota'azoonii kaunuba'oraz puiriban awun ai.

⁶“Mana'a utaa'ana'a kaimana'o aimaakan Tominkaru di'iki'o arimarakanao ati, ïtanawatina'akan nii u'ati karikaonan, na'iki ïaroautapan nii unao. Mana'a uka-boota'ana'a umanawunu'o kawinipinaa kida'o usha'apauz kooshinao bii iti, ïdakaza-abi'ian nii karikaonan kidaz.”

Pupishaan dono aimaakan taa-karu nii pu'atiz

(Luke 11:9-13)

⁷Jesus kian koshan, “Upishaa aimaakan, taa-karu nii u'atiz; udorota aimaakan, uikodan nii wuru'u udorotapaniaz; udau-dauapa paniinom, da'ata-karu nii paniinom u'ati. ⁸Usha'apanum idi ipai pidan pishaa'o aimaakan, taa-karu nii u'atiz; na'iki na'ia'oram pidan dorota'o aimaakan, uikodan niiz; na'iki dau-daupa'o paniinom da'ata-karu nii paniinom u'ati. ⁹Daruinao, udani pishaan an pawanyukunuu nii u'ai, utaa mani kuba udani ati? ¹⁰Oo upishaan an kopau u'ai, utaa mani kowazaz u'ati? ¹¹Oia'o unao padamata, upu'u zii uaitapa utaan kaiman kida'o aimaakan udainao ati, aitanii mana'o nii uDaru aokazi ia'oraz, utaan nii kaiman kida'o aimaakan pishainao ati paugaru. ¹²Pusha'apata kaimana'o aimaakan ba'oran pidannao ati, na'apa puaiapan kawan aimaakan sha'apata-ka'o pu'ati kapam. Na'apa'o daua'o wuru'u Moses na'iki Tominkaru prophettinnoo kakinaori kidaz.

Mazowa'o dobaapa-kizai paniinom

(Luke 13:24)

¹³“Umorota mazowa'o dobaapa-kizai paniinom ida'an, usha'apanum kau'an kawowa'o dobaapa-kizai paniinom Tuubaru'o Tikazi pataka'utin-kizai di'iti'o wuru'u. Na'iki masha'apannaa mako-karu na'an, ukau'an iriba pidannao makon na'an. ¹⁴Mazan dobaapa-kizai paniinom karikaonanuo kakupa-karu di'iti'o, mazowa'o

na'iki kasha'apanna kapam mako-karu na'an. Ukau'an aonaa iriba'o nii mani pidannao ikodanzu.

Atamun, pa'aka ida'ana'o uaitapa-ka'o

(Luke 6:43-44)

¹⁵ “Uzaudinpauzo pa'i wunao aia'a dakotinpainauz prophetnao nii. Īwa'atin nii u'ida'ati, na'apa masha'apatanu'u kaznizo kawan ĩaidinpan, mazan kichana'iki-kia'o ĩkaduz wuru'u, na'apa baudokoru kawan. ¹⁶ Uaitapan nii ĩdyaun na'apa'oram ĩsha'apatanii ida'an, na'apa paoribai aitapa-ka'o kawan pa'aka ida'an. Aonaa na'apainim puikodan kaiwada-karu ida'a grape oo fig aka. ¹⁷ Ukau'an ziwu'o atamun kaakan dono, kaimana'o nii u'aka kida, mazan maziwuka'o atamun, u'aka dikauda kida'o nii. ¹⁸ Ziwu'o atamun, aona'o nii ukaakan dikauda kida'o idi; na'iki maziwuka'o atamun, aona'o nii ukaakan kaiman kida'o idi. ¹⁹ Na'ia'oram paoribai dikauda kida'o u'aka barota-karu niizu, na'iki kaboota-karu niizu tikazi wu'iti. ²⁰ Ukau'an na'apa'o ida'ana'o nii unao aitapan wunaou'u dakotinpainauz prophetnao nii, ĩsha'apatanii kida ida'an.

Kanoma'o nii morota Tominkaru naobanai-tinapa-kizi iti

(Luke 13:25-27)

²¹ “Aonaa ipai'o nii mani pidannao wuru'u ‘Naobanai, Naobanai,’ kia'oraz ĩkian ō'ati kawiiizin Tominkaru naobanai-tinapa-kizi ii, soo wunaou'u sha'apatina'oraz ōdaru aokazi ia'oraz aipan kawana'ati. ²² Na'apain Tominkaru widauan kmoon dono'o naa pidannao, iriba'o nii pidannao kian ō'ati, ‘Naobanai, Naobanai, pu'uu ida'ana'o wakowaadapauzon Tominkaru paradan. Pu'uu ida'ana'o wawaatan oia'o doronai kida, na'iki iriba aimaakan umanawunu'o ukaimanan kida wash'a'apatana pu'uu ida'an.’ ²³ Mazan ōkian nii ĩ'ati, ‘Aonaa ōaitapauzon unao. Umako ō'ai, unao sha'apaapauzonao oii kida'o.’

Dya'utama'o kabaun tomikinao

(Luke 6:47-49)

²⁴ “Na'ia'oram pidan abata'o di'oraz ōparadan kida, na'iki sha'apatina'oraz ōparadan kawana'ati, na'apa'o nii uruu aita'pina'o pidan kawan, toma'oraz padapu nii dadara'o baara'a. ²⁵ Wunu tuukia'o kaawan dono'o naa, uwa'ozi kida paidan naa, utubarun paida baara ii aka, na'iki ma'ozaka'o awaru kaawa'akan naa kabaun ida'ati, mazan aonaa kabaun dorautan, utoma-ka'o idi dadara'o baara'a.

²⁶ “Aizii na'ia'oram pidan abata'o di'oraz ōparadan kida, na'iki aonaa usha'apatina'oraz ōparadan kawana'ati, na'apa'o uruu tawuru kawanu'o maaitapin-ka'oraz pidan, toma'oraz padapu kaatu baara'a. ²⁷ Wunu tuukia'o kaawan dono'o naa, wa'ozi kida tuubarun paida baara ii aka, na'iki ma'ozaka'o awaru kaawa'akan naa kabaun ida'ati, sariapa kabaun dorautan, ipai daunuuda'u.”

²⁸ Aizii Jesus ipaian patominapa-kidan na'apa kida'o dau'an, tuukii pidannao di'itinpan na'apam utominapa-kidan dau'u. ²⁹ Powa'a zii umanawunun utominapa-kidan pidannao wunao aia'a tiichaapauzonao Moses kakinaori dau'u.

Jesus kakudan daonaiora kabishopa'o

(Mark 1:40-45; Luke 5:12-16)

8 Jesus tokan ana'a naa naawazi daara iki, iriba pidannao da'anpan udawu'ati. ²Masha'apakiaka daonaiora kaawan u'ida'ati baiatina'o kichana'iki-kia'o bishoi** idi. Ukodoru'ukan ukanaapu ati, na'iki ukian u'ati, “Naobanai, punyukunuu na'apan dono, òaitapa pukakudan nii ògaru, kaiman kizi'i naa òsaabainan.”

³Jesus pishatan uruu na'iki ukian, “Na'apa ònyukunuu, pukakuda, kaiman pusaabain.” Masha'apakiaka ubisho manaka'akan naa, na'iki kaiman usaabaina'akan. ⁴Udauna'an Jesus kian u'ati, “Puabata, mana'a pa'i pukowaada'ana'a na'ia'oram pidan ati, mazan pumako sariapa puawunuuta-kidanaka pumada faadaa di'ii, na'iki putaa'a naa taauzo-kariwaiz Tominkaru ati kakuda-kariwainao taauzoniaz Moses kakinaori kawana'ati. Na'apa'o ida'ana'o nii pidannao mishidan kaimana'ora'a naa pusaabainan.”

Jesus kakudan soldyaanao zowaunaa poitoru

(Luke 7:1-10)

⁵Jesus kaawan dono Capernaum iti, Roman soldyaannao zowaunaa kaawan u'ida'ati padopian idi. ⁶Ukian, “Naobanai, kaina'a òpoitoru karinaan òdapu ii, tuuki-a'ora'a naa, aona'a naa uka'iitan pakiitinan.”

⁷Jesus kian u'ati, “Òmakon nii na'iti, òkakudanaka kizi uruu.”

⁸Mazan ukian Jesus ati, “Aonaa Naobanai, aonaa umanawunu'o mani wuru'u ògaruz pumako'ozon mani òdapu iti. Turuu pa'an puparadan karikaonan di'iki'i, kakuda'o nii òpoitoru. ⁹Ògaru na'apa, òkaudinan doko ainao pidannao ò'ai waranu a'o, ògaru na'apa kaina'a soldyaanao kaudina'o òwaranu'u kapam. Òdyuudan dono bauda'apa soldyaa, ‘Pumako’ òkian an u'ati, umakon nii. Aizii òdapadan dono ba'oran soldyaa, ‘Puwa'ati’ òkian an u'ati, uwa'atin nii. Na'iki òdyuudan dono òpoitoru, ‘Pusha'apata wuru'u,’ òkian an u'ati, usha'apatan niizu.”

¹⁰Jesus abatan idi wuru'u kaikapa'oraz parada-karu'u, tuukii udi'itinpa'akan, na'iki ukian wunao ati'i kasaba'ukinpainauz pa'ida'ati, “Òkian mishi'o manawun u'ati, aonaa na'apainim zii òikodauzon pidan Jewnao bii'i kaikapa'a manawun umishidanu'u. ¹¹Uruu idi òkian nii u'ati, iriba'o nii Gentilnao wa'atin di'ikinapa kida'a waoko ikinapu na'iki wakadapu ikinapu, na'iki ìsakanata'anan nii Abraham, Isaac na'iki Jacob tuma konaukia'o aroapa-karu ida'ati, Tominkaru naobanaitinapa-kizi ii. ¹²Mazan unao, Tominkaru pidannauz na'ia'o ni'oraz padamata Tominkaru naobanai-tinan dono'o naa, kaboota-karu nii unao maruta'o-karu iti. Na'ia'o ni'i naa uzaadan tuukii na'iki ukuzowan nii uudako kida udopian idi.”

¹³Uruu dauna'an Jesus kian naa soldyaanao zowaunaa ati, “Pukiwa'a naa pudapu iti, na'apa'oram pumishidan manawun, sha'apata-ka'o nii na'apa pu'ati.” Na'apain aka manawun poitorui kakuda'akan.

** **8:2** kichana'iki-kia'o bishoi: aona'o ukasaranaa nii, tuzuinba'o kapam ba'oran pidan di'iti. Putukapa kaarita tokon ii Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii.

Jesus kakuda iriba pidannao

(Mark 1:29-34; Luke 4:38-41)

¹⁴ Aizii Jesus kaawan dono Peter dapu iti, na'ii utukapan Peter imauzo washat-inpan bed paawa'a, tuukia'o omada wiichan pakarinaan idi. ¹⁵ Uruu idi Jesus zaamatan oka'u, sariapa omada wiichan shabata'akan, na'iki okakuda'akan naa. Na'iki'o okadishitan otaan naa Jesus wanyukunuu nii.

¹⁶ Uruu wachuupunin kamoo tipitan dauna'an iriba pidannao na'akan Jesus ida'ati pairibannao oia'o doronainao zaamatapaniinao kida. Jesus waata oia'o doronainao pidannao ai paparadan ida'an karikaonan. Na'iki ukakuda ipai karinainao. ¹⁷ Wuru'u usha'apatan kaikapa kida'orazu'u, uruu umishian naa tawuru'u kotua'oraz prophet Isaiah kianuz, "Pa'ida'a uzaamatan wa'ai wabaiatin-kinna rinai kida, na'iki uso'ota wa'ai wakarinauzo-kinna kida."

Da'ana'azoinao Jesus

(Luke 9:57-62)

¹⁸ Jesus tukapan idi'i naa iriba pidannao kasaba'ukinan pa'ida'ati, sariapa ukian patominapa-kidaniinao ati, "Aushaa watarauka'a naa karishii baza iti."

¹⁹ Bauda'apa pidan tiichaapauzo Moses kakinaori dau'u wa'atin Jesus ida'ati. Ukian u'ati, "Tiichaa, òda'anan nii pugaru na'iti'oram pumako-kizi iti."

²⁰ Jesus dako'atin na'iki ukian u'ati, "Waruzonao kaina'a i'uun kida, kotu'uznao kaina'a i'ishimaka kida kapam, mazan Daonaiora Aokazi Iki'o, aonaa uwashatinauzo-kizi nii, na'iki aonaa usookapauzo-kizi nii."

²¹ Ba'oran daonaiora tominpa'o Jesus di'iki kian u'ati, "Naobanai, òdidanaka kizi zii òdaru mawakan kiwiin, uruu dauna'an òda'anan pugaru."^{††}

²² Mazan Jesus kian u'ati, "Puda'an ògaru. Marii mawakainao didan pairiban mawakan."^{‡‡}

Jesus mashaatan ma'ozaka'o awaru

(Mark 4:35-41; Luke 8:22-25)

²³ Jesus paidinan kanawa zo'iti, utominapa-kidaniinao makon kapam utuma karishii an. ²⁴ Masha'apakiaka ma'ozaka'o awaru kaawan karishii an, na'iki kanawa kichana'iti-kia'a naa, udaawadainan wunu paran idi. Mazan Jesus, uda'awun. ²⁵ Sariapa utominapa-kidaniinao pokowauanuzu. Īkian u'ati, "Kadiman Naobanai! Kadiman! Pukazannaata waunao! Wanaraan ni'i naa!"

²⁶ Jesus kian i'ati, "Kanom nii dii utarian? Masakauda'u'o sha'a karikaonan umishidan?" Udauna'an ukadishita'akan, uru'u naa udyuudan ma'ozaka'o awaru na'iki wunu paran mashaadinan. Sariapa mishi amazada mashaadina'akan masha'a.

²⁷ Tuukii udi'itinao-kida'akan patominapa-kidaniinao. "Kanom kaduzu'u naa pidan uruu?" ĩkian. "Atii awaru na'iki wunu paran mishida zii uparadan."

^{††}8:21 Naobanai, òdidanaka kizi zii òdaru mawakan kiwiin, uruu dauna'an òda'anan pugaru. oo "Naobanai, aona'o nii zii òmakon kai. Kaina'a òdaru tuukian. Aizii umawakan an, òdidan nii zii uruu. Uruu dauna'an òmakon nii pudawu'ati."

^{‡‡}8:22 Marii mawakainao didan pairiban mawakan. oo "Marii pidannao wuru'u mamishida-kainaouz ògaru didan pairiban mawakan."

Jesus kakudan oia'o doronainao zaamatapaniinao

(Mark 5:1-20; Luke 8:26-39)

²⁸ Jesus kaawan dono'o naa karishii baza iti Gadara Baara itinapu, na'ii pamakopa-kizi an, dya'utam pidannao ikodapanuzu, kodita'akainao pamashaapa-kizi baaranai ia'o, ka'unaru kida di'iki.^f Wuru'u inaouz oia'o doronainao zaamatapaniinao, ukau'an to'oraba'o idyaun. Una'apan idi, aonaa kanom makouzon na'i-ia'aka'o dunapo ida'an.²⁹ Sariapa ikadakon u'ati diiwa'o ida'an, "Pugaru Tominkaru Dani, kanom puaipan wa'ai? Pupataka'uta'anan naa sha'a waunao wapataka'utakao kamoon ua'ii zii?"

³⁰ Aonaa munapo manawun mani inaou di'iki, kaina'a iriba'o kooshinao aroapatinan.³¹ Uruu idi oia'o doronainao pishaan Jesus tuukii. Ikian u'ati, "Puaipan an wamakon di'iki'i, pudyuuda shoman waunao wamorota'an kizi kooshinao di'iti."

³² "Umako," Jesus kian i'ati. Uruu idi ikodita'akan daonaioranao di'iki, na'iki imakon imorota'anan naa kooshinao di'iti. Sariapa kooshinao dima'akan karishii danoma katawadapuzun di'iti, iwaotan karishii baoko iti, na'iki ipai inaraan.³³ Uruu'u naa kooshinao taapikinao dima'akan dono'i iti. Na'ia'a naa ikakuwaapan ipai na'apam aimaakan sha'apainpan dau'u. Na'iki ikowaada na'apam oia'o doronainao zaamatapaniinao sha'apata-kao.³⁴ Uruu idi ipai dono'i sannao makon iikodapa'anan Jesus. Iikodapan dono'o naazu, kaziwa'o ida'an idyuudanuzu iaipan umakon pawii'i iki.

Jesus chi'ika-kidan machi'ikaka'o

(Mark 2:1-12; Luke 5:17-26)

9 Uruu dauna'an Jesus paidinan patominapa-kidaniinao tuma kanawa zo'iti ita-raukan karishii an powaa iti'i naa pamashaapa-kizi iti.^{§§ 2} Na'ia'a naa pidannao na'akan daonaiora machi'ikaka'o Jesus di'iti pawashatinapa-kizi baara ida'an. Aizii Jesus tukapan idi imishidan tuukii manawun paugaru, sariapa ukian machi'ikaka'o pidan ati, "Pusaabaa punyukunuu odani, ipai oso'otan pu'oian."

³ Pabi'i kida tiichaapauzonao Moses kakinaori dau'u kian panyukunuu ii, "Uwazootapa'azon Tominkaru paparadan ida'an."

⁴ Jesus, uaitapa na'apam idi'itinpan, uruu idi ukian i'ati, "Kandii nii udi'itinpan odau'u oia'o ida'an?"⁵ Na'ia'oram masha'apanna: 'Ipa pu'oian mainaabata-kao' kii, oo 'Pukadishita na'iki puchi'ika' kii?'⁶ Mazan oaidan nii u'ati Daonaiora Aokazi Iki'o, kaina'a uma'ozakan mainaabata-kinnaa nii pidannao oian da'a'a imi'i baara'a." Uruu'u naa ukia'akan machi'ikaka'o pidan ati, "Pukadishita, puna'aka puwashatinapa-kizi na'iki pumako'o naa pudapu iti."⁷ Machi'ikaka'o pidan kadishita'akan na'iki umakon naa padapu iti.

⁸ Aizii pidannao tukapan idi kaikapa'o sha'apanu'u, tuukii idi'itinpan, na'iki ikonaukii-kidan Tominkaru utaan idi umanawunu'o ma'ozaka-karu pidan ati.

^f8:28 Uruu dono pidan baaranaa, kuba uun ii kida'o pa'an.

^{§§}9:1 Jesus mashaapa-kizi wiizai dakota-kao Capernaum.

Jesus dapadan Matthew

(Mark 2:13-17; Luke 5:27-32)

⁹ Aizii Jesus makon naa na'iki, pamakopa-kizi an utukapa zaamaapauzo tax puraatannaa, Matthew kia'o u'uu, usakanatapan kabaun pakaudin-kizi nazo ii. "Puwa'ati otuma," Jesus kian u'ati. Sariapa Matthew kadishita'akan na'iki umakon naa utuma.

¹⁰ Jesus aroopan patominapa-kidaniinao tuma Matthew dapu ii. Na'ii iriba zaamaapauzonao tax puraatannaa na'iki ba'oran oiainao pidannao aroopan ituma. ¹¹ Phariseenao tukapan idi uaroon na'apainao pidannao tuma, sariapa ikian Jesus tominapa-kidaniinao ati, "Kanom nii utiichaaran aroopan oiainao tuma?"

¹² Jesus abata ina'apanuz kaikapa'a, uruu idi ukian i'ati, "Ziwuinao pidannao, aonaa iaipan daakataa, soo karinainao pa'an. ¹³ Umako utominapa kizi na'apa'oram Tominkaru Paradan saada-kariwaiz kian. Ukianuz, 'Kamunan-karu oiaipan u'ai, aonaa taain-karu kawaoda-kariwai uzai ida'an mani.* Ukau'an aonaa kaimanainao mani wuru'u odapada'ananiinaouz, mazan oiainao."

Jesus pishaa-kaos sanadin-karu dau'u

(Mark 2:18-22; Luke 5:33-39)

¹⁴ Bauda'apa kamoo John Chikaawunuupauzo tominapa-kidaniinao kaawan Jesus ida'ati. I'pishaan Jesus, ikian u'ati, "Kanom nii waunao na'iki Phariseenao sanadinpauzon[†] Tominkaru ati, mazan putominapa-kidaniinao, aonaa pa'an isanadinpauzon Tominkaru ati?"

¹⁵ Jesus dako'atin idyaun, ukian, "Na'apa dii uaitapan mazida'o daonaiora dapadaniinao mashaapan kasha'ora mazida'o aroapa-kizi ii, mazida'o daonaiora na'an pu'u ituma. Aonaa turuu una'apan. Mazan daonaiora mazida'o zaamata-kaos dono i'ai, uruu dono'o ni'i naa pa'an ikasha'oran na'iki isanadinpan."

¹⁶ Udauna'an Jesus kian koshan, "Aonaa pidan zimindotauzon pakamichan zaamadotan pa'ina'o kamicha idin idi, usha'apanum kau'an shokota'o nii zii wuru'u pa'ina'oraz kamicha idin uzaama'o ai, na'iki powa'a'o nii zii umanawutan wuru'u udadotanuz.

¹⁷ "Na'iki aonaa pidan kawazootauzon kaiwauzo-kariwai'i naa wine kinnaa[‡] pa'ina'o zii wine toma-kaos idi. Pa'ina'oraz zii wine poodan nii utada'okan nii wuru'u kaiwauzo-kariwaiz naa ukinnaa, uruu wine wakudinan ni'i naa, na'iki ukinnaa pataka'uinan ni'i naa kapam. Uruu idi karikaonan da'i pidan tomauzon pa'ina'o wine kinnaa papaida-kizi nii pa'ina'o wine. Utoma-kaos dono na'apa, aona'o nii ukinnaa sha'apan."

*9:13 Hosea 6:6

†9:14 *sanadinpauzon*: Uruu zamazidin-karu. Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii.

‡9:17 *wine kinnaa*: uzai mada idi'o utoma-kaos. Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii.

Mawakaiba zunaaba sodi na'iki izaipa'o zunaaba

(Mark 5:21-43; Luke 8:40-56)

¹⁸ Jesus kadakotinan pu'u zii, Jewnao zowaunaa kaawan u'ida'ati. Ukodoru'ukan ukanaapu ati, na'iki ukian, “Ōdani zunaaba sodi mawakan aizii aka, upu'u mazan puwa'ati pupishata kizi puka'u idi oroo, okakuda kizi.” ¹⁹ Sariapa Jesus na'iki utominapa-kidaniinao makon naa utuma.

²⁰ Aizii na'a'o zun baiatina'o 12 wunu paizaipan idi. Okaawan Jesus barau iki-napu na'iki opishatan ukamichan danoma karikaonan. ²¹ Usha'apanum kau'an panyukunuu ii okian, “Ōpishatan an uchaakitan karikaonan, ōkakudan nii.”

²² Jesus padantina'akan, sariapa utukapanuzo, na'iki ukian o'ati, “Ma'ozaka putaapa punyukunuu ōdani, pumishidan idi'o, pukakudan.” Na'iki'i naa mishi sariapa okakudan.

²³ Uruu dauna'an Jesus kaawan Jewnao zowaunaa dapu iti. Na'ii utukapan iriba taupauzonao na'iki muraapainao mawaka'o ati. ²⁴ Uruu idi sariapa Jesus kian ī'ati, “Ukodita di'iki'i, aonaa omawakan mani wuru'u, oda'awun karikaonan.” Ipai pidannao shaazootinan una'apan idi. ²⁵ Pidannao koditan dauna'an, uru'u naa Jesus makon zunaaba sodi di'iti, na'iki uzaamatan naa paka'u kadu'ikizo. Sariapa okakuda'akan na'iki okadishita'akan. ²⁶ Pidannao kakuwaapan di'oraz dau'ana'a ipai na'an kida'o wiizai kawana'ati.

Jesus kakudan dya'utam daonaioranao ishaawunnao

²⁷ Udauna'an Jesus makopan pu'a'a naa na'iki, dya'utam daonaioranao ishaawunnao da'anpan uruu. Īkadakoinan diiwa'o ida'an u'ati. “David Takaan-daun,[†] pukamunan-kida waunao,” ĩkian.

²⁸ Jesus morotan dono'o naa kabaun nazo iti, uru'u naa ishaawunnao kaawan u'ida'ati na'iki upishaan ĩdyaun. Ukian ī'ati, “Umishida turuu ōkakudan unao?”

“Wamishida, Naobanai,” ĩkian u'ati.

²⁹ Uru'u naa Jesus pishatan ĩawun kida, na'iki ukian ī'ati, “Umishidan idi, na'apa'o nii usha'apan.” ³⁰ Sariapa ĩtukapa'akan naa. Uru'u naa Jesus kakinaowan ĩdyaun. Ukian, “Mana'a pa'i ukowaada'ana'a pidan ati kanom sha'apan u'ati.” ³¹ Mazan upu'u ĩmakon, ĩkakuwaapa'anan udau'an, ipai na'an kida'o wiizai kawana'ati.

Jesus kakudan maparadan-ziiwa

³² Wuru'u dya'utamainauz daonaioranao mako'okan pu'u zii, pidannao na'akan Jesus ida'ati maparadanu'o daonaiora, wuru'u umaparadanunuz oia'o doronai kaina'an idi'o u'ida'a. ³³ Aizii Jesus waata'akan dauna'an oia'o doronai u'ai, sariapa ukaparadanu'ukan. Tuukii pidannao, kasaba'ukinpainao na'ii, di'itinpan, na'iki ĩkian, “Aonaa watukupauzon zii kaikapa'ora'a aimakaan sha'apata-kaō Israel an.”

³⁴ Mazan Phariseenao kian, “Oia'o doronainao naobanaa taan idi'o u'ati ma'ozakakaru wuru'u uwaatanuz oia'o doronainao.”

[†]9:27 *David Takaan-daun*: Kotua'o Tominkaru kian uduyudan nii bauda'apa David Takaan-daun umanawunu'o naobanai nii.

Jesus kasha'oran pidannao dau'an

³⁵ Jesus makon umorowautapan ipai donoi na'iki wiizai sodi kida kawana'ati. Utominapatin-kidan pidannao synagogue ii kida, na'iki ukowaadapan Kaimana'o Kuwai Tominkaru naobanai-tinan dau'an, na'iki ukakuda pidannao karinainao pabi'inaaka kida'o rinai idi. ³⁶ Tuukii ukasha'ora-kidan ipai wuru'u pidannaouz utukapan idi idopian, na'iki aonaa iaitapan na'apam naa pasha'apatinan pa'ida'a, na'apa kaznizonao kawan, aona'oraz itaapiki nii. ³⁷ Ukau'an ukian patominapa-kidaniinao ati, "Udaru paoribai baawu, dyuua'a naa u'aka, mazan aonaa kaudi-nainao iriban kasaba'ua'o niizu. ³⁸ Utoriinapa kapaoriba'o ati, uzaamata kizi kaudi-nainao nii kasaba'uupainao nii wuru'u papaoriba aka kidaz."

Jesus zaamatan 12 pidannao apostlenao nii

(Mark 3:13-19; Luke 6:12-16)

10 Jesus dapadan 12 patominapa-kidaniinao baokopa pa'ida'ati, na'iki utaan ma'ozaka-karu i'ati iwaata-kinaa nii oia'o doronai kida pidannao ai, na'iki ikakuda kizi pidannao karinaapainao ipai pabi'inaaka kida'o rinai ai. ² Di'i i'uu kida'a 12 pidannao Jesus zaamatan apostlenao^s nii: kiwiin Simon, dakotapa-kariwaiz Peter kii, na'iki u'inawuzu Andrew; James na'iki u'inawuzu John, ina'o Zebedee dainao; ³ Philip na'iki Bartholomew; Thomas na'iki Matthew, Matthew uruu zaamaapauzoz da'i tax puraatannaa; James, Alphaeus dani, na'iki Thaddaeus; ⁴ Simon, uruu Patriot;^{**} na'iki Judas Iscariot, kaakapa'oraz Jesus.

Jesus dyuudan 12 apostlenao

(Mark 6:7-13; Luke 9:1-6)

⁵ Aizii Jesus dyuudan naa 12 pazaamataniinao apostlenao nii. Ukakinaowa'akan idyaun, ukian, "Aonaa umako'ona'a Gentilenao^{††} di'iti, na'iki Samaria Baara sannao,^{‡‡} mashaapa-kizi kida donoi di'iti. ⁶ Mazan umako pa'an opidanannao Israelitenao di'iti, waziwadinainaoz kaznizo kawan. ⁷ Umako ukakuwaapa'an ukowaada kizi maonapa'a naa Tominkaru naobanai-tinan. ⁸ Ukakuda karinainao, ukadishita-kida mawakainao powaa iti. Ukakuda baiatinainao kichana'iki-kia'o bishoi idi, na'iki uwaata oia'o doronainao pidannao ai. Otaanii ma'ozaka-kinai u'ati mawinipinaa-daun, ukau'an usha'apata'a naazu mawinipinaa-daun.

⁹ "Umakon dono, aonaa una'akapa'ana'a upuraatan umashaapa-kinaa nii; ¹⁰ man-a'a una'aka'ana'a umako-kizi iti usaakon oo ba'oran ukamichan oo ba'oran udazkidi oo uwadookori nii. Usha'apanum kau'an pidan kaudina'o, taa-ka'o nii u'ati aimaakan uwinipinii. ¹¹ Ukaawan dono na'ia'oram donoi oo wiizai di'iti, udawata pidan na'ii. Na'ia'oram dapaapan an unao, umashaapa idapu ii atii udobatan na'iki. ¹² Umor-

^s**10:2** *apostlenao*: dyuuda-kariwai kakuwaapa'anan Tominkaru naobanai-tinan dau'u. Putukapa kaarita token ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii.

^{**}**10:4** *Patriot*: mizaataakapauzoz pawii zi dau'an. Ba'oran udakotapa-kinao Zealot kii.

^{††}**10:5** *Gentilenao*: pidannao pana'a'o Jewnao ai. Putukapa kaarita token ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii.

^{‡‡}**10:5** *Samaria Baara sannao*: Putukapa kaarita token ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii.

owautan dono pidannao dapu iti, ukii i'ati, 'Marii kaiman-karu Tominkaru di'iki-o na'an utuma.' ¹³ Īdapaapan dono unao kaiman, marii kaimana'oraz uparadan na'ian ĩtuma. Mazan ĩmadapaapakan an unao kaiman, ukiwa-kida powaa iti wuru'u kaimana'oraz uparadan. ¹⁴ Aizii ĩmadapaapakan dono unao kaiman, oo aonaa ĩabata'azon ukuwaa, udobata na'iki uparauda'aka imi'i ukidiba di'iki ĩawunuutapan pu'u."[¶] ¹⁵ Jesus kian, "Ōkowaada'azon mishi'o aimakaan u'ati. Tominkaru kootowapa-kidan dono'o naa pidannao, Tominkaru pataka'utan nii na'ianao pidannao dono'i ii, powa'a zii wunao aia'a Sodom na'iki Gomorrah sannaouz."^{§§}

Pataka'uta-karu nii kaudinainao Tominkaru ati

(Mark 13:9-13; Luke 21:12-17)

¹⁶ Jesus kian koshan, "Uabata, ōdyuudan unao na'apa kaznizonao dyuuda-kaow kawan baudokorunao bii iti. Ukau'an uaitapin na'apa kowazaz kawan, mazan umashaapa kaiman pidannao tuma orid kawan. ¹⁷ Uzaudinpa'a naa pa'i, usha'apanum kau'an pidannao zaamatan nii unao na'iki ĩna'akan nii unao kootowapakizai iti, na'iki ĩba'izian nii unao synagogue ii kida. ¹⁸ Na'iki ĩna'akan nii unao kazowautapainao wiizai kanaapu ati na'iki kingnao kanaapu ati ōgaru dikin ii. Na'apa'o ida'ana'o nii ukowaadan i'ati, na'iki ba'oran pidannao ati, Kaimana'o Kuwai ōdau'ana'o. ¹⁹ Aizii uzaamata-kaow dono na'iki utiwaa-kidapa-kaow dono kootowapakizi ii, mana'a udopia'ana'a udawatan dau'u na'apam nii ukian. Taa-karu nii u'ati uaitapa-kinaa nii na'apam nii ukian. ²⁰ Ukau'an uparadan an na'apain, aonaa unaou'o ni'i naa mani parada, mazan uDaru Tominkaru Dorona'o nii parada unao ida'an.

²¹ "Uruu dono pidannao zowii-kidan nii pa'inawuzunao, na'iki daruinao na'apa'o nii ĩzowii-kidan paudainao. Daniinao kashadapan nii padarunao na'iki pudaronao, na'iki ĩzowii-kidan nii ĩdyaun. ²² Ipai pidannao to'ora-kizaitapan nii unao ōdikin ii. Mazan kanom tuuda'o ipai wuru kida'a atii utokon iti, kazannaata-karu nii uruu. ²³ Upataka'uta-kaow dono umishidapan dau'an ōgaru bauda'apa'o wiizai di'ii, uki-doapa ba'oran wiizai di'iti. Ōkian mishi'o manawun u'ati, aona'o nii zii ukaudin-kizi ipain Israel an kida'o wiizai an, Daonaiora Aokazi Iki'o kaawan ua'ii powaa ati.

²⁴ "Aonaa tominpa'o pidan umanawunun patiichaana ai, na'iki aonaa poitorui umanawunun panaobanaa ai. ²⁵ Ukau'an turua'o wuru'u tominpa'o pidan tominapanuz patiichaana kawan, na'iki poitorui na'apa panaobanaa kawan. Kadapu'o dakota-kaow an Beelzebul* kii, aitaniiiman udapu ainao pidannao powa'a'o nii zii ĩdakoapa-kaow.

Kanom ai tarii-karu

(Luke 12:2-9)

²⁶ "Ukau'an aonaa utaria'ana'a pidannao ai. Ipai dizapa-kariwai, aida-kida-kaow niizu, na'iki ipai taapa-kariwai kida mashaa, ipai'o nii uaitapa-kida-kaow. ²⁷ Wururu'u aimakaan ōkowaadaniaz unao ati karikaonan, ukowaada'a naa pa'iz ipai pi-

[¶]10:14 Kidibai parauda-kaow, ukainaabatan Tominkaru marina'atan nii ĩnao.

^{§§}10:15 *Sodom na'iki Gomorrah*: kotua'o donoinao. Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii.

*10:25 *Beelzebul*: ba'oran kaarita ida'a udakota-kaow Beelzebub kii. Uruu Satan.

dannao ati. Kanom aimakaan mashauda'u'o òkowaadan u'ati, ukowaada'a naa pa'iz diiwa'o ida'an pidannao abata kiziz. ²⁸ Mana'a utaria'ana'a wunao aia'a zowia'oraz pidan, mazan udoronaa, aonaa ìka'iitan pazowian pa'an. Mishi'oraiman utarii pa'an Tominkaru ai, ka'iita'oraz pakabootan pidan na'iki udoronaa Tu-ubaruo Tikazi wu'iti. ²⁹ Aonaa mooko dya'utama'o parikowarunao toriauzo-kaos masakauda'u sodi'o puraata ida'an karikaonan, mazan upu'u aona'o nii bauda'apa udaru Tominkaru kashaapan ìwaotan imi'i baara ati. ³⁰ Na'iki Tominkaru aitapanii ipai na'apauda'u'oran uzowaud kida uzowau ida'a. ³¹ Ukau'an aonaa utaria'ana'a, usha'apanan kau'an powa'a'o zii umarainapa-kaos iriba'o parikowarunao ai.

³² “Na'ia'oram pidan kowaada'o òpidanan paugaru ipai pidannao kanaapu'u, na'apa'o nii kapam òkowaadan òpidanan uruu, òdaru aokazi ia'o kanaapu'u. ³³ Mazan na'ia'oram pidan kowaada'o pamarina'atan ògaru ipai pidannao kanaapu'u, na'apa'o nii kapam òmarina'atan uruu òdaru aokazi ia'o kanaapu'u.

Aonaa kaimanaaka-karu mani, mazan mizaataaka-karu

(*Luke 12:51-53; 14:26-27*)

³⁴ “Aonaa uzauda-kida'ana'a òkaimanaaka-kida'anan mani pidannao pa'atiaaka wuru'u òwa'atinuz da'ati'i imi'i baara ati. Òwa'atin aonaa òkaimanaaka-kida'anan mani pidannao, mazan òmizaataaka-kida'anan ìdyaun pa'atiaaka. ³⁵ Òwa'atin òpana'ada'anan daonaiora nyukunuu padaru ai, zun padaro ai, dinizoi paimauzo ai. ³⁶ Puiribannaou'o nii manawun wuru'u putarubanao ni'oraz.† ³⁷ Na'ia'oram pidan marainpa'o padaru oo padaro powa'a zii pamarainpan ai ògaru, aonaa turuu na'apa'o pidan da'anan ògaru. Na'ia'oram pidan marainpa'o paudani powa'a zii pamarainpan ai ògaru, aonaa turuu na'apa'o pidan da'anan ògaru. ³⁸ Na'ia'oram pidan aona'o una'aka'azon pacrossannaa,‡ aonaa turuu na'apa'o pidan da'anan oo ukaudin an òtuma. ³⁹ Na'ia'oram pidan aipa'o pakakupan pa'ida'a, waziwa'o nii karikaonanu'oraz kakupa-karu pa'ai. Mazan kanom marina'ata'o pamashaapauzon kaduz pamishidan dikin ii ògaru, uikodan nii karikaonanu'oraz kakupa-karu.

Wawinipa kida

(*Mark 9:41*)

⁴⁰ “Na'ia'oram pidan kaimana'o udapaapan unao, kaimana'o udapaapan ògaru kapam wuru'u; na'iki na'ia'oram pidan kaimana'o udapaapan ògaru, kaimana'o udapaapan wuru'u dyuuda'oraz ògaru kapam. ⁴¹ Na'ia'oram pidan dapaapa'o prophet, uaitapan idi Tominkaru prophetin uruu, taa-kaos nii uwini pa nii na'apa prophet kawan. Na'iki na'ia'oram pidan kaimana'o udapaapan kaimana'o pidan, ukaimanan idi, na'apa'o nii uwini pa nii taa-kaos kaimana'o pidan kawan. ⁴² Na'iki na'ia'oram pidan taa'o wunu bauda'apa'o òpidanan tuzan nii, aonaan pu'u padamata umanawun, mazan òpidanan uruu, mishi'o nii ukawinipinaata-kaos na'apa'o dikin ii.”

†10:36 Micah 7:6

‡10:38 una'aka'azon pacrossannaa: ubaiaapan kasha'ora'o oo uzowii-kaos nii pada'anpan dikin ii Jesus.

John Chikaawunuupauzo dyuudan papoitorunao Jesus di'iti

(Luke 7:18-35)

11 Jesus ipaia'akan dauna'an patominapa-kidan 12 patominapa-kidaniinao, uruu dauna'an umakon naa, utominapa-kida'anan na'iki ukakuwaapatinan'anan wiizai kida kawana'ati, Galilee Baara an kida'oraz.

²Taraa-kizai ia'o John Chikaawunuupauzo, uabatan dono Christ sha'apatanii kida dau'u, uruu idi udyuudan patominapa-kidaniinao pishaa'anan Jesus. ³Īkaawan dono'o naa u'idi'iti ĩkian u'ati, “Pukowaada wa'ati, pugaru'u naa mishi wuru'u wa'ati'o ni'oraz John kowaadauzoniaz, oo wazaudapa zii ba'oran?”

⁴Jesus dako'atin ĩdyaun, ukian, “Umako powaa iti John di'iti, ukowaada'an kanom uabatanii na'iki utukapanii ōsha'apatan: ⁵ishaawunu'o, turuu utukapan; machi'ikaka'o, chi'ika; kabisho'o kichana'iki-kia'o bishoi idi, kaiman ubisho manakan; makina'o, abata; mawaka'o, kakuda-ka'o powaa iti; pataka'utina'o, abata Kaimana'o Kuwai. ⁶Konaukia'o nii pidan aona'oraz ukashadan pamishidapan ōgaru.”

⁷John tominapa-kidaniinao kiwan dauna'an, Jesus kakuwaapan naa John dau'u iriba'o pidannao ati. Ukian ĩ'ati, “Umakonkan dono'oraz John di'ii mapidan-taka'o baara ia'oraz, sha'apa'oram pidan uzauda-kida utukapan na'ii uruu dono? Pidan, pinidi saba awaru dawuapa-kidanii kawanu'o? ⁸Kanom sha'a utukapa'azon na'ii umakonkanuz na'ii? Daonaiora, umanawunu'o kamicha kida ukaiwadapanii? Pidan kaiwadapa'oraz na'apa'o kamicha, mashaapa'o umanawunu'o kabaun ii. ⁹Ukowaada ō'ati, kanom sha'a utukapa'azon na'ii umakonkan dono na'ii? Tominkaru prophetin sha'a? Prophet mishi uruu, mazan powa'a zii prophet ai. ¹⁰Uruu John dau'ana'o saada-kariwaiz Tominkaru Paradan ida'a. Ukianuz.

‘Puabata, ōdyuudan pidan pu'ua'ati kakuwaapa'o nii ō'ati, uru'u nii saaba pumako kizi.’”⁴

¹¹Udauna'an Jesus kian, “Mishi'o ōkian u'ati, aonaa na'iam pidan shakata'o da'a'a imi'i baara'a umanawunu'o nii John Chikaawunuupauzo ai. Mazan pidan, aona'oraz umanawunun Tominkaru naobanai-tinapa-kizi'i, upu'u umanawunu'o uruu John ai.

¹²“John Chikaawunuupauzo sakadan di'iki'o pakaudin an atii kai, Tominkaru naobanai-tinan tuubarudin, dikauda'o pidannao tiwaan pu'u pamashaatanuz. ¹³Kiwiitapa John kakuwaapan ua'ii, ipai kotua'oraz Tominkaru prophetinnao kakuwaapan, na'iki kotua'oraz Moses kakinaori kowaadan na'apam nii aimakaan sha'apan. ¹⁴Aizii umishidan an wuru'u ikuwaa kidaz, John, uru'u naa wuru'u Elijahaz, ĩkowaadaniaz Tominkaru dyuudan nii.”⁸ ¹⁵Pukakinaon an puabata'a naa kakinaorii!

¹⁶“Na'apam dii mani ōkainaabatan kainao pidannao? Na'apa'o ĩdyaun koraizian-nao kawan sakanatapainaoz pamakinaotin-kizi ii, kadakoinpainaouz pa'atiaaka. ¹⁷Īkian kaikapa'a: ‘Watauan pu'u mazida-karu kunnaa unao ati, mazan upu'u aonaa ukonaupan. Wakunuian pu'u u'ati baaranai ia'o ukunuuauzo-ka'o, mazan upu'u aonaa uzaadan.’ ¹⁸Ukau'an na'apa'o John, sanadinpauzo uruu, na'iki aonaa utuzapauzon. Uruu idi pidannao kian udau'an, ‘Kaina'a oia'o doronai u'ida'a.’ ¹⁹Aizii

⁴11:10 Malachi 3:1

⁸11:14 Malachi 4:5

Daonaiora Aokazi Iki'o aroopauzon na'iki tuzauzo wine, uru'u naa pidannao kian udau'an, 'Aushaa, utukapa arawu'u kashabakizi na'iki tuzapauzo uruu. Unaudapa pakaminauda'u-tinpan wunao idi'i zaamaapauzonaouz tax puraatananaa, na'iki ba'oraran oiainao pidannao tuma.' Tominkaru aitapaaban wuru'u tukapa-kida-kariwaiz umishiin wuru ida'ana'a sha'apaapa-kariwaiz."

Donoi ii kida'o pidannao, aonaa imishidan Jesus

(Luke 10:13-15)

²⁰ Donoi kida, Jesus sha'apata-kiziz iriba umanawun kida'o aimaakan padamata, mazan upu'u aonaa na'ii sannao tanawatinan pa'oian ai. Uruu idi Jesus aidan paparadan na'ii sannao mamishidakan dikin ii. ²¹ Ukian, "Kasha'ora'o nii manawun pubaiaapan Chorazin! Pugaru Bethsaida, na'apa'o nii pubaiaapan kasha'ora'o manawun! Aizii wuru'u umanawun kida'oraz aimaakan sha'apata-kariwaiz u'ida'a, usha'apata-ka'o an mani Tyre na'iki Sidon** ii, sariapa mani na'ii sannao morokodan kamicha kasha'ora-karu daara kida. Na'iki sariapa mani ikadadainan pariti'i idi, itukapa-kida-kinanaa nii mishi patanawatinan pa'oian ai. ²² Mishi'o okian u'ati, awutapa'o nii zii Tominkaru pataka'utan Tyre na'iki Sidon sannao unao ai, wuru kamoo dono'o Tominkaru kootowapa-kidanuz naa pidannao.

²³ "Aizii unao Capernaum sannao, u'itiiman umanawunu'o nii unao aokazi ii? Aonaa, mazan kii'an ukaboota-ka'o nii Tuubaru'o Tikazi wu'iti. Wuru'u umanawun kida'oraz aimaakan, sha'apata-kariwaiz u'ida'a sha'apata-ka'o an mani Sodom†† ii, kaina'a zii mani wuru'u donoiz kai. ²⁴ Mishi'o, ukau'an Tominkaru kootowapa-kidan dono'o naa pidannao, powa'a'o nii zii Tominkaru pataka'utan unao, Sodom sannao ai."

Uwa'ati o'ida'ati usookapa kizi

(Luke 10:21-22)

²⁵ Na'apain uruu dono Jesus torinpan, ukian, "Odaru, aokazi iainao na'iki imi'i baara ainao naobanaa, okonaukii-kidan pugaru, usha'apanum kau'an putukapa-kidan idi'i naa pa'inainao itominpan ati, pumataapadakaniaz umanawunu'o aita-painao aitapan. ²⁶ Mishi'o odaru, na'apa kida'o sha'apan puaipan kawana'ati'o."

²⁷ Aizii Jesus kian i'ati, "Odaru taanii o'ati ipai aimaakan pa'idi'iki kida'oraz. Aonaa kanom aitapan ogaru uDaniz, soo oDaru. Na'iki aonaa kanom aitapan oDaru, soo ogaru uDani. Na'iki pidannao ozaamataniinaouz aitapa'o nii uruu.

²⁸ "Uwa'ati o'ida'ati ipai unao mizainainao kimisha'o padowautapanii idi, otaan nii sookapa-karu u'ati. ²⁹ Uzaamata odopawa, una'aka kiziz na'iki utominapa o'idi'iki, usha'apanum kau'an kaimana'o onyukunuu na'iki aonaa atadinpa'o mani wuru'u ogaruz. Uruu idi uikodan nii mishi'o manawun sookapa-karu. ³⁰ Wuru'u odopawa otaan ni'oraz u'ati masha'apanna'o na'iki shaakada'o."

** 11:21 Tyre na'iki Sidon: donoi kida, aonaa Jewnao mashaapa-kizi mani.

†† 11:23 Sodom: kotua'o donoi mainaabata-kariwaiz pidannao oian idi. (Genesis 19:24-28)

Jesus uruu Sookapa-karu Kamoon naobanaa

(Mark 2:23-28; Luke 6:1-5)

12 Aizii Sookapa-karu Kamoon dono, Jesus dobatapan patominapa-kidaniinao tuma zakapu an paoribai wheat baawu an. Na'apain utominapa-kidaniinao zamazin naa, uruu idi ikaraowaanan wheat aka, na'iki inikapaanan naazu. ² Aizii Phariseenao tukapan idi isha'apatinanuz na'apa, sariapa ikian Jesus ati, "Putukapa, putominapa-kidaniinao aonaa iizo'atin mani wakakinaorinaa wuru'u isha'apatanuz kaikapa'ora'a Sookapa-karu Kamoon dono."^{‡‡}

³ Jesus dako'atin idyaun, ukian, "Aonaa mooko utukapauzon kaarita ida'a'oraz usaadinpan kanom King David sha'apatauzonii, tawuru dono'o uruu na'iki upidanannao zamazin dono'oraz?"^{¶¶} ⁴ Umorotan Tominkaru Dapu nazo iti, na'iki unikan papidanannao tuma bread taa-kariwaiz Tominkaru ati. Na'apa'oraz wazootapaku karu kakinaorii wuru'u pidan nikanuz wuru'u bread taa-kariwaiz Tominkaru ati. Soo faadaanao karikaonan taapada-kariwaiz inikan wuru'u breadiz. ⁵ Na'iki aonaa mooko uaitapan Moses kakinaori ida'a'oraz usaadinpan, ukowaadanuz faadaanao sha'apata pakaudin-kiz, Tominkaru Dapu ii sookapauzo-karu kamoon dono, mazan upu'u aonaa itaapa-ka'o isha'apatan oia'o, itaizo'atikan pu'u kakinaorii? ⁶ Okowaadan nii u'ati, di'i utuma'oraz, powa'a'o zii umanawunun Tominkaru Dapu ai. ⁷ Tominkaru Paradan saada-kariwaiz kian, 'Kamunanuaba-karu wuru'u oia'pianiaz, aonaa uzai taa-kariwaiz mani.' Uaitapan an mani kaimanaiman na'apa'oram wuru'u parada-karuz, aonaa mani udakotan pidannao oia'inao nii, masha'apata-kainaouz oia'o. ⁸ Usha'apanum kau'an Daonaiora Aokazi Iki'o Sookapa-karu Kamoon naobanaa uruu."

Jesus kakudan pidan makiitaka'o paka'u

(Mark 3:1-6; Luke 6:6-11)

⁹ Na'iki'o Jesus makon synagogue iti. ¹⁰ Na'ii na'a'o daonaiora, aonaa uka'u kiitinan, mawaka'o uka'u. Pabi'i kida pidannao na'ii aipainao pazaamatan Jesus usha'apatinan ida'an pana'iti kakinaorii ai. Uruu idi ipishaanuzu, ikian, "Aonaa mani u'oian wakakinaorinaa ati pidan kakudan pidan Sookapa-karu Kamoon dono?"

¹¹ Jesus dako'atin, ukian i'ati, "Na'apa dii mani unao sha'apatinan bauda'apa'o u'uza kaznizo waotan an munapo'o ka'unaru di'iti Sookapa-karu Kamoon dono? Aona'o nii mani uso'otankanuz na'apain? ¹² Aizii pidan mani, powa'a'o zii umanawunun kaznizo ai. Ukau'an aonaa u'oian wakakinaorinaa ati, washa'apatan kaimana'o Sookapa-karu Kamoon dono." ¹³ Uru'u naa ukian daonaiora makiitaka'o paka'u ati, "Pusawada puka'u." Sariapa usawada'akanuz, na'iki sariapa uka'u kaimana'akan na'apa ba'oran uka'u kawan.

¹⁴ Uruu idi na'iki'o Phariseenao makon ikadakatina'anan pa'idiwaru sodi, itaipa'azon na'apam kizi pazowian Jesus.

^{‡‡}12:2 Phariseenao ati, Jesus tominapa-kidaniinao kaudinan wuru'u ikaraodanuz wheat aka kida Sookapa-karu Kamoon dono.

^{¶¶}12:3 1 Samuel 21:1-6

Tominkaru zaamatanii papoitoru nii

¹⁵ Jesus abatan naa na'apam pasha'apata'azoo-ka, sariapa umakon na'iki. Na'iki iriba pidannao da'ananuzu. Uruu dono ipai ukakudan karinainao na'ii. ¹⁶ Ukak-inaowa'akan idyaun, aonaa kizi ikakuwaapan udau'u ba'orainao ati. ¹⁷ Uruu umishian naa na'apa'oram Tominkaru kiauzonuz prophet Isaiah ida'an.

¹⁸ “Di'i uruu'u ōzaamataniaz ōpoitoru nii, uruu wuru'u ōmarainapanii na'iki ōnyukunuu-ati'oraz. Ōtaan nii ōdoronaa u'ida'a, na'iki ukakuwaapan nii sakitapa'o mashaapa-karu Tominkaru tuma'o dau'u, ipai pabi'inaaka'o pidannao ati.

¹⁹ Uruu wuru'u ōzaamataniaz ōpoitoru nii, aona'o nii ukadakowaakapauzon, na'iki aona'o nii ukadokouzon diiwa. Aona'o nii uparadan diiwa'o ida'an dunapo an kida.

²⁰ Aona'o nii umanawutan ramitapa'o, na'iki aona'o nii umakadan suduupa'o upu'ukapan. Ukau'an karikaonanu'o nii ukamunanban, atii udikintan nii oii kida'o aimaakan mishi'o kaiman-karu ida'an.

²¹ Na'iki uruu ati'o nii ipai pidannao donozinaa kida nyukunuu, ĩzaudapan pakazannaata-ka.”^{§§}

Pidannao kian kaina'a oia'o doronainao zowaunaa Jesus ida'a

(Mark 3:20-30; Luke 11:14-23)

²² Uruu dauna'an pidannao na'akan Jesus ida'ati ishaawun na'iki maparadanu'o pidan, wuru'u una'apaitanuz oia'o doronai kaina'an idi'o ida'a. Ukau'an Jesus kakuda uruu. Uruu idi kaimana'a naa uparadan, na'iki kaimana'a naa utukapan.

²³ Tuukii pidannao di'itinpan Jesus sha'apatanii kida dau'an. Uruu idi ĩkian, “David Takaan-daun* mani arawu'u?”

²⁴ Aizii Phariseenao abatan idi ĩna'apan, sariapa ĩkian pa'atiaaka, “Oia'o doronainao naobanaa Beelzebul† taan idi'o uma'ozaka-kinaa nii wuru'u uwaatanuz oia'o doronainao.”

²⁵ Jesus aitapa na'apa'oram ĩdi'itinpan. Uruu idi ukian ĩ'ati, “Bauda'apa'o wiizai ida'a'a pidannao mashaapan, ĩmizaataakapan an pa'atiaaka, aona'o nii wiizai na'an kotua'iki. Na'ia'oram pidannao donoi ainao, ĩmashaapan an buutaaka pairibannao ai, na'iki ĩmizaataakapan an pa'atiaaka, aona'o nii donoi na'an kotua'iki. Na'ia'oram pidannao mashaapainao bauda'apa'o kabaun ida'a buutaakapan an pairibannao ai, na'iki ĩmizaataakapan an pa'atiaaka, aona'o nii ĩmashaapan baokopa kotua'iki. ²⁶ Aizii Satan waatan an papoitorunao oia'o doronainao, ĩbuutaakapan na'iki ĩmizaataakapan pa'atiaaka wuru'u. Ukau'an aona'o nii Satan naobanai-tinpan kotua'iki. ²⁷ Unao, ukian ōwaatan oia'o doronainao, oia'o doronainao naobanaa Beelzebul taan ida'ana'o ōma'ozaka-kinaa nii. Mazan kanom taa'oraz mooko unao pi-

^{§§}12:21 Isaiah 42:1

*12:23 *David Takaan-daun*: Kotua'o Tominkaru kian udyuudan nii bauda'apa David Takaan-daun umanawunu'o naobanai nii.

†12:24 *Beelzebul*: ba'oran kaarita ida'a udakota-ka. Beelzebub kii. Uruu Satan.

danannao ati ĩma'ozakannaa nii, ĩkaboota-kinaa nii oia'o doronainao? Beelzebul? Aonaa. Ukau'an uruu na'apa kida'oraz kainaabata u'ati, na'apa'oram wuru'u upoza-watapanuz. ²⁸ Mazan wuru'u ōwaatanuz oia'o doronainao pa'an Tominkaru taanii ida'ana'o ō'ati padoronaa ōma'ozakannaa nii, na'apa'o kainaabata kaina'a'a naa Tominkaru naobanai-tinan ubii'i.

²⁹ “Kaikapa'o kawanu'o wuru'u: Aonaa na'ia'oram pidan ka'liita'o nii pamorotinan ma'ozaka'o daonaiora dapu, una'aka'azon an usha'apauz kida u'ai udapu iki, soo udodowan nii zii wuru'u ma'ozaka'oraz pidan kiwiin. Uruu udauna'an turua'o ni'i naa una'akan usha'apauz kida udapu iki.

³⁰ “Na'ia'oram pidan aonaa ō'ida'atanpu'u mani, ōtaruba uruu. Na'ia'oram pidan aona'o ukasaba'uupan ōtuma, pararaa-bi'ita'o ōkasaba'uunii wuru'u.

³¹ “Ukau'an ōkowaadan u'ati, sha'apa'oram pidan sha'apatan an oia'o pairiban ati, na'iki udakooan Tominkaru, marina'ata-karu nii wuru'u u'oiyan u'ai. Mazan udakooan an Kaimana'o Doronaa, aona'o nii u'oiyan marina'ata-ka'o u'ai. ³² Na'ia'oram pidan dikauda'o uparadan Daonaiora Aokazi Iki'o dau'an, marina'ata-karu nii u'oiyan u'ai, mazan na'ia'oram pidan dakoopa'o Kaimana'o Doronaa, aona'o nii na'apainim u'oiyan marina'ata-ka'o u'ai, kai oo diina'iti'i.

Paoribai aitapa-ka'o pa'aka ida'an

(Luke 6:43-45)

³³ “Puaipan an kaimana'o paoribai aka, ziwu'o uaipan pupaoriba. Paoribai mazi-wukan dono, dikauda'o nii u'aka. Aitapa-kariwai ziwu'o paoribai pa'aka ida'an. ³⁴ Unao kichana'iki-kia'o kowazaz, aonaa na'itim uparadan kaimanan. Kanom nyukunui ia'oraz utaapa-ka'o kida, uru'o nii kodita-kida-kariwaiz. ³⁵ Kaimana'o pidan, ukodita-kidan nii kaiman kida'o aimakaan, pataapanii panyukunuu kaimanan di'iki. Dikauda'o pidan, ukodita-kidan nii dikauda kida'o aimakaan, pataapanii panyukunuu dikaudan di'iki. ³⁶ Aizii ōkowaadan u'ati, Tominkaru kootowapa-kidan dono'o naa pidannao, ĩkootowapa-kida-ka'o nii ipai dikauda kida'o paparadauzonii dikin ii. ³⁷ Usha'apanum kau'an uparadauzonii kida ida'ana'o nii ukainaabatanan, kaimana'o unao oo oia'o.”

Jesus kaiwaan Jonah pakainaaribanaa nii

(Mark 8:11-12; Luke 11:29-32)

³⁸ Udauna'an pabi'i kida Phariseenao na'iki tiichaapauzonao Moses kaki-naori dau'u kian Jesus ati, “Tiichaa, watukapa'azon pusha'apatan umanawunu'o aimakaan kainaabata'o nii Tominkaru di'iki'o pugaru.”

³⁹ Jesus dako'atin ĩdyaun, ukian ĩ'ati, “Soo oia'o na'iki maizo'ati-kainao pidannao wuru'u tukapa'azo'oraz aimakaan kainaabata-ka'o pa'ati. Aona'o nii kanom ida'an ukainaabata-ka'o u'ati, soo prophet Jonah ida'ana'o nii. ⁴⁰ Jonah na'ian kawan udaru'o kopau toba nazo ii idikinauda'u kamoo na'iki idikinauda'u maruta'o. Na'apa'o nii Daonaiora Aokazi Iki'o na'ian kapam idikinauda'u kamoo na'iki idikinauda'u maruta'o imi'i ka'azo ii. ⁴¹ Pidannao Nineveh sannao kadishitan nii wuru kamoo dono'o, Tominkaru kootowapa-kidanuz ipai pidannao, na'iki ĩdakooan nii kainao pidannao, usha'apanum kau'an ĩnao ĩtanawatinanii pa'oiyan ai Jonah kowaadan dono ĩ'ati Tominkaru paradan. Mazan di'ora'a pidan utuma'o-raz, powa'a'o zii umanawunun Jonah ai. ⁴² Sheba iki'o Queen naobanaiaba kadishi-

tan nii wuru kamoo dono'o, Tominkaru kootowapa-kidanuz ipai pidannao, na'iki odakoopan nii kainao pidannao, usha'apanum kau'an owa'atinii munapo'o amazada tokon ikinapu, oabata'azon idi Soloman aitapaaban dau'u. Mazan di'ora'a pidan utu-ma'oraz powa'a'o zii umanawunun Soloman ai.

Oia'o doronai padantan powaa ati

(Luke 11:24-26)

⁴³ “Na'apainim oia'o doronai koditan pidan di'iki, umakon nii amazada arada'o di'ii'aka, udorotapan naa pamashaapa-kizi nii. Aizii aonaan dono uikodan pamashaapa-kizi nii, ⁴⁴ uru'u naa ukian paaipan ati, ‘Ôkiwan nii powaa iti ôdapu iti.’ Uruu idi ukiwan naa powaa iti, na'iki uikoda wuru'u padapuz aonaa kanom mashaa-pa'o nii na'ii, kaiman uparaudapa-kae. ⁴⁵ Uruu idi umakon una'anan 7 ba'oran oia'o doronainao powa'a'o zii manawun ïdikaudan kida pa'ai. Uruu idi ïmorotan na'iki na'ia'a naa ïmashaapan. Uruu dauna'an powa'a'o nii zii pidan dikauda'akan kiwi-ni'o ai. Ukau'an na'apa'o wuru'u oiainaouz pidannao kai'oraz naa ïmashaapan.”

Jesus daro na'iki u'inawuzunao

(Mark 3:31-35; Luke 8:19-21)

⁴⁶ Jesus kadakotinan pu'u zii pidannao ati, udaro na'iki u'inawuzunao kaawa'akan na'iti, ïkadishitapan paniba ii ïparada'azon u'ati. ⁴⁷ Uruu idi bauta'apa pidan na'ia'o kian Jesus ati, “Putukapa, pudaro na'iki pu'inawuzunao paniba ii, ïparada'azon pu'ati.”

⁴⁸ Jesus kian u'ati, “Kanom ôdaro nii, kanom ô'inawuzunao nii.” ⁴⁹ Usawadan paka'u patominapa-kidaniinao di'iti na'iki ukian, “Di'i ôdaro na'iki ô'inawuzunao. ⁵⁰ Kanom sha'apatina'o ôdaru aokazi ia'o aipan kawana'ati, ïnao wuru'u ôdadakoo, ô'inawuzu na'iki ôdaro.”

Di'itinapa-kinai kuwai, pidan paopa'o dau'o

(Mark 4:1-9; Luke 8:4-8)

13 Na'apain uruu kamoo dono, Jesus makon na'ia'o kabaun di'iki karishii za-'iti, na'iki na'ii usakanatan udanoma ii. ² Iriba pidannao kasaba'ukinan u'ida'ati, uruu idi upaidinan kanawa zo'iti, na'iki usakanatan na'ii pidannao na'ian pu'u karishii za'a. ³ Udauna'an uparadan, ukaiwaa di'itinapa-kinai kuwai kida, patominapa-kida-kinaa nii ïdyaun. Ukian, “Baukapaiman, pidan makon pazakapun iti upaopa'anan papaoriba uuda kida. ⁴ Pabi'i kida upaoriba uuda upararaanii kida waotan dobaapa-kizai an, kotu'uznao kaawan na'iti, sariapa ïnikanuzu. ⁵⁻⁶ Ba'orran kida upararaan kubata'o imi'i ida'an. Kadiman usoda'akan padamata, mazan kamoo wiicha'akan idi, sariapa uzowian wuru'u soda'aka'oraz zii paoribai sodi kida. Usha'apanum kau'an aonaa na'itim u'ishataba'u zaamatan. ⁷ Pabi'i kida upaoriba uuda waotan kaiwada-karu bii an. Sariapa ukau'an kaiwada-karu bazobatanuzu. ⁸ Mazan pabi'i upararaanii papaoriba uuda kida kaimana'o imi'i ida'an. Uruu idi ukaakan powa'a zii uka'uudan diri'i kida, ba'oran kida uka'uudan diri'i kida manawun. ⁹ Pukakinaon an puabata'a naa kakinaorii!”

Kanom ni'o Jesus kaiwaan di'itinapa-kinai kuwai kida

(Mark 4:10-12; Luke 8:9-10)

¹⁰ Uruu dauna'an patominapa-kidaniinao pishaan Jesus. Īkian u'ati, "Kanom nii pukakuwaapan pidannao ati di'itinapa-kinai kuwai kida ida'an?"

¹¹ Udako'atin ĩdyaun, ukian, "Unao ati'o karikaonan utaa-kaao wuru'u aitapaabakaruz Tominkaru naobanai-tinpan daua'oraz aona'oraz uaitapanata-kaao, mazan wunao ati'i, aonaa utaa-kaao wuru'u aitapaaba-karuz. ¹² Ukau'an pidan kaina'a'o aimaakan u'ida'a, aimaakan taa-karu nii diri'i powa'a zii u'ati. Uruu idi powa'a'o nii zii udiri'in u'ida'a. Powa'a zii manawun udiri'in uaiapa-kaao ai. Mazan wuru'u pidan, aona'oraz kanom u'ida'a, kanom masakauda'u sodi'i u'ida'a, kazata-karu nii u'ai. ¹³ Uruu idi'o ōkaiwaan wuru'u di'itinapa-kinai kuwai kidaz ōkakuwaapan dono ĩ'ati. Uruu idi awunuutapa padamata ĩdyaun, mazan aonaa ĩtukapan, na'iki ĩabatapan padamata, mazan aonaa ĩabatan, na'iki aonaa ĩaitapan. ¹⁴ ĩnao ukau'an wuru'u mishia'oraz Tominkaru poitoru Prophet Isaiiah paradan. Ukianuz kaikapa'a:

'Uabatapan nii mazan aona'o nii uaitapan uabatani,
uawunuutapan nii padamata, mazan aona'o nii utukapanuz.

¹⁵ Usha'apanum idi wuru'u pidannaouz ĩdadaradan panyukunuu,
aonaa ĩabata'azon na'iki aonaa ĩtukapa'azon.

Mazan ĩtukapa'azon an mani,
ĩabata'azon an mani,
na'iki ĩaitapan an mani kaiman panyukunuu ii,
uruu idi ĩtanawatin mani ō'ida'ati,
na'iki ōkakuda mani ĩdyaun.' Tominkaru kian.[‡]

¹⁶ "Kaiman zii unao ati, utukapan idi uawun idi, na'iki uabatan idi uki-nao idi. ¹⁷ Mishi'o ōkian u'ati. Iriba Tominkaru prophetinnao na'iki kotua'o kaimanainao pidannao, tuukia'o padamata ĩtukapa'azon wuru'u utukapaniaz usha'apata-kaao, mazan aonaa ĩtukapanuzu. Na'iki ĩabata'azon uabatani, mazan aonaa ĩabatauzonuzu.

Jesus kainaabatan pakuwaa paopa'o daua'oraz

(Mark 4:13-20; Luke 8:11-15)

¹⁸ "Aizii uabatapa uaitapa kizi na'apam ōkainaabatan paopa'o daua'oraz kuwai. ¹⁹ Pidannao abatainaouz kuwai, Tominkaru naobanai-tinan dau'an, mazan aonaa ĩaitapanuz. ĩnao na'apa'o uudai kawan pararaa-kariwaiz dobaapa-kizai an. Satan kaawa'akan na'an, masha'apannaa uzaamata'akan wuru'u paowa-kariwaiz na'an kida. ²⁰ Uudai kida pararaa-kariwaiz kuba baawu an, kainaabata na'apa'o pidannao, ĩabatan dono sodi'o karikaonan, ĩkonaukii-kida'akan Tominkaru daua'oraz kuwai. ²¹ Mazan aonaa ĩtaapan kuwai kaimanaiman pa'ida'a, uruu idi aonaa umashaa-pan kotua'iki ĩ'ida'a. Ukau'an na'apainim ĩbaiaapan dono oo ĩpataka'uta-kaao kuwai dikin ii, sariapa ukaakinpan. ²² Aizii uudai kida pararaa-kariwaiz kaiwada-karu baawu an, kainaabatan na'apam pidannao abatainaouz kuwai padamata. Mazan ĩdi'itinpan aimaakan aiapa-kaao dau'u, na'iki kasha'apauzi-karu dau'u. Uruu idi ĩmanyukunuutan naa wuru'u kuwaiz. Na'iki aona'a naa ĩsha'apainpan kaiman

[‡]13:15 Isaiiah 6:9-10

kuwai kawana'ati. ²³Na'iki wuru'u uudai kida paowa-kariwaiz kaimana'o imi'i ida'an, uruu kainaabatan wunaou'u abatainaouz kuwai na'iki kaiman ĩaitapanuz. Uruu idi ĩmashaapan naa ukawana'ati, paka'iitinan kawana'ati kida, na'apa paoribai kida kawan kaaka'oraz kaiman, ba'oran kaakan powa'a zii udiri'in kida."

Di'itinapa-kinai kuwai kazamaka'o paowanaka-ka'o daua'o

²⁴Aizii Jesus kowaadan ba'oran di'itinapa-kinai kuwai ĩ'ati. Ukian, "Kaikapa'o wuru'u Tominkaru naobanai-tinapanuz: pidan paowan kawan kaimana'o paoribai uuda kida pazakapun ii. ²⁵Aiwaka'an ipai pidan da'awun pu'u, utaruba kaawan uzakapun ii. Upaowankan kazamaka'o uuda kida upaoriba wheat bii an, udauna'an umako'okan naa. ²⁶Paoribai sodan dono'o naa na'iki ukaakan dono'o naa, kaina'a kazamaka'o kida sodan ĩbii an kapam. ²⁷Upoitorunao kaawan u'ida'ati, na'iki ĩkian u'ati, 'Naobanai, kaimana'o paoribai uuda kida sha'atii pupaowanii, mazan diina'a'a naa kazamaka'o kida aidinanu'u.'

²⁸"'Ōtaruba wuru'u paowanka'oraz na'apa'o,' ukian ĩ'ati.

"Upoitorunao kian u'ati, 'Puaiapa waso'otan wuru'u kazamaka'oraz?'

²⁹"'Aonaa,' ukian ĩ'ati. 'Panaadon uso'otan dono kazamaka'o, uso'otan nii paoribai kida kapam. ³⁰Marii zii paoribai na'iki kazamaka'o sawatan baokopa atii paoribai dukutapa-ka'o dono. Aizii udukutapa-ka'o ua'ii, ōdyuudan nii dukutapainao so'otan kazamaka'o na'iki ĩkasaba'uunuzu, na'iki udauna'an marii ĩkawaodanuzu. Mazan ōpaoriba aka, ōdyuudan nii ĩsaabaanuz padapunaa di'iti.'"

Di'itinapa-kinai kuwai, paoribai mustard uuda daua'o

(Mark 4:30-32; Luke 13:18-19)

³¹Jesus kowaadan ĩ'ati ba'oran di'itinapa-kinai kuwai. Ukian, "Kaikapa'o wuru'u Tominkaru naobanai-tinapanuz: mustard uuda paowa-ka'o kawan zakapu ii. ³²Wuru'u mustard uudaz, uruu duusodi'o manawun ipai ba'oran paoribai uuda kida ai. Mazan usodan dono, udyaupain nii udaru ba'oran paoribai kida ai. Udaru'o paoribai nii utominan, uruu idi kotu'uznao kaawan ĩkashimakainpan uwaoda an kida."

Di'itinapa-kinai kuwai, yeast daua'o

(Luke 13:20-21)

³³Jesus kowaadan ĩ'ati powa'a zii ba'oran di'itinapa-kinai kuwai. Ukian, "Kaikapa'o wuru'u Tominkaru naobanai-tinapanuz: pidan muudan kawanu'o masakauda'u yeast diri'i'o poroom-bi'iti, atii upoodadan ipai diri'i'oraz poroom."

Kanom ni'o Jesus kaiwaan tominapa-kinai kuwai kida

(Mark 4:33-34)

³⁴Jesus kaiwaan di'itinapa-kinai kuwai kida pakakuwaapa-kinaa nii iriba'o pi-danna'o ati. Aonaa na'apainim ukakuwaapauzon ĩ'ati makaiwaaka-daun uruu kaduz kuwai. ³⁵Ukakuwaapauzon na'apa umishii-kinaa Tominkaru prophetin kianuz.

"Ōkaiwaan nii di'itinapa-kinai kuwai kida

ōparadinan dono ĩ'ati.

Ōkowaadan nii ĩ'ati aimaakan kida

aona'o ĩaitapauzo-ka'o kida,

amazada tominan di'iki'o."

Jesus kainaabatan kazamaka'o daua'oraz di'itinapa-kinai kuwai

³⁶ Jesus mako'okan dauna'an iribainnao pidannao di'iki, uru'u naa umorotan kabaun nazo iti. Utominapa-kidaniinao kaawan u'ida'ati, na'iki ikian u'ati, "Pukowaada wa'ati na'apa'oram wuru'u di'itinapa-kinai kuwai kainaabataniaz zakapu ia'o kazamaka'o daua'oraz."

³⁷ Jesus kian i'ati, "Wuru'u paowa'oraz kaimana'o paoriba uuda kida, uruu Daonaiora Aokazi Iki'o. ³⁸ Wuru'u zakapuz, uruu imi'i baara. Kaimana'o paoribai uuda kida, uruu pidanannao naobanaitapainao ni'o Tominkaru. Wuru'u kazamaka'oraz, uruu Satan pidanannao. ³⁹ Na'iki wuru'u utarubaz paowanka'oraz kazamaka'o, uruu Satan. Wuru'u paoribai so'otapa-ka'o, uruu amazada katokon-tinan dau'ana'o. So'otapainaoz paoribai, ina'o angelnao wuru'u. ⁴⁰ Aizii wuru'u kazamaka'o kasaba'uuka'oaz na'iki ukawaoda-ka'oaz, na'apa'o nii aimakaan sha'apan di'ora'a amazada katokon-tinan dono. ⁴¹ Daonaiora Aokazi Iki'o dyuudan nii papoitoru angelnao kaboota'anan panaobanai-tinapa-kizi ai ipai aimakaan sha'apata-kida'oraz oia'o pidannao ati, na'iki ipai sha'apatainaouz oii kida'o, ⁴² ikabootan nii idyaun Tuubaru'o Tikazi wu'iti. Na'ia'o nii i'zaadan tuukii na'iki ikuzowan nii paudako padopian idi. ⁴³ Mazan kaimanainao, Tominkaru pidanannaouz, ikanadapan nii na'apa kamoo kawan paDaru naobanai-tinapa-kizi ii. Pukakinaon an puabata'a naa kakinaorii!"

Di'itinapa-kinai kuwai, kawinipina'o aimakaan dizapa-ka'o daua'o

⁴⁴ "Kaikapa'o wuru'u Tominkaru naobanai-tinapanuz: kawinipina'o aimakaan dizapa-ka'o kawan zakapu ii. Pidan ikodanuzu, sariapa udida'akan powaa itiz. Tuukii ukonaukian, uruu idi usellian ipai pasha'apauz. Udauna'an utorian wuru'u zakapuz pa'idiwau nii.

Di'itinapa-kinai kuwai, pearl daua'o

⁴⁵ "Kaikapa'o kapam wuru'u Tominkaru naobanai-tinapanuz: pidan dorotapa'o kawan kawinipina'o aimakaan, pearl kia'o u'uu. ⁴⁶ Aizii uikodan dono bouda'apa dobata'o uwinipinaa, uru'u naa usellia'anan ipai pasha'apauz, na'iki utorian naa wuru'u pearl pasha'apauz winipinaa ida'an.

Di'itinapa-kinai kuwai, kopoutapauzonao daua'o

⁴⁷ "Kaikapa'o kapam wuru'u Tominkaru naobanai-tinapanuz: na'apa'o kopoutapainao sairoopan kawan karishii ii, na'iki i'zaamatan pabi'inaaka kopau. ⁴⁸ Aizii isa'iron paidan dono'o naa, i'maaranan naazu unaawa iti, na'iki i'widauan naa wuru'u kopau kidaz. Kaiman kida'o kopau, ipai ipaidan pakinnaa kida zo'iti. Mazan dikauda kida'o kopau, aonaa iaipan, ipai ikabootan kidaz. ⁴⁹ Na'apa'o nii di'ora'a amazada katokon-tinan dono. Angelnao makon nii di'itinapa kida'a i'widaua'anan oiainao pidannao kaimanainao pidannao ai. ⁵⁰ Na'iki ikabootan nii idyaun Tuubaru'o Tikazi wu'iti, na'ia'o nii i'zaadan tuukii na'iki ikuzowan nii paudako padopian idi."

Pa'ina'o na'iki kotua'o kuwai daua'o

⁵¹ Aizii Jesus kian i'ati, "Uaitapa na'apa'oram dau'ati'o kaiwuru'u okuwaa kidaz?" "Oo," ikian u'ati.

⁵² Na'iki ukian i'ati, "Ukau'an pidan tiichaapauzo Moses kakinaori dau'u, aita-pa'oraz naa kapam Tominkaru naobanai-tinpan dau'u, na'apa'o uruu pidan kawan saabaa'o umanawun kida'o aimakaan, kotu'u kida'o na'iki pa'inaa kida'o aimakaan pakaiwaan nii."

Nazareth sannao manaudapakan Jesus

(Mark 6:1-6; Luke 4:16-30)

⁵³ Jesus mako'okan naa paipaian dauna'an pakakuwaapan di'itinapa-kinai kuwai ida'an. ⁵⁴ Ukiwan padyaupai-kizi donoi iti. Na'ia'a naa utominapa-kidan pidan-nao synagogue ii. Aizii abatainaouz ukakuwaapan, tuukii idi'itinpan, na'iki ikian, "Na'iki'oram uikodan wuru'u aitapa-karuz, na'iki wuru'u umanawun kida'oraz sha'apainapa-karu? ⁵⁵ Aonaa mooko uruu mani carpenter daniz? Aonaa mooko Mary mani udaro nii? Na'iki aonaa u'inawuzunao mani James, Joseph, Simon na'iki Judas? ⁵⁶ Aonaa udadakoonao mani watumainaoz? Na'apa dii mooko uka'iitan pasha'apatan ipai kaikapa kida'ora'a?" ⁵⁷ Uruu idi pidannao to'ora-kizaitapanuz.

Jesus kian i'ati, "Ipai na'ia'akan prophet taapa-ka'o umanawunu'o nii, mazan pawizi'i na'iki pairibannao bii'i, aonaa utaapa-ka'o na'apa."

⁵⁸ Imamishidakan idi, aonaa Jesus sha'apatan iriba umanawun kida'o aimakaan na'ii.

John Chikaawunuupauzo zowii-ka'o

(Mark 6:14-29; Luke 9:7-9)

14 Na'apain uruu dono King Herod abatan kuwai Jesus dau'u. ² Uruu idi ukian paminka'unao ati, "Uruu John Chikaawunuupauzo wuru'u kakuda'oraz pamawaka-kizi iki. Uruu idi'o wuru'u uka'iitanuz pasha'apatan umanawun kida'o aimakaan." ³⁻⁴ Usha'apanum idi una'apanuz Herod zaamata-kidauzonii da'i John, udodoo-kidanuzu na'iki ukaboota-kidanuzu taraa-kizai di'iti. Usha'apanum idi John paradauzonii u'ati u'inawuzu Philip daiaro Herodias dau'an. Ukian u'ati, "Kakinaorii kian kawana'ati, aonaa ukaimanan pumazidan otuma." ⁵ Herod zowii-kida'aka mani padamata John na'apain, mazan utarian Jewnao ai, imishidan idi Tominkaru prophetin wuru'u uruuz.

⁶ Mazan Herod shakatan kmoon konaukii-kida-ka'o dono'o naa, Herodias dani zunaaba konaupan ipai pidannao na'iainao kanaapu ati. Tuukii Herod konaukii-kidanuzo. ⁷ Ukau'an ukowaadan mishi'o nii utaan kanom opishaa nii u'ai. ⁸ Uruu idi okian Herod ati padaro dyuudan kawana'ati na'apam nii okian. "Putaa o'ati John Chikaawunuupauzo zowau da'a'a paraapa zo'an." ⁹ Tuukii king dopia'akan, unyukunuu kasha'oran, mazan utaan idi paparadan o'ati patawaraidanao abatan pu'u, uruu idi udyuudan naa opishaaniaz taa-ka'o o'ati. ¹⁰ Ukau'an udyuudan naa John kanau dukuta-ka'o taraa-kizai ii. ¹¹ Udauna'an uzowau na'aka-ka'o paraapa zo'an, na'iki utaa-ka'o o'ati. Uru'u naa ona'akanuzu padaro di'iti. ¹² Udauna'an John tominapa-kidaniinao na'akan naa John nanaa, na'iki idida'anan naazu. Udauna'an ikowaada'anan naa udau'an Jesus ati.

Jesus paan 5,000 pidannao

(Mark 6:30-44; Luke 9:10-17; John 6:1-14)

¹³ Aizii Jesus abatan dauna'an John zowii-kaos, sariapa umakon na'iki kanawa zo'an, pidan aonaa-kizi itinapu, patominapa-kidaniinao tuma'o pa'idiwaru uaipinan na'ii. Mazan pidannao abata Jesus makon, uruu idi imakon pawiiizi iki kida, pakidiba ida'an ida'ananuzu unaawa an. ¹⁴ Jesus maaratinnan kanawa di'iki, utukapa iriba pidannao. Tuukii ukasha'oran idau'an, na'iki ukakuda ipai karinainao. ¹⁵ Uruu wachuupunin utominapa-kidaniinao wa'atin u'ida'ati. Īkian u'ati, "Wachuupun naa wuru'u, na'iki amazada'a'o karikaonan wuru'u waunaouz. Ukau'an pudyuuda'a naa shoman pidannao imako kizi wiizai kida di'iti itorii'an kizi pawanyukunuu nii."

¹⁶ Mazan Jesus kian ĩ'ati, "Aonaa kanom nii imakon di'iki'i. Utaa iwanyukunuu nii."

¹⁷ "Kaina'a wa'ida'a baka'iauda'u breadnao na'iki dya'utam kopaunao sodi kida karikaonan," ĩkian u'ati.

¹⁸ Na'iki Jesus kian ĩ'ati, "Ukau'an una'aka da'atizu'u." ¹⁹ Uru'u naa Jesus dyuudan pidannao sakanatan pinid paawa an. Udauna'an Jesus zaamatan wuru'u baka'iauda'u'oraz breadnao na'iki dya'utama'oraz kopaunao, uawunuupan aokazi iti utoriinpan. Ukian, "Kaimana'o pugaru Tominkaru, putaan idi wawanyukunuu nii." Na'iki udushowan naa kidaz, utaanuzu patominapa-kidaniinao ati. Īnaou'u naa taa iribainao pidannao ati kidaz. ²⁰ Ipai pidannao aroopan abaapa kida. Udauna'an Jesus tominapa-kidaniinao zawadan 12 dazowan kida wanyukunui wa'akun. ²¹ Na'apaini'oraz aropainaoz ikoda mani 5,000 daonaioranao na'iki iriba'o kapam na'ii zunnao na'iki koraiziannao, mazan aonaa ĩaita-kaos.

Jesus chi'ikan wunu paawa an

(Mark 6:45-52; John 6:15-21)

²² Udauna'an Jesus dyuudan patominapa-kidaniinao taraukan kanawa zo'an powaa iti udaru'o karishii baza iti, udyuudan pu'u kapam iribainnaouz pidannao.

²³ Udauna'an umakon paba'oran utoriinpa'anan naawaz paawa iti. Paba'oran uchupadan na'ii.

²⁴ Aizii kanawa ida'anainaoz munapo'o naa imako'okan udaru'o karishii an. Uru'u naa awaru ma'ozaka'o kaawan, uruu idi udaawadaan ĩkanawan.

²⁵ Wakanada'anan di'iti Jesus wa'atipan chi'ikapa wunu paawa an patominapa-kidaniinao ida'ati. ²⁶ Ītukapankanuz, tuukii ĩtarian u'ai uchi'ikapan idi wunu paawa an. "Wa'ati doronai!" ĩkian. Īkadako'okan patarian idi. ²⁷ Upu'a'a naa mazan Jesus parada'akan ĩ'ati. "Ōgaru wuru'u, aonaa utaria'ana'a ō'ai," ukian ĩ'ati. ²⁸ "Ōnaobanaa," Peter kia'akan. "Pugaru mishi manawun kaiwuru'u, ukau'an pudapada ōgaru, ōmako kizi wunu paawa an pu'idi'iti."

²⁹ "Puwa'ati," Jesus kian u'ati. Uru'u naa Peter maaratina'akan kanawa di'iki, umako'okan naa chi'ikapa wunu paawa an Jesus di'iti. ³⁰ Mazan Peter tukapankan naa na'apam ma'ozaka'o awaru toman udaru kida wunu paran, sariapa utariidina'akan. Uru'u naa utipita'ana'akan. Ukadakon Jesus ati patarian idi. "Kadiman ōNaobanaa, pukaminka'uta ōgaru," ukian. ³¹ Sariapa Jesus zaamatanuz, na'iki ukian u'ati, "Oo pidan, mapasaka mooko pumishidautapan. Kanom nii mooko aonaa pumishidan kaimanaiman?"

³² Jesus na'iki Peter paidina'akan naa kanawa zo'iti. Sariapa awaru ma'ozaka'oraz mashaada'akan. ³³ Uruu idi utominapa-kidaniinao taapan uruu umanawunu'o nii. Īkian u'ati, “Mishi'o mishi pugaru Tominkaru Dani.”

Jesus kakudan karinainao Gennesaret ii

(Mark 6:53-56)

³⁴ Īmaaratinan dono'o naa patarauka-kizi iki idaru'o karishii, ikaawan Gennesaret Baara ii. ³⁵ Na'iainao pidannao aitapan idi Jesus kaawan, idyuudan paparadan na'an kida'o wiizai kawana'ati, marii kizi pidannao na'akan ipai karinainao Jesus ida'ati. ³⁶ Īdopian Jesus ati, ipishaanuzu marii kizi karinainao pishatan ukamichan danoma karikaonan. Ipai pishatainao ukamichan kakudan.

Phariseenao na'iki idokozu-daunnao kakinaori dau'o

(Mark 7:1-13)

15 Aizii pabi'i kida Phariseenao na'iki tiichaapauzonao kakinaori dau'u kaawan Jerusalem iki, Jesus ida'ati. Na'iki ipishaan uruu. Īkian u'ati, ² “Kanom nii aonaa putominapa-kidaniinao sha'apatan kotua'o wadokozu-daunnao tominapa-kidan kawana'ati waunao? Aonaa ĭchikaan paka'u paaroopan ua'ii wakaduz kawana'ati?”

³ Jesus kian ĩ'ati, “Kanom nii mooko umaizo'atikan Tominkaru Paradan uda'ana'azon idi udokozu-daunnao kaduz karikaonan. ⁴ Tominkaru Paradan kian pu'u padamata, ‘Pumarainapa pudaru na'iki pudaro.’^f Aizii ukian koshan, ‘Na'ia'oram pidan dakoopa'o padaru oo padaro, marii uzowii-ka.’[§] ⁵ Mazan unao, utominapa-kidan pidannao, turuu pidan kian padaru na'iki padaro ati, ‘Kaina'a aimakaan o'ida'a okaminka'uta-kinna ni'o unao padamata, mazan Tominkaru ati'o ni'i naa o'taanuzu.’⁶ Unao aonaa uizo'atin Tominkaru kakinaori, ‘Pumarainapa pudaru na'iki pudaro,’ kia'oraz, soo utaapa'azon pakawan wuru'u pidan tomaniaz kida kakinaorii. ⁷ Unao taapinpauzonao kaimanainao nii kaikini'i! Na'apa'o manawun tawuru'u prophet Isaiiah saadaniaz kotua'a naa udau'an. Tominkaru kian, ⁸ ‘Di'oraz pidannao, ĩtaapan o'garu umanawunu'o nii paparadan ida'an karikaonan, mazan munapo'o ĩtaapan panyukunuu o'ai. ⁹ Mazanu'o karikaonan wuru'u ĩmanawuntapanuz o'garu, usha'apanum kau'an ĩtominapa-kidani kida aonaa okakinaori kida'a naa mani. Mazan pidannao tomani'i naa karikaonan kakinaorii.”

Kanom manawun oiida'o pidan

(Mark 7:14-23)

¹⁰ Uruu dauna'an Jesus dapadan pidannao pa'ida'ati. Na'iki ukian ĩ'ati, “Uabatapa na'iki uaitapa pa'i na'apa'oram okian u'ati. ¹¹ Aonaa pidan dyokorautanii mani wuru'u oiida'oraz uruu, mazan kanom pidan kodita-kidanaiz padako iki, uruu pa'an oiida'oraz pidan, kakinaorii kian kawana'ati.”

^f15:4 Exodus 20:12

[§]15:4 Deuteronomy 5:16

¹² Udauna'an utominapa-kidaniinao kaawan u'ida'ati, na'iki ikian u'ati, "Puaitapanii pukasharuta'akan Phariseenao nyukunuu puparadan ida'ana'oraz na'apa i'ati?"

¹³ Jesus kian i'ati, "Ipai paoribai kida aonaa odaru aokazi ia'o paowanii kida mani, so'ota-karu nii kidaz pa'ishitaba'u tuma. ¹⁴ Uruu idi ukau'an aonaa unyukunuu-pa'ana'a idyaun. Inao tominapa-kidainao, aonaa itukapan kaiman patominapa-kidanii, ishaawunnao idyaun. Aizii bauda'apa'o ishaawun na'akapan dono pamin-ishaawunun, dya'utamaa kida'o nii iwaotan ka'unaru iti."

¹⁵ Mazan Peter kian Jesus ati, "Pukainaabata wa'ati na'apa'oram wuru'u pukuwaaz."

¹⁶ Sariapa Jesus kian u'ati, "Na'apa'o zii mooko umaaitapakan ba'orainao pidanao kawan kapam? ¹⁷ Aonaa mooko uaitapan kanom pidan dyokorautanii, utyoodan niizu. ¹⁸ Mazan kanom pidan kodita-kidanii padako iki, panyukunuu di'iki'o wuru'u ukodita-kidaniaz, uruu pa'an oiida'oraz pidan. ¹⁹ Usha'apanum kau'an pidan nyukunuu di'iki'o, ipai oii kida'o sha'apata'zoo-ka: uzowia'azon pidan, uba'orantapa'azon, ukaminshu'uinpa'azon, ukoidapa'azon, umariidina'azon pairiban dau'u, na'iki udakoomikitina'azon. ²⁰ Na'apa kida'o aimaakan wuru'u oiida'oraz pidan, mazan pidan machikaakan paka'u paaroopan ua'ii, aonaa u'oiidan pidan."

Zunaaba mishidan

(Mark 7:24-30)

²¹ Na'iki'o Jesus makon munapo'o wiizai kida di'iti, munapo'o donoi kida Tyre na'iki Sidon kida di'itinapa. ²² Canaan sanaaba, na'ia'o omashaapan kaawan Jesus ida'ati. Padopian idi okian u'ati, "Naobanai, King David Takaan-daun,** pukamunan-kida ogaru. Oia'o doronai zaamatan odani zunaaba, tuukia'ora'a naa kaiwuru'u." ²³ Mazan aonaa na'apam Jesus kian o'ati.

Uruu idi utominapa-kidaniinao kian u'ati, "Pudyuuda omakon wa'ai, usha'apanum kau'an kaina'iki okadakoinaan wadawu'ati."

²⁴ Jesus kian, "Odyuuda-ka Israelitenao ida'ati'i karikaonan, waziwadinainou z kaznizonao kawan, aonaa Gentilenao ida'ati'o mani."

²⁵ Upu'a'a mazan okaawan Jesus ida'ati, sariapa okodoru'ukan ukanaapu ati, na'iki okian u'ati, "Pukaminka'uta ogaru, Naobanai."

²⁶ Jesus kian, "Aonaa kaiman koraizianna wanyukunuu kazata-ka i'ai na'iki ukaboota-ka arimarakanao ati."

²⁷ Sariapa okian u'ati, "Na'apa mishizi, Naobanai, mazan upu'u zii paka'uzatiki taapadan arimarakanao nikan wanyukunui unuba waota'o aroapa-kizai baara iki."

²⁸ Uruu idi Jesus kian o'ati, "Oo zun, umanawunu'o pumishidan. Uruu idi pupishaaniaz, sha'apa'ata-ka nii pu'ati." Na'apain aka odani zunaaba kakuda'akan naa.

Jesus kakudan dau'ana'o iriba pidannao

²⁹ Na'iki'o Jesus mako'okan naa, umakopan Galilee Karishiiz danomata, atii uzaidan naawaz iti. Na'ia'a naa usakanatan. ³⁰ Iriba pidannao kaawan u'ida'ati,

** 15:22 *David Takaan-daun*: Kotua'o Tominkaru kian udyuudan nii bauda'apa David Takaan-daun umanawunu'o naobanai nii.

ina'akan pidannao machi'ika-kainao, ishaawunnao, u'achoonnao,^{††} maparadan-ziiwanao, na'iki iriba karinaa-ziiwanao. Imuudan idyaun Jesus kanaapu iti, na'iki ipai Jesus kakudan idyaun. ³¹Tuukii pidannao di'itinpan itupakan idi maparadano'o, paradan naa; achainao, kaimana'a naa inanaa; machi'ika-kainao chi'ikan naa, na'iki ishaawunnao tukapan naa. Uruu idi tuukii ikonaukii-kidan Israelitenao Tominkarun.

Jesus paan 4,000 pidannao

(Mark 8:1-10)

³²Uruu dauna'an Jesus dapadan patominapa-kidaniinao pa'ida'ati. Na'iki ukian i'ati, "Okasha'ora-kida otupakan wuru'u pidannaouz, ina'an idi idikinauda'u'u naa kamoo otuma. Aizii aonaa kanom inikan ni'i naa. Aonaa turuu odyuudan idyaun izamazin pu'u manawun. Panaadon idorautan pakapatin idi'i naa pamakopa-kizi an padapu iti kida."

³³Utominaapa-kidaniinao kian u'ati, "Na'iam nii dii waikodan diri'i'o wanyukunui da'a'a mapidantaka'o amazada ida'a wapaa-kinnaa nii wuru'u iriba'oraz pidannao?"

³⁴Jesus pishaan idyaun. "Na'apauda'um bread kaina'a u'ida'a?" ukian i'ati.

"7 bread na'iki masakauda'u kopaunao sodi kida," ikian u'ati.

³⁵Uru'u naa Jesus dyuudan iriba'oraz pidannao sakanatan imi'i baara an kida. ³⁶Udauna'an uzaamatan 7 bread na'iki kopaunao sodi kida na'iki utoriinpan udau'an Tominkaru ati. "Kaiman" ukian u'ati. Udushowan kidaz na'iki utaanuzu patominapa-kidaniinao ati. Na'iki inaou'u naa taa iriba'o pidannao ati kidaz. ³⁷Ipai pidannao aroopan kaimanaiman abaapa kida. Udauna'an utominapa-kidaniinao saabaan wanyukunui wa'akun. Ipaidada 7 dazowan kida. ³⁸Aroopainaoz na'apain 4,000 daonaioranao aita-kao, iriba'o kapam na'ii zunnao na'iki koraiziannao mazan aonaa itaita-kao. ³⁹Uruu dauna'an Jesus dyuudan naa pidannao. Uru'u naa upaidinan kanawa zo'iti, na'iki umako'okan naa wiizai Magadan itinapu.

Jesus umanawunun tukapa'azoo-kao

(Mark 8:11-13; Luke 12:54-56)

16 Uruu dauna'an Phariseenao na'iki Sadduceenao kaawan Jesus ida'ati itiwaa-kidapa'ananuzu. Iaipan usha'apatan umanawunu'o aimaakan pa'ati uaida-kida-kinnaa nii i'ati mishi'o Tominkaru di'iki'o wuru'u uruuz. ²Jesus kian i'ati, "Unao, ukian amazada chuupun dono wuza, kaimana'o nii amazada, ukian. ³Aizii amazada kanadan dono chaapi'iki wuza na'iki kashaba, uruu ukian aona'o nii amazada kaimanan, tuukia'o nii wunu kaina'iki. Uaitapa utupakan amazada sha'apanum ida'an ukainaabata-kinnaa nii na'apam nii amazada sha'apan. Mazan aonaa uaitapan kai'i kainaabatapanii. ⁴Kainaoz oiainao pidannao, maizo'ati-kainaoz Tominkaru, iaipan patupakan umanawunu'o aimaakan sha'apata-kao, mazan aona'o nii kanom sha'apata-kao i'ati, soo wuru'u umanawunu'oraz sha'apan prophet Jonah ati."

Udauna'an Jesus mako'okan naa i'ai.

^{††}15:30 u'achoonnao: pidan shakata'o aonaa unanaa patumaakan, panaadon aonaa uanoba kaimanan, oo utain, oo na'ia'oram karikaonan usha'apauzin.

Pidannao kakinao-kae Phariseenao na'iki Sadduceenao kaduz ai

(Mark 8:14-21)

⁵ Udauna'an, itaraukan karishii baza iti, tominapa-tinainao manyukunuutan pana'akan bread panikan nii. ⁶ Jesus kian i'ati, "Uzaudinapa pa'i Phariseenao na'iki Sadduceenao yeastin ai."

⁷ Iparadaakan pa'atiaaka. Ikian, "Wamana'akakan idi'o bread wanikan nii wuru'u ukianuz na'apa."

⁸ Jesus aitapa na'apa'oram ikian. Uruu idi ukian i'ati, "Unao, masakauda'u'o umishidan. Kanom nii ukadakotinan umana'akakan dau'an bread uwanyukunuu nii? ⁹ Aonaa zii uaitapan, aonaa unyukunuitapan tawuru'u, baka'iauda'u'oraz bread-nao opaa-kinaaz 5,000 daonaio-ranao? Na'iki aonaa unyukunuitapan na'apauda'um dazowan uwa'akun paidinan? ¹⁰ Oo tawuru'u 7 bread opaa-kinaaz 4,000 daonaio-ranao? Na'iki aonaa unyukunuitapan na'apauda'um dazowan uwa'akun paidinan? ¹¹ Na'apa dii manawun aonaa uaitapan, tawuru'u okadakotinanuz, aonaa bread dau'o mani, mazan uzaudin Phariseenao na'iki Sadduceenao yeastin ai."

¹² Uruu zii itaitapankan aonaa uaipan mani itauidinpan yeast ai, mazan Phariseenao na'iki Sadduceenao tominapa-kida-kinaa aia'o.

Peter kowaadan kanom wuru'u Jesus

(Mark 8:27-30; Luke 9:18-21)

¹³ Jesus makon Caesarea Philippi Baara iti. Na'ii upishaan patominapa-kidaniinao. Ukian i'ati, "Na'apa dii pidannao kian Daonaio-ranao Aokazi Iki'o dau'an?"

¹⁴ Idako'atinuzu, ikian, "Pabi'i kida pidannao kian John Chikaawunuupauzo. Ba'orainao kian prophet Elijah. Ba'orainao kian prophet Jeremiah oo ba'oran prophet."

¹⁵ "Unao mani?" ukian i'ati. "Na'apam ukian odau'an?"

¹⁶ Simon Peter dako'atin, ukian, "Pugaru Christ, Tominkaru Dani, uruu Tominkaru karikaonanu'oraz ukakupan."

¹⁷ "Kaiman konaukia'o pugaru, Simon, Jonah dani. Usha'apanum idi wuru'u mishi'oraz puparadan aonaa na'ia'oram pidan kainaabatanii mani pu'ati, mazan odaru aokazi ia'o aipan ati'o puaitapan. ¹⁸ Ukau'an okowaadan nii pu'ati, pu'uu Peter, kuba kia'o wuru'u, na'iki uruu ida'a'o nii otoman ochoochin, aona'o nii mawaka-karu ka'iitan pasha'apatanuzu. ¹⁹ Otaan nii pu'ati Tominkaru naobanaitinapa-kizi da'ata-kinao kida, kanom aonaa pukashaapan da'a'a imi'i baara'a, aona'o nii ukashaapa-kae aokazi ii. Kanom pukashaapanii da'a'a imi'i baara'a, kashaapa-kae niizu aokazi ii."

²⁰ Udauna'an Jesus kakinaowa'akan patominapa-kidaniinao aonaa kizi ikowaadan pidan ati uruu wuru'u Christ.

‡‡16:16 *Christ*: Tominkaru dyuudaniaz papidanannao zannaa nii. Putukapa kaarita token ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii.

Jesus kakuwaapan pazowia'azoo-kao dau'an

(Mark 8:31—9:1; Luke 9:22-27)

²¹ Uruu na'apain ni'i di'iki'i naa, Jesus sakadan pakowaadan patominapa-kidaniinao ati kaimanaiman na'apam nii pasha'apata-kao. Ukowaadan i'ati na'apam pamakon nii Jerusalem iti. Na'ia'o nii kazowautapainao Jewnao, faadaanao zowau-naanao, na'iki tiichaapauzonoa Moses kakinaori dau'u baiaapa-kidan kaziwa'o u'ati, ipataka'utan niizu, na'iki izowii-kidan niizu. Mazan idikinauda'u kamoo udauna'an, ukadishita-kida-kao nii, kakupa powaa iti pamawaka-kizi iki.

²² Jesus kowaadan idi kaikapa'ora'a, sariapa Peter na'aka'akanuz pana'itinapu pairibanna ai, na'iki utowauda'uunuz na'apa'oram ukian kida dau'an, "Aonaa Tominkaru taapadan na'apa, Naobanai, aonaa turuu na'apa'o sha'apan pu'ati," ukian Jesus ati.

²³ Mazan utanawatinan Peter di'iti, na'iki ukian u'ati, "Pu'ati õ'ai, Satan. Puawau-tapan õgaru õsha'apatinan ai Tominkaru aipan kawana'ati'o. Aonaa putaan pun-yukunuu Tominkaru dau'u ati'i aimakaan kida dau'an, mazan punyukunuu pidan-nao sha'apainpan dau'ati'o karikaonan."

²⁴ Uruu dauna'an Jesus kian patominapa-kidaniinao ati, "Kanom da'ana'azo'o õgaru, marii umarina'atan panaudapanii pasha'apaapan, una'akan pacrossanna,^f na'iki uda'anan õgaru. ²⁵ Usha'apanum kau'an na'ia'oram pidan aipa'o pamashaapan paaipan kawana'ati karikaonan, uwaziwaan nii karikaonanu'oraz kakupa-karu pa'ai, mazan na'ia'oram pidan marina'ata'o paaipan kawana'ati'o pamashaapan pada'ana'azon idi õgaru, uikodan nii karikaonanu'oraz mashaapa-karu. ²⁶ Aonaa kanom pidan ikodan uzaamatan an ipai aimakaan imi'i baara an kida'o, uwazi-wainan pu'u karikaonanu'o kakupa-karu ai. Oo kaina'a sha'a aimakaan powa'a'o uaiapa-kao karikaonanu'o kakupa-karu ai? ²⁷ Usha'apanum kau'an Daonaiora Aokazi Iki'o wa'atin nii udaru umanawunun ida'an uangelinnao tuma, na'iki uruu dono ukawinipinaan nii ipai pidanna na'apa'oram i'isha'apainpan kawana'ati. ²⁸ Okowaadan u'ati mishi'o, pabi'i kida unao kadishitapainao da'a'a, aona'o nii umawakan utukapan ua'ii Daonaiora Aokazi Iki'o wa'atin unaobanai-tina'anan king nii."

Jesus aidan pamanawunun

(Mark 9:2-13; Luke 9:28-36)

17 Aizii 6 kamoo dauna'an, Jesus na'akan patuma Peter na'iki James na'iki u'inawuzu John. Ukau'an una'akan idyaun doko'a'o midukuo paawa iti, pa'idiwaru sodi'i ina na'ii. ² Na'ia'a naa patominapa-kidaniinao awun za'a up-ana'adinan. Uawun baara na'apa kamoo kawan ukanada'akan, na'iki ukamichan baraka'akan na'apa kanada'o kawan. ³ Masha'apakiaka Moses na'iki Elijah aidinan i'ati, ikadakotinan Jesus tuma. ⁴ Sariapa Peter kian Jesus ati, "Naobanai, kaimana'o wuru'u wana'anuz da'a'a. Puaipan an, õtoman nii idikinauda'u kabaun sodi kida, bauda'apa pu'ati, ba'oran Moses ati, na'iki ba'oran Elijah ati."

^f16:24 *una'akan pacrossanna*: ubaiaapan kasha'ora'o oo uzowii-kao nii pada'an-pan dikin ii Jesus.

⁵Peter kadakotinan pu'u zii, kanada'o isha'iz bazobatan ipai ĭdyaun, na'iki parada-karu isha'iz bii iki'i kian, “Di'i ōdani'i, ōmarainapanii manawun, sha'ap-atina'o ōnyukunuu kawana'ati. Uabata na'apam ukian u'ati.”

⁶Aizii Jesus tominapa-kidaniinao abatan wuru'u parada-karuz, tuukii ĭtarian. Uruu idi ikoduru'ukan na'iki ĭpazakodinan, ĭawun baara imi'i baara iti kida. ⁷Mazan Jesus wa'ati'ikan ĭ'ida'ati upishatan ĭdyaun, na'iki ukian ĭ'ati, “Ukadishita, aonaa utaria'ana'a.” ⁸Sariapa ĭawunuupa'akan, ĭtukapa Jesus paba'orantina'a naa uruu. ⁹Udauna'an itokapaanan pu'u midukuo iki, Jesus kakinaowan ĭdyaun. Ukian ĭ'ati, “Aonaa pa'i ukowaada'ana'a pidan ati utukapanii dau'an, atii Daonaiora Aokazi Iki'o kadishita-kida-ka'o dauna'an pamawaka-kizi iki.”

¹⁰Udauna'an patominapa-kidaniinao pishaanuzu. ĭkian u'ati, “Kanom nii mooko tiichaapauzonao Moses kakinaori dau'u kowaadan Elijah'o nii wuru'u wa'ati'oraz kiwiitapa Christ ua'ii?”

¹¹Jesus dako'atin ĭdyaun, ukian ĭ'ati, “Mishi'o mishi, Elijah kaawa'o ni'oraz kiwiin uminziiwata'anan ipai aimaakan. ¹²Aizii ōkowaadan u'ati, kaawanka'a naa wuru'u Elijah, mazan aonaa pidannao aitapanaatanuz. Mishi'oraiman ĭantamikitanzu na'apam paaipan kawana'ati. Na'apa'o nii ĭantamikitan Daonaiora Aokazi Iki'o.”

¹³Uruu dauna'an utominapa-kidaniinao aitapankan naa John Chikaawunuupauzo dau'ana'o wuru'u Jesus kadakotinanuz na'apa.

Jesus kakudan daonaiora oia'o doronai zaamatapanii

(Mark 9:14-29; Luke 9:37-43a)

¹⁴ĭkaawan dono'o naa midukuo iki powaa ati iriba'o pidannao ida'ati. Na'ii pidan kaawan Jesus ida'ati, na'iki ukoduru'ukan ukanaapu ati. ¹⁵Ukian Jesus ati, “Naobanai, pukamunan-kida ōdani ukarina mawakaziitapa-karu idi, dikauda'ora'a naa manawun ubaiatan, panaadon kida da'i uwaotan tikazi di'iti oo panaadon wunu baoko iti. ¹⁶Ōna'akanii wuru'u ōdaniz padamata putominapa-kidaniinao di'iti, mazan aonaa ĭturan pakakudanuz.”

¹⁷Jesus kian, “Unao, kainao pidannao, mamishida-ka'o na'iki pana'iti'o usha'apaapan aimaakan kida. Na'apam naa mooko ukotua'ikin uaipan ōna'an utuma? Na'apam naa mooko ukotua'ikin uaipan ōtiwainan utuma? Una'aka wuru'u daonaioraz ō'ida'ati.” ¹⁸Udauna'an uru'u naa Jesus dyuudan oia'o doronai koditan mawakaziitapa'o daonaiora di'iki. Sariapa ukoditan daonaiora di'iki, na'iki sariapa ukakudan.

¹⁹Udauna'an pa'idiwaru'u Jesus tominapa-kidaniinao kaawan Jesus ida'ati, na'iki ĭkian u'ati, “Kandii ni'o mooko aonaa waka'iitan wakodita-kidan wuru'u oia'o doronaiz?”

²⁰Uruu idi Jesus kian ĭ'ati, “Umamishidikan idi'o wuru'u. Aizii ōkowaadan nii u'ati mishi'o, umishidan dono mani Tominkaru masakauda'u, duusodi'o uudai kawan, aonaa mani kanom kasha'apanna'o nii usha'apatan. Turuu ukian di'ora'a midukuo ati, 'puzikadin di'iki'i, atii di'iti'i,' uzikadinan nii u'ati wuru'u. ²¹[Mazan di'oraz kaduz oia'o doronaiz, aonaa turuu udyuuda-ka'o na'apa, soo karikaonanu'o toriinapa-karu na'iki sanadinapa-karu ida'an.]”^{§§}

^{§§}17:21 Kiwiini'o saada-kariwai ida'a, aonaa di'oraz saadinpanu'u.

Jesus kowaadan koshan pamawakan dau'an

(Mark 9:30-32; Luke 9:43b-45)

²² Uruu dauna'an Jesus na'iki ipai utominapa-kidaniinao baokopatinpan pu'u Galilee Baara ii, ukian i'ati, "Daonaiora Aokazi Iki'o kaakapaa-kaao nii pidannao ati. ²³ Īzowian nii uruu mazan idikinauda'u kamoo dauna'an ukadishita-kida-kaao nii pamawaka-kizi iki."

Tuukii utominapa-kidaniinao kasha'oran una'apan idi.

Jesus kadakotinan tax dau'u

²⁴ Jesus na'iki utominapa-kidaniinao kaawan Capernaum iti. Īna'ian pu'u pidannao zaamaapauzonao tax puraatananaa Tominkaru Dapu ati'i kaawan Peter ida'ati, na'iki ipishaan Peter, "Na'apa dii punaobanaa, ukawinipinaatauzonii tax Tominkaru Dapu ati?"

²⁵ "Oo, utaa," Peter kian.

Peter kaawan dono kabaun ati Jesus di'iti, Jesus parada'aka kiwiin. Upishaan Peter, ukian u'ati, "Na'apam pu'itiiman Simon, kanomnao ai di'i kingnao zaamaapan tax puraatananaa, papidanannao ai, oo ba'oran pidannao ai?"

²⁶ "Ba'oran pidannao ai," Peter kian u'ati.

"Ukau'an aonaa kandii nii upidanannao taapan tax puraatananaa nii," Jesus kian u'ati. ²⁷ "Mazan aonaa kizi wakasharutan ĩnyukunuu, ukau'an pukobawuupanaka karishii ii. Aizii na'ia'oram kopau puzaamatanii kiwiitapa, puda'ata udako na'iki puikodan nii wizi'i'o puraata udako ida'a. Puzaamata wuru'u puraataz na'iki putaa zaamaapauzonao tax puraatananaa atiz. Uruu idi'o nii wakawinipinaatan tax."

Kanom umanawunu'o nii Tominkaru naobanai-tinapa-kizi ii

(Mark 9:33-37, 42-48; Luke 9:46-48; 17:1-2)

18 Na'apain uruu dono Jesus tominapa-kidaniinao kaawan u'ida'ati, na'iki ipishaanuzu. Īkian, "Kanoma'o nii umanawunu'o nii manawun pidan Tominkaru naobanai-tinapa-kizi ii?"

² Uruu idi Jesus dapadan koraidaonaa na'iki ukadishita-kidanuz ĩbii'i. ³ Ukian i'ati, "Ōkowaadan u'ati mishi'o, aona'o nii uturuudinan Tominkaru naobanai-tinapa-kizi iti, soo upana'adinan umanawun-tinpan ai, na'iki aonaa utaa'pinpan atadinapa, na'apa di'oraz koraidaonaa kawanu'u. ⁴ Ukau'an na'ia'oram pidan, di'oraz koraidaonaa kawanu'o, aonaa u'atadinpan, uruu umanawunu'o Tominkaru naobanai-tinapa-kizi ii. ⁵ Na'iki na'ia'oram pidan marainpa'o padapaapan kaikapa'o koraidaona'a ōgaru dikin ii, dapaapa'o ōgaru wuru'u.

⁶ "Mazan na'ia'oram pidan sha'apata-kida'o oia'o wunao sodi kida ati'i, mishidainaouz ōgaru, kaiman mani udaru'o boodapa-kinai kuba sukuruuta-kaao ukanau iki na'iki unaraada-kaao paran baoko iti. ⁷ Kasha'ora'o nii manawun wunao baiaapanu'u pidannaouz, ĩsha'apata-kidan idi oia'o pidannao ati. Na'apa'oraz aimaakan kida sha'apatina'o nii, mazan kichana'iki-kia'o nii manawun wuru'u atizu'u pidanaz sha'apata-kida'oraz na'apa kida'o. ⁸ Ukau'an puka'u oo pukidiba sha'apata-kidan dono oia'o pu'ati, pudukuta pu'ai kidaz na'iki pukaboota pu'ai kidaz. Kaimana'o nii pumakon karikaonanu'o kakupa-karu di'iti bada'ii puka'u na'iki bada'ii pukidiba, pukaboota-kaao ai ipai puka'u na'iki pukidiba tuma tikazi wu'iti.

⁹Na'iki puawun sha'apata-kidan dono oia'o pu'ati, puso'ota pu'aiiaz, na'iki pukaboota pu'aiiaz. Kaimana'o nii pumakon karikaonanu'o kakupa-karu di'iti bada'ii puawun, pukaboota-ka'o ai ipai dya'utama'o puawun tuma Tuubaru'o Tikazi wu'iti.

Di'itinapa-kinai kuwai kaznizo waziwadina'o daua'o

(Luke 15:3-7)

¹⁰“Ukau'an mishiiman pa'i uzaudin, aonaa ukashada'ana'a wunao sodi kida'a mishidainouz õgaru. Õkian u'ati kaikapa'a usha'apanum kau'an angelnao awunuu-tapainouz ïdyaun, karikaonanu'o da'i ïtukapauzon õdaru aokazi ia'oraz. ¹¹[Daon-aiora Aokazi Iki'o wa'atin ukazannaata'anan pidannao waziwadina'o.]^{*}

¹²“Na'apam mani pu'itiiman pidan sha'apatinan ka'uza'o 100 kaznizonao idi, bauda'apa'o u'uza waziwadinan dono pairibannao ai? Aona'o nii mani uwa'akan zii wunaou'u na'ainouz na'iki udorota'anan wuru'u waziwadina'oraz pairibannao ai? ¹³Õkowaadan u'ati mishi'o, uikodan dono'o naazu tuukia'o nii ukonaukian wuru dau'ana'a bauda'apa'oraz kaznizo, iriba'o mawaziwadin-kainao dau'ati'o ai. ¹⁴Na'apa'o kapam ukau'an õDaru aokazi ia'o, aonaa bauda'apa uaipan wunao sodi kida waziwadinanu'u.”

Umin-mishidan sha'apatan an oia'o u'ati

¹⁵Jesus kian koshan, “Pumin-mishidan sha'apatan dono oia'o pu'ati, puparadanaaka u'ati, mazan soo unao sodi karikaonan. Puparada kizi u'ati usha'apatan dau'an oia'o pu'ati. Aizii uabatan dono puparadan, puna'akan pu'inawuzu powa'a ati kaimana'o ida'ati wuru'u. ¹⁶Mazan aonaan an uabata'azon puparadan, puzaamata bauda'apa'a naa oo dya'utama'a naa pidannao puna'akan nii putuma u'idi'iti. Uruu na'apa wuru'u dya'utama'o oo idikinauda'u'o pidannao aidan nii pakowaadan ida'an mishi'o wuru'u puparadan usha'apatan dau'an oia'o pu'ati. ¹⁷Aizii aonaan an uabata'azon ïparadan, pukowaada baokopa pumin-mishidannao ati. Mazan aizii aonaan an uabata'azon ïparadan putaapa uruu na'apa putaapan kawan mamishidaka'o Tominkaru oo zaamaapauzonao tax puraatananaa kawan.”

¹⁸“Õkowaadan unao ati mishi'o: Kanom aona'o unao kashaapan da'a'a imi'i baara'a, aona'o nii ukashaapa-ka'o aokazi ii. Kanom ukashaapanii da'a'a imi'i baara'a, kashaapa-karu niizu aokazi ii. ¹⁹Õkowaadan u'ati koshan: Na'apainim dya'utama'o unao, una'apatan an unyukunuu na'apa kida utoriinapa kizi dau'an da'a'a imi'i baara'a, õdaru Tominkaru sha'apatan nii u'atizu. ²⁰Usha'apanum kau'an na'ian dya'utama'o oo idikinauda'u'o baokopatinpainao ïmishidan idi õgaru, na'ia'o nii Õgaru ïtuma.”

Pidan mawinipinaatapainao daua'o

²¹Udauna'an Peter wa'atin Jesus ida'ati, na'iki ukian Jesus ati, “Naobanai, na'apauda'um nii õpowatan kida õmarina'atan õ'inawuzu sha'apatanii oii kida'o õ'ati? Atii 7 di'iti?”

^{*}18:11 Kiwiini'o saada-kariwai ida'a, aonaa di'oraz saadinpanu'u.

²² Jesus dako'atinuzu, ukian u'ati, "Aonaa 7 mani, mazan ipai dono, usha'apata-
kao kawana'ati.†

²³ "Ukau'an kaikapa'o wuru'u Tominkaru naobanai-tinapanuz: na'apa king
pishainan kawan papoitorunao ai imawinipinaatapanii kida dau'an. ²⁴ Us-
akada'akan ana'a naa papishainpan, bauda'apa'o upoitoru na'aka-kao u'ida'ati do-
bata'o manawun puraata umawinipinaatapanuz. ²⁵ Wur'u upoitoru aonaa upu-
raatan turuan ukawinipinaatan wuru'u umawinipinaatapaniaz. Uruu idi king dyu-
udan naa usellii-kaos paudaiaro na'iki paudainao tuma, na'iki ipai usha'apauz kida,
umawinipinaatapanii kawinipinaata-kinao ni'i naa. ²⁶ Sariapa udopian kowas wu-
ru'u upoitoruz, uruu idi ukoduru'ukan uawun baara imi'i baara iti king kanaapu
ati. 'Puzaudapa'a naa zii shoman, okawinipinaatan nii zii ipai omawinipinaatapanii
kidaz,' ukian u'ati. ²⁷ Una'apan idi king kasha'ora-kidanuz, uruu idi umarina'atan
naa umawinipinaatapanii kida, na'iki kaiman utapadan umakon naa padapu iti.

²⁸ "Aizii na'iki'o umako'okan wuru'u upoitoruz, uikoda pamin-kaudinan mawinip-
inaatapa'o paugaru, aonaa dobata'o manawun mani. Uzaamatanuz na'iki udyukuru-
utanuzu, 'Pukawinipinaata o'ati pumawinipinaatapanuz ogaru,' ukian u'ati. ²⁹ Uruu
idi umin-kaudinan dopian kowas, ukoduru'ukan ukanaapu ati. Ukian, 'Puzaudapa'a
naa zii shoman, okawinipinaatan nii pugaru.' ³⁰ Aonaa mazan arawu nyukunuu na'a-
panu'u. Mishi'oraiman ukaboota-kidan naa pamin-kaudinan taraa-kizai iti, atii uipa-
ian dono zii pakawinipinaatan pamawinipinaatapanii.

³¹ "Ba'orainao poitoruinao tukapan idi usha'apatan na'apa'o, tuukii inyukunuu
kasha'oran. Uruu idi imakon King di'iti na'iki ikowaada king ati ipai aimakaan
usha'apatapanii kida dau'an. ³² Udauna'an King dapada-kidan wuru'u poitoruiz. King
kian u'ati, 'Pugaru dikauda'o poitorui. Omarina'ata pu'ai ipai pumawinipinaata-
panii o'ai, pudopian idi puparadan o'ati. ³³ Aonaa mooko pukasha'ora-kidan pumin-
kaudinan kapam, okasha'ora-kidan kawan pugaru?' ³⁴ King to'oran tuukii, uruu idi
ukaboota-kidan wuru'u poitoruiz taraa-kizai iti, na'ii upataka'uta-kao atii ukawinip-
inaatan ipai pamawinipinaatapanii."

³⁵ Udauna'an Jesus kian, "Na'apa'o nii odaru aokazi ia'oraz sha'apatan ipai unao
ati, umarina'atakan dono unyukunuu ii u'inawuzu sha'apatapanii dikauda'o u'ati."

Jesus kakinaopan muudaaka-karu ai

(Mark 10:1-12)

19 Aizii Jesus ipaian dono'o naa pakakuwaapan na'ii, umakon naa Galilee Baara
iki, Judea Baara iti, Jordan Wa'o baza itinpu'u di'itinapa. ² Na'ii iriba pidan-
nao da'ananuzu na'iki ukakuda karinainao na'ii. ³ Pabi'i kida Phariseenao wa'atin
u'ida'ati itiwaa-kidapa'ananuz. Ipishaanuzu kaikapa'a: "Wakakinaorinaa taapada
daonaiora muudan paudaiaro na'apa'oram dikin ii karikaonan?"

⁴ Jesus dako'atin idyaun, ukian, "Aonaa mooko uaitauzon Tominkaru Paradan
saada-kariwaiz tawuru'u ukianuz, usakadin-kizi iki Tominkaru toman daonaiora
na'iki zun. ⁵ Na'iki Tominkaru kian, 'uruu idi daonaiora muudinan nii padaru na'iki
padaro ai ubauda'apatinan paudaiaro tuma. Ukau'an dya'utamainauz, bauda'ap-

†18:22 Aonaa 7 mani, mazan ipai dono, usha'apata-kao kawana'ati: Greek paradan
ida'an, 7 times 70 kii.

atinan nii.'⁶ Uruu idi aonaa dya'utama'ora'a naa mani ĩdyaun, mazan bauda'apa'ora'a naa. Kanom Tominkaru bauda'apatanii, aonaa turuu pidan muudaaka-kidan.”

⁷ Phariseenao pishaan Jesus koshan. ĩkian, “Kanom nii Moses kakinaori, kashaapan daonaiora muudan paudaiaro pasaadan ida'an muudaaka-karu kaaritannaa?”

⁸ Jesus dako'atin, ukian, “Moses kashaapan umuudan udaiaronao, usha'apanum kau'an kasha'apannaa u'ati utominapa-kida-kinoo ukashadamikin idi, mazan usakadin-kizi iki, aonaa Tominkaru kashaapan na'apa'o. ⁹ Ōkowaadan u'ati, na'ia'oram unao muuda'o paudaiaro omashaapan pu'u kaiman utuma, udauna'an ukauaiaron ba'oran zun idi, utoman oia'o wuru'u uba'orantapan ida'an.”

¹⁰ Jesus tominapa-kidaniinao kian u'ati, “Una'apan idi kaikapa'a daonaiora kauaiaron dau'an, kaiman zii mani aonaa kauaiaro-karu.”

¹¹ Jesus dako'atin ĩdyaun, ukian, “Aonaa pidan nyukunuu na'apan ipai pamashaapa'azon dau'u na'apa, kaiwuru'u uparadan kian kawana'ati, soo wunaou'u Tominkaru taaniaz ĩ'ati ĩturuuda-kinoo nii, pamashaapan maudaiaro-daun. ¹² Pabi'i kida daonaioranao, aonaa ĩkauaiarouzon, usha'apanum kau'an na'apa'o karikaonan ĩtominan makuuta-kariwai kawanu'o ĩdyaun pashakatan di'iki'o; ba'orainao, ĩmakuuta-kaoo idi'o aonaa ĩkauaiaron; ba'orainao, ĩkauadina'azon idi pa'an karikaonan Tominkaru ati. Kanom mashaapa'azon na'apa, marii umashaapan na'apa.”

Jesus na'iki koraiziannoo daua'o

(Mark 10:13-16; Luke 18:15-17)

¹³ Udauna'an pidannoo na'akan duusodi kidainoo koraiziannoo Jesus ida'ati ĩaipan upishatan ĩdyaun, na'iki utoriinapa-kidan ĩdyaun. Mazan Jesus tominapa-kidaniinao mashaatan pidannoo na'akainaoz ĩdyaun. ¹⁴ Una'apan pu'u mazan Jesus kian, “Marii koraiziannoo wa'atin ō'ida'ati, aonaa umashaata'ana'a ĩdyaun, usha'apanum kau'an ĩnao kawanu'o pidan wuru'u zaamata'oraz Tominkaru pa-nyukunuu naobanaa nii.” ¹⁵ Ukau'an upishatan naa ĩdyaun, na'iki utoriinapa-kidan ĩdyaun. Udauna'an umakon naa na'iki.

Jesus kakinaopan daua'o

(Mark 10:17-31; Luke 18:18-30)

¹⁶ Baukapaiman pa'ina'o daonaiora kaawan Jesus ida'ati. Ukian, “Tiichaa, kanom kaimana'o ōsha'apatani nii ōikoda-kinoo nii karikaonanu'o kakupa-karu?”

¹⁷ Jesus kian u'ati, “Kanom nii pupishaan ōgaru kaimana'o dau'an? Kaina'a bauda'apa kaimana'o, soo Tominkaru. Puaipan dono karikaonanu'o kakupa-karu, puizo'ati Tominkaru kakinaori kida.”

¹⁸ “Na'ia'oram kakinaorii kida,” daonaiora kian.

Jesus dako'atin, ukian u'ati, “Aonaa puzowia'ana'a pidan, mana'a puba'orantapa'ana'a, aonaa pukoidapa'ana'a, aonaa pumariidina'ana'a, ¹⁹ pumarainapa pudaru na'iki pudaro, na'iki pumarainapa ba'oran pidan na'apa pumarainpinan kawan.”

²⁰ “Ōkoraidaonaan iki'o ipai ōizo'atin uruu kida kakinaorii. Kanoma'a naa ōsha'apata powa'a?” pa'ina'o daonaiora kian.

²¹ Jesus kian u'ati, “Puaipan dono mishi'o pukaimanan, pumako puseliinaka ipai pusha'apauz putaa kizi upuraatannaa pataka'utinainao ati. Na'apa kasha'apauzi'o nii pugaru aokazi ii. Na'iki puda'ana'a naa ōgaru.” ²² Aizii wuru'u pa'ina'o daonaiora

abatan Jesus kian kaikapa'a, tuukii ukasha'oran umakon na'iki, usha'apanum kau'an umanawunu'o ukasha'apauzin wuru'u uruuz.

²³ Udauna'an Jesus kian patominapa-kidaniinao ati, “Ökowaadan u'ati mishi'o: Kasha'apanna'o nii manawun kapuraatanu'o pidan ati Tominkaru naobanaitapaka-o. ²⁴ Ökian powa'a koshan u'ati: Kasha'apanna'o nii manawun kapuraatanu'o pidan ati Tominkaru naobanaitapaka-o, camel ka'iitan ai pamorotan akosa awun shaawata.”

²⁵ Aizii Jesus tominapa-kidaniinao abatan idi Jesus kian kaikapa'a, tuukii manawun ïdi'itinpan. Uruu idi ikian, “Kanoma'o nii mooko turuu ukazannaatinan?”

²⁶ Sariapa Jesus awunuupa'akan ï'di'iti, na'iki ukian ï'ati, “Kaiwuru'u kasha'apanna'o pidan ati, mazan Tominkaru ati aonaa na'ia'oram aimaakan kasha'apanna'o nii.”

²⁷ Uruu dauna'an Peter paradan, ukian, “Putukapa, ipai wawa'akan waaimaakanutu kida wada'anan idi pugaru. Aizii kanoma'o ni'i naa waikoda wa'ati?”

²⁸ Jesus kian ï'ati, “Ökian u'ati mishi'o: Daonaioara Aokazi Iki'o umanawunu'o nii unaobanai-tinan diina'iti'i amazada pa'inaada-ka-o dono'o naa. Na'apain uruu dono unao, 12 da'anpainaouz ögaru, naobanai-tina'o nii kapam. Na'iki ukazowautapan nii 12 Israel dani-daunnao donozinaa kida. ²⁹ Aizii ipai pidannao wa'akainao padapu, wa'akainao pa'inawuzunao oo padadakoonao, wa'akainao padaru oo padaro oo paudainao oo pazakapun pada'anan idi ögaru, taa-karu nii ï'ati powa'a'o zii udiri'in, pakasha'apauzin ai aka kiwiitapa. Na'iki karikaonanu'o nii ïmashaa-pan Tominkaru tuma. ³⁰ Mazan iriba pidannao umanawunu'o ïtaapa-ka-o kai, diina'iti'i aona'o nii ïtaapa-ka-o umanawunu'o nii. Na'iki pidannao aona'o ïtaapa-ka-o umanawunu'o nii kai, mazan diina'iti'i umanawunu'o nii ïtaapa-ka-o pa'an.”

Kapaoriba'o kawinipinaan dau'o papoitorunao

20 Jesus kian koshan, “Kaikapa'o wuru'u Tominkaru naobanai-tinapanuz: kapaoriba'o naobanai kawan, mako'oraz chaapi'ikiiman upidanaapa'anan kaudinainao ni'o dau'an pa'ati. ² Ukowaadan papoitorunao ati pakawinipinaan nii ïdyaun bauda'apa wizi'i'o puraata,[‡] bauda'apa'o kamoo kaudin-karu kawana'ati. ïnyukunuu na'apan idi, uru'u naa udyuudan ïkaudina'anan papaoriba grape baawu iti. ³ Udauna'an 9 o'clock umakon koshan, uikoda market ii baokoinao daonaio-ranao kadshitapan, aonaa kanom ïsha'apaapan. ⁴ Uruu idi ukian ï'ati, ‘Umako ukau-dina'an öpaoriba baawu iti. Ukaudinan kawana'ati'o nii ökawinipinaan unao.’ Ukau'an ïkaudina'anan naa u'ati. ⁵ Aizii sakitapa kamoo na'apa koshan usha'apatan. Udauna'an 3 o'clock, na'apa koshan. ⁶ Udauna'an 5 o'clock, umakon naa koshan market iti. Kaina'a zii uikodan pidannao na'ii, aonaa kanom ïsha'apaapan. Sariapa upishaan ïdyaun, ‘Kanom nii una'an da'a'a bauda'apa kamoo? Aonaa ukau-dina'anan?’ ⁷ ïkian u'ati, ‘Aonaa mazan kanom zaamatan waunao kaudina'ana'o nii.’ Uruu idi ukian ï'ati, ‘Ukau'an umako ukau-dina'an ö'ati öpaoriba baawu ii.’

⁸ “Aizii kamoo tipitanin kapaoriba'o kian pafoomaanan ati, ‘Pudapada'a naa kaudinainao da'ati'i wakawinipinaata kizi'i naa ïdyaun. Kiwiitapa'o nii wakawinipinaan dawu'itiiniinao ïsakadan pakaudinan, na'iki waipaiian nii kiwiita-

[‡]20:2 wizi'i'o puraata: Greek paradan ida'an udakota-ka-o denarius.

painao ĩsakadan pakaudinan di'iti.' ⁹ Aizii kaudinainao 5 o'clock di'iki, kiwiin ĩkawinipinaata-ka. Bauda'apa wizi'i'o puraata kida ĩzaamatan. ¹⁰ Ukau'an kiwi-itapainao ĩsakadan pakaudinan zauda-kidan dobata-kida'o nii pakawinipinaata-ka makaudin-kainao ai bauda'apa kamoo. Mazan na'apa kida kapam ĩkawinipinaata-ka, bauda'apa wizi'i'o puraata kida ĩzaamatan.

¹¹ “Pazaamatan dauna'an papuraatan, ĩparada-paradaapan ĩto'oradinan kapaoriba'o ati. ¹² ĩkian u'ati, ‘Dawu'itiiniinao ĩkaudinan masakauda'u'o ĩkaudinankan, bauda'apa hour sodi, mazan waunao bauda'apa kamoo wakaudinan wabaiaapan wi-icha'o kamoo, mazan upu'u zii pukawinipinaatan ĩdayaun na'apa kida manawun waunao kawan. ¹³ Kapaoriba'o kian bauda'apa'o ati, ‘Ōpaonaru, aonaa ōkoidapan pugaru, puna'apatanii punyukunuu ōkawinipinaata'azon dau'an pugaru bauda'apa wizi'i'o puraata bauda'apa'o kamoo. ¹⁴ Pumako'o naa pudapu iti, kaina'a'a naa puzaamatan pupuraatan. Ōaipan kawana'ati'o ōkawinipinaatanuz dawu'itiini'oraz ĩkaudinan, na'apa ōkawinipinaatan kawan pugaru. ¹⁵ Aonaa turuu mooko ōsha'apatan ōpuraatan na'apam ōaipan kawana'ati? Oo pukishauzin ōkawinipinaatan idi kaiman wunaou'u dawu'itiiniinaouz ĩkaudinan?’”

¹⁶ Jesus katokontan pakuwaa pakian ida'an, “Pidannao aona'o ĩtaapa-kaomanawunu'o nii kai, mazan diina'iti'i umanawunu'o nii ĩtaapa-kaomanawunu'o ĩtaapa-kaomanawunu'o ĩtaapa-kaomanawunu'o kai, diina'iti'i aona'o nii ĩtaapa-kaomanawunu'o nii.”

Idikinautan Jesus kowaadan na'apam nii pamawakan

(Mark 10:32-34; Luke 18:31-34)

¹⁷ Aizii Jesus makon naa Jerusalem iti. Pamakopa-kizi an udapadan wuru'u 12 patominapa-kidaniinaouz pana'itinapu ba'orainao pidannao ai, na'iki ukian ĩ'ati. ¹⁸ “Wamakon wuru'u Jerusalem iti, na'ia'o nii Daonaiora Aokazi Iki'o kaakapaa-kaomanawunu'o ati, faadaanao zowaunaanaouz, na'iki tiichaapauzonaouz Moses kakinari dau'u. Na'iki ĩtaan nii uruu zowii-karu nii, ¹⁹ na'iki udauna'an ĩtaan nii uruu Gentilenao¹ ati. ĩnaou'o ni'i naa dakoapa uruu, pabankiitanan ida'an udau'an na'iki ĩba'izian nii tuukii uruu. Udauna'an ĩtaukan nii uruu cross di'iti na'iki umawakan nii, mazan idikinauda'utan kamoo dauna'an, Tominkaru kadishita-kidan nii uruu kakupa powaa iti pamawaka-kizi iki.”

Daroi pishaan Jesus oaipan usha'apatan paaiapanii

(Mark 10:35-45)

²⁰ Uruu dauna'an James na'iki John daro, Zebedee daiaroz, kaawan paudainao daonaioranao tuma Jesus ida'ati. Sariapa okodoru'ukan na'iki odawukan ukanaapu ati. Opishaanuzu, oaipan usha'apatan paaiapanii. ²¹ Jesus kian o'ati, “Kanom puaipan ōsha'apatan pu'ati?”

Sariapa okian u'ati, “Ōaipan pusakanata-kidan di'oraz ōdainaou'u naobanai nii punaobanai-tinan dono. Marii pusakanata-kidan bauda'apa pudiwa'ora antanapu, na'iki ba'oran pu'ashabaron antanapu.”

¹**20:19** *Gentilenao*: pidannao pana'a'o Jewnao ai. Putukapa kaarita token ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii.

²² Jesus tanawatinan daonaioranao na'iki ĭdaro di'iti. Ukian ĭ'ati, “Aonaa uaitapanii dau'ana'o mani wuru'u upishaanuz oġaru. Uka'iitan nii mooko wuru'u oġaiaapan ni'oraz?”[§]

“Oo, waka'iitan nii,” ĭkian u'ati.

²³ Jesus kian ĭ'ati, “Mishi'o nii ubaiaapan oġaiaapan ni'oraz. Mazan kanoma'o nii sakanata oġdiwa'ora antanapu na'iki oġashabaron antanapu, aonaa turuu oġsha'apatan, mazan oġdaru aokazi ia'o minziiwata-kidanii wuru'u sakanata-kizaiz pazaamataniinao ati.”

²⁴ Aizii 10 ba'orainao utominapa-kidaniinao abatan na'apa'oraz dau'u, tuukii ĭto'oran dya'utamainao ati, makonkainaoz padaro tuma. ²⁵ Uruu idi Jesus dapadan baokopa ĭdyaun na'iki ukian ĭ'ati, “Uaitapanii na'apam ba'oran pidannao zowau-naanao, mamishida-kainaoz Tominkaru, waranuitapan papidanannao ĭnaobanaitinpan ida'an ĭ'ati. ²⁶ Mazan unao, aonaa umashaapa'ana'a na'apa, mishi'oraiman kanom aipa'o panaobanai-tinpan, marii ukaudinan unao ati poitorui kawan. ²⁷ Na'iki kanom umanawun-tinpa'azo'o pairibannao ai, marii upoitoruitapa-kidinan ipai pidannao ati. ²⁸ Na'apa Daonaiora Aokazi Iki'o, aonaa uwa'atin umanawun-tinpa'anan mani, mazan upoitoruitapa-kidina'anan ipai pidan ati, na'iki ukazan-naata'anan pidannao pa'oiian ai umawakan ida'an.”

Jesus kakudan dya'utam ishaawunnao

(Mark 10:46-52; Luke 18:35-43)

²⁹ Ba'oran dono Jesus na'iki utominapa-kidaniinao makon dono'o naa Jericho iki, iriba pidannao makon Jesus dawu'ati. ³⁰ Aizii na'apain na'ii dya'utam ishaawunu'o daonaioranao sakanatapan dunapo daawa ii. ĭabatan idi Jesus dobatapan kowaada-kao, uruu idi ĭkadakon. ĭkian, “David Takaan-daun,** waNaobanaa, pukamunan-kida waunao.” ³¹ Sariapa pidannao towauda'uan ĭdyaun, ĭdyuudan ĭmashaadinan, mazan powa'a zii manawun ĭkadakon diiwa'o ida'an. ĭkian, “David Takaan-daun, wanaobanaa, pukamunan-kida waunao.” ³² Jesus kadishita'akan pamakopa-kizi'i, na'iki udapadan ĭdyaun pa'ida'ati. Upishaan ĭdyaun, ukian, “Kanom uaipan oġsha'apatan u'ati?” ³³ ĭkian u'ati, “Wanaobanaa, waaipan pusaabaan waawun watukapa kizi.” ³⁴ Jesus kamunan-kida ĭdyaun, uruu idi upishatan ĭawun kida. Sariapa ĭtukapa'akan amazada, na'iki ĭmakon naa Jesus tuma.

Jesus konaukii-kida-kao ukaawan dono Jerusalem ati

(Mark 11:1-11; Luke 19:28-40; John 12:12-19)

21 Aizii Jesus na'iki utominapa-kidaniinao maonapatan naa Jerusalem iti, ĭkaawan Bethphage iti, wiizai Olive Naawa ia'oraz. Na'iki'i naa udyuudan dya'utam patominapa-kidaniinao pa'ua'ati. ² Ukian ĭ'ati, “Umako wakanaapu ia'oraz wiizai di'iti. Na'ia'o nii uikodan ko'idinpa'o chaakashi,†† kaina'a'o nii odani ko'idinpa'o kapam odazaba'a. Ubuzuuta ĭdyaun na'ii, udauna'an una'akan ĭdyaun oġida'ati. ³ Pidan pishaan an unao kanom nii una'akan ĭdyaun, ‘Naobanai

[§]20:22 Uka'iitan nii mooko wuru'u oġaiaapan ni'oraz? oo “Uka'iitan nii mooko utuzan wuru'u oġuzan ni'oraz baianapa-karu koopo wazoo?”

**20:30 David Takaan-daun: Kotua'o Tominkaru kian udyuudan nii bauda'apa David Takaan-daun umanawunu'o naobanai nii.

††21:2 chaakashi: English ida'an, donkey.

aipan ĩdyaun,' ukii u'ati. Sariaapa'o nii utaapadan una'akan ĩdyaun." ⁴ Na'apa'oraz Tominkaru prophetin kuwaa mishiin-kina'a naa. Ukianuz:

⁵ "Pukowaada Zion iainao pidannao^{‡‡} ati.

'Utukapa king, unaobanaa, wa'atin u'ida'ati.

Aonaa u'atadinpan, chaakashi barau an uwa'atin, pa'ina'o chaakashi uzaidapan."

⁶ Udauna'an tominpainao, udyuudaniinaouz makon, na'iki ĩsha'apata ipai na'apa Jesus dyuudan kawana'ati. ⁷ ĩna'akan chaakashi paudani tuma, na'iki ĩtaan pakamichan kida utabanaa nii, uru'u naa Jesus zaidanuzu. ⁸ Iriba pidannao, makopainao Jesus tuma, kadamaradan pakamichan kida dunapota. Ba'orainao dukutan pu'u atamun waoda kaanaba sodi kida'a, ĩmuudan kidaz dunapota Jesus mako kizi nii. ⁹ Iribainaoz pidannao makopainao u'ua'ati, na'iki udawu'ati, kadakoinaan konaukii diiwa'o ida'an. ĩkian,

"Wakonaukii-kida Tominkaru, David Takaan-daun dau'an.

Marii Tominkaru kaimanan, di'oraz Naobanai ati'o,

kaawa'oraz uaipan kawana'ati.

Wakonaukii-kida Tominkaru aokazi ia'oraz."

¹⁰ Jesus morotan dono'o naa Jerusalem iti, tuukii na'iainao pidannao di'itinpan uda'u. Uruu idi ĩkian Jesus dau'an, "Kanom wuru'u uruuz?"

¹¹ Sariapa Jesus tumainao kian ĩ'ati, "Jesus wuru'u, uruu Nazareth san, Galilee Baara iki'o prophet."

Jesus makon Tominkaru Dapu iti

(Mark 11:15-19; Luke 19:45-48; John 2:13-22)

¹² Udauna'an Jesus kaawan Tominkaru Dapu iti. Na'ii uwaataabi'ian selliipainao kida uzainao na'iki toriipainao kida uzainao taa-kariwai ni'o Tominkaru ati. Udoraukidan shakataaka-kidauzonao puraata miisan^{¶¶} kida, na'iki selliipainao wakokoonao taba kida. ¹³ Ukian ĩ'ati, "Tominkaru Paradan saadinpa'o kian, 'Ōdapu dakota-kaonii toriinapa-kizai dapunaa nii, mazan unao ukaiwaapanuzu koidimikinao dizinapakizi nii."

¹⁴ Na'ii Tominkaru Dapu ii, ĩshaawunnao na'iki machi'ika-kainao kaawan Jesus ida'ati. Ukakuda ipai ĩdyaun. ¹⁵ Faadaanao zowaunaanao na'iki tiichaapauzonao Moses kakinaori dau'u, tuukii ĩto'oran na'iki ĩkashanau-kidan Jesus patukapan idi Jesus sha'apatan konaunama'o na'iki umanawun kida'o aimaakan, na'iki paabatan idi koraiziannao kadakoinpan Tominkaru Dapu ii aka. "Wakonaukii-kida Tominkaru, David Takaan-daun^{§§} dau'an," ĩkian.

¹⁶ Uruu idi ĩpishaan Jesus. ĩkian, "Puabatani na'apa'oram koraiziannao kadakoinpan pudau'an?"

"Ōo, ōabata," Jesus kian ĩ'ati. "Aonaa mooko uaitauzon na'apa'o dau'u Tominkaru Kaaritan ida'a? Ukianuz, 'Putominapa-kidani koraiziannao sodi kida aitapa'o nii pakonaukii-kidanuz."

^{‡‡}21:5 *Zion iainao pidannao*: Jerusalem sannao, oo ipai Israeliteno.

^{¶¶}21:12 *miisa*: English ida'an, table.

^{§§}21:15 *David Takaan-daun*: Kotua'o Tominkaru kian udyuudan nii bauta'apa David Takaan-daun umanawunu'o naobanai nii.

¹⁷ Uruu dauna'an umakon naa ĩ'ai, umakon na'iki patominapa-kidaniinao tuma uda'awu'anan Bethany iti.

Fig kadunaa mawakan

(Mark 11:12-14, 20-24)

¹⁸ Ba'oran chaapi'iki Jesus kiwan naa patominapa-kidaniinao tuma Jerusalem iti. Pakiwapa-kizi an uzamazin naa. ¹⁹ Utukapa fig kadunaa dunapo daawa ii. Sariapa umakon na'iti utukapa'azon ukaakan, mazan aonaa bauda'apa uikodan u'aka, soo uanaba pa'idiwaru. Uruu idi ukian fig kadunaa ati, "Aizii marii aonaa na'apainim pukaakauzon powa'a." Una'apan idi, masha'apakii fig kadunaa mariri'ikan na'iki umawakan naa. ²⁰ Kaimanaiman utominapa-kidaniinao tukapan na'apam atamun mawaka'akan kadimana'o ida'an, na'iki tuukii ĩdi'itinpan udau'u. Uruu idi ĩpishaan Jesus. ĩkian u'ati, "Na'apa'oran naa fig kadunaa mawaka'akan kadimana'o ida'an manawun?"

²¹ Jesus kian ĩ'ati, "Ōkowaadan nii u'ati mishi'o, umishidan an kaimanaiman, aonaa umamishidakan bii an mani, uka'iitan nii usha'apatan powa'a zii ōsha'a-pata'aka nii ai. Turu'o nii ukian midukuo ati, 'Midukuo, puzikadin di'iki'i paran baoko iti.' Na'apa'o nii usha'apatinan u'ati. ²² Ukau'an taa-karu nii u'ati upishaanii utoriinpan ida'an Tominkaru ati, umishidan an ōgaru."

Jesus pishaa-ka'o kanom aipan ati'o usha'apaapan aimaakan kida

(Mark 11:27-33; Luke 20:1-8)

²³ Aizii Jesus kaawan naa powaa ati Tominkaru Dapu iti. Utominapa-kidan pu'u pidannao na'ii, faadaanao zowaunaanao na'iki kazowautapainao Jewnao kaawan na'iti u'idi'iti. ĩpishaanuzu, ĩkian, "Kanom aipan ati'o pusha'apatan kaikapa'oraz aimaakan kida'a? Kanom dyuudanii pusha'apatan na'apa kida'o?"

²⁴ Jesus kian ĩ'ati, "Ukowaada ō'ati bauda'apa'o aimaakan dau'u ōpishaan an unao. Ukowaadan an ō'ati, ōkowaadan nii u'ati kanom aipan ati'i ōsha'apatanuzu na'apa kida'o aimaakan." ²⁵ Uru'u naa Jesus pishaan ĩdyaun. Ukian ĩ'ati, "Kanom aipan ati'i John chikaawunuupauzon pidannao? Tominkaru aipan ati'o oo pidannao aipan ati'o?"

Sariapa ĩparadan pa'atiaaka kida Jesus pishaanii dau'an. ĩkian, "Wakian dono u'ati Tominkaru aipan ati'o John chikaawunuupauzon pidannao, sariaapa'o nii ukian wa'ati, 'Kanom nii mooko aonaa umishidanuzu.' ²⁶ Aizii wakian an 'pidannao aipan ati'o,' mazan watarii panaadon pidannao sha'apatan nii waunao dikauda'o ida'an, usha'apanum kau'an ipai pidannao mishidanii John, Tominkaru prophetin uruu." ²⁷ Uruu idi ĩkian Jesus ati, "Aonaa waaitapan," ĩkian.

Jesus kian ĩ'ati, "Ukau'an aona'o nii ōkowaadan u'ati kanom aipan ati'o ōsha'apaapan di'oraz aimaakan kida'a."

Di'itinapa-kinai kuwai dya'utama'o daniinao dau'o

²⁸ "Na'apam u'itiiman," Jesus kian. "Baukapaiman kaina'a pidan, dya'utama'o udainao daonaioranao. Umakon kiwiini'o paudani di'iti, na'iki ukian u'ati, 'Ōdani, pumako pukaudina'an aizii ōpaoriba grape baawu iti.' ²⁹ Udani dako'atin uparadan. Ukian, 'Aonaa ōkaudina'azon.' Mazan udauna'an udi'itinpan sariapa upana'adan panyukunuu, uru'u naa ukaudina'anan padaru paoriba grape baawu iti. ³⁰ Aizii

udaru makon naa udawu'ichan di'iti'i naa. Na'apa koshan udyuudanuzu. 'Ōmakon nii ōkaudina'anan,' ukian pa'an padaru ati. Mazan upu'u, aonaa umakon ukaudi-na'anan. ³¹ Na'ia'oram udani u'itiiman sha'apata'o padaru aiapanii?"

"Kiwiini'o udani usha'apata padaru aipan kawana'ati," ikian u'ati.

Jesus kian i'ati, "Ōkowaadan u'ati mishi'o, zaamaapauzonao tax puraatan-naa na'iki zunnao kaminshu'u-shoronao,* kiwiita'a naa idyaun unao ai Tominkaru naobanai-tinan di'iti. ³² Usha'apanum idi John Chikaawunuupauzo kaawankan, utukapa-kidankan na'apam tanawatin-karu mashaapa-karu kaimana'o di'iti Tominkaru ati, upu'u aonaa umishidanuzu. Mazan zaamaapauzonao tax puraatan-naa na'iki zunnao kaminshu'u-shoronao, imishida uruu pa'an. Unao, utukapan pu'u zaamaapauzonao tax puraatan-naa na'iki zunnao kaminshu'u-shoronao tanawatinan pa'oi'an ai, mazan upu'u zii aonaa utanawatina'azon u'oi'an ai."

Dikauda'o pidannao taapa'o grape baawu

(Mark 12:1-12; Luke 20:9-19)

³³ "Uabata ba'oran di'itinapa-kinai kuwai koshan," Jesus kian. "Baukapaiman kaina'a pidan paowan paoribai grape baawu pa'amazadati di'ii. Ukorarata awauta wuru'u papaoriba baawuz. Udauna'an ukichadan ka'unaru dadara'o baara'a, grape uu sararoo-kizinao nii. Udauna'an utoman doko'a'o kabaun grape baawu watchmantapa-kizinao nii. Udauna'an utaan naa grape baawu pidannao ati, iawunuutapa kizi zii u'atizu. Uru'u naa umakon naa ba'oran wiizai iti.

³⁴ "Grape ozokan kawana'ati'i naa, udyuudan papoitorunao wunao di'iti'i awunuutapainaoz papaoriba grape baawu, ina'anan naa uka'idiwaun-kinana nii papaoriba aka winipinaa idi. ³⁵ Mazan uzaamataniinaouz awunuutapa'o nii papaoriba grape baawu zaamatan upoitorunao, iba'iziautapa buda'apa'o, izowii ba'oran, na'iki ibowautapa kuba idi ba'oran. ³⁶ Udauna'an udyuuda papoitorunao na'iti i'idi'iti koshan. Powa'a zii iiriban kiwiitapa'o padyuudaniinao ai. Na'apa kiwiitapa'o kawan koshan awunuutapainao upaoriba baawu sha'apatan idyaun.

³⁷ "Dawu'itin, udyuudan naa paudani i'idi'iti. Ukian paudani dau'an, i'imanawun-tapan nii pa'an odani.'

³⁸ "Mazan awunuutapainao upaoriba baawu tukapan kapaoriba'o dani'i naa kaawan pa'ida'ati. Sariapa ikian, 'Di'i naa kapaoriba'o dani. Uru'o nii wuru'u kaidi-wau'oraz padaru di'iki upaoriba baawu idi. Baushaa, wazowii uruu, wazaamata kizi wuru'u u'idiwau ni'oraz.' ³⁹ Uruu idi izaamata'akan na'iki ikozoota'akanuz paoribai baawu iki, na'iki izowian naazu.

⁴⁰ "Aizii kapaoriba'o kaawan dono'o naa powaa ati, na'apam nii usha'apatan pazaamataniinao awunuutapa'o nii papaoriba baawu?" Jesus kian.

⁴¹ Kazowautapainao pidannao dako'atin Jesus paradan. Ikian, "Upataka'utan nii na'iki uzowian nii wuru'u oiainaouz pidannao. Udauna'an utaan nii papaoriba baawu ba'oran pidannao ati, kaimana'o nii pa'an iawunuutapanuzu. Inaou'o ni'i naa kaiman itaan u'idiwau nii upaoriba aka di'iki, upaoriba kaakan dono."

⁴² Jesus kian i'ati koshan, "Aonaa mooko uaitauzon saada-kariwaiz kida Tominkaru Paradan ida'a kaikapa'orazu'u?"

*21:31 zunnao kaminshu'u-shoronao: inao zaamaapauzonao puraata pakiaapa-kidinan dikin ii.

‘Wuru’u kuba tomapauzonao kabaun kashadaniaz,
 madiwautapa-ka’oraz itupakan,
 uru’u naa mishi’oraiman umanawunu’o kuba
 ipai ba’oran kubanao ai.
 Uruu Tominkaru kaudin-kizi wuru’u,
 umanawunu’oraz utukapa-ka.’†

⁴³ “Ukau’an ōkowaadan u’ati, kazata-kaoo nii uwiizi ni’o Tominkaru naobanai-tinapa-kizi ii. Na’iki utaa-kaoo nii pidannao ati kaimanainaoz ūsha’apainpan Tominkaru aipan kawana’ati. ⁴⁴ [Pidan kaboina’o di’oraz kuba paawa ati, baiain-pa’o nii tuukii. Na’iki uruu kuba waotan dono na’ia’oram pidan paawa ati, ipai’o nii u’idon.”]‡

⁴⁵ Aizii faadaanao zowaunaanao na’iki Phariseenao abatan Jesus kowaadan kuwai kaikapa’a, itaitapa wuru’u kuwai kidaz inao dau’ana’o wuru’u. ⁴⁶ Uruu idi itiwaaan pazaamatanuzo, mazan tuukii itarian pidannao ai, usha’apanum kau’an pidannao kian Jesus dau’an, Tominkaru prophetin wuru’u uruuz.

King taapan aroapa-karu paudani mazidan ati

(Luke 14:15-24)

22 Udauna’an Jesus paradan di’itinapa-kinai kuwai kida ida’an koshan pidannao ati. Ukian. ² “Kaikapa’o wuru’u Tominkaru naobanai-tinapanuz: na’apa king minziiwata-kidan kawan umanawunu’o aroapa-karu paudani mazidan ati. ³ Aizii aroapa-karu kamoona dono’o naa, uduyudan naa papoitorunao dapada-kariwainao pidannao di’iti iwa’ati kizi’i naa aroapa-karu ida’ati, mazan aonaa iwa’ati’izon. ⁴ Uruu idi uduyudan ba’oran papoitorunao dapada-kariwainao di’iti koshan. Ukian papoitorunao ati, ‘Ukowaadanka’a naa dapada-kariwainao ati, ipai’i naa ōminziiwa-kidan aroapa-karu da’a’a. Ōzowii-kida’a naa kakiwin kida’o ō’uza tapi’izanao, ukau’an marina’a naa iwa’atin kadiman.’ ⁵ Ukowaada-kaoo’a naa dapada-kariwainao ati, mazan aonaa itaan panyukunuu ati padapada-kaoo. Usha’apanum idi kaina’a ūsha’apata’azoonii kida pa’ati: bauda’apa’o mako’ozon pazakapun iti; ba’oran papuraataapauzon dau’ati. ⁶ Aizii ba’orainao zaamatan wuru’u poitorunaouz, iantamikitan idyaun na’iki izowii wuru’u king poitorunaouz. ⁷ King to’oran tuukii, uruu idi uduyudan pasoldyaannao na’iti izowii ipai zowiainaouz upoitorunao, na’iki ikawaoda zowii-mikinao mashaapa-kizi donoi.

⁸ “Uruu dauna’an king dapadan ba’oran papoitorunao na’iki ukian i’ati, ‘Aizii mazida’o aroapa-kinaa ni’o, ipai’i naa uminziwa-kida-kaoo, mazan ōdapadaniinao, itukapa-kida imawa’ati’izookan ida’an, aonaa ituruan pawatatin. ⁹ Ukau’an umako pidan iriba-kizi iti, udapada kizi ipai pidannao uikodan kawana’ati, iwa’ati kizi mazida-karu aroapa-kida-kaoo ida’ati.’ ¹⁰ Uruu idi poitorunao makon di’iti kida’o pidan iriba-kizi iti. Itapada iriba pidannao paikodan kawana’ati. Sha’apa’oram karikaonan pidan, kaimanainao na’iki dikaudainao, mazan iriba iikodan pidannao, itpaidada kabaun nazoo wuru’u aroapa-kizaiz.

¹¹ “Aizii King tukapa’anan padapada-kidaniinao. Utukapa bauda’apa daonaiora na’ii, aona’a ukaiwadapan mazida-karu di’iti’o daara. ¹² Uruu idi King kian u’ati,

†21:42 Psalm 118:22-23

‡21:44 Kiwiini’o saada-kariwai ida’a, aonaa di’oraz saadinpanu’u.

‘Ōpaonaru, na'apa'oram pumorotan da'ati'i pumakaiwadapakan pu'u mazida-karu di'iti'o daara?' Aonaa na'apam daonaiora kian u'ati. Umaparadaniita'akan. ¹³ Udauna'an king kian papoitorunao ati, ‘Udodoo uruu na'iki ukaboota uruu paniba iti maruta'o-karu iti. Na'ii zaadin-karu nii tuukii, na'iki pidannao kuzowan nii paidako padopian idi.’” ¹⁴ Jesus katokontan pakuwaa pakian ida'an kaikapa'a: “Iriba'o nii pidannao dapada-ka'o padamata, mazan masakauda'u'o nii i'zaamata-ka'o.”

Jesus pishaa-ka'o tax kawinipinaapa-ka'o dau'u

(Mark 12:13-17; Luke 20:20-26)

¹⁵ Uruu dauna'an Phariseenao makon naa i'paradaaka'anan pa'atiaka. I'di'itinpa'anan na'apam nii pazaamatan Jesus uparadan ida'an. ¹⁶ Pana'apainpan idi idyudan patominapa-kidaniinao, Herod pidanannao tuma Jesus di'iti. Aizii dyuudakariwainao kian Jesus ati, “Tiichaa, waaitapa pugaru kaimana'o, mishi'o puparadan. Putominapa-kidan pidannao kaiman Tominkaru aipan kawana'ati. Na'iki na'apa kida putaapan pidannao, aonaa na'ia'oram umanawunu'o nii ba'oran ai. ¹⁷ Aizii pukowaada wa'ati, kaimana'o mani wataanuzu tax puraatan naobanai Caesar ati, ‘oo aonaa ukaimanan?’”

¹⁸ Mazan Jesus aitapa i'di'itinpan oii, uruu idi ukian i'ati, “Unao, utaapinpauzonao kaimanainao nii kaikini'i! Kanom nii utiwaan uzaamatan o'garu o'paradan dikiin ii? ¹⁹ Uaida-kida mooko o'ati puraata ukawinipinaata-kinaaz tax.” I'na'aka u'ida'ati wuru'u puraataz. ²⁰ Sariapa upishaan i'dyaun. Ukian, “Kanom dikiin wuru'u, na'iki kanom uu wuru'u saada-kariwaiz puraata ida'a?”

²¹ “Naobanai Caesar” i'kian i'dako'atinuzu.

Udauna'an ukian i'ati, “Utaa ukau'an Caesar ati kanom wuru'u Caesar idiwau kidaz. Aizii Tominkaru ati utaa Tominkaru idiwau kida.” ²² I'abatan idi Jesus kian kaikapa'a, tuukii i'di'itinpan na'iki i'makon naa u'ai.

Jesus pishaa-ka'o mawakainao kadishitan dau'an

(Mark 12:18-27; Luke 20:27-40)

²³ Na'apain uruu dono pabi'i kida Sadduceenao kaawan Jesus ida'ati. I'nao aonaa i'mishidan kakupa-karu nii mawaka-karu dauna'an. ²⁴ I'pishaanuzu. I'kian u'ati, “Tiichaa, Moses kian wa'ati, daonaiora mawakan dono, aona'o zii udani nii, marii u'inawuzu zaamatan udaiaro-daun paidaiaro nii. Uruu ida'ana'o nii mawaka'o u'inawuzu kaudanin. ²⁵ Aizii dii mani kaina'a pidan 7 udainao daonaioranao. I'tuuniz mazidan, mazan umawakan paidairo ai aonaa zii udani nii, uruu idi udawu'iti'o u'inawuzu daiaroitapan naa oroo. ²⁶ Na'apa koshan umawakan o'ai. Udauna'an ba'oran u'inawuzu mazidan otuma, mawaka koshan o'ai. Atii na'apa ipai i'mawakan. Ukau'an ipai 7 i'dyaun daiaroitapan oroo. Mazan aonaa buda'apa'o kaudanin otuma. ²⁷ Dawu'itin uru'u naa zunaaba mawakan naa kapam.” ²⁸ Aizii i'pishaan Jesus, i'kian u'ati, “Aizii pidannao kadishita-kida-ka'o dono pamawaka-kizi iki, na'ia'oram nii daiaroitapa oroo? Usha'apanum kau'an ipai 7 daonaioranao mazi-da'o o'tuma?”

²⁹ Jesus dako'atin i'dyaun. Ukian, “Upozawatan kaiwuru'u umaaitapakan idi saada-kariwaiz Tominkaru Paradan na'iki aonaa uaitapan Tominkaru ma'oz-

^{22:17} *Caesar*: tuubaruo naobanai Rome ia'o.

kan. ³⁰Mawakainao kadishitan dono, aona'o ni'i naa kaudaiaro-karu na'apain, mazan na'apa'o nii angelnao aokazi iainao kawan i'dyaun. ³¹Aonaa mooko uaitapan na'apam Tominkaru Paradan kian kadishita-karu dau'an mawaka-karu di'iki? ³²Tominkaru kian, 'Ogaru wuru'u Abraham, Isaac na'iki Jacob Tominkarunuz.' Ukau'an aonaa mawakainao pidannao Tominkarun mani uruu, mazan kakupainao pidannao Tominkarun."

³³Pidannao abatan idi Jesus tominapa-kidan kaikapa'a, tuukii i'di'itinpan utominapa-kidani kida dau'an.

Umanawunu'oraz manawun Tominkaru kakinaori

(Mark 12:28-34; Luke 10:25-28)

³⁴Aizii Phariseenao abatan idi aonaa Sadduceenao aitapan na'apam naa pakian powa'a Jesus ati, utominapa-kidan idi kaimana'a naa manawun, sariapa i'baokopatinan. ³⁵Na'iki bauda'apa i'riban tiichaapauzo Moses kakinaori dau'u pishaan Jesus, patiwaa-kidapa-kinnaa niizu. ³⁶Ukian u'ati, "Tiichaa, na'ia'oram dii manawun umanawunu'o kakinaorii?"

³⁷Jesus kian u'ati, "Pumarainapa tuukii Naobanai puTominkarun ipai punyukunuu iki, ipai pudoronaa ii, na'iki ipai puidi'itinpan ida'an." ³⁸Uruu wuru'u umanawunu'oraz manawun kakinaorii. ³⁹Ba'oran kakinaorii, udawu'ati'o umanawunun, kaikapa'ora'a: 'Pumarainapa ba'oran pidan na'apa pumarainpan kawan punanaa.' ⁴⁰Ipai Tominkaru kakinaori kida Moses ida'ana'oraz utaa-ka'o, na'iki kakinaorii prophetnao tominapa-kidani kida, zaamatanpan patumaaka wuru'u ida'ati'i dya'utama'oraz kakinaorii."

Kanom dani wuru'u Christ

(Mark 12:35-37; Luke 20:41-44)

⁴¹Phariseenao kasaba'ukinpan pu'u, Jesus pishaan i'dyaun kaikapa'a: ⁴²"Na'apam ukian Christ^s dau'an? Kanom takaan-daun uruu?"

"David takaan-daun," ikian u'ati.

⁴³Jesus kian i'ati, "Mazan kanom nii mooko Tominkaru Doronaa aipan ati David dakotan uruu paNaobanaa nii. Ukianuz da'i u'ati:

⁴⁴'Naobanai Tominkaru kian o'naobanaa ati,

pusakanata da'a'a o'diwa'ora antanapu

atii o'waranuita-kidan putarubanao ipai pukidiba waranu ati.'

⁴⁵Aizii David dakotan pu'u uruu paNaobanaa nii, na'apam naa mooko utakaan-daun wuru'u uruuz?"

⁴⁶Aonaa na'ia'oram aitapa'o nii na'apam naa pakian powa'a Jesus ati. Na'iki uruu dauna'an aonaa kanom ka'iitan naa papishaan powa'a uruu.

Phariseenao na'iki tiichaapauzonao Moses kakinaori dau'u

(Mark 12:38-39; Luke 11:43, 46; 20:45-46)

23 Udauna'an Jesus paradan pidannao ati baokopa patominapa-kidaniinao tuma. ²Ukian "Wuru'u tiichaapauzonao Moses kakinaori dau'u na'iki Phar-

^s22:42 *Christ*: Tominkaru dyuudaniaz papidanannao zannaa nii. Putukapa kaarita token ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinno di'ii.

iseenaŋ kakinaoƿan Tominkaru taanii Moses ati'o kakinaorii di'iki'o. ³Ukau'an uizo'ati na'iki usha'apata ikowaadapanii kida kawana'ati, mazan aonaa utamaka-pa'ana'a ikaduz kida. Usha'apanum kau'an aonaa isha'apatinan pakowaadani kakinaorii kida kawana'ati. ⁴Idobatadan powa'a zii kakinaorii kida, aona'a naa pidannaŋ ka'iitan pasha'apatinan ukawana'ati, mazan upu'u aonaa ikaminka'utan idyaun, aonaa masakauda'u. ⁵Iƿai aimaakan isha'apatanii kida, soo iaipan pidannaŋ tukapan, na'iki iaipan pa'atadapa-kaŋ. Na'iki udaru kida'a naa itoman saadakariwai Tominkaru Paradan mashaapa-kizi kida, ikaiwadauzonii kidaz patawu'u na'iki paanoba kida ida'a.** Ikamichan ziishinaa kida, dawuu itoman kida kapam.†† ⁶Kaiman i'ati pataapa-kaŋ udaru'o pidan nii aroapa-kizai ii aka, na'iki inaudapa pasakanatan umanawunu'o tabai ida'a synagoge kida di'ii. ⁷Kaiman i'ati pataapa-kaŋ umanawunu'o nii market ii pidannaŋ iriba-kizi ii aka. Na'iki inaudapa padakotapa-kaŋ Tiichaa kii.

⁸“Aizii unao, aonaa udakota-kidina'ana'a Tiichaa nii, usha'apanum kau'an kaina'a bauda'apa utiichaan, ipai unao na'apa kida'o pa'an uiribannaŋ tuma. ⁹Aonaa udakota'ana'a pidan da'a'a imi'i baara'a'o ‘wadaru’ kii, usha'apanum kau'an kaina'a bauda'apa udaru, uruu aokazi ia'oraz pa'an. ¹⁰Aonaa utaapada'ana'a udakota-kaŋ naobanai nii, usha'apanum kau'an kaina'a bauda'apa unaobanaa, uruu Christ. ¹¹Kanom manawun-tina'o pakazowautapan ida'an unao, marii ukaudinan unao ati. ¹²Na'ia'oram pidan umanawun-tinpa'o, waranuita-kaŋ nii uruu. Na'iki na'ia'oram pidan waranuitapa-kidina'o, Tominkaru toman nii uruu umanawunu'o pidan nii.”

**Kasha'ora'o nii Phariseenao na'iki tiichaapauzonao
Moses kakinaori dau'u baiaapan**

(Mark 12:40; Luke 11:39-52; 20:47)

¹³“Kasha'ora'o nii manawun ubaiaapan, unao tiichaapauzonao Moses kakinaori dau'u, na'iki unao Phariseenao, taapinpainao kaimanainao nii kaikini'i. Uawautapan pidannaŋ morota'azon Tominkaru naobanai-tinapa-kizi iti. Mazan unao, na'apa, aonaa umorotan na'iti, na'iki aonaa utaapadan pidannaŋ morotan, tiwautinainao padamata pamorotan na'iti. ¹⁴[Kasha'ora'o nii ubaiaapan, unao tiichaapauzonao Moses kakinaori dau'u, na'iki unao Phariseenao, taapinpainao karikaonan kaimana'o nii. Ukashadapan zunnaŋ mawaka'o idaiarunao, na'iki ukazatan idapu na'iki isha'apauz kida. Mazan uaipan idi utaapa-kaŋ kaimanainao nii, uruu idi utoriinpauzon tomunu'iki kida. Una'apan idi powa'a'o nii zii upataka'uta-kaŋ.]‡‡

¹⁵“Kasha'ora'o nii ubaiaapan, unao tiichaapauzonao Moses kakinaori dau'u, na'iki unao Phariseenao, taapinpainao kaimanainao nii kaikini'i. Umakon munapo atii utarauka paran uzaamata'azon idi bauda'apa saba'o pidan mishidapa'o nii ukakinaori kida. Udauna'an utominapa-kidan naazu, powa'a zii udikaudan unao ai, kaboota-karu nii tikazi wu'iti.

¹⁶“Kasha'ora'o nii manawun ubaiaapan, unao ishaawunnaŋ, na'akapa'o pidannaŋ. Ukian, 'Pidan dakota'o Tominkaru Dapu uu paparadan mishida-kinao nii,

**23:5 Deuteronomy 6:6-8

††23:5 Numbers 15:37-41

‡‡23:14 Kiwiini'o saada-kariwai ida'a, aonaa di'oraz saadinpanu'u.

aona'o nii usha'apan umasha'apatakan anaz, mazan na'ia'oram pidan dakota'o gold, Tominkaru Dupu ia'oraz, paparadan mishida-kinao nii, marii usha'apatan pakowaadaniaz mishi'o pasha'apata'azon.' ¹⁷ Unao maaitapin-ka'o ishaawunnao, kanom powa'a'o zii umanawunun, wuru'u gold, oo Tominkaru Dupu saabaa'oraz gold kaimana'o nii? ¹⁸ Unao kian, 'Na'ia'oram pidan dakota'o altar paparadan mishida-kinao nii, aona'o nii usha'apan umasha'apatakan anaz, mazan na'ia'oram pidan dakota'o taa-kariwai kawaoda-karu nii altar paawa'a paparadan mishida-kinao nii, marii usha'apatan pakowaadaniaz mishi'o pasha'apata'azon.' ¹⁹ Unao ishaawunnao! Kanom powa'a'o umanawunun, taa-kariwai altar paawa'a oo altar, saabaa'oraz taa-kariwaiz kida kaimana'o nii? ²⁰ Ukau'an pidan dakota'o altar paparadan mishida-kinao nii, udakotan altar na'iki ipai upaawa'a'o kapam wuru'u. ²¹ Aizii pidan dakota'o Tominkaru Dupu papaparadan mishida-kinao nii, udakotan Tominkaru Dupu uu na'iki Tominkaru kapam wuru'u paparadan mishida-kinao nii, Tominkaru mashaapan idi na'ii. ²² Pidan dakota'o aokazi paparadan mishida-kinao nii, udakotan Tominkaru taba na'iki sakanatapa'oraz upaawa'a kapam wuru'u.

²³ "Kasha'ora'o nii manawun ubaiaapan, unao tiichaapauzonao Moses kakinaori dau'u, na'iki unao Phariseenao! Unao taapinpainao kaimanainao nii kaikini'! Utaa 1/10 ipai wanyukunui kaduunuribanaa zi'inaba sodi kida di'iki. Mazan unao, umarina'atan usha'apatan kaiman-karu, kamunan-karu, na'iki mishida-karu. Uruu kida kaimana'o manawun kakinaorii umanyukunuutaniaz. Usha'apatina'oraz mani padamata ipai ukakinaorinaa kida kawana'ati. ²⁴ Unao, u'ishaawunnao na'akapan kawanu'o papidanannao. Mishi unao uzaudinauzonii udyokorautan ai masakauda'u kaniriba'o utuzan ni'o di'iki, upu'u zii mazan aonaa uaitapan udyokorautan udaru'ora'a naa aimaakan kawaro kawanu'o u'udaruu.

²⁵ "Kasha'ora'o nii manawun ubaiaapan, unao tiichaapauzonao Moses kakinaori dau'u, na'iki unao Phariseenao, taapinpainao kaimanainao nii kaikini'i. Uchikaan ukoopon na'iki uparaapin, aonaa ukaniriban uaidinpan pabarau iki kida, mazan unazoo kida paida kaniriba'o idi. Na'apa'o unao, upaidadina'o dikauda'o idi, uaipan ida'an uzaamatan ipai aimaakan u'ati'o nii karikaonan. ²⁶ Unao ishaawunnao Phariseenao, uchikaa kiwiitapa ukoopon na'iki uparaapin nazoo kida, uruu idi ubarau kida, aona'o ni'i naa ukaniriban kapam.

²⁷ "Kasha'ora'o nii manawun ubaiaapan, unao tiichaapauzonao Moses kakinaori dau'u, na'iki unao Phariseenao, taapinpainao kaimanainao nii kaikini'i. Na'apa unao mawaka'o kinnaa zichida-ka'o kawan baraka'o idi. Konaunam uaidinpan, mazan unazoo paida mawaka'o pidannao niwa'uz idi, na'iki kaniriba'o, dyupusha kida'o idi. ²⁸ Na'apa'o kapam pidannao tukapan unao, kaimana'o kawan, mazan unyukunuu ii, oia'o unao, taapinpainao karikaonan kaimana'o nii.

²⁹ "Kasha'ora'o nii manawun ubaiaapan, unao tiichaapauzonao Moses kakinaori dau'u, na'iki unao Phariseenao, taapinpa'azoinao kaimanainao nii kaikini'i. Utoman kaiman kida Tominkaru prophetinnao baaranaa nii, na'iki kaimanainao pidannao baaranaa nii, kaiman ukonaunamadan kidaz. ³⁰ Aizii ukian, 'Wamashaapan dono mani kotua'a naa wadokozu-daunnao mashaapankan dono, aonaa mani wazowian Tominkaru prophetinnao inao kawan.' ³¹ Ukau'an uaipan ati ukainaabainan, unao wuru'u zowii-mikinao takaan-daunnaouz. ³² Ausha'a naa, uipaida'a naa usha'apatan udokozu-daunnao sakadaniaz naa pasha'apatan oii kida'o."

³³ Jesus kian koshan ĩ'ati, “Unao kowazaznao oia'o manawun na'iki unao kowazaz dainao. Na'apam nii ukazannaatinan ukaboota-kaao ai Tuubaru'o Tikazi wu'iti? ³⁴ Ukau'an ōdyuudan nii u'idi'iti prophetnao, aitapaaba'o pidannao na'iki tominapakida'o nii pidannao Kaimana'o Kuwai dau'u. Mazan uzowian nii pabi'i kida ĩdyaun utauka-kidan ida'an ĩdyaun cross di'iti. Ba'orainao uba'izian nii synagogue kida di'ii. Na'iki umakon nii uantamikita'anan kidoopainao ba'oran donoi iti kida. ³⁵ Uruu idi unaou'o nii kabaiaapan ipai wunao zanna'a Tominkaru pidanannao zowii-kariwainao kidaz. Abel kaimana'oraz pidan zowii-kaao di'iki, atii Zechariah Berechiah dani zowii-kaao di'iti. Uruu unao zowianiaz, Tominkaru Dapu na'iki altar, uzai kawaodapa-kizinao sakoda'a. ³⁶ Ōkowaadan u'ati mishi'o, ipai wuru'u dikauda'o sha'apatauzo-kariwaiz kida, unao kai'oraz pidannaou'o ni'i naa pataka'uta-kaao udikin ii ĩwinipinaa nii.”

Jesus kasha'oran tuukii Jerusalem dau'ati

(Luke 13:34-35)

³⁷ Jesus kian, “Oo Jerusalem, Jerusalem. Pu'ida'ainao pidannao zowia'oraz prophetnao na'iki zowia'oraz pabooan ida'an kuba idi dyuuda-kariwai pidannao kakuwaapan pu'idi'iti. Karikaonanu'u da'i padamata ōaipan ōkazannaatapan pu'ida'ainao pidannao, na'apa kuruku kazannaatapan kawan paudainao pakutuba kida waranu'u. Mazan aonaa putaapadan ōkazannaatan ĩdyaun. ³⁸ Putukapa, Tominkaru wa'akan padapu, aona'o nii kanom puzannaa nii. ³⁹ Aizii ōkowaadan pu'ati, aona'o nii powa'a putukapan ōgaru atii kaina'a'o nii kamoo kaawan, na'apaini'o nii pukian 'Marii Tominkaru kaimanan di'oraz Naobanai ati'i, kaawa'oraz uaipan kawana'ati.’”

Jesus kowaadan na'apam nii amazada sha'apan

(Mark 13:1-13; Luke 21:5-19)

24 Udauna'an Jesus koditan naa Tominkaru Dapu iki, na'iki umakopan pu'a'a naa, utominapa-kidaniinao tukapa-kidan u'ati wuru'u kabaun kidaz Tominkaru Dapu ia'oraz, na'apam utoma-kaao udaru na'iki konaunam. ² Jesus kian, “Utukapa ipai wuru'u kabaun kidaz. Ōkowaadan u'ati mishi'o, aona'o nii bauda'apa kuba mashaapan papaawa atiaaka kida na'ii, ipai'o nii ukaboobi'ii-kaao.”

³ Udauna'an Jesus sakanatapan pu'u Olive Naawa ii, utominapa-kidaniinao wa'atin ĩnao pa'idiwaru u'ida'ati. ĩkian u'ati, “Pukowaada wa'ati na'apainim nii kai-wuru sha'apanu'u. Kanoma'o nii sha'apa kainaabata'o nii puwa'atin na'iki di'oraz amazada ikodan patokon?”

⁴ Jesus kian ĩ'ati, “Uzauudin pa'i, aonaa umariidapa-kidina'ana'a pidannao ati. ⁵ Usha'apanum kau'an iriba'o nii pidannao kaawan, ĩkian nii, ‘ōgaru Christ,’[¶] na'iki ĩmariidan nii iriba pidannao. ⁶ Uabatan nii mizaataaka-karu kida dau'an na'iki kadakotin-karu nii mizaataaka'azoo-karu kida dau'an, mazan aonaa utaria'ana'a. Na'apa kida'o aimaakan sha'apan nii, mazan aonaa amazada ikodan zii mani patokon wuru'u. ⁷ Bauda'apa'o wiizai iki'o pidannao mizaataakan nii ba'oran wiizai iki'o pidannao tuma, na'iki bauda'apa'o donoi iki'o pidannao mizaataakan nii ba'oran donoi iki'o pidannao tuma. Zamazi kaawan nii, na'iki ipai amazada kawana'ati

[¶]24:5 *Christ*: wuru'u Tominkaru dyuudaniaz papidanannao zannaa nii. Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii.

kaina'a'o nii kichana'iki-kia'o amazada nakainan. ⁸ Kaikapa kida'orazu'u, kasha'o-ra'o baiaapa-ka'o sakadinan zii karikaonan wuru'u.

⁹ “Udauna'an unao, uzaamata-ka'o nii, uantamikita-ka'o nii, na'iki uzowii-ka'o nii. Ipai pidannao to'ora-kizaitapan nii unao, o'garu dikin ii. ¹⁰ Uruu dono iriba'o nii pidannao tanawatinan pamishidapan ai o'garu, uruu idi i'kaakapaakan nii na'iki i'to'ora-kizaitapaakan nii. ¹¹ Na'iki iriba'o nii dakotinpainao prophet-nao nii kakuwaapa'anan, imariidan nii iriba pidannao. ¹² Pidannao oiidinan idi tuukia'a naa manawun, aona'o ni'i naa marainpaaka-karu. ¹³ Mazan kanomnao ma'ozaka'o imishidapan atii utokon iti, inaou'o nii kazannaata-ka'o. ¹⁴ Aizii di'oraz Kaimana'o Kuwai Tominkaru naobanai-tinan dau'oraz kowaada-ka'o nii ipai amazada kawana'ati. Marii kizi zii ipai pidannao abatan na'iki iaitapan udau'an. Udauna'an uru'o ni'i naa di'oraz amazada ikodan patokon.”

Tariidin-karu dau'o

(Mark 13:14-23; Luke 21:20-24)

¹⁵ Jesus kian koshan, “Na'apa prophet Daniel kowaadauzoniaz sha'apa'o nii, utukapan nii aimakaan oia'o Tominkaru Dapu nazo ii, pataka'ua'o nii Tominkaru Dapu, aonaa kizi na'itim choochiapa-karu na'ii.^{§§} (Marii pidan tukapa'o kaarita ida'a udau'ana'o, aitanapanuz.) ¹⁶ Utukapan dono'o naazu, marii kizi Judea Baara iainao pidannao kidoopan midukuo baawu iti. ¹⁷ Marii na'ia'oram pidan paniba ia'o padapu ai, aonaa kizi umorotan uminziiwa-kida'anan zii mani paaiapanii pasha'a-pauz padapu nazo iti. ¹⁸ Na'iki pazakapun ia'o pidan, aonaa turuu ukiwan padapu iti pakamichan dau'ati. ¹⁹ Uruu dono dikauda'o na'iki kasha'ora'o nii ka'azootinpainao na'iki dokoba-tinpainao zunnao baiaapan. ²⁰ Utoriinapa Tominkaru ati aonaa kizi ukidoopan amazada wadidiizon dono,* oo Sookapa-karu Kamoon dono. ²¹ Usha'apanum kau'an uruu dono tuukia'o nii udikaudan, na'iki ukichana'iki-kian pidan baiaapan. Aonaa na'apainim na'apa'o manawun baiaapauzo-ka'o amazada tominan iki'o atii kai, na'iki aona'o nii na'apainim pidan baiaapan na'apa'o koshan.† ²² Mazan pazaamatanii pidannao dikin ii, Tominkaru awutadan nii uruu dono'oraz baiaainapaku-karu. Aizii aonaan dono uawutadanuz, aona'o nii pidan wa'akinan kakupa uruu dono.

²³ “Uruu dono na'ia'oram pidan kian an u'ati, 'di'i wuru'u Christ,' oo 'kaidi'iizu'u,' aonaa umishida'ana'a. ²⁴ Usha'apanum kau'an kaina'a'o nii dakotinpainao Christ nii na'iki dakotinpainao prophetnao nii. Isha'apatan nii umanawun kida'o aimakaan, na'apa'o ida'an i'tiwaan nii padamata pamariidan Tominkaru zaamataniiinaouznaa papidanannao nii.

²⁵ “Ukau'an uabata, u'ua'ia'o zii kaiwuru'u o'kowaadanuz u'ati. ²⁶ Ukau'an na'ia'oram pidan kian an u'ati, 'kaidi'iizu'u baara ii,' aonaa umako'o naa na'iti. Oo ukian an u'ati, 'Kaina'a uruu, udizinpan kaida'a'a,' aonaa umishida'ana'a. ²⁷ Toroanaru kan-kanan kawan waoko iki, turuu utukapa-ka'o wakadapu iti kapam. Na'apa'o nii

§§24:15 Daniel 9:27; 11:31; 12:11

*24:20 amazada wadidiizon dono: kichana'iki-kii manawun chi'ikapa-karu amazada wadidiizon dono. English ida'an udakota-ka'o 'winter.'

†24:21 Daniel 12:1; Revelation 7:14

utukapa-ka'o kapam wuru'u Daonaiora Aokazi Iki'o wa'atinuz. ²⁸ Na'iam aimakaan mawakan, na'ia'o nii watonao katonainpan tukapa-ka'o.

Daonaiora Aokazi Iki'o wa'atin dau'o

(Mark 13:24-31; Luke 21:25-33)

²⁹ “Kadiman aka dikadau'oraz baiainapa-karu dauna'an, kamoo marutan nii, na'iki kauzu aona'o nii ukanadapan. Wizinao waota'o nii aokazi iki, na'iki ipai'o nii aimakaan wuru'u doko ii kida'oraz zikadinan. [‡] ³⁰ Uruu dauna'an Daonaiora Aokazi Iki'o aidinan ni'i naa doko ii. Na'iki ipai pabi'inaaka kida'o pidannao imi'i baara an kidainao zaadan nii tuukii. Udauna'an uru'o ni'i naa itukapan Daonaiora Aokazi Iki'o wa'atin naa usha'uza kida paawa an doko iki, aokazi iki, umanawunu'o pama'ozakan na'iki umanawunu'o pakonaunaman ida'an. [¶] ³¹ Na'iki diiwa'o kuwudii[§] dapaapa-kinai poota-ka'o, na'iki uduyudan nii pa'angelinnao dapaapa'anan na'iki ibaokopatan Tominkaru zaamatanii papidanannao nii, ipai di'ikinapa kida'a imi'i baara ana'o amazada kawana'ati.”

³² Jesus kian koshan, “Aushaa udi'itapa fig kadunaa. Na'apainim upa'inaadinan na'iki uanaba pa'ishizo-dinan, uaitapa kamoo dono'o maonapatan naa wuru'u. ³³ Ukau'an na'apa'o nii utukapan dono ipai kaikapa kida'o sha'apanu'u, ukainaa-batan maonapa'a naa o'wa'atin, aonaa tomunu'iki'o ni'i naa mani. ³⁴ Okowaadan nii u'ati aimakaan mishi'o, ipai'o nii aimakaan kida sha'apan na'apa, kai'o pidannao mawakan ua'ii ipai. ³⁵ Aokazi na'iki imi'i baara mainaabatina'o nii, mazan o'paradan kidaz aona'o nii umainaabatinan.

Ukaawan kamoan, aonaa uaitapa-ka'o

(Mark 13:32-37; Luke 17:26-30, 34-36)

³⁶ “Mazan aona'o nii pidan aitapan na'apainim nii manawun kaiwuru kida sha'apanu'u. Angelnao aokazi iainao, aona'o nii itaitapan. Ogaru Tominkaru Dani na'apa, aona'o nii o'aitapan. Soo o'daru karikaonan aitapa'o nii udau'an. ³⁷ Na'apa'o nii Noah dono'o kawan amazada, Daonaiora Aokazi Iki'o wa'atin dono. ^{**} ³⁸ Na'apain amazada naraan ua'ii, pidannao aroopan, ituzapan, na'iki ikaudaiaropan. Imashaapan na'apa atii Noah morotan, upaidinan pakanowan zo'iti. ³⁹ Mazan upu'u aonaa itaitapan kanom sha'apan atii udaru'o wunu kaawan na'iki unaraadan ipai idyaun. Na'apa'o nii Daonaiora Aokazi Iki'o wa'atin dono. ^{††}

⁴⁰ “Aizii uruu dono, kaina'a'o nii dya'utam daonaioranao zakapu ii, bauda'apa'o nii una'aka-ka'o, ba'oran wa'aka-karu nii. ⁴¹ Na'iki zunnao, dya'utamaa kida'o iboodapan, bauda'apa'o nii na'aka-ka'o, ba'oran wa'aka-ka'o nii. ⁴² Ukau'an uzaudinapa umashaapa, usha'apanum kau'an aonaa uaitapan na'apainim nii uNaobanaa kaawan. ⁴³ Una'apan idi uaitapa pa'i wuru ida'anazu'u: Kadapu'o aitapan an mani wa'ati'o nii koidimiki, uruu aiwaka'an pokodapa mani umashaapan, uawunuuta-

[‡]24:29 Isaiah 13:10; 34:4; Joel 2:10, 31; Joel 3:15; Revelation 6:12-13

[¶]24:30 Daniel 7:13; Revelation 1:7

[§]24:31 *kuwudii*: Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii.

^{**}24:37 Genesis 6:5-8

^{††}24:39 Genesis 7:6-24

pan padapu. Na'iki aona'o nii koidimiki morotinan udapu. ⁴⁴Ukau'an na'apa pa'i unao, karikaonan uzaudinapa, usha'apanum kau'an Daonaiora Aokazi Iki'o wa'atin nii na'apainim karikaonan umazaudinkan pu'u.

Poitoruinao daua'o

(Luke 12:41-48)

⁴⁵“Na'ia'oram poitorui mishi'o ukaudinauzon kaiman na'iki aitapaaba'o, uru'o nii panaobanaa zaamata na'iki uwa'aka awunuutapa'o nii ba'oran poitoruinao. Na'iki kaimana'o nii utaan iwanyukunuu, ipai wanyukunui taauzo-kaos kawana'ati. ⁴⁶Kaimana'o nii manawun poitorui nyukunuu, unaobanaa kaawan an na'iki uikodan uruu kaiman ukaudinana, ipai usha'apatan wuru'u panaobanaa dyuudanii kidaz usha'apatan. ⁴⁷Ōkowaadan u'ati mishi'o, unaobanaa dyuudan nii uawunuutapan ipai aimakaan wuru'u pa'idiwau kidaz. ⁴⁸Mazan aizii poitorui dikaudan an, sariaapa'o nii ukian, 'Aona'o nii ōnaobanaa wa'atin kadiman.' ⁴⁹Ukau'an uru'u naa uba'izitapan paawunuutapanii pamin-kaudinannao. Uaroapatinan naa na'iki utuzapatinan naa po'idipauzonao tuma. ⁵⁰Bauda'apa kamoo kaawa'o nii unaobanaa wuru'u poitoruiz, aonaa uzaua-kidan dono'o nii mani ukaawan. ⁵¹Una'apan idi, tuukia'o nii panaobanaa pataka'utanuzuu, na'iki ukabootan niizu tawunao tuma'a taapinpainao kaimanainao nii kaikini'i. Na'ia'o nii uzaadan na'iki ukuzowan paudako padopian idi.”

10 pa'inainao zunnao daua'o

25 Jesus kian koshan, “Uruu dono kaikapa'o nii wuru'u Tominkaru naobanaitinapanuz: na'apa'o nii 10 pa'inainao zunnao kawan, na'akapainao palampan kida i'zaudapa'anan mazida'o daonaiora. ²Aizii baka'iauda'u i'dyaun, aonaa i'aitapinan, ba'oran baka'iauda'uinaouz, aitapina'o i'dyaun pa'an. ³Maaitapin-kainao zunnao na'akan palampan kida, mazan aona'a naa ina'akan palampan uu nii patuma. ⁴Aitapinainao zunnao, ina'aka pa'an palampan uu nii powa'a zii. ⁵Tomunu'iki zii aonaa mazida'o daonaiora kaawan, uruu idi zaudapainao zunnao da'awununun naa na'iki i'da'awu'ukan naa.

⁶“Tomun-zikon di'iti uru'u naa pidan kian diiwa'o ida'an, 'Wa'ati'i naa mazida'o daonaiora. Uwa'ati'i naa, uikodapa'an kizi'i naa uruu.’

⁷“Ipa'i pa'inainaouz zunnao pokoda'akan, na'iki ikadishitan ipu'ukadan naa palampan kida. ⁸Aizii maaitapin-kainao zunnao kian aitapinainao ati, 'Walampin kida makada'anan naa, ukau'an utaa ulampin uu masakauda'u wa'ati, waka'uutakinaa nii walampin kida.’

⁹“Aitapinainao zunnao kian, 'Aonaa. Aona'o nii walampin uu turuan wataan an u'atiz. Mishi'oraiman utoriinaka ulampin uu kida nii.’ ¹⁰Mazan i'toria'anan pu'u zii palampin uu kida nii, mazida'o daonaiora kaawa'akan naa. Aitapinainao zunnao zaudapainao morota'akan naa pa'an mazida'o daonaiora tuma aroopa'azoo-kizai iti, na'iki paniinom tarata'aka-kaoa'a naa. ¹¹Udauna'an zii maaitapin-kainaouz zunnao kaawan powaa ati. Sariapa ikian mazida'o daonaiora ati, 'Naobanai, Naobanai, puda'atin wa'ati.’ ¹²Mazan ukian, 'Ōkowaadan u'ati mishi'o, aonaa ōaitapan unao.’”

¹³Udauna'an Jesus kian naa patominapa-kidaniinao ati, “Ukau'an uzaudinapa umashaapa, usha'apanum kau'an aonaa uaitapan na'apainim nii Daonaiora Aokazi Iki'o kaawan.”

Idikinauda'u'o poitoruinao daua'o

(Luke 19:11-27)

¹⁴“Kaikapa'o nii koshan Tominkaru naobanai-tinapanuz: na'apa umanawunu'o daonaiora makon kawan munapo'o wiizai di'iti. Pamakon ua'ii udapadan pa-poitorunao, na'iki utaan naa ikaudin-kizi nii, marii kizi idiri'idan upuraatan pamakon daida. ¹⁵Utaa i'ati papuraatan ika'iitan kawana'ati kida pasha'apatanuzu. Bauda'apa'o ati utaa baka'iauda'u saako puraata, gold idi'o utoma-ka'o. Ba'oran ati utaa dya'utam saako puraata, na'iki ba'oran ati utaa bauda'apa saako. Uruu dau-na'an umakon naa. ¹⁶Poitorui zaamata'oraz baka'iauda'u saako puraata, makon sariapa ukaudina'anan ukaiwaan naa wuru'u puraataz. Uruu idi udiri'idan papuraatan ikoda baka'iauda'u'a naa saako powa'a zii. ¹⁷Ba'oran poitorui zaamata'oraz dya'utam saako puraata, na'apa kapam, ukaudinan ukaiwaan puraata taa-kariwaiz, na'iki uikoda dya'utama'a naa saako puraata powa'a zii. ¹⁸Mazan poitorui zaamata'oraz bauda'apa saako puraata, umakon sariapa udidan wuru'u panaobanaa taaniaz puraata pa'ati, aonaa ukaiwaanuzu.

¹⁹“Kotua'iki udauna'an uru'u naa inaobanaa kaawan powaa ati, udapadan i'dyaun koshan. Na'iki upishaan i'dyaun na'apam naa isha'apatan papuraatan. ²⁰Poitorui zaamata'oraz baka'iauda'u saako puraata na'akan naa 10 saako puraata panaobanaa ida'ati. Sariapa ukian panaobanaa ati, 'Ōnaobanaa, putaanii sha'atii ō'ati baka'iauda'u saako puraata. Putukapa na'apam ōdiridanuz. Ōikoda powa'a zii baka'iauda'u saako u'ida'an.' ²¹Sariapa unaobanaa kian u'ati, 'Pugaru, kaimana'o pusha'apatinan. Kaiman pusha'apatan masakauda'u'o aimakaan ōtaanii pu'ati, ukau'an ōtaan nii pu'ati powa'a zii aimakaan kida pusha'apatan nii. Puwa'ati'i naa, pukonaukii kizi'i naa ōtuma.'

²²“Udauna'an poitorui zaamata'oraz dya'utam saako puraata kaawan panaobanaa ida'ati. Ukian, 'Ōnaobanaa, putaanii ō'ati dya'utam saako puraata, putukapa na'apam ōdiridanuz powa'a'o zii, ōikoda dya'utama'a naa saako u'ida'an.' ²³Sariapa unaobanaa kian u'ati, 'Pugaru, kaimana'o pusha'apatinan. Kaiman pusha'apatan masakauda'u'o aimakaan ōtaanii pu'ati, ukau'an ōtaan nii pu'ati powa'a zii aimakaan kida pusha'apatan nii. Puwa'ati'i naa pukonaukii kizi'i naa ōtuma.'

²⁴“Udauna'an poitorui zaamata'oraz bauda'apa saako puraata kaawan panaobanaa ida'ati. Ukian panaobanaa ati, 'Ōnaobanaa, ōaitapa dadara'o pidan pugaru, pukasaba'uan paoribai aka kida aonaa pupaoriba kida mani. ²⁵Uruu idi ōtarian pu'ai, ukau'an ōdidanaka wuru'u pupuraatanuz imi'i ka'azo ii. Mazan putukapa, di'i naa pakawan wuru'u pupuraatanuz.' ²⁶Sariapa unaobanaa kian u'ati, 'Pugaru maturuauka'o, na'iki zoonzio poitorui. Puaitapanii padamata ōkasaba'uan paoribai aka kida aonaa ōpaoriba kida di'tiki'o mani. ²⁷Mazan upu'u aonaa putaan ōpuraatan puraata dapunaa iti udiri'idin kizi na'ii. Di'i ōkawanu'o diri'idina'a naa mani ōikodan ōpuraatan.' ²⁸Uruu idi unaobanaa kian ba'oran papoitorunao ati. 'Uzaamata bauda'apa'oraz saako puraata u'ai na'iki utaa arawu atizu'u, kaina'a'oraz 10 saako u'ida'a. ²⁹Usha'apanum kau'an ipai pidan kaimana'o ukaiwaan taa-kariwai pa'ati, powa'a'o nii zii utaa-ka'o u'ati, dobata'o nii manawun. Mazan pidan aona'oraz ukaiwaan kaiman taa-kariwaiz pa'ati, kanom taa-kariwaiz u'ati, zaamata-karu nii u'ai.' ³⁰Ukau'an ukaboota wuru'u maturuauka'oraz poitorui

paniba iti, maruta'o-karu iti. Na'ia'o nii uzaadan na'iki ukuzowan paudako padopian idi.”

Pidannao buuta-kaoa'a naa

³¹ “Daonaiora Aokazi Iki'o kaawan dono umanawunu'o naobanai nii, ipai pa'angelinnao tuma. Uruu dono usakanatan nii umanawunu'o pataba ida'a, king nii. ³² Ipai'o nii pidannao baokopata-ka'o u'ida'ati. Uruu'o ni'i naa ubuutan i'dyaun, na'apa kaznizo taapiki buutan kawan kaznizonao booginao^{‡‡} ai. ³³ Umuudan nii kaznizo kawanu'o pidannao padiwa'ora antanapu. Boogi kawanuinao pidannao pa'ashabaron antanapu. ³⁴ Udauna'an king kian ni'i naa padiwa'ora antanpu'o pidannao ati, 'Uwa'ati, o'daru kamunan-kidaniinao, uzaamata kizi'i naa kaiman kida'o aimaakan o'naobanaitapa-kizi ii, minziiwa-kida-kariwaiz naa u'ati amazada toma-ka'o di'iki'o. ³⁵ Usha'apanum kau'an unao utauzonii da'i o'wanyukunuu nii o'zamazin dono. Utauzonii da'i o'tuzan nii o'maradakon dono, na'iki kaiman da'i udapaapan o'garu o'tawaraitan dono u'idi'iti. ³⁶ O'makamichaniitan dono, utauzonii da'i o'kamichan nii. O'karinaan dono, uawunuutapanii o'garu. Na'iki utukapa da'i o'garu o'taraapa-ka'o dono.’

³⁷ “Uruu idi kaimanainao kian nii u'ati, 'Naobanai, na'apainim da'i watukapuzon puzamazin na'iki wataan puwanyukunuu nii, oo pumaradakon na'iki wataan putuzan nii? ³⁸ Na'apainim da'i watukapan putawaraitan wa'ida'ati na'iki wadapaapan kaiman pugaru, oo pumakamichaniitan na'iki wakakamichantan pugaru? ³⁹ Na'apainim da'i waawunuutapan pukarinaa, oo watukapa'anan pugaru putaraapa-ka'o dono?’

⁴⁰ “King kian nii i'ati, 'O'kowaadan u'ati mishi'o, na'apainim usha'apatan na'apa'o aimaakan bauda'apa'o o'pidanan ati, aona'oraz umanawunun padamata, o'garu ati'o wuru'u usha'apatanuz aimaakan.’

⁴¹ “Udauna'an king kian nii pa'ashabaron antanpu'o pidannao ati, 'Unao Tominkaru dakotanii papataka'utan nii, umako o'ai mamakadauzoko tikazi wu'iti, minziiwa-kida-kariwaiz Satan na'iki uangelinnao ati. ⁴² Usha'apanum kau'an unao, aonaa da'i utauzon o'wanyukunuu nii o'zamazin dono; aonaa da'i utauzon o'tuzan nii o'maradakon dono. ⁴³ Na'iki aonaa da'i udapaapan kaiman o'garu o'tawaraitan dono u'idi'iti; o'makamichaniitan dono, aonaa da'i utauzon o'kamichan nii. O'karinaan dono, aonaa da'i uawunuutapan o'garu; na'iki aonaa da'i utukapa'anauzon o'garu o'taraapa-ka'o dono.’

⁴⁴ “Udauna'an ikian nii u'ati, 'Naobanai, na'apainim da'i watukapuzon puza-mazin, pumaradakon oo putawaraitan oo pumakamichaniitan oo pukarinaa oo putaraa-kizai ii, na'iki wamanyukunuuapakan pugaru?’

⁴⁵ “Ukian nii, 'O'kowaadan u'ati mishi'o, kanom umasha'apatakanii bauda'apa'o o'pidanan ati, aona'oraz umanawunun kowas, umasha'apatakan aimaakan o'ati wuru'u. ⁴⁶ Ukau'an i'dyuuda-ka'o nii karikaonanu'o pataka'utin-kizai iti. Mazan kaimana'o pidannao, karikaonanu'o kakupa-kizai iti'o nii pa'an.’”

^{‡‡}25:32 *boogi*: English ida'an, goat.

Jesus zowia'azoo-kaio

(Mark 14:1-2; Luke 22:1-2; John 11:45-53)

26 Aizii Jesus ipaian naa pakakuwaapan ipai aimaakan kida dau'an patominapa-kidaniinao ati. Uru'u naa ukian i'ati. ²“Uaitapanii sha'atii dya'u-tam kamoo dauna'ana'o ni'i naa Passover Kamoon. Na'iki Daonaiora Aokazi Iki'o taa-kaio ni'i naa tauka-karu nii cross di'iti.”

³Uruu dono Faadaanao zowaunaanao na'iki kazowautapainao Jewnao baokopatinan Caiaphas, Umanawunu'o Faadaa dapu ii. ⁴Ikadakotinan na'ii pazowia'azon dau'u Jesus, iaitapa'azon na'apam nii pazaamatan Jesus pidannao daida'an. ⁵Ikian, “Mazan aonaa washa'apata'ana'a uruu amazada konaukii-kida-kaio dono, panaadon wato'orataaka-kidan nii pidannao.”

Zunaaba ramaudan Jesus Bethany ii

(Mark 14:3-9; John 12:1-8)

⁶Aizii Jesus sookadinpan Bethany ii pidan Simon kia'o u'uu dapu ii, kabishopankauzo kichana'iki-kizai bishoi idi. ⁷Jesus na'ian dono zunaaba kaawan u'ida'ati, ona'akapan kawinipina'o kaduunuribai pakinnaa zo'an, kuba^f idi'o utomakao. Sariapa oshootan ipai wuru'u kaduunuribai Jesus zowau an uaroapatinan pu'u. ⁸Jesus tominapa-kidaniinao tukapan wuru'u oshootanuz kaduunuribai, uruu idi tuukii ito'oran udau'an. Sariapa ikian, “Ei! Kanom ni'i naa owakudanuzu. ⁹Wuru'u kaduunuribaiz, turua'o utaa-kaio dobata'o puraata dikin ii, na'iki upuraatanna taa-kaio mapuraataniinao ati.”

¹⁰Jesus aitapa na'apa'oram ikian, uruu idi ukian i'ati, “Kanom nii ukian aonaa ukaimanan osha'apataniaz? Kaimana'o aimaakan mishi'oraiman wuru'u osha'apataniazu o'ati. ¹¹Karikaonanuu'o nii ina'an utuma wuru'u mapuraataniinaouz, mazan o'garu, aonaa karikaonanuu'o nii mani ona'an utuma. ¹²Wuru'u oshootanuz onanaa an kaduunuribai, ominziiwatan naa onanaa odida-kaio ua'ii. ¹³Mishi'o okowaadan u'ati, ipai na'ia'akam amazada kawana'ati, di'oraz Kaimana'o Kuwai kowaadapakaio an, ipai wuru'u osha'apataniaz o'ati, ukowaada-kaio nii kapam. Na'iki karikaonanuu'o nii onyukunuitapa-kaio wuru ida'ana'a osha'apataniaz o'ati.”

Judas kaakapaan Jesus

(Mark 14:10-11; Luke 22:3-6)

¹⁴Udauna'an bauta'apa pidan 12 Jesus tominapa-kidaniinao bii iki'o, Judas kida'o u'uu, makon faadaanao zowaunaanao di'iti. ¹⁵Na'iki upishaan idyaun, ukian, “Kanoma'o nii utaa o'ati ozaamata-kidan winipinaa nii Jesus u'ati?” Sariapa iaitaan 30 wizi'i kida'o puraata, na'iki itaan naa u'atizu. ¹⁶Uruu na'iki'o Judas di'itinpan naa na'apam nii na'iki na'iam nii pazaamata-kidan Jesus i'ati.

^f26:7 kuba: wuru'u kubaz, udakota-kaio Alabaster.

Jesus aroopan patominapa-kidaniinao tuma Passover dono

(Mark 14:12-26; Luke 22:7-23; John 13:21-30; 1 Corinthians 11:23-25)

¹⁷ Kiwiitapa'o kamoo Mawiki'ina'o Bread Nikauzo-ka'o Kamoon kida dono, Jesus tominapa-kidaniinao wa'atin u'ida'ati, na'iki ikian u'ati, "Na'iam nii puaipan waminziwa-kidan Passover Kamoon wanyukunuunaa ni'o pu'ati?"

¹⁸ Jesus kian i'ati, "Umako donoi iti Jerusalem iti. Kaina'a pidan na'ii, na'iki ukii u'ati, 'Tiichaa kian, Aizii amazada aitinpa'o o'ati kaawan naa, ukau'an o'taapan nii Passover Kamoon otominapa-kidaniinao tuma pudapu ii.'" ¹⁹ Uruu idi imakon isha'apata'anan naa Jesus paradan kawana'ati. Iminiziiwa-kidan naa Passover wanyukunuunaa.

²⁰ Aizii masakauda'u kamoo tipitan dauna'an, Jesus sakanatan naa 12 patominapa-kidaniinao tuma iaroopa'azon naa. ²¹ Iaroopan pu'a'a naa Jesus kian, "Okowaadan nii u'ati mishi'o, bauda'apa pidan unao bii iki'o zaamata-kidan nii ogaru otarubanao ati." ²² Tuukii utominapa-kidaniinao kasha'oran una'apan idi pa'ati, uruu idi padawu'atiaaka kida ikian u'ati, "Aonaa mazan ogaru mani, mishii onabanaa?" ²³ Sariapa Jesus kian i'ati, "Bauda'apa pidan unao bii iki'o, damota'oraz bread patumaaka otuma, uruu zaamata-kida'o ni'oraz ogaru." ²⁴ Mishi aimaakan sha'apan nii Daonaiora Aokazi Iki'o ati, wuru kawana'ati'o Tominkaru Paradan saada-kariwaiz udau'u. Mazan dikauda'o nii manawun wuru baiapanu'u pidan zaamata-kida'oraz Daonaiora Aokazi Iki'oraz. Kaiman zii mani aonaa ushakatauzon." ²⁵ Udauna'an Judas, zaamata-kida'o ni'oraz uruu kian, "Kanom mookoz, ogaru sha'a, Tiichaa?" Sariapa Jesus kian u'ati, "Oo, na'apa'o pukianuz."

²⁶ Iaroopan pu'a'a naa, Jesus zaamatan bread na'iki utoriinapa-kidanz. Udauna'an udushoonuzu, uruu'u naa utaanuzu ipai patominapa-kidaniinao kawana'ati, na'iki ukian i'ati, "Unika di'i, onanaa wuru'u o'taaniaz u'ati."

²⁷ Udauna'an uzaamatan koopo kawazo'o wine idi, na'iki utoriinapa-kidanz. Udauna'an utaanuzu i'ati na'iki ukian i'ati, "Ipai unao utuza di'i." ²⁸ Di'oraz oizain kainaabata'o mishi'o nii Tominkaru sha'apatan pasha'apata'azooniaz pidannao ati. ²⁹ Uruu oizain shootan ida'an Tominkaru marina'atan iriba pidannao oian. ³⁰ Okowaadan u'ati aona'o nii otuzan wine powa'a atii otuzan pa'ina'o wine utuma o'daru Tominkaru naobanai-tinapa-kizi ii."

³¹ Aizii iipai'an dauna'an paaroopan, ikunuia'akan naa Tominkaru ati. Uru'u naa imakon Olive Naawa iti.

Jesus kowaadan Peter taapa-kidan paaitapan paugaru

(Mark 14:27-31; Luke 22:31-34; John 13:36-38)

³¹ Udauna'an Jesus kian i'ati, "Aizii wuru wamarutan ida'a, ipai'o nii uwa'akan ogaru. Na'apa usaadinpan kawan kotua'oraz Tominkaru Paradan ida'a, ukianuz: 'Ozowian nii kaznizonao taapiki, na'iki ipai'o nii kaznizonao makoodanainan.'" ³² Mazan okadishitan dauna'an omawaka-kizi iki omakon nii u'ua'ati Galilee Baara iti."

§§26:28 Tominkaru sha'apatan pasha'apata'azooniaz pidannao ati: Uruu dakota-ka'o Pa'ina'o Covenant. Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii, 'covenant' waranu'u.

*26:31 Zechariah 13:7

³³ Sariapa Peter kian u'ati, “Baokoinao mani wa'akan nii pugaru, mazan ôgaru, aona'o nii ôwa'akan pugaru!”

³⁴ Jesus dako'atin Peter, ukian u'ati, “Ôkowaadan pu'ati mishi'o, wuru maruta'o ida'a, kuruku ka'aranpan ua'ii, idikinau'o nii pukian pidannao ati, aonaa puaitapan ôgaru.”

³⁵ Mazan Peter ma'ozakadinan powa'a zii. Ukian, “Aonaa na'apainim nii ôkian aonaa ôaitapan pugaru, atii ôzowii-ka'o putuma!” Ipai ba'oran tominapa-kida-kariwainao, na'apa ikian kida kapam.

Jesus toriinpan Gethsemane ii

(Mark 14:32-42; Luke 22:39-46)

³⁶ Udauna'an Jesus na'iki utominapa-kidaniinao makon naa Gethsemane[†] iti. Na'ii ukian i'ati, “Da'a'a naa zii pa'i usakanatapa'a ôtoriinpan pu'u di'itanpu'u.” ³⁷ Una'aka Peter na'iki dya'utam Zebedee dainao, James na'iki John patuma. Uruu na'ia'a naa Jesus kasha'oran tuukii, udopian panyukunuu ii. ³⁸ Sariapa ukian patumainao ati, “Ôkaikapanuzu'u tuukii kasha'ora-karu dikintan ôgaru, mawaka-karu di'iti manawun ôabatanuz. Una'a da'a'a upokodapa kizi ôtuma.”

³⁹ Jesus makon masakauda'u umunapodinan i'ai, na'ia'a naa ukodoru'ukan udawukan uawun imi'i baara iti, na'iki utoriinpan. Ukian, “Ôdaru, turuu mani, udobata-kida-ka'o ô'ai wuru'u di'oraz ôbaiaapa'azooniaz, mazan aonaa ôaipan kawana'ati mani, soo puaipan kawana'ati pa'an.”

⁴⁰ Udauna'an ukaawan powaa ati patominapa-kidaniinao ida'ati, uikodan i'dyaun da'awu'u naa. Uruu idi ukian Peter ati, “Aonaa mooko turuu upokodapan uawunuu-tapan masakauda'u karikaonan ôtuma?” ⁴¹ Na'iki Jesus kian i'ati, “Upokodapa na'iki utoriinapa aonaa kizi ukaakinpan oia'o tiwaa-kidapan an unao. Udoronaa minziawa padamata, mazan unanaa ii aonaa uturuuan.”

⁴² Udauna'an Jesus makon koshan utoriinpa'anan. Ukian, “Ôdaru, aizii aonaa na'itim dono udobata-kida-ka'o ô'ai wuru'u ôbaiaapan ni'oraz, ukau'an marii mooko ôbaiaapanuz, usha'apa kizi puaipan kawana'ati.” ⁴³ Ukaawan powaa ati i'ida'ati, uikodan i'dyaun da'awu'u naa koshan, aona'a naa ika'iitan papokodapan.

⁴⁴ Uruu idi umakon koshan baukapa'a naa. Uruu idikinautan naa utoriinpa'anan. Utoriinpan na'apa kiwiitapa'o patoriinpan kawan. ⁴⁵ Udauna'an ukaawan naa powaa ati patominapa-kidaniinao ida'ati koshan, na'iki ukian i'ati, “Ei, pakawan zii uda'awupan, usookapan zii? Uabata, kaawa'a naa aita-kariwai amazada aizii, na'iki Daonaiora Aokazi Iki'o kaakapaa-kaoa'a naa oinao pidannao ati. ⁴⁶ Ukau'an ukadishita'a naa, wamako'o naa. Kaawa'a naa kaakapa'oraz ôgaru!”

Judas zaamata-kidan Jesus

(Mark 14:43-50; Luke 22:47-53; John 18:3-12)

⁴⁷ Jesus kadakotinan pu'u zii, Judas kaawa'akan naa. Uruu 12 Jesus tominapa-kidaniinao bii iki'o. Una'aka patuma iriba pidannao kamarian za'aba'i kida'o na'iki kazowintinapa kida'o atamun idi. Faadaanao zowaunaanao na'iki kazowautapainao Jewnao dyyudanii înao zaamata'o nii Jesus. ⁴⁸ Aizii Judas kowaada'akani'i naa na'a-

[†]26:36 *Gethsemane*: uruu olive baawu dakota-kariwaiz Gethsemane, Olive Naawa ia'o. Puawunuuta Luke 22:39 di'ii.

pam nii pakainaabatan Jesus i'ati. Ukian i'ati, "Pidan òkissitaniaz ukaozoo, uruu wuru'u uaipaniaz." ⁴⁹ Ukau'an sariapa Judas makon Jesus di'iti, ukian u'ati, "Kaiman, Tiichaa," na'iki ukissita'akan naa ukaozoo. ⁵⁰ Uruu idi Jesus kian u'ati, "Òpaonaru, pusha'apata'a naa wuru'u pusha'apata'azoniaz." [†] Uruu'u naa Judas na'akapaninao pidannao kaawa'akan na'iki ìzaamata'akan naa Jesus. ⁵¹ Una'apan idi bauda'apa Jesus tominapa-kidaniinao bii iki'o so'ota'akan pamarian za'aba'i na'iki usa'ukan Umanawunu'o Faadaa poitoru tain, uwaota'aka. ⁵² Sariapa Jesus kian u'ati, "Pupaida pumarian powaa iti, usha'apanum kau'an kanomano mizaataaka'o marii ida'an, imawakan nii marii idi. ⁵³ Aonaa mooko puaitapan turuu òdaru dyuudan iriba angelnao kaminka'uta'o nii ògaru òpishaan an uruu? ⁵⁴ Mazan una'apan dono, aona'o ni'i naa kotua'o prophetnao saadanii kidaz Tominkaru Paradan mishiinan, wuru'u sha'apa'o ni'oraz uaita-ka." [‡]

⁵⁵ Udauna'an Jesus kian zaamatainao ati paugaru, "Kandii nii uwa'atin òdau'ati kaikapa'a, zaamata'ana'o kawan zowii-miki pidan? Wuru'u una'akanuz marii za'aba'i kida na'iki uzowin kida? Ipai kamoo ògaru Tominkaru Dapu ii òtominapatin-kidan pidannao, mazan aonaa uzaamatan ògaru na'apain. ⁵⁶ Mazan di'ora'a aimaakan sha'apan kaikapa'a, Tominkaru prophetinnoo saadanii kida mishiinkina'a naa," ukian.

Udauna'an utominapa-kidaniinao kidoopan naa, ìwa'aka'akan naa uruu.

Jesus kootowapa-kida-kaò Jewnao zowaunaanao kanaapu ati

(*Mark 14:53-65; Luke 22:54-55, 63-71; John 18:13-14, 19-24*)

⁵⁷ Udauna'an pidannao zaamatainaouz Jesus na'akan naa uruu Caiaphas Umanawunu'oraz Faadaa dapu iti. Na'ia'a naa tiichaapauzonao Moses kakinari dau'u na'iki ba'orainao kazowautapainao Jewnao baokopatinan. ⁵⁸ Peter na'iti uda'anan Jesus, mazan munapo uwa'akinpan. Umakopaanan atii ukaawan Umanawunu'oraz Faadaa panibazoota iti. Umorotan panibazoo ati, na'ii usakanatan watchmannao tuma, utukapa'azon na'apam Jesus sha'apata-kaò.

⁵⁹ Aizii na'ia'a naa faadaanao zowaunaanao na'iki ipai kootowapa-kidauzonao pidannao tiwaan paikodan pidannao mariidina'o nii Jesus dau'u, pazowii-kida-kinna niiz, ⁶⁰ mazan aonaa iikodan. Iriba padamata pidannao mariidinan Jesus dau'u, mazan upu'u aonaa iikodan na'apa kida'o imariidinan. Udauna'an zii dya'utam daonaioranao kadishitan na'ii ikakuwaapan, na'apa kida imariidinan Jesus dau'u. ⁶¹ Ìkian, "Waabatanii di'oraz daonaiora kian, 'Turuu òmainaabatan Tominkaru Dapu, na'iki òkadishita-kidanz powaa iti idikinauda'u kamoo ida'a.'"

⁶² Sariapa Umanawunu'oraz Faadaa kadishita'akan na'iki ukian Jesus ati, "Aona'o nii karikaonan na'apam pukian kaiwuru dau'ana'a pukaakapaa-kaòaz?" ⁶³ Mazan aonaa Jesus dako'atin uparadan. Udauna'an Umanawunu'oraz Faadaa kian u'ati koshan, "Òpishaan pugaru kakupa'oraz Tominkaru awun za'a, pukowaada wa'ati mishi'o mishi pugaru Christ,[¶] Tominkaru Dani?" ⁶⁴ Jesus kian, "Oo, na'apa'o kaiwuru'u pukianuz. Wuru dauna'ana'a utukapan nii Daonaiora Aokazi Iki'o sakanatapan Tominkaru diwa'ora antanapu na'iki uwa'atin nii aokazi iki isha'iz paawa

[†]26:50 *Òpaonaru, pusha'apata'a naa wuru'u pusha'apata'azoniaz* oo "Òpaonaru, kandii nii puwa'atin?"

[¶]26:63 *Christ*: wuru'u Tominkaru dyuudaniaz papidanannao zannaa nii. Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinnao di'ii.

an.” ⁶⁵ Sariapa Umanawunu'oraz Faadaa kuzuuta'akan pakamichan pato'oran idi, na'iki ukian, “Uabata na'apam uwazootapa'azon Tominkaru! Ukau'an kanom zii wazaudapa kaakapa'o nii uruu, waabatan pu'a'a naa na'apam uwazootapa'azon Tominkaru! ⁶⁶ Aizii mani na'apam ukian udau'an?” Pidannao kian, “Turuu uzowii-kao.”

⁶⁷ Udauna'an isopiautapanuzu paawun baara ati na'iki itiniautapanuz, ba'orainao ta'ianuzu. ⁶⁸ Īkian Jesus ati, “Pugaru Christ, ukau'an pokowaada wa'ati na'ia'oram pidan tinika'oraz pugaru?”

Peter taapa-kidan paaitapan Jesus

(Mark 14:66-72; Luke 22:56-62; John 18:15-18, 25-27)

⁶⁹ Aizii Peter una'ian usakanatapan panibazoo ii. Poitoruiaba wa'atin u'ida'ati na'iki okian u'ati, “Pugaru kapam Jesus, Galilee Baara san, tuma'o da'i.” ⁷⁰ Mazan Peter taapa-kidapa paaitapan Jesus. Ipai na'ia'inao kanaapu ati ukian, “Aonaa ōaitapan kanom daua'o kaiwuru'u pukadakotinanuz.”

⁷¹ Udauna'an umakon panibazoo paniinomizi itinapu. Na'ii ba'oran poitoruiaba tukapanuz na'iki okian na'ia'inao ati, “Di'oraz pidan, Jesus Nazareth san tuma'o uruu.” ⁷² Peter taapa-kida koshan, ukian, “Mishi'o ōparadan, aonaa ōaitapauzon wuru'u pidanz.”

⁷³ Masakauda'u udauna'an pidannao na'ia'inao ĩkadishitapan wa'atin Peter ida'ati na'iki ĩkian u'ati, “Mishi'o uiriban wuru'u pugaruz, usha'apanum kau'an na'apa pukaduz, puparadan ida'an pukainaabatinan.” ⁷⁴ Udauna'an Peter kian “Mishi'o kaiwuru'u ōkianuz aonaa ōaitapan wuru'u uruuzu, aizii aonaa ōparadan mishiin dono, marii Tominkaru pataka'utan ōgaru.” Masha'apakii kuruku ka'aranpa'akan naa. ⁷⁵ Sariapa Peter nyukunuua'akan na'apam Jesus kiauzon pa'ati, “Kuruku ka'aranpan ua'ii, idikinau'o nii putaapa-kidan puaitapan ōgaru.” Uruu idi Peter kodita'akan naa paniba iti na'iki uzaadan tuukii.

Jesus na'aka-kao Pilate di'iti

(Mark 15:1; Luke 23:1-2; John 18:28-32)

27 Uruu chaapi'iki, chaapi'ikiiman ipai faadaanao zowaunaanao na'iki ipai kazowautapainao Jewnao miitiniipan naa Jesus dau'u, na'apam nii pazowii-kidanuzu. ² Uruu dauna'an ĩdodowa'akan naa Jesus na'iki ĩna'akan naazu naobanai Pilate di'iti.

Judas zowiinan

(Acts 1:18-19)

³ Judas kaakapaamikitina'oraz abatan naa Jesus zowia'azoo-kao, udi'itinpan na'iki tuukii ukasha'oran pakaakapaan dau'an Jesus. Uruu idi sariapa umakon faadaanao zowaunaanao na'iki kazowautapainao Jewnao di'iti ukiwa-kida'anan ĩpuraatan. ⁴ Ukian ĩ'ati, “Ō'oiian, ōkaakapan idi kaimana'o pidan, umasha'apatakan pu'u oia'o.”

“Aonaa usha'apan wa'ati, pugaru kii'an, pugaru wuru'u sha'apaapa'oraz na'apa'o,” ĩkian u'ati.

⁵ Judas kaboota'akan naa puraata na'ii Tominkaru Dapu nazo ii. Udauna'an umakon udyuukuruutina'anan naa.

⁶ Sariapa faadaanao zowaunaanao zawadan wuru'u puraataz, na'iki ikian, “Di'oraz puraata'a pidan zowii-kinao winipinaa wuru'u, ukau'an kakinaorii kawana'ati, aonaa ukaimanan umuuda-kae Tominkaru Dapu'u ia'o puraata wiizi ii.” ⁷ Uruu idi ikadakotinan udau'an atii ina'apatan na'apa kida panyukunuu na'apam nii pakaiwaan wuru'u puraataz. Ikiian, ikaiwaan niizu patorii-kinaa nii ka'uz tomiki amazadati, tawarainao baaranaa nii. ⁸ Una'apan idi udakota-kae Izai Baara kii. Atii kai pakawan udakotapa-kae na'apa. ⁹ Uruu prophet Jeremiah paradan mishiinan naa. Kaikapa'oraz ukian: “Izaamata 30 wizi'i kida'o puraata, Israelitenao aitan kawana'ati'o uwinipinaa ni'o. ¹⁰ Na'iki ikaiwaanuz patorii-kinaa nii ka'uz tomiki amazadati, Tominkaru dyuudan kawana'ati ogaru.”

Jesus tiwaa-kidapa-kae Pilate kanaapu ati

(Mark 15:2-15; Luke 23:3-5, 13-25; John 18:33—19:16)

¹¹ Uruu dono'o naa Jesus kadishita-kida-kae Pilate, Romannao naobanaa kanaapu iti, na'iki upishaan Jesus, ukian, “Pugaru wuru'u naobanaiz, King ni'oraz Jewnao ati?”

“Oo, na'apa'o kaiwuru'u pukianuz,” Jesus kian u'ati.

¹² Mazan faadaanao zowaunaanao na'iki kazowautapainao Jewnao kaakapaan dono mazanuiman uruu, aonaa udako'atin idyaun. ¹³ Uruu idi Pilate kian u'ati, “Puabata na'apam ikowaadanii ipai dikauda kida'o pudau'an? Upu'u zii aonaa pudako'atinuz?” ¹⁴ Mazan aonaa Jesus dako'atin na'apa'oram ikian padau'an, ukau'an tuukii Pilate di'itinpan.

¹⁵ Ipai wunu Passover Kamoon dono, naobanai kodita-kidauzon bauda'apa pidan taraa-kizai iki, pidannao aiapanii ukodita-kida-kae, uruu naobanai kaduz wuru'u. ¹⁶ Uruu dono itaraapanii pidan, Barabbas kia'o u'uu, uruu kaimanaimana'o uaitapaka-kae usha'apatan dikauda kida'o aimaakan. ¹⁷ Aizii pidannao kasaba'ukinan dono'o naa, Pilate pishaan idyaun, ukian i'ati, “Na'ia'oram pidan uaipan okodita-kidan u'ati, Barabbas oo Jesus dakota-kariwaiz Christ^s kii?” ¹⁸ Una'apanuz paaitapan idi'o kazowautapainao Jewnao na'akanuz Jesus pa'ida'ati, ikishauzin idi'o karikaonan Jesus ati.

¹⁹ Pilate sakanatapan pu'u pakootopauzo-kizi taba ida'a, udaiaro dyuudan paradan u'ida'ati, okian, “Aonaa pa'i pusha'apata'ana'a wuru'u pidanz masha'apata-ka'oraz oia'o, kichana'iki-kii shaa ozanda'awun uruu dau'an, aonaa utaapan onyukunuu kaiman.”

²⁰ Mazan faadaanao zowaunaanao na'iki kazowautapainao Jewnao kakinaowan ipai pidannao, marii kizi ipishaan Pilate kodita-kidan Barabbas, na'iki marii uzowii-kidan pa'an Jesus. ²¹ Udauna'an Pilate pishaan naa mishi pidannao. Ukian i'ati, “Na'ia'oram pidan uaipan okodita-kidan u'ati?”

“Barabbas,” ikian u'ati.

²² “Na'apam nii osha'apatan naa Jesus dakota-kariwaiz Christ nii?” Pilate kian koshan i'ati.

“Marii utauka-kae cross di'iti,” ikian.

§27:17 *Christ*: wuru'u Tominkaru dyuudaniaz papidanannao zannaa nii. Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinoo di'ii.

²³“Kandii nii, kanom mooko usha'apata dikauda'o nii?” Pilate kian upishaan idyaun.

Mazan powa'a zii ikadokon diiwa'o ida'an, ikian, “Marii utauka-ka'o cross di'iti.”

²⁴Aizii Pilate tukapan idi aonaa na'iti'i naa na'apam pakian powa'a udau'an, mazan mishi'oraiman tuukia'a naa manawun pidannao to'oradinan, uruu idi'i naa uchikaan paka'u wunu idi iriba'o pidannao awunuutapan pu'u, na'iki ukian i'ati, “Wuru ida'ana'a oaidan u'ati, aonaa oaipan ati'o mani wuru di'oraz kaimana'oraz pidan zowia'azoo-kaoz.”

²⁵Una'apan idi, pidannao kadakon u'ati, “Marii mooko uzowii-ka'o winipinaa waotan wa'ati na'iki waudainao ati,” ikian.

²⁶Uru'u naa Pilate kodita-kidan Barabbas pidannao ati, mazan Jesus uba'izii-kidan naa pa'an, udauna'an utaa'akan naa Jesus tauka-karu nii cross di'iti.

Soldyaanao antamikitan Jesus pabanikian bii an

(Mark 15:16-20; John 19:2-3)

²⁷Udauna'an Pilate soldyaannao zaamatan naa Jesus, ina'akanuzu soldyaanao mashaapa-kizi iti. Uru'u naa ibaokopatan ipai soldyaanao na'ii Jesus ida'ati. ²⁸Na'ii inarakadan ukamichan, na'iki ikakamichantanuz wuza'o kamicha, naobanai kamichan kaduz idi. ²⁹Udauna'an itoman kowamai kaiwada-karu idi, na'iki ikakowamtan naaz u'idi. Itaan naa u'ati kapam uwadookori nii atamun idi uzaa-matapan nii padiwa'ora antanapu, na'apa king zaamatapauzon kawan pawadookori. Uru'u naa ikodoru'ukan ukanaapu ati na'iki ibanikiitan naazu. Ikian, “Pugaru King, umanawunu'o Jewnao naobanaa!” ³⁰Udauna'an isopiautapanuzu na'iki izaamatan u'ai atamun pataaniaz uwadookori nii. Uruu idi'i naa izowiautapan uzowau. ³¹Iipaian dauna'an pa'antamikitan uruu, inarakadan naa u'ai pakaiwaada-kidaniaz kamicha u'ati, na'iki ikaiwada-kidan naa ukamichan powaa iti. Udauna'an ina'akan naazu, itauka'anan naazu cross di'iti.

Jesus tauka-ka'o cross di'iti

(Mark 15:21-32; Luke 23:26-43; John 19:17-27)

³²Aizii ikoditan pu'u donoi iki, pamakopa-kizi an ikodapan pidan Cyrene san, ** Simon kia'o u'uu. Sariapa soldyaanao dyuudan una'akan Jesus crossanna. ³³Imakon atii ikaawan amazada iti dakota-kariwai Golgotha kii, na'apa'oraz amazada uu Pidan-Zowau-Niwa'uz-naawa, kia'o wuru'u. ³⁴Na'ia'a naa itaan Jesus tuzan nii wine idi, kawiki'ita-kariwai aimakaan kibia'o idi, mazan patiwaan dauna'an masakauda'uzu, aonaa uaipanuzu.

³⁵Aizii soldyaanao taukan dauna'an Jesus cross di'iti, ibuutan naa ukamichan kida. Udauna'an imakinaotan makinaonii, itukapa'azon na'ia'oram nii zaamata ukamichan buutinpan kida.†† ³⁶Udauna'an isakanatapan naa iawunuutapan Jesus na'ii. ³⁷Doko antanapu uzowau paawa'a saada-kariwai atamun muna'a ikainaabatakinaa kanom dikini'ia'o uzowii-ka'o. Kaikapa'o isaadaniaz: “Di'i wuru'u Jesus, uruu King Jewnao ati.” ³⁸Na'apain uruu dono dya'utam koidimikinao tauka-ka'o cross

**27:32 *Cyrene*: Africa ia'o wiizai.

††27:35 Psalm 22:18

di'iti kapam. Īmuudan bauda'apa'o Jesus diwa'ora antanapu, ba'oran uwashabaron antanapu.

³⁹ Pidannao dobatapainao na'an maonapa Jesus ida'an, ĩwa'uan pazowau kida, uruu ĩbankiitan naazu. ⁴⁰ Īkian, “Pugaru mainaabata'azo'oraz Tominkaru Dapu na'iki udauna'an pukadishita-kida'azoonuz idikinauda'utan kamoo ida'a, ukau'an aizii pukazannaatina'a naa. Umishiin dono pugaru Tominkaru dani, putoka'a naa pucrossannaa di'iki!”

⁴¹ Aizii faadaanao zowaunaanao, na'iki tiichaapauzonao Moses kakinaori dau'u, na'iki kazowoutapainao Jewnao, na'apa kapam ĩbankiitanuz. ⁴² Īkian, “Ukazannaata ba'orainao pidannao, mazan aonaa uka'iitan pakazannaatinan pa'ida'a. Uruu King ni'o kaikini'i Israel ati! Ukau'an marii utokan aizii cross di'iki, uruu wamishidan niizu! ⁴³ Umishidanii Tominkaru, ukau'an marina'a naa Tominkaru aidan pakazannaatan uruu kai, usha'apanum kau'an ukiinii ‘Ōgaru Tominkaru dani!’” ⁴⁴ Na'apa kapam koidimikinao tauka-kariwainaoz cross di'iti Jesus dazaba'a, na'apa kapam ĩbankiitanuz.

Jesus mawakan dau'a'o

(Mark 15:33-41; Luke 23:44-49; John 19:28-30)

⁴⁵ Aizii sakitapa kamoo di'iki aka amazada maruta'akan atii daawadata kamoo 3 o'clock di'iti. ⁴⁶ Aizii 3 o'clock mani, uru'u naa Jesus kadakon diiwa, “Eli, Eli, lama sabachthani?” ukian. “Ōtominkarun, ōtominkarun, kanom nii aonaa punyukunuu-pan ōgaru?” kia'o wuru'u ukianuz.

⁴⁷ Pabi'i kida pidannao maonapa'o ĩkadishitapan na'ii, ĩabata na'apam Jesus kian. Uruu idi ĩkian, “Udapadan prophet Elijah.” ⁴⁸ Sariapa bauda'apa pidan dima'akan sponge dau'ati, na'iki udamotanuzu katama'o wine di'iti, na'iki usawadan naaz atamun ida'an Jesus di'iti, Jesus tuzan nii. ⁴⁹ Mazan baokoinao pidannao kian, “Marii una'ian pa'ida'a, watukapa kizi Elijah wa'atin ukaminka'uta'ananuzu.”

⁵⁰ Upu'a'a naa Jesus kadako'okan diiwa koshan, uruu umanizowanta'akan, umawakan naa.

⁵¹ Na'apain aka kamicha mada Tominkaru Dapu nazoo^{‡‡} buutapa-kinao kida kuzuuta'akan ipai pazikon an, doko iki atii apowa ati. ⁵² Baaranai kida ipai ĩda'atina'akan na'iki iriba Tominkaru pidannao kadishitan ĩkakudan powaa iti. ⁵³ Īkoditan baaranai iki kida. Aizii Jesus kadishitan dauna'an pamawaka-kizi iki, uru'u naa wuru'u kadishitainaoz pabaaranaa iki makon Jerusalem iti, na'iki iriba pidannao tukapan ĩdyaun na'ii.

⁵⁴ Aizii soldyaanao zowaunaa, pasoldyaanna tuma awunuutapainaoz Jesus, ĩtukapa wuru'u amazada nakainanuz na'iki ipai amazada sha'apanuz. Tuukii ĩtarian! Uruu idi ĩkian Jesus dau'an, “Wuru'u pidanaz, mishi'o mishi Tominkaru Dani uruu.”

⁵⁵ Iriba zunnao awunuutapan Jesus na'ii, mazan munapo ĩkadishitapan. Wuru'u zunnaouz Galilee Baara iki'o ĩwa'atin Jesus dawu'ati kaminka'uupainao uruu, sha'apata'o kanom uaiapanii kida. ⁵⁶ Na'iainao zunnao bii ii Mary Magdala sanaaba, na'iki Mary (oroo James na'iki Joseph daro), na'iki Zebedee daiaro.

^{‡‡}27:51 kamicha mada Tominkaru Dapu nazoo: Putukapa kaarita token ii ‘Tominkaru Dapu’ dau'an, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii.

Jesus dida-kao dau'o

(Mark 15:42-47; Luke 23:50-56; John 19:38-42)

⁵⁷ Aizii kamoo tipita'anan di'iti'i naa, Arimathea san kaawan, uruu kapuraatanu'o pidan, Joseph kia'o u'uu na'iki tominpa'o kapam Jesus di'iki. ⁵⁸ Sariapa umakon upishaa'anan Pilate Jesus nanaa dau'an, udida'azonuzu. Pilate dyuuda Jesus nanaa taa-kao u'ati. ⁵⁹ Uruu idi Joseph toka-kidan naa Jesus nanaa cross di'iki, upapidan naazu kaimana'o, pa'ina'o kamicha mada idi. ⁶⁰ Udauna'an umuudanuz diiki'i'o pakichada'akanii kuba pabaaranaa ni'o nazo iti. Udauna'an ukida'ukan udaru'o kuba, udoroduraa-kidanuzu, utaratan naa baaranai paniinomizinaa u'idi, udauna'an umako'okan naa. ⁶¹ Mary Magdala sanaaba na'iki ba'oranuaba Mary, isakanatapan na'ii maonapa ubaaranaa ii.

Soldyaanao awunuutapan Jesus baaranaa

⁶² Ba'oran kamoo uruu Sookapa-karu Kamoon dono faadaanao zowaunaanao na'iki Phariseenao makon Pilate di'iti. ⁶³ Īkian u'ati, “Naobanai, wanyukunuiian na'apam tawuru kianu'o mariidinauzoz pakakupan dono zii. Ukian, ‘Idikinauda'u kamoo ōmawakan dauna'an, ōkadishitan nii kakupa koshan.’ ⁶⁴ Ukau'an pudyuuda ubaaranaa awunuutapa-kao kaimanaiman atii idikinauda'u kamoo dauna'an. Panaadon utominapa-kidaniinao wa'atin nii ikoidapa'ananuz. Udauna'an ikowaada'anan nii pidannao ati, ikian nii kadishita'a naazu pamawaka-kizi iki. Uruu dawu'itiini'o mariidin-karu, powa'a'o nii zii udikaudan kiwiitapa'o mariidin-karu ai.”

⁶⁵ Pilate kian i'ati, “Una'aka mooko soldyaanao, uawunuutapa-kida'a naa wuru'u baaranaiz kaimanaiman.” ⁶⁶ Uruu idi imakon naa baaranai iti. Na'ii imuudan naa pakainaariba kuba kida ukita-kao ai, na'iki iwa'akan naa soldyaanao awunuutapa'o nii wuru'u baaranaiz.

Jesus kadishitan pamawaka-kizi iki

(Mark 16:1-10; Luke 24:1-12; John 20:1-10)

28 Aizii Sookapa-karu Kamoon dauna'an, na'iki Sunday wakanada'anan di'iti, Mary Magdalene na'iki ba'oran Mary awunuuta'anan naa baaranai. ² Masha'apakiaka imi'i baara nakainan ma'ozaka'o ida'an na'ii, Tominkaru angelin kaawan idi aokazi iki na'iki umakon baaranai iti, udoroduraa-kida kuba baaranai ai, na'ii usakanatan uruu kuba paawa'a. ³ Aizii angel aidinpan na'apa toroanaru kan-kanaapan kawan na'iki ukamichan umanawunu'o ubarakan. ⁴ Tuukii soldyaanao awunuutapainao naka-nakaan patarian idi u'ai, na'iki idorauta'akan naa mawakauanaka.

⁵ Aizii angel kian zunnao ati, “Aonaa utaria'ana'a, ōaitapa wuru'u uwa'atinuz utukapa'anan Jesus, tauka-kariwaiz cross di'iti. ⁶ Aona'a naa uruu nii da'a'a, kadishita'a naazu pamawaka-kizi iki, na'apa pakiauzon kawana'ati. Uwa'ati mooko da'ati'i utukapa di'i wuru'u umuuda-kizinaoaz. ⁷ Ukau'an umako kadiman, ukowaada'an utominapa-kidaniinao ati kadishita'a naazu pamawaka-kizi iki, na'iki mako'o naa uruu Galilee Baara iti. Na'ia'o ni'i naa utukapanuz. Uruu ōkuwaa unao ati,” angel kian.

⁸ Uruu idi zunnao makon naa dopiauda'u'o ida'an, itarian mazan ikonaukian pu'u kapam. Aizii imakon dimapa ikakuwaapa'anan naa Jesus tominapa-kidaniinao ati. ⁹ Masha'apakii Jesus aidina'akan ikanaapu ii, "Kaiman," ukian i'ati. Sariapa itaitapa'akanuzu, uruu idi imako'okan u'idi'iti, ikodoru'ukan na'iki izaamatanin ukidiba iki, imanawuntapanuz. ¹⁰ Udauna'an Jesus kian i'ati, "Aonaa utaria'ana'a. Umako, ukowaada'an o'inawuzunao ati marii imakon Galilee Baara iti, na'ia'o nii itukapan o'garu."

Soldyaanao kakuwaapan paawunuutapankan dau'u

¹¹ Aizii zunnao makopan pu'a'a naa, uru'u naa soldyaanao awunuutapainaoz baaranai makon naa Jerusalem iti, ikakuwaapa'anan naa faadaanao zowaunaanao ati ipai aimaakan sha'apa'o dau'an baaranai ii. ¹² Sariapa faadaanao zowaunaanao baokopatinan kazowautapainao Jewnao tuma. Uru'u naa imiitiniipan itaitapa'azon naa na'apam pasha'apatinan. Itaa dobata puraata soldyaanao ati. ¹³ Ikian i'ati, "Kaikapa pa'i ukakuwaapa'a, 'Upoiturunao koidapanka'a naa uruu aiwaka'an wada'awun daida.' ¹⁴ Aizii Pilate abatan an udau'an, waparadan nii u'ati unao dikin ii, aonaa kizi usha'apatan unao." ¹⁵ Uruu idi soldyaanao zaamata'akan naa puraata, imakon ikakuwaapa'anan naa padyuuda-ka'o kawana'ati. Una'apan idi'o kaikapa'o'raz kuwai kowaadapa-kaoa'a naa ipai Jewnao kawana'ati atii kai.

Jesus taan papoiturunao sha'apatan ni'o udaru'o kaudin-kizai

(Mark 16:14-18; Luke 24:36-49; John 20:19-23; Acts 1:6-8)

¹⁶ Udauna'an 11 Jesus tominapa-kidaniinao makon naa Galilee Baara ia'o midukuo iti, Jesus dyuuda kizi iti idyaun. ¹⁷ Itukapan dono'o naa Jesus na'ii, sariapa imanawuntapanuz. Mazan pabi'i kida idyaun aonaa imishidan Jesus wuru'u patukapaniaz. ¹⁸ Upu'a'a naa Jesus wa'atin i'ida'ati, ukian i'ati, "Aizii ipai oma'ozakannaa taa-ka'o o'ati, turuu okazowautapan aokazi ii na'iki imi'i baara'a. ¹⁹ Ukau'an umako ipai pidannao di'iti utominapa-kida kizi idyaun otominapa-kidani dau'u. Uchikaawunuu idyaun o'Daru uu ida'an, na'iki o'garu uDani uu ida'an na'iki Kaimana'o Doronaa uu ida'an. ²⁰ Utominapa-kida opidanannao, iizo'ati kizi kaimanaiman ipai wuru'u o'paradanuz o'dyuudaniaz uizo'atin. Na'iki mishi, karikao-nanu'o nii o'garu utuma, atii di'oraz amazada ikodan di'iti patokon."

Mark

Saadanii Kaimana'o Kuwai

Di'oraz kaarita daua'o

Di'oraz kaarita Mark saadanii. Jesus mawakan na'iki ukadishitan dono pamawaka-kizi iki, pa'ina'o zii Mark uruu dono. Apostle Peter minauda'uitapauzonii uruu pakakuwaatinan dono. Wuru'u Mark saadaniaz, Peter tukapanii na'iki uabatani kida Jesus di'iki. Rome iki'o wuru'u usaadanuz pakaaritan mishidainao Gentilenao ati'o, pataka'uta-kariwainaouz.

Dobata Mark saadan Jesus sha'apatani kida dau'an, na'iki utominapa-kidan dau'u pidannao kapam. Karikaonan da'i Mark dakotauzon Jesus Tiichaa kii.

Kiwiitapa, pakaaritan ida'a, Mark kowaadan Jesus uruu Tominkaru dani. Udauna'an ukowaadan na'apam Jesus sha'apatan umanawun kida'o aimaakan di'itinapakinai, aona'o turuu pidan sha'apatan, soo Tominkaru pa'an. Na'iki ukowaadan Jesus, uruu Jewnao zaudapauzoniaz kazannaata'o ni'oraz paugaru. Uruu Jewnao dakotaniaz Messiah kii Hebrew paradan ida'an; Greek paradan ida'an udakota-kaio Christ kii. Na'iki Jesus dakotan paugaru Daonaiora Aokazi Iki'o[¶] kii, utukapa-kidan Tominkaru wuru'u dyuuda'oraz paugaru aokazi iki. Na'iki utukapa-kida mishi'o pidan paugaru, na'iki Tominkaru kapam.

Mark kowaada kapam na'apam pidannao sha'apatinan, oo na'apam ikian Jesus kuwaa na'iki usha'apatani kida dau'an. Mark saadan pakaaritan, utukapa-kida'azon idi mishi Jesus aipan ipai pidannao (Jewnao na'iki Gentilenao) tominpan pa'idi'iki. Uaipan pidannao aitapan, pidan tominpa'o Jesus di'iki, umashaapan nii kaimanaaka Jesus tuma, na'iki ubaokopatan nii panyukunuu Jesus tuma.

Kaina'a Mark dau'u kida'o kowaada-kaio Tominkaru Paradan (New Testament) ida'a. Panaadon udakota-kaio John Mark kii. (Puawunuuta Acts 12:12, 25 ida'a; Acts 13:5, 13 ida'a; Acts 15:37-39 ida'a; Colossians 4:10 ida'a; 2 Timothy 4:11 ida'a; Philemon 1:24 ida'a.) Iriba pidan zauda-kidan Mark wuru'u dakota-kariwaiz pa'ina'o pidan nii Mark 14:51-52 ida'a'oraz.

John Chikaawunuupauzo kaudin-kizi daua'o

(Matthew 3:1-2; Luke 3:1-18; John 1:19-28)

1 Di'i Kaimana'o Kuwai sakadinan Tominkaru Dani Jesus Christ daua'o. ² Usaadinpan prophet Isaiah kaaritan kawana'ati:

‘Tominkaru kian,
‘Odyuudan nii kakuwaapa'o nii pu'ua'ati,
saabaa'o nii dunapo pu'ati.’

³ Kaina'a'o nii pidan kadakoimpan diiwa,
mapidantaka'o amazada ii aka:
‘Putoma dunapo Naobanai ati,
pusaabaa sakitapa uchi'ika kizi nii!’”

[¶]**1:0** *Daonaiora Aokazi Iki'o*: Putukapa kaarita token ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii.

⁴Mishi John Chikaawunuupauzo aidinan mapidantaka'o amazada ii, karikao-nan ukadakotinan chikaawunuin-karu dau'u. "Utanawatina'a naa u'oian ai na'iki uchikaawunuina'a naa. Uruu Tominkaru mainaabatan nii u'oian," ukian pidannao ati. ⁵Iriba pidannao Judea Baara anainao na'iki donoi Jerusalem iki kida'o wa'atin iabatapa'anan John kuwaa. Ikowaadan pa'oian kida, na'iki John chikaawunuuan idyaun Jordan Wa'o ii. ⁶Ukamichan toma-kao camel idi idi'o, kaina'a kapam uzadawu wuzada-kariwai madai, na'iki uwanyukunuu nii manorunao^{§§} na'iki maaba.

⁷Aizii John kian pidannao ati, "Pidan wa'atipa'o ödawu'ati kaina'iki, uruu powa'a'o zii umanawunun ö'ai. Aonaa öturuan öbuzuutan udazkidi zunaa.*

⁸Öchikaawunuuan unao wunu idi, mazan uruu, uchikaawunuuan nii pa'an unao Kaimana'o Doronaa idi."

Jesus Chikaawunuu-kao na'iki utiwaa-kidapa-kao

(Matthew 3:13—4:11; Luke 3:21, 22; 4:1-13)

⁹Aonaa utomunu'ikin Jesus kaawan dauna'an Nazareth iki, Galilee Baara ia'oraz wiizai. Na'apain John chikaawunuuan uruu Jordan Wa'o ii. ¹⁰Jesus koditan dauna'an wunu di'iki, sariapa utukapan aokazi da'ata-kao, na'iki Kaimana'o Doronaa wa'atin u'ida'ati orid kawan. ¹¹Parada-karu kian aokazi iki, "Pugaru mishi ödani ömarainapanii; kaiman manawun önyukunuu pu'ati."

¹²Udauna'an Kaimana'o Doronaa dyuuda'akan naa umakon mapidantaka'o amazada di'iti. ¹³Na'ii umashaapan to'ora kida'o aimaakannao bii an 40 kamoo. Na'ii Satan tiwautan patanawatan uruu oia'o di'iti, mazan angelnao kaawan idi u'ida'ati, ikaminka'utan naazu.

Jesus kaawan ukowaada'anan Kaimana'o Kuwai

(Matthew 4:12-22; Luke 4:14-15; 5:1-11)

¹⁴John taraa-kao dauna'an, Jesus makon Galilee Baara iti, ukowaada'anan naa Kaimana'o Kuwai Tominkaru di'iki'o. ¹⁵Ukian pidannao ati, "Aizii kamoo mishiinan kaawa'azon naa, Tominkaru Naobanai-tinan maonapata'a naa. Utanawatina'a naa u'oian ai kida na'iki umishida wuru'u Kaimana'oraz Kuwai."

Kopautapauzonao da'anan Jesus

¹⁶Jesus makopaanan pu'u maonapa Galilee Karishiiz danomata, utukapa dya'utam kopautapauzonao, Simon pa'inawuzu Andrew tuma. İzaamaapan kopau pasairon ida'an karishii baoko iki. ¹⁷Jesus kian i'ati, "Uwa'ati ötuma ötominapa-kida kizi unao uzaamaapan dau'u pidannao." ¹⁸Sariapa İwa'aka'akan pasairon kida na'iki İda'ana'akan naa uruu.

¹⁹Na'iki'o udobata'akan, sariapa utukapan dya'utam pidannao koshan, James na'iki John, İnao Zebedee dainao. İminziiwatan pasairon kida pakanawan zo'o. ²⁰Sariapa Jesus dapadan İdyaun paminauda'unao nii. Uru'u naa İwa'aka'akan naa padaru Zebedeez kanawa zo'ii poitoruinao tuma, İmako'okan naa Jesus tuma.

§§1:6 *manorunao*: oo chiwao, iriba'oraz İmashaapan.

*1:7 Poitorui kaudin-kizi wuru'u ubuzuutanuz panaobanaa dazkidi zunaa.

Ma'ozaka'o ida'an Jesus tominapatin-kidan pidannao

(Luke 4:31-37)

²¹ Uruu dauna'an Jesus kaawan Capernaum iti patominapa-kidaniinao tuma. Na'iki Sookapa-karu Kamoon dono'o naa, Jesus makon synagogue[†] iti. Na'ia'a naa ukakinaopan pidannao. ²² Pidannao abatapainauz uruu, tuukii ĩdi'itinpan uparadan dau'u, usha'apanum kau'an utominapatin-kidan idi ĩdyaun paaitapan ida'an pa'an, aonaa wunao kawan mani'i tiichaapauzonaouz Moses kakinaori dau'u.

²³ Upu'u pidan, oia'o doronai zaamatapanii morotan synagogue nazo iti, sariapa ukadakonaakan. ²⁴ Ukian, "Jesus, Nazareth san, kanom dii pusha'apata'azon watum? Puwa'atin pumainaabata'azon sha'a waunao? Ōaitapanii pugaru Tominkaru di'iki'o puwa'atin."

²⁵ Sariapa Jesus mashaatan oia'o doronai, ukian, "Pumashaada na'iki pukodita wuru aia'a pidanz." ²⁶ Sariapa wuru'u oia'o doronai ziautapanuzu na'iki ukadako'okan diiwa kapam, uruu mazan uso'otina'akan naa u'idi'iki.

²⁷ Uruu dauna'an tuukii manawun pidannao di'itinpan. Na'iki ĩpishautaakan pa'atiaaka kida, "Sha'apa'oram kaduz kakinaori'i naa wuru'u? Pa'ina'ora'a naa kakinaowapa-karu aona'o waabatauzon? Di'ora'a pidan paradinan pama'ozakan ida'an, atii oia'o doronainao izo'ati zii uparadan."

²⁸ Uruu idi kadiman ukaunamanaata-ka'o ipai wiizainao kawana'ati Galilee Baara ii aka.

Jesus kakudan pidannao

(Matthew 8:14-17; Luke 4:38-41)

²⁹ Jesus ipaian dauna'an pachoochiipan synagogue ii, na'iki ukoditan paminau-da'unao tuma. ĩmakon sariapa Simon na'iki Andrew dapu iti, James na'iki John mako'o kapam ĩtuma.

³⁰ Uruu dono Simon imauzo karina'o, tuukii omada wiichan pakarinaan idi, aonaa turuu okadishitan. Aizii Jesus kaawan pu'u na'iti, sariapa ĩkowaadan okariinaan u'ati. ³¹ Jesus makon o'idi'iti, sariapa uzaamatanuzo paka'u kadu iki na'iki ukadishita-kidanz. Uru'u naa okakuda'akan, udauna'an otaan naa ĩwanyukunuu nii.

³² Uruu wachuupunin, kamoo tipitan dauna'an, pidannao kaawa-kidan Jesus ida'ati, ipai karinainao na'iki oia'o doronainao zaamatapaniinao kida kapam. ³³ Ipai na'ii sannao kasaba'ukinan kida kabaun panibazoota an. ³⁴ Uruu dono Jesus kakudan iriba karinainao na'iki iriba ukodita-kidan oia'o doronainao pidannao ai kapam. Aonaa utapadan oia'o doronainao paradan, usha'apanum kau'an ĩaitapan idi uruu.

Jesus kakinaopan Galilee Baara ii

(Luke 4:42-44)

³⁵ Ba'oran kamoo wakankanaanin, Jesus koditan kabaun iki. Umakon paba'orantin wiizai iki mapidantaka'o amazada iti, na'ia'a naa utoriinpan. ³⁶ Simon na'iki

[†]1:21 *synagogue*: kabaun Jewnao baokopainapa-kizi. Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii.

uminauda'unao, ĩdawatapan naa uruu, ³⁷ atii ĩikodanuzu. ĩkian u'ati, "Ipai pidannao dawatapan pugaru."

³⁸ Jesus kian ĩ'ati, "Wamako ba'oran wiizai kida di'iti. Na'ii aka'o nii ōkakinaopan, usha'apanum kau'an na'apa'o dau'ati'o ōwa'atin da'ati'i." ³⁹ Uruu idi Jesus chi'ika-pan ipai Galilee Baara an kida'o wiizai kawana'ati, ukakuwaapatinan ipai synagogue kida kawana'ati, na'iki ukodita-kidan ipai oia'o doronainao pidannao ai kida.

Jesus kakudan pidan powaa iti

(*Matthew 8:1-4; Luke 5:12-16*)

⁴⁰ Pidan kaawan Jesus ida'ati baiatina'o kichana'iki-kia'o bishoi[‡] idi. Ukodor-u'ukan ukanaapu itinapu, tuukia'o ida'an upishaan, uaipan Jesus kaminka'utan paugaru. Ukian, "Punyukunuu na'apan an, pusaabaa wuru'u ōkabishopanuz."

⁴¹ Jesus kasha'ora-kida uruu na'iki upishatanuzu paka'u idi, "Oo, na'apa mishi ōnyukunuu, ōkaminka'utan nii pugaru." Na'iki ukian, "Pusaabain powaa iti koshan!" ⁴² Sariapa mishi umada saabaina'akan. ⁴³ Udauna'an Jesus kaki-naowa'akan naa uruu, udyuuda'akan naa kapamazuu. ⁴⁴ Upu'u ukian u'ati, "Puabata, aonaa pa'i pukowaada'ana'a pidan ati. Mazan pumako sariapa faadaa di'iti utukapa kizi pusaabaa-ka'o. Na'apain putaa'a naa uzainao faadaa ati, uzowii kizi'i naa ĩdyaun kawaodapa-kizai paawa ii, Moses kakinaori kawana'ati,[¶] na'iki pidannao tukapa kizi mishi kaimana'a naa pusaabaa-ka'o."

⁴⁵ Uru'u naa mazan pidan mako'okan naa, na'iki ukakuwaapan ipai amazada kawana'ati na'apam pasaabaa-ka'o dau'u. Kuwai abata-ka'o idi'i naa ipai wiizai kida kawana'ati, aona'a naa Jesus ka'iitan pa'aidinan wiizai kida di'iti. Usha'apanum kau'an uaitapanii iriba'o nii manawun pidannao zaudapan paugaru na'ii. Una'iakapan naa umashaapan mapidantaka'o amazada di'ii. Na'iti'i naa pidannao makon u'idi'iti ipai Galilee Baara iki kida.

Jesus chi'ika-kidan machi'ikaka'o pidan

(*Matthew 9:1-8; Luke 5:17-26*)

2 Jesus kiwan powa'a iti Capernaum iti. Aonaa zii kamoo dobatan iriba, u dau-na'an, uunamunaa abata-ka'o kaina'a uruu pasookapauzo-kizi kabaun di'ii. ² Uruu idi iriba pidannao baokopatinan u'ida'ati, paida kabaun nazoo, atii paniba ii aka. Jesus kowaadautan pu'u Kaimana'o Kuwai ĩ'ati, ³ uru'u naa ⁴ pidannao kaawa-kidan machi'ikaka'o pidan Jesus ida'ati, ĩaipan ukakudanuzu. ⁴ Mazan pidannao iriban idi aonaa ĩaitapan na'apam pamorota-kidan uruu Jesus di'iti. Uruu idi ĩbadakatan kabaun zowau'u, na'iki'i naa ĩmorota-kidan wuru'u machi'ikaka'oraz pawashatinapa-kizi baara an.

⁵ Jesus tukapan idi mishi ĩmishidan tuukii manawun, ukian machi'ikaka'o ati, "Ōdani, pu'oian mainaabata'aka-kaoa'a naa."

⁶ Na'a'o kapam tiichaapauzonao Moses kakinaori dau'u ĩbii'i ĩsakanatapan. Sariapa ĩdi'itinpan. ⁷ "Kandii nii uparadan kaikapa'a? Uwazootapa'azon Tominkaru paparadan ida'an! Soo bauda'apa Tominkaru turua'o umainaabatan pidan oian."

[‡]1:40 *kichana'iki-kia'o bishoi*: aona'o ukasaranaa nii, tuzuinba'o kapam ba'oran pidan di'iti. Putukapa kaarita tokon ii Masha'apannaada-kinao di'ii.

[¶]1:44 Leviticus 14:1-18

⁸ Jesus aitapa na'apam ĭdi'itinpan, uruu idi ukian ĭ'ati, “Kandii nii udi'itinpan ōdau'u kaikapa'a? ⁹ Na'ia'oram masha'apannaa: 'ipai pu'oian mainaabata-kaō' kii, oo 'pukadishita na'iki puchi'ika' kii?

¹⁰ “Ukau'an, ōaidan nii u'ati na'apam Daonaiora Aokazi Iki'o kaina'a uma'ozakan da'a'a imi'i baara'a, turuu umainaabatan oii-karu kida.” Uru'u naa ukia'akan machi'ikaka'o pidan ati, ¹¹ “Ōkian pu'ati, pukadishita, puzaamata puwashatinapakizi, na'iki pukiwa'a naa pudapu iti.”

¹² Ipai awunuutapainao awun za'a, machi'ikaka'o pidan kadishita'akan, uzaamata'akan pawashatinapa-kizi, na'iki ukiwa'akan naa padapu iti. Tuukii ĭdi'itinpan na'iki ĭkonaukii-kidan Tominkaru. Īkian, “Mishi'o mishi Tominkaru umanawunun! Aonaa watukupauzon aimakaan sha'apata-kaō kaikapa'a!”

Jesus dapadan Levi

(*Matthew 9:9-13; Luke 5:27-32*)

¹³ Jesus makon koshan Galilee Karishiiz danoma iti. Iriba pidannao kaawan u'idi'iti, na'iki ukakinaopan ĭdyaun. ¹⁴ Udauna'an udobatapan pu'u utukapa Levi, Alphaeus dani, zaamaapauzo tax puraatannaa,[§] sakanatapan pakaudin-kizi kabaun nazo ii. Jesus kian u'ati, “Puwa'ati ōtuma.” Levi kadishita'akan uda'ana'akan naazu.

¹⁵ Aizii Jesus aroopan dono'o naa Levi dapu ii patominapa-kidaniinao tuma, iriba zaamaapauzonao tax puraatannaa na'iki ba'oran oiainao pidannao da'anpan Jesus. Na'ii ĭarooapan utuma kapam. ¹⁶ Na'a'o kapam ĭbii'i tiichaapauzonao Moses kakinaori dau'u, zaamatinpainaouz Phariseenao^{**} di'iti. Ītukapan idi uarooapan wunao tuma'a oiainaouz pidannao, na'iki zaamaapauzonaouz tax puraatannaa, sariapa ĭpishaan utominapa-kidaniinao, “Kandii nii Jesus aroopan kaikapainao pidannao tuma'a?”

¹⁷ Jesus abata na'apam ĭkian, na'iki ukian ĭ'ati, “Ziwu'o pidan, aonaa uaipan daakataa, soo karina'o. Ōwa'atin aonaa ōdapada'anan mani kaimanainao, mazan ōdapada'anan oiainao pa'an.”

Sanadinapa-karu

(*Matthew 9:14-17; Luke 5:33-39*)

¹⁸ Baukapaiman John Chikaawunuupauzo kakinaopauzoniinao na'iki Phariseenao sanadinpan.^{††} Pidannao pishaan Jesus, “Kandii nii wunao sanadinpanu'u, mazan putominapa-kidaniinao aonaa ĭsanadinpan?”

¹⁹ Jesus kian, “Turuu uaitapan dapada-kariwainao kiwan maaroopaka-daun, mazida'o aroapa-kizi iki? Aonaa! Mazida'o na'an pu'u manawun ĭtuma aona'o nii ĭmaaroopakan. ²⁰ Mazan kamoo kaawan nii, uruu mazida'o na'aka-kaō ni'i naa ĭ'ai. Na'apaini'o nii pa'an ĭsanadinpan.

²¹ “Aonaa na'ia'oram pidan zimindotan pakamichan zaam pa'ina'o kamicha idin idi, uchikaa-kaō dono sariaapa'o nii pa'ina'o kuzuutanuzu powa'a zii manawun.

§2:14 *zaamaapauzo tax puraatannaa*: Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii.

**2:16 *Pharisee*: Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii.

††2:18 *sanadinpan*: Uruu zamazidin-karu. Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii.

²² Aonaa pa'ina'o toma-kariwai riwunii paidauzo-ka kaiwapa-kariwai'i naa riwunii kinnaa^{‡‡} zo'iti. Upaida-ka an uzo'iti, riwunii kataman dono, sariaapa'o nii riwunii tada'okanuzu na'iki uwakudinan nii, ukinnaa aona'o ni'i naa ukaiwaa-ka powa'a kapam. Uruu idi pa'ina'o riwunii toma-ka an, pa'ina'o nii ukinnaa toma-ka kapam.”

Sookapa-karu Kamoon naobanaa

(*Matthew 12:1-8; Luke 6:1-5*)

²³ Jesus dobatapan zakapu zo'an Sookapa-karu Kamoon dono. Utominapakidaniinao makopaanan pu'u utuma, ikaraowaanan paoribai wheat aka inikapaanan naazu. ²⁴ Na'a'o Phariseenao ituma. Sariapa ikian Jesus ati, “Putukapa, putominapakidaniinao, aonaa iizo'atin mani wakakinaorinaa wuru'u isha'apatanuz kaikapa'ora'a Sookapa-karu Kamoon dono.”^{¶¶}

²⁵ Jesus dako'atin idyaun, ukian, “Aonaa mooko utukapauzon kaarita ida'a'oraz usaadinpan kanom King David sha'apatauzonii, tawuru'u uzamazin dono'oraz paminauda'unao tuma? ²⁶ David morotan Tominkaru Dapu iti, na'iki unikan bread taakariwaiz Tominkaru ati. Faadaa Abiathar kazowautapan dono'o Tominkaru Dapu, wuru'u ina'apainapanuz. Wakakinaorinaa kiauon pu'u soo faadaanaou'o nii nika wuru'u breadiz. Mazan David upu'u unikanuz na'iki utaa kapamaz paminauda'unao ati.”

²⁷ Udauna'an powa'a zii ukian i'ati, “Sookapa-karu Kamoon toma-ka pidan ati'o, aonaa pidan toma-ka Sookapa-karu Kamoon ati. ²⁸ Ukau'an Daonaiora Aokazi Ik-i'o, uruu Sookapa-karu Kamoon Naobanaa pa'an.”

Pidan aona'o uka'u kaimanan

(*Matthew 12:9-14; Luke 6:6-11*)

3 Jesus makon naa powaa iti synagogue iti, na'ia'o pidan aona'o kanom usha'apatan paka'u mawakan idi. ² Na'a'o pidannao Phariseenao bii'i, iaipan patukapan Jesus sha'apatan pana'iti'o aimakaan pakakinaorinaa ai. Uruu idi iaipan naa patukapan ukakudan nii mani wuru'u pidanaz Sookapa-karu Kamoon dono oo aonaa. ³ Jesus kian wuru' ati'i pidanaz aona'oraz uka'u kaimanan, “Puwa'ati da'ati'i pidannao kanaapu ati.” ⁴ Udauna'an Jesus pishaan pidannao kaikapa'a: “Na'apa dii kakinaorii aipan washa'apatinan Sookapa-karu Kamoon dono? Wakaminka'uta oo wapataka'uta wairiban? Wakakuda oo wazowii pidan?” Mazan aonaa karikaonan idako'atin uparadan. ⁵ Uruu idi Jesus to'oran, uawunuudanaan i'ati. Una'apan pu'u tuukii ukasha'ora-kidan idyaun, ikashadamikin pu'u. Uruu dauna'an ukian pidan ati, “Putunuuta puanoba.” Utunuuta'akanuzu, sariapa uka'u saabaina'akan. ⁶ Uruu idi'i naa Phariseenao mako'okan naa synagogue iki, imiitiniipan Herod pidannao tuma, na'iki ibaokopatan padi'itinpan iaipan pazowian Jesus.

^{‡‡}2:22 *riwunii kinnaa*: wine kinnaa. Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinoo di'ii.

^{¶¶}2:24 Phariseenao ati, Jesus tominapakidaniinao kaudinan wuru'u ikaraodanuz wheat aka kida Sookapa-karu Kamoon dono.

Iriba'o pidannao karishii danoma'a ĩbaokopatinan

⁷ Jesus makon patominapa-kidaniinao tuma Galilee Karishiiz danoma iti, na'iki iriba pidannao da'anpan uruu na'iti. Īwa'atin Galilee Baara iki, Judea Baara iki, ⁸ na'iki Jerusalem iki kida. Na'iki ba'orainao wa'atin kida Idumea Baara iki, waoko itanpu'oraz Jordan Wa'o ai baara iki, na'iki ba'orainao Tyre na'iki Sidon Baara iki kida. Ipai wuru'u pidannao kaawanuz na'ati ĩabatan idi'o Jesus sha'apatan kaiman kida'o aimakaan. ⁹ Pidannao iriban idi utukapan, udyuudan patominapa-kidaniinao na'akan kanawa pa'ida'ati, aonaa uaipan pidannao chakatinan pa'ida'ati. ¹⁰ Usha'apanum kau'an ukakudan dauna'an iriba karinainao pidannao, na'iki ba'orainao dikintinan ĩaipan papishatan uruu. ¹¹ Na'apainim karikaonan pidan kaina'a'o oia'o doronai u'ida'a tukapan Jesus, sariapa udorauta'akan ukanaapu ati pakadakoinan tuma, ukian u'ati, "Pugaru mishi, mishi'o Tominkaru Dani!"

¹² Mazan Jesus kakinaowan oia'o doronainao ma'ozaka'o ida'an. Ukian, "Mana'a pa'i ukowaada'ana'a kanom kaduz wuru'u oġaruz."

Jesus zaamatan 12 pidannao patominapa-kidaniinao bii iki

(*Matthew 10:1-4; Luke 6:12-16*)

¹³ Jesus makon naawazi paawa iti, na'iki'i naa udapadan pa'ida'ati pidannao paaiapaniinao. Uruu idi ĩmakon u'idi'iti. ¹⁴ Ībii iki'i naa uzaamatan 12 pidannao. Udakotan ĩdyaun apostlenao^{§§} nii. Jesus kian pazaamataniiinao ati, "Ozaamatan unao mashaapa'o nii o'tuma. O'dyuudan nii unao kakuwaapatina'o nii kaimana'o parada-karu dau'u, ¹⁵ na'iki o'taan nii uma'ozaka-kinaa nii uwaata-kinaa nii oia'o doronainao."

¹⁶ Kaikapa'o ĩ'uu kida wuru'u 12 uzaamataniiinaouz: Simon (Jesus ka'uutaniazu Peter kii), ¹⁷ James na'iki John, Zebedee dainao (Jesus ka'uutan ĩdyaun Boanerges kii, "Toroanaru kawanuinao" kia'o wuru'u ĩdakota-kaoz), ¹⁸ Andrew, Philip, Bartholomew, Matthew, Thomas, James Alphaeus daniz, Thaddeus, Simon uruu zaamatanpauzoz pidannao di'iti, tiwautauzonaouz pawaatan Romannao, ¹⁹ na'iki Judas Iscariot, kaakapa'oraz Jesus.

Pidannao kian kaina'a oia'o doronainao zowaunaa Jesus ida'a

(*Matthew 12:22-32; Luke 11:14-23; 12:10*)

²⁰ Udauna'an Jesus kiwan pasookapauzo-kizi kabaun iti'i naa. Na'ii iriba pidannao kasaba'ukinan u'ida'ati koshan; uruu idi Jesus, patominapa-kidaniinao tuma, aona'a naa ĩaitapan na'apam panikan pawanyukunuu.

²¹ Uiribannao abatan idi uunamunaa, sariapa ĩmakon ĩna'ananuzu, "Madoronaita'a naa uruu, padi'tinpan idi tuukii!" pidannao kian idi.

²² Tiichaapauzonao Moses kakinaori dau'u, wa'atiinao Jerusalem iki, kian, "Kaina'a Beelzebul* u'ida'a, oia'o doronainao naobanaaz, uruu taa'oraz pama'ozakan u'ati, uwaata-kinaa nii oia'o doronainao."

§§**3:14** *apostlenao*: dyuuda-kariwai kakuwaapa'anan Tominkaru naobanai-tinan dau'u.

***3:22** *Beelzebul*: ba'oran kaarita ida'a udakota-kaoz Beelzebub kii. Uruu Satan.

²³ Jesus dapadan pidannao pa'ida'ati, uparadan i'ati di'itinapa-kinai kuwai ida'an, "Na'apam nii mooko Satan kodita-kidan Satan? ²⁴ Aizii wiizai buutinan an mani na'iki imizaataakan pa'atiaaka, aona'o nii imashaapan kaiman. ²⁵ Pidannao mashaapainao bauda'apa'o kabaun ida'a buutaakapan an mani na'iki imizaataakan pa'atiaaka, aona'o nii imashaapan kaiman. ²⁶ Ukau'an Satan tonaazinaa mizaataakapan an pa'atiaaka, katokon-tina'o nii unaobanai-tinpan.

²⁷ "Aonaa turuu pidan morotinan na'iki ukoidapan ma'ozaka'o pidan dapu iki, soo udodoo-ka'o an kiwiin zii, udauna'an turuu usha'apauz kida koidapa-ka'o. ²⁸ Okowaadan nii pu'ati turuu pidannao sha'apatanii oii kida'oraz so'ota-ka'o i'ai na'iki ipai wuru'u idakomikitananz. ²⁹ Mazan na'ia'oram pidan dakoopa'oraz Kaimana'o Doronaa, aona'o nii u'oian so'ota-ka'o u'ai, karikaonanuo'o nii u'oian naa." ³⁰ Jesus kian kaikapa'a, pidannao kian idi, "Kaina'a oia'o doronai u'ida'a."

Jesus daro na'iki u'inawuzunao

(Matthew 12:46-50; Luke 8:19-21)

³¹ Udauna'an Jesus daro na'iki u'inawuzunao kaawan, ina'ian paniba ii ikadishitapan. Idyuudan paparadan u'idi'iti, iaipan uwa'atin pa'ida'ati. ³² Iriba'o pidannao sakanatapainaoz udazaba an kian u'ati, "Kaina'a pudaro, pu'inawuzunao na'iki pudadakoonao paniba ii, iaipan pugaru."

³³ Jesus dako'atin na'iki upishaan idyaun, "Kanom odaro nii? Kanom o'inawuzunao nii?" ³⁴ Uawunuupan padazaba ainao ati, "Dii odaro na'iki o'inawuzunao. ³⁵ Kanom sha'apata'o Tominkaru aiapanii, uruu o'inawuzu, odadakoo, na'iki odaro."

Pidan paopauzo dau'a'o

(Matthew 13:1-9; Luke 8:4-8)

4 Jesus kakinaopan koshan Galilee Karishiiz danoma ii. Pidannao iriban idi, Jesus paidinan kanawa zo'iti, na'ia'a naa usakanatapan. Kanawa mashaapan munapo zaa karishii danoma ai, na'iki iribainao pidannao ipai ikadishitapan karishii danomata kida.

² Jesus tominapatin-kidan pidannao di'itinapa-kinao kuwai kida ida'an. Ukian i'ati, ³ "Aizii uabata! Kaina'a pidan makon upaowinpa'anan. ⁴ Zakapu baara ia'a naa upararaan naa uudai kida. Ba'oran uudai kida waotan dunapota karikaonan. Udauna'an kotu'uznao kaawan na'iki inika'akan naa kidaz.

⁵ "Ba'oran kida waotan kuba baara iti, kaina'a'o kapam masakauda'u imi'i upaawa an. Uruu idi kadiman uudai kida sodan. ⁶ Mazan udauna'an kamoo wiichan tuukii, sariapa uaradadan pa'ina'o paoribai kida. Kadiman paoribai mawaka'akan, usha'apanum kau'an aonaa iishataba'u kida morotan munapo imi'i ka'azo iti.

⁷ "Na'iki ba'oran kida waotan kaiwada-karu bii an. Soda padamata idyaun, mazan aona'a naa ikaakan, kaiwada-karu dikinidan idi idyaun kamoo ai.

⁸ "Mazan ba'oran kida waotan kaimana'o imi'i baara iti. Uruu idi uudai kida sodan na'iki ituubarun atii ikaakan: bauda'apa'o kaakan u'aka 30, ba'oran 60, na'iki ba'oran aka 100."

⁹ Jesus kian, "Pukakinaon an puabata'a naa kakinaorii!"

Kanom ni'o Jesus kaiwaan di'itinapa-kinai kuwai

(Matthew 13:10-17; Luke 8:9-10)

¹⁰ Pidannao kiwan dauna'an, Jesus wa'akinan 12 patominapa-kidaniinao tuma, na'a'o kapam baokoinao utominapa-kidaniinao. Īaipan ukowaadan pa'ati masha'a-panna'o ida'an wuru'u di'itinapa-kinai kuwai kidaz. ¹¹ Ukian ī'ati, “Ōkainaabatanii u'ati wuru'u aona'oraz ukowaadauzo-ka'o, na'apam Tominkaru naobanaitapa-ka'o, mazan ba'orainao ati ōkakuwaapan nii soo di'itinapa-kinai kuwai kida ida'an pa'an. ¹² Ukau'an,

Ītukapan nii kanom ōsha'apatanii,

mazan aona'o nii ĩaitapanuz.

Īabatan nii ōparadan kida,

mazan aona'o nii ĩtaapanuzu.

Īaitapan an maniz, ĩtanawatin mani Tominkaru di'iti,

na'iki uso'otan mani ī'oi'an kida ī'ai.”[†]

Jesus kainaabatan wuru'u di'itinapa-kinai kuwaiz

(Matthew 13:18-23; Luke 8:11-15)

¹³ Udauna'an Jesus kian patominapa-kidaniinao ati, “Aonaan an uaitapan wuru'u di'ora'a di'itinapa-kinai kuwai, na'apam nii mooko uaitapan ba'oran di'itinapa-kinai kuwai kida? ¹⁴ Paopauzo paowan kaimana'o kuwai Tominkaru di'iki'o. ¹⁵ Pabi'i kida pidan na'apa wuru kawanu'u uudai kida waota'oraz dunapota; ĩabatan pu'a'a naa Kaimana'o Kuwai, Satan kaawa'akan ī'ida'ati, ipai ukazata'akan ī'ai wuru'u kaimana'oraz kuwai paowa-kariwaiz ī'ida'a.

¹⁶ “Baokoinao pidannao, ĩnao uudai kida kawanu'o, waota'oraz imi'i di'iti, kuba baara paawa ana'oraz. Īabatan dono Kaimana'o Kuwai, konaukii ĩzaamatanuzu, ¹⁷ mazan aonaa ĩtaapan wuru'u kakinaorii kotua'iki pa'ida'a kida. Masakauda'u karikaonan ĩtaapanuzu. Na'apainim ĩsha'apata'azoo-ka'o an oo ĩpataka'uta'azoo-ka'o an Kaimana'o Kuwai dikin ii, sariapa ĩtanawatinan powaa iti pamishidan ai wuru'u kaimana'oraz kuwai.

¹⁸ “Baokoinao pidannao, ĩnao uudai kida kawanu'o, waota'oraz kaiwada-karu kida sakodata. ĩnao, ĩabata wuru'u kuwaiz, ¹⁹ mazan ĩdi'itinpan aimakaan aiapa-ka'o dau'u, na'iki kasha'apauzi-karu dau'u, na'iki ĩaipaa-bi'ian ipai pabi'inaaka sodi kida'o aimakaan. Uruu idi ĩmanyukunuutan naa wuru'u kuwaiz. Na'iki aona'a naa ĩsha'apainpan kaiman kuwai kawana'ati.

²⁰ “Mazan baokoinao pidannao, ĩnao uudai kida kawanu'o waota'oraz kaimana'o imi'i baara iti. Īabata wuru'u kuwaiz na'iki ĩmishida, tuukii ĩtaan panyukunuu atiz. Īkaakan bauda'apa'o aka 30, ba'oran 60, na'iki ba'oran 100 manawun.”

Lampa, boon waranu a'o

(Luke 8:16-18)

²¹ Udauna'an Jesus kian ī'ati, “Pidan suuan an lamp kabaun nazo ii, na'iam umuuda-ka'o, boon waranu'u oo bed waranu ii? Aonaa doko'o mani umuuda-ka'o, aimakaan paawa'a? ²² Kanom dizinpa'o utaapa-ka'o, na'aka-ka'o nii kanada'o ida'ati.

[†]4:12 Isaiah 6:9-10

Na'iki kanom taratapa-kariwai, da'ata-kaon niiz. ²³Pukakinaon an puabata'a naa kakinaorii!”

²⁴“Punyukunuuapa pakawan puabatani; puna'apan an, uruu kawana'ati'o nii puaitapan. Na'iki powa'a'o nii zii manawun puaitapan taa-kaon. ²⁵Pidan zaamata'o ōkakinaori, powa'a'o nii zii uaitapan taa-kaon. Mazan pidan aona'oraz uabatan ōkakinaori, aona'o nii na'apainim uaitapan taa-kaon.”

Jesus kowaadan kuwai uudai sodan daua'o

²⁶Jesus kakinaopan koshan, ukian, “Tominkaru Naobanai-tinan kaikapa'ora'a. Wuru kawanu'u pidan paowanuz uudai pazakapun ii. ²⁷Udauna'an uda'awun ai-waka'an, wakanadan pu'u upokodapan, mazan uudai sodan naa. Aonaa uaitapan na'apam dii usodan. ²⁸Paaipan ati'o imi'i soda-kidan uudai, atii ukaakan. Kiwiin shomada sodi'o nii zii ukadunaa koditan atii udyaupain, udauna'an ukaakan. ²⁹U'aka dyuuan dono'o naa, pidan dukutan naazu pasooparan idi, ukamoon kaawan idi'i naa.”

Kuwai mustard uuda daua'o

(Matthew 13:31-32, 34; Luke 13:18-19)

³⁰“Kanom kawanu'o dii wuru'u Tominkaru Naobanai-tinanuz?” Jesus kian. “Kanom kaduz di'itinapa-kinai kuwai mani turuu wakaiwaan wakowaada-kinaa nizu? ³¹Kaikapa'o wuru'u: Pidana paowan papaoriba mustard uuda imi'i di'iti, uruu duusodi'o ipai ba'oran paoribai kida uuda ai. ³²Usodan dono'o naa powa'a zii utubarun ipai paoribai paowa-kariwaiz zakapu ia'o ai, na'iki ukawaodainan iriba. Uruu idi iriba kotu'uz toman pashimaka kida na'apain idikindinan uwaranu'u.”

³³Jesus tominapa-kidan pidannao soo di'itinapa-kinai kuwai kida ida'an, wuru kida kawanu'u. Utominapa-kidan idyaun masakauda'u itaitapan kawana'ati. ³⁴Aonaa na'apainim umakaiwaakan di'itinapa-kinai kuwai pakakinaowapa-kinaa nii, mazan paba'oranin dono patominapa-kidaniinao tuma, na'apaini'o nii zii ukowaadan i'ati masha'apanna'o parada-karu ida'an wuru'u kuwai kidaz.

Jesus mashaadan ma'ozaka'o awaru

(Matthew 8:23-27; Luke 8:22-25)

³⁵Na'apain uruu wachuupunin, Jesus kian patominapa-kidaniinao ati, “Wamako'o naa karishii baza iti.” ³⁶Uruu i'wa'aka'akan naa pidannao, ipaidinan naa kanawa zo'iti, uruu imakon naa. Kaina'a kapam ba'orainao kanawa zo'an kida makon ituma. ³⁷Masha'apakiaka ma'ozaka'o awaru kaawan na'iki sariapa udaru'o wunu paran kida daawadaan kanawa, maonapa kida unaraadanuzu. Atii wunu paidina'aka kanawa zo'iti. ³⁸Jesus, uda'awun pa'an, kaimanaiman ukawiizi-baaratan pazowau kanawa token itinapu. Sariapa utominapa-kidaniinao pokowauanuzu, na'iki ikian u'ati, “Tiichaa. Aonaa mooko pudopii-kidan waunao? Taa'azo'o naa wanaraan.”

³⁹Sariapa Jesus pokoda'akan na'iki ukian awaru na'iki wunu paran ati, “Pumashaadin!” Sariapa awaru mashaadina'akan na'iki wunu paran sooka'akan naa kapam. ⁴⁰Udauna'an sariapa Jesus kian patominapa-kidaniinao ati, “Kanom nii dii utarian? Aonaa zii mooko umishidan?” ⁴¹Mazan tuukii itarian manawun, na'iki sari-

apa ikian pa'atiaaka kida, “Kandii kaduz dii pidan uruu? Atii awaru na'iki wunu paran izo'ati zii uparadan.”

Jesus kodita-kidan oia'o doronainao pidan di'iki

(Matthew 8:28-34; Luke 8:26-39)

5 Jesus na'iki utominapa-kidaniinao kaawan baza ia'o karishii danoma iti, Gerasa Baara itinapu. ² Jesus maratinan pu'u kanawa zo'iki, pidan ikodapan uruu, kodita'aka'o baaranai iki, ka'unaru kida di'iki.³ ³ Wuru'u pidanaz oia'o doronainao zaamatapanii. Una'auzon umashaapan baaranai an. Aona'a naa kanom ka'iitan padodotan uruu powa'a. ⁴ Iriba'a naa pidannao tiwaan pawatudan uanoba na'iki utaba'u, mazan ipai ubidita'akan chain, wuru'u pawatudapa-kinao kidaz. Uma'ozakan idi manawun aona'a naa turuu uzaamata-ka'o. ⁵ Una'iakapan baaranai ii aka na'iki midukuo ii aka, wakanadan pu'u na'iki aiwaka'an ukadakoinpan na'iki ipai utazaubi'ian pamada kuba idi.

⁶ Munapo zii utukapan Jesus, sariapa udiman u'ida'ati na'iki ukodoru'ukan ukanaapu ati, ⁷ na'iki ukadakon diiwa'o ida'an, “Jesus, Tominkaru Umanawunu'o Dani! Kanom dii puaipan ð'ai? Tominkaru uu ida'an, òpishaan pugaru aonaa shoman pupataka'uta'ana'a ògaru,” ukian. ⁸ Wuru'u uparadanuz kaikapa'a, Jesus dyuudan idi'o oia'o doronainao so'otinan u'ai.

⁹ Jesus pishaanuzu, “Na'apam pu'uu?”

Pidan kian, “Ò'uu Iribainao, iriba'o wuru'u waunaouz!” ¹⁰ Tuukii upishaan Jesus aonaa kizi udyuudan oia'o doronainao na'ia'o amazada ai.

¹¹ Na'ia'o iriba'o kooshinao kasaba'ukinpan naawazi za'an, iaroapatinan. ¹² Uruu idi oia'o doronainao pishaan Jesus tuukii, “Turuu shoman pudyuudan wamorotan kooshinao di'iti.”

¹³ “Turuu!” Jesus kian. Uru'u naa ikodita'akan pidan di'iki, imorota'akan naa kooshinao di'iti. Iriba'o wuru'u kooshinaouz ikoda mani 2000 idyaun. Na'iki'o idi-ma'akan atii tawudapu an, atii iwaotan karishii baoko iti. Uruu idi ipai inaraan.

¹⁴ Uru'u naa kooshinao taapikinao dima'akan naa, ikakuwaapa'ana'akan naa donoi ia'o pidannao ati, na'iki baokoinao ati kawii-tinpainaoz donoi dawun ii kida. Sariapa pidannao makon na'iti itukapa ipai wuru'u sha'apa'oraz na'ii.

¹⁵ Ikaawan Jesus ida'ati, itukapa wuru'u pidanaz iriba'oraz da'i oia'o doronainao u'ida'a. Na'a usakanatapan kakamichantinpa'a naa, aita'pina'a naa kapam. Tuukii itarian. ¹⁶ Pidannao tukapainaoz kanom sha'apan, ikakuwaapan naa ba'oran pidannao ati wuru dau'ana'a oia'o doronainao zaamatapauzoniaz da'i pidan, na'iki kooshinao dau'u. ¹⁷ Uruu idi tuukia'o ida'an ipishaan Jesus, iaipan umakon pawiiizi iki.

¹⁸ Jesus paidina'azon pu'a'a naa kanawa zo'iti, pidan so'ota-kariwaiz oia'o doronainao u'idi'iki, kian Jesus ati tuukia'o ida'an, “Òmako kizi putuma!”

¹⁹ Aonaa Jesus taapadan umakon patuma. Mazan ukian u'ati, “Pukiwa'a naa puiribannao di'iti, pukowaada'an kizi kanom Naobanai sha'apata pu'ati, ukaimanan idi ukaminka'utan pugaru.”

³5:2 Uruu dono pidan baaranaa, aonaa imi'i ida'a'a mani. Kuba uun ii kida'o pa'an.

²⁰ Uruu idi pidan kiwa'akan naa, na'iki ukakuwaapaanan 10 wiizainao Decapolis Baara an kidainao pidannao ati. Ipai ukowaadan pidannao ati Jesus sha'apatanii kida pa'ati. Na'iki ipai abatainao ukuwaa, tuukii ïdi'itinpan udau'u.

Jesus kakudan zun sodi na'iki maskonnao izaipaiba

(Matthew 9:18-26; Luke 8:40-56)

²¹ Jesus kiwan patominapa-kidaniinao tuma powaa iti karishii baza iti kanawa ida'an. Na'ii iriba pidannao kasaba'ukinan udazaba an awauta. ²² Udauna'an pidan Jairus kia'o u'uu kaawan Jesus ida'ati, uruu kazowautapauzo synagogue pawizi ii. Utukapan Jesus, sariapa ukoduru'ukan, udawukan Jesus kanaapu iti ukidiba ida'a. ²³ Na'iki tuukia'o ida'an manawun upishaanuzu uaipan pakaminka'uta-ka. Ukian Jesus ati, “Ödani sodi zun maonapa'a naa omawakan. Turuu pumakon na'iti pupishata kizi puka'u idi oroo, okakuda kizi na'iki oziwu kizi powaa iti.”

²⁴ Udauna'an Jesus makon naa utuma. Iriba pidannao makon kapam ituma, ati chakata imashaapan udazaba an kida.

²⁵ Na'a'o zun izaipaiba pidannao bii'i. 12 wunu obaiatinan. ²⁶ Omakoni'i naa kiwiin bakadun kida daakataanao di'iti, na'iki ipai'i naa otaan papuraatan i'ati. Oaipan pakakudan padamata, mazan kii'an oizain tuukiidinan naa powa'a zii manawun. ²⁷ Oabatauzon idi Jesus sha'apatanao umanawunu'o aimaakan, omakon naa pidannao bii an Jesus dawu'ati. ²⁸ Okian pa'ida'a, “Öpishatan an ukamichan karikaoan, kaimana'o nii ökakudan.”

²⁹ Opishata'akan naa uchaakitan za'aba'i, sariapa oizaipan shabata'akan; na'iki kaiman oabatina'akan paka'azo ii, pasaabaa-ka. ³⁰ Sariapa Jesus aitapan pama'ozakan sha'apatanao aimaakan umanawunu'o. Utanawatina'akan powaa iti iriba'o pidannao zikonu'u, upishaan ïdyaun, “Kanom pishata'oraz ökamichan?”

³¹ Utominapa-kidaniinao dako'atin uruu, “Puaitapanii iriba pidannao pudazaba an kasaba'ukinpan. Kanom nii mooko pupishaan kanom pishata'oraz pugaru?”

³² Mazan upu'u Jesus awunuudanaan utukapa'azon kanom pishata'oraz pugaru. ³³ Wuru'u zunaz oaitapanii kanom sha'apan pa'ati, sariapa owa'atin panakanakaan na'iki patarian bii'i Jesus ida'ati. Okoduru'ukan maonapa ukanaapu'u, na'iki okowaadan Jesus ati ipai kanom sha'apan pa'ati. ³⁴ Jesus kian o'ati, “Pumishidan idi'o pukakudan. Pumako'o naa, punyukunuu kaimanan tuma, pukakuda-ka. Oa' naa shaa pubaiatinan ai.”

³⁵ Jesus kadakotinan pu'u zii, pidannao kaawan Jairus dapu iki kuwaita'anainao u'ida'ati. Sariapa ikian, “Marina'a naa Tiichaa, mawaka'aka'a naa pudani!”

³⁶ Mazan Jesus aonaa utauan panyukunuu ati na'apa'oram iparadan, na'iki sariapa ukian Jairus ati, “Mana'a putaria'a naa, mazan pumishida pa'an.” ³⁷ Udauna'an aonaa utaapadan ipai pidannao makon patuma, soo una'aka Peter, James na'iki John James inawuzuz patuma karikaonan.

³⁸ Ikaawan Jairus dapu iti, na'ii Jesus tukapan iriba pidannao kasaba'ukinpan na'iki i'zaadinan diiwa'o ida'an. ³⁹ Jesus morotan kabaun nazo iti na'iki sariapa ukian pidannao ati, “Kandii nii mooko uzaadinan kaikapa'a? Mana'a ukasha'o-ra'ana'a! Aonaa koraidaonaa mawakan mani wuru'u. Soo oda'awupan karikaonan.”

⁴⁰ Mazan ĩshaazootinan udau'u, pamamishidakan idi uparadan. Sariapa udyuudan ĩkoditan kabaun nazo iki; una'akan soo koraidaonaa daronao na'iki paminauda'una, umorota-kidan ĩdyaun koraidaonaa washatinpan di'iti.

⁴¹ Jesus zaamatanuzo paka'u kadu iki na'iki ukian o'ati, "Talitha koum." Kaikapa'o wuru'u parada-karuz: "Zuna sodi, ōkian, pukadishita," kia'o wuru'u. ⁴² Sariapa okadishita'akan na'iki ochi'ika'akan naa. (12 owunun wuru'u zun sodiz.) Okakudan idi, tuukii ĩdi'itinpan. ⁴³ Mazan Jesus kian ĩ'ati, "Mana'a pa'i ukowaada'ana'a udau'an." Na'iki ukian kapam ĩ'ati, "Utaa'a naa owanyukunuu nii."

Aonaa Jesus aiapa-kaao Nazareth ii

(*Matthew 13:53-58; Luke 4:16-30*)

6 Udauna'an Jesus makon padyaupai-kizi wiizai iti patominapa-kidaniinao tuma. ² Sookapa-karu Kamoon dono utominapa-kidan pidannao synagogue ii. Iriba pidannao na'iainao abatan ukuwaa, tuukia'o ida'an manawun ĩdi'itinpan. "Na'iki dii uaitapan ipai wuru'u?" ĩkian. "Kanom taanii u'ati uaitapa-kinnao nii? Na'apa dii usha'apatan umanawun kida'o aimaakan, aona'o watukupauzon? ³ Aonaa carpenter mani uruu, Mary daniz? Aonaa James, Joseph, Judas na'iki Simon inawuzu mani wuru'u uruuz? Aonaa mooko udadakoonao mashaapan da'a'a?" Aonaa ĩmishidan, na'iki aonaa ĩnyukunuu-atin wuru'u usha'apaapanii kidaz. ⁴ Jesus kian ĩ'ati, "Tominkaru prophetinnao naubaa-kaao ba'oran wiizai ii kida, mazan pawiiizi'i, aonaa uiribannao na'iki ba'oran pidannao naubaan uruu!" ⁵ Uruu idi aonaa Jesus sha'apatan umanawun kida'o aimaakan na'ii, soo masakauda'u karikaonan, upishatan karinainao paka'u idi na'apain ukakuda ĩdyaun. ⁶ Tuukii manawun udi'itinpan ĩdau'u ĩmamishidakan idi paugaru.

Jesus dyuudan 12 patominapa-kidaniinao

(*Matthew 10:5-15; Luke 9:1-6*)

Udauna'an Jesus makon naa ipai wiizai kida kawana'ati; na'ii ukakinaopan ipai pidannao. ⁷ Udapadan 12 patominapa-kidaniinao baokopa pa'ida'ati. Udauna'an udyuudan naa ĩmakon dya'utam kida. Utaan ma'ozaka-karu ĩ'ati, ĩkodita-kida-kinnao nii oia'o doronai kida.

⁸ Udauna'an ukian ĩ'ati, "Mana'a pa'i una'aka'ana'a aimaakan kida utuma umakon an, soo uwadookori pa'an. Aonaa una'aka'ana'a wanyukunui, oo usaakon, oo upuraatan kida. ⁹ Pukaiwada pudazkidi. Aonaa puna'aka'a naa ba'oran pushooton." ¹⁰ Jesus kian ĩ'ati kapam, "Na'iam udapaapa-kaao kaiman, na'ii usookadin uruu kabaun di'ii atii udobata'azon kawana'ati ba'oran wiizai iti. ¹¹ Ukaawan an na'ia'oram wiizai di'iti, ĩmadapaapakan an unao kaiman oo ĩmaabata'azookan an ukuwaa, udobata na'iki uparauda'aka imi'i ukidiba iki kida, ĩaitapa kizi papataka'uta-kaao nii." ¹² Uruu idi ĩmako'okan kida'a naa ĩkakinaopaanan pidannao ĩtanawatin kizi'i naa pa'oian kida ai.

¹³ ĩkodita-kidan iriba oia'o doronainao kida pidannao ai, na'apain iriba ĩramaudan pidannao olive oil^f idi na'iki ĩkakudan ĩdyaun.

^f6:13 *olive oil*: oil toma-kariwai olive aka di'iki. Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinnao di'ii.

John Chikaawunuupauzo mawakan dau'o

(Matthew 14:1-12; Luke 9:7-9)

¹⁴ King Herod abatan Jesus kaunamanaan ipai amazada kawana'ati. Pabi'i kida pidannao kian, “John Chikaawunuupauzo kakuda'oraz powaa iti! Uruu idi'o wuru'u kaina'a uma'ozakan usha'apata-kinaa nii umanawun kida'o aimaakan.” ¹⁵ Ba'orainao kian, “Uruu Elijah!” Ba'oran kian, “Uruu prophet, kotua'o Tominkaru prophetin kawanu'o.” ¹⁶ Herod abatan idizu, ukian, “Uruu John Chikaawunuupauzo! Ōdukuta-kidani'i naa sha'atii ukanau, mazan kaina'a ukakudan powaa iti.”

¹⁷ Kaikapa'o da'i wuru'u John zowiauuzo-kaoz. Herod dyuudan John zaamata-ka, udodota-ka na'apain utaraa-ka. Herod sha'apatan wuru'u kaikapa'a Herodias aipan ati'o, uzaamataniaz paudaiaro nii, pa'inawuzu Philip daiaroz. ¹⁸ John Chikaawunuupauzo aonaa umashaadan pakadakotinan Herod ati kaikapa'a: “Aonaa Tominkaru kashaapan pidan zaamatan pa'inawuzu daiaro!” ¹⁹ Uruu idi'i naa Herodias to'ora-kizaitapan John, oaipan pazowii-kidanuzu. Mazan Herod kazannaatapa uruu. ²⁰ Herod tarian John ai, uaitapan idi kaimana'o na'iki umanawunu'o pidan uruu. Una'apan idi utaapan uruu kaiman. Unaudapa paabatapan John paradan pa'ati, panyukunuu kasharutinpan pu'u padamata tuukii, ipai John paradan kawana'ati pa'ati.

²¹ Herod shakatan kamoo kaawan dono'o naa, Herodias kian, “Aizii turua'o nii ōkaunaatinan John ati.” Na'apain, Herod dapadan ipai umanawun-tinpainao pidannao, soldyaa zowaunaanao kida na'iki kazowautapainao pairibannao Galilee Baara ii. ²² Herodias dani mawuusa morotan na'iki okonaupan naa. Tuukii Herod na'iki upidanannao konaukii-kidanuzo. Uruu idi'i naa King Herod kian o'ati, “Na'ia'oram aimaakan puaipan, ōtaan nii pu'ati. Pupishaa ō'ai!” ²³ Mishi'o ōparadan, ōtaan nii pu'ati kanom puaiapanii, turuu ōtaan pu'ati pazikon an ōsha'apauz.”

²⁴ Na'iki'o mawuusaba koditan opishaa'anan padaro kaikapa'a: “Kanom turuu ōpishaan u'ai?” Odaro kian, “John Chikaawunuupauzo zowau, pukii.” ²⁵ Kadimana'o ida'an okiwa'akan king di'iti. Okian, “Ōaiapa putaan ō'ati aizii da'a'a John zowau paraapi nazo'o.” ²⁶ Uruu idi tuukii king kasha'oran, mazan aona'a naa turuu upana'adan paparadan: ipai pidannao abatan wuru'u upishaanuz oroo. ²⁷ Sariapa udyuuda'akan soldyaa na'anan John zowau taraa-kizai iki. Soldyaa mako'okan udukuta'akan naa John kanau. ²⁸ Udauna'an ukaawa-kidan naa paraapi ida'anaz utaan naa zun atiz. Udauna'an zun taan naazu padaro ati.

²⁹ John tominapa-kidaniinao abatan idi'i naa uzowii-ka, ĩnankan naa John nanaa, ĩdidan naa kapamazu.

Jesus paan 5000 pidannao

(Matthew 14:13-21; Luke 9:10-17; John 6:1-14)

³⁰ Jesus dyuudaniinao kaawan u'ida'ati powaa ati, na'apain ipai ĩkowaadan pakakinaopan dau'u pidannao, na'iki kanom pasha'apata. ³¹ Iriba pidannao kaawa-kaawan Jesus ida'ati, baokoinao kiwa-kiwan pu'u kapam, aonaa kowas na'apam naa ĩarooapan. Uruu idi Jesus kian ĩ'ati, “Wamako amazada iti pidannao ai, usookapa kizi masakauda'u na'ii.” ³² Uruu ĩmako'okan naa baza iti kanawa ida'an pidan aonaa-kizi itinapu. ³³ Upu'u iriba pidannao tukapan ĩmakon, na'apain ĩaitapa ĩdyaun. Uruu idi

ipai pidannao makon kadimana'o ida'an wiizai kida iki unaawa an. Īkaawan kiwiin Jesus makopa-kizi iti.

³⁴ Jesus maaratinan kanawa di'iki, utukapa iriba pidannao, tuukii ukasha'oran ĩdau'an, utukapan idi kaznizonao kawan ĩdyaun, aona'oraz ĩkataapikin. Uruu idi dobata ukakinaotan ĩdyaun. ³⁵ Wachuupun idi'i naa, utominapa-kidaniinao kian u'ati, "Wachuupu'unan naa wuru'u, na'iki da'a'orazu amazada'a'o karikaonan wuru'u waunaouz. ³⁶ Pudyuuda'a naa shoman wuru'u pidannaouz, maonapa'o zakapu oo wiizai kida di'iti ĩtorii'an kizi pawanyukunuu nii."

³⁷ "Unao mishi'oraiman taa ĩwanyukunuu nii." Jesus kian.

Īpishaan uruu, "Puaiapa sha'a watoriankan ĩwanyukunuu nii 8 kauzu kaudin-karu winipinaa ida'an?"[§]

³⁸ Uruu idi Jesus pishaan ĩdyaun, "Na'apauda'um bread kaina'a u'ida'a? Utukapanaka."

Īawunuutankan dauna'an, ĩkian u'ati, "Kaina'a baka'iauda'u breadnao na'iki dya'utam kopaunao sodi kida."

³⁹ Udauna'an Jesus dyuudan patominapa-kidaniinao sakanata-kidan pidannao, katoontinapa kida ko'ori'o pinidi paawa an. ⁴⁰ Uruu idi pidannao sakanatan katoontinapa kida, bauda'apa'o ida'a 100, ba'oran ida'a 50. ⁴¹ Jesus zaamatan wuru'u baka'iauda'u'oraz breadnao na'iki dya'utama'oraz kopaunao, uawunuupan aokazi iti patoriinpan tuma, "Kaimana'o pugaru Tominkaru, putaan idi wawanyukunuu nii." Udushowan naa wuru'u bread kidaz, udyuudan naa patominapa-kidaniinao taanuzu ipai pidan kawana'ati. Na'apa kapam ubuutan wuru'u kopau kidaz ipai ĩkawana'ati. ⁴² Īpai pidannao aroopan abaapa kida. ⁴³ Udauna'an Jesus tominapa-kidaniinao zawadan 12 dazowan kida wanyukunui wa'akun. ⁴⁴ Daonaioranao paa-kariwaiz na'apain, uikoda mani 5000 ĩdyaun.

Jesus chi'ikan wunu paawa an

(*Matthew 14:22-33; John 6:15-21*)

⁴⁵ Sariapa uruu dauna'an aka Jesus dyuudan patominapa-kidaniinao kiwiitan pa'ua'ati baza itinapu kanawa ida'an Bethsaida iti. Uruu una'an zii, udyuuda'a-zon idi pidannao kiwan padapu iti kida. ⁴⁶ Pidannao kiwan dauna'an, umakon naawazi paawa iti. Na'ia'a naa utoriinpan. ⁴⁷ Kamoo tipitanin, karishii zikon ia'a naa kanawa, Jesus na'ian zii pa'an unaawa ii paba'orantin. ⁴⁸ Utukapa aonaa patominapa-kidaniinao ka'iitan papooratan kanawa kadiman, awaru pootan idi ĩdyaun pakanaapu iki.

Aizii wakankanaanin ukaawan ĩ'ida'ati, chi'ikapa wunu paawa an. Uwazoo-wazooan pu'u ĩdyaun, ⁴⁹ ĩtukapa uchi'ikapan wunu paawa an. "Ma'achai!" ĩkian patarian bii'i.

⁵⁰ Īpai ĩtarian tuukii ĩtukapan idi uruu. Sariapa Jesus paradan, ukian ĩ'ati, "Man-a'a utaria'ana'a. Ōgaru wuru'!" ⁵¹ Udauna'an upaidina'akan naa ĩtuma kanawa zo'iti. Sariapa awaru mashaada'akan, tuukii manawun ĩdi'itinpan udau'u. ⁵² Usha'apanum kau'an aonaa zii ĩaitapan manawun kanom sha'apa'o 5000 pidannao paa-kaoo dono'oraz, dadara ĩzaamatan aimaakan panyukunuu iti.

[§]6:37 8 kauzu kaudin-karu winipinaa: Greek paradan ida'an 200 denarius ati'o.

Jesus kakudan karinainao Gennesaret ii

(Matthew 14:34-36)

⁵³ Ītaraukan karishii wakadapu itinapu Gennesaret Baara iti. Na'ii ĩko'idan pakanawan karishii danoma'a. ⁵⁴ Īmaaratinan kanawa di'iki, sariapa pidannao aita-pa'akan Jesus. ⁵⁵ Uruu idi ipai pidannao makoodanaan wiizai kawana'ati kida, ĩna'akan karinainao pawiiizi baara ida'an kida paabata-kizi iti na'iam Jesus kaawan.

⁵⁶ Jesus makon an na'itim karikaonan, wiizai, donoi, oo zakapu kida iti, pidannao na'akan nii karinainao u'ida'ati, na'apain ĩpishaan uruu tuukia'o ida'an ĩaipan upishata-kidan pakamichan danoma karikaonan karinainao ati. Ipai pishatainao ukamichan kakudan powaa iti.

Pidan tomanii kakinaorii kida

(Matthew 15:1-9)

7 Phariseenao na'iki tiichaapauzonao Moses kakinaori dau'u, Jerusalem iki'o ĩwa'atin, kaawan Jesus ida'ati. ² Ītukapa pabi'i kida Jesus tominapa-kidaniinao, aonaa ĩchikaan paka'u paaroopan ua'ii pakakinaorinaa kawana'ati. ³ (Phariseenao na'iki ipai ba'orainao Jewnao taapa zii pakawan kakinaorii kotua'oraz ĩdokoza-daunnao taapan, aonaa ĩaroopan machikaaka-daun paka'u kakinaorii kawana'ati. ⁴ Ītorian dono aimaakan, aona'o nii ĩnikan sariaapazu, mazan kiwiin ĩchikaan niizu. Na'apain iriba ĩtaapan ba'oran kakinaorii kida, wuru kawanu'u ĩchikaakapauzon kaduzuz pakooon kida, ka'uz kin kida, boon kida, aroapa-kizai baara kida kapam.) ⁵ Uruu idi Phariseenao na'iki tiichaapauzonao Moses kakinaori dau'u pishaan Jesus, "Kanom ni'o aonaa putominapa-kidaniinao taapan kakinaorii wadokoza-daunnao di'iki'oraz, mazan ĩaroopan aonaa ĩchikaan paka'u wakakinaorinaa kawana'ati."

⁶ Jesus dako'atin ĩdyaun, "Mishi'o tawuru'u Isaiah paradan kiauzonuz unao dau'an kotua'a naa! Mishi'o wuru'u, unao taapinpainao kaimanainao nii kaikini'i, na'apa usaadinpan kawan:

'Di'oraz pidannao, ĩtaapan oġaru umanawunu'o nii paparanan ida'an karikaonan,

mazan munapo'o ĩtaapan panyukunuu o'ai.

⁷ Aonaa mishi'o mani ĩmanawuntapan oġaru,

mazan ĩtaapan pidan tomanii kakinaorii karikaonan,

aonaa oġakinaori kida mani!'"**

⁸ Unao, aonaa uaipan Tominkaru kakinaori, mazan umishidan pidan tomanii kakinaorii karikaonan."

⁹ Jesus kian ĩ'ati powa'a zii, "Uaitapa mishi udi'tinpan aonaa uaipan Tominkaru kakinaori, mazan uaipan utapan umishidauzonii kaduz kakinaorii pa'an. ¹⁰ Moses kakinaori kian, 'Pumarainapa pudaru na'iki pudaro,' na'iki 'kanom dakoopa'o padaru oo padaro zowii-karu nii.' ¹¹ Mazan unao kakinaopan, turuu pidan kian padaru oo padaro ati kaikapa'a: 'Kanom oġaa'azooni'i naa pu'ati padamata, aona'o nii oġaan pu'atizu, usha'apanum kau'an oġaani'i naazu "Corban" nii (taa-kariwai Tominkaru ati, kia'o wuru'u).' ¹² Na'apa'o ida'an aonaa utapadan ukaminka'utan padaru oo padaro. ¹³ Unao, aonaa uizo'atin Tominkaru kakinaori, soo utapa'azon

**7:7 Isaiah 29:13

pakawan wuru'u pidan tomaniaz kida kakinaorii. Na'apain iriba kaina'a ba'oran kida na'apa'o usha'apaapan.”

Kanom toma'o pidan oian

(Matthew 15:10-20)

¹⁴ Udauna'an Jesus dapadan kasaba'ukinpainaouz pidannao pa'ida'ati, baukapa'a naa ukian i'ati, “Uabatapa kaimanaiman, uaitapa kizi na'apam okian. ¹⁵ Kanom pidan nikanii, aonaa u'oiidan pidan. Mazan, kanom kodita'o pidan nyukunuu iki, uruu pa'an oiida'oraz pidan. ¹⁶ [Pukakinaon an puabata'a naa kakinaorii!]”††

¹⁷ Jesus mako'okan naa uwa'aka'akan naa pidannao kasaba'ukinpainaouz, umorotan kabaun nazo iti. Utominapa-kidaniinao pishaan naa uruu na'ii, iaipan ukowaadan wuru'u di'itinapa-kinai kidaz kuwai masha'apanna'o ida'an. ¹⁸ Jesus kian i'ati, “Aonaa zii mooko uaitapan kapam? Kanom pidan nikanii, aonaa u'oiidan uruu. ¹⁹ Usha'apanum kau'an, aonaa umorotan unyukunuu iti, soo utoba nazo iti karikaonan. Udauna'an ukodita'akan ni'i naa u'idi'iki.” (Kaikapa'o kadakotin-karu ida'ana'o, Jesus kowaadan ipai sha'apa'oram wanyukunui turuu unika-ka.)

²⁰ Powa'a zii ukian, “Kanom kodita'o pidan di'iki, wuru'u oiida'oraz pidan pa'an. ²¹ Usha'apanum kau'an kanom kodita'o pidan nyukunuu iki, uruu wuru'u oiida'oraz pidan di'itinpan, usha'apata-kinaa nii oii kida'oraz aimaakan kaikapa'oraz kida'a: pidan kaminshu'uinpan, pidan koidimikin, pidan zowian ba'oran pidan, ²² pidan ba'orantapan, pidan misha'orarun, na'iki pabi'inaaka kida'o oia'o sha'apata-ka; wuru kawanu'u umariidinauzon, aonaa ukiba'azoo-kidan pasha'apaapan oii kida'o aimaakan, ukishauzi-shorin, udakoomikin, unaudapa pa'atadinpan, na'iki imashaa-pan maaitapinaka-daun karikaonan. ²³ Ipai wuru'u oii kida'oraz sha'apata-ka, pidan nyukunuu iki'o ukoditan na'iki uruu kida oiida'o pidan.”

Gentileaba mishida'o

(Matthew 15:21-28)

²⁴ Udauna'an Jesus makon munapo'o amazada di'iti, maonapa'oraz donoi Tyre Baara antanapu. Umorotan kabaun nazo iti, aonaa uaipan pidannao aitapan pana'an, mazan aonaa turuu udizinan. ²⁵ Zuna, kaina'a'o oia'o doronai odani sodi zun ida'a, abata Jesus kaina'an na'apain okaawan Jesus ida'ati, odazabadinan oawun imi'i baara iti. ²⁶ Wuru'u zunaz, Gentile‡‡ oroo, oshakatan Phoenicia Baara ii Syria ia'oraz. Tuukia'o ida'an opishaan Jesus, oaipan ukodita-kidan oia'o doronai paudani sodi zun ai.

²⁷ Mazan Jesus dako'atin oroo, “Wapaa zii kiwiin koraiziannao. Aonaa turuu koraiziannao wanyukunuu taa-ka arimarakanao ati.”

²⁸ Okian, “Mishi'o, Naobanai, upu'u arimarakanao nikan koraiziannao wanyukunuu unuba miisa¶¶ waranu'u.”

²⁹ Ukau'an Jesus kian o'ati, “Pudako'atin idi o'paradan na'apa, pukiwa'a naa pudapu iti puikodan nii pudani sodi kodita'aka'a naa oia'o doronai o'ai!”

††7:16 Kiwiini'o saada-kariwai ida'a, aonaa di'oraz saadinpanu'u.

‡‡7:26 *Gentile*: pidan pana'a'o Jewnao ai. Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii.

¶¶7:28 *miisa*: English ida'an, table.

³⁰Okiwan padapu iti, oikoda paudani washatinpan bed paawa'a, oia'o doronai kodita'aka'a naa o'ai.

Jesus kakudan makina'o na'iki maparadanu'o daonaiora

³¹Udauna'an Jesus makon Tyre Baara iki, umakon Sidon an atii Galilee Karishiiz iti. Na'iki'o udobatan maonapa Decapolis Baara an. ³²Pidannao kaawa-kidan Jesus ida'ati daonaiora makina'o na'iki aona'o maparadanu'o kapam. Ipishaan Jesus tuukia'o ida'an, iaipan upishatanuzu paka'u idi. ³³Uru'u naa Jesus na'akanuzu paba'orantin munapo pidannao ai; na'ii umuudan paka'u shuwu kida ukinao kida di'iti, udauna'an usopitan pazaadako, uruu idi upishatan uninoba. ³⁴Udauna'an Jesus awunuupan aokazi iti na'iki uto'ota'akan panizowan na'iki ukian, "Effatha." "Puda'atin," kia'o wuru'u. ³⁵Uru'u naa mishi ukinao da'atina'akan na'iki uninoba kiitina'akan; uruu idi kaimana'a naa uparada'akan.

³⁶Udauna'an Jesus kian ipai pidannao ati, "Mana'a pa'i ukowaada'a naa ba'orainao pidannao ati wuru'u." Ukakinaowan pu'u idyaun powa'an kida padamata, powa'a zii manawun ikowaadaabi'ian baokoinao ati udau'u. ³⁷Ipai abatainaouz udau'u, tuukii manawun i'di'itinpan. Na'iki sariapa ikian, "Ipai kanom usha'apatanii kida kaiman zii manawun usha'apatanuzu. Ukakinaoda zii makinao-ziiwa na'iki ukaparadanuta zii maparadanu'o."

Jesus paan 4000 pidannao

(Matthew 15:32-39)

8 Masakauda'u uruu dauna'an, iriba'o pidannao kaawan Jesus ida'ati koshan. Na'apain uruu dono, aona'ora'a naa iwanyukunuu nii. Uruu idi Jesus dapadan patominapa-kidaniinao pa'ida'ati. ²Ukian i'ati, "Okasha'ora-kida, otukapan wuru'u pidannaouz, ina'an idi idikinauda'u kamo'o naa otuma na'apain aonaa kanoma'a naa inikan. ³Aonaa turuu odyuudan idyaun maaroopaka-daun, panaadon imadoronaitan pazamazin idi pamakopa-kizi an, usha'apanum kau'an pabi'i kida munapo'o imashaapan."

⁴Utominapa-kidaniinao pishaan uruu, "Na'apam nii dii mooko pidan ikodan wanyukunui da'a'a, baara'a karikaonan, papaa-kinnaa nii ipai wuru'u iriba'oraz pidannao?"

⁵"Na'apauda'um bread kaina'a u'ida'a," Jesus kian i'ati.

"Kaina'a 7 bread," ikian.

⁶Jesus dyuudan ipai pidannao sakanatan imi'i baara'a. Udauna'an uzaamatan bread kidaz, utoriinapa-kidanuzu. "Kaiman," ukian Tominkaru ati udau'an. Udushowanuzu, udauna'an utaanuzu patominapa-kidaniinao ati, inao kizi'i naa kataanuzu ipai pidannao kawana'ati. Ipai isha'apatan padyuuda-kizinao. ⁷Na'a'o kapam masakauda'u kopaunao. Utoriinapa-kidanuzu. "Kaiman," ukian Tominkaru ati udau'an. Udauna'an utaan naa kidaz patominapa-kidaniinao ati, inao kizi kataanuzu koshan pidannao ati.

⁸⁻⁹Ipai pidannao aroopan abaapa, ikoda mani 4000 pidannao. Jesus tominapa-kidaniinao zawadan 7 dazowan kida wanyukunui wa'akun. Udauna'an Jesus dyuudan naa pidannao kiwan padapu iti kida. ¹⁰Sariapa upaidinan kanawa zo'iti patominapa-kidaniinao tuma, imakon munapo'o wiizai Dalmanutha Baara iti.

Phariseenao aipan Jesus aidan umanawunu'o aimaakan pa'ati

(Matthew 16:1-4)

¹¹ Phariseenao kaawan Jesus ida'ati. Ītiwaa-kidapa'azon uruu, uruu idi ĩkian u'ati, “Puaida wa'ati, na'apam turuu pusha'apatan umanawun kida'o aimaakan, puaida-kida kizi wa'ati kaina'a mishi mishi'o Tominkaru ma'ozakan kaina'an pu'ida'a.”
¹² Mazan Jesus nyukunuu kasha'oran, na'iki ukian, “Kanom nii mooko utukapa'azon umanawun kida'o aimaakan sha'apata-ka? Ōkowaadan nii u'ati, aonaa turuu ōaidan umanawun kida'o aimaakan u'ati!”
¹³ Udauna'an uwa'aka'akan naa ĩdyaun. Upaidinan koshan kanawa zo'iti patominapa-kidaniinao tuma, ĩmakon naa karishii baza iti.

Phariseenao na'iki Herod yeastin kida

(Matthew 16:5-12)

¹⁴ Jesus tominapa-kidaniinao manyukunuutan pana'akan iriba bread kida; ĩna'akapanii buda'apa sodi karikaonan patuma kanawa zo'o.
¹⁵ Jesus kakinaotan ĩdyaun, “Uzaudin pa'i Phariseenao yeastin ai na'iki Herod yeastin ai kapam.”

¹⁶ Uruu idi ĩkian pa'atiaaka, “Ukian kaikapa'a uaitapan idi'o aonaa bread nii wa'ida'a.”

¹⁷ Jesus aitapa na'apa'oram wuru'u ĩkianuz. Uruu idi upishaan ĩdyaun, “Kanom nii ukadakoinapa-kidan bread aonaan u'ida'a? Aonaa mooko uaitapan? Dadara'o mooko manawun uzowau? ¹⁸ Isha'o mooko uawun na'iki aonaa ukakinaon? Aonaa mooko uaitapan ¹⁹ tawuru dono'o ōdushowauzonuz baka'iauda'u breadnao ōpaa-kinaaz 5000 pidannao? Na'apauda'um dazowan kida wanyukunui wa'akun uzawadan na'apain?”

Utominapa-kidaniinao kian u'ati, “Na'a'o sha'atii 12 dazowan kida wanyukunui wa'akun.”

²⁰ “Tawuru dono'o mani'i ōdushowauzonuz 7 bread 4000 pidannao ati, na'apauda'um dazowan wanyukunui wa'akun uzawadan na'apain?”

“7 dazowan sha'atii,” ĩkian. ²¹ “Upu'u zii, aonaa uaitapan?” ukian ĩ'ati.

Jesus saabaan pidan awun isha'o Bethsaida ii

²² Udauna'an ĩkaawan naa Bethsaida iti. Na'ia'a naa pidannao kaawa-kidan ishaawun pidan Jesus ida'ati, tuukia'o ida'an ĩaipan upishatanuzu. ²³ Jesus zaamatan wuru'u ishaawunuz paka'u di'iki, una'aka'akanuzu munapo wiizai ai. Udauna'an usopitan pazaadako uawun kida di'iti, na'iki upishatan uawun kida paka'u kida idi. Udauna'an upishaanuzu, “Putukapa'a naa aimaakan?”

²⁴ Daonaiora awunuudanaan, na'iki ukian, “Ōtukapa pidannao, mazan ōtukapan ĩdyaun ikoda tawuru'u atamunnao chi'ikapan kawanu'o.”

²⁵ Udauna'an Jesus pishatan powa'a zii koshan uawun kida paka'u idi. Uruu uawun kida saabaina'akan naa, kaimanaimana'a naa utukapan koshan. ²⁶ Udauna'an Jesus dyuuda'akan naazu sariapa padapu iti. Ukian kapam u'ati, “Mana'a pa'i pumako'ona'a wiizai iti powaa iti.”

Kanom dii Jesus?

(Matthew 16:13-20; Luke 9:18-21)

²⁷ Udauna'an Jesus makon patominapa-kidaniinao tuma wiizai kida di'iti, maonapainaoz Caesarea Philippi itinapu. Imakopaanan pu'u upishautaan patominapa-kidaniinao, "Na'apa dii pidannao kian ödau'an?" ²⁸ İdako'atin uparadan kaikapa'a: "Pidannao kian pugaru John Chikaawunuupauzoz, na'iki baokoinao kian pugaru prophet Elijah, na'iki baokoinao kian pugaru kotua'oraz prophetnao bii iki'o kaawan powaa ati koshan."

²⁹ Udauna'an upishaan İdyaun, "Unao mani. Na'apa dii ukian ödau'an?"

Sariapa Peter dako'atinuzu, "Pugaru Christ."^{§§}

³⁰ Udauna'an Jesus kia'akan İ'ati, "Mana'a pa'i ukowaada'ana'a kanom wuru'u ögaruz."

Jesus kowaadan na'apam nii pamawakan

(Matthew 16:21-28; Luke 9:22-27)

³¹ Uruu dauna'an Jesus kakuwaapan naa pazowia'azoo-kaos dau'u. Ukian, "Daonaiora Aokazi İki'o ubaiaapan nii kasha'ora'o manawun. Kazowautapainao Jewnao, na'iki faadaanao zowaunaanao, na'iki tiichaapauzonao Moses kakinaori dau'u, aona'o nii İaipanuzu. Uzowii-kaos nii kapam, mazan idikinauda'u kamoo dauna'an ukadishitan nii powaa iti koshan."

³² Jesus kakuwaapan idi kaimanaiman manawun İ'ati, Peter dapadanuzu pana'itinapu na'iki uto'orauanuz. ³³ Sariapa Jesus tanawatinan na'iki uawunuupan ba'oran patominapa-kidaniinao di'iti, na'iki sariapa uto'orauan Peter. Ukian u'ati, "Pumako ö'ai, Satan. Aonaa pudİ'itinpan Tominkaru di'itinpan kawan, mazan pudİ'itinpan pidan di'itinpan kawanu'o karikaonan."

Jesus pidanan baiaapa'o nii oia'o

³⁴ Udauna'an Jesus dapadan iribainaoz pidannao na'iki patominapa-kidaniinao pa'ida'ati. Ukian İ'ati, "Kanom da'ana'azo'o ögaru, marii umarina'atan panau-dapanii pasha'apaapan, na'iki una'akan pacrossannaa,* na'iki uda'anan ögaru. ³⁵ Kanom kazannaata'azo'o pananaa, uwaziwadan niizu; mazan kanom waziwada'o pananaa ödikin ii, na'iki Kaimana'o Kuwai dikin ii, mishi'o nii uikodan karikaonanu'o kakupa-karu pa'ati. ³⁶ Aonaa kanom pidan ikodan uzaamatan an ipai aimaakan imi'i baara an kida'o, uwaziwainan pu'u karikaonanu'o kakupa-karu ai. ³⁷ Oo kaina'a sha'a aimaakan powa'a'o uaiapa-kaos karikaonanu'o kakupa-karu ai? ³⁸ Na'ia'oram pidan kiba'azoo-kida'o pada'anan ögaru, na'iki pakakuwaapan ökaki-naori kida dau'u wunao ati'i, oiainaouz na'iki mamishida-kainaouz; na'apa'o nii kapam Daonaiora Aokazi İki'o kiba'azoo-kidan uruu, ukaawan dono udaru umanawun tuma na'iki kaimanainao Angelnao tuma."

§§8:29 *Christ*: wuru'u Tominkaru dyuudaniaz papidanannao zannaa nii. Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii.

*8:34 *una'akan pacrossannaa*: ubaiaapan kasha'ora'o oo uzowii-kaos nii pada'anpan dikin ii Jesus.

9 Udauna'an ukian, “Ökowaadan nii mishi'o u'ati, pabi'i kida unao kaida'a'a, aona'o nii zii umawakan utukapan ua'ii Tominkaru Naobanai-tinan kamoon kaawan umanawunu'o ida'an.”

Jesus pana'adinan patominapa-kidaniinao awun za'a

(Matthew 17:1-13; Luke 9:28-36)

²Aizii 7 kamoo dauna'an Jesus na'akan patuma, Peter, James na'iki John doko'o'o midukuo paawa iti. Na'ii ina'ian na'apauda'u sodi karikaonan. Utominapa-kidaniinao awun za'a upana'adina'akan. ³Ukamichan tanawatinan wizi'i na'iki baraka, ubarakan powa'a zii ipai pidannao chikaapauzonao chikaan nii ai. ⁴Udauna'an itukapa Elijah, Moses tuma, kadakotinan Jesus ati.

⁵Peter kian Jesus ati, “Tiichaa, kaimana'o wuru'u wana'anuz da'a'a. Turuu watoman idikinauda'u kabaunnao sodi kida, bauda'apa pu'ati, ba'oran Moses ati na'iki bauda'apa Elijah ati.” ⁶Tuukii Peter tarian baokoinao tuma, aonaa uaita-panaatan na'apam pakia'akan.

⁷Udauna'an isha'iz kaawan udikinda'akan naa idyaun, na'iki parada-karu kian isha'iz bii iki, “Di'ora'a ödani ömarainapanii, uabata na'apam ukian!” ⁸İawunuudanaa'akan kadimana'o ida'an, aona'a naa ba'oran pidannao nii ituma, soo Jesus karikaonan.

⁹İtokapaanan pu'a'a naa midukuo iki, Jesus kian i'ati, “Mana'a pa'i ukowaada'ana'a wuru'u utukapaniaz, atii Daonaiora Aokazi Iki'o kadishitan dauna'an pamawaka-kizi iki.” ¹⁰İmishida uparadan, mazan pa'atiaaka ipishautaakapaanan na'apa'oram ati'o wuru'u ukianuz, “ukadishitan nii pamawaka-kizi iki,” kia'oraz, iaipan paaitapanuzu.

¹¹Uruu dauna'an ipishaan Jesus, “Kanom ni'o tiichaapauzonao Moses kakinaori dau'u kian, 'Elijah'o nii wa'ati kiwiin.’”?

¹²Ukian i'ati, “Elijah'o nii mishi wa'ati kiwiin uminziwwata'anan ipai aimakaan. Na'apa kotua'o usaadauzo-kaao Tominkaru Paradan ida'a Daonaiora Aokazi Iki'o dau'an, upataka'uta-kaao nii tuukii na'iki aona'o nii uaiapa-kaao. ¹³Ökowaadan nii u'ati, mishi, Elijah kaawanka'a naa na'iki pidannao pataka'utauzonii uruu, na'apa usaadinpaazon kawana'ati Kaarita ida'a kotua'a naa.”

Jesus kodita-kidan oia'o doronai daonaiora di'iki

(Matthew 17:14-21; Luke 9:37-43a)

¹⁴Uruu dauna'an ikaawan naa powaa ati baokoinao tominapa-kida-kariwainao ida'ati, itukapa iriba pidannao kasaba'ukinpan ituma. Na'a'o kapam tiichaapauzonao Moses kakinaori dau'u kadakotinan ituma. ¹⁵Iribainao pidannao tukapan idi Jesus wa'atin, tuukii ikonaukia'akan, na'iki idima'akan u'idi'iti, idapaapan naa uruu kaiman kapam.

¹⁶Jesus pishaan patominapa-kidaniinao, “Kanom dau'ana'o ukadakinpan wunao tuma'a?”

¹⁷Bauda'apa pidan tunarunao dako'atin uparadan iriba'o pidannao bii iki. Ukian, “Tiichaa, kaina'a öna'akan ödani daonaiora pu'ida'ati. Kaina'a oia'o doronai u'ida'a, na'iki aonaa ukaparadanun. ¹⁸Na'apainim oia'o doronai tuukiida'akan an uruu, ukaboota'akan nii uruu imi'i baara iti, udauna'an bozowa'o koditan udako iki, ukuzowa'akan paudako kida, udauna'an udadara'akan, dadara, dadara. Öpishaanii

padamata putominapa-kidaniinao, òaipan ìkodita-kidan wuru'u oia'o doronaiz u'ai, mazan aonaa ìturuan.”

¹⁹ Jesus kian, “Na'apa dii aonaa zii umishidan? Kotua'iki'i naa òmashaapan utuma? Kotua'iki'i naa òna'an òbaiatinan utuma? Puna'aka na'iki wuru'u daonaio-raz ò'ida'ati.”

²⁰ Uruu idi ìna'akan naa uruu Jesus ida'ati. Aizii oia'o doronai tukapa'akan idi Jesus, sariapa udorauta-kidan na'iki uzii'a'akan wuru'u daonaio-raz. Uwazainan naa na'a imi'i baara'a, udako bozowa'akan naa kapam. ²¹ Jesus pishaan daonaio-raz daru, “Na'apam dii ukotua'ikin naa pudani kaikapanu'u?” Daonaio-raz daru kian, “Kotu'u uduusodin iki. ²² Panaadon kida, maonapa da'i oia'o doronai zowiinuzu ukabootan ida'an uruu tikazi di'titi na'iki wunu baoko iti. Pukamunan-kida shoman waunao, na'iki pukaminka'uta waunao, puturuan an pukaminka'utan!”

²³ Jesus kian u'ati, “Kanom nii pukian ‘puturuan an pukaminka'utan’? Ipai aimaakan sha'apan nii pidan ati, umishidan an.”

²⁴ Daonaio-raz daru kian diiwa'o ida'an, “Ògaru, òmishida padamata, mazan òaipan pukaminka'utan ògaru, òmishida kizi kaimanaiman manawun.”

²⁵ Jesus tukapan idi iriba'a naa pidannao kasaba'ukinan padazaba ati, ukian oia'o doronai ati, “Makina'o na'iki maparadanu'o doronai, òaipan pukoditan wuru di'iki'i daonaio-raz, aonaa òaipan pumorotan u'idi'iti powa'a!”

²⁶ Uruu oia'o doronai kadako'okan, uzii'autapa'akan daonaio-raz, udauna'an ukodita'akan naa u'ai. Mawaka'o kawanu'o daonaio-raz tukapa-kao, na'iki ipai pidan kian, “Ei, umawakan!” ²⁷ Mazan Jesus zaamatan uruu paka'u di'iki, ukadishita-kidan naazu.

²⁸ Uruu dauna'an Jesus makon umorotan pasookapa-kizi kabaun nazo iti patominapa-kidaniinao tuma, na'ii ìna'ian na'apauda'u sodi karikaonan. Ìpishaan Jesus, “Kanom ni'o aonaa waturuan wakodita-kidan oia'o doronai?”

²⁹ Jesus dako'atin ìdyaun, “Soo toriinapa-karu ida'an turuu na'apainao oia'o doronainao kodita-kida-kao.”

Jesus paradan koshan pamawakan dau'u

(Matthew 17:22-23; Luke 9:43b-45)

³⁰ Uruu dauna'an Jesus makon patominapa-kidaniinao tuma, ìmakon Galilee Baara an. Aonaa Jesus aipan pidannao aitapan na'iam paugaru, ³¹ utominapatinkida'azon idi patominapa-kidaniinao. Ukian ì'ati, “Daonaio-raz Aokazi Iki'o kaakapaa-kao nii pidannao ati, ìnaou'u nii zowii uruu. Mazan idikinauda'u kamoo dauna'an, ukadishitan nii powaa iti.” ³² Aonaa ìaitapanaatan na'apa'oram ati'o wuru'u ukianuz, na'iki ìtarii papishaanuzu.

Kanom tuubaru'o nii manawun baokoinao ai

(Matthew 18:1-5; Luke 9:46-48)

³³ Na'apain ìkaawan Capernaum iti, ìmorotan kabaun nazo iti. Na'ia'a naa Jesus pishaan ìdyaun. Ukian ì'ati, “Kanom dau'ana'o ukadakotinan dunapota?” ³⁴ Mazan aonaa ìdako'atin uparadan, usha'apanum kau'an dunapota ìkadakotinaanan idi pa'atiaaka, kanom tuubaru'o nii manawun dau'u.

³⁵ Udauna'an Jesus sakanatan na'iki sariapa udapadan 12 patominapa-kidaniinao. Ukian ì'ati, “Kanom aipina'o kiwiini'o nii, marii uruu dawu'tintinan na'iki poitorui

nii kapam ipai pidannao ati.”³⁶ Udauna'an ukadishita-kidan koraidaonaa ikanaa-pu'u, udokobatanuzu na'iki sariapa ukian i'ati,³⁷ “Kanom dapaapa'o bouda'apa kaikapa sodi'o koraidaonaa o'uu ida'an, udapaapan o'garu wuru'u. Na'iki kanom dapaapa'o o'garu, udapaapan wuru'u dyuuda'oraz o'garu kapam.”

Pidan aona'o uto'ora-kizaitapan unao, upaonaru wuru'u

(Luke 9:49-50)

³⁸ John kian u'ati, “Tiichaa, watukapanii pidan kodita-kidan oia'o doronainao pu'uu ida'an, na'iki wamashaata uruu, usha'apanum kau'an aonaa uzaamatinpan wa'ida'ati.”

³⁹ “Aonaa umashaata'ana'azu,” Jesus kian i'ati. “Pidan sha'apata'o umanawun kida'o aimaakan o'uu ida'an, aona'o nii uparadan dikaudan o'dau'an.⁴⁰ Kanom aonaa unyukunuu oian wa'ati, uruu waunao ida'antanpu'o wuru'u.⁴¹ O'kowaadan nii u'ati na'ia'oram pidan taa'o wunu tuza-karu nii o'pidanannao ati o'uu ida'an, na'iki uaitapan idi inao zaamatinpan o'idi'iti, taa-kao nii uwinipinaa u'ati.

Kaimana'o duwu na'iki manau'o duwu

(Matthew 18:6-9; Luke 17:1-2)

⁴² “Aizii pidan dyuudan an wunao kawan sodi kidainao sha'apatan oia'o, na'iki aonaa utaapadan imishidan o'garu, kichana'iki-kia'o manawun wuru'u pidan sha'apataniaz, wuru aia'a udaru'o boodapa-kinai kuba sukuruuta-kaoz ukanau kadu'iki. Udauna'an ukaboota-kaoz paran baoko iti.⁴³⁻⁴⁴ Aizii o'kowaadan u'ati, kaawa'a naa wuru'u Elijah, mazan aonaa pidannao aitapanaatanuzu. Ukau'an puka'u oii-kidan an pugaru, pudukutazu! Kaimana'o nii zii pumakon kakupa-karu di'iti bouda'apa'o puka'u tuma, putaapan ai dya'utam idyaun, udauna'an pukaboota-kaoz nii Tuubaruo Tikazi wu'iti, aona'oraz umakadauzon.⁴⁵⁻⁴⁷ Bouda'apa'o pukidiba oii-kidan an pugaru, pudukutazu! Kaimana'o nii zii pumakon kakupa-karu di'iti bouda'apa'o pukidiba tuma, putaapan ai dya'utam idyaun, udauna'an pukaboota-kaoz nii Tuubaruo Tikazi wu'iti. Bouda'apa'o puawun oii-kidan an pugaru, puso'otazu! Kaimana'o nii zii pumakon kakupa-karu di'iti bouda'apa'o puawun tuma, putaapan ai dya'utam idyaun, udauna'an pukaboota-kaoz nii Tuubaruo Tikazi wu'iti.

⁴⁸ “Na'ii tarabaro dainao nikapa'oraz pidan nanaa,

aona'o nii imawakauzon.

Na'iki wuru'u tikaziz

aonaa na'apainim nii umakada-kaoz.”[†]

⁴⁹ “Na'apa wanyukunui kuzubada-kaoz kawan duwu idi, na'apa pidannao ma'ozakadinan ubaiainpan an kai kaimana'o dau'ati.”[‡]

⁵⁰ “Kaimana'o wuru'u duwuz, mazan duwu manaun ana'a naa, na'apam nii ukuzubaa-kaoz powaa iti? Marii duwu kuzuba'o kawan unao, umashaapa kizi kaiman uiribannao tuma.”

[†]9:48 Isaiah 66:24

[‡]9:49 Na'apa wanyukunui kuzubada-kaoz kawan duwu idi, na'apa pidannao ma'ozakadinan ubaiainpan an kai kaimana'o dau'ati Greek paradan ida'an: “Ipai pidan duwudakaru nii tikazi idi.” Tikazi kii-karu, baiatin-karu ati'o kai imi'i baara'a.

Jesus kakinaopan muudaaka-karu ai

(Matthew 19:1-12; Luke 16:18)

10 Na'iki'o Jesus wa'akan amazada Galilee Baara, umakon Judea Baara an, atii Jordan Wa'o baza iti. Iriba kida pidannao kaawa-kaawan u'ida'ati koshan, na'iki utominapa-kidan idyaun patominapatin-kidauzon kawan da'i idyaun.

² Phariseenao kaawan u'ida'ati itiwaa-kidapa'azon uruu. Īkian u'ati, “Pukowaada wa'ati, wakakinaorinaa taapada pidan muudan paudaiaro?”

³ Jesus kian ī'ati, “Sha'apa'oram kakinaorii Moses taa u'ati?”

⁴ Īkian Jesus ati, “Moses taapadanii pidan saadan muudaaka-karu kaaritannaa, udauna'an turuu umuudan paudaiaro.”

⁵ Jesus kian ī'ati, “Moses saadan wuru'u kakinaorii u'ati unyukunuu dadaran idi'o. ⁶ Mazan Tominkaru sakadan dono patoman amazada na'iki pidan, utoman daonaiora na'iki zun. ⁷ Una'apan idi, daonaiora muudinan padaru na'iki padaro ai na'iki ubauda'apatinan paudaiaro tuma, ⁸ na'iki uruu idi dya'utamainao pidannao bauda'apatinan. Ukau'an aonaa powa'a ipana'a-kidan, soo bauda'apa. ⁹ Kanom Tominkaru bauda'apatanii, aonaa turuu pidan muudaaka-kidan.”

¹⁰ Udauna'an imorotan kabaun nazo iti koshan, Jesus tominapa-kidaniinao pishaan uruu wuru dau'ana'a ukadakotin kiziz. ¹¹ Ukian ī'ati, “Pidan muudan dono paudaiaro, udauna'an amazidan ba'oran zun tuma, oia'o wuru'u usha'apataniaz paudaiaro ati uba'orantapan idi. ¹² Na'apa kapam zun muudan dono paudaiaru, udauna'an omazidan ba'oran daonaiora tuma, oia'o wuru'u osha'apataniaz paudaiaru ati oba'orantapan idi.”

Jesus na'iki koraiziannao

(Matthew 19:13-15; Luke 18:15-17)

¹³ Pidannao kaawa-kidan koraiziannao Jesus ida'ati. Īaipan upishatan idyaun. Mazan utominapa-kidaniinao kashadakowauan pidannao.

¹⁴ Jesus aitapan idi ina'apan, sariapa uto'orauan patominapa-kidaniinao. Ukian ī'ati, “Marii koraiziannao wa'atin o'ida'ati. Aonaa umashaata'ana'a idyaun, usha'apanum kau'an inao kawanu'o wuru'u zaamata'o ni'oraz Tominkaru panaobanaa nii. ¹⁵ Ōkowaadanii u'ati, kanom aona'o uzaamatinan Tominkaru naobanai-tinapakizi iti koraidaonaa zaamatan kawanuzu, aona'o nii umorotan na'iti.” ¹⁶ Udauna'an udokobatan ipai koraiziannao bauda'apa kida, upishatan idyaun paka'u idi, na'iki upishaan Tominkaru kaimanan ī'ati.

Kasha'apauzi'o pidan

(Matthew 19:16-30; Luke 18:18-30)

¹⁷ Jesus makopaanan pu'u koshan dunapota, sariapa pidan wa'atin u'ida'ati zaka-zakaapa. Sariapa ukodoru'ukan ukanaapu ikinapu, na'iki ukian u'ati, “Kaimana'o Tiichaa, kanom dii ōsha'apata ōikodin-kinaa nii karikaonanuo kakupa-karu?”

¹⁸ Jesus dako'atinuzu, “Kandii nii pudakotan ōgaru kaimana'o nii? Aonaa kanom kaimana'o nii, soo Tominkaru bauda'apa. ¹⁹ Puaitapanii Tominkaru kakinaori kidaz. Mana'a puzowia'ana'a pidan; mana'a puba'orantapa'ana'a; na'iki mana'a pukoida-pa'ana'a; mana'a pumariidinauzo'ona'a puiriban dau'u; mana'a pumariidapa'ana'a puiriban puzaamata-kinaa nii usha'apauzi; pumarainapa pudaru na'iki pudaro.”

²⁰ “Tiichaa,” pidan kian u'ati, “Na'apa òmashaapan kotua'iki'i naa, òkoraidaonaan iki òizo'ati wuru'u kakinaorii kidaz.”

²¹ Udauna'an Jesus awunuupan u'idi'iti unauropa patukapanuzu. Ukian u'ati, “Kaina'a bauta'apa'a naa aimaakan pusha'apatan nii zii. Aizii pumako, pusellian ipai pusha'apauz kida, na'iki puraata puikodanii pusha'apauz kida ida'an, putaa'a naa pataka'utinainao atiz. Pusha'apatin an na'apa, pukapuraatanun nii aokazi ii. Udauna'an puwa'ati ò'ida'ati, puda'an kizi ògaru.” ²² Mazan daonaioira abatan idi una'apan pa'ati, sariapa unyukunuu kasha'ora'akan, ukiwan manaunam, ukasha'apauzin idi manawun.

²³ Jesus awunuupan patominapa-kidaniinao kawana'ati, na'iki ukian, “Dadara'o nii kapuraataniinao pidannao morotan Tominkaru naobanai-tinapa-kizi iti.” ²⁴ Sariapa utominapa-kidaniinao di'itinpan uparadan dau'u.

Mazan Jesus kian koshan i'ati, “Òdainao, na'apa dii manawun dadara pidan morotan Tominkaru naobanai-tinapa-kizi iti. ²⁵ Kasha'apanna'o nii manawun kapuraatanu'o pidan morotan Tominkaru naobanai-tinapa-kizi iti, camel podotan ai akosa awun shaawata.”

²⁶ Udauna'an powa'a zii i'di'itinpan, na'iki ikian u'ati, “Kanom mooko turuu ukazannaata-ka?” ²⁷ Jesus awunuupan i'idi'iti, na'iki sariapa udako'atin i'dyaun. Ukian i'ati, “Pidannao aonaa turuu i'isha'apatan wuru'u, soo Tominkaru pa'an turuu usha'apatan ipai aimaakan.”

²⁸ Udauna'an Peter kian u'ati, “Putukapa waunao, wawa'aka'a naa ipai washapauz na'iki aizii wada'anpan naa pugaru.” ²⁹ Sariapa Jesus kian, “Mishi'o wuru'u. Na'ia'oram pidan wa'aka'o padapu, oo pa'inawuzunao, padadakoonao, padaro, padaru, paudainao, oo pazakapun ògaru dikin ii, na'iki Kaimana'o Kuwai dikin ii, ³⁰ taa-karu nii u'ati 100 powa'a zii kabaun kida, na'iki u'inawuzunao nii, na'iki udadakoonao nii, na'iki udaronao nii, na'iki udainao nii, na'iki uzakapun nii, na'iki una'apan pu'u upataka'uta-kaoo nii kapam. Na'iki diina'iti'i uikodinan nii karikaonanu'o kakupa-karu. ³¹ Mazan iriba pidannao kiwiiniinao kai, dawu'itintina'o nii. Na'iki iriba dawu'itiiniinao kai, kiwiita-kida-kaoo nii.”

Jesus kakuwaapan koshan pamawakan dau'u

(Matthew 20:17-19; Luke 18:31-34)

³² Aizii udauna'an Jesus tominapa-kidaniinao, tuukii i'di'itinpan udau'u, ukiwiitan idi pa'ua'ati Jerusalem iti. Na'iki na'a'o baokoinao pidannao, da'anpainao i'dyaun, sariapa itarian kapam. Udauna'an Jesus dapadan koshan 12 patominapa-kidaniinao pana'itinapu baokoinao ai. Uru'u naa ukakuwaapan na'apam nii pasha'apata-kaoo dau'u. ³³ Ukian i'ati, “Uabata. Aizii wamakon Jerusalem iti, na'ia'o nii Daonaioira Aokazi Iki'o, kaakapaa-kaoo nii faadaanao zowaunaanao ati, na'iki tiichaapauzonao ati Moses kakinaori dau'u. Na'iki itaan nii uruu zowii-karu nii, na'iki itaan nii uruu Gentilenao ka'u iti. ³⁴ Uruu idi Gentilenao banikiitan niizu, na'iki isopiautapan niizu, na'iki iba'izian nii uruu. Udauna'an izowian nii uruu. Mazan idikinauda'u kamootan ida'a, ukadishitan nii powaa iti.”

James na'iki John pishaan Jesus manawun-tinapa-karu dau'an

(Matthew 20:20-28)

³⁵ Uruu dauna'an James na'iki John, Zebedee dainao, kaawan Jesus ida'ati. Īkian u'ati, “Tiichaa, kaina'a waaipan pusha'apatan aimaakan wa'ati.”

³⁶ “Kanom dii mooko?” ukian.

³⁷ Īkian u'ati, “Pusakanatan dono putaba di'ii punaobanai-tinan dono, pusakanata-kida pa'i waunao putuma. Bauda'apa pudiwa'ora antanapu, ba'oran pu'ashabaron antanapu.”

³⁸ Jesus kian ī'ati, “Aonaa uaitapan kanom wuru'u upishaaniaz. Turuu mooko uaitapan utuzan ōtuza'azooniaz baiatin-karu kooponnaa di'iki, ōgaru kawan?[¶] Turuu mooko uaitapan uchikaawunuu-kidinan ōchikaawunuu'azoo-kaowawan?”

³⁹ “Turuu,” James na'iki John kian.

Jesus kian ī'ati, “Mishi, utuzan nii wuru'u ōtuza'azooniaz, na'iki uchikaawunuu-kaowawan nii ōchikaawunuu'azoo-kaowawan'ati. ⁴⁰ Mazan aonaa turuu ōsakanata-kidinan unao ōdazaba'a, ōdiwa'ora antanapu oo ōashabaron antanapu. Soo Tominkaru'o nii pa'an taazu, paminziiwataniinao ati.”

⁴¹ Aizii 10 Jesus tominapa-kidaniinao abatan idi kaikapa'o parada-karu'u, sariapa īto'oran James na'iki John ati. ⁴² Uruu idi Jesus dapadan baokopa īdyaun pa'ida'ati, ukian ī'ati, “Uaitapanii mamishida-kainao Tominkaru, dakotinpa'o naobanainao nii, īnaudapa pawaranuitapan ipai pidan na'iki pamanawun-tinpan ida'an īkazowautapan īdyaun. ⁴³ Mazan aonaa ōaipan una'apan. Na'ia'oram unao bii'i aipa'o pamanawunun, marii upoitoruitapa-kidinan ipai baokoinao ati. ⁴⁴ Na'iki kanom umanawun-tinpa'azo'o pairibanna ai, marii upoitoruitapa-kidinan ipai pidanna ati. ⁴⁵ Upu'u zii Daonaiora Aokazi Iki'o, aonaa uwa'atin umanawun-tinpa'anan mani, mazan upoitoruitapa-kidina'anan ipai pidan ati, na'iki ukazannaata'anan pidanna pa'oi'an ai umawakan ida'an.”

Jesus saabaan Bartimaeus awun

(Matthew 20:29-34; Luke 18:35-43)

⁴⁶ Jesus kaawan patominapa-kidaniinao tuma Jericho ati. Udauna'an īdobatapan pu'a'a naa na'iki, iriba pidanna da'anpan īdyaun. Kaina'a pidan isha'o uawun pishautauzo da'i puraata, na'a usakanatapan dunapo'o, Bartimaeus kia'o u'uu. Uruu Timaeus dani. ⁴⁷ Uabatan idi Jesus Nazareth san dobatapan, uruu idi ukadako'okan diiwa'o ida'an. Ukian, “Jesus, David Takaan-daun![§] Pukamunan-kida ōgaru!”

⁴⁸ Iriba pidanna to'orauanuzu īaipan umashaadan. Mazan powa'a zii manawun ukadakon diiwa'o ida'an. Ukian, “David Takaan-daun! Pukamunan-kida ōgaru!”

⁴⁹ Sariapa Jesus kadishita'akan pamakopa-kizi'i. Ukian, “Udapada uruu da'ati'i.”

Sariapa ĩkian u'ati, “Puma'ozakada punyukunuu! Pukadishita, udapadan naa pugaru.” ⁵⁰ Uru'u naa ukaboota'akan pachaakitan, uzaka'uta'akan, uwa'ati'ikan naa Jesus ida'ati.

⁵¹ Jesus pishaanuzu, “Kanom puaiapan ōsha'apatan pu'ati?”

[¶]10:38 Turuu mooko uaitapan utuzan ōtuza'azooniaz baiatin-karu kooponnaa di'iki, ōgaru kawan? oo “Uka'iitan nii mooko wuru'u ōbaiaapan ni'oraz?”

[§]10:47 David Takaan-daun: Kotua'o Tominkaru kian udyuudan nii bauda'apa David Takaan-daun umanawunu'o naobanai nii.

Ishaawun kian Jesus ati, “Tiichaa, òaipan pusaabaan òawun.”

⁵² Jesus kian u'ati, “Pukiwa'a naa! Pumishidan idi ògaru, puawun saabainan.” Sariapa mishi utukapa'akan kaiman, na'iki'o uda'anana naa Jesus.

Jesus morotan Jerusalem iti

(Matthew 21:1-11; Luke 19:28-40; John 12:12-19)

11 Ìmaonapatapaanan pu'a'a naa Jerusalem iti, wiizai kida Bethphage na'iki Bethany pa'inamun, ìkaawan Olive Naawa iti. Jesus dyuudan dya'utam patominapa-kidaniinao, ² ukian ì'ati, “Umako wiizai upa'inamunu'o di'iti. Ukaawan dono na'iti uikodan nii chaakashi** dani ko'idinpan, aona'o zii uzaida-ka. Ubuzuutazu, na'iki una'aka uruu da'ati'i. ³ Na'iki na'ia'oram pidan pishaan an unao usha'apatanii dau'an, ukii u'ati, ‘Naobanai aipanuzu, na'iki kadimana'o nii udyuudan powaa atiz.”

⁴ Uruu ìmako'okan naa ìkoda chaakashi dani dunapo'o, uko'idinpan dobaapazikai paniinomizinaa di'iki. Ìbuzuupan pu'u uzunaa, ⁵ kadishitapainao maonapa na'a kian ì'ati, “Kanom nii ubuzuupan chaakashi dani zunaa?” ⁶ Ìdako'atin ìdyaun na'apa Jesus dyuudan kawana'ati paugaru, uruu dauna'an zii ìtaapadan ìna'akanuzu. ⁷ Ìkaawa-kidan naa chaakashi dani Jesus ida'ati, ìmuudan pachaakitani kida ubarau paawa ati, uruu Jesus zaidan naazu.

⁸ Iriba pidannao kadamaradan pakamichan kida dunapota. Baokoinao dukuan pu'u anabai kida, pokoridi anaba kawan kida'o, maonapa kida'o dunapo an, ìmuudan naa dunapota kidaz Jesus ua'ati. ⁹ Pidannao kiwiitapainao Jesus ai, na'iki baokoinao udawu'itiinao ìwa'atipan kadakoinaanan diiwa'o ida'an. Ìkian, “Marii Tominkaru konaukii-kida-ka! Marii Tominkaru kaimanan di'oraz Naobanai ati'i, kaawa'oraz uaipan kawana'ati!†† ¹⁰ Marii Tominkaru kaimanan wuru ati'i Kingtina'o ni'oraz King David wadaun nii. Marii Tominkaru aokazi ia'o konaukii-kida-ka!”

¹¹ Jesus kaawan dauna'an Jerusalem iti, umorotan Tominkaru Dapu iti, uawunuutan ipai aimaakan kida. Mazan wachuupun idi'i naa ukiwan powaa iti Bethany iti patominapa-kidaniinao tuma.

Jesus paradan fig kadunaa ati

(Matthew 21:18-19)

¹² Ba'oran kamoo, ìwa'atipan pu'u powaa ati Bethany iki Jerusalem ati, Jesus zamazin naa. ¹³ Munapo zii utukapan fig kadunaa kaanaba'o. Uruu idi umakon na'iti utukapa'azon kaaka maniz. Mazan ukaawan dono na'iti, aonaa u'aka nii, soo uanaba pa'idiwaru. Usha'apanum kau'an aonaa ukaakapauzon dono'o zii mani wuru'u. ¹⁴ Jesus kian fig kadunaa ati, “Aona'o nii pu'aka dizoowauzo-ka powa'a!” Utominapa-kidaniinao abatanii wuru'u una'apanuz.

** 11:2 *chaakashi*: English ida'an, donkey.

†† 11:9 Psalm 118:25-26

Jesus waatan selliipainao Tominkaru Dapu iki

(Matthew 21:12-17, 20-22; Luke 19:45-48; John 2:13-22)

¹⁵ Īkaawan dono'o naa Jerusalem iti, Jesus makon Tominkaru Dapu iti, na'iki uwaataabi'ian ipai toriipainao kida uzainao, na'iki selliipainao kida uzainao taa-kariwai ni'o Tominkaru ati. Ipai udorau-kidan shakataaka-kidauzonao puraata mi-isan^{‡‡} kida, na'iki ipai selliipainao wakokoonao taba kida, ¹⁶ na'iki aonaa utaapadan pidannao dobata-kidan patoriinii kida Tominkaru Dapu baara an.

¹⁷ Uruu dauna'an ukakinaotan pidannao, “Tominkaru Paradan saadinpa'o kian: ‘Ōdapu dakota-kaao nii ipai pidannao toriinapa-kizi dapunaa nii.’ Mazan unao ukai-waapanuzu koidimikinao dizinapa-kizi nii.”^{¶¶}

¹⁸ Faadaanao zowaunaanao na'iki tiichaapauzonao Moses kakinaori dau'u abatan idi kaikapa'ora'a, ĩtiwaan paikodan pazowii-kinaa nii Jesus. Usha'apanum kau'an ĩtarian Jesus ai, ĩtukapan idi tuukii manawun ipai pidannao di'itimpan ukakinaopan dau'u.

¹⁹ Wachuupun idi'i naa Jesus kiwan dono'i iki patominapa-kidaniinao tuma.

Jesus parada kiziz fig kadunaa mawakan naa

²⁰ Chaapi'iki ba'oran kamoo, ĩdobatapan pu'u dunapota koshan, ĩtukapa wuru'u fig kadunaa mawaka'aka'a naa atii paoroda iti. ²¹ Peter nyukunuu'aka na'apam Jesus kiauzon da'i, uruu idi ukian, “Tiichaa! Putukapa, puparada kiziz fig kadunaa mawaka'aka'a naa.”

²² Jesus kian patominapa-kidaniinao ati, “Umishida Tominkaru. ²³ Mishi ōkowaadan nii u'ati, sha'apa'oram pidan turuu udyuudan naawazi so'otinan na'iki ukabootinan paran baoko iti, pamishidan ida'an. Aonaan an umishidan, aona'o nii usha'apan uaipan kawana'ati. ²⁴ Ukau'an, ōkian ipai unao ati, ipai kanom upishaanii utoriinpan ida'an, taa-kaao nii u'ati. Soo umishidan ida'an karikaonan. ²⁵ Na'iki na'a-painim ukadishitan utoriinpan dono, umarina'ata unyukunuu oian ba'oran pidan ati; na'apa'o nii udaru Tominkaru aokazi ia'oraz marina'atan ipai u'oian kapam. ²⁶ [Mazan aonaan an umarina'atan oii kida'o pidannao sha'apatanii u'ati, aona'o nii unao Daru marina'atan u'oian kida.”]^{§§}

Jesus pishaa-kaao kanom aipan ati'o usha'apaapan aimakaan kida

(Matthew 21:23-27; Luke 20:1-8)

²⁷ Īkaawan koshan Jerusalem ati, Jesus chi'ika'anpan pu'u Tominkaru Dapu ii, faadaa zowaunaanao, tiichaapauzonao Moses kakinaori dau'u, na'iki Jewnao zowaunaanao kaawan u'ida'ati. ²⁸ Na'iki ĩpishaanuzu, “Kanom dyuudanii pusha'apatani ipai wuru'u aimakaan kidaz? Oo kanom taapadanii pusha'apatani ipai wuru kida'a?”

²⁹ Jesus dako'atin ĩdyaun, “Ōpishaan nii bauda'apa aimakaan karikaonan u'ai, na'iki udako'atin an ōgaru, ōkowaadan nii u'ati kanom aipan ati'o ōsha'apatani

^{‡‡}11:15 *miisa*: English ida'an, table.

^{¶¶}11:17 Isaiah 56:7

^{§§}11:26 Kiwiini'o saada-kariwai ida'a, aonaa di'oraz saadinpanu'u.

wuru kida'a. ³⁰ Ukowaada ò'ati, na'iki'oram dii John chikaawunuupan taa-ka'o u'ati: aokazi iki'o oo pidan di'iki'o?"

³¹ Ìpishautaakapan pa'atiaaka kida, "Wakian an aokazi iki'o, ukian nii wa'ati, 'Kanom ni'o mooko aonaa umishidan uruu?' ³² Mazan wakian an pidan di'iki'o, pidannao to'oran nii wa'ati." (Aonaa ìka'iitan pana'apan, ìtarian idi pidannao ai, ipai pidannao aitanpan idi mishi John Tominkaru prophetin.) ³³ Uruu idi ìkian Jesus ati, "Aonaa waaitapan."

Jesus kian ì'ati, "Õgaru aona'o nii òkowaadan u'ati kapam, kanom taanii òsha'apata-kinaa ipai aimaakan kida."

Awunuutapainao grape baawu dau'a'o

(Matthew 21:33-46; Luke 20:9-19)

12 Udauna'an Jesus paradan ì'ati di'itinapa-kinai kuwai ida'an, "Kaina'a da'i pidan paowa'o grape baawu, ukoratanuzu, ukichadan ka'unaru kuba ida'a pasararoo-kizi nii grape uu, na'iki utoman doko'a'o kabaun watchmantapa-kizai ni'o. Udauna'an uzaamatan pidannao awunuutapainao nii grape baawu. Uruu umakon naa ba'oran wiizai iti. ² Grape karaoda-ka'o dono'o naa, udyuudan naa bouda'apa papoitoru awunuutapainao grape baawu di'iti, pa'idiwau grape dau'ati. ³ Mazan na'ia'a naa awunuutapainao grape baawu zaamatan wuru'u poitoruiz, ìba'izian naa kapamaz, udauna'an ìdyuudan powaa itizu kana'apan. ⁴ Udauna'an udyuudan naa ba'oran poitorui ì'idi'iti koshan. Awunuutapainao grape baawu ba'iziinuza pazowau an kida tuukii, powa'a zii manawun kiwiitapa'o ai. ⁵ Udauna'an udyuudan naa ba'oran papoitoru, uruu ìzowii aka sariapa. Na'apa ìsha'apatan baokoinao kida, ìba'iziatapan ìdyaun na'iki ba'orainao ìzowii. ⁶ Bouda'apa'a naa pidan kaina'a dyuuda-karu nii, naobanai dani umarainpaniaz manawun. Dawu'itiini'i naa udyuudan bouda'apa'o paudani daonaora awunuutapainao grape baawu di'iti. 'Aona'o nii ìka'iitan pasha'apatanuzu,' ukian.

⁷ "Mazan awunuutapainao grape baawu kian, 'Aizii di'i naa kapaoriba'o dani'i. Kadiman, wazowiazu, wazaamata kizi grape baawu u'ai wa'idiwau nii!' ⁸ Uru'u naa ìzaamata'akan naaz, ìzowian naaz, udauna'an ìkabootan naa unanaa munapo grape baawu ai."

⁹ Udauna'an Jesus pishaan pidannao, ukian, "Na'apam nii uzauda-kidan kapaoriba'o sha'apatan ìdyaun? Ipai'o nii uzowiankan wuru'u awunuutapainao grape baawu, udauna'an utaan nii baokoinao atiz. ¹⁰ Mishi, unao aitaazoni'i naa saadakarwaiz kida Tominkaru Paradan ida'a kaikapa'a?

'Wuru'u kuba tomapauzonao kabaun kashadaniaz,

madiwautapa-ka'oraz ìtukapan,

uru'u naa mishi'oraiman umanawunu'o kuba

ipai ba'oran kubanao ai.

¹¹ Uruu Tominkaru kaudin-kizi wuru'u,

umanawunu'oraz utukapa-ka'o."*

¹² Jewnao naobanaanao aitapa Jesus kadakotinan padau'u wuru'u ukaiwaanuz di'itinapa-kinai kuwai. Uruu idi ìaipan padamata pazaamatan uruu, mazan ìtarian iriba'o pidannao ai, uruu idi ìmakon u'ai ìwa'aka'akan naazu.

* 12:11 Psalm 118:22-23

Tax kawinipinaapa-kaao daua'o

(Matthew 22:15-22; Luke 20:20-26)

¹³ Uruu dauna'an Jewnao naobanaanao dyuudan Phariseenao na'iki Herod pidanannao Jesus di'iti, itiwaa-kidapa'ananuzu, iabata'azon uparadan pana'itin. ¹⁴ Uruu ikaawan naa ikian Jesus ati, "Tiichaa, waaitapanii pugaru mishi'o puparadan, aonaa turuu pidan tanawatan pud'iitinpan. Umanawun-tinpainao paradan, aonaa punyukunuupan. Mazan mishi'o pa'an pukakinaopan Tominkaru aipan kawana'ati. Na'apa dii mooko wakakinaorinaa kian? Utaapada wataan tax puraatan-naa kida naobanai Caesar ati, oo aonaa?"

¹⁵ Mazan Jesus aitapa izaamikipa'azon karikaonan, ukian i'ati, "Kandii nii utiwaa-kidapa'azon o'garu? Puna'aka o'ati wizi'i'o puraata sodi, otukapa kiziz." ¹⁶ Sari-apa ina'akan bauda'apa puraata u'ida'ati. Upishaan naa idyaun, "Kanom dikin, oo kanom uu kida diida'a'orazu'u?"

"Naobanai Caesar wuru'u," ikian.

¹⁷ Uruu idi Jesus kian, "Ukau'an utaa naobanai Caesar ati u'idiwau, na'iki utaa Tominkaru ati u'idiwau kapam."

Tuukii manawun i'di'itinpan Jesus dau'u na'apain.

Pishauta-karu kadishita-karu dau'u mawaka-kizai iki

(Matthew 22:23-33; Luke 20:27-40)

¹⁸ Kaina'a Sadduceenao,[†] aonaa imishidan pidan kadishita-kida-kaao nii pamawaka-kizi iki diina'iti'i. Inao kaawan Jesus ida'ati, ipishaanuzu kaikapa'a: ¹⁹ "Tiichaa, Moses saadanii di'ora'a kakinaorii wa'ati. 'Aizii pidan mawakan an, uwa'akan paudaiaro maudani-daun, marii pidan mawaka'oraz inawuzu mazidan otuma, ikaudani kizi mawaka'o dani nii.* ²⁰ Kaina'a 7 inawuzuinao. Kiwiin ituuniz mazidan, mazan aonaa zii pu'u udaiaro kaudanin umawakan naa. ²¹ Uruu idi u'inawuzu udawu'iti'o zaamatan na'iki umazidan pa'inawuzu daiaro-daun tuma, mazan na'apa koshan umawakan, aonaa zii okaudanin pu'u. Udauna'an ba'oran u'inawuzu mazidan otuma, mazan na'apa koshan umawakan, aonaa zii okaudanin pu'u. ²² Ba'oran mazidan otuma na'apa koshan umawakan, udauna'an ba'oran, atii ipai u'inawuzunao mazidan otuma. Mazan ipai daunuuda'u imawakan, na'iki aonaa bauda'apa inao wa'aka'o nii paudani otuma. Atii ba'oran dono, omawakan naa kapam wuru'u idaiaro daunuz. ²³ Aizii pidannao kadishita-kida-kaao dono pamawaka-kizi iki. Na'ia'oram nii daiaroitapa oroo? Usha'apanum kau'an ipai 7 daonaioranao mazidan otuma," ikian.

²⁴ Jesus dako'atin idyaun, ukian, "Pakawan zii mooko aonaa waitapan! Umaaitapan idi'o saadauzo-kariwaiz Tominkaru Paradan, na'iki wuru'u Tominkaru ma'ozakanuz. ²⁵ Mawakainao kadishitan dono kakupa-karu di'iti, Angelnao kawanu'o nii idyaun aokazi ii. Aona'o nii powa'a mazida-karu na'ii. ²⁶ Okowaadan nii unao ati aizii, mishi mawakainao kadishita-kida-kaao nii. Aonaa mooko utukapauzon usaadinpan Moses kaaritan ida'a, tikazi tominan dono'oraz ko'ori'o kaza-

[†]12:18 Sadducee: Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii.

*12:19 Deuteronomy 25:5-6

maka'o di'iki? Na'apa sha'atii usaadinpan Tominkaru paradauzon dono'oraz Moses ati, ukianuz, 'Ögaru Abraham Tominkarun, Isaac Tominkarun, Jacob Tominkarun kapam.' ²⁷ Uruu kakupainao Tominkarun, aonaa mawakainao Tominkarun mani. Tuubaruo ida'an manawun upozawatapan!"

Umanawunu'o manawun kakinaorii

(Matthew 22:34-40; Luke 10:25-28)

²⁸ Kaina'a tiichaapauzo Moses kakinaori dau'u, uabata wuru'u ikadakotinanuz. Utukapan idi kaiman Jesus dako'atin wuru'u Sadduceenao, sariapa uwa'atin Jesus ida'ati upishaanuz, "Na'ia'oram dii umanawunu'o manawun kakinaorii ipai ba'orainao ai?"

²⁹ Jesus kian, "Umanawunu'o manawun di'orazu'u, 'Puabata, Israelitenao! Wuru'u Naobanai waTominkarunuz, soo uruu bauda'apa, Tominkaru. ³⁰ Pumarainapa tuukii Naobanai wuru'u puTominkarunuz ipai punyukunuu iki, ipai pudoronaa ii, ipai pudi'itinpan ida'an, ipai puma'ozakan ida'an kapam.' ³¹ Ba'oran udawu'ati'o umanawunu'o kakinaorii kaikapa'ora'a: 'Pumarainapa ba'oran pidannao na'apa pumarainpan kawan punanaa.'^f Aonaa ba'oran umanawunu'o nii manawun kakinaorii wuru kida aia'a."

³² Tiichaapauzo Moses kakinaori dau'u kian Jesus ati, "Kaiman Tiichaa! Mishi'o kaiwuru'u pukianuz. Uruu mishi bauda'apa'o Naobanai Tominkaru, aonaa ba'oran Tominkaru nii. ³³ Na'apa'o mishi kaiwuru'u. Pumarainapa pa'i tuukii Tominkaru ipai punyukunuu iki, ipai pudi'itinpan ida'an, ipai puma'ozakan ida'an. Marii kizi kapam pumarainpan ba'oran pidan na'apa pumarainpan kawan punanaa. Uruu dya'utama'oraz kakinaorii, powa'a'o zii umanawunun, pidan taan ai kawaodakariwai uzai na'iki ba'oran kida aimakaan taa-kariwaiz Tominkaru ati'o ai," ukian.

³⁴ Jesus aitapa kaiman tiichaapauzo Moses kakinaori dau'u dako'atin paugaru, uruu idi ukian, "Aonaa pumunapon Tominkaru Naobanai-tinpan ai." Uruu dauna'an ipai ba'orainao tarian papishautan ai uruu.

Kanom kaduz dii wuru'u Christ kii-kizaiz

(Matthew 22:41-46; 23:1-36; Luke 20:41-47)

³⁵ Jesus kakinaopan dono Tominkaru Dapu ii, ukian, "Kandii nii mooko tiichapauzonao Moses kakinaori dau'u kian wuru'u Christ dyuuda'azoo-kariwaiz, David takaan-daunu'o nii wuru'u uruuz? ³⁶ Kaimana'o Doronaa ida'ana'o tawuru'u David kiauuzonuz kaikapa'a: Naobanai Tominkaru kian õNaobanaa ati, 'Pusakanata da'a'a õdiwa'ora antanapu atii õmuudan putarubanao puwaranu'u.'⁸

³⁷ "David dakotan pu'u uruu panaobanaa nii, na'apa di'i naa mooko udani-daun wuru'u uruuz?"

Iriba pidannao kasaba'ukinpainauz, konaukii ïabatapan Jesus kuwaa. ³⁸ Ukian naa koshan ï'ati, "Uzaudin pa'i wunao aia'a tiichaapauzonao Moses kakinaori dau'u. Ìnaudapa pakaiwadapan pachi'ikapa-kizi kawana'ati dawuu za'aba'i kida'o kamicha. Na'iki ïaipan pataapa-kaõ umanawun kida'o pidannao nii kasaba'uinapakizai ii kida. ³⁹ Ìaipan pasakanatan taapa-kariwai umanawun-tinpainao pidannao

^f12:31 Leviticus 19:18

§12:36 Psalm 110:1

taba kida ida'a synagoguenao ii, na'iki ĩsakanata'azon kiwiin manawun kida'o tabai ida'a aroapa-karu dono. ⁴⁰ Mazan upu'u ĩpataka'utan zunnao mawakainao ĩda-iarunao, ĩzaamatan ida'an ĩsha'apauz ĩdapu iki. Uruu dauna'an ĩaipan patukapa-kao kaimanainao nii patoriinpan ida'an dawuu kida. Na'apainao pidannao pataka'uta-kao nii tuukii manawun.”

Zuna, mawaka'o odaiaru taan puraata

(Luke 21:1-4)

⁴¹ Jesus sakanatan Tominkaru Dapu ii maonapa puraata taapa-kizinao dazaba'a, uawunuutapan ipai pidannao paidan papuraatan unazo iti. Iriba kapuraataniinao taan dobata kida puraata. ⁴² Udauna'an mapuraatan-ziiwa maudaiaruiba taan dya'u-tam sodi isha'o puraata. Aonaa dobata'o mani wuru'u. ⁴³ Udapadan patominapa-kidaniinao baokopa pa'ida'ati, ukian ĩ'ati, “Ōkowaadan nii u'ati di'ora'a mapuraatanu'o zun taan puraata kinnaa zo'iti powa'a zii manawun ipai ba'orainao ai. ⁴⁴ Usha'apanum kau'an baokoinao taan, aonaa paaiapani'i naa mani puraata, mazan oroo pamapuraatanun pu'u, ipai otaan pataapanii sodi puraata pamashaapa-kinnaa ni'o padamata.”

Jesus kian Tominkaru Dapu kaboobi'ii-karu nii

(Matthew 24:1-2; Luke 21:5, 6)

13 Jesus koditan pu'a'a naa Tominkaru Dapu iki, bauda'apa utominapa-kidanii kian u'ati, “Putukapa Tiichaa! Konaunam mishi kabaun na'iki ukoraran-naa toma-kao, kaiman mishi ĩtomanuzu udaru kida'o kuba idi!”

² Sariapa Jesus kian u'ati, “Putukapa wuru'u udaru'oraz kabaun na'iki ukoraran-naa kidaz? Aona'o nii bauda'apa kuba mashaapan pamuuda-kizinao'a, ipai'o nii ikaboobi'ii-kao kida.”

Jesus tominapa-kidaniinao baiaapan nii oia'o

(Matthew 24:3-14; Luke 21:7-19)

³ Uruu dauna'an Jesus sakanatapan Olive Naawa ii Tominkaru Dapu pa'ina-mun, sariapa Peter, James, John na'iki Andrew pishaan uruu pairibannao daida'an, ⁴ “Pukowaada wa'ati na'apainim nii zii di'ora'a sha'apanu'u. Kanoma'o nii sha'apa, waaitapa-kinnaa nii usha'apa'azon naa.”

⁵ Jesus kian ĩ'ati, “Uzaudin pa'i, aonaa utaapada'ana'a pidan mariidan unao. ⁶ Iriba pidannao kaiwaan nii ō'uu, “Ōgaru uruu!” ĩkian nii, ĩmariidan nii kapam iriba ba'oran pidannao kida. ⁷ Mana'a utaria'ana'a uabatan dono tarubainao miza-ataakapan, na'iki uabatan dono kadakotin-karu munapo'o tarubainao mizaataakati-nan dau'u. Na'apa kida'o aimakaan sha'apan nii, mazan aonaa zii amazada iko-da'azon patokon mani wuru'u. ⁸ Wiizai kida mizaataakan nii pa'atiaaka; donoi kida mizaataakan nii pa'atiaaka. Kaina'a'o nii imi'i nakainan ipai amazada kawana'ati, kaina'a'o nii zamazi-karu kida kapam. Mazan baiatin-karu kida sakadinan zii karikaonan wuru'u. Shakata'azo'o koraidaonaa kaziwan sakadinan kawanu'u zii wuru'u.

⁹ “Ukau'an uzaudinpa'a naa pa'i. Usha'apanum kau'an uzaamata-kao nii, na'iki una'aka-kao nii kootowapa-kizai iti. Uba'izii-kao nii synagogue ii kida; ukadishitan nii kazowautapainao wiizai kida na'iki kingnao kanaapu ati ōgaru dikin ii;

ukowaada kizi kapam Kaimana'o Kuwai ōdau'ana'o. ¹⁰ Mazan amazada tokon kaawan ua'ii, marii kizi kiwiin Kaimana'o Kuwai kowaada-ka'o ipai wiizai kawana'ati.

¹¹ “Aizii uzaamata-ka'o dono, na'iki ukootowapa-kida-ka'o dono, mana'a udi'it- inpa'ana'a upishaa-ka'o ua'ii na'apam nii ukian. Mazan upishaa-ka'o dono'o naa, ukowaada'aka kanom dyuuda-kariwai ukowaadan. Usha'apanum kau'an aonaa unaou'o nii mani parada, mazan Kaimana'o Doronaa taan nii uaitapa-kinaa nii na'apam nii ukian.

¹² “Uruu dono pidannao zowii-kidan nii pa'inawuzunao. Daruinao na'apa'o nii ūzowii-kidan paudainao. Daniinao kashadapan nii padarunao na'iki padaronao, na'iki ūzowii-kidan nii ūdyaun. ¹³ Ipai'o nii pidannao to'ora-kizaitapan unao ōgaru dikin ii. Mazan kanom tuuda'o ipai wuru kida'a atii utokon iti, kazannaata-karu nii uruu.

Kichana'iki-kia'o aimakaan sha'apan nii

(*Matthew 24:15-28; Luke 21:20-24*)

¹⁴ “Mazan utukapan dono'o naa kachama'idiikia'o aimakaan muuda-ka'o aonaa uaiapa-kizinaou'u mani, na'iki umana'idii-kidan amazada pidan ai.” (Marii awunuu- tapa'o kaarita di'itapan na'apa'oram saada-kariwaiz.) “Ukau'an marii mashaapainao Judea Baara ii kidoopan naa miduku'o kida iti.” ¹⁵ Pidannao sookapa'o paniba ii, marii kizi aonaa umorotan padapu nazo iti powaa iti aimakaan pana'aka'azoonii dau'ati. ¹⁶ Pidannao kaudina'o pazakapun ii, marii kizi aonaa ukiwan padapu iti pachaakitan dau'ati. ¹⁷ Kasha'ora'o nii manawun aimakaan sha'apan ki'iwii-ziiwanao ati uruu dono, na'iki daroinao biidapainao zii ūdainao ati, uruu kamoona kida kaawan dono. ¹⁸ Utorinapa Tominkaru ati aonaa kizi usha'apan amazada wadidiizon dono!†† ¹⁹ Usha'apanum kau'an wuru'u kichana'iki-kii kida'oraz aimakaan sha'apan dono, powa'a'o nii zii manawun ukichana'iki-kian aimakaan sha'apa'o, amazada sakadin- kizi iki'o ai, na'iki kai'i aimakaan sha'apan ai. Na'iki aona'o nii aimakaan sha'apan na'apa powa'a koshan. ²⁰ Mazan Naobanai awutapadan nii wuru'u usha'apan kamoona kidaz, aonaan an mani, aona'o nii bauda'apa pidan kakupan. Upi- danannao kaina'an idi'o wuru'u uawutapadanuz kamoona kida. ²¹ Uruu dono, na'ia'oram pidan kian an pu'ati, ‘Putukapa, di'i Christ!’‡‡ oo ‘Putukapa, kindi'ii zu'u’ mana'a pa'i pumishida'ana'a uruu. Aonaa mishi'o mani wuru'u. ²² Dakotinpainao Christ nii na'iki dakotinpainao prophetnao nii kaawan nii, imariidapa'anan pidannao karikaonan. Ūsha'apatan nii manawun kida'o aimakaan di'itinapa-kida'o nii pidan ūtanawata-kinaa nii Tominkaru pidannao pana'iti, ūturuuan an mazan. ²³ Uza- uudin kizi pa'i! Ōkowaadan u'ati ipai wuru kida'a, usha'apan ua'ia'o zii wuru'u.

** 13:14 Daniel 11:31

†† 13:18 amazada wadidiizon dono: kichana'iki-kii manawun chi'ikapa-karu amazada wadidiizon dono. English ida'an udakota-ka'o ‘winter.’

‡‡ 13:21 Christ: wuru'u Tominkaru dyuudaniaz papidanannao zannaa nii. Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinoo di'ii.

Daonaiora Aokazi Iki'o wa'atin dau'o

(Matthew 24:29-35; Luke 21:25-33)

²⁴ “Na'apain uruu dono kichana'iki-kia'o aimakaan sha'apan dauna'an, kamoo marutan nii na'iki kauzu aona'o nii ukanadan powa'a. ²⁵ Wizinao kida waota'o nii aokazi iki, na'iki ipai'o nii aimakaan wuru'u doko ii kida'oraz zikadinan. ²⁶ Uruu dauna'an Daonaiora Aokazi Iki'o aidinan ni'i naa, uwa'atin nii isha'iz bii an, umanawunu'o ma'ozaka-karu na'iki umanawunu'o konaunama-karu ida'an. ²⁷ Udyuudan nii pa'angelinnao ipai amazada shakaru ii aka, imi'i baara ana'oraz, ikasaba'uka kizi ipai Tominkaru zaamatanii papidanannao nii.

²⁸ “Marii kizi fig kadunaa tominapa-kidan pugaru. Putukapan dono ukadunaa pa'ishizo-dinan na'iki pa'ina'o uanaba sodi kida koditan, puaitapa pidan paow-inpan kamoo maonapatan wuru'u. ²⁹ Na'apa kapam kichana'iki-kia'o aimakaan kida sha'apan dono, puaitapan nii ōkaawa'azon kamoon maonapatan naa wuru'u. ³⁰ Ōkowaadan nii u'ati aimakaan mishi'o, ipai'o nii aimakaan kida sha'apan na'apa, kai'o pidannao mawakan ua'ii ipai. ³¹ Aokazi na'iki imi'i baara mainaabatinan nii, mazan ōparadan kida aona'o nii na'apainim umainaabatinan.

Ukaawan kamoon, aonaa uaitapa-ka'o

(Matthew 24:36-44)

³² “Aona'o nii bauda'apa pidan aitapan na'apainim nii oo na'iam nii kamoo wuru sha'apanu'u, aona'o nii Angelnao aokazi ia'o oo Tominkaru Dani aitapan, soo Tominkaru'o nii aitapa pa'anaz. ³³ Puawunuutapa, puzaudin, usha'apanum kau'an aona'o nii puaitapan na'apainim nii wuru sha'apanu'u. ³⁴ Pidan makon kawanu'o padapu iki na'iki uwa'akan papoitorunao awunuutapa'o niizu, ipai ukakaudin-kizitan idyaun, na'iki udyuudan taapa'o nii paniinom mashaapan zaudinapa. ³⁵ Puawunuutapa, ukau'an, aona'o nii puaitapan na'apainim nii kadapu'o kaawan powaa ati, panaadon wachuupunin oo tomun-zikon, oo kuruku ka'aran-panin, oo kamoo koditanin. ³⁶ Ukaawan dono masha'apakiaka, aonaa kizi pa'i uikodan puda'awupan. ³⁷ Na'apam ōkian u'ati aizii, ōparadan ipai pidan ati'o wuru'u: ‘Uzaudinapa!’ ōkianuz.”

Jesus zowau kaduunuu-ka'o Bethany ii

(Matthew 26:1-16; Luke 22:1-6; John 11:45-53; 12:1-8)

14 Uruu dono dya'utam kamoo baokopainpauzo-karu kamoo kaawan ua'ii, na'apain Jewnao nyukunuitapauzon pakazannaatauzo-ka'o kamoon, Egypt Baara sannao ai, na'iki na'apain bread nikauzo-ka'o mawiki'ina'o. Faadaanao zowau-naanao na'iki tiichaapauzonao Moses kakinaori dau'u dawatan na'apam kizi pazaamatan Jesus pidannao daida'an, ūaipan pazowiinuzu. ² Mazan ikian, “Aonaa kizi pa'i washapatanuzu baokopainapa-karu dono, panaadon wato'orataaka-kidan pidannao pa'atiaaka na'iki wa'ati kapam.”

³ Na'apain Bethany ia'o Jesus, Simon, kabishopankauzo kichana'iki-kizai bishoi idi dapu ii. Jesus aroapatinan pu'u, zun morotan ona'akapanii moto sodi, kuba idi'o utoma-ka'o, paida'o kaduunuribai kawinipina'o idi, nard kia'o udakota-ka'o. Oda'atan moto sodi, udauna'an oshootan naa wuru'u kaduunuribai Jesus zowau di'iti. ⁴ Pabi'i kida pidannao na'a'o to'oran, ikian pa'atiaaka, “Kandii ni'o kadu-

unuribai wakuda-ka? ⁵ Turua'o padamata usellii-ka? doobata 300 wizi'i kida'o pu-raata[¶] ai, udauna'an uwinipinaa taa-ka? pataka'utinainao ati!" Īdakoopan kapam oroo wuru'u ĩna'apanuz.

⁶ Mazan Jesus kian ĩ'ati, "Marina'a oroo! Kanom nii unyukunuitapanuzo? Kaimana'o wuru'u osha'apataniaz o'ati. ⁷ Karikaonanu'o nii pataka'utinainao pidanao na'an unao tuma, turua'o nii ukaminka'utan ĩdyaun uaipan kawana'ati. Mazan oġaru aona'o nii o'na'an utuma karikaonan. ⁸ Osha'apatan pasha'apata'azoonii; oshoontan kaduunuribai o'mada di'iti, ominziiwatan o'nanaa o'dida-ka? ua'ii. ⁹ Aizii mishi'o o'kian u'ati, na'iam dono Kaimana'o Kuwai kowaada-ka? ipai amazada kawana'ati, wuru'u osha'apataniaz o'ati kowaada-ka? nii onyukunuitapa-kinao nii."

¹⁰ Udauna'an Judas Iscariot, uruu 12 Jesus tominapa-kidaniinao bii iki'o makon faadaanao zowaunaanao di'iti, ukaakapa'anan Jesus ĩ'ati. ¹¹ ĩabatan idi una'apan, sariapa ĩkonaukian. Na'iki ĩkian ĩtaan nii puraata u'ati. Uruu dauna'an udi'itinpan naa na'apam kizi pakaakapaan Jesus ĩ'ati.

Ubaukapan naa Jesus aroopan Passover Kamoon dono

(*Matthew 26:17-30; Luke 22:7-23; John 13:21-30; 1 Corinthians 11:23-25*)

¹² Aizii kiwiitapa'o kamoo Bread Mawiki'ina'o Nikauzo-ka? Kamoon kida dono, na'apain kapam kaznizonao zowiauzo-ka? Passover wanyukunuunaa nii. Uruu idi Jesus tominapa-kidaniinao pishaanuzu. ĩkian u'ati, "Na'iam nii puaipan waminziiwa-kidan Passover wanyukunuunaa?"

¹³ Uruu dono udyuudan dya'utam patominapa-kidaniinao, ukian ĩ'ati, "Umako dono? it, na'ii uikodapan nii daonaiora kapowanka'o wunu moto zo'an. ¹⁴ Uda'an uruu atii kabaun it, umorota-kiziz. Na'ii upishaa kadapu'o, na'iki ukii pa'i u'ati, 'Watiichaan kian, na'ia'oram dii kabaun nazoo putaan nii u'ati, unika-kizi ni'oraz Passover wanyukunuunaa patominapa-kidaniinao tuma?' ¹⁵ Udauna'an kadapu'o tukapa-kidan u'ati udaru'o kabaun nazoo na'iki doko'o kapam, minziiwata-kariwai'i naa unazoo aroapa-karu ua'ii. Na'ia'a naa pa'i uminziiwata ipai aimakaan wa'ati."

¹⁶ Udauna'an wunaou'u dya'utamainaouz mako'okan naa dono? it. ĩkaawan na'iti, na'apa mishi ipai aimakaan sha'apan Jesus paradan kawana'ati. Uruu idi na'ia'a naa ĩminziiwatan Passover wanyukunuunaa.

¹⁷ Aizii kamoo tipitan dauna'an, uruu'u naa Jesus kaawan 12 patominapa-kidaniinao tuma. ¹⁸ ĩaroapatinan pu'a'a naa miisa^{§§} ida'a, Jesus kian ĩ'ati, "Mishi'o o'kian, bauta'apa pidan unao bii iki'o aroapatina'o o'tuma zaamata-kidan nii oġaru o'tarubanao ati."

¹⁹ Sariapa ĩmanaunama'akan kida na'iki ĩpishaanuzu padawu'atiaaka kida. ĩkian u'ati, "Aonaa mazan oġaru mani, mishi?"

²⁰ Sariapa Jesus kian ĩ'ati, "Bauta'apa pidan unao bii iki'o, damota'oraz bread patumaaka o'tuma. ²¹ Daonaiora Aokazi Iki'o mawaka'o nii na'apa Tominkaru Paradan saada-kariwaiz kian kawana'ati. Mazan kasha'ora'o nii manawun wuru pidan baiiaapanu'u zaamata-kida'o ni'oraz Daonaiora Aokazi Iki'o patarubanao ati. Kaiman zii mani aonaa ushakatauzon."

[¶]14:5 300 wizi'i kida'o puraata: bauta'apa'o wunu kaudin-karu winipinaa.

^{§§}14:18 miisa: English ida'an, table.

²² Īaroapatinan pu'u, uzaamatan bread na'iki utoriinpan Tominkaru ati udau'an. Udauna'an udu'uubi'ian bread na'iki utaanuzu ĩkawana'ati, na'iki ukian ĩ'ati, "Unika, ōnanaa wuru'u."

²³ Udauna'an uzaamatan koopo kawazo'o wine idi, na'iki utoriinapa-kidanuz Tominkaru ati. Udauna'an utaanuzu koshan ĩ'ati na'iki ipai ĩtuzan koopo di'iki. ²⁴ Jesus kian, "Di'ora'a ōzain shoota'o ni'oraz iriba pidannao ati, uruu wuru'u kainaabata'o ni'oraz mishi'o nii Tominkaru sha'apatan pasha'apata'azooniaz pidannao ati." ^{*} ²⁵ Ōkowaadan u'ati, aona'o nii powa'a ōtuzan wine, atii diina'iti'o nii zii ōtuzan pa'ina'o wine pa'an Tominkaru Naobanai-tinapa-kizi ii!"

²⁶ Uruu dauna'an ikunuian kunui Tominkaru ati, udauna'an ĩmakon Olive Naawa iti.

Jesus kowaadan Peter ati, utaapa-kidan nii paaitapan paugaru

(Matthew 26:31-35; Luke 22:31-34; John 13:36-38)

²⁷ Jesus kian ĩ'ati, "Ipai'o nii uwa'akan ōgaru, na'apa usaadinpan kawan Tominkaru Paradan ida'a kaikapa'a:

'Ōzowian nii kaznizonao taapiki, na'iki ipai'o nii kaznizonao

makoodanainan pana'iti kida,' kia'oraz.†

²⁸ Mazan ōkadishita-kida-ka'o dauna'an ōmawaka-kizi iki, ōmakon nii u'ua'ati Galilee Baara iti."

²⁹ Peter kian u'ati, "Baokoinao mani wa'akan nii pugaru, mazan ōgaru, aona'o nii ōwa'akan pugaru!"

³⁰ Jesus kian Peter ati, "Ōkowaadan nii pu'ati, kuruku ka'aranpan ua'ii itamau aizii aiwaka'an, idikinau'o nii pukian pidannao ati aonaa puaitapan ōgaru."

³¹ Powa'a zii Peter ma'ozakadinan, ukian, "Aonaa na'apainim nii ōkian aonaa ōaitapan pugaru, atii ōzowii-ka'o putuma!" Ipai ba'oran tominapa-kida-kariwainao, na'apa kida ĩkian kapam.

Jesus toriinpan Gethsemane ii

(Matthew 26:36-46; Luke 22:39-46)

³² Udauna'an ĩkaawan amazada Gethsemane kia'o udakota-ka'o di'iti, na'ii Jesus kian patominapa-kidaniinao ati, "Usakanatapa zii da'a'a ōtoriinpa'anan pu'u di'itanpu'u." ³³ Una'aka Peter, James, na'iki John patuma. Udauna'an tuukii ukasha'orran, udopian panyukunuu ii. ³⁴ Ukian ĩ'ati, "Tuukii manawun ōnyukunuu kasha'oran dikintan ōgaru, mawaka-karu di'iti manawun ōabatanuz. Una'a da'a'a, upokodapa pa'i."

³⁵ Masakauda'u umunapon umako'okan ĩ'ai, uwashatinan paawun baara iki-napu, imi'i baara iti, na'a'a naa utoriinpan, aonaa padamata uaipan pabaiaapan pataka'utin-karu. ³⁶ "Paapaa, Ōdaru, ipai aimaakan masha'apannaa pu'ati. Turuu pudobata-kidan wuru'u ōbaiaapa'azooniaz ō'ai. Mazan aonaa ōaipan kawana'ati mani, soo puaipan kawana'ati pa'an."

***14:24** Tominkaru sha'apatan pasha'apata'azooniaz pidannao ati: uruu dakota-ka'o Pa'ina'o Covenant. Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii, 'covenant' waranu'u.

†**14:27** Zechariah 13:7

³⁷ Udauna'an ukaawan powaa ati patominapa-kidaniinao ida'ati, uikodan ĭdyaun da'awu'u naa. Ukian Peter ati, “Simon, puda'awun wuru'u? Aonaa puka'iitan pupokodapan masakauda'u karikaonan?” ³⁸ Jesus kian ĭ'ati, “Upokodapa na'iki utoriinapa aonaa kizi oia'o tiwaa-kidapan unao. Udoronaa minziiwa padamata, mazan unanaa ii aonaa uturuuan.”

³⁹ Udauna'an ukiwan koshan patoriinapa-kizi iti, na'apa koshan utoriinpan kiwi-itapa'o kawan. ⁴⁰ Uruu dauna'an ukaawan koshan patominapa-kidaniinao ida'ati, uikodan ĭdyaun da'awu'u naa; aonaa ĭka'iitan papokodapan. Na'iki aonaa ĭaitapan na'apam pakian u'ati.

⁴¹ Ukaawan dono ĭ'ida'ati idikinautan ida'a, ukian ĭ'ati, “Pakawan zii uda'awupan usokapan zii? Turua'a naa! Aizii Daonaiora Aokazi Iki'o kaakapaa-kaoa'a naa oiainao pidannao ati. ⁴² Ukadishita'a naa, wamako'o naa. Utukapa kaawa'a naa kaakapa'oraz oġaru!”

Jesus zaamata-kaao dau'o

(Matthew 26:47-56; Luke 22:47-53; John 18:3-12)

⁴³ Jesus kadakotinan pu'u zii, Judas kaawa'akan naa. Uruu 12 utominapa-kidaniinao bii iki'o. Utuma iriba pidannao kamarian-tinpainao na'iki ka'utapainao pazowiin kida kaawan. Wunao dyuudaniinaou'u faadaanao zowaunaanao, tiichaa-pauzonao Moses kakinaori dau'u, na'iki kazowautapainao Jewnao. ⁴⁴ Aizii wuru'u kaakapaamikitina'oraz kakinaotani'i naa wuru'u tarubainaouz. Ukian ĭ'ati, “Pidan oġkissitaniaz, uruu wuru'u uaipaniaz. Uruu pa'i uzaamata na'iki una'aka'a naazu.”

⁴⁵ Judas makon sariapa Jesus di'iti, ukian u'ati, “Tiichaa.” Na'iki ukissita'akan naazu. ⁴⁶ Uru'u naa ĭzaamata'akan Jesus.

⁴⁷ Mazan bauda'apa pidan na'a'o ukadishitapan so'otan pamarian usa'ukan Umanawunu'o Faadaa poitoru tain. ⁴⁸ Sariapa Jesus paradan ĭ'ati, ukian, “Kandii nii uwa'atin oġdau'ati, una'akan umarian na'iki uzowiin kida, uzaamata-kinnaa nii oġaru; zowii-miki nii utaapan oġaru? ⁴⁹ Ipai kamoo oġkakinaopauzon unao Tominkaru Dapu ii, na'iki aonaa uzaamatan oġaru. Mazan marii saada-kariwaiz kida Tominkaru Paradan ida'a'oraz mishiinan.” ⁵⁰ Udauna'an ipai utominapa-kidaniinao kidoopan, ĭwa'aka'akan naa uruu.

⁵¹ Pa'ina'o zii daonaiora da'anapatinan Jesus dawu'ati, aona'o ukaiwadapan kamicha, soo ushibatapan pamada kamicha idin idi karikaonan. Tarubainao tiwaan pazaamatanuzu, ⁵² mazan udima'akan ĭ'ai makamichan-daun, uwa'aka'akan naa pashibirinaa kamicha idin ĭtuma.

Jesus tiwaa-kidapa-kaao

(Matthew 26:57-68; Luke 22:54-55, 63-71; John 18:13-14, 19-24)

⁵³ Na'iki'o ĭna'akan Jesus Umanawunu'o Faadaa dapu iti. Na'ii ipai faadaanao zowaunaanao, ipai kazowautapainao Jewnao, na'iki ipai tiichaa-pauzonao Moses kakinaori dau'u baokopatinan. ⁵⁴ Peter na'iti umakon udawu'ati munapo uwa'akinpan, udauna'an umorota'akan naa Umanawunu'o Faadaa dapu panibazooti iti. Na'ia'a naa usakanatapan awunuutapainao kabaun tuma uwiichadinpan tikazi di'iti.

⁵⁵ Uru'u naa faadaanao zowaunaanao na'iki ipai ba'orainao kootowapakidauzonao pidannao tiwaan paikodan kowaada-karu nii dikauda'o Jesus sha'apatan pazowii-kida-kinnaa niizu, mazan aonaa ĭikodan. ⁵⁶ Iriba pidannao mariidinan

Jesus dau'u, mazan pana'a kida iparadan karikaonan. ⁵⁷ Udauna'an ba'oran pidannao kadishitan imariidinan Jesus dau'u, ikian, ⁵⁸ “Waabatanii ukian kaikapa'a: ‘Ok-aboobi'ian nii wuru'u Tominkaru Dapuz pidannao tomaniaz, idikinauda'u kamoo dauna'an okadishita-kidan nii ba'oran, aonaa pidan tomanii mani.’” ⁵⁹ Inao kapam pana'a kida iparadan karikaonan.

⁶⁰ Umanawunu'o Faadaa kadishitan ikanaapu ati, upishaan Jesus kaikapa'a: “Aona'o nii pudako'atin kaiwuru'u iparadan pudau'oraz?” ⁶¹ Mazan Jesus mashaapan mashaa, aonaa uparadan. Powa'a koshan Umanawunu'o Faadaa pishaan uruu, “Pugaru mishi Christ, Kaimana'o Tominkaru Daniz?”

⁶² Jesus kian, “Mishi ogaru wuru'u. Utukapan nii Daonaiora Aokazi Iki'o sakanatan Tominkaru umanawunu'oraz diwa'ora antanapu; utukapan nii kapam uwa'atin isha'iz tuma aokazi iki!”

⁶³ Jesus na'apan idi, sariapa Umanawunu'o Faadaa kuzuuta'akan pakamichan pato'oran idi, “Aona'a naa waaipan ba'oran paradan powa'a! ⁶⁴ Uabata na'apam uwa-zootapa'azon Tominkaru. Ukau'an na'apam ukian?” Ipai ikian, usha'apatan idi na'apa'oraz oia'o, marii uzowii-ka.

⁶⁵ Pabi'i kida pidannao na'ainao sopitan pazaadako Jesus di'iti. Ishibatan uawun, udauna'an izowitanuzu. Ikian u'ati, “Kanom zowita'oraz pugaru?” Na'iki watchmantapainao na'aka'akan naaz, ita'iautapaanan naa uruu kapam.

Peter kian aonaa uaitapan Jesus

(Matthew 26:69-75; Luke 22:56-62; John 18:15-18, 25-27)

⁶⁶ Peter na'ian pu'u Umanawunu'o Faadaa panibazooti baara ii, bouda'apa poitoruiaba kaawan na'ati. ⁶⁷ Otukapan dono Peter tanaapatinan tikazi ida'a, sariapa oawunuupa'akan u'ati. Okian, “Pugaru na'ia'o kapam Jesus Nazareth san tuma. Mishii?”

⁶⁸ Sariapa umariidina'akan. Ukian o'ati, “Aonaa oaitapan kanom dau'ana'o wuru'u pukadakotinanuz.” Uruu idi umakon paniinom iti. Uru'u naa kuruku ka'aranpa'akan naa.

⁶⁹ Poitoruiaba tukapan uruu na'ii, sariapa okian koshan na'ainao kadishitapan ati, “Mishi'o uruu iminauda'u!”

⁷⁰ Mazan Peter mariidan idyaun koshan.

Masakauda'u uruu dauna'an kadishitapainao na'a pishaan naa Peter koshan. Ikian, “Mishi'o pugaru iminauda'u, pugaru kapam Galilee Baara san.”

⁷¹ Udauna'an Peter kian, “Na'apam okian mishi'o wuru'u! Marii Tominkaru pataka'utan ogaru omariidinan an! Okian, aonaa oaitapan kanom dau'ana'o wuru'u ukadakotinanuz!”

⁷² Uru'u naa kuruku ka'aranpan naa koshan itamautannaa; sariapa Peter nyukunuuan na'apam Jesus kiauuzon da'i pa'ati, “Kuruku ka'aranpan ua'ii itamau, idikinau'o nii pukian aonaa puaitapan ogaru.” Na'iki'ora'a naa uzaada'akan tuukii.

Jesus na'aka-ka'o Pilate di'iti

(Matthew 27:1-2, 11-14; Luke 23:1-5; John 18:28-38)

15 Chaapi'ikiiman, faadaanao zowaunaanao baokopatinan kazowautapainao Jewnao tuma, na'iki tiichaapauzonao Moses kakinaori dau'u, na'iki ipai kootowapa-kidauzonao pidannao tuma. Inaou'u naa baokopatan padi'itinpan kadi-

mana'o ida'an na'apam kizi pasha'apatan uruu. Uruu dauna'an ĩdodotan Jesus anoba kida chain idi, na'iki'o ĩna'akan naazu Pilate di'iti. ²Na'ia'a naa Pilate pishaanuzu, ukian Jesus ati, “Pugaru mishi Jewnao naobanaa king?”

Jesus kian u'ati, “Na'apa'o kaiwuru'u pukianuz.”

³Udauna'an faadaanao zowaunaanao kian Jesus dau'an, “Usha'apatauzonii iriba oii kida'o aimaakan.” ⁴Udauna'an Pilate pishaan koshan Jesus, ukian u'ati, “Aonaa na'apam pukian pukazannaatin-kinaa nii? Puabata na'apam ĩparadan kida pu-dau'an.” ⁵Mazan aonaa na'apam Jesus kian powa'a. Uruu idi Pilate di'itinpan tuukii.

Pilate dyuudan Jesus zowii-ka

(Matthew 27:15-26; Luke 23:13-25; John 18:39—19:16)

⁶Ipai wunu, wuru kaawan dono'o baokopainapa-karuz (ĩnyukunuitapauzonuz da'i pakazannaatauzo-ka kmoon), Pilate kodita-kidauzonii bauda'apa pidan taraa-kizai iki, pidannao aipan kawana'ati da'i. ⁷Uruu dono kaina'a'o pidannao miza-atakapauzonao tiwautauzo pawaatan Romannao pawii ai, na'iki ĩzowiinii pidannao; uruu idi ĩtaraa-ka. ĩbii'i kaina'a pidan Barabbas kia'o u'uu. ⁸Ipai kasaba'uk-ĩnpainao pidannao wa'atin Pilate kanaapu ati, ĩpishaan uruu ĩaipan ukodita-kidan bauda'apa taraapa-kariwai pidan, na'apa usha'apatauzonii kawana'ati ipai wunu. ⁹Pilate pishaan ĩnao, “Uaiapa sha'a ōmuudan na'iki ōkodita-kidan wuru'u Jewnao naobanaaz?” ¹⁰Uaitapan idi'o wuru'u faadaanao zowaunaanao kishauzin wuru'u ĩkaakapaanuz Jesus u'ati. ¹¹Mazan faadaanao zowaunaanao dyuudan ipai pidannao pishaan Pilate, ĩaipan Barabbas kodita-kida-ka. ¹²Pilate kian koshan kasaba'ukĩnpainao pidannao ati, “Na'apam mooko uaipan ōsha'apatan wuru'u Jewnao naobanaa, king ukii kiziz?”

¹³Ipai ĩparadan diiwa'o ida'an koshan Pilate ati, ĩkian, “Marii utauka-ka Cross di'iti!”

¹⁴“Kanom mooko oia'o nii usha'apatan?” Pilate kian.

Powa'a zii manawun ĩdiwadan paparadan, ĩkian, “Marii utauka-ka Cross di'iti!”

¹⁵Pilate aipan idi pakaimandan wuru'u iriba'oraz pidannao nyukunuu, uruu idi ukodita-kidan naa Barabbas ĩ'ati taraa-kizai iki. Uruu dauna'an udyuudan soldyaanao ba'izian Jesus atii shashota umada, na'iki udyuudan naa kapam ĩtaukanuzu Cross di'iti.

Soldyaanao banikiitan Jesus

(Matthew 27:27-31; John 19:2-3)

¹⁶Na'iki'o soldyaanao morota-kidan Jesus Romannao dapunaa nazo iti, na'ii ĩdapadan ipai baokopa ba'oran soldyaanao. ¹⁷ĩkaiwada-kidan wuza'o chaakita Jesus ati, udauna'an ĩtoman kowamai kawanu'o kaiwada-karu kadunaa idi, udauna'an ĩmuudan naazu uzowau paawa ati. ¹⁸ĩbanikiitan Jesus kaikapa'a, ĩkian, “Pugaru King, umanawunu'o Jewnao naobanaa!” ¹⁹ĩba'iziinuzu pazowau an kida atamun idi, ĩsopiautapanuzu, ĩkodoru'ukan na'iki ĩdawukan ukanaapu ati. ²⁰ĩipaian dauna'an pabanikiitan Jesus, ĩso'otan naa wuru'u wuza-za'oraz chaakita u'ai, ĩkaiwada-kidan ukamichan powaa iti u'ati. Uruu dauna'an ĩna'akan naa uruu, ĩtauka'ananao naazu cross di'iti.

Jesus tauka-kaao Cross di'iti

(Matthew 27:32-44; Luke 23:26-43; John 19:17-27)

²¹ Imakopa-kizi an iikodapan pidan Simon kia'o u'uu, Cyrene san, uruu Alexander na'iki Rufus daru. Soldyaanao dyuudan una'akan Jesus crossanna. ²² Ina'akan Jesus Golgotha iti, (amazada Pidan-Zowau-Niwa'uz-naawa, kia'o wuru'u udakota-kaao). ²³ Na'ia'a naa itiwaan patuza-kidan u'ati wine, kawiki'ita-kariwai kibia'o myrrh aiba idi, mazan aonaa Jesus tuzanuzu. ²⁴ Udauna'an itaukan naa Jesus cross di'iti. Udauna'an ibuutan naa ukamichan pakawana'ati kida, imakinaotan maki-naonii itukapa'azon na'ia'oram nii kida, bauda'apa'o pidan zaamatan.[‡] ²⁵ Doko'o za'ora'a naa kamoo chaapi'iki wuru'u itaukanuz Jesus cross di'iti. ²⁶ Kaina'a saada-kariwai imanamikitin-kinaa, “Dii wuru'u King, Jewnao ati,” kii. ²⁷ Na'a udazaba'a itaukan kapam dya'utam koidimikinao, bauda'apa udiwa'oran antanapu na'iki ba'oran uwashabaron antanapu. ²⁸ [Kaikapa'o ida'ana'a saada-kariwai kaarita ida'a'oraz mishiinan, “Oia'o pidan kawanu'o utukapa-kaao,”[¶] kia'oraz.][§]

²⁹ Pidannao dobaapainao kida udazaba an banikiitanuzu, iwa'uan pazowau, “Kasha'a!” ikian. “Pukian pukaboobi'ian nii Tominkaru Dapu, udauna'an pukadishita-kidan niizu idikinautan kamoo dauna'an. ³⁰ Aizii putoka'a naa pu-crossanna di'iki pukazannaatina'a naa puaipan ati!”

³¹ Na'apa kapam faadaanao zowaunaanao, na'iki tiichaapauzonao Moses kakinaori dau'u banikiitan Jesus, iikiitaakapan pa'atiaaka kida, “Ukazannaata ba'oran pidannao, mazan aonaa turuu ukazannaatinan paaipan ati. ³² Watukapa kizi Christ, wuru'u king, Israelitenaon naobanaaz token aizii Cross di'iki, uruu ida'an kizi wamishidan uruu!” Upu'u zii kapam wunao dakoopan uruu'u, tauka-kariwainao udazaba'a.

Jesus mawakan

(Matthew 27:45-56; Luke 23:44-49; John 19:28-30)

³³ Sakitapa kamoo di'iki, ipai amazada maruta'akan, atii daawadata kamoo. ³⁴ Udauna'an aka, uru'u naa Jesus kadakon diiwa'o ida'an. Ukian, “Eloi, Eloi, lema sabachthani?” Kaikapa'o wuru'u ukianuz: “ŌTominkarun, ōTominkarun, kanom nii aonaa punyukunuupan ōgaru?”

³⁵ Ba'orainao pidannao kadishitapainao udazaba'a abata wuru'u uparadanuz. Sariapa ikian, “Aushaa uabata, udapadan pa'ida'ati prophet Elijah.” ³⁶ Sariapa bauda'apa pidan dima'akan, udamotan sponge katama'o riwunii di'iti. Udauna'an usawadan naa Jesus dako itiz atamun saba ida'an. Sariapa ukian, “Mashaapa zii! Watukapa kizi panaadon Elijah wa'atin nii utoka-kida'ananuzu.”

³⁷ Udauna'an Jesus kadakon ma'ozaka'o ida'an, uruu mawaka'akan naa. ³⁸ Na'apain na'a'o udaru'o kamicha mada kazadinpa'o Tominkaru Dapu nazo ii, ^{**} sariapa ukuzuuta'akan pazikon an doko iki atii apowa iti.

[‡]15:24 Psalm 22:18

[¶]15:28 Isaiah 56:12

[§]15:28 Kiwiini'o saada-kariwai ida'a, aonaa di'oraz saadinpanu'u.

^{**}15:38 udaru'o kamicha mada kazadinpa'o Tominkaru Dapu nazo ii: Putukapa kaarita token ii 'Tominkaru Dapu' dau'an, Parada-karu Masha'apannaada-kinoo ida'a.

³⁹ Na'a'o soldyaanao zowaunaa kadishitapan Jesus kanaapu'u. Utukapan idi na'a-pam Jesus mawakan, sariapa ukian, “Mishi'o mishi Tominkaru Danin wuru'u di'ora'a pidana'a.”

⁴⁰ Na'a'o kapam zunnao munapo zaa iawunuutapan. Ibi iainao na'ii Mary, Magdala sanaaba; na'iki ba'oran Mary, oroo James na'iki Joseph daro; na'iki Salome. ⁴¹ I'inao da'anapatinao Jesus ukaudinankan dono'oraz Galilee Baara ii, na'iki i'inao kaminka'uupauzoz da'i uruu. Na'iki iriba kapam baokoinao zunnao na'ii, wa'ati'inao utuma Jerusalem ati.

Jesus dida-ka'o

(Matthew 27:57-61; Luke 23:50-56; John 19:38-42)

⁴² Wachuupun di'iti'i naa, uruu dono minziwatinao-karu kamoo kapam wuru'u, ba'oran kamoo tannaa, uruu Sookapa-karu Kamoon. ⁴³ Kaina'a Joseph Arimathea san, na'iki uruu umanawunu'o nii pidannao taapan, na'iki uruu zaudapa'o kapam Tominkaru Naobanai-tinan kamoon kaawan. Kamoo tipitan ua'ii uma'ozakada'akan panyukunuu na'iki umakon, upishaa'anan Pilate Jesus nanaa dau'an.

⁴⁴ Sariapa Pilate di'itinpan, uabatan idi Jesus mawaka'aka'a naa. Sariapa udapadan soldyaanao zowaunaa na'iki upishaanuzu, ukian u'ati, “Mawaka'aka'a naa mishi Jesus?”

⁴⁵ “Oo, mawaka'aka'a naazu,” ukian u'ati. Uruu idi'i naa Pilate taapada Joseph na'akan Jesus nanaa.

⁴⁶ Uruu idi Joseph torian naa kawinipina'o kamicha mada, na'iki utoka-kidan naa Jesus nanaa. Udauna'an upapidan naazu kamicha mada idi, na'iki umuudan naazu kichada-kariwai kuba nazo ii. Udauna'an utarata'akan naaz udaru'o kuba idi.

⁴⁷ Mary Magdala sanaaba na'iki Mary Joseph daro tukapanii na'ia'oram Jesus nanaa muuda-ka'o.

Jesus kadishitan pamawaka-kizi iki

(Matthew 28:1-8; Luke 24:1-12; John 20:1-10)

16 Sookapa-karu Kamoo dauna'an, Mary Magdala sanaaba, na'iki Mary James daro, na'iki Salome torian kaduunuribai ikaduunuu-kinnaa nii Jesus nanaa. ² Udauna'an chaapi'ikiiman, Sunday dono kamoo koditanin, uru'u naa imakon baaranai iti. ³ Imakopaanan pu'u dunapota, ipishautaakaan pa'atiaaka kida, ikian, “Kanoma'o nii kidu'uka kuba wa'ati paniinom iki?” ⁴ Usha'apanum kau'an udaru'o wuru'u kubaz. Udauna'an imonapatapaanan pu'a'a naa na'iti, itukapa wuru'u kuba tuu'uzuz kida'uka'aka-kaoa'a naa.

⁵ Imorotanaakan pu'u ka'unaru nazo iti, sariapa itukapan pa'ina'o zii pidan sakanatapan padiwa'ora antanapu, ukaiwadapanii baraka'o kamicha za'aba'i, na'iki sariapa itarian. ⁶ Mazan ukian i'ati, “Mana'a utaria'ana'a. Oaitapa udorotapan Jesus Nazareth iki'oraz, tauka-kariwaiz cross di'iti. Uruu kakuda'aka'a naa, aona'a naa uruu nii da'a'a. Utukapa, da'a'a tawuru'u umuudauzo-kaoz.

⁷ “Aizii ukowaada'ana'a naa di'ora'a kuwai, Peter na'iki ba'oran utominapakidaniinao ati. Ukowaada i'ati kiwiita'o ni'i naazu Galilee Baara iti. Na'ia'o nii itukapan uruu tawuru kawana'ati'i uparadauzonuz da'i i'ati,” ukian. ⁸ Udauna'an ikodita'akan baaranai iki idima'akan naa powaa iti. Tuukii itariidinan atii naka-nakaa idyaun, aona'a naa ika'litan pakakuwaapan patarian idi.

[Kotua'o saada-kariwai Mark kaaritan ipain kaikapa'a]

Jesus aidinan Mary Magdala sanaaba ati

(Matthew 28:9-10; John 20:11-18)

⁹[Jesus kadishitan dauna'an pamawaka-kizi iki Sunday chaapi'iki, kiwiin uaidinan Mary Magdala sanaaba ati; oroo di'iki'o ukodita-kidauzon da'i 7 oia'o doronainao. ¹⁰Udauna'an omakon okakuwaapa'anan uminauda'uitapaniinao ati, pakawan zii i'zaadinan pakasha'oran idi. ¹¹Mary kowaadan naa i'ati patukapan Jesus, kakuda'a naa uruu, mazan upu'u aonaa imishidan oroo.

Jesus aidinan dya'utam pada'anpikinao ati

(Matthew 28:16-20; Luke 24:13-49; John 20:19-23; Acts 1:6-8)

¹²Uruu dauna'an, Jesus aidinan dya'utamainao ati, imakopan pu'u ba'oran wiizainao sodi kida di'iti, mazan aonaa iaitapanaatanuzu. ¹³Na'iki'o sariapa ikiwan powaa iti ikakuwaapan baokoinao ati, mazan aonaa imishidan ikuwaa.

¹⁴Uruu dauna'an Jesus aidinan 11 patominapa-kidaniinao ati, iaroapatinan pu'u. Uto'orauauzon idyaun imamishidakan na'iki idadaradan idi panyukunuu tuukii manawun, aonaan idi imishidan utukapikinao paradan. ¹⁵Na'apain ukian i'ati, "Umako ipai amazada kawana'ati ukakuwaapa'an kizi Kaimana'o Kuwai dau'u ipai pidannao ati. ¹⁶Kanom mishida'o na'iki chikaawunuina'o kazannaata-karu nii; kanom aona'o umishidan pataka'uta-kaou'o nii. ¹⁷Mishidainao taa-kaou'o nii ima'ozakan isha'apata-kinan nii umanawun kida'o aimakaan; ikodita-kidan nii pidannao ai oia'o doronainao kida o'uu ida'an; iaitapan nii paparadan bakadun parada-karu kida; ¹⁸i'zaamatan an kowazaz oo ituzan an mawaka-kinai riwunii, aona'o nii isha'apan; ipishatan nii karinainao paka'u idi, kakuda'o nii idyaun."

Jesus makon Aokazi iti

(Luke 24:50-53; Acts 1:9-11)

¹⁹Jesus ipaian dauna'an pakadakotinan i'ati, una'aka-kaoa'a naa aokazi iti. Na'ii usakanatan Tominkaru diwa'ora antanapu. ²⁰Uruu dauna'an tominapa-kidakaraiwainao makon naa, ikakuwaapa'anan naa Kaimana'o Kuwai dau'u ipai amazada kawana'ati. Uruu dono Naobanai kaudinan idi ituma, mishi'i naa mishi isha'apatan umanawun kida'o aimakaan pidannao mishida-kinan nii.]^{††}

[Ba'oran saada-kariwai Mark kaaritan ipain kaikapa'a]

(9-10) [Sariapa zunnao makon ikowaada'anan kuwai dyuuda-kariwaiz ikowaadan, mazan aonaa ikowaadan ipaiz. Uruu dauna'an Jesus dyuudan patominapa-kidaniinao ipai amazada kawana'ati ikowaada'an kizi kaimana'o na'iki karikaonanuo kuwai, wuru'u karikaonanuo kazannaatin-kinan dau'oraz.]^{‡‡}

^{††}16:20 Aonaa ipai'o mani saadapauzonao di'ora'a kaarita, totokadan Mark saadan dauna'an di'ora'a kaarita'a, wuru'u verse 9-20 ida'a'oraz.

^{‡‡}16:20 Aonaa ipai'o mani saadapauzonao di'ora'a kaarita, totokadan Mark saadan dauna'an di'ora'a masakauda'u'oraz saada-kariwai.

Luke

Saadanii Kaimana'o Kuwai

Di'oraz kaarita daua'o

Di'oraz kaarita Luke saadanii. Wuru'u Luke, uruu Gentile na'iki daakataa kapam. Aitapa'o pidan uruu, dobata'o utominpan, na'iki uparada Greek paradan kaimanaiman. Uchi'ikapauzonii da'i apostle Paul tuma ukakuwaatinan dono.

Luke saadan kaarita Theophilus ati'o, na'iki ba'oran Gentilenao ati'o mishidainouznaa Jesus. Luke aipan mishidainao aitapan mishi'o wuru'u itominapa-kida-kaoz. Tominkaru aipan kawana'ati'o wuru'u Jesus kaawanuz imi'i baara ati kazannaata'o nii ipai pidannao oia'o ai, Jewnao na'iki Gentilenao kapam.

Kaina'a iriba Luke kowaadan aimakaan kida dau'an. Soo Luke kaaritan ida'a karikaonan usaadinpan: angelnao kunuupan dau'u, na'iki taapainao kaznizonao tukapankan dau'u Jesus, ushakatan dauna'an; Jesus makon dau'u Tominkaru Dapu iti Upa'inan dono zii; Samaria san kamunanun daua'o; na'iki daonaiora padantan daua'o padaru ida'ati.

Tuukii Luke paradan toriinapa-karu dau'an; Kaimana'o Kuwai konaukii-kida-kae dau'an; zunnao kakuda-kae dau'an, Jesus na'iki apostlenao kaminka'uapaka-kae dau'an; mapuraataniinao dau'an; oiainao pidannao dau'an, na'iki Kaimana'o Doronaa dau'an.

Paul saadanii kapam masakauda'u Luke dau'an pakaaritan ida'a, 2 Timothy 4:11 na'iki Philemon 24 ida'a.

Kaarita buutinpan kida

Kaarita sakadinan 1:1-4

Jesus na'iki John Chikaawunuupauzo shakatan atii ituubarun 1:5—2:52

John Chikaawunuupauzo kaudin-kizi daua'o 3:1-20

Jesus chikaawunuu-kae na'iki utiwaa-kidapa-kae 3:21—4:13

Jesus kaudinan Galilee Baara ii aka 4:14—9:50

Jesus kaudinaan pamakopan dono Jerusalem iti 9:51—19:27

Jesus sha'apatanii kida pazowii-kae ua'ii 19:28—22:46

Jesus zaamata-kae, na'iki uzowii-kae 22:47—23:56

Jesus kadishitan pamawaka-kizi iki, na'iki uaidinan pidannao ati 24:1-49

Jesus na'aka-kae aokazi iti 24:50-53

1 Naobanai Theophilus,

Kaina'a iriba pidannao, saadainao ipai Jesus sha'apatanii kida aimakaan dau'u, na'iki ipai Jesus sha'apata-kae dau'an. ²Isaada ipai aimakaan, na'apa pakawan waabatan kawan ukowaada-kae utukapikinao di'iki, inao tukapainao kidaz ipai aimakaan sha'apan usakadin-kizi iki, na'iki ba'orainao di'iki, kowaadainao kidaz ipai kaiman kida'o usha'apatanii dau'u. ³Ukau'an naobanai Theophilus, ōdi'i-tapa kaiman-daun aimakaan wuru'u sha'apata-kariwai kidaz usakadin-kizi iki, na'iki ōabata kaiman-daun ipai wuru dau'ana'a aimakaan kida sha'apata-kariwaiz. Uruu idi ōaipan ōsaadan pu'atizu kaiman-daun usha'apan kawana'ati manawun. Ipai usakadin-kizi iki, atii utokon iti. ⁴Ōsaadan pu'atizu kaimanaiman, usha'apanum

kau'an òaipan idi puaitapan kaimanaiman, ipai wuru dau'ana'a puabatanii kidaz aimakaan sha'apan.

Angel aidinan Zechariah ati

⁵ Aizii Herod king-tinpan dono na'iki ukazowautapan dono, ipai amazada Judea Baara ii aka. Kaina'a faadaa na'ia'o umashaapan, Zechariah kia'o u'uu. Aizii Zechariah dokoza-daunnao, na'apa kapam faadaa-tinpauzonao pa'idiwaru. Kaina'a faadaa, Abijah kia'o u'uu, uruu tuma'o Zechariah dokoza-daunnao kaudinauzon kotua'a naa. Aizii Zechariah daiaro Elizabeth, faadaa-tinpauzonao kapam oiriban-nao. ⁶ Kaiman Zechariah na'iki Elizabeth mashaapan Tominkaru awun za'a. Ipai ìizo'atin Tominkaru dyuuzaa na'iki ukakinaori kida. ⁷ Mazan aonaa Elizabeth kaudanin, usha'apanum kau'an maudanich oroo. Aizii na'apain maskonnaou'u naa oroo, na'iki uruu tunarunaou'u naa kapam.

⁸ Bauda'apa kamoo Zechariah na'iki umin-kaudinannao, wuru'u faadaa-tinpainao kidaz zaamata-kaoo kaudina'o nii Tominkaru Dapu nazo ii. Usha'apanum kau'an Abijah ida'atanpuinao pa'idiwaru faadaanao wuru'u kaudina'oraz uruu dono. ⁹ Uruu idi Zechariah na'iki umin-kaudinannao sha'apata'o nii ipai aimakaan, wuru'u faadaanao sha'apatauzonii kidaz Tominkaru ati. ⁹ Aizii faadaanao, kaina'a ìsha'a-patauzonii aimakaan, patukapa-kinaa nii kanoma'o nii aizii kaudin, kawaoda'o nii kaduunu'o Tominkaru ati. Uruu dono Zechariah zaamata-kaoo. Uruu idi Zechariah morotan naa Tominkaru Dapu iti ukawaoda'anan kaduunu'o shanaribai altar paawa iti, Tominkaru ati. ¹⁰ Aizii kaduunuribai kawaodapa-kaoo pu'u, pidannao kasaba'ukinan paniba itinapu, na'iki ìtorinpan naa kapam.

¹¹ Upu'a'a naa angel, Tominkaru di'iki'o kaawa'akan Zechariah di'ii. Angel kadishitan altar wuru'u kaduunu'o kawaodapa-kizinaoaz diwa'ora antanapu. ¹² Tuukii Zechariah taria'akan patukapan idi angel. ¹³ Mazan angel kian u'ati, "Zechariah, mana'a putaria'ana'a, Tominkaru abata putoriinpan. Kaudani'o nii pu-daiaro, okaudanipan dono daonaiora'o nii odani nii. Pudukota pa'i u'uu John kii. ¹⁴ Aizii ushakatan dono tuukia'o nii pukonaukii-kidanuz na'iki ipai ba'orainao pidannao tuukia'o nii kapam ìkonaukii-kidanuz. ¹⁵ Na'iki umanawunu'o nii pidan uruu, Tominkaru awun za'a. Aonaa kizi pa'i utuzan wine na'iki ma'ozaka'o riwunii. Sariaapa'o nii Kaimana'o Doronaa zaamatan uruu ushakatan dono. ¹⁶ Na'iki uru'o nii padanata-kida iriba Israelitenaos^{§§} powaa ati, Naobanai Tominkaru ida'ati. ¹⁷ Na'iki uru'o nii kiwiita Naobanai ua'ati, ma'ozaka'o nii uruu, na'apa'o nii manawun uma'ozakan Elijah kawan, Tominkaru prophetiniz. Na'iki ukaimanadan nii daruinoo nyukunuu ìdainoo tuma kida. Na'iki pidannao wuru'u dikintapainao kidaz, utanawatan nii ìnyukunuu, kaiman kizi'i naa ìaitapan padi'itinpan, na'apa izo'atinao kawan Tominkaru. Na'iki uminziwa-kidan ni'i naa Tominkaru pidannao nyukunuu, ìizo'ati kizi uparadan."

¹⁸ Sariapa Zechariah kian angel ati, "Kandii ida'ana'o nii mooko òaitapan umishiin wuru'u pukowaadaniaz aimakaan ò'ati? Usha'apanum kau'an ògaru tunarunaou'u naa na'iki òdaiaro na'apa maskonnaou'u naa kapam."

^{¶¶} **1:8** Kaina'a iriba faadaanao kaudinauzonao Tominkaru Dapu ii. Ìkaudinoo nii batonapa kida. Na'iki ìkaudinoo nii bauda'apa sondii. Uruu dauna'an ba'orainao ni'i naa kaudin.

^{§§} **1:16** *Israelitenaoo*: ìnao dakota-kariwaiz kapam Jewnao nii.

¹⁹ Sariapa angel kian u'ati, “Ōgaru Gabriel, Tominkaru di'iki'o ōwa'ati'ikan. Udyu-udanii ōgaru kowaada'o nii paparadan pu'ati, wuru'u kaimana'oraz kuwai. ²⁰ Mazan aonaa pumishidan ōkuwaa, wuru'u mishi'oraz nii usha'apan paainaa kawana'ati. Pumamishidakan idi ōkuwaa, pumaparadanun nii aizii. Ukau'an aona'o nii puka-paradanun, atii ōkuwaa mishiinan dau'ana'o nii zii pukaparadanun koshan.”

²¹ Upu'a'a naa pidannao zaudapan Zechariah koditan. Īaitapa'azon usha'apanum naa wuru'u umakoditakanuz kadiman. ²² Udauna'an zii ukoditan ĩ'ida'ati. Mazan aona'a naa uparadan nii. Īaitapa'aka sariapa, Tominkaru tukapa-kidan aimakaan u'ati. Pamaparadanun idi Zechariah tiwaan naa pakakuwaapan ĩ'ati paka'u ida'ana'a naa karikaonan.

²³ Uipaiān dauna'an ipai pakaudinkiz, ukiwan naa padapu iti. ²⁴ Aonaa uko-tua'ikin uruu dauna'an Elizabeth kaudanin naa mishi. Mazan aonaa okoditan padapu iki, atii baka'iauda'u kauzu dauna'an zii okoditan. ²⁵ Uruu idi okian, “Aizii Tominkaru kamunan-kida mishi ōgaru. Uruu idi aona'o nii powa'a pidannao dakoopanun.”

Jesus shakatan kowaada-kida-kao

²⁶ Aizii 6 kauzu Elizabeth kaudanin dauna'an, uru'u naa Tominkaru dyuudan angel, Gabriel kia'oraz u'uu, wiizai Nazareth iti, Galilee Baara ia'oraz. ²⁷ Udyuudanuzu na'aka'o nii parada-karu pa'inaiba zun di'titi, Mary kia'o o'uu. Joseph, King David takaan-daunuz, aiapanii oroo na'iki upishaani'i naa oroo padaronao ati pamin-mazidan nii.

²⁸ Aizii angel kaawan o'ida'ati, sariapa ukian o'ati, “Kaiman pugaru? Kaina'a Tominkaru putuma, na'iki tuukii ukamunanun pu'ati,” ukian o'ati. ²⁹ Tuukii Mary tarian, na'iki tuukii odi'tinpan ukuwaa dau'u, na'iki tuukii oaitapa'azon na'apa'o-ram manawun wuru'u ukianuz pa'ati. ³⁰ Mazan angel kian o'ati, “Mary, mana'a putaria'ana'a, aizii Tominkaru kamunanu'uzon pu'ati. ³¹ Ukau'an pukaudanin nii daonaiora idi. Aizii pukaudanipan dono, pudakota pa'i u'uu Jesus kii. ³² Uruu tuubaruo'oo nii, na'iki umanawunu'o nii pidan, na'iki udakota-kao nii Tominkaru umanawunu'oraz Dani nii. Na'iki Naobanai Tominkaru zaamatan nii uruu king nii, na'apa kotua'o udokozu-daun King David kawan. ³³ Karikaonanuo'oo nii uking-tinpan Israelitenao ati, wuru'u Jacob takaan-daunnaouz, na'iki unaobanai-tinapanuz, aonaa na'apainim nii ukatokon-tinan.”

³⁴ Udauna'an Mary kian angel ati, “Ōgaru pa'ina'o zii zun, aona'o zii daonaiora kiitauzon. Na'apam nii mooko ōkaudanin?”

³⁵ Angel kian o'ati, “Kaimana'o Dorona'o nii wuru'u kaawa'oraz pu'ida'ati, na'iki Tominkaru taan ida'ana'o nii karikaonan pama'ozakan pu'ida'ati, wuru'u pukau-daninuz. Ukau'an pudani, wuru'u kaimana'oraz manawun koraidaonaa, aona'oraz oia'o nii u'ida'a, udakota-kao nii Tominkaru Dani. ³⁶ Puaitapa puihiban taoro'o Elizabeth. Pidannao kian aonaa na'apainim nii okaudaniizon. Mazan kai oroo kau-dani'i naa, 6 kauzu'u naa. Omaskonnaoun pu'a'a naa padamata, mazan upu'u zii okaudanin. ³⁷ Usha'apanum kau'an Tominkaru ati, aonaa aimakaan kasha'apannan, turuu usha'apatan sha'apa'oram aimakaan, aona'oraz turuu puabatan usha'apata-kao.”

³⁸ Sariapa Mary kian, “Ōgaru Tominkaru poitoruaba. Marii mooko aimakaan sha'apan ō'ati, puparadan kawana'ati,” okian. Udauna'an angel mako'okan naa o'ai.

Mary makon Elizabeth di'iti

³⁹⁻⁴⁰ Kadiman aka udauna'an, uru'u naa Mary makon munapo, midukuo-ta'o wizi ai di'iti, Judea Baara ia'oraz. Omakon atii Zechariah dapu iti. Aizii okaawan sariapa onaubaan Elizabeth. ⁴¹ Mary naubaan pu'u oroo, sariapa Elizabeth abatan paudani dakazatinan patoba nazo ii. Upu'a'a naa Kaimana'o Doronaa kaawan Elizabeth ida'ati. ⁴² Uruu idi Kaimana'o Doronaa aipan ati okian Mary ati diiwa'o ida'an. "Tuukii manawun Tominkaru kaimanan pu'ati, ipai ba'oran zunnao ai. Na'iki kaiman manawun Tominkaru pudani ati, putoba nazo ia'oraz." ⁴³ Okian koshan, "Kandii ni'o pa'an wuru'u kaimana'o manawun aimakaan sha'apanuz o'ati, wuru'u onaobanaa daro morowautapanuz o'ida'ati?" ⁴⁴ Punaubaan pu'u o'garu, sariapa obatan odani dakazatinan otoba nazo ii, ukonaukian idi. ⁴⁵ Konaukia'o nii manawun pugaru, usha'apanum kau'an pumishidan idi wuru'u parada-karuz, na'iki pumishidan idi mishi'o nii umishii-ka'o wuru'u wanaobanaa kowaada-kidaniaz pu'ati," okian Mary ati.

Mary konaukii-kidan Tominkaru

⁴⁶ Uruu idi Mary kian.

"Tuukii manawun okonaukii-kidan wanaobanaa.

⁴⁷⁻⁴⁸ Tuukii manawun onyukunuu konaukian,

Tominkaru okazannaatapiki nyukunuitapan idi o'garu,

na'iki ukamunan-kidan idi kowas o'garu, papoitoruaba.

Aizii ipai'o nii pidannao diina'iti'i, idakotan o'garu konaukiaiba nii.

⁴⁹ Usha'apanum kau'an, Tominkaru ma'ozaka'oraz

sha'apatan idi kaimana'oraz manawun aimakaan o'ati.

Mishi uruu umanawunu'o ukaimanan.

⁵⁰ Ipai pidannao taapainauz Tominkaru umanawunu'o nii,

idokozu-daunnao di'iki atii iwadaunnao di'iti, utukapa-kida pakamunanun i'ati.

⁵¹ Mishi uruu ma'ozaka'o manawun,

pama'ozakan ida'an ipai uwaataabi'ian pidannao,

wuru'u tuukia'oraz itadinpauzon.

⁵² Tuubaru kidainao naobanainao, na'iki umanawun-tinpainao kidaz,

ipai uwaota-kidan idyaun panaobanai-tinpan ai.

Aizii pidannao waranuitapa-kariwainao,

uzaamata pa'an idyaun tuubaru kidainao nii.

⁵³ Aizii zamazi-tinainao utaa ipai aimakaan i'ati,

abaapa utaapan idyaun.

Mazan kapuraataniinao, aonaa kanom utaan i'ati.

⁵⁴ Mishi pakiauzon kawan wadokozu-daunnao ati kotua'a naa,

aizii ukawana'ati mishi ukaminka'utan papoitorunao Israelitenaouz.

⁵⁵ Aonaa mishi manyukunuutan kotua'o paparadan, ukiauzonuz,

karikaonanu'o nii ukamunan-kidan Abraham na'iki udainao diina'iti'i,"

kia'o Mary kian.

⁵⁶ Mary na'ian idikinauda'u kauzu Elizabeth tuma. Udauna'an okiwan naa padapu iti.

John Chikaawunuupauzo shakatan daua'o

⁵⁷ Aizii Elizabeth kaudanipan dono'o naa, uru'u naa okaudanipan, daonaiora mishi odani nii. ⁵⁸ Aizii omin-dazabazinao, na'iki oiribannao abatan na'apam Tominkaru kamunanun na'iki utukapa-kidan tuukii pakaimanan o'ati. Tuukii ikonaukian paabatan idi okaudanipan, uruu idi baokopa ikonaukian otuma.

⁵⁹ Aizii bauda'apa sondii Elizabeth kaudanipan dauna'an, uru'u naa pidannao kaawan itukapa'anan naa idani choota-ka^{*}o Jewnao kaduz kawana'ati. [†] Aizii wuru'u pidannaouz aipan naa padakotan u'uu Zechariah kii, padaru uu kawan. ⁶⁰ Mazan udaro kian i'ati, "Aonaa, aonaa na'apa'o nii mani u'uu, John kia'o nii pa'an u'uu."

⁶¹ Sariapa ikian o'ati, "Mazan aonaa bauda'apa uiribannao na'apa'o nii i'uu."
⁶² Udauna'an ipishaan udaru paka'u ida'an, iaipan ukowaadan na'apam uaipan paudani uu dakota-ka^{*}o.

⁶³ Sariapa Zechariah pishaan i'ati kaarita, udauna'an usaadan kaarita ida'a kaikapa'a: "John kia'o nii u'uu." Tuukii pidannao di'itinpan, aonaa i'zauda-kidan udakotan u'uu na'apa. ⁶⁴ Upu'a'a naa mazan Zechariah kaparadanu'ukan. Uruu idi tuukii ukonaukii-kidan Tominkaru.

⁶⁵ Ipai imin-dazabazinao, tuukii i'di'itinpan. Udauna'an ikowaadaabi'ia'akan naa ba'orainao ati, ipai wuru dau'an kida'a patukapanii kidaz usha'apan. Uruu idi kuwai makon na'iki una'aka-ka^{*}o ipai wiizai kawana'ati, wuru'u midukuo baawu an kida'oraz wiizainao, Judea Baara ii aka kida'oraz. ⁶⁶ Uruu idi ipai pidannao wuru'u abatainao kidaz kuwai, tuukii manawun i'di'itinpan, na'iki ikian, "Ei, kanom kaduzu'o nii wuru'u koraidaonaaz diina'iti'i?" Usha'apanum kau'an ia'itapan idi Tominkaru kaina'an utuma.

Zechariah konaukii-kidan Tominkaru

⁶⁷ Uruu dono Kaimana'o Doronaa kaawan Zechariah ida'ati. Kaimana'o Doronaa aipan ati ukowaadan naa Tominkaru paradan pidannao ati. Kaikapa'o wuru'u ukianuz i'ati:

⁶⁸ "Wakonaukii-kida wanaobanaa, Israelitenao Tominkarunuz, ukaawan idi na'iki ukaminka'uta'anan idi papidanannao, na'iki uso'ota'anan idi idyaun ipataka'uta-ka^{*}o ai.

⁶⁹ Utaa zii mishi ipai waunao ati, ma'ozaka'o kazannaatin-kinai nii, papoituru David takaan-daun idi.

⁷⁰ Na'apa pakiauzon kawana'ati kotua'a naa, kaimana'o paprophetinnao ida'an.

⁷¹ Ikowaadan ukazannaatan nii waunao, na'iki uso'otan nii waunao watarubanao ai, wunao aia'a tuukia'oraz manawun i'to'ora-kizaitapan waunao.

⁷² Mishi Tominkaru kowaadanii kotua'a naa wadokozu-daunnao ati, ukamunan-kidan nii idyaun.

Na'iki aona'o nii umanyukunuutan

^{*}1:59 *choota-ka^{*}o*: Putukapa 'chootin-karu' daua'o, kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii.

[†]1:59 Leviticus 12:3

wuru'u ukowaadauzoniaz pasha'apatan nii ĩ'ati.[‡]

⁷³ Kaimanaiman uwa'akan mishi'oraz paparadan wadokozu-daun Abraham ati kotua'a naa, aona'oraz turuu upana'ada-kaos.

⁷⁴ Ukowaadauzon u'ati diina'iti'i, ukazannaatan nii waunao watarubanao ai.

Kaiman kizi wamashaapan u'ati aonaa wataritan bii'i mani.

⁷⁵ Na'iki kaiman kizi manawun wamashaapan soo uruu ati bauda'apa na'iki waizos'ati kizi uparadan karikaonan.”

⁷⁶ Udauna'an ukian.

“Pugaru ödani, pudakota-kaos nii umanawunu'o manawun Tominkaru prophetin nii.

Pukiwiitan nii Naobanai ua'ati, pusaaba'anan naa dunapo umako kizi nii.

⁷⁷ Na'iki pukowaada kizi'i naa upidanannao ati, ĩaitapa kizi ukazannaatan nii ĩdyaun, umainaabatan ni'i naa ipai ĩ'oian.

⁷⁸ Mishi kaimana'o na'iki kamunanu'o manawun wuru'u waTominkarunuz.

Uruu aipan ati'o nii wuru'u kazannaatin-kinai wa'atinuz kaina'iki.

Uwa'atin nii kaina'iki kamoo koditan kawanu'o nii.

⁷⁹ Na'iki ukanadapan nii ipai waunao mashaapainouz maruta'o-karu'u, na'iki kichana'ikitinainouz pamawakan ai.

Na'iki kaimana'o nii una'akapan waunao, utukapa-kidan nii wa'ati kaimana'o mashaapa-karu,” Zechariah kian.

⁸⁰ Uruu idi John dyaupain naa, atii utuubarun. Aizii unyukunuu ma'ozaka kapam udyaupain Tominkaru dau'ati. Aizii umashaapan mapidantaka'o amazada ii aka. Atii bauda'apa kamoo, ukaudinan kamoon kaawan naa. Uruu dono ukakuwaapatinan naa pidannao ati, wuru'u Israelitenaos kidaz.

Na'apam Jesus shakatan

(*Matthew 1:18-25*)

2¹⁻³ Uruu dono kaina'a tuubaru'o king, Caesar Augustus kia'o udakotapa-kaos. Ukazowautapan idi ipai amazada atii amazada tokon iti, udyuuda-kidan paparadan ipai pidannao ati, ipai amazada kawana'ati. Uaipan ipai daunuuda'u pidannao saada-kidan pa'uu padokozu-daunnaos shakata-kizi ii pa'idiwaru. Uruu zi'o pidannao uu saadapauzo-kaos na'apa. Uruu dono, Quirinius kazowautapa'o ipai wizainao Syria ii. Uruu dono ipai pidannao makon padokozu-daunnaos shakata-kizi iti kida, king paradan kawana'ati.

⁴⁻⁵ Aizii Joseph, mashaapan idi Nazareth ii, sariapa umakon Bethlehem iti, Judea Baara ia'oraz. Na'ia'o King David shakatauzon kotua'a naa. Aizii wuru'u King Davidiz, uruu kotua'o Joseph dokozu-daunu'u naa manawun. Uruu shakata-kizi iti'o wuru'u Joseph na'iki Mary saada-kida'ananuz pa'uu, oroo upishaaniaz paminmazidan nii. Na'apain pidannao uu saadapa'azoo-kaos dono, kaudani'ora'a naa Mary patoba ii.

[‡]1:72 ukowaadauzoniaz pasha'apatan nii ĩ'ati: uruu dakota-kaos covenant. Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii.

⁶⁻⁷ Aizii Joseph na'iki Mary kaawan dono Bethlehem iti, ipai kabaun nazoo sookapa-kizai paidan. Uruu idi isookapa-kida-kaoo tapi'izanao dapu nazo ii. Uruu dauna'an Mary kaziwapan naa, atii okaudanipan na'i, tapi'izanao dapu nazo ii. Uruu baukapan zii Mary kaudanipan, daonaiora odani nii. Okaudanipan dauna'an osaabaan naa paudani sodi na'iki obazobatanuzu kamicha idi. Udauna'an opaidanuzu tapi'izanao wanyukunuu kinnaa zo'iti.

Angel kakuwaapan taapauzonao kaznizonao ati

⁸ Kaina'a pidannao taapauzonao kaznizonao. Uruu dono ina'ian baara ii aiwaka'an, iawunuutapan pa'uzanao isha'apata-kaoo ai. ⁹ Iawunuutapan pu'u pa'uzanao, masha'apakiaka angel Tominkaru di'iki'o kaawan i'ida'ati. Ipai Tominkaru umanawunun kanada'akan amazada idazaba an kida'o, kanada, kanada kamoo ai. Uruu idi tuukii itarian. ¹⁰ Mazan angel kian i'ati, "Mana'a utari-a'ana'a. Ōwa'atin da'ati'i, ōkakuwaapa'anan idi u'ati. Aizii ōkowaadan nii u'ati kaimana'o kuwai, na'iki ipai pidannao konaukii-kinnaa ni'o. ¹¹ Aizii kai, kaina'a koraidaonaa shakatan Bethlehem ii, kotua'oraz King, David kia'oraz u'uu shakatauzokizi ii. Wuru'u koraidaonaa shakata'oraz, uru'u naa Christ, tuubaruo manawun Naobanai, Tominkaru kowaadauzoniaz padyuuda'azon kazannaata'o nii ipai pidannao. ¹² Kaikapa'o nii uaitapan wuru'u koraidaonaa. Aizii umakon dono na'iti, utukapan nii koraidaonaa bazobatapa-kaoo kamicha idi, na'iki uwashatapa-kaoo nii tapi'izanao wanyukunuu kinnaa zo'ii. Uruu ida'ana'o nii uaitapanuzu," ukian i'ati.

¹³ Upu'a'a naa mazan itukapa'akan ba'oran angelnao, aonaa masakauda'u mani, ikaawa'akan pairiban ida'ati. Iabatan angelnao konaukii-kidan Tominkaru pakunuiipan ida'an. Kaikapa'o wuru'u iabatanuz ikunuiipan:

¹⁴ "Oo Tominkaru aokazi ia'o, umanawunu'o manawun. Kaimana'o nii manawun mashaapa-karu da'a'a imi'i baara'a, ipai pidannao ati, Tominkaru naudapaniinaouz."

¹⁵ Udauna'an angelnao mako'okan naa powaa iti, aokazi iti. Aizii imakon dauna'an, uru'u naa wuru'u uzai taapikinao kian pa'atiaaka kida, "Aushaa wamako Bethlehem iti, watukapanaka kizi kaiwuru'u Tominkaru kowaada-kidaniaz wa'ati."

¹⁶ Uruu dauna'an imako'okan naa na'iti kadimana'o ida'an. Ikaawan na'iti, itukapa Mary, Joseph, na'iki wuru'u koraidaonaa, uwashatapa-kaoo tapi'izanao wanyukunuu kinnaa zo'ii. ¹⁷ Patukapan idi koraidaonaa, uru'u naa ikakuwaapan pidannao ati, na'iki ipai ikowaadan wuru'u angel kowaadanii kidaz pa'ati koraidaonaa dau'an. ¹⁸ Ipai pidannao wuru'u abatainaouz ikakuwaapan, tuukii i'di'it-inpan ikuwaa dau'u. ¹⁹ Aizii Mary tuukii odi'itapan, na'iki ipai otaan panyukunuu iti wuru'u parada-karu kidaz. ²⁰ Udauna'an uzai taapikinao kiwan naa koshan pataapa-kizi iti pa'uzanao. Mazan ikiwan konaukii, tuukii manawun ikonaukii-kidan Tominkaru, paabatan idi kaimana'o manawun kuwai angel di'iki, na'iki patukapan idi wuru'u koraidaonaa paawun idi manawun. Uruu idi pamakopa-kizi an ikunuiipan aonaa masakauda'u mani, ikonaukii-kidan Tominkaru patukapan idi ipai aimakaan, na'apa angel kowaadan kawana'ati manawun pa'ati.

Jesus uu dakota-kaō

²¹ Aizii bauta'apa sondii Mary kaudanipan dauna'an, uru'u naa odani choota-kaō[†] Jewnao kaduz kawana'ati.[§] Na'iki u'uu dakota-kaōa'a naa Jesus kii, na'apa angel kiauзон kawana'ati o'ati okaudanin ua'ia'oraz zii.

Jesus taa-kaō daua'o Tominkaru ati

²²⁻²⁴ Aizii bauta'apa kauzu na'iki bauta'apa sondii powa'a Mary kaudanipan dau-na'an, uru'u naa omakon Joseph tuma Jerusalem iti Moses kakinaorii kawana'ati. Īna'aka dya'utam wakokoonao pataan nii na'iki zowii-karu nii Tominkaru ati, pasaabainan pakaudanipan dauna'an tanna nii, na'apa kakinaorii kawana'ati. Na'apaini'i naa kapam ĩna'akan Jesus na'iti, uruu ĩtaa'ananaa naaz Tominkaru ati, kakinaorii kawana'ati. Kaikapa'a sha'atii tawuru'u kakinaorii kiauзонuz: "Marii ipai daonaoranao, kiwiin kidainaouз ĩshakatan taa-kaō Tominkaru ati."***

²⁵ Uruu dono kaina'a tunarunao, Simeon kia'o u'uu, Jerusalem ia'o umashaapan. Uruu kaimana'o pidan, izo'ati'o na'iki mashaapa'o Tominkaru ati. Na'iki kotua'iki'ora'a naa uzaudapan na'iki tuukia'ora'a naa utukapa'azon Tominkaru kazannaatan Israelitenaō ĩpataka'uta-kaō ai. Karikaonan kapam Tominkaru Doronaa mashaapan utuma. ²⁶ Uruu idi Kaimana'o Doronaa ida'an Tominkaru kowaada-kidan u'ati, uaitapa patukapan nii zii Christ pamawakan ua'ii, wuru'u Tominkaru kowaadauzoniaz padyuuda'azon. ²⁷ Kaimana'o Doronaa aipan ati Simeon morotan Tominkaru Dapu iti. Na'apain kapam Joseph na'iki Mary na'akan Jesus na'iti, uruu ĩtaa'ananaa naaz Tominkaru ati, kakinaorii dyuudan kawana'ati. ²⁸ Uruu idi na'ia'a naa Simeon dokobatan Jesus, na'iki tuukii ukonaukii-kidan Tominkaru. ²⁹ Ukian.

"Ōnaobanaa, aizii ōgaru pupoitoru mawakan nii konaukii, usha'apanum kau'an aizii puparadan mishiinan,

³⁰ ōtukapa mishi aizii ōawun idi wuru'u kazannaatin-kinai ni'oraz,

³¹ pudyuudaniaz na'iki puaipaniaz ipai pidannaō aitapan.

³² Uruu ida'ana'o nii pupidanannaō Israelitenaō konaukii-kida-kaō.

Na'iki uruu Kanada'o, tukapa-kida'o nii mishi'o parada-karu

ipai ba'oran kaduz pidannaō ati,

wuru'u Gentilenaō kii-kizaiz."††

³³ Tuukii Mary na'iki Joseph di'itinpan Simeon paradan idi na'apa, Jesus dau'an.

³⁴ Na'ia'a naa Simeon toriinapa-kidan naa ĩdyaun, udauna'an ukian Mary ati, "Di'oraz koraidaonaa Tominkaru di'iki'o, udyuuda-kaō waota-kida'o nii Israelitenaō ĩmamishidakan idi, mazan ba'oran Israelitenaō ukadishita-kidan nii pa'an pa'ida'ati ĩmishidan idi uruu. Uruu kainaaribai ni'o Tominkaru dyuudan, iriba'o nii pidannaō kashadanuz na'iki dakoopanuz. ³⁵ Padakoopan ida'ana'o nii uruu, ĩkainaabainan na'iki ĩaidan pa'oian, wuru'u ĩdizapauzonii kidaz panyukunuu ii. Uruu idi tuukia'o

[†]2:21 *choota-kaō*: Putukapa 'chootin-karu' daua'o, kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kināo di'ii.

[§]2:21 Leviticus 12:3

**2:22-24 Leviticus 12:6-8

††2:32 Isaiah 42:6; 49:6; 52:10

nii pubaiaapan kasha'ora'o na'iki kaziwa'o nii punyukunuu iti, na'apa'o nii punyukunuu dakata-ka'o kawan marii idi."

Prophetiaba daua'o

³⁶ Uruu dono kaina'a maskonnao, Anna kia'o o'uu. Aizii odaru uu Phanuel, Asher takaan-daun. Na'iki oroo Tominkaru prophetiniaba. 7 wunu zii imazidan dauna'an odaiaru mawakan. ³⁷ Aizii uruu dono, 84 owunun. Na'iki aonaa na'apainim oaonauzon Tominkaru Dapu ai. Ipai kamoo na'iki ipai maruta'o otoriinpauzon Tominkaru ati, na'iki osanadinpan patoriinpan dono Tominkaru ati. ³⁸ Aizii omorotan naa koshan Tominkaru Dapu iti, okaawan na'iti Jesus kaawa-kida-ka'o kawana'ati manawun. Uruu idi tuukii okonaukii-kidan Tominkaru. Udauna'an okowaadan naa koraidaonaa dau'an ipai pidannao ati, wuru'u Jerusalem sannaouz, zaudapainaouznaa pakazannaata-ka'o.

Joseph, Mary na'iki Jesus kiwan naa Nazareth iti

³⁹ Aizii Joseph na'iki Mary ipaian naa pasha'apaapan ipai wuru'u Tominkaru kakinaori kawana'ati'oraz usha'apata-ka'o. Uruu dauna'an ikiwan naa Nazareth iti, Galilee Baara ia'oraz. ⁴⁰ Na'ia'a naa Jesus dyaupain, utominan ma'ozaka na'iki aitapina'o manawun pidan nii. Na'iki powa'a zii Tominkaru kaimanan u'ati.

Jesus wa'akinan Jerusalem ii

⁴¹ Ipai wunu Joseph na'iki Mary makouzon Jerusalem iti, Passover Kamoon dau'ati. ⁴² Aizii Jesus ikodan dono'o naa 12 wunu, imakon naa koshan Jesus tuma Jerusalem iti, Passover Kamoon dau'ati. ⁴³ Ina'ian atii iipaiian wuru'u pasha'apaa-paniaz. Aizii paipaiian dauna'an pasha'apainpan, pidannao kiwan naa ipai daunuuda'u pawizi iti kida. Aizii Joseph na'iki Mary ikiwan naa kapam. Aizii Jesus, una'ian naa uwa'akinan Jerusalem ii. Mazan aonaa Joseph na'iki Mary aitapan wuru'u uwa'akinanuz na'ii. ⁴⁴ I'itiiman kaina'a'a naa uwa'atin pairibannao bii'i. Uruu idi imakon naa atii wachuupun, uruu zii isookapan. Aizii pasookapa-kizi ii, uru'u naa idorotan Jesus pidannao bii an, ⁴⁵ mazan aonaa ikodanuzu. Sariapa ipadantan powaa iti Jerusalem iti. Uruu idi idorotinan naa udau'u na'ii'aka. ⁴⁶ Atii idikinauda'u kamoo dauna'an zii ikodanuzu. Ikodan uruu Tominkaru Dapu nazo ii, usakanatapan Jewnao tiichaanao bii'i, uabatapan ikadakotinan Tominkaru Paradan dau'u na'iki upishautan idyaun. ⁴⁷ Tuukii idi'itinpan Jesus dau'u, aonaa na'iam zii ikodauzon koraidaonaa aitapa'o manawun uruu kawan na'iki aitapa'o padako'atin parada-karu.

⁴⁸ Aizii Joseph na'iki Mary tukapan idi Jesus na'ii tuukii idi'itinpan. Sariapa Mary kian u'ati, "Odani, kandii nii pusha'apatan aimaakan wa'ati kaikapa'a? Tuukii wadopian, na'iki tuukii pudorotin-kidan waunao ipai di'ii'aka'a."

⁴⁹ Sariapa Jesus kian padaro ati, "Kandii nii mooko wuru'u udorotapanuz o'garu di'ii'aka'a? Aonaa mooko uaitapan da'a o'garu'u, o'daru dapu'u?" ⁵⁰ Mazan aonaa itaitapan na'apa'oram ati'o wuru'u una'apanuz.

⁵¹ Udauna'an Jesus makon naa ituma Nazareth iti. Na'ia'a naa ipai usha'apatan aimaakan padaronao dyuudan kawana'ati, aonaa udikintapan idyaun. Mazan ipai Mary taapan panyukunuu ii wuru'u aimaakan kida sha'apanuz. ⁵² Aizii Jesus tom-

inan ma'ozaka'o nii, na'iki aitapaaba'o nii. Uruu idi ipai pidannao marainapanuz na'iki Tominkaru tuukii kapam umarainapanuzu.

John chikaawunuupan pidannao

(*Matthew 3:1-12; Mark 1:1-8; John 1:19-28*)

3 Aizii 15 wunu, Tiberius kazowautapan ipai daunuuda'u amazada, atii utokon iti. Uruu dono Pontius Pilate tuubaru'o naobanai nii Judea Baara ii. Na'iki Herod kazowautapa'o nii amazada Galilee Baara ii aka. Aizii u'inawuzu Philip kazowautapa'o nii kapam amazada Iturea ii aka, na'iki Trachonitis ii aka. Na'iki uruu dono Lysanias kazowautapa'o nii amazada Abilene ii aka. ²Na'iki Annas na'iki Caiaphas Umanawunu'o Faadaanao uruu dono. Aizii na'apain wunao naobanai-tinpan dono kida'a, Tominkaru dyuudan paparadan John di'iti, Zechariah daniz. Udyuudan paparadan umashaapa-kizi iti, wuru'u mapidantaka'oraz amazada di'iti. ³Uruu idi John makon na'iki ukakuwaatinan naa ipai amazada kawana'ati, wuru'u Jordan Wa'o itinapu kida'oraz. Na'ii ukakinaopan pidannao kaikapa'a: "Utanawatina'a naa u'oian ai, na'iki uchikaawunuina'a naa, Tominkaru mainaabata kizi u'oian." ⁴Kaikapa sha'atii tawuru'u kotua'o Tominkaru prophetin Isaiah kiauzonuz.

"Kaina'a pidan kadakoinpan diiwa mapidantaka'o amazada ii aka kaikapa'a: 'Usaaba'a naa dunapo kaimanaiman Naobanai ati, ukaawan ua'ii, na'iki usakitapada'a naa dunapo u'ati, umako kizi nii.

⁵Marii ipai kasakodaz-tinapa kida'oraz amazada, na'iki baawuz kida dida-ka, na'iki marii ipai naawazi na'iki midukuonao patumaakada-ka, na'iki marii ipai dunapo koraudapa kida'o sakitapada-ka, na'iki marii ipai dunapo dikauda kida'o na'iki kichadin kida'o patumaakada-ka kaimanaiman.

⁶Ipai'o nii pidannao tukapan na'iki iaitapan wuru'u Tominkaru kazannaatanuz pidannao."™‡

⁷Aizii John chikaawunuupan dono, iriba pidannao kaawan ichikaawunuukidina'anan u'ati. Sariapa John kian i'ati, "Kowazazunao, kandii kowaadan u'ati turuu ukazannaatinan Tominkaru pataka'uta'azon ai unao?" ⁸Usha'apata'a naa kaiman kida'o aimaakan, utukapa-kida kizi mishi utanawatinan u'oian ai. Na'iki aonaa ukia'ana'a u'atiaaka kida, 'Mazan waunao Abraham takaan-daunnao pa'an.' Ōkowaadan nii unao ati aizii, turuu Tominkaru toman Abraham takaan-daunnao nii di'oraz kuba kida idi'i. ⁹Kaina'a baro, minziiwapa'ora'a naa barota'o nii atamun kida. Ipai atamun wuru'u aona'oraz ukaakan kaiman na'iki wuru'u dikauda kida'oraz u'aka kida, ipai'o nii ubarota-ka, udauna'an ukaboota-ka, udauna'an ukaboota-ka, udauna'an ukaboota-ka nii ipai tikazi wu'iti."

¹⁰Sariapa pidannao pishaan John, ikian u'ati, "Aizii mani, na'apam nii washa'apatinan?"

¹¹ Ukian i'ati, “Kanom kaina'a dya'utama'o ushooton oo uchaakitan, marii utaan bauda'apa mashootonu'o pidan ati. Na'iki kanom kawanyukunu'o, marii uka'idi-watan mawanyukunu'o pidan.”

¹² Kaina'a pidannao zaamaapauzonao tax puraatannaa,^{¶¶} ĩnao kapam kaawan, ĩchikaawunu-kidina'anan John ati. Na'iki ĩkian u'ati, “Tiichaa, waunao mani, na'apam nii washa'apatinan?”

¹³ “Mana'a naa uzaamaapa'ana'a puraata pidannao ai dobata manawun udyuudakao ai.”

¹⁴ Kaina'a kapam soldyaanao kaawan John ida'ati. “Waunao mani, na'apam nii washa'apatinan?” ĩkian u'ati.

“Mana'a naa ukazaapa'ana'a puraata pidannao ai, na'iki mana'a naa utoma'ana'a mariidin-karu ĩdau'an, uaipan idi karikaonan ukazatan ĩpuraatan. Turua'o wuru'u ukawinipinaapa-kaoz,” ukian i'ati.

¹⁵ Tuukii pidannao di'itinpan John dau'u, na'iki tuukii ĩtukapa'azon aimakaan umanawunu'o sha'apata-ka. ĩkian panyukunu ii, “Uru'u naa õaitapan Christ, tawuru'u Tominkaru kowaadauzoniaz padyuuda'azon.”

¹⁶ Aizii John kian ipai ĩnao ati, “Õgaru, õchikaawunuupan unao wunu idi karikaonan. Mazan kaini'iki'o nii pidan kaawan powa'a'o zii umanawun õ'ai. Õgaru aonaa õturuan õbuzuutan udazkidi zunaa.^{§§} Uruu, uchikaawunuupan nii pa'an unao Kaimana'o Doronaa idi na'iki tikazi idi. ¹⁷ Kaina'a'a naa una'akapan pawidauapakinaa papaoriba aka kida. Ipai'o nii uwidauan kaiman kida'o papaoriba aka, na'apa zaishi widau-ka kawan pamada ai. Udauna'an usaaba-ka ni'i naa kaiman pada-punaa iti. Mazan wuru'u dikauda kida'oraz, ipai'o nii pa'an ukaboota-ka tikazi wu'iti, wuru'u aona'oraz umakadauzon.”

¹⁸ Iriba sodi kida John paradan, utiwaan pakowaadan kaimanaiman pidannao ati Kaimana'oraz Kuwai. Na'iki ukakinaowan ĩdyaun tuukii, uaipan idi ĩpana'adan pakadz kida.

¹⁹ Aizii Herod naobanai-tinpa'oraz Galilee Baara ii, tuukii John kakinaowanuz, ukazatan idi pa'inawuzu daiaro Herodias, na'iki usha'apatan idi ba'oran dikauda kida'o aimakaan. ²⁰ Na'iki powa'a zii Herod toman aimakaan dikauda'o, ukabootakidan idi John taraa-kizai iti.

Jesus chikaawunu-ka dau'a

(*Matthew 3:13-17; Mark 1:9-11*)

²¹ Aizii John kaboota-ka ua'ii taraa-kizai iti, uchikaawunuupan ipai pidannao, wuru'u kaawainao kidaz u'ida'ati. Uruu dauna'an uchikaawunuupan naa kapam Jesus. Jesus toriinpan pu'u, sariapa aokazi da'ata-ka. ²² Na'iki Kaimana'o Doronaa kaawan u'ida'ati aokazi iki, ukaawan orid nii. Na'iki parada-karu kian Jesus ati aokazi iki, “Pugaru õdani õmarainapanii, kaiman manawun õnyukunu pu'ati.”

^{¶¶}3:12 zaamaapauzonao tax puraatannaa: Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinoo di'ii.

^{§§}3:16 Poitorui kaudin-kizi wuru'u ubuzuutanuz panaobanaa dazkidi zunaa.

Jesus dokoza-daunnao uu

(Matthew 1:1-17)

²³ Aizii Jesus sakadan dono pakaudinan, 30 uwunun na'apain.

Aizii pidannao dakotan Jesus Joseph dani nii.

Joseph uruu Heli dani,

²⁴ aizii Heli uruu Matthat dani,

aizii Matthat uruu Levi dani,

aizii Levi uruu Melchi dani,

aizii Melchi uruu Jannai dani,

aizii Jannai uruu Joseph dani,

²⁵ aizii Joseph uruu Mattathias dani,

aizii Mattathias uruu Amos dani,

aizii Amos uruu Nahum dani,

aizii Nahum uruu Esli dani,

aizii Esli uruu Naggai dani, ²⁶ aizii Naggai uruu Maath dani, aizii Maath uruu

Mattathias dani, aizii Mattathias uruu Semein dani, aizii Semein uruu Josech dani,

aizii Josech uruu Joda dani, ²⁷ aizii Joda uruu Joanan dani, aizii Joanan uruu Rhesa

dani, aizii Rhesa uruu Zerubbabel dani, aizii Zerubbabel uruu Shealtiel dani, aizii

Shealtiel uruu Neri dani, ²⁸ aizii Neri uruu Melchi dani, aizii Melchi uruu Addi dani,

aizii Addi uruu Cosam dani, aizii Cosam uruu Elmadam dani, aizii Elmadam uruu Er

dani, ²⁹ aizii Er uruu Joshua dani, aizii Joshua uruu Eliezer dani, aizii Eliezer uruu

Jorim dani, aizii Jorim uruu Matthat dani, aizii Matthat uruu Levi dani, ³⁰ aizii Levi

uruu Simeon dani, aizii Simeon uruu Judah dani, aizii Judah uruu Joseph dani,

aizii Joseph uruu Jonam dani, aizii Jonam uruu Eliakim dani, ³¹ aizii Eliakim uruu

Melea dani, aizii Melea uruu Menna dani, aizii Menna uruu Mattatha dani, aizii

Mattatha uruu Nathan dani, aizii Nathan uruu David dani, ³² aizii David uruu Jesse

dani, aizii Jesse uruu Obed dani, aizii Obed uruu Boaz dani, aizii Boaz uruu Salmon

dani, aizii Salmon uruu Nahshon dani, ³³ aizii Nahshon uruu Amminadab dani, aizii

Amminadab uruu Admin dani, aizii Admin uruu Arni dani, aizii Arni uruu Hezron

dani, aizii Hezron uruu Perez dani, aizii Perez uruu Judah dani, ³⁴ aizii Judah uruu

Jacob dani, aizii Jacob uruu Isaac dani, aizii Isaac uruu Abraham dani, aizii Abra-

ham uruu Terah dani, aizii Terah uruu Nahor dani, ³⁵ aizii Nahor uruu Serug dani,

aizii Serug uruu Reu dani, aizii Reu uruu Peleg dani, aizii Peleg uruu Eber dani, aizii

Eber uruu Shelah dani, ³⁶ aizii Shelah uruu Cainan dani, aizii Cainan uruu Arphaxad

dani, aizii Arphaxad uruu Shem dani, aizii Shem uruu Noah dani, aizii Noah uruu

Lamech dani, ³⁷ aizii Lamech uruu Methuselah dani, aizii Methuselah uruu Enoch

dani, aizii Enoch uruu Jared dani, aizii Jared uruu Mahalaleel dani, aizii Mahalaleel

uruu Kenan dani, ³⁸ aizii Kenan uruu Enosh dani, aizii Enosh uruu Seth dani, aizii

Seth uruu Adam dani, aizii Adam uruu Tominkaru dani.

Satan tiwaa-kidautan Jesus nyukunuu

(Matthew 4:1-11; Mark 1:12-13)

4 Udauna'an Jesus kiwan naa Jordan Wa'o iki, pachikaawunuu-ka'o dauna'an, ma'ozaka Kaimana'o Doronaa taapan unyukunuu. Uruu dono Kaimana'o Doronaa na'akan naa Jesus atii mapidantaka'o amazada di'iti. ² Jesus na'ian 40

kamoo. Na'ia'a naa Satan tiwaa-kidapan Jesus nyukunuu ma'ozakan. Aizii wuru'u Jesus na'ianuz aonaa kanom unikan, atii 40 kamoo. Uruu idi tuukia'a naa manawun uzamazin.

³ Sariapa Satan kian Jesus ati, “Tominkaru danin an pugaru, pudyuuda di'oraz kuba'a tominan bread nii.”

⁴ Mazan Jesus kian u'ati, “Tominkaru Paradan tawuru'u kotua'oraz usaadauzo-kao kian: ‘Aonaa pidan mashaapan soo bread ida'an karikaonan.’”^{*}

⁵ Udauna'an Satan zaida-kidan Jesus doko'a'o amazada di'iti, na'iki uaida-kida Jesus ati ipai daunuuda'u wuru'u umanawun kida'oraz donoinao, ipai amazada tokon iti. Mazan masakauda'u'o karikaonan wuru'u utukapa-kidankanuz u'ati amazada. ⁶ Ukian Jesus ati, “Ōzaamatan nii pugaru kazowautapa'o nii ipai wuru'u amazada putukapanii kidaz, na'iki ōtaan nii ipai wuru'u konaunam kida'oraz na'iki umanawun kida'oraz aimaakan utaaan. Ipai daunu'o utaa-ka'o ō'ati wuru'u amazadaz na'iki ipai wuru'u utapaniinao kidaz aimaakan. Ukau'an turuu ōtaanuzu na'ia'oram pidan ati. ⁷ Aizii pukodoru'ukan an ō'ati, ōtaan nii pu'ati ipai daunuuda'u wuru'u amazadaz, na'iki ipai wuru'u aimaakan kidaz kaina'a'oraz na'a.”

⁸ Sariapa Jesus kian u'ati, “Tominkaru Paradan saadauzo-kariwaiz kian: ‘Pukodoru'uka soo bouda'apa Naobanai puTominkarun ati. Pusha'apatin soo uruu aipan kawana'ati.’”[†]

⁹ Udauna'an Satan na'akan naa Jesus Jerusalem iti. Uruu idi ikaawa'akan naa Tominkaru Dapu zowau paawa iti, udokoodinpan di'iti manawun. Na'ia'a naa ukian Jesus ati, “Tominkaru danin an pugaru, puzaka'uta kai di'iki'i imi'i baara iti. ¹⁰ Tominkaru Paradan saadinpa'oraz kian: ‘Uduyudan nii pa'angelinnao kazannaatapan pugaru, na'iki itaapan nii pugaru kaiman.

¹¹ Īzaamatapan nii pugaru na'iki aona'o nii pukaziwan pukidiba puwaotan an kuba kida di'iti.’”[‡]

¹² Mazan Jesus kian u'ati, “Tominkaru Paradan saadinpauzo kian: ‘Mana'a putiwaa-kidapauzo'ona'a uNaobanaa Tominkaru paradan mishiin.’”[¶]

¹³ Aizii ipai'i naa Satan tiwaan Jesus nyukunuu. Uipaiian dauna'an patiwautanuz, umako'okan naa, atii ba'oran dono'o nii zii koshan utiwaan Jesus.

Jesus sakadan pakaudinan Galilee Baara ii

(Matthew 4:12-17; Mark 1:14-15)

¹⁴ Uruu dauna'an Jesus kiwan naa Galilee Baara iti, na'iki ma'ozaka Kaimana'o Doronaa taapan unyukunuu. Kuwai Jesus dau'u kida'o abata-kaoa'a naa ipai wiizai kawana'ati wuru'u Galilee Baara ii aka kida'oraz. ¹⁵ Na'ii aka'a naa Jesus tominapa-

^{*}4:4 Deuteronomy 8:3

[†]4:8 Deuteronomy 6:13

[‡]4:11 Psalm 91:11-12

[¶]4:12 Deuteronomy 6:16

kidan pidannao Tominkaru Paradan dau'u synagogue[§] kida kawana'ati. Tuukii pidannao konaukii-kidanuzu.

Jesus kashanau-kaō padyaupai-kizi Nazareth ii

(Matthew 13:53-58; Mark 6:1-6)

¹⁶ Udauna'an Jesus makon Nazareth iti, padyaupai-kizi iti. Aizii Sookapa-karu Kamoon dono, umakon na'iki umorotan naa synagogue iti. Ukaduz umorotauzonuz na'apa isookapan kamoon dono. Umorotan idi, na'ia'a naa pidannao dyuudan uaitan Tominkaru Paradan tawuru'u saada-kariwai kidaz kotua'a naa. ¹⁷ Uruu idi itaan naa u'ati kaarita, ^{**} tawuru'u Tominkaru prophetin, Isaiah saadanii kidaz kotua'a naa. Sariapa Jesus buzuutan wuru'u papidapa-kariwaiz kaarita, uda'atanuzu atii uikodan wuru'u paaita'azooniaz. Kaikapa'a usaadinapanu'u:

¹⁸ “Kaina'a Kaimana'o Doronaa Tominkaru di'iki'o mashaapan òtuma.

Uzaamatanii ògaru usha'apanum kau'an uaipan idi òkowaadapan Kaimana'o Kuwai pataka'utinainao ati.

Udyuudan òkowaadan so'ota-kaō nii ipai pidannao

wuru'u pataruba zaamatapaniinao kidaz,

na'iki udyuudan ògaru ishaawunnao ida'ati,

òkowaada kizi ì'ati kaimana'o ni'i naa ìtukapan, ìawun saabaa-kaō idi.

Na'iki udyuudan ògaru kaminka'uta'o nii,

ipai wuru'u pataka'uta-kariwainauz.

¹⁹ Na'iki kowaada'o nii Naobanai kamunanun ni'i naa pa'an aizii, papidanannao ati.”††

²⁰ Udauna'an Jesus papida'akan naa wuru'u kaaritz powaa iti, na'iki utaa'akan naa powaa itiz pidan ati, wuru'u taa'oraz u'ati kaarita. Udauna'an usakanata'akan naa. Ipai pidannao, wuru'u synagogue iainao kidaz, awunuupa'akan soo Jesus ati.

²¹ Na'iki ukian ì'ati, “Aizii wuru'u uabataniaz Tominkaru Paradan aita-kaō, uruu umishiinan naa wuru'u.”

²² Ipai pidannao, abatapainao na'ii, tuukii ìdi'itinpan uparadan dau'u. Kaiman ìabatan ukakuwaapan, aitapa'o pidan kawan manawun. Mazan ìkian pa'atiaaka kida, “Kanom dii mooko uruu, aonaa Joseph dani mani karikaonan?”

²³ Sariapa Jesus kian ì'ati, “Òaitapa na'apam ukia'azon ò'ati, uparada'azon ò'ati tawuru kawanu'u parada-karu kiauazonuz. ‘Daakataa, pukasarain puaipan ati pukakuda kizi,’ kii-karuz. Na'iki òaitapa ukia'azon ò'ati. ‘Pusha'apata kapam da'a'a puwiizi'i, tawuru'u kowaada-kariwaiz wa'ati pusha'apatan Capernaum ii.’”

²⁴ Udauna'an Jesus kian koshan ì'ati, “Mishi, aonaa na'apainim Tominkaru prophetin naubauzo-kaō, ukaawan an pawiizi ati. ²⁵ Aizii uabata na'apam òkian. Elijah, kowaadapauzoz Tominkaru Paradan, kakupan dono zii, kaina'a iriba zunnao mawaka'o ìdaiarunao, mashaapan Israel ii. Uruu dono idikinauda'u wunu pazikon an powa'a aonaa wunu kaawan Israel ii, uruu idi aonaa wanyukunui nii, zamazi kaawan ipai wiizai kawana'ati. ²⁶ Mazan upu'u zii aonaa Elijah dyuuda-

§4:15 *synagogue*: kabaun Jewnao baokopainapa-kizi. Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii.

** 4:17 *kaarita*: Di'oraz kaarita'a dakota-kaō scroll. Putukapa kaarita tokon ii ‘scroll’ waranu'u, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii.

†† 4:19 Isaiah 61:1-2

kao kaminka'uta'o nii zunnao Israelitenaouz, wuru'u mawakainaouznaa ĩdaiarunao. Mazan udyuuda-kao soo bauda'apa zun di'iti mawakaiba'a naa odaiaru, ba'oran wiizai ia'oraz omashaapan, Zarephath kia'oraz udakota-kao, Sidon ia'oraz.^{‡‡} ²⁷ Na'iki Elisha, Tominkaru prophetin kakupan dono zii, kaina'a iriba pidannao Israel ii, kabishopauzonao kichana'iki-kia'o bishoi idi. Mazan upu'u aonaa bauda'apa pidan Elisha kakudan Israel ia'o ĩmashaapan. Soo ukakuda bauda'apa pidan Naaman kia'o u'uu, mashaapa'o ba'oran wiizai ii, Syria kia'oraz udakota-kao."^{¶¶}

²⁸ Ipai pidannao wuru'u abatapainaoz Jesus paradan synagogue ii, tuukii ĩto'oran u'ati, uparadan idi na'apa ĩ'ati. ²⁹ Uruu idi ĩkadishia'akan kida'a naa, udauna'an ĩzaamata'akan naa Jesus paanoba kadu'iki kida, na'iki ĩna'aka'akan naaz atii pawiiizi tokon iti, dokoa'o ukatawudapuz-tinpan di'iti. Na'iki'o ni'i naa ĩaipan pakida'ukan Jesus. ³⁰ Mazan upu'a'a naa Jesus mako'okan, upodowaana'akan pidannao bii an, atii na'apa umakon ĩ'ai.

Oia'o doronai zaamatapanii daonaiora

(Mark 1:21-28)

³¹ Udauna'an Jesus mako'okan naa Capernaum iti, wiizai Galilee Baara ia'oraz. Na'ii utominapa-kidan pidannao Tominkaru Paradan dau'u, Sookapa-karu Kamoon dono synagogue ii. ³² Tuukii pidannao di'itinpan paabatan idi Jesus paradan kaimanaiman manawun, usha'apanum kau'an ĩabatan ma'ozaka manawun ukakuwaapan pa'ati.

³³ Kaina'a daonaiora na'ii synagogue ii, oia'o doronai zaamatapanii. Sariapa ukadakon diiwa'o ida'an Jesus ati. ³⁴ Ukian, "Ei, Jesus Nazareth san. Kandii dau'ati puwa'atin wa'ida'ati, kanom puaipan wa'ai? Oo pumainaabata'anan wau-nao? Ōaitapa pugaru, kaimana'o manawun, Tominkaru di'iki'o puwa'atin."

³⁵ Sariapa Jesus kian u'ati, "Pumashaadautapa, pukodita u'ai!" Sariapa oia'o doronai kaboota'akan wuru'u daonaioraz pidannao awun za'a, mazan umuuda'akan naa na'iki ukodita'akan naa u'ai wuru'u ukaboota'akanuz uruu. Mazan aonaa usha'apatan daonaiora kaziwa'o ida'an.

³⁶ Tuukii pidannao di'itinpan, na'iki ĩkian pairibannao ati, "Ei, na'apa dii pa'an uparadan ma'ozakan manawun? Uka'iita, na'iki ma'ozaka mishi uparadan oia'o doronainao ati, atii udyuuda zii mishi ĩkoditan pidan di'iki." ³⁷ Uruu idi ipai kuwai makon Jesus sha'apatanii dau'u, uruu wiizai di'ii'aka.

Jesus kakudan iriba pidannao

(Matthew 8:14-17; Mark 1:29-34)

³⁸ Aizii Jesus koditan dauna'an synagogue iki, umakon sariapa Simon dapu iti. Na'apain tuukia'o Simon imauzo karinaan, omada wiichan wiicha, wiicha. Sariapa ĩkowaadan Jesus ati odau'an. ³⁹ Uruu idi umakon o'idi'iti. Ukaawan, ukadishitan maonapa owashatinapa-kizi bed ida'a. Sariapa udyuudan orinaa, wuru'u omada wiichanuz koditan o'ai. Sariapa mishi omada wiichan shabata'akan, na'iki okakuda'akan naa. Udauna'an okadishitan naa, na'iki otaan naa ĩwanyukunuu nii.

‡‡4:26 1 Kings 17:1-16

¶¶4:27 2 Kings 5:1-14

⁴⁰ Aizii kamoo tipitan dauna'an iriba pidannao kaawa-kidan karinainao pairibannao, pabi'inaaka kida'o ĩrinaa, ipai ĩna'akan ĩdyaun Jesus ida'ati. Uruu idi ipai Jesus pishatan ĩdyaun, na'iki ipai ukakudan ĩdyaun. ⁴¹ Aizii oia'o doronainao, ipai ukodita-kidan pidannao ai kapam. Diiwa ĩkadakon kida ĩkoditan dono pidannao di'iki. "Pugaru Tominkaru Dani manawun," ĩkian Jesus ati. Mazan tuukii Jesus mashaatan ĩdyaun, aonaa ukashaapan ĩparadan. Usha'apanum kau'an ĩaitapan idi uruu Christ.^{§§}

Jesus tominapa-kidan pidannao synagogue kida kawana'ati

(Mark 1:35-39)

⁴² Aizii ba'oran chaapi'iki ushaawaka zii Jesus makon naa donoi iki, na'iki umakon mapidantaka'o amazada iti. Uruu idi pidannao dorotapanuz atii ĩikodanuzu. Aonaa padamata ĩtaapadan umakon, tuukii ĩtiwaan pamashaatanuz. ⁴³ Mazan Jesus kian ĩ'ati, "Kaina'a zii ōkowaada'azon Kaimana'o Kuwai Tominkaru naobanai-tinan dau'u, ba'oran wiizainao kida kawana'ati. Usha'apanum kau'an uruu wuru'u Tominkaru dyuudaniaz ōkowaada'anan," ukian.

⁴⁴ Uruu idi Jesus makon, na'iki ukakuwaatinan naa synagogue kida kawana'ati.

Jesus zaamatan pamin-kaudinannao nii

(Matthew 4:18-22; Mark 1:16-20)

5 Bauda'apa kamoo Jesus kadishitapan, Gennesaret Karishiiz* danoma'a. Uruu dono iriba, iriba pidannao kaawan u'ida'ati. Na'ia'a naa ĩkasaba'uinan na'iki chakata'a naa ĩkaawan u'ida'ati, ĩabata'azon idi ukowaadan Tominkaru paradan. ² Upu'u Jesus tukapan dya'utam kanawanao muudapa-kaŋ karishii danoma ii. Kopautapauzonao muudapanii wuru'u pakanawan kidaz. Aizii wuru'u pidannaou, ĩchikaapan naa pasaironnoo na'ii wunu danoma'a. ³ Sariapa Jesus makon na'iki upaidinan Simon kanawan zo'iti, na'iki uduyuda ukida'ukan wuru'u kanawaz masakauda'u karishii danoma ai. Uruu idi Jesus sakanatan naa kanawa zo'ii, na'iki'i naa utominapa-kidan pidannao Tominkaru paradan dau'u.

⁴ Aizii uipaiian dauna'an pakakuwaatinan, sariapa ukian Simon ati, "Ukida'uka kanawa baukapa'a naa kaana'o-karu iti, utunuuta kizi usaironnoo na'ii, uzaamata kizi kopaunao."

⁵ Sariapa Simon kian Jesus ati, "Ōnaobanaa, bauda'apa maruta'o watiwautan wazaamatan kopau da'a'a, mazan aonaa kanom wazaamatan. Mazan aizii pudyuudan idi ōgaru, ōtunuutan nii wuru'u wasaironnaou, puparadan kawana'ati," ukian.

⁶ Uruu idi na'ia'a naa ĩtunuutan pasaironnoo. Na'iki sariapa ĩsaironnoo zaamatan diri'i, diri'i kopaunao, aonaa uka'iita-kaŋ kawana'ati. Atii ĩsairon kida aonaa uka'itan naa pawazoo, maonapa kida ĩsairon dadotan, pawazoo kimishan idi manawun.

⁷ Sariapa ĩawarian pairibannao, wuru'u ba'oran kanawa zo'iainaou kaminka'uta'o nii paugaru. Uruu idi baokopa'a naa ĩto'otan wuru'u sairo kidaz, ĩzaamata kopau diri'i, diri'i, ipai ĩpaidadan pakanawannao, maonapa kida ĩkanawan tipitan, uwazoo diri'in idi manawun.

§§4:41 *Christ*: wuru'u Tominkaru dyuudaniaz papidanannao zannaa nii. Putukapa Christ kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinoo di'ii.

*5:1 *Gennesaret Karishiiz*: Galilee Karishiiz kia'o kapam udakota-kaŋ.

⁸ Aizii Simon tukapan idi aimakaan sha'apan kaikapa'a, sariapa ukodoru'ukan Jesus kanaapu iti, na'iki ukian u'ati, "Marina'a shoman õgaru, õnaobanaa, usha'apanum kau'an oia'o pa'i manawun pidan wuru'u õgaruz." ⁹ Tuukii Simon na'iki wuru'u ba'orainauz di'itinpan, patukapan idi pazaamatan diri'i manawun kopau-nao. ¹⁰ James na'iki John wuru'u Zebedee dainauz na'apa kapam, tuukii kapam idi'itinpan.

Sariapa Jesus kian Simon ati, "Mana'a putaria'ana'a, aizii puzaamaapan ni'i naa pa'an pidannao." ¹¹ Udauna'an ikozootan naa pakanawan kida karishii danoma ati, na'iki iwa'aka'akan naa ipai pa'aimaakanutu kida, na'iki imako'okan naa Jesus dawu'ati.

Jesus kakudan pidan kabishopa'o

(Matthew 8:1-4; Mark 1:40-45)

¹² Aizii Jesus kaawan wiizai iti, na'ii kaina'a'o pidan baiatina'o kichana'iki-kia'o bishoi idi. Utukapan idi Jesus, sariapa ukodoru'ukan ukanaapu iti, uawun baara im-i'i baara iti. Na'iki ukian Jesus ati, "Õnaobanaa, õpishaan pugaru tuukii manawun, punyukunuu na'apan an, pukakuda shoman õgaru, puso'ota wuru'u bishoizi õ'ai."

¹³ Sariapa Jesus pishatanuz na'iki ukian u'ati, "Na'apa mishi õnyukunuu, aizii marii pumada saabainan." Sariapa mishi pidan mada saabaina'akan. ¹⁴ Udauna'an Jesus kakinaowan uruu. Ukian u'ati, "Mana'a zii pa'i pukowaada'ana'a pidan ati, wuru dau'ana'a õsha'apataniaz pu'ati. Mazan pumako pa'an kai, faadaa di'iti, marii kizi uawunuutan pumada, utukapa kizi mishi pumada saabainan. Uruu dauna'an putaa'a naa pa'i pu'uza faadaa ati, utaa kiziz na'iki ukawaoda kiziz Tominkaru ati, Moses kakinaori kawana'ati. Uruu ida'ana'o nii pidannao mishidan kaimana'a naa pumada saabainan powaa iti."

¹⁵ Mazan kii'an kuwai Jesus dau'ana'o iribaa'aka-kaoa'a naa manawun ipai di'i-ika kida'a. Uruu idi pidannao kaawan aonaa masakauda'u mani Jesus ida'ati, ia-bata'azon idi ukuwaa. Ba'orainao ikaawan iaipan idi kapam pakakuda-ka'o, parinaa kida ai. Uruu idi ipai ukakudan idyaun. ¹⁶ Mazan panaadon Jesus makon nii da'i, utoriinpa'anan mapidantaka'o amazada iti.

Jesus chi'ika-kidan machi'ikaka'o daonaiora

(Matthew 9:1-8; Mark 2:1-12)

¹⁷ Aizii bauta'apa kamoo, Jesus tominapa-kidan dono pidannao, kaina'a pabi'i kida Phariseenao[†] sakanatapan na'ii, na'iki na'ii kapam tiichaapauzonao Moses kakinaori dau'u. Ba'oran wiizai iki kida'o iwa'atin wuru'u inaouz, tawuru'u Galilee Baara na'iki Judea Baara ii aka kida'oraz wiizainao, na'iki Jerusalem ikiinao kida na'ii kapam. Inao kida wuru'u sakanatapa'oraz na'ii. Mazan Tominkaru taani'i naa pama'ozakan Jesus ati, ukakuda-kinaa nii karinainao pabi'inaaka kida'o rinai ai. ¹⁸ Na'apain pidannao kaawan Jesus ida'ati, ina'akan pairiban machi'ikaka'o. Ina'akanuzu pawashatinapa-kizi baara an. Iaipan pamorota-kidanuz kabaun nazo iti, Jesus kanaapu iti. ¹⁹ Mazan pidannao iriban idi manawun, aonaa na'itim imorota-kidanuzu. Uruu idi sariapa izaida-kidanuz kabaun zowau iti. Udauna'an iso'owan naa kabaun zowau, na'iki'i naa itoka-kidanuz pawashatinapa-kizi baara

[†]5:17 *Pharisee*: Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinoo di'ii.

an, atii pidannao sakoda iti, na'iki ĩmuudanuzu Jesus kanaapu'u. ²⁰ Aizii Jesus tukapan idi ĩmishidan tuukii manawun, sariapa ukian machi'ikaka'oraz pidan ati, "Ōpaonarū, aizii ipai pu'oiān mainaabata-kaō pu'ai."

²¹ Sariapa tiichaapauzonao Moses kakinaori dau'u, na'iki Phariseenao kian pa'ati-aaka kida, "Kandii mooko arawu'u, uwazootapa'azon Tominkaru paparadan ida'an? Soo bauda'apa Tominkaru turua'o umainaabatan pidan oian."

²² Mazan Jesus aitapa na'apam ĩdi'itinpan. Uruu idi ukian ĩ'ati, "Kandii nii udi'itinpan ōdau'u kaikapa'a? ²³ Na'ia'oram masha'apannaa: 'ipai pu'oiān mainaabata-kaō' kii, oo 'pukadishita na'iki puchi'ika' kii? ²⁴ Mazan ōaidan nii u'ati wuru'u Daonaiora Aokazi Iki'o, kaina'a uma'ozakan umainaabata-kinaa nii pidannao oian da'a'a imi'i baara'a." Uru'u naa Jesus kia'akan naa machi'ikaka'o pidan ati, "Ōkian pu'ati pukadishita, puzaamata wuru'u puwashatinapa-kiziz na'iki pumako'o naa pudapu iti." ²⁵ Sariapa mishi pidan kadishita'akan ipai awunuutapainao awun za'a, uzaamata'akan naa pawashatinapa-kizi baara, na'iki umako'okan naa padapu iti konaukii. Tuukii ukonaukii-kidan Tominkaru.

²⁶ Aizii wuru'u awunuutapainao kidaz, tuukii ĩdi'itinpan, na'iki tuukii kapam ĩtarian, na'iki tuukii ĩkonaukii-kidan Tominkaru. "Ei, watukapa zii aizii konaunam kida'o na'iki umanawunu'o aimaakan sha'apata-kaō, wuru'u aona'oraz watukapauzon usha'apata-kaō kida," ĩkian.

Jesus dapadan Levi

(Matthew 9:9-13; Mark 2:13-17)

²⁷ Udauna'an Jesus koditan naa kabaun iki na'iki umako'okan naa. Pamakopa-kizi an utukapa pidan Levi kia'o u'uu, uruu zaamaapauzo tax puraatannaa. Jesus ikodan usakanatapan pazaamaapa-kizi ii puraata. Sariapa ukian u'ati, "Puwa'ati ōtuma, ōtominapa-kida kizi pugaru." ²⁸ Sariapa Levi wa'akan wuru'u pakaudinkiz na'iki umako'okan naa Jesus dawu'ati.

²⁹ Aizii padapu ii Levi toman naa udaru'o aroapa-karu Jesus ati. Kaina'a iriba ba'orainao zaamaapauzonao kapam tax puraatannaa aroopa'azon ĩtuma, na'iki kaina'a iriba kapam ba'oran pidannao kida aroopa'azon ĩtuma. ³⁰ Kaina'a na'ii pabi'i kida Phariseenao awunuutapan, na'iki na'ii kapam ĩribannao tiichaapauzonao Moses kakinaori dau'u awunuutapan. Sariapa ĩkian utominapa-kidaniinao ati, "Kandii nii arawu aroopa'azon na'iki utuza'azon wunao tuma'a oiainauz, zaamaapauzonao kidaz tax puraatannaa, na'iki wuru'u oiainao kidaz pidannao?" Kia'o wuru'u ĩkiainapanuz.

³¹ Sariapa Jesus kian ĩ'ati, "Pidannao ziwuinao, aonaa kanom nii ĩaipan daakataa, soo karinainao pa'an tuukii ĩaipan daakataa. ³² Ukau'an na'apa'o kapam wuru'u ōwa'atinuz da'ati'i, aonaa kaimanainao ida'ati'o mani, soo oiainao ida'ati'o pa'an wuru'u ōwa'atinuz ĩtanawatin kizi pa'oiān ai."

Pidannao pishautan Jesus sanadinapa-karu dau'u

(Matthew 9:14-17; Mark 2:18-22)

³³ Pabi'i kida pidannao, kaawainao kidaz Jesus ida'ati, kian u'ati, "John Chikaawunuupauzoz tominapa-kidaniinao mapuda pa'an isanadinpauzon,[‡] na'iki itoriinpauzon Tominkaru aipan kawana'ati. Na'iki wuru'u tominpauzonao kidaz Phariseenao di'iki, na'apa kapam isanadinpan na'iki itoriinpan. Mazan aizii wuru'u putominapa-kidaniinaouz, aonaa isanadinpauzon, mazan iaroopan nii na'iki ituzan nii atii ishiitan."

³⁴ Sariapa Jesus kian i'ati, "Turuu mani u'itiiman pidannao wa'atiinao mazidakarau dau'ati baiatan pazamazin mazida'o daonaiora na'an pu'u ituma? Aonaa turuu ibaiatan pazamazin. ³⁵ Mazan bouda'apa kamoo na'aka-karu nii wuru'u mazida'oraz daonaiora i'ai, uruu dono'o ni'i naa pa'an isanadinpan na'iki ibaiatan pazamazin."

³⁶ Udauna'an Jesus kowaadan naa di'itinapa-kinai kuwai. Ukian i'ati, "Aonaa na'iam zii pidan kuzuutauzon pa'ina'o chaakita pazimindota-kinaa nii uzaama'ora'a naa chaakita. Mazan aizii pidan kuzuuan an pa'ina'o chaakita pazimindoapa-kinaa nii, upataka'uan pa'ina'o chaakita, na'iki pana'a'o nii uaidinpan uzaama'o ai. ³⁷ Na'iki aonaa na'apainim pidan paidauzon, pa'ina'o zii wine toma-ka'o, uzaama'ora'a naa wine kinnaa[¶] zo'iti. Usha'apanum kau'an pa'ina'o wine paida-ka'o an, upoodan nii uma'ozakan ana'a naa, na'iki utada'okan nii wuru'u uzaama'oraz naa riwunii kinnaaz. Uruu idi ipai'o nii riwunii wakudinan. Aizii wuru'u ukinnaaz ukaboota'aka-ka'o ni'i naa. ³⁸ Mishi'oraiman pa'ina'o wine paida-ka'o pa'ina'o ukinnaa zo'iti. ³⁹ Na'iki aonaa kanom tuza'azon pa'ina'o zii wine toma-ka'o, patuza'akan dauna'an ma'ozaka'ora'a naa wine. Aizii pidan tuzan an wuru'u ma'ozaka'oraz wine, 'Kaiman pa'an wuru'u ma'ozaka'oraz wine, pa'ina'o utoma'aka-ka'o ai,' ukian nii." Uruu kia'o wuru'u Jesus kowaadaniaz kuwai.

Sookapa-karu Kamoon dau'u

(Matthew 12:1-8; Mark 2:23-28)

6 Bouda'apa kamoo Sookapa-karu Kamoon dono, Jesus dobatapan zakapu an patominapa-kidaniinao tuma, paoribai wheat baawu an. Na'apain Jesus tominapa-kidaniinao karaowaanan wheat aka. Uruu idi izu'uan naa wuru'u wheat aka kidaz paka'u baara iti, iaipan idi umada so'oinan, udauna'an inikan naaz. ² Pabi'i kida Phariseenao pishaan idyaun, "Kandii ni'o udikintapan wuru'u aona'oraz wakakinaorinaa kashaapan usha'apata-ka'o, Sookapa-karu Kamoon dono?"[§]

³ Jesus kian i'ati, "Aonaa mooko utukapauzon kaarita ida'a'oraz usaadinpan kanom King David na'iki uminauda'unao sha'apatauzonii izamazin dono'oraz? ⁴ Umorotan Tominkaru Dapu nazo iti, na'ii uzaamatan bread taa-kariwaiz Tominkaru ati. Udauna'an unikan naaz na'iki utaan naa paminauda'unao atiz. Aonaa ukashaapa-ka'o padamata ba'oran pidan nikan wuru'u bread kidaz, soo

[‡]5:33 *sanadinpauzon*: Uruu zamazidin-karu. Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii.

[¶]5:37 *wine kinnaa*: Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii.

[§]6:2 Phariseenao ati, Jesus tominapa-kidaniinao kaudinan wuru'u ikaraodanuz wheat aka kida Sookapa-karu Kamoon dono.

faadaanao.”⁵ Powa'a zii Jesus kian i'ati, “Daonaiora Aokazi Iki'o, uruu pa'an kawoutapa'oraz Sookapa-karu Kamoon.”

Jesus kakudan pidan dadara'o uanoba

(Matthew 12:9-14; Mark 3:1-6)

⁶ Ba'oran dono koshan, Sookapa-karu Kamoon dono, Jesus morotan synagogue iti. Na'ii utominapa-kidan pidannao Tominkaru paradan dau'u. Kaina'a bauda'apa pidan na'ii dadara'o uanoba bada'ii, udiwa'oran atanapa na'iki aonaa na'apam ukaiwaanuzu. ⁷ Kaina'a wunaou'u tiichaapauzonaouz Moses kakinaori dau'u, na'iki Phariseenao na'ii kapam. Inao tuukii iaipan patukapan Jesus sha'apatan aimakaan, iaipan pana'apaunuz, usha'apatan an aimakaan, Sookapa-karu Kamoon dono. Uruu idi kaimanaiman iawunuutapan uruu, itukapa'azon usaabaan wuru'u pidan anobaz. ⁸ Mazan Jesus aitapa ipai i'iti'itipan, uruu idi ukian wuru' ati'i daonaiora dadara'o-raz uanoba, “Pukadishita, na'iki puwa'ati da'ati'i pidannao kanaapu ati.” Sariapa ukadishitan na'iki umako'okan naa pidannao kanaapu iti. ⁹ Udauna'an Jesus kian pidannao ati, “Opishaan nii unao aizii, na'apa dii kakinaorii taa-kariwaiz wa'ati aipan washa'apatinan, Sookapa-karu Kamoon dono? Uaipan washa'apatan oia'o oo kaimana'o? Uduyuda wakakudan pidan oo wazowianuzu?” ¹⁰ Jesus awunuu-pan ipai pidannao kawana'ati, na'iki sariapa ukian pidan dadara'o uanoba ati, “Pusawada puanoba.” Sariapa usawada'akan paanoba, na'iki uanoba saabaina'akan naa. ¹¹ Mazan tuukii wunao to'oranu'u, zaudapainauz Jesus sha'apatan aimakaan. Uruu dauna'an imiitiniipan naa, iaitapa'azon na'apam nii pasha'apatan Jesus.

Jesus zaamatan 12 pidannao padyuudan nii

(Matthew 10:1-4; Mark 3:13-19)

¹² Uruu dono Jesus makon naawazi paawa iti utoriinpa'anan, uruu idi una'ian utoriinpan bauda'apa maruta'o Tominkaru ati. ¹³ Aizii ba'oran chaapi'iki, uru'u naa udapadan patominapa-kidaniinao. Aizii ibii iki, uzaamata 12 daonaioranao padyu-udan nii kowaadapa'o nii ipai kuwai wuru'u uaiapanii kidaz ukowaada-ka'o na'iki usha'apata-ka'o. Udakotan wuru'u pazaamataniinaouz apostlenao.** ¹⁴⁻¹⁶ Kaika-pauda'u'o wuru'u uzaamataniinaouz: Simon, Peter kia'oraz udakotapa-ka'o, na'iki u'inawuzu Andrew, na'iki kaina'a James, John, Philip, Bartholomew, Matthew, Thomas, na'iki James, Alphaeus daniz, na'iki Simon, uruu Patriot,†† Judas, James daniz na'iki Judas Iscariot zaamata-kida'oraz Jesus.

Jesus tominapatin-kidan na'iki ukaminka'uupan pidannao

(Matthew 4:23-25)

¹⁷ Udauna'an Jesus tokan naa naawazi paawa iki, apowa'a'o baara ati, wunao tum'a pazaamataniinaouz daonaioranao. Na'ia'a naa iriba pidannao wuru'u tomin-pauzona'o kidaz u'idi'iki kasaba'uinan, na'iki iriba kapam ba'oran pidannao kaawan na'iti. Pidannao wa'atin pabi'inaaka kida'o wiizai iki, ipai Judea Baara ii aka kidainaouz wiizainao, Jerusalem ikiinao na'ii kapam. Aizii kaina'a ba'orainao kida

****6:13** *apostlenao*: dyuuda-kariwai kakuwaapa'anan Tominkaru naobanai-tinan dau'u.

††**6:14-16** *Patriot*: mizaataakapauzoz pawii zi dau'an. Ba'oran udakotapa-kinao Zealot kii.

kaawan wa'atiinao Tyre na'iki Sidon iki, munapo'o paran danoma itinapu kida'o wiizainao. ¹⁸ Īwa'atin ĭabata'azon idi Jesus kuwaa. Ba'orainao, ĭkaawan ĭaipan idi kapam pakakuda-ka'o parinaa ai. Na'iki kaina'a ba'orainao oia'o doronai zaamata-paniinao kida. Uruu dono ipai ukakudan karinainao. ¹⁹ Tuukii pidannao aipan papihatan Jesus, usha'apanum kau'an ĭtukapan idi ma'ozaka Tominkaru kaudinan u'ida'a, uso'ota pabi'inaaka kida'o rinai pidannao ai. Uruu idi ukakuda ipai pidannao parinaa kida ai.

Konaukii-karu na'iki kasha'ora-karu

(Matthew 5:1-12)

²⁰ Sariapa Jesus awunuupan wunao di'iti'i tominpainao kidaz u'idi'iki. Ukian ĭ'ati. "Konaukia'o pa'an unao, mapuraataniinaouz, usha'apanum kau'an unao ati'o pa'an wuru'u Tominkaru naobanai-tinanuz.

²¹ Konaukia'o pa'an unao baiatainaouz pazamazin kai. Usha'apanum kau'an, diina'iti'i abaapa'o nii pa'an unao. Konaukia'o pa'an unao, kasha'oratinainao kidaz kai, usha'apanum kau'an diina'iti'i karikaonanu'o nii pa'an ukonaukiitinan.

²² "Konaukia'o pa'an unao, uto'ora-kizaitapa-ka'o an, na'iki ukashanaukii-kida-ka'o an, na'iki udakowautapa-ka'o an, na'iki udakota-ka'o an oiainao nii Daonaiora Aokazi Iki'o dikin ii. ²³ Ukonaukii na'apa kida'o aimaakan sha'apan dono u'ati. Ukonaukii tuukii, usha'apanum kau'an kaina'a pa'an umanawunu'o uwinipinaa ni'o taapa-ka'o aokazi ii. Wururu'u pidannao to'ora-kizaitapa'oraz unao kai, na'apa'o kapam ĭdokoza-daunnao taapauzon Tominkaru prophetinnao kotua'a naa.

²⁴ Kasha'ora'o nii manawun ubaiaapan diina'iti'i, unao kapuraataniinao, kai kaiman manawun uabatinpan.

²⁵ Kasha'ora'o nii manawun ubaiaapan diina'iti'i, unao kawanyukunuinao, mazan diina'iti'i uzamazin nii.

Kasha'ora'o nii manawun ubaiaapan diina'iti'i, unao konaukia'oraz umashaapan, konaukii ushaazootinan kai, mazan diina'iti'i ukasha'oratinan nii tuukii, uzaadinan nii na'iki umuraapatinan nii.

²⁶ "Kasha'ora'o nii manawun ubaiaapan diina'iti'i, kai tuukii uatadapa-ka'o. Na'apa kotua'a naa ĭdokoza-daunnao atadapauzon pidannao dakotinpaouzonaouz prophetnao nii.

Umarainapa to'oratinainao u'ati

(Matthew 5:38-48; 7:12a)

²⁷ "Mazan aizii ōkia'azon unao abatapainao ati. Umarainapa ipai utarubanao. Kaiman utaapa na'iki usha'apata kaiman aimaakan wunao ati'i to'ora-kizaitapa'oraz unao. ²⁸ Upishaa Tominkaru marii kizi ukaimanan wunao ati'i, aipainaouz dikau-

dau'ana'a antamikiipauzonaouz unao. ²⁹ Aizii pidan tinikan an pugaru pukaozoo ati, marii putinika-kidan ba'oran pukaozoo u'ati. Aizii pidan kazatan an puchaakitan, marii uzaamatan pushooton kapam. ³⁰ Na'ia'oram pidan pishaan an aimakaan pu'ai, putaa u'ati. Aizii pidan kazatan an pusha'apauzi, mana'a pupishaa'ana'a powaa itiz. ³¹ Pusha'apata kaimana'o aimakaan ba'oran pidannao ati, na'apa puaiipan kawan isha'apatan aimakaan pu'ati.

³² “Aizii pumarainpan an soo wunaou'u marainpainaouz karikaonan pugaru, kandii dikin ii puaitapan pukonaukii-kida-ka? Upu'u zii oiainao pidannao imarainapa pamarainpikinao. ³³ Aizii pusha'apatan an kaiman aimakaan soo wunao ati karikaonanuu'u, sha'apatainao kidaz kaiman aimakaan pu'ati, kandii dikin ii puaitapan kaimana'o aimakaan taa-ka? Upu'u zii oiainao pidannao, isha'apata kaiman aimakaan wunao ati'i sha'apatainaouz kaimana'o aimakaan i'ati. ³⁴ Aizii putaan an aimakaan oo puraata pidan ati, puaitapan idi ukawadauntan niiz, kandii dikin ii puaitapan pukonaukii-kida-ka? Upu'u zii oiainao taan puraata ba'oran oiainao ati, iaitapa kawadaunita-karu nii wuru'u papuraatanuz. ³⁵ Ukau'an umarainapa utarubanao, usha'apata kaiman kida'o aimakaan i'ati. Utaa kapam aimakaan kana'apan i'ati, aonaa uzaudapa'ana'a ukawadaunuta-ka? powaa iti. Kaina'a'o pa'an umanawun kida aimakaan taapa-ka? unao ati, usha'apatanii kida winipinaa nii. Uruu idi mishi'o nii Tominkaru umanawunu'oraz daniitan ipai unao. Tominkaru, uruu ipai ukaimanan pidannao ati. Utukapa-kida pakaimanan wunao ati'i, aona'oraz ikonaukii-kidauzon uruu, utaan pu'u aimakaan i'ati, na'iki wunao ati'i oiainao manawun pidannao. ³⁶ Ukau'an ukamunan kapam na'apa udaru Tominkaru kamunanuuzon kawan.

Mana'a uzaudauzo'ona'a pidan madiwautapaka

(Matthew 7:1-5)

³⁷ “Mana'a udakotauzo'ona'a pidan dikauda'o nii, aonaa kizi Tominkaru dakotan unao dikauda'o nii. Mana'a ukaboota-kida'ana'a pidan pataka'uta-karu nii, aonaa kizi kapam uboota-ka? Na'iki umarina'ata wuru'u dikauda kida'oraz sha'apatauzo-ka? u'ati, Tominkaru marina'atan nii wuru'u oii kida'oraz usha'apatauzon. ³⁸ Utaa aimakaan ba'orainao ati, Tominkaru taan nii aimakaan unao ati. Na'iki diri'i'o nii manawun aimakaan taa-ka? u'ati, atii aona'o ni'i naa na'itim upaidinan. Na'apam udiri'in putauzon aimakaan ba'orainao ati, na'apa'o nii udiri'in Tominkaru taan pu'ati.”

³⁹ Udauna'an Jesus kakuwaapan naa, di'itinapa-kinai kuwai ida'an. Kaikapa'o wuru'u ukianuz: “Aonaa turuu pidan ushaawun na'akan pamin-ushaawunun, usha'apanum kau'an ipai daunuuda'u'o nii iwaotan kichada-kariwai nazo iti. ⁴⁰ Aonaa na'iam pidan tominpauz umanawunun patiichaan ai, mazan ipai wuru'u tominpauzonaouz iipaiian dauna'an patominpan, na'apa'o ni'i naa iaitapan patiichaan kawan.

⁴¹ “Kandii nii mooko wuru'u pudi'itapanuz kaunuba'o puiriban awun ida'a, pumadi'itapakan pu'u wuru'u atamun taramtinpa'oraz puawun ida'a? ⁴² Puka'iita zii pukian puiriban ati. ‘Da'ati'i o'so'ota kizi kaunuba'oraz puawun ai,’ pumatukapakan pu'u kaina'a udaru'o atamun idin puawun ida'a? Pugaru taapinpa'oraz kaimana'o nii kaikini'i, mishi'oraiman puso'ota'a naa zii kiwiin atamun idin puawun ai. Uruu

dauna'an kaimana'o ni'i naa putukapan puso'ota'azoonii kaunuba'oraz puiriban awun ai.

Paoribai na'iki u'aka daua'o

(Matthew 7:16-20; 12:33-35)

⁴³ “Paoribai ziwu'o usodan, aonaa u'aka dikauda'o nii. Mazan aizii paoribai mazi-wuka'o, ukaakan dono dikauda'o nii kapam u'aka. ⁴⁴ Ipai kaimana'o dizoo-karu kadunaa aitapa-ka'o pa'aka ida'an kida, na'iki aonaa na'iam zii pidan karaodauzon dizoo-karu fig oo grape kaiwada-karu kadunaa di'iki. ⁴⁵ Aizii kaimana'o pidan, ukodita-kida kaiman kida'o pa'idiwaru aimaakan, utaapan idi kaiman kida'o aimaakan panyukunuu ii. Mazan aizii dikauda'o pidan, ukodita-kida dikauda kida'o pa'idiwaru aimaakan, utaapan idi oii kida'o aimaakan panyukunuu ii. Ukau'an sha'apa'oram aimaakan pidan taapanii kida panyukunuu ii, uruu kida wuru'u ukodita-kidaniaz paparadan ida'an.

Dya'utama'o kabaun tomikinao

(Matthew 7:24-27)

⁴⁶ “Kandii nii udakotan ōgaru unaobanaa nii, umasha'apatakan pu'u ōdyuudanii usha'apatan? ⁴⁷ Na'ia'oram pidan wa'ati'o ō'ida'ati, na'iki mishi'o uabata'azon ōkuwaa, na'iki izo'ati'o ōparadan, ōkowaadan nii kanom kawanu'o uruu. ⁴⁸ Uruu na'apa pidan kawan, toma'o padapu dadara'o baara'a, na'iki kichada'o patoron uun nii munapo. Aizii na'apainim wunu tuubarun na'iki udapu naraan, aona'o nii wunu paran kabootanuz, usha'apanum kau'an dadara'o baara'a'o wuru'u udapuz. ⁴⁹ Aizii na'ia'oram pidan abata'o ōkuwaa mazan aonaa uizo'atinuz, na'apa'o uruu tawuru kawanu'u maaitapin-ka'oraz pidan, toma'oraz padapu shomada'o imi'i ida'a. Aizii na'apainim wunu tuubarun, baukapa'o nii wunu paran kida'uka'akan wuru'u kabaunuz, uruu idi sariapa kabaun dorautan ipai daunuuda'u.”

Jesus kakudan soldyaa zowaunaa poitoru

(Matthew 8:5-13)

7 Aizii Jesus ipaian dauna'an pakadakotinan pidannao ati, uru'u naa umakon Capernaum iti. ² Aizii na'ii kaina'a Roman soldyaannao zowaunaa. Uruu dono upoitoru umarainapanii manawun karinaan tuukii, maonapa'ora'a naa umawakan. ³ Uabatan idi Jesus kaawan wuru wiizai ida'ati'i pamashaapa-kiziz, sariapa udyuudan kazowautapainao Jewnao Jesus di'iti. Uaipan idapadankan Jesus, uwa'ati kizi padapu ati, ukakudanaka kizi upoitoru. Aizii uruu aonaa Jew mani. ⁴ Udauna'an imakon naa Jesus di'iti, atii iikodanuzu. Na'ia'a naa ikowaadan u'ati paradakaru, na'iki tuukii ipishaan umakon patuma. Ikian u'ati, “Tuukii manawun waaipan pukaminka'utan wuru'u pidanaz, waaitapanii uruu kaimana'o naobanai. ⁵ Usha'apanum kau'an uruu umarainapanii tuukii wairibannao Jewnao, na'iki uruu tomanii wa'ati wuru'u synagogue. Uruu idi tuukii wapishaan pugaru pumako kizi u'idi'iti,” ikian. ⁶ Uruu idi Jesus makon ituma.

Aizii imaanapatapaanan pu'a'a naa, uru'u naa naobanai dyuudan papaonarunao ikodapa'anan Jesus. Na'iki udyuudan ina'akan paparadan u'idi'iti, kaikapa'a: “Naobanai, aonaa ōaipan pumizidinan, aonaa ōaipan puwa'atin ōdapu ati. ⁷ Na'iki aonaa umanawunu'o mani pidan ōgaru, na'iki aonaa ōturuan ōparada'anan na'iki

ōmakon pu'idi'iti manawun. Turuu pa'an puparadan, na'iki karikaonan ōpoitoru kakuda kizi. ⁸ Ōgaru na'apa, ōkaudinan doko ainao pidannao ō'ai waranu a'o. Ōgaru na'apa, kaina'a soldyaanao kaudina'o ōwaranu'u kapam. Aizii ōkian dono bauda'apa soldyaa ati, 'Pumako,' umakon nii. Aizii ōdapadan dono ba'oran soldyaa, 'Puwa'ati,' ōkian an u'ati, uwa'atin nii. Na'iki ōdyuudan dono ōpoitoru, 'Pusha'apata wuru'u,' ōkian an u'ati, usha'apatan niiz."

⁹ Tuukii Jesus di'itinpan uabatan idi wuru'u kaikapa'oraz parada-karu'u. Sariapa utanawatinan pidannao di'iti, wuru'u wa'atipainao kidaz udawu'ati. Na'iki ukian i'ati, "Aizii ōkowaadan nii u'ati: aonaa na'iam zii ōikodauzon mishida-karu manawun wuru kawanu'ora'a Israelitenao bii an." ¹⁰ Udauna'an wunaou'u na'akainauz parada-karu kiwa'akan naa powaa iti, naobanai dapu iti. Aizii ikaawan iabatan poitorui kakuda'aka'a naa.

Jesus kakudan daonaiora mawaka'ora'a naa

¹¹ Kadiman aka uruu dauna'an Jesus makon wiizai di'iti, Nain kia'o u'uu. Aizii pidannao, tominpauzonao u'idi'iki na'iti kapam imakon utuma. Na'iki iriba kapam ba'orainao pidannao makon udawu'ati.

¹² Aizii Jesus kaawan pu'u wiizai koraratapa-kinao paniinomizinaa ida'ati, upu'u daonaiora mawaka'o na'aka-kao baaranai iti. Zuna mawakaiba'a naa odaiaru, odani wuru'u mawaka'oraz, ubauda'apan odani wuru'u uruuz. Na'iki kaina'a iriba, iriba pidannao makon otuma.

¹³ Aizii Jesus tukapan oroo tuukii ukamunan-kidanuzo, sariapa ukian o'ati, "Man-a'a puzaada'ana'a." ¹⁴ Udauna'an umakon na'iki upishatan naa wuru'u mawaka'o na'akapa-kinaoaz, sariapa wunaou'u na'akapainauz mawaka'o mashaadina'akan. Udauna'an ukian mawaka'o ati, "Pa'ina'o daonaiora, ōkian pu'ati, pukadishita." ¹⁵ Sariapa daonaiora sakanata'akan na'iki uparadan. Udauna'an ukadishitan na'iki Jesus na'akan naaz padaro dazaba iti.

¹⁶ Tuukii pidannao tarian na'iki tuukii i'idi'itinpan. Na'iki tuukii kapam ikonaukii-kidan Tominkaru. Uruu idi ikian, "Ei! Kaawa zii mishi wabii ati umanawunu'o Tominkaru prophetin. Mishi Tominkaru kaawan ukaminka'uta'anan waunao Jewnao, upidanannaouz," ikian. ¹⁷ Aizii kuwai, Jesus sha'apatanii daua'o kowaadaabi'ika'oa'a naa ipai Jewnao wiizi kida kawana'ati, na'iki iwiizi dawun itinapu kida'o pidannao mashaapan, ipai kapam iabatan wuru'u kuwaiz.

John Chikaawunuupauzo dyuuda-kidan paparadan Jesus di'iti

(Matthew 11:2-19)

¹⁸ Aizii John abatan idi patominapa-kidaniinao pidannao kakuwaapan ipai wuru dau'a'a Jesus sha'apatanii kidaz aimaakan, sariapa udapadan dya'utam pidannao ibii iki. ¹⁹ Udauna'an udyuudan naa idyaun Naobanai Jesus di'iti, na'iki udyuuda ipishaan Jesus kaikapa'a: "Pugaru'u naa wa'ati'o ni'oraz kowaadapa-kao? Oo marii zii wazaudapan ba'oran wa'atin?"

²⁰ Udauna'an imakon naa Jesus di'iti, atii ikaawan u'idi'iti, na'ia'a naa ikian u'ati, "John Chikaawunuupauzoz dyuudan waunao pu'ida'ati, upishaa-kidan na'iki uaitapa'azon pugaru'u naa tawuru'u wa'ati'o ni'oraz kowaadapa-kao? Oo marii zii wazaudapan ba'oran wa'atin kaina'iki?"

²¹ Aizii wuru'u ikaawanuz na'iti, Jesus kaudinan pu'u karinainao dau'u. Ukakudan pu'a'o iriba, iriba pidannao pabi'inaaka kida'o irinaa ai, oia'o doronai zaamatapaniinao, ipai ukakudan idyaun, na'iki ishaawunnao kida, ipai uda'atan na'iki usaabaan iawun. ²² Uruu idi Jesus dako'atin wunao paradanu'u John dyuudaniinaouz. Ukian i'ati, "Aizii ukiwa John di'iti, ukowaada kizi u'ati ipai daunuuda'u wuru'u utukapanii kidaz osha'apatan, na'iki ukowaada u'ati ipai wuru'u uabatanii kidaz kuwai. Ukowaada u'ati iriba'a naa ishaawunnao awun da'ata-ka'o, na'iki saabaa-ka'o; aizii machi'ika-kainao, chi'ika-kida-ka'o; na'iki kabishopauzonao kichana'iki-kia'o bishoi idi, ipai ikakuda-ka'o. Aizii makinao-ziiwanoa, kaimana'a naa iabatan; na'iki mawakainao kida, kakuda-ka'o powaa iti; aizii pataka'utinainao, kowaada-kaoa'a naa i'ati Kaimana'o Kuwai. ²³ Konaukia'o nii manawun wunaou'u sariaapa'oraz imishidan ogaru, aona'oraz idi'itinpan pana'iti kida odau'u," ukian i'ati.

²⁴ Aizii John di'ikiinao pidannao kiwan dauna'an, sariapa Jesus kian wunao ati'i iribainaouz pidannao, kasaba'ukinpainaoouz utuma. Ukian i'ati, "Kandii dau'ati'o tawuru'u unao makouzonuz John di'iti mapidantaka'o amazada di'iti? Kandii wuru'u utukapa'azooniaz na'ii? Utukapa'azon pidan kakataimana'o unyukunuu, awaru dawuu-kidan kawan pinidi? ²⁵ Kanom dii sha'a wuru'u utukapa'azooniaz na'ii? Oo utukapa'azon pidan konaunama'o oo umanawunu'o ukaiwadinpapan? Pidan umanawunu'o, na'iki kaiwadimpa'o kaimanaiman, umashaapan kabaun umanawunu'o di'ii? ²⁶ Oo kanom sha'a wuru'u utukapa'azooniaz na'ii? Tominkaru prophetin? Mishi'o wuru'u, pidan utukapaniaz na'ii, powa'a'o zii umanawunun ba'oran prophetnao ai. ²⁷ Uruu John, dau'ana'o tawuru'u kotua'o Tominkaru Paradan saadauzo-kaoz kaikapa'a: 'Odyuudan nii o'prophetin kiwiin, saabaa'o nii dunapo pu'ua'ati,'" ukianuz.

²⁸ Udauna'an Jesus kian koshan i'ati, "Okowaadan nii u'ati aizii aimakaan, John uruu uwazootapanii ipai, ipai pidannao, aonaa bauda'apa pidan kaina'a shakatainao wuru baara'a'a, uruu kawanu'o nii. Mazan pidan, aona'oraz umanawunun Tominkaru naobanai-tinapa-kizi'i, upu'u umanawunu'o uruu John ai," Jesus kian i'ati.

²⁹ Ipai pidannao na'iki wuru'u zaamaapauzonao kidaz tax puraatannaa, abatan Jesus paradan, na'iki inao tuukii pa'an imishidan, na'iki iaitapa mishi'o na'iki sakitapa'o wuru'u Tominkaru paradan kidaz. Uruu idi'o pa'an ichikaawunuu-kidinan John ati. ³⁰ Mazan kaina'a ba'orainao pidannao, idakotapa-ka'o Phariseenao na'iki kaina'a ba'orainao tiichaapauzonao Moses kakinaori dau'u. Inao aonaa pa'an isha'apatan wuru'u Tominkaru aiapanii kidaz usha'apata-ka'o. Uruu idi aonaa ichikaawunuu-kidinan John ati.

³¹ Powa'a zii koshan Jesus kian pidannao ati, "Na'apa dii mani okian wunao dau'ana'a kainaouz pidannao mashaapan? Na'apa dii mani okowaadan oo odakotan idyaun? Okian nii. ³² Inao mashaapan koraiziannao makinaotinan kawanu'o, aonaa inyukunuu kaimana'azon ba'orainao ati. Aizii pamakinaotin kizi iki, koraiziannao kadakoinpauzon pa'atiaaka kida kaikapa'a: 'Wakunuiian mazida-karu kunnaa unao ati kuwudii ida'an, mazan aonaa ukonaupan. Aizii Wakunuiian mawaka-karu kunnaa u'ati, aonaa uzaadan,' ikiitaakapan. ³³ Aizii John Chikaawunuupauzo kaawan

‡7:22 Na'apa tawuru ida'a usaadinapanu'u Isaiah saadanii kidaz. (Isaiah 29:18-19; 35:5-6; 61:1-2)

dono da'ati'i, aonaa unikauzon kaimana'o wanyukunui wuru'u ba'oran pidannao nikauzonii kaduz kidaz, na'iki aonaa utuzan wine. Uruu idi unao kian udau'an. 'Kaina'a oia'o doronai u'ida'a.'³⁴ Aizii Daonaiora Aokazi Iki'o, ukaawan da'ati'i, ipai pa'an uarootan, na'iki utuzan bishoa'o wine. Uruu idi unao kian udau'an. 'Aushaa utukapa, kashabakizi pa'an arawu'u, na'iki tuzapa-shori kapam. Na'iki unaudapa kapam pakaminauda'u-tinpan wunao idi'i zaamaapauzonaouz tax puraatananaa, na'iki oiainao pidannao tuma.'³⁵ Mazan ipai pidannao wuru'u da'anainao kidaz Tominkaru paradan, inao tukapa-kidan mishi'o wuru'u Tominkaru aitapanii kidaz oo wuru'u usha'apaapanii kidaz aimakaan."

Oia'o zunaaba sha'apatanii daua'o

³⁶ Aizii kaina'a Pharisee, una'akan Jesus, uaropa-kida'azoonuzu padapu ii. Uruu idi Jesus makon utuma udapu iti, na'ia'a naa usakanatan na'iki uarootan naa.
³⁷ Uruu wiizai di'ii kaina'a zunaaba madoronaa-daunu'o omashaapauzon. Aizii oabatan idi Jesus aroopa'azon Pharisee dapu ii, sariapa omakon na'iti, ona'akan kadu-unuribai pakinnaa zo'an kuba idi'i utoma-kae.[¶]³⁸ Okaawan Jesus kidiba di'iti ubarau itinapu. Ozaadan tuukii, uruu idi ipai ozabian Jesus kidiba paawun uu idi. Udauna'an oaradan naa ukidiba padizo idi na'iki sariapa okissitan wuru'u ukidiba kidaz, udauna'an oramaudan naa ukidiba kaduunu'oraz ramau idi.³⁹ Aizii Pharisee, wuru'u na'aka'oraz Jesus padapu ati, tukapan wuru'u zun sha'apatanz aimakaan na'apa Jesus ati. Sariapa ukian panyukunuu ii, "Umishiin an mani di'oraz daonaiora Tominkaru prophetin, uaitapa mani na'apa'oram okaduz wuru'u zunaz pishata'oraz paugaru. Na'iki uaitapa mani ipai na'apam omashaapauzon na'iki wuru'u oii kida'oraz aimakaan osha'apaapauzon."

⁴⁰ Sariapa Jesus paradan, na'iki ukian u'ati, "Simon, kaina'a aimakaan okowaada'azon pu'ati."

"Tiichaa, na'apa'oram aimakaan wuru'u pukowaada'azooniaz o'ati?" Simon kian.

⁴¹ Jesus kian u'ati, "Kaina'a dya'utam pidannao mawinipinaatapainao pidan. Bauda'apa mawinipinaatapan 500 wizi'i kida'o puraata, ba'oran mawinipinaatapan 50 wizi'i kida'o puraata."[§]⁴² Aonaa bauda'apa inao ka'itaan pakawadauntan powaa iti wuru'u pamawinipinaatapaniaz puraata. Uruu idi pidan wuru'u taa'oraz zii puraata i'ati, umarina'ata'akan naa wuru'u imawinipinaatapaniaz. Aona'o ni'i naa uaipan uwadaun oo unyukunuupa'akan powa'a wuru'u imawinipinaatapaniaz. Ukau'an, na'ia'oram nii puaitapan marainapa tuukii wuru'u marina'ata'oraz pamawinipinaatapa-kae?"

⁴³ Simon dako'atin, na'iki ukian, "Ozanda-kidan wuru'u mawinipinaatapa'o uruu dobata manawun, uru'o nii marainapa uruu tuukii."

"Na'apa mishizi, sakitapa'o kaiwuru'u pudi'itinapanuz," Jesus kian Simon ati.

⁴⁴ Udauna'an Jesus tanawatinan zunaaba di'iti, na'iki ukian Simon ati, "Putukapa di'oraz zunaaba'a, mishii? Omorotan pudapu ati, aonaa putaan wunu o'ati ochikaakinaa nii okidiba. Mazan oroo, okaawan da'ati'i, ozaadan atii ochikaan okidiba paawun uu idi. Udauna'an oaradan okidiba padizo idi."⁴⁵⁻⁴⁶ Na'iki aonaa pukissi-

[¶]7:37 kuba idi'i utoma-kae: Wuru'u kubaz, udakota-kae Alabaster.

[§]7:41 wizi'i kida'o puraata: Greek paradan ida'an, denarius wuru'u. Bauda'apa denarius, bauda'apa'o kamoo kaudin-karu winipinaa.

tan ôgaru, mazan oroo pakaawan di'iki'o aonaa osookadan pakissiipan ôkidiba. Na'iki aonaa putaan ôramauda-kinaa nii ôzowau, mazan oroo oramauda zii ôkidiba. ⁴⁷ Aizii ôkowaadan nii pu'ati aimaakan,” Jesus kian. “Wuru'u osha'ap-atanuz aimaakan kaikapa'a, otukapa-kidan na'apam pamarainpan ôgaru tuukii. Usha'apanum kau'an o'oi'an wuru'u tuubaru'oraz manawun mainaabata-ka'o idi ipai daunuuda'u o'ai. Mazan aizii pidan masakauda'u'o u'oi'an, aizii u'oi'an mainaabata-ka'o an, masakauda'u'o nii kapam umarainpan ôgaru.”

⁴⁸ Udauna'an Jesus kian zunaaba ati, “Aizii ipai daunuuda'u'u naa pu'oi'an mainaabata'aka-ka'o, aona'o nii powa'a unyukunuuapa-ka'o.”

⁴⁹ Sariapa pidannao wuru'u sakanatapainao kidaz utuma kiitaakapan pa'atiaaka kida, “Kandii mooko arawu'u turuu mooko uaitapan pamainaabatan pidan oi'an?”

⁵⁰ Mazan Jesus kian zun ati, “Pumishidan idi'o wuru'u, pukazannaatinanz pu'oi'an ai. Aizii pukiwa'a naa, kaiman punyukunuu aizii, na'iki aonaa kanom powa'a kasharutapa'o nii pugaru.”

Zunnao kaminka'uupauzonao Jesus

8 Udauna'an Jesus makon naa, uchi'ikapan ipai donoi na'iki wiizai kida kawana'ati. Wuru'u uchi'ikapanuz ukowaadapan Kaimana'o Kuwai, Tominkaru naobanai-tinan daua'o. Aizii 12 utominapa-kidaniinaouz, na'ii'aka kapam îchi'ikap-pan utuma. ² Na'iki zunnao, tawuru'u ukakudaniinao kidaz parinaa ai, na'iki ba'o-rainao ukakudaniinao oia'o doronai zaamatapan ai îdyaun, na'iti kapam pabi'i kida înao makon, îkaminka'uupan Jesus na'iki wuru'u utominapa-kidaniinaouz. Mary, Magdala sanaaba, Jesus so'otaniaz 7 oia'o doronainao o'ai, oroo wuru'u kaminka'u-upa'oraz îdyaun, ³ na'iki Joanna oroo Chuza kia'oraz odaiaru uu, kazowautapa'oraz pabi'i kida Herod poitorunao. Na'iki Susanna na'ii kapam, na'iki iriba ba'oran zun-nao kida na'ii ituma. Ipai îsha'apatan aimaakan, îtaan papuraatan, na'iki aimaakan sodi kida paaipan ati, pakaminka'uta-kinaa nii Jesus na'iki utominapa-kidaniinao.

Jesus kowaadan uudai paowa-ka'o dau'u

(Matthew 13:1-9; Mark 4:1-9)

⁴ Pidannao kaawan iriba, iriba Jesus ida'ati, na'iki iriba kapam ba'oran wiizai iki-inao kida kaawan. Aizii pidannao baokopatinan dauna'an, uru'u naa Jesus kakuwaa-pan naa î'ati di'itinapa-kinai kuwai ida'an. ⁵ Ukian, “Bauda'apa kamoo pidan makon pazakapun iti upaowa'anan poroom uuda kida. Aizii kawiiizii-kariwai baara an, uru'u naa upararaan poroom uuda. Pabi'i kida poroom uuda waotan chi'ikapa-kizai an, uruu idi ipai udakazaabi'ii-ka'o. Udauna'an kotu'uznao wa'atin na'iki ipai înikan wuru'u uudai kidaz.

⁶ “Ba'oran uudai kida waotan kubata'o baawu an. Mishi kaiman padamata uu-dai soda'akan mazan aonaa na'itim u'ishataba'u zaamatan, udauna'an kamoo wi-icha'akan naa, uruu idi sariapa uaradan atii umaririn.

⁷ “Ba'oran uudai kida waotan kaiwada-karu ta'o baara an. Mishi kaiman padamata usoda'akan, mazan udauna'an, kaiwada-karu watuda'akan naa wuru'u pa'ina'oraz usodan kida. Uruu idi aonaa na'itim naa îdyaupain.

⁸ “Ba'oran uudai kida, kaiman pa'an îwaotan kawiiizii-kariwai baara an. Uruu idi ziwu îsodan, udauna'an îkaaka'akan naa madowaaka kida pa'idiwaru, na'iki diri'i shinibaba kida u'aka. Bauda'apa'o ukadunaa di'iki, uikoda 100 u'aka diri'in.”

Udauna'an Jesus kian naa pidannao ati, “Pukakinaon an puabata'a naa kakinaorii!”

Kanom ni'o Jesus kaiwaan di'itinapa-kinai kuwai kida

(Matthew 13:10-17; Mark 4:10-12)

⁹Udauna'an Jesus tominapa-kidaniinao pishaan naa uruu, na'apa'oram manawun wuru'u di'itinapa-kinai kuwaiz, ukowaadaniaz i'ati. ¹⁰Uruu idi ukian i'ati, “Soo unao ati'o nii ukainaabata-kae wuru'u di'itinapa-kinai kuwaiz, Tominkaru naobanai-tinan daua'oraz. Mazan wunao ati'i ba'orainao kidaz ukowaada-kae nii soo di'itinapa-kinai kuwai ida'an. Uruu idi itukapan pu'u padamata wuru'u kadakotin-kizaiz, mazan upu'u aona'o nii itukapanuzu. I'abatan pu'u padamatazu, mazan upu'u, aona'o nii i'aitapan na'apa'oram wuru'u parada-karu kianuz.

Jesus kowaadan na'apa'oram wuru'u di'itinapa-kinai kuwai

(Matthew 13:18-23; Mark 4:13-20)

¹¹“Kaikapa'a wuru'u di'itinapa-kinai kuwaiz,” Jesus kian i'ati, “Aizii wuru'u uu-dai kidaz, Tominkaru paradan kida wuru'u. ¹²Aizii wuru'u uudai kida waota'oraz chi'ikapa-kizai an, uruu pidannao dau'ana'o, wuru'u abatainao kidaz Kaimana'o Kuwai. Mazan udauna'an Satan kaawan i'ida'ati, uruu idi sariapa umainaabatan ipai daunuuda'u inyukunuu iki wuru'u Kaimana'oraz Kuwai kida. Usha'apanum kau'an aonaa uaipan imishidan, na'iki aonaa uaipan ikazannaatinan pa'oian ai.

¹³“Aizii uudai kida wuru'u waota'oraz kubata'o baawu an, uruu pidannao dau'ana'o, wuru'u konaukia'oraz i'abatan na'iki i'zaamatan padamata Kaimana'o Kuwai. Mazan aonaa i'zaamatan tuukii panyukunuu iti wuru'u parada-karu kidaz. Uruu idi masakauda'u aimaakan dikauda'o sha'apa'akan i'ati, uru'u naa ikashadina'akan, aona'a naa powa'a imishidapa'akan.

¹⁴“Aizii uudai kida wuru'u waota'oraz kaiwada-karu baawu an kida, uruu pidannao dau'ana'o, wuru'u abatainao na'iki mishidainao kidaz Kaimana'o Kuwai. Mazan idi'itinpan aimaakan aiapa-kae dau'u, na'iki kasha'apauzi-karu dau'u, na'iki iaipaa-bi'ian ipai pabi'inaaka sodi kida'o aimaakan. Uruu idi imanyukunuutan naa wuru'u kuwaiz. Na'iki aona'a naa isha'apainpan kaiman kuwai kawana'ati.

¹⁵“Aizii uudai kida wuru'u waota'oraz kaiman, kawiiizii-kariwai baara an, uruu pidannao wuru'u abatainao na'iki zaamatainao kidaz parada-karu kaimanaiman manawun panyukunuu iti. I'izo'ati ipai parada-karu, uruu idi aonaa ikashadinan. Usha'apanum kau'an kaiman inyukunuu dyaupain Tominkaru ati. Uruu idi kaiman mishi imashaapan tukapa-kae.

Aonaa lamp taratapauzo-kae

(Mark 4:21-25)

¹⁶“Aonaa na'ia'oram pidan suuauzon lamp, udauna'an utaratanuzu boon idi, oo umuudanuz bed waranu iti. Mishi'oraiman lamp suu-kae dono, umuuda-kae doko'o ukanadapa kizi kaiman. Aizii pidannao morotan an, kaimana'o nii ukanadapan i'ati. ¹⁷Na'iki ipai aimaakan dizapa-kariwai usha'apaapa-kae, ipai'o nii ukodita-kida-kae kainaabana'o-karu ati. Na'iki ipai aimaakan dizapa-kariwai ipai'o nii ukodita-kida-kae kanada'o-karu ati. ¹⁸Ukau'an udi'itapa na'iki uzaamata unyukunuu iti wuru'u uabatani kidaz parada-karu. Usha'apanum kau'an pidan kaina'a'o utaapan

aimaakan panyukunuu ii, taa-karu nii u'ati powa'a zii. Aizii wuru'u pidan, aona'oraz utaan aimaakan panyukunuu iti, zaamata-karu nii u'ai ipai daunuuda'u wuru'u masakauda'u'oraz aimaakan utaaapan panyukunuu ida'a."

Jesus daro na'iki u'inawuzunao daua'o

(Matthew 12:46-50; Mark 3:31-35)

¹⁹ Udauna'an Jesus daro na'iki u'inawuzunao kaawan itukapa'azon uruu. Mazan aonaa na'itim imaanapadinan udazaba iti, usha'apanum kau'an iriba manawun pidannao kasaba'ukinpan udazaba an kida. ²⁰ Uruu idi bauda'apa pidan kian Jesus ati, "Kaina'a pudaro na'iki pu'inawuzunao kadishitapan paniba ii, itukapa'azon pugaru."

²¹ Sariapa Jesus kian ipai pidannao ati, "Ōdaro na'iki ō'inawuzunao pa'an wuru'u abatainaouz na'iki izo'atiinaouz Tominkaru paradan."

Jesus paradan awaru na'iki wunu paran ati

(Matthew 8:23-27; Mark 4:35-41)

²² Bauda'apa kamoo Jesus paidinan kanawa zo'iti patominapa-kidaniinao tuma. Na'iki ukian ī'ati, "Aushaa wamako'o naa karishii baza iti." Uruu idi imako'okan naa. ²³ Aizii imakopaanan pu'u, Jesus da'awu'ukan naa kanawa zo'ii. Masha'apaki-aka ma'ozaka'o awaru kaawan. Sariapa wunu paran kida daawadaan īkanawan, atii wunu paidina'akan naa īkanawan zo'iti. Maonapa'a naa kanawa tipitan.

²⁴ Sariapa Jesus tominapa-kidaniinao makon u'idi'iti, ipokowauanuzu. Na'iki īkian u'ati, "Wanaobanaa! Wanaobanaa! Kadiman! Taa'azo'o naa wanaraan," īkian. Udauna'an Jesus kadishita'akan, na'iki udyuudan awaru na'iki wunu paran mashaadinan. Sariapa mishi awaru na'iki wunu paran mashaadina'akan.

²⁵ Udauna'an Jesus kian patominapa-kidaniinao ati, "Na'apa'oram mooko wuru'u umishidanuz?"

Mazan tuukii ītarian, na'iki tuukii īdi'itinpan. Īkian pa'atiaaka kida, "Ei! Kanom kaduz pidan uruu? Udyuuda zii awaru na'iki wunu paran mashaadan, atii īizo'ati zii uparadan," īkian.

Jesus kakudan oia'o doronai zaamatapanii pidan

(Matthew 8:28-34; Mark 5:1-20)

²⁶ Jesus na'iki utominapa-kidaniinao makopaanan karishii baoko an, atii īkaawan baza itinapu wiizai di'iti, Gerasa Baara kia'o u'uu, Galilee Baara pa'inamunu'oraz.

²⁷ Aizii Jesus maratina'akan zii kanawa zo'iki, uru'u naa pidan, donoi iki'o, oia'o doronainao zaamatapanii kaawa'akan Jesus ida'ati. Kotua'iki'ora'a naa aonaa ukai-wadan kamicha, na'iki aonaa umashaapauzon kabaun ii. Umashaapan baaranai ii aka, kuba uun ii aka karikaonan. ²⁸ Aizii utukapan Jesus, sariapa ukadako'okan, udauna'an ukodoru'ukan na'iki umapotinan Jesus kanaapu iti. Na'iki ukian dii-wa'o ida'an, "Jesus, Tominkaru umanawunu'o dani, kanom puaipan ō'ai, na'apa dii pusha'apata'azon ōgaru? Aonaa shoman pupataka'uta'ana'a ōgaru," ukian. ²⁹ Wur'u uparadanuz kaikapa'a Jesus dyuudan idi'o oia'o doronainao koditan u'ai.

Kiwiin, mapudu'o da'i oia'o doronainao tuukiidauzonuzu. Pidannao tiwaan pu'u padamata padodowan ipai uanoba na'iki utaba'u chain idi, mazan sariaapa'o nii

ubidita'akanuzu. Uruu dauna'an oia'o doronainao na'aka'akan ni'i naa uruu, mapi-dantaka'o amazada baara iti. Uruu wuru'u parada'oraz Jesus ati.

³⁰ Jesus pishaanuzu, “Na'apa dii pu'uu?” “Ō'uu Iribainao,” ukian. Ukowaadan pa'uu na'apa usha'apanum kau'an iriba, iriba manawun oia'o doronainao morotan naa u'idi'iti. ³¹ Na'apain tuukii oia'o doronainao pishaan Jesus, aonaa kizi udyuudan idyaun ka'unaru nazo iti, aona'oraz utokon nii.

³² Na'ia'o iriba kooshinao aroapatinan naawazi za'an. Uruu idi oia'o doronainao pishaan Jesus tuukii. “Pukashaapa shoman wamorotan kooshinao di'iti,” ikian. Jesus kashaapa imorotan kooshinao di'iti. ³³ Uruu idi ikodita'akan naa pidan di'iki na'iki imorota'akan naa kooshinao di'iti. Sariapa kooshinao dima'akan naa tawudapu an, na'iki ipai iwaotan karishii baoko iti. Uruu idi ipai imawakan panaraan idi.

³⁴ Aizii pidannao, wuru'u taapainouz kooshinao tukapan idi wuru'u aimakaan sha'apanuz kaikapa'a, sariapa idiman ikakuwaapa'anan. Uruu idi ikakuwaapan pidannao ati ipai donoi ii aka, na'iki kazakapuntinpainao ati donoi dawun ii aka. Ipai ikowaadan patukapan kawana'ati usha'apan. ³⁵ Uruu idi iriba pidannao makon na'iti itukapa'anan wuru'u kowaada-kariwaiz aimakaan sha'apan. Aizii ikaawan Jesus ida'ati, itukapa pidan wuru'u so'ota-kariwaiz oia'o doronainao u'idi'iki, aona'a naa usha'apan, na'iki kaina'a'a naa ukaiwadapan kamicha. Kaiman usakanatapan Jesus dazaba'a, aitapina'a naaz, na'iki kaimana'a naa udi'itinpan. Uruu idi tuukii pidannao tarian. ³⁶ Pidannao wuru'u tukapainouz aimakaan sha'apan, ikakuwaapan naa ba'oran pidannao ati. Ikowaadan i'ati na'apa'oram ukakuda-ka'o wuru'u oia'o doronai zaamatapaniaz pidan. ³⁷ Uruu idi ipai pidannao kawii-tinpainao kidaz donoi Gerasa Baara an kida, tuukii ipishaan Jesus makon pawii iki. Usha'apanum kau'an tuukii manawun itarian.

Uruu idi Jesus paidinan naa kanawa zo'iti na'iki umako'okan naa. ³⁸ Wuru'u pidan so'ota-kariwaiz oia'o doronainao u'idi'iki, tuukii upishaan Jesus. “Ōmako kizi putuma,” ukian. Mazan Jesus kian u'ati, ³⁹ “Pukiwa'a naa shoman pudapu iti, pukowaada'an kizi'i naa na'apam Tominkaru sha'apatan kaimana'o manawun aimakaan pu'ati.” Uruu dauna'an pidan mako'okan naa. Aizii pamakopa-kizi donoi ii aka, ipai ukowaadan pidannao ati wuru'u Jesus sha'apataniaz pa'ati.

Jesus kakudan Jairus dani na'iki izaipaiba zunaaba kapam

(Matthew 9:18-26; Mark 5:21-43)

⁴⁰ Aizii Jesus na'iki utominapa-kidaniinao kiwan karishii baza itinapu. Na'ii iriba pidannao dapaapan uruu, usha'apanum kau'an tomunu'ora'a naa izaudapanuzu. ⁴¹ Udauna'an pidan Jairus kia'o u'uu kaawan Jesus ida'ati, uruu kazowautapauzo synagogue Jewnao ati pawii ii. Ukaawan, sariapa ukodoru'ukan, na'iki udawukan Jesus kanaapu iti ukidiba ida'a. Tuukii una'akan uruu padapu iti. ⁴² Usha'apanum kau'an, udani zun bauta'apauzo, 7 owunun, karinaan tuukii, maonapa'ora'a naa omawakan.

Aizii Jesus makopaanan pu'a'a naa, iriba pidannao kasaba'uinan udazaba an. ⁴³ Aizii pidannao bii'i kaina'a zunaaba, izaipaiba, 12 wunu'ora'a naa obaiatinan. Iriba'a naa omakon daakataanao di'iti. Mazan aonaa bauta'apa daakataa kakuda'o nii ooo. Na'iki ipai'i naa otaan papuraatan i'ati. ⁴⁴ Uruu dono owa'atin pidannao bii

an Jesus barau ikinapa. Sariapa opishatan uchaakitan danoma karikaonan. Sariapa oizaipan shabata'akan. ⁴⁵ Masha'apakiaka Jesus kian, “Kanom pishata'oraz ôgaru?”

Mazan ipai pidannao wuru'u udazaba an kidainaouz kian, “Aonaa wapishatan pugaru.”

Uruu idi Peter kian, “Wanaobanaa, kaina'a iriba pidannao pudazaba an.”

⁴⁶ “Mazan kaina'a pidan pishata'o ôgaru, ôaitapa, usha'apanum kau'an so'otinaanaaka ma'ozaka-karu ô'idi'iki,” Jesus kian î'ati. ⁴⁷ Aizii zun aitanan idi'i naa paaitapa'aka-kaos, sariapa omaonapadinan panaka-nakaan bii'i Jesus dazaba iti, atii okodoru'ukan na'iki odawukan ukanaapu iti, oawun imi'i baara iti. Ipai pidannao abatan pu'u, uru'u naa okowaadan kanom ni'o wuru'u opishatanuz Jesus kamichan. Okowaadan papishatan idi ukamichan karikaonan sariapa oabatan izai dukuta'akan. ⁴⁸ Udauna'an Jesus kian o'ati, “Ôdadakoo, pumishidan idi'o pukakudan. Aizii pukiwa'a naa, kaiman punyukunuu aizii, na'iki aonaa kanom powa'a kasharutapa'o nii pugaru.”

⁴⁹ Jesus kadakotinan pu'u zii o'ati, uru'u naa pidan kaawa'akan kakuwaapa'ana'o Jairus ida'ati, udapu'u iki'o uwa'ati'ikan wuru'u pidanaz. Ukian u'ati, “Marina'a naa Tiichaa, mawaka'aka'a naa pudani.” ⁵⁰ Mazan Jesus abata wuru'u pidan kakuwaapanuz Jairus ati. Uruu idi ukian u'ati, “Mana'a putaria'ana'a, mazan pumishida pa'an ôgaru, kakuda'o nii powaa iti wuru'u pudaniz.”

⁵¹⁻⁵³ Udauna'an îmakokan naa na'iti atii îkaawan kabaun iti. Na'ii îikoda iriba pidannao zaadinainao, diiwa îkadakoinan, uruu îmuraapan naa wuru'u mawakaibazo. Uruu idi Jesus kian î'ati, “Mana'a uzaada'ana'a, aonaa omawakan mani wuru'u, soo oda'awun karikaonan.” Îshaazootinan mazan udau'u, pabanikian nii îtaapan wuru'u uparadanuz, usha'apanum kau'an îaitapa mawaka'aka'ora'a naa wuru'u zunaabaz. Udauna'an Jesus morotan naa mawakaiba di'iti, mazan aonaa utaapadan ba'oran pidannao kida morotan patuma. Soo umorota-kida patuma Peter, John, James na'iki mawakaiba daru na'iki odaro. ⁵⁴ Aizii îkaawan mawakaiba di'iti, sariapa Jesus zaamatan oka'u na'iki uparadan o'ati. “Pukadishita koraidaonaa,” ukian o'ati. ⁵⁵ Sariapa okakuda'akan powaa iti, udauna'an okadishita'akan. “Utaa owanyukunuu nii,” Jesus kian odaronao ati. ⁵⁶ Tuukii odaronao di'itinpan. Uruu idi Jesus kian î'ati, “Mana'a pa'i ukowaada'ana'a wuru dau'ana'a ôsha'apatanuz aimakaan kaikapa'a.”

Jesus dyuudan 12 patominapa-kidaniinan

(Matthew 10:5-15; Mark 6:7-13)

9 Jesus dapadan 12 patominapa-kidaniinan baokopa pa'ida'ati. Na'iki utaa î'ati ma'ozaka-karu, îka'iita-kinan nii paso'otan oia'o doronai kida pidannao ai, na'iki turuu kizi îso'otan pabi'inaaka kida'o rinai pidannao di'iki. ² Udauna'an udyuudan naa îmakon îkowaada'an kizi'i naa kuwai Tominkaru naobanai-tinan dau'u, na'iki îkakuda'an kizi ipai karinaapainao kida pidannao.

³ Aizii padyuudan ua'ii îdyaun, ukian î'ati, “Mana'a pa'i una'aka'ana'a aimakaan kida utuma umakon an. Mana'a una'aka'ana'a uwadookori, oo usaakon, oo uwanyukunuu, na'iki aonaa una'aka'ana'a upuraatan kida, na'iki aonaa una'aka'ana'a ba'oran ushootan. ⁴ Na'iam udapaapa-kaos kaiman, na'ii usookadin uruu kabaun di'ii, atii udobata'azon kawana'ati ba'oran wiizai iti. ⁵ Mazan na'ia'oram pidannao aona'o înaubaan oo îaipan ukaawan pawiiizi ati, mana'a usookadina'ana'a

na'ii, mazan uparauda'aka imi'i ukidiba iki kida umakon ua'ii iwiizi iki. Uruu ida'an utukapa-kidan i'ati ipataka'uta-kaonii.”

⁶ Jesus ipaian dauna'an pakakinaopan idyaun, imakon naa. Na'iki ikowaadapan naa Kaimana'o Kuwai Jesus dau'u ipai wiizai kida kawana'ati, na'iki iriba ikakudan karinainao pidannao ipai amazada kawana'ati.

Herod nyukunuu kasharutinpan

(Matthew 14:1-12; Mark 6:14-29)

⁷ Aizii naobanai Herod kazowautapa'oraz ipai amazada Galilee Baara ii aka, uabatan naa kadakotin-karu ipai wuru dau'ana'a Jesus sha'apaapanii kidaz aimakaan. Tuukii kowaadapa-kariwaiz kida kasharutapan unyukunuu. Usha'apanum kau'an kaina'a pabi'i kida uabatan pidannao kian, “John tawuru'u chikaawunuupauzoz, uruu wuru'u kakuda'oraz powaa iti.” ⁸ Aizii uabatan ba'orainao kian, “Elijah wuru'u kakuda'oraz powaa iti.” Ba'orainao kian, “Kotua'o Tominkaru prophetin wuru'u kakuda'oraz powaa iti,” ikian. ⁹ Uruu idi Herod kian, “Ei, odukuta-kida'a naa sha'atii John kanau. Kandi'i naa mooko pidannao kadakotin-kidaniaz?” Uruu idi tuukii Herod aipan patukapan Jesus.

Jesus paan iriba'o pidannao

(Matthew 14:13-21; Mark 6:30-44; John 6:1-14)

¹⁰ Aizii wuru'u 12 Jeesu tominapa-kidaniinaouz, udyuudaniinaouz kaawan naa powaa ati. Uruu idi ikakuwaapan naa Jesus ati. Ipai ikowaadan u'ati pasha'apatanii kida aimakaan dau'an, pachi'ikapa kizi wiizai kida kawana'ati. Uruu dauna'an Jesus na'akan idyaun, imakon naa ba'oran pidannao ai. Una'akan idyaun munapo'o wiizai di'iti, Bethsaida kia'o udakotapa-kaonii wiizai dawun itinapu. ¹¹ Iriba pidannao abatan wuru'u Jesus makonuz na'iti. Uruu idi iriba, iriba pidannao da'anan Jesus na'iti. Aizii ikaawan na'iti tuukii Jesus konaukii-kidan idyaun. Na'ia'a naa ukakuwaatinan i'ati, ukowaadapan naa ipai daunuuda'u Tominkaru naobanai-tinan dau'u. Na'iki ukakuda ipai daunuuda'u pidannao wuru'u aipainao kidaz pakakuda-kaonii parinaa ai. ¹² Ina'ian utuma atii wachuupun.

Aizii 12 Jesus tominapa-kidaniinaouz, tuukia'a naa idopian itukapan idi'i naa wachuupun. Sariapa iwa'atin Jesus ida'ati, na'iki ikian u'ati, “Pudyuuda'a naa shoman wuru'u pidannaouz marii kizi'i naa imakon idawata'an kizi pada'awukizi nii na'iki pawanyukunuu nii wunao di'iti'i kawii-tinpainao kidaz kaida'ana'a, na'iki ba'orainao mako kizi maonapa zaa kida'o wiizai di'iti. Usha'apanum kau'an da'a'orazu'u amazada'a'o karikaonan wuru'u waunaouz,” ikian u'ati.

¹³ Mazan Jesus kian i'ati, “Unao mishi'oraiman taa iwanyukunuu nii.”

Mazan ikian u'ati, “Kaina'a baka'iauda'u sodi karikaonan bread, na'iki dya'utam kopaunao sodi kida. Oo puaiapa sha'a watoriankan wanyukunui wapaa-kinaa nii ipai daunuuda'u wuru'u iriba'oraz pidannao?” ikian. ¹⁴ Uruu dono iriba, iriba pidannao kaawan, aonaa itaita-kaonii kawana'ati. Daonaorianao pa'idiwaru ikoda mani 5000 idyaun.

Udauna'an Jesus kian patominapa-kidaniinao ati, “Udyuuda ipai pidannao katon-tinan pana'a kida, marii 50 kida ikasaba'ukinan. Na'iki marina'a naa isakanatan kida na'ii.”

¹⁵ Aizii iipaian dauna'an pakatontin-kidan pidannao, ¹⁶ uru'u naa Jesus zaamatan wuru'u baka'iauda'u'oraz breadnao na'iki wuru'u dya'utama'oraz kopaunao sodi kida. Uzaamatan dauna'anazu, sariapa uawunuupan aokazi iti patoriinpan tuma, “Kaimana'o pugaru Tominkaru, putaan idi wanyukunui.” Udauna'an udushowan naa wuru'u bread na'iki kopaunao kidaz, na'iki utaan naaz patominapa-kidaniinao ati, marii kizi'i naa itaanuzu ipai pidannao kawana'ati kida. ¹⁷ Uruu dono ipai pidannao aroopan abaapa kida, atii 12 dazowan udiri'in zii Jesus tominapa-kidaniinao zawadan wanyukunui wa'akun.

Peter kowaadan kanom kaduz Jesus

(*Matthew 16:13-28; Mark 8:27—9:1*)

¹⁸ Bauda'apa kamoo Jesus toriinpan pu'u paba'oran, utominapa-kidaniinao kaawan u'ida'ati, sariapa upishaan idyaun kaikapa'a: “Na'apa dii pidannao kian o'dau'an, kanom ikowaadan o'garu?”

¹⁹ Aizii ikian u'ati, “Pabi'i kida pidannao kian pugaru, John Chikaawunuupauzo. Ba'orainao kian pugaru Elijah. Ba'orainao kian pugaru kotua'o Tominkaru prophetin wuru'u, kadishita'oraz pamawaka-kizi iki.”

²⁰ “Aizii unao mani, kanom uaitapan o'garu?” ukian i'ati.

Sariapa Peter dako'atin uparadan, “Pugaru Christ,* Tominkaru di'iki'o,” ukian u'ati.

²¹ Mazan Jesus kian, “Mana'a pa'i ukowaada'ana'a pidannao ati o'garu dau'an.” ²² Na'iki ukian i'ati, “Daonaiora Aokazi Iki'o kasha'ora'o nii manawun ubaiaapan. Na'iki tuukia'o nii ukashada-ka'o, aona'o nii uaiapa-ka'o. Kazowautapainao Jewnao, faadaanao zowaunaanao, na'iki tiichaapauzonao Moses kakinaori dau'u, inaou'o nii wuru'u kashada'oraz uruu. Atii uzowii-ka'o nii, mazan idikinauda'utan kamoo ida'a ukadishitan nii ubaaranaa iki,” ukian i'ati.

²³ Uruu dauna'an Jesus kian ipai inao ati, “Kanom da'ana'azo'o o'garu, marii umarina'atan panaudapanii pasha'apaapan, na'iki marii una'akan pacrossanna,[†] na'iki marii uda'anan o'garu. ²⁴ Usha'apanum kau'an na'ia'oram pidan mamuuda'azoo-ka'o wuru'u pamashaapanuz panyukunuu aipan kawana'ati kai, mazan upu'a'o nii uwaziwadan ipai wuru'u pamamuuda'azookanii. Mazan pidan marina'ata'o wuru'u pamashaapanuz panyukunuu aipan kawana'ati kai, na'iki kashaapa'o pazowii-ka'o odikin ii. Mishi'o nii pa'an udoronaa kazannaata-ka'o, na'iki karikaonanu'o nii pa'an umashaapan Tominkaru tuma. ²⁵ Aonaa kanom pidan ikodan uzaamatan an ipai aimakaan imi'i baara an kida'o, uwaziwainan pu'u karikaonanu'o kakupa-karu ai. ²⁶ Na'ia'oram pidan kiba'azoo-kida'o pada'anan o'garu, na'iki kiba'azoo-kida'o okakinaori kida, na'apa'o nii kapam Daonaiora Aokazi Iki'o kiba'azoo-kidan uruu, ukaawan dono pamanawunun tuma, na'iki udaru umanawunun tuma, na'iki kaimanainao angelnao tuma. ²⁷ Mishi okowaadan nii u'ati aimakaan mishi'o. Kaina'a pabi'i kida pidannao kaida'a'a, aona'o nii zii imawakan, atii itupakan nii zii Tominkaru naobanai-tinan.”

***9:20** *Christ*: wuru'u Tominkaru dyuudaniaz papidanannao zannaa nii. Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii.

[†]**9:23** *una'akan pacrossanna*: ubaiaapan kasha'ora'o oo uzowii-ka'o nii pada'anpan dikin ii Jesus.

Jesus kadakotinan Moses na'iki Elijah tuma

(Matthew 17:1-8; Mark 9:2-8)

²⁸ Aizii bauda'apa'a naa sondii dobatan Jesus kadakotinan dauna'an, uru'u naa una'akan Peter, John na'iki James patuma. Una'akan idyaun naawazi paawa iti, utoriinpa'anan. ²⁹ Aizii utoriinpan pu'a'a naa masha'apakiaka uawun baara pana'adina'akan, na'iki ukamichan wizi'i, wizi'i. ³⁰ Masha'apakiaka dya'utam daonaioranao kaawa'akan u'ida'ati, udauna'an ikadakotinan naa utuma. Moses na'iki Elijah wuru'u kaawa'oraz. ³¹ Ikaawa'akan aokazi iki, konaunam na'iki Kanada ididinpan. Na'ia'a naa ikadakotin-kidan na'apam nii Jesus mawakan Jerusalem ii, maonapa'o ni'i naa umishian wuru'u Tominkaru aipani az usha'apata-ka.

³² Aizii Peter na'iki uminauda'unao ipai daunuuda'u ida'awun. Aizii ipokoda'akan itukapa Kanada Jesus umanawunun kanadapan, na'iki itukapa dya'utam pidannao kadishitapan utuma. ³³ Aizii itukapan naa pidannao mako'ozon. Sariapa Peter kian Jesus ati, "Wanaobanaa, kaiman zii wuru'u wana'anuz putuma. Turua'o nii wotoman idikinauda'u sookapa-kizai, bauda'apa pugaru ati, ba'oran Moses ati, na'iki ba'oran Elijah ati," ukian. Mazan aonaa Peter aitapan na'apa'oram aimakaan wuru'u pakadakotin kiziz.

³⁴ Ukadakotinan pu'u zii, isha'iz kaawa'akan, na'iki sariapa ushibatan Jesus, Moses na'iki Elijah. Tuukii Peter na'iki uminauda'unao tarian itukapan idi isha'iz shibatan idyaun. ³⁵ Udauna'an ibatan parada-karu kian isha'iz bii'i, "Di'oraz odani ozaamatanii, ukau'an uizo'ati uparadan."

³⁶ Aizii parada-karu mashaadan dauna'an, itukapa Jesus paba'orantina'a naa. Mazan mashaa itaapan wuru'u patukapaniaz aimakaan, aonaa kanom ati ikowaadan wuru'u patukapaniaz na'apain.

Jesus so'otan oia'o doronai daonaiora ai

(Matthew 17:14-18; Mark 9:14-27)

³⁷ Ba'oran kamoo Jesus, Peter, John na'iki James tokapaanan zii naawazi paawa iki. Na'ia'a naa ikodan iriba pidannao. Sariapa ikodapan Jesus, ³⁸ na'iki masha'apakiaka pidan kadako'okan pidannao bii iki, "Tiichaa, tuukii manawun oaiapan putukapan odani, ubauda'apan odani daonaiora wuru'u. ³⁹ Masha'apakiika'o da'i oia'o doronai zaamata'akauzonuz, na'iki ukadakoin-kida'akan niiz diiwa. Udauna'an ukaboota'akan niiz imi'i baara iti, na'iki umawakaziita'akan naa, atii ipai'o nii da'i udako bozowan. Karikaonan ubaiata-kidauzon kaziwa'o u'ati, umuudan niiz, atii ukapatin ana'o nii zii tuukii. ⁴⁰ Tuukia'o da'i opishaan wuru'u putominapakidaniinaouz, oaiapan idi iso'otan u'aiiaz, itiwaa padamata paso'otanuz mazan aonaa uso'otina'azon u'ai."

⁴¹ Sariapa Jesus dako'atin uparadan na'iki ukian ipai pidannao ati, "Maam, pakawan zii mooko umamishidikan, pakawan umashaapa'azon oia'o ati. Na'apam nii zii ukotua'ikin onaan utuma, obaiatan unao? Puna'aka wuru'u pudaniz da'ati'i," ukian pidan ati.

⁴² Aizii udani wa'atin pu'a'a naa, uru'u naa koshan oia'o doronai zaamata'akanuzu, ukaboota'akanuzu daam kii imi'i baara iti, mazan umawakaziita'akan naa. Mazan upu'a'a naa Jesus dyuudan oia'o doronai so'otinan u'ai. Uruu idi kaiman ukakuda'akan wuru'u daonaioraz. Udauna'an utaan padaru atiz kaimana'a

naa. ⁴³Ipai pidannao, wuru'u na'iainaouz, tuukii ĩdi'itinpan, Tominkaru tukapakidan idi ĩ'ati mishi pama'ozakan, usha'apatan ida'an aimakaan kaikapa'a.

Jesus kakuwaapan pamawakan dau'u

(Matthew 17:22-23; Mark 9:30-32)

Pidannao kadakoinapa-kidan pu'u zii wuru'u Jesus sha'apataniaz aimakaan, uru'u naa Jesus kian patominapa-kidaniinao ati. ⁴⁴“Ōaiapa uabatan ōparadan kaimanaiman aizii, aonaa kizi umanyukunuutanuz. Aizii Daonaiora Aokazi Iki'o, uzaamata-kida-kaao nii, atii utaa-kaao nii naobanainao ka'u iti, ma'ozaka-tinpainao kidaz.” ⁴⁵Mazan aonaa utominapa-kidaniinao aitapan na'apa'oram dau'o manawun wuru'u ukadakotinanuz. Usha'apanum kau'an dizapa-kariwai ĩaitapan ai wuru'u aimakaanuz, aonaa kizi ĩaitapan kanom dau'o wuru'u ukadakotinanuz. Na'iki tuukii ĩtarian papishaan uruu na'apa'oram manawun wuru'u ukadakotinanuz.

Na'apa dii pidan umanawunu'o aitapa-kaao

(Matthew 18:1-5; Mark 9:33-37)

⁴⁶Baukapaiman Jesus tominapa-kidaniinao kashadaakapan, ĩnao pa'idiwaru pa'atiaaka kida. ĩkadakoinapa-kidan na'ia'oram pidan kaina'a ĩbii'i, umanawunu'o ipai ba'orainao ai. ⁴⁷Mazan Jesus, uaitapa ipai ĩdi'itinpan. Aizii ĩbaokopatinpan pu'a'a naa utuma, sariapa una'akan koraidaonaa na'iki ukadishita-kidanuz padazaba'a. ⁴⁸Udauna'an ukian patominapa-kidaniinao ati, “Na'ia'oram pidan konaukia'o udapaapan wuru'u di'oraz koraidaona'a ō'uu ida'an, konaukia'o kapam udapaapan ōgaru wuru'u. Aizii na'ia'oram pidan konaukia'o udapaapan ōgaru, konaukia'o kapam udapaapan wuru'u dyuuda'oraz ōgaru. Aizii na'ia'oram pidan unao bii'i waranuitapa-kariwai, mazan Tominkaru ati umanawunu'o pa'an wuru'u uruuz.”

Pidan aona'o uto'ora-kizaitapan unao, upaonaru wuru'u

(Mark 9:38-40)

⁴⁹Sariapa John kian Jesus ati, “Wanaobanaa watukapanii pidan so'oopan oia'o doronainao pidannao di'iki pugaru uu ida'an. Na'iki wadyuuda usookadan wuru'u una'apainapanuz, usha'apanum kau'an aonaa waunao bii iki'o mani wuru'u uruuz.”

⁵⁰“Mana'a umashaata'ana'a uruu,” Jesus kian John na'iki ba'oran patominapa-kidaniinao ati. “Na'ia'oram pidan aona'a uto'ora-kizaitapan unao, upaonaru wuru'u,” Jesus kian ĩ'ati.

Pidannao maaiapakan Jesus kaawan pawiiizi ati

⁵¹Aizii maonapata'a naa kamoo wuru'u Jesus makon aita-kaaoz aokazi iti. Uruu idi Jesus di'itinpan pamakon dau'u Jerusalem iti. ⁵²Na'iki udyuuda pidannao kiwiitan pa'ua'ati kakuwaapa'ana'o nii pidannao di'iti, pawa'atipan dau'u kaina'iki. Uruu idi pidannao kiwiita'akan naa wiizai iti, Samaria ia'oraz. Aizii na'ii'aka'a naa ĩkowaadan pidannao ati wuru'u Jesus wa'atinuz kaina'iki, na'iki marii kizi ĩsaabaan usookapa kizi nii. ⁵³Mazan aonaa na'iainao pidannao taa'azon usookapa kizi nii, usha'apanum kau'an ĩaitapa umakopan Tominkaru Dupu iti wuru'u Jerusalem ia'oraz. ⁵⁴Aizii utominapa-kidaniinao James na'iki John abatan idi'i naa wuru'u pidannao mataa'azookanuz Jesus sookapa kizi nii. Sariapa ĩkian u'ati, “Wanaobanaa, puaiapa watorinpan Tominkaru ati, marii kizi uwaota-kidan tikazi aokazi iki,

umainaabata kizi wuru'u pidannaouz?" ⁵⁵ Mazan Jesus tanawatinan i'idi'iti sari-apa ukashadakowauan i'dyaun. ⁵⁶ Udauna'an Jesus na'iki utominapa-kidaniinao ko-ra'uka'akan naa ba'oran wiizai iti.

Da'ana'azoinao Jesus dau'o

(Matthew 8:19-22)

⁵⁷ Aizii Jesus makopaanan pu'a'a naa patominapa-kidaniinao tuma, bauda'apa pidan kian Jesus ati, "Ōda'anani nii pugaru na'iti'oram pumako-kizi iti," ukian.

⁵⁸ Sariapa Jesus kian u'ati, "Waruzonao kaina'a i'uun kida, kotu'uznao kaina'a i'ishimaka kida kapam, mazan Daonaiora Aokazi Iki'o, aonaa na'iam uwashatin kizi nii, na'iki aonaa usookapaka-kizi nii."

⁵⁹ Jesus kian ba'oran pidan ati, "Pumako ōtuma."

Mazan pidan kian, "Naobanai, ōdidanaka kizi zii ōdaru mawakan kiwiin."³

⁶⁰ Mazan Jesus kian u'ati, "Marii mawakainao didan pairiban mawakan,⁴ mazan pugaru pumako pa'an, pukakuwaapa'an kizi'i naa Tominkaru naobanai-tinan dau'u," ukian u'ati.

⁶¹ Ba'oran kian Jesus ati, "Naobanai, ōgaru ōmakon nii putuma, mazan ōmakon ua'ii, ōkowaadinankan nii zii kiwiin ōribanna di'ii," ukian.

⁶² Uruu idi Jesus kian u'ati, "Pidan sakada'o pakawiiziipan, udauna'an awunuu-pa'o powaa iti, madiwautapa-ka'o karikaonan uruu wunao bii ia'a naobanaita-painaouz Tominkaru."

Jesus dyuudan 72 pidannao

10 Aizii uruu dauna'an Jesus zaamatan powa'a zii koshan pidannao, tominapa-tinainao bii iki. 72 pidannao uzaamatan. Wururu'u uzaamataninaouz pidannao, padyuudan ni'o, kiwiitainao nii pa'ua'ati. Dya'utam kida'o nii uaipan imakon ipai amazada na'iki wiizai kida kawana'ati, wururu'u Jesus mako'ozoo-kizi kidaz.

² Aizii Jesus kian i'ati, "Kaina'a kai diri'i paoribai aka karaoda-karu nii. Mazan kaina'a masakauda'u kaudinainao. Ukau'an utoriinapa, kapaoriba'o ati, udyuuda kizi kaudinainao nii, kasaba'ua'o ni'i naa upaoriba aka. ³ Ukau'an umako'o naa. Aizii ōdyuudan unao na'apa kaznizo dainao dyuuda-ka'o kawan baudokorunao bii iti. ⁴ Mazan aonaa pa'i una'aka'ana'a upuraatan, na'iki usaakon, na'iki ba'oran udazkidi. Na'iki mana'a pa'i utomunu'ikinpa'ana'a oo uzaamaaka'uupa'ana'a pidannao uikodapaniinao kida dunapota.

⁵ "Aizii ukaawan an kabaun iti, ukian nii. 'Tosh, kaiman unao? Marii Tominkaru taan kaimana'o mashaapa-karu unao ati.' ⁶ Aizii kadapu'o nyukunuu kaimanan an, marii Tominkaru di'iki'o kaiman-karu mashaapan utuma. Mazan aizii pidan nyukunuu makaimankan an, ukiwa-kida'aka powaa iti wururu'u uparadanuz. ⁷ Ukau'an usookadinan nii, pidan konaukii-kida'o unao dapu ii. Na'ia'o nii unikan uwanyukunuu na'iki utuzan nii kanom karikaonan taa-kariwai u'ati. Usha'apanum

³9:59 *Naobanai, ōdidanaka kizi zii ōdaru mawakan kiwiin* oo "Naobanai, kaina'a ōdaru tuukian. Umawakan na'iki udida-ka'o dauna'ana'o nii zii, ōmakon pudawu'ati."

⁴9:60 *Marii mawakainao didan pairiban mawakan* oo "Marii pidannao wururu'u mamishida-kainaouz ōgaru didan pairiban mawakan"

kau'an pidan kaudina'o, taa-ka'o nii u'ati aimaakan uwinipinii. Ukau'an na'ia'o nii usookadinan atii uipaian ukakuwaatinan na'ii'aka.

⁸“Aizii ukaawan an na'ia'oram wiizai di'iti, na'iki kawiiiziinao konaukii-kidan an unao, na'iki imorota-kidan an unao padapu iti, unika sha'apa'oram wanyukunui maokoda-kariwai u'ati na'ii. ⁹Na'iki ukakuda ipai karinainao na'ii uruu wiizai di'ii. Na'iki ukii na'ia'inao pidannao ati. 'Aizii taa'azo'o naa Tominkaru naobanai-tinan kamoon kaawan unao ida'ati.’

¹⁰“Mazan aizii ukaawan an na'ia'oram wiizai di'ii, aonaa uaiapa-ka'o na'iki aonaa ukuwaa abata'azoo-ka'o na'ii. Ukiwa powaa iti dunapo iti, na'iki'i naa ukii i'ati. ¹¹'Imi'i, wuru'u uwiizi iki'oraz, zaamatina'oraz wadazkida ida'ati, ipai'o nii wawao-kidanuz unao di'iti. Aizii uzaudina'a naa pa'i, maonapa'ora'a naa Tominkaru naobanai-tinan kaawan unao ida'ati,’ ukii i'ati.”

¹²Jesus kian, “Ōkowaada'azon mishi'o aimaakan u'ati. Diina'iti'i Tominkaru kootowapa-kidan dono'o naa pidannao, awutapa'o nii zii upataka'utan pidannao Sodom[§] iainao kidaz wunao aia'a, aona'oraz iabata'azon unao kuwaa.”

Mamishida-kainao pidannao daua'o

(Matthew 11:20-24)

¹³“Kasha'ora'o nii manawun pubaiaapan Chorazin! Kasha'ora'o nii manawun pubaiaapan Bethsaida. Aizii wuru'u umanawun kida'oraz sha'apata-kariwaiz u'ida'a, usha'apata-ka'o an mani Tyre na'iki Sidon** ii, sariapa mani na'ia'inao pidannao morokodan kamicha kasha'ora-karu daara kida, na'iki sariapa mani ipariti'ian pazowau. Itukapa-kida-kinaa nii mishi patanawatinan pa'oian ai. ¹⁴Mazan, awutapa'o nii zii Tominkaru pataka'utan Tyre na'iki Sidon sannao unao ai, ukootowapa-kidan dono'o naa pidannao diina'iti'i. ¹⁵Na'iki unao Capernaum sannao, u'itiiman umanawunu'o nii unao aokazi ii? Aonaa. Mazan kii'an ukaboota-ka'o nii Tuubaru'o Tikazi wu'iti.”

¹⁶Udauna'an Jesus kian patominapa-kidaniinao ati, “Na'ia'oram pidannao mishi-da'o unao kuwaa, imishidan kapam o'garu wuru'u. Aizii na'ia'oram pidannao mamishida-ka'o unao kuwaa, aonaa imishidan mani o'garu wuru'u. Na'iki kanomanao mamishida-ka'o o'garu, aonaa imishidan mani kapam wuru'u dyuuda'oraz o'garu.”

Jesus dyuudaniinao kaawan naa powaa ati

¹⁷Aizii tawuru'u 72 pidannao Jesus dyuudaniinaouz kaawan naa powaa ati, konaukii ikakuwaapan. Ikian Jesus ati, “Wanaobanaa, oia'o doronainao izo'ati waparadan. Sariapa mishi ikoditan pidannao di'iki, wadyuudan idi ikoditan pu'uu ida'an.”

¹⁸Jesus kian i'ati, “Ōtukapanii Satan waotan doko iki, na'apa toroanaru pizopizowankan kawan doko ii. ¹⁹Uabata na'apam o'kian unao ati aizii. Ōtaani'i naa o'ma'ozakan unao ati, uka'iita-kinaa nii udakazatinan kowazaznao paawa an na'iki kankoorunnao paawa an kapam. Na'iki o'taan idi uma'ozaka-kinaa nii, aona'o nii Sa-

§10:12 Sodom: kotua'o donoi mainaabata-kariwai pidannao oian idi na'ii. (Genesis 19:24-28)

**10:13 Tyre na'iki Sidon: donoi kida, aonaa Jewnao mashaapa-kizi mani.

tan ka'iitan pasha'apatan unao. Na'iki aona'o nii kanom sha'apatan unao kaziwa'o ida'an. ²⁰ Mazan mana'a ukonaukii-kida'ana'a wuru'u oia'o doronainao izo'atinuz uparadan. Mishi'oraiman ukonaukii pa'an Tominkaru saadan idi'i naa u'uu pakaaritan ida'a aokazi ii."

Jesus konaukii-kidan Tominkaru

(Matthew 11:25-27; 13:16-17)

²¹ Uruu dono Kaimana'o Doronaa taan tuukii konaukii-karu Jesus nyukunuu iti. Uruu idi tuukii ukonaukian, na'iki ukian, "Ōdaru, Naobanai-tinpa'o ipai aokazi ii, na'iki ipai imi'i baara an, ōkonaukii-kidan pugaru tuukii, usha'apanum kau'an puaida-kidan idi wuru'u pudizapauzonii kidaz aimakaan aita'ainao pidannao ai, na'iki wunao aia'a tominpauzonao kidaz pidannao. Mazan aizii puaida-kidanz maaitapa-kainao pidannao ati, aona'oraz itominpauzon. Mishi ōdaru, na'apa puaitan kawana'ati'o mishi wuru'u aimakaan sha'apanuz naa aizii."

²² Udauna'an ukian patominapa-kidaniinao ati, "ŌDaru taa'akani'i naa ō'ati kaiman-daun aimakaan, utaa ōma'ozaka-kinnaa nii, ma'ozaka kizi ōkazowautapan pidannao na'iki utaa ōaitapa-kinnaa nii. Aonaa kanom aita'pan ōgaru, Tominkaru Danin, soo ōDaru bauda'apa aita'pan ōgaru kaimanaiman. Na'iki aonaa kanom aita'pan ōDaru, soo ōgaru uDani, ōaitapa pa'an uruu kaimanaiman. Na'iki wunaou'u ōzaamataniinaouz, inao aita'pan ōDaru kaimanaiman."

²³ Udauna'an Jesus tanawatinan patominapa-kidaniinao di'iti, na'iki ukian soo inao ati karikaonan, "Kaiman zii unao ati, utukapan idi uawun idi ipai aimakaan kida sha'apan. ²⁴ Ōkowaadan nii unao ati, kotua'a naa iriba pidannao Tominkaru prophetinnoo, na'iki kingnao, inao tuukia'o iaipan patukapan wuru'u unao tukapanii kidaz kai, mazan aonaa itukapanuzu, pamawakan idi'i naa. Na'iki tuukia'o kapam iabata'azon wuru'u unao abatanii kidaz kai aimakaan, mazan aonaa iabatanuz."

Kuwai Samaria san kamunanun dau'a'o

²⁵ Baukapaiman pidan tiichaapauzo Moses kakinaori dau'u wa'atin Jesus ida'ati, uaipan pati'waa-kidapanuz. Ukian u'ati, "Tiichaa, na'apa dii ōsha'apatinan, ōzaamata-kinnaa nii wuru'u karikaonanu'oraz kakupa-karu diina'iti'i?"

²⁶ Sariapa Jesus kian u'ati, "Na'apa dii mooko tawuru'u kotua'oraz Tominkaru kakinaori saadauzo-kariwaiz kian Moses ati? Na'apa'oram puaitapan wuru'u kakinarii kianuz?"

²⁷ Aizii pidan kian Jesus ati, "Kakinarii kian, pumarainapa tuukii Naobanai wuru'u puTominkarunuz manawun ipai punyukunuu iki, ipai pudoronaa ii, ipai pudu'it-inpan ida'an, na'iki ipai puma'ozakan ida'an. Na'iki pumarainapa puiriban, na'apa pumarainpan kawan punanaa."

²⁸ Jesus kian u'ati, "Sakitapa'o kaiwuru'u pudako'atinuz parada-karu. Ukau'an aizii pusha'apatina'a naa ipai ukawana'ati, na'iki pukakupa kizi karikaonan."

²⁹ Mazan wuru'u pidanaz tuukii uaipan patukapa-ka'o kaimana'o pidan nii. Uruu idi upishaan Jesus. Ukian, "Kanom wuru'u ōiriban ōmarainpan ni'oraz?"

³⁰ Sariapa Jesus kian u'ati, "Bauda'apa kamoo Jew wa'atipaanan Jerusalem iki, umakon Jericho iti. Aizii umakopaanan pu'u, koidimikinao ikodan uruu, sariapa

ĩzaamatanuzu, na'ia'a naa ĩnaraka'akan naa ukamichan. Uruu dauna'an ĩzowiautapa'akan naaz tuukii, na'iki mawakanaka. Na'iki'o ĩwa'aka'akan naaz.

³¹ “Upu'u faadaa wa'atipaanan na'an dunapota. Aizii utukapankan naa pidan zowiautapa-kariwaiz, sariapa ukora'uka'akan u'ai dunapo daawa ii aka. ³² Kaina'iki koshan ba'oran Jew wa'atipaanan uruu dunapota, uruu Levite, kaudinauzoz Tominkaru Dapu ii. Aizii umaonapatan na'ati, uru'u naa utukapan pidan wuru'u zowiautapa-kariwaiz. Uruu idi umako-makowan udazaba iti, uawunuutaa-kidanuz, udauna'an ukora'uka'akan naa u'ai dunapo daawa ii aka.

³³ “Kaina'iki mazan koshan ba'oran pidan wa'atin, uruu Samaria san^{††} pa'an, uruu dunapota koshan uwa'atin. Aizii na'apa'a naa kapam utukapankan pidan wuru'u zowiautapa-kariwaiz. Mazan tuukii pa'an utukapan pakamunan-kidan wuru'u pidanaz. ³⁴ Uruu idi sariapa umakon u'idi'iti, udauna'an uchikaan naa wine idi ipai wuru'u izai ba'izi-daun kidaz. Uipaian dauna'an pachikaanuz, uru'u naa uzichian wuru'u ba'izi-daun kidaz kiwinii idi. Udauna'an uruu ubazobatan naa wuru'u ba'izi-daun kidaz. Uipaian dauna'an pasaabaanuz, uru'u naa uzaida-kidanuzo pakawaron chaakashi^{‡‡} baruu iti. Una'akan naaz atii ĩkaawan wiizai di'iti. Na'ia'a naa kaiman usaabaanuz, atii ukawinipinaata sookapa-kizai kabaun nazoo u'ati, na'iki ipai utorian uwanyukunuu nii.

³⁵ “Ba'oran kamoo Samaria san dobatan naa, uruu idi sariapa uso'otan dya'utam wizi'i kidainao papuraatan, na'iki utaan naazu sookapa-kizai kabaun taapiki ati. Ukian u'ati. 'Ōaiapa putaapan uruu kaiman, da'ana'o nii koshan ōkiwanu'u, aizii na'apauda'um puraata pukabootan udau'ati, ōkawadauntan nii ipai daunuuda'u pu'ati ōkaawan an powaa ati,' ukian.”

³⁶ Uruu idi Jesus kian naa koshan tiichaapauzo Moses kakinaori ati, “Na'ia'oram dii pidan tukapa-kida'o mishi pamarainpan wuru'u koidimikinao zowiautapaniaz pidan?”

³⁷ Ukian Jesus ati, “Wuru'u kamunan-kida'oraz uruu.”

Uruu idi Jesus kian u'ati, “Ukau'an pusha'apatina'a naa pa'i kapam na'apa.”

Jesus morowautapan Martha na'iki Mary dapu iti

³⁸ Aizii Jesus na'iki utominapa-kidaniinao makon atii ĩkaawan wiizai di'iti. Uruu wiizai di'ii kaina'a zunaaba Martha kia'o o'uu. Tuukii okonaukii-kidan Jesus kaawan padapu ati. ³⁹ Na'iki kaina'a o'inaozo Mary kia'o o'uu. Aizii Mary, ona'ian naa osakanatapan Jesus dazaba ii oabatapan ukakuwaa. ⁴⁰ Mazan Martha tuukii pa'an odopiidinan pasha'apata'azoonii sodi kida aimakaan dau'ati. Uruu idi owa'atin Jesus ida'ati, na'iki okian u'ati, “Naobanai, aonaa pukasha'ora-kidan putukapan wuru'u ō'inaozo wa'akanuz ōgaru ōba'oran, sha'apata'o nii ipai aimakaan wuru'u sha'apata'azoo-kariwai kidaz? Pudyuuda oroo, okaminka'uta kizi'i naa ōgaru.”

⁴¹ Sariapa Jesus kian o'ati, “Martha, kandii nii pudopiidinan pusha'apata'azoonii kida dau'an? ⁴² Kaina'a soo bouda'apa aimakaan tuukia'o uaiapa-ka'o. Aizii wuru'u Mary sha'apaapaniaz aimakaan, kaimana'o manawun wuru'u, aona'o nii na'apainim ukazata-ka'o o'ai.”

^{††}10:33 *Samaria san*: ĩnao kaduz pidannao, aonaa ĩnaudapaakan Jewnao tuma.

^{‡‡}10:34 *chaakashi*: English ida'an, donkey.

Jesus tominapa-kidan patominapa-kidaniinao toriinapa-karu dau'u

(Matthew 6:9-13; 7:7-11)

11 Bauda'apa kadoo Jesus toriinpan. Aizii uipaian dauna'an patorinpan, bauda'apa pidan utominapa-kidaniinao bii iki kian u'ati, "Wanaobanaa, putominapa-kida waunao toriinapa-karu dau'u, na'apa John tominapa-kidauzon kawan patominapa-kidaniinao."

² Jesus kian i'ati, "Na'apainim utoriinpan an, kaikapa pa'i ukia'a.

'Wadaru,

marii ipai pidannao taapan pugaru umanawunu'o nii manawun.

Na'iki marii kizi punaobanai-tinan.

³ Marii kizi putaan wa'ati aizii wawanyukunuu nii.

⁴ Pumarina'ata ipai wuru'u oia'o washa'apaapanii kidaz.

Na'apa wamarina'atan kawan

wuru'u oii kida'oraz pidannao sha'apaapan wa'ati.

Aonaa putaapada'ana'a wanyukunuu tiwaa-kidapa-kao oia'o di'iti."

⁵ Udauna'an Jesus kian koshan patominapa-kidaniinao ati, "Dii mani bauda'apa unao makon tomun-zikon pupaonaru dapu iti, na'iki pukian u'ati. 'Tosh o'paonaru. Oaipan zii idikinauda'u bread pu'ai. ⁶ Kaina'a o'paonaru dobatapa'o kaawa'akan o'dapu ii. Na'iki aonaa kanom o'taan nii u'ati.' ⁷ Aizii pupaonaru kian an mani pu'ati padapu nazo iki. 'Mana'a putowauda'uta'ana'a o'garu. Ipai'i naa paniinom dadarad-ina'akan. Na'iki o'garu na'iki o'dainao wasookapan naa wuru'u. Aona'a naa turuu o'kadishitan na'iki o'taan aimakaan pu'ati.' ⁸ Aizii na'apa dii mani pusha'apatinan? O'kowaadan nii unao ati. Aonaan pu'u pupaonaru kadishita'azon, utaa'anan bread pu'ati, mazan upu'a'o nii ukadishitan na'iki utaan ipai aimakaan puaiapanii, usha'a-panum kau'an aonaan idi pusookadan pupishautan wuru'u paaipaniaz aimakaan u'ai. ⁹ Ukau'an o'kian u'ati, upishaa aimakaan dau'an, taa-karu nii u'atiz. Udorota aimakaan, uikodan nii wuru'u udorotapaniaz. Udaudauapa paniinom, da'ata-karu nii paniinom u'ati. ¹⁰ Pidan wuru'u pishaa'oraz aimakaan, taa-karu nii u'atiz. Na'iki na'ia'oram pidan dorota'o aimakaan, uikodan niiz. Na'iki kanom dau-daupa'o paniinom, da'ata-karu nii paniinom u'ati.

¹¹ "Unao daruinoo, utaa mani udani ati kowazaz, upishaan an kopau u'ati? ¹² Oo utaa mani u'ati kankoorun upishaan an kuruku dani u'ati? ¹³ Oia'o unao padamata, mazan upu'u zii uaitapa utaan kaiman kida'o aimakaan udainoo ati. Aitaniiman u'Daru aokazi ia'oraz, utaan nii Kaimana'o Doronaa, wunao ati'i pishainoouz uruu u'dau'an."

Pidannao kian kaina'a oia'o doronainoo zowaunaa Jesus ida'a

(Matthew 12:22-30; Mark 3:20-27)

¹⁴ Ba'oran dono Jesus waatan oia'o doronai maparadanu'o pidan di'iki. Aizii oia'o doronai waata-kao dauna'an, sariapa ukaparadanu'ukan. Tuukii pidannao kasaba'ukinpainoo na'ii di'itinpan aimakaan sha'apata-kao idi na'apa. ¹⁵ Mazan pabi'i kida ikian, "Beelzebul,^f oia'o doronainoo naobanaa ida'ana'o karikaonan wu-

^f11:15 *Beelzebul*: ba'oran kaarita ida'a udakota-kao Beelzebub kii. Uruu Satan.

ru'u ukodita-kidanuz oia'o doronainao. Utaan ida'ana'o pama'ozakan u'ati wuru'u ukaudinanz," ĩkian.

¹⁶ Kaina'a ba'orainao tiwaa-kidapa'azoinao karikaonan Jesus. Uruu idi ĩpishaan Jesus sha'apatan pa'ati umanawun kida'o aimakaan, uruu ida'an kizi utukapa-kidan mishi'o wuru'u ukaudinanz Tominkaru ida'an. ¹⁷ Mazan Jesus aitapa na'apa'oram ĩdi'itinpan. Uruu idi ukian ĩ'ati, "Aizii pidannao mashaapainao udaru'o wiizai di'ii, mizaataakapan an pa'atiaaka, na'apam ni'i naa mooko uaitapan ĩma'ozakadan pawizi? Aizii pidannao mashaapainao bauda'apa'o kabaun ida'a, mizaataakapan an pa'atiaaka, na'apam ni'i naa mooko ĩma'ozakadinan?" ¹⁸ Aizii Satan poitorunao wuru'u oia'o doronainaoz mizaataakapan an pa'atiaaka, na'apam ni'i naa mooko uaitapan Satan kaudin-kizi ma'ozakadinan? Aizii unao kian ōdau'an, ōkodita-kidan oia'o doronainao, Beelzebul taan ida'ana'o ōma'ozaka-kinaa nii. ¹⁹ Kanom ida'ana'o mooko pa'an upidanannao, wuru'u da'anainaoz unao kodita-kidauzon oia'o doronainao? Beelzebul ida'ana'o sha'a? Aitapa-kariwai ĩnao na'apa kapam ĩkaudinanz ōgaru kaudinan kawan. Ukau'an kaimanaiman ĩtukapa-kidan na'apam unao pozwatan. Upozawatan wuru'u uparadanz ōdau'an kaikapa'a. ²⁰ Aonaa Beelzebul ma'ozakan ida'ana'o mani wuru'u ōkaudinanz, ōkaudinanz Tominkaru ma'ozakan ida'ana'o, uruu taan ida'ana'o pama'ozakan ō'ati wuru'u ōkodita-kidanuz oia'o doronainao pidannao di'iki. Ukau'an wuru'u ōsha'apatanianz Tominkaru ma'ozakan ida'an tukapa-kida unao ati kaina'a'a naa Tominkaru naobanai-tinan unao bii'i.

²¹ "Aizii na'apainim pidan ma'ozaka'o, kazannaatapan an padapu pabairi tuma oo pamarian tuma, usha'apata-kaao ai. Aona'o nii usha'apauz koidapa-kaao udapu nazo ii. ²² Mazan aizii pidan, powa'a'o zii manawun uma'ozakan u'ai, kaawa'akan an u'ida'ati, ipai'o nii ukazata'akan u'ai, ubairi na'iki umarian na'iki ipai ba'oranz aimakaan kida wuru'u uma'ozakatinapa-kinaa kidaz. Udauna'an ma'ozaka'oranz manawun pidan buutan ni'i naa ba'orainao ati ipai wuru'u pakoidanuu kidaz, ba'oranz pidan sha'apauziz.

²³ "Na'ia'oram pidan aona'o uaipan ōgaru paminauda'u nii, uto'ora-kizaitapan ōgaru wuru'u. Na'iki pidan wuru'u aona'oranz ukaminka'utan ōkasaba'uupan pidannao, uruu waataabi'ia'o pidannao ō'ai wuru'u uruuz.

Oia'o doronai padantan padapu ati

(Matthew 12:43-45)

²⁴ "Na'apainim oia'o doronai koditan pidan di'iki, umakon nii amazada arada'o di'ii'aka, udorotapan naa pamashaapa-kizi nii. Aizii aonaan dono uikodanz pamashaapa-kizi nii, uru'u naa ukian paaipan ati. 'Ōkiwan nii powaa iti ōmashaapauzo-kizi iti.' ²⁵ Uruu idi ukiwan naa powaa iti, na'iki uikoda padapu nazo kaiman usaabaa-kaao, aonaa ukaniriban. ²⁶ Udauna'an umakon, una'anan naa 7 ba'oranz oia'o doronainao, powa'a'o zii manawun ĩdikaudanz kida u'ai. Uruu idi ĩmorotanz, na'iki na'ia'a naa ĩmashaapan. Uruu dauna'an powa'a'o ni'i naa manawun pidan dikauda'akan kiwiitapa'o ai."

Jesus kadakotinan konaukii-karu dau'u

²⁷ Aizii Jesus kadakotinan idi na'apa, sariapa zun kadakon u'ati iriba'o pidannao bii iki. Okian, "Konaukia'o manawun pudaro, wuru'u shakata-kida'oranz pugaru, na'iki biida-kida'oranz pugaru."

²⁸ Mazan Jesus dako'atin oparadan kaikapa'a: "Wunao pa'an wuru'u konaukia'oraz, abatainaouz na'iki izo'atiinaouz Tominkaru Paradan."

Pidannao tukapa'azo'o aimaakan sha'apata-ka'o

(Matthew 12:38-42)

²⁹ Aizii pidannao kasaba'ukinan pu'a'a naa iriba Jesus ida'ati, uru'u naa ukian koshan i'ati, "Pidannao wuru'u mashaapainao kidaz kai, oia'o manawun idyaun. Atii iaiapa zii aimaakan tukapa-kida-ka'o pa'ati kiwiin, pamishida-kinaa nii. Mazan aona'o nii bauda'apa aimaakan tukapa-kida-ka'o i'ati. Soo wuru'u aimaakan, Jonah sha'apatauzoniaz kotua'a naa. ³⁰ Mishi kotua'a naa Tominkaru kainaatinan Prophet Jonah ida'an Nineveh sannao ati, ukowaada-kidan u'ida'an na'apam pasha'apata'azon idyaun. Ukau'an na'apa'o kapam wuru'u Tominkaru kainaatinanuz Daonaioara Aokazi Iki'o ida'an. Na'apa'o kapam wuru'u ukowaadapanuz kuwai kinao pidannao ati. ³¹ Aizii wuru kamoo dono'o, Tominkaru kootowapa-kidanuz ipai pidannao, uruu dono Queen, Sheba sanaaba ba'azootin-kidan nii Tominkaru kanaapu ati wuru'u pidannao mashaapainaoz kai. Usha'apanum kau'an owa'atin pawiiizi iki munapo, munapo, amazada tokon ikinapa, oabata'azon idi na'iki otominpa'azon idi kaiman kida'o aimaakan dau'u King Solomon di'iki. Mazan kaina'a pidan kaida'a'a, powa'a'o zii umanawunun Solomon ai. ³² Aizii diina'iti'i Tominkaru kootowapa-kidan dono'o naa ipai pidannao. Uruu dono Nineveh sannao ba'azootin-kidan nii unao Tominkaru kanaapu ati. Usha'apanum kau'an kotua'a naa iabatan dono Jonah kuwaa, sariapa pa'an itanawatinan pa'oi'an ai. Mazan kaina'a pidan kaida'a'a, powa'a'o zii umanawunun Jonah ai.

Na'apam nii wananaa kanadapan

(Matthew 5:15; 6:22-23)

³³ "Aonaa na'iam zii pidan suuauzon lamp, udauna'an utaratanuzu boon idi. Mishi'oraiman, lamp suu-ka'o dauna'an, umuuda-ka'o nii doko'o lamp wiizi ida'a. Aizii pidannao morotan an, kaimana'o nii itukapan ukanadapan kabaun nazoo. ³⁴ Aizii wuru'u puawun kidaz, na'apa'o lamp kawan, ukanadapan punanaa ati. Aizii puawun kanadapan an kaiman, ipai'o nii punanaa mashaapan Kanada'o-karu'u. Mazan aizii puawun ishaan ana'a naa, punanaa mashaapan nii maruta'o ka'azo'o. ³⁵ Ukau'an puaitapa kizi pa'i, panaadon aonaa Kanada'o nii pu'ida'a, soo maruta'o karikaonan. ³⁶ Aizii punanaa kanadapan an ipai daunuuda'u, aonaa masakau-da'u maruta'o nii na'ii, kaimanaimana'o nii manawun ukanadapan punanaa ipai daunuuda'u. Na'apa'o nii ukanadapan lamp kawan, tawuru'u kaimana'oraz manawun ukanadapan pu'ida'ati."

Jesus kashadakowauan Jewnao zowaunaanao

(Matthew 23:1-36; Mark 12:38-40)

³⁷ Aizii Jesus ipaian dauna'an pakadaketinan, Pharisee na'akan uruu padapu iti, uaroapanaka kizi patuma. Uruu idi Jesus makon utuma udapu iti. Na'ia'a naa isakanatan na'iki iaroopa'azon naa. ³⁸ Mazan tuukii Pharisee di'itinpan Jesus dau'u. Usha'apanum kau'an aonaa Jesus chikaan paka'u paaroopan ua'ii, inao chikauzon kawan paka'u. ³⁹ Mazan sariapa Jesus kian Pharisee ati, "Aizii unao Phariseena'o, kaiman uchikauzon ukoopon na'iki uparaapin baru. Mazan unyukunuu ka'azo

ii, tuukii utaapan misha'oraru-karu, na'iki tuukii uaipan usha'apatan oii kida'o aimakaan. ⁴⁰ Mishi unao maaitapin-kainao manawun, uaitapa Tominkaru tomanii ipai wuru'u koopo na'iki paraapi barau kidaz. Kanom tomanii mooko uaitapan wuru'u unazoo kidaz kapam, aonaa Tominkaru mani? ⁴¹ Ukau'an utaa mishi'oraiman ukoopon wazoo na'iki uparaapin wazoo kida, mapuraataniinao ati. Usha'apatan an aimakaan kida na'apa, mishi'o pa'an wuru'u uchikainanuz kaiman-daun oia'o ai.

⁴² “Kasha'ora'o nii manawun ubaiaapan Phariseenao! Mishi minziiwa ubuutan Tominkaru ati 1/10^{§§} wanyukunui kaduunuribanaa zi'inaba sodi kida. Mazan upu'u zii umarina'atan usha'apatan kaimana'o, na'iki sakitapa'o aimakaan ba'oran pidannao ati. Na'iki aonaa kapam umarainpan Tominkaru. Ipai'o nii padamata usha'apatan kapam wuru'u kaikapa kida'oraz aimakanu'u. Mazan, aonaa okian mani u'ati kaiwuru'u, umarina'ata'a naa ubuutan 1/10.

⁴³ “Kasha'ora'o nii manawun ubaiaapan Phariseenao! Usha'apanum kau'an synagogue ii, unadapa usakanatauzon umanawun kida'o tabai paawa'a, ba'orainao ai. Na'iki pidannao iribainapa kizi ii aka, tuukii uaipan utaapa-ka'o umanawun kida'o pidannao nii. ⁴⁴ Kasha'ora'o nii manawun ubaiaapan, usha'apanum kau'an unyukunuu ikodanii tawuru'u baaranai aona'oraz ukainaabanan. Uruu idi pidannao chi'ika'anpan baaranai paawa an, usha'apanum kau'an aonaa iaitapan ubaaranain.”

⁴⁵ Uruu idi bauda'apa pidan, tiichaapauzo Moses kakinaori dau'u bii iki'o kian Jesus ati, “Tiichaa, puparadan idi kaikapa'a, pudakooan kapam waunao dikauda'o ida'an wuru'u, puparadanuz na'apa.”

⁴⁶ Jesus kian u'ati, “Kasha'ora'o nii manawun ubaiaapan kapam, unao tiichaapauzonao Moses kakinaori dau'u! Usha'apanum kau'an, utoman kakinaorii dobata'a naa manawun, atii aona'a naa pidannao ka'iitanuz. Kaina'a unao padamata, mazan aonaa na'apainim zoobaba ukaminka'utan idyaun. ⁴⁷ Kasha'ora'o nii manawun ubaiaapan, usha'apanum kau'an kaiman kida utoman Tominkaru prophetinnao baaranaa kotua'a naa. Inao tawuru'u udokozu-daunnao zowiauzoniinao kidaz kotua'a naa. ⁴⁸ Utoman ida'an ibaaranaa, ukainaabainan na'apa unyukunuu kapam udokozu-daunnao kawan, tuukii unaubaapan wuru'u izowiinuz Tominkaru prophetinnao kotua'a naa. ⁴⁹ Tominkaru, paaitapaaban ida'an manawun, uaitapa ipai daunuuda'u isha'apatan nii aimakaan kaikapa'a. Uruu idi'o tawuru'u ukianuz. ‘Odyuudan nii i'idi'iti prophetnao, na'iki apostlenao. Pabi'i kida zowii-karu nii na'iki pataka'uta-karu nii wuru'u odyuudaniinao kidaz,’ kii ukiauzon kotua'a naa. ⁵⁰ Ukau'an wuru'u kainaouz pidannao mashaapan, inaou'o ni'i naa kabaiaapan wunao zanna'a Tominkaru prophetinnaouz, zowii-kariwainao kidaz kotua'a naa, amazada sakadinan di'iki. ⁵¹ Abel zowiauzo-ka'o di'iki, atii Zechariah di'iti. Uruu Zechariah zowii-kariwaiz Tominkaru Dapu na'iki altar, uzai kawaodapa-kizinao sakoda'a. Ipai inao kida zanna'o nii wuru'u kainaouz pidannao baiaapan. Mishi'o kaiwuru'u okianuz.

⁵² “Kasha'ora'o nii manawun ubaiaapan, unao tiichaapauzonao Moses kakinaori dau'u. Usha'apanum kau'an unao taapanii padamata key, wuru'u aitapa-kinai di'iti'oraz. Unao na'apa aona'o nii kapam umorotan. Tuukii manawun uawautapan pidannao, wuru'u morota'azoinaouz padamata na'iti.”

§§11:42 *ubuutan Tominkaru ati 1/10*: Udakota-ka'o “tithes” English ida'an. Pubuutan bauda'apa pupaoriba aka 10 ni'o pupaoriba aka di'iki Tominkaru ati. Numbers 18:25-32; Deuteronomy 14:22-29.

⁵³⁻⁵⁴ Aizii Jesus koditan dauna'an Pharisee dapu iki, uru'u naa tiichaapauzonao Moses kakinaori dau'u, na'iki Phariseenao, dakoopan uruu tuukii, na'iki tuukii kapam ikashadan wuru'u ukuwaa kidaz. Uruu idi ipishaan naa Jesus pabi'inaaka kida'o aimaakan dau'an. Wururu'u ipishautanuz uruu na'apa, ikimudinan karikaonan ia-bata'azon na'apam nii udako'atin ipai wuru'u paparadan kidaz. Iaipan pazaamatan uruu na'iki pakaakapaan uruu, udako'atin an iparadan pana'iti.

Pidannao kakinao-kae Phariseenao kaduz ai

(Matthew 10:26-27)

12 Aizii pidannao kaawan ikasaba'uinan Jesus ida'ati iriba, iriba, atii ikida'uaakapan. Pidannao kasaba'uinpan pu'u, Jesus kian patominapakidaniinao ati, "Uzaudin pa'i, aonaa kizi utamakapan wuru'u Phariseenao kaduz kidaz, kadimana'oraz uiribainan na'iki utuubarudinan, na'apa yeast tuubaruda'akan kawan poroom-bi'i. Iaipan karikaonan patukapa-kae kaimanainao pidannao kawan, mazan aonaa mishi'o mani wuru'u. ² Mazan ipai dizapa-kariwai kidaz, ipai'o nii uaida-kida-kae. Na'iki ipai wuru'u taapa-kariwaiz mashaa, ipai'o nii uaitapa-kida-kae. ³ Ukau'an na'apam pukiauzon maruta'o-karu'u, ipai'o nii uabata-kida-kae kanada'o-karu'u. Na'iki kanom mashauda'u'o pukowaadan kabaun nazo ii, diiwa'o nii ukowaada-kae pidannao baokopainapa-kizi ii.

Marii kizi kichana'iki-karu Tominkaru ai

(Matthew 10:28-31)

⁴ "Aizii okian unao ati opaonarunao. Mana'a utaria'ana'a wunao aia'a, zowia'oraz pidan. Izowian dauna'an pidan, uruu ukaduz isha'apatanii. ⁵ Mazan okian u'ati, utarii pa'an Tominkaru ai, uruu mishi'o pa'an uma'ozakan. Uzowian dauna'an pidan, ukabootan niizu Tuubaru'o Tikazi wu'iti. Ukau'an okian unao ati, uruu ai pa'an utarii. ⁶ Aonaa mooko baka'iauda'u parikowarunao selliauzo-kae dono, iwini pinaa soo dya'utam puraata sodi kida karikaonan? Mazan upu'u zii aonaa bauda'apa Tominkaru manyukunuutan idyaun. ⁷ Na'iki atii uaitapa zii na'apauda'um uzowauda kida uzowau ida'a. Ukau'an mana'a utaria'ana'a. Aitaniiman unao, powa'a'o zii manawun umarainapa-kae, iriba'o parikowarunao ai."

Pidan mabaa'azo'o ukakuwaapan Jesus dau'u

(Matthew 10:32-33; 12:32; 10:19-20)

⁸ "Okowaadan nii u'ati aimaakan mishi'o. Na'ia'oram pidan kowaada'o opidan paugaru ipai pidannao kanaapu'u, na'apa'o nii kapam Daonaiora Aokazi Iki'o, kowaadan upidan uruu, ipai Tominkaru angelinnao abatapan pu'u. ⁹ Mazan na'ia'oram pidan kowaada'o pidannao kanaapu'u pamarina'atan ogaru, na'apa'o nii kapam omarina'atan uruu Tominkaru angelinnao kanaapu'u.

¹⁰ "Na'ia'oram pidan dakoopa'o Daonaiora Aokazi Iki'o, upu'a'o nii mazan uDaru mainaabatan wuru'u dikauda kida'oraz uparadan udau'an. Mazan aizii pidan wuru'u dakoopa'oraz Kaimana'o Doronaa, aonaa na'apainim nii umainaabata-kae wuru'u uparadanuz.

¹¹ "Aizii, uzaamata-kae dono, na'iki una'aka-kae dono synagogue iti kida, na'ii kizi upishaa-kae. Oo una'aka-kae dono naobanainao kanaapu iti. Aizii ipishaan dono'o naa unao na'ii, mana'a utaria'ana'a, oo udopiidina'ana'a udawatan dau'u

na'apam nii udako'atin iparadan. ¹²Usha'apanum kau'an Kaimana'o Doronaa kaminka'utan nii pugaru. Uruu ida'ana'o nii puaitapan na'apam nii pudako'atin pidannao paradan uruu dono.”

Pidan di'itinpa'o pakapuraatanun dau'u

¹³Aizii pidannao bii iki, bauda'apa pidan kian Jesus ati, “Tiichaa, pudyuuda o'i-nawuzu buutan kapam oidiwau nii, wuru di'iki'i aimakaan kida wadaru wa'akaniaz pamawakan idi.”

¹⁴Mazan Jesus kian pidan ati, “Kanom zaamatanii mooko o'garu buuta'o nii aimakaan patumaaka pugaru na'iki pu'inawuzu ati?” ¹⁵Uruu idi powa'a zii koshan Jesus kian ipai pidannao ati, “Asaki'i, uzaudinapa pa'i. Aonaa kizi uaipaabi'ian na'iki una'azootapan pabi'inaaka sodi kida aimakaan. Usha'apanum kau'an kasha'apauzi-karu ida'an aonaa pidan ikodan konaukii-karu na'iki kaimana'o mashaapa-karu,” ukian i'ati.

¹⁶Udauna'an Jesus kowaadan naa i'ati di'itinapa-kinai kuwai. Kaikapa'o wuru'u kuwai ukowaadaniaz i'ati: “Kaina'a pidan kapuraatanu'o, na'iki kaina'a utapanii udaru'o amazada, uzakapun wiizi kida. Uruu dono ipai upaoriba kida kaakan mad-owaaka kida pa'idiwaru. ¹⁷Uruu idi udi'itinpan, na'iki ukian panyukunuu ii. ‘Na'apa dii pa'i osha'apatinan, aonaa na'iam nii okasaba'uan o'paoriba aka kida.’ ¹⁸Udauna'an ukian panyukunuu ii. ‘Oaitapa na'apam nii osha'apatinan. Oso'oobi'ian nii ipai wuru'u osha'apauz dapunaa kidaz, otoma kizi powa'a zii udaru kida'o manawun uwadaun nii. Uruu kaimana'o ni'i naa na'ii okasaba'uan ipai o'paoriba aka, na'iki ipai ba'oran kaduz kida aimakaan. ¹⁹Uruu dauna'an okian nii onyukunuu ii. Aizii kaina'a'a naa diri'i, diri'i wanyukunui, na'iki aimakaan kida kasaba'uu-ka. Turua'o nii omashaapan u'ida'an kotua'iki, iriba'o nii wunu odobatan u'ida'an. Aizii aona'o ni'i naa kanom dau'ati odopian. Ona'an ni'i naa kabaunu'u, soo oaroapatinan naa, na'iki otuzapatinan naa na'iki okonaukiitinan ni'i naa karikaonan.’

²⁰“Mazan uruu dono Tominkaru kian u'ati. ‘Mishi pugaru maaitapin-ka'o pidan. Aizii wuru wamarutan ida'a'a oso'otan nii punizowan na'iki pumawakan nii. Aizii ipai pupaoriba aka na'iki ipai aimakaan wuru'u pukasaba'uunii kidaz, kanoma'o ni'i naa zaamataz?’”

²¹Udauna'an Jesus kian naa koshan pidannao ati, “Na'apa kapam wuru'u pidannao, di'itinpainouz soo pakapuraatanun dau'u. Kaina'a diri'i'i naa ikasaba'uan papuraatan na'iki pasha'apauz kida diina'iti'o tannaa ni'i. Mazan Tominkaru tukapan idyaun mapuraatan ziwunao nii, usha'apanum kau'an aonaa isha'apatinan Tominkaru aipan kawana'ati.”

Mana'a udopiidinauzo'o na'a, Tominkaru taan nii aimakaan u'ati

(Matthew 6:25-34)

²²Udauna'an Jesus kian patominapa-kidaniinao ati, “Aonaa ukaziwadapa'ana'a uzowau udi'itinpan ida'an kanoma'o nii unika na'iki utuza ukakupa-kinan nii, oo kamicha ukaiwadan nii dau'an. ²³Mishi'oraiman kakupa-karu, powa'a'o umanawunun wanyukunui ai, na'iki nanai, powa'a'o umanawunun kamicha ai. ²⁴Aushaa udi'itapa watonao. Aonaa ipaowinan, aonaa ikasaba'uan papaoriba aka, aonaa idapu nii oo aonaa itoman kabaun kida pakasaba'uu kizi nii papaoriba aka. Mazan

Tominkaru taapanii, na'iki upaapanii pa'an ipai ĭdyaun. Aitaniiman unao, powa'a'o zii umanawunun kotu'uznao ai.

²⁵“Turuu mani pidan ikodan pakakupa-kinaa nii kotua'iki zaa, padi'itinpan ida'an tuukii wuru dau'a'a aimakaan kidaz? ²⁶ Aizii pumaturuukan an puikodan masakau-da'u pukakupa-kinaa nii, pudi'itinpan ida'an kaziwa. Kandii nii mooko pukaziwada-pa'azon zii puzowau ba'oran aimakaan kida dau'ati?

²⁷“Aushaa udi'itapa amazada ii aka'o soosoi, konaunam kida utukapa-ka'o. Padamata aonaa ĭkaudinam, aonaa ĭtoman pakamichan nii. Mazan ōkowaadan nii unao ati, upu'u zii King Solomon, umanawun kida'o usha'apauz, umanawunu'o umashaapan. Mazan upu'u zii aonaa ukamichan konaunaman wuru kawanu'u konaunam kida'oraz soosoi. ²⁸ Tominkaru taapanii na'iki ukakamichantapanii konaunam pinidi kida baara ii aka'o. Aizi'o putukapa'akan baara ii aka'o pinidi, kaiman na'iki ziwu. Mazan waikana'an ipai'o nii ukawaoda-ka'o, tikazi sharawaa-ka'o nii u'idi. Aona'o nii mooko Tominkaru saabaan na'iki ukakamichantan unao powa'a zii? Mishi unao masakauda'u sodi'o karikaonan umishidan. ²⁹ Ukau'an aonaa ukaziwada'ana'a uzowau, udi'itinpan idi tuukii, uaitapa'azon idi kanoma'o nii unika, oo kanoma'o nii utuza. ³⁰ Soo wunaou'u maaitapa-ka'oraz mishi'o Tominkaru, ĭnao pa'an kaziwadapauzonao pazowau na'apa. Udaru Tominkaru, ipai uaitapan wuru'u uaipanuz na'apa kida'o aimakaan. ³¹ Mishi'oraiman udi'itapana tuukii Tominkaru naobanai-tinan dau'u, na'iki umashaapa kaiman uparadan kawana'ati. Uruu idi utaan nii u'ati wuru'u na'apa kida'oraz aimakaan.

Na'apam kasha'apauzi-karu aokazi ii

(Matthew 6:19-21)

³²“Ōdainao, aonaa utaria'ana'a una'apauda'u sodin idi karikaonan. Konaukia'o nii pa'an udaru Tominkaru taan kaiman kida'o aimakaan unao ati, wuru'u zaamatainaouz uruu panaobanaa nii. ³³ Usellia'a naa usha'apauz kida, utaa kizi puraata pataka'utinainao ati. Ukapuraatan kizi na'iki ukasha'apauz kizi aokazi ii pa'an. Na'ii aona'o nii pa'an uipaiuzon, na'iki aona'o pa'an koidimikinao koidapan wuru'u usha'apauz kidaz. Na'iki aona'o nii pa'an mazinoo nikan wuru'u usha'apauziz. ³⁴ Aizii na'iam an pidan taapan pasha'apauz, karikaonanu'o nii utaapan panyukunuu wuru di'iti'i, utaapa-kiziz pasha'apauz.

Zaudina'o poitorui

³⁵“Zaudinpa'a naa pa'i pumashaapa, pukaiwadapa'a naa pukamichan, na'iki tudinpa'a naa putaapa puzadao. Na'iki maodapa'a naa putaapa pulampan. Panaadon masha'apakiika'o nii aimakaan sha'apa'akan. ³⁶ Na'apa puzaudapatin, poitoruinao zaudapauzon kawan panaobanaa kaawan, mazidainao aroapa-kizi iki. Aizii ĭnaobanaa kaawan, udau-dauan paniinom, kadiman ĭda'ata'akan paniinom u'ati. ³⁷ Kaimana'o nii manawun wunao nyukunuu'u poitoruinaouz, ĭnaobanaa ikodan idi ĭdyaun pokodapa, na'iki zaudinapa. Ōkowaadan nii unao ati na'apam nii ĭnaobanaa sha'apatinan. Uso'otan dauna'an pachaakitan, udyuudan nii ĭsakanatan. Udauna'an umaokodan ni'i naa poitoruinao wanyukunuu nii miisa* baara'a. Na'iki udyuudan ni'i naa ĭarooapan. ³⁸ Kaimana'o nii manawun poitoruinao nyukunuu, panaobanaa

*12:37 *miisa*: English ida'an, table.

ikodan idi īdyaun zaudinapa, na'iki pokodapa, ukaawan pu'u tomun-zikon oo tomun-zikon dauna'an.

³⁹“Aizii pidan kadapu'o aitapan an mani na'apainim koidimiki morotina'azon padapu, aona'o nii uwa'akan padapu. Mazan una'ian nii uzaudapan oo uawunuutapan, na'iki aona'o nii ukashaapan koidimiki shaazooan papaniinomiz na'iki aona'o nii ukashaapan umorotan padapu nazo iti. ⁴⁰Aizii unao, na'apa'a naa pa'i kapam umashaapa zaudinapa. Usha'apanum kau'an aona'o nii uaitapan na'apainim nii Daonaiora Aokazi Iki'o kaawan. Ukaawan nii umazaudinapakan pu'u.”

Poitoruinao daua'o

(Matthew 24:45-51)

⁴¹Sariapa Peter kian Jesus ati, “Wanaobanaa, kaiwuru'u pukakuwaatinnanuz di'itinaapa-kinai kuwai ida'an, soo waunao ati'o kaiwuru'u? Oo ipai'o baokopa wau-nao na'iki pidannao ati'o kapam?”

⁴²Jesus kian u'ati, “Na'ia'oram poitorui zowaunaa kaina'a mishi'o ukaudinazoozon kaiman, izo'atiaba'o, na'iki aitapaaba'o kapam. Uruu'o nii naobanai zaamata kazowautapa'o nii ipai aimaakan, na'iki pidannao wuru'u mashaapainao kidaz udapu ii. Taapa'o nii kaiman ba'oran poitoruinao na'iki taa'o nii īwanyukunuu nii kaiman na'iki patumaaka, wanyukunui maokodauzo-kaowana'ati, na'apa panaobanaa aitan kawana'ati u'ati. ⁴³Kaimana'o nii manawun poitorui nyukunuu, unaobanaa kaawan an na'iki uikodan uruu kaiman ukaudin, ipai usha'apatan wuru'u panaobanaa dyuudanii kidaz usha'apatan. ⁴⁴Ōkowaadan u'ati mishi'o, unaobanaa dyuudan nii uawunuutapan ipai aimaakan wuru'u pa'idiwau kidaz.

⁴⁵“Mazan aizii wuru'u poitoruiz, zaamata-kariwaiz poitoruinao naobanaa nii, kian an panyukunuu ii, ‘Ei, kotua'a naa ōnaobanaa makon, atii di'i aonaa zii ukaawan.’ Uruu dauna'an upataka'utan naa na'iki uba'izitapan naa wuru'u ba'oran poitoruinaouz, daonaioranao na'iki zunnao. Aizii uruu, umashaapan uaroapatinan naa, utuzapatinan naa, na'iki upo'idipan naa karikaonan. ⁴⁶Mazan bauda'apa kamoo unaobanaa kaawan nii. Ukaawa'akan nii masha'apakiaka, poitoruinao naobanaa mazaudinapakan pu'u, aona'o nii uaitapan panaobanaa kaawan. Uruu dono upataka'utan nii wuru'u poitoruinao naobanaaz tuukia'o ida'an manawun. Na'apa'o nii upataka'uta-kaowidannao dikintapainao kawan, aona'oraz imishida'azon.

⁴⁷“Aizii poitorui, wuru'u aitapa'oraz padamata ipai kanom panaobanaa aiapanii, oo dyuudanii kida usha'apatan pa'ati. Mazan upu'u aonaa usha'apatinan sakita, padyuuda-kaowana'ati. Uruu dikin ii uba'izii-kaowidannao tuukii. ⁴⁸Mazan aizii poitorui, aona'o uaitapan kanom panaobanaa aiapanii sha'apata-kaowidannao pa'ati, mazan upu'u kowas utiwaan pasha'apatan aimaakan, mazan usha'apatanuzu pana'iti karikaonan. Aizii usha'apatan idi aimaakan pana'iti, uba'izii-kaowidannao udikin ii masakauda'u. Aizii na'apam udiri'in aimaakan taa-kaowidannao pidan sha'apatan nii, na'apa'o nii kapam uaiapa-kaowidannao usha'apatan aimaakan, utaa-kaowidannao kawana'ati u'ati. Aizii pidan wuru'u taa-kariwaiz u'ati powa'a zii aimaakan usha'apatan nii, powa'a'o nii zii kapam uaiapa-kaowidannao usha'apatan aimaakan, utaa-kaowidannao kawana'ati u'ati.”

Jesus kaawan ubuutaaka-kida'anan pidannao

(Matthew 10:34-36)

⁴⁹ Jesus kian, “Ōwa'atin da'ati'i, ōdyuuda-kaō idi ōpu'ukada'anan tikazi imi'i baara an. Kadimana'ora'a naa padamata ōaipan ōmaoda-kidanuz. ⁵⁰ Na'iki kaina'a zii kapam kasha'ora'o baiaapa-kida'azoo-kaō ō'ati. Na'iki ōapichauta-kida-kaō nii ubaoko iti, pidan apichauta-kida-kaō kawan wunu baoko iti uchikaawunuu-kaō dono. Kasha'ora'utaapan ōnyukunuu, kadimana'ora'a naa padamata ōaipan usha'apata'aka-kaō, uipai aka kizi'i naa. ⁵¹ Kanom uzauda-kidan ōsha'apata'anan wuru'u ōkaawanuz da'ati'i? Ōna'akan kaimana'o mashaapa-karu, pidannao mashaapa kizi kaiman baokopa wuru amazada baara ana'a? Ōkowaadan nii unao ati kanom dau'ati'o wuru'u ōwa'atinuz. Ōwa'atin da'ati'i imi'i baara ati, aonaa ōbaokopata'anan mani pidannao, mishi'oraiman ōbuutaaka-kida'anan pa'an pidannao pairibannao kida ai. ⁵² Uruu idi pidannao buutaakapan ni'i naa pairibannao kida ai. Panaadon kaina'a baka'iauda'u pidannao mashaapainao baokopa paudainao tuma buda'apa'o kabaun ida'a. Panaadon idikinauda'u'o nii pidannao īnao bii iki zaamatan ōgaru panaobanaa nii, uruu dikin ii wuru'u dya'utamainaoz to'oran ni'i naa ī'ati. Panaadon dya'utama'o nii īzaamatan ōgaru panaobanaa nii, uruu dikin ii wuru'u idikinauda'uinaouz to'oran nii ī'ati. ⁵³ Na'iki daruinao to'ora-kizaitapan nii paudainao daonaioranao, ōgaru dikin ii, panaadon īdainao kida'o nii to'ora-kizaitapa padarunao ōgaru dikin ii. Na'iki daroinao to'ora-kizaitapan nii paudainao zunnao ōgaru dikin ii. Panaadon īdainao zunnao'u'o nii to'ora-kizaitapa padaronao. Na'iki zunnao to'ora-kizaitapan nii padinizonao ōgaru dikin ii, panaadon īdinizonaou'o nii to'ora-kizaitapa paimauzonao, ōgaru dikin ii.”

Jesus kakinaowan pidannao, abatapainao ukuwaa

(Matthew 16:2-3)

⁵⁴ Udauna'an Jesus kian ipai pidannao abatapainao ati, “Aizii na'apainim utukapan isha'iz marutadinan wakadapu iki, sariapa ukian. ‘Akaa wa'ati wunu.’ Atii kaawa mishi wunu. ⁵⁵ Aizii na'apainim utukapan an awaru wa'atin udaba ikinapa. Uruu idi ukian nii, ‘Akaa wiicha'o nii amazada aizii.’ Atii wiicha mishi amazada na'apain. ⁵⁶ Unao taapinpainao kaimana'o kaikini'i! Uaitapa ukowaadan aimakaan sha'apa'azon. Aizii utukapan ida'an isha'iz marutan uaitapa wunu wa'atin. Na'iki awaru ida'an, uaitapa amazada wiichan nii. Mazan kanom ni'o mooko aonaa uaitapan ukowaadan, kanom ni'o wuru'u ōsha'apaapanuz aimakaan kida kai, da'ana'a imi'i baara an?”

Pidan saabaa-kidan pakasharutaakapan

(Matthew 5:25-26)

⁵⁷ Jesus kian koshan, “Kandii nii mooko aonaa uaitapan uaipan ati, na'apam aimakaan sha'apata-kaō kaiman na'iki sakitapa? ⁵⁸ Aizii pukasharutaakapan an pidan tuma. Uruu dikin ii una'akan pugaru kootowapa-kizai iti. Mazan ukaawa-kidan ua'ii pugaru na'iti, putiwaa pusaabaa-kidan punyukunuu utuma. Aonaan an pusha'apatinan na'apa, mishi'o nii uwautan pugaru kootowapa-kidauzo pidan kanaapu iti. Udauna'an kootowapa-kidauzo pidan taan ni'i naa pugaru police ka'u

iti, uru'o ni'i naa kaboota pugaru taraa-kizai iti. ⁵⁹ Ōkian pu'ati, puna'ian nii, atii pukawinipinaan ipai daunuuda'u aiapa-kariwai pukodita-kinaa nii.”

Pidannao zowii-ka'o

13 Uruu dono pidannao kaawan Jesus ida'ati, na'iki ikowaadan u'ati, na'a-pam Pilate zowii-kidauzon Galilee Baara ikiinao pidannao Tominkaru Dapu ii, ikawaodapan pu'u pa'uza Tominkaru ati. ² Sariapa Jesus kian i'ati, “Kaiwuru'u ukakuwaapanuz ō'ati kaikapa'a, utiwaan ukowaadan ō'ati imawakan kaikapa'a, pa'oian idi'o manawun tuukii, ba'oran Galilee Baara sannao ai? ³ Aonaa pa'oian idi'o mani tuukii ba'oraino ai, wuru'u imawakanuz kaikapa'a. Aizii unao, umatanawatinkan an u'oian ai, umawakan nii kapam. ⁴ Aizii mani mooko taonawu'u, 18 pidannao mawakainouz, doko'o kabaun dikian idi idyaun Siloam ii, Jerusalem ia'oraz. I'oian idi'o manawun tuukii puaitapan ipai ba'oran Jerusalem sannao ai? ⁵ Ōgaru, ōkian aonaa pa'oian idi'o mani tuukii ba'oraino ai wuru'u kabaun zowianuz idyaun. Aizii unao, umatanawatinkan an u'oian ai, umawakan nii kapam,” Jesus kian i'ati.

Paoribai makaaka'azoo-ka'o dau'o

⁶ Jesus kowaadan di'itinapa-kinai kuwai. Kaikapa'o wuru'u kuwaiz: “Kaina'a pidan paowa'o dizoo-karu uuda pazakapun ii. Fig kia'o udakota-ka'o. Atii ba'oran dono zii kapaoriba'o makon na'iti, utukapa'anan naa papaoriba kaakan, mazan aonaa bauda'apa uikodan papaoriba aka. Ba'oran dono umakon koshan. Atii na'apa umako'anpan aonaa bauda'apa uikodan papaoriba aka. ⁷ Uruu idi ukian papaoriba taapiki ati. ‘Aizii idikinauda'u'u naa wunu ōawunuuta'anpan ōpaoriba kaakan, mazan aonaa bauda'apa zii ōikodauzon u'aka. Ukau'an, aizii pubarota'a naa pa'i ukadunaa. Aonaa kanom ni'i naa utaapa-ka'o, madiwautapaka'a naa manawun uzaamatapan zakapu baara.’ ⁸ Mazan paoribai taapiki kian. ‘Marina'a zii shoman una'an bauda'apa'a naa wunu. Ōsaabaan niiz kaiman, na'iki ōkichadan nii uoroda an ōkaboota kizi nii tapi'iza diki, uziwu-kinaa nii, panaadon uruu dauna'an kaaka'o niiz. ⁹ Aizii ukaakan an ba'oran wunu kaimana'o nii una'an. Mazan aizii, umakaakakan an uruu turua'a naa pa'an ubarota'aka-ka'o,’ ukian.”

Jesus saabaanii zun dau'o

¹⁰ Bauda'apa kamoo Jesus kakuwaapatinan Jewnao ati, synagogue ii, Sookaparkaru Kamoon dono. ¹¹ Uruu dono na'ia'o zun, oia'o doronai zaamatapanii. 18 wunu odawu'u koraudinpan, aonaa na'apam kowas osakitapadinan. ¹² Aizii Jesus tukanpan oroo, sariapa ukian o'ati, “Ōdadakoo, aizii ōso'otan purinaa pu'ai.” ¹³ Udauna'an upishata'akan naa oroo, sariapa kowas odawu'u sakitapadina'akan. Tuukii okonaukii-kidan Tominkaru.

¹⁴ Uruu idi tuukii kazowautapa'o synagogue to'oran, patukapan idi Jesus kakuadan wuru'u zunaz Sookapa-karu Kamoon dono. Udauna'an wuru'u kazowautapa'o choochiapa-karu kian ipai pidannao ati, “Kaina'a 6 kamoo taa-ka'o, pidan kaudin-kinaa nii. Ukau'an uwa'ati uruu dono uaipan an ukakuda-ka'o urinaa ai. Mazan Sookapa-karu Kamoon dono aonaa turuu uwa'atin,” ukian.

¹⁵ Sariapa Jesus dako'atin uparadan, na'iki ukian i'ati, “Unao taapinpainao kaimanainao nii kaikini'i! Aonaa mooko ubuzuutauzon na'iki uawautauzon ubooin,

oo ukawaron wunu di'iti, ituza'azon an wunu Sookapa-karu Kamoon dono? ¹⁶ Aizii mani mooko aoro'o Abraham takaan-daunuzo, Satan watudapaniaz 18 wunu? Aonaa mooko kapam turuu obuzuuta-ka'o Sookapa-karu Kamoon dono?" ¹⁷ Tuukii pidannao dakoopainao Jesus ba'azoinpan, paabatan idi uparadan na'apa. Aizii ba'orainao tuukii pa'an ikonaukii-kidan patukapan ipai wuru'u Jesus sha'apatanuz kaiman kida'o manawun aimakaan.

Jesus kowaadan dya'utam kuwai Tominkaru naobanai-tinan dau'u

(Matthew 13:31-33; Mark 4:30-32)

¹⁸ Jesus kian pidannao ati, "Kanom kawan dii Tominkaru naobanai-tinan, na'apa dii pa'i okowaadanuz?"

¹⁹ Uruu idi ukian, "Kaikapa'o kawanu'o wuru'u Tominkaru naobanai-tinanz. Aizii pidan paowan duusodi'o mustard uuda pazakapun ii. Udauna'an usoda'akan naa udaru na'apa zakapu ii aka'o paoribai kida doko'an kawan, atii kotu'uznao wa'atin itoma'anan naa pashimaka nii uwaoda kadu'an kida."

²⁰ Udauna'an ukian koshan i'ati, "Kanom kawan dii okainaabatan Tominkaru naobanai-tinan. Na'apa dii pa'i okowaadanuz?" ²¹ Uruu idi ukian, "Kaikapa'o kawanu'o wuru'u Tominkaru naobanai-tinanz. Na'apa zun tomauzon kawanu'o bread. Ozaamatan masakauda'u poroom basii zo'ati, udauna'an omuudan masakauda'u yeast upooda-kinnaa nii, masakauda'u dauna'an upooda'akan naa udaru."

Mazowa'o paniinom dau'o

(Matthew 7:13-14, 21-23)

²² Aizii Jesus makopaanan dono Jerusalem iti, utominapa-kidaan pidannao wuru'u udaru kida'o na'iki duusodi kida'o wiizainao kawana'ati. ²³ Bauda'apa pidan na'ii pishaan Jesus, "Naobanai, na'apauda'um sodi'o nii karikaonan pidannao kazannaatinan papataka'uta-ka'o ai pa'oi'an dikin ii?" ukian.

Sariapa Jesus kian ipai abatapainao ati. ²⁴ "Ma'ozaka'a naa pa'i utiwain, umurota kizi wuru ida'ana'a mazowa'oraz paniinom. Usha'apanum kau'an iriba'o nii pidannao tiwaan pamorotan na'an, mazan aona'o nii ituruan imorotan. ²⁵ Usha'apanum kau'an ukaawan nii na'iti, kadapu'o tarata'akan pu'a'a naa papaniinomiz. Uruu idi una'ian ni'i naa ukadishitapan paniba ii, udau-daupan naa paniinom, na'iki ukian nii, 'Naobanai, puda'ata paniinom wa'ati.' Mazan naobanai kian nii u'ati. 'Aonaa oaitapan unao, aonaa oaitapan na'iki'oram uwa'atin.' ²⁶ Uruu idi unao kian nii u'ati. 'Waaroopauzonii na'iki watzauzonii sha'atii putuma. Na'ii aka sha'atii pukakuwaapatinauzon wawiizi ii aka.' ²⁷ Mazan ukian nii koshan unao ati. 'Okii sha'atii u'ati, aonaa oaitapan unao, aonaa oaitapan na'iki'oram uwa'atin. Ukau'an umako o'ai di'iki'i, ipai unao sha'apaapauzonao oia'o.' ²⁸ Tuukia'o nii udopian, uzaadan nii tuukii na'iki ukuzowan nii uudako, utukapan an Abraham, Isaac, Jacob, na'iki ipai kotua'o Tominkaru prophetinnao, mashaapan kaiman Tominkaru naobanai-tinapakizi ii, uwa'aka-ka'o pu'a'a naa paniba ii. ²⁹ Uruu dono iriba'o nii ba'oran kaduz pidannao wa'atin waoko iki, wakadapu iki, na'iki wadabaazi iki kanaapu kida. Na'iki isakanatan nii konaukia'o aroapa-karu ida'ati, wuru'u Tominkaru naobanai-tinapakizi ia'oraz. ³⁰ Uruu dono, pidannao aona'o itaapa-ka'o umanawunu'o nii kai, mazan diina'iti'i umanawunu'o nii itaapa-ka'o. Na'iki pidannao umanawunu'o itaapa-ka'o kai, diina'iti'i aona'o nii itaapa-ka'o umanawunu'o nii pa'an," Jesus kian i'ati.

Jesus kasha'ora-kidan Jerusalem sannao

(Matthew 23:37-39)

³¹ Na'apain Jesus kakuwaapatinan dono, pabi'i kida Phariseenao wa'atin Jesus ida'ati, na'iki ikian u'ati, “Pumako pa'i di'iki'i wawiizi iki. Pumako ba'oran wiizai iti, usha'apanum kau'an naobanai Herod dakotan pazowii-kidan pugaru.”

³² Mazan Jesus kian i'ati, “Umako Herod di'iti, taapina'oraz aitapa'o nii. Ukowaada u'ati okian, oso'oopan nii oia'o doronainao pidannao di'iki, na'iki okakudan nii pidannao kida parinaa ai. Okaudinan nii aizii, waikana'an, na'iki idikinauda'utan kamoo ida'a, uruu oka'iita'akan naa okaudin-kizi. Kii pa'i ukowaada u'ati o'paradan. ³³ Upu'a'o nii mazan odobatapaanan aizii, waikana'an, na'iki ba'oran kamoo. Aonaa turuu Tominkaru prophetin zowii-ka'o na'iam karikaonan, mazan uzowii-ka'o nii soo Jerusalem ii.”

³⁴ Aizii di'i kaikapa Jesus paradan wiizai Jerusalem ati'i. Ukian, “Jerusalem, Jerusalem, pugaru di'ikiinao pidannao zowiipauzonii Tominkaru prophetinnao. Na'iki inao zowiauzonii paboori idi pidannao dyuuda-kariwainauz kakuwapa'anan i'ati. Tuukia'o padamata o'aipauzon odokobatan ipai baokopa pidannao, wuru'u mashaapainauz pu'ida'a, na'apa kuruku kasaba'ukan kawan paudainao pakutuba waranu'u. Mazan aonaa ikashaapina'azon o'ati. ³⁵ Uruu idi Tominkaru muudan naa idyaun na'iki aona'o ni'i naa powa'a unyukunuupan wuru'u kabaun itoriinapa kiziz. Na'iki okowaadan nii aimaakan mishi'o, aona'o nii powa'a itukapan o'garu, atii diina'iti'i, ikian dono'o nii zii odau'an, ‘Marii Tominkaru kaimanan, wuru ati'i Naobanaiz, kaawa'oraz uaipan kawana'ati.’”

Jesus kakudan pidan Sookapa-karu Kamoon dono

14 Bauda'apa kamoo Jesus makon uaroopa'anan Pharisee dapu iti, uruu kazowautapa'o pamin-Phariseenna. Aizii wuru'u uaroopa'ananuz Sookapa-karu Kamoon dono'o. Uruu idi na'ia'a naa pidannao di'itapan Jesus kaimanaiman, itukapa'azon usha'apatan aimaakan. ² Upu'a'a naa pidan poodapa'o utaba'u, na'iki uanoba wa'atin Jesus ida'ati. ³ Sariapa Jesus kian wunao ati'i, tiichaapauzonao Moses kakinaori dau'u, na'iki Phariseenao ati. Ukian i'ati, “Na'apa dii kakinaorii taa-kariwaiz wa'ati dyuudan sha'apatin-karu? Ukashaapa wakakudan karina'o pidan Sookapa-karu Kamoon dono, oo aonaa?” ⁴ Mazan aonaa bauda'apa pidan dako'atin Jesus paradan. Udauna'an upishata'akan naa wuru'u pidanz, sariapa ukakuda'akan. Udauna'an udyuudan naa umakon.

⁵ Uruu dauna'an ukian naa koshan pidannao ati, “Aizii mani di'i unao dani, oo utapi'izan waotan an munapo'o mowa'un shaawata, aonaa mani uso'otanuzuz Sookapa-karu Kamoon dono?” ⁶ Mazan aonaa itaitapan na'apam padako'atin Jesus paradan.

Pidan morowautapa'o na'iki kadapu'o dau'o

⁷ Jesus tukapan pabi'i kida pidannao tuukii iaipan pasakanatan umanawun kida'o tabai ida'a. Uruu idi uparadan i'ati di'itinapa-kinai kuwai ida'an, kaikapa'o wuru'u ukianuz i'ati: ⁸ “Na'apainim udapada-ka'o dono aroopa'o nii mazidainao di'iti, man-a'a usakanata'ana'a umanawun kida'o tabai ida'a. Panaadon kaina'a kadapu'o dapanan umanawun kidainao pidannao powa'a'o zii u'ai. ⁹ Udauna'an kadapu'o, wu-

ru'u dapada'oraz unao wa'atin nii u'ida'ati na'iki ukian nii u'ati, 'Marii pa'an arawu sakanatan da'a'a,' ukian nii. Uruu idi usakanatan ni'i naa na'iam karikaonan. Uruu ida'an uba'azootin-kida-ka. ¹⁰ Ukau'an na'apainim udapada-kaono, mana'a usakanata'ana'a umanawun kida'o tabai ida'a, mishi'oraiman usakanata pana'itinapu. Aizii kadapu'o wuru'u dapada'oraz unao, utukapan idi usakanatapan na'ii, ukian nii u'ati. 'Da'ati pa'an puwa'ati'i opaonaru, pusakanata kizi umanawunu'o tabai ida'a.' Uruu idi ipai'o nii pidannao tukapan putaapa-kaono umanawunu'o nii. ¹¹ Na'ia'oram pidan tuukia'o uaipan pakazowautapan pidannao, bouda'apa kamoo Tominkaru waranuitapa-kidan nii uruu ba'orainao ati. Na'iki na'ia'oram pidan waranuitapa-kidina'o, mazan bouda'apa kamoo Tominkaru zaamatan nii uruu kazowautapa'o nii ba'orainao."

¹² Udauna'an Jesus kian aroapa-kida'o ati paugaru, "Na'apainim putoman an aroapa-karu, aonaa pudapada'ana'a pupaonarunao, na'iki pu'inawuzunao, oo puiribannao, na'iki kapuraatan kidainao pidannao wuru'u pudapu dazaba an kidainaoz. Usha'apanum kau'an inao na'apa'o nii kapam iaroapa-kidan pugaru, uruu na'apa'o ida'an ikawinipinaatan wuru'u paaroopauzonuz pu'ida'a. ¹³ Mazan na'apainim putoman an aroapa-karu, pudapada mapuraataniinao, u'achoonno,[†] na'iki machi'ika-kainao, na'iki ushaawunnao. ¹⁴ Una'apan dono, konaukia'o nii pugaru. Usha'apanum kau'an aona'o nii kowas ika'iitan pakawadauntan wuru'u paaroapa-kida-kaoz. Mazan Tominkaru kawinipinaatan nii pa'an pugaru diina'iti'i, ukadishita-kidan dono mawakainao pidannao, wuru'u izo'atiinao kidaz uparadan."

Jesus kakuwaapan tuubaru'o aroapa-karu dau'u

(*Matthew 22:1-10*)

¹⁵ Aizii bouda'apa pidan Jesus min-aroapatinan, uabatan idi wuru'u Jesus paradanuz kaikapa'a, sariapa ukian Jesus ati, "Konaukia'o nii zii manawun pidannao, iaroapa-kida-kaono Tominkaru naobanai-tinapa-kizi ii."

¹⁶ Mazan Jesus kian u'ati, "Baukapaiman pidan toman udaru'o aroapa-karu, udapada iriba pidannao. ¹⁷ Aizii aroapa-karu kamoon dono'o naa, udyuudan naa papoitoru dapadankan dapada-kariwainao pidannao, marii kizi'i naa ipai iwa'atin, iaroapanaka kizi'i naa. ¹⁸ Mazan ipai dapada-kariwainao pidannao, kaina'a iparadan kida.

"Kiwiini'o kian poitorui ati, 'Akarachii, aonaa oturuudinan. Kaina'a pa'i otorian zakapu, ukau'an omako'ozon na'iti wuru'u owunuutanka'azoonuz. Ukau'an aona'o nii omakon aroapa-karu di'iti. Pukowaada kizi na'apa punaobanaa ati.'

¹⁹ "Ba'oran kian u'ati, 'Akarachii, aonaa oturuudinan. Kaina'a pa'i otorian 10 boinao, kaudinainao nii zakapu ii. Ukau'an omakon wuru'u otiwaa'anan naa ikau-dinaaban. Ukau'an aona'o nii omakon aroapa-karu di'iti. Pukowaada kizi na'apa punaobanaa ati.'

²⁰ "Ba'oran kian, 'Akarachii, aonaa oturuudinan. Diiki'i zii pa'i omazida'akanu'u. Uruu idi aonaa oturuudinan omakon aroapa-karu di'iti. Pukowaada kizi na'apa punaobanaa ati.'

[†]14:13 u'achoonno: pidan shakata'o aonaa unanaa patumaakan, panaadon aonaa uanoba kaimanan, oo utain, oo na'ia'oram karikaonan usha'apauzin.

²¹ “Udauna'an poitorui kiwa'akan naa, na'iki ukowaada ipai panaobanaa ati wuru'u parada-karu kidaz. Uruu idi tuukii unaobanaa to'oran. Udauna'an ukian papoitoru ati. ‘Kadiman, aizii òaiapa pumakon ipai kazoo kida'o dunapo kawana'ati na'iki mazoo kida'o dunapo kawana'ati wuru'u donoi an kida'oraz. Punanaka kizi da'ati wuru'u mapuraataniinao kida pidannao, machi'ika-kainao, ushaawunnao, na'iki tokooza'uupainao kida.’

²² “Uruu idi poitorui makon padyuuda-kaowawana'ati. Udauna'an ukaawan naa, na'iki ukian panaobanaa ati. ‘Kaina'a'a naa òkaawa-kidan pidannao puparadan kawana'ati, mazan kaina'a zii tabai mawazoo kida'o.’

²³ “Uruu idi naobanai kian papoitoru ati. ‘Aizii pumako na'iki pukora'uu donoi token ii aka, na'iki donoi dawun ii aka puna'aka kizi pidannao da'ati'i wuru'u mashaapainao kidaz na'ii'aka. Marii ikawazootan òdapu paida.’

²⁴ “Pidannao kaawan dauna'an, naobanai kian. ‘Aizii òkian nii unao ati, aona'o nii bauda'apa pidan, wuru'u dapada-kariwainaoz padamata mawa'atizoo-kainaoz, tiwaan òwanyukunuu idionaa, aonaa masakauda'u,’ ukian i'ati.”

Di'itinapa-karu kiwiin kaudin-karu ua'ii Jesus ati

(Matthew 5:13; 10:37-38; Mark 9:50)

²⁵ Bauda'apa kamoo, iriba pidannao makon kasaba'u-kasaba'uan Jesus dawu'ati. Pamakopa-kizi an, Jesus mashaadinaanan, na'iki ukian i'ati. ²⁶ “Na'ia'oram pidan tominpa'o na'iki aipina'o òpoitoru nii, mazan tuukia'o manawun umarainpan pairib-annao, padaro, paudaiaro, paudainao, pa'inawuzunao na'iki padadakoonao pamarainpan ai ògaru, na'iki tuukia'o umarainpan pamashaapan kaiman oo tuukia'o ukarodinpan, aonaa turuu uda'anan ògaru, na'iki ukaudinanan òtuma. ²⁷ Na'ia'oram pidan aona'o una'aka'azon pacrossannaa,[‡] aonaa turuu uda'anan na'iki ukaudinanan òtuma. Aizii na'ia'oram pidan aona'o uaipan pazowii-kaowawana'ati ògaru dikin ii, aonaa turuu uda'anan ògaru, na'iki ukaudinanan òtuma.

²⁸ “Na'ia'oram bauda'apa pidan unao bii'i kaida'a'a, toma'o udaru'o kabaun, pamadi'itapakan pu'u na'apada'um nii puraata pakaiwaan patoma-kinanaa nii na'iki paipai-kinanaa nii wuru'u padapuz? ²⁹ Mazan pamadi'itapakan pu'u, upu'u zii utoman kabaun wiizi nii, na'iki usakita'akan naa kabaun toronnaa kida nii. Mazan aona'a naa uka'iitan paipai'an wuru'u kabaun patoma'azooniaz. Aizii ipai pidannao dobaapainao kida na'an, pakawan zii itukapan utoron kida sakitinpan. Uruu idi ibanikiitan niizu, na'iki ishaazootinan nii wuru dau'a'a pidan toma'azo'oraz padamata kabaun. ³⁰ Na'iki ikian nii udau'an. ‘Akaa, kotua'a naa arawu sakitan padapu toronna'a, atii di'i aonaa zii usha'apatauanuz, aonaa na'apainim nii uipainuz' ikian nii udau'an.

³¹ “Aizii mani, king dakotan an pamizaataakapan, na'iki kaina'a 10,000 usoldyaannao. Umizaataakapa'azon ba'oran king tuma. Aizii wuru'u ba'oran king ida'a 20,000 soldyaannao, powa'a'o zii manawun iiriban usoldyaannao ai. Aona'o nii mani mooko usakanatan na'iki udi'itinpan kiwiin pamizaataakapan ua'ii, utukapa kizi paturuan na'iki paka'iitan pamizaataakapan ba'oran king tuma, doбата'o zii usoldyaannao pa'ai? ³² Aizii uaitapan an pamaturuukan utuma, sariaapa'o nii udyuuda-

[‡]14:27 *una'aka'azon pacrossannaa*: ubaiaapan kasha'ora'o oo uzowii-kaowawana'ati ni pada'anpan dikin ii Jesus.

kidan paparadan ba'oran king di'iti umunapon pu'u zii, ukowaada-kidan u'ati aona'a naa umizaataakapa'azon, mazan ikaimanaaka kizi'i naa powaa iti."

³³ Udauna'an Jesus kian koshan i'ati, "Na'apa kapam pidan kaudina'azon an o'ati. Marii udi'itinpan kiwiin. Aizii uwa'aka'azon an mishi wuru'u pamarainapanii kidaz, pairibannao na'iki ipai aimaakan kida. Na'apa'o pidan turuu pa'an ukaudinan o'ati.

³⁴ "Kaimana'o wuru'u duwuz, mazan duwu manaun ana'a naa, aonaa na'apam ukuzubaa-kaao powaa iti. ³⁵ Uruu idi aonaa powa'a ukaimanan, atii paoribai di'iti, aonaa ukaimanan. Uruu idi ukaboota'aka-kaao ni'i naa. Pukakinaon an puabata'a naa kakinaorii!"

Waziwadina'o kaznizo daua'o

(Matthew 18:12-14)

15 Bauda'apa kamoo, iriba pidannao zaamaapauzonao tax puraatanaa na'iki ba'oran oiainao pidannao kaawan iabata'anan Jesus kuwaa. ² Uruu idi Phariseseano, na'iki kaina'a ba'orainao tiichaapauzonao Moses kakinaori dau'u, inao kadakoinpan pa'atiaka kida Jesus dau'u. Kaikapa'o wuru'u ikianuz: "Arawu naubaa zii pidannao kaawan pa'ida'ati'i, wuru'u aitapa-kariwainao kidaz isha'apaapan dikauda kida'o aimaakan, atii uaroapa zii ituma," ikian.

³ Sariapa Jesus paradan di'itinapa-kinai kuwai ida'an i'ati. Kaikapa'o wuru'u ukianuz. ⁴ "Dii mani unao aroapatin-kidan an 100 u'uza kaznizonao baara ii aka, aizii mani bauda'apa kaznizo waziwadinan pairibannao ai. Na'apa dii mani pusha'apatinan? Aonaa mani puwa'aka'akan na'ii ipai daunuuda'u wuru'u iribainouuz kaznizonao, pudawata'anan idi wuru'u bauda'apa'oraz kaznizo waziwadinan? Mishi pudawatinan nii udau'u di'ii'aka'a atii puikodanuzu. ⁵ Aizii puikodan idi wuru'u waziwadina'oraz kaznizo, tuukii pukonaukii-kidanuz na'iki sariapa pudokobatanuz. ⁶ Udauna'an pudokobatan naaz atii pudapu iti. Aizii pukaawan sariapa pudapada-kidan pupaonarunao, na'iki pudapu dazaba an kidainao pidannao, na'iki pukian i'ati. 'Tuukii manawun okonaukian aizii, usha'apanum kau'an oikodan idi o'uza waziwadina'o pairibannao ai. Ukau'an oaipan aizii wakonaukian baokopa.'

⁷ "Aizii okowaada'azon aimaakan unao ati. Tuukia'o nii manawun konaukii-karu aokazi ii, bauda'apa'o pidan tanawatinan an pa'oian ai. Wunao konaukii-kidakaao aia'a, iribainouuz pidannao, aona'oraz naa i'itiiman kanom ai patanawatinan powa'a."

Zuna waziwada'o papuraatan

⁸ Jesus kian koshan, "Aizii mani zun tiwa'o padiri'idan papuraatan sodi kida. Kaina'a'a naa okasaba'ukan 10 wizi'i kida'o puraata.^f Bauda'apa kamoo odobaa-kidan na'iki owaziwadan bauda'apa papuraatan. Na'apam nii puaitapan osha'apatinan? Sariaapa'o nii osuuan palampan odorotan wuru'u puraataz, udauna'an oparauan nii ipai padapu nazoo, odorotan papuraatan kaimanaiman ipai kabaun nazo an, atii oikodanuzu. ⁹ Aizii oikodan dauna'anazu, sariapa odapadan baokopa paponarunao, na'iki pidannao wuru'u padapu dazaba an kida'oraz imashaapan. Uruu idi okian i'ati. 'Tuukii manawun okonaukian aizii, oikodan idi owaziwada nii opu-

^f15:8 10 wizi'i kida'o puraata: Greek paradan ida'an drachmas. Bauda'apa drachma, bauda'apa'o kamoo kaudin-karu winipinaa.

raatan. Ōaiapa baokopa ukonaukian ōtuma aizii.”¹⁰ Udauna'an Jesus kian ī'ati, “Aizii ōkowaadan nii u'ati aimakaan. Na'apa'o nii kapam Tominkaru angelinnao konaukian tuukii aokazi ii, bauta'apa'o pidan tanawatinan an pa'oian ai.”

Pidan konaukii-kidan paudani kaawan powaa ati

¹¹ Udauna'an powa'a zii koshan Jesus kian ī'ati, “Kaina'a pidan dya'utama'o udainao daonaioranao. ¹² Aizii dawu'ichan kian padaru ati. 'Paapaa, kai'i naa ōaipan putaan ō'ati aimakaan kida, na'iki pusha'apauz kida, wuru'u ōzaamatan ni'oraz kida pumawakan dauna'an.' Uruu idi īdaru buutan naa ikawana'ati ipai wuru'u pazaamatapanii kidaz amazada, na'iki uzainao, na'iki ipai ba'oran aimakaan kida, ubuutan naaz ikawana'ati. ¹³ Aonaa zii na'apauda'um kamoo dobatan, uru'u naa udani wuru'u udawu'ichanuz sellia'akan naa ipai amazada, na'iki ba'oran aimakaan kida, wuru'u buuta-kariwaiz pa'ati. Uruu dauna'an, umakon naa munapo, munapo ba'oran wiizai iti. Una'aka ipai daunuuda'u papuraatan wuru'u taa-kariwai kidaz usha'apauz winipinaa nii. Na'ii aka'a naa umashaapan, ukaiwaan naa na'iki ukabootan naa papuraatan madorona-daun. ¹⁴ Aizii uipaian dauna'an kaiman-daun papuraatan, uru'u naa zamazi kaawan tuukii, uruu wiizai di'ii'aka. Aizii uruu udopian naa, aona'a naa uikodan pawanyukunuu nii. ¹⁵ Uruu idi umakon pidan na'ii san di'iti, na'iki upishaan naa pakaudin-kizi nii u'ati. Uruu idi pidan zaamatan naa uruu taapa'o nii pa'uza kooshinao. ¹⁶ Na'ia'a naa ukaudin, na'iki una'azootapan naa kooshinao wanyukunuu idionaa kida. Kia'azoo uaipan panikan abaapa wuru'u kooshinao wanyukunuu idionaa kidaz. Mazan aonaa kanom taan uwanyukunuu nii.

¹⁷ “Bauda'apa kamoo udi'itinpan, uruu idi ukian paaipan ati, 'Na'apauda'um kaina'a ōdaru poitorunao? Īnao karikaonan pa'an īwanyukunuu taa-ka'o, na'iki ĩaroonpan nii abaapa, atii kaina'a'o nii zii īwanyukunuu wa'akun kida. Aizii kaina'a ōgaru da'ana'a ōpataka'utinan atii na'apa'o nii ōmawakan ōzamazin idi. ¹⁸ Ōkiwan ni'i naa mooko powaa iti ōdaru di'iti, na'iki ōkian nii u'ati, “Paapaa, ōsha'apata zii mishi oia'o aimakaan Tominkaru ati, na'iki pugaru ati. ¹⁹ Aonaa turuu powa'a aizii pudakotan ōgaru pudani nii, mazan aizii putaapa'a naa ōgaru, na'apa putaapauzon kawan pupoitorunao.” Ōkian nii ōdaru ati,' ukian. ²⁰ Uruu idi ukadishitan, mazan umako'okan naa. Na'iki'i naa umakon atii umaonapatan. Munapo zii udaru tukapan uwa'atin dunapota. Tuukii ukamunan-kidanuzu. Uruu idi sariapa umakon u'idi'iti, kadimana'o ida'an. Ukaawan paudani di'iti, sariapa udokobatanuzu na'iki ukissitanuzu pakaozoo ati. ²¹ Aizii udani kian u'ati. 'Paapaa, ōsha'apata zii mishi oia'o aimakaan Tominkaru ati, na'iki pugaru ati. Aonaa turuu powa'a aizii pudakotan ōgaru pudani nii.' ²² Mazan sariapa udaru dapadan papoitorunao na'iki ukian ī'ati. 'Kadiman, una'aka umanawunu'o kamicha ukaiwadan nii, na'iki una'aka ka'usabai u'ati, na'iki una'aka kapam dazkidii ukaiwadan nii. ²³ Udauna'an umako pa'i uzowinaka kizi kakiwini'o tapi'iza, waaroapa kizi aizii, na'iki wakonaukii kizi baokopa. ²⁴ Usha'apanum kau'an, di'oraz ōdani mainaabatina'ora'a naa, mazan di'i uaidinan aizii kakupa, na'iki uruu pozawata'o wa'ai, mazan masha'apakiaka ukaawan na'iki uikodin waunao powaa ati.' Aizii poitoruinoo sha'apatan dauna'an ipai aimakaan, uru'u naa ĩaroonpan.

²⁵ “Aizii ba'oran udani, wuru'u tunarunaouz, mako'o zakapu iti uruu na'apain. Udauna'an upadantan naa, aizii umaonapatan pu'a'a naa padapu ati, uabata shamoro aran, na'iki pidannao konaupan. ²⁶ Uruu idi udapadan bauta'apa poitorui

na'iki upishaan uruu. 'Kanom kaiwuru'u kainao sha'apaapaniazu'u?' ukian u'ati. ²⁷ Poitorui kian u'ati. 'Kaina'a pu'inawuzu kaawan powaa ati. Uruu idi pudaru zowii-kidan tapi'iza ukakiwinidapaniaz aroapa-kinai nii. Usha'apanum kau'an ukonaukii-kidan idi ukaawan kaiman powaa ati, aonaa kanom sha'apan u'ati.' ²⁸ Mazan tuukii uto'oran, uruu idi aonaa umorotan kabaun nazo iti. Sariapa udaru makon u'idi'iti, na'iki tuukii uaipan pamorota-kidanuz kabaun nazo iti. ²⁹ Mazan sariapa udani dako'atiautapa'akan uparadan. Ukian padaru ati. 'Kotua'iki'i naa ōkaudinan pu'ati, na'apa poitorui kawan, na'iki aonaa na'apainim zii ōdikintapauzon puparadan, oo ōmasha'apatakan pudyuudanii ōsha'apatan. Mazan upu'u zii aonaa zoobaba puzowiauzon boogi[§] ō'ati, ōkonaunamadina-kinai nii ōpaonarunao tuma. ³⁰ Mazan aizii dii pudani kaawan, mainaabata'o kaiman-daun aimakaan wuru'u putaanii kidaz u'ati. Ukabootan puraata soo madoronaa-ziiwanao zunnao** dau'ati. Mazan aizii di'i ukaawan idi, puzowii-kidan kakiwini'o tapi'iza.'

³¹ "Ōdani,' udaru kian u'ati. 'Mishi pugaru karikaonan puna'an ōtuma, ukau'an ipai daunuuda'u wuru'u aimakaan ōtaapanii kidaz, pu'idiwau pa'idiwaru wuru'u. ³² Mazan aonaa turuu wamakonaukii-kidakan wuru'u pu'inawuzu kaawanuz. Usha'apanum kau'an mainaabatina'o uruu, mazan di'i uaidinan aizii kakupa, na'iki uruu pozawata'o, mazan masha'apakiaka ukaawan powaa ati wa'lida'ati.'"

Poitorui aitapa'o pasha'apatinan diina'iti'o tannaa nii

16 Jesus kian patominapa-kidaniinao ati, "Kaina'a bauda'apa pidan ka-puraatanu'o, na'iki kainaa upoitoru awunuutapa'o ipai utaapanii kida aimakaan, na'iki uruu ati'o nii aimakaan kida kawinipinaata-ka. Bauda'apa kamoo, naobanai abatan papoitoru kaiwaapan, puraata mainaaba-daun. ² Uruu idi udapada-kidanuz na'iki ukian u'ati. 'Mishii, na'apa'oram kuwai kaiwuru'u ōabataniaz pu-dau'an. Na'apa dii pusha'apaapan ōpuraatan? Aizii ōaiapa ōtukapan kaiman-daun pusaadanii kida aimakaan pukaaritan ida'a. Na'iki ipai ōaipan pusaadan na'apau-da'um kainaa aimakaan kida, na'iki ōpuraatan. Ōaiapa ōtukapan ipai aimakaan patumaaka. Usha'apanum kau'an uruu dauna'an, aonaa powa'a ōaipan pukaudinan ō'ati oo aona'o ni'i naa powa'a pukazowautapan aimakaan wuru'u ōtaapanii kidaz.'

³ "Uruu idi poitorui di'itinpan, na'iki ukian paaipan ati. 'Akarachii, aizii ōnaobanaa muuda-kida'azon ōgaru ōkaudin-kizi ai. Na'apa dii pa'i ōsha'apatinan? Asaki'i. Aonaa pa'i ōturan ōkaudin dadara'o kaudin-kizai dau'u, aonaa ōka'i-itan ōkichadan imi'i. Na'iki ōgaru naobanai-tinpaizo, aonaa ōka'iitan ōpishautan aimakaan pidannao ai, kakiba'azonna'o ni'i naa ōna'apainpan an.' ⁴ Uruu idi udi'itinpan tuukii. Udauna'an ukian, 'Aizii ōaitapa na'apam nii ōsha'apatinan. Ōka-paonarutinan nii kai, aizii pa'i ōnaobanaa kabootan dono'o naa ōgaru ōkaudin-kizi ai, kainaa'o nii ōpaonarunao, kamunanu'o nii ō'ati, na'iki morota-kida'o nii ōgaru padapu iti,' ukian.

⁵ "Udauna'an udapadan naa bauda'apa kida pidannao wuru'u mawinipinaata-painao kidaz unaobanaa, na'iki upishaan naa i'dyaun. Kiwiini'o pidan ati ukian. 'Na'apau-da'um dii pumawinipinaatapan ōnaobanaa?' ⁶ 100 moto kiwini ōmaw-

[§]15:29 boogi: English ida'an, goat.

**15:30 madoronaa-ziiwanao zunnao: inao zaamaapauzonao puraata pakiaapa-kidinan dikin ii.

inipinaatapan u'ai,' ukian u'ati. Uruu idi uso'otan uadowanchin kaaritannaa. Na'iki ukian u'ati. 'Dii kaarita ida'a usaadinpan wuru'u pumawinipinaatapaniaz. Mazan aizii òapowaadan nii puadowanchin pu'ati, ukau'an pukawinipinaatan nii soo 50 karikaonan. Ukau'an na'apa'a naa aizii pusaada kai da'a'a, naobanai tukapan nii.'

⁷“Udauna'an upishaan naa ba'oran. 'Pugaru mani, na'apauda'um pumawinipinaatapan ònaobanaa?' Ukian, 'Ògaru, 100 saako poroom, òmawinipinaatapan u'ai.' Uruu idi uso'otan koshan uadowanchin kaaritannaa na'iki ukian. 'Dii kaarita ida'a usaadinpan wuru'u pumawinipinaatapaniaz, mazan aizii òapowaadan nii puadowanchin pu'ati, ukau'an pukawinipinaatan nii soo 80 saako karikaonan. Ukau'an na'apa'a naa aizii pusaada kai da'a'a kaarita ida'a, naobanai tukapan nii.'

⁸“Uruu idi naobanai kian dikauda'o papoituru dau'an. 'Uaitapa mishi na'apam padi'itnpan na'iki uaitapa na'apam pakaiwainan diina'iti'o tannaa nii.’” Jesus kian koshan, “Pidannao di'itnpanuzonao soo pakapuraatanun dau'u, ìaitapa pa'an na'apam pakaiwainan, ìaitapa na'apam pasha'apatan aimaakan pairibannao ati pakaimandin-kinaa nii. Ìaitapa pa'an na'apam pasha'apatan aimaakan, wunao aia'a pidannao mashaapainouz Tominkaru ati.’”

⁹Powa'a zii koshan Jesus kian ì'ati, “Marii kizi'i naa unao aitapan aizii na'apam ukaiwaan wuru'u uikodanii kidaz aimaakan. Uaitapa kizi na'apam ukaimandinan, na'iki ukapaonarutin utaapanii kida aimaakan ida'an. Na'iki diina'iti'i aonaan dono'o naa aimaakan kida na'iki puraata kaiwaa-ka, mazan kaina'a'o nii pa'an kamunanu'o nii pu'ati na'iki morota-kida'o nii pugaru karikaonanu'o mashaapa-kizai iti.

¹⁰“Na'ia'oram pidan kaimana'o utaapan masakauda'u'o aimaakan taapa-kida-ka, pa'ati, na'apa'o nii kapam kaimana'o nii utaapan diri'i'o aimaakan taapa-kida-ka an pa'ati. Mazan aizii pidan aona'oraz utaapan kaiman aimaakan wuru'u masakauda'u'oraz taapa-kida-ka pa'ati, na'apa'o nii kapam aona'o nii utaapan kaiman udaru'o aimaakan, wuru'u taapa-kida-ka an pa'ati. ¹¹Aizii unao, umaaitapakan an ukaiwaan oo utaapan kaiman sha'apuzii kai, ukau'an aona'o nii uturuan utaapan wuru'u kaimana'o, oo umanawun kida'o aimaakan taapa-kida-kariwai ni'oraz u'ati, diina'iti'i aokazi ii. ¹²Aizii umataapakan idi kaiman ba'oran pidan sha'apuz kai, aonaa turuu kaimana'o oo umanawunu'o aimaakan taa-ka, u'ati diina'iti'i, wuru'u u'idiwau ni'oraz padamata aokazi ii.

¹³“Aonaa turuu poitorui kaudinan dya'utama'o naobanainao ati. Panaadon uto'ora-kizaitapan nii bauda'apa, na'iki umarainpan nii ba'oran. Kaimana'o nii uizo'atin bauda'apa, na'iki ukashadapan nii ba'oran. Ukau'an na'apa kapam kai, aonaa turuu pidan naobanaitapan Tominkaru na'iki puraata.’”

Ba'oran kida Jesus kakinaori

(Matthew 11:12-13; 5:31-32; Mark 10:11-12)

¹⁴Aizii Phariseenao abatan idi wuru'u Jesus kakuwaapatinanuz kaikapa'a, tuukii ìbanikiitan wuru'u ukuwaa kidaz. Usha'apanum kau'an, ìnao tuukii ìmarainpan kapuraatan-karu. ¹⁵Uruu idi Jesus kian ì'ati, “Unao manawun, kaimanainao pidannao kawanu'o uaipan utukapa-ka. Mazan Tominkaru aitapanii kaiman-daun unyukunu. Aizii ipai aimaakan kida wuru'u umanawunu'oraz pidannao tukapan kai, mazan Tominkaru tukapan uruu kida aimaakan, madiwautapa-ka'o karikaonan.

¹⁶“Aizii kakinaorii, wuru'u Moses saadauzonii kidaz kotua'a naa, na'iki wuru'u kotua'o Tominkaru prophetinnao saadauzonii kidaz, kaimana'o mashaapakaru daua'o Tominkaru tuma. Uruu kida kuwai ma'ozaka ukowaadapauzo-kaao, atii John Chikaawunuupauzo kaudinan di'iti. Uruu dauna'an Kaimana'o Kuwai Tominkaru naobanai-tinan daua'o kowaadapa-kaoo'a naa ipai pidannao ati. Uruu idi tuukii padamata pidannao tiwaan pamorotan Tominkaru naobanai-tinapa-kizi iti. ¹⁷Masha'apanna'o nii pa'an aokazi na'iki imi'i baara mainaabatinan, mazan wuru'u kakinaorii paradannaa sodi kidaz, aona'o nii bauda'apa umainaabata-kaoo.

¹⁸“Na'ia'oram pidan muudan dono paudaiaro, udauna'an amazidan ba'oran zun tuma, utoman oia'o wuru'u uba'orantapan idi. Na'iki na'ia'oram daonaora zaamatan paudaiaro nii wuru'u muuda-kariwaiz zun, utoman kapam oia'o paba'orantapan ida'an.”

Pidan kapuraatanu'o na'iki Lazarus daua'o

¹⁹Udauna'an Jesus kian naa koshan, “Baukapaiman kaina'a pidan kapuraatanu'o, na'iki umanawunu'o umashaapan. Ukamichan umanawun kida na'iki kawinipinaa kida'o pa'idiwaru. Na'iki uwanyukunuu nii toma-kaoo umanawun kida'o kapam.

²⁰“Aizii udapu korarannaa paniinomizinaa ii, kaina'a pataka'utina'o pidan sakanatapauzo na'ii. Aizii wuru'u pidanaz ipai'o umada kabishon, Lazarus kia'o u'uu. Ipai kamoo da'i una'akauzo-kaoo na'ati. ²¹Una'azootina'anan kowas kapuraatanu'o wanyukunuu unuba kida dau'an. Atii una'ian nii usakanatapan, ari-marakanao pizoodapan naa ubisho kida umada ida'an.

²²“Bauda'apa kamoo Lazarus mawakan naa kowas. Mazan sariapa angelnao na'akan uruu aokazi iti. Uruu idi na'ia'a naa kaiman usakanatapan Abraham dazaba'a. Kadiman aka uruu dauna'an, kapuraatanu'o pidan mawakan naa kapam, na'iki udida-kaoo. ²³Uruu idi sariapa pa'an una'aka-kaoo oiainao pidannao mashaapakizi iti. Na'ia'a naa kapuraatanu'o pidan baiatan tuukii kaziwa'o.

“Aizii uawunuupan aokazi iti. Sariapa utukapan Abraham munapo, na'iki utukapa Lazarus sakanatapan udazaba'a. ²⁴Uruu idi ukadakon. ‘Ōdaru Abraham, pukamunan-kida ōgaru, pudyuuda Lazarus damotan paka'u shuwu wunu di'iti, na'iki marii uwa'atin ō'ida'ati, uwadidii kizi ōninoba. Usha'apanum kau'an tuukii manawun ōbaiatan wiicha'o, ōmashaapan idi tikazi wu'u.’

²⁵“Mazan Abraham kian u'ati. ‘Ōdani, pukakupan dono puaitapa na'apam pumashaapan kaiman konaukii, na'iki ipai aimaakan pu'ida'a. Mazan Lazarus uruu dono upataka'utinan, aonaa kanom nii u'ida'a. Mazan aizii kaimana'a naa na'iki konaukii pa'an umashaapan da'a'a, pupataka'utinan pu'u, na'iki pubaiatan pu'u kaziwa'o na'ii. ²⁶Na'iki aonaa na'apam wakaminka'utan pugaru, diina'a kazowa'o, na'iki munapo'o manawun ka'unaru awautapa'o pugaru wa'ai. Aonaa na'apam pidan makon di'iki'i, pugaru di'iti. Na'iki aonaa na'apam kapam pidan wa'atin da'ati'i pugaru di'iki,' ukian u'ati.

²⁷“Uruu idi kapuraatanu'o kian, ‘Ōdaru Abraham, pudyuuda mooko pa'i Lazarus ōdaru dapu iti, ōiribanna'o di'iti. ²⁸Kaina'ii kai baka'iauda'u ō'inawuzunao. Marii kizi ukakinaowankan i'dyaun i'tanawatatin kizi pa'oi'an ai, aonaa kizi i'wa'atin pamawakan dauna'an da'ati'i, pataka'utin-kizai ida'ati.’

²⁹“Mazan Abraham kian u'ati. ‘Kaina'a Moses saadanii na'iki kotua'o Tominkaru prophetinnoo saadanii kakinaorii kida kaarita ida'a. Marii iabatan na'iki iizo'atin wuru'u parada-karu kidaz.’

³⁰“Mazan kapuraatanu'o pidan kian. ‘Odaru Abraham, upu'u aona'o nii iabata'azon wuru'u parada-karu kidaz. Mazan aizii pidan mawaka'o na'iki tukapa'o wuru'u pataka'utin-kizaiz kadishita-kida-ka'o an, kakuwaapa'ana'o nii i'idi'iti, sariaapa'o nii pa'an imishidan ukuwaa, na'iki itanawatinan nii pa'oian ai.’

³¹“Mazan Abraham kian u'ati. ‘Aizii imaabata'azookan an kakinaorii wuru'u Moses, na'iki kotua'o Tominkaru prophetinnoo saadanii kidaz, ukau'an na'apa'o nii kapam, aona'o nii iabata'azon pidan kadishita'o pamawaka-kizi iki kuwaa.’”

Pidan sha'apatan daua'o oia'o aimakaan

(Matthew 18:6-7, 21-22; Mark 9:42)

17¹⁻² Jesus kian patominapa-kidaniinao ati. “Kaina'a'o nii oia'o aimakaan kida sha'apata-kida-ka'o pidannao ati. Mazan kasha'ora'o nii manawun pidan baiaapan, usha'apata-kidan dikin ii oia'o aimakaan ba'oran pidan ati. Kaiman zii mani padamata udaru'o boodapa-kinai kuba sukuruuta-ka'o an ukanau kadu iki, udau-na'an ukaboota-ka'o paran baoko iti, usha'apata-kidan ai oia'o aimakaan ba'orainao ati. ³Ukau'an uaitapa kizi pa'i na'apam usha'apatinan.

“Aizii na'apainim pu'inawuzu sha'apatan oia'o, pukakinoo uruu ma'ozaka'o ida'an. Aizii ukian an pu'ati, ‘Aka, mishi'o mishi wuru'u osha'apatanuz oia'o aimakaan.’ Uruu dauna'an pumarina'ata'a naa wuru'u usha'apataniaz oia'o. ⁴Aizii usha'apatan an 7 oia'o aimakaan pu'ati, bouda'apa'o kamoo ida'a. Mazan karikaonan pasha'apatan kawana'ati oia'o pu'ati, uwa'atin na'iki ukian pu'ati. ‘Kasha'ora o'ati osha'apatan oia'o aimakaan pu'ati.’ Punishida uparadan, na'iki aonaa puto'ora-kizaitapa'ana'a uruu, na'iki pumarina'ata wuru'u usha'apataniaz oia'o.’”

Mishida-karu daua'o powa'a zii

⁵Aizii 12 Jesus tominapa-kidaniinaouz kian u'ati, “Putaa shoman wamishidakinaa nii powa'a zii.”

⁶Jesus kian i'ati, “Umishidan an masakauda'u, na'apa mani mustard uuda sodi kawan, turuu ukian udaru'o atamun kadunaa ati, ‘Puso'otin di'iki, na'iki pusakitin paran baoko ii.’ Turuu umishidan uparadan.

Poitorui daua'o

⁷“Aizii mani kaina'a pupoitoru kaudina'o pu'ati zakapu ii, na'iki awunuuta-pauzo pu'uza kaznizonao, na'iki warakinpauzo pu'ati, na'iki maokodauzo kapam puwanyukunuu nii. Aizii mani uruu kaawan zakapu iki, pudyuuda mani sariapa unikan pawanyukunuu? ⁸Aonaa, mishii? Mishi'oraiman pudyuudan nii zii uwarakinan pu'ati, udauna'an pudyuudan nii zii umaokodan puwanyukunuu nii. Uruu dauna'an puaroopan nii na'iki putuzan nii puriwun. Uruu dauna'ana'o nii zii pudyuudan uaroopan. ⁹Aonaa turuu poitorui zaudapan panaobanaa naubaan paugaru, pasha'apatan dikin ii ipai aimakaan panaobanaa paradan kawana'ati. ¹⁰Ukau'an na'apa pa'i unao kapam, usha'apatan dauna'an ipai aimakaan udyuuda-ka'o kawana'ati. Turuu ukian, ‘Waunao poitoruinao karikaonan. Washa'apata ipai aimakaan kida

wadyuuda-kaos kawana'ati, usha'apanum kau'an wakaudin-kizi ni'o karikaonan utaa-kaos wuru'u."

Jesus kakudan 10 pidannao

¹¹ Aizii Jesus makopaanan dono Jerusalem iti, udobatapaanan Samaria Baara na'iki Galilee Baara sakodata, wuru'u uwiizai-tinpan kida di'ii'aka. ¹² Umaonapatapanan pu'u wiizai di'iti, sariapa 10 daonaorianao, kabishopaupazonao kichana'iki-kia'o bishoi idi ikodapan uruu. Mazan munapo ikadishitapan u'ai. ¹³ Uruu idi ikadakon u'ati kaikapa'a: "Jesus, Naobanai, pukamunan-kida waunao."

¹⁴ Jesus awunuupan, sariapa utukapan idyaun. Uruu idi ukian i'ati, "Umako faadaa di'iti, marii kizi uawunuutan umada, utukapa kizi mishi umada saabainan kaiman." Udauna'an imako'okan naa, aizii imakopaanan pu'u masha'apakiaka itukapan pamada saabaina'akan naa.

¹⁵ Uruu idi bauta'apa daonaiora padantan Jesus di'iti. "Kaiman manawun pugaru Tominkaru," ukian diiwa'o ida'an. ¹⁶ Ukaawan Jesus di'iti, sariapa ukodoru'tukan maonapa ukidiba ida'a, ukanaapu iti, udauna'an udawukan, uawun imi'i baara iti. "Kaiman manawun o'ati, pukakudan o'garu," ukian Jesus ati. Aizii wuru'u pidanaz, aonaa Jew mani uruu, mazan Samaria san pa'an.

¹⁷ Sariapa Jesus kian, "10 sha'atii pidannao okakudan. Na'iam naa wuru'u ba'orainaoz?" ¹⁸ Soo bauta'apa karikaonan pidan wa'atin powaa ati ukonaukii-kida'anan Tominkaru, na'iki uruu ba'oran kaduz pidan padamata." ¹⁹ Udauna'an ukian pidan ati, "Pukadishita, pumako kizi'i naa, pumishidan idi'o o'garu wuru'u pukakudanuz," ukian.

Tominkaru naobanai-tinan daua'o

(Matthew 24:23-28, 37-41)

²⁰ Phariseenao pishaan Jesus, "Na'apainim nii wuru'u Tominkaru naobanai-tinanuz?"

Jesus kian i'ati, "Tominkaru naobanai-tinan dono, aona'o nii utukapa-kaos. ²¹ Aona'o nii pidan kian, putukapa di'i naa ukaawanu'u, oo kindi'ia'a naa ukaawanu'u. Usha'apanum kau'an unao bii a'o wuru'u Tominkaru naobanai-tinapanuz."

²² Udauna'an ukian patominapa-kidaniinao ati, "Kaina'a'o nii bauta'apa kamoo, tuukia'o nii utukapa'azon Daonaiora Aokazi Iki'o kaawan. Mazan aona'o nii zii ukaawan na'apain. ²³ Uruu dono kaina'a'o nii pidannao kian unao ati, 'Putukapa. Kindi'ia'a naa uru'u,' oo 'di'i naa uru'u.' Mazan aonaa pa'i pudima'ana'a, oo aonaa pa'i pumako'ona'a idawu'ati, idapada kizi iti pugaru. ²⁴ Usha'apanum kau'an okaawan dono, ipai'o nii pidannao tukapan o'garu. Na'apa toroanaru pizopizowankan kawan di'titanapu kida'a, ipai utukapa-kaos. Ukau'an na'apa'o nii kapam wuru'u okaawanuz. ²⁵ Mazan kai, opataka'uta-kaos nii zii na'iki obaiaapan nii zii tuukii kaziwa'o. Na'iki tuukia'o nii pidannao, wuru'u mashaapainao kidaz kai, kashadan o'garu. ²⁶ Aizii diina'iti'i Noah dono'o kawanu'o nii amazada, Daonaiora Aokazi Iki'o kaawan dono. ²⁷ Na'apa kotua'a naa, Noah dono kaiman pidannao abat-inpan, itoman aroapa-karu, ituzapan, zunnao na'iki daonaorianao kida mazidapan. Atii na'apa Noah paidinan pakanawan zo'iti, pakawan pidannao mashaapan na'apa. Aizii na'apain umorotan dono kanawa zo'iti, wunu kaawan tuukii, tuukii. Uruu idi ipai, ipai pidannao mawakan panaraan idi.

²⁸ “Na'iki Lot dono'o kawanu'o nii kapam amazada, wuru'u ōkaawanuz diina'iti'i. Lot kakupan dono, kaiman pidannao abatinpan, itoman aroapa-karu, ituza-pan, ba'orainao torian diri'i kida aimaakan, ba'orainao sellipan. Ba'orainao kaudinan ipaopan pazakapun kida. Ba'orainao kida toman kabaun. ²⁹ Atii na'apa Lot kodita-kida-ka'o Sodom iki, pakawan pidannao mashaapan na'apa. Aizii Lot koditan dono manawun, Tominkaru wao-kidan tikazi-tinapa kida'o kuba shorauz aokazi iki, na'apa wunu kaawan kawan. Uruu idi kaiman-daun pidannao mawakan. ³⁰ Ukau'an Daonaiora Aokazi Iki'o, na'apa'o nii kapam amazada ukaawan dono diina'iti'i.

³¹ “Aizii na'apain, ōkaawan kamoon dono, kanom sakanatapan an paniba ii, aonaa turuu umorotankan zii padapu nazo iti pasha'apauz dau'ati. Na'iki pidan pazakapun ia'o ukaudinan, na'apain ōkaawan kamoon dono, aonaa turuu upadantankan zii padapu ati. ³² Puaitapa na'apam Lot daiaro sha'apatauzo-ka'o opadantinan idi.

³³ “Aizii na'ia'oram pidan mamuuda'azoo-ka'o wuru'u pamashaapanuz panyukunuu aipan kawana'ati kai, upu'a'o nii uwaziwaan ipai wuru'u pamarainapanii kidaz. Mazan aizii na'ia'oram pidan marina'ata'o pamashaapanuz panyukunuu aipan kawana'ati kai, na'iki kashaapa'o nii pazowii-ka'o ōdikin ii. Mishi'o nii pa'an udoronaa kazannaata-ka'o, na'iki karikaonanu'o nii pa'an umashaapan Tominkaru tuma.

³⁴ “Ōkowaadan nii u'ati mishi'o aimaakan. Na'apain ōkaawan dono kaina'a'o nii dya'utam pidannao da'awupan pashimaka wu'u. Bauda'apa'o nii pidan na'aka-ka'o, ba'oran una'an nii uwa'aka-ka'o. ³⁵ Na'iki kaina'a'o nii na'apain dya'utam zunnao boodapan maziki. Uruu dono bauda'apa'o nii zun na'aka-ka'o, ba'oran ona'an nii owa'aka-ka'o. ³⁶ [Na'iki kaina'a'o nii dya'utam daonaioranao kaudinan pazakapun ii. Uruu dono bauda'apa'o nii na'aka-ka'o, ba'oran una'an nii uwa'aka-ka'o.]”††

³⁷ Sariapa Jesus tominapa-kidaniinao kian u'ati, “Naobanai. Na'iam nii wuru'u aimaakan sha'apanuz kaikapa'a?”

Jesus kian i'ati, “Uaitapan nii, aona'o nii umainaabanan. Na'iam utukapan an watonao kasaba'uinpan, sariapa uaitapan kaina'a aimaakan mawakan. Ukau'an uaitapan nii kapam amazada kaawan an, aona'o nii umainaabanan.”

Zuna mawaka'o odaiaru pishaan pakaminka'uta-ka'o

18 Uruu dauna'an Jesus kowaadan naa di'itinapa-kinai kuwai patominapa-kidaniinao ati. Aizii wuru'u ukowaadanuz kuwai, itominapa-kinaa ni'o toriinapa-karu dau'u. Aonaa kizi isookadan patoriinpan Tominkaru ati. ² Kaikapa'a wuru'u Jesus kuwaaz: “Bauda'apa wiizai di'ii, kaina'a pidan kootowapa-kidauz pidannao. Wuru'u pidanaz aonaa ukichana'ikin Tominkaru ai, na'iki aonaa ukarodapan pidan. ³ Aizii uruu wiizai di'ii, kaina'a zun mawakaiba'a naa odaiaru. Madukutaka owa'ati'anpan u'ida'ati, oaipan idi ukaminka'utan paugaru. Kaikapa'o wuru'u okianuz u'ati: ‘Kaina'a pidan kashadapautan ōgaru aimaakan dau'an. Turuu mani pukaminka'utan ōgaru, pusakitapadan ida'an wuru'u aimaakanuz?’ ⁴ Aonaa mazan unyukunupan oo ukaminka'utan oroo sariapa. Uruu idi owa'ati'anpan atii ukashadinan o'ai. Uruu idi ukian paaipan ati, ‘Ōgaru aonaa ōkichana'ikin Tominkaru ai, na'iki aonaa ōniinawiitan pidan. ⁵ Mazan upu'a'o nii ōkaminka'utan wuru'u zunaabaz, ōsha'apatan nii wuru'u oaipaniaz ōsha'apatan. Ōmasha'ap-

††17:36 Kiwiini'o saada-kariwai ida'a, aonaa di'oraz saadinpanu'u.

atakan an o'atiz, aona'o nii osookapan owa'ati'anpan. Panaadon okarinaadan õgaru pawa'ati'anpan idi.”

⁶Uruu idi Jesus kian koshan, “Aizii uabata na'apam dikauda'o padamata kootowapa-kidauzo pidannao kian. ⁷Aizii Tominkaru mani, aonaa mani turuu ukaminka'utan papidanannao, ipishautan an uruu ipai kamoo na'iki ipai maruta'o, ãaipan idi pakaminka'uta-ka? Uabatapa mani kotua'iki, aimaakan pishauta-ka? an pa'ati? ⁸Õgaru kian, mishi kadimana'o nii ukaminka'utan oo usha'apatan aimaakan upishaa-ka? kawana'ati. Mazan Daonaiora Aokazi Iki'o kaawan dono koshan uikodan nii mani mishida'o manawun pidannao wuru imi'i baara'a'a?”

Pharisee na'iki zaamaapauzo tax puraatanana daua'o

⁹Udauna'an Jesus kowaadan naa di'itinapa-kinai kuwai, wunao ati'i dakotinpainaouz kaikin kaimanainao nii, na'iki dakotinpainaouz kaikin mishidainao nii Tominkaru, ipai ba'oran pidannao ai. ¹⁰Kaikapa'o wuru'u ukuwaaz: “Baukapaiman, dya'utam pidannao makon Tominkaru Dapu iti, ãtorii'nan Tominkaru ati. Bauda'apa pidan, uruu Pharisee. Ba'oran, uruu zaamaapauzo tax puraatanana. ¹¹Pharisee toriinpan ukadishitapan di'itanpu'u. Kaikapa'a wuru'u utoriinapanuz mashauda'u panyukunuu ii: ‘Kaiman manawun pugaru õ'ati Tominkaru. Usha'apanum kau'an õgaru, aonaa ba'orainao kawanu'o mani, aonaa misha'oraru mani õgaru, aonaa na'apainim õdikintapauzon kakinaorii oo õsha'apatan dikauda kida'o aimaakan. Na'iki aonaa ba'orainao kawan mani õba'orantapauzon. Kaiman zii õ'ati, aonaa arawu kawanu'o mani õgaru'u, zaamaapauzoz tax puraatanana. ¹²Õgaru, bauda'apa sondii ida'a, dya'utam kamo'o nii õmanikakan õwanyukunuu õsanadinpan idi pu'ati. Na'iki karikaonan da'i õbuutauzon 1/10 õpuraatan na'iki õpaoriba aka pu'ati.’

¹³“Mazan aizii wuru'u zaamaapauzoz tax puraatanana, munapo ukadishitapan, utoriinpan di'itanpu'u. Aonaa baupapa uawunuupankan aokazi iti. Mazan utoriinpan, uzowian padokori'i na'iki ukian, ‘Tominkaru, õgaru oia'o pidan, pukamunan-kida shoman õgaru.’”

¹⁴Uruu idi Jesus kian i'ati, “Õkowaadan nii u'ati mishi'o aimaakan, soo zaamaapauzo tax puraatanana pa'an, Tominkaru mainaabata u'oian. Na'ia'oram pidan tuukia'o uaipan pakazowautapan pidannao, bauda'apa kamoo Tominkaru waranuitapa-kidan nii uruu ba'orainao ati. Na'iki na'ia'oram pidan waranuitapakidina'o, mazan bauda'apa kamoo Tominkaru zaamatan nii uruu kazowautapa'o nii ba'orainao.”

Jesus na'iki koraiziannao sodi kida daua'o

(Matthew 19:13-15; Mark 10:13-16)

¹⁵Bauda'apa kamoo pidannao kaawan Jesus ida'ati ãna'akan paudainao sodi kida. ãaipan upishatan na'iki utoriinapa-kidan paudainao. Aizii Jesus tominapakidaniinao tukapan wuru'u ãna'akanuz paudainao u'ida'ati, sariapa ãto'orauan ãdyaun. ¹⁶Mazan sariapa Jesus dapadan koraiziannao pa'ida'ati. Na'iki ukian patominapa-kidaniinao ati, “Marii koraiziannao wa'atin, aonaa umashaata'ana'a ãwa'atin õ'ida'ati. Usha'apanum kau'an, koraiziannao kawanu'o pidan wuru'u zaamata'oraz Tominkaru panaobanaa nii. ¹⁷Mishi, õkian nii u'ati: Na'ia'oram pidan aona'o uzaamatan Tominkaru panaobanaa nii di'oraz koraidaonaa kawan, aona'o

nii utukapan wuru'u kaiman kida'oraz aimakaan Tominkaru sha'apatanii wunao ati'i, zaamatainaouz uruu panaobanaa nii."

Pidan kapuraatanu'o na'iki mako-karu daua'o aokazi iti

(Matthew 19:16-30; Mark 10:17-31)

¹⁸ Kaina'a pidan, kazowautapa'o pamin-Jewnao pawiiizi ii. Uruu kian Jesus ati, "Kaimana'o tiichaa, na'apa dii osha'apatinan, Tominkaru taa-kinnaa nii o'ati wuru'u karikaonanu'oraz kakupa-karu?"

¹⁹ "Kandii nii pudakotan o'garu kaimana'o nii?" Jesus kian u'ati, "Mazan mishi aonaa kanom ba'oran kaimana'o nii, soo bauda'apa Tominkaru. ²⁰ Puaitapa na'a-pam kakinaorii kian, tawuru'u Tominkaru taauzonii kidaz Moses ati? Ukian. 'Mana'a puba'orantapa'ana'a, mana'a puzowia'ana'a pidan, mana'a pukoidapa'ana'a, mana'a pumariidina'ana'a puiriban dau'u, na'iki pumarainapa pudaru na'iki pudaro.'"

²¹ Aizii pidan kian Jesus ati, "O'koraidaonaan di'iki o'izo'atin ipai daunuuda'u wuru'u kakinaorii kidaz."

²² Uruu idi Jesus kian u'ati, "Kaina'a bauda'apa'a naa aimakaan pusha'apatan nii. Pusellii ipai pusha'apauzi, putaa kizi wuru'u puraataz pataka'utinainao ati. Pusha'apatan an aimakaan na'apa, kaina'a'o nii umanawun kida'o aimakaan taapa-kaopu'ati aokazi ii. Uruu dauna'an turua'a naa puwa'atin odawu'ati, putominapa kizi o'idi'iki." ²³ Aizii pidan abatan idi wuru'u Jesus na'apanuz, aonaa unadapan paa-batanuz, tuukii unyukunuu kasha'oran. Usha'apanum kau'an kapuraatanu'o wuru'u uruuz.

²⁴ Jesus tukapan idi wuru'u unyukunuu kasha'oranuz, sariapa ukian, "Kasha'apannaa na'iki dadara manawun kapuraataniinao ati Tominkaru naobanaita-kaopu'ati. ²⁵ Masha'apanna'o nii pa'an camel podotan akosa awun shaawata, kapuraatanu'o zaamata'azon ai Tominkaru panaobanaa nii."

²⁶ Sariapa abatapanao pidannao kian Jesus ati, "Ukau'an aona'o nii bauda'apa pidan kazannaatinan?"

²⁷ Jesus kian, "Na'ia'oram aimakaan kasha'apanna'o oo aona'o turuu pidan ka'iitan pasha'apatan, mazan Tominkaru masha'apannaa usha'apata'akan pa'an aimakaan, wuru'u aona'oraz turuu pidan ka'iitan pasha'apatan," ukian i'ati.

²⁸ Sariapa Peter kian Jesus ati, "Putukapa na'apam waunao, ipai daunuuda'u wawa'akan aimakaan, na'iki wadapu, wada'anpan idi pugaru, oo watominpa'azon idi pu'idi'iki."

²⁹ Uruu idi Jesus kian u'ati, "Okowaadan nii aimakaan mishi'o unao ati. Na'ia'oram pidan wa'aka'o padapu, paudaiaro, pa'inawuzunao, padaru, padaro, oo paudainao, pakaudina'azon idi manawun Tominkaru ati, ³⁰ dobata'o nii zii manawun Tominkaru taan u'ati kaiman kida'o aimakaan kai, na'iki utaan nii u'ati karikaonanu'o kakupa-kinai diina'iti'i."

Idikinautan naa Jesus kakuwaapan pamawakan dau'u

(Matthew 20:17-19; Mark 10:32-34)

³¹ Jesus dapadan pa'ida'ati soo wunao karikaonanu'u patominapa-kidaniinaouz. Ukian i'ati, "Uabata o'paradan aizii. Aizii wuru'u wamakonuz Jerusalem iti. Na'ia'o ni'i naa ipai aimakaan sha'apata-kaopu'ati na'apa tawuru kawana'ati'i kotua'o Tominkaru prophetinnao saadauzonii kidaz Daonaiora Aokazi Iki'o dau'ana'oraz. ³² Uzaamata-

kao nii, udauna'an utaa-kao nii Gentilenao³³ ati. Ībanikiitan nii na'iki ĭdakoopan nii uruu, na'iki ĭdakoopan nii kapam wuru'u ukuwaa kidaz. Na'iki ĭsopiautapan nii uruu. ³³ Na'iki ĭba'izian nii uruu, udauna'an ĭzowian nii uruu. Mazan idikinauda'u kamoo dauna'an, ukadishitan nii pabaaranaa iki.”

³⁴ Mazan aonaa utominapa-kidaniinao aitanapan na'apa'oram daua'o wuru'u ukadakotinanuz. Usha'apanum kau'an dizapa-kariwai ĭaitapan ai wuru'u ukuwaa, uzowii-kao daua'oraz.

Jesus saabaan isha'o pidan awun

(*Matthew 20:29-34; Mark 10:46-52*)

³⁵ Jesus maonapatapaanan pu'u Jericho iti, kaina'a pidan ishaawun sakanatapan maonapa dunapo daawa'a, upishautan puraata pidannao ai. ³⁶ Aizii uabatan idi iriba manawun pidannao dobaapan kida padazaba an, sariapa upishaan ĭdyaun. “Kanom kaiwuru'u pidannao sha'apaapaniaz?” ukian.

³⁷ “Jesus, Nazareth san dobatapan diida'ana'a,” ĭkian u'ati.

³⁸ Sariapa ishaawun kadakon Jesus ati. “Jesus, David Takaan-daun,³⁸ pukamunan-kida ōgaru,” ukian.

³⁹ Sariapa pidannao kiwiitapainao kida makopaanan to'oruanuzu, ĭaipan umashaadan. Mazan powa'a zii manawun ukadakon diiwa'o ida'an. Ukian, “David Takaan-daun, pukamunan-kida ōgaru,” kia'o wuru'u ukadakoinanuz.

⁴⁰ Sariapa Jesus kadishita'akan pamakopa-kizi an, na'iki udyuudan pidannao na'akan pa'ida'ati wuru'u ishaawunuz. Aizii ukaawa-kida-kao dauna'an Jesus dazaba ati, sariapa upishaan uruu. ⁴¹ “Kanom puaipan ōsha'apatan pu'ati?”

“Ōnaobanaa, ōtukapa'azon amazada,” ukian Jesus ati.

⁴² Uruu idi Jesus kian u'ati, “Marii mooko putukapan. Pumishidan idi'o ōgaru, wuru'u putukapanuz naa,” ukian. ⁴³ Sariapa mishi utukapa'akan kaiman. Na'iki'o uda'anan naa Jesus, na'iki tuukii ukonaukii-kidan Tominkaru. Aizii ipai pidannao tukapainao wuru'u ishaawun awun saabaa-kaoaz, tuukii kapam ĭkonaukii-kidan Tominkaru.

Zacchaeus tukapa'azon Jesus

19 Aizii Jesus dobatapaanan pu'u Jericho an, ² kaina'a pidan na'ii kapuraatanu'o, Zacchaeus kia'o u'uu. Uruu kazowautapauzo zaamaapauzonao tax puraatanna. ³ Uruu dono tuukii Zacchaeus aipan patukapan Jesus. Mazan uruu madiwau'o pidan, aonaa kowas na'apam utukapan Jesus, usha'apanum kau'an iriba manawun pidannao kasaba'uinan Jesus daawata. ⁴ Uruu idi udiman Jesus na'iki pidannao ua'ati, na'iki uzaidan doko'a'o atamun kadu iti, Sycamore kia'o u'uu. Usha'apanum kau'an na'ana'o nii wuru'u Jesus dobatanuz, na'iki'i naa uawunuutapan.

⁵ Aizii Jesus kaawan uzaidapa kizi pa'inamun, sariapa uawunuupan na'iki ukian u'ati, “Zacchaeus, putoka kadiman, usha'apanum kau'an ōsookadinan nii pudapu ii aizii.”

³³**18:32** *Gentilenao*: pidannao pana'a'o Jewnao ai. Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii.

³⁸**18:38** *David Takaan-daun*: Kotua'o Tominkaru kian udyuudan nii bauta'apa David Takaan-daun umanawunu'o naobanai nii.

⁶ Uruu idi kadiman Zacchaeus toka'akan, na'iki una'akan naa Jesus padapu iti. Kaiman u'ati, na'iki tuukii unaubaan Jesus sookadinan padapu ii. Uruu idi tuukii manawun ukonaukian. ⁷ Mazan pidannao, tuukii idakooapan wuru'u Jesus sookadinanuz na'ii. Kaikapa'o wuru'u ikianuz udau'an: "Aushaa utukapa, usookadinan oia'o pidan dapu ii."

⁸ Aizii padapu ia'a naa, Zacchaeus kadishitan pidannao kanaapu'u, na'iki ukian Jesus ati, "Naobanai, puabata na'apam okian aizii: Ōbuutan nii pazikon an ōpuraatan, na'iki pazikon an ōsha'apauz ōtaan nii mapuraataniinao pidannao ati. Aizii na'ia'oram pidan ai ōzaamatauzonii dobata'a naa manawun puraata ōdyuuda-ka'o ai, mazan aizii ōtaan nii i'ati powaa iti wuru'u ōzaamatauzonii kidaz i'ai. Mazan ōtaan nii i'ati dobata ōzaamatauzon ai. Ōzaamatan an 10, ōtaan nii u'ati 40," ukian.

⁹ Sariapa Jesus kian u'ati, "Aizii Tominkaru kazannaatan pidannao pa'oian ai, wuru'u mashaapainao kidaz wuru kabaun ida'a'a. Ukau'an wuru'u pidan kadapu'oraz, Abraham takaan-daun, na'apa ipai waunao kawan. ¹⁰ Aizii Daonaiora Aokazi Iki'o na'apa'o dau'ati'o udyuuda-ka'o, dorota'o nii, na'iki kazannaata'o nii pozawatainao pidannao."

Na'apam poitoruinoo sha'apatan puraata taa-kariwai i'ati

(Matthew 25:14-30)

¹¹ Ipai pidannao abatapan wuru'u Jesus kakuwaapatinanuz. Na'iki uruu dono maonapa za'ora'a naa Jesus Jerusalem iti. Aizii pidannao zauda-kidan Jesus kaawan dono Jerusalem iti, uru'o ni'i naa i'zauda-kidan patukapan Tominkaru naobanaitinan kamoon kaawan. Mazan Jesus aitapa i'di'itinpan. Uruu idi ukakuwaapan naa koshan i'ati, na'iki ukowaadan naa i'ati di'itinapa-kinai kuwai. ¹² Kaikapa'o wuru'u kuwai ukowaadaniaz i'ati: "Kaina'a umanawunu'o pidan, umako'ozon munapo, ba'oran wiizai iti, usha'apanum kau'an uzaamata'azoo-ka'o idi tuubaru'o naobanai nii, kazowautapa'o nii pawiiizi sannao. Aizii panaobanaita-ka'o dauna'an, uaipan papadantan powaa ati pawiiizi ati. ¹³ Pamakon ua'ii udapadan 10 papoitorunao pa'i-da'ati. Na'iki utaa ikawana'ati bauta'apa kida ipuraatan nii, gold idi'o utoma-ka'o. §§ Udauna'an ukian naa i'ati. 'Utiwaa pa'i usha'apatan aimaakan wuru ida'ana'a upuraatan kidaz, atii ōkaawan powaa ati,' ukian. Uruu dauna'an umakon naa.

¹⁴ "Mazan tuukii uwiizi sannao to'oran u'ati. Uruu idi idyuuda-kidan paparadan udawu'ati, tuubaru kidainao pidannao di'iti wuru'u naobanaita'o ni'oraz uruu na'ii. Kaikapa'a wuru'u idyuudanuz paparadan: 'Aonaa waaipan ukazowautapan wau-nao,' ikian. ¹⁵ Mazan upu'u uzaamata-ka'o kazowautapa'o nii pawiiizi sannao.

"Panaobanaita-ka'o dauna'an ukiwan naa pawiiizi iti. Aizii ukaawan dauna'an, udapada-kidan naa papoitorunao, uabata'azon naa kanom i'sha'apata, na'iki na'apauda'um naa iikodan papuraatan kida ida'an. ¹⁶ Kiwiini'o upoitoru kaawan, ukian u'ati. 'Naobanai, ōikoda 10 goldtinapa kida'o puraata, tawuru ida'ana'a bauta'apa'oraz putaan ō'ati.' ¹⁷ 'Kaiman, puaitapa mishi pukaiwaan puraata. Kaimana'o manawun poitorui pugaru. Puaitapan idi pusha'apatinan kaiman na'iki puikodan idi dobata aimaakan masakauda'u'o aimaakan taa-ka'o ida'an, ukau'an aizii ōzaamatan nii pugaru kazowautapa'o nii 10 wiizainao,' ukian u'ati.

§§ 19:13 *puraata, gold idi'o utoma-ka'o*: Greek ida'an udakota-ka'o mina. Bauta'apa puraata, idikinauda'u kauzu kaudin-karu winipinaa wuru'u.

¹⁸“Udauna'an ba'oran poitorui wa'atin naobanai ida'ati. ‘Naobanai, ōgaru ōikoda baka'iauda'u goldtinapa kida'o puraata wuru ida'ana'a bauda'apa'oraz putaan ō'ati,’ ukian. ¹⁹Uruu idi naobanai kian u'ati. ‘Kaiman, ōzaamatan nii pugaru kazowautapa'o nii baka'iauda'u wiizainao,’ ukian.

²⁰“Udauna'an ba'oran poitorui wa'atin naobanai ida'ati. Na'iki ukian. ‘Naobanai, dii ōkiwa-kidan pu'ati pakawan pupuraatan tawuru'u putaaniaz ō'ati. Una'an ōsabatapanuz, na'iki kaimana'o ōbazobatapanuzu ōlinson idi. ²¹Ōtarian idi'o pu'ai wuru'u ōtaapanuz pupuraatan. Usha'apanum kau'an pugaru aonaa pukarodapauzon pidan. Punaudapa puzaamatauzon pidan ai aimaakan aonaa pumizidin kizi mani. Na'iki puikodauzon paoribai aka, aonaa pupaowanii di'iki'o mani,’ ukian naobanai ati.

²²“Uruu idi naobanai kian u'ati. ‘Pugaru, aonaa pusha'apatinan pudyuuda-kaokawana'ati. Ukau'an ōpataka'utan nii pugaru puparadan kawana'ati. Puitapan pu'u ōmakarodapakan pidan, na'iki ōzaamatan aimaakan aonaa ōidiwau mani, na'iki ōikodan paoribai aka, aonaa ōpaonii di'iki'o mani. ²³Mazan kandii nii mooko wuru'u, aonaa zoobaba pumuudan ōpuraatan puraata taapa-kizinao ii? Aizii dii mani wuru'u ōkaawanuz, dobata za'a naa mani padamata ōikodan ōpuraatan.’

²⁴“Udauna'an naobanai kian wunao ati'i kadishitapainao kidaz udazaba'a. ‘Uzaamata u'ai wuru'u puraataz, utaa kiziz arawu ati'i ikoda'oraz 10 goldtinapa kida'o puraata.’

²⁵“Mazan ikian u'ati. ‘Naobanai, kaina'a'a naa 10 goldtinapa kida'o puraata u'ida'a.’

²⁶“Uruu idi naobanai kian i'ati, ‘Ōkowaadan nii aimaakan u'ati: na'ia'oram pidan kaina'a'o aimaakan u'ida'a, taa-karu nii powa'a zii aimaakan u'ati. Mazan aizii pidan wuru'u aona'oraz aimaakan nii u'ida'a, zaamata-karu nii u'ai ipai wuru'u masakauda'u'oraz aimaakan u'ida'a'oraz.’ ²⁷Udauna'an ukian. ‘Aizii pidannao wuru'u aona'oraz iaipan ōgaru panaobanaa nii, una'aka i'idaun da'ati'i, uzowii kizi i'idaun ōkanaapu'u.’”

Jesus maonapatan daua'o Jerusalem iti

(*Matthew 21:1-11; Mark 11:1-11; John 12:12-19*)

²⁸Aizii Jesus ipaian dauna'an pakadakotinan i'ati, uru'u naa imakon Jerusalem iti. Jesus kiwiitapa'o nii pidannao ua'ati. ²⁹Na'iki'i naa imakon, imakon atii imaonapatan naawazi di'iti, dakotapa-kariwaiz Olive Naawa kii. Upa'inamun, kaina'a dya'utam wiizainao, Bethphage kia'o udakotapa-kaokao, ba'oran Bethany kia'o udakotapa-kaokao. Sariapa Jesus dyuudan dya'utam patominapa-kidaniinao wiizai di'iti. ³⁰Ukian i'ati, “Umako wiizai di'iti. Aizii ukaawan dono na'iti, uikodan nii na'ii chaakashi* dani, ko'idinpan, aona'o zii uzaidauzo-kaokao. Ubuzuutanaka uruu, na'iki una'aka uruu da'ati'i. ³¹Aizii pidan kian an u'ati, ‘Kanom ni'o wuru'u ubuzuutanuz ō'uza?’ Ukii u'ati. ‘Wanaobanaa wuru'u aipa'oraz zii uruu.’”

³²Uruu idi imakon naa, atii ikaawan na'iti. Iikoda ipai aimaakan na'apa ukowaada-kaokawana'ati i'ati. ³³Udauna'an ibuzuutan naa chaakashi dani. Sariapa uka'uzatiki kian i'ati, “Kandii ni'o wuru'u ubuzuutanuz ō'uza?”

*19:30 *chaakashi*: English ida'an, donkey.

³⁴ “Wanaobanaa wuru'u aipa'oraz zii uruu,” ikian u'ati. ³⁵ Udauna'an ina'akan naaz atii ikaawa-kidanuzu Jesus di'iti. Uruu dauna'an ikadaaradan naa pachaakitan kida ubarau iti, Jesus sakanata kizi nii, na'iki izaida-kidan naa Jesus ubarau iti. ³⁶ Aizii umakopaanan pu'a'a naa ubarau an, uru'u naa pidannao kadaaradan naa pakamichan kida dunapota Jesus ua'ati.

³⁷ Aizii imaonapanan naa Jerusalem iti, idaporotapaanan pu'a'a naa dunapota, wuru'u Olive Naawa iki'oraz. Uru'u naa iriba pidannao, wuru'u tominapatinauzonao kidaz Jesus di'iki, tuukii ikonaukian. Na'iki tuukii ikonaukii-kidan Tominkaru diiwa'o ida'an, patukapan idi ipai wuru'u pabi'inaaka kida'oraz na'iki umanawun kida'oraz aimaakan Jesus sha'apatauzon pachi'ikapa kizi kawana'ati. ³⁸ Na'iki ikian, “Marii Tominkaru kaimanan manawun di'oraz King ati'i, kaawa'oraz uaipan kawana'ati. Uruu ida'ana'o nii wakaimanaakan Tominkaru tuma, marii Tominkaru aokazi ia'oraz konaukii-kida-ka'o tuukii manawun, umanawunun idi,” ikian.

³⁹ Kaina'a pabi'i kida Phariseenao pidannao bii'i, inao kian Jesus ati, “Tiichaa, pudyuuda shoman putominapa-kidaniinao mashaadan kaiwuru'u pakadakoimpanuz.”

⁴⁰ Jesus kian i'ati, “Okowaadan nii u'ati mishi'o aimaakan, pidannao mashaata-ka'o an pakadakoimpan ai, kubanaou'o ni'i naa kadakoin.”

Jesus zaadan Jerusalem dau'an

⁴¹ Aizii padaporotapaanan pu'u naawazi iki, Jesus awunuupan Jerusalem iti. Utukapa kaimanaiman wuru'u donoiz. Sariapa uzaadan, ukamunan-kidan idi na'inao pidannao. ⁴² Na'iki ukian, “Kaiman zii mani padamata uaitapan an, kai wuru'u pidan kaimanaaka-kinaaz Tominkaru tuma. Mazan aonaa utukapanuz, na'iki dizapa-kariwai u'aiaz. ⁴³ Mazan kaina'a'o nii bouda'apa kamoo, utarubanao kaawan imizaataakapa'anan utuma. Ipai'o nii ikoraran uwiizi na'iki aona'o nii na'itim ukazannaatinan. ⁴⁴ Imainaabatan nii kaiman-daun uwiizi, aona'o nii kanom wa'akakao u'ida'a. Na'iki ipai unao mashaapainao na'a, umainaabata-ka'o nii kapam. Usha'apanum kau'an aonaa uaitapa'azon na'iki uzaamata'azon wuru'u Tominkaru dyuudaniaz u'ida'ati, ukazannaatin-kinaa ni'oraz padamata.”

Jesus morotan naa Tominkaru Dapu nazo iti

(Matthew 21:12-17; Mark 11:15-19; John 2:13-22)

⁴⁵ Aizii Jesus kaawan dono Jerusalem iti, umorotan naa Tominkaru Dapu nazo iti. Na'ii uikoda iriba pidannao selliipainao kida uzainao, taa-karu ni'o Tominkaru ati. Uruu idi uwaataabi'ian naa pidannao paselliapa-kizi kida di'iki. ⁴⁶ Ukian i'ati, “Kaikapa sha'atii Tominkaru paradan saadimpa'o kian: ‘Odapu dakota-ka'o nii toriinaapa-kizai dapunaa nii.’ Mazan unao ukaiwaapanuzu koidimikinao dizinapa-kizi nii,” ukian i'ati.

⁴⁷ Ipai kamoo Jesus tominapa-kidan pidannao Tominkaru Dapu ii. Aizii faadaanao zowaunaanao, na'iki tiichaapauzonao Moses kakinaori dau'u, na'iki wuru'u kazowautapainao kidaz pidannao. Ipai inao, tuukii iaipan pazowian Jesus. ⁴⁸ Mazan aonaa iaitakan na'apam pazowian uruu. Usha'apanum kau'an iriba manawun pidannao abatapan ukakuwaatinan, na'iki wuru'u pidannao kidaz karikaonan ina'ian Jesus tuma, usha'apanum kau'an aonaa iaipan padobaa-kidan ukuwaa, iaipan paa-batan ukuwaa ipai daunuuda'u.

Jesus pishaa-kaō kanom aipan ati'o usha'apaapan aimakaan kida

(Matthew 21:23-27; Mark 11:27-33)

20 Bauda'apa kamoo Jesus tominapa-kidan dono pidannao na'iki ukowaadapan dono i'ati Kaimana'o Kuwai Tominkaru Dapu ii. Na'ia'o faadaanao zowau-naanao, na'iki tiichaapauzonao Moses kakinaori dau'u, na'iki kazowautapainao Jewnao na'ia'o kapam. Baokopa inao wa'atin Jesus ida'ati. ²Na'iki ikian u'ati, "Pukowaada wa'ati kanom dyuudanii na'iki kanom aipan ati'o wuru'u pukowaadapanuz kuwai na'iki wuru'u pusha'apatanuz aimakaan kaikapa'a?"

³Sariapa Jesus kian i'ati, "Ōpishaan nii unao bauda'apa aimakaan dau'an, ōa-ia-pa udako'atin ōparadan. ⁴Kanom dyuudanii John na'iki kanom aipan ati'o wuru'u uchikaawunuupanuz pidannao? Tominkaru aipan ati'o oo pidan aipan ati'o?"

⁵Hāi, aonaa itapan padako'atin uparadan. Sariapa ipishaan pairibannao kida. "Na'apam nii wadako'atin kaiwuru'u uparadanuz?" ikiitaakapan. "Aizii wakian an Tominkaru aipan ati'o wuru'u uchikaawunuupanuz, ukian nii wa'ati upu'u zii mooko aonaa umishidan John? ⁶Mazan aizii wakian an u'ati, pidan aipan ati'o karikaonan wuru'u uchikaawunuupanuz. Tuukia'o nii pidannao wuru'u di-inaouzu'u, to'oran wa'ati, na'iki izowian nii waunao paboori idi. Usha'apanum kau'an ipai inao, tuukii imishidan Tominkaru prophetin wuru'u Johnaz." ⁷Uruu idi ikian Jesus ati, "Aonaa waaitapan kanom dyuudanii uruu."

⁸Jesus kian i'ati, "Ōgaru na'apa, aona'o nii kapam ōkowaadan unao ati kanom aipan ati'o wuru'u ōsha'apaapanuz aimakaan kaikapa'a."

Awunuutapainao zakapu daua'o

(Matthew 21:33-46; Mark 12:1-12)

⁹Udauna'an Jesus kowaadan naa pidannao ati di'itinapa-kinai kuwai. Kaikapa'o wuru'u ukowaadaniaz: "Baukapaiman pidan paowan dizoo-karu kadunaa pa'idi-waru pazakapun ii, grape kia'oraz udakota-kaō. Aizii wuru'u pidan upaopan naa pazakapun ii, atii uipaian. Uruu dauna'an uzaamatan naa pidannao awunuutapainao ni'i naa pazakapun pa'aonaan daida. Uruu dauna'an umakon naa. Kotua'iki'o wuru'u umako'onanuz ba'oran wiizai iti. ¹⁰Aizii una'ian pu'u zii ba'oran wiizai ii, upaoriba aka kida dyuuan naa. Uruu idi udyuudan naa papoitoru na'iti, unanaka kizi'i naa wuru'u upaoriba aka buuta-kariwaiz naa u'idiwau nii. Mazan poitorui kaawan na'iti, sariapa taapainao paoriba ba'iziautapan uruu, na'iki idyuudan ukiwan powaa iti kana'apan. ¹¹Udauna'an naobanai dyuudan ba'oran papoitoru i'idi'iti. Mazan na'apa koshan iba'iziinuzu, na'iki iantamikitanuzu kakiba'azonna'o ida'an, na'iki idyuudan uruu kana'apan koshan. ¹²Udyuuda koshan ba'oran papoitoru i'idi'iti. Mazan iba'izian uruu, aonaa masakauda'u mani, izai umada iba'izin-daun kida. Paba'izian dauna'an uruu, ikabootankan naazu zakapu dawun ii. ¹³Udauna'an kapaoriba'o kian. 'Na'apam nii ōsha'apatinan aizii? Ōdyuudan nii aizii i'idi'iti ōdani, wuru'u ōmarainpaniaz manawun. Ōaitapa aona'o nii pa'an ikashadapan uruu.' Uruu idi udyuudan paudani. ¹⁴Aizii itukapan naa kapaoriba'o dani wa'atin sariapa ikian pa'atiaaka kida. 'Aizii wa'ati'i naa kapaoriba'o dani diina'iki'i. Aushaa, wazowii pa'i uruu wazaamata kizi wuru'u u'idiwau nii kida'oraz aimakaan.' ¹⁵Uruu idi sariapa izaamatan uruu, na'iki ina'akan naaz zakapu dawun iti. Na'ia'a naa izowianuzu.

“Aizii mani,” Jesus kian pidannao ati. “Na'apam ni'i naa uaitapan kapaoriba'o sha'apatan wuru'u taapainaoz upaoriba? ¹⁶ Uwa'atin nii i'ida'ati, na'iki uzowian nii idyaun kaiman-daun. Udauna'an uzaamatan nii ba'orainao taapa'o ni'i naa zakapu na'iki upaoriba kida.”

Aizii pidannao abatan idi wuru'u una'apanuz sariapa ikian, “Kandii nii? Aonaa turuu aimakaan sha'apata-ka'o na'apa.”

¹⁷ Uruu idi Jesus awunuupan i'ati, na'iki ukian, “Kaikapa sha'atii tawuru'u Tominkaru paradan saadinpa'o kianuz.

‘Wuru'u kuba tomapauzonao kabaun kashadaniaz,

madiwautapa-ka'oraz itupakan,

uru'u naa mishi'oraiman umanawunu'o kuba

ipai ba'oran kubanao ai.’

Kanom dau'ana'o uzauda-kidan wuru'u Tominkaru paradanuz na'apa? ¹⁸ Pidan kaboina'o di'oraz kuba paawa ati, baiaimpa'o nii tuukii. Na'iki uruu kuba waotan dono na'ia'oram pidan paawa ati, ipai'o nii u'ido'okan.”

Tax kawinipinaapa-ka'o daua'o

(Matthew 22:15-22; Mark 12:13-17)

¹⁹ Tuukii tiichaapauzonao Moses kakinaori dau'u, na'iki faadaanao zowau-naanao, to'oran Jesus ati. Tuukia'o padamata iaipan pazaamata-kidan uruu na'ii pakakuwaatin kizi ii. Usha'apanum kau'an iaitapa padaua'o wuru'u ukadakotinanuz di'itinapa-kinai kuwai ida'an. Mazan tuukii itarian pidannao ai. ²⁰ Mazan upu'u idorotan pazaamata-kida-kinaa nii Jesus. Iaipan pazaamatan uruu, udau-na'an iaipan papataka'uta-kidanuz tuubaruo' naobanai ati, wuru'u Rome iki'oraz uwa'atin. Uruu idi ikawinipinaatan naa pidannao makoinao nii Jesus kakuwaatin kizi iti, na'apa abata'azoinao kawan ukuwaa. Uruu idi masakauda'u'o nii iaabatan uparadan dikauda sha'apa'oram aimakaan dau'an, uru'o ni'i naa ikowaadankanuz.

²¹ Aizii wuru'u pidannao dyuuda-kariwainaoz, kian naa Jesus ati, “Tiichaa, waaitapa mishi'o kaiwuru'u puparadan kidaz na'iki pukuwaa kidaz, na'iki sakitapa'o wuru'u putominapa-kidanuz pidannao. Aonaa pudi'itapan sha'apa'oram pidan, kaimanan, oo umanawunun. Mazan mishi pa'an putominapa-kidan pidannao na'apa Tominkaru aipan kawana'ati. ²² Na'apa dii pukian waunao Jewnao taan dau'an tax puraatannaa tuubaruo' naobanai Rome ia'o ati? Wadikintapan Tominkaru di'iki'o kakinaorii wuru'u, oo aonaa?”

²³ Mazan Jesus aitapa itiwaa'azon karikaonan pazaamatan uruu na'apa kida'o ida'an. Uruu idi ukian i'ati. ²⁴ “Aushaa unana'iki mooko wizi'i'o puraata.” Itaan dauna'an puraata ukian naa koshan i'ati, “Kanom awun baara, na'iki kanom uu utupakan saadinpan puraata baara'a?”

“Rome ia'o naobanai,” ikian.

²⁵ Uruu idi Jesus kian i'ati, “Ukau'an utaa Rome ia'o naobanai ati wuru'u u'idiwau kidaz. Na'iki utaa Tominkaru ati wuru'u Tominkaru idiwau kidaz,” ukian. ²⁶ Aizii wuru'u Jesus dako'atinuz parada-karu, iriba'o pidannao kanaapua'o. Mazan wuru'u pidannao kaakapa'azoinaowuz Jesus, aonaa bauta'apa ikodan pazaamata-kinaa nii uruu. Mazan mashaa iaabatan, na'iki tuukii idi'itinpan wuru dau'a'a udako'atinuz paparadan na'apa.

Mishi'o nii mani kakupa-karu mawaka-karu dauna'an?

(Matthew 22:23-33; Mark 12:18-27)

²⁷ Kaina'a pabi'i kida Sadduceenao,† aona'oraz imishidan kadishita-kida-kaao nii pidannao pamawaka-kizi iki diina'iti'i. Inao wa'atin Jesus ida'ati, na'iki ipishaanuzu kaikapa'a. ²⁸ “Tiichaa, kaikapa sha'atii tawuru'u kakinaorii Moses saadaazonii kianuz wa'ati. 'Na'apainim daonaiora mawakan dono, uwa'akan paudaiaro aonaa zii pu'u okaudanin, marii u'inawuzu mazidan otuma. Aizii kiwiini'o idani daonaiora, taa-karu nii mawaka'o dani nii,' kii tawuru'u parada-karu kiauzonuz. ²⁹ Kaina'a 7 inawuzuinao. Kiwiin ituuniz mazidan, mazan aonaa zii pu'u udaiaro kaudanin umawakan naa. ³⁰ Uruu idi u'inawuzu udawu'iti'o zaamatan na'iki umazidan pa'inawuzu daiaro-daun tuma, mazan na'apa koshan umawakan. ³¹ Udauna'an ba'oran u'inawuzu mazidan otuma, mazan na'apa koshan umawakan aonaa zii okaudanin pu'u, ba'oran mazidan otuma na'apa koshan umawakan, udauna'an ba'oran, atii ipai u'inawuzunao mazidan otuma, mazan ipai daunuuda'u imawakan, na'iki aonaa bauda'apa inao wa'aka'o nii paudani otuma. ³² Atii ba'oran dono, omawakan naa kapam wuru'u idaiaro daunuz. ³³ Aizii pidannao kadishita-kida-kaao dono pamawaka-kizi iki. Na'ia'oram nii daiaroitapa oroo? Usha'apanum kau'an ipai 7 daonaioranao mazidan otuma,” ikian.

³⁴ Jesus dako'atin idyaun, ukian, “Daonaioranao na'iki zunnao wuru'u mashaa-painao kidaz imi'i baara an, mazida'o nii pa'an idyaun. ³⁵ Mazan aizii wuru'u daonaioranao na'iki zunnao Tominkaru widauniinaouuz, na'iki ukadishita-kidan ni'oraz pamawaka-kizi iki, aona'o nii pa'an ikaudaiarun oo imazidan. ³⁶ Usha'apanum kau'an na'apa'o ni'i naa idyaun angelnao kawan. Aona'o ni'i naa powa'a imawakauzon. Ipai idyaun Tominkaru dainaou'u naa pa'idiwaru. Usha'apanum kau'an ukadishita-kidan idi idyaun pamawaka-kizi iki. ³⁷ Moses kuwaa tukapa-kida kaimanaiman mishi'o wuru'u mawakainao kadishita-kida-kaooz pamawaka-kizi iki. Na'apa watukapan usaadinpan Moses dau'an, ukowaadanuz udaru'o tikazi pu'ukapan kaiwada-karu kadunaa ida'a, mazan aonaa bauda'apa uanaba ka'awan. Uruu ida'a watukapan na'apam Moses dakotan Tominkaru, Abraham, Isaac na'iki Jacob Tominkarun nii. ³⁸ Wuru'u Tominkaruz kakupainao Tominkarun, aonaa mawakainao Tominkarun mani, uruu idi Tominkaru tukapan pidannao kakupainao pa'idiwaru,” ukian i'ati.

³⁹ Uruu idi pabi'i kida tiichaapauzonao Moses kakinaori dau'u kian Jesus ati. “Kaimana'o na'iki sakitapa'o kaiwuru'u pudako'atinuz iparadan Tiichaa,” ikian u'ati. ⁴⁰ Uruu dauna'an aona'a naa powa'a Sadduceenao pishaan uruu, usha'apanum kau'an itaria'akan naa udako'atin ai paparadan koshan.

Kanom kaduz wuru'u Christ kii-kizaiz

(Matthew 22:41-46; Mark 12:35-37)

⁴¹ Jesus kian wunao ati'i tiichaapauzonaouuz Moses kakinaori dau'u, “Na'apa dii mooko wuru'u Christ,‡ dakota-kaooz David Takaan-daun nii? ⁴²⁻⁴³ David kian

†20:27 *Sadducee*: Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii.

‡20:41 *Christ*: wuru'u Tominkaru dyuudaniaz papidanannao zannaa nii. Putukapa Christ daua'o kaarita tokon ii.

pu'u pasaadanii kaarita Psalms ida'a, 'Naobanai Tominkaru kian òNaobanaa ati, pusakanata òdiwa'ora antanapu, atii òwaranuitapa-kidan putarubanao pu'ati.'"⁴⁴

⁴⁴ Udauna'an Jesus kian koshan ì'ati, "David dakotan pu'u uruu panaobanaa nii, na'apa di'i naa mooko wuru'u udaniitanuz uruu?"

Jesus aipan zaudinapa-karu tiichaapauzonao ai Moses kakinaori

(Matthew 23:1-36; Mark 12:38-40)

⁴⁵ Ipai pidannao abatapan pu'u, Jesus kian patominapa-kidaniinao ati. ⁴⁶ "Uzudinapa pa'i wunao aia'a tiichaapauzonao Moses kakinaori dau'u. Ìnaudapa pachi'ika'anpan dawuu za'aba'i kida'o kamicha daara an. Na'iki tuukia'oraz iaipan pataapa-kaao umanawun kida'o pidannao nii, pidannao iribainapa kizi ii aka. Aonaa uda'ana'ana'a wuru'u ìkaduz kidaz. Na'iki naudapainaoz pasakanatan umanawun kida'o tabai ida'a, synagogue kida ii. Na'iki ìnaudapa kapam pasakanatan, umanawunuinao taba ida'a aroapa-kizai ii. ⁴⁷ Na'iki ìnaudapa payaakaratan zunaan, mawakainao ìdaiarunao, pazaamatan ida'an ìsha'apauz kida. Na'iki ìnaudapa paabata-kidan patorinpan tomunu'iki. Ìnao Tominkaru pataka'utan nii tuukii manawun."

Zuna taan daua'o puraata sodi

(Mark 12:41-44)

21 Aizii Tominkaru Dapu nazo ii, Jesus awunuutapan, kapuraatan kidainao pidannao taan puraata taa-karu nii Tominkaru ati. ² Na'iki utukapa kapam zun mapuraatanu'o, na'iki mawakaiba'a naa odaiaru, taan na'iki opaidan dya'utam wizi'i sodi kidainao puraata. ³ Sariapa Jesus kian pidannao ati, "Òkowaadan nii unao ati, di'oraz zuna'a, dobata otaan puraata ba'orainao ai. ⁴ Usha'apanum kau'an ba'orainao taaniaz papuraatan, kaina'a diri'i'o zii ukawa'akun. Mazan aizii oroo kowas, pamapuraatanun pu'u, otaan kaiman-daun papuraatan pamashaapa-kinaa sodi'i naa."

Jesus kowaadan na'apam nii Tominkaru Dapu kaboobi'ii-kaao

(Matthew 24:1-2; Mark 13:1-2)

⁵ Pabi'i kida Jesus tominapa-kidaniinao, kadakotin-kidan konaunam patukapan Tominkaru Dapu toma-kaao. Utoma-kaao umanawun kida'o na'iki konaunam kida'o kuba idi. Na'iki kaina'a kapam konaunam kida'o aimaakan pidannao taanii kida Tominkaru ati, udapu konaunamada-kinao nii. Jesus kian ì'ati. ⁶ "Ipai wuru'u konau-nam kida'oraz aimaakan utukapan da'a'a. Mazan kaina'a'o nii bauda'apa kamoo, kaiman-daunu'o nii ukaboobi'ii-kaao, ipai wuru'u kuba kidaz kadishitapa kida'oraz kabaun."

Kichana'iki-kia'o amazada wa'atin daua'o

(Matthew 24:3-14; Mark 13:3-13)

⁷ Sariapa Jesus tominapa-kidaniinao kian, "Tiichaa, na'apainim nii wuru'u aimaakan sha'apanuz kaikapa'a? Kanom ida'ana'o nii waaitapan wuru'u amazada sha'apanuz naa na'apa?" ìkian.

⁸ Jesus kian i'ati, "Uzaudinapa pa'i aonaa kizi umariida-ka. Kaina'a iriba pidannao dakotimpan oġaru nii. Iwa'atin nii unao ida'ati na'iki ikian nii, 'Oġaru Christ, tawuru'u Tominkaru kowaadauzoniaz padyuuda'azon kazannaata'o nii papidanannao.' Ba'orainao kian nii unao ati. 'Aizii amazada ikodan naa patokon.' Mazan aonaa pa'i umako'ona'a idawu'ati. ⁹ Na'iki aonaa pa'i utariidina'ana'a uabatan dono wiziainao mizaataakapan ba'oran wiizai kida tuma, na'iki uabatan dono pidannao kashadaakapan, ito'orataakapan atii izowiaakapan pa'atiaaka kida. Usha'apanum kau'an ipai'o nii zii na'apa kida'o sha'apan kiwiin. Mazan aonaa kadimana'o nii mani wuru'u amazada ikodanuzu patokon uruu dauna'an."

¹⁰ Udauna'an ukian i'ati, "Kaina'a'o nii zii pidannao mizaataakapan ba'oran wiizai ii kida'o pidannao tuma. ¹¹ Na'iki kaina'a'o nii zii kichana'iki-kia'o imi'i baara nakainan, na'iki imi'i baara tada'okan nii. Na'iki kaina'a'o nii zii zamazi kaawan, na'iki kaina'a'o nii zii pabi'inaaka kida'o, kichana'iki-kia'o na'iki zaamainba'o rinai kaawan. Na'iki kaina'a'o nii zii utukapan aimakaan kichana'iki-kia'o aidinan aokazi iki.

¹² "Mazan ipai wuru'u aimakaan kida sha'apan ua'ii kaikapa'a, uzaamata-ka. Nii na'iki uantamikita-ka. Nii unao banaitapan dikan ii oġaru. Panaadon pabi'i kida unao na'aka-ka. Nii synagogue iti kida, utiwaa-kidapa-ka. Nii, na'iki ukaboota-ka. Nii taraa-kizai iti. Na'iki pabi'i kida unao kadishita-kida-ka. Nii oo utiwaa-kidapa-ka. Nii tuubaru kidainao naobanainao kanaapu'u. Ipai'o nii ubaiaapan dikauda kida'o aimakaan na'apa oġaru dikan ii.

¹³ "Uruu dono turua'o nii ukowaadan Kaimana'o Kuwai oġau'ana'o. ¹⁴ Ukau'an uaitapa kizi'i naa pa'i, diina'iti'i upishaa-ka. An, aonaa kizi udopiidinan uaitapa'azon idi na'apam nii udako'atin pidannao paradan. ¹⁵ Usha'apanum kau'an oġaan nii uaitapa-kinaa nii uparadan, uaitapa kizi na'apam nii udako'atin iparadan ipishaan dono unao. Uruu ida'ana'o nii ikaakinpan, aona'o nii itaitapan na'apam nii powa'a pakian u'ati.

¹⁶ "Uruu dono udarunao na'iki udaronao, na'iki u'inawuzunao na'iki ba'oran uiribannao, na'iki uponarunao zaamata-kidan nii unao, atii pabi'i kida unao izowii-kidan nii. ¹⁷ Na'iki ipai'o nii pidannao to'ora-kizaitapan unao oġaru dikan ii. ¹⁸ Mazan aona'o nii bauda'apa uwaziwaan uzowaud. ¹⁹ Ukau'an ma'ozaka utaapa unyukunuu. Aonaa utaria'ana'a usha'apata-ka. Ai. Uruu ida'an mishi'o nii pa'an ukakupan diina'iti'i.

Jesus kowaadan na'apam nii Jerusalem kaboobi'ii-ka

(Matthew 24:15-21; Mark 13:14-19)

²⁰ "Aizii na'apainim pa'i utukapan ana'a naa soldyaanao koraratan Jerusalem. Uruu ida'an sariaapa'o nii uaitapan Jerusalem kaboobi'ii-ka. Kamoon kaawan naa wuru'u. ²¹ Marii kizi pa'i pidannao kawiiizi-tinpainao Judea Baara ii aka kidoopan midukuo iti. Aizii pidannao wuru'u mashaapainauz donoi ii, marii pa'i ikidoopan. Aizii wunaou'u mashaapainauz donoi dawun itinapu kida, aonaa pa'i iwa'ati'ina'a donoi ati. ²² Usha'apanum kau'an Jerusalem sannao pataka'uta-ka. Kamoon naa wuru'u kaawa'oraz. Uruu idi Tominkaru paradan tawuru'u saada-kariwaiz kotua'a naa mishiinan naa wuru'u. ²³ Uruu dono kasha'ora'o nii manawun aimakaan sha'apan zunnao ati wuru'u kaudaniinaouz patoba ii. Na'iki wunao ati'i biidapainauz zii idainao. Na'iki uruu kamoo dono kasha'ora'o nii aimakaan baiaapa-ka. di'o-

ra'a amazada baara'a'a. Uruu dono'o ni'i naa Tominkaru pataka'utan wuru'u pidannaouz. ²⁴Pabi'i kida pidannao zowii-kaoo nii mizaataaka-kinai marii idi. Ba'orainao zaamata-kaoo nii, na'iki ina'aka-kaoo nii poitoruinao nii ba'oran wiizai kida kawana'ati, na'iki ikaudinanao nii dadara, mawinipinaa-daun. Uruu dono Gentile-naou'o ni'i naa kazowautapa na'iki waranuitapa Jerusalem sannaoo. Ikaowautapan nii idyaun atii Tominkaru aipan kawana'ati na'apam ukotua'ikin ikaowautapan na'ii.

Na'apam nii amazada Tominkaru dani wa'atin dono

(Matthew 24:29-35; Mark 13:24-31)

²⁵“Kaina'a'o nii zii pana'a'o na'iki kichana'iki-kia'o aimaakan tukapa-kaoo, aona'o utukapauzo-kaoo usha'apauzon kamoo ati, kauzu ati na'iki wizinao ati. Ipai pidannao mashaapainaoz imi'i baara an, tuukia'o nii itarian iabatan dono kichana'iki-kia'o wunu paran tururuinan, na'iki itupakan nii udaru kida'o wunu paran tominan. ²⁶Tuukia'o nii itarian, pidannao dorauta'o nii patarian idi, usha'apanum kau'an iaitapa kaina'a'o nii zii kichana'iki-kii kida'o manawun aimaakan sha'apan da'ana'a imi'i baara an. Na'iki ipai'o nii amazada nakainan doko ii, uruu idi ipai'o nii aimaakan wuru'u doko ii kida'oraz zikadinan. ²⁷Uruu dauna'an Daonaiora Aokazi Iki'o aidina'akan ni'i naa, uwa'atin aokazi iki isha'iz bii an, umanawunu'o pama'ozakan na'iki umanawunu'o pakonaunaman tuma. ²⁸Aizii utupakan ana'a naa na'apa kida'o aimaakan sha'apan, aonaa utaria'ana'a, mishi'oraiman ukadishitapa ma'ozaka, na'iki doko iti uawunuutapa. Usha'apanum kau'an ukazannaata-kaoo kamoon maonapatan naa wuru'u.”

²⁹Udauna'an Jesus kowaadan naa i'ati di'itinapa-kinai kuwai. Kaikapa'o wuru'u ukianuz i'ati: “Aushaa udi'itapa fig kadunaa kida na'iki ba'oran atamun kadunaa kida. ³⁰Na'apainim utupakan an ukaanaban oo uanaba kida pa'inaadinan, sariapa uaitapan uruu ida'an wawunu donon maonapatan naa wuru'u. ³¹Ukau'an na'apa'o nii kapam uaitapan wuru'u Tominkaru Naobanai-tinan kamoon maonapatanuz, utupakan ana'a naa wuru'u aimaakan kida sha'apanuz kaikapa'a. ³²Okowaadan nii u'ati aimaakan mishi'o, ipai'o nii aimaakan kida sha'apan na'apa, kai'o pidannao mawakan ua'ii ipai. ³³Mishi mainaabatina'o nii ipai daunuuda'u aokazi na'iki imi'i baara, mazan wuru'u o'paradan kidaz aona'o nii na'apainim umainaabatanan.

Zaudinapa-karu

³⁴“Uruu idi zaudinpa'a naa umashaapa. Aonaa umashaapa'ana'a utomapan dau'u karikaonan aroapa-karu na'iki tuzapa-karu. Na'iki aonaa udi'itinpa'ana'a soo usha'apaapa'azon dau'ati karikaonan aimaakan u'ati. Panaadon upadaida'anatakaoo, na'apa basakara zaamatan kawan kotu'uz. ³⁵Usha'apanum kau'an wuru'u aimaakan sha'apa'o ni'oraz sha'apan nii ipai amazada kawana'ati. ³⁶Uruu idi uzaudinpa'a naa umashaapa. Na'iki karikaonan pa'i utoriinapa Tominkaru ati, ma'ozaka kizi utaapan unyukunuu, utupakan dono'o naa aimaakan kida wuru'u sha'apa'o ni'oraz ubii an, na'iki ma'ozaka kizi kapam unyukunuu ukadishita-kida-kaoo dono diina'titi'i, Daonaiora Aokazi Iki'o kanaapu'u.”

³⁷⁻³⁸Uruu kia'o wuru'u Jesus tominapa-kidauzonuz pidannao ipai kamoo, Tominkaru Dapu ii. Na'iki ipai chaapi'iki pidannao makouzon da'i Tominkaru Dapu

iti, uruu ĩabata'anan naa Jesus kakuwaapatinan. Aizii Jesus, ipai wachuupun da'i umakouzon Olive Naawa iti, na'iki una'ian nii bauda'apa maruta'o.

Jesus zowia'azoo-ka'o daua'o

(*Matthew 26:1-5; Mark 14:1-2; John 11:45-53*)

22 Aizii maonapa'a naa Bread Mawiki'ina'o Nikauzo-ka'o Kamoon kaawan. Uruu Passover Kamoon kia'oraz udakota-ka'o. ²Faadaanao zowaunaanao na'iki tiichaapauzonao Moses kakinaori dau'u, tuukii ĩtarian pasha'apatan Jesus pidannao awun za'a. Uruu idi ikadakotin-kidan na'apam nii pazaamata-kidan Jesus, ĩaipan pazowii-kidanuzu pidannao daida'an.

Judas kaakapaan Jesus

(*Matthew 26:14-16; Mark 14:10-11*)

³Sariapa Satan morotinan Judas, Iscariot kia'oraz udakotapa-ka'o. Uruu tawuru'u 12 Jesus tominapa-kidaniinao bii iki'oraz. ⁴Sariapa Judas makon faadaanao zowaunaanao di'iti, na'iki kazannaatapauzonao Tominkaru Dapu zowaunaanao di'iti. Na'ia'a naa Judas kadakotinan ĩtuma, na'iki ukowaadan naa ĩ'ati na'apam nii pazaamata-kidan Jesus. ⁵Tuukii ĩkonaukian, uruu idi ĩkian Judas ati, “Wakawinipinaatan nii pugaru.” ⁶Kaiman Judas ati puraata taa'azoo-ka'o pa'ati. Uruu dauna'an uabatapan naa na'itim nii Jesus makon. Uruu na'ia'o ni'i naa uaipan pazaamata-kidan Jesus, iribainao pidannao daida'an.

Passover wanyukunuunaa minziiwa-kida-ka'o

(*Matthew 26:17-25; Mark 14:12-21; John 13:21-30*)

⁷Aizii kaawa'a naa Bread Mawiki'ina'o Nikauzo-ka'o Kamoon, na'apain kapam kaznizonao zowiauzo-ka'o Passover wanyukunuunaa nii. ⁸Uruu idi Jesus dyuudan Peter na'iki John. Ukian ĩ'ati, “Unao pa'i minziiwa-kida Passover wanyukunuunaa wanikan nii.”

⁹“Na'iam nii puaipan waminziiwa-kidanuzu?” ĩkian Jesus ati.

¹⁰Jesus kian ĩ'ati, “Umako dono'i iti. Aizii ukaawan an na'iti, daonaiaora kapowanka'o wunu moto zo'an ikodapan nii unao. Uda'an uruu padawu'ati, na'iki umorota udawu'ati kabaun nazo iti. ¹¹Na'iki ukii kadapu'o ati na'ii. ‘Tiichaa pishaa-kidan na'iam dii kabaun nazoo wuru'u aroapa-kizaiz unika kizi ni'oraz Passover wanyukunuunaa baokopa patominapa-kidaniinao tuma?’ ¹²Sariaapa'o nii kadapu'o tukapa-kidan u'ati udaru'o kabaun nazoo doko ia'o kapam, na'iki ipai'ora'a naa uminziiwa-kida-ka'o aroapa-kizai nii. Ukau'an na'ii usaabaa ipai wanyukunui,” Jesus kian ĩ'ati. ¹³Udauna'an ĩmako'okan naa dono'i iti. ĩkaawan na'iti na'apa mishi ipai aimakaan sha'apan Jesus paradan kawana'ati. Uruu idi na'ia'a naa ĩminziiwa-kidan Passover wanyukunuunaa.

Ubaukapan naa Jesus aroapan Passover Kamoon dono

(*Matthew 26:26-30; Mark 14:22-26; 1 Corinthians 11:23-25*)

¹⁴Aizii kamoo tipitan dauna'an, Jesus na'iki 12 utominapa-kidaniinao sakanatan naa baokopa miisa⁸ ida'a. ¹⁵Na'ia'a naa Jesus kian ĩ'ati, “Tuukia'o õnika'azon unao

§22:14 *miisa*: English ida'an, table.

tuma wuru'u di'oraz Passover wanyukunuunaa òzowii-kaò ua'ii. ¹⁶ Usha'apanum kau'an aona'o nii powa'a ònikauzon unao tumazu, atii diina'iti zii'i, Tominkaru tukapa-kidan dono'o naa panaobanai-tinan ipai pidannao ati, na'iki uipaian ana'a naa pasha'apatan ipai wuru'u pasha'apata'azoonii kidaz."

¹⁷ Udauna'an uzaamatan koopo kawazo'o wine idi, na'iki utoriinapa-kidanuz Tominkaru ati. Udauna'an utaan, na'iki udobata-kidan naa wine wuru'u koopo zo'a'oraz ipai wunao kawana'ati'i 12 utominapa-kidaniinaouz. Na'iki ukian i'ati, "Marii ipai unao tuzan di'oraz wine. ¹⁸ Aizii ògaru, aona'o ni'i naa powa'a òtuzan wuru'u di'oraz wine, toma-kariwaiz Passover riwunnaa nii, atii diina'iti'o nii zii koshan òtuzan wine, Tominkaru tukapa-kidan dono'o naa panaobanai-tinan ipai pidannao ati."

¹⁹ Udauna'an uzaamatan naa bread, na'iki utoriinapa-kidanuz Tominkaru ati. Udauna'an udushowan naa bread na'iki utaan naazu patominapa-kidaniinao kawana'ati kida. Na'iki ukian i'ati, "Aizii di'i ònanaa wuru'u, òtaaniaz unao dikin ii. Marii kizi pa'i karikaonan unikan bread kaikapa'a, unyukunuitapa-kinnaa nii ògaru."

²⁰ Paaroopan dauna'an uzaamatan koshan wuru'u koopoz, paida'o wine idi, na'iki udobata-kidan naa ikawana'atiz. Ukian i'ati, "Di'oraz wine koopo ida'a'oraz kainaabata'o mishi'o nii Tominkaru sha'apatan pa'ina'o pasha'apata'azooniaz unao ati** òizain ida'an, umishiinan nii òizain shootan ida'an unao ati." ²¹ Jesus kian, "Mazan wuru'u pidan zaamata-kida'o ni'oraz ògaru òmin-aroopan, kaina'a uruu kaida'a'a. ²² Mazan mishi, Daonaiora Aokazi Iki'o mawakan nii kaikapa'a, na'apa Tominkaru aipan kawana'ati. Mazan kasha'ora'o nii manawun pidan baiaapan uzaamata-kidan dikin ii uruu." ²³ Sariapa Jesus tominapa-kidaniinao paradan pa'atiaaka kida. Ìaitapa'azon na'ia'oram pidan pabi'i wuru'u zaamata-kida'o ni'oraz uruu.

Jesus kadakotinan naobanai-tinapa-karu dau'u

²⁴ Uruu dauna'an, Jesus tominapa-kidaniinao kashadaakapan naa pa'atiaaka kida. Usha'apanum kau'an ipai i'dyaun ìaipinan tuubaruo pidan nii pamin-kaudinannao ai. ²⁵ Uruu idi Jesus kian i'ati, "Aizii kingnao wuru'u kazowautapainaoz ipai pidannao, ipai amazada kawana'ati, ma'ozaka ikazowautapan wuru'u pidannaouz. Na'iki wuru'u naobanai-tinpainao kidaz pidannao, tuukii ìaipan pidannao dakotan paugaru kamarainpanu'o naobanai nii. ²⁶ Mazan unao, aonaa una'apa'ana'a ìnao kawan. Mishi'oraiman, na'ia'oram pidan unao bii'i, tuubaruo utaapinpan, marii utaapinan pidan waranuitapa-kidina'o kawan. Na'ia'oram pidan naobanai-tinpa'o, marii utaapinan poitorui kawan. ²⁷ Kanom kaina'a tuubaruo nii pidan? Wuru'u sakanatapa'oraz, zaudapa'oraz aimaakan sha'apata-kaò pa'ati? Oo wuru'u kaudina'oraz u'ati? Mishi tuubaruo pidan wuru'u sakanatapauzoz. Mazan ògaru kian aonaa una'apan. Usha'apanum kau'an ògaru na'apa poitorui kawan òmashaapan, òkaudinannao unao bii'i. ²⁸ Atii di'i aonaa uwa'akan ògaru òbaiatan pu'u kasha'ora kida'o aimaakan. ²⁹ Mazan òzaamatan unao kazowautapa'o nii pidannao diina'iti'i. Na'apa òdaru zaamatan kawan ògaru kazowautapa'o nii ipai papidanannao. ³⁰ Uaroopan nii na'iki utuzan nii òtuma ònaobanai-tinapa-kizi ii. Na'iki usakanatan

** 22:20 Tominkaru sha'apatan pa'ina'o pasha'apata'azooniaz unao ati: uruu dakotakao Pa'ina'o Covenant. Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaadakinnao di'ii, 'covenant' waranu'u.

nii umanawunu'o tabai kida ida'a. Na'iki na'ia'o ni'i naa unao kazowautapan ipai daunuuda'u Israel takaan-daunnao,^{††} wuru'u 12 udainao di'iki'oraz naa iiribainan."

Jesus kowaadan Peter ati, utaapa-kidan nii paaitapan paugaru

(Matthew 26:31-35; Mark 14:27-31; John 13:36-38)

³¹ Jesus kian koshan, "Simon, puabata o'paradan. Satan pishaani'i naa Tominkaru unao dau'an, ukau'an utiwaa-kidapan nii unao, na'apa pidan manaruan kawan zaishi padyukuo ai. ³² Mazan o'toriinapani'i naa pugaru ati Simon, punyukunuu ma'ozaka kizi, aonaa kizi pumuudan pumishidapan o'garu. Na'iki puma'ozakada'a naa pa'i ba'oran mishidainao nyukunuu, pupadantan dono o'ida'ati."

³³ Sariapa Peter kian u'ati, "Naobanai, o'garu, turuu o'taraa-kidinan na'iki o'mawakan putuma."

³⁴ Jesus kian u'ati, "Peter, aizii wuru wamarutan ida'a, kuruku ka'aranpan ua'ii, pumariidinan nii idikinau o'dau'an. 'Aonaa o'aitapan uruu,' pukian nii o'dau'an pi-dannao ati."

Jesus kakinaowan patominapa-kidaniinao

³⁵ Jesus kian 12 patominapa-kidaniinao ati, "Tawuru dono'o, o'dyuudaazonuz umakon mapuraatan-daun, masaakon-daun, na'iki aonaa una'akan ba'oran udazkidi kida. Kanom ba'oran tuukia'o uaipan uruu dono?"

"Aonaa kanom," i'kian.

³⁶ Uruu idi Jesus kian i'ati, "Mazan aizii kanom kaina'a'o upuraatan, na'iki us-aakon, marii una'akanuzu. Aizii kanom aona'o mizaataaka-kinai marii nii u'ida'a, marii usellian pachaakitan patorii-kinai marii pamarian nii. ³⁷ Usha'apanum kau'an, saada-kariwaiz Tominkaru paradan wuru'u o'daua'oraz mishiinan ni'i naa wuru'u," ukian i'ati. "'Uzowii-ka'o nii na'apa pidannao sha'apaapainao kawan oia'o.' Aizi'o ni'i naa pa'an wuru'u saada-kariwaiz Tominkaru paradan, o'daua'oraz mishii-ka'o," Jesus kian.

³⁸ Sariapa Jesus poitorunao kian, "Wanaobanaa, putukapa di'i kaina'a dya'utam mizaataaka-kinai marii wa'ida'a."

"Turua'o nii wuru'u," Jesus kian i'ati.

Jesus toriinpa'anan Olive Naawa iti

(Matthew 26:36-46; Mark 14:32-42)

³⁹ Jesus makon naa Olive Naawa iti patominapa-kidaniinao tuma. Ukaduz umako'anpauzon na'iti. ⁴⁰ Aizii i'kaawan na'iti, Jesus kian i'ati, "Utoriinapa pa'i aonaa kizi ukaakinpan unyukunuu tiwaa-kidapa-ka'o an."

⁴¹ Udauna'an umako'okan naa i'ai, na'apa mani umunapon pidan ka'iitan kawana'ati kabootan kuba. Na'ia'a naa Jesus kodoru'ukan na'iki utoriinpan naa. ⁴² Ukian kaikapa'a: "O'daru, punyukunuu na'apan an, puzikada shoman o'ai wuru'u kaziwa'oraz aimakaan baiaapa-kida'azoo-ka'o o'ati. Mazan aonaa o'aipan kawana'ati mani, soo puaipan kawana'ati pa'an." ⁴³ Sariapa angel aokazi iki'o kaawan Jesus ida'ati, uma'ozakada'an unyukunuu. ⁴⁴ Tuukii Jesus dopian panyukunuu ii, na'iki

^{††}22:30 *Israel takaan-daunnao*: inao dau'ati'o Jewnao kii-karu kapam.

kaziwa utaaan unyukunuu. Uruu idi tuukii utoriinpan padaru ati. Atii umashikan sabian na'apa izai kawan.

⁴⁵ Uipaiian dauna'an patoriinpan, uru'u naa umakon patominapa-kidaniinao di'iti. Uikoda idyaun ipai ida'awun, panyukunuu kasha'oran idi. ⁴⁶ Ukian i'ati, "Kandii nii uda'awupan? Upokoda, na'iki utoriinapa mishi'oraiman, aonaa kizi ukaakinpan utiwaa-kidapa-ka'o an," ukian i'ati.

Jesus zaamata-ka'o daua'o

(Matthew 26:47-56; Mark 14:43-50; John 18:3-11)

⁴⁷ Jesus kadakotinan pu'u zii patominapa-kidaniinao ati, uru'u naa pidannao wa'atin kasaba'u, kasaba'uan Judas dawu'ati. Uruu 12, Jesus tominapa-kidaniinao bii iki'o. Aizii ikaawan, sariapa Judas kissitan Jesus. ⁴⁸ Mazan Jesus kian u'ati, "Judas, pukissitan ida'an pukaakapaan Daonaiora Aokazi Iki'o?"

⁴⁹ Aizii Jesus tominapa-kidaniinao tukapan idi wuru'u aimakaan sha'apanuz na'apa, sariapa ikian, "Wanaobanaa, turua'a naa wakaiwaan wamarian aizii?" ⁵⁰ Upu'a'a naa mazan bauda'apa pidan Jesus tominapa-kidaniinao bii iki'o, so'ota'akan naa marii za'aba'i, na'iki usa'ukan Umanawunu'o Faadaa poitoru tain.

⁵¹ Mazan Jesus kian i'ati, "Turua'a naa!" Udauna'an upishata'akan naa pidan tain na'iki kaiman usaaba'akan powaa itiz.

⁵² Udauna'an Jesus kian naa faadaanao zowaunaanao ati, na'iki kazannaatapauzonao Tominkaru Dapu zowaunaanao ati, na'iki kazowautapauzonao Jewnao ati, "Kaikapa uwa'atin o'ida'ati'i, una'akan marii na'iki chipirari za'aba'i kida, zaamata'ana'o kawan zowii-miki pidan?" ⁵³ Ipai kamoo sha'atii otominapa-kidan pidan Tominkaru Dapu ii, upu'u aonaa uzaamatan o'garu na'ii. Mazan mishi aizii wuru wamarutan ida'a okashaapa-ka'o na'iki o'taa-ka'o unao ka'u iti. Usha'apanum kau'an aizii naa Satan ma'ozakatinpan kamoon kaawan."

Peter mariidinan daua'o

(Matthew 26:57-58, 69-75; Mark 14:53-54, 66-72; John 18:12-18, 25-27)

⁵⁴ Udauna'an i'zaamata'akan naa Jesus, na'iki ina'akan naaz umanawunu'o faadaa dapu iti. Peter na'iti kapam umakon idawu'ati, mazan munapo uwa'akinpaanan i'ai.

⁵⁵ Uruu idi na'ia'a naa tikazi pu'ukada-ka'o panibazoo ii. Na'iki na'ia'a naa pidannao sakanatapan awauta tikazi dazaba an. Peter na'ii kapam usakanatapan ibii ii.

⁵⁶ Udauna'an poitoruiaba tukapankan naa uruu, tikazi maodapan pu'u. Uruu idi sariapa oawunuupan uawun baara iti, na'iki okian, "Di'oraz daonaiora'a, uminauda'uitapauzonii kapam Jesus."

⁵⁷ Mazan sariapa Peter mariidinan, na'iki ukian o'ati, "Aonaa oaitapauzon uruu."

⁵⁸ Masakauda'u uruu dauna'an, daonaiora tukapankan naa kapam Peter. "Pugaru uminauda'u kaduz kapam," ukian.

Mazan Peter kian u'ati, "Aonaa o'garu mani."

⁵⁹ Atii tomunu'iki zaa uruu dauna'an, ba'oran daonaiora paradan ma'ozaka Peter dau'an. "Mishi'o wuru'u Jesus minauda'u kaduz arawu'u, na'iki uruu Galilee Baara san kapam, aonaa umainaabanan," ukian pidannao ati.

⁶⁰ Mazan Peter kian koshan u'ati, "Aonaa oaitapan kanom daua'o kaiwuru'u pukadakotinanuz." Aonaa zii Peter ipaiian pakadakotinan, uru'u naa kuruku ka'aranpan. ⁶¹ Upu'a'a naa Jesus tanawatinan, na'iki sariapa uawunuupan Peter di'iti. Uruu

idi sariapa Peter nyukunuua'akan uparadan, tawuru'u ukianuz, "Aizii wuru marutan ida'a pumariidinan nii idikinau ōdau'an kuruku ka'aranpan ua'ii. 'Aonaa ōaitapan uruu,' pukian nii ōdau'an." ⁶² Uruu idi sariapa Peter koditan pidannao bii iki, na'iki umakon paniba itinapu. Na'ia'a naa uzaadan tuukii, tuukii.

Jesus banikiita-kao na'iki uba'izii-kao

(*Matthew 26:67-68; Mark 14:65*)

⁶³ Aizii pidannao wuru'u watchmantapainao kidaz Jesus, ībanikiitan naa uruu. Udauna'an itiniautapan na'iki ita'iautapan naa uruu. ⁶⁴ Udauna'an īshibatan na'iki īdo'otan naa uawun baara kamicha idi, na'iki īkian u'ati, "Aushaa, pukowaada wa'ati na'ia'oram pidan wuru'u tinika'oraz pugaru?" ⁶⁵ Na'iki dikauda kida manawun īmanamiki u'ati.

Jesus na'aka-kao Jewnao kootowapa-kizi iti

(*Matthew 26:59-66; Mark 14:55-64; John 18:19-24*)

⁶⁶ Atii wakanadan. Aizii uruu chaapi'iki, chaapi'ikiiman uruu'u naa kazowau-tapainao Jewnao, na'iki faadaanao zowaunaanao, na'iki tiichaapauzonao Moses kakinaori dau'u, ipai īnao baokopatinan. Udauna'an īdapada-kidan naa Jesus pakootowapa-kizi iti. ⁶⁷ Na'ia'a naa īkian u'ati, "Aizii pukowaada'a naa wa'ati mishi'o wuru'u pugaru Christ?"^{††}

Mazan Jesus kian ī'ati, "Ōkowaadan an u'ati, aona'o nii umishidan ōparadan. ⁶⁸ Na'iki ōpishaan an unao, aona'o nii udako'atin ōparadan. ⁶⁹ Mazan kadimana'o ni'i naa pa'an Daonaiora Aokazi Iki'o sakanatan Tominkaru ma'ozaka'o diwa'ora antanapu."

⁷⁰ Uruu idi ipai īnao kian u'ati, "Ukau'an mishi'o wuru'u pugaru Tominkaru Dani?"

"Una'apan sha'atii kaiwuru'u upishaanuz ōgaru na'apa," ukian ī'ati.

⁷¹ Udako'atin idi īparadan na'apa, sariapa īkian, "Kandii nii waaipan zii dikauda'o aimaakan kowaada-kao udau'u, waabatan pu'u kaimanaiman udako iki na'apam ukian padau'an."

Pilate pishaan daua'o Jesus

(*Matthew 27:1-2, 11-14; Mark 15:1-5; John 18:28-38*)

23 Uruu idi ipai pidannao, wuru'u abatapainao kidaz na'ii kadishia'akan. Udauna'an īna'akan naa Jesus Pilate di'iti. Atii ikaawa-kidan na'itizu. ² Na'ia'a naa ikaakapaan Jesus Pilate ati. "Aushaa puabata wakuwaa di'oraz pidan dau'ana'a, waabatan ukakinaopan pidannao pana'iti karikaonan. Na'iki aonaa uaipan īkaw-inipinaan tax Rome ia'o naobanai ati. Na'iki tuukii udakotinpan Christ nii. Na'iki udakotinpan king nii Jewnao ati," īkian Pilate ati.

³ Udauna'an Pilate pishaan naa Jesus, "Mishi pugaru wuru'u king ni'oraz Jewnao ati?"

"Una'apan sha'atii kaiwuru'u puna'apanuz," Jesus kian u'ati.

^{††}22:67 *Christ*: wuru'u Tominkaru dyuudaniaz papidanannao zannaa nii. Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii.

⁴ Udauna'an Pilate kian naa faadaanao zowaunaanao ati, na'iki ipai kasaba'ukinpainao pidannao ati, "Aonaa kanom oikodan dikauda'o nii aimaakan usha'apatan. Uruu idi aonaa kanom dikin ii usha'apata-ka."o

⁵ Mazan ma'ozaka pidannao dako'atin uparadan, na'iki ikian u'ati, "Aizii ipai'i naa ukakinaowan pidannao, wuru'u kawiiizi-tinpainao kidaz wawiiizi Judea Baara an. Uruu idi tuukia'a naa pidannao kashadaakapan, na'iki aona'a naa powa'a imishidan oo isha'apatina'azon wuru kawana'ati'o Rome iki'o naobanai kakinaori kidaz. Galilee Baara iki'o wuru'u usakadanuz pakakinaopan pidannao, atii di'i, aizii kaawa'a naa uruu da'ati'i," ikian Pilate ati.

Herod pishaan daua'o Jesus

⁶ Pilate abatan idi ina'apan, sariapa ukian i'ati, "Kanom san uruu, Galilee Baara san?" ⁷ Aizii uaitapan idi Jesus wa'atin Herod kazowautapanii wiizai di'iki, sariapa udyuudan una'aka-ka Herod di'iti. Usha'apanum kau'an uruu dono, na'ia'o Herod Jerusalem ii. Uruu dauna'an ina'akan naa Jesus Herod di'iti. ⁸ Tuukii Herod konaukii-kidan patukapan Jesus, usha'apanum kau'an kotua'iki'ora'a naa uabatautan Jesus dau'an. Na'iki tuukia'o utukapa'azon aimaakan wuru'u pabi'inaaka kida'oraz Jesus sha'apaapauzon. ⁹ Uruu idi, iriba sodi kida upishaan Jesus, mazan aonaa buda'apa udako'atin uparadan. ¹⁰ Mazan upu'a'a naa faadaanao zowaunaanao, na'iki tiichaapauzonao Moses kakinaori dau'u maonapadinan Herod dazaba ati, na'iki ikowaada iriba dikauda kida'o aimaakan u'ati, Jesus dau'an. ¹¹ Udauna'an Herod na'iki baokopa pasoldyaannao tuma, imakinaotan na'iki ibanikiitan naa Jesus kakiba'azonnaa kida'o ida'an. Udauna'an ikaiwada-kidan naa u'ati naobanainao kamichan kaduz. Uruu dauna'an Herod dyuudan naa koshan uruu powaa iti Pilate di'iti. ¹² Uruu kamoo dono Herod na'iki Pilate kaimanaakan. Uruu ua'ii aonaa ikaimanaakauzon.

Pidannao aipan Jesus zowii-ka

(Matthew 27:15-26; Mark 15:6-15; John 18:39—19:16)

¹³ Udauna'an Pilate dapadan naa faadaanao zowaunaanao, na'iki naobanain-tinpainao kida pidannao, na'iki ba'oran pidannao kida. ¹⁴ Aizii ibaokopatinan dauna'an, uruu'u naa ukian i'ati, "Unao zaamatanii, na'iki ukaawa-kidanii wuru'u di'oraz daonaiora'a. Na'iki ipai unao ukowaadan o'ati, ukakinaopan pidannao pana'iti. Na'iki ipai'i naa amazada kawana'ati pidannao to'oran naobanai Rome iki'o ati. Aizii di'i utukapa na'apam okootowapa-kidanuz, unao abatapan pu'u. Mazan aonaa oikodan dikauda'o nii aimaakan usha'apatan, unao kowaadan kawan o'ati. ¹⁵ Aizii Herod na'apa kapam, aonaa kanom uikodan dikauda'o nii usha'apatan. Uruu idi'o wuru'u udyuudanuz uruu powaa ati da'ati'i. Aonaa kanom dikauda'o nii wuru daonaiora sha'apatanu'u. Ukau'an aonaa kanom dikin ii uzowii-ka. ¹⁶ Uruu idi oba'izii-kidan nii karikaonan uruu, udauna'an marina'a naa umuuda-ka." ¹⁷ [Passover Kamoon dono, karikaonan da'i Pilate kodita-kidauzon i'ati buda'apa pidan, taraakizai iki.][¶]

¹⁸ Mazan pidannao kadakoinan u'ati aonaa masakauda'u mani. "Marii uzowii-ka, pukodita-kida pa'an Barabbas wa'ati," ikianan u'ati. ¹⁹ Aizii Barabbas, wuru'u

[¶]23:17 Kiwiini'o saada-kariwai ida'a, aonaa di'oraz saadinpanu'u.

utaratapa-kaoz, uzauda-kaos idi'o utoman to'orataaka-karu pidannao ati, ito'orakinaa nii Rome iki'o naobanainao ati, wuru'u Jerusalem iainao kidaz. Uruu dono bauda'apa pidan zowii-kaos. Uruu idi Barabbas zauda-kaos udikin ii.

²⁰ Tuukii padamata Pilate tiwaan pakodita-kidan Jesus, uruu idi na'apa koshan ukian i'ati kiwiini'o kawan. ²¹ Mazan ma'ozaka ikadakoinan u'ati. "Marii utauka-kaos cross di'iti! Marii utauka-kaos cross di'iti!" i'kiainan u'ati.

²² Upu'u Pilate tiwaan paparadan i'ati. Uruu idikinautan naa uparadan na'apa i'ati. "Kanom mooko dikauda'o nii usha'apata? Aonaa kanom oikodan dikauda'o nii usha'apatan. Ukau'an aonaa kanom dikin ii uzowii-kaos. Uruu idi o'ba'izii-kidan nii karikaonan uruu na'iki udauna'an marina'a naa umuuda-kaos," ukian pidannao ati.

²³ Mazan powa'a zii ikadakoinan u'ati diiwa'o ida'an. "Marii utauka-kaos cross di'iti," i'kiainan u'ati. Ikadakoinan u'ati, atii idikintan uruu. ²⁴ Uruu idi na'apa'a naa Pilate dyuudan Jesus sha'apata-kaos, pidannao aipan kawana'ati. ²⁵ Na'iki ukodita-kidan naa i'ati pidan wuru'u zauda-kariwaiz umizaataakapa-kidan pidannao, na'iki uzowian pidan. Udauna'an utaa'akan naa Jesus pidannao ka'u iti, marii kizi'i naa isha'apatan uruu Jewnao aipan kawana'ati.

Jesus tauka-kaos cross di'iti

(Matthew 27:32-44; Mark 15:21-32; John 19:17-27)

²⁶ Udauna'an soldyaanao na'aka'akan naa Jesus. Aizii imakopa-kizi an iikodan pidan kaawa'aka'o zii Jerusalem ati. Simon kia'o u'uu, Cyrene san wuru'u pidanaz. Sariapa soldyaanao zaamatan Simon na'iki idyuudan naa uwaodatan Jesus dawu'ati wuru'u cross ni'oraz atamun tu'uz. ²⁷ Na'iki iriba, iriba pidannao makon tazatappan Jesus dawu'ati. Aizii zunnao na'ii kapam ibii ii, tuukii imuraan Jesus. ²⁸ Mazan Jesus kian i'ati, "Zunnao, Jerusalem sanaabanao, aonaa uzaada'ana'a o'dau'an. Mishi'oraiman uzaada pa'an unao dau'an, na'iki udainao dau'an. ²⁹ Usha'apanum kau'an kaina'a'o nii kamoo kaawan, uruu dono pidannao kian nii. 'Konauki-a'o nii pa'an zunnao aona'oraz na'apainim ikaudaniizon, aona'oraz ibiida-kidauzon koraidaonaa.' ³⁰ Uruu dono tuukia'o nii pidannao aipan midukuonao dikitan paugaru, na'iki tuukia'o nii iaipan naawazi dizan paugaru. ³¹ Aizii di'i wuru'u utukapaniaz dikauda'o aimakaan sha'apata-kaos o'ati kaikapa'a, aonaa kanom dikin ia'o mani, aitaniimana'o nii manawun dikauda'o aimakaan baiaapa-kida-kaos Jerusalem sannao ati, isha'apaapan dikin ii oii kida'o aimakaan."

³² Kaina'a kapam soldyaanao na'akan dya'utam daonaioranao zowii-karu nii, inao zaamata-kaos isha'apatan idi dikauda kida'o aimakaan. ³³ Udauna'an ikaawan naa wuru di'iti'i amazada dakotapa-kariwaiz Pidan-Zowau-Niwa'uz-naawa kii. Na'ia'a naa itaukan Jesus cross di'iti. Na'iki dya'utam daonaioranao tauka-kaos udazaba'a. Bauda'apa udiwa'ora antanapu, ba'oran uwashabaron antanapu. ³⁴ Pataukinapa kizi iki Jesus kian padaru ati, "O'daru, pumainaabata wuru'u dikauda'o aimakaan isha'apataniaz o'ati kaikapa'a, usha'apanum kau'an aonaa iaaitapan kanom ni'o wuru'u pasha'apaapanuz aimakaan kaikapa'a." Udauna'an soldyaanao makinaotinan naa, patukapa-kinaa nii na'ia'oram nii pidan zaamata Jesus kamichan pa'idiwau nii.

³⁵ Uruu dono iriba pidannao awunuutapan Jesus tauka-kaos. Aizii Jewnao naobanaanao, tuukii pa'an ibanikiitan uruu. Kaikapa'a wuru'u ikianuz. "Uruu kazannaapa'o ba'oran pidannao. Aizii watukapa kizi'i naa mooko, umishiin an uruu

Christ, Tominkaru zaamataniaz, na'iki udyuudaniaz kazannaata'o nii papidanannao, marii aizii ukazannaatinan paaipan ati," ikian udau'an.

³⁶ Aizii soldyaanao na'apa kapam ibanikiitan uruu. Udauna'an itaan naa uriwun nii mawinipina'o wine idi. ³⁷ Na'iki ikian u'ati, "Umishiin an mishi pugaru wuru'u king ni'oraz Jewnao ati, pukazannaatinan nii puaipan ati." ³⁸ Aizii atamun ida'a, uzowau paawa'a itaukan pasaadanii. Kaikapa'a wuru'u isaadaniaz: "Dii wuru'u King, Jewnao ati."

³⁹ Aizii bauda'apa wuru'u tauka-kariwainauz Jesus dazaba'a, uparadan dikauda'o ida'an Jesus ati. "Umishiin an pugaru Christ,^{§§} pukazannaatina'a naa aizii puaipan ati, na'iki pukazannaata waunao kapam," ukian.

⁴⁰ Mazan sariapa uiriban to'orauanuzu. Na'iki ukian u'ati, "Aonaa mooko pukichana'ikin puparadan Tominkaru dau'an kaikapa'a? Aonaa mooko pudi'itapan na'apam pupataka'uta-ka'o na'iki pumawakan nii na'apa uruu kawan. ⁴¹ Mazan aonaa kanom dikin ia'o mani upataka'uta-ka'o, aonaa kanom oia'o nii usha'apatan. Mazan waunao, wapataka'uta-ka'oaz kaikapa'a, washa'apatan idi'o oia'o." ⁴² Udauna'an ukian Jesus ati, "Jesus, punyukunuupa pa'i o'garu punaobanaita-ka'o ana'a naa."

⁴³ Jesus kian u'ati, "Okowaadan nii pu'ati mishi'o: aizii na'ia'o nii kapam pugaru otuma konaukii-kizai aokazi ii."

Jesus mawakan dau'a'o

(*Matthew 27:45-56; Mark 15:33-41; John 19:28-30*)

⁴⁴ Aizii sakitapa kamoo, ipai amazada maruta'akan uruu wiizai di'ii, atii daawadata kamoo. Uruu dauna'an zii koshan amazada kanadan. ⁴⁵ Aizii Tominkaru Dapu nazo ii masha'apakiaka kamicha mada wuru'u awautapa'oraz unazoo kida,* kuzuuta'akan pazikon an, doko iki atii uwaranu iti. ⁴⁶ Upu'a'a naa Jesus kadako'okan naa diiwa'o ida'an. "Odaru, puka'u iti o'taan odoronaa," ukian. Mazan umawaka'akan naa.

⁴⁷ Na'ia'o soldyaanao zowaunaa awunuutapan, uruu idi ipai uabatan, na'iki utukapan na'apam aimakaan sha'apan. Uruu idi tuukii ukonaukii-kidan Tominkaru na'iki ukian, "Mishi'o mishi kaimana'o pidan arawu'u," ukian. ⁴⁸ Na'iki ipai pidannao wuru'u awunuutapainao kidaz na'ii, ipai kapam itukapan wuru'u aimakaan kida sha'apanuz. Tuukii idi'itapan na'iki ikasha'oran aimakaan sha'apata-ka'o idi na'apa. Udauna'an ikiwan naa. ⁴⁹ Aizii pidannao wuru'u aitapainao kidaz Jesus, na'iki wuru'u tominpauzonao kidaz u'idi'iki, na'ii kapam iawunuutapan. Na'iki zunnao wuru'u wa'atiinaouz utuma Galilee Baara iki, na'ii kapam baokopa ituma, munapo ikadishitapan na'iki iawunuutapan.

Na'apam Jesus dida-ka'o

(*Matthew 27:57-61; Mark 15:42-47; John 19:38-42*)

⁵⁰⁻⁵¹ Uruu dono na'ia'o pidan, Joseph kia'o u'uu. Arimathea iki'o, Judea Baara ia'oraz wiizai. Kaimana'o pidan uruu, na'iki sha'apata'o ipai aimakaan Tominkaru

§§**23:39** *Christ*: wuru'u Tominkaru dyuudaniaz papidanannao zannaa nii. Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii.

***23:45** *kamicha mada wuru'u awautapa'oraz unazoo kida*: Putukapa kaarita tokon ii 'Tominkaru Dapu' dau'an, Parada-karu Masha'apannaada-kinao ida'a.

aipan kawana'ati. Na'iki tuukia'o uzaudapan Tominkaru naobanai-tinan kamoon kaawan. Padamata Jewnao, kazowautapaniinao pidannao tuma'o uzaamatanpan, mazan upu'u aonaa unyukunuu na'apan iparadan kawana'ati, na'iki aonaa unyukunuu na'apan wuru dau'ana'a isha'apatanuz Jesus kaikapa'a.⁵² Sariapa umakon upishaa'anan Pilate Jesus nanaa dau'an. Na'apa Pilate nyukunuu.⁵³ Uruu idi umakon naa Jesus tauka-kizinao iti, na'iki na'a'a naa utoka-kidan unanaa. Na'iki upapidan naazu baraka'o kamicha mada idi. Kaina'a ukichadanii kuba, mawakainao uun nii, na'iki aona'o zii kapam ukaiwauzo-ka'o. Na'iti'i naa una'akan Jesus nanaa na'iki na'ia'a naa umuudanuz.⁵⁴ Friday wachuupunin wuru'u udida-kaooz, Jewnao sookapauzon kamoon maonapatan pu'a'a naa.[†]

⁵⁵ Aizii zunnao wa'atiinaouz Jesus tuma Galilee Baara iki, na'iti imakon baaranai iti. Uruu idi itukapa na'iam naa unanaa muuda-ka'o.⁵⁶ Uruu dauna'an ikiwan naa pamashaadinapa kizi iti, itoma'anan naa kaduunuribai pakaduunuu-kinanaa nii Jesus nanaa. Ba'oran kamoo uruu Sookapa-karu Kamoon wuru'u, uruu idi aonaa kanom isha'apatan uruu kamoo dono, Moses kakinaori kian kawana'ati.

Jesus kadishitan daua'o pamawaka-kizi iki

(Matthew 28:1-10; Mark 16:1-8; John 20:1-10)

24 Aizii chaapi'ikiiman Sunday dono, zunnao makon baaranai iti. Ina'akan kaduunuribai, itomanii pakaduunuu-kinanaa nii Jesus nanaa.² Aizii ikaawan baaranai paniinomizinaa di'iti, aona'a naa utaratinpan, zikada'aka-kaoa'a naa udaru'o kuba, baaranai taratapa-kinaoaz.³ Uruu idi sariapa zunnao morota'akan baaranai paniinomizinaa shaawata. Mazan aona'aka'a naa Naobanai Jesus nanaa nii.⁴ Tuukii idititinan, uruu idi ikadishitapan naa na'ii, aonaa iaitapan na'a-pam pasha'apatinan. Upu'a'a naa itukapan dya'utam daonaioranao, wizi'i kida'o ikamichan kadishitapan na'a padazaba'a.

⁵ Tuukii itarian, upu'u mazan imapotinan i'ati patarian bii'i. Na'iki daonaioranao kian i'ati, "Kandii nii udorotan kakupa'o pidan mawakainao pidannao bii an? ⁶ Aona'a naa uruu nii da'a'a, kadishita'aka'a naazu. Kaikapa sha'atii tawuru'u ukiauzonuz unao ati, tawuru'u Galilee Baara ia'oraz zii.⁷ 'Daonaiora Aokazi Iki'o zaamata-ka'o nii, udauna'an utaa-ka'o nii oiainao pidannao ka'u iti, udauna'an utauka-ka'o nii cross di'iti, atii umawakan. Mazan idikinauda'u kamoo dauna'an ukadishitan nii pamawaka-kizi iki,' kii sha'atii tawuru'u ukiauzonuz," i'ikan i'ati.

⁸ Sariapa mishi zunnao nyukunuu'akan Jesus paradan.⁹ Udauna'an ikiwa'akan naa atii ikaawan 11 Jesus tominapa-kidaniinao di'iti. Ipai daunuuda'u ikowaadan i'ati na'iki ba'orainao ati na'apa patukapan kawana'ati aimakaan sha'apan.¹⁰ Kaikapauda'u'o wuru'u zunnaouz, Mary Magdala sanaaba, Joanna, Mary, James daroz, na'iki kaina'a ba'oran zunnao ituma. Ipai baokopa inao wuru'u kakuwaapainaoz Jesus tominapa-kidaniinao ati.¹¹ Mazan aonaa imishidan zunnao paradan, usha'apanum kau'an iabatanuz mariidin-karu kawan karikaonan.¹² Mazan Peter sariapa pa'an udima'akan baaranai iti. Ukaawan na'iti sariapa uawunuupan baaranai paniinomizinaa shaawata, mazan utukapa soo kamicha mada karikaonan, wuru'u Je-

[†]23:54 Jewnao aitaizon pakamoon sakadinan, kamoo tipitan di'iki, na'iki uipain nii ba'oran kamoo tipitan di'iti.

sus nanaa shibata-kinaoaz. Udauna'an ukiwan naa, tuukii udi'itinpan patukapan idi aimakaan na'apa.

Jesus chi'ikapan patominapa-kidaniinao daawata

(Mark 16:12-13)

¹³ Uruu kamoo dono dya'utam daonaioranao tominpauzonao Jesus di'iki makopaanan wiizai Emmaus iti. Munapo za'o wuru'u wiizaiz Jerusalem iki. ¹⁴ Aizii wuru'u daonaioranaouz ikadaktinaanan pamakopa-kizi an, ipai wuru dau'a'a aimakaan sha'apata-kariwaiz na'iki kowaada-kariwai kidaz Jesus dau'an. ¹⁵ Aizii ikadaktinaanan pu'u, masha'apakiaka Jesus kaawa'akan na'iki uchi'ikapaanan naa idaawata. ¹⁶ Itukapa padamata Jesus, mazan aonaa itaitapan uruun. Usha'apanum kau'an dizapa-kariwai itaitapan ai uruu. ¹⁷ Sariapa upishaan idyaun. Ukian, “Kanom dau'o kaiwuru'u ukadaktinaananuz umakopan pu'u?”

Sariapa imashaada'akan, na'iki utukapa iwun baara kasha'ora pa'idiwaru. ¹⁸ Bauda'apa dako'atin uparadan, Cleopas kia'o u'uu, ukian u'ati, “Soo bauda'apa pugaru Jerusalem ida'a maaitapa-ka'o wuru dau'ana'a aimakaan sha'apata-kariwai kidaz diiki'i'i?”

¹⁹ “Na'apa'oram wuru'u aimakaan kida sha'apata-kariwaiz?” ukian i'ati.

“Tawuru'u kasha'ora kida'oraz aimakaan sha'apata-ka'o Jesus ati, Nazareth sanaz. Tominkaru prophetin uruu. Mishi Tominkaru tukapa-kidan uruu kaimana'o, na'iki umanawunu'o pidan, ipai wuru ida'ana'a usha'apatanii kidaz aimakaan na'iki ukakuwaatinan ida'an ma'ozaka. Ipai pidannao na'apa kapam itukapan uruu, kaimana'o, na'iki umanawunu'o mishi pidan. ²⁰ Wafaadaannao zowaunaanao, na'iki kazowautapainao Jewnao wuru'u zaamata-kida'oraz uruu. Udauna'an itaan naa uruu Rome iki'o naobanai ka'u iti, izowii-kidan naaz cross paawa'a. ²¹ Wa'iti-iman shaa uru'o nii wuru'u kazannaata'oraz Israelitenao patarubanao ai. Aizii di'i uikoda'aka'a naa idikinauda'u kamoo umawakan dauna'an. ²² Na'iki powa'a zii kaina'a aimakaan di'itinapa-kidan waunao tuukii. Aizii chaapi'iki, waunao bii iki-inao zunnao makonkan ubaaranaa ii. ²³ Aona'a naa iikodan unanaa na'ii. Mazan ikaawan powaa ati ikowaadan wa'ati, patukapan dya'utam angelnao. Na'iki angelnao kowaadan i'ati kadishita'aka'a naa Jesus powaa iti. ²⁴ Zunnao kaawan dauna'an, sariapa waunao bii iki'o daonaioranao makon kapam baaranai iti. Na'iki ipai itukapan aimakaan na'apa zunnao kowaadan kawan. Mazan aonaa iikodan Jesus na'ii.”

²⁵ Udauna'an Jesus dako'atin iparadan na'iki ukian i'ati, “Maam, na'apa dii manawun umaaitapakan aimakaan, na'iki kasha'apannaa umishidan tawuru'u kotua'o Tominkaru prophetinnao sadauzonii kidaz? ²⁶ Aonaa mooko uaitapan wuru'u Christ, Tominkaru dyuudaniaz kazannaata'o nii papidanannao, baiapan nii ipai wuru'u na'apa kida'oraz aimakaan? Uruu dauna'an umakon nii aokazi iti, na'iki karikaonanuo ni'i naa ukonaukiitin-kida-ka'o na'ii,” ukian i'ati. ²⁷ Udauna'an ukowaadan na'iki unyukunuu-kidan i'ati ipai na'apa'oram manawun tawuru'u Moses na'iki prophetnao saadanii kidaz padau'an, Tominkaru Paradan ida'a'oraz.

²⁸ Ukadaktinaanan i'ati, atii na'apa imaanapatan wuru di'iti'i pamakopa-kiziz wiizai. Mazan itukapan Jesus sariapa pa'an udobatan. ²⁹ Uruu idi tuukii imashaatan uruu. “Puna'a'a naa zii shoman puda'awu aka watuma, wachuupun naa pa'i wuru'u, na'iki taa'azo'o naa wamarutan,” ikian u'ati. Uruu idi umakon ituma. ³⁰ Aizii kabaunu'ia'a naa, uruu iaroopa'azon naa. Uruu idi Jesus sakanatan ituma.

Na'iki sariapa uzaamatan bread, udauna'an utoriinapa-kidan naaz. Uruu dauna'an udushowan naa bread ikawana'ati. ³¹ Uruu ida'a zii iawun da'ata-kaō iaitapakinanaa nii Jesus. Iawunuupan u'idi'iti sariapa iaitapa'akan uruu. Mazan upu'a'a naa umainaabatina'akan iawun za'a. ³² Sariapa ikian pa'atiaaka kida, "Ei, uruu idi'o tawuru'u kaimanaiman uparadan pishatan wanyukunuu, ukadakotinaananuz wa'ati dunapota. Na'iki unyukunuu-kidanuzu wa'ati ipai daunuuda'u na'apam saadauzo-kariwaiz Tominkaru paradan kian."

³³ Udauna'an iminziwa'akan naa, na'iki ipadanta'akan naa koshan Jerusalem iti. Aizii ikaawan na'iti ikoda wuru'u 11 Jesus tominapa-kidaniinao, kasaba'ukinpan baokopa, ba'orainao kida tuma. ³⁴ Na'iki iabatan ikadakotinan. "Mishi'o wuru'u wanaobanaa kadishitan, na'iki ukakudanuz naa powaa iti. Simon Peter tukapa'aka'a naa kapam uruu," ikian.

³⁵ Udauna'an inao kowaadan naa kapam ipai daunuuda'u na'apam Jesus chi'ika-paanan patuma dunapota. Ikowaadan i'ati aonaa iaitapanuz, atii udushowan ida'an zii bread i'ati, iaitapan uruu.

Jesus aidinan patominapa-kidaniinao ati

(Matthew 28:16-20; Mark 16:14-18; John 20:19-23; Acts 1:6-8)

³⁶ Aizii wuru'u dya'utamainaouz daonaioranao kakuwaapatinan pu'u zii pairibanao ati, upu'a'a naa Jesus kaawa'akan i'ida'ati masha'apakiaka. Na'iki ukian i'ati, "Marii kaiman-karu mashaapan unao tuma." ³⁷ Mazan tuukii itarian, i'itiiman shaa udoronaa nii karikaonan wuru'u patukapaniaz. ³⁸ Mazan Jesus kian i'ati, "Kandii nii utarian? Na'iki kandii nii aonaa umishidan utukapan o'garu?" ³⁹ Aushaa utukapa mooko o'ka'u di'i, utukapa okidiba, mishi o'garu wuru'u. Uwa'ati da'ati'i upishata kizi o'garu, upishata omada, utukapa kizi mishi o'garu wuru'u. Aizii doronai aonaa udunaa nii oo uniwa'uz nii, wuru kawanu'u upishatanuz o'garu," ukian i'ati. ⁴⁰ Uruu idi utukapa-kidan naa i'ati paka'u na'iki pakidiba.

⁴¹ Tuukii ikonaukian na'iki tuukii idi'itinpan, aonaa imishidan wuru'u patukapanuz Jesus. Uruu idi ukian i'ati, "Kaina'a aimakaan da'a'a nika-karu nii?" ⁴² Sariapa itaan u'ati kopau waraka-kariwai'i naa. ⁴³ Uruu idi uzaamatanuz na'iki uarootan naa iawun za'a.

⁴⁴ Udauna'an Jesus kian naa i'ati, "Aizii di'i wuru'u utukapaniaz ipai aimakaan kida sha'apan kaikapa'a. Uru'u naa tawuru'u okowaadauzoniaz unao ati, wachi'ikapauzon dono'oraz baokopa. Kaikapa sha'atii tawuru'u okiauzonuz unao ati. 'Ipa' wuru'u Moses saadanii kidaz odau'an, na'iki wuru'u Tominkaru prophetinnao saadanii kidaz, na'iki wuru'u saada-kariwai kidaz odau'an Psalms ida'a, ipai'o nii zii uruu kida mishii-kaō,' kii sha'atii tawuru'u okiauzonuz u'ati," Jesus kian i'ati. ⁴⁵ Na'iki utaan naa iaitapa-kinanaa nii na'apa'oram manawun wuru'u saada-kariwaiz Tominkaru paradan ida'a. ⁴⁶ Udauna'an ukian naa i'ati, "Kaikapa sha'atii tawuru'u Tominkaru paradan saada-kariwai kida kianuz. 'Zowii-karu nii wuru'u Tominkaru dyuudaniaz kazannaata'o nii papidanannaō, mazan idikinauda'u kamoo umawakan dauna'an ukakudan nii powaa iti, na'iki ukadishita-kida-kaō nii pabaaranaa iki. ⁴⁷ Marii pa'i kuwai kowaadapa-kaō u'uu ida'an ipai pidannaō ati, ipai imi'i baara an, marii ukowaada-kaō Jerusalem sannaō ati kiwiin. Kaikapa'o wuru'u kuwaiz: pidan tanawatinan an pa'oi'an ai, Tominkaru mainaabatan nii i'oi'an.' ⁴⁸ Ukau'an odyuudan ukakuwaapan ipai wuru dau'a'a utukapanii kidaz sha'apan o'ati. ⁴⁹ Na'iki odyuudan

nii unao ida'ati tawuru'u õdaru kowaadauzoniaz pataa'azon unao ati. Mazan una'a'a naa zii pa'i uzaudapa da'a'a Jerusalem ida'a, atii õdyuudan aokazi iki wuru'u õdaru dyuuda'azooniaz unyukunuu ma'ozaka-kinaa nii.”

Jesus na'aka-kaao aokazi iti

(Mark 16:19-20; Acts 1:9-11)

⁵⁰ Udauna'an Jesus na'akan naa ĩdyaun Jerusalem iki atii Bethany iti. Na'ia'a naa usawadan paka'u ĩ'idi'iti, na'iki utoriinpan Tominkaru ati, marii kizi utaan kaimana'o mashaapa-karu ĩnyukunuu iti. ⁵¹ Utoriinapa-kidan pu'u ĩdyaun, uru'u naa usawatina'akan, na'iki una'aka'aka-kaoa'a naa aokazi iti. ⁵² Sariapa ikodoru'ukan u'ati, ĩawun doko iti. Uruu idi tuukii ĩkonaukian, udauna'an ĩkiwa'akan naa konaukii Jerusalem iti. ⁵³ Aizii Jerusalem ia'a naa, ipai kamoo ĩmako'anpan Tominkaru Dapu iti, ĩtoriinpan na'iki ĩkonaukii-kidan Tominkaru.

John

Saadanii Kaimana'o Kuwai

Di'oraz kaarita daua'o

Di'ora'a kaarita John saadanii. Uruu Jesus tominapa-kidani, na'iki apostle kapam uruu. Karikaonan una'aazon Jesus dazaba'a umanawun kida'o aimakaan sha'apan dono. Panaadon aka aonaa Jesus taapadan ba'orainao patominapa-kidaniinao wa'atin patuma, mazan John utaapada pa'an umakon patuma.

John kakuwaapan dono pidannao dau'u ukainaabatan idyaun i'uu ida'an kida. Mazan ukakuwaapan dono padau'u, aonaa uaipan patukapa-kaao umanawunu'o nii. Uruu idi aonaa usaadan pa'uu ukakuwaapan dono padau'u, mazan udakotinan ba'oran tominapa-kida-kariwaiz, kii da'i. (Putukapa John 18:15 ida'a.) Panaadon udakotinan Jesus marainpaniaz patominapa-kidani, kii. (Putukapa John 13:21 ida'a.) Usaadan dono John kia'o pidan uu, ba'oran John daua'o wuru'u ukakuwaapanuz, Chikaawunuupauzo dau'ati'o wuru'u.

John saadan di'ora'a kaarita uaipan pidannao aitapan na'iki imishidan Jesus uruu Christ (Jewnao ati'oraz ukaunamunaatauzo-kaao), uruu Tominkaru Dani. Pidannao mishidan dono uruu, na'iki i'zaamatanan idi upidanannao nii, iikodan nii karikaonanuo kakupa-karu. (Putukapa John 20:31 ida'a.)

John kowaada Jesus karikaonanuo ukakupan. Amazada tominan ua'ii zii kakupa'ora'a naa uruu. (Putukapa John 1:1 ida'a.) Na'iki pabi'inaaka'o ida'an, Tominkaru kainaabatan wa'ati kanom wuru'u Jesus. (Putukapa John 14:9-11 ida'a.) Ukowaada kaimanaiman na'apam pidan mishidan, uikoda kizi karikaonanuo kakupa-karu. Na'iki ukowaada pidan mishida-kinna ni'o wuru'u Jesus sha'apatanuz iriba umanawun kida'o aimakaan. (Putukapa John 3:2 ida'a, na'iki John 10:38 ida'a.) Kaina'a Jesus daua'o ba'oran kaarita kida: Matthew, Mark na'iki Luke. Tuukii ikakuwaapan usha'apatani kida dau'u. Na'iki ikowaada na'apam utominapa-kidan pidannao mashaapa-karu dau'u Tominkaru ati. Mazan John, aonaa ukakuwaapan ipai Jesus sha'apatani dau'u. Ukowaada aona'oraz ba'oran kaarita kida kowaadan.

John kowaada iriba umanawun kida'o Jesus paradan na'iki usha'apatani kida, kainaabata'o uruu mishi'o Tominkaru dani, uruu kakupa-kinai, uruu dunapo, uruu mishi'o, uruu kanada'o, uruu wunu, uruu bread, uruu paoribai kadunaa, na'iki kaznizonao ka'uzatiki.

Kaarita buutinpan kida

Parada-karu tominan pidan nii 1:1-18

John Chikaawunuupauzo kakuwaapan Jesus dau'u 1:19-34

Jesus kakinaopan, na'iki usha'apatani kida daua'o 1:35—12:50

Jesus sha'apatani kida pazowii-kaao ua'ii 13:1—17:26

Jesus zaamata-kaao atii uzowii-kaao 18:1—19:42

Jesus kadishitan pamawaka-kizi iki, na'iki uaidinan pidannao ati 20:1-31

Jesus aidinan patominapa-kidaniinao ati Galilee Baara ii 21:1-25

Parada-karu Pidantinan

1 Amazada toma-kao ua'ii na'a'ora'a naa Parada-karu, uruu Tominkaru tuma'o, na'iki uruu Tominkaru. ²Uruu na'a'ora'a naa Tominkaru tuma amazada toma-kao ua'ii.

³Uruu ida'ana'o Tominkaru toman ipai aimakaan. Aonaa aimakaan tominan sha'apa'oram ida'an karikaonan, soo Uruu ida'an. ⁴Uruu ida'a kakupa-kinai, na'iki wuru'u kakupa-kinaiz uruu kanadapa'oraz pidannao ati. ⁵Kanada'o kanadapan maruta'o-karu'u, aonaa turuu maruta'o makadanuzu.

⁶Kaina'a'o da'i pidan, John kia'o u'uu, Tominkaru dyuudanii. ⁷Ukaawan ukakuwaapa'anan pidannao ati kanada'o dau'u, ukuwaa ida'an kizi ipai ĩabatan na'iki ĩmishidan kanada'o dau'u. ⁸Aonaa John mani wuru'u kanada'oraz, mazan ukaawan, ukakuwaapa'anan kanada'o dau'u. ⁹Wuru'u kanada'oraz, kaina'iki uwa'atipan imi'i baara ati, uruu pa'an kanadapa'oraz ipai pidannao.

¹⁰Kaawanka'o Parada-karu imi'i baara ati. Uruu ida'ana'o Tominkaru toman imi'i baara na'iki pidannao, mazan upu'u aonaa ĩaitapan kanom wuru uruuz. ¹¹Ukaawan pawii zi ida'ati'o padamata, mazan uiribannao, aonaa ĩnaubaan uruu. ¹²Mazan na'a'oram pidan nauba'o na'iki mishida'o uruu, utaapada ĩtominan Tominkaru dainao nii. ¹³Aonaa ĩtominan Tominkaru dainao nii koraidaonaa shakatan kawan, oo pidan aipan kawana'ati mani, soo Tominkaru aipan kawana'ati pa'an.

¹⁴Aizii wuru'u Parada-karuz, utominan pidan nii na'iki umashaapankan wabii an. Watukapa na'apam uruu mishi'o umanawunun. Usha'apanum kau'an bauda'apauzon Tominkaru dani wuru'u uruuz. Uruu ida'ana'o Tominkaru kainaabatan kaimanaiman pakamunanban na'iki uruu ida'ana'o mishi'o kuwai kainaabata-kao wa'ati.

¹⁵John kakuwaapan udau'an pidannao ati, ukian diiwa'o ida'an ĩ'ati: "Di'i naa tawuru'u ōkaunamunaataniaz: Kaini'iki'o nii uwa'atin ōdawu'ati, mazan uruu powa'a'o zii umanawunun ō'ai, usha'apanum kau'an uruu na'a'ora'a naa ōshakatan ua'ii, ōkii-kiziz."

¹⁶Ukamunanun idi manawun, powa'an kida usha'apatan kaiman kida'o aimakaan wa'ati. ¹⁷Tominkaru taa-kidan Moses ida'an pakakinaori; mazan utaan mishi'o kuwai na'iki utukapa-kidan pakamunanun Jesus Christ ida'an pa'an. ¹⁸Aonaa pidan tukapauzon Tominkaru. Soo Udani bauda'apauzoz, karikaonanu'oraz una'an Tominkaru tuma, uruu kaimanaiman ukainaabatan Tominkaru.

John Chikaawunuupauzo kowaadan kanom ni'o pakaawan

(*Matthew 3:1-12; Mark 1:1-8; Luke 3:1-18*)

¹⁹⁻²⁰Jewnao zowaunaanao Jerusalem iainaouz dyuudan faadaanao na'iki ĩminka'u Levitena[‡] pishaa'anan John kanom kaduz manawun wuru'u uruuz. Ukowaada ĩ'ati kaimanaiman, ipai kizi pidannao aitapan, "Ōgaru, aonaa Christ[¶] mani," ukian ĩ'ati.

²¹Aizii ĩkian u'ati, "Ukau'an kanom mooko pugaru? Elijah sha'a pugaru?"

[‡]**1:19-20** *Levitena*: Israel dani, Levi takaan-daunnao, kaminka'uupauzonao Tominkaru Dapu ii.

[¶]**1:19-20** *Christ*: Tominkaru dyuudaniaz papidanannao zannaa nii. Putukapa kaarita token ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii.

“Aonaa!” John kian ī'ati.

“Pugaru sha'a Prophet, tawuru'u kaawa'o ni'oraz?”[§] īkian u'ati.

“Aonaa,” ukian koshan ī'ati.

²² Uruu idi īkian u'ati, “Ukau'an kanom kaduz mooko manawun wuru'u pugaruz? Waaipan wakuwaa nii, wunao ati'o ni'i dyuudainaouz waunao. Pukowaada'aka'a naa kanom kaduz wuru'u pugaruz!”

²³ John kian ī'ati, “Ōgaru dau'ana'o tawuru'u prophet Isaiah saadauzonuz kaikapa'a:

‘Kaina'a'o pidan kadakoinpan diiwa mapidantaka'o amazada ii aka:

Usaaba'a naa dunapo Naobanai mako kizi nii.’”^{**}

²⁴ Phariseenao^{††} kapam wuru'u dyuuda-kariwai ipishaa'anan John. ²⁵ Uru'u naa īkian John ati, “Pukian pu'u aonaa Christ mani pugaru, aonaa Elijah mani, na'iki aonaa Tominkaru Prophetin mani, tawuru'u wazaudapaniaz, mazan kandii nii mooko puchikaawunuupan?”

²⁶ Aizii John kian ī'ati, “Ōgaru, ōchikaawunuupan wunu idi. Mazan kaina'a ubii'i ba'oran pidan, aona'o uaitapan kanom kaduz uruu. ²⁷ Uruu'o ni'i naa tukapa-kao umanawunu'o nii ōna'an pu'u zii. Ōgaru aonaa ōturuan ōbuzuutan udazkidi zunaa.”^{‡‡}

²⁸ John kakuwaapatinanuz kaikapa'a, Bethany ia'o, waoko ia'oraz Jordan Wa'o ai, uchikaawunuupauzo-kiziz.

So'ota'o pidannao oian

²⁹ Ba'oran kamoo John tukapan Jesus wa'atin pa'ida'ati, na'iki ukian pidannao ati: “Di'i naa wuru'u Tominkaru taaniaz Kaznizo-dani kawanu'o ni'oraz, so'ota'oraz pidannao oian! ³⁰ Uruu dau'ati'o tawuru'u ōkianuz, ‘Utukapa-kao ni'i naa umanawunu'o nii ōna'an pu'u zii, mazan uruu powa'a'o umanawunun ō'ai, usha'apanum kau'an uruu kiwiitapa'o ō'ai.’ ³¹ Ōgaru, aonaa ōaitapan kanom kaduz uruu, mazan ōchikaawunuupan wunu idi, Israelitena'o aitapa-kinaa ni'o kanom kaduz uruu.”

³² John kowaadan kaimanaiman patukapanii dau'u: “Ōtukapanii Kaimana'o Doronaa wa'atin aokazi iki orid kawan, na'iki upakotan uruu ida'a. ³³ Kiwiin zii, aonaa ōaitapan kanom kaduz uruu. Mazan dyuuda'oraz ōchikaawunuupan wunu idi kian ō'ati, ‘Putukapan an Kaimana'o Doronaa wa'atin doko iki na'iki umashaadinan dono pidan ida'a, uru'u naa wuru'u chikaawunuupa'o ni'oraz Kaimana'o Doronaa idi.’ ³⁴ Ōtukapan idi usha'apan na'apa, ukau'an, ōkian u'ati, Tominkaru Dani wuru'u di'orazu'u.”

§1:21 Deuteronomy 18:18-19

**1:23 Isaiah 40:5

††1:24 *Pharisee*: Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii.

‡‡1:27 Poitorui kaudin-kizi wuru'u ubuzuutanuz panaobanaa dazkidi zunaa.

Jesus ikodan kiwiini'o patominapa-kidaniinao

³⁵ Ba'oran kamoo na'ia'o koshan John na'iki na'ia'o utuma, dya'utam utominapa-kidaniinao. ³⁶ Utukapan Jesus dobatapan na'iki, ukian udau'an, "Di'i naa wuru'u Tominkaru taaniaz Kaznizo-dani kawanu'o ni'oraz!"

³⁷ Aizii dya'utamainouz John tominapa-kidaniinao, ĩabatanii uparadan na'apa, uru'u naa ĩda'anpa'akan Jesus. ³⁸ Jesus awunuukan powaa iti, utukapa ĩwa'atin padawu'ati. Uru'u naa upishaan ĩdyaun, "Kanom udawatapan?"

Īkian u'ati, "Tiichaa. Na'ia'o dii pumashaadinpan?"

³⁹ "Uwa'ati, utukapa kizi," ukian ĩ'ati. Uru'u naa ĩmakon utuma na'iki ĩtukapa na'iam umashaadinpan, (4 o'clock wachuupunin wuru'u) uruu na'ia'a naa ĩchuupu-dinan utuma.

⁴⁰ Aizii wuru'u da'anpa'akainaouz Jesus, paabatan dauna'an John paradan, bauda'apa'o uu Andrew, uruu Simon Peter inawuzu. ⁴¹ Kiwiin zii chaapi'iki, Andrew tukapan pa'inawuzu Simon na'iki ukakuwaapan u'ati, "Waikoda'a naa Messiah!" ukian. (Messiah, kii-karu Christ kia'o kapam wuru'u.)^f ⁴² Uru'u naa una'akan Simon, Jesus di'iti.

Jesus awunuupan u'idi'iti, ukian u'ati, "Pugaru Simon, John dani. Aizii pu'uu Cephas kia'o nii." (Peter kia'o kapam wuru'u, na'iki kuba kia'o wuru'u.)

Jesus dapadan Philip na'iki Nathanael

⁴³ Ba'oran chaapi'iki Jesus di'tinpan umako'ozon Galilee Baara iti. Uikodapan Philip na'iki ukian u'ati, "Puwa'ati otuma, putominapa kizi." ⁴⁴ (Philip, uruu Bethsaida san, na'ia'o Andrew na'iki Peter mashaapan kapam.)

⁴⁵ Uruu dauna'an Philip ikodan Nathanael na'iki ukian u'ati, "Waikoda'a naa tawuru'u Moses na'iki prophetnao saadauzoniaz Kakinaorii Kaaritannaa ida'au udau'an. Uruu Jesus, Joseph dani, Nazareth sanaz."

⁴⁶ "Nazareth san!" Nathanael kian, "Na'apa di'i naa aimaakan kaimana'o sha'apan uruu wiizai di'iki pa'an?"

"Puwa'ati putukapa kizi," Philip kian u'ati.

⁴⁷ Aizii Jesus tukapan Nathanael wa'atin pa'ida'ati, sariapa ukian udau'an, "Arawu'u mishi'o Israelite, aonaa na'itim umariidinan."

⁴⁸ Nathanael pishaan uruu, "Na'apa dii puaitapan odau'an?"

Jesus kian u'ati, "Philip dapadan ua'ii pugaru, otukapanii pugaru paoribai fig waranu ii."

⁴⁹ "Tiichaa," Nathanael kian u'ati, "Pugaru Tominkaru Dani! Pugaru King Israelitena'o ati."

⁵⁰ Jesus kian u'ati, "Ōkowaadan idi'o pu'ati, 'Ōtukapan pugaru paoribai fig waranu ii,' uruu idi'o pumishida'akan? Putukapan nii zii umanawun kida'o aimaakan sha'apan wuru aia'a!" ⁵¹ Na'iki ukian ĩ'ati, "Mishi'o kaiwuru'u ōkianuz: Utukapan nii aokazi da'atinan, na'iki Tominkaru angelinnao mako'anpan doko iti, na'iki ĩwa'ati'anpan apowa ati Daonaiora Aokazi Iki'o ida'an!"

^f1:41 Hebrew paradan ida'an udakota-ka'o Messiah kii, na'iki Greek paradan ida'an udakota-ka'o Christ kii.

Jesus pana'adan wunu wine nii

2 Dya'utam kamoo dauna'an kaina'a mazidainao aroopa'azon Cana ii, Galilee Baara ia'oraz donoi. Jesus daro na'ia'o oroo. ² Jesus na'iki utominapa-kidaniinao, na'iti'o idapada-ka'o kapam. ³ Aizii riwunii wine ipain idi'i naa, sariapa Jesus daro kian u'ati, "Ipai'i naa iriwun."

⁴ "Kanom nii punyukunuupa'azon o'garu?" Jesus kian o'ati. "Aonaa zii amazada kaawan osha'apata-kinaa nii aimaakan."

⁵ Sariapa udaro kian na'ia'o poitoruinao ati, "Usha'apata pa'i na'apam dono ukian u'ati!"

⁶ Na'ii kaina'a 6 dowada kida, kuba idi'o itoma-ka'o. Uruu kaduz dowada kida Jewnao kaiwauzonii wunu kinnaa nii pachikain-kinaa nii, ichoochin kakinaorinaa kawana'ati. Uwazoo kida tuubarun 20 oo 30 gallon kida. ⁷ Jesus kian naa poitoruinao ati, "Upaidada wuru'u dowada kidaz wunu idi." Uru'u naa ikapowan wunu na'iki ikawazootan naa dowada kida atii ipaidan. ⁸ Udauna'an Jesus kian i'ati, "Aizii ukapota'a naa dowada wazoo, utaa kizi kazowautapa'o aroapa-karu atiz." Uru'u naa ina'akan u'idi'iti wuru'u wunuz, ⁹ pana'adina'aka'oraz naa wine nii, na'iki uru'u naa utiwaanuz. Mazan aonaa uaitapan na'iki'oram ukaawa-kida-ka'o. (Soo poitoruinao kapotainaouz wunu, itaitapa pa'an.) Sariapa udapadan wuru'u mazida'oraz ¹⁰ na'iki ukian u'ati, "Kiwiini'o padamata kaimana'oraz wine maokodauzo-ka'o. Aizii morowautapainao tuzan dono'o naa kaimanaiman, udauna'an zii turuu sha'apa'oram karikaonan wine maokoda-ka'o. Mazan pugaru pakawan zii putaapan wuru'u kaimana'oraz wine, atii kai!"

¹¹ Cana ia'o wuru'u kiwiini'oraz Jesus sha'apatan umanawunu'o aimaakan. Na'ii uaida-kidan na'apam paugaru umanawunun. Uruu idi kaimanaimana'a naa utominapa-kidaniinao mishidapan uruu.

¹² Uruu dauna'an umakon naa donoi Capernaum iti padaro na'iki pa'inawuzunao tuma, na'iki patominapa-kidaniinao tuma kapam. Mazan aonaa ina'ian kotua'iki.

Jesus kodita-kidan Tominkaru Dapu iki puraataapainao

(*Matthew 21:12-13; Mark 11:15-17; Luke 19:45-46*)

¹³ Aizii maonapa'a naa Passover Kamoon sakadinan, uru'u naa Jesus makon Jerusalem iti. ¹⁴ Uikoda Tominkaru Dapu ii, selliipainao tapi'iza, kaznizo, na'iki wakokoonao. Uikoda kapam na'ii pidannao shakataaka-kidauzo puraata.

¹⁵ Uzaamata'akan do'ooribai paba'izin nii, uru'u naa uwaatan Tominkaru Dapu iki ipai i'uzanao, kaznizonao na'iki tapi'izanao. Aizii shakataaka-kidauzonao puraatan miisan^{§§} kida, udorau-kida'akan, ipuraatan zokota'akan kida'a naa ubaara'a kida'o. ¹⁶ Jesus kian selliipainao ati wakokoonao, "Ukodita-kida wuru kida'a di'ik-i'i! Aonaa turuu utaapan o'daru dapu puraataapa-kizai nii." ¹⁷ Sariapa utominapa-kidaniinao nyukunuuan Tominkaru Paradan saada-kariwaiz kian, "Tuukii manawun okaziwadapan onyukunuu, omarainpan idi pudapu."*

§§2:15 *miisa*: English ida'an, table.

*2:17 Psalm 69:9

¹⁸ Jewnao zowaunaanao kian u'ati, “Turuu mooko pusha'apatan waawun za'a umanawunu'o aimakaan, wamishida-kinaa nii Tominkaru aipan ati'o wuru'u pusha'apatanuz aimakaan kaikapa'a?”

¹⁹ Jesus kian i'ati, “Umainaabata wuru'u Tominkaru Dapuz, na'iki idikinauda'u kamoo ida'a òkadishita-kidan nii powaa itiz.”

²⁰ Aizii ikian u'ati, “Di'ora'a Tominkaru Dapu 46 wunu utomapa-ka'o. Aizii turuu mooko puzauda-kidan pukadishita-kida'akanuzu idikinauda'u kamoo ida'a?”

²¹ Mazan Tominkaru Dapu Jesus kianuz, pananaa dau'ati'o wuru'u.

²² Tominkaru kadishita-kidan dauna'an Jesus mawaka-karu di'iki, utominapakidaniinao nyukunuitapan wuru'u uparadanuz. Ìmishida wuru'u saada-kariwaiz kida Tominkaru Paradan, na'iki ìmishida Jesus paradan kapam.

²³ Una'ian pu'u Jerusalem ii Passover Kamoon dono, iriba pidannao mishidan uruu itupakan idi usha'apaapan umanawun kida'o aimakaan. ²⁴ Mazan Jesus aita-pan idi ipai pidan kaduz, aonaa ukainaabatan kaimanaiman i'ati. ²⁵ Aonaa kanom nii uaipan pidan kakuwaapan pa'ati pamin-pidanan dau'u, usha'apanum kau'an uaitapanii ipai pidan nyukunuu.

Jesus ikodaakan Nicodemus tuma

3 Kaina'a pidan, Nicodemus kia'o da'i u'uu, kazowautapa'o Jewnao, na'iki Phariseena tonaazinaa di'iti'o uzaamatinpan. ² Ukaawan aiwaka'an Jesus ida'ati na'iki ukian u'ati, “Tiichaa, waaitapa Tominkaru di'iki'o pukaawan putominapakida'anan waunao. Usha'apanum kau'an aonaa kanom ka'iitan pasha'apatan umanawun kida'o aimakaan wuru'u pusha'apaapaniaz, soo Tominkaru kaina'an dono utuma.”

³ Jesus kian u'ati, “Mishi'o kaiwuru'u òkianuz: Aonaa turuu pidan tukapan Tominkaru Naobanai-tinapa-kizi, soo ushakatan an koshan.”

⁴ Nicodemus kian u'ati, “Na'apa dii mooko pidan tunarunao shakatan koshan? Aonaa turuu umorotan padaro toba nazo iti ushakata kizi itamau!”

⁵ Jesus kian u'ati, “Mishi'o kaiwuru'u òkianuz: Aonaa turuu pidan morotan Tominkaru Naobanai-tinapa-kizi iti, soo ushakatan an wunu ida'an na'iki Doronai ida'an. ⁶ Padaronao di'iki'o pidan shakatan pananaa zo'o, mazan Doronai ida'ana'o pidan shakatan padorona ia'o. ⁷ Aonaa pumaaitapaka'ana'a kaiwuru'u, 'Unao shakata pa'i powa'a koshan,' òkianuz pu'ati. ⁸ Awaru makon pamako'ozoo-kizi iti. Puabata mishi uwa'idan, mazan aonaa puaitapan na'iki'oram uwa'atin oo na'iti'oram umakon. Na'apa'o kapam wuru'u pidan Kaimana'o Doronaa di'iki'oraz ushakatan.”

⁹ Nicodemus pishaan Jesus, ukian, “Na'apa dii mooko turuu na'apa kida'o aimakaan sha'apan?”

¹⁰ Jesus kian u'ati, “Pugaru aitapa-kariwai putiichaa-tinpan Israelitena'o ati, mazan na'apa dii pumaaitapakan na'apa kida'o aimakaan? ¹¹ Mishi'o kaiwuru'u òkianuz: Waparadan waaitapanii dau'o, na'iki wakowaadan watukapanii dau'o, mazan upu'u aonaa pumishida'azon wakuwaa. ¹² Òkowaadan pu'ati imi'i baara'a'o aimakaan kida sha'apan dau'u, mazan aonaa pumishidan. Na'apam nii mooko pumishidan ògaru, òkowaadan an pu'ati aokazi ii kida'o aimakaan dau'u? ¹³ Aonaa kanom makouzon aokazi iti, soo Daonaiora Aokazi Iki'o, uruu wa'ati'oraz aokazi iki.

¹⁴“Kotua'a naa mapidantaka'o amazada di'ii, Moses sawatauzon tooro muna'a kowazaz toma-kariwai chipirari idi.† Na'apa'o nii manawun Daonaiora Aokazi Iki'o sawata-ka'o. ¹⁵Ukau'an, na'ia'oram pidan mishidan dono uruu, mishi'o nii uikodan karikaonanu'o kakupa-karu.

¹⁶“Tominkaru marainpan idi manawun pidannao, utaa paudani bauda'apauzon. Ukau'an na'ia'oram pidan mishidan dono uruu, aona'o nii umawakauzon, mazan uikodan nii karikaonanu'o kakupa-karu. ¹⁷Tominkaru dyuudan pauDani imi'i baara ati, aonaa pataka'uta'o ni'o mani pidannao pa'oi'an dikan ii, mazan ikazannaatin-kinaa ni'o pa'an.

¹⁸“Aona'o nii Tominkaru pataka'utan mishidainaouz uDani. Soo upataka'utan nii wunao pa'ana'a, aona'oraz imishidan ubauda'apauzon udani. ¹⁹Kaikapa'o wuru'u, Tominkaru dakota-kinaaz pidannao oia'o nii: Kaawa'ora'a naa kanada'o imi'i baara ati, mazan pidannao tuukii imarainpan maruta'o wuru aia'a kanada'oraz, Tominkaru di'iki'oraz ukaawan. Isha'apaapan idi soo oia'o pa'idiwaru. ²⁰Pidan sha'apaapa'o oia'o aimakaan kida, aonaa unaudapan kanada'o na'iki aona'o nii uwa'atin kanada'o ida'ati. Usha'apanum kau'an na'apa'o pidan aonaa uaipan pa'oi'an kida kainaabata-ka'o. ²¹Mazan pidan mishi'o umashaapan Tominkaru ati, utaapada pa'an kanada'o kanadapan paugaru, kanada'o kainaabata kizi wuru'u usha'apaapanuz aimakaan kida uizo'atin idi'o pa'an Tominkaru.”

John Chikaawunuupauzo kakuwaapan Jesus dau'u

²²Uruu dauna'an, Jesus makon Judea Baara iti patominapa-kidaniinao tuma. Tomunu'iki una'ian ituma, na'iki na'ii uchikaawunuu-kida'akan pidannao. ²³John chikaawunuupa'o kapam pidannao Aenon ii maonapa Salim iti, wunu baoko tubarun idi kida na'ii. Pidannao kaawa-kaawan kida ichikaawunuina'anan na'ati. ²⁴(Uruu sha'apan John taraa-ka'o ua'ia'o zii.)

²⁵John tominapa-kidani bii ikiinao kashadaakapan ba'oran Jew tuma chikainkaru dau'an choochi kakinaopan kawana'ati'oraz. ²⁶Aizii ikaawan naa John di'iti, ikian u'ati, “Tiichaa, puaitapa tawuru'u pidan putuma'oraz Jordan baza ii, tawuru'u pukowaadapaniaz pidannao ati? Mazan aizii kaina'a'a naa uchikaawunuupa-kidan pidannao, na'iki iriba, iriba pidannao makon u'idi'iti!”

²⁷John kian i'ati, “Aonaa kanom ka'iitan pasha'apatan aimakaan paaipan ati, soo Tominkaru dyuudan an uruu. ²⁸Unao abata sha'atii tawuru'u okianuz, ‘Ogaru aonaa Christ‡ mani, ogaru dyuuda-kariwai karikaonan uruu ua'ati.’ ²⁹Mazidakizai ii, mazida'akaiba pa'an mako'oraz pamin-mazidan tuma. Mazan upu'u zii mazida'aka'o paonaru konaukian uabatan idi mazida'o imodapan, ukonaukian idi paudaiaro dau'an. Na'apa'o manawun wuru'u okonaukianuz, na'iki aizii oturu-uda okonaukian. ³⁰Uruu mishi'o ni'i naa umanawun-dinan, mazan ogaru, owu-tapaanan naa wuru'u.”

†3:14 Numbers 21:4-9

‡3:28 Christ: wuru'u Tominkaru dyuudaniaz papidanannao zannaa nii. Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii.

Kanom nii Tominkaru dyuudan paudani

³¹ Kaawa'oraz doko iki uruu umanawunu'o ipai pidan ai. Aizii wuru'u imi'i baara'a'oraz, uruu imi'i baara san, na'iki ukakuwaapan imi'i baara'a'o dau'u. Wuru'u kaawa'oraz aokazi iki, ³² ukakuwaapan patukapanii na'iki paabatapanii dau'u aokazi ii, mazan aonaa pidan mishidan zoobaba ukuwaa. ³³ Kanom mishidan an ukuwaa, na'apa'o ida'an ukainaabatan Tominkaru kuwaa mishiin. ³⁴ Wuru'u Tominkaru dyuudaniaz, ukowaada Tominkaru paradan, usha'apanum kau'an kaimanaimana'o Tominkaru taan u'ati Kaimana'o Doronaa. ³⁵ WaDaru Tominkaru marainapanii pauDani, na'iki utaa ipai daunuuda'u aimaakan uka'u iti. ³⁶ Pidan mishida'o uDani, kaina'a'o karikaonanu'o kakupa-karu u'ida'a. Aizii pidan aona'oraz umishidan uDani, aonaa na'apainim nii uikodan karikaonanu'o kakupa-karu, mazan karikaonanu'o nii ubaiatan Tominkaru to'oran.

Jesus paradinan Samaria sanaaba tuma

4 Phariseenao abata'a naa kuwai Jesus zaamatan-kidan daua'o pidannao pa'ida'ati, na'iki uchikaawunuuan iriba pidannao, powa'a zii iiriban John di'iti'o zaamatan ai. ² (Jesus mishi aonaa uchikaawunuupan padamata, soo utominapa-kidaniinao.) ³ Aizii Jesus abatan idi na'apam pidannao kakuwaapan padau'u, uruu naa ukiwan Judea Baara iki, Galilee Baara iti. ⁴ Umakopan pu'u na'iti, Samaria Baara ana'o nii udobatan.

⁵ Aizii udobatapan pu'u Samaria Baara an, ukaawan donoi iti, Sychar kia'o u'uu. Maonapa'o na'ii Jacob taazonii zakapu paudani Joseph ati. ⁶ Na'ia'o Jacob kichada-kidauzon pakapoo-kizi nii.

Sakitapa kamoo, Jesus mizainan naa kowas pachi'ikapa-kinaa. Usakanatan maonapa kapoo-kizai ii. ⁷⁻⁸ Utominapa-kidaniinao mako aka donoi iti itoria'ana'akan wanyukunui. Upu'a'a naa Samaria sanaaba wa'atin okapowa'anan na'ati kapoo-kizai ida'ati.

“Otuzazoo wunu,” Jesus kian o'ati.

⁹ “Pugaru Jew, aizii ogaru Samaria sanaaba, mazan kandii nii pupishaan wunu o'ai?” okian u'ati. (Ona'apan u'ati, usha'apanum kau'an aona'o turuu Jewnao kaiwaan aimaakan Samaria Baara sannao kaiwaanii.)^f

¹⁰ Jesus kian o'ati, “Puaitapan an mani kanom Tominkaru taa'azoonii, na'iki kanom wuru'u pishaa'oraz pugaru wunu dau'ati, pupishaa mani uruu padamata na'iki utaa mani pu'ati wunu kakupa-kinai, aona'o umaarauzon pa'an.”

¹¹ Okian u'ati, “Aonaa kanom ida'an mazan pukapotan wunu, usha'apanum kau'an kapoo-kizai ida'a munapo wunu. Na'ikim nii pu'itiiman puikodan wunu aona'o umaarauzon?” ¹² Wadokozu-daun Jacob kichadani wuru'u wakapoo-kizi ni'oraz. Uruu, udainao na'iki i'uzanao, na'iki'o ituzan wunu kapam. Powa'a'o zii mooko pugaru umanawunun Jacob ai?”

¹³ Jesus kian, “Pidan tuza'o wunu di'ora'a kapoo-kizai di'iki'i, maaradako'o nii uruu koshan; ¹⁴ mazan pidan tuza'o pa'an o'taan ni'oraz wunu, aonaa na'apainim

^f4:9 Samaria Baara sannao: inao kaduz pidannao, aonaa inaudapaakan Jewnao tuma.

nii umaaradakouzon. Ōtaan ni'oraz wunu, una'an ni'i naa u'ida'a, ikoda'o nii wunu ma'ozaka'oraz ununudapan, taa'o ni'oraz karikaonanu'o kakupa-karu."

¹⁵ Aizii okian u'ati, "Aushaa putaa mooko uruu wunu ō'ati, aonaa kizi ōmaarakouzon, na'iki aonaa kizi ōkapowa'anan powa'a da'ati'i."

¹⁶ Jesus kian o'ati, "Pudapadanaka pudaiaru na'iki puwa'ati utuma da'ati'i."

¹⁷ "Aona'o mazan ōkaudaiarun," okian u'ati.

Jesus kian o'ati, "Mishi'o kaiwuru'u, 'aona'o ōkaudaiarun,' pukianuz. ¹⁸ Pugaru, baka'iau'ora'a naa pumazidan. Aizii kai'oraz pumin-mashaapan, aonaa mishi pudaiaru mani uruu, ukau'an mishi'o kaiwuru'u puparadanuz."

¹⁹ Okian u'ati, "Aizii ōaitapa! Pugaru Tominkaru prophetin! ²⁰ Waunao Samaria Baara sannao dokoza-daunnao, di'ora'a midukuo ida'a'o ĩaida-kidauzon pataapan Tominkaru umanawunu'o nii. Mazan unao Jewnao kian, Jerusalem ii pa'an Tominkaru aipan pidannao aida-kidan ĩtaapan uruu umanawunu'o nii."

²¹ Aizii Jesus kian o'ati, "Pumishida ōparadan, kaina'iki kamoo wa'atin, uruu dono aona'o nii pidannao nyukunuitapan di'ora'a midukuo oo Jerusalem, ĩaida-kida'azon an pataapan Tominkaru umanawunu'o nii. ²² Unao Samaria Baara sannao, aonaa uaitapan kaimanaiman kanom wuru'u utaapaniaz umanawunu'o nii; wau-nao Jewnao, waaitapa pa'an kanom wuru'u wataapaniaz umanawunu'o nii. Usha'apanum kau'an Jewnao ati'o wuru'u pidan kazannaatin-kinaa kainaabata-kaoz. ²³ Mazan kaina'iki pa'ina'o kamoo wa'atin, aizii uruu kamo'o naa wuru'u kaawa'oraz! Uruu dono, pidannao mishi'oraz manawun ĩtaapan Tominkaru umanawunu'o nii, ĩtaainan nii u'ati padoronaa ii, na'iki mishi'o ida'ana'o nii. Na'apainao wuru'u Tominkaru apaniaz papidanannao nii. ²⁴ Tominkaru uruu Doronai. Pidan taapa'oraz uruu umanawunu'o nii, marii utukapa-kidanuz Tominkaru ati, pataainan ida'an padoronaa ii na'iki mishi'o ida'an."

²⁵ Aizii Samaria sanaaba kian Jesus ati, "Ōaitapanii kaina'iki Messiah wa'atin. (Christ^s kia'o kapam wuru'u.) Ukaawan dono, ukainaabatan nii ipai aimakaan wa'ati."

²⁶ Udauna'an Jesus kian, "Ōgaru uruu. Uruu paradina'oraz pu'ati."

²⁷ Upu'a'a naa Jesus tominapa-kidaniinao kaawa'akan donoi iki; tuukii ĩdi'itipan ĩtukapan idi ukadakotinan zunaaba tuma. Mazan aonaa na'ia'oram kian o'ati, "Kanom puaipan u'ai?" oo "Kandii ni'o pukadakotinan otuma?" aonaa ukian u'ati.

²⁸ Uru'u naa owa'aka'akan pawunun kinnaa, okiwa'akan naa donoi iti. Na'ia'a naa okakuwaapan pidannao ati. ²⁹ "Aushaa uwa'ati, utukapanaka pidan kaidi'ia'a, ukowaada'aka ō'ati ipai ōsha'apatauzonii kida. Uru'u naa sha'a Christ?" okian. ³⁰ Uru'u naa pidannao makon donoi iki, ĩtukapa'anan Jesus.

³¹ Upu'u Jesus tominapa-kidaniinao dapadautan uruu, "Tiichaa, puaroopa'a naa zii!" ĩkian.

³² Mazan Jesus kian ĩ'ati, "Ōgaru kaina'a wanyukunui ōnikan ni'o, aona'oraz unao aitaapan udau'u."

³³ Uruu idi utominapa-kidaniinao pishautaakan, "Pidan na'akani'i naa sha'a uwanyukunuu nii?" ĩkian.

§4:25 *Christ*: wuru'u Tominkaru dyuudaniaz papidanannao zannaa nii. Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinoo di'ii.

³⁴ Jesus kian i'ati, "Ōwanyukunuu pa'an wuru'u ōsha'apatanuz dyuuda'o ōgaru aiapanii ōsha'apatan, atii ōipaiianuzu. ³⁵ Karikaonan da'i puabatan pidan kian: 'Kaina'iki 4 kauzu, udauna'an paoribai aka karaoda-ka'o.' Mazan ōkian u'ati, uawunuapa kaimanaiman zakapu kawana'ati kida. Dyuuu'a naa paoribai aka, turua'a naa ukaroda-ka'o! ³⁶ Aizii wuru'u karaodapainauz kawinipinaata-ka'o'a naa i'dyaun. Īkaraodapaniinao baokopata-ka'o karikaonanuo'o kakupa-karu di'iti. Paowa'oraz paoribai uuda, na'iki karaoda'oraz paoribai aka baokopa'o nii ikonaukian.

³⁷ "Mishi'o wuru'u kiauzo-karuz kaikapa'a: 'Bauda'apa'o pidan paowan, ba'oran pidan karaodan.' ³⁸ Ōdyuudan ukaroadapa'anan paoribai aka zakapu kawana'ati, aonaa ukauudinauzon na'ii padamata; ba'orainao kowas baiaapanii unao ua'ii dadara'o kaudin-kizai, aizii unaou'u naa naubaapa i'kaudin-kizi."

³⁹ Iriba Samaria Baara sannao, mashaapainauz donoi ii mishidan Jesus, zunaaba kian idi, "Ukowaada ō'ati ipai aimakaan ōsha'apatauzonii."

⁴⁰ Aizii Samaria Baara sannao kaawainauz u'ida'ati, ipishaan uruu tuukii, "Waaipan puna'a'akan watuma," ikian u'ati. Uruu idi dya'utam kamoo Jesus na'ia'akan i'tuma.

⁴¹ Iriba baokoinao mishidan i'abatan idi Jesus kuwaa, ⁴² na'iki ikian zunaaba ati, "Aizii wamishida, aonaa pukowaadan idi mani wa'ati, mazan waabatan idi sariapa uruu di'iki. Aizii waaitapa uruu mishi wuru'u kazannaata'o ni'oraz ipai pidannao."

Jesus kakudan naobanai dani munapo'o pa'ai

⁴³ Una'ia'akan dauna'an dya'utam kamoo, uru'u naa Jesus dobatan Galilee Baara iti. ⁴⁴ Jesus kian: "Tominkaru prophetin, aonaa utaapauzo-ka'o umanawunu'o nii pawii zi ii." ⁴⁵ Galilee Baara iki'o pidannao, makonka'o Passover Kamoon dau'ati Jerusalem ii, ipai itupakan Jesus sha'apatanii kida baokopainapa-karu dono na'ii. Ukau'an, Jesus kaawan dono Galilee Baara iti, konaukii pidannao dapaapan uruu.

⁴⁶ Jesus kaawan naa koshan donoi Cana ati, Galilee Baara ia'oraz, (na'ia'o tawuru'u upana'adan wunu wine nii, kiwiini'o dono.)

Aizii uruu dono Capernaum ii, kaina'a'o wiizai zowaunaa karina'o udani daonaiora. ⁴⁷ Uabatan idi kaina'a Jesus kaawan Judea Baara iki Galilee ati, uru'u naa umakon Jesus di'iti. Tuukia'o ida'an upishaan Jesus, "Pumako ōtuma Capernaum iti pukakuda kizi ōdani; maonapa'ora'a naa umawakan kowas kaiwuru'u!"

⁴⁸ Jesus kian u'ati, "Aonaan an unao tukapan umanawun kida'o aimakaan sha'apata-ka'o, aona'o nii umishidan."

⁴⁹ Aizii pidan karina'oraz udani kian Jesus ati, "Puwa'ati kadiman ōtuma Naobanai, mawaka'o ni'i naa ōdani."

⁵⁰ Jesus kian u'ati, "Pukiwa'a naa powaa iti, kakuda'a naa pudani!" Umishida Jesus paradan, uruu idi ukiwa'akan naa powaa iti. ⁵¹ Dunapo ii zii upoiturunao ikodapan uruu. Īkian u'ati, "Kakuda'aka'a naa pudani."

⁵² Uru'u naa upishaan i'dyaun, "Na'iam dii kamoo ukakudan?" "Munumun, masakauda'u kamoo daawadatan, uruu umada wadidin," ikian u'ati. ⁵³ Udaru aitapa na'a'o kamoo wuru'u, "Kakuda'a naa pudani!" Jesus kianuz u'ati. Ukau'an tuukii umishidan Jesus, na'iki baokopa udapu aino pidannao mishidan kapam.

⁵⁴ Uruu itamautannaa Jesus sha'apatan umanawunu'o aimakaan, pakaawan dono Galilee Baara ati koshan, Judea Baara iki.

Jesus kakudan karinaapa'o pidan wunu baoko danoma ii

5 Udauna'an Jesus makon Jerusalem iti Jewnao baokopainpauzon kamoo dau'ati. ² Jerusalem awauribanaa ida'a, kaina'a paniinom, Kaznizo Paniinomizinaa kia'o udakota-ka. Maonapa udazaba'a kaina'a wunu baoko, Bethzatha kia'o udakota-ka. Jewnao paradan ida'an. Maonapa wunu baoko danoma an, kaina'a baka'iauda'u kabaun dikin-dinapa-kizai kida. ³ Aizii dikin-dinapa-kizai kida nazo ii, kaina'a iriba karinainao washatinpan kida, ishaawunnao na'iki pabi'inaaka machi'ika-kainao kaduz kida. [Ipai idyaun izaudapan wunu koboinan. ⁴ Panaadon kida'o da'i angel kaawauzon, na'iki ukoboan nii wuru'u wunuz. Karinaa-ziiwa kiwiini'o udamotinan ubaoko iti, ukoboo-ka. dauna'an aka, uruu kakuda'o nii sha'apa'oram karikaonan parinaa ai.]*

⁵ Kaina'a karinaapa'o pidan na'ii kapati'ora'a naa, ubaiatinan 38 wunu. ⁶ Jesus tukapan uruu, uaitapa kotua'ora'a naa ukarinaapan. Jesus kian u'ati, "Puaiapa pukakudan?"

⁷ Karinaapa'o kian u'ati, "Aonaa pidan kaminka'uta'o nii õgaru, õkaawa kizi wunu baoko iti ukoboo-ka. dono. Õtiwaina'akan dono'o naa õmakon na'iti, ba'oran pidan kaawa'aka'a naa kiwiin õ'ai."

⁸ Sariapa Jesus kian u'ati, "Aushaa, pukadishita! Pumako'o naa, puna'aka'a naa puwashatinapa-kizi." ⁹ Sariapa uma'ozaka'akan. Ukadishita'akan, uzaamata'akan pawashatinapa-kizi, na'iki uchi'ika'akan naa.

Aizii uruu dono, Sookapa-karu Kamoon wuru'u. ¹⁰ Uruu idi Jewnao zowaunaanao kian pidan kakuda-kariwai ati, "Aizii Sookapa-karu Kamoon. Pudikintapan wakak-inaorinaa wuru'u puna'akanuz puwashatinapa-kizi."

¹¹ Mazan ukian i'ati, "Pidan kakuda'oraz õgaru, ukian õ'ati, 'Pumako, puna'aka'a naa puwashatinapa-kizi.'"

¹² Na'iki ipishaan uruu, "Kanom mooko wuru'u dyuuda'oraz pumakon na'iki puna'akan puwashatinapa-kizi?"

¹³ Mazan aonaa uaitapan kanom wuru'u kakuda'oraz paugaru, usha'apanum kau'an iriba'o pidanna. uruu dono na'ii, na'iki kadiman kapam Jesus mako'okan ibii an.

¹⁴ Uruu dauna'an, Jesus ikodan naa uruu Tominkaru Dapu ii. Ukian u'ati, "Pua-bata, aizii ma'ozaka'a naa pugaru; ukau'an marina'a naa oia'o, panaadon kasha'ora'o aimakaan sha'apan powa'a zii pu'ati."

¹⁵ Uru'u naa umako'okan, ukakuwaapa'ana'akan naa Jewnao zowaunaanao ati. Ukian i'ati, "Jesus karikaonan tawuru'u kakuda'oraz õgaru."

¹⁶ Jesus sha'apatan idi na'apa'o aimakaan Sookapa-karu Kamoon dono, uruu dikin ii Jewnao dadaradan naa amazada u'ati. ¹⁷ Uruu idi Jesus kian i'ati, "Õdaru, ipai kamoo ukaminka'uupan pidanna. Õgaru na'apa'o kapam uruu kawan."

Jesus mishi'o Tominkaru Dani

¹⁸ Jesus kian dikin ii na'apa, powa'a zii Jewnao zowaunaanao dawatan na'a-pam pazowii-kida-kinnaa nii uruu. Aonaa soo uwazootapan idi mani isookapauzon

**5:4 Kiwiini'o saada-kariwai ida'a, aonaa di'oraz saadinpanu'u.

kamoon kakinaorinaa, mazan udakotan idi kapam Tominkaru paDaru nii, uruu ida'an upatumaakadinan Tominkaru tuma.

¹⁹ Uruu idi Jesus kian i'ati, "Mishi'o kaiwuru'u ökianuz, aonaa Tominkaru Dani sha'apatan aimaakan paaipan ati, soo usha'apata patukapanii paDaru sha'apatan. Kanom uDaru sha'apatanii, na'apa kapam uDani sha'apatan. ²⁰ ÖDaru marainapanii pauDani na'iki utukapa-kida u'ati ipai pasha'apaapanii. Na'iki utukapa-kidan nii u'ati aimaakan powa'a'o zii umanawunun kida, unao di'itinapa-kinaa nii. ²¹ Na'apa öDaru kadishita-kidan kawan mawakainao na'iki utaan kakupa-karu i'ati, na'apa'o manawun uDani taan kakupa-karu na'ia'oram ati utaa'azon. ²² ÖDaru, aonaa ukabootan pidan oia'o di'iti oo kaimana'o di'iti. PauDani ati pa'an utaan ipai wuru'u na'apa'oraz sha'apatin-karu, ²³ ipai kizi pidannao taapan uDani umanawunu'o nii, na'apa itaapan kawan uDaru. Mazan pidannao aona'oraz itaapan Tominkaru Dani umanawunu'o nii, na'apa kapam aonaa itaapan mani uDaru umanawunu'o nii wuru'u, dyuuda'oraz uruu.

²⁴ "Mishi'o kaiwuru'u ökianuz u'ati: Pidan abata'o na'iki izo'ati'o ökuwaa, na'iki mishida'o dyuuda'oraz ögaru, kaina'a'ora'a naa karikaonanu'o kakupa-karu u'ida'a wuru'u. Aona'o nii upataka'uta-ka'o pa'orian dikin ii. Aonaa powa'a mawakapa-karu di'itanpu'ora'a naa mani uruu, mazan kaina'a'ora'a naa uruu ida'a karikaonanu'o kakupa-karu. ²⁵ Mishi'o kaiwuru'u ökianuz u'ati: Kaina'iki kamoo wa'atin, aizii uru'u naa wuru'u kaawa'oraz. Uruu dono'o ni'i naa mawakainao abatan Tominkaru Dani paradan. Pidan abata'o na'iki izo'ati'o Ukuwaa uruu kakupa'o nii. ²⁶ WaDaru di'iki'o kakupa-karu ikoda-ka'o. Na'apa'o manawun waDaru toman pauDani, uruu di'iki kapam kakupa-karu ikoda-ka'o.

²⁷ "WaDaru kiini'i naa pauDani ati, 'Turua'a naa aizii pubuutan pidannao,' usha'apanum kau'an uruu pa'an wuru'u Daonaiora Aokazi Iki'o. ²⁸ Aonaa umaaitapaka'ana'a ökuwaa! Mishi'o, kaina'a'o nii kamoo kaawan, na'iki uruu dono ipai'o nii pabaaranaa iki kida mawakainao abatan Uparadan. ²⁹ Pidannao sha'apata'o kaimana'o, ikadishitan nii na'iki karikaonanu'o nii ikakupan; mazan pidannao sha'apata'o oia'o, ikadishitan nii na'iki pataka'uta-ka'o nii idyaun.

Kakuwaapainao Jesus dau'u

³⁰ "Aonaa turuu ösha'apatan aimaakan öaipan ati karikaonan. Öbuutan pidannao soo Tominkaru aipan kawana'ati manawun. Ukau'an sakitapa'o pa'an wuru'u öbuutanuz pidannao i'sha'apainpan kawana'ati. Usha'apanum kau'an, aonaa ötiwaan ösha'apatan aimaakan öaipan ati karikaonan, soo dyuuda'oraz ögaru aipan kawana'ati ösha'apatinan.

³¹ "Ökakuwaapan an mani ödau'u, ö'ida'a karikaonan, aonaa turuu öparadan mishida-ka'o. ³² Mazan kaina'a ba'oran kakuwaapa'o ödau'u, öaitapa mishi'o wuru'u uparadanuz ödau'an.

³³ "Unao, udyuudan pidannao John Chikaawunuupauzo di'iti. Uruu dono ukowaada mishi'o ödau'an. ³⁴ Aonaa öaipan manawun mani pidan kakuwaapan ödau'an kaiwuru'u; mazan ökowaadan unao ati kaikapa kida'ora'a, turuu kizi ukazannaatinan. ³⁵ John uruu lamp kawanu'o, ma'ozaka'oraz ukanadapan; aizii unao masakauda'u karikaonan ukonaukii-kidan ukanadapanuzu.

³⁶ "Powa'a zii John kuwaa ai umanawunun wuru'u kakuwaapa'oraz ödau'u: wuru'u ösha'apatanii kidaz ödaru aipan kawana'ati, na'iki wuru'u Uaipaniaz zii ösha'a-

patan, ĩnao wuru'u kakuwaapa'oraz ōdau'u. Na'iki ōsha'apatanii kida ukainaabata ōdaru wuru'u dyuuda'oraz ōgaru.³⁷ Na'iki ōdaru kapam kakuwaapa'o ōdau'u. Unao, aonaa uabatauzon uparadan oo utukapauzon uruu.³⁸ Aonaa uzaamatan Ukuwaa, usha'apanum kau'an aonaa unao mishidan ōgaru wuru'u Udyuudaniaz.³⁹ Utominpan padamata kaimanaiman saada-kariwaiz kida Tominkaru Paradan dau'u, uzauda-kidan uruu ida'a'o nii unao ikodan karikaonan'u'o kakupa-karu, mazan uruu kida kakuwaapa'oraz ōdau'u!⁴⁰ Mazan upu'u aonaa uzaamatina'azon ō'ida'ati, turuu kizi uzaamatan karikaonan'u'o kakupa-karu.

⁴¹ “Ōsha'apatanao aimakaan aonaa ōaipan idi'o mani pidannao dakotan ōgaru umanawunu'o nii.⁴² Mazan ōaitapa unao, aonaa na'ia'oram marainpan Tominkaru kaimanaiman.⁴³ Ōgaru, ōkaawan ōdaru uu ida'ana'o, mazan unao, aonaa unaubaan ōgaru. Mazan ba'orainao kaawan an paaipan ati karikaonan, ĩnao'u'o nii pa'an unaubaapa.⁴⁴ Upaonarunao naubaan an unao, tuukii ukonaukian, mazan aonaa zoobaba usha'apatanao aimakaan Tominkaru bauda'apauzon naubaa-kinaa nii unao. Ukau'an, na'apam nii mooko umishidan uruu?

⁴⁵ “Aonaa ōgaru'o nii mani wuru'u kia'o ni'oraz ōdaru ati, 'oia'o ĩnao,' unao dau'an. Kaina'a Moses saadauzonii, uru'o nii pa'an wuru'u 'oia'o ĩnao,' kia'o ni'oraz, unyukunuu Moses saadanii dau'atin pu'u padamata.⁴⁶ Umishidan an mani mishi manawun Moses saadanii, umishida mani padamata ōgaru. Usha'apanum kau'an, ōgaru dau'a'o wuru'u usaadaniaz.⁴⁷ Mazan umamishidikan pu'u Moses saadauzonii kakinaorii, na'apam nii dii umishidan ōparadan?”

Jesus paan 5000 pidannao

(*Matthew 14:13-21; Mark 6:30-44; Luke 9:10-17*)

6 Aizii udauna'an Jesus taraukan Galilee Karishiiz baza iti, (Tiberias Karishiiz, kia'o udakota-ka'o kapam.)² Iriba pidannao da'anpan uruu ĩtukapan idi usha'apatanao umanawun kida'o aimakaan, ukakudanuz karinainao.³ Jesus makon patominapa-kidaniinao tuma naawazi paawa iti, na'ii usakanatan ĩtuma.⁴ Aizii udono, maonapata'o Jewnao Passover Kamoon.

⁵ Jesus awunuudanaan, utukapa iriba pidannao wa'atin pa'ida'ati. Sariapa ukian Philip ati, “Na'ikim nii watorian wanyukunui wapaa-kinaa nii ipai wunaou'a?”⁶ Jesus pishaanuz Philip, utiwaa-kidapan karikaonan uruu, mazan Jesus, uaitapani'i naa na'apam nii pasha'apainpan.

⁷ Philip kian u'ati, “⁸ kauzu pidan kaudinan winipinaa, aonaa turuu utorian wunao aroapa-kinaa ni'i, utaa-ka'o pu'u mani masakauda'u sodi kida.”

⁸ Andrew, Simon Peter inawuzuz, uruu kapam Jesus tominapa-kidanii. Ukian Jesus ati,⁹ “Kaina'a koraidaonaa diida'a'a, kaina'a u'ida'a baka'iauda'u barley-ba'i^{††} na'iki dya'utam kopaunao sodi kida. Mazan na'apam nii mooko masakauda'u sodi'o wanyukunui turuan iriba'o manawun pidannao ati?”

¹⁰ Jesus kian patominapa-kidaniinao ati, “Marii pidannao sakanatan.” Uru'u naa ĩdyuudan pidannao sakanatan naa. Pinidi baawu wuru'u na'ia'oraz amazada. Aizii daonaioranao uikoda mani 5000 ĩdyaun.¹¹ Uru'u naa Jesus zaamatan bread na'iki utoriinapa-kidan naaz Tominkaru ati, “Kaimana'o pugaru Tominkaru, putaan idi wanyukunui.” Uruu dauna'an udyuudan naa utaabi'ii-ka'o sakanatapainao ati, aizii

^{††}6:9 *barley-ba'i*: barley aka, poroom kawanu'o.

kopau na'apa kapam una'apatan. Ipai pidan aroopan abaapa kida. ¹² Aizii itu-ruudan dauna'an paarooan, Jesus kian patominapa-kidaniinao ati, "Aizii uza-wada wanyukunui wa'akun, aonaa uwakuda'ana'az." ¹³ Uruu idi baka'iauda'u'oraz barley-ba'i wa'akun di'iki, ipaidada 12 dazowan kida.

¹⁴ Aizii pidannao tukapan idi Jesus sha'apatan umanawunu'o aimaakan, sariapa ikian, "Di'i naa wuru'u Prophet, saada-kariwai Tominkaru paradan kaunamunaatani-az uwa'atin nii." ¹⁵ Jesus aitapan idi pidannao zaamata'azon naa paugaru King nii aonaan pu'u unyukunuu na'apan, uruu idi umako'okan i'ai paba'orantin koshan midukuo iti.

Jesus chi'ikan wunu paawa an

(Matthew 14:22-33; Mark 6:45-52)

¹⁶ Uruu wachuupunin, Jesus tominapa-kidaniinao makon naa Galilee Karishiiziti. ¹⁷ Izaamatan kanawa na'iki uru'u naa itaraukan Capernaum iti. Maruta'aka'a naa amazada, aonaa zii Jesus kaawan i'ida'ati.

¹⁸ Aizii uruu wamarutan ida'a, ma'ozaka'o awaru kaawan na'iki kichana'iki-kii utoman wunu paran. ¹⁹ Jesus tominapa-kidaniinao pooratan pakanawan na'apa'o bii an, 3 oo 4 mile umunapon. Uru'u naa itukapan Jesus wa'atin, wunu paawa an uchi'ikapan. Uwa'atin, atii umaonapatan ikanawan ida'ati. Tuukii itarian u'ai. ²⁰ Mazan upu'a'a naa uparadan i'ati, "Mana'a utaria'ana'a! Ogaru wuru'u!" ²¹ Uparadan dauna'an, iaipan naa upaidinan patuma kanawa zo'iti, mazan masha'apaki-aka ikaawa'akan naa pamako-kizi iti.

Pidannao dawatinan Jesus dau'u

²² Ba'oran chaapi'iki, pidannao karishii danoma ia'oraz iwa'akinan, iaitananii na'a'o soo buda'apa kanawa karikaonan. Na'iki iaitapa kapam aonaa Jesus makon patominapa-kidaniinao tuma uruu kanawa zo'an, soo inao karikaonan mako. ²³ Mazan kaina'a ba'oran kanawa kida kaawan Tiberias iki, maonapa Naobanai paa-kizi ii pidannao, utoriinapa-kidan dauna'an wanyukunui. ²⁴ Aizii pidannao tukapan idi aonaa Jesus nii, na'iki aonaa utominapa-kidaniinao nii kapam, uru'u naa ipaidinan kanawa kida zo'iti, na'iki imakon naa Capernaum iti, idawatina'anan naa Jesus dau'u.

Jesus, uruu wanyukunui aokazi iki'o

²⁵ Iikoda Jesus karishii baza ia'a naa. Uru'u naa ikian u'ati, "Tiichaa, na'apainim di'i naa pukaawan da'ati'i?"

²⁶ Jesus kian i'ati, "Mishi'o kaiwuru'u okianuz: Udawatinan odau'u soo uarooan idi'o abaapa karikaonan, aonaa utukapan idi'o mani osha'apatan umanawun kida'o aimaakan. ²⁷ Aonaa ukaudina'ana'a pataka'uinauzo wanyukunui dau'ati. Ukaudin pa'an wanyukunui dau'ati karikaonan'oraz kakupa-karu u'ida'an. Uruu wuru'u Daonaiora Aokazi Iki'o taan ni'oraz unao ati, usha'apanum kau'an Tominkaru tukapa-kida mishi panyukunuu kaimanan u'ati."

²⁸ Aizii ikian u'ati, "Kanom mooko manawun Tominkaru aiapanii washa'apatan?"

²⁹ Jesus kian i'ati, "Tominkaru aipan soo umishidan ogaru, padyuudani-az."

³⁰ Na'iki ikian u'ati, "Kandii mooko umanawunu'o aimakaan puaida-kidan nii wa'ati, wamishida-kinaa nii wuru'u puparadanuz?" ³¹ Wadokozu-daunnao, inikauzonii wanyukunui, 'manna' kia'oraz udakota-kao, mapidantaka'o amazada ii. Na'apa usaadinpan Tominkaru Paradan ida'a, 'Utaanii i'ati inikan nii aokazi iki'o wanyukunui.'"^{¶¶}

³² Jesus kian i'ati, "Mishi'o kaiwuru'u okianuz: Aonaa Moses mani wuru'u taa'oraz aokazi iki'o wanyukunui u'ati. O'aru pa'an wuru'u taa'oraz aokazi iki'o wanyukunui, mishi'oraz kakupa-kinai. ³³ Wanyukunui, Tominkaru dyuudaniaz aokazi iki, uruu pa'an taa'oraz kakupa-kinai manawun, pidannao ati."

³⁴ Sariapa pidannao kian u'ati, "Naobanai! Putaa mooko wa'ati uruu wanyukunui, na'iki ipai kamoo pa'i putaa wa'atiz!"

³⁵ Jesus kian i'ati, "O'aru wuru'u wanyukunui kakupa-kinaiz. Na'ia'oram pidan zaamatina'o o'ida'ati na'iki mishida'o o'garu, aona'o nii uzamaziizon na'iki aona'o nii umaarakouzon.

³⁶ "Mazan okii sha'atii u'ati, utukapa'a naa padamata o'garu, mazan upu'u aonaa umishidan o'garu. ³⁷ Ipai pidan o'aru taaniaz o'ati, zaamatina'o nii o'ida'ati. Na'iki pidan wuru'u zaamatina'oraz o'ida'ati aonaa na'apainim nii okashanauan. ³⁸ Usha'apanum kau'an o'wa'atin da'ati'i aokazi iki, o'sha'apata'anan dyuuda'oraz o'garu aipan kawana'ati o'sha'apatan. Aonaa o'wa'atin o'sha'apata'anan aimakaan onyukunuu aipan kawana'ati. ³⁹ Na'iki dyuuda'oraz o'garu, aonaa bauda'apa uaipan owaziwaan pidan pataaniinaouz o'ati. Mazan uaipan pa'an okadishita-kidan idyaun na'iki o'taan ikakupa-kinaa nii, Tominkaru Ainaa dono. ⁴⁰ O'aru aipan ipai pidan tukapa'oraz na'iki mishida'oraz uDani, zaamatan karikaonanu'o kakupa-karu; na'iki okadishita-kidan nii idyaun karikaonanu'o kakupa-karu di'iti Tominkaru Ainaa dono."

⁴¹ Uru'u naa Jewnao kadakotin-kidan uruu na'iki ito'oran naa u'ati, ukian idi, "O'aru wuru'u wanyukunui aokazi iki'oraz kaawan." ⁴² Ukau'an ikian pa'atiaaka, "Aonaa mooko Jesus mani uruu, Joseph daniz? Waaitapanii na'apain udaronao! Na'apa di'i naa mooko kaiwuru'u ukianuz, 'O'aru aokazi iki'o o'wa'atin?'"

⁴³ Jesus kian i'ati, "Aona'a naa ukadakoinpa'ana'a na'apa. ⁴⁴ O'aru wuru'u dyuuda'oraz o'garu; na'iki aonaa turuu pidan zaamatinan o'ida'ati, soo o'aru minziwatan dono uruu uzaamatina-kinaa nii o'ida'ati. Na'iki okadishita-kidan nii uruu Tominkaru Ainaa dono. ⁴⁵ Na'apa kotua'o prophet saadazionii kian, 'Ipai'o nii Tominkaru tominapa-kidan pidannao.'"^{§§} Ukau'an kanom dyauta'o unyukunuu o'aru paradan dau'ati, na'iki tominpa'o uruu di'iki, zaamatina'o nii o'ida'ati.

⁴⁶ "Mazan aonaa na'ia'oram pidan tukapauzon o'aru, soo wuru'u wa'ati'oraz Tominkaru di'iki, uruu pa'an tukapa'oraz o'aru. ⁴⁷ Mishi'o kaiwuru'u okianuz: Na'ia'oram pidan mishida'o, zaamata'ora'a naa karikaonanu'o kakupa-karu wuru'u. ⁴⁸ O'aru wuru'u wanyukunui kakupa-kinaiz. ⁴⁹ Udokozu-daunnao nikauzon pu'u 'manna' mapidantaka'o amazada di'ii, upu'u imawakan. ⁵⁰ Mazan di'i naa pa'an wuru'u wanyukunui, kaawa'oraz aokazi iki, pidan nika'oraz uruu, karikaonanu'o nii ukakupan. ⁵¹ O'aru pa'an wuru'u wanyukunui, kaawa'oraz aokazi iki, taa'oraz kakupa-kinai. Pidannao an wuru'u wanyukunui, uruu karikaonanu'o nii ukaku-

^{¶¶}6:31 Psalm 78:24

^{§§}6:45 Isaiah 54:13

pan. Wanyukunui òtaan ni'oraz u'ati, uruu òdunaa. Uruu òtaaniaz pidannao kakupa-kinaa nii.”

⁵² Uru'u naa Jewnao shokorodinan u'ati na'iki ìkian pa'atiaaka, “Na'apam nii mooko arawu itiiman pataan wa'ati padunaa, wanyukunui nii?”

⁵³ Jesus kian ì'ati, “Mishi'o kaiwuru'u òkianuz: Umanikakan an Daonaiora Aokazi Iki'o dunaa na'iki umatuzakan an uizain, aona'o kakupa-karu nii u'ida'a. ⁵⁴ Mazan kanom aroopa'o òdunaa dau'u na'iki tuza'o òizain, uruu karikaonanu'o nii pa'an ukakupan na'iki òkadishita-kidan nii uruu Tominkaru Ainaa dono. ⁵⁵ Òdunaa, uruu mishi'o wanyukunui na'iki òizain mishi'o riwunii. ⁵⁶ Na'ia'oram pidan aroopa'o òdunaa dau'u na'iki tuza'o òizain, uruu zaamatanpa'o ò'ida'ati, na'iki ògaru zaamatanpa'o uruu ida'ati kapam. ⁵⁷ Òdaru Tominkaru taapa'oraz kakupa-karu, uruu wuru'u dyuuda'oraz ògaru. Uruu di'iki'o òikodan kakupa-karu. Ukau'an pidan aroopa'oraz òdau'u, uikodan nii kakupa-karu ògaru di'iki. ⁵⁸ Ukau'an di'ora'a wuru'u wanyukunui kaawa'oraz pa'an aokazi iki, aonaa udokozu-daunnao nikauzonii manna kawanu'o mani. Ìnikauzon pu'u padamata manna, mazan upu'u zii ìmawakan. Mazan pidan aroopa'o di'ora'a wanyukunui dau'u, karikaonanu'o nii pa'an ukakupan.”

⁵⁹ Jesus kakuwaatinanz kaikapa'a, utominapatin-kidan dono'o pidannao synagogue* ii.

Jesus kuwaa taa'oraz karikaonanu'o kakupa-karu

⁶⁰ Aizii ìabatan idi na'apa'o kuwai, iriba da'anapatinainaoz uruu, kian, “Dadara'o manawun ukuwaa. Kanom turuu uabatapan kaiwuru'u ukuwaaz?”

⁶¹ Mazan Jesus, uaitapa na'apam patominapa-kidaniinao kadakotin-kidan pakuwaa. Sariapa ukian ì'ati, “Ukaziwaa-kida zii òparadan? ⁶² Na'apam dii mani ukian utukapan an Daonaiora Aokazi Iki'o sawatinan powaa iti pawati-kizi iti? ⁶³ Pudi'itapan an soo nanai daua'o karikaonan, uruu mazanu'o karikaonan wuru'u. Kaimana'o Doronaa pa'an wuru'u kaawa-kida'oraz kakupa-karu. Wuru'u òparadan kidaz, unao ati'oraz, aonaa nanai daua'o mani, mazan doronai daua'o, na'iki ukakupa-kinaa ni'o. ⁶⁴ Mazan upu'u zii kaina'a pabi'i kida unao aonaa umishidan.” (Jesus aitananii sariapa patominapa-kidan di'iki'o ìdyaun, na'ia'oram aona'o nii ìmishidan. Na'iki uaitapa na'ia'oram nii kaakapaa paugaru tarubainao ati.) ⁶⁵ Na'iki Jesus kian koshan, “Kaikapa'o ati'o tawuru'u òkianuz u'ati, aonaa turuu pidan zaamatanin ò'ida'ati, soo òdaru Tominkaru na'akan dono ò'ida'ati ìdyaun.”

⁶⁶ Na'iki'ora'a naa iriba utominapa-kidaniinao muudinan naa u'ai, aonaa powa'a ìmakon utuma. ⁶⁷ Uruu idi Jesus kian wunao ati'i 12 patominapa-kidaniinaoz, “Unao mani, umuudinan ni'i naa kapam ò'ai?”

⁶⁸ Simon Peter kian u'ati, “Naobanai, kanom di'iti'o nii mooko wamakon? Pugaru ida'a pa'an parada-karu kida taa'oraz karikaonanu'o kakupa-karu. ⁶⁹ Na'iki, aizii wamishida na'iki waaitapa pugaru umanawunu'o, Tominkaru di'iki'o puwa'atin!”

⁷⁰ Jesus kian ì'ati, “Ògaru zaamata'oraz 12 unao. Mazan bauda'apa unao, Satan!” ⁷¹ Una'apanuz Judas Iscariot daua'o wuru'u (Simon Iscariot daniz); uruu 12 tuma'o uaitinpan, uruo nii zaamata-kida Jesus.

*6:59 *synagogue*: kabaun Jewnao baokopainapa-kizi. Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii.

Pa'inawuzunao dyuudan Jesus makon Judea Baara iti

7 Uruu dauna'an, Jesus morowautapan na'ii'aka wiizai kawana'ati, Galilee Baara ii kida'oraz. Aonaa uaipan pachi'ikinan Judea Baara ii aka, usha'apanum kau'an Jewnao zowaunaanao zaudapanii uruu na'ii, ūaipan pazowiinuzu. ² Na'iki uruu dono maonapata'o Jewnao baokopainpauzon kamoon, ūkawiiizibatinauzon. [†] ³ Uruu idi Jesus inawuzunao kian u'ati, "Pugaru mani? Kanom nii aona'a naa pumakon Judea Baara iti, abatauzonao pukuwaa tukapa kizi wuru'u pusha'apaapanii kidaz?" ⁴ Aonaa na'ia'oram pidan dizapa'o pasha'apaapan aimaakan, uaipan an pidannao aitapan kaimanaiman kanom kaduz paugaru. Pusha'apaapan an aimaakan, marina'a naa ipai pidannao aitapan!" ⁵ (Aizii wuru'u u'inawuzunaouz, aonaa imishidan uruu.)

⁶ Jesus kian ū'ati, "Aonaa zii mazan amazada kaawan ō'ati ōmako-kinaa nii na'iti. Mazan unao, turuu umakon na'apainim karikaonan, uaipan kawana'ati. ⁷ Aonaa kanom dikin ii pidannao to'ora-kizaitapan unao. Mazan ōgaru ūto'ora-kizaitapanii, ōkakuwaapan idi ū'orian dau'u. ⁸ Umako'o naa baokopainapa-kizai iti. Mazan ōgaru, aona'o nii zii ōmakon, usha'apanum kau'an aonaa zii amazada kaawan ō'ati." ⁹ Jesus paradan dauna'an na'apa, una'ian zii Galilee Baara ii.

Jesus Jerusalem ii

¹⁰ Mazan u'inawuzunao makon dauna'an baokopainapa-kizai iti, uru'u naa Jesus makon kapam. Umakon na'iti dizinapa, aonaa kizi pidannao aitapan na'iam uruu. ¹¹ Na'ii, baokopainapa-kizai ii, Jewnao zowaunaanao dawatinan udau'u pidannao bii an, "Aonaa utukapan tawuru'u pidanz?" ūkian pidannao ati.

¹² Aizii uruu dono, iriba pidannao paradinan mashauda'u kida Jesus dau'u. Ba'orainao kian, "Kaimana'o pidan uruu." Mazan ba'orainao kian, "Aonaa kaimana'o pidan mani uruu, soo umariidapan karikaonan pidannao." ¹³ Mazan aonaa na'ia'oram pidan diwadan paparadan, ūtarian idi Jewnao zowaunaanao ai.

¹⁴ Aizii 4 kamo'o naa baokopainapa-karu, uruu zii Jesus makon Tominkaru Dapu iti. Na'ia'a naa utominapa-kidan pidannao. ¹⁵ Aizii Jewnao zowaunaanao abatan idi utominapa-kidan pidannao kaimanaiman manawun, tuukii ūdi'itinpan uaitapan dau'an. Sariapa ūkian udau'ati, "Na'apam dii mooko arawu aitapan kaikapa'a naa manawunu'u? Aonaa na'apainim padamata tiichaanao tominapa-kidauzon uruu!"

¹⁶ Jesus kian ū'ati, "Wuru'u ōkuwaa kidaz aonaa ōtomanii mani. Tominkaru, dyuuda'oraz ōgaru, uruu di'iki'o wuru'u ōkuwaa kidaz. ¹⁷ Pidan minziiwata'o panyukunuu Tominkaru kaudin-kizi dau'ati, uru'o nii pa'an aitapa ōkuwaa, Tominkaru di'iki'o, oo ōtomanii karikaonan. ¹⁸ Pidan kakuwaapan an paaipan ati karikaonan, utiwaan pamanawun-tinan wuru'u. Mazan pidan kakuwaapa'o pamanawunutapa'azon idi dyuuda'o paugaru; uruu kaimana'o pidan, na'iki mishi'o uparadan. ¹⁹ Mishi, Moses taanii unao ati ukakinaorinaa. Mazan aonaa na'ia'oram unao mishi'o utakaan wuru'u kakinaoriiz. Mazan kandii nii uzowia'azon ōgaru?"

²⁰ Aizii pidannao kian u'ati, "Kaina'a oia'o doronai pu'ida'a! Kanom mooko pu'itiiman zowia'azoo pugaru?"

[†]7:2 *ūkawiiizibatinauzon*: Putukapa kaarita tokon ii, Jewnao baokopainpauzon kamoon waranu'u, Parada-karu Masha'apannaada-kinoo di'ii.

²¹ Jesus kian ì'ati, “Kaina'a bauda'apa òsha'apatanii umanawunu'o aimakaan Sookapa-karu Kamoon dono, na'iki tuukii unao di'itinpan udau'u. ²² Mazan up-u'u zii, utapadan udani daonaioranao choota-ka³ sookapauzo-karu kamoo dono, ìkainaabatin-kinaa Jewnao nii, Moses taan idi na'apa'o kakinaorii. (Mazan aonaa Moses di'iki'o mani wuru'u na'apa'o sakadinanuz, uruu dokoza-daunnao pa'an wuru'u sakada'oraz na'apa'o.) ²³ Aizii utapadan pu'u udani choota-ka³ Sookapa-karu Kamoon dono, uruu aonaa kizi unao dikintapan Moses taaniaz kakinaorii. Kandii nii mooko uto'oran ò'ati òsaabaan idi pa'an kaimanaiman pidan nanaa Sookapa-karu Kamoon dono? ²⁴ Aona'a udi'itapa'ana'a òsha'apataniaz aimakaan oia'o nii. Mazan udi'itapa wuru'u òsha'apataniaz aimakaan kaimana'o nii pa'an.”

Christ mani wuru'u Jesus?

²⁵ Kaina'a Jerusalem sanna^o bii ikiinao pidanna^o, ìkian Jesus dau'ati pa'atiaaka, “Aonaa mooko arawu'u mani tawuru'u ìtiwautaniaz pazowii-kidan? ²⁶ Aizii di'i naa uparadinan iriba'o pidan ati. Na'iki aonaa kanom wa'atin ìtowauda'ua'anan uruu! Jewnao zowaunaanao aitapani'i naa sha'a uruu Christ^f kii-kizaiz? ²⁷ Mazan Christ kaawan dono, aona'o nii pidan aitan na'iki'oram uwa'atin. Mazan arawu'u, waaitapa na'iki'oram uwa'atin.”

²⁸ Aizii Jesus tominapatin-kidan pu'u pidanna^o Tominkaru Dapu ii, ukian dii-wa'o ida'an, “Uaitapanii mooko ògaru na'iki na'iki'oram òwa'atin? Aonaa ò'ida'a'o mani òwa'atin! Dyuuda'oraz ògaru, uruu mishi'o, na'iki uruu di'iki'o òwa'atin. Unao aonaa uaitapauzon uruu. ²⁹ Mazan ògaru òaitapanii uruu, usha'apanum kau'an uruu di'iki'o òwa'atin, na'iki uruu pa'an wuru'u dyuuda'oraz ògaru.”

³⁰ Uru'u naa ìaipan pazaamata'akan Jesus sariapa na'ii, mazan aonaa kanom zaamatan uruu, usha'apanum kau'an aonaa zii amazada kaawan uzaamata-kinoo nii. ³¹ Mazan iriba na'iainao pidanna^o mishidan uruu, na'iki ìkian, “Ba'oran kaawan an, dakotina'o Christ nii, turuu mani mooko usha'apatan powa'a zii umanawun kida'o aimakaan arawu'u sha'apatanii kida aia'a?”

Jewnao zowaunaanao aipan pazaamata-kidan Jesus

³² Aizii Phariseenao abatankan naa na'apam pidanna^o kian pa'atiaaka, mashauda'u padamata Jesus dau'an. Uru'u naa ìbaokopatinan faadaanao zowaunaanao tuma, udauna'an ìdyuudan naa watchmantapainao Tominkaru Dapu ìzaamatanaka kizi Jesus.

³³ Jesus kian, “Òna'an nii zii utuma baukapa'a naa, udauna'an òkiwan ni'i naa dyuuda'oraz ògaru di'iti. ³⁴ Udawatinan nii òdau'u mazan aona'o nii uikodan ògaru. Aonaa turuu unao makon òmako'ozoo-kizi iti.”

³⁵ Uru'u naa Jewnao zowaunaanao kian pa'atiaaka, “Na'iti'oram mani umako'ozon, aonaa kizi turuu waikodan uruu? Umako'ozon sha'a Jewnao di'iti, mashaa-painauz Greeknao wiizi ii aka, utominapa-kida'anan Greeknao?[§] ³⁶ Na'apa'oram

³7:22 *choota-ka*: Putukapa ‘chootin-karu’ daua'o, kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinoo di'ii.

^f7:26 *Christ*: wuru'u Tominkaru dyuudaniaz papidananna^o zannaa nii. Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinoo di'ii.

[§]7:35 *Greeknao*: pana'ainoo pidanna^o Jewnao ai.

dau'ati'o dii wuru'u, 'Udawatinan nii ôdau'u, mazan aona'o nii uikodan ôgaru,' na'iki 'Aonaa turuu umakon ômak'o'ozoo-kizi iti,' ukianuz?' îkian.

Wunu kakupa-kinai

³⁷ Dawu'itiini'o kamoo baokopainapa-karuz, uruu umanawunu'o manawun kamoo. Uruu kamoo ida'a Jesus kadishitan na'iki uparadan diiwa'o ida'an, "Kanom maaradako'o marii uwa'atin ô'ida'ati, ôtaa kizi u'ati utuzan nii. ³⁸ Saada-kariwaiz Tominkaru Paradan kian kawana'ati, 'Kanom mishida'o ôgaru, uruu di'iki-i'o nii wunu taa'oraz kakupa-kinaa shootapan.'" ³⁹ Jesus kadakotinanuz, Kaimana'o Doronaa daua'o wuru'u. Uruu wuru'u taa-karu ni'oraz mishidainao ati. Uruu dono aonaa zii Kaimana'o Doronaa taa-ka'o mishidainao ati, usha'apanum kau'an aonaa zii Jesus sawata-ka'o umanawunu'o ida'an.

Pana'a kida parada-karu Jesus dau'an

⁴⁰ Jesus paradan dauna'an, iriba abatainaouz uparadan, îkian udau'an, "Di'ora'a pidan uru'u naa Prophet, uru'u naa wazaudapaniaz!"

⁴¹ Ba'orainao kian, "Uru'u naa Christ!" Mazan ba'orainao kian, "Aonaa uruu mani wuru'u! Galilee Baara iki'o nii mooko Christ wa'atin?" ⁴² Aonaa mooko saada-kariwaiz kida Tominkaru Paradan kian, David Takaan-daunu'o nii Christ, na'iki ushakatan nii Bethlehem ii, David mashaapauzo-kizi ii?"

⁴³ Uruu pana'a kida pidannao paradan Jesus dau'an. ⁴⁴ Aizii ba'orainao, îaipan naa padamata pazaamata'akan Jesus, marii kizi utaraa-ka'o, mazan aonaa kanom zaamatan zii uruu.

Jewnao zowaunaanao aonaa îmishidan Jesus

⁴⁵ Uruu dauna'an watchmantapainao Tominkaru Dapu (tawuru'u dyuuda-kariwainaoz îzaamata'anan Jesus) îkaawan naa powaa ati faadaanao zowau-naanao na'iki Phariseenao ida'ati. Uru'u naa îkian, "Kandii nii aonaa una'akan uruu wa'ida'ati?"

⁴⁶ Aizii watchmantapainao kian î'ati, "Aonaa na'ia'oram pidan paradauzon na'apa uruu kawan!"

⁴⁷ Uru'u naa Phariseenao kian î'ati, "Upozawata-kidan naa mooko kapam unao kaiwuru'u?" ⁴⁸ Uabatauzo mooko faadaanao zowaunaanao bii iki'o, oo bauda'apa Pharisee mishida'o uruu? ⁴⁹ Mazan wuru'u da'anpainaouz uruu, aonaa îaitapan Moses taazonii kakinaorii dau'u. Ukau'an Tominkaru pataka'utan nii îdyaun!"

⁵⁰ Na'a'o îtuma Nicodemus, uruu Pharisee kapam; uruu makonka'oraz Jesus di'ii kiwiini'o dono zii. Ukian patumainao ati, ⁵¹ "Wakakinaorinaa kian kawana'ati, aonaa turuu wakabootan pidan oia'o di'iti, wamaabatakan ua'ii zii na'apam ukian na'iki wamaaitapakan ua'ii zii kanom manawun wuru'u usha'apaapanuz."

⁵² Aizii îkian u'ati, "Pugaru kapam Galilee Baara san, mishii? Putominpan an Tominkaru Paradan saada-kariwai dau'u, putukapan nii, aonaa na'apainim nii prophet wa'atin Galilee Baara iki."

⁵³ [Uruu dauna'an ipai pidannao kiwa'akan kida'a naa padapu iti.

Zuna kootowapa-kida-ka'o oba'orantapan idi

8 Aizii Jesus, umakon naa Olive Naawa iti. ² Ba'oran kamoo, wakanada'akan zii ukaawa'akan naa powaa ati Tominkaru Dapu ati. Pidannao kaawa-kaawan kida'a naa u'ida'ati. Jesus sakanatan na'iki uru'u naa utominapa-kidan koshan pidannao. ³ Upu'u tiichaapauzonao Moses kakinaori dau'u na'iki Phariseenao kaawa-kida'akan zun, zaamata-kariwai oba'orantapan idi. Oroo'o naa ikadishita-kidan pidannao kanaapu ii.

⁴ Udauna'an ikian Jesus ati, "Tiichaa. Di'ora'a zun ikoda-kariwai oda'awupan ba'oran daiaru tuma. ⁵ Moses taanii kakinaorii kian, zun na'apa'o, marii ozowii-ka'o, oboo-ka'o ida'an kuba idi. Aizii pugaru mani, na'apam dii pukian na'apa'o dau'ati?"

⁶ Ina'apanuz u'ati, iabata'azon karikaonan na'iam uparadan pana'itin kakinaorii ai, idakoapa-kinaa nii uruu naobanainao kanaapu ii. Mazan Jesus dawuka'akan pasakanatapa-kizi'i, usaadapa'akan paka'u shuwu idi kaatu ida'a. ⁷ I'pishautan pu'u zii uruu, Jesus saabaina'akan koshan pasakanatapa-kizi'i. Uru'u naa ukian i'ati, "Na'ia'oram pidan unao bii a'o aonaa na'apaini'oram usha'apatan oia'o. Marii uruu kiwiini'o nii boowan oroo." ⁸ Udauna'an udawuka'akan koshan. Na'apa koshan usaadapan paka'u shuwu idi.

⁹ Iabatan idi na'apam Jesus kian pa'ati, bauda'apa kida imakon Jesus ai, atii ipai imakon. Tunarunaonao kiwiin imako'okan, udauna'an pa'inainao, i'wa'aka'akan naa Jesus. Aizii wuru'u zunaabaz, pakawan zii okadishitapan na'ii. ¹⁰ Jesus saabainan pasakanatapa-kizi'i koshan. Uru'u naa ukian o'ati, "Na'iam naa idyaun? Aonaa kanom wa'akinan, kaboota'o nii pugaru oia'o di'iti?"

¹¹ "Aonaa," okian u'ati.

Na'iki Jesus kian o'ati, "Ogaru, aona'o nii kapam okabootan oia'o di'iti pugaru. Pumako'o naa, mazan aona'a naa pusha'apata'ana'a oia'o koshan."**

Jesus kanada'o kawanu'o imi'i baara sanna'o ati

¹² Bauda'apa kamoo, Jesus kakinaopan koshan pidannao, ukian i'ati, "Ogaru wuru'u kanadapa'oraz imi'i baara sanna'o ati. Pidan zaamatan an o'ida'ati, kanada'okaru'a'o nii umashaapan, na'iki aonaa na'apainim nii ubaiaapan maruta'o. Wuru'u kanada'oraz, uruu kakupa-kinai manawun."

¹³ Phariseenao kian u'ati, "Pugaru, pu'ida'a'ora'a naa karikaonan pukakuwaapan, aonaa turuu puparadan mishida-ka'o."

¹⁴ Jesus kian i'ati, "Mishi o'ida'a'o okakuwaapan, mazan upu'u turuu okuwaa mishida-ka'o! Usha'apanum kau'an oaitapa na'iki'oram o'wa'atin na'iki na'iti'oram omakopan. Unao, aonaa uaitapan na'iki'oram o'wa'atin oo na'iti'oram omakopan.

¹⁵ Unao, udakotan pidan oia'o nii, soo uzauada-kidan karikaonan. Ogaru, aonaa na'apa mani odakotan pidan oia'o nii. ¹⁶ Mazan 'oia'o uruu,' oo, 'kaimana'o uruu,' okian an pidan dau'ati, uruu mishi'o pa'an wuru'u ona'apanuz, usha'apanum kau'an, aonaa oba'orantina'o mani wuru'u ona'apanuz. Odaru dyuuda'oraz ogaru, tuma'o wuru'u ogaru. ¹⁷ Ukakinaorinaa kian, 'Dya'utama'o pidannao kakuwaapan an na'apa kida manawun bauda'apa'o aimakaan dau'u, uruu aitapa-ka'o mishi'o wu-

**8:11 Kiwiini'o saada-kariwai ida'a, aonaa di'oraz saadinpanu'u.

ru'u ikuwaaz.'¹⁸ Ōkakuwaapan ōdau'u, na'apa manawun ōdaru, dyuuda'oraz ōgaru kakuwaapan kawan ōdau'u."

¹⁹ Īkian u'ati, "Na'iam dii mooko puDaru?"

Jesus kian ī'ati, "Unao, aonaa uaitapan kanom ōgaru, ukau'an aonaa uaitapan ōDaru! Uaitapan an mani ōgaru, uaitapa mani ōDaru kapam."

²⁰ Jesus paradan na'apa utominapa-kidan dono'o pidannao Tominkaru Dapu ii, maonapa puraata tauzo-kizinao ii, (Tominkaru Dapu tannaa ni'oraz). Mazan aonaa na'ia'oram pidan zaamatan uruu, usha'apanum kau'an aonaa zii amazada kaawan uzaamata-kinao nii.

Jesus kakinaopan mamishida-kainao paugaru

²¹ Aizii Jesus kian ī'ati koshan, "Ōmakon ni'i naa di'iki'i. Udawatan nii ōgaru, mazan umawakan nii u'oiian bii'i. Ōmako'ozoo-kizi iti, aonaa unao ka'iitan umakon."

²² Ukau'an, Jewnao zowaunaanao kian pa'atiaaka. "Pazowiina'azon dau'ati'o ōaitapan wuru'u ukianuz, 'Ōmako'ozoo-kizi iti, aonaa unao ka'iitan umakon,' ukianuz?"

²³ Jesus kian, "Unao, da'a sannao karikaonanu'u; ōgaru, doko iki'o pa'an ōwa'atin. Unao imi'i baara sannao! Ōgaru, aonaa imi'i baara san mani. ²⁴ Uruu idi'o tawuru'u ōkianuz u'ati, umawakan nii u'oiian bii'i. Mishi'o nii umawakan u'oiian bii'i, umamishidakan idi ōgaru'u naa wuru'u."

²⁵ "Kanom mooko pugaru?" ĩkian u'ati.

Jesus kian, "Ōgaru wuru'u, ōkowaadaniaz u'ati kiwiin zii. ²⁶ 'Oia'o,' turua'o ōkian unao dau'ati, mazan aona'o nii ōna'apan, usha'apanum kau'an, ōparadan soo dyuuda'oraz ōgaru dyuudan kawana'ati, na'iki ōaitapa uruu sakitapa'o uparadan. Kanom ōabatanii uruu di'iki, uruu ōkowaada pidannao ati da'a'a imi'i baara'a."

²⁷ Aonaa ĩaitapan uparadinan paDaru aokazi ia'o daua'o wuru'u. ²⁸ Uruu idi Jesus kian ī'ati, "Usawatan dono'o naa Daonaiora Aokazi Iki'o, uaitapan ni'i naa mishi ōgaru'u naa wuru'u. Uruu dono uaitapan nii, ōsha'apatan aimakaan aonaa ōaipan ati'o mani, mazan ōparadan na'apa manawun ōdaru tominapa-kidan kawana'ati ōgaru. ²⁹ Aizii dyuuda'oraz ōgaru, karikaonanu'o una'auzon ōtuma, aona'o nii uwa'akauzon ōgaru ōba'orantin, usha'apanum kau'an ukonaukii-kidanii ipai aimakaan ōsha'apatanii."

³⁰ Iriba pidannao mishidan Jesus, ĩabatan idi na'apam ukian.

Abraham dainao

³¹ Ukau'an Jesus kian Jewnao ati mishidainaouz uruu, "Karikaonanun an uizo'atipan ōkakinaori, uruu mishi'o ōpidanannao unao. ³² Uaitapan nii mishi'o kuwai Tominkaru di'iki'o. Na'iki mishi'o kuwai muudin-kidan nii unao upoitoruitapa-kaoi."

³³ Īkian Jesus ati, "Abraham takaan-daunnao mazan waunao, na'iki aonaa na'apaini'oram ba'oran naobanai poitoruitapauzon waunao. Na'apa'oram ati'o dii kaiwuru'u, 'mishi'o kuwai muudin-kidan nii unao upoitoruitapa-kaoi,' pukianuz?"

³⁴ Jesus kian ī'ati, "Mishi'o kaiwuru'u ōkianuz u'ati: Pidana sha'apata'o oia'o, uruu oia'o poitoru wuru'u. ³⁵ Aonaa karikaonanu'o nii mani naobanai taapan papoitoru padapu'u. Mazan udani, karikaonanu'o nii pa'an utaapa-kaoi naobanai dani nii.

³⁶Ukau'an Tominkaru Dani muudin-kidan an unao upoitoruitapa-kaao ai, mishi'o nii manawun aonaa poitorui'i naa mani unao. ³⁷Ōaitapa Abraham takaan-daunnao unao. Mazan upu'u zii uzowia'azon ōgaru, usha'apanum kau'an, aonaa utaaan kaimanaiman ōkuwaa unyukunuu ii. ³⁸Ōgaru, ōkakuwaapan ōDaru tukapa-kidanii daua'o ō'ati. Unao, usha'apatan aimaakan udaru kian kawana'ati."

³⁹Aizii ikian u'ati, "Abraham mazan wadaru nii."

Jesus kian i'ati, "Umishiin an mani Abraham dainao unao, na'apa mani umashaapan uruu mashaapauzon kawan. ⁴⁰Ōabatan kawana'ati mishi'o kuwai Tominkaru di'iki, uruu ōkowaada unao ati. Mazan upu'u zii uzowia'azon ōgaru. Abraham, aonaa na'apa'o mani ukaduz! ⁴¹Unao sha'apaapanii kidaz, udaru kaudin-kizi pa'an wuru'u."

Na'iki ikian u'ati, "Tominkaru, uruu mazan bauda'apa wadaru. Aonaa ba'oran wadaru nii."

Satan dainao

⁴²Jesus kian i'ati, "Umishiin an mani udaru Tominkaru, umarainapa mani ōgaru, usha'apanum kau'an uruu di'iki'o ōwa'atin. Uruu dyuudanii ōgaru, aonaa ōaipana'ati'o mani wuru'u ōwa'atinuz. ⁴³Kandii nii aonaa uaitapan zoobaba kai-wuru'u ōparadanuz? Usha'apanum kau'an aonaa uzaamata'azon ōkuwaa. ⁴⁴Unao Satan dainao, uruu idi'o usha'apata'azon aimaakan udaru aipan kawana'ati. Uruu, sakadin-kizai iki'o uzowian pidan, na'iki aonaa na'apainim ukonaukii-kidan mishi'o kuwai, usha'apanum kau'an aonaa na'apainim uparadan mishiin. Uruu mariidin-auzo na'iki ipai mariidinauzonao tomin-kizi!

⁴⁵"Ōgaru, mishi'o pa'an ōkuwaa, mazan uruu idi'o aonaa unao mishi-dan ōparadan. ⁴⁶Na'ia'oram dii pidan kaida'a'a, turua'o ukainaabatan ō'oian? Ōkowaadan pu'u mishi'o, mazan kandii nii aonaa umishidan ōparadan? ⁴⁷Tominkaru pidanan, uruu abata Tominkaru paradan. Unao, aonaa uzaamatan Tominkaru paradan kida, usha'apanum kau'an aonaa upidanannao mani unao."

Jesus paradan padau'an

⁴⁸Aizii Jewnao kian Jesus ati, "Waaitapa sha'atii, wakianuz pudau'ati, Samaria san pugaru, na'iki oia'o doronai zaamatanii."

⁴⁹Jesus kian i'ati, "Aonaa oia'o doronai zaamatan ōgaru, aonaa masakauda'u. Ōgaru, umanawunu'o nii ōtaapan ōDaru, mazan unao, aonaa utaaan ōgaru umanawunu'o nii. ⁵⁰Ōgaru, aonaa ōaipinan umanawunu'o nii. Mazan kaina'a bauda'apa pa'an, aipa'o ōtaapa-kaao umanawunu'o nii, na'iki uru'o nii aitapa na'apam pasha'apatan ōgaru. ⁵¹Mishi'o kaiwuru'u ōkianuz: Pidan izo'atipan an ōkakinaori, aonaa na'apainim nii umawakauzon."

⁵²Uru'u naa Jewnao kian u'ati, "Aizii waaitapa, kaina'a mishi oia'o doronai pu'ida'a! Abraham mawaka uruu, prophetnao mawaka inao kapam. Mazan upu'u zii pukian, 'Pidan izo'atipan an ōkakinaori, aonaa na'apainim nii umawakauzon.' ⁵³Oo puwazootapanii sha'a wadaru Abraham umanawunun? Uruu mawaka'a naa, prophetnao na'apa kapam. Kanom kaduz mooko pu'itiiman pugaru?"

⁵⁴Aizii Jesus kian i'ati, "Ōdakotinan an ō'ida'a umanawunu'o nii, madiwautapaka'o wuru'u. ŌDaru pa'an wuru'u umanawunutapa'oraz ōgaru. Uruu unao dakotaniaz uTominkarun nii. ⁵⁵Unao, aonaa uaitapauzon uruu, mazan ōgaru, ōaitapa

pa'an uruu. Aizii 'Aonaa òaitapauzon uruu,' òkian an, mariidinauzo ògaru, na'apa unao kawan. Mazan ògaru, òaitapanii pa'an uruu, ukau'an òizo'ati uparadan. ⁵⁶Udaru Abraham, tuukii ukonaukian uaitapan idi patukapan nii zii òkaawan. Na'iki utukapa mishi òkaawan, uruu idi tuukii ukonaukian."

⁵⁷Jewnao kian u'ati, "Aonaa zii putunarunaoun,^{††} mazan na'apa dii mooko putukapan Abraham?"

⁵⁸Jesus kian i'ati, "Mishi'o kaiwuru'u òkianuz: Ògaru na'a'ora'a naa Abraham tominan ua'ii."

⁵⁹Uru'u naa ìzaamata'akan kuba kida paboori nii, ìzowia'aka'azon naa uruu. Mazan Jesus dizina'akan i'ai, umako'okan pidannao bii an aka, na'iki umako'okan naa Tominkaru Dapu iki.

Jesus saabaan ishaawunu'o awun

9 Pamakopan pu'u, Jesus tukapan pidan pashakatan iki'o u'ishaawunun. ²Sariapa utominapa-kidaniinao pishaanuz, "Tiichaa, kanom oian idi'o arawu shakatan ishaawun nii, pa'oian idi'o oo udaronao oian idi'o?"

³Jesus kian i'ati, "Ushakatan ishaawun nii, aonaa pa'oian, oo udaronao oian idi'o mani, mazan u'ishaawunun ida'ana'o nii Tominkaru ma'ozakan kainaabata-ka'o.

⁴Wakanadan pu'u zii, marii washa'apaapa dyuuda'oraz ògaru aiapanii washa'ap-atan; kaina'iki maruta'o wa'atin, uruu dono aonaa na'itim ni'i naa kaudin-karu.

⁵Òna'an kawana'ati da'a'a imi'i baara'a, ògaru wuru'u Kanada'oraz imi'i baara ida'a."

⁶Jesus kian dauna'an na'apa, usopitan pazaadako imi'i baara ati. Udauna'an uraua'akanuz imi'i tuma, na'iki uruu idi uzichian naa ishaawun awun. ⁷Ukian u'ati, "Aizii puchikaanaka daari puawun ai Siloam Baoko ii." (Siloam, kii-karu dyuudakariwai kia'o Jewnao paradan ida'an.) Uru'u naa umakon uchikaankan naa paawun. Ukiwan powaa ati kaimana'a naa utukapa'akan.

⁸Aizii umin-dazabazinao, na'iki ba'oran pidannao naudina'oraz naa itukapauzon upishautan aimaakan pidannao ai, ikian pa'atiaaka, "Aonaa mooko arawu mani tawuru'u sakanatapauzoz na'iki pishautauzoz pidannao aimaakan kida dau'ati?"

⁹Ba'orainao kian, "Uruu wuru'u," mazan ba'orainao kian, "Aonaa uruu mani, soo uaidinpan karikaonan na'apa uruu kawan."

Mazan uruu kian i'ati, "Ògaru da'i tawuru'u pishautauzoz pidannao aimaakan dau'ati."

¹⁰Ikian u'ati, "Mazan na'apa di'i naa puawun saabaina'akan, putukapa-kinnaa nii?"

¹¹Ukian i'ati, "Pidan Jesus kia'o u'uu, utoma'akan daari na'iki udauna'an uzichian òawun u'idi, udauna'an udyuudan òchikaankan òawun Siloam Baoko ii. Òchikaan dauna'an daari òawun ai, kaimana'a naa òtukapa'akan."

¹²Ipishaan uruu, "Na'iam dii uruu?" ikian.

"Aonaa òaitapan," ukian i'ati.

Phariseenao aitapa'azon kanom tukapa-kidanii ishaawun

¹³Udauna'an i'ua'atiitan naa uruu Phariseenao di'iti. ¹⁴Jesus tomanuz daari na'iki usaabaanuz pidan awun, Sookapa-karu Kamoon dono'o. ¹⁵Uru'u naa Phar-

^{††}8:57 Aonaa zii putunarunaoun oo "Aonaa zii puikodan 50 puwunun?"

iseenaŋo pishaan koshan uruu, na'apa'oram naa uikodan patukapa-kinaa nii. Ukian i'ati, "Uzichia'akan daari ōawun ida'an, udauna'an ōchikaan ōawun baara, na'iki'o kaimana'a naa ōtukapa'akan."

¹⁶ Baokoinao Phariseenao kian, "Pidan sha'apata'oraz aimaakan kaikapa'a, aonaa Tominkaru di'iki'o mani uwa'atin wuru'u, usha'apanum kau'an, kaudin uruu Sookapa-karu Kamoon dono." Baokoinao kian, "Mazan na'apa dii mooko oia'o pidan turuan pasha'apatan umanawunu'o aimaakan kida kaikapa'a?" Uruu pana'a sodi kida idi'itinpan.

¹⁷ Uru'u naa Phariseenao pishaan uruu koshan, "Pukian usaabaanii puawun, ukau'an na'apam dii pukian udau'an?"

Ukian i'ati, "Tominkaru prophetin uruu."

¹⁸ Jewnao zowaunaanao, aonaa imishida'azon ishaawunu'o da'i uruu, uruu idi idapada-kidan naa udaronao. ¹⁹ Uru'u naa ipishaan idyaun, "Udani mishi arawu'u? Ishaawunu'o da'i mishi uruu pashakatan di'iki? Mazan na'apa di'i naa wuru'u utukapanuz aizii?"

²⁰ Aizii udaronao kian i'ati, "Waudani mishi uruu, na'iki ishaawunu'o ushakatan. ²¹ Mazan wuru'u utukapanuz naa, aonaa waaitapan na'apa'oram, na'iki aonaa waaitapan kanom aipan ati'o. Upishaa'a naa uruu, aonaa duusodi'o zii mani uruu, turua'o nii ukowaadan paaipan ati." ²² Aizii udaronao kianuz na'apa, itarian idi'o Jewnao zowaunaanao ai. Usha'apanum kau'an, Jewnao baokopatanii panyukunuu, kanom kian an, "Jesus, uruu Christ,"^{††} aona'o ni'i naa powa'a utaapada-kao ubaokopatinan synagoge ii, choochiipauzonao tuma. ²³ Uruu idi'o udaronao kian, "Aonaa duusodi'o zii mani uruu, upishaa'a naa uruu."

²⁴ Powa'a koshan, itamautannaa aizii idapada-kidan wuru'u ishaawunuz da'i. Ikian u'ati, "Pukowaada Tominkaru awun za'a mishi'o wuru'u puparadanuz! Usha'apanum kau'an waaitapa Jesus kakuda'oraz pugaru, oia'o pidan uruu."

²⁵ Ukian i'ati, "Aonaa ōaitapan, oia'o mani uruu oo aonaa. Mazan bauda'apa aimaakan ōaitapanii pa'an: kiwiin ishaawunu'o da'i ōgaru, mazan aizii kaimana'a naa ōtukapan."

²⁶ "Na'apa dii mooko usha'apatan pugaru putukapa-kinaa nii?" ikian u'ati.

²⁷ "Ōkowaada'a naa sha'atii u'ati, mazan aonaa umishidan ōkuwaa," ukian i'ati. "Kandii ni'i naa uabata'azon powa'a zii koshan da'i? Oo uaipan sha'a unao kapam utominapa-kidaniinao nii?"

²⁸ Uru'u naa idakoopa'akan uruu, ikian u'ati, "Pugaru pa'an wuru'u puminna'apaimanan tominapa-kidani, mazan waunao Moses tominapa-kidaniinao pa'an. ²⁹ Waaitapa Tominkaru paradanii Moses ati pa'an, mazan arawu'u Jesus kii-kizaiz, aonaa waaitapan na'iki'oram uwa'atin!"

³⁰ Ukian i'ati, "Mazan na'apam dii mooko? Aonaa mishi uaitapan na'iki'oram uwa'atin, mazan usaabaa ōawun!" ³¹ Waaitapa aonaa Tominkaru nyukunuupan pidan oia'o paradan an pa'ati. Mazan pidan marainpa'o uruu na'iki sha'apatina'o uaipan kawana'ati, uruu mishi'o nii pa'an Tominkaru nyukunuupan uparadan. ³² Na'iki aonaa na'apainim zii uabatauzo-kao, pidan pashakatan di'iki'o uawun

^{††}9:22 *Christ*: wuru'u Tominkaru dyuudaniaz papidanannao zannaa nii. Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii.

ishaan, ikodan patukapa-kinanaa nii ba'oran pidan di'iki. ³³ Soo mishi uruu pidan wa'atin an Tominkaru di'iki, turuu pa'an usha'apatan na'apa'o aimaakan.”

³⁴ Īkian u'ati, “Pugaru oia'o manawun pushakatan, mazan upu'u zii kaikin putominapa-kida'azon waunao?” Na'iki'ora'a naa aona'a naa ĩkashaapan ubaokopatinan powa'a pidannao tuma synagogue ii.

Pidannao ishaawunnao kawanu'o

³⁵ Aizii Jesus abatan dono'o naa, aonaa ĩkashaapan umorotan synagogue iti powa'a, uru'u naa umakon u'idi'iti. Ukian u'ati, “Pumishida wuru'u Daonaiora Aokazi Iki'oraz?”

³⁶ Ukian u'ati, “Pukowaadan dono na'ia'oram uruu, ōmishidan nii uruu!”

³⁷ Na'iki Jesus kian u'ati, “Putukapani'i naa uruu, na'iki kai'oraz uruu wuru'u paradina'oraz putuma.”

³⁸ Sariapa pidan kian u'ati, “Ōmishida, ōNaobanaa!” Ukoduru'ukan u'ati na'iki utaan ipai padi'itinpan u'ati.

³⁹ Jesus kian, “Ōkaawan da'ati'i ōtukapa-kida'anan na'apam pidannao oian. Ukau'an ishaawun kawanuinaouz, ĩtukapan nii. Na'iki dakotinpainaoz aitapainaoz nii, ishaawunnao kawanu'o nii.”

⁴⁰ Kaina'a Phariseenao udazaba'a, ĩabata wuru'u uparadanuz na'apa, uru'u naa ĩpishaan uruu, “Waunao mani, ishaawunnao mooko kapam?”

⁴¹ Jesus kian ĩ'ati, “U'ishaawunun dono mani, aonaa mani na'apam kii-karu u'oian dikin ii padamata. Mazan ukian idi aonaa u'ishaawunun, ukau'an u'oian na'auzon nii karikaonan u'ida'a wuru'u.”

Kaznizo daua'o kuwai

10 Jesus kian, “Mishi'o kaiwuru'u ōkianuz: Soo koidimikinao na'iki antamiki-nao wuru'u zaida'oraz kaznizo korarannaa paawa an aka. Aonaa ĩmorotan paniinom ida'an korara nazo iti. ² Mazan pidan morota'oraz paniinom ida'an, uruu pa'an kaznizonao ka'uzatiki. ³ Uruu ati'o pa'an korara paniinomizinaa taapiki da'atan paniinom. Kaznizonao aitapani'i naa uparadan. Udadapan ĩdyaun udakotan ida'an ĩ'uu bouda'apa kida, na'iki ukiwiitan naa ĩ'ua'ati ukodita-kidan dono ĩdyaun.

⁴ “Aizii ukodita-kidan dono'o naa ĩdyaun, uru'u naa umakon ĩ'ua'ati. Kaznizonao da'anan naa uruu ĩaitapan idi'i naa uparadan. ⁵ Mazan tawarai aona'o nii ĩda'anan, ĩkidoopa'akan nii pa'an u'ai, usha'apanum kau'an aonaa ĩaitapan uparadan.”

⁶ Jesus kowaadan wuru'u kuwaiz, mazan aonaa Phariseenao aitapan na'apa'oram manawun wuru'u ukuwaaz.

Kamarainpanu'o kaznizo ka'uzatiki

⁷ Ukau'an Jesus kian ĩ'ati koshan, “Mishi'o kaiwuru'u ōkianuz: Ōgaru wuru'u paniinom, kaznizonao dobaapa-kiziz. ⁸ Ipai baokoinao kaawainaoz kiwiitapa ō'ai, ĩnao koidimikinao na'iki antamikinao. Mazan aonaa kaznizonao nyukunu-atin ĩdyaun. ⁹ Ōgaru wuru'u paniinomizi. Kanom morotan an ōgaru ida'an, uruu kazannaatapa-karu nii. Ōgaru ida'ana'o nii umorotan na'iki ukoditan, na'iki uikodan nii paaroapa-kizi nii. ¹⁰ Koidimiki kaawan soo ukoidapa'anan, uzowiibi'ia'anan na'iki umainaabata'anan kaznizonao. Ōgaru, ōkaawan pa'an turuu kizi ĩkakupan, na'iki kaimanaiman kizi manawun ĩkakupan.

¹¹ “Ōgaru wuru'u kamarainpanu'oraz kaznizonao ka'uzatiki. Aizii wuru'u kamarainpanu'oraz kaznizonao ka'uzatiki, turuu pa'an umawakan pakaznizonao dikin ii ukazannaata kizi ĩdyaun. ¹² Pidan kawinipinaapa-kariwaiz utaaan ba'oraran pidan uzanao, aonaa kaznizonao ka'uzatiki kawanu'o mani wuru'u, usha'apanum kau'an aonaa u'uzanao mani wuru'u utaaapaniaz. Utukapan an baudokoru wa'atin, ukidooapa'akan nii, uwa'aka'akan naa wuru'u kaznizonaouz. Uru'u naa mishi baudokoru zaamata'akan naa kaznizo, aizii ba'orainao dimaadanaa'akan naa. ¹³ Kawinipinaapa-kariwaiz kidoopa'akan, ukaudinan idi'o soo puraata dikin ii karikaonan, aona'o umarainpan kaznizonao.

¹⁴⁻¹⁵ “Ōgaru kamarainpanu'o kaznizonao ka'uzatiki. Ōdaru aitapanii ōgaru na'iki ōaitapanii ōdaru, na'apa'o manawun wuru'u ōaitapanuz ōkaznizonao na'iki ĩaitapanuz ōgaru kapam; na'iki turuu ōmawakan ĩ'ati ōkazannaata kizi ĩdyaun. ¹⁶ Kaina'a ba'oran ōkaznizonao, aonaa di'ora'a tonaazinaa di'iki'o mani. ĩnao, ōna'akan nii na'iki ĩmishidan nii ōparadan kapam, na'iki uruu dono soo bauda'apa'o nii kaznizonao tonaazinaa, na'iki bauda'apa'o nii ĩka'uzatiki.

¹⁷ “Ōdaru marainpan ōgaru, usha'apanum kau'an ōkashaapinan idi mawaka-karu ati, turuu kizi ōkakupan powa'a iti koshan ¹⁸ Aonaa kanom turua'o uzowian ōgaru paaipan kawana'ati. Soo ō'ida'a'o karikaonan wuru'u ōkashaapinanuz! Ōka'iita ōtaainan na'iki turuu ōkakudan powaa iti ōdaru aipan kawana'ati.”

¹⁹ ĩabatan idi na'apa'o Jesus kuwaaz, sariapa koshan Jewnao di'itinpan pana'a kida pairiban ai. ²⁰ Iriba ĩkian udau'an, “Kaina'a'o oia'o doronai u'ida'a, uruu idi'o umadoronaa-ziiwan! Kandii nii uabata'azon ukuwaa.”

²¹ Mazan ba'orainao kian, “Turuu mooko pidan kaina'a'o oia'o doronai u'ida'a kakuwaapan kaikapa'a? Aonaa turuu na'apa'o tukapa-kidan ishaawunu'o pidan.”

Jewnao mamishidikan

²² Amazada wadidiizon dono,^f Jesus na'ia'o Jerusalem ii, Tominkaru Dapu Saabauzo-ka Kamoon^{§§} konaukii-kida-ka dau'ati. ²³ Jesus chi'ika'anpan waoko itinau, Solomon's Porch* kia'oraz udakotapa-ka di'ii'aka, Tominkaru Dapu ia'oraz. ²⁴ Pidannao wa'atin ĩkasaba'ukinan naa udazaba ati. Na'iki ĩkian u'ati, “Na'apam nii dii ukotua'ikin wazaudapan pukowaadan wa'ati kanom wuru'u pugaruz? Pugarun dono Christ,[†] pukowaada'aka'a naa wa'ati kai.”

²⁵ Jesus kian ĩ'ati, “Ōkowaadani'i naa sha'atii u'atizu, mazan aonaa umishidan. Ōsha'apataniaz umanawun kida'o aimakaan, ōdaru dyuudan kawana'ati'o wuru'u, kainaabata'o nii kanom ōgaru. ²⁶ Mazan unao aonaa umishidan, usha'apanum kau'an aonaa ōkaznizonao mani unao. ²⁷ Mazan ōkaznizonao, ĩaitapa pa'an ōparadan na'iki ōaitapa ĩdyaun kapam, na'iki uruu idi ĩda'anan ōgaru. ²⁸ Aizii da'anpinaouz ōgaru, ōtaa ĩ'ati karikaonanu'o kakupa-karu aonaa kizi ĩmawakauzon. Aonaa turuu ĩkazata-ka ōka'u iki. ²⁹ Ōdaru taanii ĩdyaun ō'ati, na'iki uruu

^f10:22 amazada wadidiizon dono: English ida'an udakota-ka ‘winter.’

§§10:22 Tominkaru Dapu Saabauzo-ka Kamoon: Putukapa kaarita tokon ii Jewnao baokopainpauzon kamoon dau'a waranu ii.

*10:23 Solomon's Porch: dikin-dinapa-kizai kamoo ai.

†10:24 Christ: wuru'u Tominkaru dyuudaniaz papidanannao zannaa nii. Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii.

umanawunu'o ipai ba'orainao ai. Aonaa turuu ikazata-kaō òdaru ka'u iki. ³⁰ ÒDaru na'iki ògaruz bauda'apa'o."

³¹ Uru'u naa koshan Jewnao zaamata'akan kuba paboori kida nii, ìzowia'aka'azon naa uruu. ³² Jesus kian ì'ati, "Òsha'apata iriba kaiman kida'o aimaakan unao awun za'a, òDaru dyuudan kawana'ati. Na'ia'oram dikin ia'o wuru'u uzowia'azonuz ògaru kuba idi?"

³³ Ìkian u'ati, "Aonaa pusha'apatan idi'o mani kaiman kida'o aimaakan wa-boowa'azon pugaru, mazan puwazootapa'azon idi'o Tominkaru. Pugaru pidan karikaonan, mazan upu'u zii pudakotinpan Tominkaru nii!"

³⁴ Jesus kian ì'ati, "Aonaa mooko Tominkaru kian unao kakinaorinaa saadakariwai ida'a, 'Unao tominkarunao' kii?:" ³⁵ Tominkaru dakotan wuru'u pakuwaa kaawa-kizinaouz pidannao, 'tominkarunao' kii, na'iki waaitapa, saada-kariwaiz kida Tominkaru paradan karikaonanuo' nii umishiin. ³⁶ Mazan kandii nii ukian, 'puwazootapa'azon Tominkaru pudakotinpan ida'an Tominkaru dani nii? Ògaru, Tominkaru saabaani'i naa na'iki udyudanii imi'i baara ati. Ukau'an turuu pa'an òdakota-kaō Tominkaru Dani nii. ³⁷ Òmasha'apatakan an mani òdaru dyuudanii òsha'apatan, aonaa kanom nii umishidan ògaru; ³⁸ mazan òsha'apatan dono òdaru kaudin-kizi, umamishidakan pu'u padamata ògaru, turua'o padamata umishidan wuru ida'ana'a òsha'apatanii kidaz. Uruu ida'ana'o nii uaitapan kaimanaiman ògaru na'iki òdaru bauda'apa'o, na'iki na'apa kida'o waunao."

³⁹ Ìaipan naa koshan pazaamata'akan uruu, mazan sariapa Jesus kidoopa'akan ì'ai.

⁴⁰ Udauna'an Jesus makon powaa iti Jordan baza iti, John Chikaawunuupauzokizi iti. Una'ia'akan pu'u, ⁴¹ iriba pidannao kaawan u'ida'ati, na'iki ìkian pa'atiaaka, "Aonaa mishi John sha'apatan umanawun kida'o aimaakan, mazan ipai ukuwaa mishiin di'ora'a pidan dau'a'a!" ⁴² Na'iki iriba na'ia'inao pidannao mishidan uruu.

Lazarus mawakan

11 Kaina'a'o da'i pidan Lazarus kia'o u'uu, ukarinauzon. Bethany ia'o umashaa-pan. Dya'utam udadakoonao Mary na'iki Martha kia'o ì'uu, na'ia'o ìmashaa-pan kapam. ² (Mary ramauda'oraz da'i Naobanai Jesus kidiba kaduunu'o ramau idi, na'iki o'inoonuzu padizo idi. Oroo azu Lazarus wuru'u karina'oraz.) ³ Uruu idi udadakoonao dyuudan paparadan Jesus di'ti. Ìkian, "Naobanai, pumarainpaniaz pupaonaru, tuukii ukarinaan kai."

⁴ Mazan Jesus abatan dono wuru'u kuwaiz, ukian, "Lazarus karinaanuz, aonaa umawaka-kinna ni'o mani wuru'u; mazan Tominkaru ma'ozakan umanawunu'o, kainaabata-kinna ni'o, na'iki na'apa'o ida'ana'o nii pidannao aitanpan Tominkaru Dani umanawunun."

⁵ Aizii Jesus, umarainapanii Martha, Mary, na'iki Lazarus. ⁶ Mazan uabatan pu'a'a naa kuwai Lazarus karinaan dau'u, una'ian zii dya'utam kamoo. ⁷ Uruu dauna'an Jesus kian patominapa-kidaniinao ati, "Aizii, wamako powaa iti Judea Baara iti."

⁸ "Tiichaa," ìkian u'ati, "Diiki'i sha'atii Jewnao zowia'azon pugaru na'ii kuba idi, mazan upu'u zii pumako'ozon powaa iti?"

⁹ Jesus kian i'ati, "Kaina'a 12 hours wakandan bauda'apa'o kamoo ida'a. Mishii na'apa? Pidan chi'ikapan an wakandan pu'u aona'o nii ukaboinan, usha'apanum kau'an kaina'a zii kanadapa'o imi'i baara. ¹⁰ Mazan pidan chi'ikapan an wamarutan pu'u, ukaboinan nii, usha'apanum kau'an aonaa kanada'o nii u'ida'a."

¹¹ Ukakuwaapan dauna'an, ukian i'ati, "Da'awu'uka'a naa wapaonaru Lazarus, mazan omakon nii na'iti opokowau'anan uruu."

¹² Utominapa-kidaniinao kian u'ati, "Naobanai, kaimana'o wuru'u uda'awunuz, ukakudan nii wuru'u." ¹³ Jesus paradanuz Lazarus mawakan daua'o, mazan i'itiiman mishi'o nii manawun Lazarus da'awun.

¹⁴ Uru'u naa Jesus kowaadan i'ati kaimanaiman, "Mawaka'a naa Lazarus. ¹⁵ Mazan kaiman zii, aonaa o'garu nii na'ii, usha'apanum kau'an na'apa'o ida'ana'o nii unao mishidan kanom wuru'u o'garuz. Aizii wamako'o naa u'idi'iti."

¹⁶ Thomas (Shamaan kia'oraz udakotapa-ka'o) kian pamin-tominpannao ati, "Aushaa, wamako wanaobanaa tuma, marii wazowii-ka'o utuma."

Jesus uruu kakupa-kinai

¹⁷ Aizii, Jesus kaawan dono'o naa Bethany iti, ukowaada-ka'o u'ati 4 kamoo do-batan naa Lazarus nanaa na'ian baaranai ii. ¹⁸ Bethany maonapa'o Jerusalem iti, aonaa uikodan dya'utam mile. ¹⁹ Aizii Lazarus mawakan dauna'an, iriba pidannao kaawan Judea Baara iki'o, imorowauta'anan Martha na'iki Mary ida'ati, ikonauki-ida'anan inyukunuu kowas, i'azu mawakan idi.

²⁰ Martha abatan dono'o naa pidannao kian, "Wa'ati'i naa Jesus!" Uru'u naa oiko-dapa'ana'akan uruu, mazan Mary ona'ian kabaun ii.

²¹ Martha kian Jesus ati, "Naobanai, puna'an dono mani da'a'a, aonaa mani o'azu mawakan padamata! ²² Mazan o'aitapa, pupishaan an Tominkaru kai kanom dau'ati karikaonan, ukawana'ati'o nii usha'apan."

²³ Jesus kian o'ati, "Pu'azu kadishitan nii powaa iti."

²⁴ Martha kian u'ati, "O'aitapa, ukadishitan nii koshan, kadishita-karu kamoo dono."

²⁵ Jesus kian o'ati, "O'garu wuru'u kadishita-kinaiz, na'iki o'garu wuru'u kakupa-kinaiz. Pidan mishida'oraz o'garu, kakuda'o nii umawakan pu'u padamata. ²⁶ Aizii kanom mishi'o ukakupan, na'iki mishida'o o'garu, aonaa na'apainim nii umawakauzon. Pumishida?"

²⁷ "Oo, Naobanai!" okian u'ati. "Omishida kaimanaiman, pugaru wuru'u Christ, Tominkaru Dani, kaawa'o ni'oraz imi'i baara ati."

Jesus kasha'ora-kidan mawaka-karu

²⁸ Martha paradan dauna'an Jesus ati, okiwa'akan naa powaa iti. Uru'u naa oparadan pa'inaozo Mary ati karikaonan. "Kaina'a'ora'a naa mishi watiichaan, utukapa'azon pugaru," okian o'ati. ²⁹ Mary abatan idi kaikapa'ora'a, uru'u naa omako'okan, oikodapa'anan uruu. ³⁰ (Aizii Jesus, aonaa zii ukaawan wiizai ati, pakawan zii na'ii Martha ikodapanaka-kizi ii uruu.) ³¹ Aizii kabaun nazo iainaouz pidannao, konaukiida'anainaouz onyukunuu, itupakan idi Mary kodita'akan dopi-auda'u kabaun nazo iki, i'itiiman omuraapa'anan nii baaranai iti kowas, uruu idi imakon odawu'ati.

³² Aizii Mary ikodapan dono'o naa Jesus, sariapa okodoru'ukan u'ati ukanaapu'u na'iki okian u'ati, "Naobanai, puna'an dono mani da'a'a, aonaa zii mani ò'azu mawakan padamata!"

³³ Jesus tukapan idi Mary na'iki pidannao otumainaoz zaadinan, sariapa uto'oran panyukunuu ii mazan tuukii ukasha'oran kapam. ³⁴ Ukian i'ati, "Na'iam dii ubaaranaa?"

Ìkian u'ati, "Puwa'ati da'ati'i, Naobanai, putukapa kizi." ³⁵ Jesus zaada'akan naa. ³⁶ Pidannao kian pa'atiaaka, "Aushaa utukapa, tuukia'o umarainpan Lazarus!"

³⁷ Mazan baokoinao kian, "Utukapa-kidanii sha'atii ishaawun, mishii? Ukau'an, ukaawan dono mani Lazarus karinaapan pu'u zii, ukakuda mani uruu padamata."

Jesus kakudan Lazarus

³⁸ Powa'a zii koshan Jesus nyukunuu kasha'oran tuukia'o ida'an, uru'u naa umakon na'iki ukaawan naa baaranai ida'ati. Kuba uun ida'a'o wuru'u ubaaranaaz, na'iki taratapa-kariwai udaru'o kuba idi. ³⁹ Uru'u naa Jesus dyuudan pidannao zikadan wuru'u kuba, baaranai taratapa-kinaoaz. Martha kian u'ati, "Naobanai, dyupusha'ora'a naa wuru'u, puaitapanii 4 kamo'o naa udida-ka'o dauna'an."

⁴⁰ Na'iki Jesus kian o'ati, "Aonaa mooko òkian, pumishidan an, putukapan nii na'apam Tominkaru umanawunun kainaabatan?" ⁴¹ Uru'u naa pidannao kidu'ukan naa wuru'u kubaz. Udauna'an Jesus awunuupan doko iti na'iki ukian, "Òdaru, kaiman mishii manawun pugaru ò'ati, puabata da'i òparaduzon an pu'ati. ⁴² Òaitapa karikaonan da'i puabatauzon òparadan. Mazan òparadan pu'ati kaikapa'a, di'oraz pidannao na'an idi'o, marii kizi ìmishidan pudyudanii ògaru." ⁴³ Utorinpan dauna'an, ukian diiwa'o ida'an, "Lazarus, pukodita da'ati'i!" ⁴⁴ Mawaka'oraz pidan kodita'akan naa. Uka'u na'iki ukidiba watudinapa kida kamicha idi, na'iki uawun baara kamicha idi ubazobatinpan. Jesus kian pidannao ati, "Ubuzuuta kamicha u'ai, marii kizi'i naa umakon."

Jesus zowia'azoo-ka'o dau'a'o

(Matthew 26:1-5; Mark 14:1-2; Luke 22:1-2)

⁴⁵ Iriba morowautankainaoz Mary ida'ati, tukapainaoz Jesus sha'apatan aimakaan, mishidan uruu. ⁴⁶ Mazan baokoinao kiwan na'iki ikakuwaapan naa Phariseenao ati, Jesus sha'apatanii dau'u. ⁴⁷ Uruu idi'i naa Phariseenao na'iki faadaanao zowaunaanao miitiniipan baokoinao Jewnao zowaunaanao tuma. "Na'apa dii washa'apatan uruu?" ìkian. "Aushaa udi'itapa, wuru'u pidanz, iriba'a naa usha'apatan umanawun kida'o aimakaan!" ⁴⁸ Wataapadan dono usha'apaapan na'apa kida'o aimakaan, ipai'o ni'i naa pidannao zaamatanan u'idi'iti, na'iki udauna'an Romannao wa'atin nii ikaboobi'ian nii Tominkaru Dapu na'iki ìzowia'anan wawiizi sannao!"

⁴⁹ Bauda'apa ìbii ia'o, Caiaphas kia'o u'uu. Uruu Umanawunu'o Faadaa uruu wunu ida'a. Ukian, "Unao pidannao, maaitapin-kainao karikaonan!" ⁵⁰ Aona'a mooko uaitapan, powa'a'o nii ukaimanan bauda'apa'o pidan mawakan an pidannao dikin ii, wawiizi sannao mainaabata-ka'o ai manawun?" ⁵¹ Caiaphas na'apanuz aonaa paaipan kawana'ati'o mani. Uruu wuru'u Umanawunu'o Faadaa uruu wunu ida'a. Ukau'an uparada'akanuz na'apa ukowaada'akan naa Jesus wuru'u mawaka'o ni'oraz Jewnao donozinaa ati. ⁵² Mazan aonaa soo ìnao ati'o nii mani karikaonan.

Umawakan nii Tominkaru pidannaano baokopatin-kinanaa nii, mashaapainouuz ba'oran wiizai ii aka kida kapam.

⁵³ Ibaokopatinankan di'iki'ora'a naa, Jewnao zowaunaanao sakadan pakadakotinan pazowia'azon dau'u Jesus. ⁵⁴ Uruu idi aona'a naa Jesus chi'ika'anpan kainaa-batinapa Jewnao bii an powa'a. Na'iki'ora'a naa umakon Ephraim iti, amazada map-idantaka'o di'itanpu'oraz, na'ia'a naa uruu patominapa-kidaniinao tuma.

⁵⁵ Maonapa'a naa Passover Kamoo kaawan, na'iki iriba pidannao munapo kida'o imashaapan makon Jerusalem iti, ichikaina'ananao naa Jewnao kakinaorinaa kawana'ati, turuu kizi ibaokopainpan pidannao tuma Passover Kamoon dono. ⁵⁶ Iza-udapan Jesus na'iki ikian pa'atiaaka udau'an pabaokopatinpan pu'u Tominkaru Dapu ii, "Wa'ati'o nii puzauda-kidan uruu da'ati'i baokopainapa-kizai ati?" ⁵⁷ Aizii faadaanao zowaunaanao na'iki Phariseenao kii akani'i naa pidannao ati, "Kanom aitapan dono na'iam Jesus, marii pa'i ukowaadan sariapa wa'ati, wazaamata kizi na'iki wakootowapa-kida kizi uruu."

Mary ramaudan Jesus kidiba

(*Matthew 26:6-13; Mark 14:3-9*)

12 Aizii 6 kamoo Passover Kamoon ua'ii Jesus makon Bethany iti, Lazarus mashaapa-kiziz, tawuru'u ukakudaniaz pidan. ² Jesus paonarunao konaukii-kidan na'iki iaroapa-kidan wuru'u ukaawanuz. Martha maokoda'o nii wanyukunui udono, Lazarus na'iki Jesus sakanatapan pu'u miisa^f di'ii baokoinao tuma. ³ Mary zaamatankan pootozu zo'a'o kawinipina'o ramau, paoribai nard kiwin idi'o pa'idiwaru utoma-ka'o, uru'u naa oshootanuz Jesus kidiba iti, udauna'an o'inoan ukidiba padizo idi. Ipai ukaduunua'akan kabaun nazoo.

⁴ Sariapa Judas Iscariot, Jesus tominapa-kidaniinao bii iki'o, kaakapa'o ni'oraz Jesus, uruu kian, ⁵ "Kandii nii ramau wakuda-ka'o? Turua'o usellii-ka'o padamata 300 wizi'i kida'o puraata[§] dikin ii. Udauna'an uwinipinaa taa-ka'o pataka'utinainao ati."

⁶ Ukianuz kaikapa'a pakoidimikin idi'o, aonaa umarainpan idi'o mani pataka'utinainao. Uruu wuru'u taapa'oraz puraata, i'ati'oraz taauzo-ka'o kida, na'iki'o da'i ukaiwa'akauzon patorii-kinanaa nii aimakaan pa'idiwau nii.

⁷ Jesus kian, "Mana'a putowauda'ua'ana'a oroo! Kaiman zii otaapan ramau, ominziwata-kinanaa nii onanaa odida-ka'o ua'ii. ⁸ Pataka'utinainaoouuz karikaonanuo nii ina'an unao tuma, mazan o'garu aonaa karikaonanuo'o nii mani ona'an utuma."

⁹ Iriba Jewnao abatan kaina'a Jesus Bethany ii; uruu idi imakon na'iti. Imakonuz na'iti Jesus na'ian idi'o, na'iki itukapa'azon idi'o kapam Lazarus, wuru'u Jesus kakudaniaz pamawaka-kizi iki. ¹⁰ Uruu idi'i naa faadaanao zowaunaanao di'itimpan na'iki itoman panyukunuu izowii kizi Lazarus kapam. ¹¹ Usha'apanum kau'an iriba'a naa Jewnao muudinan i'ai na'iki imishidan naa Jesus, ukakudan idi Lazarus.

^f12:2 miisa: English ida'an, table.

[§]12:5 300 wizi'i kida'o puraata: bauda'apa'o wunu pidan kaudinan winipinaa kawana'ati'o wuru'u.

Pidannao dapaapan Jesus Jerusalem ii

(Matthew 21:1-11; Mark 11:1-11; Luke 19:28-40)

¹² Aizii ba'oran kamoo dono'o naa, wuru'u iriba'oraz pidannao, kaawainoouz Passover Kamoon dau'ati, ĩabata kaina'iki Jesus wa'atin Jerusalem ati. ¹³ Uruu idi idukuan pokoridi anaba kaduz kida na'iki ĩna'akan kida'a naazu, ĩkodapa'anan naa Jesus. ĩkian paimori bii an, "Kaiman manawun wakazannaatiki! Marii Tominkaru kaimanan Naobanai ati, kaawa'oraz uaipan kawana'ati, King ni'oraz Israelitena'o ati."

¹⁴ Jesus zaidan chaakashi** pa'ina'o zii, na'iki uruu barau ana'a naa umakon. Usha'apan na'apa Tominkaru Paradan saadauzo-kariwaiz kawana'ati:

¹⁵ "Mana'a utaria'ana'a, Jerusalem sannao!

Diina'iki unaobanaa King wa'atini'i, uzaidapa pa'ina'o chaakashi."

¹⁶ Uruu dono aonaa utominapa-kidaniinao aitapan na'apa'oram wuru'u kaikapa'oraz aimaakan sha'apan kida'a. Mazan Jesus kadishitan dauna'an pamawaka-kizi iki, uruu zii ĩnyukunuuan wuru'u saadauzo-kariwai udau'an, na'iki ĩnyukunuuan wuru'u pasha'apatanuz kaikapa'o aimaakan u'ati'i.

¹⁷ Jesus tumainoouz pidannao ukadishita-kidan dono'oraz Lazarus pabaaranaa iki, ĩnao kakuwaapan naa baokoinao ati aimaakan sha'apa'o dau'u. ¹⁸ ĩabatan idi Jesus sha'apatan umanawunu'o aimaakan, uruu idi iriba pidannao ikodapa'anan uruu. ¹⁹ Uruu idi Phariseenao kian naa pa'atiaaka, "Aonaa na'itim washa'apatinan! Aushaa utukapa, ipai'i naa pidannao da'anpan uruu!"

Jesus kowaadan pazowii-ka'o nii

²⁰ Aizii na'ia'o Greeknao wunao bii ia'a makoinoouz Jerusalem iti konaukii-kida'anan Tominkaru baokopainapa-karu dono. ²¹ ĩwa'atin Philip ida'ati (Philip Bethsaida san uruu, Galilee Baara ia'oraz). ĩkian u'ati, "Kaina'a'o watukapa'azon Jesus, waparada'azon utuma." ²² Philip kowaadanuz Andrew ati, uruu naa ĩmako'okan na'iki ĩkowaadan naa Jesus ati Greeknao parada'azon utuma.

²³ Jesus kian i'ati, "Aizii kaawa'a naa amazada, Daonaiaora Aokazi Iki'o tukapakinao ni'i naa umanawunu'o nii. ²⁴ Mishi'o kaiwuru'u ōkianuz: Aonaa na'apainim nii bauda'apa'o maziki dako waota'oraz imi'i baara ati iribainan, soo umawakan an. Mazan umawakan idi, uru'o nii zii ukaakan madowaaka. ²⁵ Pidan marainpa'oraz pakakupan, uwaziwaan niiz; mazan pidan aona'oraz umarainpan pakakupan di'ora'a amazada ida'a'a, uruu ati taa-ka'o nii karikaonanu'o kakupa-karu. ²⁶ Na'ia'oram pidan aipan an ōgaru panaobanaa nii, marii uda'anan ōgaru; na'iam dono ōgaru, ōpoitorunao ōtuma'o nii ĩnao kapam. Wuru'u pidan naobanaitapa'oraz ōgaru, ōdaru aida-kidan nii na'apam pamarainpan uruu."

Jesus sawata-ka'o nii

²⁷ Jesus kian, "Aizii kii'an! Na'apa dii ōkian? Turuu mani ōkian, 'Ōdaru, aonaa putaapada'ana'a dadara'o manawun kamoo kaawan ō'ati?' Mazan aonaa turuu

**12:14 *chaakashi*: English ida'an, donkey.

ōna'apan. Na'apa'o ni'o wuru'u ōkaawanuz imi'i baara ati, baiaapa'o ni'o kasha'ora'o. ²⁸ Ōdaru, putukapa-kida pumanawunun pidannao ati!"

Udauna'an Parada-karu aokazi iki'o kian, "Ōtukapa-kidani'i naa ōmanawunun, na'iki ōtukapa-kidan nii ōmanawunun powa'a koshan."

²⁹ Pidannao, na'a'oraz ikadishitapan abata wuru'u parada-karuz. "Toroanaru!" ikian udau'ati. Baokoinao kian, "Angel paradan u'ati!"

³⁰ Mazan Jesus kian i'ati, "Aonaa ōmishida-kinaa ni'o mani wuru'u parada-karu abata-kaoz, mazan unao mishida-kinaa ni'o pa'an. ³¹ Aizii kaawa'a naa kamoo Tominkaru tiwaa-kinaa ni'i naa imi'i baara sannao. Aizi'o ni'i naa di'ora'a amazada baara'a'o naobanai kaboota-ka. ³² Ōsawata-kaono'o naa, na'apa'o ida'ana'o nii ōdapadan ipai pidannao ō'ida'ati." ³³ Jesus kianuz kaikapa'a, ukowaadan na'apam nii pamawakan wuru'u.

³⁴ Pidannao kian u'ati, "Wakakinaorinaa saada-kariwai kowaadan wa'ati, Christ karikaonanu'o nii ukakupan. Mazan na'apa'o dii kaiwuru'u, sawata-karu nii Daonaiora Aokazi Iki'o pukianuz? Kanom mooko wuru'u Daonaiora Aokazi Iki'oraz?"

³⁵ Jesus kian i'ati, "Kanada'o nii zii amazada masakauda'u'u naa. Umako'o naa zii sariapa, amazada kanadan pu'u, aonaa kizi ubaiaapan maruta'o. Usha'apanum kau'an, pidan chi'ikapa'o amazada marutan pu'u, aonaa uaitapan na'iti'oram naa pamakon. ³⁶ Ukaiwaa wuru'u kanada'oraz, ukaina'an pu'u zii, unao kizi kanada'o sannao nii."

Iriba Jewnao mamishida'azookan Jesus

Aizii Jesus paradan dauna'an i'ati kaikapa'a umako'okan naa i'ai, aonaa kizi iaitapan na'iam uruu. ³⁷ Jesus sha'apatan pu'u padamata iriba umanawun kida'o aimaakan iawun za'a, mazan upu'u zii aonaa imishidan uruu. ³⁸ Ipai usha'apan kaikapa'a, Prophet Isaiah kuwaa mishiinan naa wuru'u:

"Naobanai, kanom mishida paabatani wakuwaa?
Kanom ati dii Naobanai aida-kidan pama'ozakan?"††

³⁹ Mazan aonaa imishida'azon, usha'apanum kau'an, kaikapa'o koshan da'i Isaiah kiauzon idau'ana'a:

⁴⁰ "Tominkaru ishada'akan iawun kida,

aonaa kizi itukapan.

Na'iki udadaradan inyukunuu kida,

aonaa kizi iaitapan.

Aonaa zoobaba iwa'atin Tominkaru ida'ati,

usaabaa kizi idyaun."‡‡

⁴¹ Isaiah kian kaikapa'a, usha'apanum kau'an aida-kida-kariwai u'ati na'apam nii Jesus umanawunun diina'iti'o, na'iki uru'u naa ukakuwaapan udau'u.

⁴² Mazan upu'u iriba kaina'a Jewnao zowaunaanao mishida'o Jesus. Mazan itarian idi Phariseenao ai, aonaa kanom nii ikowaadan baokoinao ati pamishidan dau'u,

††12:38 Isaiah 53:1

‡‡12:40 Isaiah 6:10

aonaa kizi ikashanau-kaao pabaokopainpan ai synagogue[¶] ii. ⁴³Tuukii manawun inaudapan pidannao naubaan paugaru, Tominkaru naubaan ai paugaru.

Jesus kaawan ukazannaata'anan pidannao

⁴⁴Diiwa'o ida'an Jesus kian, "Ipai pidan mishida'oraz oġaru, aonaa oġaru karikao-nan mani wuru'u umishidaniaz, dyuuda'oraz oġaru kapam wuru'u umishidaniaz. ⁴⁵Na'iki ipai pidan tukapa'oraz oġaru, uruu tukapa'o kapam dyuuda'oraz oġaru. ⁴⁶Oġaru, oġaawan kanadapa'o nii imi'i baara sannao ida'ati. Pidan mishidan an oġaru, aona'o nii una'ian maruta'o di'ii. ⁴⁷Na'ia'oram pidan abatan an oġuwaa, mazan aonaa uizo'atin, aonaa oġaru'o nii mani kaboota'oraz uruu oia'o di'iti. Oġaawan da'ati'i aonaa oġaboota'anan mani pidannao oia'o di'iti mazan oġakan-naata'anan pa'an idyaun. ⁴⁸Pidan kashada'o oġaru na'iki dikintapa'o oġaradan, kaina'a'ora'a naa kaboota-kida'o nii uruu oia'o di'iti. Oġaradanu'o nii wuru'u kaboota'oraz uruu pataka'utin-karu di'iti, amazada tokon dono'o naa! ⁴⁹Usha'apanum kau'an, aonaa oġaipan ati'o mani wuru'u oġaradanuz, soo oġaru dyuuda'oraz oġaru, dyuudan kawana'ati'o. ⁵⁰Na'iki oġaitapa, wuru'u ukakinaori kidaz uruu karikao-nanu'o kakupa-kinai. Oġakuwaapan u'ati, kaikapa'a oġaru dyuudan kawana'ati'o."

Jesus chikaan patominapa-kidaniinao kidiba

13 Aizii baokopainpauzo-karu Passover Kamoon ua'ii zii. Jesus aitapa kamoo kaawa'akan naa aizii wuru'u, umako-kinaa ni'i naa padaru di'iti, di'ora'a amazada di'iki'i. Karikaonan umarainpan papidanannao, umarainapa idyaun tuukii, atii na'apa umawakan.

²Wachuupun dono Jesus aroopan patominapa-kidaniinao tuma. Satan di'itinapa-kidani'i naa Judas, Simon Iscariot daniz, marii kizi ukaakapan Jesus. ³Jesus aitapanii kaimanaiman Tominkaru taanii pa'ati panyukunuu ma'ozaka-kinaa nii, paka'iita-kinaa nii pasha'apatan ipai daunuuda'u aimakaan. Uaitapa pawa'atin Tominkaru di'iki'o na'iki ukiwan nii powaa iti Tominkaru di'iti koshan. ⁴Uruu idi Jesus kadishita'akan paaroapa-kizi miisa di'iki, udauna'an unarakadan pachaakit-tan.^{§§} Udauna'an uzaamatan towel na'iki upapidanuz pakoon an. ⁵Uruu dauna'an ukapotan wunu basii zo'ati, na'iki uchikaan naa patominapa-kidaniinao kidiba. Udauna'an uinoan ikidiba kida towel idi, upapidapaniaz pakoon an.

⁶Mazan ukaawan Simon Peter ida'ati, sariapa Peter kian u'ati, "oNaobanaa, puchikaan nii oġidiba?"

⁷Jesus kian u'ati, "Pugaru, aonaa puaitapan kai kanom wuru'u osha'apaapaniaz, mazan puaitapan nii zii diina'iti'i."

⁸Peter kian u'ati, "Oġaru, aonaa na'apainim nii puchikaan oġidiba!"

Mazan Jesus kian u'ati, "Aonaan an oġchikaan pukidiba, aona'o nii puzaamatanpan powa'a o'ida'ati."

⁹Simon Peter kian u'ati, "Naobanai, ukau'an aonaa puchika'ana'a oġidiba karikaonan! Mazan puchikaa mooko oġa'u, na'iki oġowau kapam!"

[¶]12:42 *synagogue*: kabaun Jewnao baokopainapa-kizi. Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii.

^{§§}13:4 *pachaakitan*: kamicha kaudauzo-kariwai, ba'oran paawa ati.

¹⁰ Jesus kian, “Pidan kaokopa'ora'a naa, aona'ora'a naa ukaniriban wuru'u. Ukau'an aonaa kanom nii uchikainan powa'a zii, soo uchikaan nii pakidiba'a naa karikaonan. Ipai unao, aona'ora'a naa ukaniriban. Soo kaina'a bauda'apa unao bi'i'i kaniriba'o.” ¹¹ (Jesus aitapani'i naa kanoma'o nii kaakapaa paugaru. Uruu idi'o ukianuz, “Ipai unao, soo kaina'a bauda'apa unao bi'i'i kaniriba'o.”)

¹² Uipaian dauna'an pachikaan ikidiba kida, Jesus morokodan naa pakamichan, na'iki usakanatan powaa iti miisa di'iti. Uru'u naa upishaan idyaun, “Uaitapa kanom wuru'u õsha'apata'akaniaz u'ati?” ukian. ¹³ “Unao dakotan õgaru, ‘Tiichaa’ oo ‘Naobanai’ kii. Na'apa'o mishi manawun wuru'u õgaruz. ¹⁴ Õgaru uNaobanaa na'iki uTiichaan. Mazan upu'u õchikaan ukidiba kida. Ukau'an, na'apa'a naa pa'i uchikaa uiriban kidiba kida kapam. ¹⁵ Õsha'apatan aimaakan, unao tamakapan ni'o. Na'apa'a naa usha'apata õsha'apatan kawan unao ati. ¹⁶ Mishi'o kaiwuru'u õkianuz: Aonaa na'ia'oram poitorui umanawunun panaobanaa ai. Aonaa na'ia'o-ram pidan dyuuda-kariwaiz ukakuwaapa'anan, umanawunun dyuuda'o ai paugaru. ¹⁷ Aizii uaitapan an kaikapa kida'ora'a, konaukia'o nii manawun unao, usha'apatinan an ukawana'ati.

¹⁸ “Mazan õkadakotinanuz aonaa ipai unao daua'o mani. Õaitapanii sha'apa'oram kaduz kida pidannao õzaamatanii. Mazan kaina'a saada-kariwaiz kida Tominkaru Paradan ida'a kaikapa'a: ‘Õmin-aroopan tominan õtaruba nii.’ Uruu mishiin-kinaa ni'o wuru'u usha'apanuz na'apa. ¹⁹ Õkowaadan u'ati kanoma'o nii sha'apa, usha'apan ua'ii zii. Aizii usha'apa'akan dono'o naa, umishidan nii ‘Õgaru wuru'u.’ ²⁰ Mishi'o kaiwuru'u õkianuz: Na'ia'oram pidan konaukia'o udapaapan õdyudanii, õgaru kapam wuru'u udapaapaniaz; na'iki na'ia'oram pidan konaukia'o udapaapan õgaru, dyuuda'oraz õgaru kapam wuru'u udapaapaniaz.”

Jesus kowaadan kanoma'o nii sha'apan pa'ati

(Matthew 26:20-25; Mark 14:17-21; Luke 22:21-23)

²¹ Jesus kian dauna'an na'apa, tuukii udopian panyukunuu ii, uruu idi aona'a naa udizapa'akan paparadan, ukian i'ati, “Mishi'o kaiwuru'u õkianuz: Bauda'apa pidan unao bii iki'o zaamata-kidan nii õgaru õtarubanao ati.”

²² Utominapa-kidaniinao awunuuakaan pa'atiaaka, aonaa ãaitapan kanom dau'ati'o wuru'u una'apanuz. ²³ Bauda'apa Jesus tominapa-kidanii, tawuru'u umarainpaniaz, Jesus dazaba a'o usakanatapan udono. ²⁴ Ukau'an Simon Peter sawaan paka'u u'ati. “Pupishaa uruu kanom wuru'u sha'apata'o ni'oraz dikauda'o aimaakan kaikapa'a,” ukian.

²⁵ Uru'u naa umaonapadan pazowau Jesus ida'ati, na'iki ukian, “Naobanai, kanom daua'o manawun wuru'u puparadanuz?”

²⁶ Jesus kian, “Õdamotan nii bread ka'uz uu di'iti, udauna'an kanom ati õtaanuzu, uruu wuru'u zaamata-kida'o ni'oraz õgaru.” Uru'u naa Jesus zaamatan bread na'iki udamotanuzu ka'uz uu di'iti, utaanuzu Judas ati, Simon Iscariot daniz. ²⁷ Sariapa Judas zaamatan dono wuru'u bread, Satan morotina'akan naa uruu. Uru'u naa Jesus kian Judas ati, “Kadiman zoobaba pusha'apata wuru'u pusha'apata'azooniaz!”

²⁸ Aizii aroopainauz utuma, aonaa ãaitapan kanom ni'o Jesus na'apanuz u'ati. ²⁹ Judas taapan idi ipuraatan, ba'orainao zauda-kidan Jesus dyuudanii utorian aimaakan ãkaiwaan nii Baokopainapa-kizai ii. Ba'orainao itiiman, Jesus dyuudanii utaan aimaakan pataka'utinainao ati.

³⁰ Judas zaamatan dauna'an bread, ukodita'akan naa i'ai paniba iti. Uruu dono amazada maruta'aka'ora'a naa.

³¹ Judas mako'okan dauna'an, Jesus kian, "Aizii Daonaiora Aokazi Iki'o umanawunun aida-kaoa'a naa wuru'u, na'iki uruu ida'ana'o nii Tominkaru umanawunun aidinan. ³² Aizii Tominkaru umanawunun aidinan an Uruu ida'an, ukau'an Tominkaru aidan nii pidannao ati na'apam Daonaiora Aokazi Iki'o umanawunun. Na'iki kai'o ni'i naa uaidanuz.

³³ "Ōdainao, aona'o ni'i naa ōna'an tomunu'iki unao tuma. Ōkiauzon kawan Jewnao ati, na'apa ōkian u'ati aizii: udawatan nii ōgaru, mazan aonaa turuu umakon ōmakopa-kizi iti. ³⁴ Ukau'an ōtaan unao ati pa'ina'o kakinaorii: umarainpaaka. Na'apa ōmarainpauzon kawan unao, na'apa pa'i manawun umarainpaaka.

³⁵ Umarainpaakan an, ipai'o nii pidannao aitapan unao mishi'o ōpidanannao."

Jesus kowaadan Peter ati, utaapa-kidan nii paaitapan paugaru

(Matthew 26:31-35; Mark 14:27-31; Luke 22:31-34)

³⁶ Simon Peter pishaan uruu, "Naobanai, na'iti'oram pumako'ozon?"

Jesus kian u'ati, "Na'iti'oram ōmakon, aonaa turuu puda'anpan ōgaru aizii, mazan puda'anpan nii zii diina'iti'i."

³⁷ Peter kian u'ati, "Naobanai, kandii nii mazan aonaa turuu ōda'anpan pugaru kai? Ōgaru turuu ōmawakan pugaru dikin ii?"

³⁸ Jesus kian u'ati, "Puka'iita mooko pu'itiiman pumawakan ōgaru dikin ii? Mishi'o kaiwuru'u ōkianuz pu'ati: Kuruku ka'aranpan ua'ii, idikinau'o nii pukian pidannao ati aonaa puaitapan ōgaru."

Jesus uruu dunapo Tominkaru di'iti'o

14 Jesus kian patominapa-kidaniinao ati, "Aonaa pa'i unyukunuu ukasha'o-ra'ana'a! Umishidapa Tominkaru; umishida ōgaru kapam. ² Kaina'a iriba kabaun nazoo kida ōdaru dapu ii. Ukau'an ōmakon naa wuru'u ōsaaba'anan naa uwiizi nii. Aonaan an mani una'apan, aonaa mani ōkowaadan u'ati na'apa. ³ Aizii ōsaabaan dauna'an uwiizi nii, ōwa'atin nii koshan unao dau'ati, turuu kizi una'ian ōtuma kapam ōna'ii-kizi ii. ⁴ Unao, uaitapanii dunapo ōmako-kizi iti'oraz."

⁵ Aizii Thomas kian u'ati, "Wanaobanaa, aonaa waaitapan na'iti'oram pumako'ozon. Na'apam nii mooko waaitapan dunapo na'iti'o?"

⁶ Jesus kian, "Ōgaru wuru'u dunapoz, ōgaru wuru'u mishi'oraz, na'iki ōgaru wuru'u kakupa-kinaiz. Soo ōgaru ida'an turuu kaawa-karu ōdaru di'iti. ⁷ Aizii unao, uaitapan an ōgaru, uaitapan nii ōdaru kapam. Aizii wuru di'iki'i uaitapa'a naa na'iki utukapa'a naa uruu."

⁸ Philip kian u'ati, "Wanaobanaa, putukapa-kida wa'ati puDar, uruu turua'o nii wa'ati."

⁹ Jesus kian, "Kotua'iki ōmashaapan unao tuma, mazan upu'u zii mooko aonaa puaitapan ōgaru, mishii Philip? Ipai pidan tukapa'oraz ōgaru, uruu tukapa'o kapam ōdaru wuru'u. Mazan na'apa di'i naa kaiwuru'u, 'Putukapa-kida wa'ati puDar, pukianuz? ¹⁰ Aonaa mooko pumishidan, ōgaru na'iki ōDar, bauta'apa'o waunao? Kuwai kida ōkowaadaniaz unao ati, aonaa ō'ida'a'o mani ōtoman. ŌDar, mashaa-pa'oraz ō'ida'a, uruu pa'an wuru'u sha'apaapa'oraz pakaudin-kizi kida ōgaru ida'an. ¹¹ Umishida ōgaru na'iki ōDar, bauta'apa'o waunao ōkianuz. Oo, umishida pa'i

ōDaru sha'apataniaz umanawun kida'o aimaakan ōgaru ida'an. ¹² Mishi'o kaiwuru'u ōkianuz: Ipai pidan mishida'o ōgaru, usha'apatan nii ōsha'apaapanii kaduz kida kapam. Na'iki usha'apatan nii powa'a'o zii umanawunun kida, usha'apanum kau'an ōmakon naa ōDaru di'iti wuru'u. ¹³ Upishaan an ōgaru kanom dau'ati karikaonan, ōpidanannaoun idi unao, ōsha'apatan nii u'ati. Na'apa'o ida'ana'o nii uDani aida-kidan pidannao ati paDaru umanawunun. ¹⁴ Upishaan an ōgaru kanom dau'ati karikaonan, ōpidanannaoun idi unao; ōsha'apatan nii u'ati.

Jesus taan nii Kaimana'o Doronaa

¹⁵ “Umarainpan an ōgaru, uizo'atipan nii ōkakinaori kida. ¹⁶ Ōpishaan nii ōDaru na'iki utaan nii unao ati ba'oran Minka'ui kakinaota'o nii unao, na'iki karikaonanu'o nii una'auzon unao tuma. ¹⁷ Uruu Kaimana'o Doronaa tominapa-kida'o nii unao mishi'o Tominkaru dau'a'o. Mazan mamishida-kainao pidannao, aonaa turuu ūzaamatan uruu paminka'u nii, usha'apanum kau'an aonaa ūtukapan na'iki aonaa ūaitapan uruu. Mazan unao, uaitapa pa'an uruu, usha'apanum kau'an, kaina'a'o uruu unao tuma, na'iki karikaonanu'o nii una'auzon unao ida'a.

¹⁸ “Aona'o nii ōwa'akan unao, maudaniiwai wa'aka-ka'o kawan; ōkaawan nii powaa ati u'ida'ati. ¹⁹ Kadimana'o ni'i naa pidannao matukapakan ōgaru. Mazan unao utukapan nii pa'an, usha'apanum kau'an ōkakupan nii powaa iti koshan, ukau'an unao ukakupan nii kapam ōkakupan idi. ²⁰ Aizii uruu dono, uaitapan nii ōgaru na'iki ōdaru bauda'apa'o waunao. Aizii unao na'iki ōgaru, na'apa'o manawun bauda'apa'o pidan kawan.

²¹ “Na'ia'oram pidan abata'o na'iki izo'atipa'o ōkakinaori kida, uruu wuru'u marainpa'oraz ōgaru. Ōdaru marainpan nii pidan marainpa'oraz ōgaru; aizii ōgaru, ōmarainpan nii uruu kapam na'iki ōaitapa-kidinan nii u'ati.”

²² Judas kian u'ati (aonaa Judas Iscariot mani), “Naobanai, na'apam nii puaidan pumanawunun waunao ati karikaonan, ba'orainao ati aona'o nii mooko puaidakidan?”

²³ Jesus kian u'ati, “Pidan marainpa'o ōgaru, uizo'atipan nii ōparadan, na'iki ōDaru marainpan nii uruu. Wawa'atin nii uruu ida'ati na'iki wamashaapan nii utuma. ²⁴ Mazan na'ia'oram pidan aona'o umarainpan ōgaru, aonaa uizo'atin ōparadan kida. Wururu'kuwai kidaz, unao abataniaz, aonaa ōtomani mani karikaonan, ōDaru pa'an wuru'u dyuuda'oraz ōkakuwaapan na'apa.

²⁵ “Ōkowaadan u'ati kaikapa kida'ora'a ōna'an pu'u zii utuma. ²⁶ Wururu' Minka'ui, Kaimana'o Doronaa, ōDaru dyuudan ni'oraz u'ida'ati ōgaru aipan ati; uru'o nii pa'an tominapa-kida unao ipai ōkuwaa kida dau'u, na'iki unyukunuu-kidan nii unao ati ipai daunuuda'u wuru'u ōkuwaa kidaz.

²⁷ “Ōwa'akan unao tuma kaimana'o nyukunui; soo ōgaru turuu ōtaan na'apa'o. Aonaa da'i sannao taan kawanu'o mani ōtaan nyukunui kaimanan. Aonaa pa'i unyukunuu kasha'ora'ana'a oo utariidina'ana'a. ²⁸ Ōkowaadani sha'atii u'ati, ‘Ōmakon ni'i naa ōdaru di'iti, mazan ōkaawan nii koshan powaa ati.’ Umishiin an mani umarainpan ōgaru, ukonaukii mani ōmakon idi'i naa ōDaru di'iti, usha'apanum kau'an umanawunu'o ōgaru ai wuru'u uruuz. ²⁹ Ōkowaadan naa u'ati kai kanoma'o nii sha'apa, usha'apan ua'ii zii; aizii usha'apan dono'o naa uaitapan nii ōkuwaa mishiin. ³⁰ Aona'o ni'i naa ōparadinan tomunu'iki utuma, usha'apanum kau'an wa'ati'i naa wuru'u di'ora'a amazada baara'a'oraz naobanai. Mazan aonaa

uka'iitan pamashaatan ôgaru. ³¹ Mazan ôsha'apata pa'an ipai aimaakan ôdaru dyu-udan kawana'ati ôgaru, pidannao aitapa-kinaa nii mishi'o ômarainpan uruu.

“Aizii, wamako'o naa.”

Paoribai kadunaa manawun

15 “Ôgaru wuru'u mishi'oraz paoribai kadunaa, na'iki ôDaru saabaapauzo paoribai baawu. ² Ipai'o nii udukutan paoribai waoda kida aona'oraz îkaakan. Mazan kaaka'oraz kida usaabaan nii pa'an, aonaa kizi kazamaka'o nii ukadu'u, na'iki madowaaka kizi koshan ukaakan. ³ Unao, saabaa'aka-kariwai'i naa ôkuwaa ida'an. ⁴ Pakawan pa'i uzaamatinapa ô'ida'ati, ôzaamatinpan nii u'idi'iti kapam. Aonaa paoribai waoda kaakan paaipan ati karikaonan, soo uzaamatinpan an pakadunaa ida'ati. Unao na'apa'o kapam, aonaa uka'iitan usha'apatan kaimana'o aimaakan uaipan ati karikaonan. Soo uzaamatinpan an ô'ida'ati.

⁵ “Ôgaru wuru'u paoribai kadunaa. Aizii unao, uwaoda kida kawanu'o. Pidan-nao, karikaonanu'oraz îna'an ô'ida'a, ôgaru na'apa ôna'an nii î'ida'a, înao sha'ap-atan ni'i naa dobata kaiman kida'o aimaakan. Unao, aonaa uka'iitan usha'apatan aimaakan u'ida'a karikaonan, soo ôkaminka'utan an unao. ⁶ Mazan pidan aona'oraz una'an ô'ida'a, uawu'uta-ka'o ni'i naa, na'iki umaririn ni'i naa amazada ii, na'apa paoribai waoda awu'uta-kariwai maririn kawan. Udauna'an ukasaba'uka-ka'o na'iki ukaboota-kaoa'a naa tikazi wu'iti. ⁷ Mazan unao, una'an an pakawan ô'ida'a, na'iki umishidapan an ôparadan kida, turuu utoriinpan kanom dau'ati karikaonan, na'iki utaa-ka'o nii u'ati. ⁸ Kaikapa'o ida'ana'o wuru'u ôDaru umanawunun aida-kida-kaoz: Unao sha'apaapan ida'an dobata kaiman kida'o aimaakan, na'iki na'apa'o ida'an utukapa-kidinan ôpidanannao unao. ⁹ Na'apa ôDaru marainpan kawan ôgaru, na'apa ômarainpan kapam unao. Uzaamatinapa pakawan ô'ida'ati, ômarainapa kizi unao. ¹⁰ Uizo'atipan an ôkakinaori kida, pakawanu'o nii ômarainpan unao, na'apa ôizo'atipan kawan ôDaru kakinaori kida, na'iki pakawan umarainpan ôgaru.

¹¹ “Ôkowaadan u'ati ipai kaikapa kida'ora'a, unao konaukii kizi na'apa manawun ôgaru konaukian kawan, na'iki aonaa kizi kanom towauda'uan ukonaukian.

¹² “Aizii kaikapa ôkakinaori'i, umarainpaaka, na'apa manawun ômarainpan kawan unao. ¹³ Aonaa na'ia'oram pidan kamarainpanu'o powa'a zii wuru aia'a, pidan kashaapa'oraz pazowii-ka'o papaonarunao kazannaatin-kinaa nii. ¹⁴ Ôpaonarunao unao, uizo'atipan an ôkakinaori kida. ¹⁵ Aona'a naa ôdakotan unao ôpoitorunao nii, usha'apanum kau'an poitorui, aonaa uaitapan na'apa'oram panaobanaa sha'apainpan. Mazan ôdakotan unao ôpaonarunao nii, usha'apanum kau'an ipai ôkowaadan u'ati ôabatani kida ôDaru di'iki. ¹⁶ Aonaa uaipan ati'o mani uzaamatinan ô'ida'ati; ôgaru aipan ati'o pa'an unao zaamatinan. Ukau'an ôgaru aipan ati'o unao makon usha'apata'anan dobata kaiman kida'o aimaakan. Na'iki karikaonan kizi usha'apaapan na'apa'o aimaakan. Uzaamatinpan idi ô'ida'ati, ôDaru taan nii unao ati kanom karikaonan upishaan an u'ati. ¹⁷ Ukau'an kaikapa ôkaki-naori unao ati'i: ‘Umarainpaaka.’

Jesus di'itiinao zaamatinpan to'ora-kizaitapa-ka'o

¹⁸ “Pidannao to'ora-kizaitapan an unao, unyukunuitapa na'apa'o îto'ora-kizaitapauzon ôgaru. ¹⁹ Umashaapan an mani na'apa imi'i baara sannao mashaapan kawan, îmarainapa mani unao pairibannao nii. Mazan ôaipana'ati'o uzaamatinan

ō'ida'ati. Ukau'an, aonaa imi'i baara sannaou'u naa mani unao; uruu idi'o pidannao to'ora-kizaitapan unao. ²⁰ Udi'itapa ōkianuz u'ati kaikapa'a: 'Aonaa na'ia'oram poitorui umanawunun panaobanaa ai.' Kaina'a antamikitainao ōgaru, na'apa'o nii iantamikitan unao kapam; mazan kaina'a ba'orainao izo'ati'o ōparadan, ukau'an na'apa'o nii iizo'atin uparadan kapam.

²¹ "Pidannao sha'apatan nii unao na'apa, usha'apanum kau'an uzaamatinpan idi'o ō'ida'ati. Mazan i'nao, aonaa iaitapauzon wuru'u dyuuda'oraz ōgaru. ²² Aonaa an mani ōkaawan da'ati'i na'iki aonaan an mani ōkakuwaapan i'ati, aonaa mani i'oi'an kainaabatanin padamata. Mazan aizii, 'aonaa waaitapan oia'o wuru'u na'apa'oraz,' aonaa turuu ikian. ²³ Pidannao to'ora-kizaitapa'o ōgaru, i'to'ora-kizaitapan ōDaru kapam wuru'u. ²⁴ Aonaa an mani ōsha'apatan i'awun za'a i'imatukapauzokanii pidannao sha'apatan kida, aonaa mani padamata i'oi'an kainaabatanin. Mazan aizii, i'tukapani'i naa ōsha'apatan na'apa'o, mazan upu'u zii i'to'ora-kizaitapan baokopa wau-nao, ōgaru na'iki ōDaru. ²⁵ Mazan na'apa'o ida'an, ikakinaorinaa mishiinan: 'I'to'ora-kizaitapan ōgaru madiwautapaka karikaonan,' kia'oraz usaadinpan.

²⁶ "Kaawa'o nii Minka'ui, uruu Kaimana'o Doronaa, uruu kainaabata'o mishi'o kuwai Tominkaru daua'o. Ōdyuudan nii uwa'atin ōDaru di'iki unao ida'ati, na'iki uru'o nii kakuwaapa ōdau'an. ²⁷ Aizii unao, ukakuwaapan nii ōdau'u kapam, usha'apanum kau'an unao na'a'o ōtuma ōsakadinan di'iki ōtominapatin-kidan pidannao.

16 "Ōkowaadani'i naa u'ati kaikapa kida'ora'a, uruu aonaa kizi umuudina'akan umishidapan ai. ² Uiribannao kashanauan nii unao synagogue kida iki, uchoochiipan ai i'tuma. Na'iki kaina'a'o ni'i naa kamoo kaawan, uruu dono pidannao zowian an unao, i'tiiman kaimana'o nii aimaakan wuru'u pasha'apataniaz Tominkaru ati. ³ Pidannao sha'apatan nii unao na'apa, usha'apanum kau'an aonaa iaitapauzon ōDaru, oo ōgaru. ⁴ Mazan ōkowaadani'i naa u'ati kaikapa kida'ora'a. Ukau'an uruu kamoo kaawan dono'o naa, unyukunuitapan nii ōkuwaa na'apa kida'o daua'oraz. Ōsakadinan di'iki ōtominapa-kidan unao, aonaa ōkowaadauzon u'ati na'apa kida'o, usha'apanum kau'an ōna'an idi zii utuma.

Kaimana'o Doronaa kaudin-kizi

⁵ "Mazan aizii ōkiwan ni'i naa powaa iti dyuuda'oraz ōgaru di'iti. Mazan aonaa na'ia'oram zoobaba unao pishaan ōgaru na'iti'oram wuru'u ōmako'ozoonuz. ⁶ Ōkowaadan idi zii u'ati kaikapa'ora'a, uruu idi unyukunuu kasha'oran naa. ⁷ Mazan mishi'o kaiwuru'u ōkianuz: Aona'o nii Minka'ui kaawan u'ida'ati, soo ōmakon an. Ukau'an kaimana'o nii manawun unao ati wuru'u ōmakonuz. Mazan ōmakon an, ōdyuudan ni'i naa uruu unao ida'ati. ⁸ Aizii ukaawan dono, ukainabatan nii pidannao ati na'apa'oram manawun oia'o; na'iki, na'apa'oram manawun i'di'itapan kaimana'o; na'iki na'apa'oram manawun i'di'itapan Tominkaru kowaadan oia'o pataka'uta-kao. ⁹ Pana'iti karikaonan i'di'itapan oia'o, usha'apanum kau'an aonaa i'mishida'azon ōgaru. ¹⁰ Pana'iti karikaonan i'di'itapan kaimana'o, usha'apanum kau'an ōmakon nii powaa iti ōDaru di'iti, na'iki aona'o nii powa'a utukapan ōgaru. ¹¹ Na'iki pana'iti karikaonan i'di'itapan pataka'utin-karu, usha'apanum kau'an Tominkaru pataka'utani'i naa naobanai di'ora'a amazada baara'a'oraz.

¹² "Kaina'a dobata zii ōkowaada'azoonii u'ati padamata, mazan dobata'o ni'i naa manawun wuru'u ōkuwaaz, aona'o nii uka'iitanuz. ¹³ Mazan Kaimana'o Doronaa kaawan nii, uruu mishi'o ukuwaa Tominkaru daua'o. Uruu aipan ati'o ni'i naa

waitapan mishi'o kuwai Tominkaru di'iki'o. Aona'o nii ukakuwaapan pa'ida'a karikaonan, mazan ukakuwaapan nii paabatanii dau'u, na'iki ukowaadan nii unao ati kanom kida'o nii sha'apa diina'iti'i. ¹⁴Uru'o nii kainaabata ōmanawunun, ukowaadan ida'an kanom dii ōgaru, na'iki na'apa'oram wuru'u ōkuwaaz. ¹⁵Ōkowaadauzon ipai aimakaan ōDaru dau'u, aizii na'apa'o nii kapam Kaimana'o Doronaa kowaadan u'ati ipai ōgaru dau'an, na'iki na'apam ōkiauzon."

Kasha'ora-karu konaukii-karu ua'ii

¹⁶Jesus kian, "Masakauda'u dauna'an aona'o ni'i naa utukapan ōgaru powa'a, mazan masakauda'u uruu dauna'an utukapan nii ōgaru koshan."

¹⁷Aizii kaina'a utominapa-kidaniinao bii iki'o, ikian pairiban ati kida, "Na'apa'oram dau'ati'o ukianuz, 'Masakauda'u dauna'an aona'o ni'i naa utukapan ōgaru powa'a, mazan masakauda'u uruu dauna'an utukapan nii ōgaru koshan;' na'iki na'apa'oram dau'ati'o dii, 'usha'apanum kau'an ōmakon naa powaa iti wuru'u ōDaru di'iti,' ukianuz?" ¹⁸Aonaa imashaadan ipishautaakan, "Na'apa'oram dau'ati'o dii wuru'u, 'Masakauda'u dauna'an,' ukianuz? Aonaa waaitapan kanom daua'o ukadakotinan," ikian.

¹⁹Jesus aitapa ipishaa'azon paugaru, uruu idi ukian i'ati, "Ōkian kaikapa'a: 'Masakauda'u dauna'an aona'o ni'i naa utukapan ōgaru, mazan masakauda'u uruu dauna'an utukapan nii ōgaru koshan.' Mishii, uruu dau'ati'o upishautaakan? ²⁰Mishi'o kaiwuru'u ōkianuz u'ati: Uzaadan nii na'iki diiwa'o nii umuraapan, ba'orainao konaukian pu'u. Kiwiin zii ukasha'oran nii, mazan uruu dauna'an ukonaukian nii. ²¹Zuna kaudanipa'azon dono, kasha'ora kowas onyukunuu okaziwapan kamoo kaawan idi'i naa, mazan okaudanipan dauna'an, aona'a naa onyukunuitapan pakaziwapauzon. Soo okonaukian naa pa'an, usha'apanum kau'an ko-raidaonaa sodi shakatan idi. ²²Na'apa'o kawanu'o wuru'u unao baiaapaniaz: kai unyukunuu kasha'ora-kida, mazan ōtukapan nii koshan da'i unao, na'iki uruu dono ukonaukian nii, na'iki aona'o nii kanom mashaatan ukonaukiitinan.

²³"Aizii uruu dono, aona'o ni'i naa kanom nii upishaan zii ōgaru aimakaan dau'ati. Mishi'o kaiwuru'u ōkianuz u'ati: Upishaan an ōDaru kanom karikaonan dau'ati, utaan nii u'ati ōpidanannaoun idi unao. ²⁴Aonaa zoobaba upishaan uruu kanom karikaonan dau'ati, ōpidanannaoun idi unao. Upishaa, Tominkaru taan nii u'ati upishaanii. Uruu kaimanaiman kizi ukonaukiitinan.

²⁵"Ōkakuwaapauzon u'ati di'itinapa-kinai kuwai ida'an di'ora'a aimakaan kida dau'a'a. Mazan kaina'a'o ni'i naa kamoo kaawan, aizii uruu dono aona'o ni'i naa ōkakuwaapan powa'a di'itinapa-kinai kuwai ida'an, mazan ōparadan nii sariapa kizi pidannao waitapan ōkuwaa ōdaru daua'o. ²⁶Uruu dono, turua'o ni'i naa upishaan uruu aimakaan dau'ati, ō'uu ida'an, ōpidanannaoun idi unao; aonaa kanom nii ōpishaan zii ōDaru unao ati, ²⁷usha'apanum kau'an, ōDaru marainapanii unao. Umarainpan unao, usha'apanum kau'an unao marainpan idi'o ōgaru, na'iki unao mishidan idi uruu di'iki'o ōwa'atin. ²⁸Mishi, ōwa'atin ōDaru di'iki'o, imi'i baara ati. Aizii ōmakon ni'i naa imi'i baara iki, ōkiwan naa ōDaru di'iti."

²⁹Uru'u naa utominapa-kidaniinao kian u'ati, "Aizii, uruu zii puparadan kainaabatanan, aonaa pukaiwaan di'itinapa-kinai kuwai. ³⁰Aizii watukapa, puaitapa mishi ipai aimakaan; turuu pudako'atin pupishaa-kao ua'ii zii aimakaan dau'ati. Ukau'an aizii wamishida puwa'atin Tominkaru di'iki."

³¹ Jesus kian i'ati, "Uruu zii umishidan? ³² Kaina'iki kamoo wa'atin, aizii uruu kamo'o naa wuru'u kaawa'oraz, uruu dono pana'itinapu kida'o nii umakoodaninan, ukidoopan nii ð'ai udapu iti kida, uwa'akan nii ôgaru ôba'orantin. Mazan aonaa ôba'orantina'o manawun mani ôgaru, usha'apanum kau'an ôDaru karikaonanu'o una'auzon ôtuma. ³³ Ôkowaadan unao ati aimaakan kaikapa kida'orra'a, unyukunuu konaukii-kinaa nii, uzaamatipan idi ô'ida'ati. Di'ora'a amazada baara'a'a, ubaiaapan nii kasha'ora'o. Mazan uma'ozakadapa unyukunuu! Ôgaru, ôwazootani'i naa di'ora'a amazada baara'a'o kasha'ora kida'o aimaakan!"

Jesus toriinpan papidanannao ati

17 Jesus kakuwaapan dauna'an patominapa-kidaniinao ati, uawunuupan doko iti na'iki uru'u naa utoriinpan.

"ÔDaru, aizii kaawa'a naa kamoo. Putukapa-kida pidannao ati puDani umanawunun, utukapa-kida kizi i'ati pumanawunun kapam. ² Pugaru aipan ati'o ukazowautapan ipai pidannao, utaa kizi karikaonanu'o kakupa-karu ipai wunao ati'i, puzaamatinao kidaniinaouz u'ida'ati. ³ Kaikapa'o wuru'u karikaonanu'oraz kakupa-karu ikoda-kao: pidannao aitapan ida'an soo bauda'apa pugaru mishi'o Tominkaru, na'iki ãaitapan ida'an ôgaru, Jesus Christ, pudyuudaniaz imi'i baara ati. ⁴ Ôtukapa-kida'a naa imi'i baara'a'o pidannao ati pugaru umanawunun, ôsha'apatan ida'an ipai pudyuudanii ôsha'apatan. ⁵ Ôdaru, marii ôtukapa-kao umanawunu'o nii aizii, na'apa ôtukapauzo-kao kawan pugaru tuma amazada tominan ua'ii zii.

⁶ "Ôaitapa-kidani'i naa pukaduz wunao ati'i, putaaniinaouz ô'ati di'ora'a amazada baara aino bii iki. Pupidanannao ãdyaun na'iki putaaniinao ô'ati ãdyaun, na'iki ãizo'atipa pukakinaori. ⁷ Aizii ãaitapa'a naa, ipai aimaakan putaanii ô'ati, pugaru di'iki'o wuru'u. ⁸ Ôkowaada'a naa pukuwaa i'ati, na'iki ãzaamata kaimanaiman panyukunuu itiz. ãaitapa ôwa'atin pugaru di'iki'o na'iki ãmishida pudyuudanii ôgaru.

⁹ "Aonaa ôtoriinpan ipai pidannao ati, mazan ôtoriinpan wunao ati'i putaaniinaouz ô'ati, usha'apanum kau'an pupidanannao pa'an ãdyaun. ¹⁰ Ipai ôpidanannao, pupidanannao kapam ãdyaun. Ukau'an ipai pupidanannao ôpidanannao kapam ãdyaun. ãnao ida'ana'o nii ômanawunun aitapa-kao. ¹¹ Aizii, aona'o ni'i naa ôna'an imi'i baara'a, kadimana'o ni'i naa ômakon pu'idi'iti. Mazan ôpidanannao, ãna'an nii zii imi'i baara'a. ÔDaru, kaimana'o manawun, pukazannaatapa pa'i wunaou'u putaapa-kidaniinaouz ô'ati. ãnyukunuu patumaaka kizi pa'atiaka, pugaru na'iki ôgaru nyukunuu patumaakan kawan. ¹² Ôna'an dono zii ãtuma imi'i baara'a, ôkazannaatapa ãdyaun, pakawan kizi ãmashaapan pupidanannao nii. Ôkazannaatapa ãdyaun, aonaa na'ia'oram waziwadinan, soo bauda'apa pidan waziwadina'o ni'oraz aita-kao, na'apa'o ida'an kizi saada-kariwaiz kida puparadan mishiinan.

¹³ "Aizii kadimana'o ni'i naa ômakon pu'idi'iti. Ôtoriinpan i'ati kaikapa'a ôna'an pu'u zii ãtuma imi'i baara'a, ãnyukunuu konaukii kizi kaimanaiman na'apa ônyukunuu konaukian kawan manawun. ¹⁴ Ôkowaada'a naa pukuwaa i'ati, na'iki uruu idi ba'oran pidannao kashanau-kidan ãdyaun. ãkashanau-kidaka, usha'apanum kau'an ôgaru kawanu'o ãdyaun, aonaa ãdi'itinpan ba'orainao di'itinpan kawan. ¹⁵ Ôtoriinpan, aonaa ôaipan mani puso'otan ãdyaun di'o-

raz amazada baara iki'i, mazan õpishaan pa'an pukazannaatapan ïdyaun Satan ai. ¹⁶ Õgaru, aonaa õdi'itinpan imi'i baara sannao di'itinpan kawan. Ìnao na'apa kapam ïdi'itinpan õgaru kawan, aonaa imi'i baara sannao kawan mani. ¹⁷ Pusaabaa ïdyaun pu'idiwaunao nii, puaitapa-kidan ida'an ï'ati mishi'o manawun puparadan. Puparadan, uruu mishi'o manawun. ¹⁸ Pudyuudan kawan õgaru imi'i baara ati, na'apa õdyuudan ïnao kapam amazada kawana'ati. ¹⁹ Kaimanaiman õtaainan pu'ati ïnao dikin ii, turuu kizi ïnao kapam taainan kaimanaiman pu'ati.

²⁰ “Aonaa ïnao ati mani karikaonan õtoriiinpan, mazan õtoriiinpan ba'orainao ati kapam, mishidainao ni'oraz õgaru, paabatan ida'an õdaua'o kuwai õpidanannao ida'an. ²¹ Õtoriiinpan ï'ati, marii kizi ïbauda'apatapan panyukunuu, na'apa pugaru na'iki õgaru bauda'apatapan kawan wanyukunuu. ÕDaru, na'apa pugaru bauda'apatinpan õgaru ida'ati, na'iki õgaru bauda'apatinpan pugaru ida'ati, na'apa kizi ïnao bauda'apatinpan waunao ida'ati, pidannao mishida kizi pugaru wuru'u dyuuda'oraz õgaru. ²² Õtaanii umanawun-karu ï'ati na'apa putaan kawan õ'atiz, marii kizi ïbauda'apatapan panyukunuu, na'apa pugaru na'iki õgaru bauda'apatapan kawan wanyukunuu. ²³ Kaina'a ïnyukunuu ii õgaru; na'iki kaina'a õnyukunuu ii pugaru. Marii kizi kaimanaiman ïbauda'apatapan panyukunuu, ba'oran pidannao aitapa-kinaa nii, pugaru wuru'u dyuuda'oraz õgaru. Na'iki pumarainapanii mishidainaouz õgaru na'apa pumarainpan kawan õgaru.

²⁴ “ÕDaru, na'iam õgaru, na'ii õaipan õtuma wuru'u putaaniinaouz õ'ati, ïtukapa kizi õmanawunun, wuru'u putauzoniaz õ'ati pumarainpan idi õgaru amazada tominan ua'ii. ²⁵ Kaimana'o manawun õdaru, aonaa pidannao aita-pauzon pugaru. Mazan õgaru, õaitapanii pugaru, na'iki õtominapa-kidaniinao ïaitapa pudyuudanii õgaru. ²⁶ Õkainaabatani'i naa ï'ati kanom kaduz pugaru, na'iki karikaonanuo nii õkainaabaapan ï'ati kanom kaduz pugaru. Ìmarainpaaka kizi na'apa pumarainpan kawan õgaru, turuu kizi õzaamatinpan ïnao di'iti kapam.”

Soldyaanao zaamata'anan Jesus

(*Matthew 26:47-56; Mark 14:43-50; Luke 22:47-53*)

18 Jesus toriinpan dauna'an paDaru ati, umakon naa patominapa-kidaniinao tuma Kidron Wa'o baza itinapu. Kaina'a'o da'i paoribai baawu na'ii, na'iti'i naa Jesus morotan patominapa-kidaniinao tuma. ² Judas, kaakapa'o ni'oraz uruu tarubainao ati, uaitapanii kapam uruu amazada, usha'apanum kau'an, na'iti'o Jesus makouzon patominapa-kidaniinao tuma. ³ Ukau'an na'iti'i naa Judas makon, una'akan bauda'apa utonazinaa soldyaanao. Na'iki watchmantapainao Tominkaru Dapu bii ikiinao kapam, ïnao faadaanao zowaunaanao na'iki Phariseenao dyuudaniinao. Ìna'akapanii mizaataaka-kinai kida. Aizii ba'orainao ïna'akapanii palampan kida.

⁴ Jesus aitapani'i naa na'apam nii ïsha'apaapan paugaru. Uruu idi uwa'ati'ikan ï'ida'ati, na'iki ukian ï'ati, “Kanom uaipan?”

⁵ “Jesus, Nazareth san,” ïkian u'ati.

“Õgaru uruu,” Jesus kian ï'ati.

(Judas, kaakapa'oraz uruu, na'ia'a naa ituma.)⁶ “Ōgaru uruu,” Jesus kian idi ī'ati, sariapa īdandanaa'akan, na'iki īdorautan imi'i baara iti.

⁷ Powa'a koshan Jesus pishaan īdyaun, “Kanom uaipan?”

“Jesus, Nazareth san,” īkian u'ati koshan.

⁸ Jesus kian ī'ati, “Ōkii sha'atii u'ati, 'Ōgaru uruu.' Umishiin an ōgaru udawatapan, ukau'an marina'a wunaou'u ōtumainaouz.”⁹ (Ukian ī'ati na'apa, uparadan mishiin-kinaa ni'o utoriinpan dono'oraz. “Ōdaru, aonaa bauda'apa ōwaziwaan wuru'u putaaniinaouz ō'ati,” ukianuz.)

¹⁰ Aizii Simon Peter, una'akapanii marii. Uso'ota'akan pakinnaa aizuz, na'iki sa'ukan Umanawunu'o Faadaa poitoru tain diwa'ora antanpu'o, waota'aka. Malchus kia'o u'uu wuru'u poitoruiz.¹¹ Jesus kian Peter ati, “Pushakada pumarian powaa iti pakinnaa zo'iti! Pu'itiiman aona'o nii ōbaiaapa'azon kasha'ora'o, ōdaru taaniaz ōbaiaapan nii?”

Jesus na'aka-kaao Annas di'iti

¹² Aizii, soldyaanaouz na'iki īzowaunaa, na'iki watchmantapainao Tominkaru Dapu, īzaamata'akan naa Jesus na'iki īdo'ota'akan naa uka'u kida.¹³ Īna'akan uruu Annas di'iti kiwiin zii. Annas, uruu Caiaphas imadokozu. Aizii Caiaphas, uruu Umanawunu'o Faadaa uruu dono,¹⁴ na'iki uruu kia'oraz kiwiin zii Jewnao zowau-naanao ati kaikapa'a: “Kaimana'o nii manawun bauda'apa'o pidan mawakan an ipai pidannao dikin ii.”

Peter kian aonaa uaitapauzon Jesus

(*Matthew 26:69-70; Mark 14:66-68; Luke 22:55-57*)

¹⁵ Simon Peter, na'iki ba'oran Jesus tominapa-kidaniai, īda'anpan Jesus. Aizii ba'oraniz, uruu kaimanaimana'o Umanawunu'o Faadaa aitapan. Ukau'an morota kootowapa-kizai iti uruu Jesus tuma, Umanawunu'o Faadaa dapu iti.¹⁶ Mazan Peter, una'ian paniinom ii, aonaa umorotan. Aizii, ba'oraniz Jesus tominapa-kidaniai, kaimanaimana'oraz Umanawunu'o Faadaa aitapan, umako'okan powaa iti na'iki uparada'akan zunaaba ati, awunuutapaibaz paniinom, na'iki uru'u naa umorota-kidan Peter.¹⁷ Aizii zunaaba, awunuutapaibaz paniinom, okian Peter ati, “Pugaru ōaitapan diidi'ia'ora'a pidan tominapa-kidaniai kapam?”

“Aonaa,” Peter kian o'ati.

¹⁸ Aizii poitoruinao na'iki watchmantapainao, īpu'ukada ni'i naa tikazi na'ii, amazada wadidin idi, uruu na'ia'a naa ikadishitapan itanaapan kida. Peter na'ii kapam ukadishitapan utanaapan ituma.

Umanawunu'o Faadaa pishautan Jesus

(*Matthew 26:59-66; Mark 14:55-64; Luke 22:66-71*)

¹⁹ Uru'u naa Umanawunu'o Faadaa pishaan Jesus, “Kanomnao putominapa-kida nii? Kanom daua'o putominapa-kidan īdyaun?”

²⁰ Jesus kian u'ati, “Karikaonan ōkakuwaapan, turuu kizi ipai pidannao abatan ōkuwaa. Karikaonan ōtominapa-kidan pidannao synagogue ii, na'iki Tominkaru Dapu ii. Aonaa na'apainim ōdizapan ōkuwaa pidannao ai.²¹ Kanom nii pupishaan ōgaru? Pupishaa pidannao abatainao na'apam ōkian. Īnao, īaitapa na'apa'oram ōkiauzon.”

²² Jesus paradan idi na'apa, bauda'apa watchman udazaba a'o kadishitapan, uta'ika'akan naa Jesus paawun baara ati. Ukian Jesus ati, “Kanom dyuudan pu-dako'atin Umanawunu'o Faadaa paradan na'apa.”

²³ Jesus kian u'ati, “Puaitapan an õparadan pozawatan, pukowaada ipai da'ainao pidannao ati'i. Mazan puaitapan an õparadan sakitapan, kanom ni'i naa puta'ika'akan õgaru?”

²⁴ Udauna'an Annas dyuudan una'aka-kae Caiaphas di'iti, Umanawunu'o Faadaa, pakawan uka'u kida do'otinpan.

Peter powa'atan pakian pidannao ati, aonaa uaitapauzon Jesus

(Matthew 26:71-75; Mark 14:69-72; Luke 22:58-62)

²⁵ Aizii Peter, pakawan zii ukadishitapan na'ii utanaapan, uru'u naa upishaa-kae koshan, “Aonaa pugaru mani kapam utominapa-kidaniinao tuma'oraz, mishii?”

“Aonaa,” Peter kian.

²⁶ Na'a'o pidan, uruu kapam Umanawunu'o Faadaa poitoru, na'iki uruu iriban tawuru'u Peter sa'ukaniaz utain; ukian Peter ati, “Aonaa mooko pugaru mani tawuru'u õtukapaniaz utuma paoribai baawu ii, mishii?”

²⁷ “Aonaa,” Peter kian koshan. Una'apan dauna'an, uru'u naa kuruku ka'aranpa'akan.

Jesus na'aka-kae Pilate kanaapu iti

(Matthew 27:1-2, 11-31; Mark 15:1-20; Luke 23:1-5; 13:25)

²⁸ Wakankanaanin Jesus na'aka-kae a' naa Caiaphas di'iki, Romannao dapunaa iti'i naa. Aizii Jewnao, aonaa imorotan Romannao dapunaa iti, usha'apanum kau'an aonaa i'kaniribaina'azon pakakinaorinaa kian kawana'ati, turuu kizi i'aroopan Passover Kamoon dono. * ²⁹ Uruu idi, Pilate[†] koditan i'ida'ati na'iki upishaan i'dyaun, “Kanom mooko oia'o nii di'ora'a pidan sha'apatan, ukootowapa-kida-kinnaa niizu?”

³⁰ Aizii i'kian u'ati, “Uruu dikintapauzo kakinaorii, una'apan idi'o wana'akan uruu pu'ida'ati.”

³¹ Pilate kian i'ati, “Usha'apata'a naa uruu uaipan kawana'ati, ukakinaorinaa kawana'ati.”

Jewnao kian u'ati, “Waunao, aonaa Rome iki'o kakinaorii taapadan wazowian pidan.” ³² Usha'apan na'apa, Jesus paradan mishiin-kinnaa ni'o, tawuru'u ukowaadanuz na'apam nii pamawakan.

³³ Pilate morotan powaa iti Romannao dapunaa iti. Uru'u naa udapada-kidan Jesus na'iki upishaanuz, “Pugaru mishi Jewnao naobanaa king?” ukian.

³⁴ Jesus kian u'ati, “Puaiapan ati'o kaiwuru'u pupishaanuz õgaru na'apa? Oo ba'oran pidannao kakuwaapan idi'o pu'ati õdau'an?”

³⁵ Pilate kian u'ati, “Õgaru, aonaa Jew mani. Pumin-Jewnnao na'iki faadaanao zowaunaanao pa'an wuru'u na'aka'oraz pugaru õ'ida'ati. Kanom mooko wuru'u pusha'apataniaz, puto'orada-kinnaa nii i'dyaun?”

³⁶ Jesus, kian, “Õnaobanai-tinapanuz, aonaa imi'i baara'a'o kingnao naobanaitinpan kaduz mani. Da'ainao naobanai-tinpan kawanun an mani wuru'u õnaobanai-

* 18:28 Numbers 9:9-11

† 18:29 Pilate: uruu Judea Baara ia'o naobanai udono (uruu Rome iki'oraz)

tinapanuz, mizaataaka mani õpidanannao, aonaa kizi Jewnao zowaunaanao zaamatan õgaru. Mazan aonaa da'a'o nii mani wuru'u õnaobanai-tinapanuz!"

³⁷ Pilate kian u'ati, "Ukau'an, king wuru'u pugaruz?"

Jesus kian, "Pugaru, pudakotan õgaru king nii. Na'apa'o ni'o õshakatan, na'iki õkaawan imi'i baara ati, õkakuwaapa'anan mishi'o dau'u. Na'ia'oram pidan mishi'o ida'antanpu'o, uru'o nii zaamata õparadan."

³⁸ Pilate kian u'ati, "Kanom mooko mishi'o nii?" Udauna'an Pilate koditan koshan Jewnao ida'ati, na'iki ukian i'ati, "Aonaa kanom dikauda'o nii arawu sha'apatanu'u, õkaboota-kinnaa nii uruu oia'o di'iti. ³⁹ Mazan ipai wunu Passover Kamoon dono õkodita-kidauzo nii unao aipan kawana'ati bauda'apa taraapa-kariwai pidan. Ukau'an, turuu õmuudan unao aipan ati, Jewnao naobanaa king kii-kizaiz?" ukian i'ati.

⁴⁰ Uru'u naa ikadako'okan diiwa'o ida'an, na'iki ikian u'ati, "Aonaa arawu mani'i! Mazan waaiapan Barabbas pa'an!" Aizii Barabbas uruu antamiki.

Pilate kashaapa Jesus zowii-kaio

19 Uru'u naa Pilate dyuudan soldyaanao ba'izian tuukii Jesus. ² Soldyaanao tinokan kaiwada-karu, uruu idi'i naa ikakowamtan uruu. Udauna'an ikakamichantan uruu, wuza'o kamicha idi,[‡] ³ na'iki uru'u naa i'wa'ati'anpan u'ida'ati, i'ta'ii'anpan uruu paawun baara ati, na'iki ikian u'ati, "Pugaru King, umanawunu'o Jewnao naobanaa!"

⁴ Pilate koditan koshan, Jewnao kasaba'ukinapa-kizi iti na'iki ukian i'ati, "Aushaa uabata! Aizii õkodita-kidan ni'i naa uruu unao ida'ati, mazan õaipan uaitapan kaimanaiman, aonaa kanom õikodan oia'o nii usha'apatan." ⁵ Uru'u naa Jesus kodita-kida-kaio, umorokodapa wuru'u kowamaiz kaiwada-karu idi'oraz utomakao, na'iki wuza'oraz kamicha. Uru'u naa Pilate kian i'ati, "Aizii, di'i naa wuru'u pidanaz!"

⁶ Aizii, faadaanao zowaunaanao, na'iki watchmantapainao tukapa'akan naa uruu, sariapa ikadakon diiwa'o ida'an, "Marii utauka-kaio cross di'iti! Marii utauka-kaio cross di'iti!"

Na'iki Pilate kian i'ati, "Una'aka'a naa uruu, utauka kizi'i naazu cross di'iti. Õgaru, aonaa kanom õikodan oia'o nii usha'apatan."

⁷ Jewnao kian u'ati, "Waunao, kaina'a wakakinaorinaa, pidan na'apa'o marii uzowii-kaio, udakotinpan idi Tominkaru Dani nii."

⁸ Aizii Pilate abatan idi na'apam Jewnao kian, tuukii utarian. ⁹ Udauna'an umorota-kidan koshan Jesus Romannao dapunaa iti. Na'ia'a naa upishaan uruu, "Na'ikim san mooko pugaru?" ukian u'ati. Mazan aonaa Jesus dako'atin uparadan.

¹⁰ Aizii Pilate kian u'ati, "Kanom nii aonaa pudako'atin õparadan? Õgaru, turuu õkazannaatan pugaru puzowii-kaio ai, na'iki turuu õtauka-kidan pugaru cross di'iti."

¹¹ Jesus kian u'ati, "Aonaa turuu pusha'apata-kidan õgaru, soo Tominkaru taapadan an. Ukau'an, wuru'u pidan na'aka-kida'oraz õgaru pu'ida'ati, powa'a'o zii manawun usha'apatan oia'o pu'ai."

[‡]19:2 wuza'o kamicha: naobanai kamichan kaduz wuru'u na'apa'oraz uwuzan.

¹² Pilate abatan idi na'apam ukian, utiwaan padamata na'apam pakazannaatan uruu. Mazan Jewnao kadakon u'ati, "Pukazannaatan an uruu, aonaa Caesar paonaru mani wuru'u pugaruz! Pidan dakotinpa'o king nii, Caesar taruba wuru'u uruuz!"

¹³ Pilate abatan idi na'apam Jewnao kian, uru'u naa ukodita-kidan koshan Jesus i'ida'ati, na'iki uruu dauna'an usakanatan pakootoopauzo-kizi tabai ida'a,[¶] pani-bazoo di'ii, Kuba Baara[§] kia'oraz udakota-ka. (Gabbatha, kia'o udakota-ka Hebrew ida'an.)¹⁴ Aizii uruu dono maonapa'a naa sakitapa kamoo, na'iki uruu dono minziiwatin-karu kamoo** wuru'u Passover dau'ati.

Uru'u naa Pilate kian Jewnao ati, "Di'i naa unaobanaa king!"

¹⁵ Uru'u naa ikadako'okan, "Marii uzowii-ka! Marii uzowii-ka! Marii utauka-ka cross di'iti!" ikian.

Na'iki Pilate kian i'ati, "Uaiapa mooko otauka-kidan unaobanaa king cross di'iti?"

Aizii faadaanao zowaunaanao kian u'ati, "Soo Caesar, uruu bouda'apa wanaobanaa king!"

¹⁶ Uru'u naa Pilate taan Jesus i'ati, marii kizi'i naa soldyaanao taukan uruu cross di'iti.

Jesus tauka-ka cross di'iti

(*Matthew 27:32-44; Mark 15:21-32; Luke 23:26-43*)

Uru'u naa soldyaanao na'aka'akan naa Jesus,¹⁷ Ukodita-kida-ka dono iki uwao-datapa'a naa pacrossanna, na'iki una'aka-ka Pidan-Zowau-Niwa'uz-naawa kia'o amazada dakota-ka di'iti. (Golgotha, kia'o udakota-ka Hebrew ida'an.)¹⁸ Na'ia'a naa itaukan Jesus cross di'iti. Na'iki dya'utam pidanna tauka-ka udazaba'a, ba'oran cross kida di'iti. Bouda'apa tauka-ka udiwa'ora antanapu, ba'oran tauka-ka uwashabaron antanapu.¹⁹ Pilate saada-kidanii Jesus dau'a'o paranka daara'a, na'iki utauka-kidanuzu cross paawa'a, doko atanapa Jesus zowau ai. "Jesus, Nazareth San, uruu King, Jewnao ati," kia'o wuru'u saada-kariwaiz.²⁰ Iriba pidanna aitaan wuru'u saada-kariwaiz, umaonapan idi dono i'ati. Wurru'u usaada-kaoz idikinauda'u'o parada-karu ida'ana'o, Hebrew ida'an, Latin ida'an, na'iki Greek ida'an.²¹ Jewnao faadaanna zowaunaanao kian Pilate ati, "Aonaa pusaada'ana'a, 'uruu King, Jewnao ati' kii; mazan pusaada kaikapa'a: 'Di'ora'a pidan kian, Ogaru King, Jewnao ati' kii pa'an."

²² Mazan Pilate kian i'ati, "Kanom o'saadani, aonaa turuu upana'adan."

²³ Aizii soldyaanao taukan dauna'an Jesus cross di'iti, i'zaamata'akan naa ukamichan na'iki ibuutanuzu pamina'utamkida, soldyaanao zaamata kizi pakawana'ati kida. I'zaamata kapam ushooton za'aba'i; aizii uruu toma-ka aonaa na'iam ukanotinpan.²⁴ Aizii ikian pa'atiaaka, "Di'ora'a shooto, aonaa washushuuda'ana'a. Wamakinaotin aka, watukapa kizi kanoma'o nii zaamata pa'anazu." I'sha'apatanuz aimaakan na'apa, saada-kariwaiz Tominkaru Paradan mishiin-kinna ni'o wuru'u:

"Ibuutan okamichan kida pakawana'ati

[¶]19:13 *tabai*: naobanainao sakanatauzo-kizi ikootoopan dono. (Pilate sakanatan na'a, udi'itapan panaadon powa'a zii na'apam nii pasha'apatan Jesus.)

[§]19:13 *Kuba Baara*: panibazoo, kuba idi'o utoma-ka.

**19:14 *minziiwatin-karu kamoo*: Uruu dono'o Jewnao minziiwatauzon panikan ni'o Passover Kamoon dono. Wachuupunin, kamoo tipita'akan dauna'an, inikauzonuzu.

na'iki ĩmakinaotina'akan ōshooton dikin ii.”††

Na'apa soldyaanao sha'apatan aimaakan.

²⁵ Na'ia'o Jesus crossanna dazaba ii, udaro kadishitapan pa'inaozo tuma. Na'ia'o kapam ĩtuma Clopas daiaro Mary, na'iki Mary Magdala sanaabaz. ²⁶ Jesus tukapan padaro, na'iki umarainpaniaz patominapa-kidani kadishitapan odazaba'a. Ukian padaro ati, “Pudani ni'i naa uruu!”

²⁷ Udauna'an ukian patominapa-kidani ati, “Pudaro ni'i naa oroo!” Na'iki'ora'a naa utaapan oroo.

Jesus mawakan

(Matthew 27:45-56; Mark 15:33-41; Luke 23:44-49)

²⁸ Jesus aitapan idi ipai'i naa pasha'apatan wuru'u Tominkaru aipaniaz pasha'apatan; saada-kariwaiz Tominkaru Paradan mishiin-kinana nii, ukian, “Ōmaradako.”

²⁹ Aizii uruu dono na'a'o boon zo'o pasaata-kariwai kibia'o riwunii. Uruu baoko iti ĩdamotan sponge, na'iki ĩsawadanuz Jesus dako iti, hyssop kadunaa saba ida'an.

³⁰ Usoosokanuzu na'iki ukian, “Aizii ipai'i naa ōsha'apatinan!” Aizii una'apa'akan dauna'an, uruu'u naa usawiki-kida'akan pazowau, na'iki umanizowanta'akan naa.

Jesus aradu'u dakata-ka'o

³¹ Aizii Jewnao zowaunaanao, aonaa ĩaipan tauka-kariwainao na'ian cross paawa ii atii kamoo tipitan di'iti, usha'apanum kau'an uruu di'iki Sookapa-karu Kamoo sakadinan. Na'iki umanawunu'o Sookapa-karu Kamoo, Passover Kamoon wuru'u udono'oraz. Uruu idi ĩpishaan Pilate marii kizi uduyudan cross paawa iainao taba'u kida ramita-ka'o ĩmawaka kizi kadiman, uruu dauna'an turuu kizi ĩnanaa kida toka-kida-ka'o. ³² Uru'u naa soldyaanao makon, na'iki ĩramita'akan naa Jesus dazaba ainao ĩtauka-ka'o taba'u kida. ³³ Mazan ĩkaawan Jesus ida'ati ĩtukapan uruu mawaka'a naa, uruu idi aonaa ĩramitan utaba'u. ³⁴ Mazan bauda'apa soldyaa dakata'akan uruu paaradu'u ati dimana'o pachipararin idi, sariapa izai na'iki wunu shoota'akan udakata-kizinao iki. ³⁵ (Pidan tukapa'oraz kaikapa'o sha'apan, uruu wuru'u kakuwaapa'oraz. Ukau'an turuu ukuwaa mishida-ka'o. Ukowaadan wuru'u mishi'oraz kuwai turuu kizi unao mishidan kapam.) ³⁶ Di'ora'a aimaakan kida sha'apan, saada-kariwaiz Tominkaru Paradan mishiin-kinana ni'o wuru'u: “Aona'o nii bauda'apa uniwa'uz ramita-ka'o,” kia'oraz usaadinpan. ³⁷ Na'iki kaina'a koshan saada-kariwai Tominkaru Paradan ida'a kaikapa'ora'a: “Pidannao awunuupan nii padakatani di'iti,” kii.

Jesus dida-ka'o daua'o

(Matthew 27:57-61; Mark 15:42-47; Luke 23:50-56)

³⁸ Aizii na'apa kida'o sha'apan dauna'an, Joseph, Arimathea san pishaan naa Pilate Jesus nanaa dau'ati, turuu kizi una'akanuzu na'iki udida-kizi'i naazu. (Wuru'u Joseph, uruu mishida'o Jesus, mazan aonaa ukowaadan ba'oran pidan ati, utarian idi Jewnao zowaunaanao ai.) “Turuu puna'akanuzu,” Pilate kian dauna'an u'ati; uruu'u naa umakon na'iki una'akan naa Jesus nanaa. ³⁹ Aizii, Nicodemus, tawuru'u makonkauzoz aiwaka'an Jesus di'ii, uruu kapam mako Joseph tuma. Una'aka 30

kilogram kasarai,[‡] myrrh na'iki aloes idi'o ukawiki'ita-ka. ⁴⁰ Īnaou'u naa na'aka Jesus nanaa na'iki ĩpapidan naaz baraka'o kamicha mada[¶] kasarai-tinpa'o idi. Na'apa'o Jewnao saabauzon mawaka'o, una'aka-kaou ua'ii baaranai iti. ⁴¹ Aizii, Jesus zowii-kizinao ii kaina'a'o da'i paoribai baawu. Na'iki kaina'a'o na'a pa'ina'o kichada-kariwai baaranai, aona'o zii ukaiwauzo-ka. ⁴² Jewnao minziwauzon idi Passover Kamoon dau'ati uruu dono, na'iki baaranai kaina'an idi na'ii, na'ia'a naa ĩpaida'akan Jesus nanaa.

Jesus kadishitan pamawaka-kizi iki

(*Matthew 28:1-8; Mark 16:1-8; Luke 24:1-12*)

20 Ishawaka zii amazada Sunday chaapi'iki, Mary Magdala sanaabaz kaawa'akan naa Jesus baaranaa ati. Otukapa zikada'aka-kaoa'a naa kuba baaranai tarata'aka-kinaoaz. ² Uru'u naa odima'akan, okowaada'anan Simon Peter na'iki Jesus marainpaniaz patominapa-kidani'ati. Okian ĩ'ati, "Na'aka-kaoa'a naa wanaobanaa nanaa pabaaranaa iki, aizii aonaa waaitapan na'iam naa ĩsha'apatanuzu!"

³ Uru'u naa Peter na'iki ba'oran Jesus tominapa-kidaniaz makon, ĩtukapa'anan Jesus baaranaa. ⁴ Baokopa dya'utam ĩdyaun dimapa ĩmakon na'iti. Mazan wuru'u ba'oraniz, ukadimandina'akan naa na'iki ukiwiita'akan Peter ai, ukau'an kiwiin ukaawan Peter ai baaranai iti. ⁵ Udawukan, uawunuutaa-kidan ka'unaru nazo iti, utukapa mawaka'o watuu-kinao kamicha mada unazo ii; mazan aonaa umorotan na'iti. ⁶ Mazan Simon Peter kaawa'akan udawu'ati, sariapa umorotanaakan unazo iti. Utukapa wuru'u nanai watuu-kinaoaz kida kamicha mada na'ii, ⁷ na'iki utukapa kapam wuru'u kamichaz Jesus zowau watuu-kinaoaz. Pakawan uwatudinpan na'iki pana'itinapu wuru'aia'a ba'oran kamicha mada kidaz. ⁸ Udauna'an, tominapa-kida-kariwai, kiwiini'oraz ukaawan baaranai ati, umorotan naa kapam ka'unaru nazo iti. Ukau'an utukapa na'iki umishida. ⁹ (Uruu dono aonaa zii ĩaitapan na'apa'oram saada-kariwaiz Tominkaru Paradan ida'a'oraz, kadishita'o nii uruu pamawaka-kizi iki, kia'oraz.)

Jesus aidinan Mary Magdala sanaaba ati

(*Matthew 28:9-10; Mark 16:9-11*)

¹⁰ Uruu dauna'an ĩkiwan naa powaa iti pamashaapa-kizi iti, wuru'u tominapa-kida-kariwainaoz. ¹¹ Mazan Mary, ona'ian zii okadishitapan, ozaadinan Jesus baaranaa ii. Pazaadan pu'u, odawukan na'iki omorota-kidan pazowau ka'unaru iti, oawunuutaa-kidan unazoo. ¹² Otukapa dya'utam angelnao na'ii, baraka kida'o ĩkamichan. ĩsakanatapan Jesus nanaa-daunuz ida'a. Bauda'apa'o sakanatapan uzowau antanapu, na'iki ba'oran sakanatapan ukidiba antanapu. ¹³ ĩkian Mary ati, "Kandii nii puzaadinan?"

Okian ĩ'ati, "Īna'akan idi oNaobanaa di'iki'i, aizii aonaa oaitapan na'iam naa ĩsha'apatanuzu!"

[‡]19:39 kasarai: pidan mawaka'o kasarannaa.

[¶]19:40 kamicha mada: linen kia'o udakota-kaou, kawinipina'o. Uruu idi'o Jewnao watudauzon pidan mawaka'o.

¹⁴ Oparada'akan dauna'an, okiwa-kiwaa'akan padikin iti, otukapa pidan padaz-aba'a. Jesus padamata wuru'u kadishitapa'oraz, mazan aonaa oaitapanuzu. ¹⁵ Jesus kian o'ati, "Kandii nii puzaadinan? Kanom pudawatapan?"

Ozanda-kidan saabaapauzo paoribai baawu wuru'u uruuz. Okian u'ati, "Pugarun an wuru'u zikada'oraz uruu di'iki'i, pukowaada o'ati na'iam pusha'apatanuzu, onanaka kizi uruu powaa ati."

¹⁶ Upu'a'a naa Jesus dakotan o'uu, "Mary!" ukian o'ati.

Uru'u naa otanawatina'akan u'ida'ati, na'iki okian u'ati, "Rabboni!" (Hebrew ida'an, "Tiichaa," kia'o wuru'u.)

¹⁷ Jesus kian o'ati, "Mana'a puzaamatina'ana'a o'ida'ati, usha'apanum kau'an aonaa zii okiwan o'daru di'iti. Mazan pumako o'inawuzunao di'iti, pukowaada'an o'paradan i'ati. Pukii i'ati, 'Okiwan naa o'Daru na'iki o'Tominkarun di'iti wuru'u. Uruu i'Daru na'iki i'Tominkarun kapam."

¹⁸ Uru'u naa Mary Magdala sanaaba makon Jesus tominapa-kidaniinao di'iti na'iki okowaadan naa i'ati patukapan Naobanai, na'iki okowaadan naa i'ati na'apam ukian.

Jesus aidinan patominapa-kidaniinao ati

(Matthew 28:16-20; Mark 16:14-18; Luke 24:36-49)

¹⁹ Uruu Sunday wachuupunin, Jesus tominapa-kidaniinao baokopatinan kabaun nazo ii. Itarian idi Jewnao zowaunaanao ai ipai idadaradapan paniinom kida. Masha'apakiaka Jesus aidinan ibii ii, na'iki ukian i'ati, "Kaiman utaapa unyukunuu."

²⁰ Uparadan dauna'an na'apa, utukapa-kidan i'ati potopotori daunizi paka'u kida ida'a'o, na'iki paaradu'u dakata-kizinao. Itupakan idi wuru'u Naobanaiz, tuukii, tuukii utominapa-kidaniinao konaukian. ²¹ Udauna'an Jesus kian i'ati koshan, "Kaiman utaapa unyukunuu. O'daru dyuudan kawan o'garu imi'i baara ati, ukau'an na'apa o'dyuudan kapam unao amazada kawana'ati." ²² Uipaian dauna'an paparadan, upootan panizowan i'ida'ati na'iki ukian i'ati, "O'taan Kaimana'o Doronaa u'ati. ²³ Ukau'an turuu ukian pidan ati, 'Marina'ata-kaoa'a naa u'oian,' Tominkaru marina'ata'akani'i naa kapam wuru'u pidan oianuz. Aonaan an umarina'atan pidan oian, aona'o nii Tominkaru marina'atan kapamazu."

Jesus aidinan Thomas ati

²⁴ Thomas (Shamaan kia'o ba'oran u'uu), uruu kapam 12, Jesus tominapa-kidaniini bii iki'o, aona'o uruu nii ituma Jesus aidinan dono i'ati. ²⁵ Ikian u'ati, "Watukapanii Naobanai!"

Thomas kian i'ati, "Aona'o nii omishidan utukapan Naobanai, soo otukapan an zii potopotori daunizi uka'u kida ida'a, na'iki o'shakadan an zii oka'u shuwu na'iti, na'iki o'shakadan an zii oka'u uaradu'u dakata-kizinao shaawa iti."

²⁶ Bauda'apa soondii dauna'an, baokopa'o koshan Jesus tominapa-kidaniinao kabaun nazo ii. Uruu dono, na'a'a Thomas ituma. Paniinom kida dadaradinpan pu'u padamata, Jesus na'ia'a naa uaidinan ibii ii. Ukian i'ati, "Kaiman utaapa unyukunuu." ²⁷ Udauna'an ukian Thomas ati, "Putukapa potopotori daunizi oka'u kida ida'a, putaa puka'u shuwu na'ati; pushakada puka'u o'aradu'u dakata-kizinao shaawa iti. Aona'a naa pumamishidaka'ana'a, mazan pumishidapa'a naa pa'an!"

²⁸ Thomas kian u'ati, "Pugaru o'Naobanaa na'iki o'Tominkarun!"

²⁹ Jesus kian u'ati, “Thomas, pumishida aizii, putukapan idi ôgaru? Konaukia'o manawun pidan mishida'oraz pamatukapakan pu'u.”

Kanom ni'o di'ora'a Kaarita Saada-ka'o

³⁰ Jesus sha'apatanii iriba umanawun kida'o aimakaan patominapa-kidaniinao awun za'a, aonaa usaadinpan di'ora'a kaarita ida'a. ³¹ Mazan di'ora'a saada-ka'o, turuu kizi unao mishidan Jesus, uruu wuru'u Christ, Tominkaru Dani; na'iki uruu ma'ozakan ida'ana'o nii unao kakupan, umishidan ida'an uruu.

Jesus aidinan Galilee Baara ii patominapa-kidaniinao ati

21 Aizii uruu dauna'an, Jesus aidinan koshan patominapa-kidaniinao ati Tiberius Karishiiz^{§§} danoma ii. Kaikapa aizii uaidinan i'ati'i. ² Aizii 7 utominapa-kidaniinao baokopa'o udono: Simon Peter, Thomas (Shamaan kia'oraz ba'oran u'uu), Nathanael (Galilee Baara ia'o Cana sanaz), Zebedee dainao, na'iki dya'utam ba'orainao Jesus tominapa-kidaniinao. ³ Simon Peter kian i'ati, “Ômako'ozon wuru'u, ôsairoopa'anan.”

Îkian u'ati, “Wamakon nii putuma.” Uru'u naa îmakon utuma kanawa zo'an; mazan uruu aiwaka'an aonaa kanom îsairotan.

⁴ Chaapi'iki, kamoo koditan ua'ii, na'ia'a naa Jesus kadishitapan unaawa ii, wunu danoma'a. Mazan utominapa-kidaniinao aonaa îaitapan Jesus wuru'u kadishitapa'oraz. ⁵ Jesus kian i'ati, “Ôpaonarunao, usairota kopau?”

Îkian u'ati, “Aonaa kanom wasairotan.”

⁶ Mazan Jesus kian i'ati, “Ukaboota usairon ukanawan diwa'ora antanapu, usairotan nii kopau.” Uru'u naa ikabootan pasairon, îsairota iriba, iriba kopau. Na'iki aona'a naa îka'iitan pasawatan pasairon kanawa zo'ati.

⁷ Aizii Jesus tominapa-kidaniaz, tawuru'u umarainpaniaz, ukian Peter ati, “Naobanai uruu!” Simon Peter abatan idi Naobanai uruu kii-karu, sariapa umorokada'akan pakamichan (unarakada'akanii pakamichan pasairoopan idi), na'iki uzaka'uta'akan naa wunu baoko iti, umako'ozon idi kadiman Jesus di'iti. ⁸ Ba'orainao utumainao kanawa ida'an zii îwa'atin, îkozootapaanan pasairon paida'oraz kopau idi. Aonaa munapo'ora'a naa mani idyaun wuru'u wunu danoma ai, 100 meters mani umunapon. ⁹ Îmaaratinan dono'o naa, îtukapa wizi'i'o tikazi tiriizi na'ii na'iki kaina'a upaawa'a kopau kazimata-kariwai, na'iki kaina'a bread udazaba'a. ¹⁰ Jesus kian i'ati, “Una'aka da'ati'i na'apauda'um karikaonan kopau, aizi'oraz uzaamata'akan.”

¹¹ Simon Peter kiwa'akan powaa iti, na'iki upaidinan kanawa zo'iti. Uru'u naa ukaminka'utan pairibanna'o kozootan sairo unaawa ati. Paida wuru'u sairoz kopau tu'uz kida idi, 153 ipai'ika'o sairota-kariwai kopau: mazan sairo aonaa udadoobi'inan, kopau iriban pu'u padamata. ¹² Jesus kian i'ati, “Waarooapa'a naa.” Aonaa na'ia'oram utominapa-kidaniinao papishaanuzu kanom uruu. Usha'apanum kau'an îaitapa kaimanaiman Naobanai Jesus wuru'u. ¹³ Jesus zaamatan bread na'iki uruu naa utaabi'ian îkawana'atiz; kopau na'apa kapam utaan îkawana'ati.

¹⁴ Ukau'an, idikinautan naa aizii wuru'u Jesus aidinanuz patominapa-kidaniinao ati, pakadishitan dauna'an mawaka-karu di'iki.

§§21:1 *Tiberius Karishiiz*: Galilee Karishiiz kia'o kapam udakota-ka'o.

Jesus pishaan Peter

¹⁵ Aizii ĩarooapan dauna'an, Jesus kian Simon Peter ati, "Simon, John dani, mishi'o pumarainpan ōgaru powa'a zii wunao ai'i?"

Peter kian u'ati, "Oo, Naobanai; puaitapanii ōmarainpan pugaru."

Jesus kian u'ati, "Puawunuutapa ōpidanannao, na'apa kaznizo dainao awunuutapa-kaowawan."

¹⁶ Powa'a koshan Jesus kian u'ati, "Simon, John dani, mishi'o pumarainpan ōgaru?"

Peter kian u'ati, "Oo, Naobanai; puaitapanii ōmarainpan pugaru."

Jesus kian u'ati, "Putapa ōpidanannao, na'apa kaznizonao taapa-kaowawan."

¹⁷ Aizii idikinautan naa Jesus pishaan Peter, "Simon, John dani, mishi'o pumarainpan ōgaru?"

Sariapa Peter nyukunuu kasha'oran, Jesus pishaan idi paugaru idikinawu'u naa manawun, "Mishi'o pumarainpan ōgaru?" kii.

Ukau'an Peter kian u'ati, "Naobanai, pugaru puaitapanii ipai aimakaan; puaitapanii ōmarainpan pugaru!"

Jesus kian u'ati, "Puawunuutapa ōpidanannao, na'apa kaznizonao awunuutapa-kaowawan. ¹⁸ Mishi'o kaiwuru'u ōkianuz: Pupa'inan dono zii puaiapan ati puminzi-iwauzon, na'iki pumakon pumako'ozoo-kizi iti; mazan putunarunaoun dono'o naa, pusawadan nii puka'u na'iki ba'oran pidannaou'o nii minziwa-kida pugaru na'iki puna'aka-kaowawan, aonaa pumako'ozoo-kizi iti mani." ¹⁹ (Jesus paradanuz na'apa, ukainabatan na'apam nii Peter mawakan. Na'iki na'apa'o ida'ana'o nii uaida-kidan Tominkaru umanawunun.) Udauna'an Jesus kian u'ati, "Puda'an ōgaru!"

²⁰ Peter awunuukan powa'a iti, utukapa Jesus tominapa-kidaniai umarainpaniaz wa'atin idawu'ati. (Uruu tawuru'u sakanatapa'oraz Jesus dazaba'a aroapaku'aroa dono, Passover Kamoon dono'oraz, pishaa'oraz Jesus kaikapa'a: "Naobanai, kanoma'o nii mooko manawun wuru'u kaakapa'o ni'oraz pugaru putarubanao ati?")

²¹ Peter tukapan idi uwa'atin, uru'u naa upishaan Jesus, "Naobanai, arawu mani'i, na'apam nii usha'apata-kaowawan?"

²² Jesus kian u'ati, "Na'apa dii pu'ati ōaipan an ukakupan zii atii ōkaawan powaa ati? Pugaru, puda'an ōgaru!" ²³ Na'iki'i naa parada-karu iribainan mishidainao kawana'ati, na'iki ĩabatan ukowaada-kaowawan aona'o nii umawakauzon, wuru'u utominapa-kidaniai. Mazan, "aona'o nii umawakauzon," aonaa Jesus kian udau'ati. Mazan, "Na'apa dii pu'ati ōaipan an ukakupan zii atii ōkaawan powaa ati?" kia'o ukian.

²⁴ Wuru'u Jesus tominapa-kidaniai, uru'u naa kakuwaapa'oraz di'ora'a aimakaan kida dau'a'a, na'iki uru'u kapam saada'oraz di'ora'a kaarita. Na'iki waaitapa mishi'o wuru'u ukuwaa kidaz.

²⁵ Kaina'a iriba ba'oran kida aimakaan Jesus sha'apataniai, aonaa usaada-kaowawan. Usaada-kaowawan an mani ipai daunuuda'u, aonaa mani udau'a'o saada-kariwai kida kaarita wiizi nii di'ora'a amazada ida'a'a.

Apostlenao Sha'apaapanii Kida Daua'o

Di'oraz kaarita daua'o

Di'oraz kaarita Luke saadanii. Utotokadan powa'a zii pakuwaa tawuru'u usaadaniaz Theophilus ati ba'oran kaarita ida'a, Luke kia'oraz udakota-ka.

Luke saadan pakaaritan Theophilus ati'o, uaipan idi uaitapan kaimanaiman na'apa'oram wuru'u mishidainao iribainanuz naa Jesus na'aka-ka dauna'an aokazi iti. Kaina'a bauda'apa umanawunu'o parada-karu Acts 1:8 ida'a. Jesus kian, “Mazan Kaimana'o Doronaa morotinan dono unao, ma'ozaka'o nii utaapan unyukunuu, ukau'an ma'ozaka'o nii ukakuwaapan ōdau'u Jerusalem ii aka, na'iki ipai Judea Baara ii aka, na'iki Samaria Baara ii aka, atii ipai amazada kawana'ati.”

Luke kowaada kapam na'apam Kaimana'o Doronaa morotinan na'iki utaan pama'ozakan mishidainao ati, na'iki izowaunaanao ati Jerusalem ii, Pentecost Kamoon dono. Uruu idi ma'ozaka mishi Peter na'iki ba'oran mishidainao kakuwaapan pamin-Jewnao ati Jerusalem ii aka, na'iki ipai Judea Baara ii aka. Īkakuwaapa kapam Samaria Baara sannao ati, wuru'u maonapa'oraz īwiizi Jewnao wiizi dazaba an. Kadiman mishidainao iribainan Kaimana'o Doronaa kaminka'utan idi īdyaun.

Kaina'a iriba Luke saadan kapam papaonaru Paul daua'o: Paul kowaadapan daua'o kuwai Jesus daua'o ipai amazada kawana'ati, ba'oran kaduz pidannao mashaapa-kizi ii aka. Wururu'u ba'oran kaduz pidannaouz, īnao Jewnao dakotaniaz Gentilenao nii. Mazan iriba īnao, īmishidan kuwai Jesus daua'o.

Panaadon Luke chi'ikapan na'iki ukaudin baokopa Paul tuma. Aizii na'apainim Luke ikodaakan an Paul tuma, masha'apakiaka watukapan usaadinpan waunao kii. Waikodan niizu Acts 16:10, 20:5 na'iki 27:2 ida'a.

Kaarita buutinpan kida

Minziwatinkaru kakuwaapa-karu ua'ii 1:1-26

Kaimana'o Kuwai kowaadapa-ka Jerusalem ii aka 2:1—8:3

Kaimana'o Kuwai kowaadapa-ka Judea na'iki Samaria Baara ii aka 8:4—12:25

Kiwiitapa'o Paul kakuwaatin-kizi 13:1—14:28

Choochi zowaunaanao miitiniipan Jerusalem ii 15:1-35

Itamautan Paul kakuwaatin-kizi 15:36—18:22

Idikinautan Paul kakuwaatin-kizi 18:23—21:16

Paul zaamata-ka na'iki utaraapa-ka 21:17—26:32

Paul dyuuda-ka Rome iti 27:1—28:31

1 Ōpaonaru Theophilus: Kiwiini'o ōkaaritan ida'a,* ōkowaadani'i naa sha'atii pu'ati ipai Jesus kaudin-kizi kida dau'u, na'iki ōkowaada ukuwaa, utominapatinkida-kinaaz pidannao. ² Ipai ōkowaadanuz usakadin-kizi iki atii Tominkaru na'akauzon di'iti uruu aokazi iti.

Mazan Jesus na'aka-ka ua'ii aokazi iti, ukakinaowan apostlenao Kaimana'o Doronaa ida'an, īnao uzaamataniinaouz kakuwaapatinao nii.

³ Aizii 40 kamoo pazowii-ka dauna'an, Jesus aidinan mapuda apostlenao ati, ukau'an itukapa uruu, na'iki usha'apata pabi'inaaka aimaakan, utukapa-kida-

*1:1 Di'oraz kaarita Luke saadanii koshan.

kinaa nii ī'ati mishi'o pakakupan, na'iki ipai ukowaadan ī'ati na'apam Tominkaru naobanai-tinan.

⁴Bauda'apa kamoo apostlenao baokopatinpan dono, Jesus kakinaowan īdyaun, kaikapa'a: “Mana'a zii pa'i umako'ona'a Jerusalem iki, uzaudapa kizi Kaimana'o Doronaa, tawuru'u ōDaru kowaadauzoniaz pataa'azon unao ati, na'apa sha'atii tawuru'u ōkiauzonuz u'ati. ⁵John Chikaawunuupauzon soo wunu idi karikaonan, mazan aona'o nii zii kamoo dobatan iriba, Tominkaru chikaawunuuan nii unao Kaimana'o Doronaa idi pa'an,” ukian apostlenao ati.

Tominkaru na'akan Jesus aokazi iti

⁶Aizii apostlenao baokopatinan dono Jesus tuma Olive Naawa ii, sariapa īkian u'ati, “Naobanai, aizi'o ni'i naa puzaamatan powaa iti pidan king nii Israelitenao bii iki, kazowautapa'o ni'i naa waunao Israelitenao?”

⁷Mazan Jesus kian ī'ati, “Soo ōDaru'o nii karikaonan aitapa na'apainim nii pasha'apatan ipai aimakaan paaipan kawana'ati. Unao aonaa turuu uaitapan.

⁸Mazan Kaimana'o Doronaa morotinan dono unao, ma'ozaka'o nii utapan unyukunuu. Ukau'an ma'ozaka'o nii ukakuwaapan ōdau'u Jerusalem ii aka, na'iki ipai Judea Baara ii aka, na'iki Samaria Baara ii aka, atii ipai amazada kawana'ati.”

⁹Jesus ipaian dauna'an paparadinan ī'ati na'apa, uru'u naa Tominkaru na'aka'akan naazu aokazi iti. Apostlenao awunuutapan udawu'ati, atii isha'iz dikinida'akan naazu.

¹⁰Īawunuutapan pu'u zii udawu'ati, masha'apakiaka dya'utam daonaioranao, baraka'o īkamichan kida, aidina'akan na'iki īkadishitan īdazaba'a. ¹¹Sariapa īparadan apostlenao ati kaikapa'a: “Galilee Baara sannao. Kandii nii uawunuutapan aokazi iti? Wuru'u Jesus, Tominkaru na'akaniaz aokazi iti, na'apa'o nii uwa'atin koshan, utukapan kawan umakon aokazi iti,” īkian.

Judas wadaun zaamata-kao

¹²Udauna'an apostlenao padantan naa Olive Naawa iki, Jerusalem iti'i naa. Munapo za'o wuru'u naawazi īmakonaka kiziz. ¹³Aizii ikaawan naa donoi iti, sariapa īmakon pasookadinpauzo-kizi iti, kabaun doko'a'or uparanka baara-tinpan. Kaikapauda'u īdyaunu'u: Peter, John, James, Andrew, Philip, Thomas, Bartholomew, Matthew, James (Alphaeus daniz), na'iki Simon (uruu Patriot),[†] na'iki Judas (James daniz). ¹⁴Na'ia'a naa apostlenao baokopainpan, na'iki mapuda da'i ītorinpan Tominkaru ati. Mary, Jesus daroz, na'ia'o kapam ituma, na'iki ba'oran zunnao, na'iki Jesus inawuzunao.

¹⁵Bauda'apa kamoo uruu dono, mishidainao baokopatinan, 120 wuru'u baokopatinpainaouz. Na'iki Peter kadishitan īnao kanaapu iti, na'iki ukian ī'ati, ¹⁶“Ōiribannao, ōkia'azon ipai unao ati, marii aizii saada-kariwaiz Tominkaru paradan mishii-kao, tawuru'u Kaimana'o Doronaa kowaada-kidauzoniaz kotua'a naa David ida'an. Judas dau'ana'o wuru'u una'apanuz, uruu na'aka'oraz pidannao, zaamata'o nii Jesus. ¹⁷Judas wabii iki'o uruu, Jesus zaamatauzonii, kaudina'o nii baokopa watuma.” ¹⁸(Taa-kariwai puraata Judas ati, uzaamata-kidan winipinaa Jesus patarubanao ati.

[†]1:13 *Patriot*: mizaataakapauzoz pawii zi dau'an. Ba'oran udakotapa-kinao Zealot kii.

Uruu puraata ida'an zakapu torii-ka'o. Na'iki uruu zakapu baara ia'o Judas waotauzon mawaka aka, na'iki tada'oka aka utoba, na'iki ipai uokori kodia'akan. ¹⁹ Ipai pidannao mashaapainao Jerusalem ii aka, abatan wuru'u aimakaan sha'apanuz u'ati na'apa. Uruu idi idakotan paparadan ida'an wuru'u zakapu uu, Akeldama kii, "Iza-ita'o Zakapu," kia'o wuru'u.)

²⁰ "Kaikapa sha'atii tawuru'u David saadauzoniaz udau'u Psalms ida'a.

'Marii udapu wa'akinan mawazoo-daun;

Aonaa kizi pidan mashaapan udapu ii.[‡]

Ba'oran koshan David saadanii Psalms ida'a, ukian,

'Marii kizi ba'oran pidan zaamatan wuru'u ukandin-kiziz.[¶]

²¹ "Ukau'an marii wazaamatan bouda'apa pidan wabii iki, chi'ikapauzo da'i baokopa watuma wakaudinano dono Naobanai Jesus tuma, ²² John chikaawunuuan di'iki'o uruu, atii una'aka-ka'o di'iti wa'ai aokazi iti. Ukau'an na'ia'oram pidan zaamata-ka'o, uru'o ni'i naa kakuwaapatin waunao tuma Jesus kadishita-kida-ka'o dau'u pamawaka-kizi iki." ²³ Uruu idi dya'utam pidannao zaamata-ka'o, Joseph Barsabbas (Justus kia'oraz kapam udakotapauzo-ka'o), na'iki Matthias. ²⁴⁻²⁵ Aizii itukapa'azon na'ia'oram nii zaamata-ka'o. Uruu idi itoriinpan Tominkaru ati kaikapa'a: "Naobanai, ipai puaitapan pidannao nyukunuu, putukapa-kida wa'ati na'ia'oram nii bouda'apa pidan zaamata-ka'o kaudina'o nii pu'ati Judas wadaun nii, mako'oraz naa pamashaapa-kizi iti'i naa," ikian. ²⁶ Uruu dauna'an imakinaotan makinaonii, itukapa'azon kanom di'iti uwaotan. Matthias di'iti uwaotan. Uru'u naa izaaamata apostle nii, kaudina'o nii Jesus ati, ba'oran 11 apostlenao tuma.

Kaimana'o Doronaa kaawan dau'a'o

2 Aizii Pentecost kamoon kaawan dono'o naa, ipai mishidainao kasaba'ukinanan baokopa, bouda'apa'o kabaun nazo ii. ² Masha'apakiaka iabata aimakaan wa'atin diiwa aokazi iki, ma'ozaka'o awaru wa'atin kawanu'o. Ipai pidannao, sakanatapainao kabaun nazo ii abatanuz. ³ Upu'a'a naa itukapa'akan iriba tikazi pu'ukapan kawan sodi kida'o aimakaan, na'iki itukapan naa ibuutinan ipai pidannao kawana'ati kida. ⁴ Uru'u dono Kaimana'o Doronaa morotinan na'iki uma'ozakadan naa ipai idyaun. Sariapa iparadan pabi'inaaka'o parada-karu kida ida'an, Kaimana'o Doronaa aipan kawana'ati.

⁵ Uruu dono iriba'o Jewnao, Tominkaru-tapainao, kasaba'uinpan Jerusalem ii. Inao wa'atin munapo kida'o wiizai di'iki. ⁶ Ipai inao, masha'apakiaka iabatan di-iwa'o aimakaan wuru di'ia'a mishidainao kasaba'ukinapa-kizi ii. Uruu idi iriba idiman na'iti, itukapa'ananuzu. Uru'u naa mazan iabatan mishidainao paradan paparadan kaduz kida ida'an. ⁷ Tuukii idi'ititipan idau'u. Sariapa ikian pa'atiaka kida, "Ei, ipai sha'atii wunaou'u pidannaouz Galilee Baara sannao pa'idiwaru, ⁸⁻⁹ mazan na'apa di'i naa mooko waabatan iparadan kaiman, waparadan kaduz ida'an kida? Ipai waunao di'i pana'a kida'o waparadan, na'iki ba'oran wiizai iki kida'o pa'idiwaru wawa'atin. Kaina'a wa'atiinao Parthia Baara iki, ba'orainao Media Baara iki, na'iki Elam Baara iki, ba'orainao Mesopotamia Baara iki, Judea Baara iki, Capadocia Baara iki, ba'orainao kida Pontus Baara na'iki Asia Baara iki. ¹⁰ Kaina'a

[‡]1:20 Psalm 69:25

[¶]1:20 Psalm 109:8

ba'orainao kida wa'atiinao Phrygia Baara iki na'iki Pamphylia Baara iki, ba'orainao kida Egypt Baara iki, pabi'i kida pidannao wa'atin Libya Baara iki, maonapa'oraz donoi Cyrene itinapu. Kaina'a kapam Rome ikiinao, ¹¹ Jewnao kaawan na'iki ba'oraran kaduz pidannao, zaamataninaouznaa Jewnao kaduz di'iti. Na'iki kaina'a kapam Crete Baara na'iki Arabia Baara ikiinao. Ipai waunao wawa'atin ba'oran amazada iki kida'o, mazan upu'u zii waabatan kaimanaiman ikowaadan Tominkaru sha'apatanii, umanawun kida'o aimakaan, waparadan kida ida'an."

¹² Tuukii, tuukii idi'itinpan, aonaa isookadan papishaan pairibannao kida. "Kandii ni'o wuru'u aimakaan sha'apanuz na'apa?" ikian.

¹³ Mazan ba'orainao, ibankiitan mishidainao, kaikapa'a: "Ashu, ipo'idin karikao-nan wuru'u," ikian.

Peter kuwaa

¹⁴ Udauna'an Peter kadishitan naa baokopa wunao tuma'a, 11 apostlenaouz. Na'iki ukian naa i'ati, ma'ozaka'o ida'an, "Õiribannao Jewnao, tawarainao, na'iki Jerusalem sannao. Uabata õparadan. Õkowaada'azon u'ati wuru dau'ana'a aimakaan uabataniaz aizii. ¹⁵ Unao kian, 'Wunao po'idin wuru'u.' Aonaa wapo'idin, aizii zii wakanada'akan, na'iki waoko ii zii kamoo. ¹⁶ Õaipan uaitapan wuru dau'ana'a utukapaniaz sha'apan aizii, tawuru'u naa wuru'u mishiina'oraz, prophet Joel saadauzoniaz kotua'a naa. Kaikapa sha'atii tawuru'u ukiauzonuz.

¹⁷ Tominkaru kian pidannao ati:

'Kaikapa'o nii õsha'apatan aimakaan diina'iti'i,

amazada tokon ua'ii,

õtaan nii õDoronaa ipai pidannao ati.

Na'iki udainao daonaioranao na'iki zunnao,

kowaadapan nii õparadan;

na'iki tominnarunao ati,

õtukapa-kidan nii mishi'o aimakaan zanda'awunii ia'o kawanu'o nii.

Aizii tunarunaonao ati,

õtukapa-kidan nii mishi'o aimakaan izanda'awun ii.

¹⁸ Uruu dono õtaan nii õdoronaa õpoitorunao nyukunuu iti,

daonaioranao na'iki zunnaouz.

Na'iki ikowaadan nii õparadan kida.

¹⁹ Uruu dono õaidan nii umanawun kida'o aimakaan di'itinapa-kinai ni'o,

doko ii na'iki imi'i baara'a.

Uruu dono pidannao tukapan nii izai, tikazi, na'iki podidi'o tikazi shan.

²⁰ Uruu dono maruta'o nii kamoo, na'iki kauzu wuza'o nii izai kawan.

Wuru'u aimakaan kida sha'apan nii kaikapa'a, umanawunu'o kamoo,

õgaru Naobanai Kamoon kaawan ua'ia'o nii.

²¹ Na'ia'oram pidan pishaa'o Naobanai kazannaatan paugaru,

kazannaata-karu niiz.' Kia'o wuru'u Joel saadauzoniaz. §

²² "Õiribannao Israelitenaou, uabata õparadan. Kaimanaiman Tominkaru kinaabatan unao ati mishi'o udyuudanii wuru'u Jesus Nazareth sanaz, usha'apatakidan ida'an u'ati umanawun kida'o aimakaan. Unao, uaitapa mishi'o kaiwu-

ru'u õparadanuz, usha'apanum kau'an utukapani'i naa usha'apatan na'apa kida'o aimaakan, da'ana'a uwiizi an. ²³ Paaipan kawana'ati'o wuru'u Tominkaru zaamata-kidanuz Jesus unao ati. Uaitapanii kotua'a naa, unao zaamatan niizu na'iki uzowii-kidan niizu, udyuudan ida'an oia'o pidannao taukanuzu cross di'iti. ²⁴ Mazan Tominkaru kadishita-kida uruu mawaka-kizai iki. Ukakuda uruu powaa iti, aonaa mawaka-karu ka'iitan pataratapan uruu mawakainao bii ii. ²⁵ Kaikapa sha'atii tawuru'u David saadauzoniaz Christ paradan.

‘Oaitapa karikaonan kaina'a Naobanai Tominkaru õtuma, maonapa umashaapan õdazaba'a.

Uruu idi aona'o nii kanom ai õtarian.

²⁶ Ukau'an tuukii manawun õkonaukian,

na'iki karikaonanuo'o nii õkonaukii-kidan Naobanai.

Õaitapa na'iki õmishida

pukadishita-kidan nii õnanaa powaa iti.

²⁷ Aona'o nii pukashaapan õna'ian karikaonan mawaka-kizai ii.

Na'iki aona'o nii putaapadan kaimana'o manawun pupoitoru nanaa dyupushan baaranai ii.

²⁸ Pukowaadauzonii õ'ati,

pukadishita-kidan nii õgaru powaa iti õmawakan dauna'an.

Õkonaukian nii manawun putaapan idi õgaru pudazaba'a,'

kia'o David saadauzon.**

²⁹ “Õ'inawuzunao, õkowaada'azon u'ati kaimanaiman, wadokozu-daun King David dau'an. Uruu kotua'a naa umawakan, kaina'a watukapan ubaaranaa kaida'a'a, atii kai. ³⁰ Mazan prophet uruu. Uruu idi uaitapa na'iki umishida wuru'u Tominkaru kowaadauzoniaz pasha'apata'azon u'ati. Ukiuazonuz, uzaamatan nii bauda'apa David takaan-daun king nii, na'apa'o nii uruu kawan. ³¹ Tominkaru aipan ati, David aitapa na'apam nii aimaakan sha'apan diina'iti'i. Uruu idi'o ukowaadanuz Tominkaru kakudan nii Christ powaa iti pamawaka-kizi iki. Aona'o nii ukashaapan una'ian mawakainao bii ii, na'iki aona'o nii ukashaapan udyupushan baaranai ii. ³² Ukau'an uru'u naa wuru'u Jesus, Tominkaru kadishita-kidaniaz pamawaka-kizi iki. Mishi'o wuru'u ukakudanuz powaa iti, ipai waunao apostlenao tukapanuz.

³³ Tuukii Tominkaru naubaan Jesus, uruu idi usakanata-kidanuz padiwa'ora antanapu Naobanai nii. Na'iki Tominkaru taa'a naa Kaimana'o Doronaa Jesus ati, ukowaadauzoniaz pataa'azon u'ati. Uruu Kaimana'o Doronaa'a naa wuru'u Jesus taaniaz waunao mishidainao ati aizii, wuru'u unao tukapanii kidaz, na'iki unao abataniaz kapam. ³⁴ Aonaa David sawatauzo-kao aokazi iti. Mazan upu'u zii ukian.

‘Naobanai Tominkaru kian õNaobanaa ati.

Pusakanata õdiwa'ora antanapu,

³⁵ atii õwaranuita-kidan putarubanao pu'ati.’††

³⁶ “Ukau'an, marii ipai unao na'iki ipai ba'oran Israelitenao aitapan kaimanaiman, tawuru'u Jesus, unao tauka-kidaniaz cross di'iti, uru'u naa Christ, Tominkaru zaamataniaz Naobanai nii, kazannaata'o nii papidanannao.”

**2:28 Psalm 16:8-11

††2:35 Psalm 110:1

³⁷ Pidannao abatan dauna'an ipai wuru'u Peter paradanuz pa'ati kaikapa'a, tuukii ñnyukunuu kasha'oran. Sariapa ñpishaan Peter, na'iki ba'oran apostlenao kapam. “Wairibannao, na'apam nii dii washa'apatinan aizii?” ñkian.

³⁸ Peter kian ñ'ati, “Öiribannao, ipai unao, utanawatin u'oiar ai na'iki uchikaawunuu-kidina'a naa umishidan idi'i naa Jesus Christ, Tominkaru mainaa-bata kizi ipai u'oiar. Na'iki Tominkaru taa kizi'i naa u'ati Kaimana'o Doronaa. ³⁹ Uruu wuru'u Tominkaru kowaadauzoniaz pataa'azon unao ati, na'iki utakaan-nao ati, na'iki Gentilenao ati. Mazan soo padapadaniinao pidannao ati'o nii wuru'u Naobanai waTominkarun taanuz Kaimana'o Doronaa.” ⁴⁰ Peter kakinaowan ñdyaun kaimanaiman, na'iki powa'a zii koshan uparadan ñ'ati, kaikapa'a: “Umuuda'a naa oia'o kai, aonaa kizi upataka'uta-kaao diina'iti'i oiainao pidannao pataka'uta-kaao dono'o naa.”

⁴¹ Uruu idi iriba, iriba pidannao mishidan ukuwaa, na'iki ñchikaawunuinan naa kapam. Uruu dono 3,000 pidannao mishidan Jesus, na'iki ñbaokopatinan naa wunao bii iti'i mishidapainauz. ⁴² Uruu dauna'an karikaonan da'i ñbaokopainpauzon. Minziwaa ñtominpan apostlenao di'iki, na'iki ipai ñbauda'apatan panyukunuu Tominkaru dau'ati. ñnikan bread baokopa, ñnyukunuitapa-kinaa nii Jesus mawakan, na'iki ñtoriiinpan baokopa kapam Tominkaru ati.

Mishidainao mashaapan kaiman

⁴³ Uruu dono, Tominkaru aipan ati apostlenao sha'apatan umanawun kida'o aimakaan, aona'oraz turuu usha'apatauzo-kaao. Tuukii pidannao di'itinpan wuru dau'a'a ñsha'apatanii kidaz. ⁴⁴ Na'iki mapuda ñbaokopainpan ba'oran mishidainao kida tuma. Na'iki karikaonan da'i ñka'idiwaakapan pa'atiaaka kida. ⁴⁵ Na'ia'oram pidan sellian dono pasha'apauz, utaan nii wuru'u pasha'apauz winipinaaz ipai mishidainao kawana'ati, ñtorii-kinaa nii paaiapanii manawun aimakaan. ⁴⁶ Ipai kamoo mishidainao baokopatinauzon Tominkaru Dapu ii. Panaadon ñbaokopatinan nii mishidainao dapu ii kapam, konaukii ñarooapan baokopa, na'iki ñnikan nii kapam bread panyukunuitapa-kinaa nii Jesus mawakan. ⁴⁷ Karikaonan ñkonaukiitin-kidan Tominkaru. Uruu idi tuukii pidannao naudapan wuru'u mishidainauz. Ipai kamoo Jesus kazannaatan pidannao ñ'oiar ai. Uruu idi powa'a zii manawun mishidainao iribainan.

Machi'ikaka'o daonaiora

3 Bauda'apa kamoo wachuupun ua'ii, Peter na'iki John makon koshan Tominkaru Dapu iti, ñtoriiinpa'anan Tominkaru ati, Jewnao toriiinpaazon kawana'ati. ² Aizii kaina'a daonaiora kaawa-kida-kariwai Tominkaru Dapu paniinomizinaa di'ii, dakota-kariwaiz Konaunama'o Paniinom kii. Wurru'u daonaioraz aona'o uchi'ikauzon pashakatan iki'o. Ipai kamoo pairibannao na'akauzonuzu Tominkaru Dapu paniinomizinaa di'iti, upishaa kizi puraata pidannao ai, ñmorota'anan pu'u Tominkaru Dapu iti.

³ Aizii wuru'u daonaioraz, utukapa Peter na'iki John morota'anan Tominkaru Dapu iti. Sariapa ukian ñ'ati, “Utaa shoman ñpuraatan sodi nii.” ⁴ Sariapa ñawunuupa'akan u'idi'iti, na'iki Peter kian, “Puabata.” ⁵ Sariapa daonaiora awunuupa'akan ñ'idi'iti, aonaa upanadankan paawun ñ'ai, uzauda-kidan ñtaa'azon puraata pa'ati. ⁶ Mazan Peter kian u'ati, “Aonaa ñpuraatan nii, mazan ñtaan nii aimakaan kaina'a'o

ō'ida'a. Ōkian pu'ati, puchi'ika Jesus Christ, Nazareth san uu ida'an." ⁷ Uzaa-matanuzu paka'u kadu iki ukadishita-kidanuz. Masha'apakiaka daonaiora kidiba na'iki utaba'u kida ma'ozaka'akan, ⁸ uru'u naa ukadishitan, na'iki uchi'ika'akan naa kapam. Sariapa umorotan Peter na'iki John tuma Tominkaru Dapu iti. Na'ii uchi'ikaadanaan na'iki uzaka'uudanaan, ukonaukii-kidan Tominkaru. ⁹ Aizii pidannao tukapan idi na'iki iabatan idi wuru'u ukonaukii-kidanuz Tominkaru kaimanan pa'ati, ¹⁰ sariapa iaitapa'akan uru'u naa tawuru'u sakanatapauzoz Tominkaru Dapu paniinomizinaa ii, pishautauzoz puraata pidannao ai. Tuukii pidannao di'itinpan patukapan idi aimakaan sha'apan u'ati.

¹¹ Aizii wuru'u daonaioraz, na'a uzaaminpan Peter na'iki John kadu iki, Solomon's Porch[‡] di'ii. Iriba pidannao diman i'ida'ati, itukapa'anan idyaun. Tuukii di'itinpan udau'u.

Peter kakuwaapan Tominkaru Dapu ii

¹² Peter tukapan idi iriba pidannao, sariapa uparadan i'ati, kaikapa'a: "Ōiribannao, Israelitena, kanom ni'o uawunuutapan na'iki udi'itinpan wadau'u? U'itiiman wakaimanan ida'ana'o manawun oo wama'ozakan ida'ana'o karikaonan wuru'u wachi'ika-kidanuz di'ora'a daonaiora? Aonaa turuu wash'a'apatan aimakaan kaikapa'a wa'ida'a! ¹³ Mishi wadokozu-daunnao Abraham, Isaac, na'iki Jacob, na'iki ipai wairiban-daunnao Tominkarun. Uruu tuukii pa'an ukonaukii-kidan na'iki unaubaan papoitoru Jesus. Mazan unao, tuukii uaipan uzowii-ka, na'iki tuukii ukashadan, na'iki udakooan uruu Pilate kanaapu'u, umuuda'azon pu'u padamatazu. ¹⁴ Mazan aonaa unao nyukunuu na'apan, aonaa uaipan wuru'u kaimana'oraz pidan aona'oraz usha'apatan oia'o muuda-ka. Soo uaipan pa'an Pilate muuda-kidan zowii-miki pidan. ¹⁵ Uruu idi uzowii-kidan wuru'u taa'oraz kakupa-kinai. Mazan Tominkaru kakuda na'iki ukadishita-kida uruu pamawaka-kizi iki. Ipai waunao watukapa uruu, ukadishitan dauna'an. ¹⁶ Uruu Jesus uu ida'ana'o wuru'u wachi'ika-kidanuz machi'ikaka'o, wamishidan idi Jesus tuukii manawun, na'iki machi'ikaka'o mishidan idi kapam uruu tuukii. Ipai unao utukapa aizii di'i ukadishitapanu'u.

¹⁷ "Uabata ōiribannao! Ōaitapa unao na'iki uzowaunaanao sha'apatan Jesus kaikapa'a, usha'apanum kau'an umaaitapakan idi Tominkaru dyuudanii wuru'u uruuz. ¹⁸ Tominkaru kowaada-kidani'i naa sha'atii kotua'a naa prophetnao ida'an, wuru'u padyuudan nii Christ, mazan pidannao pataka'utan niizu na'iki izowian niizu. Aizii watukapa na'apa'a naa mishi Tominkaru mishii-kidan paparadan.

¹⁹⁻²⁰ "Ukau'an umuuda'a naa na'iki utanawatina'a naa usha'apaapan ai oia'o, umashaapa kizi'i naa pa'an Tominkaru aipan kawana'ati, umainaabata kizi ipai u'oi'an u'ai. Na'iki Tominkaru tiwaa-kida kizi unao ati kaimana'o na'iki konaunama'o mashaapa-karu unyukunuu ii. Na'iki udyuudan nii koshan Christ da'ati'i unao na'iki waunao ida'ati. Usha'apanum kau'an uruu Jesus, Tominkaru zaamataniaz kazannaata'o nii na'iki kazowautapa'o nii ipai daunuuda'u waunao.

²¹ "Jesus na'ian nii zii aokazi ii, atii Tominkaru pa'inaadan ipai wuru'u patomanii kidaz aimakaan. Na'apa sha'atii ukowaada-kidauzon kotua'a naa kaimanainao prophetnao ida'an. ²² Kaikapa sha'atii tawuru'u Moses kiauzonuz Christ dau'an, 'Naobanai waTominkarun zaamatan nii pidan unao bii iki prophet nii, ukowaada-

[‡]3:11 *Solomon's Porch*: dikin-dinapa-kizai kamoo ai.

pan nii Tominkaru paradan na'apa ôgaru kawan. Uabata kizi pa'i ipai aimaakan ukowaadani u'ati, uizo'ati kizi na'iki usha'apatin kizi uparadan kawana'ati. ²³ Na'ia'oram pidan aona'o uabata'azon na'iki aona'o uizo'atin uparadan, Tominkaru mainaabatan niizu papidanannao bii iki.^{¶¶}

²⁴ “Na'apa sha'atii Prophet Samuel kowaadauzon, na'iki ipai ba'oran udawu'ati kidainao prophetnao, ikowaadapauzonii kapam ipai wuru kida dau'ana'a, watukapanii kidaz naa usha'apaapa-kaao da'ana'a. ²⁵ Uru'u naa tawuru'u prophetnao ida'ana'oraz Tominkaru kowaada-kidan pasha'apata'azon na'iki pataa'azon wadarunnao ati.^{§§} Ipai waunao Jewnao ati'o kapam wuru'u utaa-kaooz, usha'apanum kau'an idani-daunnao wuru'u waunaouz. Ukiauzon Abraham ati, ‘Ôkamunan-kidan nii ipai pidannao imi'i baara anainao, bouda'apa'o putakaan-daun ida'an.’*

²⁶ “Aizii Tominkaru dyuudan dono'o naa papoitoru, udyuudan uruu kiwiin wau-nao Jewnao ida'ati kaminka'uta'o nii waunao, utanawatin-kidan ida'an waunao, washa'apaapan ai oii kida'o aimaakan,” Peter kian i'ati.

Peter na'iki John kootowapa-kida-kaao

4 Peter na'iki John kadakotinan pu'u zii pidannao ati, upu'a'a naa faadaanao, na'iki kazowautapa'o watchmantapainao Tominkaru Dapu, na'iki Sadduceenao[†] kaawa'akan ibii ati. Na'iki iabata ikowaadapan ² mishi'o wuru'u Jesus kadishitanuz pamawaka-kizi iki. Ukau'an mishi'o nii kapam pidannao, mawakainao kidaz kadishitan pamawaka-kizi iki. Uruu dikin ii ito'oran tuukii apostlenao ati. ³ Sariapa izaamata-kidan idyaun. Mazan wachuupun idi'i naa ina'aka'akan naa idyaun taraakizai iti, na'ia'a naa itaraa-kidan idyaun. ⁴ Mazan iriba, iriba pidannao mishidan, wuru'u abatainaouz apostlenao kuwaa. Uruu idi powa'a zii mishidainao iribadinan, 5000, soo daonaioranao karikaonan aita-kaao.

⁵ Aizii ba'oran kamoo ipai kootowapa-kidauzonao pidannao baokopatinan Jerusalem ii: faadaanao zowaunaanaouz, kazowautapainaoz Jewnao, na'iki tiichaapauzonaouz Moses kakinaori dau'u. ⁶ Annas, Umanawunu'oraz Faadaa, na'ia'o kapam uruu baokopa Caiphas, John, na'iki Alexander tuma. Na'iki na'ia'o kapam ba'oran faadaanao ituma, Annas iribanna kida. ⁷ Ipai inao baokopatinan, udau-na'an idyuudan naa apostlenao kadishitan pakanaapu'u. Ipishaan naa idyaun kaikapa'a: “Kanom aipan ati'o, oo kanom taanii uma'ozaka-kinnao nii, wuru'u uchi'ika-kidanuz di'oraz daonaiora'a?” ikian.

⁸ Sariapa Kaimana'o Doronaa ma'ozakadan Peter nyukunuu, na'iki ukian i'ati, “Ôiribanna, wanaobanaanao, na'iki kazowautapainao waunao Israelitena. ⁹ Ukadishita-kidan waunao aizii ukanaapu'u, soo wakamunanun idi na'iki wakaminka'utan idi machi'ikaka'o pidan. Na'iki unao, uaitapa'azon na'apa'oram wuru'u wachi'ika-kidanuz uruu. ¹⁰ Aizii ôaiapa ipai unao, na'iki ipai Israelitena aitapan. Jesus Christ, tawuru'u Nazareth sanaz, uruu ma'ozakan ida'ana'o wu-

¶¶3:23 Deuteronomy 18:15, 18-19

§§3:25 Tominkaru kowaada-kidan pasha'apata'azon na'iki pataa'azon wadarunnao ati: uruu dakota-kaao covenant. Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao ida'a.

*3:25 Genesis 22:18; 26:4

†4:1 Sadducee: Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii.

ru'u wachi'ika-kidanuz di'oraz daonaiora'a. Uruu idi utukapan kaimana'a naa aizii ukadishitapan di'i. Uruu Jesus Christ, unao zowii-kidaniaz, utauka-kidaniaz cross di'iti. Mazan Tominkaru kakuda na'iki ukadishita-kida uruu pamawaka-kizi iki. ¹¹ Uruu Jesus dau'ana'o tawuru'u kotua'oraz usaadauzo-ka, Tominkaru Paradan kianuz kaikapa'a:

‘Wuru'u kuba unao tomapauzonao kabaun kashadaniaz.

Kaimana'o, na'iki umanawunu'o kabaun toma-kinao wuru'u, ipai ba'oran kubanao ai.[‡]

¹² “Aonaa ba'oran pidan nii, kazannaata'o nii waunao, di'oraz imi'i baara an, soo bauda'apa Jesus. Uruu Tominkaru dyuudanii, pidannao kazannaatin-kinaa nii, aonaa ba'oran uruu kawanu'o nii.”

¹³ Tuukii kootowapa-kidauzonao pidannao di'itinpan Peter na'iki John dau'u, usha'apanum kau'an itukapa ma'ozaka ikakuwaapan, aonaa itarian. Na'iki itaitapa aonaa aitapainao pidannao manawun mani inao. Udauna'an itaitapanan naa, Jesus minauda'uitapauzonii inao. ¹⁴ Mazan itukapan idi kaina'a wuru'u daonaiora chi'ika-kida-kariwaiz kadishitapan na'a Peter na'iki John tuma, aonaa itaitapan na'apam naa pakian i'ati. ¹⁵ Uruu idi idyuudan zii ikodita-kida-ka miitiniapa-kizai nazo iki. Udauna'an kootowapa-kidauzonao pidannao kadakotinan naa pa'atiaaka. ¹⁶ Ikian, “Na'apam nii dii washa'apatan idyaun? Ipai pidannao mashaapainao Jerusalem an aitapan wuru'u isha'apatanuz umanawunu'o aimakaan, na'iki aonaa na'itim wamariidin udau'an. ¹⁷ Mazan turuu pa'an wamashaatan ikakuwaapatinan, ikuwaa iribainan ai ba'oran pidannao di'iti. Wakakinao shoman idyaun, aonaa kizi'i naa ikakuwaapatinan powa'a Jesus dau'u pidannao ati.” ¹⁸ Uruu idi idapadan idyaun powa'a ati. Na'iki ikian i'ati, “Wakakinaowan nii unao, aonaa waabata'azon powa'a ukakuwaapatinan pidannao ati Jesus dau'u. Aonaa masakauda'u.”

¹⁹ Sariapa Peter na'iki John kian i'ati, “Oiribannao, kanom paradan uaitapan Tominkaru aiapa izo'ati-ka? Unao paradan, oo uruu paradan? ²⁰ Aonaa turuu wasookadan wakowaadapan wuru'u watukapanii, na'iki waabatani kida aimakaan dau'oraz.”

²¹ Powa'a zii koshan kootowapa-kidauzonao pidannao kakinaowan idyaun ma'ozaka'o ida'an. Udauna'an imuuda'akan naa idyaun. Aonaa itaitapan na'apam pasha'apatan idyaun. Usha'apanum kau'an ipai pidannao, tuukii ikonaukii-kidan Tominkaru, itukapan idi wuru'u umanawunu'o aimakaan sha'apata-kaoz machi'ikaka'o ati. ²² Wuru'u pidan chi'ika-kida-kariwaiz, uwazootani'i naa 40 uwunun.

Mishidainao toriinpan Tominkaru ati, utaa kizi ima'ozaka-kinaa nii

²³ Kootowapa-kidauzonao pidannao muudan dauna'an Peter na'iki John, sariapa ikiwan pamin-mishidannao di'iti. Na'iki ipai ikowaadan i'ati na'apam faadaanao zowaunaanao na'iki kazowautapainao Jewnao kian pa'ati. Na'iki ikowaadan ikakinaowan paugaru ma'ozaka'o ida'an. ²⁴ Mishidainao abatan idi na'apa'o paradaru, sariapa itoriinpan Tominkaru ati, kaikapa'a: “Oo Naobanai umanawunu'o, toma'o aokazi, imi'i baara, paran na'iki ipai wuru'u mashaapainauz aokazi ii, imi'i baara'a, na'iki paran baoko ii. ²⁵ Kotua'a naa mishi pukaiwaan wadarun, King

[‡]4:11 Psalm 118:22

David, kowaada'o nii puparadan Kaimana'o Doronaa ida'an. Kaikapa sha'atii tawuru'u King David kiauonuz,

'Kanom dikin ia'o wuru'u Gentilenao^f to'oranuz?

Na'iki kandii nii pidannao dakotautan pasha'apatan o'garu madiwautapaka?

²⁶ Kingnao minziwan, imizaataakapa'azon,

na'iki ba'oran naobanai-tinpainao kida baokopatinan ituma,

iaipan pamashaatan Naobanai Tominkaru na'iki Christ,

wuru'u puzaamataniaz kazannaata'o nii papidanannao.^g

²⁷ "Aizii, na'apa'a naa mishi, ukawana'ati watukapan aimakaan kida sha'apaapaka. Pontius Pilate na'iki King Herod baokopatinan Gentilenao na'iki Israelitenao tuma, Jerusalem ida'a, ito'oran dono'oraz Jesus ati. Uruu kaimana'o pupoitoru Christ, uruu puzaamataniaz kazannaata'o nii pupidanannao. ²⁸ Mishi pugaru, puwazoota pidan ma'ozakan, mazan soo puaipan kawana'ati'o, na'iki pukashaapan idi'o karikaonan wuru'u pidannao sha'apatanuz Jesus kaikapa'a. Na'iki kotu'a'ora'a naa pudi'itapan wuru'u pusha'apata-kida'azoonuz uruu kaikapa'a. ²⁹ Oo, waNaobanaa, puabata na'apam pidannao dakotan pasha'apatan waunao. Mazan waunao pupoitorunao na'iki pupidanannao, pukaminka'uta waunao, ma'ozaka kizi wakowaadapan puparadan pidannao ati. ³⁰ Pukashaapa wakakudan karinainao, kaimana'o pupoitoru, Jesus ida'an. Na'iki marii kapam washa'apatan Jesus ida'an, umanawun kida'o aimakaan, aona'oraz turuu pidan sha'apatan," ikian.

³¹ Iipaian dauna'an patoriinpan Tominkaru ati, sariapa amazada nakainan ibaokopatinapa kizi ii, na'iki ipai Kaimana'o Doronaa ma'ozakadan inyukunuu. Uruu idi ma'ozaka'a naa ikowaadapan Tominkaru paradan.

Mishidainao ka'idiwaakapan

³² Ipai wuru'u mishidainaoz, imashaapan patumaaka itaapan panyukunuu, na'iki na'apa kida idi'itinnan. Aizii pasha'apauz kida, aonaa itaapan soo pa'ati'o nii mani karikaonan. Mazan ika'idiwatan nii ipai pamin-mishidannao kida u'idi. ³³ Kaimana'o Doronaa ma'ozakadapan idi apostlenao, ma'ozaka ikakuwaapan Naobanai Jesus kadishitan dau'u pamawaka-kizi iki. Na'iki kaimanaiman Tominkaru kaminka'utan ipai wuru'u mishidainaoz. ³⁴⁻³⁵ Aonaa kanom aimakaan awuta'o nii i'ai. Usha'apanum kau'an pabi'i kida mishidainao, kaina'a izakapun wizi kida, na'iki idapu kida. Aizii isellian an ba'oran pazakapun oo padapu, ina'akan nii wuru'u uwinipinaa kidaz apostlenao di'iti. Apostlenaou'o ni'i naa buuta wuru'u puraataz mishidainao kawana'ati, wuru'u pataka'utinainaoz. Uruu idi aonaa ibaiaapan pazamazin.

³⁶ Aizii mishidainao bii'i kaina'a daonaiora Cyprus san, Joseph kia'o u'uu, mazan apostlenao dakotan naazu Barnabas kii, (ma'ozakadapa'o pidannao nyukunuu, kia'o wuru'u u'uuaz).

³⁷ Bauda'apa kamoo, Barnabas sellian pazakapun ba'oran pidan ati. Uzakapun kawinipinaata-ka'o dauna'an, una'akan naa wuru'u puraataz apostlenao di'iti. Na'apa kizi'i naa koshan ibuutan puraata, mishidainao kawana'ati.

^f4:25 *Gentilenao*: pidannao pana'a'o Jewnao ai. Putukapa kaarita tokon ii, Paradakaruru Masha'apannaada-kinao di'ii.

^g4:26 Psalm 2:1-2

Ananias na'iki udaiaro Sapphira

5 Kaina'a daonaiora Ananias kia'o u'uu. Udaiaro uu Sapphira kia'o. Īaipan kapam pataan puraata mishidainao ati'o nii. Uruu idi ĩbuutan pa'amazadati, na'iki ĩsel-liinuz. ² Mazan Ananias na'iki udaiaro bauda'apatan panyukunuu aonaa kizi ĩtaan ipai daunuuda'u wuru'u puraataz. Udauna'an Ananias makon naa apostlenao di'iti, utaan naa wuru'u puraataz ipai'o kawan mishi. ³ Sariapa Peter kian u'ati, "Ananias, kandii nii pukashaapan Satan kaiwaan pugaru? Satan aipan ati pubuutan puraata pu'idiwau nii, wuru di'iki'i puraata taa-kariwaiz pu'ati puamazadati winipinaa nii. Kandii nii putiwaan pumariidan Kaimana'o Doronaa? ⁴ Pusellian ua'ii wuru'u amazadz, pu'idiwau wuru'u, na'iki pusellian dauna'anazu, pu'idiwau padamata wuru'u puraataz. Mazan kandii ni'i naa mooko wuru'u pusha'apatanuz aimaakan kaikapa'a naa manawunu'u? Aonaa waunao mani wuru'u pumariidaniaz, mazan putiwaan pumariidautan Tominkaru pa'an." ⁵ Ananias abatan idi Peter paradan na'apa, sariapa udorauta'akan, na'iki umawaka'akan naa. Aizii pidannao, tuka-painao na'iki abatainao kida kuwai Ananias mawakan dau'u, tuukii, tuukii ĩtarian. ⁶ Sariapa daonaioranao wa'atin, na'iki ĩbazoobatan naa unanaa kamicha mada idi. Udauna'an ĩna'akan naazu na'iki ĩdida'ana'akan naa uruu.

⁷ Tomunu'iki zaa uruu dauna'an, Ananias daiaro kaawa'akan naa apostlenao ida'ati, aonaa oaitapan wuru'u paudaiaru mawakanuz. ⁸ Sariapa Peter kian o'ati, "Pukowaada o'ati, patumaaka'o wuru'u di'oraz puraata'a? Kaikapauda'u'o wuru'u uamazadati kawinipinaata-kaoz?"

"Oo, na'apa'o wuru'u," okian u'ati.

⁹ Uruu idi Peter kian o'ati, "Kandii nii pugaru na'iki pudaiaru tiwaa-kidapan Tominkaru Doronaa? U'itiiman aona'o nii Tominkaru aitapan? Puabata! Kaikin iki'i naa daonaioranao didankainao pudaiaru wa'atini'i. Aizii pugaru'o ni'i naa kapam ĩdida'an." ¹⁰ Sariapa odorauta'akan na'iki omawaka'akan naa kapam. Aizii daonaioranao kaawan padidanaka-kizi iki Ananias, ĩtukapan udaiaro mawaka'aka'a naa kapam. Uruu idi ĩna'akan naa onanaa na'iki ĩdidan naazo paudaiaru dazaba'a.

¹¹ Uruu idi tuukii mishidainao, Jerusalem iainauz tarian. Na'iki tuukii kapam ba'orainao pidannao kida tarian, ĩabatan idi wuru'u ĩmawakanuz na'apa.

Umanawun kida'o aimaakan sha'apata-ka

¹² Tominkaru ma'ozakan ida'an, apostlenao sha'apata umanawun kida'o aimaakan pidannao awun za'a, aona'oraz turuu pidan sha'apatan. Mapuda da'i mishidainao baokopainpauzon Solomon's Porch** di'ii, Tominkaru Dapu ia'oraz. ¹³ Mazan mamishida-kainao pidannao, tuukii ĩtarian pakaawan mishidainao ida'ati, mazan upu'u ĩnaudapan wuru'u ĩsha'apaapanii kidaz aimaakan, na'iki ipai ĩparadan kaiman ĩdau'an. ¹⁴ Mazan una'apan pu'u iriba daonaioranao na'iki zunnao mishidan naa Naobanai Jesus. Uruu idi baokopa'a naa ĩbaokopatinan kiwiini'o mishidainao tuma. ¹⁵ Apostlenao sha'apaapan idi umanawun kida'o aimaakan, sariapa pidannao na'akan karinainao pairibannao, na'iki ĩmuudan ĩdayaun dunapo daawa an, pada'awupa-kizi baara'a kida. Aizii Peter dobatan an na'an ĩdazaba an, ĩaipan udikin dobatan ĩpaawa an, ĩkakuda kizi. ¹⁶ Iriba pidannao kasaba'ukinan apostlenao

**5:12 *Solomon's Porch*: dikin-dinapa-kizai kamoo ai.

ida'ati, wa'atiinaouz donoi sodi kida di'iki, wuru'u Jerusalem dazaba an kida'oraz wiizainao. Īna'akan karinainao, na'iki oia'o doronai zaamatapaniinao kida, na'iki ipai ĩrinaa kida so'ota-kaō ĩ'ai.

Apostlenao kodita-kida-kaō taraa-kizai iki

¹⁷ Aizii Umanawunu'o Faadaa na'iki uminka'unao, wuru'u Sadduceenaouz,^{††} tuukii ĩkashauzin apostlenao ati. ¹⁸ Uruu idi ĩzaamatan ĩdyaun, na'iki ĩtaraa-kidan naa ĩdyaun. ¹⁹ Mazan uruu aiwaka'an, angel, Tominkaru di'iki'o da'atan taraa-kizai paniinomizinaa kida ĩ'ati, na'iki ukodita-kida'akan naa ĩdyaun. Ukian ĩ'ati, ²⁰ “Umako Tominkaru Dapu iti, ukowaada kizi pidannao ati wuru dau'a'a pa'ina'oraz naa mashaapa-karu.” ²¹ Apostlenao izo'ati Angel paradan. Ishawaka zii amazada, ĩnao mako'oka'a naa Tominkaru Dapu iti. Na'ia'a naa koshan ĩtominapatin-kidan pidannao.

Aizii Umanawunu'o Faadaa baokopatinan naa paminka'unao tuma, na'iki ĩdapadan naa ipai kootowapa-kidauzonao pidannao miitiniapa-kizai iti. Udauna'an ĩdyuudan naa pidannao taraa-kizai iti, ĩnanaka kizi'i naa apostlenao pa'ida'ati. ²² Mazan dyuuda-kariwainao kaawan taraa-kizai iti, aonaa ĩikodan apostlenao na'ii, uruu idi ĩkiwa'akan naa powaa iti. ĩkaawan, sariapa ĩkian kootowapa-kidauzonao pidannao ati, ²³ “Wakaawan taraa-kizai iti waikoda ipai paniinom kida dadaradinapa pa'idiwaru, na'iki watchmantapainao taraa-kizai, ipai ĩkadishitapan paniinom kawana'ati kida. Mazan wamorotan taraa-kizai nazo iti, aonaa waikodan pidannao na'ii.”

²⁴ Faadaanao zowaunaanao, na'iki kazowautapa'o watchmantapainao Tominkaru Dapu abatan idi wuru'u ĩkowaaz, tuukii ĩdi'itinpan. ²⁵ Upu'a'a naa pidan kaawa'akan, kakuwaapa'ana'o ĩ'ida'ati. Ukian ĩ'ati, “Uabata ōkuwaa! Tawuru'u daonaioranao utaraa-kidaniinaouz, kaini'ia'a naa ĩdyaun Tominkaru Dapu ii, ĩtominapatin-kidan naa pidannao.” ²⁶ Sariapa watchmantapainnao zowaunaa makon paminka'unao tuma, ĩna'an an wuru'u apostlenaouz, ĩkootowapa-kida'azon ĩdyaun. Mazan kaiman ĩzaamatan ĩdyaun, usha'apanum kau'an tuukii ĩtarian wunao aia'a abatapainao kidaz ĩkowaa. ĩzauda-kidan pazowii-kaō paboo-kaō ida'an kuba idi, apostlenao dikin ii.

²⁷ Apostlenao kaawa-kida-kaō dauna'an, ĩkadishita-kida-kaō'a naa kootowapa-kidauzonao pidannao kanaapu ati. Na'iki Umanawunu'o Faadaa kian naa ĩ'ati kaikapa'a: ²⁸ “Tuukii sha'atii wakakinaowan unao, wakii sha'atii 'aona'a naa waaipan powa'a utominapa-kidan pidannao Jesus dau'u.’ Mazan upu'u zii utominapatinkidan pidannao. Aizii ipai'i naa Jerusalem ii aka ukuwaa iribainan. Na'iki ipai ukowaadan pidannao ati, waunao wuru'u zowii-kida'oraz Jesus.”

²⁹ Sariapa Peter na'iki ba'oran apostlenao kian, kaikapa'a: “Waizo'atin nii soo Tominkaru paradan, mazan pidan paradan, aona'o nii waizo'atin. ³⁰ Tominkaru, wadokozu-daunnao mishidauzoniaz, uruu kadishita-kidanii Jesus pamawaka-kizi iki, unao zowii-kidaniaz na'iki utauka-kidaniaz cross di'iti. ³¹ Mazan Tominkaru zaamatan na'iki umuudan uruu padiwa'ora antanapu, umanawunu'o Naobanai nii, kazannaata'o nii ipai pidannao. Na'iki uruu ida'an kizi waunao Israelitenao

^{††}5:17 *Sadducee*: Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii.

tanawatinan wa'oian ai, na'iki uruu ida'an kizi wa'oian mainaabata-ka'o wa'ai. ³²Mishi'o wuru'u kuwaiz, waunao waaitapa na'iki watukapa uruu kakupa. Uruu idi'o wakakuwaatinan udau'u. Na'iki Kaimana'o Doronaa, Tominkaru taaniaz ipai mishidainao kawana'ati, uruu kapam kainaabata'o pidannao ati mishi'o wuru'u kuwai Jesus dau'u kida'oraz."

³³Kootowapa-kidauzonao pidannao abatan idi wuru'u iparadanuz kaikapa'a, tuukii i'to'ora'akan. Iapan naa apostlenao zowiaka-ka'o ³⁴Mazan kaina'a pidan Phariseenao^{‡‡} bii iki'o, Gamaliel kia'o u'uu, na'iki uruu tiichaapauzo Moses kakinaorii dau'u. Ipai pidannao naudapan uruu. Sariapa ukadishitan na'iki udyuudan apostlenao kodita-kida-ka'o zii miitiniapa-kizai iki. ³⁵Udauna'an ukian naa ipai kootowapa-kidauzonao pidannao ati, "Ōiribannao Israelitena'o, uabata oparadan. Udi'itinapa zii shoman kiwiin usha'apatan ua'ii di'oraz daonaioranaou'u. ³⁶Kotua'a naa na'apa sha'atii tawuru'u Theudas kaawauzonuz. Uruu dono udakotinpan umanawunu'o pidan nii, na'iki iriba sha'atii uzaamatan papidanannao nii. Uikoda 400 pidannao zaamatanin u'idi'iti. Mazan bauda'apa kamoo uzowii-ka'o, uruu idi ipai upidanannao makoobi'iinan, atii na'apa karikaonan imainaabatanin.

³⁷"Uruu dauna'an Judas, Galilee Baara san, uaipan pamizaataakapan Rome sanna'o tuma, isaadapan dono ipai pidannao uu."^{¶¶} Iriba sha'atii uzaamatauzon papidanannao nii. Mazan na'apa koshan uzowii-ka'o. Aizii upidanannao, ipai imakoobi'iinan kapam.

³⁸"Ukau'an ōkia'azon u'ati, wunao dau'ana'a di'oraz pidannaou'u, aonaa umashaata'ana'a idyaun pakaudin-kizi ai. Umuuda mishi'oraiman idyaun, marii imakon. Aizii isha'apaapan an wuru'u aimakaan kidaz paaipan kawana'ati karikaonan, na'apa'o nii kapam imainaabatanin. ³⁹Mazan aizii umishiin an mishi isha'apaapan wuru'u aimakaan kidaz Tominkaru aipan kawana'ati, aona'o nii uka'litan umashaatan idyaun. Na'iki utarubai-tinpan ni'i naa Tominkaru ati," ukian i'ati.

⁴⁰Sariapa mishi uparadan na'apatan inyukunuu. Udauna'an idapadan naa apostlenao powa'a ati koshan, na'iki iba'izii-kidan naa idyaun. Iba'izii-ka'o dauna'an kootowapa-kidauzonao pidannao kakinaowan naa idyaun tuukii. "Aonaa waaiapan ukakuwaatinan powa'a Jesus dau'u," ikian apostlenao ati, mazan imuuda'akan naa idyaun.

⁴¹Uruu idi apostlenao kodita'akan naa kootowapa-kidauzonao pidannao bii iki, tuukii ikonaukian. Usha'apanum kau'an itaitapa Tominkaru wuru'u kashaapa'oraz iantamikita-ka'o Jesus dikin ii. ⁴²Ipai kamoo apostlenao tominapa-kidan pidannao, na'iki ikowaadapan Kaimana'o Kuwai Tominkaru Dapu ii, na'iki idapu kawana'ati kida. Ikowaadapan i'ati, mishi'o wuru'u Jesus, uruu Christ.^{§§}

Pidannao zaamata-ka'o kaudinainao nii

6 Uruu dauna'an iriba'a naa Jewnao, Israel anainaouz, mishidan. Iriba kapam baokoinao Jewnao mishidan, wa'atiinao kidaz ba'oran amazada iki, iparadani-

^{‡‡}5:34 *Pharisee*: Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii.

^{¶¶}5:37 Rome sanna'o saadan ipai pidannao uu tax puraatannaa zaamata'azoo-ka'o idi.

^{§§}5:42 *Christ*: wuru'u Tominkaru dyuudaniaz papidanannao zannaa nii. Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii.

itani'i naa Greek paradan. Īnao to'orainpan, na'iki ikaakapautan pamin-Jewnao, wuru'u Israel an kida'oraz ĩmashaapan. Usha'apanum kau'an ipai kamoo wanyukunui oo puraata buutauzo-kaoo zunnao ati, wuru'u mawakainao kidaz naa ĩdaiarunao. Mazan ĩkian aonaa ĩtaan patumaaka wanyukunui oo puraata wunao ati'i Jewabanao paradaniita'oraz naa Greek paradan. ²Uruu idi 12 apostlenaoz, baokopatin-kidan ipai mishidainao, na'iki ĩkian ĩ'ati, "Aonaa turuu wasookadan wakowaadapan Tominkaru paradan, soo wabuutan dikin ii karikaonan puraata oo wanyukunui. ³Uabata oiribannao, uikoda mishi'oraiman 7 daonaioranao unao bii iki, Kaimana'o Doronaa ma'ozakadapaniinao ĩnyukunuu, na'iki aitapaabainao. Marii kizi ĩnao buta'o nii puraata na'iki wanyukunui. Uru'o ni'i naa ikaudin-kizi nii. ⁴Aizii wunao pakawanu'o nii pa'an wakaudin, watorinpan nii Tominkaru ati, na'iki watominapa-kidan nii pidannao uparadan dau'u."

⁵Ipai pidannao nyukunuu na'apan apostlenao paradan kawana'ati. Uruu idi ĩzaamatan Stephen, mishida'o manawun Tominkaru uruu, na'iki Kaimana'o Doronaa ma'ozakadapanii unyukunuu. ĩzaamata kapam Philip, Prochorus, Nicanor, Timon, Parmenas na'iki Nicolas Antioch san, uruu Gentile, mishida'o Tominkaru na'apa Jewnao kawan, na'iki uruu mishida'ora'a naa kapam Jesus. ⁶Udauna'an mishidainao na'akan naa wuru'u pidannao pazaamataniinao, apostlenao di'iti. Uruu idi apostlenao muudan paka'u ĩ'ida'a, na'iki ĩtorinpan Tominkaru ati, ukaminka'uta kizi ĩdyau.

⁷Udauna'an powa'a zii Tominkaru Paradan abata-kaoo na'iki uiribainan naa. Uruu idi Jerusalem ia'o mishidainao iribainan powa'a zii manawun, na'iki iriba kapam na'iainao faadaanao izo'atin Tominkaru paradan, pamishidan ida'an Jesus.

Stephen kootowapa-kida-kaoo

⁸Tuukii Tominkaru kaminka'utan Stephen, utaa uma'ozaka-kinnao nii. Uruu ida'an usha'apata pabi'inaaka umanawun kida'o aimaakan, iriba'o pidannao awun za'a. ⁹Mazan kaina'a pabi'i kida Jewnao kashadaakapan Stephen tuma, ukuwaa kida dau'an. Īnao wuru'u zaamatinpainaouz wuru di'iti'i, dakota-kariwaiz, Poitoruidaunnao* Synagoguegan kii. Īnao wa'atinaouz Cyrene iki, ba'orainao Alexandria iki. Pabi'i kida ba'oran pidannao wa'atin wiizai kida di'iki Cilicia na'iki Asia Baara iki kida'o.

¹⁰Mazan Stephen aitapa powa'a zii manawun ĩ'ai, usha'apanum kau'an Kaimana'o Doronaa kaina'an idi utuma. Uruu idi aona'a naa ĩaitapan na'apam naa padako'atin uparadan. ¹¹Uruu idi ĩzaamatan daonaioranao mariidina'o nii Stephen dau'u. Kaikapa'a wuru'u ĩdyuudanuz ĩmariidinan: "Waabatanii Stephen dakooapan Moses na'iki Tominkaru dikauda'o ida'an." ¹²Sariapa mishi pidannao to'ora'akan, na'iki kazowautapainao Jewnao, na'iki tiichaapauzonao Moses kakinaori dau'u, tuukii ĩto'oran Stephen ati. Udauna'an ĩzaamata'akan naazu na'iki ĩna'aka'akan naazu ipai Jewnao zowaunaanao kanaapu iti. ¹³Na'iki na'ia'a naa koshan ĩdyuudan pidannao mariidinan Stephen dau'u kootowapa-kidauzonao kanaapu'u. Kaikapa'a wuru'u pidannao mariidinanuz: "Di'oraz pidana'a, karikaonan da'i udakooapan Tominkaru Dapu, na'iki wakakinaorinaa Moses taanii kidaz wa'ati. ¹⁴Waabatanii ukian, Je-

*6:9 *Poitorui-daunnao*: Pidannao toriauzo-kariwainao poitorui nii, udauna'an ĩmuuda-kaoo'a naa powaa iti.

sus Nazareth san kaboobi'ian nii Tominkaru Dapu, na'iki upana'adan nii ipai wau-nao kaduz, Moses taanii kidaz wa'ati wamashaapa-kinaa nii.”¹⁵ Sariapa pidannao, abatapainao, awunuupa'akan Stephen awun baara iti, na'iki itukapan uawun baara kanada, ikodanii angel awun baara.

Stephen kakuwaapan Jewnao zowaunaanao ati

7 Sariapa Umanawunu'o Faadaa kian Stephen ati, “Mishi'o kaiwuru'u iparadan pudau'u kida'oraz?”

² Stephen dako'atin iparadan kaikapa'a: “Õ'inawuzunao, uabatan nii õparadan õdako iki aizii. Kotua'a naa, Tominkaru umanawunu'oraz manawun aidinauzon wadarun Abraham ati, umashaapan dono'oraz zii Mesopotamia ii. ³ Uruu dono sha'atii ukian Abraham ati, 'Pumako di'oraz puwiizi di'iki'i, na'iki puwa'aka puiirib-annao. Õna'akan nii pugaru ba'oran amazada iti.”[†]

⁴ “Uruu idi Abraham makon, na'iki uwa'akan pamashaapa-kizi tawuru'u Chal-diannao wiizaitapaniaz. Utuzutinan naa Haran iti, na'ii zii ukawiizitanan, na'ia'a naa udaru mawakauzon. Uruu dauna'an sha'atii Tominkaru dyuudan naa koshan utuzutinan wuru ida'ati'i di'oraz amazada'a unao mashaapa-kiziz naa. ⁵ Mazan uruu dono aona'o zii sha'atii Tominkaru taan amazada Abraham idiwau nii. Mazan ukowaadan Abraham ati, pataan nii u'ati na'iki ipai udainao ati, wuru'u di'oraz amazada'a. Uruu dono aona'o zii Abraham dani nii.

⁶ “Ba'oran dono Tominkaru kian u'ati, 'Pudainao kawiiizi-tinpan nii zii ba'o-ran kaduz pidannao wiizi ii aka. Na'ia'o ni'i naa ipoitouritapa-kaao, na'iki tuuki-a'o nii ipataka'uta-kaao atii 400 wunu. ⁷ Mazan õpataka'utan nii pidannao wuru'u poitoruitapainaoz idyaun. Uruu dauna'an õkodita-kidan nii ipai pudani-daunnao Egypt iki, na'iki iwa'atin nii da'ati'i di'oraz amazada ida'ati. Na'a'o ni'i naa pa'an imanawuntapan õgaru, 'kia'o wuru'u Tominkaru kiauzon u'ati.[‡] ⁸ Na'iki kaikapa'o koshan Tominkaru kiauzon Abraham ati'i:“[†] ‘Õaipan nii pugaru na'iki ipai pudainao daonaioranao choota-kidinan,[§] na'iki ipai idainao diina'iti'i, na'apa'o nii pa'idiwaru ina'apata-kaao. Uruu ida'ana'o nii utukapa-kidan õpidanannao unao, na'iki mishi uizo'atin õparadan.”^{**} Na'apa'a naa mishi Abraham sha'apatan aimaakan. 8 kamoo udani Isaac shakatan dauna'an, uru'u naa uchoota-kidanuzu Tominkaru dyuudan kawana'ati. Aizii Isaac dani Jacob, na'apa kapam uchoota-kidanuzu. Aizii Jacob dainao 12 sha'atii daonaioranao, ipai inao na'apa kapam ichoota-kaao. Inao di'iki'o sha'atii wadarunnao tominan.

⁹ “Uruu Jacob dainao sha'atii tawuru'u selliauzoz padawu'ichan Joseph Egypt iti poitorui nii ikishauzin idi u'ati.^{††} Mazan karikaonan da'i Tominkaru kaminka'u-tauzon uruu, ¹⁰ dikauda'o aimaakan sha'apan an u'ati. Aizii tawuru'u king, Egypt

[†]7:3 Genesis 12:1

[‡]7:7 Genesis 15:13-14

[§]7:8 Tominkaru kiauzon Abraham ati'i: uruu dakota-kaao covenant. Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao ida'a.

[§]7:8 choota-kidinan: Putukapa 'chootin-karu' daua'o, kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao ida'a.

^{**}7:8 Genesis 17:10-14

^{††}7:9 Genesis 37—50

san dapada-kidauzon dono'oraz Joseph pa'ida'ati, Tominkaru tukapa-kida king^{‡‡} ati wuru'u Joseph, kaimana'o na'iki aitapaaba'o pidan. Sariapa king zaamatan Joseph udaru'o naobanai nii, kazowautapa'o nii ipai Egypt Baara sannao, na'iki awunuuta-pa'o nii ipai usha'apauz kida.

¹¹ “Udauna'an sha'atii zamazi kaawan ipai Egypt ii aka, na'iki ipai Canaan^{¶¶} ii aka. Tuukii sha'atii pidannao dopian. Na'iki wadarunnao, tuukii idopian kapam, aona'a naa ikodan pawanyukunuu nii. ¹² Mazan Jacob abata kaina'a pa'an wanyukunui, zaishi kaduz kida selliapa-ka'o Egypt ii. Uruu idi Jacob dyuudan paudaino, Joseph tuunizinao toria'anan wanyukunui Egypt iti. ¹³ Ba'oran dono imakon koshan, uruu u'itamautannaa itoriina'anan na'iti. Uruu dono'o naa sha'atii Joseph kowaadan pa'i-nawuzunao ati kanom wuru'u paugaruz. Na'iki na'apaini'i naa king abatan Joseph iribannao dau'an. ¹⁴⁻¹⁵ Uruu dono'o tawuru'u Joseph dapada-kidauzonuz padaru na'iki ipai pairibannao. 75 uiribannao baokopatinan, ipai imakon Jacob tuma Egypt iti. Na'ia'a naa sha'atii Jacob mawakauzon, na'iki udainao ipai kapam imawakan na'ii. Inao wuru'u wadarunnaouz. ¹⁶ Mazan ipai sha'atii idani-daunnao na'akan inanaa kida, da'ati'i wawiizi Shechem ati. Wuru ida'ati'i baaranaiz, Abraham toriauzoniaz Shechem ii, Hamor dainao ai, puraata idi'oraz ukawinipinaatauzon.

¹⁷ “Aizii wuru'u kamoo maonapatan dono'o naa, Tominkaru mishia'azoonuz naa paparadan utauzoniaz Abraham ati, uruu dono iriba'ora'a naa utakaan-daunnao Egypt ii. ¹⁸ Na'iki na'apain ba'orani'i naa King-tinan Egypt ii, aona'a naa uaitapan Joseph dau'an. ¹⁹ Uruu idi udorotan naa pa'antamikita-kinaa nii wadarunnao. Uruu dono'o naa upataka'utan naa idyaun tuukia'o ida'an, udyuudauzonuz ikabootan paudaino amazada iti shakatainaouz zii, imawaka kizi.

²⁰ “Uruu dono'o Moses shakatauzonuz, konaunam sodi'o koraidaonaa. Idikinauda'u kauzu sha'atii padaronao taapan na'iki idizapan uruu padapu ii, udauna'an aonaa na'itim naa udiza-ka'o. ²¹ Uruu idi ikodita-kidan naazu padapu iki, mazan king dani zunaaba ikoda sha'atii wuru'u koraidaonaa. Uruu idi ozaamatanuzu na'iki odyaupaitanuzu kaiman, na'apa paudani kawan manawun. ²² Kaimanaiman sha'atii tiichaanao tominapa-kidan Moses, ukau'an kaiman-daun uaitapan wuru'u Egypt Baara sannao aitananii kidaz. Na'iki uruu paraaba'o manawun, na'iki uaitapa pasha'apatan pabi'inaaka kida aimakaan.

²³ “Bauda'apa kamoo, Moses makon uawunuuta'anan pairibannao Israelitenaouz. Uruu dono uikodani'i naa 40 uwunun. ²⁴ Ukaawan ikaudin-kizi iti, utukapa Egypt san ba'iziautapan Israelite. Sariapa Moses kaunaatan wuru'u pairiban ba'izii-kaooz, uruu idi uba'izia'akan naa Egypt san atii umawakan. ²⁵ Moses itiiman shaa pairibannao aitanan nii Tominkaru wuru'u dyuuda'oraz paugaru kazannaata'o nii idyaun, mazan aonaa idi'itipan na'apa.

²⁶ “Ba'oran kamoo, Moses tukapan dya'utam Israelitena'o mizaataakapan. Sariapa umakon i'idi'iti utiwaan pakaimanaaka-kidan idyaun. Ukian i'ati, ‘Uabata oiribannao, aonaa umizaataakapa'ana'a, oo umashaapa'ana'a uiriban atiaaka kaikapa'a.’

²⁷ “Mazan wuru'u ba'iziautapa'oraz pairiban, sariapa ukida'uka'akan Moses na'iki ukian u'ati, ‘Aonaa puzaamata-ka'o kazowautapa'o nii waunao oo dyuuda'o nii

^{‡‡}7:10 *king*: ipai pidannao zaamata-kariwai king nii Egypt ii, idakota-ka'o Pharoah kii.

^{¶¶}7:11 *Canaan*: uruu dakota-kariwaiz Israel kii.

na'apam washa'apatinan. ²⁸ Puzowia'azon sha'a õgaru, puzowian kawan Egypt san munumun?^{§§} ²⁹ Moses abatan idi una'apan, sariapa utaria'akan. Uaitapa ba'oran pidannao aitapa'akani'i naa wuru'u uzowiinuz pidan. Sariapa Moses kidoopan Egypt iki, umakon atii Midian iti. Na'ia'a naa umashaapan, tawarai nii, atii umazidan naa na'ii sanaaba tuma. Dya'utam sha'atii idainao daonaioranao.

³⁰ “40 wunu dauna'an sha'atii, angel aidinauzon Moses ati, tikazi maodapan kaza-maka'o ko'ori'o di'iki, mapidantaka'o amazada baara ii, maonapa'oraz midukuo Sinai ii. ³¹ Tuukii sha'atii Moses di'itinpan, utukapan idi kazamaka'o maodapan udaru. Sariapa umaonapadinan na'iti, utukapa'azoonuzu kaimanaiman. Upu'u ua-batan Naobanai Tominkaru paradan pa'ati. ³² ‘Õgaru pudarunnao Abraham, Isaac, na'iki Jacob Tominkaru,’ ukian. Tuukii Moses naka-nakaan patarian idi, na'iki aon-a'a naa uka'iitan paawunuupa'akan tikazi di'iti.*

³³ “Udauna'an Naobanai kian naa Moses ati, ‘Puso'ota pudazkida, umanawunu'o baara'a'o wuru'u pukadishitapanuz, õkaina'an idi da'a'a. ³⁴ Mishi õtukapa na'a-pam Egypt Baara sannao pataka'utan õpidanannao udawunu'iti manawun. Õabata idopian tuukii õ'ati, uruu idi'o õaidinan pu'ati, õkazannaata'azon idi idyaun. Aizii õdyuudan nii pumakon Egypt iti,’ kia'o wuru'u Tominkaru kiauuzon Moses ati.”†

³⁵ Stephen kian koshan i'ati, “Uruu Moses tawuru'u kaminka'uta'azo'oraz pairib-annao Israelitena. Mazan ikian sha'atii u'ati, ‘Aonaa puzaamata-ka'o kazowautapa'o nii waunao oo dyuuda'o nii na'apam washa'apatinan.’ Mazan paaipan ati Tominkaru dyuudan Moses kazowautapa'o nii, na'iki kazannaata'o nii idyaun ipataka'uta-ka'o ai. Tominkaru zaamatan uruu, angel aidinan ida'an u'ati tikazi maodapa'o di'ii. ³⁶ Ukau'an uruu Moses tawuru'u kodita-kida'oraz wadarunnao Egypt iki. Tominkaru ida'an ma'ozaka sha'atii, Moses sha'apatan pabi'inaaka umanawun kida'o aimakaan pakodita-kida-kinaa nii idyaun Egypt iki, atii utarauka-kidan paran i'ati, dakota-kariwaiz Red Sea kii. Na'iki'i naa sha'atii una'akapan idyaun mapidan-taka'o amazada baara an. Usha'apata umanawun kida'o aimakaan na'ii'aka, atii 40 wunu. ³⁷ Uruu Moses tawuru'u kiauuzoz ipai Israelitena ati kaikapa'a: ‘Tominkaru zaamatan nii pidan unao bii iki prophet nii, na'apa õgaru kawan.’‡ ³⁸ Na'iki uruu Moses tuma'o sha'atii tawuru'u wairibanna Israelite kasaba'ukinauzonuz mapidan-taka'o amazada baara ii. Uruu dono'o sha'atii angel Tominkaru di'iki'o paradauzonuz Moses ati midukuo Sinai paawa ii. Utaan dono'oraz Moses ati kakinaorii, kaimana'o mashaapa-kinai ni'o, udobata-kidan ni'o wadarunnao ati, na'iki wau-nao ati'o kapam. ³⁹ Mazan upu'u aona'a naa iaipan Moses pazowaunaa nii, uruu idi aona'a naa iizo'ati'izon uparadan. Mazan inyukunuu Egypt iti pa'idiwaru, tuukii ikiwa'azon powaa iti.

⁴⁰ “Moses na'ian pu'u zii midukuo Sinai ii Tominkaru tuma, uru'u naa pidannao kian Aaron ati, ‘Putoma'a naa watominkarunnao nii, kazowautapa'o ni'i naa waunao. Usha'apanum kau'an aonaa waaitapan na'iam naa Moses kodita-kida'oraz waunao Egypt iki,’ ikian.¶ ⁴¹ Uruu dono'ora'a naa tawuru'u itomauzonuz

§§7:28 Exodus 2:14

*7:32 Exodus 3:6

†7:34 Exodus 3:5, 7-8, 10

‡7:37 Deuteronomy 18:15

¶7:40 Exodus 32:1

patominkarun nii, itomanuzu na'apa tapi'iza kawan. Udauna'an ikawaodan naa kaznizo, pataan ni'i naa patominkarun ati. Udauna'an ikasaba'ukinan naa udazaba an, uruu ikonaukiitin-kidan naa wuru'u patomaniaz patominkarun nii.

⁴²“Tuukii Tominkaru to'oran i'ati. Uruu idi umarina'ata'akan naa idyaun. Marii kizi'i naa itoriinpan patominkarunnao ati kida'a naa karikaonan, wuru'u doko ii kida'oraz, kamoo, kauzu, na'iki wizinao kidaz. Uruu kawana'ati'o tawuru'u Tominkaru prophetinno saadauzoniaz. Kaikapa sha'atii tawuru'u usaadauzonii kianuz:

‘Unao Israelitena,

karikaonan da'i utaan na'iki ukawaodauzon uzainao,

uchi'ikapauzon dono'oraz 40 wunu,

mapidantaka'o amazada ii aka.

Mazan aonaa oġaru ati'o mani da'i tawuru'u ukawaodauzonuz uzainao,

⁴³soo utominkarun Molech ati'o karikaonan.

Uruu unao na'akapauzonii padapunaa tuma.

Na'iki una'akapauzonii kapam ba'oran utominkarun Rephan,

wizi kawanu'oraz utoman.

inao utomanii kidaz utominkarunnao nii,

inao ati'o karikaonan, tawuru'u utoriinpausionuz.

Uruu idi okashaapan nii utarubanao zaamatan unao,

marii kizi ina'akan unao munapo, munapo ba'oran amazada iti,

Babylon dawun itinapu.”[§]

⁴⁴Stephen kian koshan, “Kotua'a naa, wadokozu-daunnao chi'ikapauzon dono'oraz mapidantaka'o amazada di'ii'aka, ina'akapauzonii patuma Tominkaru kakinaori pakarannaa, padapunaa tuma. Uruu inyukunuitapa-kinaa Tominkaru kaina'an patuma. Utoma-kaon na'apa Tominkaru kowaadauzon kawana'ati'o, na'iki uaida-kidan kawana'ati'o Moses ati wuru'u ukakinaori pakarannaa dapunaa toma-kaon. ⁴⁵Kotua'iki uruu dauna'an, Joshua na'akan na'iki ukazowautapan dono'o naa wadokozu-daunnao, taa-kariwai'i naa sha'atii i'ati Tominkaru kakinaori pakarannaa padapunaa tuma, idarunnao dobata-kidani'i naa i'ati. Na'iki uruu dono'ora'a naa sha'atii tawuru'u Tominkaru waatauzonuz pawizi ai Gentilena. Uruu amazada'a naa sha'atii wadarunnao zaamata pawizi nii. Na'iki na'iti'i naa ina'akauzon Tominkaru kakinaori pakarannaa, padapunaa tuma. Na'ia'a naa sha'atii utaapa-kaon atii David king-tinan di'iti. ⁴⁶Kaiman sha'atii Tominkaru nyukunuu David ati, na'iki uruu pishauzoz Tominkaru, uaipan patoman kabaun u'ati, Israelitena Tominkarunuz. ⁴⁷Mazan David dani, Solomon ati'i naa pa'an Tominkaru toma-kidauzon padapu nii.

⁴⁸“Mazan waaitapa, aonaa Tominkaru umanawunu'oraz mashaapan kabaun pidan tomanii nazo'o. Kaikapa sha'atii tawuru'u prophet saadanii kian:

⁴⁹‘Aokazi, uruu onaobanai-tinapa-kizi tabanaa.

Aizii imi'i baara, uruu osaabatapa-kizi karikaonan okidiba.

Sha'apa'oram nii mooko kabaun putoma o'ati?’

Naobanai kian.

‘Turuu mooko puaitapan putoman kabaun osookapa-kizi nii?’

§7:43 Amos 5:25-27

⁵⁰ Aonaa mooko òtomanii mani òka'u idi ipai wuru'u aimakaan kidaz?***

⁵¹ Udauna'an Stephen kian koshan kootowapa-kidauzonao pidannao ati, “Mishi unao dadara unyukunuu. Aonaa umishida'azon Tominkaru, na'iki aonaa uabata'azon uparadan. Na'iki tuukii udikintapan Kaimana'o Doronaa, na'apa manawun unao, udarunnao kawan. ⁵² Ìnao ipai ìantamikitan Tominkaru prophetinnoo. Atii ìzowiauzo nii wunaou'u kowaadapauzonaoz Tominkaru dyuuda'azon dau'an Kaimana'o Papoitoru. Uduyuda'a naa mishi wuru'u papoitoruz, uru'u naa tawuru'u unao zaamata-kidaniaz na'iki uzowii-kidaniaz. ⁵³ Unao ati'o padamata ipai kakinaorii taa-kaao, tawuru'u Tominkaru dyuudauzoniaz angelnao kowaada-kidan udokozu-daunnao ati. Mazan upu'u aonaa uizo'ati'izon wuru'u kakinaorii kidaz,” ukian.

Stephen zowii-kaao

⁵⁴ Ìabatan idi Stephen paradan na'apa, tuukii ìto'ora'akan u'ati na'iki ìkuzowan paudako. ⁵⁵ Mazan ma'ozaka Stephen nyukunuu Kaimana'o Doronaa aipan ati. Uawunuupan doko iti aokazi iti, utukapa kanada Tominkaru umanawunun kanadapan na'ii, na'iki utukapa Jesus kadishitapan Tominkaru diwa'ora antanapu. ⁵⁶ Uru'u naa ukian kootowapa-kidauzonao pidannao ati, “Utukapa! Aokazi da'atinan, na'iki òtukapa Daonaiora Aokazi Iki'o^{††} kadishitapan Tominkaru diwa'ora antanapu.”

⁵⁷ Sariapa kootowapa-kidauzonao pidannao kadakoina'akan, ìtaratan pakinao kida uparadan ai. Na'iki ìzaamata'akan naa uruu. ⁵⁸ Udauna'an ìkozoota'akan naa uruu wiizai dawun iti. Na'ia'a naa ìnaraka'akan naa pashooton kida. Kaina'a pidan, Saul kia'o u'uu. Uruu ati'i naa ìawunuutapa-kidan pashooton kida. Na'ia'a naa ìboowautapan Stephen kuba idi, aonaa masakauda'u mani.

⁵⁹ Mazan upu'u Stephen toriinpan. Ukian, “Ònaobanaa Jesus, puzaamata òdoronaa.” ⁶⁰ Udauna'an ukodoru'ukan na'iki uparadan diiwa'o ida'an. “Ònaobanaa, mana'a pupataka'uta'ana'a ìdyaun pa'oian dikin ii,” ukian. Uru'u naa mazan umawaka'akan naa.

8

Kaiman Saul ati Stephen zowii-kaao.

Saul pataka'utan mishidainao

Stephen zowii-kaao dauna'an, powa'a zii manawun mishidainao pataka'utakao Jerusalem ii. Uruu idi mishidainao kidoopaabi'iinan Judea Baara iti kida, na'iki Samaria Baara iti kida. Mazan apostlenao aonaa ìkidoopan pa'an. Ìna'ian zii Jerusalem ii. ² Kaina'a pidannao na'ii mishidainao Tominkaru. Tuukii ìnyukunuu kasha'oran Stephen zowii-kaao idi. Udauna'an ìdidan naazu, na'iki ìmuraan uruu tuukii. ³ Mazan Saul, tuukii uaipan pamainaabatan mishidainao. Uruu idi umakon ìdapu kawana'ati kida. Uikodan dono mishidainao, daonaioranao na'iki zunnao, ukozootan nii ìdyaun padapu iki, na'iki utaraa-kidan ni'i naa ìdyaun.

***7:50 Isaiah 66:1-2

††7:56 *Daonaiora Aokazi Iki'o*: Na'apa'o Jesus kiauzon padau'an. Putukapa kaarita token ii, Parada-karu masha'apannaada-kinao ida'a.

Philip kakuwaapatinan dau'o Samaria ii aka

⁴Aizii mishidainao wuru'u kidoopainouz Jerusalem iki, ikowaadapan naa Kaimana'o Kuwai Jesus dau'u pidannao ati pamakopa-kizi kawana'ati. ⁵Aizii Philip, umakon donoi Samaria iti, na'ii'aka'a naa ukowaadapan Kaimana'o Kuwai pidannao ati Christ^{‡‡} dau'u. ⁶Iriba da'i pidannao kasaba'ukinan, na'iki tuukii iabata'azon Philip kuwaa kaimanaiman. Usha'apanum kau'an itukapan idi Philip sha'apatan iriba umanawun kida'o aimakaan, aona'oraz turuu pidan sha'apatauzon. ⁷Iriba ukodita-kidan oia'o doronainao pidannao di'iki. Na'iki diiwa ikadakoinan wuru'u ikoditanuz pidannao di'iki. Na'iki iriba uchi'ika-kidan pidannao machi'ika-kainao na'iki tokooza'uupainao. ⁸Uruu dono tuukii pidannao konaukian na'ii.

⁹Aizii Samaria ii kaina'a marunao, Simon kia'o u'uu. Kotua'iki'ora'a naa udi'itinapa-kidan pidannao pamarunaowiiinpan ida'an. Na'iki uruu tuukia'o u'atadinpan na'iki udakotinpan aitapa'o pidan nii. ¹⁰Ipai pidannao Samaria ii, waranuitapa-kariwainao, na'iki umanawun-tinpainao, tuukii imishidan Simon. Uruu idi ikian udau'an, "Tominkaru di'iki'o uikodan wuru'u umanawunu'oraz ma'ozaka-kinai." ¹¹Tuukii imishidan marunao, usha'apanum kau'an kotua'iki'ora'a naa udi'itinapa-kidan pidannao pasha'apaapanii kida aimakaan dau'u pamarunaowiiinpan ida'an.

¹²Aizii Philip, ukowaadapan idi'i naa i'ati Kaimana'o Kuwai Tominkaru naobanaitinan dau'u, na'iki Jesus uruu mishi'o Christ. Uruu idi zunnao na'iki daonaioranao mishidan Philip kuwaa, na'iki ichikaawunuinan naa. ¹³Aizii Simon, umishida Philip kuwaa, uruu idi uchikaawunuinan naa kapam. Uruu dauna'an karikaonan umakon na'iki uchi'ikapan Philip dawu'ati. Na'iki tuukii udi'itinpan, utukapan idi na'apam Philip sha'apatan umanawun kida'o aimakaan.

Kaimana'o Doronaa morotinan Samaria Baara sannao

¹⁴Aizii apostlenao Jerusalem iainao abata'a naa wuru'u Samaria Baara sannao mishidanuz Tominkaru Paradan, uruu idi idyuudan Peter na'iki John i'idi'iti. ¹⁵Ikaawan dauna'an, uru'u naa Peter na'iki John toriinapa-kidan mishidainao Tominkaru ati, Kaimana'o Doronaa morotin kizi idyaun. ¹⁶Usha'apanum kau'an Philip chikaawunuuni'i naa idyaun, imishidan idi Naobanai Jesus, mazan aonaa zii Kaimana'o Doronaa nii i'ida'a. ¹⁷Uru'u naa Peter na'iki John muudan paka'u ipai wunao ida'ati'i mishidainouz, sariapa Kaimana'o Doronaa morotinan ipai idyaun.

Simon toria'azon ma'ozaka-kinai

¹⁸Aizii Simon, wuru'u marunao-tinpauzoz, udi'itapan wuru'u Kaimana'o Doronaa morotinanuz mishidainao, apostlenao muudan ida'an paka'u i'ida'a. Sariapa utaa'azon puraata apostlenao ati. ¹⁹Ukian i'ati, "Utaa kapam o'ati wuru'u ma'ozaka-kinaiz, na'apa kizi kapam Kaimana'o Doronaa morotinan ipai opishatanii pidannao."

²⁰Mazan Peter kian u'ati, "Marii Tominkaru mainaabatan pupuraatan putuma. Pu'itiiman toriauzo-kariwai puraata ida'an wuru'u ma'ozaka-kinai, mawinipinaa-

^{‡‡}8:5 *Christ*: wuru'u Tominkaru dyuudaniaz papidanannao zannaa nii. Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii.

daunu'oraz Tominkaru taan? ²¹ Aonaa turuu pukaudinan watuma Tominkaru paradan dau'u. Usha'apanum kau'an Tominkaru aitapa punyukunuu, uaitapa pudi'itimpan pana'iti karikaonan. ²² Ukau'an pumarina'ata'a naa wuru'u pudi'itina-panuz oia'o dau'u, putoriinapa na'iki pupishaa Tominkaru, panaadon uso'otan nii wuru'u oia'oraz na'iki dikauda'oraz aimakaan pudi'itapan. ²³ Usha'apanum kau'an otukapa tuukii manawun pukishauzin waunao ati, na'iki tuukii manawun pusha'a-pata'azon oia'o, oia'o zaamatapan idi pugaru kaimanaiman," ukian.

²⁴ Sariapa Simon kian i'ati, "Ōaiapa utoriinpan Naobanai ati ōdau'an, aonaa kizi dikauda'o aimakaan sha'apan ō'ati, pukian kawan."

²⁵ Aizii Peter na'iki John ipaian dauna'an pakowaadapan ipai paabatanii, na'iki patukapanii kida Naobanai Jesus sha'apaapazon, na'iki ikowaadapan dauna'an uparadan kida, i'kiwan naa Jerusalem iti. Mazan pakiwapa-kizi an ikowaadapaanan naa Kaimana'o Kuwai pidannao ati, iriba wiizainao kawana'ati, Samaria ii aka kida'oraz.

Philip na'iki Ethiopia san dau'o

²⁶ Bauda'apa kamoo, angel, Tominkaru di'iki'o, kian Philip ati, "Pumako Jerusalem iki'o dunapo di'iti, Gaza iti'oraz mako'oraz mapidantaka'o amazada an."

²⁷ Sariapa Philip minziiwan na'iki umakon naa padyuuda-kizinao iti.

Kaina'a umanawunu'o Ethiopia san, ukiwapaanan patararan ida'an padapu iti. Uruu taapa'o Ethiopia ia'o naobanaiaba puraatan.^f Umakonkan Jerusalem ii, uchoochiipankan Jewnao tuma. ²⁸ Pakiwapaanan pu'u, uaitapaanan kaarita ida'a kotua'o kuwai prophet Isaiah saadan.

²⁹ Aizii Philip kaawan naa dunapo iti, padyuuda-kizinao iti. Na'ii Kaimana'o Doronaa kian u'ati, "Pumaonapadin kindi'ia'oraz tarara di'iti'i, pumako kizi udaawata."

³⁰ Uru'u naa Philip mako'okan naa kadimana'o ida'an. Ukaawan tarara di'iti, uabatan Ethiopia san aitaapan wuru'u prophet Isaiah saadaniaz. Sariapa Philip pishaanuzu. Ukian u'ati, "Puaitapanii na'apa'oram dau'ati'o wuru'u puaitapaananiazu?"

³¹ Sariapa ukian u'ati, "Aonaa ōaitapan. Ōaitapa mani soo pidan kowaadan an kaimanaiman ō'ati." Udauna'an udapadan naa Philip, upaidin kizi patuma patararan zo'ati. Uruu idi Philip zaidan na'iki usakanata'akan naa udazaba'a. ³² Aizii wuru'u saada-kariwaiz Tominkaru paradan uaitapaananiaz kaikapa'ora'a:

"Una'aka-ka'o na'apa kaznizo na'aka-ka'o kawanu'o

pazowia'azoo-kizinao iti.

Pidan sokozaan dono kaznizo dani, aona'o nii uzaadan,

na'apa'o uruu kapam.

Pidannao sha'apatan pu'u uruu, aona'o nii na'apam ukian.

³³ Tuukii iba'azootin-kidanuzu.

Na'iki aonaa ukootowapa-kida-ka'o sakitapa'o ida'an.

Uruu dauna'an uzowii-ka'o.

Ukau'an aonaa uwa'akan paudani oo pawadaun da'a'a imi'i baara'a."

^f8:27 Ethiopia ii, udaru'o naobanaiaba oo Queen, odakota-ka'o Candace kii.

³⁴ Udauna'an Ethiopia san pishaan naa Philip, “Turuu mani pukowaadan ò'ati kanom daua'o wuru'u prophet Isaiiah saadaniaz? Padaua'o oo ba'oran daua'o?”
³⁵ Uru'u naa Philip kowaadan u'ati Tominkaru paradan saadinpa'oraz, na'iki ukowaadan naa u'ati Kaimana'o Kuwai, Jesus daua'oraz.

³⁶ Ìmakopaanan pu'u dunapota tarara ida'an, ìkaawan wunu di'iti. Sariapa Ethiopia san kian Philip ati, “Di'i naa wunu aizi'i. Turuu mani puchikaawunuuan naa ògaru?”³⁷ [Philip kian u'ati, “Turuu, mazan soo pumishidan an tuukii.” Sariapa ukian Philip ati, “Òmishida Jesus Christ, uruu Tominkaru dani.”]^{§§}³⁸ Uru'u naa umashaadin-kidan patararan wunu danoma'a. Udauna'an ìtoka'akan naa tarara di'iki ìmako'okan naa wunu baoko iti. Na'ia'a naa Philip chikaawunuuan naazu.
³⁹ Ìmaaratinan dauna'an wunu baoko iki, masha'apakiaka Tominkaru Doronaa na'aka'akan naa Philip ba'oran wiizai iti. Aona'a naa Ethiopia san tukapan Philip powa'a. Pamatukupakan pu'azu, upu'u udobatan konaukii.

⁴⁰ Masha'apakiaka Philip kaawa'akan naa Azotus* iti. Na'iki'i naa udobatan Caesarea iti. Umakopaanan pu'u na'iti, ukowaadapaanan Kaimana'o Kuwai ipai wiizai kawana'ati.

Jesus zaamatan Saul

(Acts 22:6-16; 26:12-18)

9 Aizii Saul pakawan zii udakotautan pazowian wuru'u mishidapainauz Jesus. Uruu idi umakon Umanawunu'o Faadaa di'iti.² Ukian u'ati, “Òmako'ozon Damascus iti òdorota'anan pidannao wuru'u da'anainauz ‘Jesus Kaduz’. Uruu idi òaipan usaadan kaarita òna'akan nii synagogue kawana'ati kida, Jewnao naobanaano di'iti, ìkaminka'uta kizi òzaamatan ipai daonaioranao na'iki zunnao, wuru'u Jesus pidanannaouz, òna'aka kizi ìdyaun da'ati'i Jerusalem ati, na'a kizi ìtaraa-ka.”

³ Aizii Saul makon naa Damascus iti, una'aka'a naa wuru'u saada-kariwaiz kaarita. Mazan umakopaanan pu'u zii na'iti, na'iki umaonapatapaanan pu'a'a naa kapam, masha'apakiaka aimakaan kanada'akan aokazi iki. Ipai amazada kanada'akan Saul dazaba an kida.⁴ Sariapa Saul waota'akan imi'i baara iti, na'iki uabata parada-karu kian pa'ati, “Saul, Saul, kandii nii pupataka'utan ògaru?”

⁵ Sariapa Saul dako'atinuzu. Ukian, “Ònaobanaa, kanom dii pugaru?”

Sariapa parada-karu kian u'ati, “Ògaru Jesus, ògaru wuru'u pupataka'utaniaz.

⁶ Aizii pukadishita, pumako'o naa wuru dono'i di'iti'i, pumako-kiziz. Na'ia'o nii òpoitoru kowaadan pu'ati kanom pusha'apatan nii.”

⁷ Daonaioranao makopainauz Saul tuma, na'a ìkadishitapan, aonaa ìka'iita'akan paparadan, ìabata wuru'u parada-karuz, mazan aonaa kanom ìtukapan.⁸ Udauna'an Saul kadishita'akan naa imi'i baara iki. Uda'ata'akan padamata paawun, mazan aona'a naa utukapa'akan amazada. Udauna'an uminauda'unao ka'utan naazu, atii ìkaawan Damascus iti.⁹ Idikinauda'u kamoo u'ishaawununkan, na'iki aonaa ua-roopan, na'iki aonaa kanom utuzan kapam.

¹⁰ Na'ii Damascus ii kaina'a mishidapa'o Jesus, u'uu Ananias. Uruu dono Naobanai Jesus aida-kidinan na'iki uparadan u'ati, kaikapa'a: “Ananias.”

“Di'i ògaru'u, òNaobanaa,” ukian.

§§8:37 Kiwiini'o saada-kariwai ida'a, aonaa di'oraz saadinpanu'u.

*8:40 Azotus: ba'oran u'uu Ashdod kii.

¹¹ Naobanai kian koshan u'ati, "Aizii puminziiwa, pumako kizi Judas dapu iti. Kaina'a udapu tawuru di'ia'a dunapo dakota-kariwaiz 'Sakitapa'o Dunapo,' kii. Pukaawan dono na'iti, pupishaa pa'i Saul dau'an, Tarsus sanaz. Kai'oraz, utoriinpan ō'ati. ¹² Ōtukapa-kidani'i naa daonaiora u'ati, u'uu Ananias. Utukapa ukaawan pa'ida'ati, na'iki upishatanuz utukapa kizi koshan."

¹³ Sariapa Ananias kian, "Ōnaobanaa, iriba'o pidannao kowaadautan aimakaan uruu daonaiora dau'u, ikowaada na'apam upataka'utan tuukii pupidanannao Jerusalem ii. ¹⁴ Na'iki ikowaadan wuru'u ukaawanuz da'ati'i Damascus ati, uzaamata'anan ipai pidannao naobanaitapainaoz pugaru. Na'iki kaina'a una'akapan kaarita faadaanao zowaunaanao saadanii u'ati uzaamata-kinaa nii wuru'u mishidainaoz pugaru."

¹⁵ Sariapa Naobanai kian, "Pumako upu'u u'idi'iti, usha'apanum kau'an ōzaamatani'i naa uruu ōpoitoru nii. Ōdyuudan nii ukakuwaapan ōdau'u Gentilenao ati, na'iki ĭzowaunaanao ati, na'iki Israelitenao ati kapam. ¹⁶ Na'iki ōkowaadan nii u'ati tuukia'o nii pidannao pataka'utan uruu ōdau'an," ukian.

¹⁷ Uruu idi sariapa Ananias makon Saul mashaapa-kizi iti. Umorotan dauna'an kabaun nazo iti, sariapa umako'okan Saul di'iti, na'iki upishata'akan naazu, na'iki ukian u'ati, "Ō'inawuzu Saul. Wanaobanaa dyuudanii ōgaru pu'ida'ati. Uruu Jesus, aida-kidina'oraz pu'ati, puwa'atipaanan dono'oraz da'ati'i. Uruu wuru'u dyuuda'oraz ōgaru pu'ida'ati, kaiman kizi putukapan koshan da'i, na'iki Kaimana'o Doronaa ma'ozakada kizi pugaru." ¹⁸ Sariapa aimakaan kopau mada kawan kida'o waowa'akan Saul awun di'iki. Uruu dauna'an, kaimana'a naa utukapa'akan koshan. Udauna'an ukadishita'akan naa, na'iki uchikaawunuu-kaoa'a naa. ¹⁹ Saul nikan dau'na'an pawanyukunuu, sariapa uma'ozaka'akan powaa iti.

Saul na'ian zii Damascus Ii

Saul na'ian zii mishidainao tuma Damascus ii. ²⁰ Uruu dono umorotan synagogue kida di'iti. Na'ii ukakuwaapan Jesus dau'u. Ukowaadan mishi'o wuru'u Jesus, Tominkaru Dani uruu. ²¹ Ipai abatainaouz Saul paradan, tuukii ĭdi'itinpan ukuwaa dau'u. Īkian pa'atiaaka kida, "Aonaa uruu mani mooko tawuru'u zowiipauzoz Jerusalem iainao pidannao zaamatanpainao kidaz Jesus di'iti? Aizii ukowaada-kaowuru'u ukaawanuz da'ati'i, uzaamata'anan mishidainao, na'iki uaipan pana'akan ĭdyaun dodotinapa kida Jerusalem iti, faadaanao zowaunaanao di'iti," ĭkian. ²² Mazan ma'ozaka manawun Saul kakuwaapan, aonaa Jewnao wuru'u Damascus sannaouz aitapan na'apam pakian u'ati. Usha'apanum kau'an kaimanaiman ukowaadan ĭ'ati mishi'o wuru'u Jesus uruu Christ.[†]

²³ Uruu dauna'an Jewnao zowaunaanao baokopatinan naa, uruu ĭaipan naa pazowia'akan Saul. ²⁴ Uruu idi ĭzaudapanuzu ipai donoi awautapa-kinao paniinominizinaa kawana'ati, aiwaka'an na'iki wakanadan pu'u. Mazan kowaada-kaowuru'u ĭzaudapanuz uruu. ²⁵ Bauda'apa maruta'o, pidannao mishidainaoz Saul kuwaa, ĭpaidan uruu udaru'o dazowan zo'iti, udauna'an ikodita-kidanuzu, donoi awautapa-kinao kuduan shaawata. Ītoka-kidanuzu atii imi'i baara iti, uruu na'apa ukidoopan patarubanao ai.

[†]9:22 *Christ*: wuru'u Tominkaru dyuudaniaz papidanannao zannaa nii. Putukapa Christ dau'a'o kaarita tokon ii.

Saul kaawan Jerusalem iti

²⁶ Aizii Saul kaawan dono'o naa Jerusalem iti, uaipan naa padamata pabaokopatinan wunao bii iti'i mishidainauz Jesus, mazan tuukii itarian u'ai. Aonaa imishidan wuru'u umishidanuz naa Jesus. ²⁷ Udauna'an Barnabas na'akan naazu apostlenao di'iti, na'iki ukowaadan naa i'ati na'apam Naobanai Jesus aidinan na'iki uparadan kapam Saul ati dunapo ii. Na'iki ukowaadan kapam i'ati na'apam Saul kakuwaapan ma'ozaka Jesus dau'u Damascus ii. ²⁸ Uruu dauna'an zii ikashaapan Saul baokopatinan patuma. Na'iki karikaonan'u naa ukakuwaapatinan ma'ozaka Jesus dau'u pidannao ati Jerusalem ii. ²⁹ Na'ia'a naa koshan ukashadaakapan Jewnao tuma, wuru'u paradaniita'oraz naa Greeknao paradan. Sariapa ito'oran u'ati, na'iki iaipan naa pazowia'akanuzu. ³⁰ Mazan mishidainao aitapa'aka'a naa wuru'u izowia'azoonuz Saul, sariapa ina'akanuzu Caesarea iti, na'iki'i naa idyuudan naazu pawiiizi Tarsus iti, kanawa ida'an.

³¹ Uruu dauna'an kaimana'a naa na'iki konaukia'a naa mishidainao mashaapan, wuru'u Judea Baara ii aka kidainauz, na'iki Galilee Baara ii aka kidainauz, na'iki Samaria Baara ii aka kidainauz. Aona'a naa kanom pataka'utan idyaun. Kaimana'o Doronaa kaminka'utan idi idyaun, powa'a zii ima'ozakadinan, na'iki powa'a zii mishidainao Jesus iribainan, na'iki aona'a naa powa'a isha'apata'azon dikauda kida'o aimakaan panaobanaitan idi'i naa Jesus.

Peter makon daua'o Lydda iti, na'iki Joppa iti

³² Peter chi'ikapan na'iki umorowautapan ipai wiizai kawana'ati. Aizii ukaawan dono'o naa Lydda iti, na'ii umorowautapan mishidainao di'ii. ³³ Na'ii uikodan daonaiora machi'ikaka'o, u'uu Aeneas. Wuru'u pidanaz aona'o uzikadinan pada'awupakizi baara di'iki, 8 wunu. ³⁴ Peter kian u'ati, "Aeneas, Jesus Christ chi'ika-kidan nii pugaru. Pukadishita, pusaabaa wuru'u puda'awupa-kizi baaraz." Sariapa mishi Aeneas kadishita'akan. ³⁵ Iriba pidannao, wuru'u mashaapainao kidaz Lydda ii, na'iki ipai wuru'u Sharon Baara ii aka kida'oraz imashaapan tukapan wuru'u machi'ikaka'o pidan chi'ika-kida-kaoz. Uruu idi tuukii imishidan, na'iki izaamatan naa kapam Jesus panaobanaa nii.

³⁶ Uruu dono kaina'a zun mashaapa'o Joppa ii. Oroo mishidapa'o Jesus; o'uu Tabitha, Dorcas kia'o kaiwuru'u Greek paradan ida'an. Karikaonan da'i okaminka'utaazon na'iki okamunanuuzon ipai mapuraatanu'o pidannao ati. ³⁷ Na'apaini'i naa okarinaan tuukii, atii omawakan. Onanaa chikaanaa-ka'o dauna'an, omuuda-kaoa'a naa doko'o ii, paranka baara-tinpa'o, kabaun nazo ii. ³⁸ Maonapa'o wuru'u wiizai Lydda, Joppa iti. Uruu idi mishidainao Joppa sannaouz abatan kaina'a Peter Lydda ii. Sariapa idyuudan dya'utam daonaioranao dapada'anan Peter. Ikaawan u'idi'iti, ikian u'ati, "Kadiman, pumako watuma Joppa iti."

³⁹ Sariapa Peter minziwa'akan, na'iki umako'okan naa ituma. Ukaawan naa i'idi'iti, sariapa imorota-kidanuzu doko ia'o kabaun nazo iti, mawakaiba nanaa muuda-kizinao iti. Iriba zunnao, mawakainao kida'a naa idaiarunao kasaba'uinan Peter dazaba an, izaadan u'ati na'iki itukapa-kidan u'ati ipai kamicha kida, wuru'u Dorcas kanoonii kidaz paziwun dono'oraz zii. ⁴⁰ Udauna'an Peter dyuudan ipai pidannao koditan mawakaiba muuda-kizinao nazo iki. Ikoditan dauan'an, sariapa ukoduru'ukan na'iki utoriinpa'akan naa Tominkaru ati. Udauna'an

ukian mawakaiba ati, “Tabitha, pukadishita!” Sariapa oda'ata'akan paawun, na'iki otukapa Peter. Uruu idi osakanata'akan naa. ⁴¹ Peter zaamatan oka'u, na'iki ukadishita-kidanuzo. Udauna'an umorota-kidan naa powa'a ati ipai mishidainao, na'iki mawakainao kidaz naa idaiarunao. Īkaawan na'iti, ĩtukapa oroo kakupa'a naa.

⁴² Uruu dono ipai pidannao mashaapainao Joppa ii abatan kuwai Tabitha kakudakao dau'u. Uruu idi iriba pidannao mishidan Naobanai Jesus. ⁴³ Uruu dauna'an iriba kamoo Peter na'ian zii Joppa ii, Simon dapu ii, wuzadapauzoz madai kida.

Peter na'iki Cornelius

10 Kaina'a daonaiora mashaapauzo Caesarea ii, u'uu Cornelius. Uruu Rome soldyaannao zowaunaa, Italy ikiinaouz. ² Wururu'u Cornelius aonaa Jew mani, mazan upu'u zii uruu, na'iki udapu ainao, na'iki ipai uiribannao kida, Tominkaru-tapauzonao pa'idiwaru, na'iki ipai ĩsha'apatinauzon Tominkaru aipan kawana'ati. Karikaonan ukaminka'utauzon kapam pataka'utinainao kida Jewnao. Na'iki karikaonan utoriinpauzon Tominkaru ati.

³ Bauda'apa kamoo wachuupun ua'ii, Tominkaru tukapa-kidan pa'angelin Cornelius ati. Kaimanaiman Cornelius tukapanuz. Angel kian u'ati, “Cornelius!”

⁴ Sariapa uawunuupa'akan angel di'iti, patarian bii'i. Ukian u'ati, “Kanom puaipan ō'ai, ōnaobanaa?”

Angel kian u'ati, “Tuukii Tominkaru naudapan putoriinpauzon pa'ati, na'iki utukapa na'apam pukaminka'utauzon pataka'utinainao. Uruu ida'an putukapa-kidan mishi putaainan u'ati. ⁵ Aizii pudyuuda pa'i pidannao Joppa iti ĩdapadanaka kizi pidan, Simon Peter kia'oraz u'uu. ⁶ Kaina'a uruu tawarai nii Simon dapu ii, wuzadapauzoz madai kida. Maonapa'o udapu paran danoma ii.”

⁷ Angel mako'okan dauna'an, uru'u naa Cornelius dapada'akan dya'utam pa-poiturunao na'iki bauda'apa soldyaa karikaonanu'oraz ukaudinauzon utuma, na'iki uruu Tominkaru-tapauzo kapam. ⁸ Ukowaada ĩ'ati ipai aimakaan patukapaniaz aidinan. Udauna'an udyuuda'akan naa ĩdyaun Joppa iti.

⁹ Atii ba'oran kamoo ĩmaonapatapaanan naa Joppa iti. Upu'u Peter zaidan kabaun paawa iti, utoriinpa'anan Tominkaru ati. Na'apain sakitapa kamo'ora'a naa wuru'u.

¹⁰ Uruu idi uabatan pazamazii'i naa. Mazan Simon poitorunao, ĩwarakinpan zii. Aizii Peter toriinpan pu'a'a naa, masha'apakiaka Tominkaru aida-kidan aimakaan u'ati.

¹¹ Peter tukapan aokazi da'atinan na'iki aimakaan wa'atin imi'i baara ati aokazi iki, na'apa kazo'o kamicha madanaa zaamatapa-kao kawanu'o padanoma tokon iki kida. ¹² Wururu'u kamicha madanaa zo'o, Peter tukapan pabi'inaaka'o aimakaan, uzainao, na'iki wuniinao kaduz kida, na'iki ipai wuru'u kozootinainao kidaz ĩchi'ikapana, na'iki pabi'inaaka kotu'uznao. ¹³ Sariapa parada-karu kian u'ati, “Peter! Aushaa puzowii punikan nii.”

¹⁴ Peter kian, “Aonaa turuu, ōNaobanaa. Aonaa na'apainim zii ōnikauzon ĩnao kaduz aimakaan, wuru'u aona'oraz waunao kakinaorinaa taapadan wanikan.”[‡]

¹⁵ Powa'a koshan aokazi iki'o parada-karu kian u'ati, “Mana'a pudakota'ana'a aimakaan kaniriba'o nii, wuru'u ōgaru Tominkaru saabaaniaz naa na'iki ōtoma-

[‡]10:14 Leviticus 11:1-23

niaz naa kaimana'o nii.”¹⁶ Idikinau parada-karu na'apan u'ati. Udauna'an ukiwa-kida'aka-kaoa'a naa aokazi iti.

¹⁷ Aizii Peter di'itinpan tuukii, uaitapa'azon kanom manawun wuru'u tukapa-kida-kariwaiz pa'ati. Udi'itinpan pu'u zii kabaun zowau ii, upu'a'a naa Cornelius dyuudaniinao pidannao pishautan naa na'iam Simon dapu, atii ikaawan kabaun korarannaa paniinomizinaa ati.¹⁸ “Tosh,” ikian. “Kaina'a tawarai da'a'a, Simon Peter kia'o u'uu?”

¹⁹ Peter pakawan zii utiwaan paaitapan kanom manawun wuru'u aimakaan aida-kida-kariwaiz pa'ati. Sariapa Kaimana'o Doronaa kian u'ati, “Puabata, kaina'a idikinauda'u daonaioranao kaida'a'a idawatapan pugaru.”²⁰ Putoka, putukapa'an kizi idyaun, na'iki pumako pa'i ituma, mana'a putaria'ana'a. Ōgaru wuru'u dyuuda'oraz idyaun.”

²¹ Uruu idi Peter toka'akan naa, sariapa utukapan daonaioranao na'iki ukian i'ati, “Ōgaru wuru'u unao dawatapaniaz. Na'apa'oram ukuwaa wuru'u uwa'atinuz?”

²² Ikian u'ati, “Wanaobanaa Cornelius, soldyaanao zowaunaaz, dyuudan wau-nao pu'ida'ati. Uruu kaimana'o pidan, izo'ati'o Tominkaru. Uruu aonaa Jew mani padamata, mazan ipai Jewnao naudapan uruu. Tominkaru dyuudan pa'angelin u'ida'ati na'iki udyuudan udapada-kidan pugaru padapu iti, uabata kizi pukuwaa,” ikian.²³ Udauna'an Peter morota-kidan naa idyaun. Bauda'apa maruta'o ida'awu'ukan na'ii.

Ba'oran kamoo Peter minziiwan, na'iki umako'okan naa Caesarea iti Cornelius poitorunao tuma. Na'iki pabi'i kida mishidainao Joppa sannaouz mako kapam ituma.²⁴ Ba'oran kamoo ikaawan naa Caesarea iti. Aizii Cornelius, uzaudapani'i naa idyaun. Kaina'a'a naa uiribannao, na'iki upaonarunao, udapadaniinao padapu ati.²⁵ Peter kaawan dono'o naa, sariapa Cornelius ikodapanuzu, udawukan na'iki ukodoru'ukan ukanaapu iti.²⁶ Mazan Peter kadishita-kidanuzu. Ukian u'ati, “Ōgaru, soo pidan karikaonan na'apa'o pugaru kawan.”²⁷ Upu'a'a naa Peter morotan udawu'ati kabaun nazo iti, pakadakatinaanan pu'u utuma. Na'ia'a naa utukapa iriba pidannao baokopatinpan.²⁸ Sariapa ukian i'ati, “Ipai unao, uaitapanii waunao Jewnao kaduz, aonaa wakakinaorinaa kashaapan wamorowautan oo wabaokopatinan unao Gentilenao bii iti. Mazan kaimanaiman Tominkaru kainaabatan ō'ati, aonaa kizi ōdakoopan oo ōdakotan sha'apa'oram pidan dikauda'o nii.”²⁹ Aizii di'i pudapada-kidan ōgaru, sariapa ōnyukunuu na'apa'akan, minziiwa ōwa'atin pugaru ida'ati. Aizii Cornelius, pukowaada'a naa kanom ni'o pudapada-kidan ōgaru da'ati'i.”

³⁰ Cornelius kian u'ati, “Kotu'iki'i donoiman kaikapaimana'a, ōtoriiinpan ōdapu nazo ii Tominkaru ati. Masha'apakiaka daonaiora kadishitan ōkanaapu'u, wizi'i'o ukamichan.”³¹ Ukian ō'ati, “Cornelius! Ipai Tominkaru abatan puparadan putoriin-pauzon kawana'ati, na'iki utukapa na'apam pukamunanuuzon pataka'utinainao ati.”³² Pudyuuda pa'i pupoitorunao Joppa iti idapadanaka kizi pidan, Simon Peter kia'o u'uu. Kaina'a uruu tawarai nii Simon wuzadapauzoz madai dapu ii, maonapa'o udapu paran danoma ii,' ukian.³³ Uruu idi kadiman ōdapada-kidan pugaru. Kaiman manawun wa'ati puwa'atin da'ati'i. Ukau'an ipai waunao di'i, wazaudapan naa pugaru Tominkaru awun za'a. Waabata'azon ipai na'apa'oram kuwai kida, wuru'u waNaobanaa dyuudaniaz pukowaadan wa'ati.”

Peter kakuwaapan naa

³⁴ Peter kian i'ati, "Aizii ðaitapa'aka'a naa, aonaa Tominkaru mana'idiipan sha'apa'oram kaduz pidan, umarainapa ipai pidannao patumaaka. ³⁵ Uzaamata sha'apa'oram kaduz pidan, iizo'atin idi uruu, na'iki imashaapan idi kaiman uaipan kawana'ati. ³⁶ Unao, uaitapani'i naa kuwai tawuru'u Tominkaru dyuudauzoniaz waunao Israelitenao ati. Kaimana'o Kuwai, pidannao ikoda-kinna ni'o kaimanaakakaru Tominkaru tuma, Jesus Christ ida'an, dyuuda-kariwaiz ipai pidannao naobanaa nii.

³⁷ "Unao, uaitapani'i naa ipai aimaakan Jesus sha'apatanii waunao Jewnao wiizi Israel Baara an. Usakadinan Galilee Baara iki, John kakinaopan dauna'an pidannao itanawatin kizi pa'oian ai na'iki ichikaawunuin kizi. ³⁸ Uabatani'i naa na'apam Tominkaru taan Jesus Nazareth san ati Kaimana'o Doronaa na'iki ma'ozaka-karu. Uruu ida'an ma'ozaka ukaudinan, usha'apata kaiman kida'o aimaakan, ukakuda ipai karinainao pidannao. Aizii wuru'u Satan zaamatapaniinaouz, na'iki uantamikitaniinao kidaz, ipai ukakudan idyaun, Tominkaru kaina'an idi utuma. ³⁹ Wau-nao apostlenao, watukapanii ipai aimaakan wuru'u usha'apatanii kidaz ipai Jewnao wiizi Jerusalem ii aka na'iki ba'oran iwiizi kida di'ii'aka. Jewnao tukapanii padamata usha'apatan na'apa kida'o aimaakan, mazan upu'u itaukanuzu cross di'iti, atii izowianuzu. ⁴⁰ Mazan Tominkaru kadishita-kida uruu pamawaka-kizi iki, idikin-auda'utan kamoo ida'a. Na'iki utukapa-kida uruu pabi'i kida pidannao ati. ⁴¹ Aonaa ipai pidannao ati mani, soo wunao ati'i uzaamataniinaouznaa kakuwaapatina'o nii pasha'apatanii kida dau'u. Ukau'an waunao watukapanii uruu, waaroapanii na'iki waturanii baokopa utuma, ukadishitan dauna'an pamawaka-kizi iki. ⁴² Uruu idi udyuudan wakakuwaapan ipai pidannao ati, na'iki wakowaada kizi kapam, uruu Tominkaru zaamataniaz kootowapa-kida'o nii ipai pidannao, mawakainao na'iki kakupainao. ⁴³ Ipai Tominkaru prophetinno kowaadani'i naa udau'an pakaaritan kida ida'a. Kaikapa'o ikianu'u: 'Ipai pidannao mishidainao uruu na'iki izo'atiinao uparadan, Tominkaru mainaabatan nii i'oian imishidan idi Jesus.'"

Kaimana'o Doronaa na'iki Gentilenao

⁴⁴ Peter paradinan pu'u zii, Kaimana'o Doronaa morotina'akan naa ipai pidannao, abatapainaoz ukuwaa. ⁴⁵ Mishidainao Jewnao wuru'u kaawainaoz Joppa iki Peter tuma, tuukii idi'itinpan patukapan idi Tominkaru taan Kaimana'o Doronaa Gentilenao ati kapam. ⁴⁶ Iaitapa Tominkaru di'iki'o wuru'u, usha'apanum kau'an iabatan idi iparadan pana'a kida'o parada-karu ida'an. Na'iki iabatan idi ikonaukii-kidan Tominkaru sha'apatan kaiman kida'o aimaakan. Sariapa Peter kian ba'oran mishidainao ati, ⁴⁷ "Kanom kaina'a mashaata'o nii di'oraz pidannao'u, ichikaawunuu-ka'o ai wunu idi? Kaina'a'a naa Kaimana'o Doronaa taa-ka'o i'ati, na'apa utaa-ka'o kawan waunao Jewnao ati," ukian i'ati. ⁴⁸ Udauna'an udyuudan naa ichikaawunuu-ka'o imishidan idi'i naa Jesus Christ. Pachikaawunuu-ka'o dauna'an, ipishaan naa Peter marii kizi una'a'akan ituma na'apauda'um kamoo zoobaba.

Peter kakuwaapan Jerusalem ii mishidainao ati

11 Aizii apostlenao na'iki mishidainao Judea Baara ii akainaoz abata'aka'a naa wuru'u Gentilenao mishidanuz naa kapam Tominkaru paradan. ² Aizii Pe-

ter kiwan dono'o naa Jerusalem iti Judea Baara ia'oraz, sariapa Jewnao, wuru'u mishidainauz, dakoopan uruu. Īkian u'ati. ³“Pumorowautapankan Gentilenao bii ii, atii puaroapa zii kapam ĭtuma.”

⁴Uruu idi Peter kowaadan naa ĭ'ati kaimanaiman, ipai na'apa'oram wuru'u aimakaan sha'apanuz pa'ati. Ukian ĭ'ati. ⁵“Ōtoriinpan pu'u Joppa ii, Tominkaru aidan aimakaan ō'ati. Ōtukapa aimakaan wa'atin aokazi iki imi'i baara ati, na'apa kazo'a'o kamicha madanaa zaamatapa-ka'o padanoma token iki kida'o kawanu'o. Umashaadan na'a ōdazaba'a. ⁶Ōawunuupan unazo iti ōtukapa pabi'i-naaka aimakaan: uzainao, na'iki wuniinao kaduz kida, na'iki ipai wuru'u kozootinainao kidaz ĭchi'ikapan, na'iki pabi'inaaka kotu'uznao. ⁷Upu'u ōabatan parada-karu kian ō'ati. ‘Peter! Aushaa puzowii punikan nii.’ ⁸Mazan ōdako'at-inuzu. ‘Aonaa turuu, ōNaobanaa! Aonaa na'apainim zii ōnikauzon ĩnao kaduz kaniriba'o aimakaan, wuru'u aona'oraz waunao Jewnao kakinaorinaa taapadan wanikan.’ ⁹Powa'a koshan aokazi iki'o parada-karu kian ō'ati. ‘Mana'a pudakota'ana'a aimakaan kaniriba'o nii, wuru'u Ōgaru Tominkaru saabaaniaz naa na'iki ōtomaniiaz naa kaimana'o nii!’ ¹⁰Idikinau wuru'u parada-karu na'apanuz ō'ati. Udauna'an ukiwa-kida'aka-kaoa'a naa powaa iti aokazi iti.

¹¹“Upu'a'a naa idikinauda'u daonaioranao kaawan kabaun ōmashaapa-kizi iti, ĩnao dyuuda-kariwainao ōdau'ati Caesarea iki. ¹²Sariapa Kaimana'o Doronaa kian ō'ati. ‘Pumako pa'ĭ ĭtuma. Mana'a putaria'ana'a.’ Uruu idi ōmakon ĭdawu'ati. 6 mishidainao makonkan ōtuma. Di'ĭ ĭdyaunu'u, wuru'u makonkainauz ōtuma. Ipai baokopa wamorotan Gentile, Cornelius dapu iti. ¹³Uru'u naa ukowaadan wa'ati na'apam angel kaawankan pa'ida'ati. Angel kian u'ati. ‘Pudyuuda pupoitorunao Joppa iti, ĭdapadanaka kizi Simon Peter. ¹⁴Usha'apanum kau'an ukowaadan nii Kaimana'o Kuwai, Tominkaru kazannaata-kinaa nii pugaru na'iki ipai puiribannao, pudapu ainao kidaz.’ ¹⁵Uruu dauna'an ōkakuwaapan naa ĭ'ati, sariapa Kaimana'o Doronaa morotan ĩnyukunuu iti, na'apa umorotinauzon kawan waunao kiwiitapa'o dono'oraz. ¹⁶Sariapa ōnyukunuu'akan wanaobanaa Jesus kiauzon wa'ati. ‘John, uchikaawunuupan wunu idi karikaonan, mazan Tominkaru, uchikaawunuuan nii unao Kaimana'o Doronaa idi pa'an.’ ¹⁷Ukau'an waaitapa Tominkaru wuru'u taa'oraz Kaimana'o Doronaa Gentilenao nyukunuu iti, na'apa utaan kawan Kaimana'o Doronaa waunao Jewnao nyukunuu iti, wamishidan idi Naobanai Jesus Christ. Ukau'an aonaa turuu ōmashaatan Tominkaru sha'apatan kaimana'o aimakaan ĭ'ati!”

¹⁸Aizii Jewnao, wuru'u mishidainao kidaz abatapan dauna'an ipai wuru'u Peter kuwaa kidaz, sariapa ĭsookadan padakomikitinan, mazan uruu dauna'an, tuukii ikonaukii-kidan Tominkaru. Īkian kaikapa'a: “Aizii waaitapa kaimanaiman, Tominkaru aipan kawana'ati'o wuru'u Gentilenao, tanawatinanuz pa'oian ai, uaipan idi ĭmashaapan karikaonan patuma.”

Antioch sannao dau'a'o

¹⁹Aizii mishidainao, tawuru'u kidoopainauz papataka'uta-ka'o ai, Stephen zowii-ka'o dono'oraz, ĭmakon munapo'o wiizai kida di'ĭiti, atii Phoenicia iti, ba'orainao Cyprus iti, na'iki ba'orainao Antioch iti. Na'ia'a naa ĭkakuwaapan Jesus dau'u, mazan soo Jewnao ati karikaonan. ²⁰Pabi'i kida kaina'a daonaioranao mishidainao, Cyprus Baara sannao na'iki Cyrene sannao, ĩnao makon dono'i Antioch iti. Na'ii ĭkakuwaapan Jewnao ati na'iki Gentilenao ati kapam. Īkowaadan naa Kaimana'o

Kuwai Naobanai Jesus daua'o. ²¹ Tominkaru taan idi pama'ozakan i'ati, ma'ozaka ikakuwaapan, uruu idi iriba Gentilenao mishidan ikuwaa Jesus dau'u kida'oraz.

²² Aizii mishidainao, Jerusalem iainaouz abatan naa iriba Antioch sanna mishidan naa Jesus, sariapa idyuudan Barnabas makon Antioch iti. ²³ Ukaawan na'iti, tuukii ukonaukian, usha'apanum kau'an uaitapa na'apam Tominkaru taan kaimana'o mishida-karu inyukunuu iti. Uruu idi uma'ozakadan naa inyukunuu powa'a zii, karikaonan kizi iizo'atin Naobanai Jesus, na'iki aonaa kizi itanawatinan u'ai. ²⁴ Barnabas uruu kaimana'o pidan, ma'ozaka'o Kaimana'o Doronaa kaudinan u'ida'a. Na'iki uruu mishida'o Tominkaru. Iriba, iriba pidannao mishidan Naobanai Jesus, ukakuwaapan idi i'ati udau'an.

²⁵ Uruu dauna'an Barnabas makon naa Tarsus iti, udorota'anan Saul. ²⁶ Uikodan dauna'an Saul, una'akan naazu patuma powaa iti Antioch ati. Bauda'apa wunu Barnabas na'iki Saul na'ian mishidainao tuma. Karikaonan ibaokopainpan mishidainao tuma na'ii, itominapa-kidan naa iriba, iriba pidannao Tominkaru paradan dau'u. Uruu dono Antioch ii, uru'o zii mishidainao Jesus dakotauzo-ka Christian kii.

²⁷ Uruu dono prophetnao, Jerusalem ikiinao, kaawan Antioch ati. ²⁸ Kaina'a bauda'apa Agabus kia'o u'uu. Uruu kadishitan pidannao kanaapu ati, Kaimana'o Doronaa aipan ati, ukowaadan kaina'iki zamazi wa'atin ipai amazada kawana'ati'o nii. (Claudius kazowautapan dono'o Rome ii aka'o amazada wuru'u zamazi kaawanuz.) ²⁹ Sariapa mishidainao di'itinpan, ibaуда'apatan panyukunuu iaipan pakaminka'utan ipai mishidainao. Uruu idi ipai mishidainao Antioch sannaouz taa'azon puraata sodi kida paka'iitan kawana'ati, pakaminka'uta-kinna nii ba'oran mishidainao, wuru'u kawii-tinpainao kidaz Judea Baara ii aka. ³⁰ Idyuuda'a naa wuru'u pabaokopataniaz puraata Barnabas na'iki Saul ida'an, choochi zowaunaanao di'iti Jerusalem iainaouz.

Peter kodita-kida-ka taraa-kizai iki

12 Uruu dono naobanai Herod zaamata-kidan na'iki utaraa-kidan pabi'i kida mishidainao zowaunaanao Jerusalem ii. Uaipan papataka'utan idyaun tuukii. ² Sariapa udyuudan soldyaanao zowian apostle James marii za'aba'i idi, John inawuzu uruu. ³ Herod tukapan idi tuukii Jewnao konaukian James zowii-ka idi, uru'u naa uzaamata-kidan kapam Peter. Bread Mawiki'ina'o Nikauzo-ka Kamoon dono'o wuru'u uzaamata-kidanuz Peter.

⁴ Peter zaamata-ka dauna'an, utaraa-kaoa'a naa. Na'ii 4 soldyaanao tonaazi-naa muuda-ka awunuutapa'o nii uruu. Kiwiin 4 soldyaanao awunuutapan nii uruu. Uruu dauna'an 4 ba'orainao awunuutapan nii koshan, udauna'an na'apa'o nii koshan, udauna'an na'apa koshan.

Aizii Herod, uaipan nii pakootowapa-kidan Peter ipai pidan kanaapu'u, Passover Kamoon ipain dauna'an. ⁵ Uruu idi Peter taapa-kaoa'a naa taraa-kizai ii. Mazan mishidainao toriinpan tuukii, iaipan Tominkaru kaminka'utan Peter.

⁶ Bauda'apa'a naa kamoo, Peter kootowapa-kida-ka ua'ii, uda'awun dya'utam soldyaanao sakoda'a. Watudinpa'o Peter anoba chain idi, soldyaanao anoba di'iti. Na'iki kaina'a ba'oran soldyaanao watchmantapainao paniinom kida, taraa-kizai nazo ii. ⁷ Mazan masha'apakiaka angel Tominkaru di'iki'o kaawa'akan Peter ida'ati, na'iki ipai taraa-kizai nazoo Peter da'awupa-kiziz kanada'akan. Sariapa angel

pokowauanuzu, upishatan Peter ma'ozaka'o ida'an. “Pupokoda! Kadiman na'iki pukadishita,” angel kian. Sariapa chain kida waota'akan Peter anoba di'iki.

⁸ Udauna'an angel kian u'ati, “Pukaiwada pukamichan, na'iki pukaiwada pudazkidi.” Kadiman Peter kaiwadina'akan. “Pukaiwada puchaakitan za'aba'i, na'iki puwa'ati ödawu'ati,” angel kian u'ati. ⁹ Uruu idi Peter da'ana'akan naa angel. Mazan aonaa Peter aitapan mishi'o wuru'u angel sha'apatanuz aimakaan na'apa. U'itiiman shaa aimakaan tukapa-kida-ka'o nii pa'ati pazanda'awun ii. ¹⁰ Sariapa idobata'akan soldyaanao watchmantapainao dazaba an, udauna'an idobatan ba'oran soldyaanao watchmantapainaoz dazaba an. Atii ikaawan paniba itinpu'o paniinom di'iti, chipirari idi'o pa'idiwaru utoma-ka'o. Mazan sariapa paniinom da'atina'akan i'ati paaipan ati, uruu idi ikodita'akan naa taraa-kizai iki. Na'iki'i naa imako'okan naa dunapota, udauna'an angel mainaabatina'akan naa u'ai.

¹¹ Uruu zii Peter aitapa'akan mishi'o pakoditan taraa-kizai iki. Uruu idi ukian, “Aizii ödaitapa kaimanaiman, Tominkaru dyuudankan pa'angelin kodita-kidankan ögaru. Mishi ukazannaatanun, Herod antamikitan ai ögaru, na'iki wuru aia'a tuukia'oraz Jewnao tukapa'azon ösha'apata-ka'o.”

¹² Uaitapa'akan idi'i naa wuru'u pakodita-kida-ka'oaz, sariapa umakon Mary dapu iti, John daroz, Mark kia'oraz kapam u'uu. Iriba'o mishidainao baokopatinpan na'ii uruu dono, itoriinpan, iaipan Tominkaru kaminka'utan Peter. ¹³ Sariapa Peter dau-dauan paniinom. Kaina'a ipoitouriaba Rhoda kia'o o'uu. Sariapa omakon na'iti, opishaan kanom wuru'u kaawa'oraz. ¹⁴ Oabatankan Peter paradan, tuukii okonaukia'akan. Mazan odima'akan naa powaa iti, “Kaina'a Peter paniba ii, ukadishitapan paniinom di'ii,” okian.

¹⁵ “Pumariidinan,” ikian o'ati.

Mazan okian i'ati, “Mishi'o kaiwuru'u öparadanuz.”

“Panaadon uangelin mani karikaonan,” ikian o'ati.

¹⁶ Mazan Peter kaina'a kowas udau-daupan paniinom. Udauna'an zii ida'atinan u'ati. Itukapa Peter mishi na'a ukadishitapan, tuukii idi'itinpan. ¹⁷ Sariapa usawadan paka'u uaipan idi iparadan mashauda'u. Udauna'an ukowaadan naa ipai na'apa'oram Tominkaru iNaobanaaz kodita-kidan uruu taraa-kizai iki. Udauna'an ukian i'ati, “Ukowaada pa'i James ati, tawuru'u choochi zowaunaaz, na'iki ba'orainao mishidainao kida ati wuru'u ökodita-kida-ka'oaz taraa-kizai iki.” Udauna'an udobata'akan naa.

¹⁸ Ba'oran chaapi'iki'i naa, soldyaanao wuru'u awunuutapainaoz Peter, tuukii idopian, na'iki itarian, aonaa itaitapan na'apam pasha'apatinan. “Na'iam naa Peter? Na'apa dii ukidoopan?” ikian. ¹⁹ Aizii Herod abata'aka'a naa Peter kidoopan, sariapa udyuudan udawata-ka'o ipai amazada kawana'ati. Mazan aonaa iikodanuzu. Uruu idi Herod pishaan naa koshan soldyaanao powa'a zii, uaitapa'azon na'apa'oram wuru'u ukidoopanuz. Tuukii Herod to'oran, uruu idi sariapa uzowii-kidan idyaun.

King Herod mawakan daua'o

Uruu dauna'an Herod makon naa Judea Baara iki, umorowautapa'anan Caesarea iti, una'ian kotua'iki zaa. ²⁰ Tuukia'o da'i King Herod to'oratakapauzon Tyre na'iki Sidon sannao tuma. Mazan uruu dono sariapa Tyre na'iki Sidon sannao baokopatan pidannao, na'aka'o nii paparadan king di'iti. Iaipan pasaabaa-kidan pamashaapan

utuma, usha'apanum kau'an aonaa ba'oran wiizai nii itorii-kizi nii pawanyukunuu, soo bauda'apa King Herod wiizi iki.

Aizii pidannao, wuru'u dyuuda-kariwainaoz kaawan Blastus di'iti, upoitoru, utuma'oraz manawun ukaudin. Iparadan u'ati kaimanaiman, atii mishi ukowaadan Herod ati iparadan. Uruu idi Herod kowaada'akan naa i'ati na'apainim nii pami-itiniipan ituma.

²¹ Aizii pakainaataniaz kamoo dono'o naa, ukaiwadan umanawunu'o pakamichan na'iki usakanatan umanawunu'o pataba ida'a. Na'iki'i naa uparadan ipai pidannao ati. ²² Tuukii pidannao konaukii-kidan uparadan. Sariapa ikadakoinan kaikap'a: "Aizii tominkaru paradan wa'ati, aonaa pidan paradan mani kaiwuru'u," kia'o wuru'u ikadakoinanuz. ²³ Mazan aonaa zoobaba udyuudan ikonaukii-kidan pa'an Tominkaru umanawunun. Uruu idi sariapa angel Tominkaru di'iki'o karinaada'akan naazu masha'apakiaka, tuukia'o ida'an. Upazaroita'akan naa atii umawakan u'idi.

²⁴ Mazan una'apan pu'u powa'a zii manawun Tominkaru Paradan kowaadapa-ka'o na'iki uabata-ka'o, uruu idi powa'a zii ba'oran pidannao mishidan na'iki powa'a zii mishidainao iribainan.

²⁵ Aizii Barnabas na'iki Saul itaa'a naa puraata wuru'u dyuuda-kariwaiz ina'akan mishidainao di'iti, Jerusalem iainaoz. Uruu dauna'an ikiwan naa powaa iti Antioch iti. Ina'aka patuma John, Mark kia'oraz u'uu kapam.

Barnabas na'iki Saul zaamata-ka'o kaudina'o nii

13 Kaina'a mishidainao mashaapainao Antioch ii, Syria Baara ia'oraz. Inao mishidainao bii'i kaina'a prophetnao,¹ na'iki ba'orainao kida tominapakidauzo mishidainao. Kaikapauda'u'o wuru'u kaudinainaoz: kaina'a Barnabas, Simeon miikoro, Lucius Cyrene sanaz, Manaen, Herod dyaupaitaniaz, na'iki Saul.

² Bauda'apa kamoo ichoochiapatinan pu'u na'iki isanadinpan⁸ pu'u Tominkaru ati, Kaimana'o Doronaa kian i'ati, "Uzaamata shoman Barnabas na'iki Saul kaudina'o nii o'ati. Kaina'a kaudin-kizai oaiapanii isha'apatan o'ati." ³ Uruu idi isanadinpan na'iki itoriinpan naa koshan. Udauna'an itoriinapa-kidan naa Saul na'iki Barnabas, na'iki imuudan pakau'u i'ida'a. Udauna'an idyuudan naa idyaun.

Saul makon ukowaadapa'anan Kaimana'o Kuwai

⁴ Aizii Kaimana'o Doronaa dyuudan kawana'ati idyaun, imakon naa wiizai Se-leucia iti paran danoma ia'oraz. Na'iki'i naa izaamatan udaru'o kanawa, mako'ozo'o Cyprus iti, uruu udaru'o katonaru, paran zikon ia'o. ⁵ John Mark makon kapam iminka'u nii. Ikaawan dono'o naa wiizai Salamis iti, na'ia'a naa ikowaadapan Tominkaru Paradan Jewnao ati, synagogue kawana'ati kida.

⁶ Uruu dauna'an idobatan pakidiba ida'ana'a naa. Imakon atii ikaawan ba'oran wiizai di'iti, Paphos kia'oraz u'uu, uruu katonaru danoma ia'oraz mazan. Na'ia'a naa ikodan pidan marunao-tinpa'o Bar-Jesus kia'o udakotapa-ka'o, uruu Jew, dakotinpauso prophet nii kaikini'i. ⁷ Aizii wuru'u marunaoz, uponaruitapanii naobanai wuru'u kazowautapa'oraz ipai amazada na'ii, Sergius Paulus kia'o u'uu.

¹13:1 *prophet*: Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii.
⁸13:2 *sanadinpan*: Uruu zamazidin-karu. Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii.

Aitapa'o na'iki kaimana'o udi'itinpauzon wuru'u naobanaiz. Sariapa udapadakidan pa'ida'ati Barnabas na'iki Saul, uabata'azon idi Tominkaru Paradan. ⁸ Tuukii mazan marunao towauda'utan naobanai abatapan ikuwaa, aonaa uaipan umishidan ikuwaa, wuru'u Jesus dau'u kida'oraz. (Elymas kia'o kapam udakotapa-kaos Greek ida'an wuru'u marunaouz.) ⁹ Kaimana'o Doronaa ma'ozakadan idi Saul, Paul kia'oraz naa u'uu, sariapa uawunuupa'akan ma'ozaka'o ida'an marunao ati. Ukian u'ati, ¹⁰ “Pugaru na'apa Satan kawan manawun, usha'apanum kau'an tuukii puawau-ta'azon ipai wuru'u kaiman kida'oraz kuwai na'iki kaiman kida'oraz mashaapakinai. Pugaru mariidinauzo, puaitapa na'apam pupana'adan na'iki putanawatan Tominkaru paradan dikauda'o nii. ¹¹ Mazan Tominkaru sha'apatan nii na'iki upataka'utan nii pugaru aizii, ishaawun-karu ida'an, aona'o nii kanom putukapan, aonaa kanada'o atii diina'iti zii'i.” Sariapa mishi Elymas awun maruta'akan, uruu idi aona'a naa powa'a utukapa'akan aimakaan. Sariapa uchi'ikaadanaan naa udorotan pidan ka'uta'o nii paugaru. ¹² Naobanai tukapan idi aimakaan sha'apata-kaos na'apa, tuukii umishidan, na'iki tuukii udi'itinpan wuru dau'a'a paabataniaz kaiman kida'o kuwai, Naobanai Jesus daua'oraz.

Paul kakuwaapan Antioch ii Pisidia Baara ia'oraz

¹³ Uruu dauna'an Paul na'iki uminauda'unao dobatan naa Paphos iki, wuru'u katonaru ia'oraz wiizai. Na'iki'i naa imakon kanawa ida'an atii ikaawan Perga iti, Pamphylia Baara ia'oraz. Na'ia'a naa John Mark wa'akan idyaun. Upadantan naa powaa iti Jerusalem iti.

¹⁴ Uruu dauna'an idobatan naa pakidiba ida'an atii ikaawan Antioch iti, Pisidia Baara ia'oraz. Na'ii Paulnao morotan naa synagogue nazo iti, Sookapa-karu Kamoon dono, na'iki isakanatan naa na'ii. ¹⁵ Upu'a'a naa synagogue zowaunaanao aitaapan wuru'u kakinaorii Moses saadanii kidaz, na'iki Tominkaru prophetinnao saadazonii kidaz kapam. Uruu dauna'an ipishaa-kidan naa Paul na'iki Barnabas. Ukian, “Wa'inawuzunao, ukuwaa kaina'an dono ma'ozakada'o nii wairibannaos nyukunuu, turuu ukakuwaapan.”

¹⁶ Sariapa Paul kadishita'akan na'iki usawadan paka'u i'ati, uaipan idi mashaa pidannaos abatapan. Kaikapa'a wuru'u ukianuz i'ati: “Ipai unao Israelitenaos na'iki unao kapam Gentilitenaos taapainauz Tominkaru umanawunu'o nii, uabata oparadan aizii. ¹⁷ Wururu'u Israelitenaos Tominkarunuz, uruu tawuru'u zaamata'oraz wadokozudaunnaos kotua'a naa imashaapauzon dono zii Egypt ii. Uruu aipan ati'o kapam tawuru'u kadiman iiribanan na'iki ma'ozaka utakaan inyukunuu, ikaudin-kida-kaos pu'u ba'izi ida'an na'ii. Mishi'o wuru'u Israelitenaos Tominkarun ma'ozakanuz manawun. Usha'apanum kau'an pama'ozakan ida'an masha'apannaos uso'otan idyaun Egypt iki.

¹⁸ “Udauna'an una'akapan naa idyaun 40 wunu mapidantaka'o amazada baara ii aka. Aonaa ukashadinan i'ai idikintapan pu'u padamata uruu.

¹⁹ “Na'iki Tominkaru zowii-kida i'ati ipai daunuuda'u 7 pidannaos tonaazinaa, pana'a kida'o iparadan, Canaan Baara ii aka kida'oraz imashaapan. Ukau'an ipai utaan wuru'u amazadaz papidanannaos ati iwizi ni'i naa. ²⁰ Aizii wuru'u aimakaan kida sha'apaapa-kaos kaikapa'a, 450 wunu ukotua'ikin.

“Uruu dauna'an, Tominkaru zaamatan naa pidannaos kazowautapa'o nii papidanannaos, idakota-kaos Judges kii.

“Uruu dauna'an ikazowautapan atii Tominkaru zaamatan prophet Samuel kazowautapa'o nii idyaun. ²¹ Uruu dono tuukii ipishaan Samuel, marii kizi uikodan king nii pa'ati. Uruu idi Tominkaru taan naa i'ati Saul, Kish daniz, Benjamin di'iki-inao kidaz iiribainan. Saul kazowautapan idyaun 40 wunu. ²² Na'apain ni'i naa Tominkaru muudan uruu.

“Uruu dauna'an Tominkaru zaamatan ba'oran king, u'uu David, Jesse dani uruu. Tominkaru kian David dau'an. 'Aizii oikoda pidan onaudapanii, na'iki onyukunuu kawana'ati'o. Usha'apanum kau'an usha'apatan nii ipai aimakaan na'apa oaipan kawana'ati.'

²³ “Kotua'iki uruu dauna'an Jesus shakatan, uruu King David Takaan-daunu'u naa. Uru'u naa tawuru'u Tominkaru kowaadauzoniaz padyuuda'azon kazannaata'o nii papidanannao Israelitenaouz. ²⁴ Jesus sakadan ua'ii pakaudin, John chi'ikapana na'iki ukakuwaapatinan ipai Israelitena'o ati. Udyuudan itanawatinan ipai oia'o ai, na'iki ichikaawunuin kizi. ²⁵ John ipaian ua'ii pakaudin-kizi, ukian pidannao ati. 'Kanom uzaua-kidan ogaru? Ogaru u'itiiman tawuru'u Tominkaru kowaadauzoniaz padyuuda'azon? Aonaa uruu mani ogaru, mazan kaini'iki'o ni'i naa pa'an uwa'atin. Uruu umanawunu'o manawun pidan. Ogaru aonaa manawun oturuan oso'otan udazkidi u'ati.'

²⁶ “Uabata okuwaa oiribannao, ipai unao Abraham dani-daunnao! Na'iki unao Gentilena'o, taapainaoz Tominkaru umanawunu'o nii, uabata okuwaa kapam! Di'oraz kuwai kazannaatin-karu daua'oraz, ipai waunao ati'o udyuuda-ka'o. ²⁷ Jerusalem sanna'o, na'iki izowaunaanao aonaa iaitapan Jesus wuru'u kazannaatin-kinaiz. Na'iki aonaa iaitapan na'apa'oram daua'o tawuru'u Tominkaru prophetin saadanii kida kianuz, tawuru'u iabatautaniaz padamata uaita-ka'o ipai Sookapa-karu Kamoon dono. Mazan upu'u zii imishian naa tawuru'u prophetnao saadauzonii kidaz, pazowii-kidan ida'an Jesus. ²⁸ Aonaan pu'u iikodan dikauda'o nii aimakaan usha'apatan, pazowii-kida-kinaa niizu. Mazan upu'u zii tuukii idyuudan Pilate zowii-kidan Jesus, atii mishi uzowii-ka'o. ²⁹ Ipaian dauna'an pasha'apaapan ipai aimakaan wuru'u Tominkaru paradan kowaadauzoniaz udau'an. Uru'u naa itoka-kidan naa unanaa cross paawa iki, na'iki imuudan naazu pabaaranaa iti. ³⁰ Mazan Tominkaru kakuda uruu powaa iti, na'iki ukadishita uruu pabaaranaa iki. ³¹ Jesus kadishitan dauna'an, mapuda utukapa-kidinan pidannao ati wuru'u wa'atiinaouz utuma Galilee Baara iki Jerusalem ati. Inaou'u naa kai kakuwaatina'o nii udau'u ipai Jewnao ati.

³² “Aizii di'i ogaru, na'iki Barnabas kaawan, wakaawa-kidan Kaimana'o Kuwai unao ida'ati: Tawuru'u Tominkaru kowaada-kidauzoniaz pasha'apata'azon wadokozu-daunnao ati, aizii kai'i naa umishian wuru'u pasha'apata'azoniaz. ³³ Waunao idani-daunnaou'u naa, uruu idi aizii watukapa'a naa mishi umishian paparadan, ukadishita-kidan ida'an Jesus pabaaranaa iki. Kaina'a sha'atii saadakariwai Jesus daua'o Psalm 2 ida'a, kaikapa'a: 'Pugaru odani, pударuitan ogaru aizii.**

³⁴ “Na'iki Tominkaru kian koshan ukadishita-kidan dauna'an uruu pabaaranaa iki, aonaa na'apainim nii umawakauzon powa'a. Kaina'a usaadinpan udau'u kaikapa'a:

** 13:33 Psalm 2:7

'Mishi'o nii ôtaan pu'ati wuru'u kaimana'oraz manawun aimakaan, ôkowaadauzioniaz ôtaa'azon King David ati.'

³⁵ "Na'apa sha'atii tawuru'u saadapa'o Psalms kianuz pasaadanii ida'a: 'Aona'o nii pukashaapan wuru'u kaimana'oraz manawun pupoitoru dyupushan pabaaranaa ii.'

³⁶ "Mishi David kaimana'o ukazowautapan papidanannao na'apa Tominkaru aipan kawana'ati. Mazan bauda'apa kamoo umawakan. Na'iki unanaa muuda-kaopadarunnao baaranaa ii. Atii udyupushan na'ii. ³⁷ Mazan Jesus, wuru'u ukadishita-kidaniaz pabaaranaa iki, aonaa pa'an ukashaapan udyupushan pabaaranaa ii. ³⁸ Ôiribannao, ôaipan ipai unao aitan, Jesus ida'ana'o pidan oian mainaabata-kaopadarunnao. ³⁹ Aonaa turuu pu'oian kida mainaabata-kaopadarunnao, na'iki Tominkaru dakotan pugaru kaimana'o pidan nii. ⁴⁰ Uzaudinpa'a naa pa'i, umamishidakan an mishi'o nii aimakaan sha'apan u'ati na'apa Tominkaru prophetinnao saadauzionii kawana'ati. ⁴¹ Tawuru'u îkianuz.

'Uabata, unao dakoopainao Tominkaru, Tuukia'o nii udi'itinpan.

Kai ôsha'apatan nii umanawunu'o aimakaan.

Pidan tiwaan an pakowaadanuzu, upu'u aona'o nii umishidanuzu, atii na'apa'o nii umawakan."^{††}

⁴² Udauna'an Paul na'iki Barnabas ipaian naa pakakuwaapan. Îkoditan pu'u synagogue iki, pidannao pishaan îdyaun, marii kizi îwa'atin koshan ba'oran Sookapakaruru Kamoon dono, usha'apanum kau'an îabata'azon powa'a zii wuru'u ikuwaa kidaz. ⁴³ Îkoditan dauna'an iriba Jewnao da'anan Paulnao, na'iki iriba kapam Gentilenaon wuru'u mishidainaouznaa Tominkaru Jewnao kawan, înao da'anan kapam Paulnao. Na'ia'a naa Paulnao paradan pidannao ati na'iki îkakinaowan naa îdyaun. Marii kizi ma'ozaka îtaapan panyukunuu, panyukunuitapan ida'an Tominkaru kamunanun pa'ati.

⁴⁴ Ba'oran Sookapakaruru Kamoon dono iriba, iriba kawiiizinao wa'atin synagogue ati, îabata'anan Naobanai Tominkaru Paradan. ⁴⁵ Kaina'a pabi'i kida Jewnao, îtukapan idi wuru'u iriba, iriba pidannao kaawan, sariapa îkishauzin Paulnao ati. Uruu idi tuukii îdakoopan Paulnao kuwaa na'iki tuukii kapam îdakoautapan Paulnao kakiba'azonna'o ida'an. ⁴⁶ Mazan ma'ozaka Paul na'iki Barnabas paradan î'ati kaikapa'a: "Unao ati'o mishi'oraiman wakowaada'azon kiwiin wuru'u Tominkaru Paradanuz, mazan tuukii ukashadanuzu. Ukau'an uaipan ati'o karikaonan wuru'u umaaiapanuz karikaonanuo kakupa-kinai. Ukau'an wamakon ni'i naa unao ai, na'iki watuzutinan ni'i naa aizii Gentilenaon di'iti. ⁴⁷ Kaikapa sha'atii tawuru'u Naobanai Tominkaru paradan kiauzonuz padamata ipai waunao ati. Ukian, 'Ôzaamatan pugaru kanadapa'o nii Gentilenaon ati, pugaru kizi tukapa-kida kazannaatin-kinai ipai pidannao ati, îkazannaatin-kinai naa pa'oian ai."

⁴⁸ Gentilenaon abatan idi wuru'u parada-karuz na'apa, tuukii îkonaukian na'iki tuukii înaubaan wuru'u Naobanai Tominkaru Paradanuz. Na'iki wunaou'u zaamata-

kariwainauz karikaonanu'o kakupa-karu di'iti, ĩnao pa'an tuukii ĩmishidan. ⁴⁹ Uruu idi kuwai Naobanai daua'o iribainan uruu wiizai baara ii aka.

⁵⁰ Mazan Jewnao, wuru'u mamishida-kainauz kuwai, tuukii ĩto'oran. Uruu idi ĩkimudan naa na'ii sannao, daonaioranao umanawun-tinpainao kidaz, na'iki zunnao, kapuraataniinao kidaz na'iki toriinpauzonaouz Tominkaru ati. ĩkimudan ĩdyaun tuukii, ĩto'ora kizi Paul na'iki Barnabas ati. Mishi'i naa mishi pidannao to'oradinan Paulnao ati, atii ikashanauan ĩdyaun pawizi iki. ⁵¹ Uruu idi Paul na'iki Barnabas wao-kidan kaiman-daun imi'i padazkidi di'iki. Uruu ida'an ĩtukapa-kidan aonaa mishi pidannao aipan na'iki aonaa ĩabata'azon ĩkuwaa. Udauna'an ĩmako'okan naa Iconium iti. ⁵² Mazan konaukii pa'an ĩwa'akan wuru'u mishidainauz na'iki wuru'u zaamatanao kidaz Kaimana'o Kuwai panyukunuu iti. Usha'apanum kau'an kaina'a'a naa pa'an Kaimana'o Doronaa ĩnyukunuu ii.

Paul na'iki Barnabas kakuwaapatinan dono'o Iconium ii

14 Paul na'iki Barnabas kaawan Iconium iti. Na'apa koshan aimakaan sha'apan Antioch ia'o kawan. ĩmorotan synagogue iti Sookapa-karu Kamoon dono. Ma'ozaka ĩkowaadapan Kaimana'o Kuwai Jesus dau'u. Uruu dono iriba, iriba Jewnao na'iki Gentilenao mishidan wuru'u kaimana'oraz kuwai. ² Mazan kaina'a pabi'i kida Jewnao, aona'o pa'an ĩmishidan. Uruu idi ĩto'oradan tuukii Gentilenao Paul na'iki Barnabas ati. ³ Upu'u mazan Paulnao na'ian kotua'iki zaa pidannao tuma. Aonaa ĩtarian, mazan ma'ozaka ĩkakuwaapan, ipai ĩkowaadan ĩ'ati Naobanai kamunanun, na'iki ukamarainapanun dau'an. Naobanai Tominkaru aipan idi pidannao aitapan mishi'o wuru'u Paulnao kuwaa kidaz, sariapa uma'ozakadan ĩdyaun. Uruu idi ĩsha'apata umanawun kida'o aimakaan wuru'u aona'oraz pidan ka'liitan pasha'apatan.

⁴ Uruu dono, uruu wiizai di'ii aonaa pidannao mishidan patumaaka. Ba'orainao na'apa ĩnyukunuu Jewnao paradan kawana'ati, ba'orainao apostlenao paradan kawana'ati. ⁵ Udauna'an pabi'i kida Gentilenao na'iki Jewnao wuru'u to'orainauz, miitiniipan naa ipai pazowaunaanao tuma. ĩaipan pa'antamikitan na'iki pazowian Paulnao, paboowan ida'an ĩdyaun kuba idi. ⁶ Mazan Paul na'iki Barnabas abatan idi na'apam pasha'apata'azoo-ka, sariapa ĩmakon atii Lystra na'iki Derbe iti, Lycaonia Baara ii aka'oraz wiizainao, na'iki ĩmakon kapam ba'oran wiizainao sodi kida di'iti, maonapainauz udazaba an kida. ⁷ Na'ii aka'a naa ĩkowaadapan Kaimana'o Kuwai.

Na'apam Paulnao taapa-ka Lystra ii

⁸ Lystra ii, kaina'a daonaiora aonaa na'apainim uchi'ikauzon pashakatan di'ik-i'o. ⁹ Aizii Paul kakuwaapatinan dono, na'ia'o wuru'u machi'ikaka'oraz daonaiora sakanatapan, uabatapan wuru'u kaimana'oraz kuwai. Paul tukapa, na'iki uaitapa tuukii umishidan wuru'u kuwaiz, na'iki uaitapa, umishidan idi turua'o nii uchi'ikan. Uruu idi Paul awunuupan sariapa uawun iti. ¹⁰ Na'apain ukian u'ati ma'ozaka'o ida'an, "Pukadishita!" Sariapa mishi ukadishita'akan na'iki uchi'ikaadanaa'akan naa.

¹¹ Pidannao tukapan idi Paul sha'apatan aimakaan na'apa, tuukii ĩdi'itinpan na'iki ĩparadan diiwa pa'atiaaka kida, paparadan Lycaonian ida'an. Kaikapa'a wuru'u ĩkianuz: "Aaa, watominkarunnao wuru'u kaawa'oraz wa'ida'ati aokazi iki, na'apa pidan kawan ĩaidinpan." ¹² Uruu idi ĩdakotan Barnabas Zeus kii, patominkarun uu

kawan. Aizii Paul Hermes kii ïdakotan, ba'oran patominkarun uu kawan. Usha'apanum kau'an Paul uruu wuru'u kakuwaapatina'oraz manawun. ¹³ Kaina'a faadaa, uruu tominkaruniitapa'o Zeus. Kaina'a utominkarun dapu paniba itinapu wiizai ai. Uruu faadaa baokopa pidannao tuma, ïna'akan naa kazotinao na'iki soosoi kida wiizai awautapa-kinao paniinomizinaa di'iti. Uruu ïkawaoda'azon naa kazotinao Paulnao ati, na'apa pasha'apatauzon kawan patominkarunnao ati.

¹⁴ Paul na'iki Barnabas abatan idi wuru'u ïsha'apata'azoonuz aimakaan kaikapa'a, sariapa ïkuzuuan pakamichan pakasha'oran idi. Udauna'an kadimana'o ida'an ïmako'okan pidannao bii iti. Na'ia'a naa ïkian pidannao ati ma'ozaka'o ida'an. ¹⁵ “Kandii nii usha'apata'azon aimakaan wa'ati kaikapa'a? Waunao pidannao kapam na'apa'o unao kawan. Wakaawan da'ati'i wana'akan Kaimana'o Kuwai, umarina'ata kizi na'iki umuuda kizi'i naa oia'o, na'iki wuru'u mazan-kida'oraz karikaonan aimakaan usha'apaapan. Utanawatin kizi'i naa pa'an mishi'o Tominkaru di'iti, uruu karikaonan'oraz ukakupan. Uruu toma'oraz aokazi na'iki imi'i baara, paran na'iki ipai aimakaanao wuru'u mashaapainouuz wunu baoko'o, na'iki imi'i baara an kida'oraz. ¹⁶ Kotua'a naa Tominkaru kashaapa pidannao mashaapan na'apam karikaonan paaipan kawana'ati, ¹⁷ mazan karikaonan utukapa-kidan pakaina'an ï'ati pakamunan-kidan ida'an ïdyaun.

“Atii di'i, udyuuda wunu unao paoriba kida kaaka-kinnaa nii, na'iki utaa pabi'inaaka kida uwanyukunuu nii. Na'iki utaa konaukii-kinai unyukunuu iti,” ukian ï'ati. ¹⁸ Paul kowaadan pu'u kaikapa kida'o aimakanu'u, mazan upu'u kasha'apannaa pidannao sookadan wuru'u pakawaoda'azoonuz kazoti Paulnao ati.

¹⁹ Kaina'a Jewnao wa'atiinao Antioch iki, Pisidia Baara ia'oraz na'iki ba'orainao wa'atin Iconium iki. ïnao kaawan naa Lystra ati, na'ia'a naa ïkakinaowan pidannao ïto'ora kizi Paulnao ati. Atii mishi pidannao na'apatan panyukunuu ïparadan kawana'ati. Uruu idi ipai baokopa pidannao to'oradinan, na'iki ïboowautapan naa Paul tuukii kuba kida idi. Udauna'an ïkozoota'akan naazu na'iki ïkabootankan naazu donoi dawun itinapu ï'itiiman mawaka'ora'a naa uruu. ²⁰ Sariapa mishidainao makon ïtukapa'ananuzu na'iki ïkasaba'ukinan naa u'ida'ati, upu'a'a naa mazan ukadishitan koshan. Udauna'an ukiwan naa powaa iti donoi iti. Ba'oran kamoo Paulnao makon naa Derbe iti.

Paul na'iki Barnabas kiwan Antioch iti

²¹ Derbe ii ïkowaadapa'akan Kaimana'o Kuwai, na'iki iriba, iriba pidannao mishi-dan ïkuwaa Jesus dau'u. Udauna'an ïkiwan naa koshan Lystra iti, udauna'an Iconium iti, udauna'an Antioch iti wuru'u Pisidia Baara ia'oraz wiizai. ²² Ipai uruu wiizai kida di'ii, ïma'ozakadan mishidainao kida nyukunuu, ma'ozaka kizi ïmishidapan. Kaikapa'o wuru'u ïkianuz ï'ati: “Ipai waunao wabaiapan nii kasha'ora kida'o aimakaan, na'iki wapataka'uta-kao nii kaimana'o dikin ii karikaonan. Wabaiatan bii a'o nii kasha'ora'o wuru'u wamoro-tinanuz Tominkaru naobanai-tinapa-kizi.”

²³ Ipai mishidainao wiizi kida kawana'ati, Paulnao zaamatan naa pabi'i kida mishidainao choochi zowaunaanao nii. ïzaamatan dauna'an wuru'u kazowautapainao nii, ïtorinpan naa Naobanai Tominkaru ati, marii kizi utaapan ïdyaun na'iki ukazannaatapa kizi ipai wuru'u mishidainaouuz. Uruu dono ïsanadinpan Tominkaru ati patorinpan pu'u.

²⁴ Īpaian dauna'an pakakuwaapatinan wiizai kida kawana'ati wuru'u Pisidia Baara ii aka'oraz, ĩmakon naa ba'oran amazada iti dakota-kariwaiz Pamphylia kii. ²⁵ Uruu amazada baara di'ii kaina'a wiizai dakotapa-kariwai Perga kii. Na'ii aka'a naa koshan ĩkowaadapa'akan kuwai Jesus dau'u. Uruu dauna'an ĩdobatan naa koshan atii paran danoma itinpu'u wiizai di'iti, dakota-kariwaiz Attalia kii. ²⁶ Na'iki'i naa ĩzaamatan udaru'o kanawa, na'iki ĩkiwan naa koshan Antioch iti, wuru'u Syria Baara ia'oraz. Na'ia'o sha'atii tawuru'u pidannao toriinanapanuz na'iki ĩpishaanuz Tominkaru, marii kizi ukamunanun na'iki ukaminka'utan Paulnao. Uruu kaudin-kizai'i naa wuru'u ĩpaianiaz.

²⁷ ĩkaawan dono'o naa Antioch iti, ĩbaokopatin-kidan naa ipai wuru'u mishidainauz, ĩkowaadan naa ĩ'ati ipai daunuuda'u na'apam Tominkaru kaiwaan ĩdyaun na'iki na'apam usha'apatan aimakaan kida ĩnao ida'an. ĩkowaada kapam na'apam Naobanai Tominkaru taa'a naa aizii Gentilenao mishida-kinaa nii Kaimana'o Kuwai, uruu idi iriba ĩmishidan. ²⁸ Kotua'iki Paulnao na'ian mishidainao tuma.

Miitiniapa-karu Jerusalem ii

15 Uruu dauna'an Judea Baara iki'o daonaioranao wa'atin atii Antioch ati. Na'ia'a naa ĩtominapa-kidan mishidainao. ĩkian ĩ'ati, "Aonaa turuu ukazan-naatinan u'oian ai, soo uchoota-kidinan^{‡‡} an Moses kakinaori kawana'ati," ĩkian ĩ'ati. ² Uruu dikin ii tuukii Paul na'iki Barnabas kashadaakapan ĩtuma. Sariapa mishidainao di'itinpan, na'iki ĩbauda'apatan panyukunuu marii kizi Paul, Barnabas na'iki Antioch ikiinaouz pidannao makon baokopa Jerusalem iti, ĩpishaanaka kizi apostlenao na'iki choochi zowaunaanao na'ii. ĩabata kizi na'apam ĩkian na'apa kida'o aimakaan dau'an.

³ Uruu idi na'apa'a naa mishi mishidainao dyuudan ĩdyaun Jerusalem iti. Aizii pamakopa-kizi an ĩkakuwaapa'akan mishidainao wiizi kawana'ati kida, Phoenicia Baara ii, na'iki Samaria Baara ii kapam, ĩkowaadapa'akan ĩ'ati na'apam Gentilenao zaamatan naa mishi'o Tominkaru panaobanaa nii kapam. Tuukii mishidainao konaukii-kidan wuru'u ĩkuwaa kidaz.

⁴ Na'iki'i naa koshan ĩmakon atii ĩkaawan Jerusalem iti. Tuukii mishidainao na'iki apostlenao, na'iki choochi zowaunaanao, konaukii-kidan ĩkaawan. Ipai ĩnao ati, ĩkowaadan naa na'apam Tominkaru kaiwaan ĩdyaun na'iki usha'apata-kidan aimakaan kida ĩnao ida'an. ⁵ Mazan kaina'a kapam Phariseenao mishidainau'u naa Jesus. ĩnao kadishitan na'iki ĩkian, "Marii mooko pa'i Gentilenao chootinan Moses kakinaori kawana'ati."

⁶ Uruu idi apostlenao baokopa choochi zowaunaanao tuma, ĩkadakotinan na'iki ĩdi'itapan tuukii wuru'u na'apa kida'oraz aimakaan dau'an. ⁷ Atii tomunu'iki ĩkashadaakapan. Udauna'an Peter kadishitan na'iki ukian ĩ'ati, "Ĕiribanna, unao uaitapa na'apam Tominkaru zaamatan oġaru kiwiin unao bii iki, kowaadapa'o nii Kaimana'o Kuwai Jesus dau'u Gentilenao ati. Uaipan idi ĩabatan wuru'u kaimana'oraz kuwai, na'iki ĩmishida kizi'i naa. ⁸ Tominkaru, aitapa'oraz ipai pidannao nyukunuu, uruu wuru'u zaamata'oraz Gentilenao. Utukapa-kidan pazaamatan

^{‡‡}15:1 *choota-kidinan*: Putukapa 'chootin-karu' daua'o, kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii.

īdyaun, utaan ida'an Kaimana'o Doronaa ī'ati, na'apa pataan kawan waunao Jewnao ati. ⁹Tominkaru ati, aonaa īnao pidannao pana'an waunao ai. Īmishidan idi uruu, uchikaan ī'oian. ¹⁰Mazan kandii nii mooko ukashadan wuru'u Tominkaru sha'apatanii kidaz, wuru'u utomanuz aimaakan dadara'o manawun Gentilenao ati, wuru'u mishidainaouznaa? Mishi waunao aonaa waka'iitan washa'apatan na'apa kida'o aimaakan, atii wadokozu-daunnao ati dadara kapamaz. ¹¹Aonaa wakazannaatinan na'apa kida'o ida'an. Wamishida wakazannaatinan soo Jesus wanaobanaa kamunanun ida'an, na'apa kapam īnao mishidan kawan."

¹²Ipai wuru'u kasaba'ukinpainaouz pidannao na'ii, mashaa īabatapan Barnabas na'iki Paul kowaadautan na'apam Tominkaru kaiwaan īdyaun usha'apata-kidan idi umanawun kida'o aimaakan, aona'oraz turuu pidan ka'iitan pasha'apatan. Īsha'apata pabi'inaaka kida aimaakan Gentilenao ati īwiizi ii aka. ¹³Īpaian dauna'an pakadakotinan, uru'u naa James kadishita'akan na'iki ukian, "Uabata ōparadan ōribanna! ¹⁴Aizii waabata Simon Peter kowaadan na'apam Tominkaru tukapakidan pakamunanun uruu zi'o Gentilenao ati, uzaamatan ida'an ībii iki papidanannao nii. ¹⁵Na'apa kotu'u Tominkaru prophetinnao saadauzonii kawana'ati manawun, waabatan wuru'u aimaakan kida sha'apanuz naa kai. Kaikapa'a tawuru'u Tominkaru paradan saadauzo-kaoz:

¹⁶'Uruu dauna'an ōwa'atin nii koshan,' Naobanai kian.

'Ōsaabaan nii powaa iti King David naobanai-tinapa-kizi, kaboobi'ii-kariwaiz na'apa kabaun kawan.

Mazan ōsaabaan niiz na'iki ōkadishita-kidan niizu ma'ozaka powaa iti.

¹⁷Uruu dono ipai pabi'inaaka kida'o nii pidannao wa'atin ō'ida'ati.

Pabi'i kida Gentilenao, wuru'u ōzaamataniinaouznaa ōpidanannao nii, ipai'o nii īikodinan ōgaru.'

¹⁸Kii Tominkaru kiauzon,

kotua'ora'a naa ukowaada-kidan pasha'apata'azon

wuru'u na'apa kida'oraz aimaakan."^{¶¶}

¹⁹Powa'a zii James kian, "Ukau'an ōribanna ōdi'itinpan kaikapa'a, aonaa ō'iitiiman turuu washa'apata-kidan dadara'o manawun aimaakan wunao ati'i Gentilenao, tanawatinainaouznaa Tominkaru ida'ati. ²⁰Mishi'oraiman wasaada pa'an kaarita ī'idi'iti, aonaa kizi īnikan wanyukunui taa-kariwaiz ba'oran kaduz tominkaru ati. Na'iki aonaa kizi daonaiora na'iki zun kiaapaakan pamamazidakan pu'u. Na'iki aonaa kizi īnikan izai, oo aimaakan dunaa wuru'u dyukuruuta-kariwaiz uzowii-ka.

²¹Usha'apanum kau'an kotua'ora'a naa wuru'u Moses kakinaori kida aitaapauzokao ipai Jewnao ati synagogue ii, Sookapa-karu Kamoon kawana'ati. Ipai'ora'a naa uruu kakinaorii kida kowaada-ka, ipai Jewnao wiizi kawana'ati."

Kaarita saada-ka, Gentilenao ati'o

²²Uruu dauna'an apostlenao, choochi zowaunaanao, na'iki ipai mishidainao wuru'u Jerusalem iainaouz baokopa īmiitiniipan, īaipan padyuudan daonaioranao mako'o nii Paulnao tuma Antioch iti, īna'aka kizi kuwai mishidainao di'iti. Uruu idi īzaamatan Judas, Barsabbas kia'oraz udakotapa-ka na'iki Silas, īnao ipai

^{¶¶}**15:18** Aonaa kabaun dau'ana'o mani wuru'u kadakotin-karuz da'a'a, mazan King David takaan-daun naobanai-tinan dau'ana'o pa'an. Uruu ma'ozaka'o nii ukazowautapan powaa iti.

mishidainao aitapanii kaimana'o ikaduz kida. ²³ Ìnaou'o nii na'aka kaarita, kaikapa'o usaada-kaoa'a:

“Tosh wairibannao. Di'oraz kaarita waunao apostlenao na'iki choochi zowaunaanao di'iki'o. Wasaadan kaarita unao wairibannao Gentilenao ati'o, mishidainauz naa Jesus, mashaapainauz Antioch ii, Syria Baara ii aka na'iki Cilicia Baara ii aka'oraz.

²⁴ “Waabata kaina'a daonaioranao waunao bii iki'o makon unao bii iti na'iki waabatan tuukii itowauda'utan unao pakuwaa ida'an. Aonaa wadyuudan ina'akan na'apa'o kuwai unao di'iti. ²⁵ Uruu idi wabaokopatinan da'a'a, na'iki wakadakotinan na'apa kida'o aimaakan dau'an. Atii mishi ipai wabauda'apatan wanyukunuu, wadyuuda kizi pidannao, kakuwaapa'ana'o nii unao ati. Ukau'an imakon nii Paul na'iki Barnabas tuma wamarainapaniinaouz tuukii. ²⁶ Ìnao baita'oraz kichana'iki-kii kida'o wanaobanaa Jesus Christ kaudin-kizi dau'an. ²⁷ Ukau'an uabatan nii kaimanaiman Judas na'iki Silas dako iki na'apam wanyukunuu unao dau'an, na'apa'o nii uabatan wakaaritan ida'a'o kawan.

²⁸ “Kaimana'o Doronaa aipan kawana'ati, na'apa kapam wanyukunuu, aonaa turuu washa'apata-kidan dadara'o manawun aimaakan unao ati. Mazan di'i pa'an aimaakan kida wakowaadan aona'o nii turuu unao sha'apatan: ²⁹ Mana'a unika'ana'a wanyukunui taa-kariwaiz ba'oran kaduz tominkaru ati. Na'iki aonaa unika'ana'a izai oo aimaakan dunaa dyukuruuta-kariwai uzowii-ka. Na'iki aonaa turuu daonaiora na'iki zun kiaapaakan pamamazidakan pu'u. Uizo'atin an ipai wuru'u kakinaoriiz, kaimana'o wuru'u. Uruu ukaduz, atii ba'oran dono,”

kia'o wuru'u isaadanuz kaarita.

³⁰ Udauna'an Paulnao na'iki wuru'u dyuuda-kariwainauz ituma, makon naa atii ikaawan Antioch iti. Ikaawan dauna'an ibaokopatin-kidan naa ipai mishidainao na'iki itaan naa wuru'u saada-kariwaiz kaarita i'ati. ³¹ Na'ia'a naa mishidainao itaan wuru'u kaaritaz. Tuukii mishidainao konaukian, na'iki inyukunuu ma'ozakadinan powa'a zii paabatan idi wuru'u kaimana'oraz kakinaorii.

³² Aizii Judas na'iki Silas, prophetnaouz, ikakuwaapan naa i'ati na'ii. Tomunu'iki ikadakatotinan i'ati, ima'ozakadan inyukunuu, ma'ozaka kizi itaapan pamishidan Tominkaru. ³³ Ìna'ian zii ituma atii kotua'iki zaa, ba'oran dono zii ikiwan. Ikiwan dono'o naa konaukii mishidainao dyuudan idyaun powaa iti, wunao di'iti'i iiribannao, dyuudainauz idyaun. ³⁴ [Mazan Silas, una'ian zii pa'an.]^{§§} ³⁵ Aizii Paul na'iki Barnabas na'ii zii pa'an iwa'akinan. Uruu idi baokopa'a naa mishidainao kida tuma ikaudinan na'ii, ikakinaopan na'iki ikowaadapan naa Tominkaru paradan pidannao ati. Atii kotua'iki zaa ina'ian mishidainao tuma.

Paul na'iki Barnabas buutaakapan

³⁶ Uruu dauna'an, Paul kian Barnabas ati, “Wamako koshan ipai wiizai kida kawana'ati, wakowaadapa-kiziz Tominkaru paradan. Watukapa kizi na'apam naa mishidainao kida mashaapan.” ³⁷ Uruu idi Barnabas na'aka'azon John Mark. ³⁸ Mazan Paul aonaa unyukunuu na'apan, usha'apanum kau'an aonaa John Mark ipaian pakaudin-kizi utokon iti, ikakuwaatinan dono'oraz amazada kawana'ati kida.

§§15:34 Kiwiini'o saada-kariwai ida'a, aonaa di'oraz saadinpanu'u.

Pamphylia ii sha'atii uwa'akan idyaun, upadantanuz naa powaa iti Jerusalem iti. ³⁹Uruu dikin ii tuukii ikashadaakapan, atii ibuutaakapan. Upu'u mazan Barnabas na'akan John Mark na'iki imakon sariapa Cyprus iti. ⁴⁰Mazan Paul, uzaamata pa'an Silas pamin-makon nii. Uruu dono mishidainao, wuru'u Antioch iainouz toriinpan naa Tominkaru ati, marii kizi ukamunan-kidan Paul na'iki Silas. Uruu dauna'an imakon naa. ⁴¹Na'iki'i naa imorowautapan ipai mishidainao wiizi kida kawana'ati, wuru'u Syria Baara an kida'oraz atii Cilicia Baara ii aka. Ipai ima'ozakadan mishidainao.

Timothy makon Paul na'iki Silas tuma

16 Na'iki'i naa koshan Paulnao dobatan atii Derbe iti, udauna'an Lystra iti. Lystra ii kaina'a mishida'o daonaiora mashaapan, Timothy kia'o u'uu. Udaru Jewaba na'iki mishida'o kapam oroo. Udaru, Greek pa'an uruu. ²Ipai mishidainao Lystra iainao na'iki Iconium iainao kida, kaiman pa'idiwaru iparadan Timothy dau'an. ³Paul na'aka'azon Timothy kakuwaapatina'o nii patuma. Mazan ipai Jewnao mashaapainao na'ii aitapanii Timothy daru aonaa Jew mani. Uruu idi Paul choota-kidan* Timothy kakinaorii kawana'ati Moses taaniaz Jewnao ati. ⁴Uruu dauna'an imakon naa na'iki ikakuwaapatinan naa mishidainao ati donoi kida kawana'ati. Kaiman-daun ikowaadan kakinaorii kida dau'an, tawuru'u Jerusalem ia'oraz apostlenao, na'iki choochi zowaunaanao aipaniaz ipai mishidainao kida izo'atin. ⁵Uruu idi tuukii mishidainao ma'ozakadan pamishidan na'iki kadiman kam pam iiribainan.

Paul dapada-kaos Macedonia iti

⁶Uruu dauna'an imakon naa koshan. Mazan sariapa idobatan Phrygia na'iki Galatia Baara an. Usha'apanum kau'an aonaa Kaimana'o Doronaa kashaapan ikakuwaapan Asia Baara ii aka. ⁷Na'iki'o idobatan atii ikaawan Mysia Baara sakadin-kizi iti. Na'iki'o itimaan pamakon Bithynia Baara iti. Mazan Kaimana'o Doronaa, Jesus di'iki'o, mashaatan koshan idyaun, aonaa turuu ikakuwaapan na'ii'aka. ⁸Uruu idi idobatan naa sariapa Mysia Baara an, atii ikaawan wiizai Troas iti, paran danoma ia'oraz. ⁹Uruu marutan ida'a Paul tukapan pazanda'awun ii Macedonia san kadishitapan baza itinapu na'iki tuukii upishaan Paul marii kizi utaraukan pawiiizi ati. Kaikapa'a wuru'u pidan kianuz: "Puwa'ati da'ati'i Macedonia ati, tuukii waaipan pukaminka'utan waunao!" ¹⁰Paul kowaadan dauna'an pazanda'awun, uru'u naa waminziiwa'akan naa. Usha'apanum kau'an waaitapa Tominkaru aipan wana'akan Kaimana'o Kuwai Macedonia Baara sannao di'iti.†

Lydia, Philippi sanaaba zaamatan Jesus panaobanaa nii

¹¹Wazaamatan dauna'an kanawa Troas iki, wamakon naa. Uruu dono wasookadin-kida-kaos Samothrace ii. Ba'oran kamoo wadobatan naa koshan atii wakaawan Neapolis iti, Macedonia Baara sakadin-kizi ia'oraz. ¹²Udauna'an wado-

***16:3** choota-kidan: Putukapa 'chootin-karu' daua'o, kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii.

†**16:10** Troas iki Luke baokopatinan Paulnao tuma. Uruu Luke saadanii wuru'u di'oraz kaarita'a. Uruu idi masha'apakiaka watukapan verse 10 ida'a "wa" oo "waunao" kaiwaa-kaos.

batan Macedonia Baara an wakidiba ida'an, atii wakaawan umanawunu'o donoi, Philipi iti. Na'iki uruu wiizai di'ii, Rome ikiinao pidannao kazowautapa'o na'ii. Iriba kamoo wana'ipa'akan pidannao tuma.

¹³ Sookapa-karu Kamoon dono, wamakongan donoi dawun ii, wa'ozii danoma itinapu. Waaipan watukapan na'iam Jewnao toriinpaizon. Waikoda zunnao kasaba'ukinpan toriinpa'anainao Tominkaru ati. Uruu idi na'ia'a naa wasakanatan, na'iki wakakuwaapan naa i'ati. ¹⁴ Kaina'a zunaaba abatapainao bii'i, Lydia kia'o o'uu, Thyatira iki'o owa'atin. Oroo selliipauzo kawinipina'o kamicha mada kida. Na'iki oroo toriinpaizon Tominkaru ati. Uruu dono kaimanaiman Tominkaru da'atan onyukunuu, ozaamata kizi ipai wuru'u Paul kuwaa kidaz panyukunuu iti. ¹⁵ Na'iki uruu dono oroo, na'iki ipai pidannao mashaapainao otuma odapu ii chikaawun-uinan. Ochikaawunuinan dauna'an, ona'akan waunao padapu iti. Okian wa'ati, "Ōaipan usokadinankan ōdapu ii. Umishidan an wuru'u ōmishidanuz naa Naobanai Jesus, umakon nii ōdapu iti," okian. Atii mishi ona'apatan wanyukunuu. Uruu idi wamakon odapu iti.

Paulnao taraa-ka'o Philipi ii

¹⁶ Bauda'apa kamoo, wamakopan pu'u toriinapa-kizai iti, waikodapan poitoruiaba. Oroo oia'o doronai zaamatapanii. Uruu aipan ati oaitapa pakowaadapan kanoma'o nii sha'apan pidan ati diina'iti'i. Dobata puraata oikodan panaobanaanao ati pakowaadapan ida'an na'apa kida'o aimakaan. ¹⁷ Karikaonan oda'anapatinan waunao na'iki okadakoinpan kaikapa'a: "Di'oraz daonaioranaou'u, inao mishi'oraz na'iki umanawunu'o Tominkaru poitorunao, ikowaadapan unao ati na'apam nii kazannaatin-karu oia'o ai." ¹⁸ Iriba kamoo wuru'u ona'apainapanuz wadawu'ati atii Paul kashadinan. Sariapa utanawatinan o'idi'iti na'iki ukian oia'o doronai ati, "Jesus Christ ma'ozakan ida'an ōkian, pukodita o'idi'iki." Sariapa mishi oia'o doronai kodita'akan o'ai.

¹⁹ Aizii onaobanaanao wuru'u kaiwaapainauz oroo aitapa'akan naa wuru'u oia'o doronai so'ota'aka-kaoz naa o'ai na'iki iaitapa aona'o ni'i naa powa'a paikodan puraata o'ida'an. Uruu idi tuukii ito'oran, sariapa i'zaamatan Paul na'iki Silas, na'iki ikozootan naa idyaun kootowapa-kizai iti. ²⁰ Na'iki idyuudan naa ikadishitan Rome iki'o naobanainao kanaapu iti. Na'ia'a naa ikaakapaan idyaun kaikapa'a: "Di'oraz daonaioranaou'u Jewnao. Aonaa ikaimanan, itomapan dikauda kida'o aimakaan ipai pidannao ati da'ana'a wawiizi an kida. ²¹ Ikowaadapan pana'a kida'o kakinariii wakakinaorinaa ai. Waunao Rome di'iti'o wazaamatanpan na'iki waizo'ati ipai Rome iki kida'o kakinariii, uruu idi aonaa turuu wada'anan wuru'u inao kaduz kidaz," ikaiinan. ²² Udauna'an ipai baokopa pidannao to'ora'akan naa Paulnao ati na'iki izowiautapa'akan naa idyaun. Sariapa naobanainao dyuudan soldyaanao zaamatan Paulnao, na'iki idyuudan ikuzuuan ikamichan, na'iki marii kizi iba'izii-ka'o tuukii. ²³ Uruu idi soldyaanao ba'izian idyaun tuukii, tuukii. Uruu dauna'an ina'akan naa idyaun taraa-kizai iti, na'iki idyuudan naa taraa-kizai taapiki taratan idyaun na'iki udadarada kizi paniinom kaimanaiman. ²⁴ Padyuuda-ka'o kawana'ati, taraa-kizai taapiki kabootan naa idyaun taraa-kizai nazo iti, uzikonu'ia'o di'ii umuudan idyaun. Na'ia'a naa umuudan itaba'u kida udaru'o na'iki kimisha'o atamun kida sakoda iti.

²⁵ Tomun-zikon dono Paul na'iki Silas toriinpan na'iki ikunuitinan Tominkaru ati. Ipai ba'oran taratapa-kariwainao pidannao abatapan idyaun. ²⁶ Udauna'an masha'a-pakiaka imi'i baara nakaina'akan tuukii, ipai unakaa'akan taraa-kizai dapunaa. Uruu idi sariapa taraa-kizai paniinomizinaa kida da'atina'akan kaiman-daun. Na'iki ipai chain wuru'u taraa-kariwainao watudapa-kinoo kidaz buzuutina'akan. ²⁷ Sariapa taraa-kizai taapiki pokoda'akan naa. Utukapa ipai paniinom kida da'atinapa pa'idiwaru, tuukii utaria'akan na'iki u'itiiman ipai'i naa taraapa-kariwainao kida ki-doopa'akan. Uruu idi uzaamata'akan naa pamarian za'aba'i uzowiina'aka'azon naa. ²⁸ Mazan Paul kadako'okan u'ati diiwa'o ida'an. "Aonaa puzowiina'ana'a, kaina'a ipai daunuuda'u waunao!" ukian u'ati.

²⁹ Sariapa taraa-kizai taapiki dyuudan lamp na'aka-kaoo pa'ida'ati. Udauna'an uwa'atin Paulnao ida'ati panaka-nakaan bii'i, na'iki ukodoru'ukan Paulnao kanaapu iti. ³⁰ Udauna'an ukodita-kida'akan naa idyaun. Na'iki sariapa upishaan idyaun kaikapa'a. "Na'apa dii osha'apatinan okazannaatin-kinoo nii o'oiian ai?"

³¹ Idako'atin uparadan kaikapa'a: "Pumishida Naobanai Jesus dau'o kuwai, uruu ida'ana'o nii pugaru na'iki ipai pudapu iainoo pidannao kazannaatinan." ³² Udauna'an Paul na'iki Silas kakuwaapan naa ikowaadan Kaimana'o Kuwai Naobanai Jesus dau'u taraa-kizai taapiki ati, na'iki ipai pidannao mashaapainoo kida udapu ii, ipai iabatan wuru'u kaimana'oraz kuwai. ³³ Na'apain uruu wamarutan ida'a taraa-kizai taapiki chikaan naa ba'izi-daun kida Paulnao mada ida'a kida'oraz. Uruu marutan ida'a ipai daunuuda'u ichikaawunuinan. ³⁴ Udauna'an taraa-kizai taapiki na'akan naa Paulnao padapu nazo iti na'iki utaan naa iwanyukunuu nii. Uruu dono tuukii taraa-kizai taapiki na'iki wuru'u udapu iainoo pidannao konaukian pazaamatan idi Tominkaru panaobanaa nii.

³⁵ Chaapi'iki'i naa Rome iki'o naobanainoo dyuudan naa paminka'unoo na'akan paparadan taraa-kizai taapiki di'iti kaikapa'a: "Pubuzuuta'a naa na'iki pukodita-kida'a naa wuru'u daonaioranaouz na'iki marina'a naa imakon," kia'o wuru'u idyudanz paparadan. ³⁶ Parada-karu kowaada-kaoo dauna'an u'ati ukian naa Paulnao ati, "Rome iki'o naobanaano dyuudan paparadan o'ati di'oraz paminka'unoo ida'an. Iaipan naa okodita-kidan unoo taraa-kizai iki, aonaa kizi upataka'uta-kaoo powa'a. Ukau'an umako'o naa mashauda'u di'iki'i," ukian i'ati.

³⁷ Mazan Paul kian dyuuda-kariwainoo pidannoo ati, "Aonaa kanom iikodan dikauda'o nii aimaakan washapatan. Waunoo Rome di'iti'o kapam wazaamatipan, ukau'an na'apa'o kapam waunoo Rome sannaoo kawan. Mazan kandii nii mooko iba'izii-kidan waunoo madiwautapaka ipai pidannoo awun za'a? Na'iki kandii nii ikaboota-kidan waunoo taraa-kizai iti? Aizii kandii nii iaipan padyuudan waunoo mashauda'u? Aonaa turuu ikodita-kidan waunoo mashauda'u. Marii mishi'oraiman iwa'atin da'ati'i ikodita-kidanaka kizi waunoo."

³⁸ Udauna'an dyuuda-kariwainoo pidannoo kiwan naa Rome iki'o naobanainoo di'iti. Aizii ikaawan na'iti ikowaadan naa i'ati ipai Paulnao paradan. Aizii iabatan idi wuru'u Paulnao kianuz, Rome di'iti'o kapam izaamatinpan, tuukii itarian. ³⁹ Uruu idi sariapa iwa'atin Paulnao ida'ati na'iki ikian i'ati, "Tuukii wanyukunuu kasha'orran wa'antamikita-kidan idi unoo kaikapa'a," ikian. Udauna'an ikodita-kidan naa Paulnao taraa-kizai nazo iki. Na'iki ikian i'ati, "Aizii turua'a naa umakon di'oraz donoo di'iki'i." ⁴⁰ Mazan Paul na'iki Silas makon sariapa Lydia dapu iti. Na'ii zii

ikakuwaapatina'akan, ĩma'ozakadan mishidainao kida nyukunuu powa'a zii. Uruu dauna'an ĩmakon naa uruu dono'i iki.

Paul kakuwaapan Thessalonica ii

17 Paul na'iki Silas dobatapaanan wiizai Amphipolis na'iki Apollonia ii aka, udauna'an ĩkaawan naa Thessalonica ati. Na'ii kaina'a synagogue Jewnao idiwau. ²⁻³ Paul kaduz umorotauzon synagogue iti. Uruu idi idikinau'u naa umorotan synagogue iti, Sookapa-karu Kamoon dono kida. Uruu dono Paul da'atan na'iki uaitaan naa ipai wuru'u saadinpa'oraz Tominkaru paradan, Christ dau'oraz. Kaimanaiman ukowaadan ĩ'ati mishi'o wuru'u Christ pataka'uta-kaoz na'iki uzowii-kaoz, na'iki ukadishitanuzu pabaaranaa iki. "Ukau'an di'oraz Jesus ōkowaadapaniaz u'ati, uruu wuru'u Christ kii-kizaiz," ukian ĩ'ati. ⁴ Pabi'i kida Jewnao tuukii ĩmishidan na'iki ĩna'apata panyukunuu Paul kuwaa kida dau'ati. Na'iki iriba Greeknao toriinpauzionao Tominkaru ati, mishidan kuwai Jesus dau'u, na'iki iriba kapam umanawun-tinpainao Greek-abanao mishidan.

⁵ Aizii Jewnao wuru'u mamishida-kainaouz Jesus, tuukii pa'an ĩkishauzin Paulnao ati. Uruu idi ĩbaokopatan naa zonzionao pidannao, wuru'u chi'ikinanzonaouz dunapota karikaonan. Na'iki ĩto'oradan ĩdyaun tuukii Paulnao ati. Sariapa mishi ĩto'ora'akan mapidankiaka. Uruu idi ĩkadakoina'akan naa tuukii, aonaa masakau-da'u mani atii ĩto'oradan iriba pidannao. Udauna'an ĩna'aka'akan naa ĩdyaun sariapa Jason dapu iti. ĩkaawan na'iti baupapa ĩshaazoda'akan Jason paniinomizi. Uruu ĩaipan naa pakodita-kida'akan Paulnao ipai pidannao kanaapu iti. ⁶ Mazan aonaa ĩikodan ĩdyaun na'ii, uruu idi ĩzaamata'akan naa kowas Jason na'iki ba'oran mishidainao na'iainao utuma. Udauna'an ĩkozoota'akan naa ĩdyaun atii wiizai zowaunaanao kanaapu iti. ĩkaawan na'iti pakadakoinan tuma. ĩkian, "Di'oraz pidannaou'u dikaudaapauzonao wiizai ipai amazada kawana'ati. Aizii kaawa'a naa ĩdyaun wawiizi ati, ⁷ na'iki kaiman Jason taapan ĩdyaun padapu ii. Aizii ĩnao tuukii ĩdikintapan tuubaruo naobanai Caesar kakinaori. ĩkian kaina'a ba'oran king Jesus kia'o u'uu."⁸ Sariapa naobanai-tinpainao kida na'iki na'iainao pidannao to'ora'akan tuukii, paabatan idi wuru'u na'apa'oraz parada-karu. ⁹ Uruu idi naobanainao kian Jasonnao ati, "Wamuudan nii unao soo utaan an zii ipai puraata wadakotan kawana'ati." ĩtaan dauna'an puraata ĩdakotan kawana'ati, uruu zii ĩmuuda-ka.

Paul kakuwaapan Berea ii

¹⁰ Aizii wamaruta'akan, uru'u naa mishidainao dyuudan Paul na'iki Silas makon Berea iti. Uruu idi ĩmakon, atii ĩkaawan na'iti. Na'apa'a naa koshan ĩmorotan na'ii synagogue iti, Jewnao idiwauz, ¹¹ na'iki ikakuwaapan naa Jewnao ati. Mazan tuukii pa'an Jewnao wuru'u, Berea sannaouz aipan patominapa-kida-ka Thessalonica iainao ai. Uruu idi minziwiwa ĩwa'atin ĩabata'azon idi kaimanaiman Paul kuwaa. Na'iki ipai kamoo ĩawunuutan saada-kariwaiz kida Tominkaru paradan, ĩtukapa'azon Paul na'iki Silas kuwaa mishiin na'iki ĩtukapa'azon una'apan ukawana'ati. ¹² Uruu dono iriba Jewnao mishidan kuwai Jesus dau'u, na'iki iriba Greeknao daonaioranao mishidan, na'iki iriba kapam umanawun kida'o Greek-abanao mishidan ĩkuwaa. ¹³ Aizii Jewnao wuru'u Thessalonica sannaouz abatankan naa Paulnao kowaadapan koshan Tominkaru Paradan Berea ii, sariapa ĩmakon na'iti. Aizii ĩkaawan na'iti sariapa ĩto'oradan pabi'i kida na'iainao pidannao. Uruu idi baokopa

īto'oradinan Paulnao ati. ¹⁴ Sariapa mishidainao wuru'u Berea sannaouz dyuudan pidannao wa'anpa'anan Paul kadimana'o ida'an paran danoma itinapu. Mazan Silas na'iki Timothy aonaa pa'an īmakon. ¹⁵ Uruu idi Paul makon naa paminauda'unao tuma, atii ikaawan Athens iti. Na'iki'i naa uminauda'unao padantan powaa iti. Aizii ikaawan powaa iti ikowaadan naa Silas na'iki Timothy ati Paul aipan īmakon kadi-man pa'idi'iti.

Paul kakuwaapan Athens ii

¹⁶ Uruu idi Paul na'ian naa uzaudapan Silas na'iki Timothy kaawan Athens iti. Mazan aonaa Paul nyukunuu kaimanan patukapan idi iriba manawun na'ii toma-kariwainao pa'idiwaru tominkarunao nii. ¹⁷ Na'ia'a naa koshan Paul morotan syn-agogue iti. Uruu idi ukakuwaapan kaimanaiman Jewnao ati, na'iki Gentilenao ati wuru'u toriinpauzonaouz Tominkaru ati. Na'iki ipai kamoo umakon pidannao dobaapauzo-kizi an. Na'ii ukakuwaapan pidannao ati, dobatinao kida padazaba an. ¹⁸ Kaina'a pidannao di'itapauzonao pana'a kida'o kuwai. Epicurean kia'o īdakotakao, ba'orainao dakota-kao Stoic kii. Īnao kashadaakapan tuukii Paul tuma ukuwaa kida dau'an. Sariapa īkian kaikapa'a: "Na'apa'o dii kaiwuru'u pidan maaitapin-ka'o kuwaa kidaz kaikini'i?" Ba'orainao kian, "Utominapa-kidan pidannao ba'oran kaduz tominkarunao daua'o." Usha'apanum kau'an ĩna'apan, Paul kakuwaapatinan idi Jesus dau'u, na'iki ukadishitan dau'u pamawaka-kizi iki. ¹⁹ Sariapa ĩna'akan Paul pidannao di'iti, wuru'u tominpauzonao na'iki di'itapauzonaouz pana'a kida'o kuwai. Areopagus ia'o wuru'u ĩbaokopatinpauzonuz. Na'ia'a naa īkian Paul ati, "Waaitapa'azon kanom daua'o na'iki na'apa'oram manawun kuwai wuru'u pa'inaa kida'oraz, pukowaadapan. ²⁰ Pabi'i kida pukuwaa, aonaa waabatauzon zii. Uruu idi waabata'azon powa'a na'iki waaitapa'azon na'apa'oram manawun wuru'u pukuwaa kidaz." ²¹ (Ipai wuru'u Athens sannaouz na'iki ba'orainao mashaapainao kida na'ii, ĩmashaapan soo pakadakotin-kidan dau'u karikaonan pa'inaa kida'o parada-karu oo kuwai uruu zi'o uabata-kao.)

²² Uruu idi na'ia'a naa Paul kadishitan pidannao kasaba'ukinpainao kanaapu iti. Na'iki ukian i'ati, "Unao Athens sannaou, mishi unao karikaonan da'i utoriinpauzon utominkarunnao ati. ²³ Usha'apanum kau'an ipai ōchi'ikaadanaan na'iki ōawunuutan uwiizi. Kaina'a ōtukapan iriba utoman altar kida utominkarunnao ati. Mazan kaina'a kapam ōtukapan utomanii altar, kaikapa'a usaadinpan udaara'a: Tominkaru Ati'o Aona'oraz Uaitapauzo-kao. Mishi utoriinpauzonii Tominkaru ati wuru'u aona'oraz uaitapauzo-kao. Aizii uruu Tominkaru daua'o nii ōkakuwaapan unao ati! ²⁴ Uruu Tominkaru toma'o ipai amazada na'iki utomanii ipai aimakaan mashaapainao kida imi'i baara an. Uruu kazowautapanii ipai aimakaan aokazi ii na'iki imi'i baara an kida'o. Aonaa umashaapan wuru ida'a'a pidan tomaniaz toriinapa-kizai nii. ²⁵ Aonaa kanom uaipan pidannao ai, na'iki aonaa uaipan pakaminka'uta-kao. Usha'apanum kau'an uruu pa'an taa'o kakupa-karu ipai pidannao ati, na'iki utaa ipai aimakaan ĩaiapanii kida.

²⁶ "Kotua'a naa Tominkaru toman bauda'apa daonaiora. Bauda'apa'o pidan di'iki pabi'inaaka kida pidannao tominan ipai wuru'u mashaapainao kidaz naa imi'i baara an. Patoman ua'ii pidannao, ipai ubuutan amazada, uaitapanii na'apainim nii pataan na'iki uaitapa kanomanaou'o nii pamuuda uruu amazada kida ida'a. ²⁷ Tominkaru toman pidannao na'iki usha'apatan aimakaan i'ati kaikapa'a. Uaipan

idi tuukii ïdorotan paugaru, ïpishaadanaatan nii di'ii'aka'a atii panaadon na'apa'o ida'ana'o nii ïikodanuzu. Aonaa Tominkaru munapon pu'u mani ai. ²⁸ Pidan kiauon kawana'ati: 'Uruu aipan ati'o wakakupan, wazikadinan na'iki wanizoinpan.' Na'apa sha'atii unao iriban, aitaapauzo kiauonuz, 'Waunao na'apa udainao kapam.'

²⁹ "Mishi Tominkaru dainao waunao, ukau'an waaitapa, aonaa wuru kawanu'o mani uru'u, toma-kariwai kidaz gold idi, silver idi oo kuba kida idi. ³⁰ Kotu-a'a naa aonaa Tominkaru sha'apatan pidannao, ïsha'apaapan pu'u na'apa kida'o aimakaan. Usha'apanum kau'an aonaa ïaitapan uruu. Mazan aizii Tominkaru dyu-udan na'iki uaipan ipai, ipai pidannao tanawatinan wuru'u aia'a oii kida'oraz aimakaan pasha'apaapan. ³¹ Usha'apanum kau'an uaitapa na'ia'oram kamoo dono'o ni'i naa ukootowapa-kidan ipai, ipai pidannao, mashaapainao wuru amazada baara an kida'a. Kaina'a'a naa uzaamatanii pidan, kootowapa-kida'o nii ïdayun sakitapa, ïsha'apatan kawana'ati sha'apa'oram kida aimakaan. Umishiiian pazaamatan wuru'u pidanaz, ukadishita-kidan ida'an uruu pamawaka-kizi iki," ukian.

³² Aizii ïabatankan Paul paradan mawaka'o kadishita-kida-ka'o dau'an, pabi'i kida pidannao tuukii ïshaazootin-kidan Paul kuwaa. Mazan ba'orainao kian u'ati, "Waa-bata'azon powa'a zii kaiwuru'u pukuwaa kidaz." ³³ Uruu dauna'an, uipaian naa pakakuwaapan na'iki umakon naa wuru di'iki'i miitiniapa-kizaiz. ³⁴ Mazan kaina'a pabi'i kida pidannao da'anan Paul, tuukii ïmishidan pa'an.

Kaina'a pidan mishida'o Dionysius kia'o u'uu. Uruu zaamatinpauzo wunao di'i-ti'i, tominpauzonao na'iki di'itapauzonaouz pa'inaa kida'o kuwai. Na'iki kaina'a zu-naaba Damaris kia'o o'uu. Oroo omishidan kapam, na'iki kaina'a kapam ba'orainao kida mishidainao.

Paul kakuwaapan Corinth ii

18 Udauna'an Paul dobatan naa Athens iki, na'iki umakon atii Corinth iti. ² Aizii Corinth ii kaina'a pidan paudaiaro tuma, Aquila kia'o u'uu, Pontus ia'o ushakatauzon, udaiaro uu Priscilla. Diiki'i'o zii ïkaawa'akanu'u Italy iki. Usha'apanum kau'an tuubaruo' naobanai Claudius dyuudan idi ipai Jewnao koditan Rome iki, dono'i Italy ia'oraz. ³ Paul sookadinpan Aquilanao tuma. Usha'apanum kau'an ïkaudin-kizi soo ïtomapan na'iki ïkanoopan madai tent dapunaa kida nii, uruu kaduz dau'o kapam Paul kaudinauzon. Uruu idi na'ia'a naa ukauudin an ïtuma. ⁴ Aizii ipai Sookapa-karu Kamoon dono, Paul morotauzon na'iki ukakuwaapan i'ati synagogue ii. Tuukii uaipan pana'apatan ïnyukunuu pakuwaa dau'ati. Uruu idi ukakuwaapan kaimanaiman Jewnao ati na'iki Greeknao ati kapam.

⁵ Aizii Silas na'iki Timothy kaawan dauna'an Macedonia iki, Paul kaudinan soo pakakuwaapatinan dau'a'a naa karikaonan. Kaimanaiman ukakuwaapan Jewnao ati Jesus dau'an. Ukian, "Mishi'o uruu Christ, Tominkaru kowaadauzoniaz padyuudan nii kazannaata'o nii ipai pidannao." ⁶ Mazan aonaa ïmishida'azon, tuukii ïdakoopan Paul kuwaa dikauda kida'o ida'an. Uruu idi sariapa uso'otan pashooton, na'iki uzi-ianuzu ïkanaapu iti, na'iki ukian i'ati, "Tominkaru pataka'utan dono unao u'oi'an dikin ii, uaipan ati'o wuru'u. Aonaa õgaru aipan ati'o mani. Mazan aizii õmuudan nii unao, na'iki õmakon ni'i naa Gentilena'o di'iti, ïnao ati'o ni'i naa pa'an aizii õkakuwaapan."

⁷ Udauna'an umakon naa, usookadina'anan Gentile dapu iti, Titius Justus kia'o u'uu. Uruu toriinpauzo Tominkaru ati. Na'iki maonapa'o udapu synagogue daz-

aba'a. ⁸Mazan kaina'a Jew, Crispus kia'o u'uu. Uruu kazowautapa'o synagogue dapunaa. Uruu tuukii pa'an umishidan Paul kuwaa Jesus daua'o. Na'iki ipai pidannao, mashaapainao kida udapu ii, imishida kapam wuru'u kuwai kidaz. Na'iki iriba kapam Corinth sanna abatan Paul kuwaa na'iki tuukii imishidanuzu. Uruu idi ichikaawunuinan.

⁹Baukapaiman, aiwaka'an Tominkaru paradan Paul ati, uzanda'awun ii. Kaikapa'a wuru'u kii-karuz u'ati: "Mana'a putaria'ana'a, na'iki mana'a pusookada'ana'a wuru'u pukakuwaapatinanuz pidannao ati. ¹⁰Aona'o nii omuudapan pugaru, na'iki aona'o nii kanom sha'apatan pugaru. Usha'apanum kau'an di'oraz donoi ida'a kaina'a iriba opidanannao." ¹¹Uruu idi Paul na'ian Corinth ii utominapa-kidan pidannao Tominkaru Paradan dau'u, buda'apa wunu pazikon an powa'a.

¹²Na'apaini'i naa Gallio zaamata-ka'o tuubaruo' naobanai nii pidannao ati, wuru'u mashaapainao kidaz ipai Achaia ii aka. Uruu dono Jewnao baokopatinan na'iki izaamatan Paul. Udauna'an ina'akan naa uruu tuubaruo' naobanai kanaapu iti, marii kizi ukootowapa-kida-ka'o na'ii. ¹³Ikian Paul dau'an, "Di'oraz pidana'a, uaipan papana'adan pidannao nyukunuu, itoriinapa kizi Tominkaru ati, pana'a'o wakaki-naorinaa ai."

¹⁴Paul parada'aka'azon padamata, upu'a'a naa mazan naobanai Gallio parada'akan Jewnao ati. Ukian, "Di'oraz pidan sha'apatan an mani dikauda kida'o aimaakan, minziiwa mani oabatapan ukuwaa. ¹⁵Mazan oabatan kaiwuru'u, soo ukashadaakapan parada-karu dau'an, pidan uu dau'an, na'iki unao kakinaorinaa sodi kida dau'ana'o karikaonan. Marii unao sakitapadan uaipan ati wuru'u aimaakan kidaz. Ogaru aonaa turuu okootowapatin-kidan pidan kaikapa'o dikin ii karikaonanuu'u!" ¹⁶Uru'u naa mazan uwaata'akan naa pidannao kootowapa-kizai iki. ¹⁷Sariapa na'ia'inao Greeknao zaamata'akan naa Sosthenes, kazowautapauzo synagogue. Na'iki iba'iziautapa'akan naa kowas uruu na'ii, maonapa kootowapa-kizai paniinomizinaa ida'a. Mazan aonaa Gallio nyukunuupan wuru'u iba'izimikipanuzu.

Paul kiwapaanan naa koshan Antioch iti

¹⁸Mazan upu'u Paul na'ian zii kotua'iki zaa Corinth ii, mishidainao tuma. Uruu dauna'an umakon naa udaru'o kanawa ida'an, mako'o Syria iti, Aquila na'iki Priscilla mako'o kapam kanawa ida'an. Cenchreae iki'o wuru'u izaamatanuz kanawa. Mazan pamakon ua'ii Paul madii-kida'akan pazowaud, paipaian idi'i naa wuru'u pakowaadauzoniaz pasha'apata'azon Tominkaru ati.[‡] ¹⁹⁻²¹Ephesus ii kanawa sanna mashaadina'akan. Uruu idi na'ii Paul maaratina'akan zii kanawa di'iki. Aizii Priscilla na'iki Aquila na'ia'o ni'i naa pa'an imaaratinan. Uruu idi na'ii Paul miitiniipa'akan Jewnao tuma, synagogue ii. Tuukii padamata iaipan Paul na'ia'akan zii tomunu'iki zaa patuma, mazan aonaa Paul nyukunuu na'apan. Uruu idi ukian i'ati, "Tominkaru aipan an owa'atin da'ati'i, owa'atin nii koshan unao ida'ati," ukian i'ati. Na'ia'a naa pa'an Priscilla na'iki odaiaru wa'akinan. Aizii Paul udobatan naa koshan kanawa ida'an. ²²Na'iki'o umakon atii ukaawan Caesarea iti. Na'ia'a

[‡]18:18 Na'apa'o pa'an Jewnao kaduz imadii-kidan nii pazowaud iipaian an pasha'apatan wuru'u pakowaadauzoniaz pasha'apata'azon Tominkaru ati.

naa umaaratinan kanawa di'iki. Na'iki'i naa umakon pakidiba ida'an Jerusalem iti, utukapa'anan mishidainao.

Uruu dauna'an udobatan naa koshan atii ukaawan powaa iti Antioch iti. ²³Masakauda'u una'ia'akan, udauna'an umakon naa koshan. Umakon ipai pakakuwaapatin-kizi kida amazada kawana'ati, Galatia Baara ii aka na'iki Phrygia Baara ii aka. Uma'ozakadan ipai mishidainao nyukunuu na'ii'aka.

Apollos kakuwaapan Ephesus na'iki Corinth ii

²⁴Uruu dono Jew, Apollos kia'o u'uu, Alexandria ia'o ushakatan, kaawan Ephesus ati. Uruu paraaba'o manawun pidan. Na'iki kaiman-daunu'o uaitapan saadakariwaiz kida Tominkaru paradan. ²⁵Na'iki kaimanaiman kapam utominapa-kidaka-o Naobanai Jesus kaduz kida dau'u. Uruu idi ma'ozaka ukakuwaapan na'iki kaiman utominapa-kidan pidannao Jesus dau'u, na'iki usha'apaapanii kida dau'an. Mazan chikaawunuupa-karu dau'u, uaitapa soo bauda'apa John chikaawunuupan dau'u karikaonan. ²⁶Mazan ma'ozaka ukakuwaapan Jewnao ati synagogue ii. Priscilla na'iki Aquila abata wuru'u ukakuwaapanuz. Uipaian dauna'an pakakuwaapan, sariapa ina'akan uruu padapu iti. Na'ia'a naa ikakuwaapan u'ati kaimanaiman uaitapa-kinaa nii powa'a zii na'apam Tominkaru aipan pamishida-kao.

²⁷Uruu dauna'an Apollos di'itinpan, ukakuwaapatina'ana'azon Achaia iti. Uruu idi Ephesus ikiinao mishidainao kaminka'utan Apollos, pasaadan ida'an kaarita ba'oran mishidainao di'iti, Achaia iainaouz, marii kizi idapaapan uruu ukaawan an. Aizii ukaawan dauna'an na'iti, kaiman mishi ukaminka'utan mishidainao, wuru'u Tominkaru kamunanun ida'ana'oraz i'zaamatan Jesus panaobanaa nii. ²⁸Na'iki ma'ozaka Apollos kashadaakapan Jewnao tuma na'ii. Iriba'o pidannao abatapan pu'u, utukapa-kidan i'ati Tominkaru paradan di'iki, mishi'o wuru'u Jesus, uruu Christ.[¶]

Paul kakuwaapan Ephesus ii

19 Aizii Apollos kakuwaapatinan pu'u Corinth ii, Achaia Baara ia'oraz, Paul un-a'ian zii pa'an baza antanapu Asia Baara an. Uwa'atin atii ukaawan Ephesus ati. Na'ii ukodan mishidainao Jesus, ²na'iki upishaan idyaun kaikapa'a: "Kaimana'o Doronaa morotanii unyukunuu iti umishidan dono?"

"Aonaa na'apainim zii waabatauzon Kaimana'o Doronaa dau'an," ikian u'ati.

³"Na'apa'oram mooko uchikaawunuuka-oaz?" ukian i'ati.

"Na'apa John Chikaawunuupauzon kawan, utominapa-kidan kawana'ati pidannao," ikian.

⁴"Mazan John chikaawunuuan pidannao tanawatinainaou'u naa pa'oian ai, uduyudan idi imishidan wuru'u kaina'iki'oraz uwa'atin padawu'ati. Uruu Jesus, dau'ana'o wuru'u una'apanuz," ukian i'ati.

⁵Pidannao abatan idi uparadan na'apa, sariapa ichikaawunuukidinan Naobanai Jesus uu ida'an. ⁶Uruu dauna'an Paul muudan naa paka'u i'ida'a, sariapa Kaimana'o Doronaa morotan inyukunuu kida di'iti. [§]Na'iki iparadan naa ba'oran kaduz parada-

[¶]18:28 *Christ*: wuru'u Tominkaru dyuudaniaz papidanannao zannaa nii. Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinoo di'ii.

[§]19:6 *Kaimana'o Doronaa morotan inyukunuu kida di'iti* oo "Kaimana'o Doronaa kaawan i'ida'ati."

karu kida ida'an. Na'iki ikowaadan naa kuwai Tominkaru di'iki kida'o. ⁷ Uikoda mani 12 wuru'u pidannaouz.

⁸ Idikinauda'u kauzu Paul na'ian, ukakuwaapatinan pidannao ati synagogue** ii. Uaipan idi imishidan, ma'ozaka ukakuwaapan, na'iki kaimanaiman ukowaadan i'ati wuru'u Tominkaru naobanai-tinapanuz dau'u. ⁹ Mazan kaina'a pabi'i kida pidannao dikintapa, aonaa imishida'azon Paul kuwaa. Na'iki iriba'o pidannao abatapan pu'u dikauda sodi kida iparadan, wuru dau'ana'a da'anainaouz "Jesus Kaduz." Uruu idi Paul na'akan mishidainao pa'idiwaru patuma, tominpauzo-kizai dapunaa iti, Tyrannus idiwauz. ¹⁰ Na'ia'a naa utominapatin-kidan pidannao ipai kamoo, atii dya'utam wunu. Uruu idi ipai, ipai pidannao, Jewnao na'iki Gentilenao, wuru'u mashaapainao kidaz Asia Baara ii aka abatan wuru'u Paul kowaadaniid kidaz Tominkaru paradan, Naobanai Jesus dau'u kida'oraz.

Sceva dainao tiwaan paso'otan oia'o doronainao Jesus uu ida'an

¹¹ Tominkaru aipan ati Paul sha'apatan umanawun kida'o aimakaan aona'oraz pidan ka'iitan pasha'apatan. ¹² Atii Paul linson, na'iki kamicha pishatapa'o umada, na'aka-ka karinainao di'iti, na'iki ipishata-kaou u'idi sariapa ikakudan. Na'iki sariapa'o nii kapam oia'o doronainao koditan pidannao di'iki.

¹³ Kaina'a kapam pabi'i kida Jewnao, chi'ikapan na'iki iso'oopan oia'o doronai kida pidannao ai. Sariapa itamakapan itimaan kapam paso'otan oia'o doronai Naobanai Jesus uu ida'an. I'kian oia'o doronai ati, "Wakian pukodita Jesus tawuru'u Paul kowaadapaniaz uu ida'an," i'kian. ¹⁴ Sceva dainao wuru'u na'apainpainaouz. Aizii wuru'u idaru Jewnao faadaan zowaunaa uruu, 7 wuru'u udainaouz.

¹⁵ Mazan oia'o doronai kian i'ati, "Oaitapanii Jesus na'iki Paul. Mazan unao, aonaa oaitapan," ukian. ¹⁶ Upu'a'a naa mazan pidan, wuru'u oia'o doronai zaamatapaniaz, zaka'utina'akan naa idyaun na'iki uzo'ii bi'ia'akan naa ipai idyaun tuukia'o ida'an, ipai imada izain, na'iki ipai kapam ukuzuua'akan ikamichan kida imada iki. Uruu idi ikidooapan naa udapu iki, na'iki pamada kaziwan bii'i, idima'akan naa u'ai kadimana'o ida'an. ¹⁷ Ipai Jewnao na'iki ipai Gentilenao, mashaapainao kidaz Ephesus ii abatan ipai wuru'u aimakaan sha'apanuz kaikapa'a. Uruu idi tuukii pidannao tarian, na'iki tuukii idi'itinpan. Na'iki kaiman pa'idiwaru pidannao paradan Naobanai Jesus dau'an. "Ei, ma'ozaka'o mishi manawun uruu," i'kian. ¹⁸ Uruu dono iriba mishidainao kowaadan ipai oii kida'o pasha'apaapauzonii iriba'o pidannao abatapan pu'u. ¹⁹ Ba'orainao kida kowaadan na'apam pamarunao-tinpauzon. Mazan uruu dono ipai ina'akan naa pamarunao-tinpan kaaritannaa kida. Uruu idi pidannao kanaapu'u ipai ikawaodan wuru'u pakaaritan kidaz. Aizii iaitaan ipai wuru'u kaarita kida winipinaaz, dobata, dobata, ubaokopatinan uikoda fifty thousand wizi'i kida'o puraata.^{††} ²⁰ Aizii mishidainao tukapan idi ma'ozaka kuwai pishatan pidannao nyukunuu, powa'a zii ima'ozakadinan pakakuwaatinan dau'ati. Uruu idi powa'a zii mishidainao iribainan.

**19:8 *synagogue*: kabaun Jewnao baokopainapa-kizi. Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii.

††19:19 *wizi'i kida'o puraata*: Greek paradan ida'an drachmas. Bauda'apa drachma, bauda'apa'o kamoo kaudin-karu winipinaa.

Pidannao to'oradinan Ephesus ii

²¹ Aizii ipai wuru'u aimakaan kida sha'apan dauna'an kaikapa'a, Paul di'itinpan, na'iki uaipan pamorowautapan wiizai kawana'ati kida wuru'u Macedonia na'iki Achaia Baara ii aka kida'oraz. Na'iki'o ni'i naa uaitan padobatan atii Jerusalem iti. Paul kian, “Ökaawan dauna'an Jerusalem iti, ömakon nii na'iki ömorowautapa'an nii kapam Rome iti.” ²² Uruu idi udyuudan pamin-kaudinannao, Timothy na'iki Erastus kiwiitan Macedonia iti. Aizii Paul una'ia'akan zii pa'an Ephesus ii, Asia ia'oraz.

²³ Mazan uruu dono'o naa pidannao to'oradinan Ephesus ii tuukii manawun, usha'apanum kau'an iriba'a naa itukapan pidannao da'anana “Jesus Kaduz.” ²⁴ Kaina'a pidan Ephesus ii, Demetrius kia'o u'uu. Uruu tomapauzo iriba, iriba, tominkaruaba Artemis dapunaa dikin kida silver idi. Utomanuzu duusodi kida'a. Na'apa'o ida'an dobata, dobata uikodan puraata pa'ati, na'iki pidannao ati, wuru'u kaudinainao kidaz utuma. ²⁵ Uruu idi udapadan na'iki ubaokopatan ipai pidannao kaudinainao patuma na'iki ba'orainao kida na'apa'o kapam ikaudinana ina kawan. Na'ia'a naa ukian ipai ina ati, “Öpaonarunao, aizii öparada'azon u'ati. Ipai unao uaitapa kanom kaduz wakaudin-kizi nii. Na'iki uaitapa dobata, dobata waikodan puraata watomanii kida ida'an. ²⁶ Aizii utukapa, na'iki uabata ukinao idi na'apam Paul dikauda kian wuru dau'ana'a watomanii kidaz aimakaan. Ukian, ‘Wuru'u toma-kariwai kidaz tominkaru nii ka'ui idi'oraz, mazanu'o karikaonan, aonaa mishi'o mani.’ Uruu idi ipai'i naa una'apatan da'ainao pidannao nyukunuu, paparadan kawana'ati, atii ipai di'ii'aka'a Asia Baara kawana'ati kida, iriba'a naa imishidan uparadan. ²⁷ Aizii pidannao dakoopan ni'i naa watomapanii kidaz. Na'iki umanawunu'oraz watominkaruaba Artemis, odapu tukapa-ka'o ni'i naa madiwautapa-ka'o nii karikaonan. Na'iki aona'o ni'i naa powa'a pidannao dyautan oroo, atii na'apa'o ni'i naa karikaonan omanyukunuuta-ka'o. Ipai unao, uaitapa ipai pidannao toriinpauzion o'ati, da'a'a Ephesus an, na'iki ipai Asia Baara ii aka, na'iki ipai ba'oran amazada kawana'ati kida.”

²⁸ Aizii pidannao abatankan idi una'apan, sariapa mishi ito'ora'akan, na'iki ikadakoina'akan naa diiwa, diiwa. “Ma'ozaka'o, na'iki umanawunu'o watominkaruaban Artemis, da'a'a Ephesus ida'a,” kia'o wuru'u ikadakoinanuz. ²⁹ Uruu idi iriba, iriba pidannao kadakoinan diiwa'o ida'an, ito'oradinan naa mapidankiaka uruu wiizai di'ii'aka. Upu'a'a naa iikoda'akan Gaius na'iki Aristarchus. Sariapa i'zaamatan idyaun. Inao Paul minauda'unao Macedonia iki'o i'wa'atin. Ina'aka'akan naa kowas ina pidannao baokopainpauzo-kizi iti. ³⁰ Tuukii padamata Paul mako'ozon na'iti, pidannao kanaapu iti. Mazan aonaa mishidainao kashaapan umakon na'iti. ³¹ Kaina'ia'o kapam Paul paonarunao na'ii, tuubaruu kidainao pidannao. Inao dyuudan paparadan u'idi'iti, aonaa kizi umakon pidannao baokopainapa-kizi iti. ³² Aizii na'ia'a naa pidannao to'oradinan tuukii, ba'orainao kadakoinan pana'iti sodi kida'a naa karikaonan, usha'apanum kau'an, kaina'a pabi'i kida pidannao aonaa itaitapan kanom dau'ati'o manawun wuru'u pawa'atinuz. ³³ Aizii Jewnao aipan idi pakazanaatinan, sariapa i'zaamatan pabii iki Alexander parada'o nii pidannao kanaapu iti, marii kizi ukowaadan i'ati aonaa ipai'o mani wuru'u Jewnao sha'apaapanuz aimakaan kaikapa'a. Soo Paul pa'an wuru'u na'apainpa'oraz. Sariapa Alexander sawadan paka'u, uaipan pidannao mashaadinan na'iki i'abata kizi uparadan. ³⁴ Aizii

pidannao tukapankan naa uruu Jew, ipai baokopa ikadako'okan patumaaka kaikapa'a: "Ma'ozaka'o, na'iki umanawunu'o watominkaruaban Artemis da'a'a Ephesus ida'a," kia'o wuru'u ikadakoinanuz atii tomunu'iki.

³⁵ Upu'u mazan donoi zowaunaa kaawan i'ida'ati, sariapa umashaatan wuru'u ikadakinapanuz. Ukian i'ati kaikapa'a: "Uabata o'paradan Ephesus sannao. Ipai pidannao aitapan soo wawiizi Ephesus taapa'o wuru'u umanawunu'oraz tominkaruaba Artemis dapunaa. Na'iki ipai pidannao aitapan kaina'a kapam wataapan umanawunu'o kuba, oroo kawanu'oraz utoma-kao, tawuru'u waotauzoz aokazi iki. ³⁶ Aonaa turuu pidan kashadan na'iki udakooan watominkaruaban Artemis. Ukau'an usookada'a naa wuru'u ukaikapainpanuzu'u. Mana'a usha'apaapa'ana'a aimakaan madoronaa-daun. ³⁷ Unao kaawa-kidani'i wuru'u pidannaouz da'ati'i, imasha'apatakan pu'u dikauda'o aimakaan, aonaa kanom ikoidapan watominkaruaban dapu iki, na'iki aonaa idakooan watominkaruaban dikauda'o ida'an. ³⁸ Aizii Demetrius na'iki ipai umin-kaudinannao, ikaakapaa'azon an pidannao, marii pa'an ikaakapaan, na'iki ina'akan idyaun Rome iki'o naobanai di'iti, na'ii kizi ikootowapakida-kao, kootowapa-karu kamoon dono. ³⁹ Aizii unao mani, kaina'a zii uparada'azon aimakaan dau'an? Uparada'azon an, marii uabata-kidan wuru'u uparadan kidaz, wuru di'ia'a kabaun toma-kariwaiz kawiiiziinao miitiniapa-kizi nii. ⁴⁰ Aizii di'i wuru'u washa'apatanuz aimakaan kaikapa'a, kichana'iki-kia'o wuru'u, wato'oradinan mapidankiaka manawun. Aizii Rome iki'o naobanai abatan ana'a naa pa'i wuru'u wadikaudainapanuz, sariaapa'o nii upishaa-kidan waunao kanom dikin ia'o wuru'u wato'oradinanuz kaikapa'a. Aona'o nii waaitapan na'apam wakazannaatinan." ⁴¹ Donoi zowaunaa ipaian dauna'an paparadan kaikapa'a, usookada'akan naa miitiniapa-karu.

Paul morowautapankan dono'o Macedonia na'iki Achaia Baara ii

20 Pidannao sookadan dauna'an pato'orainpan, Paul dapada-kidan na'iki ubaokopatan naa ipai mishidainao. Uruu ukowaadina'azon naa i'ati, na'iki uma'ozakadan inyukunuu, ma'ozaka kizi kapam itaapan pamishidan. Pazaamaaka'uan dauna'an mishidainao, umakon naa Macedonia iti. ² Aizii pamakopakizi donoi kawana'ati kida, Paul ma'ozakadan pidannao nyukunuu pakowaadapan ida'an kaiman kida'o kuwai i'ati. Atii ukaawan Achaia Baara iti. ³ Idikinauda'u kauzu una'ia'akan. Udauna'an uminziwan naa koshan uruu umako'ozon naa atii Syria iti. Upu'u mazan pidannao kowaadan Paul ati, kaina'a Jewnao zaudapan uruu iaipan pazowianuzu. Uruu idi ukiwan powa'a an koshan Macedonia an. ⁴ Na'iki kaikapauda'u pidannao makon utuma. Berea iki Sopater, Pyrrhus daniz; Thessalonica iki Aristarchus na'iki Secundus; Derbe iki Gaius; Asia Baara iki Tychicus na'iki Trophimus; na'iki Timothy mako kapam. ⁵ Inaou'u naa kiwiita Troas iti, na'ia'o ni'i naa izaudapan waunao. ⁶ Mawiki'ina'o Bread Nikauzo-kao Kamoon dauna'an, wa-makon naa kapam kanawa ida'an Philippi iki. Atii baka'iauda'u kamoo dauna'an waikodan zii wairibannao Troas ia'a naa. Bauda'apa sondii wana'ia'akan Troas ii.

‡‡20:5 Verse 5 ida'a watukapan Luke saada'oraz di'oraz kaarita'a baokopatinan koshan Paulnao tuma.

Ubaukapan naa Paul morowautapan Troas ati

⁷ Saturday dono, kamoo tipitan dauna'an, ipai wabaokopatinan, waaroopa'azon idi baokopa, na'iki wanika'azon idi bread wanyukunuitapa-kinaa nii Jesus mawakan wa'ati. Paul aitapan idi uwa'aka'azon mishidainao ba'oran kamoo, ukakuwaapatinan i'ati atii tomun-zikon di'iti. ⁸ Kabaun nazoo dokoa'o di'ia'o wuru'u wabaokopatinanuz, na'iki na'ii iriba'o lamp kida maodapan. ⁹ Kaina'a pa'ina'o zii daonaiora Eutyclus kia'o u'uu, usakanatapan windoo paawa'a. Aizii Paul kakuwaapatinan atii Eutyclus da'awununun. Udauna'an uda'awu'ukan naa, atii masha'apakiaka uwaota'akan naa imi'i baara iti. Idikinauda'u'o utara'apaawatinpan paawa iki'o wuru'u uwaota'akanuz. Pidannao dokobatanuzu, mazan mawaka'aka'a naa uruu. ¹⁰ Mazan upu'u Paul kaawa'akan u'ida'ati, na'iki udokobata'akan naazu. "Mana'a ukasha'ora'ana'a, kakuda'aka'a naa uruu powaa iti," ukian i'ati. ¹¹ Uruu dauna'an izaidan naa powaa iti kabaun nazo iti, uru'u naa i'aroopan naa na'iki inikan naa bread baokopa. Uruu dauna'an powa'a zii Paul kakuwaapatinan pidannao ati, atii wakankanaanin. Uruu kii uwa'akauzon idyaun. ¹² Aizii wuru'u waota'oraz daonaiora, ukiwan naa padapu iti pairibannao tuma, aonaa usha'apan. Aizii uiribannao kaiman inyukunuu ikiwan.

Paul kowaadinan mishidainao ati Ephesus iainaouz

¹³ Troas iki pakidiba ida'an Paul makon Assos iti. Mazan waunao, kanawa ida'an pa'an wamakon na'iti. Na'ia'o ni'i naa Paul aitan paikodan waunao. ¹⁴ Atii na'apa'a naa mishi. Ukaawan dauna'an na'iti, upaidinan naa watuma kanawa zo'iti, na'iki i'i naa wamakon atii wakaawan Mitylene iti. ¹⁵ Ba'oran kamoo wadobatapa'akan wiizai dazaba an, Chios kia'o u'uu. Ba'oran kamoo ida'a wakaawan Samos iti. Ba'oran kamoo wadobatan koshan atii wakaawan Miletus iti. ¹⁶ Aona'a naa Paul aipan patomunu'ikinpan Asia Baara an. Mazan kadimana'a naa pa'an uaipan pakaawan Jerusalem iti, Pentecost ua'ii. Uruu idi aonaa umakon Ephesus iti. ¹⁷ Soo udyuudakidan pa'an paparadan na'iti, marii kizi choochi zowaunaanao wa'atin u'ida'ati Miletus ati.

¹⁸ Aizii ikaawan dauna'an u'ida'ati, ukian naa i'ati, "Ipai unao utukapauzonii na'apam okaudinan, na'iki utukapa na'apam omashaapauzon kiwiin da'ana'a Asia Baara an kida. O'sakadan di'iki'o okaudinan da'ana'a, atii di'i, uaitapa na'iki utukapa ipai okaduz. ¹⁹ Obaiatan bii'i tuukii kasha'ora'o, Jewnao dakotautan pu'u pasha'apatan ogaru, mazan upu'u mashaa, na'iki minziiwa osha'apatan okaudin-kizi, onyukunuu kasha'oran bii'i. Usha'apanum kau'an Tominkaru poitorun idi ogaru. ²⁰ Na'iki aonaa kanom odizapan na'iki o'taapa-kidan unao ai, ipai okowaadan u'ati kaiman kida'o kakinaorii tawuru dono'o okakuwaapatinan dono'oraz u'ati, udapu ii kida, na'iki iriba'o pidan bii ii. ²¹ Aizii Jewnao ati na'iki Gentilena'o ati na'apa pa'idiwaru o'paradan, okakinaowan idyaun tuukii, itanawatin kizi'i naa pa'oi'an ai Tominkaru ida'ati, na'iki izaa mata kizi'i naa wanaobanaa Jesus Christ panyukunuu naobanaa nii.

²² "Mazan aizii omakon ni'i naa Jerusalem iti, oizo'atin nii Kaimana'o Doronaa paradan. Aonaa o'aitapan na'apam nii osha'apata-ka'o na'ii. ²³ Usha'apanum kau'an ipai dono'i, okakuwaatin-kizi kawana'ati, Kaimana'o Doronaa kowaadan o'ati, kaina'a'o nii dikauda'o aimakaan sha'apan o'ati, na'iki otaraa-kida-ka'o nii na'ii.

²⁴ Mazan aonaa usha'apan ōzowii-kaō. Kanom tuukia'o ōsha'apata'azon, ōaipan pa'an ōipaiān ōkaudin-kizi wuru'u Naobanai Jesus dyuudaniaz ōsha'apatan. Uduyudan ōkōwaadan Kaimana'o Kuwai ipai pidannao ati, Tominkaru kaimanan na'iki ukamunanun dau'u.

²⁵ “Aizii ipai'i naa ōkōwaadan u'ati Tominkaru naobanai-tinan dau'u. Aizii wuru dauna'ana'a, aona'o ni'i naa powa'a utukapan ōgaru. ²⁶⁻²⁷ Mazan aizii ōkia'azon unao ati, na'apainim unao oo ba'orainao mawakan, pakawan pa'oiān bii'i zii, aonaa ōgaru aipan ati'o mani wuru'u. Usha'apanum kau'an aonaa kanom ōdizapan unao ai. ²⁸ Ukau'an uzauḍinpa'a naa pa'i kaiman kizi'i naa utaapan udoronaa, na'iki kaiman pa'i kapam ukazannaatapa mishidainao wuru'u Kaimana'o Doronaa taaniaz uawunuutapan nii. Usha'apanum kau'an Tominkaru zaamatanii wuru'u inaouz pa'idiwau nii pauDani izain ida'an na'iki umawakan ida'an. ²⁹ Ōaitapa di'i ōwa'akan dauna'an unao, kaini'iki'o nii pidannao kaawan ubii ati, imariidan nii na'iki ipozawaabi'ii-kidan nii unao atii itanawatin-kidan nii unao umishidan ai Jesus. Ikaawan nii ma'ozaka, na'apa'o nii to'oraba'o baudokoru pozawaabi'ii-kidan kawan kaznizonao atii uzowian idyaun. ³⁰ Na'iki kaina'a'o nii kapam pidannao unao bii iki'o, imariidan nii na'iki iḅuutan nii pabi'i kida mishidainao pa'ida'ati. ³¹ Ukau'an uzauḍinpa'a naa pa'i, unyukunuitapa na'apam ōtominapa-kidan unao, ōbaiatan bii'i kasha'ora'o na'iki to'ora-karu bii'i. Mazan upu'u ōkakinaotan ipai unao, wakanadan pu'u na'iki aiwaka'an kida atii idikinauda'u wunu.

³² “Aizii ōwa'akan ni'i naa unao Tominkaru ka'u ida'a. Uru'o nii kazannaatapa unao. Na'iki ōwa'akan Kaimana'o Kuwai utuma, Tominkaru kamunanun dau'a'o, uruu kida'o nii ma'ozakadapa unyukunuu. Na'iki uruu kida kuwai ida'ana'o nii uikodan kaimana'o manawun aimaakan, wuru'u Tominkaru aipaniaz pataan diina'iti'i ipai pidannao ati, ubuutaniinaouz pa'ati.

³³ “Ipa'i unao, utukapa na'iki uaitapa ōkaduz, aonaa na'apainim ōna'azootapan wuru'u konaunam kida'oraz pidannao kamichan, oo wuru'u itaapanii kidaz gold oo silver. ³⁴ Aonaa ōna'azootapan usha'apauz, mazan utukapa na'apam ōkaudinān dadara ōka'u ida'an, ōikoda-kināa nii aimaakan ōmashaapa-kināa nii, na'iki ōminkaudinannao ati'o nii kapam. ³⁵ Ōmashaapan ida'an kaikapa'a, na'iki ōkaudinān ida'an dadara, ōtominapa-kidan unao. Na'apa kizi ukaudinān, na'iki ukaminka'uta kizi kapam pidannao, wuru'u aona'oraz manawun ika'iitan pakaudinān. Karikaonan kizi kapam unyukunuitapan tawuru'u Naobanai Jesus kiauzonuz: ‘konaukia'o nii pidan minziwi'oraz utaan aimaakan ba'oran pidan ati, aimaakan taa-kaō ai pa'ati.’”

³⁶ Paipaiān dauna'an pakadakinpan, Paul kodoru'ukan naa pakakinaotaniinao tuma. Na'iki itoriinpan naa Tominkaru ati. ³⁷ Uruu dauna'an Paul kowaadinān naa, ipai idokobatan uruu, iḅaadan naa mazan u'ati. ³⁸ Inyukunuu kasha'oran tuukii usha'apanum kau'an “Aona'o ni'i naa powa'a utukapan ōgaru,” ukian idi i'ati. Udauna'an iḅwa'anpankan naa uruu, atii kanawa di'ii.

Paul makon naa Jerusalem iti

21 Wazaamaaka'uan dauna'an mishidainao zowaunaanao, wamako'okan naa udaru'o kanawa ida'an. Na'iki'o wamakōn sariapa Cos iti. Ba'oran kamoo wadobatan naa koshan, Rhodes ii wakaawa'akan, na'iki'i naa wamakōn atii wakaawan Patara iti. ² Na'ia'a naa wazaamatan ba'oran kanawa tu'uz mako'o Phoenicia iti, Syria ia'oraz. Wapaidinān dauna'an, wamakōn naa koshan. ³ Maon-

apa wadobatan paran baoko a'o katonaru Cyprus danoma an, wa'ashabaron antanapu wataapanuzu. Wamakon atii wakaawan Tyre iti, Syria ia'oraz. Na'ii wamaaratina'akan zii kanawa di'iki. Usha'apanum kau'an na'ia'o nii zii kanawa wazoo kida maaraa-ka. ⁴ Uruu wiizai di'ii, waikoda mishidainao Jesus. Uruu idi bauta'apa sondii wana'ia'akan ituma, kanawa sannao tomunu'ikinpan kawana'ati. Uruu dono Kaimana'o Doronaa kowaada-kidan mishidainao ati, na'apam nii Paul sha'apata-ka Jerusalem ii. Uruu idi tuukii imashaatanuzu, aonaa kizi umakon na'iti. ⁵ Mazan na'apaini'o ni'i naa wadobatan kamoon aita-ka. Uruu idi wamakon naa koshan kanawa di'iti. Ipai mishidainao, paudaiaro na'iki paudainao tuma kida ida'an an waunao atii paran danoma iti. Na'ia'a naa paran danoma ii wakodoru'ukan baokopa na'iki watorinpan naa Tominkaru ati. ⁶ Izaamaaka'uan dauna'an waunao, wapaidinan naa kanawa zo'iti. Aizii mishidainao, ikiwan naa kapam padapu iti kida.

⁷ Na'iki'i naa koshan wadobatan, atii Ptolemais ii kanawa mashaadinan. Uruu idi na'ii wamorowautapa'akan mishidainao kida di'ii. ⁸ Ba'oran kamoo wadobatan, atii wakaawan Caesarea iti, wasookadinan Philip dapu ii. Uruu Philip kowaadapauzoz Kaimana'o Kuwai Jesus dau'u pidannao ati. Na'iki uruu tawuru'u zaamata-kariwaiz Jerusalem ii, 7 sha'atii izaamata-ka buuta'o nii wanyukunui patumaaka kida. ⁹ Kaina'a 4 Philip dainao zunnao, aona'o zii ikaudaiarun kida. Inao prophetiabanao. ¹⁰ Aizii dobata zaa kamoo wana'a'akan dauna'an, uru'u naa prophet, Agabus kia'o u'uu, kaawan Judea Baara iki. ¹¹ Ukaawan wa'ida'ati, sariapa uso'otan Paul zadawu ukonon iki, na'iki uwatudan pataba'u, na'iki paanoba uzadawu idi. Ukian, "Kaimana'o Doronaa kian, kaikapa'o nii Jewnao watudan wuru'u kazadawu'oraz Jerusalem ii, na'iki itaan niizu Gentilenao ati."

¹² Aizii waabatan idi kaikapa'a parada-karu'u, tuukii waunao na'iki ba'orainao kida tiwaan pamashaatan Paul, aonaa padamata wataapadan umakon Jerusalem iti. ¹³ Mazan ukian, "Kandii nii uzaadan odau'ati kaikapa'a, ukasha'orada'azon onyukunuu? Owatuda-ka an oo ozowii-ka an na'ii, Naobanai Jesus dikiin ii, aonaa usha'apan, mazan upu'a'o nii omakon," ukian. ¹⁴ Atii aonaa waka'iitan wamashaatanuz. Uruu idi wakian u'ati, "Marii mooko pusha'apata-ka Tominkaru aipan kawana'ati."

¹⁵ Uruu dauna'an waminziwan naa, na'iki wamakon naa Jerusalem iti wakidiba ida'an. ¹⁶ Pabi'i kida mishidainao Caesarea iki mako kapam watuma. Uruu idi baokopa'a naa wamakon, atii wakaawan Jerusalem iti. Inaou'u naa na'aka wau-nao Mnason dapu iti, wasookapa'azoo-kizi iti. Uruu kotua'o uwa'atin Cyprus iki, na'iki kotua'ora'a naa pa'an uzaamatan Jesus panaobanaa nii. ¹⁷ Wakaawan dono Jerusalem iti tuukii mishidainao konaukii-kidan waunao.

Paul morowautapan James di'iti

¹⁸ Ba'oran kamoo Paul makon baokopa watuma, utukapa'anan James. Wakaawan na'iti, waikoda ipai choochi zowaunaanao na'ii. ¹⁹ Uruu idi tuukii Paul konaukii-kidan idyaun. Udauna'an ukowaadan naa i'ati ipai aimaakan Tominkaru sha'apatanii kida Gentilenao ati, pakaudinanan dono ibii ii aka.

[¶]21:8 Acts 6:1-6

^{§§}21:9 *prophetiabanao*: kowaadapa'o Tominkaru paradan.

²⁰ Ipai wuru'u abatainaouz Paul kuwaa, tuukii ikonaukian. “Kaimana'o manawun mishi pugaru,” ikian Tominkaru ati. Udauna'an ikian Paul ati. “Wa'inawuzu Paul, mishi putukapa na'apam iriba, iriba Jewnao ipai amazada kawana'ati mishidan naa naobanai Jesus. Mazan inao, tuukii imarainpan na'iki iizo'atin tawuru'u Moses kakinaori kidaz. ²¹ Aizii kaina'a iabatan dikauda kida'o parada-karu pudau'u. Iabatan putominapa-kidan na'iki pukakinaotan Jewnao wuru'u mashaapainauz Gentilenao wiizi ii aka kida, aona'a naa kaikin puaipan isha'apatinan Moses kakinaori kida kawana'ati. Na'iki aona'a naa kaikin puaipan ichoota-kidan* paudani daonaioranao, Moses kakinaori kawana'ati, na'iki aona'a naa kaikin puaipan wuru sha'apata-kaoa'a waunao Jewnao kaduz kidaz. ²² Masakauda'u dauna'an, iabatan ni'i naa wuru'u pukaawanuz. Aizii mani, na'apam nii washa'apatinan? ²³ Wadi'itinnan kaikapa'a, waaipan pusha'apatinan waparadan kawana'ati. Kaina'a 4 daonaioranao kowaadauz pamishia'azon paparadan Tominkaru ati.† Kaina'a'a naa idyaun kaida'a'a, iipaia'a naa pasha'apatan wuru'u ikowaadauzoniaz pasha'apata'azon. ²⁴ Ukau'an turuu pumakon baokopa ituma, puchikaina'an kizi ituma Tominkaru ati, Jewnao kakinaori kawana'ati. Na'iki pukowaada kizi'i naa pugaru'o nii kawinipinaata uzainao itaan nii faadaanao ati. Iipaian dauna'an pachikainan, isokozookao ni'i naa itukapa-kida-kinaa ni'i naa pamishian paparadan Tominkaru ati. Uruu ida'ana'o nii Jewnao tukapan aonaa mishi'o mani wuru'u pumashaatanuz pidanao sha'apatan aimakaan wakakinaorinaa ai. Usha'apanum kau'an, pugaru na'apa kapam pusha'apatan wuru'u wakakinaorinaa aiapanii kidaz usha'apata-ka.

²⁵ “Mazan Gentilenao ati, wuru'u mishidainauz naa, waunao choochi zowau naanao saadani'i naa pa'an wakaaritan i'ati, na'iki wataa i'ati idikinauda'u karikaoan kakinaorii waipaniaz iizo'atin. Kaikapa'a wuru'u wakianuz wakaaritan ida'a: ‘Aonaa unika'ana'a wanyukunui taa-kariwaiz ba'oran kaduz tominkarunao ati. Na'iki aonaa unika'ana'a izai, na'iki aimakaan dunaa wuru'u dyukuruuta-kariwaiz uzowii-ka. Na'iki aonaa ukashaapa'ana'a daonaiora na'iki zun kiaapaakan pama mazidakan pu'u,’” kia'o wuru'u ikianuz Paul ati.

²⁶ Ba'oran kamoo na'apa'a naa Paul sha'apatinan padyuuda-ka kawana'ati. Un-a'akan naa wuru'u daonaioranaouz, na'iki na'ia'a naa ichikainan utuma Moses kakinaori dyuudauzon kawana'ati. Uruu dauna'an Paul makon Tominkaru Dapu iti, ukowaadankan naa faadaanao ati 7 kamoo ida'a iipaian ni'i naa pachikainan Tominkaru ati. Uruu dono'o ni'i naa uzainao kawaoda-ka ikawana'ati kida.

Paul zaamata-ka Tominkaru Dapu ii

²⁷ Mazan 7 kamoo isha'apaapan wuru'u pasha'apaapanii kidaz, na'iki iipaian pu'a'a naa kapam. Upu'u Jewnao wa'atiinao Asia iki, tukapan Paul Tominkaru Dapu ii. Sariapa ikimudan na'iki ito'oradan pidanna kasaba'ukinpainao na'ii. Un-a'apan pu'u izaamata'akan naa Paul, ²⁸ na'iki ikadakinan naa kaikapa'a: “Unao Israelitena, ukaminka'uta wazaamatan di'oraz pidana'a. Uruu tawuru'u chi'ikap'a'oraz ipai amazada kawana'ati, dakoopa'ita'oraz Israelitena, na'iki dakoopa'o wakakinaorinaa Moses taazonii kidaz wa'ati, na'iki udakoopan kapam wuru'u di'oraz

*21:21 *choota-kidan*: Putukapa ‘chootin-karu’ daua'o, kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii.

†21:23 Numbers 6:1-20

Tominkaru Dapu'u. Aizii di'i, ukaniribaa-kidan Tominkaru Dapu, una'akan idi Gentilenao unazo ati." ²⁹ (Īto'oran na'apa usha'apanum kau'an ĭtukapanii Trophimus, Ephesus san, Paul tuma donoi ii. Ī'itiiman mani kaina'a Paul morota-kidan uruu patuma Tominkaru Dapu iti.)

³⁰ Uruu dono tuukii, tuukii pidannao to'oradinan uruu wiizai di'ii. Īdiman naa di'iki kida'a kasaba'u, kasaba'uan Tominkaru Dapu iti. Īmorotan sariapa ĭzaamatan Paul, na'iki ĭkozoota'akan naazu Tominkaru Dapu iki. Udauna'an ĭtarata'akan naa paniinom. ³¹ Aizii wuru'u pidannaouz, ĭaipan naa pazowia'akan uruu. Upu'u mazan parada-karu dyuuda-kaoz: "Īpai, ĭpai pidannao to'oradinan kai Jerusalem ii, tuukia'o kaiwuru'u ĭto'oradinanuz." ³² Soldyaanao zowaunaa abatankan idi na'apa'o kuwai, sariapa una'akan soldyaanao, panaobanaanao tuma kida. Kadimana'o ida'an ĭmako'okan naa pidannao to'oradinainao di'iti. Aizii pidannao tukapankan soldyaanao zowaunaa, pasoldyaannao tuma, sariapa ĭsookada'akan pazowiautapan Paul.

³³ Soldyaanao zowaunaa kaawan na'iti, sariapa uzaamatan Paul ĭ'ai. Udauna'an udyuudan naa uwatuda-kaoy dya'utamtinpa'o chain idi. Na'iki upishaan naa pidannao kaikapa'a: "Kanom kaduz wuru'u di'oraz pidana'a? Kanom mooko usha'apata?" ³⁴ Mazan pana'a sodi kida pidannao kadakoinan. Ba'orainao kian, "uruu kaikapa'ora'a," ba'orainao kian, "kaikapa'o uru'u." Atii aonaa soldyaanao zowau-naa aitapan kanom dikin ia'o wuru'u ĭto'oradinanuz u'ati. Uruu idi udyuudan naa Paul na'aka-kaoy soldyaanao mashaapa-kizi nazo iti. ³⁵ Mazan ĭmorotan ua'ii kabaun nazo iti, pozai ida'a zii, uru'u naa soldyaanao sawata'akan naa Paul, usha'apanum kau'an tuukia'a naa manawun pidannao to'oradinan. ³⁶ Īwa'atin baokopa udawu'ati kasaba'u, kasaba'uan, pakadakoinan tuma. "Uzowii uruu, uzowii uruu," kia'o wuru'u ĭkadakoinanuz.

Paul kakuwaapan naa padau'u

³⁷ Soldyaanao kaawa-kida'anan pu'a'a naa uruu padapu nazo iti. Sariapa Paul kian soldyaanao zowaunaa ati Greek ida'an, "Turuu ōparadan pu'ati?"

"Kaa! Puaitapanii sha'a Greek?" ukian Paul ati. ³⁸ "Ō'itiiman shaa pugaru Egypt san, tawuru'u toma'oraz mizaataaka-karu diiki'i za'a Rome ikiinao tuma, na'iki taazata-kida'oraz 4000 zowii-mikinao pidannao mapidantaka'o amazada di'iti."

³⁹ "Aonaa. Ōgaru Jew, Tarsus ia'o ōshakatan, umanawunu'oraz manawun wiizai Cilicia Baara ii. Pukashaapa shoman ōparadan pidannao ati," Paul kian.

⁴⁰ "Kaiman, turuu puparadan," ukian. Pozai paawa ia'a naa Paul kadishitan na'iki usawadan paka'u, pidannao mashaada-kizi. Sariapa mishi pidannao mashaada'akan. Udauna'an uparadan naa Jewnao ati ĭparadan Hebrew ida'an.

22 Kaikapa'a wuru'u ukianuz ĭ'ati: "Ō'iribannao Jewnao, uabata ōparadan, ōkowaada'azon u'ati, aonaa mishi'o mani wuru'u aimakaan uabataniaz ōdau'u," ukian ĭ'ati. ² Īabatan idi Paul paradan Hebrew ida'an, powa'a zii ĭmashaada'akan. Uru'u naa ukian ĭ'ati: ³ "Ōgaru Jew, ōshakatan Tarsus ii, Cilicia Baara ia'oraz. Mazan ōdyaupain da'a'a, Jerusalemi'i. Gamaliel tominapa-kidauzonii ōgaru, na'iki kaimanaiman ukakinaotan ōgaru, ōizo'ati kizi ĭpai Tominkaru kakinari uru'u wadokozu-daunnao ati'oraz utaa-kaoy kida. Uruu idi tuukii ōizo'atin wuru'u kakinaorii kidaz, na'iki tuukii ōtaainan Tominkaru ati kapam, na'apa

unao kawan. ⁴Ōgaru, ōzowiapa-kidauzonii na'iki ōantamikitauzonii pidannao, wuru'u da'anpainaouz Jesus Kaduz. Na'iki ōwatuda-kidauzonii na'iki ōkaboota-kidauzonii taraa-kizai iti zunnao na'iki daonaioranao. ⁵Umanawunu'o Faadaa na'iki ipai kootowapa-kidauzonao pidannao aitapa kaiman-daun wuru'u ōsha'apatauzonuz aimakaan kida na'apa. Īnao turuu ĩkowaadan unao ati mishi'o kaiwuru'u ōparadanuz. Usha'apanum kau'an ōgaru ida'ana'o ĩdyuudauzon pasaadanii kaarita kida Damascus iainao Jewnao ati'o. ĩkowaadan pakaaritan ida'a ōwa'atin, ōzaamata'anan pidannao mishidainaouz Jesus. Udauna'an ōna'aka kizi ĩdyaun watudina Jerusalem ati, marii kizi kazowautapainao Jewnao antamikitan ĩdyaun.

Paul kowaadan na'apam pazaamatan Jesus panaobanaa nii

(Acts 9:1-19; 26:12-18)

⁶“Uruu dono ōmakopaanan pu'u Damascus iti, sakitapa kamoo ōmaonapatan naa na'iti, mazan masha'apakiaka doko iki'o Kanada'o manawun kanadapa'akan ōgaru. ⁷Sariapa ōwaota'akan imi'ii baara iti. Na'iki ōabata parada-karu kian ō'ati, 'Saul! Saul! Kandii nii puantamikitan ōgaru?’

⁸“Naobanai, kanom pugaru?’ ōkian.

“Ōgaru Jesus, Nazareth iki'oraz, ōgaru wuru'u puantamikitaniaz,’ ukian ō'ati. ⁹Pidannao, wuru'u ōtumainaouz, ĩtukapa kapam wuru'u Kanada'oraz. Mazan aonaa pa'an ĩabatan wuru'u parada-karuz ō'ati.

¹⁰“Uruu idi ōpishaanuzu kaikapa'a: 'Ōnaobanaa, kanom puaipan ōsha'apata?’

“Naobanai kian, 'Pukadishita, na'iki pumako Damascus iti. Na'ia'o nii ipai ukowaada-ka'o pu'ati, na'apam nii Tominkaru aipan pusha'apatinan.’ ¹¹Amazada kanadan idi manawun, sariapa u'ishada'akan ōawun. Na'iki aona'a naa kanom ōtukapan. Uruu idi ōminauda'unao ka'utan naa ōgaru Damascus iti.

¹²“Aizii na'ii kaina'a pidan Ananias kia'o u'uu. Uruu mishida'o Tominkaru, na'iki izo'ati'o ipai kakinaorii wuru'u taa-kariwai kidaz wa'ati. Na'iki ipai na'ia'ainao Jewnao naudapan uruu. ¹³Uruu kaawan ō'ida'ati. Ukian ō'ati, 'Ō'inawuzu Saul, marii putukapan koshan!' Sariapa mishi ōawun saabaina'akan na'iki kaiman ōtukapa'akan uruu.

¹⁴“Udauna'an ukian ō'ati, 'Tominkaru, wuru'u wadokoza-daunnao mishidaniaz, uzaamatan pugaru, utukapa-kida'azon idi pu'ati kanom uaiapanii pusha'apatan pa'ati. Na'iki uaipan idi kapam putukapan wuru'u kaimana'oraz manawun papoitoru. Na'iki uaipan puabatan uparadan udako iki manawun. ¹⁵Ukau'an pugaru'o ni'i naa kakuwaapatin udau'u, na'iki na'aka'o nii uparadan. Pukowaadan nii ipai pidannao ati, ipai wuru'u putukapaniaz na'iki puabatanii kidaz aimakaan. ¹⁶Aizii kanom zii puzaudapan? Kadiman naa, puchikaawunuin kizi'i naa, na'iki puparada'a naa Naobanai ati kai, marii kizi uchikaan ipai pu'oi'an pu'ai,' ukian ō'ati.”

Paul zaamata-ka'o kakuwaapatina'o nii Gentilenao ati

¹⁷⁻¹⁸ Uruu dauna'an ōwa'atin naa Jerusalem ati. Na'ia'a naa ōmorotan Tominkaru Dapu iti ōtoriiinpa'anan u'ati. Ōtoriiinapatinan pu'u ōtukapan Naobanai. Ukian ō'ati, “Puminziwa kadiman, pumako kizi Jerusalem iki, kai, kai. Usha'apanum kau'an aona'o nii da'ainao pidannao mishida'azon pukuwaa ōdau'u.”

¹⁹ Mazan ōkian, “Naobanai, ipai ĩnao, ĩaitapanii ōgaru kaimanaiman. ĩaitapanii wuru'u ōmakouzonuz synagoge kawana'ati kida, ōzaamata'anan ipai pidannao

mishidainao kidaz pugaru. Udauna'an ôtaraa-kidan na'iki ôba'izii-kidan da'i îdyaun.
²⁰ Aizii tawuru'u Stephen, kakuwaapatinauzoz pudau'u, uruu zowii-kaos dono, na'i-a'o kapam ôgaru. Patumaaka'o ônyukunuu zowii-mikinao tuma. Ôgaru taapanii îchaakitan kida îzowian dono Stephen paboori kuba kida idi."

²¹ Mazan Naobanai kian, "Pumako di'iki'i, ôdyuudan nii pugaru munapo Gentile-nao di'iti."

²² Mashaa pidannao abatapan Paul kadakotinan. Mazan aizii îabatankan ukowaadan wuru'u padyuuda-kaos Gentilenaos di'iti, sariapa îkadakoina'akan diiwa'o ida'an. "Una'aka uruu di'iki'! Marii uzowii-kaos! Aonaa turuu utaapakaos kakupa," îkiainan. ²³ Îto'oran na'iki îkadakoinan tuukii. Uruu idi îkaboowan pashooton kida doko iti, ba'orainao kida kaboowan imi'i doko iti kapam. ²⁴ Sariapa soldyaanaos zowaunaa dyuudan Paul na'aka-kaos soldyaanaos mashaapa-kizi nazo iti. Na'iki udyuudan naa pasoldyaannao ba'iziinuzu, marii kizi ukowaadan î'ati, kanom dikin ia'o manawun wuru'u Jewnaos to'oradinanz u'ati kaikapa'a. ²⁵ Uruu idi îdodowan naa Paul na'iki îba'izia'azon naazu. Mazan upu'u Paul kian soldyaanaos zowaunaa ati, wuru'u maonapa'oras ukadishitapan udazaba'a, "Puaitapanii Rome di'iti'o ô'uu saadinpan? Na'apa dii Rome iki'o kakinaorii kiauzon, ukashaapa mani ôba'izii-kaos madiwautapaka, ômakootowapa-kida-kanao pu'u?"

²⁶ Aizii soldyaanaos zowaunaa abatan idi wuru'u Paul na'apanuz, sariapa umakon pazowaunaa di'iti, na'iki ukian u'ati, "Na'apam nii pusha'apatinan aizii? Tawuru'u pidan pudyuudaniyas ba'izii-kaos, Rome di'iti'o u'uu saadinpan."

²⁷ Uruu idi soldyaanaos zowaunaa wa'atin Paul ida'ati, na'iki ukian u'ati, "Pukowaada ô'ati, mishi'o Rome di'iti'o pu'uu saadinpan?"

"Oo," ukian u'ati.

²⁸ Soldyaanaos zowaunaa kian Paul ati, "Ôgaru ôsaada-kidan ô'uu Rome di'iti, ôkawinipinaatan idi dobata puraata wiizai zowaunaanaos ati."

"Mazan ôgaru, ô'uu saadinan Rome di'iti ôshakatan di'iki'o," Paul kian u'ati.

²⁹ Sariapa soldyaanaos, wuru'u ba'izia'azoinaouz Paul, munapodina'akan u'ai. Na'iki soldyaanaos zowaunaa, tuukii utaria'akan, uabatan idi kanom kaduz wuru'u Paul, na'iki uwatuda-kidan idi kapamazus chain idi.

Paul kootowapa-kida-kaos

³⁰ Tuukii soldyaanaos zowaunaa aipan paaitapan kanom dau'ana'o wuru'u Jewnaos to'orainapanuz Paul ati. Ba'oran kamoo udyuudan naa Paul, buzuuta-kaos. Na'iki udyuudan naa kapam faadaanaos zowaunaanaos na'iki ipai kootowapa-kidauzonaos pidannao baokopatinan. Udauna'an una'akan naa Paul î'idi'iti, na'iki udyuudan naa ukadishitan îkanaapu iti.

23 Uruu idi Paul awunuupa'akan sakitapa kootowapa-kidauzonaos pidannao di'iti. Na'iki ukian î'ati, "Ô'inawuzunao, kariakonon ômashaapan kaiman Tominkaru ati, na'iki ôaitapa aonaa kanom oia'o nii aimakaan ôsha'apatan, ba'azootin-kida'o nii ôgaru. Ômashaapa kaiman atii kai." ² Sariapa Umanawunu'o Faadaa, Ananias kia'o u'uu, dyuudan Paul dazaba iainao pidannao ta'ikan uruu padako ida'ati. ³ Sariapa Paul kian u'ati, "Pugaru kaniriba'o kabaun daarazi kawanu'o, zichida-kariwaiz baraka'o idi. Mishi'oraiman pudako'o nii pa'an Tominkaru ta'ika. Pusakanatapan di'i, putiwaa-kidapan ôgaru, kakinaorii aipan

kawana'ati. Mazan upu'u zii pudikintapan wuru'u kakinaoriiz pudyuudan ida'an wunao ta'ikan òdako'o."

⁴ Pidannao maonapainao Paul dazaba'a kian u'ati, "Kandii nii puparadan arawu ati kaikapa'a, Tominkaru zaamataniaz Umanawunu'o Faadaa nii?"

⁵ Paul kian, "Õ'inawuzunao, kasha'ora ò'ati òna'apan, aonaa pa'an òaitapan Umanawunu'o Faadaa uruu. Usha'apanum kau'an Tominkaru paradan kian, 'Man-a'a udakoopa'ana'a pidan kazowautapa'o unao.'"

⁶⁻⁸ Sariapa Paul di'itapan wuru'u kootowapa-kidauzonaouz pidannao. Pabi'i kida utukapa kaina'a zaamatanpinao Sadduceenao di'iti, kaina'a kapam utukapan zaamatanpinao Phariseenao di'iti. (Sadduceenao, aonaa ìmishidan pidan kadishitan nii pamawaka-kizi iki. Na'iki aonaa ìmishidan angel kaina'an, na'iki aonaa kapam ìmishidan doronai kaina'an. Mazan Phariseenao ipai pa'an ìmishidan wuru'u na'apa kida'oraz.) Uruu idi Paul kian diiwa'o ida'an, "Õ'inawuzunao, ògaru Pharisee na'apa òdarunao kawan. Òkootowapa-kida-ka'o, na'iki òkadishita-kida-ka'o unao kanaapu'u, òmishidan idi kadishita'o nii mawakainao diina'iti'i." Aizii ìabatankan wuru'u Paul na'apanuz, sariapa Phariseenao na'iki Sadduceenao kashadaakapan tuukii. Uruu idi ìkadakowaakapan naa atii ìbuutaakapan. ⁹ Na'iki powa'a zii pidannao diwadan pakadakowaakapan. Kaina'a tiichaapauzonao Moses kakinaori dau'u, zaamatanpinaouz Phariseenao di'iti, ìnao kadishitan na'iki ma'ozaka ìparadan Paul dau'an. "Aonaa kanom waikodan dikauda'o nii arawu sha'apatanu'u. Panaadon mishi'o doronai oo angel paradan u'ati," ìkian. ¹⁰ Mazan kichana'iki-kia'a naa manawun ìkashadaakapan. Uruu idi soldyaanao zowaunaa dyuudan naa pasoldyaannao makon pidannao bii iti, ìkazata kizi Paul ì'ai, marii kizi ìna'akan uruu soldyaanao dapunaa nazoo iti.

¹¹ Uruu wamarutan ida'a Tominkaru paradan Paul ati uzanda'awun ii. "Mana'a putaria'ana'a. Ipai wuru'u pukowaadaniaz pidannao ati òdau'an da'ana'a Jerusalem an, ipai òaipan kapam pukowaadanuz Rome ii aka," ukian u'ati.

Pidannao dakotan pazowian Paul

¹² Ba'oran chaapi'iki, pabi'i kida Jewnao baokopatinan na'iki ìkadakotinan. Uruu dono ìbauda'apatan panyukunuu na'iki ìtaan paparadan Tominkaru ati. ìkian, "Aona'o nii wanikan wawanyukunuu na'iki aona'o nii watuzan wariwun, atii wazowian dauna'an zii Paul. Marii Tominkaru pataka'utan waunao wamazowiikan an Paul."

¹³ Uwazoota 40 daonaioranao baokopatinan, wuru'u na'apatainaouz panyukunuu.

¹⁴ Ìnao wa'atin faadaanao zowaunaanao ida'ati, na'iki Jewnao zowaunaanao ida'ati. ìkian ì'ati, "Waunao, wakiinii Tominkaru ati aona'o nii wanikan wawanyukunuu, na'iki aona'o nii watuzan wariwun atii wazowian dauna'an zii Paul. ¹⁵ Uruu idi waaipan ipai unao dyuuda-kidan uparadan soldyaanao zowaunaa di'iti. Umari-ida kizi uruu, marii kizi udyuudan Paul unao ida'ati. Ukii kizi u'ati. 'Waabata'azon powa'a zii kanom ni'o manawun wuru'u Paul zaamatapa-kaoz.' Aizii waunao, wadizinpan ni'i naa, wazowian nii uruu ukaawan ua'ii da'ati'i unao ida'ati," ìkian.

¹⁶ Mazan Paul chaonain abata ipai wuru'u ìkadakotinanuz. Uruu idi sariapa umakon soldyaanao dapunaa iti, ukowaadankan Paul ati wuru'u ìparadan kidaz ìzowia'azonuz uruu. ¹⁷ Sariapa Paul dapadan bauda'apa soldyaanao zowaunaa, na'iki ukian u'ati, "Puna'aka wuru'u di'oraz daonaiora'a unao zowaunaa di'iti, kaina'a ukakuwaapa'azon u'ati." ¹⁸ Uruu idi soldyaanao zowaunaa na'akan

naazu pazowaunaa di'iti, na'iki ukian u'ati, "Paul, taraapa-kariwaiz, dyuudan òna'akan di'oraz daonaiora'a pu'ida'ati, usha'apanum kau'an kaina'a ukakuwaa-pa'azon pu'ati."

¹⁹ Sariapa soldyaanao zowaunaa na'aka'akan wuru'u daonaioraz pana'itinapu pidannao ai. Na'ia'a naa upishaan uruu kaikapa'a: "Na'apa'oram wuru'u pukakuwaa-pa'azonuz ò'ati?"

²⁰ Ukian naobanai ati, "Kaina'a Jewnao baokopainpan, pazowaunaanao tuma, ipai ña'apatan panyukunuu ñaipan pamariidan pugaru. Uruu idi kaini'iki'o nii idyuudan paparadan pu'ida'ati, ñaipan pudyuudan Paul waikana'an Jewnao kootowapakizi dapunaa iti. Ñkian nii pu'ati, 'Kootowapa-kidauzonao pidannao aitapa'azon powa'a zii kanom ni'o manawun wuru'u Paul zaamata-kaoz.' ²¹ Mazan mana'a pa'i pumishida'ana'a ñiparadan, aonaa pudyuuda'ana'a Paul i'idi'iti. Usha'apanum kau'an kaina'a'o nii Jewnao dizinpan ñowia'azonozu ukaawa-kida-ka'o ua'ii. Uwazootanii 40 daonaioranao wuru'u dizina'azoinaouz. Ipai ñao, ñtaan paparadan Tominkaru ati. Ñkian, 'Aona'o nii wanikan wawanyukunuu na'iki aona'o nii watuzan wariwun atii wazowian dauna'an zii Paul.' Taa'azo'o naa kaina'iki ñdyaun, soo pugaru'u naa ñzaudapan, ñabata'azon na'apam pukian."

²² Udauna'an soldyaanao zowaunaa kian daonaiora ati, "Mana'a pa'i pukowaada'ana'a pidan ati wuru'u pukakuwaapanuz ò'ati." Udauna'an udyuuda'akan naa ukiwan powaa iti.

Paul dyuuda-ka'o naobanai Felix di'iti

²³ Uruu dauna'an soldyaanao zowaunaa, dapada-kidan dya'utam pasoldyaannao naobanaanao, na'iki ukian i'ati, "Udyuuda 200 soldyaanao minziiwan, ñmako kizi Caesarea iti aizii 9 o'clock, aiwaka'an. Na'iki marii 70 soldyaanao makon kapam kawaro barau an kida. Na'iki marii powa'a zii 200 soldyaanao makon kapam pachipararin za'aba'i kida tuma. ²⁴ Na'iki uminziwa-kida pa'i kapam Paul kawaronao nii. Kaiman mazan pa'i òaipan una'akan uruu, aonaa òaipan usha'apata-ka'o, kaiman òaipan ukaawa-kidan uruu naobanai Felix di'iti, wiizainao zowaunaaz," ukian i'ati. ²⁵ Udauna'an utaan naa i'ati pasaadanii kaarita naobanai Felix di'iti'oraz. Kaikapa'a wuru'u usaadaniaz:

²⁶ "Di'oraz kaarita ògaru Claudius Lysias di'iki'o. Pugaru umanawunu'o naobanai Felix ati'o. Tuukii ònaubaan pugaru òkaaritan ida'an. ²⁷ Jewnao zaamatan wuru'u di'oraz daonaiora'a, na'iki maonapa'ora'ana'a padamata ñzowianuzu. Òabatan idi u'uu saadinpan Rome di'iti, sariapa òkazannaatan uruu òsoldyaannao tuma.

²⁸ "Òaitapa'azon kanom dikin ia'o wuru'u ñto'oradinanz u'ati, uruu idi òna'akan uruu Jewnao kootowapa-kidauzonao pidannao di'iti. ²⁹ Na'apaini'i naa òabatan wuru'u ñto'oranuz u'ati soo pakakinaorinaa sodi kida dau'ana'o karikaonan. Aonaa turuu pidan zowii-ka'o oo taraa-ka'o, soo na'apa'o dikin ii karikaonan. ³⁰ Mazan ukowaada-ka'o idi ò'ati ñzowia'azon naa uruu, sariapa òdyuudan uruu pu'idi'iti kadimana'o ida'an. Na'iki òdyuuda Jewnao kowaadan pu'ati, kanom dikin ia'o oo kanom wuru'u usha'apataniaz, ñto'ora-kinaaz u'ati. Uruu kaduz. Atii ba'oran dono."

³¹ Na'apa'a naa mishi soldyaanao na'akan Paul padyuuda-ka'o kawana'ati. Atii ñkaawa-kidanuzu aiwaka'an wiizai Antipatris iti. ³² Ba'oran chaapi'iki, soldyaanao,

wuru'u pakidiba ida'an kidainaouz, ìpadantan naa powaa iti pawa'ati-kizi iki, atii padapunaa di'iti. Mazan kawaro barau an kidainaouz, ìnaou'u naa pa'an dobata Paul tuma, ³³ atii ìkaawan Caesarea iti. Na'ia'a naa ìtaan kaarita naobanai Felix ati. Na'iki ìtaan naa kapam Paul u'ati. ³⁴ Uipaian dauna'an paaitaan wuru'u kaar-itaz, uru'u naa upishaan Paul, na'iki'oram amazada di'iki'o uwa'atin. Ukowaadan pawa'atin wiizai Cilicia Baara ia'o di'iki. ³⁵ Uruu idi ukian Paul ati, “Òzaudapan nii zii wuru'u zowia'azoinaouz pugaru kaawan. Òabatan dauna'an na'apam ìkian pu-dau'an, uruu òaitapan ni'i naa na'apam òsha'apatan pugaru.” Uruu idi uduyudan naa soldyaanao taratan Paul, umanawunu'o kabaun di'ii, naobanai Herod tomauzo-niaz, na'iki ìawunuutapa-kizi uruu na'ii.

Jewnao kaakapaan Paul Felix ati

24 Aizii baka'iauda'u kamoo dauna'an, Ananias, Umanawunu'o Faadaa makon naa Caesarea iti kazowautapainao Jewnao tuma na'iki lawyer[‡] tuma, Tertullus kia'o u'uu. Ìnao makon naa naobanai Felix di'iti ìkaakapaa'anan Paul u'ati. ² Ìkaawan na'iti, udauna'an Paul na'aka-kaoa'a naa ì'ida'ati. Na'ia'a naa Tertullus kaakapaan naa uruu kaikapa'a:

“Ònaobanaa Felix, pugaru umanawunu'o naobanai. Konaukii pidannao mashaa-pan pukazowautapan idi wawiizi kaiman. Na'iki ipai pusakitapadan wa'ati wuru'u aimakaan kida kasharutapa'oraz waunao wawiizi ida'a. ³ Uruu idi kaiman pidannao nyukunuu pu'ati ipai wiizai kawana'ati pukazowautapanii kidaz. ⁴ Aonaa òmashaatapa'azon pugaru tomunu'iki manawun, mazan òaipan puabatan waparadan masakauda'u. ⁵ Di'oraz daonaiora'a aonaa ukaimanan, kichana'iki-kia'o uruu. Ipai, ipai amazada kawana'ati ukimudautan na'iki uto'orataaka-kidan Jewnao. Na'iki uruu kazowautapa'o Nazareth san pidanannao. ⁶ Na'iki uaipan kapam pakaniribaa-kidan Tominkaru Dapu pawazootapan ida'an kakinaorii. Uruu dikin ia'o wazaamatanuzu. [Wakootowapa-kida'azoo nii padamata uruu wakakinaorinaa kawana'ati, ⁷ mazan Lysias, soldyaanao zowaunaa kaawan, sariapa una'akan uruu wa'ai. ⁸ Na'iki ukian kanom kaakapaa'azon an Paul, marii uwa'atin pu'ida'ati.]⁹ Aushaa, pupishaa mooko uruu, puabatan nii kanom dikin ia'o wuru'u wato'oranuz u'ati.” ⁹ Ipai wuru'u abatapainao Jewnao, na'apa ìnyukunuu uparadan kawana'ati. “Mishi'o kaiwuru'u uparadanuz,” ìkian.

Paul kazannaatinan Felix kanaapu'u

¹⁰ Uruu idi naobanai Felix sawadan paka'u Paul di'iti. “Pugaru'u naa parada aizii,” ukian. Sariapa Paul kian naobanai ati, “Òaitapa kotua'o mishi pukazowautapan wairibannao Jewnao, ipai wuru ida'a'a amazada ìwiizaitapaniaz. Pugaru puaitapanii ipai ìkaduz. Uruu idi tuukii òkonaukian, usha'apanum kau'an aizii òkakuwaa-pan nii pu'ati. ¹¹ Aizii di'i 12 kamoo dobatan òkaawan dauna'an Jerusalem iti, òtoriinpa'anan idi Tominkaru ati. Turuu pupishaan pidannao pumishida'azon an. ¹² Aonaa Jewnao ikodauzon òkashadakowaakapan pidan tuma Tominkaru Dapu ii, na'iki aonaa na'iam zii ìikodan òto'orataaka-kidan pidannao synagogue ii oo

[‡]24:1 lawyer: uruu kashadaakapauzo kootowapa-karu dono Rome iki'o kakinaorii kawana'ati.

⁹24:8 Kiwiini'o saada-kariwai ida'a, aonaa di'oraz saadinpanu'u.

pawizi an kida. ¹³Ukau'an aonaa mishi'o mani kaiwuru'u iparadanuz. Aonaa kanom iikodan pamishii-kinaa nii kaiwuru'u ikaakapaanuz ogaru pu'ati. ¹⁴Mazan okowaadan nii pu'ati aimaakan osha'apatauzonii. Mishi karikaonan otoriinpauzon wadarunnao Tominkarun ati, soo Jesus tominapa-kidan kawana'ati. Mazan ikian pana'iti'o karikaonan wuru'u na'apa'oraz. Mazan ipai omishidan wuru'u kakinaorii Tominkaru taaniaz Moses ati. Na'iki ipai omishidan wuru'u Tominkaru prophetinnao saadauzonii kidaz. ¹⁵Na'apa omishidan Tominkaru, wunao mishidan kawanu'u diinaouzu'u, na'iki omishida kapam bauda'apa kamoo ipai'o nii pidannao, kaimanainao na'iki oiainao kadishita-kida-kao nii pabaaranaa iki. ¹⁶Uruu idi karikaonan otiwautinan, kaiman oaipan otaapinan, aonaa oaipan onyukunuu kasharutinpan pidannao tuma oo Tominkaru tuma.

¹⁷“Dobata wunu o'aonaankan Jerusalem iki. Okaawan powa'a ati owa'anan idi'o puraata oiribannao Jewnao ida'ati. Na'iki okawaoda-kida'azon idi kapam uzai Tominkaru Dapu ii. ¹⁸Oipaian pu'a'ora'a naa osha'apaapan uruu kida aimaakan, na'iki oipaian kapam ochikainan Tominkaru ati, wuru'u iikodanuz ogaru Tominkaru Dapu ii. Aonaa pidannao kasaba'uinpan otuma uruu dono, na'iki aonaa pidannao kasharutaakapan uruu dono. ¹⁹Mazan na'ia'o pabi'i kida Jewnao Asia iki'o iwa'atin. Inao pa'an turuu ina'aka-kao da'ati'i pukanaapu ati, ikowaada kizi kanom dikauda'o aimaakan osha'apatan, turuu ikaakapaan ogaru pu'ati. ²⁰Aushaa pupishaa mooko wunaou'u di'oraz Jewnaou'u. Kanom dii iikoda dikauda kida'o nii aimaakan osha'apaapan, tuubaru kida'o Jewnao kootowapa-kidan dono ogaru Jerusalem ii? ²¹Soo kaina'a bauda'apa aimaakan dikin ii oto'oradan idyaun, odako'atin idi iparadan ma'ozaka kaikapa'a: ‘Ukootowapa-kidan ogaru soo omishidan idi bauda'apa kamoo mawakainao kadishita-kida-kao nii pamawaka-kizi iki,’ okian idi i'ati.”

²²Felix, uaitapani'i naa “Jesus Kaduz” dau'u. Uruu idi ukian, “Turua'a naa shoman. Ozaudapan nii zii Lysias, soldyaanao zowaunaa kaawan. Uruu dauna'an oaitapan nii na'apam osha'apatan pugaru,” ukian. Udauna'an usookada'akan naa wuru'u kootowapa-karuz, ²³na'iki Felix kian naa soldyaanao zowaunaa ati, “Aonaa oaipan utaratapa-kao, marii uawunuutapa-kao karikaonan. Uiribannao kamunanu'uzon an u'ati, turuu ina'akan aimaakan uaiapanii kida,” ukian.

Paul paradan Felix na'iki udaiaro ati

²⁴Atii dobata kamoo, uruu dauna'an Felix kaawan naa powa'a ati paudaiaro Drusilla tuma. Jewaba wuru'u Felix daiaroz. Ikaawan na'iti, sariapa Felix dyuudan Paul na'aka-kao pa'ida'ati, uabata'azon ukakinaopan. Uruu idi ipai Paul kowaadan u'ati na'apa'oram wuru'u pidan mishidanuz Christ Jesus. ²⁵Na'iki ukowaada kapam u'ati kaiman kida'o mashaapa-karu dau'u, na'iki ukowaada na'apam pidan ma'ozakadan panyukunuu oia'o sha'apata-kao ai. Na'iki ukowaada kapam u'ati diina'iti'i Tominkaru kootowapa-kidan nii ipai pidannao. Mazan sariapa Felix taria'akan paa-batan idi na'apa kida'o kakinaorii. Uruu idi ukian, “Turua'a naa zii shoman. Ba'oran dono oturuudinan dono odapada-kidan nii koshan pugaru.” ²⁶Felix itiiman shaa Paul taan nii puraata pa'ati, pakodita-kinaa nii. Uruu idi mapada udapada-kidan Paul, na'iki ukadakotinan nii da'i utuma. ²⁷Mazan dya'utam wunu dauna'an Porcius Festus zaamata-kao tuubaru'o naobanai nii Felix wadaun nii. Uruu idi Felix muudinan naa. Mazan Paul una'ian naa kowas uwa'akan uruu taraa-kizai ii, uaipan idi Jewnao kaimanan pa'ati.

Paul aipan padyuuda-kaao naobanai Caesar di'iti

25 Aizii Festus zaamata-kaao dauna'an tuubaruo naobanai nii, ukaawan naa Caesarea ati. Idikinauda'u kamoo pakaawan dauna'an, umakon Jerusalem iti. ² Aizii Jerusalem ia'a naa, faadaanao zowaunaanao, na'iki Jewnao naobanaanao kaakapaan naa Paul, Festus ati. ³ Na'iki tuukii ipishaan Festus kaikapa'a: "Turuu shoman pudyuudan Paul na'aka-kaao Caesarea iki, Jerusalem ati, marii kizi ukootowapa-kida-kaao da'a'a." Wuru'u iaipanuz Paul na'aka-kaao, iaipan pazowii-kidan uruu dunapo ii ukaawan ua'ii Jerusalem ati. ⁴ Mazan Festus kian i'ati, "Aonaa! Marii Paul taapa-kaao na'ii, Caesarea ii, usha'apanum kau'an kadimana'o nii okiwan powaa iti. ⁵ Marii uzowaunaanao makon otuma di'iki'i, umishiin an iaipapan Paul sha'apatan dikauda kida'o aimaakan, marii ikowaadan na'ii kanom wuru'u dikauda kida'oraz usha'apatan."

⁶ Festus na'ian 8 oo 10 kamoo Jerusalem ii. Uruu dauna'an zii ukiwan powaa iti Caesarea iti. Ba'oran kamoo pakaawan dauna'an, uruu'u naa usakanatan kootowapakizai dapunaa nazo ii. Na'iki udyuudan naa Paul na'aka-kaao pa'ida'ati. ⁷ Uruu una'aka-kaoa'a naa i'ida'ati. Sariapa Jewnao, wa'atiinao kidaz Jerusalem iki, kasaba'ukinan naa Paul dazaba an. Na'iki ikowaadan naa iriba dikauda kida'o aimaakan usha'apaapan. Aizii ipishaa-kaoa'a naa, mazan aona'a naa zoobaba imishian wuru'u paparadan udau'an kida'oraz. ⁸ Udauna'an Paul paradan kaikapa'a pakazannaatin-kinaa nii: "Aonaa okashadan oo odakoopan kakinaorii wuru'u taakariwaiz waunao Jewnao ati. Na'iki aonaa osha'apatan Tominkaru Dapu, oo osha'apaapan dikauda kida'o aimaakan na'ii. Na'iki aonaa kanom dikauda'o nii osha'apatan udaru'o naobanai Caesar^s tuma na'iki aonaa odikintapan ukakinaori kida," ukian.

⁹ Mazan Festus aipan pakaimandan Jewnao nyukunuu pa'ati. Uruu idi upishaan Paul kaikapa'a: "Na'apa punyukunuu, turuu mani pumakon Jerusalem iti, na'ii kizi pukootowapa-kida-kaao okanaapu'u wuru dau'ana'a Jewnao kowaadanii kidaz pusha'apatan?"

¹⁰ Paul kian u'ati, "Mazan dii okadishitapa-kida-kaao pugaru kanaapu'u, naobanai Caesar kabootaniaz kaudina'o nii da'a'a. Ukau'an turuu okootowapa-kida-kaao di'oraz kootowapa-kizai ida'a. Puaitapa aonaa kanom dikauda'o nii aimaakan osha'apatan Jewnao ati. ¹¹ Dii mani osha'apatan an dikauda'o aimaakan, turuu mani ozowii-kaao udikin ii, aonaa mani omarainan ozowii-kaao. Mazan aizii puabatan pu'u aonaa osha'apatan dikauda'o aimaakan, aonaa turuu pudyuudan ogaru i'idi'iti. Mazan ozaamatanpan idi Rome di'iti, turuu pa'an pudyuudan ogaru Rome iti, na'ii kizi okootowapa-kida-kaao naobanai Caesar kanaapu'u," ukian.

¹² Sariapa Festus tanawatinan, na'iki ukadakotinan pidannao tuma, wuru'u kaudinainao kidaz patuma. Udauna'an utanawatinan koshan Paul ida'ati, na'iki ukian u'ati, "Mishi tuukii puaipan padyuuda-kaao naobanai Caesar di'iti, ukau'an na'iti'o ni'i naa padyuuda-kaao," ukian.

^s25:8 Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinoo di'ii.

Festus paradan King Agrippa ati Paul dau'an

¹³ Udauna'an King Agrippa na'iki udadakoo Bernice kaawan Caesarea ati, imorowautapa'anan Festus ida'ati, na'iki ikonaukii-kida'anan unaobanai-tinan. ¹⁴ Na'apain imorowautapan dono, Festus kowaadan naa King ati ipai daunuuda'u Paul taratapa-ka'o dau'an. Ukian, "Kaina'a pidan taratapa-ka'o kaida'a'a, una'an Felix wa'akan. ¹⁵ Aizii òmakonkan dono Jerusalem ii, Jewnao faadaanao zowau-naanao, na'iki kazowautapa'o Jewnao kaakapaan uruu ò'ati, ikowaadan usha'apaa-pan dikauda kida'o aimaakan, na'iki idyuuda òzowii-kidan uruu. ¹⁶ Mazan òkian i'ati, 'Waunao Rome sannao, aonaa pa'an wakashaapan pidan sha'apata-ka'o, oo uzowii-ka'o sariapa. Waunao, wakaduz kaikapa'a, waaipan nii zii pa'an ukadishita-kida-ka'o kiwiin wunao kanaapu iti'i kaakapainauz uruu. Waabata kizi na'apam ukian padau'an, ukazannaatin-kinaa nii.'

¹⁷ "Inao Jewnao kaawankan dono da'ati'i, aonaa òtomunu'ikinpan i'dyaun. Ba'oran kamoo ida'a òdapada-kida'akan naa Paul na'iki òkootowapa-kida'akan naaz. ¹⁸ Aizii wuru'u Jewnaouz, ikaakapaan naazu, mazan aonaa zoobaba kanom òabatan ikowaadan usha'apatan dikauda'o nii aimaakan. Ò'itiiman sha'a dikauda'o aimaakan nii wuru'u usha'apataniaz. Ukau'an aonaa kanom dikin ii uzowii-ka'o. ¹⁹ Kanom dikin ii òabatan ikashadaakapan utuma, soo paTominkarun kakinaori kida dau'an karikaonan. Na'iki pidan mawaka'ora'a naa dau'an, Jesus kia'oraz u'uu, uruu dau'ana'o kapam wuru'u i'to'oranuz u'ati. Mazan Paul kian, 'Kakupa uruu!' ²⁰ Aonaa òaitapan na'apam òsha'apatan wuru'u kaikapa'oraz aimaakan kida'a. Uruu idi òpishaan Paul, 'Turuu mani pumakon Jerusalem iti, na'ii kizi pa'an òkootowapa-kidan pugaru, wuru dau'ana'a aimaakan kida kowaada-kariwaiz pduau'an?' ²¹ Mazan ukian, uaiapan soo naobanai Caesar kootowapa-kida'o nii paugaru. Uruu idi òdyuudan utarata-ka'o powaa iti, atii kaina'a'o nii na'apainim òdyuudan uruu, naobanai Caesar di'iti."

²² King Agrippa kian, "Ògaru, òabata'azoo kapam kaiwuru'u ukuwaa kidaz." "Waikana'ana'o nii puabatan ukuwaa," Festus kian.

²³ Ba'oran kamoo King Agrippa na'iki udadakoo Bernice wa'atin naa, umanawun kida'o pakamichan ikaiwadan. Baokopa imorotan kabaun kasaba'uinapa-kizai nazo iti, soldyaanao zowaunaanao tuma, na'iki umanawun kida'o pidannao tuma. Udauna'an Festus dyuudan naa Paul nanaka-ka'o.

²⁴ Ukaawa-kida-ka'o dauna'an, Festus kian naa, "King Agrippa, na'iki ipai unao pidannao. Dii wuru'u daonaiora da'ainao Jewnao, na'iki Jerusalem ii akainao Jewnao kaakapautaniaz, na'iki tuukia'oraz iaipan uzowii-ka'o. ²⁵ Mazan aonaa zoobaba òabatan dikauda'o nii aimaakan usha'apatan uzowii-kida-kinoo nii. Na'iki paaipan ati pa'an upishaan padyuuda-ka'o Rome iti, naobanai Caesar di'iti. Uruu idi òdyuudan nii uruu Rome iti. ²⁶ Mazan aonaa kanom òikodan, òsaadan nii naobanai Caesar di'iti udau'an. Aizii di'i òkadishita-kidan uruu ipai unao kanaapu iti, na'iki pugaru kanaapu ati'o manawun King Agrippa. Puabatan dauna'an uparadan, panaadon puabatan nii kanom dikin ia'o Jewnao to'oratinan u'ati. ²⁷ Usha'apanum kau'an aonaa turuu òdyuudan tarainpa'o pidan, òmasaadakan pu'u kanom dikin ia'o wuru'u utarainpanuz," ukian.

Paul kazannaatinan King Agrippa kanaapu'u

26 Uruu idi King Agrippa kian Paul ati, “Puparada'azon an pudau'an, tu-ruu puparadan.” Sariapa Paul sawadan paka'u na'iki uparadan kaikapa'a: ²“Naobanai Agrippa! Kaiman manawun ò'ati pukashaapan òparadan. Aizii òkazan-naatinan nii pukanaapu'u Jewnao to'orainpan ai ò'ati, òmasha'apatakan pu'u dikau-da'o aimaakan. ³Pugaru, puaitapanii kaiman-daun Jewnao kaduz kida, na'iki puaitapa ipai kanom dau'ana'o ikashadaakapauzon kapam. Uruu idi òaipan puabatapan òkuwaa kaimanaiman.

⁴“Ipaì Jewnao ìaitapanii ògaru, ìaitapa òkaduz kida òkoraidaonaan iki'o atii kai. Ìaitapanii na'apam òmashaapauzon òwiizi ii, udauna'an Jerusalem ii. ⁵Ìnyukunuu na'apan an, marii ìkowaadan pu'ati kai na'apam ìtukapauzon òmashaapan kiwiin, na'iki marii ìkowaadan kanom òmishidanii. Ògaru Phariseenao di'iti'i da'ì òzaamatinpauzon. Ìnao tuukia'oraz manawun ìizo'atin Jewnao kakinaori kida. ⁶Aizii di'ì òkadishitan da'a'a, òkootowapa-kida-kaò soo òmishidan idi tuukii, wuru'u Tominkaru kowaadauzoniaz da'ì pasha'apata'azon wadokozu-daunnao ati. ⁷Uruu idi'o tawuru'u wairibannaò, 12 Jacob dainaouz, na'iki ìnao takaan-daunnaò, karikaonan da'ì ìtoriinpan na'iki ìtaainan Tominkaru ati, ipai kamoo na'iki maruta'o. Ìzaudapan idi'ì naa kaimana'o taa'azoo-kariwaiz pa'ati. King Agrippa, uruu kapam wuru'u òzaudapaniaz naa, na'iki uruu dikin ia'o wuru'u Jewnao to'orainapanuz ò'ati. ⁸Ukau'an ipai unao da'ainaou'u, kandii nii mooko aonaa umishida'azon wuru'u Tominkaru kadishita-kidanuz pidan mawaka'o?

⁹“Ògaru na'apa'o zii da'ì kiwiin, tuukia'o òaipan òmashaatan wuru'u pidanao da'ananuz Jesus, Nazareth sanaz. ¹⁰Òkowaadan nii na'apam òsha'apaapauzon da'ì aimaakan kida Jerusalem ii. Faadaanao zowaunaanao dyuudan kawana'ati òkaboota-kidauzon mishidainao Jesus taraa-kizai iti. Aizii ìzowii-kaò an, kaiman ò'ati na'apa ònyukunuu ìkawan. ¹¹Òmakon nii da'ì ipai synagogue kawana'ati, òdorotan wuru'u mishidainaouz Jesus, marii kizi ìpataka'uta-kaò. Na'iki tuukii òdyuudan ìdakoopan wuru'u pamishidanuz Jesus. Òto'oran idi ì'ati tuukii, òmakouzon da'ì ba'oran donoi kawana'ati kida òdorotan ìdyaun.

Paul kowaadan na'apam pazaamatan Jesus panaobanaa nii

(Acts 9:1-19; 22:6-16)

¹²“Bauda'apa kamoo òmakopaanan Damascus iti, òna'akapanii kaarita faadaanao zowaunaanao saadanii, ma'ozaka kizi na'iki mabaa'azoo kizi òsha'apatan pidanao uruu ida'an. ¹³King Agrippa, dunapo ii sakitapa kamoo òtukapan aimaakan kanada'o, ukanadapan ògaru na'iki òminauda'unao. Ukanadapan aokazi iki kanada, kanada powa'a zii manawun kamoo ai. ¹⁴Ipaì wawaota'akan imi'ì baara iti, na'iki òabata parada-karu kian ò'ati Hebrew** paradan ida'an, ‘Saul! Saul! Kandii nii puantamikitan ògaru kaikapa'a? Puantamikitan idi ògaru na'apa, puikodan kaziwa'o manawun pu'ati.’

¹⁵“‘Ònaobanaa, kanom pugaru?’ òkian.

“Sariapa udako'atin òparadan, ‘Ògaru Jesus! Ògaru wuru'u puantamikitaniaz,’ ukian ò'ati. ¹⁶‘Pukadishita! Òaidinan pu'ati, usha'apanum kau'an òzaamatan idi

**26:14 *Hebrew*: uruu Jewnao mashaapainao Israel ii paradan.

pugaru aizii ōpoitoru nii. Aizii pukowaada'a naa pa'i pidannao ati ipai, ipai wuru'u putukapaniaz ōsha'apatan pu'ati. Na'iki kaina'a'o nii zii ōaidan powa'a aimakaan kida pu'ati pukowaadan nii pidannao ati kapam. ¹⁷ Ōdyuudan nii pugaru Jewnao na'iki Gentilenao bii iti, na'iki ōkazannaatan nii isha'apatan an pugaru. ¹⁸ Pugaru ōaipan tukapa-kida'o nii i'ati mishi'o kuwai ōdau'an. Marii kizi ikoditan maruta'okaru iki, kanada'okaru ati. Na'iki i'umuudin kizi'i naa panaobanaitapan ai Satan, i'zaamata kizi'i naa pa'an Tominkaru panaobanaa nii. Aizii imishidan an ōgaru, mainaabata-karu nii i'orian, na'iki Tominkaru buutan ni'i naa i'dyaun papidanannao nii, 'kia'o wuru'u ukiauzonuz ō'ati.

Paul kakuwaapan pakaudinan dau'u

¹⁹ “Naobanai Agrippa, ōizo'ati wuru'u aokazi iki'oraz parada-karu. ²⁰ Kiwiin ōkakuwaapan Damascus ii aka, udauna'an Jerusalem ii aka, na'iki ipai Judea Baara ii aka ōkakuwaapan. Uruu dauna'an ōmakon Gentilenao bii ii aka kapam. Ōkakuwaapan na'iki ōkakinaopan i'dyaun, i'muuda kizi'i naa pasha'apaapan oii kida'o aimakaan. I'tanawatin kizi'i naa pa'an Tominkaru ida'ati, na'iki i'tukapa-kida kizi'i naa mishi patanawatinan pa'orian ai, pamashaapan ida'an kaimana'a naa. ²¹ Kaikapa'o dikin ia'o wuru'u Jewnao to'orainapanuz ō'ati. Tominkaru Dapu ia'o wuru'u i'zaamatanuz ōgaru. Na'iki na'apain i'aipan pazowia'akan ōgaru. ²² Mazan Tominkaru kazannaatapa ōgaru i'ai, atii di'i ōkadishitapanu'u. Ukau'an ipai ōkowaadan naa wuru'u ōtukapanii kidaz aimakaan ipai pabi'inaaka pidannao ati, na'iki naobanainao ati. Mazan aonaa pa'inaa kida'o aimakaan mani wuru'u ōkowaadapaniaz Tominkaru prophetinno na'iki Moses saadauzonii kida ai. Mishi'oraiman uruu dau'ana'o pa'an tawuru'u i'saadanii kidaz. ²³ I'kian Christ pataka'uta-ka'o nii, atii uzowii-ka'o nii. Mazan uru'o nii kiwiin kadishita pamawakakizi iki, kowaada'o nii, na'iki tukapa-kida'o nii kanada'o Jewnao ati na'iki Gentilenao ati.”

²⁴ Paul paradan idi na'apa, sariapa Festus kadako'okan Paul ati kaikapa'a: “Paul! Madorona'a naa puzowau, putominapatin-kinaa.”

²⁵ Paul kian, “Naobanai, aonaa ōzowau madoronan, mishi'o na'iki sakitapa'o kai-wuru'u ōparadanuz. ²⁶ King Agrippa! Aonaa ōkiba'azon ōparadan pu'ati, usha'apanum kau'an pugaru, puaitapanii ipai kanom dau'a'o kaiwuru'u ōkadakotinanuz. Usha'apanum kau'an aonaa dizinpa'o mani Jesus sha'apata-ka'o, ipai uaitapa-ka'o. ²⁷ King Agrippa! Pumishida wuru'u Tominkaru prophetinno saadauzonii kidaz udau'an? Ōaitapa ipai pumishidanuz, mishi?”

²⁸ Naobanai Agrippa kian Paul ati, “Pu'itiiman pupana'adan nii ōnyukunuu aizii'ika'o pukuwaa ida'an?”

²⁹ Paul kian, “Aonaa usha'apan puabatan parada-karu aizii'ika'o, na'iki kotua'iki'orra'a naa puabatautan, mazan ōtorii'pan nii Tominkaru ati, marii kizi pugaru na'iki ipai wuru'u abatapainouuz kai, na'apa kizi umishidan ōgaru kawan, mazan aona'o nii pa'an uwatudapa-ka'o ōgaru kawan.”

³⁰ Udauna'an King Agrippa, na'iki naobanai Festus, na'iki Bernice, na'iki ipai ba'orainao pidannao kadishita'akan na'iki ikodia'akan naa. ³¹ Pakoditan dauna'an, i'kian pa'atiaaka kida, “Aonaa kanom dikauda'o nii usha'apatan, aonaa kanom dikin ii uzowii-ka'o oo utaratapa-ka'o.” ³² Sariapa King Agrippa kian Festus ati, “Aonaa

mani upishauzon padyuuda-ka'o naobanai Caesar di'iti, umuuda-kaoa'a naa mani padamata aizii wuru'u," ukian.

Paul dyuuda-ka'o Rome iti

27 Aizii Paul na'iki ba'oran taraapa-kariwainao pidannao dyuuda'azoo-ka'o dono'o naa Rome iti, Italy Baara'a ia'oraz, uru'u naa itaa-kaoa'a naa Julius ka'u iti. Uruu kaudina'o tuubaru kidainao soldyaanao tuma, Caesar soldyaanaouz. ²Wapaidin-kida-kaoa'a naa^{††} udaru'o kanawa zo'iti, wa'ati'o Adramytium iki, una'akapikinao kiwapaanan naa powaa iti Asia iti. Na'iki imashaadinpaanan nii kanawa mashaadin-kizi kida kawana'ati Asia ii aka kida'oraz. Na'a'o kapam Aristarchus watuma, Thessalonica san, Macedonia ia'oraz. ³Ba'oran kamoo wakaawan Sidon iti. Kaiman mazan Julius kamunanun Paul ati, ukashaapa umorowautapan na'ii papaonarunao di'ii'aka, itaa kizi u'ati aimaakan uaiapanii kida. ⁴Na'iki'i naa koshan wamakon, mazan ma'ozaka manawun awaru wakanaapu iki. Uruu idi wakora'ukan katonaru Cyprus di'iti, wadikindina'azon idi awaru ai ubarau ii aka. ⁵Udauna'an kanawa kora'uuka-kida-ka'o baza iti, Cilicia na'iki Pamphylia itinapu, na'ii'aka'a naa wamakon atii wakaawan Myra iti, Lycia ia'oraz. Na'ii wamaaratinkida-ka'o kanawa di'iki. ⁶Na'ia'a naa Julius, soldyaanao zowau-naaz pishaan pamakon ba'oran pidannao kanawan ida'an, Alexandria iki'o iwa'atin, na'iki Italy iti'o imako'onan. Uruu idi wapaidin-kida-kaoa'a naa koshan uruu kanawa zo'iti.

⁷Na'iki'i naa wamakon kona'ii, kona'ii, usha'apanum kau'an ma'ozaka manawun awaru wakanaapu iki. Atii iriba kamoo dauna'an, kasha'apanna'o ida'an wamaonapatan padamata donoi Cnidus iti, mazan aona'a naa kanawa zikadina'azon, ma'ozaka manawun awaru wakanaapu iki. Uruu idi wakora'ukan wadaba itinapu, paran baoko a'o katonaru di'iti, Crete kia'o udakotapa-ka'o. Waaipan wadikindinan awaru ai ubarau ii aka. Maonapa wadobata'akan Solmone an, katonaru dyuo a'oraz. ⁸Mazan kasha'apannaa wamakon katonaru za'an atii wakaawan "Kaimana'o Mashaadin-kizai" di'ii, maonapa'oraz donoi Lasea iti, na'ii mazan uruu katonaru di'ia'oraz.

⁹Aata, iriba'a naa kamoo wawaziwa'akan. Aizii dobata'aka'a naa amazada Jewnao Sanadinpauzon Kamoon, na'iki kichana'iki-kia'o ni'i naa chi'ikapa-karu paran baoko an awaru ma'ozakan idi'i naa. Uruu idi Paul kakinaowan kanawa na'akapikinao. ¹⁰"Aonaa turuu wadobatan kai. Wamakon dono, dikauda'o nii aimaakan sha'apan wa'ati. Panaadon wawaziwaan nii kanawa na'iki uwazoo kida na'iki pidannao kapam." ¹¹Mazan tuukii pa'an kanawa na'akapikinao zowaunaa, na'iki kakanawanu'o dobata'azon. Uruu idi tuukii ina'apatan soldyaanao zowaunaa nyukunuu paparadan kawana'ati. Aonaa umishida'azon Paul paradan. ¹²Na'ii wuru'u kanawa mashaadin-kiziz, aonaa sookapa-kizai kaimanan amazada wadidiizon dono.^{‡‡} Uruu idi iriba pidannao kanawa zo'ainao na'apatan panyukunuu. Tuukii

^{††}27:2 Da'a'a watukapan Luke, saada'oraz di'oraz kaarita'a, baokopatinan koshan Paulnao tuma.

^{‡‡}27:12 *amazada wadidiizon dono*: English ida'an udakota-ka'o 'winter.' Kasha'apannaa chi'ikapa-karu kanawa ida'an paran baoko ii aka. Usha'apanum kau'an ma'ozaka manawun awaru amazada wadidiizon dono. Turuu wuru'u ma'ozaka'oraz awaru zowian udaru'o kanawa, na'iki unaraadanuz pidannao tuma.

īaipan padobatan, kanawa na'akapikinao zowaunaa paradan kawana'ati. Kaina'a ba'oran wiizibai na'ii, uruu katonaru tokon itinapu, maonapa'oraz donoi Phoenix iti. Na'ii pa'an īaipan patoman pawiiiziba nii, atii amazada wadidiizon ipain. Na'iki uruu di'ii aonaa awaru zowiauzon tuukii manawun amazada, ukashakarutinpan idi.

Ma'ozaka'o awaru daua'o

¹³ Upu'a'a naa awaru kaawan kona'ii wadaba iki, paran baoko ikinapu. Tuukii ikonaukian, na'iki ikian, “Turua'o nii wamakon.” Uru'u naa mazan ikosotan kimisha'o aimaakan wuru'u mashaadinapa-kida'oraz kanawa. Udauna'an ikida'ukina'akan naa, maonapa zii kanawa makopaanan Crete danoma an. ¹⁴ Kadiman aka uruu dauna'an ma'ozaka'o manawun awaru kaawa'akan naa wadaba iki, katonaru di'ikinapa. ¹⁵ Sariapa awaru zowitan kanawa padaba iki. Aka, watiwaan naa padamata wasakitapadan kanawa zowau, mazan aona'a naa waka'iitan wana'akan kanawa wamako'ozoo-kizi an. Uruu idi wamuuda'akan naa kanawa, na'iki'i naa awaru kida'uka'akan naazu atii wadaba iti paran zikon iti.

¹⁶ Uruu idi kanawa makon atii maonapa ba'oran katonaru sodi, paran zikon ia'o dazaba an, Cauda kia'oraz udakota-ka. Na'ii wadikinda'aka-ka masakauda'u awaru ai. Udauna'an kanawa na'akapikinao saabatan naa kanawa sodi, paminau-da'u udaru'o paawa iti, atii kasha'apannaa iipaian pawatudanz.

¹⁷ Uruu dauna'an kanawa na'akapikinao watuan naa kaimanaiman pakanawan tu'uz ushazodan ai. Tuukii itarian, īzauda-kidan paikodan maanaaba'o, Libya danoma an. Uruu idi īapowa'adan na'iki itoka-kidan naa kamicha mada kida'uka-pa'oraz udaru'o kanawa, mazan upu'u zii awaru kidu'ukan wuru'u kanawaz.

¹⁸ Aonaa awaru mashaadan, pakawan ma'ozaka uto'oradinan. Ba'oran kamoo ikaboowan naa kanawa wazoo kida wunu baoko iti. ¹⁹ Ba'oran kamoo ida'a uruu ikaboowa'akan naa kanawa sha'apauzinaa kida wunu baoko iti. ²⁰ Iriba kamoo aonaa watukapan kamoo oo wizinao. Pakawan awaru ma'ozaka, na'iki kichana'iki kii manawun, aona'a naa waaitapan na'apam naa washa'apatinan powa'a. Wa'itiiman shaa wamawakan naa wuru'u.

²¹ Dobata'a naa kamoo, aonaa pidannao nikan pawanyukunuu. Uruu idi, Paul kadishitan ikanaapu iti na'iki ukian i'ati, “Uabata oparadan. Uizo'atiizon an mani oparadan, kaina'ii zii mani padamata waunao kai Crete ii, aonaa mani dikauda'o aimaakan sha'apan wa'ati kaikapa'a, na'iki aonaa mani padamata wawaziwaan aimaakan kida. ²² Mazan aizii ōkia'azon ipai unao ati! Uma'ozakada unyukunuu, aona'o nii bauda'apa pidan mawakan. Soo kanawa'o nii karikaonan wawaziwada. ²³ Usha'apanum kau'an aiwaka'an angel kaawankan ō'ida'ati Tominkaru ōtaapiki na'iki ōnaobanaa di'iki'o. Udyuudan pa'angelin paradan ō'ati kaikapa'a: ²⁴ ‘Paul, aonaa putaria'ana'a, aona'o nii pusha'apan. Mishi'o nii pukadishita-kidaka naobanai Caesar kanaapu iti Rome ii. Tominkaru kaimanan idi manawun, ukazannaatan nii ipai wuru'u putumainauz pidannao.” ²⁵ Uruu idi Paul kian i'ati, “Ukau'an uma'ozakada unyukunuu. Ōmishida Tominkaru kazannaatan nii waunao, paparadan kawana'ati ō'ati. ²⁶ Mazan waua'ii, awaru kidu'ukan nii wakanawan maana'o-karu iti, katonaru danoma iti,” ukian i'ati.

Kanawa zo'ainao tarian panaraan ai

²⁷ Uruu dauna'an awaru kida'ukapan naa kanawa ipai kamoo na'iki ipai maruta'o Mediterraneanian baoko ii aka. Aizii tomun-zikon, dya'utam sondiitan ida'a'a naa, kanawa na'akapikinao kian, "Maonapa'o kawanu'ora'a naa aizii wakaawan paran danoma iti." ²⁸ Sariapa iwaota-kidan aimakaan kimisha'o paran baoko iti itukapa'azon idi na'apam wunu kaanan. Uruu idi itukapan wunu kaanan 120 feet. Masakauda'u dauna'an iwaota-kidan naa koshaniz. Uruu idi itukapan powa'a'a naa umaanan, 90 feet. ²⁹ Uruu idi tuukii itarian, izauda-kidan naa pakanawan zowitinan kuba kida di'iti. Sariapa imashaadin-kidan pakanawan, iwaota-kidan wunu baoko iti 4 kimisha kida'o manawun chipirari, sukuruu-tinapa kida'oraz kanawa dikapo itinapu. Kadimana'ora'a naa padamata iaipan wakanada'akan. ³⁰ Aizii pidannao kaudinainao kanawa zo'ii, itywaanan naa pakidooapan kanawa udaru'o di'iki. Sariapa iwaota-kidan duusodi'o kanawa wunu baoko iti. Itukapa-ka'o ikodanii mishi tawuru'u iwaota-kidanuzu kimisha'o chipirari kanawa zowau iki. ³¹ Mazan Paul aitapa, uruu idi ukian soldyaanao ati na'iki izowaunaa ati, "Wuru'u pidannao, kaudinainaoz kanawa zo'o, ikidooapan an wuru kanawa di'iki'i, kaiman-daunu'o nii pidan mawakan." ³² Sariapa soldyaanao dukutan wuru zuna'a, kanawa sodi pidannao toka-kidaniaz, uruu idi uamara'akan naa.

³³ Aizii wakanada'anan di'iti'i naa Paul kian ipai pidannao ati, "Akarachii! Dya'utam sondii aonaa kanom unikan, udi'itinpan na'iki utarian idi. ³⁴ Mazan aizii oaiapa ipai unao nikan uwanyukunuu uma'ozaka-kinaa nii, na'iki ukakupa-kinaa nii, usha'apanum kau'an ipai waunao, aona'o nii kanom sha'apan wa'ati. Na'iki aona'o nii bauda'apa wawaziwadan wazowaud," ukian. ³⁵ Paparadan dauna'an i'ati, Paul zaamatan naa bread na'iki utoriinapa-kidan naaz Tominkaru ati. "Kaiman manawun wakian pu'ati di'oraz bread dau'ati," ukian ipai pidannao kanaapu'u. Udauna'an udushtan naa pawanyukunuu nii na'iki uaroopan naa. ³⁶ Uruu idi ipai pidannao ma'ozakadan panyukunuu, na'iki inikan naa pawanyukunuu kapam. ³⁷ Iriba'o pidannao wuru'u kanawa zo'ainaoz, kaikapauda'u'o wabaokopatinanu'u 276. ³⁸ Pidannao nikan dauna'an pawanyukunuu, uru'u naa ikaboowa'akan naa ipai poroom kida paran baoko iti, iaipan idi kanawa shaakadinan.

Kanawa shaazoobi'iinan dau'o

³⁹ Udauna'an amazada kanadan naa, sariapa pidannao tukapan maonapa paran danoma. Mazan aonaa iaitanpan na'ia'oram wuru'u amazadaz. Na'iki itukapa kapam kashakarutinpa'o amazada, na'iki kaatu baara-tinpa'o paran danoma. "Aushaa, watiwaa wana'akan kanawa na'iti, panaadon turua'o nii usakanatan maana'o-karu ii," ikian. ⁴⁰ Uruu idi idukuta'akan naa wuru'u kimisha kida'o sukuruutapa-kariwaiz kanawa kadu'iki kida, una'ian naa iwa'aka'akan kidaz wunu baoko ii. Upu'a'a naa iwaota-kidan powaa iti udaru'o poora wunu baoko iti, kanawa kadikapotapakinaoaz. Udauna'an ikazadan naa powaa iti udaru'o kamicha mada doko'o kanawa zowau ida'a, kaiman kizi iaipan awaru pootan wuru'u kanawaz udanoma iti. ⁴¹ Aonaa zii ikaawan udanoma iti, mazan kanawa kaawa'akan naa maana'o-karu ati, uruu una'ian naa uwaziwainan kaatu baara ii. Aizii wunu paran ma'ozakan idi manawun, sariapa uzowitan kanawa dikapo ma'ozaka'o ida'an. Uruu idi ipai ushazoo-bi'ia'akan kanawa.

⁴²Sariapa soldyaanao zowii-bi'ia'aka'azon naa ipai daunuuda'u wuru'u taraapaka-riwainaoz pidannao. Īzauda-kidan ĩnyootan unaawa iti na'iki ĩkidoopan pa'ai. ⁴³Mazan tuukii pa'an ĩzowaunaa aipan pakazannaatan Paul, uzowii-kaos ai. Uruu idi umashaatan ĩdyaun. Na'iki udyuudan naa pa'an nyoobainao kida pidannao zaka'utan kiwiin, marii kizi ĩnyootan unaawa iti. ⁴⁴Udauna'an marii ba'orainao wuru'u aona'oraz ĩnyooban, ikodan atamun oo paranka idin kida, uruu ida'an kizi'i naa ĩnyootan paran danoma iti. Uruu na'apa'o wanyootauzon unaawa iti, aonaa kanom sha'apan wa'ati.

Paran baoko ia'o katonaru, Malta kia'o u'uu

28 Wamaaratinan dauna'an unaawa ati, ukowaada-kaos wa'ati, katonaru Malta Baara'a'o wuru'u wamaaratinanuz. ²Tuukii kawiiizinao konaukii-kidan patukapan waunao. Upu'a'a naa wunu kaawan, na'iki wadidi amazada. Sariapa ĩpu'ukadan tikazi wa'ati. ³Paul zowaidan naa zowaakaru na'iki udokobatan naazu, na'iki usharawaan naa tikazi. Tikazi wiichan idi, sariapa kowazaz mawaka-kinai, koditan zowaakaru bii iki, na'iki sariapa uarotan Paul paka'u ida'a, aonaa umuudinan una'an ukazadinpan uka'u kadu iki. ⁴Aizii kawiiizinao tukapan idi wuru'u kowazaz arotanuz Paul ka'u, sariapa ĩdi'itinpan udau'u, na'iki ĩkian pa'atiaaka kida, "Ei, zowia'o pidan arawu'u! Aonaa umawakan oo unaraan paran baoko'o, mazan watominkarun, wuru'u sha'apata'oraz pa'an pidan pa'oian dikin ii, mishi'o nii uzowii-kidan uruu kowazaz arotan ida'anazu." ⁵Sariapa Paul ra'oka'akan kowazaz tikazi wu'iti, mazan aonaa usha'apan paarota-kaos pu'u. ⁶Īzaudapan naa Paul poodan, na'iki ĩtukapa'azon naa udorautan masha'apakiaka oo umawaka'akan naa, mazan tomunu'u naa uarota-kaos dauna'an, aonaa kanom sha'apan u'ati. Uruu idi ĩpana'adan naa padi'itinpan, na'iki ĩkian, "Ei, tominkaru pa'i uruu!"

⁷Maonapa wamaaratinan kizi amazada iki, kaina'a udaru kida'o zakapu baara, Publius paoriba baawu kida, uruu kazowautapa'o wiizai uruu katonaru baara ii. Wamorowautapankan dono udapu ii, tuukii ukonaukii-kidan waunao, idikinauda'u kamoo utaapan waunao padapu ii. ⁸Uruu dono tuukia'o Publius daru karinaan, umada wiichan na'iki utyoodapan izai. Uruu idi Paul morotan uda'awupa-kizi iti, na'iki umuudan paka'u u'ida'a, na'iki utoriinpan, upishaan Tominkaru marii kizi karina'o kakudan, sariapa mishi ukakuda'akan. ⁹Ipai pidannao kawiiizi-tinpainaoz katonaru di'ii abatan wuru'u usha'apatanz aimaakan na'apa, uruu idi na'apainim ĩribannao karinaan dono, ĩna'akan nii ĩdyaun Paul ida'ati, na'iki ipai ukakudan ĩdyaun. ¹⁰Idikinauda'u kauzu wana'ian ĩtuma, kaiman ĩtaapan waunao, ĩtaa wa'ati aimaakan mawinipinaa-daun kida. Aizii wadobata'azon dono'o naa, iriba pidannao na'akan aimaakan kida wa'ati wakaiwaan nii, na'iki wanikan nii wamakopa-kizi an.

Malta iki'o wamakon Rome iti

¹¹Idikinauda'u kauzu dauna'an, wamakon naa ba'oran kanawa ida'an, "Shamaan-nao Tominkarunao"^{¶¶} kia'o u'uu. Wuru'u wiizaiz wamaratin-kiziz, di'ia'a naa kanawa na'akapikinao mashaadinan amazada wadidiizon dono. Alexandria iki'o wuru'u kanawa na'akapikinao wa'atipaanz. ¹²Uruu idi baokopa'a naa wamakon

^{¶¶}**28:11** *Shamaannao Tominkarunao*: wuru'u kanawa uu, na'iki na'akapikinao tominkarunnaoz, Castor na'iki Pollus kia'o i'uu kida. ĩnao kawanu'o utoma-kaos wuru'u ĩmuudaniaz pakanawan zowau ida'a.

ītuma atii wakaawan Syracuse iti, idikinauda'u kamoo wana'ia'akan. ¹³Na'iki'i naa koshan wamakopaanan atii wakaawan kanawa sookadinauzo-kizi iti, Rhegium ia'oraz. Ba'oran kamoo wadobatan koshan, uruu dono awaru kaawan wabarau iki-napu. Uruu idi dya'utam kamoo ida'a wakaawa'akan naa donoi Puteoli iti, Italy Baara ia'oraz naa. ¹⁴Uruu wiizai di'ii waikoda mishidainao Jesus. Īpishaan wau-nao ĩaipan wana'a'akan zii patuma bouda'apa soondii sakodaz. Uruu idi wana'ia'akan zii ĩtuma. Uruu wiizai di'iki wakidiba ida'ana'a naa wamakopaanan Rome iti. ¹⁵Aizii mishidainao Rome iainouz abata'aka'a naa wuru'u wawa'atipanuz, sariapa ĩwa'atin ĩkodapa'anan waunao. Waikoda pabi'i kida mishidainao zaudapan waunao market ii, Appius ia'oraz. Na'iki'i naa wadobatan baokopa ĩtuma, atii wakaawan wiizai di'iti dakotapa-kariwaiz Idikinauda'u Sookapa-kizai kii. Na'ii ba'oran mishidainao zaudapan waunao. Paul tukapan idi ĩdyaun, tuukii ukonaukii-kidan Tominkaru. Uruu idi powa'a zii uma'ozakadan panyukunuu Tominkaru ati. Atii baokopa'a naa wakaawan ĩtuma donoi Rome iti.

Paul kakuwaapan Rome ii

¹⁶Aizii wakaawan dono'o naa Rome iti, aonaa Paul taratapa-ka'o na'ii. Kashaapa-ka'o umashaapan pa'ida'a, mazan kaina'a soldyaa muuda-ka'o awunuutapa'o nii uruu. ¹⁷Idikinauda'u kamoo Paul kaawan dauna'an, udapada-kidan naa kazowau-tapainao Jewnao Rome ainao kidaz. Aizii ĩbaokopatinan dauna'an u'ida'ati, ukadakotinan naa ĩtuma. Ukian, “Ō'inawuzunao, Jewnao, ōkia'azon unao ati, aonaa ōsha'apatan dikauda'o aimaakan wairibannao Jewnao ati, na'iki aonaa ōpana'adan oo ōdakoopan waunao Jewnao kaduz kida, wuru'u wadokozu-daunnao dyuudau-zonii kidaz wash'a'apatan. Mazan upu'u Jewnao zaamatan ōgaru Jerusalem ii, atii ĩtaraa-kidan ōgaru Rome iki'o naobanainao ati. ¹⁸Aizii ōkootowapa-kida-ka'o dono'o naa, aonaa kanom Rome ikiinao ikodan dikauda'o nii ōsha'apatan, ōzowii-kida-kinoo nii. Uruu idi ĩaipan padamata ōmuuda-ka'o. ¹⁹Mazan aonaa Jewnao aipan ōmuuda-ka'o. Uruu idi ōpishaan ōdyuuda-ka'o da'ati'i Rome ati. Mazan aonaa ōkadakotina'anan mani dikauda' ōiribannao Jewnao dau'an, soo ōparada'azon idi ōdau'an naobanai Caesar kanaapu'u, da'a'a ōkootowapa-kida-ka'o dono. ²⁰Uruu idi'o ōdapada-kidan unao, ōkakuwaapa'azon na'iki ōkowaada'azon idi u'ati kanom dikin ia'o wuru'u ōzaamata-kaoz. Utukapa di'i, ōanoba sukuruutapa-ka'o chain idi, aonaa kanom dikin ia'o mani, soo ōmishidan idi'o Christ, tawuru'u tuukia'oraz naa Israelitena'o zaudapan.”

²¹Sariapa ĩkian Paul ati, “Aonaa zoobaba kaarita dyuuda-ka'o wa'ati, Judea Baara iki pudau'an. Na'iki aonaa kapam wairibannao kaawainao kida na'iki kakuwaapan pudau'an. Uruu idi aonaa kanom dikauda'o nii waabatan pudau'an. ²²Waunao, waabata'azoo kapam na'apa'oram wuru'u pumishidanii kidaz. Usha'apanum kau'an ipai amazada kawana'ati waabatan dikauda kida pa'idiwaru pidannao kadakotinan wuru dau'ana'a pumishidaniaz.” ²³Uruu idi ĩkainaabatan naa kanom dono'o nii ĩabata'azon wuru'u ukuwaa kidaz.

Paainaa kamoo dono'o naa, iriba pidannao kaawan Paul mashaapa-kizi ati. Uruu idi ukakuwaapan ĩ'ati chaapi'iki, atii wachuupun di'iti. Kaimanaiman ukowaadan ĩ'ati na'apa'oram manawun wuru'u Tominkaru naobanaita-kaoz naa. Na'iki kaimanaiman ukowaadan ĩ'ati, ipai aimaakan tawuru'u Jesus sha'apatanii kidaz, na'iki kasha'ora kida'oraz ubaiaapauzon na'apa manawun tawuru kawana'ati'i,

Moses na'iki Tominkaru prophetinnoo saadauzonii kidaz Christ dau'u. ²⁴Pabi'i kida pidannao tuukii imishidan wuru'u ukuwaa kidaz, ba'orainao aonaa imishidauan. ²⁵Uruu dikin ii tuukii ikashadaakapan pa'atiaaka kida. Mazan ikoditan ua'ii paniba iti, Paul kian i'ati, "Mishi'o mishi tawuru'u Kaimana'o Doronaa kiauzonuz wadokozu-daunnao ati, prophet Isaiah ida'ana'oraz ukowaada-kidauzon. ²⁶Kaikapa sha'atii tawuru'u ukianuz:

'Pumako di'oraz pidannao di'iti, na'iki pukii i'ati:

Uabautan nii kuwai powa'an kida,
mazan aonaa na'apainim nii uaitapan wuru'u parada-karuz.
Utukapautan nii aimakaan kida sha'apaapa-ka,
mazan aonaa na'apainim nii uaitapanuzu.

²⁷Usha'apanum kau'an, tuukii manawun unyukunuu dadaran.

Na'iki tuukii u'inidan ukinao umaabata'azookan idi parada-karu.

Na'iki uawun utarata umatukapa'azookan idi.

Aata utukapa mani, na'iki uaitapa mani padamata
wuru'u utukapa'azooniaz.

Na'iki sariapa mani padamata utanawatinan powa'a ati o'ida'ati.

Uruu idi okakuda mani na'iki o'saabaa mani padamata unao,
kia'o wuru'u Tominkaru kiauzonuz."§§

²⁸Uru'u naa Paul katokonta'akan naa paparadan kaikapa'a: "Ukau'an, oaipan unao Jewnao aitapan, Tominkaru dyuuda-kidan parada-karu wuru'u kazannaatin-karu dau'u kida'oraz, Gentilenao ati'o. Usha'apanum kau'an inao, iabata na'iki imishida pa'an wuru'u kuwai kidaz!" ²⁹[Sariapa Jewnao kodita'akan iabatan idi Paul paradan na'apa, tuukii na'iki ma'ozaka ikashadaakapan naa pa'atiaaka kida.]*

³⁰Dya'utam wunu Paul mashaapan kabaun pakawinipinaapanii di'ii. Ipai umorota-kidan, na'iki unaubaan pidannao morowautapainao kida pa'ida'ati.

³¹Kaimanaiman ukowaadan i'ati na'apa'oram manawun wuru'u Tominkaru naobanaita-kaoz, na'iki ipai ukowaadapan pidannao ati Naobanai Jesus Christ dau'an. Mabaa'azoo ukakuwaapan na'iki ma'ozaka kapam. Na'iki aonaa kanom mashaatan ukakuwaapatinan.

§§28:27 Isaiah 6:9-10

*28:29 Kiwiini'o saada-kariwai ida'a, aonaa di'oraz saadinpanu'u.

*Paul Kaaritan***Rome iainao Ati'o****Di'oraz kaarita daua'o**

Paul saadan di'ora'a kaarita mishidainao Jesus Christ ati'o, Rome iainao uz imashaapan. Aonaa na'apainim zii Paul makouzon Rome iti, mazan kaina'a uaitapanii mishidainao mashaapan na'ii. Na'iki udakotan pamorowautan inao di'iti. (Romans 15:22; 16:21)

Di'ora'a pakaaritan ida'a, kaimanaiman Paul kainaabatan Kaimana'o Kuwai dau'an. Na'iki ukowaadan na'apa'oram wuru'u Tominkaru dakotanuz pidan kaimana'o nii. Paul kowaadan, aonaa bauda'apa pidan kaimana'o nii. Soo Jesus Christ, uruu bauda'apa kaimana'o manawun. Wamishidan dono Jesus, waso'otakao oia'o kazowautapan ai waunao, na'iki pa'ina'o mashaapa-karu taa-ka'o wa'ati. Uruu idi kaimana'o ni'i naa wamashaapan Tominkaru tuma.

Paul nyukunuu-kidan pakaaritan ida'an, ipai pidan oia'o pa'idiwaru, aonaa kanom ikodinan Tominkaru umanawunun. (Romans 3:23) Soo Tominkaru taa'o kazannaatin-kinai, Jesus Christ mawakan ida'an cross paawa'a. Kaina'a bauda'apa aimaakan ida'an, turuu Jewnao (Abraham takaa-daunnaouz), na'iki Gentilenao (pana'ainaoz pidannao Jewnao ai) ikodan kazannaatin-karu. Ipai inao, iikodan nii pakazannaatin-kinai nii soo pamishidan ida'an Jesus Christ.

Kaarita buutinpan kida

Paul sakadan pakakuwaapan Kaimana'o Kuwai dau'u 1:1-17

Ipai pidan oia'o, aipa'o pakazannaata-ka'o 1:18—3:20

Na'apam Tominkaru kazannaatan pidan 3:21—4:25

Kakupa-karu ikoda-ka'o Jesus Christ ida'an 5:1—8:39

Jewnao na'iki Gentilenao aiapa-ka'o imishidan Jesus Christ 9:1—11:36

Na'apam pidan kaduz zaamatina'oraz Jesus Christ ida'ati 12:1—15:13

Paul katokontan pakakuwaapan 15:14—16:27

1 Di'ora'a kaarita, o'garu Paul di'iki'o, Christ Jesus poitoruz. Tominkaru zaamatan o'garu Christ Jesus apostlen nii, na'iki ubuutan o'garu kowaadapa'o nii pidannao ati uruu di'iki'o Kaimana'o Kuwai. ²Kotua'ora'a naa Tominkaru kowaadakidan Kaimana'o Kuwai dau'u. Na'apa prophetnao saadan Tominkaru Paradan ida'a. ³UDani daua'o wuru'u Kaimana'oraz Kuwai. Wur'u udaniz, uruu wanaobanaa Jesus Christ. Ukaawankan dono pidan nii, King David takaa-daun uruu. ⁴Mazan uruu mishi'o Tominkaru, na'iki aonaa usha'apatan oia'o. Umanawunu'o pama'ozakan ida'an Tominkaru kainaabatan pauDani manawun uruu, pakadishita-kidan ida'an uruu mawaka-karu di'iki. ⁵Tominkaru aipan idi ipai pidannao taapan umanawun nii Jesus Christ, uaidan pakamunanun o'ati Christ ida'an. Uzaamatan o'garu kakuwaapa'o nii manawun ipai Gentilenao[†] ati, iizo'ati kizi Christ pamishidan ida'an Tominkaru di'iki'o Kaimana'o Kuwai. ⁶Aizii unao Tominkaru zaamataniinao kapam, Jesus Christ pidanannaou'u naa unao.

[†]1:5 *Gentilenao*: pidannao pana'a'o Jewnao ai. Putukapa kaarita token ii, Paradakar Masha'apannaada-kinao di'ii.

⁷ Ukau'an ōsaadan di'ora'a ōkaaritan ipai unao mishidainao ati, Rome iainauz, Tominkaru marainapanii unao na'iki uzaamatanii unao papidanannao nii manawun. Ōtoriiinpan waDaru Tominkaru ati, na'iki waNaobanaa Jesus Christ ati, marii kizi ukamunanun u'ati na'iki utaa kizi unyukunuu kaiman-kinaa nii.

Paul morowauta'azon Rome iainao mishidainao di'iti

⁸ Aizii kiwiin, kaiman manawun pugaru, ōkian Tominkaru ati, Jesus Christ ida'an, ipai unao dau'an. Usha'apanum kau'an ipai'i naa wiizai kawana'ati pidannao kaunamunaatan umishidan Christ. ⁹⁻¹⁰ Tominkaru ati'o ōkaudinan kaimanaiman ōnyukunuu iki, ōkowaadapan pidannao ati Kaimana'o Kuwai, uDani daua'o. Tominkaru aitapanii mishi'o kaiwuru'u ōkianuz kaikapa'a: Karikaonan ōtoriiinpan Tominkaru ati ōpishaan ukaminka'utan unao, na'iki utaapada kizi'i naa aizii ōmorowautan unao di'iti.

¹¹ Tuukii manawun ōtukapa'azon unao, ōkakuwaapa kizi u'ati kaiman kida'o dau'u, Tominkaru sha'apataniaz ipai waunao ati. Ōkaminka'uta'azon unao powa'a kizi utaan kaimanaiman unyukunuu Christ ati. ¹² Kaikapa'o dau'ati'o kaiwuru'u ōkianuz: ōkaminka'utan nii unao, na'iki unao kaminka'utan nii kapam ōgaru, wama'ozakadaaka kizi, wakowaadan ida'an wamishidan daua'o Christ.

¹³ Ōmin-mishidannao, ōaipan uaitapan, karikaonan da'i ōdakotautan ōmorowautan unao di'iti, mazan kaina'a da'i aimaakan kida towauda'uan ōgaru. Ōmorowautan'azon u'idi'iti turuu kizi ōtominapa-kidan unao, ma'ozaka kizi umishidapan Christ, na'apa ōtominapa-kidan kawan ba'oran Gentilenao, ba'oran donoi ii kida kapam, ma'ozaka kizi imishidapan Christ.

¹⁴ Ōsha'apatan ni'o Tominkaru aitan wuru'u ōkowaadapanuz Kaimana'o Kuwai ipai pidannao ati, donoi sannao ati na'iki wunao ati'i pana'ii kida'oraz imashaa-pan donoi ai. Aitapaabainao ati na'iki maaitapa-kainao ati. ¹⁵ Ukau'an tuukii ōkowaada'azon Kaimana'o Kuwai unao ati kapam, Rome iainao.

¹⁶ Ōgaru aonaa ōkiba'azoo-kidan Kaimana'oraz Kuwai, usha'apanum kau'an uruu ida'ana'o Tominkaru aidan pama'ozakan, ukazannaatan ipai pidan mishida'oraz Kaimana'o Kuwai. Kiwiitapa, Jewnao bii iki'o pidannao, na'iki aizii ukazannaatan naa kapam Gentilenao. ¹⁷ Aizii wuru'u Kaimana'o Kuwai, ukainaabata na'apa'oram ida'an Tominkaru dakotan waunao kaimana'o pidannao nii, soo mishida-karu ida'an karikaonan. Na'apa kotua'o usaadauzo-ka'o Tominkaru Paradan ida'a: "Wuru'u pidan Tominkaru dakotaniaz kaimana'o pidan nii pamishidan ida'an, uruu karikaonanu'o nii ukakupan."[‡]

Tominkaru pataka'utan pidannao oia'o dikin ii

¹⁸ Tominkaru aokazi ia'o kainaabatanii pato'oran pidannao ati, sha'apaa-painauz oia'o, aona'oraz kawanu'o Tominkaru nii i'ati. Īsha'apaapan ida'an oia'o, itowauda'uu ba'orainao pidannao aitapan Tominkaru daua'o. ¹⁹ Tominkaru pataka'utan sha'apatainao oia'o, usha'apanum kau'an ĩaitapanii Tominkaru dau'an, kaimanaimana'o ukainaabatan i'ati padaua'o. ²⁰ Tominkaru toman di'iki'o amazada, turua'o pidannao aitapan kaimanaiman uruu, ĩtukapan ida'an utomanii kida, ĩmatukapauzokan pu'u padamata uruu. Uruu ma'ozaka'o manawun, na'iki uruu

[‡]1:17 Habakkuk 2:4

umanawunu'o Tominkaru ipai patomaniinao ai. Ukau'an aonaa turuu pidan kian: Aonaa òaitapan Tominkaru, kii.

²¹ Ìaitapan pu'u padamata Tominkaru, mazan upu'u aonaa ìtaapan uruu umanawunu'o nii, na'iki aonaa ìkonaukii-kidan umanawunun. Maaitapinaka karikaonan ìdi'itinpan. Aona'a naa ìka'iitan padi'itinpan sakitapa Tominkaru dau'u, ukau'an panyukunuu na'akan naa ìdyaun oia'o dau'ati. ²² Ìtaapinan aitapaabainao nii, mazan maaitapin-kainao karikaonan ìdyaun. ²³ Aona'a naa ìtaapan umanawun nii Tominkaru, wuru'u karikaonanu'oraz ukakupan, mazan ìtominkaruniitan naa ka'ui idi'o aimakaan kida toma-ka'o. Ìtoman patominkarun nii pidan kawan, kotu'uz kawan, wuniinao kaduz kida kawan, na'iki kowazaznao kawan.

²⁴ Uruu idi'o Tominkaru marina'atan ìdyaun, ìsha'apata kizi oia'o aimakaan kida panyukunuu aipan kawana'ati, na'iki madoronaa-daun kizi'i naa ìkiaapaakan. ²⁵ Ìmuudan naa pamishidan wuru'u mishi'oraz kuwai Tominkaru dau'o, aizii ìmishidan naa mariidin-karu. Ìtaapan umanawun nii toma-kariwai kida aimakaan, na'iki ìtukapa-kida pamarainpan ìdyaun. Mazan aona'a naa ìtaapan Tominkaru umanawun nii, toma'oraz ìdyaun. Uruu pa'an turua'o ukonaukii-kida-ka'o ipai dono. Amen.

²⁶ Na'apa'o dikin ia'o Tominkaru marina'atan ìdyaun, marii kizi'i naa ìkiaapaakan madoronaa-daun, padi'itinpan kawana'ati kakiba'azonna'o aimakaan dau'u. Ukau'an, zunnao upu'u ìna'apan, aona'a naa ìaipan paudaiaru Tominkaru aitan kawana'ati, mazan ìkiaapan pamin-zunan kida'a naa. ²⁷ Aizii daonaioranao na'apa kapam ìdyaun, aonaa ìaipan paudaiaro Tominkaru aitan kawana'ati, mazan tuukii ìaipan pakiaapan pamin-daonaioran. Ukau'an, daonaioranao sha'apaapan idi kakiba'azonna'o aimakaan pamin-daonaioran tuma kida, Tominkaru kawinipinaatan ìdyaun pataka'utin-karu idi.

²⁸ Na'iki powa'a zii, ìtaapan idi madiwautapa-ka'o kawan Tominkaru aitapa-kidaniaz padaua'o ì'ati. Uruu idi'o umarina'atan ìdyaun, ìsha'apata kizi'i naa kakiba'azonnao kida'o aimakaan padi'itinpan kawana'ati. Uruu idi'o ìsha'apatan naa oia'o aimakaan kida, aona'oraz ukaimanan pidan sha'apatan. ²⁹ Ìkaduz ìsha'apaapan oia'o aimakaan pa'idiwaru: ìantamikitinan; ìaipan pasha'apauz nii powa'a zii; ìnaudapa pakaziwan ba'orainao pidannao; ìkishauzin, ìzowian pidan. Aizii na'apam nii ìparadaakan, soo ìzunaapaakan; ìmariidinan; ìkadakotinan pairiban dau'u; ìdakoopan ba'oran pidan mashauda'u. ³⁰ Ìmariidinan pairiban dau'u ìaipan idi uunamunaa abata-ka'o dikauda. Ìto'ora-kizaitapan Tominkaru; ìdakomikitinan; ìtad-inpan, na'iki umanawun nii ìkakuwaapan padau'an. Ìdi'itinpan pa'ina'o aimakaan dau'u pasha'apata-kinaa nii oia'o. Ìdikintapan padaronao. ³¹ Ìdi'itinpan maaitapinaka karikaonan, aonaa ìmishian paparadan. Aonaa ìkaminka'utan pairiban, ìaitapan pu'u ubaiaapan kasha'ora'o. ³² Tominkaru aitapa-kidani'i naa ì'ati sakitapa'o pakakinaori: pidannao na'apa'oraz ìmashaapan, marii ìmawakan, kia'oraz. Ìaitapan pu'u na'apa'o kakinaorii, mazan upu'u zii ìsha'apaapan oia'o aimakaan kida. Na'iki ìkonaukii-kida kapam baokoinao sha'apatan na'apa kida'o oia'o.

Tominkaru di'itapa aimakaan sakitapa

2 Aizii pugaru, dakota'oraz ba'oran pidan oia'o nii, na'iki pukian an udau'an: sakitapa'o wuru'u Tominkaru pataka'utanuz uruu. Puda'u'ati'o kapam wuru'u puna'apanuz. Usha'apanum kau'an, na'apa'o kapam pugaru uruu kawan, pusha'a-

paapanii oia'o. ²Na'iki waaitapa Tominkaru pataka'utan nii sakitapa'o ida'an ipai sha'apaapainao na'apa'o aimaakan. ³Aizii pugaru, pudakotan ba'oran pidan oia'o nii, mazan upu'u pusha'apaapan uruu kaduz oia'o aimaakan kida. Pu'itiiman aonaa'o nii Tominkaru pataka'utan pugaru, upataka'utan dono sha'apaapainao oia'o? ⁴Aonaa mooko pudi'itapan na'apam Tominkaru kamunanun manawun pu'ati? Pusha'apaapan pu'u oia'o, aonaa upataka'utan pugaru sariapa, na'iki utaan dobata amazada pu'ati, upataka'utan ua'ii pugaru? Aonaa mooko puaitapan Tominkaru kamunanunuz manawun pu'ati uaipan idi'o putanawatinan pu'oian ai?

⁵Mazan dikintapa pugaru, aonaa pumuuda'azon pusha'apaapan oia'o. Ukau'an, puaipan ati'o wuru'u puto'oradanuz Tominkaru powa'a zii pu'ati, upataka'uta-kinaa nii pugaru wuru kamoo dono'o upataka'utanuz naa sha'apaapainao oia'o. Uruu dono, ipai'o nii pidannao aitapan sakitapa'o ida'ana'o Tominkaru dakotan pidan, oia'o pidan nii, oo kaimana'o pidan nii. ⁶Tominkaru kawinipinaanon nii ipai wau-nao, washa'apatan kawana'ati aimaakan.

⁷Kaina'a pidannao, aonaa ikashadinan pasha'apaapan kaimana'o aimaakan. Na'apa'o ida'an ikainaabatan mishi'o ñaipan Tominkaru naubaan na'iki utaaupan ñdyaun umanawunnao nii, na'iki utaa kizi ñ'ati karikaonanun'o kakupa-karu. Ñnao ati'o nii Tominkaru taan karikaonanun'o kakupa-karu. ⁸Mazan pidannao sha'apaapainaoz aimaakan panyukunuu aipan kawana'ati, dikintapainaoz mishi'o kakinaorii, na'iki sha'apaapainaoz pa'atiaka oia'o aimaakan. Ñnao ati'o nii tuukii Tominkaru to'oran, na'iki tuukia'o nii upataka'utan ñdyaun.

⁹Ipai pidannao sha'apaapa'oraz oia'o aimaakan kida, ñbaiaapan nii kasha'ora'o na'iki kaziwa'o. Aitaniimana'o nii Jewnao baiaapan kasha'ora'o, na'iki Gentilenao, na'apa'o nii ñbaiaapan kapam. ¹⁰Mazan pidannao sha'apaapa'oraz kaimana'o aimaakan, ñnaou'o nii Tominkaru naubaa. Utukapan nii ñdyaun umanawunnao nii, na'iki utaan nii ñnyukunuu kaiman-kinaa nii. Aitaniimana'o utaan Jewnao nyukunuu kaiman-kinaa nii, na'iki Gentilenao, na'apa'o nii utaan ñ'ati kapam.

¹¹Usha'apanum kau'an, Tominkaru ati aonaa na'ia'oram pidan powa'a'o umanawunun pairiban ai.

¹²Aizii Gentilenao, aonaan pu'u ñaitapan kakinaorii Tominkaru dyuudaniaz Moses ida'an. Mazan ñsha'apatan an oia'o, upu'a'o nii Tominkaru pataka'utan ñdyaun. Aizii Jewnao, ñaitapanii pa'an wuru'u kakinaoriiz, ukau'an, ñsha'apatan an oia'o, Tominkaru pataka'utan nii ñdyaun ñdikintapan idi paaitapanii kakinaorii.

¹³Usha'apanum kau'an, aonaa Tominkaru dakotan pidan kaimana'o pidan nii, ñaitapan idi kakinaorii, mazan ñizo'atin idi pa'an kakinaorii. ¹⁴Aizii Gentilenao, aonaa'oraz ñaitapan Tominkaru kakinaori. Mazan ñsha'apatan an sakitapa aimaakan panyukunuu kowaadan kawana'ati, na'apa'o kainaabata ñaitapan panyukunuu ii kaimana'o aimaakan, na'iki oia'o aimaakan. ¹⁵Pidannao na'apa'oraz ñkaduz, kaina'a'o kawanu'o Tominkaru kakinaori saadinpan ñnyukunuu ii. Ñnyukunuu kowaada kapam mishi'o wuru'u na'apa'oraz. Usha'apanum kau'an, panaadon ñnyukunuu kowaada ñ'ati ñsha'apatan kaimana'o aimaakan, na'iki panaadon, oia'o aimaakan. ¹⁶Ukau'an, ipai'o nii kaikapa kida'o aimaakan sha'apan wuru kamoo dono'o, Tominkaru dyuudanuz naa Jesus Christ tiwaa-kidapan na'iki upataka'utan pidannao, ñdizapanii kida padi'itapan kawana'ati. Kaikapa'o wuru'u Kaimana'o Kuwai ñkowaadapaniaz.

Jewnao na'iki Tominkaru kakinaori

¹⁷ Aizii pugaru, pudakotinpan Jew nii, tuukii punyukunuu kakinaorii dau'ati. Pu'atadinpan, na'iki pukian: waunao Tominkaru pidannao manawun. ¹⁸ Puaitapa kanom Tominkaru aiapanii pusha'apatan. Na'iki tominapa-kida-kariwai pugaru kakinaorii dau'u, pusha'apata kizi sakitapa aimakaan. ¹⁹ Puzauda-kidan turuu pukainaabatan na'apam Tominkaru aipan mashaapa-karu, wunao ati'i ishaawun kawanuinaouz. Na'iki puzauda-kidan kanada'o kawanu'o pugaru wunao ati'i maruta'o ida'a'o kawanu'oraz imashaapan. ²⁰ Na'iki puzauda-kidan turuu pukakinaotan pidannao, maaaitapin-kainao kawanu'oraz. Na'iki puzauda-kidan turuu putominapaidan koraiziannao kawanuinaouz pidannao. Usha'apanum kau'an, kakinaorii di'iki'o puaitapan ipai wuru'u aitapa'azoo-kariwaiz Tominkaru dau'u, na'iki mishi'o dau'u.

²¹ Mishi putominapa-kida pidannao Tominkaru kakinaori dau'u. Kandii nii mooko aonaa putominpan puizo'atin wuru'u kakinaoriiz? Pukian pidannao ati: Aonaa ukoidapa'ana'a. Aizii pugaru, aonaa mooko pukoidapan? ²² Pukian pidannao ati: Aonaa uba'orantapa'ana'a umin-mazidan kaina'an pu'u. Aizii pugaru, aonaa mooko puba'orantapan? Pukachama'idin ba'oran kaduz pidannao tomanii ai patominkarun nii. Aonaa mooko pukoidapan kawinipinaa kida'o aimakaan ĩtoriinpauz-kizi dapunaa iki? ²³ Pu'atadinpan, Tominkaru taan idi unao ati pakakinaori Moses ida'an. Aonaa mooko pidannao paradan dikauda Tominkaru dau'an, pudikintapan idi ukakinaori? ²⁴ Na'apa usaadinpan Jewnao dau'an Tominkaru Paradan ida'a: "Unao sha'apatan idi'o oia'o aimakaan, Gentilenao dakoopan Tominkaru."

²⁵ Kaimana'o wuru'u chootin-karuz,[†] puizo'atin an Tominkaru kakinaori. Mazan pudikintapan an kakinaorii, na'apa'o pugaru Gentilenao kawan, aona'oraz ĩchootakao. ²⁶ Ukau'an na'apa kapam Gentilenao, aona'oraz ĩchoota-kaopadamata, ĩzo'atin an kakinaorii. Tominkaru tukapan nii ĩdyaun papidanannao nii na'apa choota-kariwainao kawan. ²⁷ Pidan aona'oraz padamata uchoota-kaopadamata, mazan upu'u uizo'atin Moses saadanii kakinaorii. ĩdakotan nii Jewnao oiainao nii, ĩdikintapan idi wuru'u kakinaoriiz, usaada-kaopu'u ĩnao ati, na'iki ĩchoota-kaopu'u padamata. ²⁸ Usha'apanum kau'an aonaa mishi'o mani Jew uruu, udaru na'iki udaro Jewnaoun idi, oo uchootinpan idi Jewnao kakinaorinaa kawana'ati. ²⁹ Mazan pidan mishi'oraz manawun Jew, uruu wuru'u sakitapa'oraz pa'an udi'itinpan. Ukau'an, mishi'oraz manawun chootin-karu, usha'apata-kaopidan nyukunuu ii, aonaa unanaa ida'a mani. Saada-kariwaiz kakinaorii, aonaa upana'adan pidan nyukunuu. Kaimana'o Doronaa wuru'u pana'ada'oraz pidan nyukunuu, na'iki Tominkaru wuru'u nauba'o ni'oraz uruu, aonaa pidan mani.

Tominkaru kaduz umishiauzon paparadan

3 Ukau'an, na'apa'oram ida'an mooko waunao Jewnao wazootapan Gentilenao? Oo na'apam dii mooko ukaimanan wuru'u pidan chootinanuz?^{§ 2} Kaina'a iriba. Umanawunu'o sha'apa'o: Tominkaru tauzonuz pakakinaori waunao Jewnao ati,

[†]2:25 *chootin-karu*: Putukapa 'chootin-karu' daua'o kaarita token ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii.

[§]3:1 *chootinanuz*: Putukapa 'chootin-karu' daua'o, kaarita token ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii.

wataapan ni'o. ³Aonaan idi Jewnao sha'apatan wuru'u "washa'apatan nii," ikii kiziz Tominkaru ati, ukau'an na'apam ni'i naa aizii? Turua'o nii sha'a Tominkaru marina'atan wuru'u ukowaadaniaz pasha'apatan nii, aonaan idi Jewnao sha'apatan wuru'u "washa'apatan nii" ikii-kiziz? ⁴Aonaa turuu una'apan! Tominkaru, ukaduz umishiauzon paparadan, ipai pidan mariidinauzon pu'u padamata. Kaikapa usaadinpan Tominkaru paradan ida'a: "Pugaru Tominkaru, kainaabata-ka'o nii sakitapa'o puparadan. Aizii pidan dakotan dono pumariidinan kootowapa-kizai ii, mazan upu'u aona'o nii na'iam pumariidinan ikoda-ka'o."***

⁵Mazan washa'apataniaz oia'o kainaabatan an Tominkaru ukaduz usha'apatauzon sakitapa aimakaan, na'apam nii wakian aizii udau'an? Turuu mooko wakian kaikapa'a: "Aonaa usakitapan wuru'u Tominkaru pataka'utanuz waunao, washa'apatan dikin ii oia'o." (Kaina'a pidannao na'apa'o idi'itinpan.) ⁶Aonaa turuu una'apan! Aonaan dono mani Tominkaru sha'apatan sakitapa aimakaan, ukau'an aonaa mani turuu ukootowapa-kidan ipai pidannao.

⁷Mazan kaina'a'o nii panaadon pidan kian kaikapa'a: "Tominkaru pataka'utan waunao, aonaan idi washa'apatan udyuudanii washa'apatan. Na'apa'o ida'an, kaimanaiman uaitapa-ka'o Tominkaru, ukaduz umishiauzon paparadan. Uruu idi utaapa-ka'o umanawunu'o nii. Mazan kandii nii mooko upu'u zii upataka'utan waunao wa'oian dikin ii?" ⁸Putamakapan an na'apa'o di'itinapa-karu, kaikapa'o nii panaadon pukianu'u: "Kaimana'o wuru'u washa'apatanuz oia'o, pidannao konaukii-kida kizi Tominkaru, usha'apatan idi sakitapa aimakaan," kii. Tominkaru pataka'utan nii idyaun, pidan na'apa'oraz udi'itinpan. Mazan upu'u kaina'a pidannao mariidinan odau'u. Ikian, na'apa'o kaikin otominapa-kidan pidannao.

Ipai pidan sha'apata'o oia'o

⁹Ukau'an, kaimana'o mooko waunao powa'a zii Gentilenao ai? Aonaa! Okainaa-bata sha'atii u'ati, ipai pidan, Jewnao oo Gentilenao, oia'o poitoruitapanii pa'idiwaru. ¹⁰Kaikapa usaadinpan Tominkaru Paradan ida'a'a:

"Aonaa na'ia'oram pidan kaimana'o Tominkaru awun za'a, aonaa bauda'apa.

¹¹Aonaa na'ia'oram pidan kaimanaimana'o uaitapan Tominkaru kaduz; aonaa iaipan paaitapan Tominkaru dau'u.

¹²Ipai'i naa pidannao padantan Tominkaru ai;

ipai idyaun madiwautapa-ka'o karikaonan.

Aonaa kanom sakitapa'o usha'apatan aimakaan,

aonaa bauda'apa."††

¹³"Iparadan kachama'idiikii, na'apa baaranai dyupushan kawan.

Imariidapan pairiban."‡‡

"Ikaziwaa pidan paparadan idi,

na'apa kowazaz arotanii kawan."¶¶

**3:4 Psalm 51:4

††3:12 Psalm 14:1; Psalm 53:1-3

‡‡3:13 Psalm 5:9

¶¶3:13 Psalm 140:3

14 “Īparadan kashauda'u na'iki pamanamiki tuma.”§§

15 “Kadiman ĩmakon ĩzowia'anan pairiban.

16 Na'itim karikaonan ĩmakon, ĩpataka'uan na'iki ĩkasha'oradan pidannao nyukunuu.

17 Aonaa ĩaitapan na'apam mashaapa-karu kaiman ba'orainao tuma.”*

18 “Aonaa ĩtarian Tominkaru umanawunu'o ai.”†

19 Aizii waaitapa, na'apam Tominkaru kakinaori kian, mashaapainao ati'o kaki-naorii waranu'u. Aonaa kizi na'itim pidan paradan pakazannaatin-kinaa nii. Na'iki ipai kizi pidannao kadishitan Tominkaru kanaapu'u pataka'uta-karu nii pa'idiwaru, pa'oian dikin ii. 20 Usha'apanum kau'an, aonaa na'ia'oram pidan Tominkaru dakotan kaimana'o pidan nii, usha'apatan ida'an aimakaan kakinaorii kawana'ati. Mazan kii'an wuru'u kakinaoriiz, soo ukainaabatan wa'ati, ipai waunao oiainao pa'idiwaru.

Na'apam wadakota-ka'o kaimana'o pidan nii

21 Mazan aizii Tominkaru kainaabata'a naa na'apa'oram ida'ana'o udakotan wau-nao kaimana'o pidan nii. Aonaa kakinaorii izo'ati-ka'o ida'an mani. Kotua'ora'a naa Moses na'iki Tominkaru prophetinno saadauzon na'apa'o dau'u. 22 Tominkaru dakotanuz pidan, kaimana'o pidan nii, umishidan ida'an Jesus Christ. Ipai sha'a-pa'oram pidan mishida'o, aonaa kanom pana'a'o nii. 23 Usha'apanum kau'an ipai pidan oia'o pa'idiwaru, aonaa kanom ikodinan Tominkaru umanawunun. 24 Mazan Tominkaru dakotan pidan, kaimana'o pidan nii, soo ukamunanun idi manawun. Christ Jesus mawakan ida'an, uso'otan waunao wapataka'uta-ka'o ai wa'oian dikin ii. 25 Tominkaru taan Jesus Christ mawaka'o nii na'iki shoota'o nii paizain pidannao oian mainaabata-kinoo nii, ĩmishidan idi umawakan ĩ'oian dikin ii. Na'apa'o ida'an Tominkaru kainaabatan, ukaduz usha'apatauzon sakitapa aimakaan. Kotua'a naa, Jesus Christ kaawan ua'ii, aonaa zii upataka'utan pidannao ĩ'oian dikin ii. 26 Mazan aizii, Tominkaru kainaabatan, ukaduz usha'apatauzon aimakaan sakitapa, udakotan ida'an ipai mishidainao Jesus, kaimana'o pidannao nii.

27 Una'apan kau'an, kandii mooko zoobaba wa'atadinapa-kinoo nii? Aonaa kanom! Waizo'atin ida'an sha'a Tominkaru kakinaori? Aonaa! Soo wamishidan ida'an pa'an. 28 Ukau'an, Tominkaru dakotan waunao kaimana'o pidan nii, wamishidan ida'an Jesus, aonaa washa'apatan ida'an mani aimakaan kakinaorii kawana'ati.

29 Jewnao pa'idiwaru Tominkarun mooko wuru'u Tominkaruz? Aonaa mooko Gentilenao Tominkarun mani kapam uruu? Gentilenao Tominkarun kapam wuru'u uruuz. 30 Wamishida kaina'a bauda'apa Tominkaru, uru'o nii dakota Jewnao kaimana'o pidannao nii, ĩmishidan ida'an Christ. Na'iki uru'o nii dakota Gentilenao kaimana'o pidannao nii, ĩmishidan ida'an kapam Christ. 31 Ukau'an turuu mooko wamarina'atan wuru'u kakinaoriiz mishida-karu ida'an? Aonaa turuu! Mishi'o-raiman, wataapa wuru'u kakinaoriiz umanawunu'o nii.

§§3:14 Psalm 10:7

*3:17 Isaiah 59:7

†3:18 Psalm 36:1

Tominkaru dakotan Abraham kaimana'o pidan nii

4 Ukau'an, na'apam wakian Abraham dau'an, waunao Jewnao dokoza-daunuz? ² Na'apa'oram ida'an Tominkaru dakotan uruu kaimana'o pidan nii? ² Umishiin an mani Tominkaru dakotan uruu kaimana'o pidan nii, usha'apatan idi kaimana'o aimakaan, turuu mani u'atadinpan. Mazan aonaa turuu u'atadinpan Tominkaru ati, usha'apatan ida'an aimakaan. ³ Tominkaru Paradan saada-kariwai kian, "Abraham mishida Tominkaru, uruu idi Tominkaru dakotan uruu kaimana'o pidan nii."

⁴ Pidan kaudina'o kanaobanaatinapa, puraata taa-ka'o dono u'ati, ukaudinan winipinaa wuru'u, aonaa na'apani'o mani. ⁵ Mazan Tominkaru dakotan pidan kaimana'o pidan nii, aonaa pidan sha'apatan idi'o mani aimakaan, soo umishidan idi'o Tominkaru, turua'oraz udakotan oia'o pidan, kaimana'o pidan nii. ⁶ Na'apa King David kian pidan konaukian dau'an, Tominkaru dakotan idi uruu kaimana'o pidan nii, aonaa usha'apatan idi mani aimakaan. Ukian:

⁷ "Konaukia'o pidan wuru'u Tominkaru mainaabataniaz u'oi'an kida, aona'oraz powa'a Tominkaru nyukunuitapan u'oi'an!

⁸ Konaukia'o pidan wuru'u,

Tominkaru tukapaniaz aona'o kawan u'oi'an."[‡]

⁹ Aizii wuru'u konaukii-karu David kii-kiziz, choota-kariwainao[¶] ati'o mooko karikaonan utaa-ka'o, oo aona'oraz i'choota-ka'o ati'o kapam? Wakian sha'atii, Abraham mishidan idi Tominkaru, udakotan uruu, kaimana'o pidan nii. ¹⁰ Ukau'an, na'apaini'oram mooko Tominkaru dakotan Abraham, kaimana'o pidan nii? Uchootinan dauna'ana'o, oo uchootinan ua'ia'o zii? Uchootinan ua'ia'o zii! ¹¹ Abraham chootinan kainaabata wa'ati Tominkaru dakotan uruu, kaimana'o pidan nii, umishidan idi, pachootinan ua'ii zii. Ukau'an ipai mishidainao Tominkaru, aona'oraz padamata i'choota-ka'o, Tominkaru dakotan i'dyaun kaimana'o pidannao nii, imishidan idi. Ukau'an ipai mishidainao, idaru wuru'u Abraham, imishidan idi uruu kawan, aonaa pu'u padamata i'chootinan. ¹² Na'iki uruu kapam choota-kariwainao daru, na'apa'oraz kapam imishidan Tominkaru, Abraham mishidan kawan pachootinan ua'ii zii.

¹³ Kotua'a naa, Tominkaru kowaadan dono pataan nii ipai imi'i baara Abraham ati na'iki utakaan-daunnao ati, i'idiwau nii, aonaa Abraham izo'atin idi'o mani kakinaorii, mazan Abraham mishidan idi'o pa'an Tominkaru. Umishidan idi, Tominkaru dakotan uruu, kaimana'o pidan nii. ¹⁴ Tominkaru kowaadaniaz pataan nii zaamata-ka'o an mani pidan izo'atin idi kakinaorii, madiwautapaka mani pidan mishidan Tominkaru. Ukau'an madiwautapaka mani kapam Tominkaru kowaadanuz pataan nii aimakaan Abraham ati. ¹⁵ Usha'apanum kau'an wuru'u Tominkaru kakinaoriiiz, uto'orada Tominkaru pidannao ati i'maizo'atikan idiz. Mazan aonaa dono mani kakinaorii nii, aonaa kanom mani pidan dikintapa.

¹⁶ Ukau'an, wazaamatan nii Tominkaru kowaadaniaz pataan nii, soo wamishidan idi Tominkaru. Una'apan kau'an, ipai Abraham dainao, mishi'o nii i'zaamatan Tominkaru kowaadaniaz pataan nii i'ati, usha'apanum kau'an mawinipinaa-daunu'o

[‡]4:8 Psalm 32:1-2

[¶]4:9 *choota-kariwainao*: Putukapa 'chootin-karu' daua'o, kaarita token ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii.

Tominkaru taa'azon i'ati wuru'u. Utaa'azoo-ka, aonaa soo taapainao kakinaorii ati'o mani karikaonan, mazan ba'oran kaduz pidannao ati'o kapam, mishidainouuz Tominkaru na'apa Abraham mishidan kawan. Usha'apanum kau'an, Abraham uruu ipai mishidainao daru. ¹⁷ Na'apa usaadinpan Tominkaru Paradan ida'a Abraham dau'an: "Iriba'o nii ba'oran kaduz pidannao dakotan pugaru padaru nii,"⁸ kia'o usaadinpan. Ukau'an, Tominkaru kowaadaniaz pasha'apatan nii, turuu umishida-ka, usha'apanum kau'an Tominkaru wuru'u na'apa'oraz. Uruu Abraham mishidaniaz. Uruu turua'o ukakudan mawaka'o pidan, na'iki turua'o uparadan ida'an aimakaan kida tominan aona'oraz zii utukapauzo-ka.

¹⁸ Abraham mishida na'apam Tominkaru kian patakaannao ni'o dau'an. Aonaa ukashadinan pazaudapan Tominkaru sha'apatan ukowaadaniaz pasha'apatan nii, uaitapan pu'u aona'a naa turuu patoman paudani nii. Uruu idi'o ba'oran kaduz pidannao dakotan uruu padaru nii, na'apa Tominkaru kian kawana'ati Abraham ati, "Iriba'o nii putakaannao, na'apa wizinao kawan, aona'o nii kanom ka'itan paaitaan idyaun," kia'o ukian. ¹⁹ Pakawan umishidan Tominkaru sha'apatan nii wuru'u ukowaadaniaz pasha'apatan nii u'ati, uaitapan pu'u aonaa paka'itan naa patoman paudani nii. Usha'apanum kau'an uruu dono maonapa'ora'a naa 100 uwunun. Na'iki udaiaro Sarah, maskonnaou'u naa kapam, aona'ora'a naa turuu okaudanin. ²⁰ Mazan upu'u aonaa Abraham pana'adan panyukunuu pamishidapan ai Tominkaru kowaadanuz pataan nii iriba utakaannao nii. Mazan mishi'oraiman, powa'a zii uma'ozakadan pamishidapan, ukau'an ukonaukii-kida Tominkaru umanawunun usha'apata'azoonii dau'an pa'ati. ²¹ Abraham aitapa kaimanaiman, turuu Tominkaru sha'apatan wuru'u ukowaadaniaz pasha'apatan nii. ²² Ukau'an Abraham mishidan idi'o, Tominkaru dakotan uruu kaimana'o pidan nii.

²³ "Tominkaru dakotan uruu kaimana'o pidan nii," kia'oraz usaadinpan, aonaa Abraham dau'ana'o mani karikaonan. ²⁴ Mazan usaada-ka na'apa, waaitapa-kinaa ni'o Tominkaru dakotan nii waunao, kaimana'o pidan nii kapam, wamishidan idi Tominkaru, kakuda'oraz waNaobanaa Jesus mawaka-karu di'iki. ²⁵ Tominkaru taapadan pidannao zowian Jesus Christ wa'oian dikin ii. Na'iki ukakudan powa'a iti uruu, turuu kizi udakotan waunao, kaimana'o pidannao nii.

Tominkaru dakotan waunao, kaimana'o pidannao nii

5 Ukau'an, Tominkaru dakotan idi waunao kaimana'o pidannao nii wamishi-dan idi, aizii kaimanaaka'a naa waunao Tominkaru tuma, wanaobanaa Jesus Christ ida'an. ² Wamishidan idi Christ, una'akan waunao Tominkaru kamunanun ida'ati, na'apa'o ida'a'o wamashaapan kai. Na'iki tuukii wakonaukian, waaitapan idi mishi'o nii Tominkaru taan wa'ati diina'iti'i paugaru kaduz umanawun-karu.

³ Mazan turuu kapam wakonaukian wabaiatinan dono, usha'apanum kau'an wabaiatinan tominapa-kida waunao aonaa kizi wakashadinan. ⁴ Aizii aonaan idi wakashadinan, kaiman Tominkaru ati. Ukaimanan idi wa'ati, aizii wazaudapan naa utaan ukowaadauzoniaz pataan nii wa'ati. ⁵ Wurru'u wazaudapaniaz, aona'o nii ukasharutan wanyukunuu. Usha'apanum kau'an mishi'o Tominkaru marainpan waunao. Na'apa ukowaada-kidan wa'ati Kaimana'o Doronaa ida'an, uruu utaniaz naa wa'ati.

⁸4:17 Genesis 17:5

⁶ Tominkaru aitanii kamoo kawana'ati, Christ mawakan oiainao pidannao dikin ii, aonaan pu'u waka'iitan wamuudan oia'o. ⁷ Aonaa kanom ka'iitan pazowii-kidinan pidan kaimana'o umashaapan dikin ii. Kaina'a mani ba'oran pidan turua'o uzowii-kidinan pidan kaimana'o manawun dikin ii. ⁸ Mazan Tominkaru, ukainaabata pamarainpan manawun waunao, wa'oian pu'u, udyuuda zii Christ mawakan waunao dikin ii. ⁹ Tominkaru dakotan idi waunao, kaimana'o pidannao nii, Christ mawakan ida'an, ukau'an waaitapa mishi'o nii Christ kazannaatan waunao wabaiaapan ai Tominkaru to'oran diina'iti'i, upataka'utan dono'o naa oiainao. ¹⁰ Tominkaru tarubanao zii da'i waunao, mazan upaonaruitan waunao pauDani mawakan ida'an. Upaonaruitan idi waunao, waaitapa mishi'o nii ukazannaatan waunao, Christ kakupan ida'an. ¹¹ Aonaa uruu mani karikaonan, mazan wakonaukian kapam Tominkaru sha'apatan idi aimaakan wanaobanaa Jesus Christ ida'an. Uruu toma'oraz waunao Tominkaru paonarunao nii.

Adam ida'an mawaka-karu, mazan Christ ida'an kakupa-karu

¹² Bauda'apa'o pidan, Adam, dikintapan idi Tominkaru, ipai pidannao oian. Na'iki usha'apatan idi oia'o, ipai pidan mawakauzo pa'idiwaru. Usha'apanum kau'an, Adam sha'apatan dono oia'o, ikoda'o nii ipai utakaan-daunnao wuru'u sha'apata'oraz oia'o. ¹³ Pidannao sha'apaapanii oia'o, Tominkaru taan ua'ii pakakinaori kida Moses ida'an, mazan aonaa udakotan idyaun dikintapainao nii kakinaorii, usha'apanum kau'an aonaa zii utaan pakakinaori uruu dono. ¹⁴ Mazan upu'u, Adam dikintapan di'iki'o Tominkaru, atii Tominkaru taan ida'ati pakakinaori Moses ida'an, ipai pidan mawakauzo pa'idiwaru, aonaan pu'u padamata idikintapan sariaapa'o Tominkaru di'iki'o kakinaorii, Adam kawan.

Aizii Adam, Christ kawanu'o wuru'u, kaawa'o ni'oraz udawu'ati zii. ¹⁵ Mazan Christ sha'apataniaz kaimana'o aimaakan wa'ati, pana'a'o Adam sha'apatanii oia'o aimaakan ai. Ipai pidan mawakauzon, bauda'apa'o pidan, Adam, dikintapan idi Tominkaru. Mazan wuru'u Tominkaru kamunanunuz, powa'a'o zii umanawunun, iriba udakotan pidannao, kaimana'o pidannao nii, bauda'apa'o pidan, Jesus Christ, kamunanun ida'an. ¹⁶ Tominkaru sha'apatan kaimana'o aimaakan, pana'a'o wuru aia'a dikauda'oraz aimaakan sha'apan, bauda'apa'o pidan oian ida'ana'oraz. Bauda'apa'o pidan, Adam, sha'apatan idi oia'o, Tominkaru dakotan ipai pidan, oia'o pidannao nii. Mazan Christ sha'apatan idi kaimana'o aimaakan, Tominkaru dakotan pidannao, kaimana'o pidannao nii, isha'apatan pu'u iriba oia'o aimaakan kida. ¹⁷ Mishi, bauda'apa'o pidan Adam, dikintapan ida'an, ipai pidan mawakauzo pa'idiwaru. Mazan bauda'apa'o pidan, Jesus Christ, sha'apatanii ida'an, Tominkaru kamunanun manawun pidannao ati, udakotan idyaun, kaimana'o pidannao nii. Na'iki ma'ozaka'o nii imashaapan oia'o ai.

¹⁸ Bauda'apa'o pidan, Adam, sha'apatanii ida'an kiwiini'o oia'o, Tominkaru dakotan ipai pidannao, oia'o pidannao nii pa'idiwaru. Ukau'an na'apa kapam, bauda'apa'o pidan, Jesus Christ, sha'apatanii kaimana'o aimaakan ida'an, Tominkaru dakotan ipai pidannao mishidainaouz Christ, kaimana'o pidannao nii, na'iki utaan i'ati karikaonanu'o kakupa-karu. ¹⁹ Tominkaru dakotan kawan ipai pidannao, oia'o pidannao nii, bauda'apa'o pidan dikintapan idi, ukau'an na'apa kapam udakotan iriba pidannao, kaimana'o pidannao nii, bauda'apa'o pidan izo'atin idi paugaru.

²⁰Tominkaru taanuznaa kakinaorii, pidannao aitapa-kinaa ni'o oia'o wuru'u isha'apaapaniaz. Pidannao sha'apaapan pu'u powa'a zii oia'o, mazan Tominkaru, utukapa-kida powa'a zii pakamunanun tuukii manawun. ²¹Kiwiin zii oia'o kazowautapanii ipai pidannao, uruu idi'o imawakauzon. Mazan aizii Tominkaru kamunan-kidan idi tuukii waunao, uruu idi udakotan waunao, kaimana'o pidannao nii, na'iki utaan wa'ati karikaonanu'o kakupa-karu, waNaobanaa Jesus Christ ida'an.

Karikaonanu'o kakupa-karu zaamatinapa-karu idi Christ ida'ati

6 Ukau'an, marii mooko pakawan washapaapan oia'o, Tominkaru aida kizi powa'an kida wa'ati pakamunanun? ²Aonaa turuu! Waunao mawaka'o pidan kawan'ora'a naa oia'o ati. Ukau'an aonaa turuu washapaapan pakawan zii oia'o. ³Uaitapanii waunao, chikaawunuu-kariwainao, Tominkaru zaamatin-kidanii Christ Jesus ida'ati. Ukau'an, mawaka'o kawanu'o waunao uruu tuma. ⁴Wachikaawunuu-kaono, wamawakan na'iki wadida-kaono kawanu'o Christ tuma. Ukau'an waDaruru Tominkaru kadishita-kidan kawan Christ mawaka-karu di'iki, umanawunuu'o pama'ozakan ida'an, na'apa'o nii kapam ukadishita-kidan waunao, pa'ina'o mashaapa-karu di'iti.

⁵Tominkaru bouda'apatan idi waunao Jesus Christ ida'ati wamawakan ida'an uruu kawan, ukadishita-kidan nii kapam waunao ukadishita-kidan kawan Jesus Christ. ⁶Na'iki waaitapanii, kiwiini'oraz wakaduz mawakan naa Christ tuma cross di'ii, turuu kizi oia'o ma'ozaka'oraz ukaudinana wa'ida'a mainaabata-kaono. Uruu aonaa kizi powa'a oia'o poitoruitapan waunao. ⁷Usha'apanum kau'an pidan mawaka'o, aonaa powa'a oia'o poitoruitapan uruu. ⁸Wamawakan idi Christ tuma, wamishida karikaonanu'o nii kapam wakakupan utuma. ⁹Waaitapanii Jesus Christ kadishita-kida-kaono mawaka-karu di'iki, na'iki aonaa na'apainim nii umawakauzon koshan. Aonaa na'apainim nii powa'a mawaka-karu zaamatan uruu. ¹⁰Umawakan baukapa uwazoota-kinaa nii oia'o aimakaan. Aizii kai kakupa uruu, na'iki umashaapan soo Tominkaru ati'i naa. ¹¹Ukau'an na'apa kapam udi'itinapa udau'u. Unao mawaka'o kawanu'ora'a naa oia'o ati, mazan kakupa'ora'a naa pa'an Tominkaru ati, uzaamatinpan idi Christ Jesus ida'ati.

¹²Ukau'an, aonaa utapada'ana'a oia'o kazowautapan unanaa, wuru'u mawakauzoz. Aonaa usha'apata-kida'ana'a u'ati usha'apata'azonii oia'o aimakaan. ¹³Na'iki aonaa ukashaapa'ana'a usha'apauzin kida oia'o ati, aimakaan dikauda'o sha'apata-kinao nii. Mishi'oraiman, utaina'a naa Tominkaru ati sha'apata'o nii kaimana'o aimakaan. Usha'apanum kau'an Tominkaru kakudani'i naa unao mawaka-karu di'iki, pa'ina'o kakupa-karu ida'ati. ¹⁴Aona'a naa unaobanaitapa'ana'a oia'o. Usha'apanum kau'an aonaa umashaapan naa kakinaorii waranu'u, mazan Tominkaru kamunanun ida'a'ora'a naa umashaapan.

Poitoruinao, sha'apata'o ni'o kaimana'o aimakaan

¹⁵Ukau'an, marii mooko washapaapan oia'o, aonaan idi wamashaapan naa kakinaorii waranu'u, na'iki wamashaapan idi'i naa pa'an Tominkaru kamunanun ida'a? Aonaa turuu! ¹⁶Uaitapanii kaimanaiman, pidan taainan dono poitorui nii, upoitoruitapa-kidinan wuru ati'i uizo'atiniaz panaobanaa. Na'apa'o kawanu'o unao, unaobanaitapan dono oia'o, ubuuta-kaono karikaonanu'o mawaka-karu di'iti; oo,

uizo'atipan dono Tominkaru, udakotan unao, kaimana'o pidannao nii. ¹⁷ Mishi, kiwiin zii upoiturutapa-kidinan oia'o ati, mazan aizii, kaimanaiman unyukunuu iki uizo'atin utominapa-kida-kinao. Uruu idi ōkonaukii-kidan Tominkaru udau'an. ¹⁸ Tominkaru muudin-kidani'i naa unao oia'o ai, aizii Tominkaru poitoru'u naa unao, kaiman kida'ora'a naa pa'an aimakaan usha'apaapan.

¹⁹ Ōkaiwaan parada-karu ipai kamo'o ukaiwauzo-ka, ōkainaabata-kinaa nii Tominkaru daua'o kuwai, udadaran idi u'ati. Kiwiitapa, ukaiwaapan unanaa madoronaa-daun na'iki usha'apatan iriba oia'o aimakaan. Aizii na'apa'a naa utaa unanaa ipai daunuuda'u sha'apata'o nii kaimana'o na'iki sakitapa'o aimakaan, Tominkaru aipan kawana'ati.

²⁰ Oia'o poitoruitapan dono zii unao, aonaa usha'apata'azon kaimana'o aimakaan.

²¹ Kanom mooko kaimana'o nii uikoda usha'apaapauzonii kida ida'an, ukiba'azoo-kidaniaz naa kai? Na'apa kida'o aimakaan sha'apaapa-ka, oia'o aimakaan. Aizii na'apa'a naa utaa unanaa ipai daunuuda'u sha'apata'o nii kaimana'o na'iki sakitapa'o aimakaan, Tominkaru aipan kawana'ati. ²² Mazan unao, Tominkaru muudin-kidani'i naa oia'o poitoruitapan ai, aizii Tominkaru poitoru'u naa unao. Uruu idi'o ukaminka'utan unao, umashaapa-kinaa nii kaiman na'iki sakitapa, na'iki utaan u'ati karikaonanu'o kakupa-karu. ²³ Usha'apanum kau'an oia'o sha'apata-ka, oia'o aimakaan. Aizii na'apa'a naa utaa unanaa ipai daunuuda'u sha'apata'o nii kaimana'o na'iki sakitapa'o aimakaan, Tominkaru aipan kawana'ati.

Kakinaorii daua'o

7 Aizii unao, ōmin-mishidannao, uaitapanii kakinaorii daua'o. Kakinaorii kazowautapan pidan soo ukakupan dono zii. ² Kaikapa'o kawanu'o kaiwuru'u: kakinaorii kian, zun mazida'o, aonaa turuu omazidan ba'oran daonaiora tuma odaiaru kakupan dono zii. Mazan odaiaru mawakan an, aonaa powa'a kakinaorii marainan omazidan. ³ Ukau'an, omashaapan an ba'oran daonaiora tuma, paudaiaru kakupan pu'u zii, “ba'orantapa'o,” kia'o nii kii-karu odau'an. Mazan odaiaru mawakan an, aonaa powa'a kakinaorii marainan omazidan. Turuu omazidan ba'oran daonaiora tuma, aona'o nii “ba'orantapa'o” kii-karu odau'an.

⁴ Ukau'an ōiribannao, na'apa'o kawanu'o kakinaorii taapauzon unao. Mazan uzaamatanpan kau'an Christ ida'ati, mawaka'o kawanu'o unao utuma kakinaorii ai. Aizii, Christ kakuda-kariwaiz mawaka-karu di'iki, tuma'ora'a naa waunao, sha'apata'o nii kaiman kida'o aimakaan Tominkaru ati. ⁵ Wamashaapan dono zii wanyukunuu aipan kawana'ati, kakinaorii ma'ozakada wanyukunuu ia'o oia'o sha'apata'azoo-ka, na'iki washap'apatan naa oia'o, buuta'o ni'oraz waunao karikaonanu'o mawaka-karu di'iti. ⁶ Mazan aizii, wamawakan idi'i naa Moses kakinaorii ai, aonaa powa'a ukazowautapan waunao. Ukau'an aonaa powa'a washap'apaapan aimakaan Tominkaru ati, Moses kakinaorii izo'ati-ka, oia'o aimakaan. Mazan pa'ina'o mashaapa-karu ida'ana'ora'a naa, Kaimana'o Doronaa kaminka'utan ida'an waunao.

Oia'o kaiwaan kakinaorii

⁷ Ukau'an oia'o mooko wuru'u Tominkaru kakinaoriz? Aonaa na'apa'o mani kaiwuru'u! Mazan mishi'oraiman, kakinaorii wuru'u kainaabata'oraz ō'ati oia'o. Aonaa mani ōaitapan oia'o wuru'u ba'oran pidan idiwau na'azootapa-ka, oia'o aimakaan. Mazan pa'ina'o mashaapa-karu ida'ana'ora'a naa, Kaimana'o Doronaa kaminka'utan ida'an waunao.

kakinaoriiz, uma'ozakada-kināa nii ōnyukunuu ia'oraz oia'o sha'apata'azoo-kaō. Aonaan dono mani kakinaorii nii, aonaa mani oia'o ma'ozakadinan.

⁹ Kiwiin, ōmaaitapakan dono zii Tominkaru kakinaori, kaimana'o kawan ō'iti-iman ōmashaapan. Mazan ōaitapan di'iki kakinaorii, uru'u naa ōaitapan oia'o ōgaru, karikaonanu'o mawaka-karu ida'atanpu'o. ¹⁰ Aizii wuru'u kakinaoriiz, kainaabata'o ni'oraz padamata, na'apam ōikodan karikaonanu'o kakupa-karu, uru'u naa mishi'o-raiman buuta ōgaru karikaonanu'o mawaka-karu di'iti. ¹¹ Oia'o kaiwaan wuru'u kakinaoriiz pamariida-kināa nii ōgaru, na'iki buuta'o nii ōgaru karikaonanu'o mawaka-karu di'iti.

¹² Mazan wuru'u kakinaoriiz, kaimana'o na'iki Tominkaru di'iki'o, sakitapa'o na'iki kaminka'uta'o nii pidan mashaapan kaiman ¹³ Mazan kaimana'o aimakaan buuta mooko ōgaru karikaonanu'o mawaka-karu di'iti? Aonaa na'apa'o mani kai-wuru'u! Oia'o wuru'u kaiwa'oraz kaimana'o aimakaan pabuuta-kināa nii ōgaru karikaonan mawaka-karu di'iti. Aizii, watukapa na'apam ukichana'iki-kian manawun wuru'u oia'oraz. Ukaiwaan kaimana'oraz Tominkaru kakinaori pasha'apata-kida-kināa nii dikauda'o aimakaan.

Nyukunui ia'o mizaataaka-karu

¹⁴ Waaitapa, Tominkaru di'iki'o wuru'u kakinaorii. Mazan ōgaru, pidan karikaonan, kapati'o oia'o ati. Oia'o toriinii kawanu'o ōgaru papoitoru nii. ¹⁵ Aonaa ōaitapan kandii nii ōsha'apaapan oia'o aimakaan. Ōaipaniaz ōsha'apatan kaimana'o aimakaan, aonaa ōsha'apatan. Mazan aona'oraz ōaipan ōsha'apatan, uruu na'apain ōsha'apaapa. ¹⁶ Ōsha'apaapan kau'an wuru'u aona'oraz ōsha'apata'azon, na'apa'o kainaabata Tominkaru kakinaori kaimanan ō'ati. ¹⁷ Ukau'an, aonaa ōgaru manawun mani wuru'u sha'apaapa'oraz oia'o aimakaan. Mazan ōnyukunuu ida'a'oraz oia'o, uruu wuru'u sha'apaapa'oraz oia'o aimakaan. ¹⁸ Aizii ōaitapa, aonaa kaimana'o nii ō'ida'a, ōgaru pidan karikaonan, kapati'o ōnyukunuu oia'o ati. Ōaipan pu'u ōsha'apatan kaimana'o aimakaan, mazan aonaa ōka'iitan ōsha'apatan. ¹⁹ Aonaa ōsha'apatan wuru'u kaimana'oraz aimakaan ōaipaniaz ōsha'apatan. Mazan ōsha'apata oia'o aimakaan, wuru'u aona'oraz ōaipan ōsha'apatan. ²⁰ Aizii, ōsha'apatan kau'an wuru'u aona'oraz ōaipan ōsha'apatan, ukau'an aonaa ōgaru manawun mani wuru'u sha'apaapa'oraz oia'o aimakaan. Mazan ōnyukunuu ida'a'oraz oia'o, uruu wuru'u sha'apata'oraz oia'o aimakaan.

²¹ Ōkowaadan nii karikaonanu'o usha'apauzon: ōaipan pu'u ōsha'apatan kaimana'o aimakaan, ōsha'apata soo oia'o aimakaan. ²² Ōgaru, ōnyukunuu ii, tuukii ōkonaukii-kidan Tominkaru kakinaori. ²³ Mazan kaina'a pana'a'o aimakaan ōnyukunuu ii, sha'apaapa-kida'o ō'ati oia'o aimakaan. Tuukii umizaapan wuru'u ōsha'apata'azonuz kaimana'o aimakaan. Utaapan ōgaru tarāa-kariwai kawan usha'apaapa-kidan oia'o ō'ati, uruu idi aonaa ōka'iitan ōizo'atin Tominkaru kakinaorii. ²⁴ Kasha'ora'o ōbaiaapan, tuukii ōdopian! Kanoma'o nii kazannaata ōgaru wuru'aia' ōsha'apata'azonuz oia'o aimakaan, buutin-kida'oraz ōgaru karikaonanu'o mawaka-karu di'iti? ²⁵ “Kaiman,” ōkian Tominkaru ati, turua'oraz ukazan-naatan ōgaru Jesus Christ wanaobanaa ida'an!

Ukau'an, kaiman ō'ati Tominkaru kakinaori, tuukii ōaipan ōizo'atinuz, mazan upu'u ōnyukunuu ida'a'o oia'o, sha'apata-kidan ō'ati oia'o aimakaan, aona'oraz padamata ōaipan ōsha'apatan.

Kaimana'o Doronaa ma'ozakan ida'ana'o mashaapa-karu

8 Ukau'an aizii, aonaa kanom nii Tominkaru papataka'utan zaamatanpainao Christ Jesus ida'ati. ²Kaimana'o Doronaa taani'i naa wa'ati pa'ina'o kakupa-karu wazaamatanpan idi Christ Jesus ida'ati. Ukau'an aizii, aonaa powa'a wanyukunuu ida'a'o oia'o poitoruitapan waunao, na'aka'o ni'oraz waunao karikaonanano'u mawaka-karu di'iti. ³Moses saadanii kakinaorii, aonaa uka'iitan pakazannaatan waunao oia'o ai, wanyukunuu kapatin idi oia'o ati, mazan Tominkaru uka'i-ita. Ukazannaata waunao, wanyukunuu ida'a'o oia'o kazowautapan ai, uduyudan ida'an paudani Christ Jesus imi'i baara ati, pataka'uta-karu nii wa'oian dikin ii. Pidan nii ukaawan, waunao kawan unanaa, mazan aona'o u'oian. ⁴Tominkaru sha'apatan na'apa aimaakan, turuu kizi mashaapainao Kaimana'o Doronaa aipan kawana'ati, sha'apatan ipai kakinaorii aiapanii sha'apata-ka'o, aonaa oia'o nyukunui aipan kawana'ati mani.

⁵Pidan mashaapa'oraz oia'o panyukunuu aipan kawana'ati, udi'itinpan soo panyukunuu sha'apata'azoonii dau'u pa'idiwaru. Mazan pidan mashaapa'oraz Kaimana'o Doronaa aipan kawana'ati, udi'itinpan soo Kaimana'o Doronaa aiapanii sha'apata-ka'o dau'u. ⁶Pidan di'itinpa'oraz oia'o panyukunuu sha'apata'azoonii dau'u pa'idiwaru, uikodan nii karikaonanano'u mawaka-karu. Mazan pidan di'itinpa'oraz Kaimana'o Doronaa aipan kawana'ati, uikodan nii karikaonanano'u kakupa-karu na'iki nyukunui kaimanan. ⁷Ukau'an, pidan di'itinpan dono oia'o panyukunuu sha'apata'azoonii kawana'ati, Tominkaru taruba wuru'u uruuz. Usha'apanum kau'an aonaa uizo'atin Tominkaru kakinaori, na'iki aonaa uka'iitan paizo'atinuz. ⁸Pidan mashaapa'oraz oia'o panyukunuu aipan kawana'ati, aonaa turuu Tominkaru konaukii-kidan usha'apatani.

⁹Mazan unao, aonaa usha'apaapan oia'o unyukunuu aipan kawana'ati. Usha'apaapan aimaakan Kaimana'o Doronaa aipan kawana'ati'o, mashaapa'oraz unao ida'a. Pidan aona'oraz Kaimana'o Doronaa mashaapan u'ida'a, aonaa Christ pidanan mani uruu. ¹⁰Mazan Christ mashaapan an unao ida'a, unanaa mawakan nii mishi padamata diina'iti'i u'oian idi, mazan upu'a'o nii udoronaa kakupan, Tominkaru dakotan idi'i naa unao kaimana'o pidannao nii. ¹¹Tominkaru kakudan kawan Christ Jesus mawaka-karu di'iki paDoronaa ida'an, mashaapa'oraz unao ida'a. Na'apa'o nii kapam utaan mawakauzoz unanaa kakupa-kinnaa nii, paDoronaa ida'an, mashaapa'oraz unao ida'a.

¹²Ukau'an, ōmin-mishidannao, kaina'a pa'i washa'apatan ni'o, mazan aonaa wamashaapan mani oia'o wanyukunuu sha'apata'azoonii kawana'ati. ¹³Umashaapan an pakawan zii oia'o unyukunuu aipan kawana'ati, Tominkaru buutan nii unao karikaonanano'u mawaka-karu di'iti. Mazan umashaadan an usha'apaapan oia'o, Kaimana'o Doronaa kaminka'utan ida'an unao, uikodan nii karikaonanano'u kakupa-karu. ¹⁴Ipai pidannao Kaimana'o Doronaa kazowautapaniinaouz, īnao Tominkaru dainao.

¹⁵Wuru'u Kaimana'o Doronaa taa-kariwaiz unao ati, aonaa utoman unao poitoruinao nii, taria'o nii koshan Tominkaru ai. Mazan utoman unao Tominkaru dainao nii pa'an, na'iki turuu ukian Tominkaru ati aizii: "Pugaru waDaru," kii. ¹⁶Tominkaru Doronaa zaamatan wadoronaa ida'ati, kainaabata'o nii mishi'o Tominkaru dainao waunao. ¹⁷Tominkaru dainaoun idi waunao, wazaamatan nii kaiman kida'o

aimaakan utaapaniaz naa papidanannao ati. Na'iki wazaamatan nii kapam Christ tuma Tominkaru taapaniaz uruu ati. Wabaiaapan kau'an kasha'ora'o Christ kawan, na'apa'o nii Christ umanawunun kaduz taa-ka'o wa'ati.

Tominkaru umanawuntan nii paudainao diina'iti'i

¹⁸ Aizii kai'oraz wabaiatinan, õaitapa aonaa uikodinan wuru'u Tominkaru umanawunta'azoonuz waunao diina'iti'i. ¹⁹ Ipai aimaakan Tominkaru tomaniinao, tuukia'a naa izaudapan Tominkaru kainaabatan na'ia'oram manawun wuru'u paudainauz. ²⁰ Ipai utomaniinao aimaakan mawakauzo na'iki zaamauzo, aonaa paaipan ati'o mani itominan na'apa, mazan Tominkaru aipan kawana'ati'o. Mazan upu'u kaina'a izaudapan ²¹ Tominkaru so'ota'azoonuz idyaun diina'iti'i mawakauzo-karu na'iki zaamauzo-karu ai. Na'iki uzaamata'azoonuz idyaun umanawunu'o mashaapa-karu di'iti paudainao tuma. ²² Waaitapa ipai Tominkaru tomaniinao dopitan, atii kai, na'apa zun dopian kawan okaudanipa'azon dono. ²³ Mazan aonaa Tominkaru tomaniinao aimaakan mani karikaonan wuru'u dopita'oraz. Waunao kapam, kaina'a'oraz naa Kaimana'o Doronaa, kiwiini'oraz naa utaa-ka'o wa'ati. Mishi kai wadopitan wazaudapatinan pu'a'a naa Tominkaru kowaadan diina'iti'i ipai patomaniinao ati, udainao wuru'u waunauz. Na'iki utaan naa wananaa nii mamawakauzoka idi. ²⁴ Uru'u naa wuru'u wazaudapaniaz Tominkaru sha'apatan wa'ati, ukazannaatan di'iki waunao. Pidan zaamata'oraz naa aimaakan kowaada-kariwaiz taa-karu nii u'ati, aonaa kanom ni'i naa uzaudapatinan. Aonaa na'ia'oram pidan pakawanu'o zii uzaudapan pazaamatan'i naa aimaakan, kowaada-kariwaiz taa-karu nii u'ati. ²⁵ Mazan wazaudapan an aimaakan taa-ka'o wa'ati aona'oraz zii wazaamatan, aonaa kandii nii wakashadinan wazaudapan.

²⁶ Na'apa'o kapam, Kaimana'o Doronaa kaminka'uta waunao wadopian dono. Wamaaitapakan pu'u kanom dau'an watoriinpan, uruu pa'an pishaa Tominkaru kaminka'utan waunao. Upishaan Tominkaru tuukia'o ida'an, aonaa pidan ka'itan pakowaadan kaimanaiman parada-karu ida'an. ²⁷ Aizii Tominkaru, aitapa'oraz na'apam wadi'itinpan, uaitapa kaimanaiman kanom Kaimana'o Doronaa aiapanii sha'apata-ka'o wa'ati. Usha'apanum kau'an, Tominkaru aipan kawana'ati'o manawun wuru'u utoriinapanuz Tominkaru pidanannao ati.

²⁸ Waaitapa ipai aimaakan, kaimana'o oo kasha'ora'o sha'apan an, Tominkaru kaiwaan niiz kaimana'o nii wunao ati'i marainpainaouz uruu. Inao wuru'u uzaamataninaouz papidanannao nii, usha'apanum kau'an kaina'a'o udi'itapan pasha'apatan ni'o i'ati. ²⁹ Tominkaru aitapaniinaouz amazada tominan ua'ii, pazaamatan nii papidanannao nii, inao wuru'u udi'itapan patoman nii pauDani kawan, uruu kizi ituuniz nii. ³⁰ Pidannao, kotua'oraz naa udi'itapan patoman paudani kawan, inao wuru'u udapadaniinaouz. Aizii udapadaniinaouz, inao udakota kaimana'o pidannao nii. Aizii udakotaniinaouz kaimana'o pidannao nii, inaou'o nii utoma umanawunnao nii, paudani kawan.

Aonaa turuu kanom mashaatan Tominkaru marainpan ai waunao

³¹ Una'apan kau'an, na'apam wakian aizii? Tominkaru kaminka'utan kau'an wunao, kanom ka'iita padikintan waunao? ³² Aonaa Tominkaru marainan paudani pataka'uta-ka'o, mazan utaapada pidannao zowian uruu ipai waunao dikin ii. Utaan idi pauDani, waaitapa konaukia'o nii utaan wa'ati ipai aimaakan.

³³ Kanom turuu udakooan Tominkaru pidanannao? Tominkaru pa'an wuru'u dakota'oraz īdyaun kaimana'o pidannao nii. ³⁴ Kanom turuu ukian wadau'an: "oia'o īnao, marii īpataka'uta-ka'o"? Aonaa kanom. Usha'apanum kau'an, Christ Jesus pa'an wuru'u mawaka'oraz waunao oian dikin ii, oo powa'a zii manawun, Tominkaru kakudaniaz umawakan dauna'an. Kai umashaapan umanawun nii Tominkaru diwa'ora antanapu, utoriinpan Tominkaru ati waunao dau'an.

³⁵ Ukau'an kandii turuu ubuutan waunao Christ kamarainapanun ai? Aonaa kanom. Wapataka'uta-ka'o pu'u, oo wabaiapan pu'u dadara'o mashaapa-karu, oo wa'antamikita-ka'o pu'u wamishidan dikin ii, oo wabaiapan pu'u zamazi-karu, oo aonaan pu'u ba'oran wakamichan nii. Wamashaapan pu'u kichana'iki-kia'o bii'i, oo pidannao zowian pu'u waunao, upu'u umarainpan waunao. ³⁶ Na'apa usaadinpan kotua'o Tominkaru paradan ida'a:

"Pupidanannaoun idi waunao,

ipai kamoo pidannao aipan pazowian waunao.

Wadi'itapa-ka'o, kaznizonao kawan, zowii-kariwainao ni'oraz."**

³⁷ Mazan na'apa kida'o aimaakan sha'apan pu'u wa'ati, ipai'o nii wawazootan kidaz Jesus Christ, marainpa'oraz waunao kaminka'utan ida'an waunao.

³⁸ Ōgaru, ōaitapa kaimanaiman, aonaa kanom ka'iitan pabuutan waunao Tominkaru kamarainapanun ai: kakupa-karu oo mawaka-karu, angelnao oo oia'o doronainao, aimaakan sha'apa'o kai oo sha'apa'o nii diina'iti'i, ³⁹ ma'ozakatinpainao doko ii oo imi'i baara an. Aonaa na'ia'oram toma-kariwai ka'iita'o pabuutan waunao Tominkaru kamarainapanun ai, uaidaniaz Christ Jesus wanaobanaa sha'apatanii ida'an.

Paaipan ati'o Tominkaru zaamatan pidan

9 Ōgaru, Christ ida'ati'o ōzaamatinpan, ōkowaadan mishi'o aonaa ōmariidinan mani. Ōnyukunuu, Kaimana'o Doronaa kazowautapaniaz kainaabata kapam aonaa ōmariidinan mani kaiwuru'u. ² Tuukia'o ōnyukunuu kasha'oratinan, na'iki karikaonan ōdopitan ōnyukunuu ii, ³ ōmin-Jewnnao dau'an, aona'oraz īmishidan Christ. Ōpishaa mani Tominkaru so'otan ōgaru Christ di'iki, na'iki ōkaboota-ka'o pataka'utin-kizai iti iwadaun nii, na'apa'o turuan an mani ukaminka'utan īmishidan Christ. ⁴ Īnao Israelitena'o,†† Tominkaru zaamatanii paudainao nii pidannao bii iki. Īnao ati'o utukapa-kidan pamanawunun. Īnao ati'o utaan paparadan mishi'o ni'o usha'apan.‡‡ Īnao ati'o utaan pakakinaori kida. Īnao ati'o ukainaabatan na'apam mishi'o choochiapa-karu pa'ati. Īnao ati'o ukowaadan pasha'apatan nii kaiman kida'o aimaakan. ⁵ Kotua'o īdokozi-daunnao, umanawun kidainao.¶¶ Īnao donozinaa di'iki'o Christ shakatauzonuz. Uruu Tominkaru, kazowautapa'oraz ipai aimaakan, marii karikaonan ukonaukii-kida-ka'o. Amen.

⁶ Aonaa uzauada-kida'ana'a, aona'o ni'i naa Tominkaru mishian wuru'u ukowaadaniaz pasha'apatan nii papidanannao ati. Usha'apanum kau'an, aonaa ipai'o mani Is-

** 8:36 Psalm 44:22

†† 9:4 *Israelitena'o*: Īnao dau'ati'o Jewnao kii-karu kapam.

‡‡ 9:4 *utaan paparadan mishi'o ni'o usha'apan*: uruu dakota-ka'o covenant. Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii.

¶¶ 9:5 Kotua'o īdokozi-daunnao uu, Abraham, Isaac, na'iki Jacob. Uruu Jacob, Israel kia'oraz kapam u'uu.

raelitenao Tominkaru pidanannaoun. ⁷ Na'iki, aonaa ipai'o mani Abraham takaandaunnao Tominkaru pidanannaoun. Tominkaru kian Abraham ati: “Soo Isaac takaandaunnao òdakotan ni'oraz pudainao nii.”^{§§} ⁸ Ukau'an, aonaa ipai'o mani Abraham takaandaunnao, Tominkaru dakotan paudainao nii. Soo ukowaadaniinaouz pataan nii Abraham dani nii, uruu dainao pa'an mishi'o Abraham dainao. ⁹ Kaikapa'o Tominkaru kian Abraham ati ukowaadan dono pasha'apata'azoonii: “Òkaawan nii powaa ati òaitanii amazada kawana'ati. Uruu dono kaudanipa'o ni'i naa pudaירו Sarah, daonaiora'o nii odani nii.”^{*}

¹⁰ Aizii wuru'u ìdaniz, uruu wadokozu-daun Isaac. Umazidan Rebecca tuma, na'iki okaudanin shamaanna[†] idi. ¹¹⁻¹² Mazan ìshakatan ua'ii zii, na'iki ishapaatan ua'ii zii oia'o, oo, kaimana'o aimakaan, Tominkaru kian Rebecca ati: “Kiwiini'o ushakatan, uru'o nii kaudin padawu'ichan ati.”[‡] Ukau'an Tominkaru zaamatan pidan padi'itapan kawana'ati pasha'apata'azoonii. Aonaa uzaamatan pidan ushapaatan idi aimakaan. ¹³ Na'apa ba'oran Tominkaru paradan kotua'o saada-kao kian: “Òzaamatanii Jacob, mazan Esau, aonaa ònyukunuu-atin.”[¶]

¹⁴ Ukau'an, turuu mooko wakian: “Aonaa Tominkaru sha'apatan sakitapa aimakaan,” kii? Aonaa turuu. ¹⁵ Tominkaru kian kotua'a naa Moses ati: “Òkamunan-kidan nii pidan, òkamunan-kida'azoonii, na'iki òkasha'ora-kidan nii pidan, òkasha'ora-kida'azoonii.”[§]

¹⁶ Ukau'an Tominkaru zaamatan pidan, aonaa pidan aipan ati'o mani, oo ushapaatan idi'o mani aimakaan, mazan Tominkaru kamunanun idi'o pa'an. ¹⁷ Kotua'o saada-kariwai Tominkaru paradan kowaadan Tominkaru kian Egypt ia'o naobanai ati: “Ògaru aipan ati'o punaobanai-tinan, òkaiwaa kizi pugaru, òtukapakida-kinaa nii òma'ozakan, na'iki òkainaabata-kinaa nii pidannaoui ati ipai amazada kawana'ati, ògaru pa'an mishi'o manawun Tominkaru.”^{**} ¹⁸ Ukau'an Tominkaru kamunan-kida pidan, pakamunan-kida'azoonii. Na'iki udikintapada ba'oran pidan, udikintapada'azoonii.

Tominkaru sha'apata pasha'apata'azoonii

¹⁹ Kaina'a'o nii panaadon pidan kian: “Mazan kandii nii mooko Tominkaru dakotan pidan sha'apatan oia'o? Kanom mooko ka'iita aonaa pasha'apatan Tominkaru aiapanii ushapaatan?”

²⁰ Mazan ògaru kian, aonaa turuu pidan dako'atin Tominkaru na'apa. Turuu mooko kubai idi'o aimakaan toma-kao kian toma'o ati paugaru: “Kandii nii putoman ògaru kaikapa'a?” kii. ²¹ Pidan tomapauzo aimakaan kubai idi, turuu ukaiwaan kubai paaipan kawana'ati. Pakaiwaapanii kubai di'iki, panaadon dya'utam utoman aimakaan. Bauda'apa utoman dowada sodi, kabaun konaunam-kinaa nii, ba'oran utoman kaiwaa-karu nii ipai kamoou.

§§9:7 Genesis 21:12

*9:9 Genesis 18:10, 14

†9:10 *shamaanna*: ì'uu Esau na'iki Jacob.

‡9:11-12 Genesis 25:23

¶9:13 Malachi 1:2-3

§9:15 Exodus 33:19

**9:17 Exodus 9:13-19

²² Na'apa'o Tominkaru, turuu usha'apatan aimaakan paaipan kawana'ati, utukapa-kida-kināa nii pato'oran, na'iki pama'ozakan manawun. Mazan upu'u aonaa upataka'utan sariapa aka pato'ora-kizinao, pataka'uta-karu ni'oraz ĩaitinpan. ²³ Na'iki uaitapa-kida'azon idi kapam umanawunu'o paugaru pakamunan-kidaniinao ati, uminziwa-kidaniinaouznaa ka'idiwaina'o nii diina'iti'i pamanawunun idi. ²⁴ Waunao wuru'u Tominkaru dapadaniinaouz, aonaa soo Jewnao bii iki'o mani karikaonan, mazan Gentilenao bii iki'o kapam. ²⁵ Kaikapa'o Tominkaru kian, prophet Hosea saadanii ida'a:

“Pidannao aona'oraz ōpidanannao mani kiwiin zii, ōdakotan nii ĩdyaun ōpidanannao nii.

Pidanannao aona'oraz ōmarainpan kiwiin zii, ōdakotan nii ĩdyaun ōmarainapaniinao nii.”††

²⁶ Na'iki ukian koshan:

“Wuru di'ia'ia amazada Tominkaru parada-kiziz pidannao ati, 'Aonaa ōpidanannao mani unao,' ukianuz, na'ia'o nii ĩdakota-kaō,

'Tominkaru ma'ozaka'o manawun dainao nii.”‡‡

²⁷ Mazan prophet Isaiah kian Israelitenao dau'an:

“Israel takaan-daunnao iriban pu'u padamata iriba, iriba, aonaa kanom ka'iitan paaitaan ĩdyaun, mazan ĩwa'akun sodi'o nii karikaonan Tominkaru kazannaatan.

²⁸ Usha'apanum kau'an kadimana'aka'o nii

na'iki baukapa'aka'o nii

wanaobanaa pataka'utan pidannao pakian kawana'ati.”¶¶

²⁹ Na'apa Isaiah kian kiwiin zii:

“Aonaan dono mani ma'ozaka'o manawun Naobanai

kawa'akuntan masakauda'u watakaan-daunnao,

kaimanaiman mani wamainaabata-kaō

Sodom na'iki Gomorrah sannao§§ kawan.”*

Aonaa Israelitenao mishidan Kaimana'o Kuwai

³⁰ Ukau'an na'apam dii wakian aizii? Aonaan pu'u Gentilenao dawatan Tominkaru dakota-kināa nii paugaru kaimana'o pidannao nii, upu'u Tominkaru dakotan ĩdyaun kaimana'o pidannao nii, ĩmishidan idi Jesus. ³¹ Mazan Israelitenao, aonaa Tominkaru dakotan ĩdyaun kaimana'o pidannao nii, ĩtiwaan pu'u paizo'atin ipai kakinaorii, Tominkaru dakota-kināa nii ĩdyaun kaimana'o pidannao nii. ³² Mazan kandii nii? ĩtiwaan idi pasha'apainpan kakinaorii kawana'ati, Tominkaru dakota-kināa nii ĩdyaun kaimana'o pidannao nii, aonaa mishida-karu ida'an mani. Uruu

††9:25 Hosea 2:23

‡‡9:26 Hosea 1:10

¶¶9:28 Isaiah 10:22-23

§§9:29 *Sodom na'iki Gomorrah*: Putukapa kaarita tokon ii Parada-karu Masha'apannaada-kināo di'ii.

*9:29 Isaiah 1:9

idi'lo ikaboinan paponapo'a'lo kuba di'iki. ³³Kaikapa'o prophet Isaiah saadan Tominkaru paradan, Christ daua'o:

“Aushaa uabata: ōmuudan nii kuba Zion[†] ii, kasharutapa'o nii pidannao nyukunuu, na'iki uruu di'iki'o nii itukurinpan na'iki ikaboinan.

Mazan pidan mishida'oraz uruu,

aonaa na'apainim nii uba'azootin-kida-ka'o umishidan dikin ii uruu.”[‡]

10 Ōmin-mishidannao, tuukii ōaipan Tominkaru kazannaatan ōmin-Israelitenaoun. Na'apa'o ōtoriiinpan Tominkaru ati idau'an! ²Ōgaru, ōaitapanii idyaun na'iki turuu ōkakuwaapan idau'u. Tuukia'o itiwainan pasha'apatan aimakaan kaimana'o nii Tominkaru ati. Mazan īsha'apaapaniaz, pana'iti'ora'a naa īmaaitapakan idi na'apam Tominkaru kazannaatan pidan. ³Aonaa īnyukunuu-atin na'apa'oram ida'ana'o Tominkaru dakotan pidan, kaimana'o pidan nii. Ītiwaan pasha'apatan aimakaan Kakinaorii kawana'ati, ikashadan idi wuru'u Tominkaru dakota-kinaaz pidan, kaimana'o pidan nii. ⁴Mazan Christ wuru'u sha'apata'oraz pa'an ipai kakinaorii aiapanii sha'apata-ka'o. Ukau'an ipai mishidainaouz Christ, Tominkaru dakotan idyaun kaimana'o pidannao nii.

Turuu Tominkaru kazannaatan ipai pidan

⁵Kaikapa Moses saadanu'u, Tominkaru dakotan dau'an pidan, kaimana'o pidan nii, kakinaorii izo'ati-ka'o ida'an: “Pidan sha'apatan an ipai, ipai aimakaan kakinaorii kawana'ati, karikaonanuo'lo nii ukakupan.”[†] ⁶Mazan kaikapa kii-karu Tominkaru dakotan dau'an pidan, kaimana'o pidan nii, umishidan ida'ana'oraz Christ: “Aonaa pukia'ana'a punyukunuu ii, kanoma'o nii mako aokazi iti?” (nanka'o nii Christ imi'i baara ati). ⁷“Na'iki aonaa pukia'ana'a, kanoma'o nii mako mawakainao pidannao wiizi iti?” (nanka'o nii Christ powaa ati).[§] ⁸Mazan saada-kariwai Tominkaru Paradan kian koshan: “Tominkaru di'iki'oraz kuwai, aonaa kasha'apanna'o mani uaitapa-ka'o, turua'o pukakuwaapan na'iki pudi'itinnan udau'u.”^{**} Uruu wuru'u kuwai wakowaadapaniaz, Tominkaru dakotanuz pidan, kaimana'o pidan nii, pamishidan ida'an Christ. ⁹Pukian an pidannao ati: “Jesus, uruu umanawunu'o ōNaobanaa,” na'iki pumishidan an punyukunuu iki Tominkaru kakudan uruu umawakan dauna'an, Tominkaru kazannaatan nii pugaru. ¹⁰Wamishidan idi'lo wanyukunuu ii, Tominkaru dakotan waunao kaimana'o pidannao nii. Na'iki wakowaadan idi'lo Jesus, uruu umanawunu'o waNaobanaa, Tominkaru kazannaatan waunao. ¹¹Tominkaru Paradan saadinpa'o kian: “Na'ia'oram pidan mishida'o uruu, aonaa na'apainim nii uba'azootinan pamishidan dikin ii uruu.”^{††} ¹²Ipai pidan dau'ati'lo kaiwuru'u, usha'apanum kau'an aonaa Jewnao pana'an Gentilena'o ai. Tominkaru, uruu ipai pidannao Naobanaa, na'iki

[†]9:33 Zion, oo Jerusalem.

[‡]9:33 Isaiah 28:16

[§]10:5 Leviticus 18:5

[§]10:7 Deuteronomy 30:13

^{**}10:8 Deuteronomy 30:14

^{††}10:11 Isaiah 28:16

utaa kaiman kida'o aimaakan ipai pidan ati pishaa'oraz ukaminka'utan paugaru. ¹³Tominkaru Paradan saadinpa'o kian: "Ipai pidan pishaa'oraz Naobanai Tominkaru kaminka'utan paugaru, ukazannaatan nii."^{‡‡}

¹⁴Mazan na'apam nii mooko ĩpishaan wuru'u pamamishidakaniaz kaminka'utan paugaru? Na'iki na'apam nii mooko ĩmishidan uruu, ĩmaabatakan pu'u udaua'o? Na'iki na'apam nii mooko ĩabatan udaua'o, aonaan pu'u kuwai kowaada-kaao ĩ'ati? ¹⁵Na'iki na'apam nii mooko kuwai kowaada-kaao, aonaan pu'u kakuwaapauzonao dyuuda-kaao? Tominkaru Paradan saadinpa'o kian: "Kaiman manawun wa'ati pidan-nao wa'atin ĩkowaadapan kaimana'o kuwai."^{¶¶}

¹⁶Mazan aonaa ipai pidannao nyukunuu-atin Kaimana'o Kuwai. Isaiah kian Israelitenaoo dau'an: "Naobanai Tominkaru, aonaa iriba mani pidannao mishidan wakowaadapaniaz kuwai."^{§§} ¹⁷Ukau'an pidan mishidan, uabatan idi'o Kaimana'o Kuwai. Na'iki uabatan Kaimana'o Kuwai, kakuwaatin-karu idi'o Christ dau'u.

¹⁸Mazan mishi'o mooko aonaa Israelitenaoo abatan wuru'u Christ daua'oraz kuwai? ĩabatanii padamata! Tominkaru Paradan saadinpa'o kian:

"Ipai na'ia'akam pidannao abata'a naa kuwai.

Na'iki kuwai kowaada-kaao ipai amazada kawana'ati."^{*}

¹⁹Mazan mishi'o mooko aonaa Israelitenaoo aitapan Tominkaru di'iki'oraz kuwai? ĩaitapanii padamata! Kiwiin, Moses saadan Tominkaru paradan ĩdau'an kaikapa'a:

"Ōkishauzidan nii unao,

ōsha'apatan ida'an kaimana'o aimaakan

ba'oran kaduz pidannao ati.

Ōto'oradan nii unao

ōsha'apatan ida'an kaimana'o aimaakan pidannao ati,

maaitapin-kainaouz."[†]

²⁰Isaiah, aonaa utarian usaadan Tominkaru Paradan kaikapa'a:

"Pidannao aona'oraz ĩdawatan ōgaru,

upu'a'o nii ĩkodan ōgaru.

Pidannao aona'oraz ĩaitapa'azon ōdau'an,

upu'a'o nii ōaitapa-kidinan ĩ'ati."[‡]

²¹Mazan Isaiah saadanii ida'a, Tominkaru kian Israelitenaoo dau'an:

"Ipai kamoo ōdapadautan ōpidanannao

ĩpadanata kizi ō'ida'ati,

mazan dikintapa ĩdyaun,

aonaa ĩabata'azon ōgaru."^{¶¶}

^{‡‡}10:13 Joel 2:32

^{¶¶}10:15 Isaiah 52:7

^{§§}10:16 Isaiah 53:1

^{*}10:18 Psalm 19:4

[†]10:19 Deuteronomy 32:21

[‡]10:20 Isaiah 65:1

^{¶¶}10:21 Isaiah 65:2

Aonaa Tominkaru marina'atan Israelitenaο

11 Ukau'an, Tominkaru marina'atan naa mooko papidanannao Israelitenaο wu-ru'u? Aonaa! Usha'apanum kau'an, oġaru Israelite kapam, Abraham takaandaun, Benjamin donozinaa di'iki'o. ² Aonaa Tominkaru marina'atan papidanannao kotua'oraz uzaamatan. Na'apa sha'atii Tominkaru paradan saada-kariwai kian Elijah dau'an, ukaakapan dono Israelitenaο: ³ “Naobanai Tominkaru, iʒowia'a naa prophetnaο pudyuudaniinaο iʒidi'iti. Na'iki ikaboobi'ia'a naa altar kida, pidannao kawaodapa-kiziz uzai kida pu'ati. Ōba'orantina'a naa oʒwa'akinan. Aizii iʒiwaan naa pazowian oġaru kapam!”[§]

⁴ Mazan Tominkaru kian u'ati: “Kaina'a oʒaapani'i naa oʒpidanannao 7,000 daon-aioranaο. Aonaa na'ia'oram iʒdyaun taapa'o Baal umanawun nii, ba'oran pidannao taapaniaz patominkarun nii.”^{**}

⁵ Na'apa kapam kai, kaina'a masakauda'u Israelitenaο Tominkaru zaamatanii papidanannao ni'o, soo pakamunanun idi manawun. ⁶ Ukau'an aonaa iʒsha'apatan idi'o mani kaimana'o aimaakan Tominkaru zaamatan iʒdyaun papidanannao nii. Mazan uzaamatan an mani iʒdyaun iʒsha'apatan idi kaimana'o aimaakan, aonaa mani umishiin wuru'u uzaamatanuz iʒdyaun pakamunanun idi karikaonan.

⁷ Ukau'an, aonaa ipai mani Israelitenaο ikodan wuru'u tuukia'oraz iʒaipan paikodan. Mazan masakauda'u'oraz iʒbii iki Tominkaru zaamatan, iʒnaο pa'an ikodazu. Mazan baokoinaο, Tominkaru dadarada iʒnyukunuu. ⁸ Na'apa usaadinpan Tominkaru Paradan ida'a:

“Tominkaru aipan ati'o iʒmaaitapinkan.

Atii kai pakawan utaratapan iʒawun,
aonaa kizi iʒaitapan kanom patukapanii,
na'iki u'inidapan iʒkinaο kida,
aonaa kizi iʒaitapan kanom paabatanii.”^{††}

⁹ Na'apa kapam king David kian Tominkaru ati Israelitenaο dau'an:

“Marii iʒaamata-kaο masha'apakiaka iʒkonaukiitinan pu'u,
Marii iʒpataka'uta-kaο pasha'apaapanii winipinaa nii!

¹⁰ Marii iʒishaawunun, aonaa kizi iʒtukapan.

Marii karikaonan iʒbaiatan kasha'ora'o.”^{‡‡}

¹¹ Aizii, Israelitenaο kasharutinan na'iki iʒwaotanuz iʒmamishidakan idi'i naa Christ, aonaa na'itim mooko iʒsaabaa-kaο? Aonaa turuu una'apan! Mishi'oraiman, iʒmamishidakan idi, Tominkaru kazannaatan naa Gentilenaο, Israelitenaο kishauzikinginaa nii iʒ'ati. ¹² Israelitenaο mamishidakan idi, umanawun kida'o aimaakan sha'apan ipai pidannao ati. Na'iki iʒwaziwaan idi Tominkaru kamunanun, Gentilenaο zaamatan naa umanawun kida'o aimaakan. Aitaniimana'o nii ukau'an umanawun kida'o aimaakan sha'apan ipai pidannao ati, Israelitenaο mishidan dono'o naa Christ.

§11:3 1 Kings 19:10, 14

**11:4 1 Kings 10:18

††11:8 Deuteronomy 29:4; Isaiah 29:10

‡‡11:10 Psalm 69:22-23

Tominkaru kazannaatan Gentilenao

¹³ Aizii ôparadan u'ati Gentilenao, mishidainaouz Christ. Tominkaru dyuudan ôgaru kakuwaapa'o nii u'ati, na'iki ôatadapa wuru'u ôkaudin-kizi ni'oraz, ¹⁴ ôaipan idi ôiribannaou Israelitenaou kishauzin unao ati, turuu kizi Tominkaru kazannaatan înao bii iki pidannaou. ¹⁵ Tominkaru marina'atan idi Israelitenaou, ukaimanaakakidan naa ba'oran kaduz pidannaou patuma. Aitaniimana'o nii kaimana'o aimakaan sha'apan ipai pidannaou ati, Tominkaru zaamatan dono'o naa Israelitenaou powaa iti. Na'apa'o nii ukaimanan pidan mawaka'o kakudan kawan powaa iti.

¹⁶ Pidan taan dono Tominkaru ati kiwiini'o patomanii bread bauda'apa'o poroom-bi'i di'iki, ipai wuru'u poroom-bi'inaaz Tominkaru idiwau'uka'a naa wuru'u. Na'iki pidan taan dono Tominkaru ati papaoriba kadunaa, ipai uwaoda kida uidiwau'uka'a naa wuru'u. Na'apa'o kawanu'o wuru'u Israelitenaouz. Tominkaru zaamatan idi kotua'a naa îdoku-daunnaou papidanannaou nii, ipai îtakaan-daunnaou Tominkaru zaamatanii'naa papidanannaou nii wuru'u. ¹⁷ Paowa-kariwai atamun kawanu'o wuru'u Israelitenaouz. Pidan dukutan kawan paoribai waoda kida, udauna'an usakadan îwadaun nii ba'oran atamun waoda idi, amazada ii aka'oraz usodan. Unao Gentilenaou atamun waoda kawanu'o, amazada ii aka'oraz ukadunaa sodan. Aizii uzaamatan naa kaimana'o aimakaan Israelitenaou zaamatan kawan. Na'apa atamun waoda amazada ii aka'oraz ukadunaa sodan zaamatan kawan paoribai aiba paziwu-kinaa nii, uishitaba'u di'iki'oraz uwa'atin. ¹⁸ Mazan aonaa pa'i utaapinpapa'ana'a umanawun nii Israelitenaou ai, dukuta-kariwai paoribai waoda kida kawanu'oraz. Udi'itapa, unao atamun waoda kawanu'o karikaonan. Aonaa atamun waoda ida'ana'o mani atamun ishitaba'u kakupan. Mazan uishitaba'u ida'ana'o pa'an uwaoda kakupan.

¹⁹ Mazan kaina'a'o nii panaadon ukian: "Mazan paoribai waoda kida dukutakao, turuu kizi waunao sakada-kao îwadaun nii." ²⁰ Na'apa'o mishi kaiwuru'u: mazan îdukuta-kao îmamishidakan idi'o Christ. Aizii unao Gentilenaou, usakada-kao îwadaun nii umishidan idi'o. Ukau'an aonaa u'atadinpa'a naa, mazan uzaudina'a naa udukuta-kao ai. ²¹ Aonaa Tominkaru karodapa'akan papataka'utan Israelitenaou, paoribai waoda kida kawanu'oraz padamata. Aizii unao mani, u'itiiman ukarodapa'akan nii papataka'utan unao?

²² Ukau'an udi'itapa kaimanaiman na'apam Tominkaru kamunanban, na'iki uto'oraban. Uto'oraban wunao ati'i mamishida-kainaouz. Mazan unao ati, ukamunanun, karikaonanun an mazan umishidapan. Aonaan dono'o naa umishidapan, na'apa'o nii kapam udukuta-kao. ²³ Aizii Israelitenaou kapam, îsakadan ana'a naa pamishidan, îsakada-kao nii powaa ati paoribai ida'ati. Usha'apanum kau'an, Tominkaru turua'o usakadan îdyaun powaa ati. ²⁴ Unao Gentilenaou, atamun waoda kawanu'o, dukuta-kariwaiz amazada ii aka'o usodan di'iki, udauna'an usakada-kao paoribai waoda nii, aona'oraz turuu uzauda-kida-kao una'apata-kao. Aizii Israelitenaou, paoribai waoda manawun kawanu'o îdyaun, ukau'an powa'a'o nii umasha'apannan Tominkaru sakadan îdyaun powa'a ati pakadunaa ida'ati.

Tominkaru kamunanun ipai pidan ati

²⁵ Aizii, ômin-mishidannaou, ôaipan uaitapan kaimanaiman mashaa'oraz utaapauzo-kao zii kiwiin, aonaa kizi u'atadinpan. Tominkaru aipan ati'o Israelitenaou bii iki'o pidannaou dikintapadinan. Mazan îdikintapan katokon-tinan

nii, Gentilenao mishidan dono'o naa Tominkaru aitan kawana'ati. ²⁶ Uruu dauna'an, ipai'o ni'i naa Israelitenao kazannaata-ka, na'apa usaadinpan Tominkaru paradan ida'a:

“Zion[¶] iki'o nii Tominkaru pidanannao kazannaatiki wa'atin, uru'o nii so'ota ipai Jacob takaan-daunnao īsha'apaapan ai oia'o.

²⁷ Ōmishian nii wuru'u ōparadanuz, ōsha'apata'azooniaz ī'ati,^{§§} ōso'otan dono'o naa ī'oian.”*

²⁸ Israelitenao kashadan idi Kaimana'o Kuwai, ukau'an Tominkaru taruba īdyaun, Kaimana'o Kuwai kaawa-kinaa nii unao Gentilenao ida'ati. Mazan Tominkaru zaamatan idi īdyaun kotua'a naa papidanannao nii, pakawan umarainpan īdyaun. Usha'apanum kau'an, na'apa'o ukowaadan īdokoza-daunnao ati, pasha'apatan nii. ²⁹ Usha'apanum kau'an, Tominkaru zaamatan an papidanannao nii, na'iki ukian dono ukaminka'utan nii īdyaun, aonaa na'apainim nii upana'adan panyukunuu. ³⁰ Kiwiin zii unao Gentilenao, tuukii udikintapan Tominkaru. Mazan aizii, Tominkaru kamunan-kidan unao, Israelitenao dikintapan idi'i naa uruu. ³¹ Aizii kai, īnaou'u naa dikintapa Tominkaru, na'apa'o nii kapam ukamunan-kidan īdyaun diina'iti'i, ukamunan-kidan kawan unao Gentilenao. ³² Ukau'an ipai Jewnao na'iki Gentilenao dikintapainauz, Tominkaru taratapanii kawanu'o īdyaun, aonaa kizi ikidoopan padikintapan ai uruu, na'apa'o ida'an kizi utukapa-kidan pakamunananun ī'ati.

Tominkaru konaukii-kida-ka

³³ Umanawunu'o mishi Tominkaru kamunanun! Uka'iita mishi padi'itapan pasha'apata'azoonii, na'iki uaitapa kaimanaiman na'apam pasha'apatan pasha'apata'azoonii! Kanom aitapa Tominkaru di'itinpan na'iki usha'apata'azoonii? Kandii aitapa na'apam nii Tominkaru sha'apatan wuru'u pasha'apata'azooniaz? ³⁴ Kotua'o saada-kariwai Tominkaru Paradan kian:

“Aonaa kanom aitapan na'apa'oram waNaobanaa Tominkaru di'itapan aimakaan. Na'iki aonaa kanom kakinaotan uruu usha'apata kizi aimakaan.”†

³⁵ Aonaa na'ia'oram pidan taa'o aimakaan Tominkaru ati, marii kizi ukawadauntanuz.”

³⁶ Ipai aimakaan utomanii na'iki utaapanii pa'idiwaru, na'iki uaipan kawana'ati'o ipai aimakaan sha'apan. Marii karikaonan Tominkaru taapa-ka, umanawunu'o nii. Amen.

Marii mishidainao taainan kaimanaiman Tominkaru ati

12 Ukau'an ōmin-mishidannao, Tominkaru kamunan-kidan idi dobata unao, ōpishaan tuukii unao: utain kaimanaiman Tominkaru ati, zowii-kariwai aimakaan taa-ka, kawan, mazan unao kakupan pu'u pa'an, usha'apata kaiman

¶11:26 Zion, oo Jerusalem.

§§11:27 ōsha'apata'azooniaz ī'ati: uruu dakota-ka Pa'ina'o Covenant. Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii, 'covenant' waranu'u.

*11:27 Isaiah 59:20-21; 27:9

†11:34 Isaiah 40:13

aimaakan Tominkaru konaukii-kidan nii. Na'apa'o wuru'u utaapa-kaoz umanawun nii.

² Aonaa utamakapa'ana'a udazaba anainao pidannao kaduz, maaitapa-kainaoz Tominkaru. Mazan ukashaapa'a naa Tominkaru pana'adan udi'itinpan, pa'inaa kizi'i naa ukaduz. Na'apa'o ida'ana'o nii uaitapan na'apam Tominkaru aipan mashaapa-parku, wuru'u kaimana'oraz na'iki ukonaukii-kidaniaz na'iki sakitapa'oraz.

³ Tominkaru kamunanun idi ō'ati, na'iki uzaamatan idi ōgaru, kowaadapa'o nii papardan, ōkian ipai unao ati mishidainao: Mana'a utaapinpa'ana'a umanawun nii powa'a zii uka'iitan ai usha'apatan aimaakan, mazan udi'itapa usha'apatan aimaakan patumaaka wuru kawana'ati'i Tominkaru aipan ati'oraz uka'iitan usha'apatan, umishidan ida'ana'oraz uruu. ⁴ Pidan nanaa bauda'apa, mazan iriba usha'apauzin, na'iki pana'a kida ikaminka'utan unanaa. ⁵ Ukau'an na'apa'o kapam waunao mishidainaoz. Mishiri iriba waunao padamata, mazan Tominkaru baokopatan idi waunao Jesus Christ ida'ati, bauda'apa'o kawanu'o wananaa, na'iki ipai washa'apauzin kida, pana'a kida ikaminka'uaakan.

⁶ Pana'a kida Tominkaru taan wa'ati waka'iitanii washa'apatan. Ukau'an marii washa'apata wuru'u waka'iitaniaz washa'apatan. Puka'iitan an pukowaadan Tominkaru di'iki'o kuwai, marii pukowaadan wuru'u pumishidaniaz. ⁷ Puka'iitan an pukaminka'utan pidannao, pukaminka'uta i'dyaun. Puka'iitan an putominapa-kidan pidannao Tominkaru paradan dau'u, marii putominapa-kidan i'dyaun. ⁸ Puka'iitan an puma'ozakadan mishidainao nyukunuu, marii puma'ozakadan i'dyaun. Puka'iitan an puka'idiwatan pidan pusha'apauz idi, marii puka'idiwatan kaimanaiman na'iki konaukia'o ida'an. Puka'iitan an pukazowautapan puribannao, marii pukazowautapan kaimanaiman. Puka'iitan an pukamunan-kidan pidan baiaapa'o kasha'ora'a, pusha'apata punyukunuu konaukian ida'an.

⁹ Mishiiiman pa'i umarainpaaka. Umuuda oia'o aimaakan. Kaimanaiman uzaa-matinapa kaimana'o ida'ati. ¹⁰ Umarainpaaka tuukii na'apa inawuzuinao manawun kawan. Unao kiwiin uaida-kida'a utaapan uiribannao umanawun nii. ¹¹ Mana'a uzoono'o na'a, mazan minziiwa na'iki konaukii ukaudin waNaobanaa ati. ¹² Konaukii umashaapa, uzaudapan idi'i naa Tominkaru sha'apata'azoonii u'ati. Mana'a ukashadina'ana'a aimaakan kasha'ora'o sha'apan dono u'ati. Karikaonan utoriinapa Tominkaru ati. ¹³ Kaina'an dono unao bii'i aipa'o pakaminka'uta-ka, utaa i'ati aimaakan kaina'a'o u'ida'a. Konaukii udapaapa adapu ati tawarainao.

¹⁴ Pidannao antamikitan dono unao, utoriinapa Tominkaru ati, usha'apata kizi kaimana'o aimaakan i'ati, aonaa upishaa'ana'a usha'apatan dikauda'o aimaakan i'ati. ¹⁵ Pidannao konaukian dono, ukonaukii ituma. Ba'orainao nyukunuu kasha'orran dono, ukasha'ora ituma. ¹⁶ Patumaaka utaapa unyukunuu umin-mishidannao tuma. Mana'a u'atadinpa'ana'a, mazan ukaudin sha'apa'oram karikaonan pidannao tuma. Mana'a utaapinpa'ana'a aitapa'o nii ba'orainao ai.

¹⁷ Usha'apata-kaoz dono oia'o ida'an, mana'a ukauna'ana'a. Udi'itapa pa'an usha'apatan kaimana'o aimaakan ipai pidannao ati. ¹⁸ Uturuan an, umashaapa kaiman ipai pidan tuma.

¹⁹ Aizii ōmin-mishidannao, pidan sha'apatan dono dikauda'o aimaakan u'ati, mana'a ukauna'ana'a, marii Tominkaru pa'an kaunaata unao. Usha'apanum kau'an kaikapa'o usaadinpan kotua'o Tominkaru Paradan ida'a:

“Ōgaru'o nii kaunaata;

ōgaru'o nii kawinipinaata powaa iti,[‡]

Naobanai kian.

²⁰ Mazan kaikapa'o pa'an usaadinpan koshan Tominkaru Paradan ida'a:

“Pidan to'ora-kizaitapa'o pugaru zamazin dono,

putaa u'ati aimaakan unikan nii;

umaradakon dono, putaa u'ati utuzan nii.

Pusha'apatan an na'apa'o u'ati,

uba'azoinpan nii pa'ida'a pasha'apatanii aimaakan dau'an.”[¶]

²¹ Mana'a putaapada'ana'a dikauda'o aimaakan sha'apata-kariwai pu'ati sha'apata-kidan pu'ati dikauda'o aimaakan. Mazan pusha'apata mishi'oraiman kaimana'o aimaakan, na'apa'o ida'ana'o nii pudikintan.

Mishidainao na'iki wiizai zowaunaanao

13 Marii pa'i ipai pidannao izo'atin wiizai zowaunaanao, usha'apanum kau'an, Tominkaru aipan ati'o wuru'u ikazowautapanuz wiizai. Kai'oraz wiizai zowaunaanao, Tominkaru wuru'u zaamata'oraz ĩdyaun kazowautapa'o nii wiizai.

² Ukau'an, pidan dikintapan dono ĩdyaun, udikintapan Tominkaru zaamatanii wiizai zowaunaanao ni'o wuru'u. Na'iki pidan dikintapa'oraz ĩdyaun, paaipan ati'o nii upataka'uta-kidinan.

³ Pidan sha'apata'o kaiman aimaakan, aonaa kanom nii utarian wiizai zowaunaanao ai. Mazan pidan sha'apata'o dikauda'o aimaakan, taria'o nii umashaapan. Ukau'an, aonaan dono puaipan pumashaapan tarii wiizai zowaunaanao ai, pusha'apata kaimana'o aimaakan, uruu kaimana'o nii ĩ'ati.

⁴ Usha'apanum kau'an Tominkaru poitorunao wuru'u ĩnaouz, sha'apata'o nii kaimana'o aimaakan unao ati. Mazan pidan sha'apatan an dikauda'o aimaakan, taria'o nii umashaapan.

Usha'apanum kau'an, ĩpataka'utan nii pidan usha'apatan dono dikauda'o aimaakan. Tominkaru ati'o wuru'u ĩkaudinanz, ĩpataka'utan dono pidan sha'apata'oraz dikauda'o aimaakan.

⁵ Uruu idi, marii uizo'atin wiizai zowaunaanao, aonaa soo ĩpataka'utan ai mani unao, mazan uaitapan idi kaimana'o wuru'u na'apa'oraz.

⁶ Uruu idi'o marii kapam ukawinipinaatan tax, wiizai zowaunaanao ati. Usha'apanum kau'an, Tominkaru ati'o ĩkaudinanz wuru'u, ikazowautapanuz wiizai.

⁷ Ukau'an usha'apata wuru'u ĩaipaniaz usha'apatan. ĩaipan dono ukawinipinaatan tax, ukawinipinaata ĩ'atiz. Kaina'an dono ba'oran tax ĩaiapanii kawinipinaata-ka, marii ukawinipinaatan kapamaz. Utaapa ipai ĩdyaun umanawunu'o nii.

Wamarainpaaka

⁸ Mana'a umawinipinaatapa'ana'a pidan. Soo marainpaaka-karu pa'an umawinipinaatapa uiriban ai. Pidan sha'apatina'o na'apa, izo'ati'o ipai Kakinaorii wuru'u.

⁹ Kaikapa'oraz Tominkaru kakinaori kida'a: Mana'a puba'orantapa'ana'a. Mana'a puzowia'ana'a pidan. Mana'a pukoidapa'ana'a. Mana'a puna'azootapa'ana'a ba'oran pidan idiwau. Na'iki ipai ba'oran kakinaorii kida, ĩbaokopatinan kaikapa'a: “Pumarainapa ipai pidan na'apa pumarainpan kawan punanaa.” ¹⁰ Pidan marain-

[‡]12:19 Deuteronomy 32:35

[¶]12:20 Proverbs 25:21-22

pa'o pairiban, aona'o nii usha'apatan dikauda'o aimakaan pairiban ati. Ukau'an pidan marainpa'o pairiban, sha'apatina'o ipai kakinaorii aipan kawana'ati.

¹¹ Aizii na'apa'a naa pa'i umashaapa, uaitapan idi umanawunu'o aimakaan sha'apa'azon dono'ora'a naa wuru'u wamashaapanuz kai. Ukau'an, uzaudinpa'a naa pa'i, usha'apanum kau'an, wakazannaata-ka'o kameron, powa'a'ora'a naa umaon-apatanao wasakadinan dono'o wamishidan ai. ¹² Maonapa'a naa maruta'o dobatan, na'iki aizii wakanada'akan naa wuru'u. Mana'a naa washa'apaapa'ana'a aimakaan kida maruta'o dono'oraz usha'apaapauzo-ka'o. Washa'apata'a naa aizii kaiman kida'o aimakaan wakandan pu'u. ¹³ Kaimana'a naa washa'apainapa, kanada'o-karua'oraz pidannao mashaapan kawan. Aonaa wamako'ona'a mapidankiika'o baokopainapa-karu di'iti, oo wapo'idi'i na'a. Mana'a naa waba'orantapa'ana'a, oo wakaiwaa'ana'a wananaa madoronaa-daun na'iki kakiba'azonna'o ida'an. Mana'a naa wazunaapaaka'ana'a, oo wakishauziaaka'ana'a. ¹⁴ Na'iki mana'a naa wadi'itinpapa'ana'a washa'apata'azon dau'u oia'o aimakaan, tuukia'oraz wananaa sha'apata'azon. Mazan mishi'oraiman, watamakapa'a naa pa'an Naobanai Jesus Christ kaduz.

Mana'a wadakota'ana'a wamin-mishidan oia'o pidan nii

14 Konaukii udapaapa mishidainao aona'oraz zii imishidapan ma'ozakan. Mana'a ukashadaakapa'ana'a ituma, imishidapan idi pana'a unao ai. ² Panaadon kaina'a pidannao, aona'oraz zii imishidapan ma'ozakan, i'itiiman aonaa Tominkaru taapadan dunai nika-ka'o, uruu idi inikan soo paowa-kariwai karikaonan. Na'iki kaina'a ba'oran mishidainao, itaitapa turuu panikan kanom kaduz karikaonan wanyukunui. ³ Pidan nika'oraz kanom kaduz karikaonan wanyukunui, aonaa kizi pa'i udakooapan wuru'u aona'oraz unikan dunai. Na'iki pidan aona'oraz unikan dunai, aonaa kizi pa'i udakotan oia'o pidan nii, nika'oraz kanom kaduz karikaonan wanyukunui. Usha'apanum kau'an, Tominkaru zaamatanii uruu papidanan nii. ⁴ Kandii nii pudakotan ba'oran pidan poitoru oia'o nii? Unaobana'o nii pa'an kowaada usha'apatan kaiman aimakaan, oo aonaa. Kaimana'o nii usha'apatan aimakaan, usha'apanum kau'an ma'ozaka'o wuru'u wanaobanaa Tominkaruz, turua'o ukaminka'utan usha'apatan kaiman pakaudin-kizi.

⁵ Na'apa kapam, kaina'a panaadon mishida'o, utaapan pabi'i kida kamoo umanawunu'o nii ba'oran kamoo kida ai. Mazan ba'oran pidan ati, ipai kamoo na'apa kida pa'idiwaru umanawunun. Marii ipai pidan aitapan kanom kaimana'o aimakaan pasha'apatan nii. ⁶ Pidan taapa'oraz pabi'i kida kamoo umanawun nii, utaapan idi'o Tominkaru umanawun nii wuru'u. Aizii pidan nika'oraz kanom kaduz karikaonan wanyukunui, unikanuz, utaapan idi'o kapam Tominkaru umanawun nii wuru'u. Usha'apanum kau'an utoriinapanii Tominkaru ati panikanii dau'an. Na'apa kapam, pidan aona'oraz unikan pabi'i kida wanyukunui, aonaa unikanuz, utaapan idi'o Tominkaru umanawun nii wuru'u, na'iki utoriinapanii kapam Tominkaru ati panikanii dau'an. ⁷ Aonaa na'ia'oram waunao mashaapan wa'ati'o karikaonan. Na'iki aonaa na'ia'oram waunao mawakan wa'ati'o karikaonan. ⁸ Wakakupan an, wanaobanaa Jesus Christ ati'o wuru'u wakakupanuz. Na'iki wamawakan an, waNaobanaa ati'o wuru'u wamawakanuz. Ukau'an, wakakupan an, oo wamawakan an, waNaobanaa idiwau waunao. ⁹ Uruu idi'o Jesus Christ mawakan na'iki ukakudan powaa iti, uruu kizi ipai pidannao, mawakainao na'iki kakupainao Naobanaa nii.

¹⁰ Aizii pugaru, nika'oraz paowa-kariwai karikaonan, kanom nii pudakotan pumin-mishidan oia'o pidan nii, unikan idi kanom kaduz karikaonan wanyukunui? Aizii pugaru kapam, nika'oraz kanom kaduz karikaonan wanyukunui, kanom nii pudakooan pumin-mishidan, umanikakan idi pabi'i kida wanyukunui? Ipai'o nii waunao kadishitan Tominkaru kanaapu ii diina'iti'i. Uruu'o nii pa'an: "kaiman," oo, "aonaa ukaimanan," kii, washa'apatanii kida dau'an. ¹¹ Tominkaru Paradan saadin-pa'o kian:

"Mishi ōkakupan idi,' Naobanaa kian,

'mishi'o nii ipai pidannao dawukan ōkanaapu ati,

na'iki ipai'o nii pidannao kowaadan, ōgaru wuru'u Tominkaruz."[§]

¹² Ukau'an ipai waunao, wakowaadan nii washa'apatanii dau'u Tominkaru ati.

Aonaa wawaota-kida'ana'a wamin-mishidan

¹³ Ukau'an aona'a naa wadakota'ana'a wamin-mishidan oia'o pidan nii. Mazan mishi'oraiman, watoma'a naa wanyukunuu aonaa kizi washa'apatan aimakaan pozawata-kida'o nii idyaun oia'o di'iti. ¹⁴ Ōzaamatimpan idi waNaobanaa Jesus Christ ida'ati, ōaitapa kaimanaiman aonaa na'ia'oram wanyukunui oia'o Tominkaru ati unika-ka'o an. Mazan pidan zauda-kidan an oia'o Tominkaru ati unika-ka'o wuru'u wanyukunui, aizii unikan anaz, oia'o wuru'u usha'apataniaz. ¹⁵ Pukasha'oradan an pumin-mishidan nyukunuu punikan idi wanyukunui, aona'oraz uzauda-kidan ukaimanan unika-ka'o, aonaa pumarainpan mani uruu wuru'u. Aonaa pu'oa'ana'a pumin-mishidan nyukunuu punikan ida'an wanyukunui aona'oraz uzauda-kidan ukaimanan unika-ka'o, uruu dikin ia'o Christ Jesus mawakan. ¹⁶ Aonaa putaapada'ana'a kaimana'oraz pu'itiiman pusha'apatan aimakaan, kaunamanaata-ka'o dikauda'o nii. ¹⁷ Usha'apanum kau'an Tominkaru naobanaitapa-ka'o, aonaa aimakaan nika-ka'o, oo tuza-ka'o di'ii'aka'o mani. Mazan mashaapa-karu sakitapa, kaiman, na'iki konaukii, Kaimana'o Doronaa kaminka'utan ida'an waunao. ¹⁸ Pidan kaudinan an na'apa Christ ati, kaimana'o nii Tominkaru ati. Na'iki kaimana'o nii pidannao paradan udau'an.

¹⁹ Ukau'an, marii karikaonan watiwaa washa'apatan kaimana'o aimakaan, wa-mashaapa kizi kaiman wamin-mishidannao tuma, na'iki wama'ozakada kizi inyukunuu. ²⁰ Aonaa pupataka'ua'ana'a Tominkaru sha'apataniaz mishida'o nyukunuu ii, punikan ida'an wanyukunui. Ipai wanyukunui turua'o unika-ka'o. Mazan dikauda'o wuru'u pidan nikanuz wanyukunui pawaota-kida-kinaa nii pamin-mishidan oia'o di'iti. ²¹ Ukau'an sakitapa'o aimakaan sha'apata-ka'o: aonaa punika'ana'a wanyukunui, oo putuza'ana'a ma'ozaka'o riwunii, oo pusha'apata'ana'a aimakaan pumin-mishidan waota-kinaa nii oia'o di'iti. ²² Ukau'an na'apa'oram pumishidanii, soo Tominkaru ati puparada udau'an. Pidan sha'apatan an paaitapanii kaimana'o aimakaan, na'iki unyukunuu kowaadan an u'ati aonaa oia'o mani wuru'u usha'apataniaz, konaukia'o pidan uruu. ²³ Mazan pidan zauda-kidan an aonaa ukaimanan unika-ka'o wuru'u wanyukunui, mazan upu'u zii unikanuz, oia'o Tominkaru ati wuru'u na'apa'oraz, unikan idi wanyukunui aona'oraz uzauda-kidan ukaimanan. Usha'apanum kau'an, oia'o wuru'u pidan sha'apatanz aimakaan aona'oraz uaitapan kaimanaiman, kaimana'o oo oia'o wuru'u pasha'apataniaz.

§14:11 Isaiah 45:23

Marii washa'apatan aimaakan ba'orainao konaukii-kinaa nii

15 Waunao, ma'ozaka'oraz wamishidapan, marii wama'ozakadan wunao nyukunuu'u aona'oraz zii imishidapan ma'ozakan. Aonaa wadi'itapa'ana'a washa'apatan aimaakan soo waunao konaukii-kinaa nii karikaonan. ²Mazan mishi'oraiman, marii washa'apatan aimaakan wairibannao konaukii-kinaa nii, wama'ozakada kizi imishidapan. ³Usha'apanum kau'an, Jesus Christ sha'apatan aimaakan aonaa pagaru konaukii-kinaa ni'o mani. Mazan usaadinpan kawan Tominkaru Paradan ida'a: "Pidannao dakooan dono pugaru, o'garu Tominkaru baiaapa iparadan kida."^{**} ⁴Ipai kotua'o saada-kariwai kida Tominkaru paradan, usaada-kao watominapa-kinaa ni'o. Na'iki kaminka'uta'o nii waunao, aonaa kizi wadopiidan kasha'ora'o sha'apan dono wa'ati. Na'iki ma'ozakada'o nii wanyukunuu, aonaa kizi wakashadinan wazaudapan Tominkaru kowaadaniaz pataan nii wa'ati.

⁵O'toriinpan Tominkaru ati, kaminka'uta'oraz waunao wadopiidan ai, na'iki ma'ozakada'oraz wanyukunuu. Marii kizi ukaminka'utan udi'itinpan patumaaka umin-mishidannao tuma, utamakapan ida'an Christ Jesus mashaapan kaduz. ⁶Baokopa kizi unao, bauda'apa'o pidan kawan ukonaukii-kidan Tominkaru, waNaobanaa Jesus Christ Daruz.

⁷Ukau'an, konaukii udapaapa umin-mishidannao, na'apa Jesus Christ dapaa-pan kawan konaukii unao, pidannao konaukii-kida kizi Tominkaru. ⁸O'kowaada sha'atii u'ati, Jesus Christ kaawan Jewnao minka'u ni'o, kainaabata'o nii Tominkaru mishian paparadan, idokozu-daunnao ati'oraz ukowaadan pasha'apatan nii. ⁹Na'iki turuu kizi kapam Gentilenao konaukii-kidan Tominkaru, ukamunan-kidan idi idyaun. Na'apa usaadinpan kawan kotua'o Tominkaru Paradan ida'a:

"Uruu idi, okonaukii-kidan nii pugaru,

Gentilenao tuma;

okonaukii-kidan nii pugaru,

okunuiian ida'an kunui."^{††}

¹⁰Na'iki kaina'a koshan saadinpa'o kaikapa'a:

"Unao, Gentilenao,

ukonaukii baokopa Tominkaru pidannao tuma."^{‡‡}

¹¹Na'iki kaina'a koshan saadinpa'o kaikapa'a:

"Ukonaukii-kida Naobanai, ipai unao Gentilenao,

ipai unao pidannao ukonaukii-kida uruu."^{¶¶}

¹²Kaina'a Prophet Isaiah saadanii kapam kaikapa'a:

"Kaawa'o nii Jesse^{§§} takaan-daun diina'iti'i,

na'iki uru'o ni'i naa kazowautapa Gentilenao.

Uruu ida'ana'o nii Gentilenao zaudapan Tominkaru sha'apatan

** 15:3 Psalm 69:9

†† 15:9 2 Samuel 22:50; Psalm 18:49

‡‡ 15:10 Deuteronomy 32:43

¶¶ 15:11 Psalm 117:1

§§ 15:12 Jesse: uruu King David daru.

wuru'u ukowaadauzoniaz pasha'apatan nii.”*

¹³ Ōtoriinpan Tominkaru ati, toma'oraz wanyukunuu kazaudapanu'o nii, marii kizi utaan unao ati kaimanaiman konaukii-karu na'iki kaimanaaka-karu, umishidan ida'an uruu. Uzaadapatinan ma'ozakadin kizi, Kaimana'o Doronaa ma'ozakan ida'an.

Kanom ni'o Paul saadan di'oraz kaarita'a

¹⁴ Ōmin-mishidannao, tuukii ōmishidan usha'apaapan kaiman aimaakan u'a-tiaaka. Kaimanaiman uaitapan Tominkaru aipaniaz uaitapan, na'iki uaitapa utominapa-kidaakan udau'u. ¹⁵ Mazan di'ora'a ōkaaritan ida'a, ma'ozaka ōparadan pabi'i kida aimaakan dau'an, ōnyukunuu-kidan u'ati utominapa-kida-kinao. Ōsaadan na'apa, Tominkaru kamunanun idi ō'ati. ¹⁶ Uzaamatan ōgaru kaudina'o nii Christ Jesus ati, kowaadapa'o nii Tominkaru di'iki'o Kaimana'o Kuwai Gentilenao ati, faadaa kaudinan kawan. Ōtaa kizi ĩdyaun kaduunu'o aimaakan kawan, ukonaukii-kidan ni'oraz, Kaimana'o Doronaa saabaan ida'an ĩdyaun. ¹⁷ Ukau'an ōtatadapa wuru'u kaudin-kizai Tominkaru ati'oraz ōsha'apaapan, ōzaamatinpan ida'ana'oraz Christ Jesus ida'ati. ¹⁸ Ōparadan nii soo Christ sha'apatanii dau'u ōgaru ida'an, Gentilenao izo'ati-kinaa ni'oraz Tominkaru, ōkowaadanii na'iki ōsha'apatanii kida ida'ana'oraz. ¹⁹ Kaimana'o Doronaa ma'ozakan ida'an, iriba ōsha'apatan umanawun kida'o aimaakan. Ukau'an, Jerusalem iki'o atii Illyricum iti, ipai ōmorotinan donoi kida. Aizii ipai'i naa ōkowaadan na'ii'aka Christ daua'o Kaimana'o Kuwai.

²⁰ Tuukia'o ōkakuwaapa'azon donoi kawana'ati, aona'oraz zii kanom kowaadauzon na'ii Christ daua'o Kaimana'o Kuwai, uruu aonaa kizi ōkaudin ba'oran pidan sakadanii kaudin-kizai ida'a. ²¹ Na'apa usaadinpan kawan Tominkaru Paradan ida'a: “Wunaou'u, aona'oraz kakuwaapauzo-karu ĩ'ati udau'an, ĩaitapan nii uruu.

Na'iki wunaou'u, aona'oraz ĩabatauzon udaua'o kuwai, ĩaitapan nii uruu.”†

Paul morowauta'azon Rome iainao mishidainao di'iti

²² Kotua'iki'i naa ōdakotautan ōmorowautan unao di'iti, mazan aonaa ōturuudin. ²³ Mazan aizii, ōipaia'a naa ōkaudin-kizi ipai wiizai kawana'ati da'ana'a. Ukotua'ikin idi'i naa ōdakotautan ōmorowautan unao di'iti, ²⁴ na'ana'o nii ōaipan ōmorowautapa'akan ōmakopan dono Spain iti. Ōkonaukii-tina'akan dauna'an utuma, ōdobatan ni'i naa, na'iki ōaipan nii pa'i ukaminka'utan ōgaru, ōkaawa kizi Spain iti.

²⁵ Mazan kiwiin ōmakon nii zii Jerusalem iti ōwanaka'anan taa-kariwai aimaakan kida na'iainao mishidainao ati. ²⁶ Macedonia na'iki Achaia Baara ii aka'o mishidainao, tuukii ĩka'idiwata'azon Tominkaru pidannao, dadara'oraz ĩbaiatan mashaapa-karu Jerusalem ii. ²⁷ Panyukunuu aipan ati'o wuru'u ĩkaminka'uta'azonuz ĩdyaun. Mazan mishi ĩsha'apatan ni'o wuru'u na'apa'oraz, ĩmawinipinaatapanii kawanu'o Jerusalem ia'o mishidainao. Usha'apanum kau'an, ĩnao Jew-

* 15:12 Isaiah 11:10

† 15:21 Isaiah 52:15

nao di'iki'o Gentilenao ka'idiwainan kaimana'o idi, Jewnao kowaadan ida'an i'ati Kaimana'o Kuwai Jesus dau'oraz. Ukau'an, na'apa'o kapam Gentilenao ka'idi-watanuz Jewnao kaimana'o idi, pataan ida'an pasha'apauz i'ati. ²⁸ Aizii otaankan dauna'an i'ati dyuuda-kariwai i'ati, omakon ni'i naa Spain iti. Na'ana'o ni'i naa omorowautana'akan Rome an unao ida'an. ²⁹ Na'iki oaitapa, okaawan dono unao di'iti, okaawa-kidan nii kaimana'o aimaakan Christ di'iki'o, ma'ozakada'o nii wamishidapan.

³⁰ Aizii omin-mishidannao, wazaamatanpan idi waNaobanaa Jesus Christ ida'ati, na'iki wamarainpaakan idi Kaimana'o Doronaa ida'an, opishaan tuukii utoriinpan otuma Tominkaru ati, ogaru dau'an. ³¹ Upishaa Tominkaru, marii kizi ukazan-naatan ogaru mamishida-kainao ai, Judea Baara ii akainaoz. Na'iki upishaa uruu, Jerusalem iainao mishidainao konaukii-kida kizi aimaakan ona'akaniaz i'idi'iti. ³² Utoriinapa na'apa, konaukii kizi okaawan unao di'iti, Tominkaru aipan an un-a'apan, wama'ozakadaaka kizi ona'ia'akan dono unao tuma.

³³ Otoriinpan Tominkaru ati, una'a kizi ipai unao tuma, uruu taa'oraz wanyukunuu kaiman-kinna. Amen.

Paulnao dyuudan paparadan mishidainao ati

16 Ōkia'azon unao ati wadadakoo Phoebe dau'an, kaimana'o pidan oroo, kaminka'uupa'o mishidainao Cenchreae ii. ² Okaawan dono unao di'iti, konaukii udapaapa oroo, na'apa mishidainao aiapa-kae kawan inaubaan pamin-mishidan, usha'apanum kau'an mishida'o Jesus wuru'u orooz. Oaipan an ukaminka'utan paugaru kanom dau'an karikaonan, ukaminka'uta pa'i oroo. Usha'apanum kau'an, iriba'o okaminka'utauzon pidannao, ogaru okaminka'utauzonii kapam.

³ Oparadan pa'i Priscilla na'iki odaiaru Aquila ati, omin-kaudinannaouz Christ Jesus ati. ⁴ Inao kazannaatauzonii ogaru, iaitapan pu'u kichana'iki-kia'o wuru'u pasha'apataniaz. Uruu idi kaiman onyukunuu i'ati, na'iki ipai mishidainao Gentilenao kaiman i'ati kapam ikazannaatan ogaru. ⁵ Oparadan pa'i kapam mishidainao ati, idapu ia'oraz ibaokopainpauzon.

Oparadan pa'i Epenetus ati, omarainpaniaz. Uruu kiwiini'o umishidan Jesus Christ Asia Baara ii.

⁶ Oparadan pa'i Mary ati, dadara'oraz okaudin an okaminka'uupan unao. ⁷ Oparadan pa'i Adronicus na'iki Junia ati, omin-Jewnaouz, ogaru tuma'oraz itarauzo-kae. Inao kowaadapa'o Kaimana'o Kuwai, na'iki kaimanaimana'o mishidainao aitapan idyaun. Inao kiwiini'o imishidan Jesus Christ ogaru ai.

⁸ Oparadan pa'i Ampliatius ati, omarainpaniaz uzaamatanpan idi waNaobanaa Jesus Christ ida'ati. ⁹ Oparadan pa'i Urbanus ati, wamin-kaudinanz Jesus Christ ati.

Oparadan pa'i kapam Stachys ati, omarainpaniaz kapam.

¹⁰ Oparadan pa'i Apelles ati, tiwaa-kariwaiz na'iki tukapa-kida'oraz mishi'o pamarainpan Christ. Oparadan pa'i mishidainao ati mashaapainaoz Aristobulus dapu ii.

¹¹ Oparadan pa'i Herodian ati, uruu Jew ogaru kawan.

Oparadan pa'i mishidainao ati, mashaapainaoz Narcissus dapu ii. ¹² Oparadan pa'i Tryphena na'iki Tryphosa ati. Inao zunnao dadara'o ikaudin an waNaobanaa Jesus ati. Oparadan pa'i Persis ati, omarainpaniaz, na'iki dadara'oraz okaudin an waNaobanaa ati. ¹³ Oparadan pa'i Rufus ati, kaimana'oraz manawun ukaudin an

waNaobanaa Jesus ati. Na'iki ôparadan pa'i kapam udaro ati, taapa'oraz da'i ôgaru paudani kawan.

¹⁴ Ôparadan pa'i Asyncritus, Phlegon, Hermes, Patrobas na'iki Hermas ati, na'iki ipai îtumainaoz mishidainao ati. ¹⁵ Ôparadan pa'i Philologus, Julia, Nereus na'iki udadakoo ati, na'iki Olympas ati. Na'iki ipai ba'orainao îtumainaoz mishidainao ati.

¹⁶ Konaukii unaubaa umin-mishidannao ubaokopatinan dono.[‡] Ipai da'ainao mishidainao Jesus Christ, îdyuudan paparadan unao ati.

¹⁷ Ôpishaan tuukii unao ômin-mishidannao: uzaudinpa'a naa wunao aia'a, buutaaka-kida'oraz pidannao, na'iki to'orataaka-kida'oraz îdyaun pa'atiaaka, na'iki pozawaabi'ita-kida'oraz îmishidapan Christ. Na'iki pana'iti'oraz îkuwaa unao tominapa-kida-ka'o ai. Mana'a unyukunuupa'ana'a îdyaun! ¹⁸ Pidannao na'apa'oraz îsha'apatan aimaakan, aonaa waNaobanaa Jesus Christ ati'o mani îkaudinan wuru'u, mazan soo panyukunuu aipan kawana'ati'o karikaonan. Konaunam îtoman pakuwaa na'iki îkonaukii-kida nii kawanu'o pidan, na'apa'o ida'an îmariidan pidan. Aona'oraz uzaudinan na'apa'o mariidin-karu ai!

¹⁹ Ipai'i naa pidannao abatan unao izo'atipan dau'u Kaimana'o Kuwai, ukau'an tuukii ôkonaukian unao dau'an. Mazan una'apan pu'u, ôaipan uaitapan kaimanaiman kanom kaimana'o usha'apata-ka'o, na'iki aonaa kizi uturukadinan oia'o aimaakan dau'ati. ²⁰ Tominkaru, taa'oraz wanyukunuu kaiman-kinaa wamin-mishidannao tuma, kadimana'o ni'i naa umainabatan Satan, aonaa kizi powa'a udikintan unao. Ôtoriiinpan Tominkaru ati, marii kizi pakawan waNaobanaa Jesus Christ kamunanun manawun unao ati.

²¹ Timothy, ômin-kaudinan Jesus Christ ati, udyuudan paparadan unao ati. Lucius, Jason, na'iki Sosipater, înao Jewnaouz ôgaru kawan, îdyuudan kapam paparadan unao ati.

²² Aizii ôgaru Tertius, kaminka'uta'oraz Paul saadan di'ora'a kaarita'a. Ôdyuudan kapam ôparadan unao ati, ômin-mishidannaouz Jesus Christ.

²³ Gaius, uruu dapu ia'o ôgaru Paul mashaapan, na'iki uruu dapu ia'o mishidainao choochiipauzon, uruu dyuudan kapam paparadan unao ati. Erastus, awunuutapa'oraz wiizai puraatan da'a'a, udyuudan kapam paparadan unao ati. Wa'inawuzu Quartus, udyuudan kapam paparadan unao ati. ²⁴ [Ôtoriiinpan Tominkaru ati, marii kizi pakawan waNaobanaa Jesus Christ kamunanun tuukii unao ati. Amen.][¶]

Paul katokontan pakaaritan

²⁵ Marii wakonaukii-kidan Tominkaru! Uruu turua'o uma'ozakadan wamishidapan ôkowaadanii Kaimana'o Kuwai ida'an, Jesus Christ daua'oraz. Kotu'u, kotu'u, amazada tominan di'iki'o, dizinapa Tominkaru taapan wuru'u Kaimana'oraz Kuwai. ²⁶ Mazan aizii, Tominkaru prophetinnao saadauzonii kida Tominkaru paradan ida'an uaida-kida kaawa'a naa, Tominkaru karikaonanu'o ukakupan dyuudan kawana'ati. Ipai kizi pidannao, ipai amazada kawana'ati îmishidan na'iki îizo'atin Christ.

[‡]16:16 Paul dono'o mishidainao baokopatinan dono, îtukapa-kidan panaubaan oo pakonaukii-kidan pamin-mishidannao pakissitan ida'an îdyaun pakaozoo ati, oo pataawu ati, oo panaadon paka'u ati.

[¶]16:24 Kiwiini'o saada-kariwai ida'a, aonaa di'oraz saadinpanu'u.

²⁷ Uruu bauta'apa Tominkaru, na'iki uruu paba'orantin aitapa'o ipai aimakaan. Marii kizi ipai waunao, karikaonan wakonaukii-kidan uruu, Jesus Christ kaminka'utan ida'an waunao. Amen.

*Kiwiini'o Paul Kaaritan***Corinth Sannao Ati'o****Di'oraz kaarita daua'o**

Di'oraz kaarita apostle Paul wuru'u saada'oraz. Usaadan di'ora'a kiwiitapa'o pakaaritan Corinth sannao ati, una'ian dono'o donoi Ephesus ii.

Di'oraz kaarita saada-ka'o mishidainao ati'o, mashaapainaoz Corinth ii. Wuru'u Corinth kii-kizaiz, udaru'o donoi. Na'ii kaina'a pabi'inaaka pidannao mashaapan, na'iki pabi'inaaka'o ikaduz kida kapam. Pidannao mashaapainao na'ii pabi'inaaka isha'apatan aimaakan pamashaapa-kinaa nii na'iki iikoda-kinaa nii papuraatan.

Wuru'u pidannao, mashaapainaoz donoi Corinth ii iriba'o itominkarunnao. Na'iki pabi'inaaka oii kida'o aimaakan sha'apaapa-ka'o na'ii kapam. Aonaa imashaapan Tominkaru aipan kawana'ati.

Aizii Paul saadanuz pakaaritan mishidainao ati, mashaapainaoz na'ii, uabatan idi na'apam mishidainao aonaa imashaapan kaiman. Uabata na'apam ibuutaakaan, na'apam ikaakapaakan na'iki ina'akan pamin-mishidannao kotoopauzonao di'iti. Kaina'a mishidainao taapan pidan kaminshu'uinpa'o pabi'i, aonaa ikakinaotan wuru'u pidanuz. Uruu idi Paul kakinaotan na'iki utominapa-kidan idyaun na'apam mishidainao aiapa-ka'o imashaapan. Na'iki ukian i'ati marii kizi ikonaukii-kidan Tominkaru ipai aimaakan isha'apatanii ida'an. Na'iki isha'apata kizi ipai aimaakan kamarainpan-karu ida'an, ima'ozakada-kinaa nii pamin-mishidannao. Utukapa-kidan kapam i'ati aimaakan umanawunu'o. Ukian, "Aizii di'i kaina'a idikinauda'u aimaakan karikaonanu'o nii una'an: uruu wuru'u mishida-karu, na'iki wataapanuz wanyukunuu ma'ozaka Tominkaru sha'apatan ni'o dau'an wa'ati, na'iki kamarainpan-karu. Mazan wuru'u aimaakan umanawunu'oraz wunao idikinauda'uinao bii iki'oraz, uruu wuru'u kamarainpan-karuz pa'an." (1 Corinthians 13:13)

Paul kakinaotan idyaun kapam na'apam kizi ina'akinan ibaokopatinan dono choochi ii. Isha'apata kizi ipai aimaakan kaiman na'iki sakitapa. Marii kizi mishidainao taapan umanawunu'o nii wuru'u panikanuz bread na'iki ituzanuz wine panyukunuitapa-kinaz Naobanai Jesus mawakan. Na'iki powa'a zii Paul kowaadan i'ati Kaimana'o Doronaa taanii kida dau'u, pidan ka'iita-kinaa pasha'apatan kaudin-kizai Tominkaru ati. Na'iki ukakuwaapan kadishita-karu dau'u diina'iti'i. Ukowaadan i'ati Christ mishi'o ukadishita-kida-ka'o mawaka-karu di'iki, ukau'an mishidainao mawakainaoz na'ii kadishita-kida-ka'o nii kapam diina'iti'i. Na'iki ukowaadan na'apam nii wananaa wakadishitan dono diina'iti'i.

Paul kowaada-kidan kapam mishidainao ati, Corinth sannaoz, pamorowauta'azon dau'an i'idi'iti.

Paul wuru'u kiwiitapa'oraz ukakuwaapan Kaimana'o Kuwai dau'u na'ii sannao ati. Iabatan ida'ana'o ukuwaa Christ Jesus daua'o, wuru'u imishidanuz.

Kaarita buutinpan kida

Kaarita Daua'o 1:1-9

Mishidainao buutaakaan daua'o 1:10—4:21

Kaminshu'uinapa-karu na'iki mazida-karu daua'o 5:1—7:40

Toma-kariwai tominkarunao 8:1—11:1

Mishidainao baokopatinan dono 11:2—11:34

Tominkaru taan mishidainao kaudin-kinaa nii 12:1—14:40

Mishidainao kadishita-kida-kaoo daua'o 15:1-58

Puraata zaamata-kaoo daua'o pataka'utinainao ati 16:1-4

Paul katokontan pakaaritan 16:5-24

1 Di'oraz kaarita oġaru Paul di'iki'o, zaamata-kariwaiz Tominkaru aipan kawana'ati apostle nii Christ Jesus ati, na'iki wa'inawuzo Sosthenes di'iki'o kapam. ²Mishidainao Tominkaru ati'o Corinth iainaoz, Tominkaru buutaniinaouz papidanannao nii, na'iki usaabaaniinaouz kaiman pa'ati, papidanannao nii Christ Jesus ida'an. Na'apa uzaamatan kawan ipai pidannao ipai amazada kawana'ati, dopia'oraz waNaobanaa Jesus Christ ati, uruu ina Naobanaa kapam.

³Otorinpan Tominkaru waDaru na'iki Naobanai Jesus Christ ati, marii kizi ukunanun unao ati na'iki utaan unyukunuu kaiman-kinaa nii.

Paul konaukii-kidan Tominkaru

⁴Karikaonan okowaadauzon oTominkarun ati na'apam okonaukian unao dau'an, usha'apanum kau'an usha'apatan idi kaiman kida'o aimaakan unao ati Christ Jesus ida'an. ⁵Ubauda'apatinpan ida'an Christ tuma, Tominkaru taa unao ati uka'iita-kinaa nii kida usha'apatan iriba aimaakan pa'ati: unao aitapa-kinaa nii kaimanaiman wuru'u kuwaiz udaua'o na'iki ukowaada kiziz baokoinao ati. ⁶Uruu ida'ana'o wuru'u Tominkaru aida-kidan unao ati mishi'o wuru'u kuwaiz Christ daua'oraz, wakowaadaniaz unao ati. ⁷Una'apan kau'an, Tominkaru Doronaa taa unao ka'iita-kinaa nii usha'apatan ipai kaudin-kizai, uzaudapan pu'u kapam waNaobanaa Jesus Christ aidinan, uwa'atin dono powa'a ati imi'i baara ati. ⁸Tominkaru taapan nii kapam unao mishidanuzu ma'ozaka atii utokon iti, uruu idi unao, aona'o nii oia'o ikoda-kaoo u'ida'a wuru kamoo dono'o, waNaobanaa Jesus Christ kaawanuz powa'a ati. ⁹Tominkaru, mishi'o nii usha'apatan aimaakan na'apa pakian kawana'ati, uruu wuru'u zaamata'oraz unao ubaokopatinapa-kizi uDani Jesus Christ tuma, waNaobanaaz.

Mishidainao Corinth ia'oraz buutaakapan daua'o

¹⁰Oiribannao, waNaobanaa Jesus Christ dyuudan oġaradan u'ati, na'iki tuukii oġaipan uabatan oġaradan. Patumaaka utaapa unyukunuu umin-mishidannao tuma, uruu aonaa kizi buutaaka-karu unao bii an. Kaimanaiman ubauda'apatin, na'apa kida udi'itinapa aimaakan dau'u, na'iki usha'apata'azoonii aimaakan kida dau'an. ¹¹Oiribannao, pabi'i pidannao Chloe dapu ikiinaouz kowaadan o'ati kaina'a pidannao kashadaakapan unao bii an. ¹²Kaikapa'o ati'o kaiwuru'u okianuz: pabi'i kida unao, pana'a kida udi'itinpan umin-mishidannao ai. Bauda'apa'o kian, "Oġaru Paul pidanan," ba'oran kian, "Oġaru Apollos pidanan;" ba'oran kian, "Oġaru Peter pidanan;" na'iki ba'oran kian, "Oġaru Christ pidanan."

¹³Ubuutaakapan ida'an kaikapa'a, ubuutan kawanu'o Christ wuru'u. Paul mooko mawaka'oraz cross ida'a unao ati? Paul uu ida'ana'o mooko wuru'u unao chikaawunuu-kaooz? ¹⁴Kaiman manawun o'ati, aonaan idi ochikaawunuuan pidannao unao bii iki, soo Crispus na'iki Gaius ochikaawunuunii. ¹⁵Ukau'an aonaa turuu na'ia'oram pidan kian oġaru uu ida'ana'o uchikaawunuinan. ¹⁶(Oo oaitapa, ochikaawunuunii mishi kapam Stephanas na'iki uiribannao, mashaapainaoz uda-

pu'u; mazan aonaa ò'tiiman òchikaawunuuan kaina'a ba'oran pidan.)¹⁷ Christ aonaa udyuudan ògaru chikaawunuupa'o nii, mazan kowaadapa'o nii pa'an Kaimana'oraz Kuwai, Christ mawakan daua'oraz. Na'iki òkowaada kiziz masha'apanna'o parada-karu ida'an. Òkaiwaan an mani parada-karu kida pidan aitapaaban kawana'ati'o, konaunam mani òkuwaa i'ati, mazan aona'a naa mani kuwai Christ mawakan daua'oraz cross ida'a kaiwainan ma'ozaka'o ida'an.

Tominkaru aitapaaban na'iki pidan aitapaaban daua'o

¹⁸ Kuwai Christ mawakan daua'oraz Cross paawa'a, madiwautapa-ka'o wunao pidannao tukapanuz, waziwadinpainaouz Tominkaru ai. Mazan waunao ati kazannaatapa-kariwainauz, uruu pa'an waaitapa-kinaa Tominkaru ma'ozakan.

¹⁹ Kotua'oraz Tominkaru Paradan Saada-kariwaiz kian, “Òtukapa-kidan nii na'apam aitapaaba'o pidannao kakinaori kida madiwautapa-ka'o.

Na'iki òtukapa-kidan nii aonaa mishi'o manawun mani ïaitapan na'apam padi'itinpan aimakaan kida dau'an.”⁸

²⁰ Ukau'an, na'apam wakian pidannao aitapaabainao dau'an? Na'apam wakian kaaritapauzonao dau'an Jewnao kakinaori dau'u? Na'iki na'apam wakian wuru'u imi'i baara ainao pidannao dau'an, aitapainauz pana'apatan pidannao nyukunuu paparadan ida'an? Tominkaru aida-kida na'apam pidannao aitapaabanuz, madiwautapa-ka'o karikaonan. ²¹ Tominkaru aitapaaba'o manawun, uruu idi aonaa utapadan pidannao aitapan paugaru, wuru ida'ana'a ïaitapaabanuz. Mazan kii'an, paaipan ati pa'an ukazannaatan pidannao mishida'oraz Christ, wakowaadaniaz kuwai ida'an. Uruu kuwai pidannao aitapaabainao dakotaniaz madiwautapa-ka'o nii. ²² Jewnao, ïaiapa Tominkaru sha'apatan na'iki uaida-kidan aimakaan umanawunu'o pa'ati, pamishida-kinaa nii wuru'u kuwaiz; na'iki Greeknao, ïabata'azon kakuwaapa-karu aitapaaba-karu ida'an. ²³ Aizii waunao, wakowaada Christ mawakanuz Cross ida'a; uruu kuwai aona'o manawun Jewnao naudapan paabatan, na'iki Gentilenao** abatan uruu kuwai madiwautapa-ka'o karikaonan. ²⁴ Mazan pa'an wunao ati'i pidannao, Tominkaru zaamataninaouz papidanannao nii, Jewnao na'iki Gentilenao, ipai ïnao ati di'oraz kuwai Christ daua'oraz, aida-kida'o pa'an na'apam Tominkaru ma'ozakan manawun, na'iki uaitapaaban manawun. ²⁵ Pidannao kian wuru'u kuwai Tominkaru di'iki'oraz madiwautapa-ka'o, mazan uruu kuwai aida-kida Tominkaru powa'a'o zii uaitapaaban ïnao aitapaaban ai. Na'iki ïkian pu'u wuru'u Tominkaru sha'apataniaz kapati'o, mazan kii'an wuru'u Tominkaru sha'apatanii kidaz, powa'a'o zii uma'ozakan ïnao ma'ozakan ai.

²⁶ Aizii unyukunuitapa kanom da'i unao, òmin-mishidannao, Tominkaru zaamatan dono'oraz unao: aonaa iriba mani unao aitapaaba'o, pidan aitapaaban kaduz kawana'ati; aonaa iriba mani unao umanawunu'o; aonaa iriba mani unao dokozunnao umanawunu'o naobanainao. ²⁷ Mazan Tominkaru zaamata pa'an “maaitapinkainao” pidannao kii-kiziz. ïnao ida'an uaida-kidan aonaa pidan zaamata-kaopaaaitapaaban dikin ii mani. Na'iki Tominkaru zaamatan pidannao aona'oraz

§1:19 Isaiah 29:4

**1:23 *Gentilenao*: pidannao pana'a'o Jewnao ai. Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinoo di'ii.

īmanawunun, aida-kida'o nii aonaa pidan zaamata-kaō umanawunun dikin ii mani.²⁸ Tominkaru zaamatan kashada-kariwai na'iki dakota-kariwainouz aona'o īmanawunun, soo aida-kida'o nii pa'an wunaou'u dakota-kariwainouz umanawuniinao nii, aonaa mishi'o manawun mani īnao umanawunun.²⁹ Uruu idi aonaa turuu pidan atadinpan Tominkaru awun za'a.³⁰ Mazan Tominkaru ida'ana'o karikaoan unao bauda'apatinapanuz Christ Jesus tuma; na'iki Tominkaru aitapaaban ida'an Christ kazannaatan waunao. Uruu Christ ida'ana'o Tominkaru dakotan waunao kaimana'o nii, usaabaan waunao kaiman Tominkaru pidanannao nii, na'iki ukazannaatan waunao wa'oian ai.³¹ Ukau'an marii washa'apatinan Tominkaru Paradan Saadinpa'oraz kian kawana'ati, “Kanom atadinpa'azon an, marii u'atadinpan Naobanai sha'apaapanii dau'an.”

Paul aonaa ukaiwaan parada-karu umanawun kida'o

2 Ōiribannao, uru'oraz zii da'i ōkaawan unao di'iti, ōkowaada'ananuz Tominkaru paradan unao ati, aonaa ōkaiwaan dadara kida'o parada-karu na'iki umanawunu'o aitapa-karu.² Ōna'iankan dono'oraz unao di'ii, ōtoman ōnyukunuū aonaa kizi ōnyukunuupan aimakaan, soo Jesus Christ na'iki wuru'u umawakanuz cross ida'a.³ Ukau'an ōmakonkan dono'oraz unao di'ii, ōkapatin bii a'o, na'iki ōtarian bii a'o, na'iki tuukii ōnaka-nakaan.⁴ Na'iki ōkuwaa, aonaa ōkowaadanuzu parada-karu kida ida'an pidan aitapaaban kaduz di'iki'oraz, sariaapa'oraz una'apatan pidan nyukunuū. Mazan Tominkaru Doronaa, pama'ozakan ida'an aida-kida mishi'o wuru'u ōkuwaa.⁵ Ukau'an unao mishidapanuz aonaa pidan aitapaaban kaduz ida'ana'o mani, mazan umishidanuzu Tominkaru ma'ozakan ida'ana'o pa'an.

Kaimana'o Doronaa aitapaaban dau'a'o

⁶ Ōgaru, ōkowaada aitapaaba-karu dau'u, wunao ati'i ma'ozaka'oraz naa ītaapan panyukunuū pamishidapan ida'a. Mazan wuru'u aitapaaba-karuz ōkowaadaniaz, aonaa pidannao oo īnaobanaanao di'iki'o kaduz mani, katokon-tina'o ni'oraz īnaobanai-tinpan.⁷ Wurū'u aitapaaba-karu ōkowaadaniaz, uruu wuru'u Tominkaru di'itapanuz pasha'apatan umanawunu'o aimakaan aona'oraz pidannao aitapan. Amazada toma-kaō ua'ii, Tominkaru di'itapani'i naa na'apam kizi ukazannaatan waunao, turuu kizi utaan wa'ati umanawunu'o aimakaan.

⁸ Aonaa na'ia'oram naobanainao kazowautapa'oraz da'a'a imi'i baara'a aitapan di'oraz aitapaaba-karu dau'an. Īaitapan an maniz, aonaa mani itaukan Jesus cross di'iti, waNaobanaa umanawunu'oraz.⁹ Mazan Tominkaru Paradan Saadinpa'oraz kian,

“Wuru'u umanawunu'o aimakaan Tominkaru sha'apata'azooniaz pidannao ati, marainpainaouz uruu;

aimakaan aona'o pidan tukapauzon oo abatauzon, aimakaan aona'o pidan zauda-kidan sha'apauzon nii.”††

¹⁰ Mazan waunao ati'o wuru'u Tominkaru aitapa-kidanuz aimakaan kida paDoronaa ida'an.

Kaimana'o Doronaa aitapa ipai aimakaan, uaitapa dadara kida'o aimakaan aona'oraz na'apainim Tominkaru aitapa-kidauzon pidan ati.¹¹ Pidān doronaa, uruu

††2:9 Isaiah 64:4

karikaonan aitapa'o ipai aimaakan pidan nyukunuu ii. Na'apa ukau'an, Tominkaru Doronaa karikaonan aitapa'o ipai na'apam Tominkaru di'itinpan. ¹² Waunao, aonaa wadi'itinpan na'apa pidannao di'itinpan kawan, mazan taa-ka'o wa'ati Doronai Tominkaru di'iki'oraz pa'an, tominapa-kida'o nii waunao waaitapa-kinaa nii kaiman kida'o aimaakan Tominkaru taanii wa'ati.

¹³ Ukau'an, aonaa wakakuwaapan parada-karu kida ida'an tominapa-kida-kariwai pidan aitapaaban kawana'ati'oraz. Mazan wakakuwaapan Kaimana'o Doronaa tominapa-kidan kawana'ati'o waunao, watomina-kidan pidannao Kaimana'o Doronaa kuwaa dau'u na'apa uaipan kawana'ati.

¹⁴ Pidan aona'oraz Kaimana'o Doronaa nii u'ida'a, aonaa umishidan kuwai Tominkaru Doronaa di'iki'o, utaapanuzu madiwautapa-ka'o nii. Na'iki aonaa na'itim uaitapanuzu, usha'apanum kau'an Tominkaru Doronaa ida'ana'o pa'an wuru'u pidan aitanuz Tominkaru dau'u kida'o aimaakan. ¹⁵ Mazan pidan, kaina'a'oraz Kaimana'o Doronaa u'ida'a, turuu uaitapan ipai aimaakan Kaimana'o Doronaa tominapa-kidani. Mazan pidan, aona'oraz Kaimana'o Doronaa nii u'ida'a, aonaa na'itim uaitapan pidan dau'u kaina'a'oraz Kaimana'o Doronaa u'ida'a. ¹⁶ Tominkaru Paradan saada-kariwai kian kawan,

“Aonaa kanom aitan na'apam Tominkaru di'itinpan,
Aonaa kanom turuu kakinaopan uruu.”^{‡‡}

Mazan waunao kaina'a'oraz Kaimana'o Doronaa wa'ida'a, na'apa wadi'itinpan Christ di'itinpan kawan.

Waunao apostlenao Tominkaru poitorunao

3 Ōmin-mishidannao, ōmorowautapankauzon dono'oraz unao di'ii, aonaa turuu ōparadan u'ati, ōparadauzon kawan pidannao ati, mashaapa'oraz Kaimana'o Doronaa aipan kawana'ati. Mazan ōparadan u'ati, ōparadauzon kawan mamishidaka-kainao pidannao ati, mashaapa'oraz paaipan kawana'ati. Usha'apanum kau'an uruu dono, unao koraidaonaa kawanu'o zii, wuru ida'a'a umishidapanuz Christ. ² Ōtaanii dunui u'ati, aonaa ōtaan dunai u'ati, usha'apanum kau'an aona'o zii uka'iitan unikan dunai. Na'iki upu'u zii kai, aonaa uka'iitan unikanuzu. ³ Pakawan zii umashaapan pidannao kawan mashaapa'oraz paaipan kawana'ati. Usha'apanum kau'an kaina'a kishauziaaka-karu ubii an na'iki ukashadaakapan. Na'apa'o aida-kida umashaapan pidannao kawan mashaapainauz paaipan kawana'ati, na'iki aona'oraz iaitapan Tominkaru.

⁴ Aizii bauda'apa'o unao kian, “Ōgaru Paul pidanan,” ba'oran kian, “Ōgaru Apollos pidanan.”^{¶¶} Ukian idi na'apa, uaida-kidan umashaapan pidannao kawan aona'oraz iaitapan Tominkaru. ⁵ Kanom mooko ōgaru, na'iki kanom mooko Apollos? Waunao Tominkaru poitorunao karikaonan, wakaminka'utan ida'ana'o unao umishidanuz Jesus Christ. Ipai waunao, washapata wuru'u kaudin-kizai Naobanai taaniaz wa'ati. ⁶ Ōgaru wuru'u paowa'oraz uudai, na'iki Apollos wuru'u zabia'oraz uudai, mazan Tominkaru pa'an wuru'u taa'oraz usoda-kinaa nii. ⁷ Ukau'an pidan paowa'oraz uudai na'iki pidan zabia'oraz, aonaa imanawunun. Soo Tominkaru pa'an wuru'u umanawunu'oraz, uruu taa'oraz usoda-kinaa nii. ⁸ Pidan paowa'oraz, na'iki ba'oran

^{‡‡}2:16 Isaiah 40:13

^{¶¶}3:4 Putukapa Acts 18:17—19:1 ida'a, Apollos dau'o kapam.

pidan zabia'oraz, aonaa na'ia'oram ĩnao awutapan ba'oran ai, na'iki ipai ĩdyaun Tominkaru kawinipinaan nii, wuru kawana'ati'i kaudin-kizai ĩsha'apataniaz kida.⁹ Waunao kaudinainao Tominkaru ati, wakaudin baokopa; na'iki unao Tominkaru zakapun kawanu'o, na'iki unao Tominkaru Dapu kapam.

¹⁰ Tominkaru taan ida'an ōka'iita-kinaa nii ōsha'apatan ukaudin-kizi, ōgaru wuru'u kiwiini'oraz ōsakadan ōkakuwaapan unao ati Jesus Christ dau'u, na'apa pidan kawan sakada'oraz patoman kabaun pasakitan ida'an utoronaa kida kiwiin, na'iki'i naa ba'orainao kaudinan naa wuru'u kabaun dau'u. Aizii ipai pidan kaudina'oraz na'a marii utoman kaimanaiman wuru'u kabaunuz.¹¹ Usha'apanum kau'an, aonaa turuu pidan sakitan ba'oran tooro, pana'a'o wuru aia'a sakita-kariwaiz naa kiwiin. Wuru'u kabaun toronaa sakita-kariwaiz, uruu Jesus Christ.¹² Aizii pabi'i kida pidannao, ĩkaiwaan nii gold, silver, oo kawinipina'o kuba kida patoma-kinaa nii wuru'u kabaunuz; baokoinao, ĩkaiwaan nii atamun, pinidi, oo zi'inaba.¹³ Na'iki kaudin-kizai, ipai pidan sha'apataniaz kaimanaimana'o nii utukapa-ka'o Christ kootoapan kamoon dono'o naa. Tikazi'o nii wuru'u aida-kida'o ni'oraz sha'apa'oram aimaakan wakaiwaanii wakaudin-kizi ida'a. Ukau'an tikazi kawaodan donoz, uru'o nii pa'an aida-kida na'apam uma'ozakan na'iki ukaimanan.¹⁴ Aizii kaudin-kizai pidan sha'apataniaz tuudan an tikazi, ukawinipinaata-ka'o nii wuru'u pidanz.¹⁵ Mazan ukaudin-kizi ka'awan an kaiman-daun, aona'o nii ukawinipinaata-ka'o wuru'u pidanz; mazan upu'a'o nii ukazannaata-ka'o, na'apa pidan kawan kidoopa'oraz tikazi maodapa'o bii an.

¹⁶ Mishi unao, uaitapanii Tominkaru Dapu wuru'u unaouz, na'iki kaina'a Tominkaru Doronaa mashaapan u'ida'a.¹⁷ Ukau'an na'ia'oram pidan pataka'utan an Tominkaru Dapu, Tominkaru pataka'utan nii uruu tuukia'o ida'an, usha'apanum kau'an Tominkaru Dapu kaimana'o, saabaa-kariwai Tominkaru ati, na'iki unao ukau'an wuru'u Tominkaru Dapuz.

¹⁸ Aonaa umariidautina'ana'a. Na'ia'oram pidan unao bii'i zauda-kidan an aita-paaba'o pidan wuru'u paugaruz, imi'i baara ana'o aita-paaba-karu kaduz kawana'ati, marii mishi'oraiman utaapinan maaitapin-ka'o nii, uruu mishi kizi pa'an uaitapaaban Tominkaru di'iki'oraz aita-paaba-karu kawana'ati.¹⁹ Usha'apanum kau'an wuru'u aita-paaba-karu di'oraz amazada di'iki'oraz, madiwautapa-ka'o karikaonan Tominkaru awun za'a. Tominkaru paradan saadinpa'oraz kian kawan, "Pidannao taapinan aita-paaba'o nii manawun, mazan Tominkaru kaiwaan ĩaitapaabanuz pakaakinapa-kida-kinaa nii ĩdyaun."^{§§} ²⁰ Na'iki kaina'a ba'oran Tominkaru paradan saadinpa'oraz kian, "Naobanai ati, pidan aita-paaba'oraz di'itinpan kida madiwautapa-ka'o karikaonan."^{*} ²¹ Ukau'an aonaa kizi na'ia'oram pidan atadinpan pidan dau'an pada'anpaniaz. Ipai di'oraz aimaakan Tominkaru taanii unao ati kaminka'uta'o nii unao: ²² ōgaru, Apollos, na'iki Peter; di'oraz amazada; kakupakaru na'iki mawaka-karu; kai na'iki diina'iti'o, ipai wuru kida'a unao idiwau pa'idiwaru,²³ na'iki unao Christ idiwau, na'iki Christ Tominkaru idiwau.

§§3:19 Job 5:13

*3:20 Psalm 94:11

Waunao apostlenao kaudina'o Christ ati

4 Udi'itapa Apollos na'iki õgaru, waunao Christ poitorunao karikaonan. Tominkaru taanii wakaudin-kizi nii, wakowaada kizi pidannao ati na'apam Tominkaru di'itapanuz pasha'apatan aimakaan, wuru'u aona'oraz uaitapa-kidauzon pidannao ati kotua'a naa. ² Aizii pidan taa-kariwaiz ukaudin-kizi nii, marii usha'apatanuz mishiiman, panaobanaa aipan kawana'ati. ³ Aizii õgaru ati, aonaa usha'apatan pabi'i kida unao oo ba'orainao di'itapan an na'iki kadakotin-kidan wuru'u õkaudinanz Tominkaru ati. Upu'u õgaru, aonaa na'apam õkian õkaudin-kizi dau'an. ⁴ Õgaru, õaitapan kawana'ati, kaiman õsha'apatan wuru'u taa-kariwaiz õkaudin-kizi nii, mazan aonaa õkian mani kaiwuru'u õsha'apata wuru'u õkaudin-kizi kaiman manawun. Mazan Naobanai'o nii pa'an wuru'u kowaada'oraz kaiman õsha'apatan õkaudin-kizi oo aonaa. ⁵ Ukau'an, mana'a udi'itapa'ana'a na'iki ukadakotin-kida'ana'a na'apam pidan sha'apatan pakaudin-kizi, wuru'u kamoo aita-kariwaiz kaawan ua'ii. Mishi'oraiman uzaudapa Naobanai Jesus kaawan. Aizii ukaawan dono'o naa, ukanadapan nii aimakaan kida dizinpa'oraz maruta'o-karu ii. Na'iki uaitapa-kidan nii kaimanaiman kandii ni'o pidannao sha'apatan aimakaan kida. Na'iki uruu dono Tominkaru naubaan nii ipai pidan wuru kawana'ati'i ikaudinanz pa'ati.

⁶ Õmin-mishidannao, õkaiwaa Apollos na'iki õgaru, õtukapa-kida-kinaa nii na'iki õtominapa-kida-kinaa nii unao, na'apa'oram ati'o manawun tawuru'u kii-karuz, “Usha'apata aimakaan soo kakinaorii kida kawana'ati.” Uruu aona'o nii uatadapan buda'apa'o pidan na'iki ukashadan ba'oran. ⁷ Kanom tomanii pugaru umanawunu'o nii baokoinao ai? Kanom kaina'a pu'ida'a aona'o Tominkaru taanii mani pu'ati? Ipai aimakaan kida pu'ida'a'oraz Tominkaru di'ikin an, kandii nii pu'atadinpan, utaa-ka'o pu'u pu'ati mawinipinaa-daun?

⁸ Unao, kaina'a'a naa mooko uzauda-kidan u'ida'a ipai aimakaan uaiapanii? Unao, kaina'a'a naa mooko uzauda-kidan u'ida'a ipai aimakaan Kaimana'o Doronaa taaniaz uka'iita-kinaa nii usha'apatan kaudin-kizai Tominkaru ati? Unao, naobanainau'u naa mooko uzauda-kidan aonaan pu'u zii waunao naobanai-tinan? Kaiman manawun mani õ'ati umishiin an unao naobanainau'u naa, uruu turuu kizi waunao kapam naobanai-tinpan baokopa unao tuma. ⁹ Mazan õtukapanuz, Tominkaru toman waunao apostlenao awutapa manawun ipai pidannao ai. Waunao na'apa'o pidannao kawan na'aka-kariwaiz zowii-karu nii iriba'o pidannao kanaapu'u, ipai pidannao na'iki angelnao awunuutapan pu'u. ¹⁰ Waunao, watukapakao maaitapin-kainao nii, usha'apanum kau'an waunao Christ poitorunao. Mazan unao, utaapinan aitapaaba'o nii pa'an, uzaamatinpan idi Christ ida'ati. Waunao, aonaa wataapa-ka'o umanawunnao nii, mazan unao, utaapinan umanawunnao nii pa'an. Unao naubaapa-ka'o, mazan waunao aonaa wanaubaapa-ka'o. ¹¹ Pakawan kai waunao wamazai na'iki maradako; aonaa wakakamichanun; waunao, waba'izii-ka'o; aonaa wadapu nii wamashaapa-kizi nii. ¹² Waunao, dadara wakaudinanz wamashaapa-kinaa nii. Aizii pidannao paradan dono wa'ati kaziwa-kida'o paradakaru ida'an, watoriinpan nii, kaiman kizi pa'an aimakaan sha'apan i'ati. Pidannao pataka'utan dono waunao, wataapada i'ha'apatan waunao, aonaa watiwaan wakaunan. ¹³ Pidannao kadakotin-kidan dono waunao dikauda'o ida'an, waunao

kaimana'o nii pa'an waparadan ĭdau'an. Pakawan kai, pidannao taapan waunao na'apa aimakaan kawan aona'oraz naa uaipa-ka'o.

¹⁴ Ōsaadan di'oraz unao ati, aonaa ōba'azootin-kida'azon idi'o mani unao, mazan ōtominapa-kida-kinaa ni'o na'iki ōkakinaota-kinaa ni'o unao pa'an, usha'apanum kau'an unao, ōdainao kawanu'o ōmarainpan. ¹⁵ Utiichaannao kaina'an pu'u mani iriba padamata, tominapa-kida'o unao mashaapa-karu dau'u Christ ati, mazan kaina'a bauda'apa pidan unao daru kawanu'o. Ōgaru wuru'u unao daru, usha'apanum kau'an ōgaru kiwiitapa'oraz ōkowaadan u'ati Kaimana'o Kuwai, na'iki uruu idi'o umishidanuz Christ Jesus. ¹⁶ Ukau'an ōpishaan unao umashaapa kizi pa'i na'iki udi'itinapa kizi na'apa ōgaru kawan. ¹⁷ Uruu idi'o ōdyuudan Timothy unao di'iti, uruu ōdani kawanu'o ōtaapan na'iki ōmarainapanii. Uruu mishi'o usha'apatan kaudin-kizai Naobanai ati'o. Uru'o nii nyukunuu-kida unao ati na'apam ōda'anan Christ Jesus, na'apa ōtominapa-kidan na'iki ōkakinaopan kawan mishidainao ipai choochi ōmorowauta-kizi kawana'ati.

¹⁸ Pabi'i kida unao umanawun nii uabatinpan, uzauda-kidan aona'o nii ōwa'atin ōmorowauta'anan u'ida'ati koshan. ¹⁹ Mazan Naobanai aipan an una'apan, ōwa'atin nii u'ida'ati kadiman. Uruu dono'o nii ōaitapan wuru'u atadinpainao pidannao umanawun-tinpan pakadakotinan ida'ana'o karikaonan, oo mishi'o wuru'u kaina'a ma'ozaka-karu ĭ'ida'a, Tominkaru di'iki'oraz. ²⁰ Usha'apanum kau'an Tominkaru kazowautapan dono pidannao, upana'ada ĭkaduz pama'ozakan ida'an. Pidannao kian an kaina'a ĭ'ida'a Tominkaru ma'ozakan mazan ĭkaduz aonaa ukaimanan, aonaa Tominkaru kazowautapanii mani wuru'u ĭnaouz. ²¹ Aizii ōwa'atin dono, sha'apa'oram kaduz ida'an uaipan ōwa'atin u'ida'ati? Uaiapa ōwa'atin ba'izi tuma, oo uaiapa sha'a ōwa'atin kamarainpanu'o na'iki kaimana'o nyukunui ida'an?

Pidan kaminshu'uinpa'o dau'a'o

5 Ukowaada-ka'o ō'ati kaina'a kaminshu'uinapa-karu unao bii'i, wuru'u na'apa'oraz aimakaan sha'apaapa-ka'o oia'o manawun wuru'u. Upu'u zii pidannao aona'oraz ĭaitapan Tominkaru, aonaa ĭkashaapan uruu kaduz aimakaan sha'apaapa-ka'o pabii an. Ukowaada-ka'o ō'ati kaina'a daonaiora unao bii a'o, udaiaroitapan padaroaba. ² Mazan upu'u unao, utaapinan umanawunu'o nii! Ukasha'ora'oraz mani mishi'oraiman, na'iki wuru'u daonaiora sha'apata'oraz aimakaan na'apa'o, aona'ora'a naa turuu unao taapadan ubaokopatinan unao tuma uchoochiipan dono. ³ Ōgaru, ō'aonaa pu'u padamata unao ai, mazan kaina'a ōgaru unao tuma ōdi'itinpan ii. Na'iki ōaitapa'aka'a naa na'apam nii ōpataka'utan wuru'u pidanz sha'apata'oraz oia'o manawun, na'ia'o kawanu'o manawun ōgaru unao tuma. ⁴ Aizii ubaokopatinan dono'o naa wanaobanaa Jesus uu ida'an, na'iki ōgaru, ōbaokopatinan kapam unao tuma ōdi'itinpan ii, waNaobanaa Jesus ma'ozakan ida'an, ⁵ marii pa'i utaan wuru'u pidanz Satan ati, unanaa oia'oraz pataka'uta-kizinao kizi. Mazan udoronaa kazannaata-ka'o nii wuru dono'o Naobanai Jesus kaawanuz powaa ati.

⁶ Ukau'an unao atadinapanuz, aonaa kaimana'o mani wuru'u. Uaitapanii tawuru'u kii-karuz kaikapa'a: "Masakauda'u sodi'o yeast, upoodada ipai wuru'u poroombi'i." ⁷ Ukau'an marii uzikadan wuru'u kaminshu'uinpa'oraz pidan unao bii iki. Na'apa Israelitena'o zikadauzon kawan ipai yeast padapu iki kida, ĭtaapan ua'ii

†5:6 Galatians 5:9

Passover Kamoon. Uruu unao pa'ina'o poroom-bi'i ukawanu'o nii, aona'oraz ukawiki'ita-ka'o yeast idi. Mishi òaitapa unao, Tominkaru so'otani'i naa u'oi'an, na'iki utomanii unao kaiman. Christ zowii-ka'o wa'ati wakazannaata-kinao ni'o wa'oi'an kida ai, na'apa kaznizo dani kawan Israelitena'o zowiauzoniaz Passover Kamoon dono. ⁸Una'apan kau'an, wamarina'ata'a naa kiwiitapa'o wamashaapauzon kaduz, wuru'u oia'oraz na'iki dikauda'oraz. Mishi'oraiman, waizo'ati'i naa Tominkaru wanyukunuu iki, aonaa wadakotinpan ida'an mani karikaonan, na'apa kizi'i naa pa'an waunao bread kawan, aona'oraz ukawiki'ita-ka'o yeast idi, Israelitena'o nikauzonii kawan Passover Kamoon dono.

⁹Òsaadanii sha'atii kiwiitapa'oraz òkaaritan ida'a, òkiinii unao ati aonaa kizi ubaokopatinpan na'iki uminauda'uitapan pidannao kaminshu'u-shorona'o tuma. ¹⁰Aizii òsaadan dono'oraz na'apa, aonaa pidannao mamishida-kainao dau'ana'o mani tawuru'u òna'apanuz, na'iki pidannao oiainpainaouz pakaminshu'uinpan ida'an, oo na'azootinauzonaouz, oo koidimikinaouz, oo tominkarunitapainaoz toma-kariwai tominkarunao. Mazan aonaa na'itim umashaapan pana'itinapa i'ai, umashaapan pu'u da'a'a imi'i baara'a. ¹¹Mazan òsaadanii unao ati, aonaa kizi ubaokopatinpan na'iki uminauda'uitapan pidan dakotina'oraz pumin-mishidan nii, mazan upu'a'oraz zii ukaminshu'uinpan, oo na'azootinauzo, oo tominkaruniitapa'o toma-kariwai tominkarunao, oo parada'o dikauda kida'o aimaakan ba'orainao dau'an, oo po'idipauzo, oo koidimiki. Aonaa shaa pa'i uaroopa'ana'a na'apa'o pidan tuma.

¹²⁻¹³Ògaru aonaa òkaudin-kizi mani wuru'u òdi'itapa kizi na'apam òsha'apatan na'iki òkakinaotan pidannao mamishida-kainao. Tominkaru'o nii pataka'uta ìnao i'oi'an kida dikin ii. Mazan unao, ukaudin-kizi pa'an wuru'u ukakinaotanuz umin-mishidannao, sha'apaapainaoz oia'o. Na'apa Tominkaru paradan saadauzo-kariwaiz kian kawan, "Aonaa utaapada'ana'a wuru'u pidan sha'apata'oraz oia'o na'an unao bii'i."[†]

Mishidainao sakitapadan pakasharutaakan

6 Aizii na'ia'oram an unao kasharutaakan pumin-mishidan tuma, mana'a pumako'ona'a pukaakapa'anan pumin-mishidan kootoopauzonao ati, aona'oraz ìmishidan Tominkaru. Mishi'oraiman, pupishaa pa'an mishidainao puchoochin ainaouz sakitapadan wuru'u ukasharutaakanuz. ²Mishi, unao uaitapanii diina'iti'i Tominkaru pidanannaou'o nii wuru'u kootowa'o ni'oraz pidannao mashaapa'oraz ipai na'ia'akan. Ukau'an, unao turuu kapam usakitapadan masha'apannaa kida'oraz kasharutaaka-karu kida unao bii ana'oraz. ³Mishi, uaitapanii waunaou'o nii wuru'u kootowa'o ni'oraz angelnao diina'iti'i. Ukau'an, unao turuu kapam udi'itapan na'iki usakitapadan wuru'u kasharutaaka-karu kida kai'oraz mashaapa-karu ida'a. ⁴Una'apan kau'an, na'apainim an pukasharutaakan pumin-mishidan tuma, mana'a pumako'ona'a kootoopauzonao di'iti, aona'oraz ìmishidan Tominkaru. Ìnao aona'o turuu ìsakitapadan ukasharutaakanuz. ⁵Òkian u'ati kaikapa'a òba'azoo-kida'azon unao. Aonaa mooko zoobaba bauta'apa pidan nii unao bii'i aitapaaba'o, ka'iita'o padi'itapan na'iki pasakitapadan mishidainao kasharutaakanuz? Mishi kaina'a'o

[†]5:12-13 Deuteronomy 17:7

wuru'u. ⁶ Mazan unao, umakon mamishida-kainao di'iti, na'iki ukaakapan umin-mishidan i'ati, na'iki uaipan isakitapadan ukasharutaakanuz.

⁷ Aizii wuru'u ukaakapaakanuz, na'iki una'akanuzu umin-mishidannao kootowapa-kizai iti, na'apa'o aida-kida unao aonaa umashaapan mishidainao kawan. Pumin-mishidan sha'apatan an aimakaan dikauda'o pu'ati, oo uzaamatan an pusha'apauzi, kaimana'o nii zii putuudan an punyukunuu pukaakapaan ai pa'an uruu kootoopauzo ati. ⁸ Mazan unao, aonaa ukashaapan una'apata-ka. Mishi'oraiman unaou'u naa sha'apata'oraz dikauda'o aimakaan, na'iki uzaamatan baokoinao sha'apauz i'ai, na'iki usha'apatan di'oraz aimakaan umin-mishidannao ati'o.

⁹ Mishi, uaitapanii wuru'u pidannao sha'apatainaouz dikauda kida'o aimakaan, aona'o nii iwiizi nii Tominkaru naobanai-tinapa-kizi ii. Aonaa umariidautina'ana'a. Pidannao kaminshu'uinpainao, pidannao tominkaruniitapainao aimakaan karikaonan, pidannao kiaapainaoouz aonaa pamin-mazidan mani, daonaioranao kiaapaakauzonaouz pa'atiaaka, ¹⁰ pidannao koidimikinao, pidannao na'azootinauzonao, pidannao po'idipauzonao, pidannao parada'o dikauda kida'o aimakaan ba'orainao dau'an, pidannao kazatainao pairiban sha'apauz; wuru'u pidannao sha'apatainaouz na'apa kida'oraz aimakaan, inao aona'o nii iwiizi nii Tominkaru naobanai-tinapa-kizi ii. ¹¹ Kiwiitapa, na'apa'o da'i pabi'i unao mashaapauzon. Mazan unao chikaakariwai'i naa u'oi'an ai, Tominkaru buutani'i naa pa'idiwau nii. Na'iki udakotani'i naa unao kaimana'o pidannao nii Naobanai Jesus Christ ma'ozakan ida'an, na'iki waTominkarun Doronaa ida'an.

Ukonaukii-kida Tominkaru umashaapan ida'an u'ati

¹² Aizii pabi'i unao mishidainao kian, "Ogaru, kashaapa-ka osha'apatan kanom karikaonan oaiapanii." Mishi'o wuru'u, mazan aonaa ipai mani aimakaan osha'apatanii kaimana'o o'ati wuru'u. Pabi'i unao kian, "Ogaru, kashaapa-ka osha'apatan kanom karikaonan oaiapanii," mazan ogaru aona'o nii okashaapan na'i-a'oram aimakaan kazowautapan ogaru. ¹³ Mazan ba'oran kian nii, "Wanyukunui toma-ka watoba ati'o na'iki watoba toma-ka wanyukunui ati'o." Mishi'o wuru'u, mazan diina'iti'i wa'aokazi'ian dono'o naa, aona'o ni'i naa powa'a wanyukunui nii, usha'apanum kau'an aona'o ni'i naa wananaa aipan wanyukunui. Mazan aonaa kaimana'o mani wuru'u wakaiwaan wananaa kaminshu'uinapa-karu dau'ati. Mishi'oraiman marii washa'apatan aimakaan kida wananaa ida'an, Naobanai Jesus aipan kawana'ati. Na'iki Naobanai Jesus wuru'u kazowautapa'oraz wananaa. ¹⁴ Pama'ozakan ida'an Tominkaru kadishita-kidan Naobanai Jesus mawaka-karu di'iki, na'iki ukadishita-kidan nii kapam waunao mawaka-karu di'iki pama'ozakan ida'an.

¹⁵ Mishi, unao uaitapanii unanaa zaamatanpa'o Christ nanaa di'iti. Ukau'an aonaa turuu ozaamatan Christ nanaa na'iki obauda'apatanuz kaminshu'u-shoroaba nanaa di'iti. Aonaa turuu, aonaa masakauda'u! ¹⁶ Aonaa mooko uaitapan pidan kiaapa'oraz kaminshu'u-shoroaba, ubauda'apatinan otuma wuru'u? Usaadinpan kawan Tominkaru kaaritan ida'a, ukian, "Daonaiora kiaapan dono zun, wuru'u daonaiora na'iki zun bauda'apa'o kawanu'o inanaa." ¹⁷ Mazan pidan zaamatina'oraz Naobanai Jesus di'iti, uruu ubauda'apatinan utuma wuru'u panyukunuu ii.

¹⁸ Mana'a ukaminshu'uinpapa'ana'a. Ipai ba'oran aimakaan oii kida'o pidan sha'apatanii, aonaa usha'apatan unanaa. Mazan pidan kiaapa'oraz aonaa pamin-mazidan

mani, usha'apatan aimaakan dikauda'o manawun pananaa ati wuru'u. ¹⁹Mishi, unao uaitapanii unanaa Kaimana'o Doronaa mashaapa-kizi wuru'u. Uruu mashaapa'oraz unao ida'a na'iki uruu Tominkaru taaniaz unao ati. Ukau'an unao aonaa turuu usha'apainpan uaipan kawana'ati, mazan Tominkaru idiwau unao, ²⁰usha'apanum kau'an Tominkaru toriini'i naa unao. Ukau'an, ipai aimaakan usha'apatanii unanaa kida ida'an aida-kida kizi na'apam ukonaukii-kidan Tominkaru.

Kakinaorii kaudaiaruinao na'iki kaudaiaroinao ati'o

7 Aizii, òkowaadan nii na'apam òdi'itinpan tawuru kida dau'ana'a upishaanuz ògaru, usaadaniaz ukaaritan ida'a. Mishi kaimana'o wuru'u daonaiora mashaapan an maudaiaro-daun. ²Mazan ukaina'an idi iriba manawun kaminshu'uinapakaru, marii daonaiora mazidan na'iki ukiaapan soo paudaiaro. Zuna na'apa kapam. Marii omazidan na'iki okiainpan soo paudaiaru tuma. ³Na'iki daonaiora, aonaa kizi umaaiapakan paudaiaro oaipan an uruu, usha'apanum kau'an odaiaru uruu. Zuna na'apa kapam, aonaa kizi omaaiapakan paudaiaru uaipan an oroo, usha'apanum kau'an udaiaro oroo. ⁴Na'iki aonaa paba'orani'o mani okazowautapan pananaa, mazan odaiaru wuru'u kazowautapa'o onanaa kapam. Na'apa kapam daonaiora, aonaa paba'orani'o mani ukazowautapan pananaa, mazan udaiaru wuru'u kazowautapa'o unanaa kapam. ⁵Mana'a umaraina'ana'a unanaa udaiaru ai oo udaiaro ai. Soo mishi unyukunuu na'apa kidaakan an, uruu aonaa kizi ukiaapaakan na'apauda'um kamoo sodi karikaonan, uruu turuu kizi utaan amazada utoriinapa-tin-kinaa nii. Mazan udauna'an, turua'a naa koshan ukiaapaakan. Aonaa kizi Satan tiwaa-kidapan unao, usha'apanum kau'an unao mazidainao aonaa uka'iitan utuudan unyukunuu tomunu'iki manawun ukiaapaakan ai. ⁶Mazan kaiwuru'u òna'apanuz, aonaa òtaan mani kakinaorii wuru'u aonaa kizi ukiaapaakan na'apauda'um kamoo karikaonan. ⁷Tuukii zii mani ukaimanan ò'ati ipai unao mishidainao mashaapan an paba'oran, ògaru kawan. Mazan Tominkaru taa pabi'i mishidainao ati ìka'iita-kinaa nii pamashaapan mazida'o pidan nii, na'iki ba'orainao mishidainao ati utaa ìka'iita-kinaa nii pamashaapan paba'oran, aonaa ìmazidan.

⁸Aizii, òparada'azon wunao ati'i, aona'oraz naa ìkaudaiarun oo ìkaudaiaron, na'iki zunnao ati mawakainaouznaa ìdaiarunao. Kaimana'o wuru'u umashaapanuz uba'oran, ògaru kawan. ⁹Mazan aonaan an uka'iitan udadaradapan unyukunuu zun ai oo daonaiora ai, ukau'an kaiman pa'an umazidan koshan, una'azootapan ai zun oo daonaiora tuukii manawun.

¹⁰Aizii, òparadan unao ati mishidainao mazidainaouznaa. (Wuru'u kakinaorii aonaa ògaru di'iki'o mani, mazan Naobanai Jesus di'iki'o pa'an wuru'u kakinaorii.) Òparadan unao daiaroinao ati, mana'a pumuuda'ana'a pudaiaru. ¹¹Mazan pumuudan an pudaiaru, ukau'an puba'orantina'a naa pumashaapa, oo puaiapan an pumashaapan pidan mazida'o nii, pukiwa pudaiaru di'iti powa'a iti, pukaimanaaka utuma koshan. Na'iki òparadan unao daiaruinao ati kapam, mana'a pumuuda'ana'a pudaiaro.

¹²Aizii, òparadan unao baokoinao mishidainao ati, mazidainaouz pidan mamishida-ka'o tuma, (wuru'u kakinaorii ògaru di'iki'o, aonaa Naobanai Jesus di'iki'o mani). Na'ia'oram unao daonaioranao mazida'o zun tuma aona'oraz omishidan Jesus, na'iki pakawan oaipan pamashaapan pumin-mazidan nii, aonaa pumuuda'ana'a oroo. ¹³Na'iki pugaru zun mishidapa'o Jesus, mazida'o daonaiora tuma

aona'oraz umishidan Jesus, na'iki pakawan uaipan pamashaapan pumin-mazidan nii, aonaa pumuuda'ana'a uruu. ¹⁴ Usha'apanum kau'an wuru'u daonaiora aona'oraz umishidan Jesus, kaiman Tominkaru saabaan uruu ubauda'apatinan ida'an paudaiaro di'iti, mishidapa'oraz Jesus. Na'iki zun aona'oraz omishidan Jesus, kaiman Tominkaru saabaan oroo obauda'apatinan ida'an paudaiaru di'iti, mishidapa'oraz Jesus. Aonaan an mani umishiin Tominkaru saabaan kaiman pudaiaro, oo pudaiaru aona'oraz zii umishidan, unao dainao aonaa mani Tominkaru saabaan kaiman pa'ati. Mazan umishiin idi, kaiman Tominkaru saabaan unao dainao kapam. ¹⁵ Mazan wuru'u pidan aona'oraz umishidapan oo omishidapan Jesus muuda'azon an pamin-mazidan mishidapa'oraz Jesus, marii umakon oo omakon. Na'apa' o sha'apan an, pidan mishidapa'oraz, aona'a naa powa'a uruu oo oroo mashaapan mazida'o pidan nii. Mazan Tominkaru zaamatan waunao mishidainaouz Jesus, wamashaapa-kizi konaukii na'iki kaiman ipai pidannao tuma. ¹⁶ Panaadon unao daiaroinao mishidapainaouz Jesus, unao ida'ana'o nii udaiarunao mishidan Jesus, na'apa unao kawan. Na'apa kapam unao daiaruinao, mishidapainaouz Jesus, panaadon unao ida'ana'o nii udaiaronao mishidan Jesus na'apa unao kawan.

Umashaapa uwa'atin dono'o kawan Tominkaru ida'ati

¹⁷ Di'oraz kakinaorii òtaanii ba'oran mishidainao ati ba'oran wiizai iainao kidaz. Marii ipai unao mashaapan pakawan wuru'u mashaapa-karu kaduz ida'a Naobanai Tominkaru muuda-kiziz pugaru, uzaamatan ua'ia'oraz pugaru mishidapa'o nii Jesus. ¹⁸ Kaikapa'o ati'o kaiwuru'u òkianuz: Aizii pidan choota-kariwaiz^f Jewnao kakinaorinaa kawana'ati, Tominkaru zaamatan ua'ii uruu, aonaa kizi utiwaan papana'adan pachoota-kaoz. Na'apa kapam, Tominkaru zaamatan dono pidan aona'oraz uchoota-kaoz Jewnao kakinaorinaa kawana'ati, aonaa kizi'i naa uaipan pachoota-kaoz. ¹⁹ Usha'apanum kau'an aonaa umanawunu'o aimaakan mani wuru'u pidan choota-kaoz oo aonaa uchoota-kaoz. Mazan kanom pa'an umanawunu'o nii, washa'apatan pa'an aimaakan kida Tominkaru aipaniaz washa'apatan. ²⁰ Ukau'an ipai unao, pakawan una'a, umashaapauzonuz kaduz ida'a, Tominkaru zaamatan ua'ia'oraz unao mishidapainao nii Jesus.

²¹ Aizii pugaru torii-kariwai poitorui[§] nii Tominkaru zaamatan ua'ii pugaru, mana'a putaapada'ana'a pupoitoruitapa-kaoz kasharutapan punyukunuu. Mazan na'apainim an pidan toria'oraz pugaru kian pu'ati, “aizii turua'a naa pumakon,” pumako'o naa, uruu aonaa kizi pupoitoruitapa-kaoz. ²² Pugaru poitoruitapa-kariwaiz Tominkaru zaamatan ua'ii pugaru, na'apa'o pugaru pidan kawan muuda-kariwaiz naa upoitoruitapa-kaoz ai, usha'apanum kau'an Naobanai Jesus muudin-kidani'i naa pugaru oia'o poitoruitapan ai. Aizii pugaru na'apa kapam, aona'oraz pidan torian papoitoru nii Tominkaru zaamatan ua'ii pugaru, mazan aizii Christ poitoru'u naa pa'an pugaru. ²³ Unao Tominkaru toriini'i naa. Ukau'an mana'a naa upoitoruitapa-kidina'ana'a pidannao ati. ²⁴ Òmin-mishidannao, pakawan umashaapa na'apa Tominkaru zaamatan di'iki'o kawan unao, mishidapainao nii Jesus.

^f7:18 *choota-kariwaiz*: Putukapa ‘chootin-karu’ daua'o, kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii.

[§]7:21 *torii-kariwai poitorui*: Putukapa kaarita tokon ii Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii.

Pidannao aona'oraz zii ĩkaudaiarun oo ĩkaudaiaron

²⁵ Aizii, õparadan nii wuru dau'ana'a upishaanuzu pidannao dau'an aona'oraz zii ĩkaudaiarun oo ĩkaudaiaron. Aonaa Naobanai Jesus taan kakinaorii uruu dau'an. Mazan Naobanai Jesus, dobata ukaminka'utan õgaru, ukau'an õmishida unao turuu umishidan õparadan. Uruu idi kaikapa'a õdi'itinpan kaimana'o aimaakan dau'an unao sha'apatan ni'o. ²⁶ Amazada dadaradinan idi'i naa kai, õ'itiiman powa'a zii ukaimanan pa'an mishidainao, aona'oraz zii ĩkaudaiaron oo ĩkaudaiarun mashaapan paba'oran. ²⁷ Mazan aizii pugaru kaina'ora'a naa pudaiaro, aonaa pudorota'ana'a na'apam kizi pumuudan oroo. Aizii aonaan an zii pudaiaro nii, aonaa pudorota'ana'a pudaiaro nii. ²⁸ Mazan aizii putoman an punyukunuu na'iki pumazidan naa, aonaa oia'o mani wuru'u pusha'apataniaz. Na'iki zun aona'oraz zii okaudaiarun, otoman panyukunuu na'iki omazidan naa, aonaa oia'o mani wuru'u osha'apataniaz. Mazan wuru'u pidannao kaudaiaruinao oo kaudaiaroinao, ĩbaiaapan nii dadara'o mashaapa-karu na'iki kasha'ora kida'a aimaakan kai'oraz mashaapa-karu ida'a, na'iki aonaa õaipan ubaiaapan na'apa kida'oraz aimaakan.

²⁹ Õmin-mishidannao, õaipan uaitapan wuru dau'ana'a. Wururu'u wamashaapanuz kai di'oraz amazada ida'a, aona'o ni'i naa utomunu'ikin, uruu uikodan naa patokon. Uruu idi'o õkian daonaioranao ati kaudaiaroinaouz: Aonaa utaapada'ana'a ukaudaiaronuz awautapan udi'itinpan usha'apata'azon ai kaudin-kizai Naobanai Jesus ati. ³⁰ Na'iki na'apa kapam unao mishidainao zaadinainaouz, aonaa udi'it-inpa'ana'a tuukia'a naa manawun ukasha'oran dau'u. Na'iki unao mishidainao konaukii-tinainaouz, aonaa udi'it-inpa'ana'a soo ukonaukiitinan dau'u karikaonan. Na'apa kapam unao mishidainao toriainaouz aimaakan kida, aonaa udi'it-inpa'ana'a tuukia'a naa manawun usha'apauz kida dau'u. ³¹ Na'iki unao mishidainao sha'apaapainaoz aimaakan kida pamashaapa-kinaa nii wuru amazada ida'a'a, aonaa udi'it-inpa'ana'a tuukia'a naa manawun usha'apaapaniaz kida dau'u. Usha'apanum kau'an wuru'u mashaapa-karu kaduz di'oraz amazada ida'a kai, na'iki ipai aimaakan kida pidan sha'apaapaniaz pamashaapa-kinaa nii da'a'a, kadimana'o ni'i naa uikodan patokon.

³² Aonaa õaipan udi'itinpan tuukia'a naa manawun na'apam kizi umashaapan. Daonaiora aona'oraz zii udaiaro nii, unyukunuu pasha'apatan dau'an kaudin-kizai Naobanai Jesus ati, uaipan pasha'apatinan Tominkaru aipan kawana'ati. ³³ Mazan daonaiora mazida'oraz, unyukunuu pasha'apatan dau'an aimaakan kida ĩmashaapa-kinaa nii di'oraz amazada ida'a, usha'apanum kau'an uaipan idi pataapan paudaiaro kaiman. ³⁴ Uruu idi dya'utam udi'itinpan, uaipan pasha'apatinan Naobanai aipan kawana'ati, mazan ukonaukii-kida'azon paudaiaro kapam. Na'apa kapam, zun mawaka'oraz naa odaiaru oo zun aona'oraz zii odaiaru nii, onyukunuu tuukii osha'apatan dau'an kaudin-kizai Tominkaru ati. Oaipan ipai aimaakan pasha'apatanii pananaa ida'an na'iki padi'itinpan ida'an Tominkaru ati pa'idiwara. Mazan zun mazida'oraz, odi'itinpan pasha'apatan dau'an aimaakan kida ĩmashaapa-kinaa nii, usha'apanum kau'an oaipan idi pasha'apatan aimaakan kida paudaiaru nyukunuu kawana'ati. ³⁵ Õkianuz unao ati kaikapa'a, õkaminka'uta-kinaa ni'o unao, udi'itapa kizi kanom kaimana'o aimaakan usha'apatan nii. Aonaa õtiwaan mani õtaan kakinaorii u'ati wuru'u. Mishi'oraiman õkaminka'uta'azon unao umashaapa-kizi kaiman, Naobanai pidanannao mashaapan aiapa-ka'o kawana'ati. Uruu turuu kizi

usha'apatan kaudin-kizai soo Naobanai Jesus ati karikaonan, na'iki aonaa kizi udi'it-inpan usha'apatan dau'u ba'oran aimakaan.

³⁶ Mazan aizii dii mani pugaru kaina'a zun pudaiaro ni'o, maskonnao-tinpa'ora'a naa, na'iki tuukii puaipan oroo, pudi'it-inpan soo pumazidan dau'u otuma. Ukau'an turuu pamazidan, na'iki aonaa oia'o mani wuru'u. ³⁷ Mazan aizii putoman punyukunuu aona'o nii pukaudaiaron, na'iki aonaa pidan dyuudan ida'ana'o mani wuru'u pusha'apatanuz aimakaan, na'iki puka'iita pudadaradan punyukunuu puaipan ai zun, kaimana'o aimakaan wuru'u pusha'apataniaz. ³⁸ Ukau'an wuru'u pidan mazida'oraz paudaiaro ni'o tuma, kaimana'o aimakaan wuru'u usha'apataniaz, na'iki pidan aona'oraz ukauaiaron, aimakaan powa'a'o zii ukaimanan wuru'u usha'apataniaz.

Zunnao mishidainao, mawakainauz naa idaiarunao

³⁹ Aizii zun bauda'apatina'o paudaiaru di'iti ukakupan pu'u. Mazan odaiaru mawakan an, turuu omazidan na'ia'oram pidan tuma oaiapanii. Mazan marii omazidan pidan mishida'o tuma. ⁴⁰ Mazan õgaru õdi'it-inpan, powa'a'o nii zii pa'an ukaimanan omashaapan an paba'oran, aonaa okauaiarun koshan. Mazan õ'itiiman kaiman pa'an unao abatan na'apam õkian, usha'apanum kau'an Tominkaru Doronaa kazowautapanii õgaru, unao kawan.

Uzai dunaa taa-kaao toma-kariwai tominkarunao ati

8 Aizii õdako'atin nii upishaanuz, waunao mishidainao nikan daua'oraz dunai, wuru'u taa-kariwaiz toma-kariwai tominkarunao ati. Waaitapa ipai waunao ida'a kaina'a aitapa-karu. Aitapa-karu toman waunao atadinapa, mazan wakamarainapanun ida'an wama'ozakadan nii wamin-mishidannao pa'an. ² Pidan zaudakida'oraz paaitapa aimakaan dobata manawun, aona'o zii uaitapan aimakaan wuru'u. ³ Mazan mishi, Tominkaru aitapa pa'an pidan marainpa'oraz paugaru.

⁴ Ukau'an, kaikapa'a õkianu'u dunai nika-kaao dau'an, taa-kariwaiz toma-kariwai tominkarunao ati: waaitapa aimakaan toma-kariwaiz tominkarunao nii, aonaa mishi'o Tominkaru mani wuru'u, mazan waaitapa kaina'a bauda'apa Tominkaru pa'an. ⁵ Mishi, ukaina'an pu'u aimakaan kida dakota-kariwaiz tominkarunao nii aokazi ii, oo imi'i baara'a, (na'iki kaina'a iriba pidan dakotanii tominkarunao nii na'iki naobanainao nii), ⁶ waunao ati kaina'a bauda'apa Tominkaru karikaonan, waDaru. Uruu toma'oraz ipai aimakaan kida, na'iki wamashaapan uruu ati'o. Na'iki kaina'a bauda'apa Naobanai karikaonan, Jesus Christ. Ipai aimakaan kida toma-kaao uruu ida'ana'o pa'idiwara, na'iki wamashaapan uruu ida'ana'o.

⁷ Mazan aonaa ipai mani pidannao aitan, aonaa kakupa'o mani wuru'u toma-kariwaiz tominkarunao. Pabi'i pidannao naudina'ora'a naa i'ati pamishidan wuru'u toma-kariwaiz tominkarunao na'iki itaapan idyaun kakupainao nii. Ukau'an inikan dono dunai, pakawan idi'it-inpan udau'u, taa-kariwai kawan toma-kariwai tominkaru ati. Uruu idi aonaa iabatan kaiman panyukunuu ii, iabatan isha'apata aimakaan oia'o. ⁸ Mazan wanikan dono wanyukunui, aona'o nii umaonapadan waunao Tominkaru ida'ati. Aizii aonaan dono wanikanuz, aonaa uawutapadan Tominkaru nyukunuu kaimanan wa'ati. Na'iki wanikan dono kapamaz, aonaa utoman waunao kaiman powa'a zii Tominkaru ati.

⁹Mazan pabi'i kida unao, uaitapa aonaa sha'apa'o mani wuru'u dunai nika-
kao taa-kariwaiz toma-kariwai tominkarunao ati. Mazan uaitapin pa'i, aonaa kizi
uwaota-kidan umin-mishidan aona'oraz zii umishidan ma'ozaka, unikan ida'an
wuru'u wanyukunui unao kawan. ¹⁰Aizii dii mani pumin-mishidan aona'oraz zii
umishidan ma'ozaka, utukapan uaroopan tominkarunao dapunaa ii, uruu idi una'a-
patan panyukunuu, unikan naa dunai taa-kariwaiz tominkarunao ati, ukian pu'u pa-
nyukunuu ii "oia'o wuru'u ōsha'apataniaz." ¹¹Ukau'an, pugaru aitapan ida'an aonaa
kakupa'o mani wuru'u toma-kariwaiz tominkarunao, pupataka'uin-kidan pumin-
mishidan aona'oraz zii umishidan ma'ozaka, uruu ati'oraz kapam Christ mawakan.
¹²Ukau'an pu'oian wuru'u, pusha'apata-kidan ida'an pumin-mishidan ati aimakaan
uzauda-kidaniaz panyukunuu ii, aonaa kaimana'o mani. Na'iki na'apa'o ida'an,
oia'o aimakaan wuru'u pusha'apataniaz Christ ati. ¹³Ukau'an, ōwaota-kidan an
ōmin-mishidan oia'o di'iti ōnikan ida'an dunai, aona'o nii ōnikauzon dunai powa'a.

Aimaakan kida turua'o apostle zaamatan na'iki sha'apatan

9 Ōgaru turuu ōsha'apainpan ōaipan kawana'ati. Apostle wuru'u ōgaru, usha'a-
panum kau'an ōtukapanii Jesus wanaobanaa, na'iki ōkaudinan idi'o uruu ati
wuru'u unao mishidanuz Naobanai Jesus. ²Baokoinao pidannao mataapakan pu'u
ōgaru apostle nii, mazan unao uaitapa apostle pa'an wuru'u ōgaruz. Na'iki unao
mishidapanuz Naobanai Jesus, uruu kainaabata'o kaimanaiman apostle wuru'u
ōgaruz, Naobanai Jesus ati.

³Aizii pidannao dakoopan dono ōgaru ōkaudinan dau'an apostle nii, kaikapa'a
ōdako'atin i'dyaun: ⁴Waunao turuu wana'an unao tuma udapu'u na'iki wanikan
kapam uwanyukunuu baikopa utuma. ⁵Waunao turuu wana'akan kapam wau-
daiaronao mishidainauz, watuma wamakon dono ba'oran wiizai iti kida, na'apa
ba'oran apostlenao kawan, na'iki Naobanai Jesus inawuzunao kawan, na'iki Peter
kawan. ⁶Oo Barnabas na'iki ōgaru'o nii sha'a karikaonan kaudin waikoda-kinaa nii
wapuraatan, watorii-kinaa nii wawanyukunuu?

⁷Aonaa na'ia'oram soldyaa kaudina'o pawiiizi ati kawinipinaatan pawanyukunuu
papuraatan idi. Na'iki aonaa na'ia'oram pidan paowa'oraz grape baawu, madi-
zookan papaoriba grape aka. Na'iki aonaa na'ia'oram pidan ka'uza'o kaznizonao
oo tapi'iza idi matuzakan pa'uza dunuu.

⁸Wuru'u kuwai kida ōkainaabata-kinaz na'apa'oram ati'o ōkian pidannao aita-
panii kida, mazan aonaa pidan mani karikaonan wuru'u di'itinp'a'oraz na'apa. Kak-
inaorii na'apa ukian kapam. ⁹Wuru'u Kakinaorii Tominkaru taaniaz Moses ati
kian, "Aonaa puwatudapa'ana'a tapi'iza dako poroom aka udakazaapa-kida-kao
dono u'ati."** Aizii Tominkaru na'apanuz, aonaa tapi'iza dau'ana'o mani karikao-
nan. ¹⁰Mazan una'apanuz waunao dau'ana'o na'iki usaada-kao waunao dikin ia'o.
Usha'apanum kau'an pidan kawiiiziipa'oraz na'iki pidan karaodapa'oraz paoribai
aka, ĩaitapa panyukunuu ii ĩka'idiwainan nii kapam wuru'u paoribai aka idi.

¹¹Wakowaadanuz Kaimana'o Kuwai unao ati, uruu wapaopan kawanu'o paoribai
uuda wuru'u. Ukau'an turuu wapishaan unao taan wawanyukunuu nii. ¹²Aizii
baokoinao turuu ĩpishaan unao kaminka'utan i'dyaun, ĩkowaadapan idi Kaimana'o
Kuwai, waunao aitaniiman, turuu manawun wapishaan ukaminka'utan waunao.

**9:9 Deuteronomy 25:4

Mishi waunao turua'o padamata wapishaan aimaakan kida unao ai, wakowaadapan idi kaimana'o kuwai. Mazan waunao, watuuda wabaiapan ipai sha'apa'oram aimaakan kida, upu'u aonaa wapishaan aimaakan kida u'ai. Uruu aonaa kizi washa'apatan aimaakan awauta'o nii pidan umishidan ai Kaimana'o Kuwai, Christ daua'oraz. ¹³Mishi unao, uaitapanii pidannao kaudinainao Tominkaru Dapu ii, iikodan pawanyukunuu nii pakaudinan ida'an na'ii. Na'iki faadaanao kaudinainao altar, uzai kawaodapa-kizinao di'ii, iikodan panikan nii dunai idi wuru di'iki'i, uzai pidannao na'akaniaz pataan nii Tominkaru ati na'ii. ¹⁴Ukau'an na'apa'o kapam Naobanai Jesus kian pidan kowaadapa'oraz Kaimana'o Kuwai, marii kizi pidannao abatainao ukuwaa taan uwanyukunuu nii.

¹⁵Mazan oġaru, turua'o padamata oġishaan oġwanyukunuu nii oġkowaadapan idi kaimana'o kuwai, upu'u aonaa na'apainim oġishaan utaan aimaakan o'ati. Aizii o'saadanz unao ati, aonaa o'aipan idi'o mani usakadan naa utaan aimaakan kida o'ati. Kaiman zii pa'an o'ati o'mawakan an, aonaa o'kazata-kidan o'atadinapanuz, o'mazaamatakanuz o'kakuwaapan winipinaa. ¹⁶Upu'u zii o'kowaadapan dono Kaimana'o Kuwai, aonaa turuu o'tadinpan uruu ida'an, usha'apanum kau'an oġaru, Tominkaru dyuudanii kowaadapa'o nii Kaimana'o Kuwai. Na'iki aonaan an o'kowaadan wuru'u Kaimana'o Kuwai, upataka'utan nii oġaru. ¹⁷O'kakuwaapan an mani kaimana'o kuwai dau'u o'aipan ati karikaonan, o'pishaa mani pidannao kawinipinaatan oġaru. Mazan o'kowaadapanuz kaimana'o kuwai aonaa o'aipan ati'o mani, uruu idi'o pa'an o'sha'apatan kaudin-kizai Tominkaru taaniaz o'sha'apatan nii. ¹⁸Ukau'an kanom o'winipinaa nii? Soo wuru'u o'kowaadapanuz kaimana'o kuwai, na'iki aonaa o'dakotan uwinipinaa. Una'apan idi'o aonaa o'pishauzon aimaakan taakao o'ati, o'kowaadapan dono Kaimana'o Kuwai o'turuuan pu'u o'pishaan.

¹⁹Aonaan pu'u pidan poitoru mani oġaru, mazan upu'u o'taapinan ipai pidan poitoru kawan. Uruu turuu kizi o'ka'iitan kawana'ati o'na'apatan iriba pidannao nyukunuu imishida kizi Jesus Christ. ²⁰O'kaudinano dono Jewnao bii an, na'apa o'mashaapan Jew kawan, turuu kizi o'na'apatan inyukunuu imishida kizi Jesus Christ. Na'iki oġaru pidannao tuman dono, da'anainao Jewnao kakinaorinaa, oġaru na'apa kapam inao kawan, o'izo'ati wuru'u kakinaorii iizo'atipaniaz, turuu kizi o'na'apatan inyukunuu imishida kizi Jesus Christ, aonaan pu'a'a naa padamata o'taapan uruu kakinaorii. ²¹Aizii oġaru Gentilena tuman dono, mataapa-kainao Jewnao kakinaorinaa, oġaru na'apa kapam o'mashaapan Gentile kawan, turuu kizi o'na'apatan inyukunuu imishida kizi Jesus Christ. Mazan aonaa o'kian mani kaiwuru'u aonaa o'izo'atin Tominkaru kakinaori. Mishi'oraiman, oġaru, o'izo'ati Christ kakinaori. ²²Oġaru mishidainao tuman dono, aona'oraz imishidapan ma'ozaka, na'apa kapam o'taapinan inao kawan, turuu kizi o'ma'ozakadan imishidapan powa'a zii Jesus Christ. O'kowaadapan dono kaimana'o kuwai ipai sha'apa'oram kaduz pidannao ati, na'apa o'tiwaan o'taapinan ipai inao kawan. Uruu na'apa'o ida'an turuu kizi o'kaminka'utan pabi'i idyaun imishida kizi Christ. ²³O'sha'apatan ipai na'apa kida'oraz aimaakan, pidannao abata kizi Kaimana'o Kuwai. Uruu baokopa kizi mishidainao tuma o'ka'iidiwainan kaiman kida'o aimaakan idi, Tominkaru kowaadaniaz pataan nii mishidainao ati.

²⁴Unao, uaitapanii dimatin-karu dono ipai pidannao dimainao ni'oraz tiwaakan padimaban ida'an, mazan bauda'apa'o nii pidan inao bii iki'o winian nii, na'iki uzaa-

matan taa'azoo-kariwaiz aimaakan uwinian idi pa'an. Ukau'an na'apa kizi kapam unao pidan dimaba'o kawan, uzaamata kizi Tominkaru taa'azooniaz aimaakan.

²⁵Ipai pidannao dimainao ni'oraz isha'apatinan soo patominapa-kida-kaos kawana'ati. Aizii wuru'u isha'apatanz na'apa kida'oraz aimaakan, iaipan idi aimaakan taa-kaos pa'ati, aona'o ni'oraz una'an karikaonan. Mazan wau-nao mishidainao, washa'apatinan watominapa-kida-kaos kawana'ati waaipan idi aimaakan taa-kaos wa'ati karikaonanu'o ni'oraz una'an pa'an. ²⁶Uruu idi'o odi-man sariapa odi-ma-kizi tokon iti. Na'iki ogaru, na'apa pidan kawan makinaoti-na'oraz tiniaaka-karu ida'an, aona'oraz udobaa-kidan patinikan pamin-tiniaakan. ²⁷Ogaru otominapa-kida onanaa sha'apata'o nii aimaakan sakitapa'o, na'apa pidan tominapa-kidan kawan pananaa pasha'apatanz ida'an dadara kida'o aimaakan dimatin-karu ua'ii. Mishi, ogaru okowaadapani'i naa kaimana'o kuwai baokoinao ati. Aizii aonaan an omashaapan wuru kawana'ati'i kaimana'o kuwai okowaadapaniaz, aona'o nii Tominkaru taan o'ati utaa'azooniaz.

Wakakinao-kaos toma-kariwai tominkarunao ai

10 Omin-mishidannao, oaipan unyukunuuan aimaakan kida sha'apa'oraz da'i wadokozu-daunnao ati, da'anpainaouz Moses. Tominkaru na'akapan inao padyuudan ida'an isha'iz kazannaatapa'o nii idyaun. Ipai inao taraukan Red Sea pakidiba ida'an. ^{††} ²Ipai inao chikaawunuinan Moses pidannao nii, wuru ida'ana'a imakonuz isha'iz waranu an na'iki itaraukan ida'an paran. ³Ipai inao, inika wanyukunui Tominkaru taaniaz i'ati aokazi iki. ^{‡‡} ⁴Na'iki ipai inao, ituza kapam wunu Tominkaru taaniaz i'ati kuba di'iki. Ituzanz wuru'u kuba di'iki Tominkaru aidaniaz i'ati, ichi'ikapa-kizi mapidantaka'o amazada di'ii'aka. Aizii wuru'u kubaz, uruu Christ wuru'u. ^{¶¶} ⁵Tominkaru sha'apatanz pu'u i'ati na'apa kida'o aimaakan, upu'u zii ipai zaa wadokozu-daunnao, aonaa isha'apatinan Tominkaru nyukunuu kawana'ati. Uruu idi imawakan ipai mapidantaka'o amazada baara ii aka. ^{§§}

⁶Aizii ipai di'oraz aimaakan kida sha'apanuz, watominapa-kinaa ni'o wuru'u. Na'iki wakakinaorinaa ni'o, aonaa kizi wana'azootapan oia'o aimaakan kida na'apa inao kawan. ^{*} ⁷Mana'a watominkaruniitapa'ana'a toma-kariwai tominkarunao, pabi'i kida'o wadokozu-daunnao kawan. Usaadinpan kawan idau'an Tominkaru kaaritan ida'a. Ukian, "Wuru'u pidannao aroopan naa na'iki ituzapan naa, na'iki udauna'an ikonaupan naa madoronaa-daun."[†] ⁸Mana'a wakaminshu'uinpa'ana'a na'iki aonaa wakiainpa'ana'a ba'oran min-mazidan tuma, pabi'i kida inao sha'apatauzionii kawan. Uruu idi Tominkaru to'oran i'ati na'iki 23,000 imawakan bauda'apa'o kamoo ida'a. [‡] ⁹Mana'a watiwaa-kidapa'ana'a Naobanai Tominkaru, [¶] pabi'i kida'o wadokozu-daunnao tiwaa-kidapauzon kawan uruu. Uruu idi Naobanai

^{††}10:1 Exodus 13:21-22; Exodus 14:22-29

^{‡‡}10:3 Exodus 16:35

^{¶¶}10:4 Exodus 17:6; Numbers 20:11

^{§§}10:5 Numbers 14:29-30

^{*}10:6 Numbers 11:4

[†]10:7 Exodus 32:6

[‡]10:8 Numbers 25:1-18

[¶]10:9 Ba'oran kaarita di'ii kida usaada-kaos Christ kii.

Tominkaru to'oran i'ati na'iki uzowian idyaun, udyuudan ida'an kowazaznao aroa'o nii idyaun.^{§ 10} Na'iki aonaa ukashada'ana'a na'apam Tominkaru taapan unao, pabi'i kida inao na'apauzon kawan. Uruu idi Tominkaru dyuudan pa'angelin zowian idyaun.**

¹¹ Aizii ipai di'oraz aimakaan kida sha'apanuz i'ati, uruu tukapa-kida'o nii kanom turuu sha'apan wa'ati, washa'apatan an aimakaan oii kida'o inao sha'apatan kawan. Na'iki usaada-ka'o kakinaowa'o nii waunao, aonaa kizi washa'apatan na'apa kida'o aimakan, usha'apanum kau'an waunao wamashaapan maonapa'ora'a naa amazada katokon-tina'azon ida'ati.

¹² Ukau'an, na'ia'oram pidan itiiman ma'ozaka'o pamishidapan, marii uzaudinpan, usha'apanum kau'an aonaan an uzaudinpan, uwaotinan nii oia'o. ¹³ Aizii na'apainim an putiwaa-kidapa-ka'o aimakaan oia'o dau'ati, punyukunuitapa baokoinao pidannao na'apa'o kapam itiwaa-kidapa-ka'o. Mazan Tominkaru mishi'o utaapan paparadan papidanannao ati. Aona'o nii utaapadan putiwaa-kidapa-ka'o tuukia'a naa manawun, pumaka'itakan ai. Aizii wuru dono'o putiwaa-kidapa-ka'oaz, Tominkaru toman nii pugaru ma'ozaka, uruu turua'o nii putuudan putiwaa-kidapa-ka'oaz na'iki aona'o nii putaaainan oia'o ati.

¹⁴ Ukau'an omin-mishidannao, omarainapaniinao, mana'a utominkaruniita-pa'ana'a toma-kariwai tominkarunao. ¹⁵ Oparadan unao ati, oparadan kawan aitapinainao pidannao ati. Ukau'an udi'itapa kizi na'apa'oram kaiwuru'u oparadanuz u'ati. ¹⁶ Watuzan dono wine wuru'u watoriinapa-kidaniaz Tominkaru ati, wanyukunuitapan dono'oraz Jesus mawakan wa'ati, baokopa waunao mishidainao, wabauda'apatinan Christ tuma uizain ida'an. Na'iki wanikan dono bread wadushowaniaz, baokopa waka'iidiwainan Christ nanaa idi.^{††} ¹⁷ Wanikan ida'an wuru'u bauda'apa'oraz bread di'iki, ipai waunao wairiban pu'u padamata, baokopa wabauda'apatinan wamin-mishidannao tuma na'iki Christ tuma.

¹⁸ Aushaa udi'itapa mooko tawuru'u Israelitena'o. Ibauda'apatinan, inikan ida'an dunai, uzai zowii-kariwai di'iki'o, taa-kariwaiz altar paawa'a Tominkaru ati.^{‡‡} ¹⁹ Aonaa okian mani kaiwuru'u, wuru'u wanyukunui taa-kariwaiz toma-kariwai tominkaru ati powa'a'o zii pa'an umanawunun ba'oran wanyukunui ai. Na'iki aonaa okian mani kaiwuru'u, toma-kariwaiz tominkaru mishi'o ukakupan. ²⁰ Mazan okian, wuru'u pidannao tominkarunitapainaoz toma-kariwai, izowian pa'uzanao na'iki itaanuzu oia'o doronainao ati'o karikaonan, aonaa Tominkaru ati'o mani. Na'iki aonaa oaiapan unao bauda'apatinan oia'o doronainao tuma.^{¶¶} ²¹ Aonaa turuu utuzan wine wuru'u koopo di'iki, unyukunuitapa-kinaaz Naobanai Jesus mawakan, uaidakinaa nii ubauda'apatinpan Naobanai Jesus tuma, na'iki utuzan kapam wine ba'oran koopo di'iki, uaida-kinaa nii ubauda'apatinpan oia'o doronainao tuma. Na'iki aonaa turuu unikan bread, Naobanai Jesus mawakan nyukunuitapa-kinao ni'oraz, na'iki unikan kapam wuru'u wanyukunui oia'o doronainao ati'oraz utaa-ka'o. ²² Washa'ap-

§10:9 Numbers 21:5-6

**10:10 Numbers 16:41-49

††10:16 Matthew 26:26-28; Mark 14:22-24; Luke 22:19-20

‡‡10:18 Leviticus 7:6

¶¶10:20 Deuteronomy 32:17

atan an na'apa'o aimaakan wakishauzidan nii Tominkaru, uruu uto'oran nii wa'ati. Waunao aonaa wama'ozakan u'ai.^{§§}

²³ Pabi'i unao kian, “Ōgaru kashaapa-kaō ōsha'apatan kanom karikaonan ōaia-panii.” Mishi'o wuru'u, mazan aonaa ipai mani aimaakan wash'a'apatanii kaimanan wa'ati. Pabi'i unao kian, “Ōgaru kashaapa-kaō ōsha'apatan kanom karikaonan ōa-iapanii.” Mishi'o wuru'u, mazan aonaa ipai mani aimaakan wash'a'apatanii ma'ozakadan baokoinao mishidainao.* ²⁴ Ukau'an, aonaa kizi na'ia'oram pidan di'itapan na'iki sha'apatan aimaakan paaiapanii karikaonan. Mishi'oraiman, udi'itapa na'iki usha'apata aimaakan kaminka'uta'o nii ba'oran mishidainao.

²⁵ Turuu punikan sha'apa'oram karikaonan dunai putoriinii dunai selliapa-kizinao iki. Aonaa pupishaa'ana'a na'iki'oram wuru'u dunaiz. ²⁶ Usha'apanum kau'an, Tominkaru paradan saadinpa'oraz kian, “Imi'i baara na'iki ipai aimaakan kida na'a'oraz Tominkaru idiwau.”†

²⁷ Aizii dii mani pidan mamishida-ka'o na'akan pugaru, aroopa'ana'o nii, pumako pumako'ozon an. Na'iki punika kanom karikaonan umaokodanii pu'ati. Aonaa pupishaa'ana'a na'iki'oram uikodan wuru'u wanyukunuiz. ²⁸ Mazan na'ia'oram pidan kian an pu'ati, “Di'oraz wanyukunui taa-kariwai toma-kariwai tominkarunao ati.” Ukau'an aonaa punika'ana'azu, na'iki na'apa'o ida'an, aona'o nii pusha'apatan aimaakan pana'iti'o wuru'u pidan nyukunuu ai. ²⁹ Pugaru panaadon pukian punyukunuu ii, aonaa sha'apa'o mani wuru'u unika-kaō, mazan wuru'u ba'oran pidanaz, panaadon ukian panyukunuu ii, aonaa kaimana'o mani wuru'u na'apa'o nika-kaō.

Ukau'an pidan mishida'o pishaan nii, “Na'apam aizii, na'iki kandii nii mooko aonaa ōtaapada-kaō ōsha'apatinan ōnyukunuu kian kawana'ati, ba'oran pidan kian idi panyukunuu ii aonaa kaimana'o mani wuru'u?” ³⁰ “Kaiman pugaru,” ōkian an Tominkaru ati ōwanyukunuu dikin ii, kandii nii mooko ba'oran pidan kian ōdau'an ōsha'apatan oia'o ōnikan idiz?

³¹ Ukau'an, puaroopan dono oo putuzan dono, oo kanom karikaonan pusha'apatan, pusha'apata kiziz pukonaukii-kida-kinaa nii Tominkaru umanawunun. ³² Aonaa pusha'apata'ana'a aimaakan waota-kida'o nii na'ia'oram pidan uizo'atipan ai Tominkaru. Panaadon wuru'u pidanaz, uruu Jew, oo uruu aonaa Jew mani, oo uruu mishidapa'o Tominkaru. ³³ Ōgaru na'apa ōtiwainan, ōtiwaa ōsha'apatan aimaakan pidannao nyukunuu kaiman-kinaa nii, aonaa ōkasharuta-kinaa nii mani ūnyukunuu. Ōgaru, aonaa ōdi'itapan ōsha'apatan aimaakan ō'ati karikaonan. Mazan ōdi'itapan ōsha'apatan aimaakan ōkaminka'uta-kinaa nii iriba baokoinao pidannao, uruu ida'an kizi ōkaminka'utan ūnao ūmishida kizi Jesus na'iki ūkazannaatin kizi.

11 Uda'an ōkaduz na'apa ōda'anan kawan Christ kaduz.

Zunnao shibatan daua'o pazowau

² Tuukii ōkonaukii-kidan unao, usha'apanum kau'an karikaonan unyukunuitapan ōgaru, na'iki usha'apatinan idi ōdobata-kidaniaz kakinaorii kida kawana'ati. ³ Mazan ōaipan uaitapan Christ kazowautapa'o daonaiora. Na'iki daonaiora kazowautapa'o paudaiaro, na'iki Tominkaru kazowautapa'o Christ. ⁴ Ukau'an

§§10:22 Deuteronomy 32:21

*10:23 1 Corinthians 6:12

†10:26 Psalm 24:1

daonaiora shibatapa'o pazowau patoriinpan dono Tominkaru ati, oo pakowaadapan dono Tominkaru paradan baokopatin-karu dono choochi ii, kakiba'azonna'o wuru'u usha'apataniaz Christ ati, wuru'u pazowaunaaz.

⁵Na'iki zun, aona'oraz oshibatapan pazowau patoriinpan dono Tominkaru ati, oo pakowaadapan dono Tominkaru paradan baokopatin-karu dono choochi ii, kakiba'azonna'o wuru'u osha'apataniaz paudaiaru ati, wuru'u pazowaunaaz. Oroo na'apa'o zun kawan ziida-kariwaiz ozowauda. ⁶Aonaan an zun shibatapan pazowau, marii ozowauda dukuta-ka. Mazan ukakiba'azonnan idi zun ati wuru'u pazowaud dukuta-ka, oo pazowaud ziida-ka, ukau'an marii oshibatapan pazowau.

⁷Daonaiora aonaa kanom nii uaiapa-ka oshibatapan pazowau, usha'apanum kau'an Tominkaru toman daonaiora paugaru kawan. Na'iki daonaiora ida'a Tominkaru umanawunun tukapa-ka. Mazan zun, oroo ida'a daonaiora umanawunun tukapa-ka. ⁸Usha'apanum kau'an daonaiora, aonaa utoma-ka zun di'iki, mazan zun toma-ka daonaiora di'iki. ⁹Na'iki daonaiora, aonaa utoma-ka zun ati, mazan zun toma-ka daonaiora ati'o. ¹⁰Ukau'an, marii zun shibatapan pazowau, otukapa-kida-kinaa nii paudaiaru kazowautapan paugaru, usha'apanum kau'an kaina'a kapam angelnao awunuutapan.

¹¹Mazan waunao mishidainao, wamashaapanuz bouda'apatinapa Naobanai Jesus ida'an, aonaa turuu zun sha'apainpan pa'ida'a karikaonan, na'iki daonaiora aonaa turuu usha'apainpan pa'ida'a karikaonan. ¹²Mishi zun toma-ka kawan daonaiora di'iki, na'apa kapam daonaiora shakatan zun di'iki. Mazan ipai i'dyaun Tominkaru di'iki'o pa'an.

¹³Unao, udi'itapa di'oraz aimaakan: Kaimana'o mani wuru'u zun toriinapanuz Tominkaru ati, aonaa oshibatapan pazowau baokopatin-karu dono choochi ii? ¹⁴Kainaabatinapa'o na'apa'oram pidan kaduz toma-ka, ukau'an daonaiora kadizotinpan an, kakiba'azonna'o aimaakan wuru'u. ¹⁵Mazan zun dizo dawua'oraz, uruu aimaakan konaunama'o wuru'u. Usha'apanum kau'an odizo dawua'oraz taakao, ozowau shibarinaa ni'o. ¹⁶Mazan na'ia'oram pidan kashadaakapa'azo'o wuru dau'ana'a, aonaa na'apam okian powa'a, soo kaikapa'a: Aonaa waunao oo ba'oran mishidapainao Tominkaru taapan ba'oran kaduz kakinaorii wuru aia'a, ibaokopatinan dono pachochin ii kida.

Naobanai Jesus mawakan nyukunuitapa-kinao

(Matthew 26:26-29; Mark 14:22-25; Luke 22:14-20)

¹⁷Aizii di'i okakinaota'azoonuzu unao, aonaa okonaukii-kidan unao. Usha'apanum kau'an ubaokopatinan dono uchoochiapa-kizi ii, soo ukaziwan na'iki ukasha'oradan karikaonan umin-mishidannao nyukunuu. Aonaa usha'apatapan aimaakan kaimana'o. ¹⁸Kiwiitapa okia'azon, ukowaada-ka o'ati kaina'a buutaakakaru unao bii an uchoochiipan dono, na'iki omishida zaa kaiwuru'u kuwaiz. ¹⁹Mazan mishi, wuru'u buutaaka-karuz unao bii an, uruu ida'an turuu pidannao aitapa-ka mishi'oraz pa'an isha'apatapan aimaakan sakitapa Tominkaru aipan kawana'ati.

²⁰Aizii uaroopa'anan dono baokopa, unyukunuitapa'anan Naobanai Jesus mawakan, aonaa mishi'o mani utapanuzu umanawunu'o nii. ²¹Usha'apanum kau'an, aroapa-karu dono, pabi'i kida unao kiwiita'akan naa na'iki uaroopa'akan

naa wanyukunui dau'u,[‡] aonaa uzaudapan umin-mishidannao. Uruu idi ba'orainao zamazi īdyaun, baokoinao po'idi īdyaun. ²² Aonaa mooko udapu nii uaroapa-kizi nii na'iki utuza-kizi nii? Oo kaimana'o sha'a u'ati wuru'u utaaapanuz madiwautapaka'o nii Tominkaru pidanannao, na'iki uba'azootin-kidan umin-mishidannao wuru'u pataka'utinainaouz? Na'apam uaipan ōkian u'ati? Upu'u sha'a ōkonaukii-kida unao? Ōgaru aonaa ōkonaukii-kidan unao, usha'apatan idi na'apa'o!

²³ Wururu'u kakinaorii ōdobata-kidaniaz unao ati, uruu kakinaorii Naobanai Jesus taaniaz ō'ati. Tawuru aiwaka'ana'a Naobanai Jesus zaamata-kida-kao ua'ii patarubanao ati, uzaamatan bread, ²⁴ na'iki utoriinpan Tominkaru ati uatau'an. Udauna'an udushoonuzu, na'iki ukian, "Aizii di'i ōnanaa taa-kariwai unao dikin ii. Na'apa pa'i usha'apata unyukunuitapa-kinaa nii ōmawakauzon." ²⁵ Īaroopan dau-na'an, na'apa kapam Jesus zaamata'akan koopo kaina'a'oraz wine na'a, na'iki ukian, "Di'oraz wine koopo ida'a'oraz, kainaabata'o mishi'o nii Tominkaru sha'apatan pa'ina'o pasha'apata'azooniaz pidannao ati[¶] ōizain ida'an. Na'iki na'apainim dono utuzanuzu, unyukunuitapa ōmawakauzon." ²⁶ Aizii karikaonan unikan kawana'ati di'oraz bread, na'iki utuzan wine di'oraz koopo di'iki, ukowaadapan Naobanai Jesus mawakan daua'o wuru'u, atii ukaawan powaa ati.

²⁷ Ukau'an, na'ia'oram pidan nikan dono bread na'iki utuzan wine, aonaan pu'u udi'itapan panyukunuu ii aimaakan umanawunu'o wuru'u Naobanai Jesus mawakanuz, oia'o wuru'u usha'apataniaz, usha'apanum kau'an aonaa utaa-pan umanawunu'o nii wuru'u Naobanai Jesus mawakanuz. ²⁸ Ukau'an, marii uawunuutinan kaimanaiman unyukunuu ii kiwiitapa zii, udauna'an turuu unikan wuru'u bread, na'iki utuzan wine wuru'u koopo ida'a'oraz. ²⁹ Aizii aonaan an udi'itapan unyukunuu ii kanom wuru'u Naobanai nanaa kainaabatapanii, ukau'an unikan dono wuru'u bread na'iki utuzan dono wine, Tominkaru pataka'utan nii unao. ³⁰ Uruu idi'o iriba unao karinaan na'iki ukapatin, na'iki pabi'i kida umin-mishidannao mawakan. ³¹ Mazan waawunuutinan an kaimanaiman wanyukunuu ii kiwiitapa zii, aonaa kandii nii Tominkaru pataka'utan waunao. ³² Mazan Naobanai Tominkaru pataka'utan dono waunao, ukakinaotan waunao wuru'u, aonaa kizi wakaboota-kao pataka'utin-kizai iti pidannao tuma mamishida-kainaouz Tominkaru.

³³ Uruu idi ōmin-mishidannao, ubaokopatinan dono, uaroopa'anan wuru'u wanyukunui dau'u, unyukunuitapa'anan Naobanai Jesus mawakan, uzaudapaaka zii uaroapa kizi baokopa umin-mishidannao tuma. ³⁴ Aizii na'ia'oram unao zamazin an, unika'aka uwanyukunuu udapu ii zii. Uruu aonaa kizi Tominkaru pataka'utan unao ubaokopatinan dono.

Aizii upishaaniaz ba'oran aimaakan kida dau'an, ōsakitapadan niizu ōkaawan dono.

[‡]11:21 Uruu dono mishidainao aroopauzon baokopa wanyukunui dau'u ĩna'akaniaz kida, ĩnikan nii kapam poroom-ba'i na'iki ĩtuzan nii wine ĩnyukunuitapa-kinaa nii Naobanai Jesus mawakan.

[¶]11:25 *Tominkaru sha'apatan pa'ina'o pasha'apata'azooniaz pidannao ati*: uruu dakota-kao Pa'ina'o Covenant. Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii, 'covenant' waranu'u.

Kaimana'o Doronaa taanii waka'iita-kinaa wakaudinan

12 Aizii ōmin-mishidannao, ōparada'azon tawuru dau'ana'a Kaimana'o Doronaa taanii kidaz, waka'iita-kinaa nii washa'apatan kaudin-kizai Tominkaru ati. Ōaipan uaitapan aimakaan mishi'o udau'an. ²Unao, uaitapanii na'apam da'i umashaapauzon aonaan pu'u zii umishidan Tominkaru. Unao pozawatapa-kida-kariwai da'i, utominkaruniitapan ida'an toma-kariwai tominkarunao, aona'oraz ikakupan. ³Ukau'an, ōaipan uaitapan aonaa na'ia'oram pidan Tominkaru Doronaa kazowautapanii ka'iitan padakoopan Jesus, na'iki aonaa na'ia'oram pidan ka'iitan pakian “Jesus uruu Naobanai,” soo Kaimana'o Doronaa[§] kazowautapan ida'an uruu.

⁴Kaina'a pabi'inaaka Kaimana'o Doronaa taanii pidan ka'iita-kinaa pasha'apatan kaudin-kizai, mazan uruu Kaimana'o Doronaa wuru'u taa'oraz ipai idyaun. ⁵Kaina'a pabi'inaaka kida na'apam pidannao kaudinan, mazan bauda'apa'o Naobanai Tominkaru ati'o wuru'u kaudin-karuz. ⁶Na'iki ipai waunao pabi'inaaka kida washa'apatan kaudin-kizai, mazan uruu bauda'apa'oraz Tominkaru kaudina'oraz wa'ida'an na'iki ukaminka'utan waunao ipai aimakaan washa'apatanii ida'a.

⁷Aizii Kaimana'o Doronaa taanuzu ma'ozaka-kinai wa'ati, waka'iita-kinaa ni'o washa'apatan kaudin-kizai, uruu turuu kizi wakaminka'utan wamin-mishidannao. ⁸Bauda'apa pidan ati, Kaimana'o Doronaa taa uka'iita-kinaa nii pataan kaimana'o kakinaorii aitapaaba-karu ida'an. Ba'oran ati, utaa uaitapa-kinaa nii dadara'o kuwai Tominkaru di'iki'o. ⁹Ba'oran ati, Kaimana'o Doronaa taa umanawunu'o mishidakaruru. Na'iki ba'oran pidan ati, uruu Kaimana'o Doronaa koshan taa'o uka'iita-kinaa nii pakakudan karinainao pidannao. ¹⁰Ba'oran ati, Kaimana'o Doronaa taa uka'iita-kinaa nii pasha'apatan umanawunu'o aimakaan kida. Na'iki ba'oran pidan ati, utaa uka'iita-kinaa nii pakowaadan kuwai Tominkaru di'iki'o. Na'iki ba'oran ati, utaa uaitapa-kinaa nii wuru'u kuwaiz Tominkaru Doronaa di'iki'o oo ba'oran doronai di'iki'o karikaonan. Upu'u ba'oran ati, Kaimana'o Doronaa taa uka'iita-kinaa nii paparadan pana'a'o parada-karu ida'an, aona'oraz kanom aitapan. Na'iki ba'oran ati, Kaimana'o Doronaa taa uka'iita-kinaa nii pakowaadan na'apa'oram wuru'u kii-karu pana'a'oraz parada-karu ida'an. ¹¹Mazan uruu bauda'apa Kaimana'o Doronaa wuru'u sha'apata'oraz ipai di'oraz aimakaan kida; paaipan kawana'ati utaan pidannao ati ika'iita-kinaa nii pasha'apatan kaudin-kizai Tominkaru ati.

Bauda'apa'o nanai mazan iriba'o usha'apauzin kida

¹²Waunao bauda'apa'o wananaa, utoma-ka'o pu'u padamata pabi'inaaka'o wananaa sha'apauzin idi kida. Na'apa'o kapam Christ bauda'apa'o unanaa, na'iki waunao wuru'u unanaa sha'apauzin kidaz. ¹³Pabi'i kida waunao Jewnao, na'iki baokoinao Gentilenao. Pabi'i kida waunao poitoruinao, na'iki ba'orainao aonaa poitoruinao mani. Mazan ipai waunao chikaawunuu-kariwai bauda'apa'o nanai di'iti, uruu bauda'apa'oraz Kaimana'o Doronaa ida'an, na'iki ipai waunao ati taa-ka'o wuru'u Kaimana'o Doronaa wanyukunuu iti.

¹⁴Wuru'u pidan nanai iriba'o usha'apauzin. ¹⁵Aizii dii mani kidibai kian an, “Ōgaru aonaa ka'ui mani, aonaa ōzaamatinpan nanai ida'ati.” Ukian pu'u padamata

[§]12:3 Kaimana'o Doronaa: uruu Tominkaru Doronaa kapam.

na'apa, mazan upu'u aonaa na'apam umazaamatinapakan nanai ida'ati. ¹⁶Na'iki tainii kian an mani, “Ōgaru aonaa awunui mani, aonaa ōzaamatinpan nanai ida'ati.” Ukian pu'u padamata na'apa, mazan upu'u aonaa na'apam umazaamatinapakan nanai ida'ati. ¹⁷Aizii ipai mani pidan nanaa, soo pidan awun karikaonan, aonaa na'apam uabatan aimakaan. Na'iki ipai mani pidan nanaa, soo pidan tain karikaonan, aonaa na'apam udamaan aimakaan. ¹⁸Mazan wananaa kaina'a iriba usha'apauzin kida, na'iki Tominkaru muudan ipai wuru'u wananaa sha'apauzin kidaz paaiapa-kizi ida'a pa'an. ¹⁹Pidan nanaa sha'apauzin bauda'apan an mani karikaonan, aonaa mani pidan nanaa nii. ²⁰Pidan nanaa kaina'a iriba usha'apauzin kida, mazan pidan nanaa bauda'apa.

²¹Ukau'an, waawun, aonaa turuu ukian waka'u ati, “Aonaa ōaipan pugaru!” Na'iki wazowau, aonaa turuu ukian wakidiba ati, “Aonaa ōaipan pugaru!” ²²Mishi'oraiman, tuukii pa'an waaipan wananaa sha'apauzin kida kapati'oraz kawan itukapa-ka. ²³Na'iki wananaa sha'apauzin kida wataapaniaz awutapa'o nii imanawunun, ĩnao mishi'oraiman wataapanii kaimana'o ida'an manawun. Na'iki wuru'u wananaa sha'apauzin kidaz aona'oraz waaipan utukapa-ka, kaiman wakakamichantan, ²⁴mazan ba'oran wananaa sha'apauzin kida, aonaa wataapan na'apa wataapan kawan wananaa sha'apauzin kida awutapa'oraz imanawunun. Tominkaru baokopatan ipai wananaa sha'apauzin kida, uruu wananaa sha'apauzin kida aona'oraz imanawunun, ĩnao pa'an kaimana'o ida'ana'oraz manawun wataapan. ²⁵Ukau'an, na'apa'o ida'an kizi aonaa buutaaka-karu nii wananaa ida'a, mazan ipai kizi pana'a kida'oraz wananaa sha'apauzin kida patumaaka ĩtaapaakan. ²⁶Bauda'apa'o wananaa sha'apauzin kaziwan an, ipai ba'oran wananaa sha'apauzin kida kaziwan kapam. Na'iki bauda'apa'o wananaa sha'apauzin konaukii-kida-ka an, ipai ba'oran wananaa sha'apauzin kida konaukian utuma.

²⁷Aizii ipai unao Christ nanaa wuru'u, na'iki unanaa sha'apauzin kida wuru'u ipai unao. ²⁸Na'iki Tominkaru choochin ida'a, wuru'u upidanannaouz: kiwiitapa uzaamata pidannao apostlenao nii, udauna'an prophetnao nii, udauna'an tiichaanao nii. Udauna'an pidannao sha'apatainao nii umanawun kida'o aimakaan. Ba'orainao pidannao kakudapauzonao nii karinainao pidannao; ba'orainao pidannao kaminka'upauzonao; ba'orainao kazowautapainao nii pamin-mishidannao; ba'orainao pidannao ka'iita'o nii paparadan pana'a'o parada-karu ida'an aona'oraz pidan aitapan. ²⁹Ukau'an aonaa ipai'o mani pidan zaamata-ka apostlenao nii, oo prophetnao nii, oo tiichaanao nii. Aonaa ipai mani pidan ka'iitan pasha'apatan umanawun kida'o aimakaan. ³⁰Aonaa ipai mani pidan ka'iitan pakakudan karinainao pidannao. Aonaa ipai mani pidan ka'iitan paparadan pana'a'o parada-karu ida'an aona'oraz pidan aitapan. Aonaa ipai mani pidan ka'iitan pakowaadan na'apa'oram wuru'u kii-karu pana'a'oraz parada-karu ida'an. ³¹Ukau'an utaa unyukunuu di'oraz kaiman kida'o aimakaan dau'ati, uma'ozakada-kinnao nii umin-mishidannao.

Mazan aizii ōtukapa-kidan nii aimakaan unao ati powa'a'o zii pa'an umanawunun ipai ba'oran kida ai.

Kamarainpan-karu

13 Ōaitapan pu'u mani ōparadan ipai sha'apa'oram kaduz pidannao paradan ida'an, na'iki angelnao paradan ida'an, mazan aonaan an kamarainpan-karu nii ō'ida'a, ōparadan ikoda'o nii tinin dara-daraapa-ka kawanu'o karikaonan.

²Na'iki ōka'iitan pu'u mani ōkakuwaapan Tominkaru di'iki'o kuwai dau'u, na'iki ōaitapan pu'u mani ipai dadara kida'o kuwai Tominkaru di'iki'o, na'iki ōaitapan pu'u mani mishi'o kuwai kida Tominkaru di'iki'o aona'oraz pidan aitapan, na'iki mishida-karu kaina'an pu'u mani ō'ida'a, ōka'iita-kināa nii ōzikadan midukuo kida, mazan aonaan an kamarainpan-karu nii ō'ida'a, madiwautapa-ka'o karikaonan wuru'u ōgaruz. ³Ōtaan pu'u mani ipai ōsha'apauz pataka'utinainao ati, na'iki ōkashaa-pan pu'u mani ōkawaoda-ka'o ōkakupan pu'u, mazan aonaan an kamarainpan-karu nii ō'ida'a, madiwautapa-ka'o wuru'u ōsha'apatanuz na'apa kida'oraz aimakaan.

⁴Pidan kamarainpanu'o, utuuda panyukunuu pato'oran ai pairibannao ati, na'iki uruu kamunamba'o; aonaa ukishauzin, aonaa u'atadinpan, aonaa utaapinpan umanawunu'o nii pasha'apatanii ida'an. ⁵Pidan kamarainpanu'o, aonaa umani-nawiikatinan pairibannao ati. Aonaa udi'itapan pasha'apatan aimakaan soo pa'ati karikaonan. Aonaa uto'ora'akauzon kadiman. Aonaa unyukunuitapan aimakaan dikauda'o sha'apata-ka'o pa'ati. ⁶Pidan kamarainpanu'o, aonaa ukonaukii-kidan aimakaan oia'o sha'apata-ka'o, mazan ukonaukii-kida pa'an aimakaan mishi'o na'iki saktapa'o usha'apata-ka'o. ⁷Pidan kamarainpanu'o, aonaa ukashadinan pabaiatinan pu'u. Na'iki karikaonan umishidapan pairiban sha'apatan kaimana'o aimakaan. Na'iki uaitapa pairiban sha'apatan nii aimakaan kaimana'o. Na'iki aonaa na'apainim ukashadinan aimakaan dikauda'o sha'apan pu'u pa'ati.

⁸Kamarainpan-karu, aonaa na'apainim ukatokonon. Mazan wuru'u taa-kariwaiz pidan ka'iita-kināa nii pakowaadapan Tominkaru di'iki'o kuwai, na'iki wuru'u taa-kariwaiz pidan ka'iita-kināa nii paparadan parada-karu ida'an aona'oraz pidan aitapan, na'iki wuru'u taa-kariwaiz pidan aitapa-kināa nii, ipai'o nii ikatokontinan. ⁹Wuru'u aitapa-karu taa-kariwaiz wa'ati, na'iki waka'iitanuz wakowaadan Tominkaru kuwaa, masakauda'u'o karikaonan, aonaa ipai'o mani wuru'u. ¹⁰Mazan diina'iti'i, aitapa-karu taa-ka'o dono'o naa wa'ati, waaitapa-kināa nii ipai aimakaan, wuru'u masakauda'u sodi'oraz waaitapan, aona'o ni'i naa powa'a uaiapa-ka'o.

¹¹Ōkoraidaonaan dono zii da'i, ōparadan na'iki ōdi'itinpan koraidaonaa di'itinpan kawan. Mazan aizii wuru'u ōdyaupainiz naa, aona'a naa powa'a ōdi'itinpan na'iki ōparadan koraidaonaa kawan. ¹²Kai waaitapanuz Tominkaru dau'u, na'apa'o watukapan kawan wadikin ishazaba wanamari ida'a wuru'u, mazan diina'iti'i watukapan nii Tominkaru pa'an. Aimakaan ōaitapanii kai masakauda'u sodi'o karikaonan. Mazan diina'iti'i ōaitapan nii ipai aimakaan kaimanaiman, Tominkaru aitapan kawan ōgaru kaimanaiman.

¹³Aizii di'i kaina'a idikinauda'u aimakaan karikaonanu'o nii ina'an: mishida-karu, na'iki waaitapanuz mishi'o nii Tominkaru sha'apatan kaimana'o aimakaan wa'ati, na'iki kamarainpan-karu. Mazan umanawunu'oraz manawun, uruu wuru'u kamarainpan-karuz.

Kadakotin-karu Kaimana'o Doronaa taanii kida dau'u

14 Ukau'an utaa unyukunuu tuukii manawun kamarainpan-karu dau'ati. Na'iki tuukii kapam utaa unyukunuu wuru dau'ati'i Kaimana'o Doronaa taaniaz pidan ka'iita-kināa pasha'apatan kaudin-kizai. Tuukii manawun utaa unyukunuu wuru dau'ati'i, uka'iita-kināa nii ukowaadan Tominkaru di'iki'o kuwai. ²Usha'apanum kau'an pidan parada'oraz pana'a'o parada-karu ida'an, aona'oraz kanom aitapan, Tominkaru ati'o wuru'u uparadanuz, aonaa pidannao ati'o mani, usha'a-

panum kau'an aonaa na'ia'oram pidan aitapan na'apa'oram ukian. Kaimana'o Doronaa ma'ozakan ida'an ukowaadan aimakaan mishi kida'o, mazan aona'o nii kanom aitapan. ³ Mazan pidan kowaadapa'oraz Tominkaru di'iki'o kuwai pidannao aitapanii parada-karu ida'an, ukaminka'utan pa'an pamin-mishidannao, uma'ozakadan inyukunuu, na'iki ukonaukiitan idyaun ibaiatinan bii'i. ⁴ Ukau'an pidan parada'oraz pana'a'o parada-karu ida'an, aona'oraz kanom aitapan, soo pa'ida'a karikaonan uma'ozakadinan. Mazan pidan kowaadapa'oraz Tominkaru di'iki'o kuwai, pidannao aitapanii parada-karu ida'an, uma'ozakadan pa'an na'iki ukaminka'utan baokopa pamin-mishidannao.

⁵ Ōnaudapa mani ipai unao paradan pana'a'o parada-karu ida'an, aona'oraz kanom aitapan. Mazan tuukii pa'an ōaipan unao kowaadan Tominkaru di'iki'o kuwai pidannao aitapanii parada-karu ida'an. Usha'apanum kau'an pidan kowaadapa'oraz Tominkaru di'iki'o kuwai, powa'a umanawunun pidan parada'oraz ai pana'a'o parada-karu ida'an, aona'oraz kanom aitapan. Soo mishi pidan kaina'an an kowaada'o nii na'apa'oram wuru'u kii-karuz, uruu na'apa'o ida'an mishidapainao ma'ozakada-kao nii.

⁶ Ōmin-mishidannao, aizii dii mani ōkaawan u'ida'ati, ōparadan u'ati pana'a'o parada-karu ida'an, aona'oraz kanom aitapan, na'apam nii dii ōkaminka'utan na'iki ōma'ozakadan unao? Mazan aizii dii mani ōkaawan u'ida'ati ōna'akan kuwai Tominkaru aitapa-kidanii ō'ati, oo ōtominapa-kidan unao Tominkaru paradan dau'u, mishi na'apa'o ida'an ōkaminka'utan nii na'iki ōma'ozakadan nii pa'an unao. ⁷ Aushaa udi'itapa mooko kuwudii oo shamoro, ** aona'o nii pidannao aitapan sha'apa'oram uaran wuru'u tau-kariwaiz, soo utau-kao an kaimanaiman. ⁸ Na'iki kuwudii poota-kao an, aonaan an uaran kainaabanan, aona'o nii na'apam soldyaanao minzi-iwan mizaataaka-karu dau'ati. ⁹ Ukau'an na'apa'o nii pukakuwaapan an pana'a'o parada-karu ida'an. Aona'o nii pidannao aitapan kanom daua'o wuru'u pukakuwaapanuz. Ukau'an pukakuwaapan amazada ati'o karikaonan. ¹⁰ Kaina'a iriba pana'a kida'o parada-karu da'a'a imi'i baara'a, na'iki ipai wuru'u parada-karu kidaz, kaina'a pidannao aitapa'o paparadanuz. ¹¹ Mazan ōmaaitapakan an pidan paradan, tawarai wuru'u ōgaruz u'ati, na'iki uruu tawarai kapam ō'ati. ¹² Unao, uaipan idi tuukii manawun wuru'u Kaimana'o Doronaa taanii kidaz pidan ka'iita-kinaaz pasha'apatan kaudin-kizai, ukau'an utaa unyukunuu powa'a zii wuru kida dau'ati'i, uma'ozakadakinaa ni'oraz umin-mishidannao.

¹³ Ukau'an pidan parada'oraz pana'a'o parada-karu ida'an, aona'oraz kanom aitan, marii upishaan Tominkaru paaitapa-kinaa nii pakowaadan na'apa'oram wuru'u pakianuz. ¹⁴ Ōtoriiinpan an pana'a'o parada-karu ida'an aona'oraz kanom aitan, mishi ōdoronaa ida'ana'o karikaonan ōtoriiinapanuz, mazan aonaa ōaitapan na'apa'oram wuru'u ōkian. ¹⁵ Ukau'an, na'apam dii ōsha'apatinan? Ōtoriiinpan nii pana'a'o parada-karu ida'an aona'oraz kanom aitapan, na'iki ōtoriiinpan nii ōaitapanii parada-karu ida'an kapam. Ōkunuitan nii pana'a'o parada-karu ida'an, aona'oraz kanom aitapan, na'iki ōkunuitan nii ōaitapanii parada-karu ida'an kapam. ¹⁶ Pukonaukii-kidan an Tominkaru putoriiinpan ida'an pana'a'o parada-karu ida'an, aona'oraz kanom aitapan, aonaa na'apam pidannao kian "na'apa mishizi," wuru'u

** 14:7 *shamoro*: Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii.

dau'ati'i putoriinapanuz, ĩmaaitapakan idi na'apa'oram pukian. ¹⁷ Pukonaukii-kidan pu'u padamata Tominkaru kaimana'o putoriinpan ida'an, mazan aonaa putoriinapanuz ma'ozakadauan wuru'u pidannao abatapainauz putoriinpan.

¹⁸ “Kaiman,” ōkian Tominkaru ati, ōaitapan idi ōparadan powa'a zii unao ai pana'a'o parada-karu ida'an, aona'oraz kanom aitapan. ¹⁹ Mazan mishidapainao baokopatinpan dono pachoochin ii, kaiman zii pa'an ō'ati ōparadan an baka'iauda'u sodi parada-karu pidannao aitapanii ida'an, ōtominapa-kida-kinaa nii ōmin-mishidannao, ōparadan ai dobata'a naa manawun parada-karu ida'an aona'oraz pidan aitapan.

²⁰ Ōmin-mishidannao, aonaa udi'itinpa'ana'a koraiziannao di'itinpan kawan. Na'iki na'apa kizi pa'an unao pa'ishizoinao kawan, aona'oraz ĩaitapan oia'o. Mazan udi'itinapa kizi pidan dyaupai'o di'itinpan kawan. ²¹ Kaina'a usaadinpan Tominkaru kaaritan ida'a, ukian,

“Ōparadan nii ōpidanannao ati
ba'oran kaduz parada-karu kida ida'an,
na'iki ōparadan nii ĩ'ati
ba'oran kaduz pidannao paradan ida'an.
Mazan una'apan pu'u,
aona'o nii ĩmishidan ōgaru.”††

Naobanai kian.

²² Ukau'an, utukapa aizii, wuru'u pidan paradanuz pana'a'o parada-karu ida'an aona'oraz kanom aitapan, tukapa-kida'o nii Tominkaru ma'ozakan pidannao ati aona'oraz ĩmishidan Christ. Aonaa mishidainao Christ ati'o mani wuru'u parada-karuz pana'a'o parada-karu ida'an. Mazan Tominkaru di'iki'o kuwai kowaadapa-kaoz, mishidainao ati'o pa'an, aonaa pidannao mamishida-kainao ati'o mani.

²³ Aizii dii mani, ipai unao mishidapainao baokopatinan uchoochiipan dono, na'iki wuru'u pidannao aitapainauz paparadan pana'a'o parada-karu ida'an aona'oraz kanom aitapan, ĩparadan naa, na'iki kaina'a pabi'i mishidainao kaawan aona'oraz ĩaitapan pana'a'oraz parada-karu, oo pidannao mamishida-kainao kaawan unao choochiipan ida'ati. Aizii ĩabatan idi unao paradan na'apa'o parada-karu ida'an, “Madoronaa-ziiwa wunaou'u,” ĩkian nii unao dau'an. ²⁴ Mazan ipai unao ukowaadapan an Tominkaru di'iki'o kuwai, wuru'u pidannao mamishida-kainauz na'iki wuru'u mishidainao, aona'oraz ĩaitapan pana'a'o parada-karu, aizii ĩabatan idi na'iki ĩaitapan idi unao kuwaa, ĩnyukunuu pishaata-kaoo nii pa'oian kida dau'an. Wurru'u kuwai ĩabataniaz tukapa-kidan nii na'apa'oram ĩkaduz. ²⁵ Na'iki aimakaan kida ĩdizapaniaz panyukunuu ii, ipai'o nii uaitapa-kida-kaoo. Uruu idi ĩkodoru'ukan nii na'iki ĩtoriinpan nii Tominkaru ati, ĩkian nii, “Mishi'o, kaina'a Tominkaru da'a'a unao tuma!”

Sha'apatin-karu sakitapa baokopatin-karu dono choochi ii

²⁶ Kaikapa'o ati'o kaiwuru'u ōkianuz ōmin-mishidannao: Aizii ubaokopatinan dono uchoochin ii, marii ukaiwaan wuru'u Kaimana'o Doronaa taaniaz uka'iitakinanaa nii usha'apatan kaudin-kizai. Kaina'a'o nii pidannao kunuita'o nii, ba'orainao tominapa-kidan unao, ba'orainao kowaadapan kuwai Tominkaru aitapa-

††14:21 Isaiah 28:11

kidaniaz i'ati, ba'orainao paradan pana'a'o parada-karu ida'an aona'oraz kanom aitapan, na'iki ba'orainao, marii ikowaadan na'apa'oram wuru'u ikianuz. Marii ipai aimakaan sha'apata-kariwaiz, ma'ozakada'o nii ipai mishidapainao. ²⁷ Aizii pidannao parada'azo'o pana'a'o parada-karu ida'an, aona'oraz kanom aitapan, soo dya'utam oo idikinauda'u pidannao paradan taapada-ka'o, aonaa powa'a zii mani wuru aia'a. Iparadan dono, marii iparadan bauda'apa kida. Aizii ba'oran pidan, marii ukowaadan na'apa'oram wuru'u ikianuz. ²⁸ Mazan aonaan an pidan nii aitapa'o pakowaadan na'apa'oram wuru'u ikianuz, pidannao paradainaoz pana'a'o parada-karu ida'an aona'oraz kanom aitapan, aonaa kizi iparadan. Marii iparadan pa'ida'a na'iki Tominkaru ati.

²⁹ Marii dya'utam oo idikinauda'u pidannao kowaadapan Tominkaru aitapa-kidaniaz kuwai, na'iki ba'orainao, marii iabatapan na'iki idi'itapan wuru'u kuwai, mishi'o wuru'u kuwai Tominkaru di'iki'o oo aonaa. ³⁰ Mazan na'ia'oram an pidan abatapa'oraz na'ii, Tominkaru aitapa-kidan an aimakaan u'ati, marii wuru'u pidan kakuwaapatina'oraz mashaadan, turuu kizi pidan abatapa'oraz kowaadan Tominkaru aitapa-kidaniaz aimakaan u'ati. ³¹ Marii bauda'apa pidan paradan kiwiin, udauna'an ba'oran paradan udawu'ati. Na'apa ipai abatapainaoz tominpan nii na'iki ma'ozakada-ka'o nii. ³² Pidannao kowaadapa'o Tominkaru di'iki'o kuwai, turua'o i'zaudapan ba'oran ipaian paparadan, udauna'an uruu, turuu uparadan naa kapam. ³³ Usha'apanum kau'an Tominkaru, aonaa uaipan washa'apatan aimakaan na'apam karikaonan wabaokopatinan dono choochi ii, mazan uaipan ipai aimakaan sha'apata-ka'o kaiman pa'an.

Ukau'an, marii kizi zunnao mashaa i'dyaun ubaokopatinan dono uchoochin ii. ³⁴ Na'apa ipai Tominkaru pidannao sha'apainpan kawan ibaokopatinan dono pachoochin di'ii kida, aonaa zunnao taapada-ka'o iparadan. Jewnao kakinaorinaa kian kawana'ati, aonaa kizi ikazowautapan baokopatin-karu. ³⁵ Iaitapa'azon an aimakaan dau'an, marii ipishaan paudaiarunao padapu ii. Usha'apanum kau'an kakiba'azonna'o wuru'u zun paradan baokopatin-karu dono.

³⁶ Unao Corinth sannao itiiman Tominkaru Paradan wa'atin soo unao di'iki'o na'iki unao ati'o karikaonan? ³⁷ Na'iki na'ia'oram pidan dakotina'o kowaadapa'o nii Tominkaru di'iki'o kuwai, oo Kaimana'o Doronaa taanii u'ati uka'iita-kinaa nii pasha'apatan kaudin-kizai, marii uaitapan wuru'u o'saadanii kidaz unao ati, Naobanai Jesus kakinaori wuru'u. ³⁸ Mazan aonaan an utaan panyukunuu ati wuru'u kakinaoriiz, marina'a uruu.

³⁹ Ukau'an o'min-mishidannao, utaa unyukunuu tuukii ukowaadapan dau'ati Tominkaru di'iki'o kuwai. Mazan aonaa umashaata'ana'a umin-mishidannao paradan pana'a'o parada-karu ida'an aona'oraz kanom aitapan. ⁴⁰ Marii ipai aimakaan sha'apata-ka'o kaimana'o ida'an na'iki sakitapa'o ida'an.

Kaimana'o kuwai Christ kadishitan dau'o

15 Aizii o'min-mishidannao, o'nyukunuu-kida'azon u'ati tawuru'u Kaimana'o Kuwai o'kowaadauzoniaz u'ati. Uruu sha'atii umishidaniaz na'iki pakawanu'oraz umishidapan umanawunu'o ida'an. ² Uruu Kaimana'o Kuwai kazannaata'o unao, upakawanun an umishidapan o'kowaadan kawan u'ati. Soo mani umamishidakan an, mazanu'o karikaonan wuru'u umishidapanuz.

³ Õdobata-kidan kuwai unao ati, uruu dobata-kida-kariwaiz ò'ati. Wuru'u kuwai umanawunu'o manawun: Christ mawakan dau'ana'oraz wa'oiyan dikin ii, na'apa usaadinpan kawana'ati saada-kariwai Tominkaru Paradan ida'a: ⁴ udida-ka, na'iki idikinauda'utan kamoo ida'a ukadishita-kida-ka kakupa-karu ida'ati, na'apa usaadinpan kawan saada-kariwai Tominkaru paradan ida'a. ⁵ Christ aidinan Peter ati, udauna'an 12 patominapa-kidaniinao ati. ⁶ Udauna'an, uaidinan uwazoota 500 baokopatinpa'o mishidainao ati. Iriba inao kakupa zii kai, baokoinao mawaka'a naa. ⁷ Na'iki udauna'an uaidinan James ati kapam, na'iki udauna'an ipai apostlenao ati. ⁸ Udauna'an, dawu'itin zii uaidinan ò'ati kapam, õgaru na'apa'o koraidaonaa kawan shakata'oraz pakamoon ua'ii. ⁹ Õgaru, awutapa'o õmanawunun ipai ba'oran apostlenao ai. Mishi, õgaru, aonaa kanom dikin ii turuu õdakota-ka apostle nii, usha'apanum kau'an õgaru pataka'uta'oraz da'i Tominkaru pidanannao. ¹⁰ Mazan õapostle-tinan, soo Tominkaru kamunanun idi'o ò'ati, na'iki ukamunanunuz ò'ati, aonaa madiwautapa-ka'o mani. Usha'apanum kau'an powa'a zii udadaran õkaudinan ba'orainao apostlenao ai. Mishi aonaa õgaru mani wuru'u sha'apata'oraz aimaakan, mazan Tominkaru pa'an wuru'u kaudina'oraz õgaru ida'an pakamunanun ida'an. ¹¹ Ukau'an, aonaa usha'apan ò'ati, õgaru kakuwaapan oo ba'oran apostlenao kakuwaapan, ipai waunao, wakakuwaapan uruu bauta'apa'oraz kuwai dau'u, na'iki uru'u naa wuru'u unao mishidapaniaz.

Kadishita-kida-kaoo nii mawakainao

¹² Aizii waunao wakakuwaapan pu'u Christ kadishita-kida-kaoo dau'u mawakakaru di'iki, na'apa dii mooko pabi'i unao kian mawakainao, aona'o nii ikadishita-kida-kaoo? ¹³ Umishiin an mani aona'o nii mawakainao kadishita-kida-kaoo mawakakaru di'iki, ukau'an Christ, aonaa ukadishita-kida-kaoo. ¹⁴ Na'iki aonaan an mani Christ kadishita-kida-kaoo mawakakaru di'iki, ukau'an madiwautapa-ka'o wuru'u wakakuwaapatinanuz, na'iki unao mishidapanuz madiwautapa-ka'o kapam. ¹⁵ Na'iki waunao apostlenao, wamariidinan naa karikaonan Tominkaru dau'u, usha'apanum kau'an wakian idi Tominkaru kadishita-kida Christ mawakakaru di'iki. Aizii umishiin an mani aona'o nii mawakainao kadishita-kida-kaoo mawakakaru di'iki, ukau'an aona'o Tominkaru kadishita-kidan Christ. ¹⁶ Ukau'an umishiin an mani aona'o nii mawakainao kadishita-kida-kaoo, Christ aona'o ukadishita-kida-kaoo kapam. ¹⁷ Na'iki aonaan an mani Christ kadishita-kida-kaoo, ukau'an unao mishidapanuz Christ madiwautapa-ka'o karikaonan, na'iki aonaa zii unao oian kida so'ota-kaoo. ¹⁸ Na'iki aonaan an mani Christ kadishita-kida-kaoo, ukau'an pidannao mishidainaouz Christ mawakainaoz naa, aonaa ikazannaata-kaoo. ¹⁹ Aizii umishiin an mani aona'o nii wakadishita-kida-kaoo, ukau'an wuru'u wabaiatinanuz Christ dikin ii, madiwautapa-ka'o karikaonan. Na'iki waunao, turuu mani wakasha'orakida-kaoo ipai pidannao ai, wamishidan idi mariidin-karu'u naa karikaonan.

²⁰ Mazan Christ, mishi'o ukadishita-kida-kaoo mawakakaru di'iki. Uruu kiwini'o ukadishitan pidannao mawakainao bii iki. Ukau'an, uruu ida'ana'o waaitapan mishi'o nii mawakainao kadishita-kida-kaoo mawakakaru di'iki. ²¹ Pidannao mawakan bauta'apa'o pidan sha'apatan idi'o oia'o aimaakan, na'apa kapam pidan-

‡‡15:8 koraidaonaa kawan shakata'oraz pakamoon ua'ii oo “koraidaonaa kawan mashakata-ka'oraz kaiman.”

nao mawakainao kadishitan nii ba'oran pidan sha'apatan idi kaimana'o aimakaan. ²² Ipai pidan mawakauzon, usha'apanum kau'an Adam kaduz ĩnao. Na'apa'o nii kapam ipai mishidainauz Christ kadishita-kida-ka. ²³ Mazan Christ, uruu kiwiini'o ukadishitan. Aizii uwa'atin dono koshan, pidannao mishidainauz uruu, ĩkadishitan nii pamawaka-kizi iki.

²⁴ Uruu dauna'an amazada katokon-tinan nii, Christ katokontan nii ipai oia'o doronainao naobanai-tinpainauz. Na'iki utaan nii padaru Tominkaru ati, wuru'u pakazowautapanuz. ²⁵ Usha'apanum kau'an Christ kazowautapan nii atii Tominkaru waranuita-kidan ipai utarubanao. ²⁶ Mawaka-karu, uruu ukaduzun naa tarubai Christ mainaabatan ni'o. ²⁷ Usha'apanum kau'an Tominkaru paradan kotua'o usaadauzo-ka. Kian, "Tominkaru kazowautapa-kida ipai aimakaan u'ati."[¶] Mazan aitapa-ka. Wuru'u parada-karuz "ipai aimakaan" kia'oraz, aonaa Tominkaru tuma'o ati'o mani wuru'u na'apa-karuz, mazan uruu pa'an kazowautapa-kida'oraz ipai aimakaan Christ ati. ²⁸ Aizii ipai'i naa aimakaan kida muuda-ka. Dono Christ kazowautapan nii, udauna'an uruu, Tominkaru Daniz, ukazowautapa-kidinan ni'i naa Tominkaru ati. Uruu taa'oraz ipai aimakaan kida Christ kazowautapan nii. Ukau'an Tominkaru, uru'o ni'i naa kazowautapa ipai aimakaan.

²⁹ Aizii umishiin an mani pidannao mawakainao, aona'o nii ĩkadishita-kida-ka. Kakupa-karu di'iti, kandii nii mooko pidannao chikaawunuinan mawakainao pidannao dikan ii? Kanom wuru'u ĩtiwaaniaz pasha'apatan na'apa'o ida'an? ³⁰ Aizii waunao mani? Aonaan an mani umishiin wakadishita-kida-ka. Nii wamawakan dauna'an, kandii ni'o mooko wuru'u wabaiatan aimakaan kichana'iki-kia'o kida ipai kamoo? ³¹ Ōmin-mishidannao, ipai kamoo ōbaiatan aimakaan kichana'iki-kia'o manawun! Mishi'o kaiwuru'u ōna'apanuz, na'apa wuru mishiin kawan ō'atadinapanuz unao dau'an, wabauda'apatinpan idi Christ Jesus waNaobanaa ida'ati. ³² Da'a'a, Ephesus ida'a, kaina'a pidannao ōtarubanao. Tuukii ĩkashadaakapan ōtuma na'iki ĩdakota pazowian ōgaru. Na'apa ĩkichana'iki-kian ō'ati baudokoru kawan. Ukau'an kandii ni'o mooko ōbaiatan na'apa kida'o aimakaan umishiin an aona'o nii pidannao mawakainao kadishita-kida-ka? Umishiin an mawakainao aona'o nii ĩkadishita-kida-ka, ukau'an kii-karu kawana'ati: "Wakonaukiitina'a naa ipai kamoo. Waaroopa'a naa na'iki watuzapa'a naa, usha'apanum kau'an waikana'an wamawakan ni'i naa na'iki aona'o nii powa'a wakadishita-kida-ka."^{§§}

³³ Aonaa umariida-kidina'ana'a pidannao ati kiainaouz aona'o nii mawakainao kadishita-kida-ka. Usha'apanum kau'an pukamina'utinpan dono pidannao idi, aona'oraz ĩkaduz kida kaimanan, ĩpataka'uan nii kaimana'oraz pukaduz. ³⁴ Usakitapada udi'itinpan, na'iki aona'a naa u'oi'ana'a. Ōkian na'apa ōba'azoo-kida'azon unao, usha'apanum kau'an pabi'i unao, aonaa manawun uaitapan Tominkaru.

Nanai kadishita-kida-karu ni'oraz diina'iti'i

³⁵ Pidan pishaan nii, "Na'apam nii wuru'u pidannao mawakainao kadishita-kida-ka? Sha'apa'oram kaduzu'o nii ĩnanaa kida?" ³⁶ Pugaru madiwautapa-ka'o pidan. Kandii nii pupishaan kaikapa'o aimakaan? Aushaa, putukapa mooko, pupaowan dono uudai, aonaa usoda'akan sariapa, soo udida-ka. An kiwiin. ³⁷ Na'iki

[¶]15:27 Psalm 8:6

^{§§}15:32 Isaiah 22:13

aimaakan pupaowaniaz soo uudai karikaonan, panaadon poroom aka oo ba'oran kaduz paoribai uuda. Aonaa pupaowan paoribai udaru'ora'a naa. ³⁸ Mazan Tominkaru taan ukadunaa nii paaipan kawana'ati, na'iki ipai sha'apa'oram uudai ati utaa ikadunaa nii, ikaduz kida kawana'ati.

³⁹ Na'iki aimaakan kida kakupainouuz, pana'a'o inanaa kida. Pidannao pana'a inanaa, uzainao pana'a inanaa, kotu'uz pana'a inanaa, na'iki kopau pana'a inanaa.

⁴⁰ Na'iki aokazi ii aka, kaina'a aimaakan kida, na'iki imi'i baara an, kaina'a kapam aimaakan kida; wuru'u aokazi ii aka'oraz aimaakan kida, pana'a'o ikonaunaman wuru'u imi'i baara ana'oraz aimaakan kida konaunaman ai. ⁴¹ Kamoo pana'a ukonaunaman, kauzu pana'a ukonaunaman, na'iki wizinao pana'a ikonaunaman; na'iki wizinao, upu'u zii pana'a kida ikonaunaman ba'oran wizinao ai kapam.

⁴² Ukau'an, na'apa'o nii wuru'u pidannao mawakainao kadishita-kida-kao dono kakupa-karu di'iti. Pidan mawaka'o dida-kao dono, wuru'u unanaa toma-kariwaiz mawakauzo karikaonan, mazan ukadishita-kida-kao dono'o naa, aona'o ni'i naa powa'a umawakauzon. ⁴³ Pidan mawakan dono, unanaa dida-kariwaiz, aonaa ukonaunaman, na'iki kapati'o wuru'u unanaaz. Mazan ukadishita-kida-kao dono'o naa, konaunama'o nii na'iki ma'ozaka'o nii unanaa.

⁴⁴ Wuru'u pidan nanaa dida-kariwaiz, uruu nanai imi'i baara ana'o kaduz, mawakauzo karikaonan. Mazan ukadishita-kida-kao dono'o naa, karikaonanu'o ni'i naa ukakupan, kakupa-karu Kaimana'o Doronaa taaniaz. Mishi kaina'a nanai mawakauzo karikaonan, na'iki kaina'a nanai Kaimana'o Doronaa taaniaz kakupa-karu u'ati.

⁴⁵ Na'apa saadauzo-kariwai Tominkaru paradan kian, “Kiwiitapa'oraz Adam, utoma-kao kakupa'o pidan nii”; mazan dawu'itiini'oraz Adam, uruu Christ. Na'iki Christ, uruu Doronai taa'oraz karikaonanu'o kakupa-karu pa'an. ⁴⁶ Ukau'an wuru'u nanaiz Kaimana'o Doronaa taaniaz kakupa-karu u'ati, aonaa uruu mani wuru'u kiwiini'oraz. Mazan wuru pa'ana'a nanai imi'i baara ana'oraz kaduz, uruu kiwiini'oraz pa'an. Dawu'itin zii pa'an wuru'u nanai Kaimana'o Doronaa taaniaz kakupa-karu u'ati.

⁴⁷ Kiwiitapa'oraz Adam, imi'i idi'o utoma-kao, mazan dawu'itiini'oraz Adam, uruu aokazi iki'o uwa'atin pa'an. ⁴⁸ Ipai pidannao imi'i baara ainaouz, na'apa'o inanaa wuru'u pidan kawan, toma-kariwaiz imi'i idi. Mazan pidannao makoinao ni'oraz aokazi iti, na'apa'o nii inanaa wuru'u pidan kawan aokazi iki'oraz uwa'atin. ⁴⁹ Wananaa toma-kao kawan wuru'u pidan nanaa kaduz kawan imi'i idi, diina'iti'i na'apa'o nii wananaa wuru'u pidan nanaa kaduz kaawan aokazi iki'oraz.

⁵⁰ Ōmin-mishidannao, kaikapa'o ati'o kaiwuru'u ōkianuz: Wuru'u wananaa, imi'i baara ana'oraz kaduz karikaonan, aonaa turuu umashaapan Tominkaru naobanaitinapa-kizi ii; na'iki wananaa mawakauzoz, aonaa turuu ukakupan karikaonanu'o nii.

⁵¹⁻⁵² Aushaa uabata, ōkowaadan aimaakan aona'oraz uaitapauzo-kao: aonaa ipai'o nii mani wamawakan, mazan dawu'itiini'o kuwudii* poota-kao dono, ipai'o nii wapana'adina'akan kadiman aka, pidan samuruuankan kawan paawun. Aizii wuru dono'o kuwudii poota-kaoaz, pidannao mishidainao Christ mawakainouuz-

*15:51-52 *kuwudii*: Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii.

naa, ikadishitan nii, aona'o ni'i naa imawakauzon powa'a. Na'iki ipai wau-nao kakupainao, wapana'adina'akan nii kapam. ⁵³Wuru'u wananaa mawakauzoz pana'ada-ka'o nii nanai kida di'iti, aona'o ni'oraz umawakauzon. ⁵⁴Ukau'an wananaa mawakauzoz pana'ada-ka'o dono'o naa nanai kida di'iti karikaonanu'o ni'oraz ukakupan pa'an, uruu Tominkaru paradan kotua'oraz usaadauzo-ka'o mishinan ni'i naa:

“Mawaka-karu mainaabata-kaoa'a naaz kaiman-daun!”†

⁵⁵ “Mawaka-karu, na'ii dii puka'iitanuz puzowian pidan?”

Mawaka-karu, na'ii dii puma'ozakan pukaziwaa-kinaa nii pidan?‡

⁵⁶ Mawaka-karu ikodan pama'ozakan pakaziwaa-kinaa nii pidannao, i'oi'an ida'ana'o, na'iki oia'o ikodan pama'ozakan wadikintapan ida'an kakinaorii, Moses ati'oraz utaa-ka'o. ⁵⁷ Mazan “kaiman manawun,” wakian Tominkaru ati, uruu taa'oraz wa'ati turuu-kinaa nii wadikintapan oia'o na'iki mawaka-karu, waNaobanaa Jesus Christ sha'apatani'i ida'an.

⁵⁸ Ukau'an omin-mishidannao, omarainapaniinao, ma'ozaka ukadishitapa umishidapan ida'a, na'iki aonaa utaapada'ana'a aimakaan zikadan unao umishidapanii ai. Karikaonan usha'apaapa ukauudin-kizi Naobanai Jesus ati, usha'apanum kau'an uaitapa wuru'u ukauudinanz Naobanai ati, aonaa madiwautapa-ka'o mani wuru'u.

Puraata zaamata-ka'o mishidainao ati

16 Aizii o'paradan nii tawuru'u puraata zaamata'azoo-ka'oaz dau'an, Jerusalem ia'oraz Tominkaru pidannao ati, pataka'utinainao, ikaminka'uta-kinoo nii. Usha'apata pa'i o'dyuudan kawan Galatia ia'o mishidapainao sha'apatan. ² Ipai Sunday kawana'ati, ipai unao, ubuuta pa'i puraata sodi wuru'u di'iki'i puraata uikodaniaz, na'iki utaapa'a naazu. Aonaa uzaudapa'ana'a atii okaawan zii, uruu zii utiwaan uzaamatan puraata ipai baukapa aka. ³ Aizii okaawan dono, o'saadan nii kaarita wuru'u pidannao dau'an, unao zaamataninao na'aka'o nii puraata Jerusalem iti, unao di'iki'oraz, na'iki o'dyuudan nii idyaun. ⁴ Aizii o'di'itinnan an kaimana'o nii zii omakon an kapam, ukau'an omako'okan ni'i naa baokopa ituma.

Paul morowauta'azon

⁵ Owa'atin nii omorowautaan unao ida'an, omakon dauna'an Macedonia ii aka. ⁶ Panaadon ona'a'akan nii unao tuma na'apauda'um sondii karikaonan, oo panaadon ona'ian nii unao tuma atii amazada wadidin ipain di'iti. Udauna'an turuu ukaminka'utan o'garu, odobatapa'azon dono'o naa wuru'u amazada di'iti na'iti'oram nii omakan na'iki'o dauna'an. ⁷ Aonaa omorowauta'azon u'ida'ati odobatapan tuma karikaonan. Tomunu'iki'o o'aipan ona'a'akan unao tuma, Naobanai Tominkaru taapadan an una'apan.

⁸ Ona'an nii da'a'a Ephesus ida'a atii Pentecost^f taapauzo-ka'o kamoon di'iti. ⁹ Usha'apanum kau'an, kaina'a iriba pidannao da'a'a abata'azo'o Kaimana'o Kuwai, na'iki kaimana'o nii manawun ona'an an zii okakuwaapan i'ati, ukaina'an pu'u

†15:54 Isaiah 25:8

‡15:55 Hosea 13:14

^f16:8 Pentecost: umanawunu'o kamoo Jewnao ati.

padamata iriba pidannao aona'o manawun ñnyukunuu-atin ôgaru ôkowaadapan idi Kaimana'o Kuwai, na'iki tuukii ïto'oran ô'ati.

¹⁰ Aizii Timothy kaawan an unao ida'ati, kaiman pa'i udapaapa uruu. Uruu kaudina'o Naobanai Jesus ati na'apa ôgaru kawan. ¹¹ Aonaa kizi na'ia'oram pidan kashadan uruu, mazan ukaminka'uta pa'an uruu, udobata kizi kaiman, ukaawa kizi ô'ida'ati. Ôzaudapan ukaawan wuru'u, ba'orainao mishidainao tuma.

¹² Aizii, wamin-mishidan Apollos dau'an. Tuukii ôpishaan umakon unao di'iti, wuru'u ba'oran mishidainao tuma. Mazan aonaa unyukunuu na'apazan pamorowautapan dau'u kai unao di'iti. Mazan na'apainim dono uikodan amazada pamorowautakinaa nii, uruu na'apaini'o nii umakon umorowautan.

Paul katokontan paparadan

¹³ Karikaonan uzaudinapa, na'iki ma'ozaka ukadishitapa umishidapan ida'a; ma'ozaka utaapin unyukunuu ii, na'iki aonaa utaria'a naa. ¹⁴ Usha'apata ipai aimakaan unyukunuu kamarainpanun ida'an.

¹⁵ Uaitapanii sha'atii Stephanas na'iki uiribannao dau'an mashaapainaoz udapu'u. Ñnao kiwiniinao ïmishidan wakuwaa Jesus daua'o wiizai baara Achaia ii, na'iki tuukii ïtaainan pakaminka'utan ida'an Tominkaru pidanannao. Ômin-mishidannao, ôpishaan unao, ¹⁶ uizo'ati kizi pidannao na'apainao ïkazowautapan, na'iki pidan na'apa'o ukaudinan na'iki ukazowautapan ïnao kawan.

¹⁷ Tuukii ôkonaukian Stephanas, Fortunatus, na'iki Achaicus kaawan dau'an ô'ida'ati; unao aonaan pu'u padamata ô'ai, mazan kaina'a ïnao ôtuma. ¹⁸ Na'iki ïkonaukiida ônyukunuu, na'apa ïkonaukiidan kawan unao nyukunuu. Utukapa-kida pa'i na'apam unaubaapan, na'iki unyukunuu-atin pidannao ïnao kaduz.

¹⁹ Mishidapainao mashaapainaoz da'a'a Asia Baara an, ïdyuudan paparadan kida unao ati; Aquila na'iki udaiaro Priscilla dyuudan kapam paparadan unao ati, na'iki mishidainao choochiipauzonaouz ïdapu ii, ïdyuudan kapam paparadan ïbauda'apatinpan idi unao tuma Naobanai Jesus ida'an. ²⁰ Ipai mishidainao mashaapainaoz da'a'a dyuudan paparadan unao ati. Konaukii unaubaa umin-mishidannao ubaokopatinan dono.[§]

²¹ Aizii di'i ôparadan sodi ôgaru Paul saadanii ôka'u ida'an, ônaubaa-kinaa nii unao.**

²² Na'ia'oram pidan aonaa umarainpan Naobanai Jesus, marii upataka'uta-ka. Kai'i naa puwa'ati, waNaobanaa!

²³ Marii Naobanai Jesus kamunanun unao ati.

²⁴ Ômarainapa ipai unao wabauda'apatinpan idi Christ Jesus ida'an. Amen

§16:20 Paul dono'o mishidainao baokopatinan dono, ïtukapa-kidan panaubaan oo pakonaukii-kidan pamin-mishidannao pakissitan ida'an ïdyaun pakaozoo ati oo pataawu ati oo panaadon paka'u ati.

**16:21 Kaina'a'o da'i Paul minka'u saadapauzo kaarita u'ati. Uruu saadanii wuru'u kaaritz Paul ati. Mazan verse 21 ida'a, paipan ati'o pa'an, Paul saadan paka'u ida'an Corinth sannao aitapa kizi mishi'o ukaaritan wuru'u.

*Itamautan Paul Kaaritan***Corinth Sannao Ati'o****Di'oraz kaarita daua'o**

Paul saadan koshan kaarita mishidainao ati, Corinth iainaouz.

Usaadan kaarita i'ati usha'apanum kau'an kaina'a ba'oran pidannao kowaadapainao kaikin Tominkaru paradan, mazan dakotinpainao karikaonan Christ apostlen nii. Īnao kakinaotan mishidainao apostle Paul ai. Īkian udau'an, "Aonaa mishi'o mani wuru'u uparadan ma'ozakanuz, soo pamunapon idi'o karikaonan uma'ozakat-inpan. Mazan ukaawan an da'ati'i, aonaa uka'iitauan paparadan na'apa wakanaapu ati." (Putukapa 2 Corinthians 10:1)

Uruu idi apostle Paul saadan pakaaritan, ukakinaowan mishidainao ma'ozaka'o ida'an. Unyukunuu-kida i'ati pamakonkauzon dau'an i'idi'ii. Īaitapa na'iki itukapanii ukaduz umakonkauzon dono i'wiizi ii. Aonaa kanom dikauda'o nii usha'apatan na'ii. Aonaa umizidin-kidan ĩdyaun, aonaa udakotan pakaudinan winipinaa i'ati, ukauudin dadara paikoda-kinaa nii aimaakan sodi kida pamashaapa-kinaa nii. Ukian aonaa puraata mani wuru'u uaipaniaz i'ai, mazan uaipan pa'an pakaminka'utan ĩdyaun, ĩaitapa kizi na'apam Tominkaru aipan mishidainao mashaapan, na'iki ĩtaapaakan pamin-mishidannao tuma.

Unyukunuu-kida i'ati puraata taa-kao dau'an mishidainao ati Jerusalem iainaouz. Mishi kizi ĩsaabaan naa puraata wuru'u ĩkowaadauzoniaz pataa'azon mawanyukunui-tainao ati.

Ukakinao kapam mishidainao, ĩtanawatin kizi pasha'apaapan ai oii kida'o. Īmatanawatinkan an mishi'o nii ukakinaowan ĩdyaun ma'ozaka'o ida'an na'apa pakian kawan pakaaritan ida'a.

Utokon ii Paul kowaadinan naa mishidainao ati, na'iki ukakinaowan ĩdyaun kaimana'o ida'an. Uaipan mishi ĩmashaapan kaiman na'iki konaukii Tominkaru tuma na'iki pamin-mishidannaoun tuma. (Putukapa 2 Corinthians 13:11)

Kaarita buutinpan kida

Paul kaaritan daua'o 1:1-11

Paul kaudin-kizi daua'o 1:12—7:16

Puraata zaamata-kao daua'o pataka'utinainao ati 8:1—9:15

Ma'ozaka Paul kakinaowan pidannao 10:1—13:10

Paul katokontan pakaaritan 13:11-113

1 Di'oraz kaarita oġaru Paul di'iki'o, Tominkaru zaamataniaz Christ Jesus apostlen nii, na'iki wa'inawuzu Timothy di'iki'o kapam. Wasaadan kaarita unao ati'o Tominkaru pidannao baokopatinpainaouz Corinth ii, na'iki ba'oran upidanannao ati'o mashaapainao kidaz Achaia Baara ii aka. ²Marii Tominkaru waDaru na'iki Naobanai Jesus Christ kamunanun unao ati na'iki utaa kizi unyukunuu kaiman-kinaa nii.

Marii "kaiman," wakian Tominkaru ati

³Marii "kaiman," wakian Tominkaru ati, uruu wanaobanaa Jesus Christ Tominkarun na'iki udaru. Kamunanba'o darui wuru'u Tominkaruz, na'iki uruu

karikaonanu'o uma'ozakadapan nyukunui. ⁴Uruu ma'ozakada'oraz wanyukunuu wabaiatan dono aimakaan kasha'ora kida'o. Ukau'an wama'ozakada'a naa pidanao nyukunuu kapam ĩbaiatan an kasha'ora kida'o, na'apa Tominkaru ma'ozakadan kawan wanyukunuu. ⁵Kai'oraz tuukii wabaiatan to'ora-karu Christ dikin ii; mazan Christ ida'ana'o wuru'u Tominkaru ma'ozakadanuz wanyukunuu tuukii manawun. ⁶Aizii wabaiatanuz dobata kasha'ora kida'o to'ora-karu, unao ati'o wuru'u, usha'apanum kau'an waaipan idi uma'ozakadinan na'iki ukazannaatinan. Waunao, na'apa'o wanyukunuu ma'ozakadauzo-ka'o wabaiatan dono to'ora-karu. Na'apa'o kapam wuru'u wama'ozakadanuz unyukunuu ubaiatan idi kasha'ora kida'o aimakaan. Ukau'an waaitapa aona'o nii ukashadinan, mazan ma'ozaka'o nii utaaipan wuru'u umishidapanuz Christ, na'apa waunao kawan. ⁷Waaitapa upataka'uta-ka'o dono waunao kawan, mazan Tominkaru ma'ozakadan nii unyukunuu, na'apa uma'ozakadan kawan wanyukunuu.

⁸Wa'inawuzunao na'iki wadadakoonao, waaipan unao aitapan na'apam wabaiatan kasha'ora'o, to'ora-karu wa'ati wakakuwaatinankan dono Asia Baara ii aka. Mishi tuukii wabaiapan dadara'o na'iki kasha'ora'o aimakaan kida, wa'itiiman shaa wamawakan ni'i naa. ⁹Ipai waunao wakian wanyukunuu ii "aizii wamawakan naa wuru'u." Mazan aimakaan sha'apanuz wa'ati kaikapa'a, aonaa kizi wadopian wa'ida'a karikaonan, mazan wadopii kizi pa'an Tominkaru ati, kadishita-kida'oraz mawaka'o pidan. ¹⁰Mishi Tominkaru kaminka'uta na'iki ukazannaata waunao wazowii-ka'o ai, uruu idi waaitapa karikaonanu'o nii ukazannaatan waunao na'apa. Na'iki wamishida na'iki waaitapa Tominkaru kazannaatan nii koshan waunao, ¹¹unao kaminka'utan idi waunao utoriinpan ida'an. Tominkaru dako'atin nii wuru'u iriba'oraz toriinapa-karu wadau'an, na'iki ukaminka'utan nii na'iki ukazannaatan nii waunao. Uruu dikin ii iriba'o nii pidannaonaubaan na'iki ĩkonaukii-kidan Tominkaru.

Paul pana'adan panyukunuu pasha'apata'azoonii ai

¹²Aizii wa'atadinpa'azon: aonaa kanom washa'apatan ba'azootin-kida'o nii wau-nao, kaiman wamashaapan na'iki washa'apata aimakaan kaiman, ipai pidanao tuma wachi'ikapa-kizi kawana'ati. Unao tuma powa'a zii wamashaapan kaiman. Ipai washa'apatan aimakaan sakitapa Tominkaru aipan kawana'ati, aonaa kanom wadizinpan unao ai. Washa'apatinan kaikapa'a aonaa pidan aitapaaban kaduz ida'ana'o mani, mazan Tominkaru kaminka'utan ida'ana'o pa'an waunao. ¹³⁻¹⁴Wasaadan dono wakaaritan unao di'iti, aonaa wakaiwaan kasha'apanna kida'o parada-karu, mazan wasaadanz masha'apanna'o na'iki kainaabana'o ida'an. Uruu idi aizii masakauda'u uaitapan wadau'an, mazan waaitapa powa'a'o nii zii uaitapan wadau'an na'iki wakaduz dau'an kaimanaiman. Aizii diina'iti'i, Naobanai Jesus kaawan dono, tuukia'o nii unao atadapan waunao, na'apa'o nii wa'atadapan kapam unao.

¹⁵⁻¹⁶Ōaitapa na'apa'o nii unao nyukunuu kapam, umishidan nii kaiwuru ōparadan kidaz. Uruu idi'o ōdakotanuz padamata ōmorowautapa'akan unao di'ii ōmakopaanan dono Macedonia iti. Aizii ōkiwan dono powaa ati ōaipan koshan ōmorowautapa'akan unao di'ii, itamau kizi ukonaukian uabatan idi kaimana'o ōkuwaa. Aizii ōdobatapan dono'o naa unao di'iki, ōaiapanii padamata ukaminka'utan ōgaru utaan ida'an ōaiapanii kida ōkiwa-kinaa ni'i naa Judea Baara iti.

¹⁷ Mazan aona'a naa òmorowautapa'akan unao di'ii òkian kawana'ati. Aizii mani, na'apam ukian òpana'adan dau'an ònyukunuu, na'apa dii uabatanuz, mariidin-karu kawan? Oo pidan kawan toma'aka'oraz padi'itinpan aizii sodi'ika'o karikaonan? “Oo,” pakian pu'u, mazan udauna'an “Aonaa” ukia'akan naa. Aonaa na'apa'o mani ògaru. ¹⁸ Tominkaru karikaonan uparadan mishiin. Na'apa'o kau'an wuru'u wakuwaa mishiniz, “Oo” òkian dono, mishi'o wuru'u “Oo” òkianuz. ¹⁹ Tominkaru Dani Jesus Christ karikaonan da'i uparadan mishiin, aonaa upana'adan panyukunuu. “Oo” ukian dono, mishi'o wuru'u “Oo” ukianuz. Uruu Jesus dau'o wuru'u Silas, Timothy na'iki ògaru kakuwaapatinanuz.

²⁰ Òkian kaikapa'a usha'apanum kau'an ipai tawuru'u Tominkaru kowaadanii kidaz pataa'azon na'iki pasha'apata'azon, mishi'i naa usha'apatanzu Christ ida'an na'apa pakiauzon kawan. Uruu idi'o wakian, “Amen.” Wakian kaikapa'a aimaakan sha'apan idi na'apa Tominkaru paradan kawana'ati, na'iki Christ ida'an tuukii wakonaukii-kidan Tominkaru umanawunun.

²¹ Tominkaru ida'ana'o wuru'u ma'ozaka waunao na'iki unao mishidapan Christ, uruu wuru'u zaamata'oraz ipai waunao kaudina'o nii pa'ati. ²² Na'iki kaina'a utaan Kaimana'o Doronaa wa'ida'a. Uruu ukainaabata-kinaa pa'idiwau'u naa wuru'u wau-naouz. Na'iki wuru'u utaanuz Kaimana'o Doronaa wanyukunuu iti, waaitapa-kinaa nii mishi'o nii utaan wa'ati ipai wuru'u ukowaadanii kidaz pataa'azon diina'iti'i.

²³ Aizii òkowaadan nii unao ati Tominkaru abatapan pu'u kanom ni'o aonaa òdobatan unao ida'an òparadan kawana'ati. Wuru'u òmamakokanuz òkarodapan idi'o unao, òkakinaowan ai unao kaziwa'o ida'an. ²⁴ Mazan aonaa wadyuudan mani umishidapan waparadan kawana'ati. Waaitapa unao tuukii umishidan Christ. Waaipan pa'an wakaudin baokopa unao tuma, ukonaukii-kinaa nii.

2 Ukau'an òdi'itinpan, aona'o nii òmakon unao di'iti kai, aonaa kasha'ora-karu bii a'o mani wuru'u òmorowautapa'azonuz. ² Aizii òkasha'oradan an unyukunuu, kanomanao kaina'a konaukiida'o nii ògaru? Soo unao òkasha'oradani-inaouz. ³ Uruu idi'o tawuru'u ma'ozaka òparadan u'ati, òsaadanii òkaaritan ida'a, òaipan idi'o udi'itinpan usha'apaapanii kida dau'u. Aonaa kizi ukasha'oradan ònyukunuu koshan òmakon dono unao di'iti, usha'apanum kau'an unao wuru'u konaukiida'o ni'oraz ògaru. Mazan òaitapa usha'apatinan nii òparadan kawana'ati. Uruu idi baokopa'o nii wakonaukian. ⁴ Tawuru dono'o òsaadanuz kaarita unao ati, òzaadan bii a'o òsaadan, tuukii òdopian unao dau'an na'iki kaziwa òdi'itinpan udau'u. Òsaadanuz òkaaritan aonaa òkasha'orada'azon mani unyukunuu, mishi'o-raiman òaipan pa'an uaitapan na'iki utukapan mishi'o òmarainpan unao tuukii.

Pidan sha'apatanii oia'o marina'ata-ka

⁵ Aizii pidan wuru'u toma'oraz kasha'ora-karu pasha'apatanii ida'an, ukasha'orada'aka mishi ònyukunuu, mazan unao udawunu'iti ukasha'oradan unyukunuu, panaadon powa'a zii ukasha'oran ò'ai. Mazan aonaa ò'itiiman ukaziwan wau-nao tuukia'o ida'an manawun. ⁶ Aizii turua'a naa upataka'utazu. Aata, upataka'uta'aka'a naazu mishidainao aitan kawana'ati. ⁷ Ukau'an aizii umarina'ata'a naa wuru'u usha'apataniaz, kaimana'a naa uparada u'ati. Panaadon unyukunuu kasha'oraran ni'i naa tuukii manawun na'iki u'itiiman aona'o ni'i naa powa'a kaiman-karu pa'ati. ⁸ Uruu idi tuukii òaipan utukapa-kidan ipai umin-mishidannao kanaapu'u mishi umarainpan uruu. ⁹ Tawuru'u òsaadanuz òkaaritan unao di'iti, òtukapa'azon

umishidan na'iki uizo'atin ipai wuru'u ödyuudanii kidaz usha'apatan.¹⁰ Aizii umarina'atan an wuru'u kasha'ora'oraz aimakaan pidan sha'apataniaz, ögaru na'apa, ömarina'atan nii kapamaz, aonaa udaru'o aimakaan mani wuru'u usha'apataniaz. Christ aitapa na'iki utukapa mishi ömarina'ata'a naa wuru'u kasha'ora'oraz pidan sha'apatan. Na'iki unao ati'o ösha'apatanuz aimakaan na'apa.¹¹ Aonaa kizi Satan waota-kidan waunao, usha'apanum kau'an waaitapani'i naa tuukii Satan tiwautan pawaota-kidan waunao.

Paul dopian dau'ana'o

¹² Aizii ömakonkan dono Troas ii, ökowaadapa'akan dono'oraz Kaimana'o Kuwai Christ dau'u, Naobanai Tominkaru da'ata padamata kaudin-kizai ö'ati, ukashaapa ökowaadapan Kaimana'o Kuwai.¹³ Mazan aonaa önyukunuu kaimanan, tuukii ödopian usha'apanum kau'an aonaa zii Titus kaawan unao di'iki. Uruu idi ökowaadinan na'iainao ati, udauna'an ödobatan naa Macedonia iti.

Ma'ozaka-karu Christ ida'an

¹⁴ Mazan “kaiman,” ökian Tominkaru ati, usha'apanum kau'an uzaamatanii wau-nao Christ ida'ati papoiturunao nii. Uruu idi'o Tominkaru kaiwaan waunao na'akapa'o nii na'iki kowaadapa'o nii Kaimana'o Kuwai, pidannao aitapa-kinan nii Christ. Kaduunu'o kawanu'o nii pidannao ati wuru'u kaimana'oraz kuwai.¹⁵ Ukau'an wuru'u wakaudinanz, wakowaadapanuz kaimana'o kuwai, kaduunu'o Tominkaru ati wuru'u. Uruu kuwai kida po'okinan ipai pidannao kawana'ati, wuru'u kazannaatinainaoz pa'oi'an ai na'iki makazannaatin-kainaoz pa'oi'an ai.¹⁶ Mazan pidannao makazannaatin-kainaoz, idamaan wuru'u wakuwaa kidaz aimakaan mawaka'o dyupushan kawan, usha'apanum kau'an mawaka-kizai iti'ora'a naa imakopan. Mazan wunaou'u kazannaatinainaoz pa'oi'an ai, kaduunu'o kawan idamaan wuru'u wakuwaa kidaz, usha'apanum kau'an karikaonanu'o nii imashaapan Tominkaru tuma. Na'ia'oram pidan turua'o usha'apatan na'apa kida'o kaudin-kizai?¹⁷ Wau-nao aonaa ba'oran pidannao kawan mani wakaiwaapan Tominkaru paradan wazaamaapa-kinan nii puraata pidannao ai. Mazan Tominkaru zaamatanii wau-nao kowaadapa'o nii paparadan. Uruu idi uawun za'a ipai wakowaadan uparadan kaiman na'iki sakitapa, Christ poitorun idi waunao.

Pa'ina'o mashaapa-karu Tominkaru aipan kawana'ati

3 Na'apa dii unao kian kaiwuru kida dau'ana'a, udakota sha'a wa'atadinpan karikaonan? Oo uaiapa zii sha'a kaarita saada-kaao wadau'an, wana'akan nii unao di'iti ba'oran pidannao kawan, oo kaarita saada-kaao unao di'iki wana'akan nii wamako kizi kawana'ati?² Mazan unao pa'an wakaaritan wana'akapaniaz watumana, saadinpa'o wanyukunuu ii. Pidannao tukapan idi kaimana'a naa unao kaduz, uruu ida'an ñaitapa mishi'o wuru'u wakaudinanz Tominkaru ati.³ Christ kaaritan kawanu'o pa'an wuru'u unaouz, umashaapan idi pana'a'a naa, pidannao tukapa na'iki ñaitapa watominapa-kidan idi'o unao wuru'u upana'adinanz. Aonaa saaribai na'iki ka'ui ida'ana'o mani usaada-kaao wuru'u Christ kaaritanuz, mazan Tominkaru karikaonanuz oraz ukakupan saadani pa'an padoronaa ida'an. Aonaa kuba baara'a'o mani usaada-kaao, mazan usaada-kaao pidannao nyukunuu ia'o pa'an.

⁴ Aizii kaiwuru'u òkianuz unao ati kaikapa'a òaitapan idi turuu Tominkaru sha'apatan aimaakan na'apa Christ ida'an. ⁵ Mishi waaitapa aonaa waturuan wash'aapatan wa'ida'a wuru'u kaudin-kizaiz, kaimana'o kuwai kowaadapa-kaoaz. Mazan Tominkaru taan ida'ana'o pa'an pama'ozakan wa'ati wuru'u wakowaadapanuz kaimana'o kuwai. ⁶ Tominkaru wuru'u zaamata'oraz waunao, kowaadapa'o nii paparadan, uruu wuru'u taa'oraz waka'iita-kinaa nii wakowaadan pidannao ati wuru'u pa'ina'oraz aimaakan Tominkaru sha'apataniaz naa ì'ati.^{††} Wurru'u pa'ina'oraz aimaakan Tominkaru sha'apatan, aonaa kotua'o Moses saadauzonii kakinaorii kawanu'o mani, mazan padoronaa ida'ana'o pa'an. Usha'apanum kau'an wuru'u kotua'oraz kakinaorii na'aka'o pidan mawaka-karu di'iti; mazan wuru'u Tominkaru sha'apataniaz padoronaa ida'an, pidan ikoda-kinaa pa'an karikaonanu'o kakupa-karu.

⁷ Wurru'u kotua'oraz kakinaorii, saada-kariwaiz kuba kataida'u'o ida'a, ukaawakidan pu'u mawaka-karu, mazan umanawun uwizi'ida'akan Moses awun baara utaa-kao dono u'ati. Aonaa Israelitena'o ka'iitan paawunuupa'akan uawun baara iti, uwizi'in idi manawun. Padamata umainaabatnpanan pu'a'ora'a naa ìtukapanuzu. ⁸ Aitaniimana'o wuru'u Tominkaru Doronaa kaudin-kiziz, powa'a'o zii umanawunun u'ai. ⁹ Upu'u zii kotua'o kakinaorii wuru'u pataka'uta-kida'oraz pidan pa'oi'an dikin ii, umanawun uwizi'in, aitaniimana'o umanawunun wuru'u kaimanaaka-kida'oraz pidannao Tominkaru tuma. ¹⁰ Wurru'u kotua'oraz kakinaorii umanawunu'o na'iki wizi'i'oraz utukapauzo-kao kiwiin, aizii aona'a naa powa'a umanawunun, usha'apanum kau'an wuru'u pa'ina'oraz Tominkaru kowaadaniaz pasha'apata'azon papidanannao ati, powa'a'o zii umanawunun u'ai. ¹¹ Wizi'i na'iki umanawun mishi wuru'u kotua'oraz kakinaorii, mazan udauna'an uwizi'in mainaabatan naa. Aitaniimana'o umanawunun wuru'u pa'ina'oraz Tominkaru kowaadaniaz pasha'apata'azon papidanannao ati, karikaonanu'oraz nii pa'an una'an.

¹² Wamishidan idi tuukii wuru'u pa'ina'o aimaakan, Tominkaru kowaadaniaz pasha'apata'azon, ma'ozaka ukau'an wakakuwaapan udau'u. ¹³ Aonaa Moses kawanu'o mani waunao, uruu ushibatanii paawun baara umaaiapakan idi Israelitena'o tukapan wizi'i'o mainaabatan paawun baara iki. ¹⁴ Mazan tuukii ìnyukunuu dadaran, atii kai ìnyukunuu shibatapa-kariwai kawanu'o, na'apa kotua'o kakinaorii aitaizo-kao dono'o kawan. Uzikada-kao nii soo pidan zaamatanan ida'an Christ ida'ati. ¹⁵ Mishi'o wuru'u, atii kai na'apainim kotua'o Moses kakinaori aita-kao dono, pakawanu'o kawan zii ìnyukunuu taratapa-kao ìaitapan aiazu. ¹⁶ Mazan pidan zaamatanan an Naobanai Jesus ida'ati, uruu dono'o nii zii shibatapa'oraz unyukunuu zikada-kao.

¹⁷ Aizii wuru'u Kaimana'o Doronaa, Naobanai Doronaa wuru'u. Na'iki pidan kaina'a'oraz Naobanai Doronaa u'ida'a, aona'a naa powa'a kotua'o kakinaorii kazowautapan uruu. ¹⁸ Aizii waunao zikada-kariwai'i naa wa'ai wuru'u shibatapauzoz waawun baara. Kaiman kizi'i naa watukapa-kidan Naobanai Jesus umanawunun, Kaimana'o Doronaa kaudinan ida'an wa'ida'a. Aona'o nii usookadan pakaudinan usaabaapan waunao na'apa Naobanai Jesus kawan, pidannao tukapa kizi powa'a'o zii Jesus umanawunun.

^{††} **3:6** *pa'ina'oraz aimaakan Tominkaru sha'apataniaz naa ì'ati*: uruu dakota-kao Pa'ina'o Covenant. Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinoo di'ii, 'covenant' warantu'u.

Umanawunu'o kaudin-kizai taa-kao wa'ati, wakakataimanan pu'u

4 Tominkaru kamunan-kidan idi'o waunao wuru'u, uzaamatanuz waunao kaudina-na'o nii pa'ati, kowaadapa'o nii umanawunu'o kuwai. Uruu idi aonaa wakashadinan na'iki aonaa wadakotan wamuudan wuru'u kaudin-kizaiz. ² Mishi'oraiman oġaru na'iki oġmin-kaudinannao na'apa kida wadi'itinpan, aonaa waaipan wadizapan aimakaan u'ai oo washa'apatan mani aimakaan kakiba'azonnaa kida'o, na'iki aonaa waaipan wamariidapan pidannao wakuwaa ida'an. Tominkaru awun za'a mishi wakowaadapan uparadan sakitapa pidannao ati. Ipai pidannao abatainao kida wakuwaa, ġaitapa na'iki ġitukapa mishi'o wuru'u wakowaadapaniaz kuwai. ³ Mazan aizii Kaimana'o Kuwai wuru'u wakowaadapaniaz, umainaaban an, mazan umainaaban soo wunao ati'i mamishida-kainaouz, maabata'azoo-kainaouz Kaimana'o Kuwai, uruu idi ġpataka'uta-kao nii. ⁴ Satan, tominkaru-tinpa'oraz imi'i baara'a, uruu wuru'u awautapa'oraz Kaimana'o Kuwai mamishida-kainao aitapan aizuu. Uruu idi aonaa ġitukapan, na'iki aonaa ġaitapan umanawunu'o ukanadapan ġida'ati, wuru'u Kaimana'o Kuwai Christ dau'oraz. Na'iki aonaa ġaitapan na'apa kida'o Christ umanawunun Tominkaru tuma. ⁵ Aonaa wadaua'o mani karikaonan wuru'u wakakuwaatinanuz, mazan Jesus Christ dau'o pa'an, uruu Tominkaru taa-niaz ipai pidannao naobanaa nii. Ukau'an waunao poitoruinaou'u naa karikaonan wakaudinan idi Christ ati. ⁶ Aizii Tominkaru, dyuudauzoz Kanada'o tominan maruta'o-karu iki, uruu wuru'u Kanada'oraz wanyukunuu iti, waaitapa-kinaa nii Tominkaru umanawunun kandapa'oraz Christ ida'a.

⁷ Ukau'an kaina'a wa'ida'a wuru'u umanawunu'oraz aitapa-kinai Tominkaru di'iki'oraz, wananaa kakataimanan pu'u, na'apa ka'uz kin kawan toma-kariwai kidaz kubai idi. Uruu ida'an pidannao aitapan nii aonaa wama'ozakan ida'ana'o mani washa'apatinan oo wakowaadapan wuru'u umanawunu'oraz kuwai, mazan Tominkaru pa'an wuru'u taa'oraz wanyukunuu iti umanawunu'o ma'ozaka-kinai. ⁸ Mishi tuukii wapataka'uta-kao ipai wamako kizi kawana'ati kida, mazan upu'u aonaa na'apa kida'o mashaatan waunao. Panaadon aonaa waaitapan na'apam naa washa'apatinan, mazan upu'u aonaa wadakotan Tominkaru manyukunuu-tan waunao. ⁹ Wa'antamikita-kao pu'u dikauda kida'o ida'an, mazan upu'u aonaa wawa'akauzo-kao waba'oran. Washa'apata-kao pu'u kaziwa'o ida'an, mazan upu'u aonaa wazowii-kao. ¹⁰ Ipai wakakuwaapatin-kizi kawana'ati waaitapa da'i washa'apata'azoo-kao dikauda'o ida'an. Na'apa kida'o ida'an watiwaa wuru'u Jesus baitauzonii kidaz atii na'apa uzowii-kao. Mazan aonaa watarian washa'apata'azoo-kao ai, pidannao aitapa kizi kaina'a Jesus mashaapan wa'ida'a, uruu ma'ozakadapa'oraz waunao. ¹¹ Wakakuwaapatinan dikiin ii Jesus dau'u, maonapa kida da'i wamawakan, mazan uruu ida'an kizi pidannao aitapan kaina'a Jesus mashaapan wa'ida'a. ¹² Ukau'an kaina'a maonapa mawaka-karu wa'ida'a, tuukii wazowia'azoo-kao mazan aonaa watarian wamawakan ai, waaipan idi unao zaamatan wuru'u karikaonanu'oraz pa'an kakupa-karu.

¹³ Na'apa tawuru'u usaadinapanuz Tominkaru kaaritan ida'a, "oġmishidan idi'o Tominkaru wuru'u oġakuwaapatinanuz" Waunao na'apa kapam wamishida Tominkaru, uruu idi'o wuru'u wakakuwaapatinanuz. ¹⁴ Waaitapa na'iki wamishida Tominkaru kadishita-kidanii wanaobanaa Jesus pamawaka-kizi iki. Ukau'an wamishida na'apa'o nii kapam ukadishita-kidan waunao wamawaka-kizi iki wazaa-

matinan idi'i naa Jesus di'iti. Na'iki ukadishita-kidan ni'i naa waunao baokopa unao tuma pakanaapu iti. ¹⁵ Ipai wuru'u aimaakan wabaiatanii kidaz kaikapa'a unao dikin ia'o, wakaminka'uta'azon idi'o unao. Uruu ida'an kizi powa'a'o zii iriba pidannao aitapan mishi Tominkaru kaimanan, ikonaukii-kida kizi uruu, na'iki imanawuntapa kizi uruu.

Mishi kizi mishidapa-karu

¹⁶ Uruu idi aonaa wakashadinan wakaudinan wananaa mizainan pu'u na'iki ukaakinpan pu'a'a naa. Mazan wadoronaa ii ipai kamo'o wama'ozakadapa-ka'o. ¹⁷ Aizii wadi'itapan an wuru'u wabaiatanii kidaz aimaakan kai, masakauda'u'o karikaonan wuru'u, aonaa karikaonanu'o nii mani, mazan wabaiatatin winipinaa nii kaina'a aimaakan umanawunu'o Tominkaru taapanii wa'ati. ¹⁸ Usha'apanum kau'an waunao wataapan wanyukunuu aonaa tukapa-kariwai kida aimaakan dau'ati'o mani, mazan soo wuru dau'ati'o aona'oraz utukapa-ka'o. Wuru'u aimaakan wabaiatanii kidaz kai, aona'o nii una'an kotua'iki, mazan wuru'u aimaakan Tominkaru taa'azooniaz aona'oraz utukapa-ka'o, karikaonanu'o nii pa'an una'an.

Pa'ina'o nanai

5 Uruu idi wananaa wiizibai kawanu'oraz, mashaapa-kizaiz kai, umainaabata-ka'o dono, waaitapa Tominkaru taan nii wa'ati wamashaapa-kizi nii aokazi ii, karikaonanu'o pa'an mashaapa-kizai, aonaa pidan tomanii mani. ² Mazan kai, wana'an idi zii wananaa zo'o, tuukii wadopitan, na'iki tuukia'a naa wazaudapan, wakananaata-ka'o wuru idi'i pa'ina'oraz nanai aokazi iki'oraz. ³ Usha'apanum kau'an wakananaata-ka'o dono'o naa pa'ina'o nanai idi, aonaa mananaa-daunu'o nii mani wadoronaa. ⁴ Mishi'o wuru'u, wana'an idi zii da'a'a wananaa zo'o, tuukii wadopitan. Mazan aonaa wamawaka'azon dau'ati'o mani kaiwuru'u wadopitanuz, mazan waaipan naa pa'an wananaa wuru'u baiatina'oraz pana'ada-ka'o pa'ina'o nanai di'iti aona'oraz umawakauzon. ⁵ Mishi na'apa'o wuru'u Tominkaru aipanuz papa'inaadan wananaa. Uruu idi'o uzaamatan na'iki usaabaan waunao. Na'iki Tominkaru taa paDoronaa wa'ati, uruu ida'an kizi waaitapan mishi'o nii wuru'u usha'apatanuz wa'ati aimaakan na'apa pakian kawana'ati.

⁶ Ukau'an ma'ozaka wataapan wanyukunuu, waaitapan idi mishi'o nii utaan pa'ina'o wananaa nii, mazan wamashaapan idi zii wananaa zo'o, aona'o nii zii wamashaapan wanaobanaa Jesus tuma. ⁷ Mazan tuukii wamishidapan uruu, wamatukapakan pu'u padamatazu. ⁸ Mazan okian kawan, waaitapa mishi'o nii utaan pa'ina'o wananaa nii, uruu idi kaimana'o nii zii wa'ati waso'otinan di'oraz wananaa aia'a, wamashaapa an kizi'i naa pa'an Jesus tuma aokazi iti. ⁹ Ukau'an powa'a zii ipai ba'oran kida ai, waaipan wamashaapan kaimana'a naa u'ati, karikaonan kizi ukonaukiitinan wadau'an, wakakupan pu'u zii kai wananaa ida'a, oo wa'aonaan pu'a'a naa wananaa ai, wa'aokazi'ian pu'a'a naa. ¹⁰ Usha'apanum kau'an ipai wau-nao mishidainao, wakadishita-kida-ka'o nii Christ kanaapu iti ukootowapa-kizi ii. Na'iki ipai'o nii wakawinipinaata-ka'o washa'apatanii kida kawana'ati da'a'a imi'i baara'a, kaimana'o oo dikauda'o.††

††5:10 Putukapa 1 Corinthians 3:13-15.

Kaimanaaka-karu Tominkaru tuma Christ ida'an

¹¹ Tuukii wakichana'ikin washa'apatan dikauda kida'o aimakaan Tominkaru awun za'a. Uruu idi'o wakakinaotan pidannao tuukii, imishida kizi Tominkaru paradan. Tominkaru, uaitapanii mishi'o wuru'u wakowaadapanuz paparadan unao ati. Na'iki na'apa kapam oaipan uaitapan, mishi'o wuru'u wakaudinanz Tominkaru ati. ¹² Mazan aonaa wa'atadinpan mani oo wamanawun-tinpan mani unao ati kaiwuru'u wana'apanuz. Mazan waaipan pa'an uaitapan na'iki umishidan wakuwaa, u'atadinapa kizi wadau'an, na'iki uaitapa kizi na'apam udako'atin pidannao paradan dakoopainouz waunao. Tuukia'oraz itadinpan pasha'apapanii aimakaan kida ida'an, mazan inyukunuu ii aonaa mishi'o mani imarainpan Tominkaru. ¹³ Pabi'i kida inao, ikian wadau'an wazowau madorona'o. Una'apan an mishi, aonaa usha'apan, watukapa-ka'o madorona'o kawan, mazan waaipan idi'o pa'an Tominkaru konaukii-kida-ka'o. Mazan unao tukapan an aonaa wamadoronan, kaimana'o wuru'u, unao ati'o mishi wuru'u wakaudinanz, wakaminka'uta'azon idi unao. ¹⁴ Mishi'o wuru'u Christ marainpan waunao udawun iti, uruu idi'o wuru'u wakaudinanz kaikapa'a. Usha'apanum kau'an waaitapa mishi Christ mawakan ipai pidannao oian dikan ii. Uruu idi Tominkaru tukapan ipai waunao mawakainau'u naa oii-karu ai. ¹⁵ Jesus mawakan idi ipai pidannao ati, ukau'an pidannao mishidainouz uruu, aona'a naa turuu imashaapan paaipan kawana'ati. Mazan isha'apatin kizi soo Christ aipan kawana'ati, uruu mawaka'oraz na'iki kadishita'oraz pamawaka-kizi iki idikan ii.

¹⁶ Ukau'an aizii aona'a naa powa'a wadi'itapan pidan, pidannao mamishidainouz Christ di'itapan kawan pidan. Mishi na'apa kowas wataapauzon Christ kiwiin. Mazan aizii aonaa powa'a wataapan uruu na'apa. ¹⁷ Usha'apanum kau'an pidan zaamatina'o Christ ida'ati, pa'inaada-kariwai'i naa ukaduz, na'iki wuru'u kiwiitapa kida'oraz ukaduz mainaabata-kaoa'a naa. Mazan pa'ina'ora'a naa pa'an kaduzui taa-ka'o u'ati. ¹⁸ Soo Tominkaru wuru'u pa'inaada'oraz pidannao na'apa. Uruu Tominkaru wuru'u kaimanaaka-kida'oraz waunao patuma Christ mawakan ida'an. Na'iki uruu zaamatani waunao kaudina'o nii, kowaadapa'o nii pidannao ati, kaimanaaka-karu dau'an Tominkaru tuma. ¹⁹ Na'iki wakowaada kizi pidannao ati Tominkaru kaimanaaka-kida'azon ipai pidannao patuma, Christ mawakan ida'an. Aizii inyukunuu na'apan an, ipai'o nii umarina'atan i'orian, na'iki ukaimanaakan nii ituma. Uruu kuwai wuru'u Tominkaru dyuudaniaz wakowaadapan pidannao ati. ²⁰ Ukau'an waunao wuru'u kadishita'oraz Christ ati, parada'o nii pidannao kanaapu ati. Mishi Tominkaru kaiwaan waunao paparada-kinan nii ma'ozaka unao ati. Uruu idi Christ aipan kawana'ati, wakia'azon u'ati ma'ozaka'o ida'an umishida wuru'u wakuwaa, ukaimanaaka kizi'i naa powaa iti Tominkaru tuma. ²¹ Tominkaru aipan ati, ipai wa'orian kaboota-ka'o Christ di'iti, uruu idi Tominkaru tukapan Christ oia'o kawan, umasha'apatakan pu'u oia'o. Upataka'uta-ka'o atii uzowii-ka'o, wa'orian dikan ii. Uruu idi Tominkaru tukapan waunao kaimanainao kawan Christ ida'an.

6 Wakaudinanz idi baokopa Tominkaru tuma, wakakinaowan unao ma'ozaka'o ida'an. Aonaa umanyukunuu'ana'a Tominkaru kaimananuz u'ati. ² Kaikapa sha'atii Tominkaru paradan saadinpa'o kiauazon'u, "Kaina'a'o nii zii kamoo kaawan.

Uruu dono upishaan an ukaminka'uta-ka'o utoriinpan ida'an o'ati,

ōdako'atin nii unao
na'iki uruu dono ōkazannaatan nii unao.”

Uabata, aizii kaawa'a naa wuru'u kamooz, kai'i naa Tominkaru kaminka'uta'azon unao, kai'i naa pa'an ukazannaapan.

³ Aonaa waaipan waawautapan pidannao īmishidan ai kaimana'o kuwai, washa'a-paapan ida'an dikauda kida'o aimakaan. Aonaa wadakoapa-kida'azon kaimana'o kuwai wuru'u wakowaadapaniaz. ⁴ Mazan waaipan pa'an watukapa-kidan mishi'o Tominkaru poitorunao waunao, ipai waparadan na'iki washa'apatanii kida ida'an: wabaiatan ida'an dadara kida'o aimakaan wakaudin-kizi ii aka, na'iki wabaiatan ida'an kasha'ora kida'o wakaudin-kizi dikin ii, mazan upu'u aonaa wamarina'atan wakaudin-kizi.

⁵ Panaadon waba'izii-ka'o, na'iki wakaboota-ka'o taraa-kizai iti; panaadon pidannao to'oradinan wa'ati kichana'iki-kia'o ida'an. Na'iki wakaudin dadara waza-mazin bii'i. Panaadon aonaa wada'awun wakaudin wamizainan pu'u. ⁶ Watukapa-kida mishi'o Tominkaru poitorunao waunao: wataapinan ida'an kaiman ipai oia'o ai. Na'iki waaitapan ida'an mishi'o kuwai wuru'u Tominkaru di'iki'oraz; na'iki wamadopiidakan ida'an wanyukunuu; na'iki wakaimanan ida'an pidannao ati; na'iki watukapa-kidan ida'an wakamarainapanun tuukii. Na'iki Kaimana'o Doronaa kaminka'utan ida'an waunao; ⁷ na'iki wakowaadapan ida'an mishi'o kuwai; na'iki Tominkaru ma'ozakadan ida'an wanyukunuu. Washa'apata ipai aimakaan kaiman, na'apa Tominkaru aipan kawana'ati, uruu wakaiwaa waawautinapa-kinaa nii watarubanao ai, na'iki wamizaataaka-kinaa nii ītuma. ⁸ Mazan upu'u wakaudin wanaubaa-ka'o pu'u oo wazon-kida-ka'o pu'u; waunamunaa abata-ka'o pu'u dikauda oo kaiman; wakuwaa mishiin pu'u na'iki usakitapan pu'u, mazan upu'u wadakota-ka'o mariidinauzonao nii. ⁹ Aitapa-kariwai waunao na'iki wakuwaa kaimanaiman, mazan upu'u aonaa waunao na'iki wakuwaa kida umishida-ka'o. Wazowia'azoo-ka'o pu'u, mazan upu'u zii wakakupan; waba'izii-ka'o pu'u tuukii mazan upu'u aonaa wazowii-ka'o.

¹⁰ Wakasha'oradauta-ka'o pu'u, mazan upu'u wakonaukiitinan. Mapuraatanu'o mishi waunao, mazan upu'u waunao ida'an iriba'o nii pidannao kasha'apauzin Tominkaru di'iki. Aonaa mishi washa'apauzinii da'a'a, mazan upu'u ipai aimakaan Tominkaru di'iki'o wa'idiwau wuru'u.

Umarainapa kizi waunao na'apa wamarainpan kawan unao

¹¹ Mishidainao ōmarainapaniinao, Corinth sanna'o, mishi'o tawuru'u waparadan kida unao ati'oraz. Wakowaadan unao ati tuukii wamarainpan unao. ¹² Aonaa na'apainim zii wamaudapakan unao, mazan unao pa'an wuru'u manaudapa-ka'oraz waunao. ¹³ Aizii ōparada'azon unao ati na'apa ōdainao ati'o kawan, uda'ata'a naa nyukunuu wa'ati, umarainapa kizi'i naa kapam waunao.

Aonaa kizi mamishida-kainao kaduz tamakapa-ka'o

¹⁴ Mana'a ukaminauda'utina'ana'a wunao idi'i mamishida-kainaoz Jesus. Turuu mooko mishidainao Jesus mashaapainaoz naa kaiman patumaakadinan oia'o pidannao tuma, wuru'u naudapainaoz pasha'apaapan oii kida'o aimakaan? Oo turuu mooko Kanada'o baokopatinpan maruta'o tuma? ¹⁵ Na'apa mooko Christ nyukunuu Satan sha'apaapanii kida dau'ati? Turuu mooko mishidainao nyukunuu na'ap-

ataakan mamishida-kainao sha'apaapanii dau'ati? ¹⁶Turuu mooko toma-kariwai tominkaru taapa-kaao oo na'aka-kaao Tominkaru umanawunu'oraz dapu iti? Aizii wuru'u waunaouz, Tominkaru karikaonanuu'oraz ukakupan, udapu wuru'u wananaaz, umashaapan idi wanyukunuu ii. Kaikapa sha'atii Tominkaru paradan saadinpa'o kiauizon:

“Omashaapan nii õpidanannao ida'a
na'iki aona'o nii õmuudinpan i'ai.
Õgaru'o nii iTominkarun nii
na'iki inaou'o nii õpidanannao nii.”^{¶¶}

¹⁷Uruu idi Naobanai Tominkaru kian i'ati,
“Umuudina'a naa na'iki ubuutina'a naa oiainao ai.
Mana'a upishata'ana'a oo usha'apaapa'ana'a oia'o
na'iki dikauda kida'o aimakaan,
umasha'apatakan an na'apa kida'o, õdapaapan nii unao.”^{§§}

¹⁸“Õgaru'o nii unao daru nii,
na'iki ipai unao daonaioranao na'iki zunnao, õdainaou'o nii unao,
Naobanai umanawunu'oraz kian.”*

7 Mishidainao õmarainapaniinao, uabata na'apam Tominkaru kowaadan pazaamata'azon waunao paudainao nii. Ukau'an aizii wamuuda'a naa ipai oia'o wuru'u pataka'ua'oraz wananaa oo wadoronaa. Mishi kizi'i naa pa'an wamashaapan kaiman, na'iki wakichana'iki washa'apaapan ai oia'o, Tominkaru awun za'a, wamashaapa kizi'i naa ma'oiaka-daun uaipan kawana'ati.

Paul konaukian

²Ukaimanda'a naa shoman unyukunuu wa'ati. Aonaa kanom washa'apatan dikauda'o nii unao ati. Aonaa wapataka'uan wuru'u umashaapanuz kaiman Christ ati, na'iki aonaa wakazaapan puraata oo aimakaan kida u'ai. ³Aonaa õba'azootinkida'azon mani unao kaiwuru'u õna'apanuz u'ati. Na'apa õkiauzon kawan u'ati, tuukii wamarainpan unao, na'iki karikaonanuu'o nii wataapan unao wanyukunuu ii, wakakupan pu'u oo wamawakan pu'u. ⁴Õaitapa mishi'o wuru'u unao mishidanuz Christ, uruu idi õkakuwaapan umanawunu'o ida'an umishidapan dau'u. Uruu ida'an tuukii uma'ozakadan õnyukunuu. Aizii tuukii õkonaukian wabaiatan pu'u kasha'ora kida'o na'iki to'ora-karu, mazan upu'u tuukii õkonaukian.

⁵Aizii wakaawan dono'o naa Macedonia ati, aonaa wasookapan kaiman. Ipai wamako-kizi kawana'ati wabaiatan to'ora-karu na'iki wakakuwaatinnan towauda'uta-kaao. Wanyukunuu kasharuapa-kaao pu'u, kaina'a zii kaziwa wadi'itinpan ipai unao dau'an. ⁶Mazan Tominkaru konaukiidauzoz pidannao nyukunuu ikasha'oran dono, ukonaukiida waunao Titus kaawan idi wa'ida'ati. ⁷Tuukii manawun wakonaukian Titus kaawan idi. Mazan powa'a zii wakonaukian waabatan idi Titus kowaadan kaiman utaaapan na'iki udapaapan uruu. Na'iki ukowaada õ'ati tuukii unao tukapa'azon õgaru. Na'iki tuukii unao kasha'oran ukasha'oradan dikin

^{¶¶}6:16 Leviticus 26:12; Ezekiel 37:27

^{§§}6:17 Isaiah 52:11

* 6:18 2 Samuel 7:14; 1 Chronicles 17:13

ii ònyukunuu. Na'iki ukowaada kapam tuukii udi'itinpan ukaminka'uta'azon dau'an ògaru. Uruu idi òkonaukian udawun iti manawun.

⁸ Òkasha'orada mani mishi unao òsaadanii kida òparadan ida'an, mazan aizii kaiman ò'ati òsaadanuz. Ògaru na'apa kasha'ora'aka'o kapam ònyukunuu òsaadan idi na'apa unao ati. Aizii ukowaada-ka'o idi ò'ati mishi unyukunuu kasha'ora'akan masakauda'u òkaaritan aita-ka'o dono u'ati. ⁹ Uruu idi aizii tuukii òkonaukian, mazan aonaa òkasha'oradan idi'o mani, mazan òkonaukian ukasha'ora-kidan idi usha'apatan wuru'u oia'oraz aimaakan, na'iki umarina'atan idi wuru'u usha'apaapanii kidaz. Na'apa'o kasha'ora-karu wuru'u Tominkaru aipaniaz, uaipan idi wa'ati-karu pa'ida'ati. Ukau'an aonaa wakaziwan unyukunuu wasaadanii wakaaritan ida'an, mazan wakaminka'uta pa'an unao. ¹⁰ Pidan mishi'o ukasha'oran pasha'apatanii oia'o dikin ii Tominkaru aipan kawana'ati, mishi'o nii umuudan na'iki utanawatinan pasha'apaapan ai oia'o. Uruu idi Tominkaru mainaabatan nii u'oi'an u'ai, na'iki ukazannaatan niizu. Ukau'an aonaa turuu wakasha'ora-kidan wuru'u na'apa'oraz kasha'ora-karu. Mazan pidan kasha'ora'o padamata pa'oi'an dikin ii, mazan upu'u aonaa uwa'atin oo utukapa-kidan zoobaba panyukunuu kasha'oran Tominkaru ati pasha'apaapan dikin ii oia'o, aona'o nii Tominkaru kazannaatanuz, mazan ukaboota-ka'o nii karikaonanu'o pataka'utin-kizai iti pa'oi'an dikin ii.

¹¹ Mazan wuru'u kasha'ora-karu Tominkaru aipan kawana'ati'oraz, pidan ikoda uruu ida'an panyukunuu ma'ozaka-kinan nii. Uruu idi'o wuru'u sariapa unao di'it-inpa'akan, na'iki tuukii uaipa'akan usakitapadan wuru'u pidan oiainapanuz. Na'iki sariapa uto'ora'akan umamashaatakan idi wuru'u oia'o sha'apaapa-kaoz. Sariapa utarian, uaitapa'akan idi'i naa Tominkaru pataka'utan nii pidan umamuudakan an pasha'apaapan oia'o. Sariapa uaipa'akan òmorowautapan oo òmakon u'idi'iti. Sariapa uaipa'akan òaitapan tuukii unyukunuitapan ògaru. Uruu idi sariapa mishi upataka'utan pidannao wuru'u sha'apatainaouz oia'o, na'apa òparadan kawana'ati. Wururu'u usha'apatanii kidaz ida'an utukapa-kida mishi'o aonaa ubaokopatinan oia'o sha'apaapa-ka'o dau'ati. ¹² Aizii tawuru'u òsaadanuz kaarita unao ati, aonaa òaipan mani upataka'utan wuru'u sha'apata'oraz dikauda'o aimaakan, oo òsaabaakinaa ni'o mani pidan nyukunuu wuru'u kasha'orada-kariwaiz. Mazan òsaadan òkaaritan na'apa, òaipan idi'o udi'itinpan na'iki utukapa-kida kizi Tominkaru ati mishi umarainpan na'iki uizo'atin waparadan. ¹³ Uruu idi tuukii wanyukunuu ma'ozakadinan.

Powa'a zii wakonaukian watukapan idi Titus kaawan konaukii unao di'iki. Kaiman unyukunuu ukaawan dauna'an unao di'iki, aonaa powa'a ukaziwadapan panyukunuu unao dau'an. ¹⁴ Umanawunu'o da'i òkowaadapauzon unao dau'an Titus ati. Kaiman ò'ati aonaa uba'azootin-kidan ògaru u'ati. Na'apa wakowaadapauzon kawan mishi'o kuwai unao ati. Na'apa'o da'i wakowaadapauzon Titus ati mishi'o kuwai unao dauna'an. Aizii utukapanka'a naa unao kaduz, na'apa mishi wakowaadan kawan u'atiz. ¹⁵ Tuukii Titus marainpan unao, pakawan unyukunuitapan pataapa-ka'o kaiman umanawunu'o Tominkaru poitoru nii, na'iki ipai uizo'atin uparadan na'iki kaiman utaapan uruu umakonkan dono unao di'ii. Uruu idi powa'a zii manawun umarainpan unao. ¹⁶ Ògaru na'apa, tuukii òkonaukian usha'apanum kau'an òaitapa na'iki òmishida kaimana'o nii unao sha'apatinan Tominkaru aipan kawana'ati.

Mishidainao taan puraata

8 Wamin-mishidannao, wakowaada'azon unao ati na'apam mishidainao Macedo-
nia iainao sha'apatinan, Tominkaru kamunanun idi tuukii i'ati. ²Mamishida-
kainao to'orainpan pu'u i'ati, mazan upu'u konaukii imashaapan. Na'iki iikodan
pu'u masakauda'u puraata mazan upu'u tuukii ikataanu'uzon. ³Ōaitapa na'iki
ōtukapa dobata kida itaan puraata masakauda'u'o papuraatan kida di'iki. Aonaa
dyuuda-kariwai mani itaan na'apa, soo panyukunuu aipan kawana'ati'o. ⁴Kaziwa
ipishaan waunao powa'an kida, usha'apanum kau'an tuukii iaipan pataan puraata
pakaminka'uta-kinaa nii mishidainao wuru'u Jerusalem iainauz. ⁵Na'iki aonaa
wazauda-kidan itaan dobata kida puraata masakauda'u'o papuraatan kida di'iki.
Mishi'oraiman kiwiin pataan ua'ii puraata, itaainan Naobanai Jesus ati. “Kanom
puaiapanii washa'apatan, washa'apatan nii,” ikian. Udauna'an iwa'atin wa'ida'ati,
na'apa kapam itaainan wa'ati. Ikian, “Kanom uaiapanii washa'apatan, washa'ap-
atan nii.” Usha'apanum kau'an itaitapa Tominkaru wuru'u aipa'oraz isha'apatinan
na'apa.

⁶Tuukii wapishaan Titus makon unao di'iti. Uruu kiwiini'o usakadan patominapa-
kidan unao puraata taa-ka'o dau'an. Ukau'an marii kizi'i naa ukaminka'utankan
unao baokopatan puraata, tawuru'u unao kowaadaniaz kiwiini'o dono utaa'a-
zon ukaminka'uta-kinaa nii ba'oran mishidainao. ⁷Aizii unao, ipai'i naa uaitapan
kaiman kida'o aimaakan sha'apata-ka'o dau'u. Tominkaru aipan ati tuukii umishi-
dapan, uaitapa ukakuwaapan kaiman. Na'iki kaina'a aitapa-kinai Tominkaru di'iki'o
unao ida'a. Na'iki tuukii unyukunuu dyautan usha'apata'azon dau'ati kaiman kida'o
aimaakan. Na'iki tuukii umarainpan waunao. Ukau'an na'apa kizi minziiwa na'iki
konaukii utaan puraata dyuuda-karu nii mishidainao di'iti.

⁸Aonaa ōdyuudan mani utaan puraata kaiwuru'u ōna'apanuz u'ati. Mazan ōtuka-
pa'azon mishi'o wuru'u ukamarainapanuz, ba'oran mishidainao kawan, konauki-
a'oraz itaan puraata pakaminka'uta-kinaa nii mishidainao Jerusalem iainauz.
⁹Unao, uaitapa na'apam wanaobanaa Jesus Christ tuukii ukamunanban na'iki uka-
marainapanun, na'iki kaina'a umanawun aimaakan kida u'ida'a aokazi ii, mazan
upu'u uwa'akanuz, umashaapa'anan imi'i baara ati, upataka'utinan uaipan idi
pakaminka'utan waunao, wazaamata-kinaa nii wuru'u umanawunu'oraz taa'azoo-
kao wa'ati.

¹⁰Ukau'an, ōkia'azon unao ati puraata taa-ka'o dau'an: kiwiitapa'o wunu di'ii,
unao sha'atii kiwiini'o usakadan utaan na'iki uzaamaapan puraata taa-karu ni'o
ba'oran mishidainao ati, uruu dono tuukia'o sha'atii ukataanu'uzon. ¹¹Ukau'an
aizii, ubaokopata'a naa ipai wuru'u utaanii kidaz puraata, uipaida kizi'i naa wuru'u
usakadaniaz usha'apaapan kiwiitapa'o wunu di'ii. Utukapa-kida kizi mishi konaukii
na'iki minziiwa utaan upuraatan usakadinan iki'o atii utokon iti. Utaa kizi puraata
upuraatan diri'in kawana'ati kida. ¹²Aizii utaan an aimaakan konaukii na'iki minzi-
iwa, diri'i'o di'iki oo masakauda'u'o di'iki, na'apa'o wuru'u Tominkaru naubaaniaz.
Aonaa Tominkaru zaamatan aimaakan pidan ai u'aonaan pu'u manawun u'ida'a.

¹³Kaiwuru'u ōkianuz na'apa, aonaa ōdyuudan mani utaan dobata puraata, uruu
idi ubaiatan naa mani uzamazin ba'orainao kawanyukunun pu'u. Mazan marii kizi
patumaaka oo na'apa kida kizi pidan kawanyukunun. ¹⁴Unao ida'a kai kaina'a
dobata aimaakan oo puraata. Ukau'an turuu ukaminka'utan ba'oran mishidainao.

Aizii na'apainim umawanyukunuitan dono, na'apa'o nii kapam ikaminka'utan unao. Ukau'an na'apa kida'o nii ukaminka'uaakan. ¹⁵Na'apa sha'atii tawuru'u us-aadinapanuz Tominkaru kaaritan ida'a kaikapa'a: "Pidannao kasaba'uka'o diri'i wanyukunui, aonaa itaapan diri'i manawun wanyukunui. Pidannao kasaba'uka'o masakauda'u wanyukunui, aonaa wanyukunui awutan ipai manawun i'ai."[†]

Titus na'iki uminauda'unao

¹⁶"Kaiman manawun," okian Tominkaru ati Titus dau'an, usha'apanum kau'an Tominkaru aipan ati tuukii umako'ozon na'iki ukaminka'uta'azon unao na'apa ogaru kawan. ¹⁷Uruu idi wadyuudan nii uruu, mazan aonaa wadyuudan idi'o mani karikaonan wuru'u umako'ozoonuz, mazan tuukia'o udi'itinpan pamako'ozon dau'an koshan unao di'iti. Uruu idi tuukii ukonaukian padyuuda'azoo-kao idi.

¹⁸Wadyuudan nii bauda'apa mishida'o daonaiora utuma, ipai mishidainao aitapa uruu kaimana'o utominapa-kidan na'iki ukowaadan Kaimana'o Kuwai. ¹⁹Na'iki uruu mishidainao zaamata mako'o nii watuma Jerusalem iti, wana'akan dono'o naa puraata wuru'u unao taanii kidaz. Kaiman waaipan wana'akapan wuru'u puraataz, wakawa-kida-kiziz pakawan na'iki patumaaka mishidainao di'iti, Jerusalem iainouz. Marii kizi ikonaukii-kidan Naobanai Tominkaru, na'iki itukapa kizi mishi tuukii wakaminka'uta'azon idyaun. ²⁰Aonaa waba'azootina'azon wana'akan dono wuru'u dobata'oraz puraata unao di'iki. ²¹Wadi'itapa nii kaimanaiman na'apam nii wana'akan wuru'u puraataz. Kaiman waaipan washa'apatan aimakaan Tominkaru awun za'a na'iki pidannao awun za'a kapam.

²²Kaina'a zii ba'oran wakowaada'azon u'ati. Wadyuudan nii bauda'apa'a naa daonaiora mishida'o Titusnao tuma. Ipai waunao waaitapanii uruu kaimana'o, na'iki dyauta'o pasha'apatan dau'ati kaiman kida'o aimakaan Tominkaru ati. Tuukii unyukunuu ma'ozakadinan uabatan idi unao dyuuda'azon puraata ba'oran mishidainao di'iti. ²³Aizii kanom pishaan an Titus dau'an, ukowaada i'ati uruu kaimana'o pidan na'iki omin-kaudinan, kowaadapa'o kaimana'o kuwai otuma ipai amazada kawana'ati na'iki unao di'ii'aka. Aizii pa'i ipishaan dono unao wunao dau'ana'a ba'oran daonaioranaouz, ukowaada i'ati mishidainao zaamatanii idyaun mako'o nii Titus tuma. Usha'apanum kau'an ikaudin-kizi kawana'ati ipai pidannao konaukii-kidan Christ idau'an. ²⁴Ukau'an, utukapa-kida ukamarainpanun wunao ati'i dyuuda-kariwainouz. Marii kizi ba'oran mishidainao, ba'oran wiizai iki kidainao abatan mishi'o mishi wuru'u unao kamarainapanuz na'apa wakowaadan kawan i'ati.

Puraata zaamata-kao mishidainao ati'o Jerusalem ii

9 Aizii puraata zaamaapa-kao dau'an Jerusalem ia'o mishidainao kaminka'utakiniao ni'oraz, aonaa kanom ni'i naa o'saadana u'ati udau'an. ²Usha'apanum kau'an oaitapa unao tuukii da'i ukamunanu'uzon, utaa'azon ida'an puraata. Uruu ida'ana'o da'i tuukia'o o'atadinpauzon unao dau'an, karikaonan okowaadapan mishidainao ati, wuru'u Macedonia ainaouz, unao taa'azon dau'an puraata. Okowaada i'ati unao Achaia iainao mishidainao, usakada'a naa pa'an uzaamaapan puraata kiwiini'o wunu di'ia'a naa. Iabatan idi unao zaamaapan naa puraata udyu-

[†]8:15 Exodus 16:18

udan nii, sariapa ña'apatan panyukunuu kapam puraata taa-ka'o dau'an. ³ Mazan upu'a'o nii ödyuudan Titusnao wamin-mishidannaouz unao di'iti. Panaadon aonaa zii uturuudinan uzaamaapan puraata, ökowaadapan pu'a'a naa udau'an ba'orainao ati umanawunu'o ida'an, ökowaadan kaina'a'a naa pa'an uzaamatanii puraata kida kiwiini'o wunu di'ii. Ukau'an mishi kizi'i naa uipaian usaabaan wuru'u puraata kidaz na'ii, na'apa ökowaadan kawan ba'oran mishidainao ati. ⁴ Tuukia'o nii öba'azoipan, unao na'apa kapam powa'a'o nii zii uba'azoinpan, mishidainao Macedonia ikiinao kaawan an ötuma unao di'iti, aonaan dono zii uipaian uzaamatan puraata ukowaadaniaz utaa'azon mishidainao Jerusalem iainao ati. ⁵ Uruu idi'o wuru'u ödyuuda'azoonuz wamin-mishidainao kiwiitan wa'ua'ati, isaabaa an kizi'i naa ipai puraata wuru'u unao taanii kidaz naa. Uruu ida'an kizi ba'oran mishidainao tukapan mishi'o wuru'u minziiwa utaan puraata, aonaa upishauta-ka'o idi'o mani karikaonan.

⁶ Unyukunuitapa kizi pa'i di'oraz parada-karu'u: Pidan paowa'o masakauda'u uudai, masakauda'u'o nii kapam upaoriba aka. Mazan pidan paowa'o diri'i uudai, diri'i'o nii kapam upaoriba aka. ⁷ Ukau'an ipai unao, uaitapa kizi na'iki udi'itinapa kizi uaipan ati kida na'apam nii utaan puraata, aonaa kizi utaanuzu umarainan bii an oo udyuuda-ka'o idi mani karikaonan. Usha'apanum kau'an Tominkaru marainapa pidan wuru'u konaukia'oraz utaaazon aimakaan. ⁸ Na'iki Tominkaru turuu utaan dobata aimakaan u'ati. Uruu idi karikaonanu'o nii aimakaan kaina'an u'ida'a, atii kaina'a'o nii zii uwa'akun kida utaan nii na'iki uka'idiwauta-kinaa nii ba'oran mishidainao, wuru'u aona'oraz aimakaan nii i'ida'a. ⁹ Na'apa usaadinpan pidan kataanu'o dau'an Tominkaru kaaritan ida'a: "Karikaonanu'o nii utaan aimakaan dobata pataka'utinainao ati, na'iki karikaonanu'o nii ukaimanan na'iki ukamunanun nyukunuitapa-ka'o."

¹⁰ Aizii Tominkaru taa'oraz paoribai uuda pidan paopauzo ati na'iki wanyukunui kida ipai pidannao ati. Na'apa'o nii kapam utaan aimakaan unao ati, na'iki powa'a'o nii zii utaan dobata aimakaan kida unao ati. Na'apa kizi kapam unao dobata kizi ukaminka'utan pidannao, na'iki powa'a'o nii Tominkaru tuubarudan wuru'u kaimana'oraz aimakaan usha'apaapan. ¹¹ Karikaonanu'o nii Tominkaru taan diri'i aimakaan oo wanyukunui unao ati, karikaonan kizi kapam ukamunanun utaan ida'an aimakaan, wunao ati'o aona'oraz kanom i'ida'a. Aizii wakaawa-kidan dono wuru'u utaanii kidaz puraata, iriba'o nii pidannao konaukii-kidan Tominkaru udau'an.

¹² Aizii wuru'u usha'apatanuz aimakaan kaikapa'a, wuru'u udyuudanuz puraata, dya'utam aimakaan sha'apan: ukaminka'utan Tominkaru pidannao, na'iki tuukia'o nii manawun Tominkaru konaukii-kida-ka'o. ¹³ Usha'apatan ida'an aimakaan kaikapa'a, utukapa-kida mishi'o ukamarainpanun na'iki mishi'i uizo'atin Kaimana'o Kuwai Christ daua'oraz. Uruu dikin ii tuukia'o nii mishidainao konaukii-kidan Tominkaru unao dau'an. ¹⁴ Uruu idi konaukia'o nii itoriinpan Tominkaru ati unao dau'an, ukaminka'utan idi dobata i'dyaun, Tominkaru kamunanun idi unao ati, utaan idi kamunanuaba-karu unyukunuu iti. ¹⁵ Na'iki marii kizi wakonaukii-kidan Tominkaru tuukii, usha'apatan idi umanawunu'o aimakaan wa'ati. Aonaa waaitapan na'apam naa wakian umanawunun dau'an.

Paul pa'an Tominkaru zaamatanii kakuwaapatina'o nii

10 Ōgaru Paul, tuukii ōparada'azon unao ati kaimana'o ida'an, na'apa Christ paradauzon kawan. Aonaa ōto'oran bii a'o mani ōparada'azon unao ati. Mishi kaina'a pabi'i kida unao kian ōdau'an, "Aonaa mishi'o mani wuru'u uparadan ma'ozakanuz, soo pamunapon idi'o karikaonan uma'ozakatinpan. Mazan ukaawan an da'ati'i, aonaa uka'iitauan paparadan na'apa wakanaapu ati," ikian.

²Aizii ōkia'azon unao ati ma'ozaka'o ida'an, upana'ada'a naa wuru'u udi'itapananuz dikauda kida'o dau'u, aonaa kizi ōparadan unao ati ma'ozaka'o ida'an ōkaawan dono u'idi'iti. Mazan na'apa'o ōdi'itinpan ōparada'azon dau'an ma'ozaka'o ida'an wunao ati'i dakotainaouz wamashaapan na'iki washa'apatinan mamishida-kainao kawan. ³Na'apa mishi waunao mashaapan da'a'a imi'i baara'a ipai ba'orran pidannao kawan, mazan aonaa wamizaataakapan kadakotin-kidainaouz wunao tuma, mamishida-kainao mizaataakapan kawan. ⁴Wuru'u mizaataaka-kinai wakaiwaapanii kidaz aonaa pidannao imi'i baara sannao kaiwauzonii kawanu'o mani, mazan umanawunu'o mizaataaka-kinai Tominkaru di'iki'o. Uruu ida'an turuu wamainaabata-kidan Tominkaru taruba ma'ozakatinapa-kizi. Na'iki uruu ida'an turuu wamashaatan pana'iti'o kadakotin-karu Tominkaru paradan ai, ⁵na'iki turuu wamainaabatan u'ida'an wuru'u pidannao atadinapa-kinaa kidaz, ĩawautapa-kinaa kidaz pidannao ĩaitapa'azon Tominkaru dau'ana'o kuwai. Na'iki uruu ida'an turuu kapam watanawatan pidannao nyukunuu kashadamikinao, ĩizo'ati kizi Christ paradan. ⁶Aizii unao tukapa-kidan dauna'an mishi'o uizo'atin na'iki uda'ana'azon Christ, uruu dauna'an wakakinaowan nii ma'ozaka'o ida'an wunao'u aona'oraz ĩizo'ati'izon Christ kakinaori.

⁷Unao tuukii umishida'akauzon sha'apa'oram pidan paradan, aonaa udi'itapan kiwiin wuru'u ĩparadan kidaz. Unao bii'i kaina'a pidannao, ikian ĩnao mishi'o pa'an Christ poitoru manawun. Marii ĩdi'itapan wuru'u pamishidapanuz, ĩtukapa kizi, na'iki ĩaitapa kizi waunao mishi'o kapam Christ poitoru, na'apa ĩnao kawan. ⁸Dobata mishi ōatadinpan Tominkaru taan dau'an umanawunu'o kaudin-kizai ō'ati, mazan aonaa ōkiba'azoo-kidan ōatadinpan. Usha'apanum kau'an utaan ō'atizu ōkaminka'uta-kinaa ni'o unao, umishidapa kizi powa'a zii, aonaa ōwaota-kida-kinaa ni'o mani unao umishidapan ai Christ.

⁹Mazan aonaa ōtarii-kida'azon mani unao kaiwuru'u ōsaadanuz ōparadan kaikapa'a. ¹⁰Kaina'a pabi'i kida unao, ukian ōdau'an, "Tuukii uma'ozakatinpan pakaaritan ida'an, mazan ukaawa'akan dono wabii ati, aona'o nii uka'iitauan paparadan wa'ati ma'ozaka'o ida'an." ¹¹Mazan ōaiapa wuru'u pidan na'apa'oraz uparadan aitapan ipai wuru'u wasaadanii kidaz waparadan wakaaritan ida'a, na'apainim wakaawan dono unao di'iti mishi'o nii washa'apatinan na'apa wakian kawan wakaaritan ida'a.

¹²Waunao aonaa wapatumaaka-dina'azon wakaudin-kizi ida'an wunao tuma'a dakotinpainaouz umanawunu'o Christ poitorunao nii ipai ba'orainao ai. Mazan wuru'u ĩdakotinapanuz umanawunu'o Christ poitoru nii, pa'ida'a'o karikaonan, uruu idi ĩabatanpan umanawun nii. Mishi'oraiman maaitapin-ka'o pidannao wuru'u na'apa'oraz ĩdi'itinpan.

¹³Waunao, aonaa turuu wa'atadinpan na'apa. Aonaa wa'ida'a'o mani wuru'u wakaudinanz, mazan wamakon soo wadyuuda-kizinao di'iti kida'o pa'an. Usha'a-

panum kau'an wakaudinanz ipai unao wiizi ida'an Tominkaru aitanii kawana'ati'o. ¹⁴Uruu idi aona'o nii wamakon unao wiizi dawun iti, aonaa wa'atadinpa'azon. Aonaa an mani waikodinauzon unao atii uwiizi iti kotua'a naa, turuu mani wadakota-ka'o atadinpainao nii. Mazan waunao sha'atii kiwiini'o wakaawa-kidauzon unao di'iti, Kaimana'o Kuwai Christ dau'oraz.

¹⁵Na'iki aonaa wa'atadinpa'uzon ba'orainao sakadanii kaudin-kizai kida ida'an. Mazan waaitapa na'iki wamishida unao mishidan nii powa'a zii wuru'u Christ dau'oraz kuwai. Una'apan an udarudina'o nii wuru'u wakaudin-kizi. ¹⁶Ukau'an turua'o ni'i naa wamakon uwiizi dawun itinapu kida'o wiizai di'ii'aka wana'akan Kaimana'o Kuwai, marii kizi na'ii'akainao pidannao abatanuz. Mazan aonaa pidannao kakuwaapatin kizi di'ii'aka'o nii mani wuru'u wakakuwaapatinanuz. Usha'apanum kau'an aonaa wa'atadapa'azon wakaudinanz ba'oran pidan kaudin-kizi ii aka.

¹⁷Na'apa usaadinpan kawan Tominkaru paradanz ida'a: "Na'ia'oram pidan atadinpa'azo'o pakaudin-kizi dau'an, marii pa'an u'atadinpan Naobanai Tominkaru sha'apatanii kida dau'an." ¹⁸Pidan pa'ida'a'o karikaonan udakotinpan umanawunu'o nii, madiwautapa-ka'o wuru'u, aonaa turuu ukuwaa mishida-ka'o. Mazan pidan wuru'u Tominkaru tukapa-kidaniaz umanawunu'o nii, turuu pa'an ukuwaa mishida-ka'o.

Dakotinpainao apostlenao nii, mazan pana'a'o ikuwaa Jesus dau'u

11 Ukashaapa shoman o'paradanz u'ati o'dau'an kapam, na'apa ukashaapan kawan ba'oran pidannao paradanz padau'an. Uabatan pu'u o'paradanz maaitapin-ka'o kawan karikaonan, mazan upu'u o'aipan uabatan o'kuwaa, aonaa uzon-kida'ana'a o'garu. ²Tuukii o'marainanz unao, na'apa Tominkaru marainanz kawan unao. Usha'apanum kau'an aonaa o'aipan upataka'uinan, kaimana'o wuru'u o'taa'azonuz unao Christ ati. Na'apa darui awunuutapan kawan paudani mawuusa, uaipan idi pataan oro'o pakawan kaiman wuru' ati'i omin-mazidanz ni'oraz. ³Mazan tuukii o'dopian unao dau'an, o'zaua-kidanz umariida-ka'o nii, na'apa Satan kowazaz-tinpauzoz, mariidanz kawan Eve kotua'a naa. O'zaua-kidanz upozawata-kida-ka'o nii na'apa, na'iki unyukunuu tanawata-ka'o kaimana'oraz umishidapan ai, na'iki uizo'atin ai Jesus dau'a'o kuwai. ⁴Usha'apanum kau'an unao, aonaa ukashanaukii-kidanz pidannao kuwaa, pana'a'oraz naa ikowaadapan Jesus dau'u, aonaa wakowaadapan kawanu'o mani. Na'iki sariapa uaipan uzaamata'akan doronai pana'a'o wakowaadapaniaz Kaimana'o Doronaa ai. Na'iki sariapa umishida'akan ikuwaa kida idakotaniaz kaimana'o kuwai nii, mazan pana'a'o karikaonan wuru'u ikuwaa kidanz, wuru' aia'a wakowaadapanii kidanz Kaimana'o Kuwai, Jesus dau'oraz. ⁵Mazan aonaa o'itiiman umanawunu'o mani o'ai wunaou'u dakotinpainouz umanawunu'o apostlenao nii. ⁶O'garu, aonaa mishi o'aitapan o'paradanz umanawunu'o na'iki konaunama'o ida'an, mazan o'aitapa kaimanaimanz wuru'u kuwai o'kowaadapaniaz. Unao na'apa uaitapani'i naa kapam wuru'u kuwaiz, usha'apanum kau'an wakowaadapani'i naa unao atiz powa'an kida.

⁷Aonaa o'pishautanz o'winipinaa unao ai o'kowaadapan dono Kaimana'o Kuwai. Uruu ida'an mishi aonaa o'taapinpan umanawunu'o nii, o'aipan idi pa'an unao tukapa-ka'o umanawunuinanz nii. Oia'o sha'a wuru'u o'sha'apatinanuz na'apa? ⁸Panaadon o'dakota-ka'o nii o'kazaapan puraata ba'oran wiizai iki'o mishidainao ai, o'makaudinkan pu'u i'ati. Mishi o'zaamata idyuudanii puraata o'ati, usha'apanum kau'an o'kaudina'azon idi unao ati mawinipinaa-daun. ⁹Na'iki o'na'iankan

dono unao di'ii, òpuraatan awutauzon, aonaa kanom ida'an òtorian òaiapanii kida. Mazan upu'u aonaa òpishautan puraata u'ai, mazan wamin-mishidannao Macedo-nia ikiinao pa'an kaawa-kidauzo puraata ò'ati. Aonaa òmizidin-kidan unao òpishautan ida'an mani puraata unao ai, na'iki aona'o nii òpishaan puraata unao ai. ¹⁰ Christ mishi'oraz uparadan, kaina'a udoronaa mashaapan ò'ida'a ònyukunuu ii. Ukau'an mishi'o kaiwuru'u òparadanuz. Aizii wuru'u ò'atadinapanuz òparadan ida'an kaikapa'a, aona'o nii òzaamatan puraata u'ai òkianuz, aonaa turuu pidannao mashaapainao Achaia ii aka mashaatan kaiwuru'u òparadanuz na'apa. ¹¹ Panaadon uzauda-kidan òna'apainpan òmamarainapakan idi'o unao. Aonaa, Tominkaru aitapa òmarainapa unao tuukii.

¹² Mazan upu'u aona'o nii òzaamatan puraata unao ai. Usha'apanum kau'an aonaa òaipan pidannao dakotinpainaoz apostlenao nii atadinpan pakian ida'an, "Na'apa wakaudinannao ònao kaudinan kawan." ¹³ Mazan ònao, aonaa Christ dyuudaniinao mani òkakuwaatinan. Soo òmariidapan karikaonan pidannao. Ìmainaabainpan, òtukapaka Christ apostlennao kawan, mazan aonaa mishi'o mani. ¹⁴ Na'apa'o manawun ònao Satan kawan. Na'apa sha'atii Satan mainaabainpauzon, upana'adinan na'apa kanada'o angel, Tominkaru di'iki'o kawan. ¹⁵ Ukau'an na'apa'o kapam wuru'u upoitorunao mainaabainapanuz, mishi'o kawanu'o òdyuuda-ka kaminka'uta'o nii pidannao mashaapan Tominkaru aipan kawana'ati, mazan aonaa mishi'o mani wuru'u. Mazan diina'iti'i, òpataka'uta-kaoo nii pana'apainpan dikin ii.

Paul pataka'uta-kaoo pakakuwaatinan dikin ii Christ dau'u

¹⁶ Òkia'azon koshan u'ati, aonaa òaipan utaapan ògaru maaitapin-ka'o kawan. Mazan utaapan dono ògaru na'apa, upu'u òaipan uabatan òparadan, na'apa uabatapauzon kawan maaitapin-ka'o pidannao paradan òatadinpan dono. Aizii òatadinpa'azon kapam masakauda'u òdau'an. ¹⁷ Wururu'u ò'atadinpa'azoonuz òsha'apaapanii kida dau'an, aonaa Naobanai Jesus paradauzon kawanu'o mani, soo pidan maaitapin-ka'o pa'an paradauzoz na'apa. ¹⁸ Mishi kaina'a iriba pidannao atadinpan, soo pasha'apatanii kida dau'an karikaonan. Ògaru na'apa, òatadinpan nii kapam òsha'apaapanii kida ida'an. ¹⁹ Aitapa'o mani mishi unao, uruu idi konaukii uabatapan maaitapin-kainao kuwaa kida. ²⁰ Aonaa ukashanauan ònao, òtaapan pu'u unao na'apa poitorui kawan, òzaamaapan pu'u puraata unao ai pakaudinan winipinaa nii unao bii an, òdyuudautan pu'u usha'apatannao soo paaiapanii kida karikaonan, òtaapinpan pu'u umanawun kidainao nii unao ai. Turuu mani òta'ikan unao uawun baara òti, aonaa na'apam ukian ò'ati. ²¹ Ògaru tuukii òkiba'azon, usha'apanum kau'an aonaa mishi òka'ilitan òtaapan unao na'apa òtaapan kawan unao.

Aizii òparadan nii òdau'an, maaitapin-ka'o paradauzon kawan. Aizii wuru'u apostle-tinpainaoz, òdakotinpan umanawunu'o nii. Ògaru na'apa, òmanawuntinpan nii kapam ònao kawan. ²² Òkian ònao Hebrewnao, ògaru na'apa Hebrew kapam. Òkian ònao Israelitennao, ògaru na'apa Israel san kapam. Òkian ònao Abraham dani-daunnao, ògaru na'apa Abraham dani-daun kapam. ²³ Òkian ònao Christ poitorunao, ògaru na'apa mazan powa'a'o zii ònao ai.

Mishi òparadan kaikapa'a madoronaa-ziiwa paradan kawan. Mazan mishi'o kaiwuru'u òkianuz, ògaru powa'a'o zii òkaudinannao dadara Christ òti; mapuda da'ì òkabootauzo-kaoo taraa-kizai òti ònao ai, uruu dikin ii. Ba'oran dono òba'izii-kaoo da'ì tuukii kida'o ida'an ò'ai. Na'iki iriba òbaiaapan kichana'iki-kia'o òkaudin-kizi

ii aka, maonapa kida ōmawakauzon. ²⁴ Iriba'a naa ōbaiaapan ba'izi, baka'iau Jewnao ba'izian ōgaru, 39 ba'izi ōbaiaapan baukapa'o ība'izian dono ōgaru. ²⁵ Idikināu Rome ikiinao ba'izii-kidan ōgaru atamun idi. Baukapaiman pidannao zowian padamata ōgaru, īboowautapan ida'an ōgaru kuba kida idi. Idikināu ōnaraan paran baoko ii, kanawa zowiitinan na'iki sariapa ushazodan. Baukapaiman kanawa shaazodan, uruu dono ōna'ian paran baoko'o bauda'apa maruta'o na'iki bauda'apa kamoo.

²⁶ Ipai ōkakuwaatin-kizi kawana'ati, ōbaiatan kichana'iki-kia'o: ōbaiaapa kichana'iki-kia'o wunu tuubarun; na'iki ōdobata kichana'iki-kia'o pidannao koidimikinao bii an kida; na'iki ōbaiaapa kichana'iki-kii ōmin-Jewnnao to'oran na'iki Gentilenao na'apa kapam. Ōdobatan kichana'iki-kia'o bii an dono i aka; na'iki ōdobatan kichana'iki-kia'o mapidantaka'o amazada ii aka; na'iki kichana'iki-kia'o paran baoko an. Ba'oran dono ōkaawan pidannao di'iti, mazanu'oraz īdakotinpan mishidainao nii Christ, mazan kichana'iki-kii īto'oran ō'ati. ²⁷ Panaadon dadara ōkaudinān aonaa ōda'awuuzon, ōikoda-kinaa nii aimaakan ō'ati. Ba'oran dono ōbaiaapa ōzamazin, ōbaiaapa ōmaradakon, aonaa da'i kanom ōnikan. Ba'oran dono ōbaiaapa wadidi'o, aonaa ōkamichan mididi kida'o nii. ²⁸ Ōbaiatan pu'u na'apa kida'o, kaina'a zii kaziwa ōdi'itinpan ipai mishidainao Christ dau'an, wuru'u ōtominapa-kidaniinaouz pawīzi kawana'ati kida. ²⁹ Aizii na'apainim ōikodan dono mishida'o pidan, aona'o zii unyukunuu ma'ozakan mishidapa-karu dau'ati, kasha'ora utaaan ōnyukunuu. Aizii ōtukapan dono oia'o sha'apata-kida-ka'o mishida'o pidan ati, tuukia'o nii ōto'oran wuru ati'i sha'apata-kida'oraz oia'o.

³⁰ Aizii ōatadinpa'azon an, ōatadinpan nii aimaakan kida dau'an tukapa-kida'oraz ōkakataimanan. ³¹ Tominkaru, wanaobanaa Jesus Daruz, uaitapa na'iki utukapa aonaa ōmariidinan mani kaiwuru'u, uruu karikaonanu'o nii unaubaa-ka'o. ³² Baukapaiman ōna'ian dono Damascus ii, kaina'a King Arestas muudanii pidan udaru'o naobanai kazowautapa'o nii amazada na'ii. Uruu aipan pazaamata-kidan ōgaru. Uruu idi udyuudan pidannao zaudapan, īawunuutapa kizi ōkoditan wiizai korarannaa paniinomizinaa an. ³³ Mazan mishidainao kidoapa-kida ōgaru ī'ai, īpaidan ōgaru udaru'o dazowan zo'iti, na'iki ītoka-kidan naa ōgaru, dono i awautapa-kinao kuduan shaawata'o atii imi'i baara iti. Uruu na'apa kowas ōkidoopan.‡

Paul kowaadan patukapanii dau'o

12 Aizii koshan ōatadinpa'azon aimaakan kida sha'apan dau'an ō'ati. Ōaitapan pu'u aona'o nii na'apa kida'o kaminka'utan unao, mazan upu'a'o nii ōkowaadan umanawunu'o aimaakan dau'u, Tominkaru aida-kidauzonii na'iki utukapa-kidauzonii. ² Ōaitapa da'i bauda'apa pidan mishidapa'o Christ, kaina'a'o da'i aimaakan sha'apan u'ati. Aizii 14 wunu dobatan naa, una'akankauzo-ka'o dauna'an aokazi iti Tominkaru di'ii. (Pananaa zo'a'o mani una'akanaka-ka'o, oo padoronaa ia'o mani, aonaa ōaitapan, soo Tominkaru aitapa.) ³⁻⁴ Ōkian nii koshan, mishi'o una'akankauzo-ka'o umanawunu'o Tominkaru wiizi di'ii, pananaa zo'a'o oo padoronaa ia'o mani, soo Tominkaru aitapa. Na'ii uabatan Tominkaru kowaadan umanawun kida'o aimaakan aona'o uka'iita-ka'o ukainaabata-ka'o parada-karu

‡11:33 Acts 9:20-25

ida'an, na'iki aona'o turuu ukowaada-ka'o ba'oran pidannao ati. ⁵Na'apa'o pidan dau'an, turuu pa'an oatadinpan. Mazan odau'an aona'o nii oatadinpan, soo aimakaan kida dau'an tukapa-kida'oraz okakataimanan. ⁶Mazan oatadinpan an aimakaan kida sha'apan dau'an o'ati, aonaa turuu odakota-ka'o maaitapin-ka'o nii, usha'apanum kau'an mishi'o aimakaan kida wuru'u okowaadaniaz. Mazan aona'o nii oatadinpan na'apa kida'o dau'an, usha'apanum kau'an aonaa oaipan otaapaka'o oo otukapa-ka'o umanawunu'o pidan nii. Mazan oaipan pa'an udi'itapan ogaru uaipan ati, utukapan ida'an okaduz, na'iki uabatan ida'an okuwaa kida.

⁷Mazan aonaa oaiapa-ka'o oatadinpan wuru dau'ana'a umanawun kida'oraz Tominkaru tukapa-kidan na'iki uabata-kidani kidaz o'ati, uruu idi kaziwa'o kaboota-ka'o onanaa ida'a. Ikodanii Satan dyuudanii kawunu'o papoitoru antamikitan ogaru. ⁸Idikinau otoriinpan Naobanai Jesus ati, opishaanuzu tuukia'o ida'an uso'ota kizi wuru'u kaziwa'oraz obaiatan. ⁹Mazan ukian o'ati, "Aonaa. Turua'o nii okaminka'utan pugaru okamunanun ida'an pu'ati, uruu pa'an wuru'u tuukia'o ni'oraz puaipan. Usha'apanum kau'an pukakataimanan idi, tuukia'o nii pa'an okaminka'utan pugaru, otaan nii oma'ozakan pu'ati." Ukau'an kaiman o'ati wuru'u okakataimananuz, powa'a'o nii zii oatadinpan u'ida'an, Christ taa kizi powa'a zii pama'ozakan o'ati. ¹⁰Ukau'an aonaa usha'apan o'ati wuru'u okakataimananuz, na'iki odakowaapa-ka'oaz, na'iki obaiatanuz dadara kida'o aimakaan okaudin-kizi ii aka, na'iki obaiatanuz kichana'iki-kii kida'o to'ora-karu, na'iki wuru'u obaiatanuz kaziwa'o na'iki kasha'ora'o okaudin dikiin ii Christ ati. Ogaru aonaa mishi oma'ozakan, mazan kakataimana'o karikaonan, mazan una'apan idi Christ taan pama'ozakan powa'a zii o'ati.

Tuukii Paul nyukunuitapan mishidainao Corinth iainaoz

¹¹Aizii oba'azootina'aka'a naa okadakotinan ida'an odau'an madoronaa-ziiwa kawan. Mazan unao aipan ati'o wuru'u okadakotinanuz madoronaa-ziiwa kawan. Aonaa utiwaan zoobaba ukaminka'utan ogaru, ukowaadan ida'an pidannao ati, ogaru mishi'o apostle. Aonaa umanawunu'o mani o'ai pidannao wuru'u uatadapaniinaouz, dakotinpainaouz umanawunu'o apostlenao nii. Aonaa mani Christ kaminka'utan ogaru, turuu mani mishi odakota-ka'o madiwautapa-ka'o nii. ¹²Uaitapan pu'u na'iki utukapan pu'u padamata osha'apatan umanawun kida'o aimakaan sha'apatauzo-kariwaiz soo Tominkaru ma'ozakan ida'an. Ipai wuru'u osha'apatanii kidaz tukapa-kida mishi'o Christ apostlen ogaru. ¹³Pana'a mooko otaapan unao ba'oran mishidainao ai, wuru'u ba'oran wiizai iainao kidaz? Panaadon uzauada-kidan pana'a utaapa-ka'o omazaamatakan idi puraata u'ai. Okasha'orada sha'a unyukunuu na'apa'o ida'an? Una'apan an, umarina'ata shoman wuru'u osha'apatanuz aimakaan na'apa u'ati.

¹⁴Aizii turua'a naa omakon unao di'iti. Uruu idikinautan ni'i naa omorowautapan uwiizi iti. Mazan aonaa omizidin-kida'azon unao, usha'apanum kau'an aonaa upuraatan na'iki usha'apauz mani wuru'u oaiapaniaz, soo oaipan pa'an ukonaukii-kidan ogaru na'ii. Aonaa koraiziannao mani ikoda'o aimakaan padarunao ati, soo daruinao pa'an ikoda'o aimakaan paudainao ati. ¹⁵Ukau'an ogaru, na'apa konaukia'o nii otaan ipai unao ati aimakaan kaina'a'o o'ida'a. Na'iki konaukia'o nii otaainan okaminka'utan ida'an unao, utaa'in kizi Tominkaru ati kaimanaiman. Aizii wu-

ru'u ōmarainapanuz unao tuukii. Aizii unao mani, masakauda'u'o nii karikaonan umarainpan ōgaru?

¹⁶ Aizii unao, uaitapa mishi'o aonaa ōzaamatan puraata u'ai ōkaudinan winipinaa nii. Mazan pabi'i kida unao, ukian “Uzaamaapanii wapuraatan, mazan uaitapa na'apam pamariidan waunao.” ¹⁷ Aonaa na'apainim zii ōkoidapan aimakaan u'ai, oo ōkazatan mani puraata udyuudaniaz mishidainao ida'an ōdyuudaniinaouz u'idi'iti. ¹⁸ Ōdyuuda sha'atii Titus unao di'iti ba'oran mishidainao tuma. Titus kaiwauzonii sha'a upuraatan udyuudaniaz u'ida'an? Aonaa, mishii? Mazan unao uaitapanii Titus na'iki ōgaru, na'apa kida'o wanyukunuu, kaiman wadi'itinpan unao dau'an, na'iki tuukia'o washa'apata'azon kaiman aimakaan unao ati.

¹⁹ Panaadon uzauda-kidan wuru'u wasaadanz waparadan kaikapa'a wakazannaatin-kinaa ni'o karikaonan dakoopainao ai waunao. Mazan aonaa na'apa'o mani wuru'u. Tominkaru abata mishi'o wuru'u waparadan kidaz unao ati, na'iki Christ aipan kawana'ati'o wuru'u waparadanuz unao ati kaikapa'a. Ukau'an ōkia'azon unao ōmarainapaniinao ati, wuru'u washa'apaapanuz ipai aimakaan kaikapa'a, waipan pa'an wakaminka'utan na'iki wama'ozakadan unyukunuu. ²⁰ Mazan tuukii ōdi'itinpan, ōzauda-kidan ōkaawan dono unao di'iti, aona'o nii ōnyukunuu kaimanan, aonaan an umashaapan kaiman ōparadan kawana'ati. Unao na'apa, panaadon aona'o nii unyukunuu kaimanan, aona'o nii unadapan na'apam ōkian usha'apainpan dau'an. Ōzauda-kidan ōikodan nii unao, ukashadaakapan nii u'atiaaka, ukishauziaakapan nii, kichana'iki-kia'o nii uto'oradinan, ba'orainao aipan nii aimakaan soo pa'ati karikaonan, udakowaakapan nii dikauda kida'o ida'an, ukadakotin-kidan nii uiribannao madiwautapaka, udakotinpan nii umanawunu'o nii, na'iki uto'orataakapan nii. ²¹ Tuukii ōdopian ōnyukunuu ii, ōzauda-kidan ōkaawan dono unao di'iti, tuukia'o nii ōba'azootinan Tominkaru ati unao dikin ii. Na'iki tuukia'o nii ōnyukunuu kasha'oran, ōzaadan nii ōikodan dono pakawan zii mishidainao sha'apaapan oia'o, wuru'u pasha'apaapazonii kidaz kiwiin. Na'iki aonaan an zii itanawatinan pasha'apaapan ai kakiba'azonnaa kida'o aimakaan, wuru'u daonaioranao da'awupanuz zunnao tuma pamamazidakan pu'u ituma, na'iki imashaapan an pakawan madoronaa-daun.

Baukapan naa Paul kakinaowan mishidainao

13 Aizii di'i ōmakon, ōmorowautapan koshan unao di'iti, uruu idikinautan ni'i naa. Ipai'o nii aimakaan sha'apata-ka'o na'apa Tominkaru paradan kawana'ati: Na'ia'oram pidan dakota-kariwai usha'apaapan dikauda'o aimakaan, marii kiwiin uunamunaa abata-ka'o zii dya'utam oo idikinauda'u'o pidannao dako iki, wuru'u tukapainaoz usha'apatan dikauda'o aimakaan. ² Ōkakinaoni'i naa sha'atii unao, na'iki ōkowaada sha'atii ipai unao ati na'iki wunao ati'i sha'apaapainaoz oia'o, itamautan ida'a'oraz ōmorowautapankan unao di'ii. Aizii ōmunapon pu'u ōna'apa'azon koshan powa'a zii. Aizii di'oraz ōmorowautapa'anan ida'a ōpataka'utan nii unao bii'i na'ia'oram pidannao, aona'o imuudan pasha'apaapan oia'o. ³ Mishi, unao tuukii uaitapa'azon, mishi'o mani mooko wuru'u Christ kaudinanuz ō'ida'an. Mazan ōpataka'utan dono unao u'oiipan dikin ii, uruu ida'ana'o nii utukapan aonaa kakataimana'o mani Christ, mazan ma'ozaka'o nii ukaudinan unao bii an. ⁴ Mishi kakataimana'o kawan utaapinpan utauka-ka'o dono cross di'iti, mazan kai kakupa uruu, Tominkaru kadishita-kidan idi uruu powaa iti pama'ozakan

ida'an. Na'apa'o kau'an wuru'u ôgaruz, kakataimana'o Christ kawan. Mazan kakupa ôgaru Christ tuma, Tominkaru taan idi pama'ozakan ô'ati. Ukau'an ma'ozaka'o nii Tominkaru kakinaowan unao ôgaru ida'an.

⁵Ukau'an udi'itapa wuru'u umishidapanuz, uaitapa kizi mishi'o wuru'u umishidapanuz Christ. Uawunuutin kaimanaiman na'iki uaitapan nii mishi kaina'a Jesus Christ mashaapanuz u'ida'a. Soo mishi pidan mamishida-ka'o, aonaa Christ nii u'ida'a. ⁶Aizii udi'itapan dono waunao kaimanaiman, utukapan nii na'iki uaitapan nii kapam mishi'o wamishidan Christ, na'iki mishi'o uapostlen waunao.

⁷Mazan aizii watoriinpan nii Tominkaru ati ukaminka'uta kizi unao, aonaa kizi usha'apatan dikauda'o aimakaan. Aonaa watoriinpan waaipan idi mani pidannao tukapan ôkakinaowan unao ma'ozaka'o ida'an ôkiauzon kawan u'ati. Mazan watoriinpan nii Tominkaru ati, unao sha'apata kizi pa'an kaiman kida'o aimakaan. Waaitapan pu'u kaina'a'o wunaou'u dakoopainauz waunao, idakotan nii wamaturuukan aonaan an wapataka'utan unao. ⁸Aizii umishidan an mishi'o kuwai Tominkaru di'iki'oraz, aona'o nii ôpataka'utan unao uruu dikin ii. Soo ôkaminka'utan nii pa'an unao uaitapa kizi wuru'u mishi'oraz kuwai Tominkaru di'iki'oraz. ⁹Kaimana'o nii wa'ati uma'ozakadan an umishidapan powa'a zii, aona'o nii usha'apan pidannao dakotan an waunao maturuu-kainao nii. Na'apa kida'o dau'ana'o pa'an watoriinpan Tominkaru ati, tuukii waaipan unao sakitapadan umashaapan Tominkaru ati. ¹⁰Uruu idi ôsaadan di'oraz kaarita unao ati ôkaawan ua'ii, aonaa kizi ôkakinaowan unao ma'ozaka'o ida'an ôkaawan dono u'idi'iti. Naobanai Jesus aipan ati'o mishi wuru'u wakaudinanz, uruu idi'o waaipan wama'ozakadan unao, umishida kizi uruu powa'a zii, aonaa waaipan mani wawaota-kidan unao umishidapan ai, uruu kaiwuru'u wana'apanuz.

Baukapan naa Paul kowaadinan mishidainao ati

¹¹Aizii ôkowaadinan naa unao ati. Ukau'an ômin-mishidannao, mishi'i naa pa'i umashaapa konaukii, na'iki utiwaa'a naa usaabaan umashaapan Tominkaru tuma na'iki umin-mishidannao tuma. Usha'apata aimakaan ôkakinaori kawana'ati, ubauda'apata'a naa unyukunuu kida aimakaan dau'an, umashaapa kaiman konaukii umin-mishidannao tuma. Una'apan an, Tominkaru taa'oraz marainpaaka-kinai na'iki kaimanaaka-kinai, kaminka'utan nii unao.

¹²Konaukii unaubaa umin-mishidannao ubaokopatinan dono.^f

Ipai mishidainao da'ainaou'u dyuuda-kidan kapam paparadan unao di'iti.

¹³Marii Naobanai Jesus Christ kamunanun tuukii ipai unao ati, na'iki marii karikaonan Tominkaru marainpan unao, na'iki marii Kaimana'o Doronaa mashaapa'oraz unao ida'a, taan umashaapa-kinaa nii konaukii umin-mishidannao tuma.

^f13:12 Paul dono'o mishidainao baokopatinan dono, itukapa-kidan panaubaan oo pakonaukii-kidan pamin-mishidannao pakissitan ida'an idyaun pakaozoo ati oo pataawu ati oo panaadon paka'u ati.

*Paul Kaaritan***Galatia Baara Sannao Ati'o****Di'oraz kaarita daua'o**

Di'oraz kaarita, apostle Paul saadanii Galatia Baara sannao mishidainao ati. Aizii wuru'u Galatia, udaru'o wiizai baara, na'ii'aka'o wuru'u mishidainao mashaapanuz. Paul, uruu Jew, mazan ĩnao, Gentilenao.[§] Aizii ĩnao mishidainaou'u naa Kaimana'o Kuwai, Jesus Christ daua'oraz.

Mazan kaina'a pabi'i kida Jewnao kaawan mishidainao ida'ati. ĩnaou'u naa aipan ipai mishidainao sha'apatinan Moses kakinaori kawana'ati, Tominkaru dakota-kinaa nii ĩdyaun kaimana'o pidannao nii.

Mazan apostle Paul saadan di'oraz kaarita mishidainao ati, ukakinaotan ĩdyaun Jewnao ai, aipainauz mishidainao chootinan** Moses kakinaori kawana'ati. Uaipan mishidainao aitapan kaimanaiman, aonaa Tominkaru dakotan pidan kaimana'o pidan nii uizo'atin ida'an Moses kakinaori kida. Mazan udakotan pidan kaimana'o pidan nii soo umishidan ida'an Jesus Christ, aonaa pidan izo'atin ida'an mani Moses kakinaori. (Galatians 2:16)

Ukau'an Paul saadan di'oraz kaarita mishidainao ati, aonaan idi uaipan ĩmishidan pidannao kuwaa pana'iti'oraz karikaonan. Ukian pakaaritan ida'a, "Aizii dii mani, waunao oo angel aokazi iki'o kowaadapan an unao ati kuwai pana'a'o wuru aia'a wakowaadaniaz unao ati, na'apa'o pidan, marii ukaboota-ka'o Tuubaruo Tikazi wu'iti." (Galatians 1:8)

Aizii wuru'u pidannao aipainauz mishidainao taapan Moses kakinaori, ĩkian Paul dau'an, uruu aonaa mishi'o apostle mani, na'iki kuwai kapam ukowaadapaniaz aonaa mishi'o mani. Mazan Paul kian padau'an, "Jesus Christ na'iki Tominkaru waDaru kadishita-kida'oraz Jesus pamawaka-kizi iki, uruu wuru'u zaamata'oraz oġaru pa'an." (Galatians 1:1)

Kaarita buutinpan kida

Paul mishi'o apostle 1:1-24

Paul ma'ozaka uparadan kaimana'o kuwai dikin ii 2:1-21

Kazannaatin-karu soo mishida-karu ida'an 3:1—4:31

Mashaapa-karu Kaimana'o Doronaa ida'an 5:1—6:10

Paul katokontan pakakinaopan 6:11-18

1 Di'oraz kaarita, oġaru apostle Paul di'iki'o. Oġaru, aonaa pidannao zaamatanii mani apostle nii, na'iki aonaa ĩdyuudanii mani oapostle-tinan. Mazan Jesus Christ na'iki Tominkaru waDaru kadishita-kida'oraz Jesus pamawaka-kizi iki, ĩnao wuru'u zaamata'oraz oġaru pa'an. ²Ipai da'ainao mishidainao, ĩdyuudan kapam paparadan ipai unao mishidainao ati, mashaapainauz Galatia Baara ii aka.

³Otoriinpan marii kizi waDaru Tominkaru na'iki Naobanai Jesus Christ kamunaa na'iki utaa kizi unao nyukunuu kaiman-kinaa nii. ⁴Aizii wuru'u Jesus, utaapada

[§]**1:0** *Gentilenao*: Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao ida'a.

^{**}**1:0** *chootinan*: Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii, 'chootin-karu' daua'o.

pazowii-kaos wa'oiyan dikiin ii, na'apa waDaru Tominkaru aipan kawana'ati, na'iki ukazannaata-kinanaa nii waunaos wuru aia'a kai'oraz oia'o mashaapa-karu. ⁵Ukau'an marii karikaonan Tominkaru taapa-kaos umanawunu'o nii. Amen.

Soo kaina'a bauda'apa Kaimana'o Kuwai

⁶Tuukii ōdi'itinpan unao dau'an, utanawatinan idi kadiman aka Tominkaru ai. Uruu zaamata'oraz unao pa'ida'ati Christ kamarainapanun na'iki kamunanun ida'an, mazan aizii, uda'ananaa naa pana'a'o kuwai pabi'i kida pidannao dakotaniaz kaimana'o kuwai nii. ⁷Aonaa ba'oran kaimana'o kuwai nii, soo pidannao mariidapan karikaonan unao, na'iki itanawata'azon mishi'o kuwai Christ daua'o pana'iti'i naa karikaonan. ⁸Aizii dii mani, waunaos oo angel aokazi iki'o kowaadapan an unao ati kuwai pana'a'o wuru aia'a wakowaadaniaz unao ati, na'apa'o pidan, marii ukaboota-kaos Tuubaru'o Tikazi wu'iti. ⁹Wakiini'i naa sha'atii kiwiitapa, na'iki ōkian nii koshan: na'ia'oram pidan kowaadan an unao ati kuwai pana'a'o wuru aia'a uabataniaz na'iki umishidaniaz, na'apa'o pidan, marii ukaboota-kaos Tuubaru'o Tikazi wu'iti.

¹⁰Kaiwuru'u ōkianuz kaikapa'a, ōkaimanada'azon idi'o pidan nyukunuu? Aonaa! Mazan ōaipan pa'an Tominkaru nyukunuu kaimanan ō'ati. Ōaipan an mani pidan nyukunuu kaimanan ō'ati, aonaa mishi'o mani Christ poitorun ōgaru.

Paul apostle-tinan daua'o

¹¹Ōmin-mishidannao, ōaipan uaitapan wuru'u Kaimana'o Kuwai ōkowaadaniaz unao ati, aonaa pidannao di'iki'o mani oo pidan tomanii mani. ¹²Aonaa ōikodanuzu pidan di'iki oo aonaa pidan tominapa-kidanii mani ōgaru udau'u. Mazan wuru'u ōkuwaaz Jesus Christ di'iki'o na'iki uaida-kidanii pa'an ō'ati.

¹³Unao, uabataniai na'apam da'i ōmashaapauzon Jewnaos kakinaorinaa kida kawana'ati. Uaitapa tuukia'o ōpataka'utauzon mishidainao Jesus. Na'iki ōdakota ōmainaabatan i'dyaun ipai daunuuda'u. ¹⁴Na'iki uruu dono ipai ōwazootapan ōmin-daonaiorannao na'apa kida'o itunarunawun ōkawan, ōda'ananaa ida'an na'iki ōizo'atin ida'an wuru'u ōdokozi-daunnaos mishidapanii kidaz. ¹⁵Mazan Tominkaru kamunanun idi ō'ati, uzaamatan kowas ōgaru kaudina'o nii pa'ati. Uzaamatan ōgaru ōshakatan ua'ii. Paaipan kawana'ati ¹⁶utukapa-kidan pauDani ō'ati, uaipan idi ōmakon ōkowaadapa'ananaa Kaimana'o Kuwai udau'u Gentilenaos di'iti. Aizii uruu aimaakan sha'apan dauna'ana'oraz ō'ati, aonaa ōmakon pidan di'iti ōaipan idi mani ukowaadan kanoma'o nii ōsha'apata. ¹⁷Na'iki aonaa ōmakon Jerusalem iti, ōabata'ananaa mani na'apam kiwiitapainauz i'apostle-tinan kian ō'ati. Mazan ba'oran amazada iti pa'an ōmakon, Arabia kia'o udakota-kaos. Uruu dauna'an zii ōkiwan Damascus iti.

¹⁸Idikinauda'u wunu ōtukapan dauna'an Jesus, uruu zii ōmakon Jerusalem iti ōmorowautapa'ananaa Peter di'iti. Ōna'ian utuma dya'utam soondii sakodaz. ¹⁹Aonaa ōtukapan ba'oran apostle na'ii, soo James karikaonan, wanaobanaa Jesus inawuzuz. ²⁰Tominkaru aitapa ipai wuru'u ōsaadanii kidaz mishi'o, aonaa ōmariidinan mani. ²¹Uruu dauna'an ōmakon naa Syria Baara na'iki Cilicia Baara ii aka'o wiizai kida kawana'ati. ²²Mazan wuru'u mishidainao Judea Baara iainao kidaz, aonaa zii itukapauzon ōgaru. ²³Soo i'abatan karikaonan pidannao kadakotinan ōdau'u. I'kian, "Tawuru'u pidan pataka'utauzoz da'i waunaos, uru'u naa aizii kowaadapa pidannao

ati kaimana'o kuwai Christ daua'oraz, utiwaniaz pamashaadan." ²⁴ Uruu idi tuukii ikonaukii-kidan Tominkaru oġaru dikin ii.

Ba'oran apostlenao kashaapa Paul kaudinan apostle nii

2 Aizii 14 wunu dauna'an oġakon koshan Jerusalem iti, Barnabas mako'o oġuma, na'iki oġa'aka Titus kapam. ² Wuru'u oġakonuz na'iti Tominkaru dyuudan idi'o oġaru. Oġa'ian pu'u, oġiitiniipan soo choochi zowaunaanao tuma karikaonan. Oaipan iaitapan wuru daua'a oġkowaadapankaniaz Kaimana'o Kuwai Gentilenao ati, na'iki oġabata'azon kaiman i'ati oo aonaa. Usha'apanum kau'an aonaa oaipan oġkaudin-kizi wuru'u oġsha'apataniaz naa na'iki oġsha'apaapaniaz kai makon madiwautapaka. ³ Mishi, ina'apata panyukunuu. Uruu idi aonaa idyuudan oġminauda'u Titus choota-ka^{††} Jewnao kakinaori kawana'ati, Gentile pu'u padamata uruu. ⁴ Wakadakotinan wuru dau'ana'a, usha'apanum kau'an pabi'i kida pidannao taapinpainao mishida'o kawan Jesus, morotan idi'o wabii ati. Itukapa'azon idi karikaonan pakawan mani wada'anau Jewnao kakinaorinaa, wazaamatanpan pu'a'a naa Christ Jesus di'iti. Usha'apanum kau'an ina, tuukii iaipan wamashaapan pakawan Jewnao kakinaorinaa waranu'u. ⁵ Mazan aonaa wakashaapinan i'ati, aonaa masakauda'u. Usha'apanum kau'an waaippan idi wakazannaatapan unao ati wuru'u mishi'oraz kuwai, Kaimana'o Kuwai ida'a'oraz.

⁶ Na'iki choochi zowaunaanaouz, aonaa na'iam iikodan oġkuwaa kasharutinnan, uruu idi aonaa i'pana'adanuzu na'iki aonaa itotokadanuzu. (Aizii wuru'u itaapaka^oaz umanawunuinao choochi zowaunaanao nii, aonaa usha'apan o'ati, usha'apanum kau'an Tominkaru aonaa unaubaan bauda'apa'o pidan powa'a zii ba'oraran ai.) ⁷ Mazan iaitapa Tominkaru wuru'u taa'oraz oġkaudin-kizi nii, kowaadapa'o nii Kaimana'o Kuwai Gentilenao ati, na'apa utaan kawan kapam Peter ati kaudin-kizai, ukowaadapanuz Kaimana'o Kuwai Jewnao ati. ⁸ Usha'apanum kau'an Tominkaru ma'ozakan ida'an oġzaamata-ka^o apostle nii Gentilenao ati, na'apa Peter zaamata-ka^o kawan apostle nii Jewnao ati. ⁹ Aizii James, Peter, na'iki John, umanawunuinao choochi zowaunaanao, iaitapa Tominkaru wuru'u taa'oraz kaudin-kizai o'ati. Uruu idi kaiman inyukunuu Barnabas na'iki oġaru kaudinan dau'an na'apa ina kawan. Na'iki powa'a zii ima'ozakadan waunao wakowaadapa-kizi kaimana'o kuwai Gentilenao ati. Aizii ina ikakuwaapatinan nii Jewnao ati. ¹⁰ Kaina'a bauda'apa aimakaan iaipan washa'apatanao, pakawan kizi wakaminka'uppan pataka'utinainao, i'choochin ida'a ainaouz. Uruu manawun aimakaan tuukia'oraz oġsha'apata'azon.

Paul kakinaowan Peter

¹¹ Aizii Peter morowautapankan dono Antioch ii, na'ii oġparadan u'ati ma'ozaka'o ida'an, oġkakinaota-kinanao nii uruu sakitapa'o di'iti. Oġparadan u'ati pidannao kanaapuu, usha'apanum kau'an usha'apataniaz aimakaan tuukia'o upana'itin. ¹² Uruu zi'o Peter kaawan dono Antioch ati, karikaonan da'i uaroopauzon Gentilenao tuma, mishidapainauz Jesus. Mazan Jewnao, James di'ikiinaouz kaawan dono'o naa, aonaa naa powa'a uaroopan ituma utaria'akan idi'i naa ina ai, aipainauz Gentilenao

^{††}2:3 *uchoota-ka*: Putukapa 'chootin-karu' daua'o, kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinano ida'a.

choota-ka'o. ¹³Uruu idi baokoinao Jewnao mishidainaoz Jesus, itamakapa'akan naa Peter, aona'a naa kapam ĩarooapan Gentilenao tuma. Na'iki Barnabas, upu'u zii una'apan kapam ĩnao kawan, ĩaitapan pu'u padamata aonaa sha'apa'o mani wuru'u aroapa-karuz Gentilenao tuma.

¹⁴Ötukapan idi'i naa aonaa ĩsha'apatinan Kaimana'o Kuwai kawana'ati, wuru'u mishi'oraz kuwai. Uru'u naa õparadan Peter ati ipai ba'orainao kanaapu'u. Ökian u'ati, "Jew pugaru, mazan upu'u pumashaapan Gentile kawan, aonaa pusha'apatinan Jew kawan. Kandii ni'i naa mooko aizii puaiapan Gentilenao mashaapan Jewnao kawan?" ¹⁵Mishi, pugaru na'iki õgaru, Jewnao wadaru na'iki wadaro nii, aonaa Gentilenao mani, dakota-kariwainaoz 'oiainao' nii. ¹⁶Mazan waaitapa Tominkaru dakotan waunao kaimana'o pidan nii wamishidan ida'an Jesus Christ, aonaa waizo'atin ida'an mani Moses kakinaori. Ukau'an waunao, wamishidapanii Christ Jesus, Tominkaru dakota-kizi waunao kaimana'o pidan nii wamishidan ida'an Christ, aonaa waizo'atin ida'an mani Moses kakinaori. Usha'apanum kau'an aonaa na'apainim nii Tominkaru dakotan pidan kaimana'o pidan nii uizo'atipan ida'an Moses kakinaori."

¹⁷Aizii waunao, wadawatan pu'u Tominkaru dakota-kinnao nii waunao kaimana'o pidan nii wamishidan ida'an Christ, mazan upu'u Jewnao dakotan waunao oiainao nii kapam, Gentilenao kawan. Ukau'an Christ aipan ati'o mooko wuru'u wa'oiapanuz? Aonaa! ¹⁸Mazan õkiwinan an powaa iti wuru'u kakinaorii õmuudaniaz naa, uruu ida'an õtukapa-kidan õdikintapan kakinaorii. ¹⁹Õgaru mawaka'o kawanu'ora'a naa kakinaorii ai. Ukau'an aona'a naa powa'a õmashaapan kakinaorii waranu'u, õmashaapa-kizi'i naa pa'an Tominkaru ati. ²⁰Õgaru, õmishidan idi Christ, mawaka'o kawanu'ora'a naa õgaru Christ tuma cross ida'a. Aonaa õgaru'u naa mani kakupa'oraz, mazan Christ pa'an wuru'u mashaapa'oraz õ'ida'a, na'iki uru'u naa kazowautapa'oraz õgaru. Õmashaapanuz naa, õmishidapan ida'ana'ora'a naa Tominkaru Dani, marainpa'oraz õgaru na'iki mawaka'oraz õ'ati. ²¹Õgaru aonaa õkashadan Tominkaru kazannaatan waunao pakamunanun idi karikaonan. Usha'apanum kau'an umishiin an mani Tominkaru dakotan waunao kaimana'o pidan nii waizo'atipan ida'an Moses kakinaori, madiwautapa-ka'o karikaonan wuru'u Christ mawakanuz.

Tominkaru taan Kaimana'o Doronaa mishida-karu idi

3 Maam Galatia Baara sanna'o, maaitapin-ka'o manawun mooko unao! Kanom wuru'u madoronaada'oraz unao? Kaimanaiman sha'atii õkakuwaapan u'ati Jesus Christ tauka-ka'o na'iki umawakan dau'u cross ida'a. ²Õpishaa kizi unao: uizo'atin idi'o mooko Moses kakinaori uzaamatanuz Kaimana'o Doronaa, oo umishidan idi'o uabataniaz kaimana'o kuwai? ³Na'apa dii manawun umaaitapinkan! Usakadan pu'u umishidan Jesus, Kaimana'o Doronaa ida'an. Mazan aizii kandii ni'i naa utiwaan umashaapan Jesus ati usha'apaapanii kida ida'ana'a naa karikaonan? ⁴Madiwautapa-ka'o mooko karikaonan ubaiaapanuz tuukii kasha'ora kida'o aimaakan? Õ'itiiman aonaa madiwautapa-ka'o mani! ⁵Aizii Tominkaru taanuz Kaimana'o Doronaa unao ati, na'iki usha'apatanzu umanawun kida'o aimaakan unao bii an, aonaa uizo'atin idi'o mani Moses kakinaori, mazan umishidan idi'o pa'an uabataniaz kaimana'o kuwai, Christ daua'oraz.

⁶Udi'itapa na'apam kii-karu Abraham dau'an: "Uruu mishida'o Tominkaru, na'iki umishidan idi, Tominkaru dakotan uruu kaimana'o pidan nii."[‡] ⁷Ukau'an uaitapa kizi, pidannao mishidainauz Christ, ñao pa'an wuru'u mishi'oraz Abraham dainao. ⁸Saadauzo-kariwai Tominkaru Paradan kowaadani'i naa kotua'a naa, Tominkaru dakotan nii Gentilenao kaimanainao nii ñmishidan idi. Usha'apatan ua'ii zii na'apa kida'o, ukowadauzonii Kaimana'o Kuwai Abraham ati. Ukianuz "Pugaru ida'ana'o nii òtaan kaiman kida'o aimaakan ipai pidannao ati."[¶] ⁹Ukau'an ipai mishidainauz, ñzaamata kaiman kida'o aimaakan na'apa Abraham zaamatan kawan aimaakan pamishidan idi.

¹⁰Mazan pidannao tiwa'oraz padamata paizo'atin Moses kakinaori pakazannaatin-kinnaa nii, upu'a'o nii Tominkaru pataka'utan ñdaun. Usha'apanum kau'an kaikapa'o usaadinapanu'u Tominkaru paradan ida'a: "Ipai'o nii Tominkaru pataka'utan pidannao ñmaizo'atikan idi ipai daunuuda'u saadinpa'o Tominkaru kakinaori kaaritannaa ida'a."^{§§} ¹¹Ukau'an aonaa Tominkaru dakotan pidan kaimana'o pidan nii utiwaan ida'an paizo'atin Moses kakinaori. Usha'apanum kau'an kaikapa'o usaadinapanu'u Tominkaru Paradan ida'a: "Tominkaru dakotaniinauz pidannao kaimanainao nii ñmishidan ida'an pa'an, ñao karikaonanu'o nii ñkakupan."^{*} ¹²Moses kakinaori, aonaa mishida-karu di'ii'aka'o mani, soo uda'an-ka'o karikaonan. Tominkaru Paradan saada-kariwai kian: "Pidan izo'atipan an kakinaorii, marina'a naa usha'apatanuzu ipai daunuuda'u na'iki umashaapan ni'i naa u'ida'an."[†]

¹³Kaikapa'o kapam Tominkaru Paradan saada-kariwai kianu'u: "Pidan kazada-kariwai atamun kadu iti, Tominkaru pataka'utan uruu wuru'u."[‡] Na'apa'o Christ pataka'uta-kidinanuz atamun kadu iti waunao dikin ii. Uruu ida'an ukazannaatan waunao wuru aia'a Tominkaru dakotanuz papataka'utan waunao, maizo'atikainauz ipai kakinaorii. ¹⁴Uruu Christ Jesus pataka'uta-kidinan ida'an kizi, Gentilenao zaamatan kaimana'o aimaakan, Tominkaru kowaadauzoniaz pataan nii Abraham ati. Na'iki wamishidan idi'o Jesus Christ, wazaamatan Kaimana'o Doronaa, Tominkaru kowaadauzoniaz pataan nii wa'ati.

Kakinaorii na'iki Tominkaru taa'azoonii daua'o

¹⁵Aizii òinawuzunao na'iki òdadakoonao, òkainaabata kizi mooko u'ati pidannao sha'apatauzonii aimaakan ida'an: Dya'utamainao pidannao na'apataakan dono panyukunuu aimaakan dau'an, ñsaadan nii pa'uu kida kaarita ida'a kainaabata'o nii ñnyukunuu na'apa kidaakan. Uruu dauna'an aonaa turuu umarina'atakao oo utotokada-ka'o. Na'apa'o wuru'u Tominkaru kowaadauzoniaz pataa'azoonii. ¹⁶Tominkaru kowaadani kidaz pataa'azon, Abraham na'iki utakaan-daun ati'o. "Utakaan-daunnao ati'o," aonaa kia'o mani usaadinpan Tominkaru paradan ida'a, iriba'o pidannao dau'ati'o kawan. Mazan, "utakaan-daun ati'o," kii usaad-

[‡]3:6 Genesis 15:6

[¶]3:8 Genesis 12:3; 18:18; 22:18

^{§§}3:10 Deuteronomy 27:26

^{*}3:11 Habakkuk 2:4

[†]3:12 Leviticus 18:5

[‡]3:13 Deuteronomy 21:23

inpan, bauda'apa'o pidan dau'ana'o, uruu wuru'u Jesus Christ, Abraham takaandaunuz. ¹⁷ Kaikapa'o dau'ati'o kaiwuru'u ōkianuz: Kiwiini'o zii wuru'u Tominkaru kowaadauzonuz pataan nii aimakaan Abraham ati,^f na'iki ukian mishi'o nii utaa-paparadanuz. Ukau'an, Tominkaru taaniaz kakinaorii Moses ida'an 430 wunu dauna'ana'oraz naa, aonaa na'itim upana'adan wuru'u Tominkaru kowaadauzonuz pataan nii aimakaan Abraham ati, na'iki aonaa turuu umainaabatan wuru'u Tominkaru paradanz. ¹⁸ Tominkaru taa'azooniaz kaimana'o aimakaan zaamata-ka'o an mani kakinaorii izo'atipa-ka'o ida'an, ukau'an aona' a naa mani turuu waza-udapan Tominkaru taan aimakaan wa'ati pakiauzon kawana'ati. Mazan Tominkaru taanuzo kaimana'o aimakaan Abraham ati, ukowaadan idi'o pa'an pataan nii u'atiz.

¹⁹ Kanom ni'o mooko wuru'u kakinaorii taa-kaoz? Utaa-ka'o pidannao sha'apaa-pauzon idi'o oia'o pa'idiwaru. Kakinaorii kaiwainpan nii atii Abraham takaandaun kaawan, uruu tawuru'u Tominkaru kowaadauzoniaz pataan nii utakaan-daun nii. Aizii wuru'u kakinaorii, angelnao taanii Moses ati, na'iki uruu ida'ana'o udobata-kida-ka'o Israelitena'o ati. ²⁰ Mazan aonaa Tominkaru zaamatan pidan dobata-kida'o nii paparadan Abraham ati, mazan sariapa pa'an uparadan u'ati, ukowaadan dono wuru'u pataa'azooniaz u'ati.

²¹ Aizii kakinaorii taa-ka'o idi, upana'adan ni'i naa mooko wuru'u Tominkaru kowaadanii kidaz pataa'azon? Aonaa! Ukau'an umishiin an mani pidan ikodan karikaonanu'o kakupa-karu kakinaorii izo'ati-ka'o ida'an, kakinaorii ida'an mani Tominkaru dakotan pidan kaimana'o nii. ²² Mazan saada-kariwai Tominkaru paradan kowaadan wa'ati, ipai pidannao oia'o kazowautapanii pa'idiwaru. Ukau'an, wazaamatan nii wuru'u Tominkaru kowaadauzoniaz pataa'azon, soo wamishidan ida'an Jesus Christ.

²³ Christ mishidapa-ka'o ua'ii zii, waunao taapa-ka'o kakinaorii waranu'u, taraa-kariwainao kawan, atii wuru ida'ati'i Christ mishida-ka'o kainaabata-kaoz naa. ²⁴⁻²⁵ Ukau'an kakinaorii taa-ka'o, kazowautapa'o nii waunao, atii Christ kaawan di'iti. Mazan aizii Tominkaru dakotan waunao kaimana'o pidannao nii wamishidan idi'ora'a naa Christ. Aonaa kanom ni'i naa aizii kakinaorii kazowautapan waunao powa'a.

Pidan mishida'oraz Jesus Christ, uruu Tominkaru dani

²⁶ Ipai unao Tominkaru dainao umishidan ida'an Christ Jesus. ²⁷ Ukau'an, ipai unao chikaawunuina'oraz na'iki zaamatina'oraz Christ Jesus ida'ati, umorokodan naa Christ kaduz wuru'u. ²⁸ Ukau'an aonaa usha'apan pugaru Jew oo aonaa Jew mani; poitorui oo aonaa poitorui mani; daonaiora oo zun, ipai unao na'apa kida'o pa'idiwaru, uzaamatanpan idi Christ Jesus ida'ati. ²⁹ Aizii uzaamatanpan kau'an Christ Jesus ida'ati, unao wuru'u mishi'oraz Abraham takaandaunnao. Na'iki unao wuru'u zaamata'o ni'oraz kaimana'o aimakaan, Tominkaru kowaadauzoniaz pataan nii Abraham ati.

4 Kaikapa'o kaiwuru'u ōkianuz: Koraidaonaa zaamata'o ni'oraz padaru sha'apauz kida, na'apa utaapa-ka'o poitoruinao taapa-ka'o kawan, ukoraidaonaan dono zii. Mishi uka'idiwaun pu'a'a naa padamata padaru sha'apauz kida idi. ² Mazan

^f3:17 Tominkaru kowaadauzon pataan nii aimakaan Abraham ati: uruu dakota-ka'o covenant. Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii.

umashaapan nii zii pakazowautapikinao waranu'u na'iki pasha'apauz taapikinao waranu'u zii, atii udaru aitanii kamoo kaawan di'iti. ³Na'apa'o da'i waunao kiwiin koraidaonaa kawan, wapoitoruitapa-kidinan waizo'atin ida'an kakinaorii kida doronainao di'iki'oraz, kazowautapainaoz imi'i baara sannao. ⁴Mazan Tominkaru aitanii kamoo kaawan dono'o naa, udyuudan paudani, ushakatan zun di'iki. Umashaapan Jewnao kakinaorinaa waranu'u, ⁵ukazannaata kizi waunao, mashaa-painaoz kakinaorii waranu'u, turuu kizi Tominkaru zaamatan waunao paudainao nii. ⁶Tominkaru zaamatan idi unao paudainao nii, udyuudan pauDani Doronaa mashaapan unyukunuu ida'a. Uruu Doronai ida'ana'o wuru'u ukianuz Tominkaru ati, "ōdaru Tominkaru," kii. ⁷Ukau'an, aonaa powa'a poitoruinoo mani unao, mazan Tominkaru dainao'u naa pa'an. Udainoun idi unao, ukau'an utaan nii u'ati ipai wuru'u ukowaadauzoniaz pataa'azon.

Paul dopii-kidan Galatia Baara sannao

⁸Kiwiin umaaitapakan dono zii Tominkaru, upoitoruitapa-kidinan tominkarunao ati aonaa mishiinao mani. ⁹Mazan aizii unao, uaitapa'a naa Tominkaru, oo turuu ōkian, Tominkaru pa'an aitapa'oraz unao. Kandii ni'i naa mooko ukiwa'azon powaa iti, upoitoruitapa-kidina'azon koshan mazanu'o tominkarunao ati, aona'oraz kanom īsha'apatan? ¹⁰Aizii unao, utamakapan naa Jewnao kaduz utaaapan ida'an kamoo, kauzu, na'iki wunu ītaapanii kidaz. ¹¹Tuukii ōdopian unao dau'an, ukau'an madiwautapa-ka'o mooko karikaonan wuru'u ōkaudinuz unao bii an?

¹²Ōmin-mishidannao, tuukii ōaipan umashaapan ōgaru kawan, aonaa Jewnao kakinaorinaa waranu'u mani. Ōgaru na'apa'ora'a naa unao Gentilenao kawan, aona'a naa ōmashaapan Jewnao kakinaorinaa waranu'u. Kaiman sha'atii da'i utapaazon ōgaru, aonaa unyukunuu oian ō'ati. ¹³Uaitapanii ōkarinauzon idi'o ōkowaadauzonuz Kaimana'o Kuwai unao ati kiwiin. ¹⁴Ōkarinaan idi, dobata ōmizidin-kidan unao, mazan upu'u aonaa uzon-kidan oo ukachama'idin ō'ai. Mazan udapaapan ōgaru kaiman, ikoda Tominkaru angelin oo ikoda Christ Jesus dapaapa-ka'o kawan utaaapan ōgaru. ¹⁵Mazan aizii usha'apanum naa wuru'u, aona'a naa powa'a ukonaukia'azon ōtuma? Ōaitapa mishi, ōkarinauzon dono'oraz, turuu mani uso'otan uawun kida, na'iki utaanuzu ōawun nii. ¹⁶Aizii mani, uto'oran naa sha'a ō'ati wuru'u, ōkowaadan idi mishi'o kuwai u'ati?

¹⁷Pidannao wuru'u aipainaoz umashaapan Jewnao kakinaorinaa waranu'u. [§]Tuukii īaipan uzaamatan pa'idi'iti, mazan aonaa ikaminka'uta'azon mani unao wuru'u, soo īaipan karikaonan pabuutan unao ō'ai, īnao ati kizi'i naa unyukunuu. ¹⁸Mishi, kaimana'o wuru'u pidan nyukunuu dyautanuz pasha'apatan dau'ati aimaakan, kaimana'oraz mazan aimaakan. Marii karikaonanuu naa usha'apatan aimaakan na'apa, aonaa soo ōna'an dono mani karikaonan utuma. ¹⁹Ōdainao ōmarainapaniinao, daroi dopian kawan kaziwa'o idi okaudanipan dono, na'apa'o kawanu'o ōbaiatan kaziwa'o unao dau'ati. Ōdopitan nii udau'an atii umashaapan an zii kaimanaiman Christ kaduz kawana'ati. ²⁰Kaiman zii mani ōgaru na'ii unao tuma kai. Uruu idi kaiman zii mani waabataakan waparadan, na'iki ōaitapa mani na'apam ōkian u'ati. Usha'apanum kau'an ōmunapon idi, aonaa ōaitapan na'apam ōkian u'ati.

§4:17 Putukapa Galatians 1:7

Hagar poitoruiaba, na'iki Sarah aonaa poitoruiaba mani

²¹ Õpisha'azon unao aipainouuz pamashaapan kakinaorii waranu'u, aonaa zii mooko uaitapan na'apam kakinaorii kian? ²² Kaina'a saada-kariwai dya'utama'o Abraham dainao daonaioranao dau'an. Bauda'apa utoman paudani papoitoruaba tuma,** ba'oran utoman paudaiaro tuma,†† aonaa poitorui mani oroo. ²³ Udani poitoruiaba tuma'oraz, ushakatan na'apa koraidaonaa shakatauzon kawan. Mazan ba'oran udani, udaiaro di'iki'o. Oroo aonaa poitoruiaba mani, ushakatan na'apa Tominkaru kiauzon kawana'ati pa'an, Abraham ati.

²⁴ Di'ora'a dya'utama'oraz zunnao kainaabatan dya'utama'oraz Tominkaru sha'apataniaz kida papidanannao ati.‡‡ Hagar, poitoruiabaz, oroo kainaabata'o wuru'u kakinaorii Tominkaru taaniaz Moses ati midukuo Sinai ii. Ipai pidannao oroo di'iki'oraz, poitoruinao pa'idiwaru, imashaapan idi kakinaorii waranu'u. ²⁵ Na'iki midukuo Sinai, Arabia ia'oraz, ukainaabata-kaoo Hagar di'iti. Na'iki kai'oraz donoi Jerusalem, oroo di'iti koshan ukainaabata-kaoo, na'ii sannao mashaapan idi poitoruinao kawan kakinaorii waranu'u. ²⁶ Mazan Sarah, oroo aonaa poitoruiaba mani pa'an, oroo di'iti aokazi ia'oraz Jerusalem kainaabata-kaoo, na'iki oroo wadaro kawanu'o. ²⁷ Kaikapa'a Tominkaru paradan kotua'oraz kiauzonu'u odau'an:

“Pukonaukii maudaniichiaba,
Pukadako diiwa'o ida'an pukonaukian idi,
aonaan pu'u pukaudanipauzon.
Mazan aizii powa'a'o nii zii pudainao iriban,
aoro aia'a, mazidaibazo.”¶¶

²⁸ Õmin-mishidannao, unao, na'apa Isaac kawan, Tominkaru dainou'u naa, na'apa Tominkaru kiauzon kawan. ²⁹ Mazan uruu dono wuru'u koraidaonaa shakata'oraz koraidaonaa shakatauzon kawan, wuru'u poitoruiaba daniz, uantamikitauzonii Isaac, shakata'oraz Tominkaru Doronaa ida'an. Na'apa kai aimakaan sha'apaapa-kaoo wa'ati kotua'o kawan. ³⁰ Mazan na'apa dii saada-kariwai Tominkaru paradan kian? “Puwaata wuru'u poitoruiabaz paudani tuma! Usha'apanum kau'an aona'o nii odani zaamatan padaru sha'apauz kida, wuru'u taa'azoo-kariwaiz, aoro dani ati'i aona'oraz poitoruiaba mani.”§§ ³¹ Ukau'an õmin-mishidannao, waunao aonaa poitoruiaba dainao mani, mazan aoro dainao pa'an, aona'oraz poitoruiaba mani.

Christ so'otan kakinaorii kazowautapan ai waunao

5 Mishi Christ so'otani'i naa Jewnao kakinaorinaa kida ai waunao, aona'a naa powa'a kakinaorii kazowautapan waunao. Ukau'an ma'ozaka'a naa utaapa unyukunuu, na'iki aona'a naa utaapada'ana'a kakinaorii kazowautapan unao powaa iti.

** 4:22 Genesis 16:15

†† 4:22 Genesis 21:2

‡‡ 4:24 *Tominkaru sha'apataniaz kida papidanannao ati*: uruu dakota-kaoo covenant. Putukapa kaarita token ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinoo di'ii.

¶¶ 4:27 Isaiah 54:1

§§ 4:30 Genesis 21:10

²Uabata ôgaru Paul paradan, aonaa Tominkaru dakotan pidan kaimana'o pidan nii pachoota-kidinan* ida'an Jewnao kakinaorinaa kawana'ati. Una'apan an, madiwautapa-ka'o wuru'u Christ mawakanuz u'ati. ³Ôkakinaowan nii unao koshan, ukashaapan an uchoota-ka'o Jewnao kakinaorinaa kawana'ati, ukau'an marina'a naa uizo'atin ipai daunuuda'u wuru'u kakinaorii kidaz. ⁴Aizii na'ia'oram pidan unao bii iki aipan an Tominkaru dakotan paugaru kaimana'o pidan nii paizo'atin ida'an wuru'u kakinaoriiz, ubuutinan naa mishi'oraiman Christ ai wuru'u, na'iki ubuutinan naa kapam Tominkaru kaimanan ai u'ati. ⁵Mazan waunao, waaitapa Kaimana'o Doronaa ida'an mishi'o nii Tominkaru zaamatan waunao na'iki udakotan nii waunao kaimanainao pidannao nii, wamishidan ida'an Christ pa'an. ⁶Aizii wuru'u wazaamatanuz naa Christ Jesus ida'ati, pidan choota-kariwai oo aonaa choota-kariwai mani, aonaa itukapa-ka'o pana'a kida, aonaa na'apa kida'o di'itapa-ka'o umanawunu'o nii. Soo kanom pa'an di'itapa-kariwai, pidan mishidan Christ. Na'iki mishidapa-karu ida'ana'o wuru'u marainpaaka-karuz.

⁷Kaiman sha'atii umishidapan padamata. Kanom wuru'u mashaata'oraz unao uda'anan ai mishi'o kuwai? ⁸Mazan waaitapa Tominkaru, zaamata'oraz unao pa'ida'ati, aonaa uruu mani wuru'u tanawatin-kida'oraz unao mishi'o kuwai ai. ⁹Masakauda'u'o pana'iti'o kuwai kowaada-ka'o, ipai'o nii pidannao mishidakanuzu. Na'apa masakauda'u'o yeast pooda-kidan kawan ipai poroom-bi'i. ¹⁰Mazan ôaitapa na'iki ômishida Naobanai aipan ati, aona'o nii utanawatinan, mazan uda'anan nii pa'an wuru'u ôkuwaa kidaz. Aizii pidan wuru'u tanawatin-kida'oraz unao mishi'o kuwai ai, upataka'uta-ka'o nii tuukia'o ida'an.

¹¹Ômin-mishidannao, ôkakinaotan na'iki ôdyuudautan an mani pidannao choota-kidinan Jewnao kakinaorinaa kawana'ati ikazannaatin-kinaa nii, aonaa mani ôpataka'uta-ka'o. Mazan wuru'u Jewnao pataka'utanuz ôgaru, ôkowaadapan idi'o pidannao kazannaata-ka'o soo Jesus mawakan ida'ana'o pa'an. ¹²Aizii wunaou'u tanawatin-kida'oraz unao, tuukia'oraz iaipan chootin-karu, kaiman zii manawun mani ô'ati imakuuta'aka-ka'o an kaiman-daun, aonaa soo ichootan mani karikaonan pamada.

¹³Unao ômin-mishidannao, Tominkaru zaamatanii unao, uso'otani'i naa unao kakinaorii kazowautapan ai. Mazan aonaa ukaiwa'ana'a wuru'u uso'ota-ka'oaz kakinaorii ai, usha'apaapa-kinaa nii dikauda kida'o aimakaan, unyukunuu aipan kawana'ati. Mishi'oraiman ukaminka'uaaka umin-mishidannao tuma umarainpaakan ida'an. ¹⁴Mishi waizo'ati ipai daunuuda'u kakinaorii taa-kariwaiz Jewnao ati, waizo'atin ida'an wuru'u di'oraz kakinaorii: "Umarainapa ipai pidan na'apa umarainpan kawan unanaa," kii-karuz. ¹⁵Mazan uto'orataakapan an na'iki udakowaakapan an, utukapa pa'i uwaatan umin-mishidannao na'apa'o ida'an.

Marii Tominkaru Doronaa kazowautapan unao

¹⁶Uruu idi ôkian, aizii umashaapa'a naa Kaimana'o Doronaa aipan kawana'ati. Una'apan an aona'o ni'i naa usha'apata'azon oia'o, wuru'u unyukunuu sha'apata'azonii kidaz. ¹⁷Usha'apanum kau'an wuru'u wanyukunuu, tuukii uaipan washapatan oia'o aimakaan, aona'oraz Kaimana'o Doronaa aipan usha'apata-ka'o. Mazan

*5:2 *pachoota-kidinan*: Putukapa 'chootin-karu' kaarita token ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinoo di'ii.

Kaimana'o Doronaa, uaipan washa'apatan soo kaiman kida'o pa'idiwaru, wuru'u aona'oraz wanyukunuu aipan usha'apata-ka'o. Ukau'an kaina'a dya'utam aimakaan mizaataakapan wanyukunuu ii. Uruu idi dadara wa'ati washa'apatan kaimana'o aimakaan. ¹⁸ Mazan aizii pusha'apatinan na'iki pumashaapan idi'i naa Tominkaru Doronaa aipan kawana'ati, aona'a naa powa'a Jewnao kakinaorinaa kida kazowautapan unao.

¹⁹ Kanom pidan nyukunuu aiapanii, aonaa umainaabanan. Unaudapa pasha'apaapan di'oraz kaduz kida'a: pakiaapaakan madoronaa-daun; pasha'apaapan kakiba'azonnaa kida'o aimakaan pakiaapan ida'an paminshu'unao; pasha'apata'azon kakiba'azonnaa kida'o usha'apata-ka'o madoronaa-daun; ²⁰ patominkaruniitapan tomakariwai kida; pamakon marunao di'iti; pato'ora-kizaitapan tuukii pairibannao; pazunaapaakan; na'iki pakishauzin; kichana'iki-kii da'i uto'ora'akauzon; tuukii uaipan pawazoomikipan na'iki padikintinan; pakashadaakapan na'iki pabuutaaka-kidan pidannao; ²¹ pana'azootapan pairiban sha'apauz; papo'idipan; pasha'apaapan kakiba'azonnaa kida'o aimakaan tuzapa-kizai ii aka; na'iki pasha'apaapan iriba ba'oran oii kida'o aimakaan. Ōkia'azon koshan powa'a zii, na'apa ōkian kawan u'ati kiwiin, wuru'u pidannao sha'apaapainauz na'apa kida'o aimakaan, aona'o nii iwiizi nii Tominkaru naobanai-tinapa-kizi ii.

²² Mazan Kaimana'o Doronaa kazowautapan idi waunao, utaan nii wanyukunuu kamarainpanu'o nii, konaukii-tina'o nii, kaiman-kinnaa nii, tuuda-kinnaa nii wabaiatani kida, kaminka'uaba-kinnaa nii, kamunanuaba-kinnaa nii, mishidinaaba'o nii, ²³ kakarodapanu'o nii, na'iki watuudapa-kinnaa nii wanyukunuu washa'apata'azon ai oia'o. Umashaapan an kaikapa'a, wuru kida kawanu'u, aonaa kakinaorii nii mashaata'o nii unao. ²⁴ Pidannao wuru'u zaamataninaouz Christ Jesus ida'ati, imarina'atani'i naa oia'o, inyukunuu naudapauzoniaz pasha'apaapan, tauka-kariwai kawanu'ora'a naa oia'o ikaduz kida Christ mawakan dono cross ida'a. ²⁵ Kaimana'o Doronaa taan idi'i naa pa'ina'o mashaapa-kinai wa'ati, ukau'an wamashaapa'a naa uaipan kawana'ati. ²⁶ Aonaa wamanawun-tinpa'ana'a, na'iki aonaa wato'orataakapa'ana'a, na'iki aonaa wakishauziaakapa'ana'a wa'atiaaka.

Kaminka'uaaka-karu dau'o

6 Ōiribannao, umin-mishidan waotinan dono oia'o, marii unao mashaapainauz-naa Kaimana'o Doronaa aipan kawana'ati kaminka'utanuz, uparadan ida'an u'ati kaimana'o ida'an, usakitapada kizi pamashaapan powaa iti Tominkaru aipan kawana'ati. Unao, uzaudina'a naa mazan pa'i uwaotan ai oia'o di'iti kapam. ² Ukaminka'uta umin-mishidannao ibaiatan an kasha'ora kida'o aimakaan. Na'apa'o ida'an uizo'atin Christ kakinaori wuru'u. ³ Na'ia'oram pidan taapinpa'o umanawunu'o nii pa'aonaimanan pu'u, umariidapan karikaonan panyukunuu wuru'u. ⁴ Marii ipai pidan di'itapan pasha'apatani aimakaan, usha'apatani kaimanan an, turuu ukonaukii-kidan pasha'apatani. Mazan aonaa kizi uatadapan wuru'u pasha'apataniaz ba'oran pidan sha'apatani ai. ⁵ Usha'apanum kau'an ipai waunao, waaipan ati'o nii washa'apatan wuru'u taa-kariwai kidaz washa'apatan nii.

⁶ Marii na'ia'oram pidan tominapa-kida-kariwai Tominkaru paradan dau'u kaminka'utan patiichaan, utaan ida'an kaiman kida'o aimakaan u'ati.

⁷ Mana'a umariidapa'ana'a unyukunuu, Tominkaru aonaa turuu umariida-ka'o. Kanom pidan sha'apatani, na'apa'o nii kapam uwinipinaa. ⁸ Aizii pidan sha'a-

paapa'o oia'o, panyukunuu aipan kawana'ati, pataka'utin-karu'o nii uwini pinaa nii. Mazan pidan mashaapa'o Kaimana'o Doronaa aipan kawana'ati, uzaamatan nii karikaonanu'o kakupa-karu Kaimana'o Doronaa ida'an. ⁹Mana'a wakashadina'ana'a washa'apaapan kaiman kida'o aimakaan, usha'apanum kau'an Tominkaru aitanii kamoo kaawan dono, wazaamatan nii kaimana'o aimakaan aonaan an wakashadinan. ¹⁰Ukau'an, washa'apata kaiman kida'o aimakaan ipai pidannao ati, na'apainim dono watukapan kaimana'o aimakaan sha'apata-karu ni'o, aitaniiiman wamin-mishidannao ati.

Ubaukapan naa Paul kakinaowan mishidainao

¹¹Aizii utukapa na'apam ōsaadan udaru diida'a'a, ōka'u ida'an. ¹²Wuru'u pidannao tuukia'oraz ĩaipan unao choota-kao[†] Jewnao kakinaori kawana'ati, ĩaipan karikaonan pidan nyukunuu-atin paugaru. ĩsha'apatanuzu na'apa'o ĩmaaiapakan idi'o pamin-Jewnao pataka'utan paugaru, patominapatin-kidan dikin ii pidannao wuru dau'ana'a Christ mawakanuz cross paawa'a ipai pidannao oian dikin ii. ¹³Mazan upu'u zii pidannao choota-kariwainaoz, aonaa ĩizo'atin ipai wuru'u Jewnao kakinaori kidaz. Wuru'u ĩaipanuz unao choota-kao soo pa'atadinapa-kinaa ni'o karikaonan, ĩaipan patukapa-kidan iriba papidanannao. ¹⁴Mazan ōgaru, ōatadinpan nii soo wanaobanaa Jesus Christ mawakan dau'u cross ida'a. Christ mawakan idi ō'ati, aona'ana'a powa'a ōdyautan wuru'u pidannao taapaniaz umanawunu'o nii, mawaka'o kawanu'u naa ōtaapanuzu. Na'iki ōgaru, mawaka'o kawanu'u naa ĩtaapan. ¹⁵Aonaa umanawunu'o aimakaan mani wuru'u pidan choota-kaoz oo aonaa uchoota-kao. Mazan kanom pa'an umanawunu'o aiapa-kao, soo Tominkaru pa'inaadan pidan nyukunuu. ¹⁶Marii Tominkaru taan nyukunui kaiman-kinaa na'iki ukamunan-kidan ipai pidan wuru'u izo'atiinaouz ōkuwaa. ĩnao wuru'u mishi'oraz Tominkaru pidannao.

¹⁷Aizii aona'a naa powa'a ōaipan pidan towauda'utan oo kimudautan ōgaru ōkuwaa dau'an, usha'apanum kau'an ipai ba'izi-daun ōmada ida'an kida'oraz aida-kidan mishi'o ōgaru Jesus poitoru.

¹⁸Ōiribannao, ōtoriiinpan marii kizi wanaobanaa Jesus Christ ma'ozakadan unyukunuu pakamunanun ida'an. Amen.

[†]6:12 *choota-kao*: Putukapa 'chootin-karu' daua'o, kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinoo di'ii.

Paul Kaaritan

Ephesus Sannao Ati'o

Di'oraz kaarita daua'o

Di'oraz kaarita saada-ka'o mishidainao ati'o Ephesus iainauz. Paul saadanii wuru'u kaaritam, utaapa-ka'o dono'o taraa-kizai ii, Rome ia'oraz.

Ukowaadan i'ati Tominkaru sha'apata'azonii kida dau'an. Ukowaadan na'apam Tominkaru aipan pabaokopatan ipai patomaniinao, aokazi iainao na'iki imi'i baara ainao. Ubaokopata'azon idyaun Christ ida'an bauda'apa'o choochi nii, uru'o nii izowaunaa nii.

Na'iki Paul kowaadan mishidainao ati kaina'a umanawunu'o aimakaan Tominkaru taa'azon na'iki usha'apata'azon i'ati Christ ida'an; Christ ida'ana'o i'oi'an kida so'ota-ka'o i'ai, na'iki uruu ida'ana'o Tominkaru zaamatan naa idyaun, paudainao ni'i naa.

Di'ora'a kaarita ida'a kaimanaiman Christ kainaabata-ka'o pidannao ati. Itukapa-kinaa nii ukamarainpanun; itukapa-kinaa nii na'apam umarina'atan oia'o pidan ai; itukapa-kinaa nii umanawunu'o ukamunanun, na'iki ukaimanan.

Kaarita buutinpan kida

Paul kowaadan pasaadan dau'an kaarita 1:1-2

Christ na'iki mishidainao daua'o 1:3—3:21

Pa'ina'o mashaapa-karu Christ ida'a 4:1—6:20

Paul katokontan paparadan 6:21-24

1 Di'oraz kaarita o'garu Paul di'iki'o Tominkaru aipan kawana'ati'oraz o'apostle-tinan Christ Jesus ati. Osaadan o'kaaritan ipai unao ati, Tominkaru pidanannao, Ephesus iainauz, mishidainauz manawun Christ Jesus. ² Marii waDaru Tominkaru na'iki Naobanai Jesus Christ kamunanun u'ati na'iki utaa kizi unyukunuu kaiman-kinaa nii.

Kaimana'o aimakaan ikoda-ka'o Christ ida'an

³ Tuukii wakonaukii-kidan Tominkaru, wanaobanaa Jesus Christ Tominkarunuz na'iki uDaruz. Uruu wuru'u kamunanu'oraz wa'ati, utaan ida'an kaiman kida'o aimakaan aokazi iki kida'oraz wadoronaa ati, wamashaapa-kinaa nii, na'iki washapatin-kinaa nii kaiman. Wuru'u usha'apatanuz wa'ati aimakaan kida kaikapa'a, uzaamatinkidan idi'o waunao Christ ida'ati.

⁴ Patoman ua'ia'o zii amazada, Tominkaru zaamatan waunao Christ ida'ati; uzaamatan waunao uaipan idi waunao kaimanainao nii manawun paawun za'a, aonaa kizi oia'o ikoda-ka'o wa'ida'a. Umarainpan idi waunao, ⁵ kotua'ora'a naa udi'itapan wuru'u pazaamata'azonuz waunao paudainao nii Jesus Christ sha'apataniida'an. Tuukii ukaimanan u'ati wuru'u usha'apatanuz aimakaan na'apa, panyukunuu kawana'ati'o na'iki paaipan kawana'ati'o. ⁶ Ukau'an wakonaukii-kidan Tominkaru ukamunanun idi manawun wa'ati. Mishi tuukii manawun utukapa-kidan pakamunanun wa'ati, wuru ida'ana'a udani umarainapanii sha'apataniaz.

⁷ Utorian waunao paudani izain shootan ida'an umawakan dono. Na'iki uizain ida'an wa'oi'an mainaabata-ka'o. Na'apa'o ida'an Tominkaru tukapa-kidan wa'ati

umanawunu'o pakamunanun, ⁸ na'iki dobata utukapa-kidan pakamunanun wa'ati, paaitapaaban ida'an na'iki paaitapan ida'an ipai aimaakan.

⁹ Aizii paaipan kawana'ati'ora'a naa Tominkaru aida-kidan wa'ati aimaakan wuru'u kotua'oraz utaapa-kidan mashaa panyukunuu ii, usha'apata'azooniaz wa'ati, wuru'u Christ ida'ana'oraz naa usha'apatan. ¹⁰ Kaikapa'o wuru'u uaipanuz pasha'apatan aimaakan: Pakainaatanii kamoo kaawan dono ubaokopata'azon ipai daunuuda'u aimaakannao wuru'u aokazi iainao na'iki imi'i baara anainao kidaz bauda'apa'o naobanai waranu'u, uruu wuru'u Christ.

¹¹ Aizii ipai aimaakan kida sha'apata-kaoz na'apa Tominkaru aitan kawana'ati'o, na'iki uzaamatanii waunao papidanannao nii uzaamatan-kidan ida'an waunao Christ ida'ati. Usha'apanum kau'an kotua'ora'a naa Tominkaru di'itapan wuru'u pazaamata'azoonuz waunao. Aizii umishia'a naa wuru'u pasha'apata'azoonii kidaz na'apa paaipan kawana'ati. ¹² Usha'apatan aimaakan kaikapa'a waunao Jewnao ati, mishidainouznaa Christ kiwiin, uaipan idi wakonaukii-kidan pamanawun. ¹³ Na'iki unao pana'ainou pidannao Jewnao ai, Tominkaru zaamatanii' naa kapam unao Christ ida'ati, uabatan na'iki umishidan dono'oraz mishi'o kuwai, tawuru'u Kaimana'oraz Kuwai Tominkaru kazannaatan daua'oraz unao. Aizii ukainaabatan wuru'u pazaamatanuz unao, utaan ida'an Kaimana'o Doronaa unao ati, ukowaadazioniaz padyuuda'azon papidanannao ida'ati. ¹⁴ Uruu Kaimana'o Doronaa, Tominkaru kainaabata-kinnaa mishi'o nii utaan wuru'u ukowaadaniaz pataa'azon diina'iti'i. Wazaamatan nii wuru'u utaa'azooniaz aimaakan uso'otan dono'o naa waunao kaimanaiman papidanannao nii. Uruu ida'ana'o nii tuukii pidannao konaukii-kidan Tominkaru umanawun.

Paul toriinpan Tominkaru ati mishidainao dau'an

¹⁵⁻¹⁶ Tominkaru kamunanun idi waunao ati, aonaa osookadan otoriinpan u'ati unao dau'an, na'iki karikaonan da'i kapam okonaukii-kidan uruu unao dau'an, sariapa obatan di'iki'o unao unamunaa. Obata tuukii umishidan Naobanai Jesus, na'iki obata kapam ipai umarainpan Tominkaru pidanannao. Uruu idi otoriinpan kawana'ati, otoriinpan Tominkaru ati unao dau'an.

¹⁷ Karikaonan da'i otoriinpan Tominkaru ati, wanaobanaa Jesus Christ Tominkarunuz, uruu waDaru umanawunu'o. Otoriinpan marii kizi utaan unao ati uaitapaaba-kinnaa nii manawun, marii kizi ukainaabatan unao ati uaitapa kizi uruu kaimanaiman. ¹⁸ Na'iki otoriinpan, marii kizi Tominkaru da'atan unyukunuu kaimanaiman, uaitapa kizi na'apam ukaimanan na'iki umanawunu'o wuru'u aimaakan ukowaadaniaz pataa'azon papidanannao ati. Uruu ida'ati'o wuru'u udapadanuz unao na'iki uzaamatanuz unao papidanannao nii.

¹⁹ Na'iki otoriinpan uaitapa kizi wuru'u umanawunu'oraz ma'ozaka-karu wazootapa'oraz ipai aimaakan kida ma'ozakan; uruu ma'ozaka-karu ida'ana'o Tominkaru kaminka'utan na'iki uma'ozakadan waunao mishidainouza. Na'iki uruu ma'ozaka-karu ukaiwaanii ²⁰ pakakuda-kinnaa nii na'iki pakadishita-kida-kinnaa nii Christ pamawaka-kizi iki, na'iki usakanata-kidanuz padiwa'ora antanapu[‡] aokazi ii.

[‡]1:20 *usakanata-kidanuz padiwa'ora antanapu*: Jewnao taapan pidan sakanata'o Naobanai diwa'ora antanapu, umanawunu'o uruu ipai ba'orainao ai.

²¹ Christ, uruu umanawunu'o naobanai na'ii, uwazootapa ipai daunuuda'u wuru'u umanawunuinao na'iki ma'ozakainao kidaz doronainao, kai, diina'iti'i na'iki karikaonanuo'oo nii. ²² Tominkaru aipan ati, Christ waranuitapan nii ipai aimakaan-nao. Na'iki Tominkaru zaamatan Christ kazowautapa'o nii wuru'u papidananao mishidainaouz. ²³ Christ uruu mishidainao zowauz, aizii inao unanaa. Christ ida'ana'o wuru'u mishidainao ikodanuz pakakupa-kinaa nii na'iki pama'ozaka-kinaa nii. Na'iki uruu wuru'u taa'oraz kakupa-kinai ipai aimakaanao ati, ipai amazada kawana'ati.

Tominkaru kazannaatan waunao pakamunanun ida'an

2 Aizii kotua'a naa umamishidakan dono zii Christ, na'apa unao mawaka'o pidanao kawan umaizo'atikan idi Tominkaru paradan, na'iki usha'apaapan idi ooi kida'o aimakaan. ² Tuukii da'i usha'apatauzon dikauda kida'o aimakaan, uda'anan idi oiainao pidannao kaduz. Na'iki tuukii uizo'atiizon Satan paradan, kazowautapa'oraz oia'o doronainao doko ii aka, kaudina'oraz pidannao nyukunuu ii dikintapainaoz Tominkaru.

³ Ipai waunao na'apa'o kapam wamashaapauzon kiwiin; tuukii da'i waaipan washa'apatan oia'o aimakaan, na'iki ipai washa'apatan oia'o wanyukunuu aiapanii kidaz washa'apatan. Ukau'an na'apa'o nii padamata wapataka'uta-ka'o wa'oiain dikiin ii ba'oran oiainao kawan.

⁴⁻⁵ Mazan Tominkaru tuukii ukamunan-kidan waunao, utukapan pu'u wau-nao mawakainao pidannao kawan wa'oiain idi na'iki wadikintapan idi manawun uruu. Mazan umarainpan idi waunao tuukii, utaa wa'ati kakupa-karu Christ tuma. Soo Tominkaru kamunanun idi'o manawun wuru'u ukazannaatanuz wau-nao. ⁶ Na'iki Tominkaru kadishita-kidan waunao wamawaka-kizi iki Christ tuma, na'iki usakanata-kidan waunao baokopa Christ tuma aokazi ii. Tominkaru sha'apatan aimakaan wa'ati kaikapa'a uzaamatan idi waunao Christ ida'ati. ⁷ Na'iki Tominkaru sha'apatan aimakaan kaikapa'a, uaipan diina'itiinao pidannao tukapan wuru'u pakaimannuz manawun na'iki pakamunanun wa'ati, Christ Jesus ida'ana'oraz usha'apatan. Mishi ukaimanan ipai uwazootapan ba'oran aimakaan kida kaimanan.

⁸ Tominkaru kamunanun idi manawun, ukazannaatan unao umishidan idi Christ. Aonaa unao kaimanan idi'o mani wuru'u ukazannaatanuz unao, mazan kana'apani'o karikaonan utaan. ⁹ Na'iki aonaa unao sha'apatan dikiin ia'o mani kaiman kida'o aimakaan, uruu idi aonaa turuu pidan kian "Ōkaimanan idi'o manawun wuru'u ōkazannaata-kaoz." ¹⁰ Tominkaru pa'an wuru'u toma'oraz waunao pa'ina'o pidannao nii, sha'apata'o nii kaiman kida'o aimakaan, wuru'u kotua'oraz naa utaa-pan washa'apatan nii. Wazaamata-ka'o idi Christ Jesus ida'ati, turuu washa'apatan kaikapa kida'o aimakaan.

Tominkaru kaimanaaka-kidan Jewnao na'iki Gentilenao

¹¹⁻¹² Unao Gentilenao pana'a'o pidannao udokuzunnao ida'an, Jewnao ai. Na'iki Jewnao dakotan unao machootin-kainao nii, usha'apanum kau'an inao choota-

kariwainao^f pa'an. Mazan wuru'u ĩchoota-kaoz pidan sha'apatanii karikaonan paka'u ida'an. Mazan uruu dono aona'o zii uzaamatanan Christ ida'ati, na'iki tawarainao zii unao, na'iki aona'o zii ukawiizin Tominkaru pidanannao kawan. Na'iki uruu dono aonaa unao ati'o mani wuru'u Tominkaru kowaadaniaz pasha'apata'azon papidanannao ati,[§] na'iki uruu dono aonaa kanom uzaudapan sha'apa'o nii u'ati, na'iki aonaa uTominkarun nii. ¹³ Mishi kiwiin munapo ubuutapa-kaom Tominkaru ai. Mazan aizii unao bouda'apatina'oraz Christ Jesus ida'ati, maonapadakariwai'i naa unao Tominkaru ida'ati Christ izain shootan ida'an umawakan dono'oraz.

¹⁴ Christ wuru'u wakaimanaaka-kinaaz, uruu kaimanaaka-kida'o Jewnao na'iki Gentilenao na'iki bouda'apatina'a naa ĩdyaun. Kiwiitapa ĩmashaapan kashanaukidaaka, mazan aizii Jesus zikada'a naa wuru'u awautapa'oraz Jewnao na'iki Gentilenao ĩkaimanaakan ai. ¹⁵ Usha'apata aimaakan na'apa pamarina'ata-kidan ida'an ipai wuru'u Jewnao kakinaorinaa kidaz pamawakan ida'an. Usha'apatan aimaakan kaikapa'a ubouda'apata'azon idi na'iki ubaokopata'azon idi Jewnao na'iki Gentilenao pa'ida'ati. Uruu idi aizii utukapan ĩdyaun bouda'apa'o pidan kaduz nii. Uruu idi aizii kaimanaaka'a naa ĩdyaun. ¹⁶ Pamawakan ida'ana'o wuru'u Christ kaimanaaka-kidanuz dya'utama'o pidannao tonaazinaa, ubouda'apatan ĩdyaun na'iki ukaimanaaka-kidan naa ĩdyaun Tominkaru tuma. Ukau'an aonaa powa'a ĩzoono-kidaakan. ¹⁷ Christ kaawanuz imi'i baara ati, ukowaadapa'anan Kaimana'o Kuwai kaimanaaka-karu dau'u, ipai pidan ati na'iki unao Gentilenao ati munapoinaouz Tominkaru ai, na'iki waunao Jewnao ati'o kapam, maonapainauz Tominkaru ida'a. ¹⁸ Uruu Christ ida'an turua'a naa aizii waunao Jewnao na'iki unao Gentilenao wa'atin waDaru Tominkaru kanaapu ati, Kaimana'o Doronaa ma'ozakan ida'an.

¹⁹ Ukau'an unao Gentilenao aonaa tawarainau'u naa mani oo ba'oran kaduz pidannaou'u naa mani, mazan unao bouda'apata-kariwai'i naa Jewnao tuma. Bouda'apa'o wiizai di'iti'ora'a naa aizii uzaamatanpan baokopa Jewnao tuma, Tominkaru pidanannaouz. Uruu idi aizii baokopatinainau'u naa unao Tominkaru pidanannao bii iti. ²⁰ Ipai unao mishidainao, na'apa kabaun toma-kaom kawanu'o unao. Aizii wuru'u apostlenao na'iki Tominkaru prophetinnaouz, kabaun orodanaa ĩnao. Aizii Christ Jesus uruu kuba, ma'ozaka'o udiridapan kabaun toronnaa kida. ²¹ Uruu wuru'u dadara'oraz uzaamatapan na'iki ukadishitapa-kidan kabaun, uruu di'iki'o kabaun tominan udaru kaimana'o na'iki umanawunu'o kabaun, soo Naobanai Tominkaru kaiwaapan ni'o. ²² Unao Gentilenao uzaamatanpan idi'i naa Christ ida'ati, baokopa'ora'a naa uzaamatanpan ba'oran mishidainao tuma. Ukau'an unao wuru'u umanawu'oraz kabaun Tominkaru mashaapa-kiziz paDoronaa ida'an.

^f2:11-12 *choota-kariwainao*: Putukapa 'chootin-karu' dau'o kaarita token ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao ida'a.

§2:11-12 *Tominkaru kowaadaniaz pasha'apata'azon papidanannao ati*: uruu dakota-kaom covenant. Putukapa kaarita token ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii.

Paul kakuwaapatinan Gentilenao ati

3 Ukau'an ôgaru Paul, ôtoriiñpan Tominkaru ati unao Gentilenao** dau'an. Di'i ôgaru'u taraa-kizai'i ôtaraapa-kaò, ôkowaadapan dikin ii kaimana'o kuwai, Christ Jesus dyuudaniaz ôkowaadan unao ati. ² Ôaitapa uabatani'i naa na'apam Tominkaru kaimanan manawun ô'ati, utaan ida'an ôkaudin-kizi nii, ôkaminka'uta kizi unao. ³ Mishi Tominkaru tukapa-kida ô'ati pasha'apata'azoo nii aimaakan wuru'u mashaa'oraz utaapauzon. Uruu ôkowaadazaaniaz masakauda'u u'ati ôkaaritan ida'a. ⁴ Aizii utukapan dauna'an wuru'u ôkaaritanuz, uaitapan nii mishi'o wuru'u Tominkaru tukapa-kidanuz ô'ati pasha'apata'azoonii aimaakan, Christ ida'ana'oraz. ⁵ Mazan kotu'u, kiwiitapainao pidannao ati, aonaa Tominkaru kowaadan na'iki aonaa utukapa-kidan wuru'u pasha'apata'azooniaz aimaakan. Mazan kai'i naa pa'an ukowaadan na'iki utukapa-kidan naazu wunao ati'i pazaamataniinaouz apostlenao nii, na'iki prophetnao nii. Kaimana'o Doronaa ida'ana'o wuru'u utukapa-kidanuz pasha'apata'azon aimaakan wa'ati. ⁶ Kaikapa'o wuru'u mashaa'oraz utaapauzon: unao Gentilenao mishidan ida'an Kaimana'o Kuwai Jesus daua'o, na'apa'o nii uzaamatan kapam wuru'u kaimana'o aimaakan Tominkaru taa'azooniaz mishidainao Jewnao ati. Na'iki unao Gentilenao bauda'apatina'ora'a naa aizii Jewnao tuma; ukau'an ipai wuru'u Tominkaru kowaadaniaz pataa'azon papidanannao ati Christ Jesus ida'an, unao ipai'o nii kapam uzaamatanuz.

⁷ Tominkaru kamunanun idi ô'ati tuukii, utaa ôkaudin-kizi nii na'iki utaa pama'ozakan ô'ati ôkowaadapa-kinaa nii Kaimana'o Kuwai. ⁸ Padamata ôgaru awutapa'o umanawun-karu ô'ida'a, ipai ba'oran Tominkaru poitorunao ai, mazan upu'u utaan umanawunu'o kaudin-kizai ô'ati, ôkowaada kizi Gentilnao ati Kaimana'o Kuwai, umanawun kida'o aimaakan ikoda-kaò dau'u Christ ida'an. ⁹ Na'iki Tominkaru zaamatan ôgaru kowaada'o nii na'iki kainaabata'o nii kaimanaiman pidannao ati na'apam nii umishii-kaò wuru'u usha'apata'azooniaz aimaakan, mashaa'oraz utaapauzon panyukunuu ii. Patoman di'iki'o ipai aimaakan, mashaa Tominkaru taapan wuru'u pasha'apata'azooniaz, aonaa bauda'apa pidan ati utukapa-kidanuz oo ukowaadanuz. ¹⁰ Aizii Tominkaru kaiwaa papidanannao, mishidainao, tukapa-kida'o nii mishi'o manawun paaitapaaban, ma'ozakatinpainao doronainao ati na'iki izowaunaanao doko ii aka'oraz imashaapan ati. ¹¹ Kotua'ora'a naa patoman ua'ii amazada udi'tapan wuru'u pasha'apata'azoonuz aimaakan kaikapa'a, aizii ukawana'ati'i naa mishi usha'apatan na'apa aimaakan kida Christ Jesus, wanaobanaa ida'an. ¹² Wazaamatinan idi Christ ida'ati na'iki wamishidan idi uruu, mabaa'azoo wawa'atin Tominkaru kanaapu ati, waaitapa unaubaaan nii waunao. ¹³ Ukau'an ôkia'azon unao ati, aonaa ôaipan ukasha'oradapan unyukunuu ôpataka'uta-kaò idi taraa-kizai'i ôkowaadapan dikin ii Kaimana'o Kuwai unao ati. Mishi'oraiman ukonaukii-kida'a naa ôtaraapa-kaò Kaimana'o Kuwai dikin ii.

**3:1 *Gentilenao*: pidannao pana'a'o Jewnao ai. Putukapa kaarita tokon ii, Paradakar Masha'apannaada-kinao di'ii.

Paul toriinpan mishidainao ati Ephesus iainaouz

¹⁴ Uruu idi karikaonan òkodoru'ukan waDaru Tominkaru kanaapu ati òtoriiinpan dono. ¹⁵ Uruu wuru'u pabi'inaaka kida'oraz pidannao daru, ipai aokazi iainao na'iki imi'i baara anainao kidaz. ¹⁶ Tominkaru umanawunun idi òtoriiinpan marii kizi utaan umanawunu'o ma'ozaka-kinai unao ati paDoronaa ida'an, ma'ozaka kizi utaa-pan unyukunuu. ¹⁷ Na'iki marii kizi karikaonan Christ mashaapan unao nyukunuu ii, umishidan idi manawun uruu. Na'iki òtoriiinpan marii kizi unao kamarainapanun tuukii, uruu ida'an kizi uma'ozakadinpan, aonaa kizi ukaakinpan. ¹⁸ Uruu ida'an kizi, ipai baokopa Tominkaru pidanannao tuma, uaitapa kizi kaimanaiman na'apa'oram wuru'u Christ marainapanuz waunao udawun iti manawun. Mishihaina'a utaa-pan dobata umanawunu'o marainpaaka-kinai, aonaa utokon nii. ¹⁹ Aonaa mishihidapan aitanpan na'apa'oram wuru'u Christ marainapanuz waunao udawun iti manawun, mazan òtoriiinpan marii kizi ipai unao aitanpan wuru'u Christ taapaniaz marainpaaka-kinai. Na'iki marii kizi'i naa unao dyaupain kaimanaiman Tominkaru kaduz di'iti'i naa.

²⁰ Tominkaru, turuu usha'apatan umanawun kida'o aimaakan wanyukunuu ii pa-ma'ozakan ida'an, powa'a'o zii umanawunun waaiapanii ai oo watukapanii ai. ²¹ Tominkaru sha'apatan idi umanawun kida'o aimaakan mishidainao ida'an na'iki Christ Jesus ida'an, marii karikaonan utaapa-ka'o umanawunu'o nii. Amen.

Mishidainao bauda'apatinan Christ ida'ati

4 Tominkaru sha'apatan idi kaiman kida'o unao ati Christ ida'an, ukau'an ògaru taraapa-kariwaiz òkaudinpan dikiin ii Naobanai ati, òkia'azon u'ati, òaipan umashaapan kaiman zoobaba na'apa Tominkaru aipan kawan papidannao mashaapan. Na'apa'o nii wuru'u udapadanuz unao Christ ida'an. ² Na'iki aonaa u'atadinpana'ana'a, utaapa uiribannao kaiman na'iki ukarodapa ìdyaun, na'iki aonaa ukashadina'ana'a ì'ai ìmasha'apatinkan dono kaiman. Umarainapa ìdyaun una'apan pu'u. ³ Na'iki ma'ozaka'a naa utiwain karikaonan kizi utapaakaan kaiman, utaapa unyukunuu kaiman Kaimana'o Doronaa bauda'apatapan idi unao. ⁴ Ipai waunao mishidainaoz baokopa wazaaminpan bauda'apa'o nanai di'iti, na'iki kaina'a bauda'apa Kaimana'o Doronaa mashaapa'o ipai wakawana'ati kida. Kaina'a bauda'apa wazaudapanii, tawuru'u Tominkaru kowaadaniaz pataa'azon diina'iti'i pazaamataniinao ati. ⁵ Kaina'a bauda'apa waNaobanaa, bauda'apa kaimana'o kuwai wamishidapanii, na'iki ipai waunao bauda'apa'o ida'ana'o wachikaawunuinan. ⁶ Kaina'a bauda'apa Tominkaru na'iki uruu bauda'apa ipai waunao Daru. Uruu kazowautapa'o ipai waunao, uruu kaudina'o ipai waunao ida'an, na'iki uruu mashaapa'o ipai wa'ida'a oo wanyukunuu ii.

⁷ Aizii Christ kamunanun idi, wakawana'ati kida ubuutan wakaka'iita-kinaa nii washapatan kaudin-kizai. ⁸ Kaina'a sha'atii usaadinpan na'apa Tominkaru kaaritan ida'a, tawuru'u ukianuz:

“Uzaidan dono'oraz doko iti,

utaazata-kida patarubanao, ìnao kaakinpainaouz u'ati.

Na'iki utaa kaiman kida'o aimaakan papidanannao ati.”††

⁹Na'apa'oram ati'o wuru'u “uzaidan doko iti” kii-karuz? Uwa'atin doko iki na'iki ukaawan apowa ati, imi'i baara ati. ¹⁰Ukau'an wuru'u kaawanka'oraz imi'i baara ati, uru'u naa wuru'u kiwa'oraz powaa iti doko iti aokazi dawun iti manawun. Uruu idi turuu ukazowautapan ipai amazada aokazi ia'o na'iki imi'i baara ana'o.

¹¹Uruu Christ taa'oraz pana'a kida'o kaudin-kizai papidanannao ati. Pabi'i kida papidanannao uzaamata apostlenao nii, ba'orainao uzaamata prophetnao nii, ba'orainao uzaamata kowaadapa'o nii kaimana'o kuwai, ba'orainao uzaamata taa-pa'o nii papidanannao na'iki tominapa-kida'o nii idyaun. ¹²Uzaamatan idyaun, itominapa-kida kizi Tominkaru pidanannao iaitapa kizi pasha'apatan pakaudin-kizi Tominkaru ati. Uruu ida'an kizi Christ nanaa, wuru'u mishidainaouz, ma'ozakadinan u'ati na'iki ima'ozakada kizi pamishidapan powa'a zii. ¹³Atii na'apa'o nii wabauda'apatan wamishidapan na'iki kaimanaimana'o nii waaitapan Tominkaru Dani. Na'iki ma'ozaka'o mishidainaou'o nii waunao. Wadyaupain nii kaimana'o mishidainao nii, atii na'apa'o nii waunao Christ kawan, uruu mishi'o ukaimanan manawun.

¹⁴Ukau'an aonaa koraiziannao kawanu'o nii mani waunao. Aonaa turuu pidannao tanawatan wanyukunuu pana'iti kida'o pakuwaa ida'an, na'apa awaru kidu'ukan kawan kanawa wunu baoko an di'itinapa kida'a. ¹⁵Mishi'oraiman, marii kizi'i naa pa'an wakowaadapan mishi'o kuwai wamarainpaakan ida'an, uruu ida'an kizi wadyaupain, na'iki wabauda'apatin kaimanaiman Christ ida'ati, uruu wuru'u wazowauz. ¹⁶Aizii ipai waunao mishidainaouz, unanaa wuru'u waunaouz. Uruu wuru'u zaamataaka-kida'oraz waunao bauda'apa'o nanai ida'ati, na'apa pidan nanaa kawan, ipai udyukoinpan kida kaiman i'zaamataakan na'iki i'zaamatinpan uzowau di'iti. Ukau'an na'apa'o wuru'u waunaouz, wamarainpaakan an na'iki washa'apatan an wuru'u taa-kariwai kidaz wa'ati washa'apatan nii, baikopa'o nii wadyaupain, Christ ma'ozakan ida'an.

Wapana'ada kizi'i naa wakaduz

¹⁷Aizii okakinaowa'azon unao Naobanai aipan kawana'ati. Aona'a naa umashaapa'ana'a powa'a Gentilenao kawan, maaitapa-kainaouz Tominkaru, wuru'u idi'itapanii kidaz aimakaan mazanu'o na'iki madiwautapa-ka'o karikaonan. ¹⁸Aonaa iaitapanaatan wuru'u mishi'o kuwai Tominkaru di'iki kida'oraz, aonaa i'zaamatan wuru'u pa'ina'o mashaapa-karu Tominkaru taaniaz, usha'apanum kau'an tuukii idadaradapan panyukunuu u'ai, na'iki aonaa iaitapa'azon na'apa kida'o aimakaan dau'an. ¹⁹Uruu idi aona'a naa ikiba'azoo-kidan pasha'apaapan oii kida'o aimakaan. Imashaapan soo pasha'apaapan dau'u wuru'u pananaa na'iki panyukunuu aiapanii kidaz isha'apatan. Imashaapan pakaminshu'uinpan dau'u, isha'apata ipai kakiba'azonnaa kida'o aimakaan, aonaa isokoda'azon pana'apainpan, mazan kii'an powa'a zii i'aipan pasha'apatan oia'o.

²⁰Unao, aonaa utominapa-kida-ka'o na'apa kida'o aimakaan dau'u umishidan dono na'iki uzaamatan dono'oraz Christ unaobanaa nii. ²¹Mazan uabata pa'an Christ dau'an, na'iki uabata kapam mishi'o kuwai, Christ kaduz kida dau'a'oraz. ²²Utominaapa-kida-ka'o dono, udyuuda-ka'o umarina'atan na'iki umuudan kiwiini'o umashaapauzon kaduz, wuru'u unadapaniaz usha'apaapan dikauda kida'oraz aimakaan. Wururu'u na'apa'oraz pidan kaduz, soo pataka'uta-kida'o na'iki antamikita-kida'o karikaonan pidan. ²³Ukau'an marina'a naa Tominkaru pa'i-

naadan unyukunuu, udi'itinapa kizi'i naa pa'an kaimana'o dau'u pa'idiwaru. ²⁴Mishi Tominkaru pa'inaadan unao kaduz na'apa pakaduz kawan, ukau'an ukai-wa'a naa wuru'u pa'ina'oraz kaduzui taa-ka'o u'ati, mishi kizi'i naa usha'apatinan kaiman, na'apa Tominkaru aipan kawana'ati.

²⁵Ukau'an, aona'a naa powa'a umariidina'ana'a. Marii ipai pidan paradan mishi'o ida'an ipai pidannao ati. Usha'apanum kau'an ipai baokopa waunao bauda'apa'o nanai di'iti'o wazaamatanpan. ²⁶Aizii uto'oran dono, aonaa usha'apata'ana'a oia'o aimakaan, na'iki usookada uto'orainpan na'iki usaabaa-kida unyukunuu kamoo tipitan ua'ii, ²⁷aonaa ukashaapa'ana'a Satan kaiwaan unao, usha'apatan ida'an oia'o aimakaan.

²⁸Aizii koidimiki pidan, marina'a naa umuudan pakoidimikin. Marii pa'an ukaudinan naa dadara, uikoda kizi aimakaan pa'ati pamashaapa-kinaa nii, na'iki kaina'a kizi aimakaan utaan nii kapam pataka'utinainao pidannao ati. ²⁹Mana'a ukodita-kida'ana'a dikauda'o na'iki kaziwa'o parada-karu udako iki. Mazan marii pa'an uparadan kaimana'o ida'an, na'apa'o wuru'u pidannao abata'azoo nii kidaz, uruu ida'ana'o nii ukaminka'utan na'iki uma'ozakadan pidannao nyukunuu. ³⁰Na'iki aonaa ukasha'oradauta'ana'a Kaimana'o Doronaa Tominkaru di'iki'oraz. Tominkaru taanii wuru'u Kaimana'o Doronaa wa'ati, uruu ida'ana'o nii waaitapan mishi'o nii Tominkaru so'otan na'iki ukazannaatan waunao ipai oia'o ai diina'iti'i. ³¹Aizii aona'a naa powa'a uto'oradinpauzo'o na'a, na'iki aona'a naa powa'a uto'oraba'ana'a, na'iki aona'a naa uto'ora'akauzo'o na'a. Na'iki aona'a naa powa'a uzunaapaaka'ana'a oo udakoopaaka'ana'a dikauda sodi kida'o ida'an. Na'iki aona'a naa udi'itinp'a'ana'a powa'a uantamikita'azon dau'u uiribannao. ³²Mazan usha'apata pa'an kaiman kida'o aimakaan uiribannao ati na'iki ukamunan-kida idyaun. Na'iki umarina'ata'a naa wuru'u dikauda kida'oraz uiribannao sha'apatauzonii kidaz u'ati, na'apa Tominkaru marina'atan kawan wa'oian Christ ida'an.

Mashaapa-karu kanada'o ida'a

5 Aizii uda'ana'a naa Tominkaru kaduz, usha'apanum kau'an udainao unao, na'iki umarainapanii unao tuukii. ²Na'iki karikaonanu'u naa umashaapa marainpaaka, na'apa Christ marainpan kawan waunao, utainan atii umawakan waunao dikin ii. Kaiman manawun kaduunu'o kawan udamainan Tominkaru ati umawakan dono. Na'apa uzai kawaoda-ka'o kawan Tominkaru ati, kaduun udamaanuz.

³Aizii Tominkaru dainaou'u naa unao, ukau'an aona'a naa turuu uunamunaa abatauta-ka'o ukaminshu'uinpan. Na'iki aona'a naa turuu usha'apaapan kakiba'azonnaa kida'o aimakaan, na'iki aonaa turuu umisha'oraran. Usha'apanum kau'an aonaa turuu na'apa kida'o abata-ka'o Tominkaru pidannao dau'an. ⁴Na'iki aona'a naa turuu ukadakotinan kakiba'azonnaa kida'o dau'u, na'iki maaitapin-kainao paradan kawan, oo banikii-tin-karu mani oia'o na'iki dikauda sodi kida'o di'ii'aka. Mishi'oraiman ukonaukii-kida pa'an Tominkaru ipai aimakaan kida dau'an, wuru'u usha'apatinan kidaz unao ati. ⁵Uaitapa kizi mishi'o nii wuru'u, pidan kaminshu'uinpa'o, na'iki sha'apaapa'o kakiba'azonnaa kida'o aimakaan, na'iki misha'oraru, aona'o nii na'apainao pidannao zaamata-ka'o Christ na'iki Tominkaru naobanai-tinapakizi iti, na'iki aona'o nii i'zaamatan wuru'u Tominkaru taa'azooniaz. Aizii pidan aipaabi'ia'o aimakaan soo pa'ati karikaonan, utominkaruniitapan aimakaan kida wuru'u.

⁶Mana'a umariida-kidina'ana'a pidannao ati ikowaadapan an mazanu'oraz karikaonan kuwai kida. Usha'apanum kau'an Tominkaru pataka'utan nii ipai pidannao, wuru dikin ia'a isha'apaapanii kidaz, na'iki idikintapan idi Tominkaru. ⁷Ukau'an mana'a ukaminauda'u-tinpa'ana'a na'apainao pidannao idi.

⁸Mishi kiwiin umashaapan maruta'o-karu'u, mazan aizii uzaamatanin idi'i naa Naobanai di'iti, umorotan kanada'o-karu'iti; ukau'an umashaapa'a naa kaiman na'apa pidannao kanada'o-karu'a'o mashaapauzon kawan. ⁹Aizii pidannao mishi'o imashaapan kanada'o ida'a, aitapa-ka'o idyaun, imashaapan ida'an kaiman na'iki isha'apatinan ida'an sakitapa, na'iki imashaapan ida'an mishi paparadan kawana'ati. ¹⁰Ukau'an utominpa'a naa, uaitapa kizi'i naa na'apam mashaapa-karu Tominkaru aipan kawana'ati. ¹¹Aonaa usha'apaapa'ana'a oia'o aimakaan kida wuru'u pidannao sha'apaapauzonii kidaz maruta'o-karu'u. Mishi'oraiman ukowaada i'ati aonaa ukaimanan wuru'u na'apa kida'o aimakaan isha'apaapaniaz. ¹²Tuukii ukakiba'azonnan kadakotin-karu wuru dau'a'a dikintapainao sha'apaapanii kidaz aimakaan maruta'o-karu'u. ¹³Mazan kanada'o kanadapan dono idyaun ipai'o nii ikaduz tukapa-ka'o na'iki aitapa-ka'o. ¹⁴Na'ia'oram kanada'o kanadapanii kainaabana'o ni'i naaz. Kaikapa sha'atii tawuru'u saada-kariwai Tominkaru kaaritan ida'a'o kianuz:

“Pugaru da'awupauzo, pupokoda'a naa, mawaka'o kawanu'ora'a naa pugaru, ukau'an pukadishita Christ taa kizi kanada'o punyukunuu iti.”

¹⁵Ukau'an umashaapa'a naa kaiman na'iki aitapin. Aonaa umashaapa'ana'a maaitapin-kainao pidannao mashaapan kawan, mazan aitapinainao mashaapan kawan pa'an. ¹⁶Na'apainim utukapan an kaina'a kaimana'o aimakaan sha'apatakaru nii, usha'apata'aka sariapa, usha'apanum kau'an kai pidannao mashaapan oia'o dau'u pa'idiwaru. ¹⁷Ukau'an aonaa umaaitapinka'ana'a, mazan uaitapa kizi pa'an kanom wuru'u Naobanai aipaniiaz usha'apatin, ukawana'ati kizi'i naa usha'apatinan. ¹⁸Aonaa upo'idi'i na'a, usha'apanum kau'an pidan po'idin an, aonaa uaitapan pasha'apaapan dikauda kida'o aimakaan. Mishi'oraiman marii pa'an Kaimana'o Doronaa ma'ozakadapan na'iki kazowautapan unao, umashaapa kizi pa'an uaipan kawana'ati. ¹⁹Uma'ozakada umin-mishidannao nyukunuu kida ukunuian ida'an Psalms ida'a kida'o kunui na'iki Tominkaru dau'u kida'o kunui; konaukii ukunuiapa unyukunuu iki Tominkaru ati. ²⁰Karikaonan ukonaukii-kida waDaru Tominkaru ipai aimakaan kida dau'an, wanaobanaa Jesus Christ ida'an.

Daiaroinao na'iki daiaruinao ati'o

²¹Aizii minziiwa'a naa usha'apatin umin-mishidannao paradan kawana'ati, usha'apanum kau'an unaobanaa Christ umanawunu'o uruu.

²²Unao daiaroinao uizo'ati udaiaru paradan na'apa uizo'atin kawan Naobanai paradan. ²³Usha'apanum kau'an uzowaunaa wuru'u udaiaruz. Na'apa Christ kazowautapan kawan mishidainouuz, wuru'u unanaaz. Inao ukazannaataniinaouz oia'o ai. ²⁴Ukau'an na'apa mishidainao izo'atin kawan Christ paradan, na'apa'o nii kapam wuru'u daiaroinao kida izo'atinuz paudaiaru paradan.

²⁵Daiaruinao, umarainapa udaiaro, na'apa Christ marainpan kawan tuukii mishidainao, atii ukashaapa zii pazowii-ka'o pakazannaata-kinaa nii idyaun, ²⁶uaiipan idi pachikaan idyaun kaiman i'oi'an ai. Uchikaan idyaun wunu idi na'iki

paparadan ida'an. ²⁷ Usha'apanum kau'an uaipan idi patukapa-kidan mishidainao konaunam manawun, ikadishitan dono ukanaapu ati diina'iti'i. Aonaa uaipan patukapan kaniriba'o oo dikauda'o nii i'ida'a. Mazan uaipan idyaun kaimanainao nii na'iki aonaa kizi oia'o ikoda-ka'o i'ida'a. ²⁸ Na'apa kizi kapam daiaruinao marainpan paudaiaro, imarainpan kawan pananaa. Na'ia'oram pidan marainpa'o paudaiaro marainpa'o pananaa wuru'u uruuz. ²⁹ Mishi aonaa na'iam zii pidan to'ora-kizaitapan pananaa. Mishi'oraiman kaiman pa'an utaapanuzu, kaiman upaanuzu. Na'apa Christ taapan kawan mishidainao kaiman. ³⁰ Usha'apanum kau'an Christ nanaa wuru'u waunaouz. ³¹ Kaikapa sha'atii tawuru'u usaadinapanuz Tominkaru kaaritan ida'a: "Uruu idi daonaiora muudinan nii padaru na'iki padaro ai, na'iki ubauda'apati-pan paudaiaro tuma. Uruu idi ibauda'apatan naa pananaa, aonaa dya'utama'ora'a naa mani idyaun."[‡] ³² Kaina'a mishi'o na'iki umanawunu'o kakinaorii di'oraz parada-karu ida'a. Christ na'iki mishidainao dau'ana'o wuru'u okadakotinanuz da'a'a. ³³ Ukau'an na'apa kizi kapam unao, marii kizi ipai daonaioranao marainpan paudaiaro na'apa imarainpan kawan pananaa. Na'iki marii kizi ipai daiaroinao taapan umanawunu'o nii paudaiarunao.

Koraiziannao, daruinao na'iki idaronao ati'o

6 Koraiziannao, uizo'ati udaru na'iki udaro paradan, usha'apanum kau'an unao mishidainao Jesus, na'iki sakitapa'o wuru'u sha'apatin-karuz na'apa. ² Kaikapa sha'atii tawuru'u usaadinapanuz Tominkaru kaaritan ida'a. "Umarainapa udaru na'iki udaro." Uruu kiwiitapa'o kakinaorii kaina'a'o aimakaan taa'azoo-ka'o utuma uizo'ati-ka'o an. ³ Kaikapa'o wuru'u aimakaan taa'azoo-kariwaiz. "Kaimana'o nii puikodan mashaapa-karu, karikaonanu'o nii pukonaukiitinan na'iki kotua'iki'o nii pumashaapan di'oraz imi'i baara'a puizo'atin an pudaru na'iki pudaro paradan."[¶]

⁴ Aizii unao daruinao, aonaa uto'orada'ana'a udainao, mishi'oraiman kaiman utaapa idyaun, ukakinaota idyaun kaimana'o ida'an na'iki utominapa-kida idyaun Tominkaru aipan kawana'ati.

Poitoruinao na'iki naobanainao ati'o

⁵ Aizii unao torii-kariwaiz poitoruinao,^{§§} uizo'ati unaobanaanao paradan mashaapainouz da'a'a imi'i baara'a. Aonaa udikintapa'ana'a idyaun. Konaukii usha'apata ikaudin-kiz, uizo'ati iparadan na'apa uizo'atin kawan Christ. ⁶ Uizo'ati unaobanaanao paradan, aonaa iawunuutapan idi mani karikaonan usha'apatan ukaudin-kizi oo uaipan idi karikaonan inaudapan unao. Mazan Christ poitorun idi unao, usha'apatin kaiman, unyukunuu kaimanan ida'an na'apa Tominkaru aipan kawana'ati. ⁷ Usha'apata ipai ukaudin-kizi kaiman na'iki konaukii, aonaa pidan ati'o kawan mani, mazan Naobanai Jesus ati'o kawan pa'an. ⁸ Usha'apanum kau'an uaitapa Naobanai Tominkaru'o nii wuru'u kawinipinaata'oraz ipai pidanao, poitoruinao na'iki wuru'u aona'oraz ipoitoruinao mani. Ukawinipinaatan nii idyaun isha'apatan idi kaiman kida'o aimakaan.

[‡]5:31 Genesis 2:24

[¶]6:3 Exodus 20:12; Deuteronomy 5:16

^{§§}6:5 *torii-kariwai poitorui*: Putukapa kaarita tokon ii Parada-karu Masha'apannaadakinoo di'ii.

⁹Aizii unao kapoitoru-tinpainao, kaiman kapam utaapa upoitorunao, aonaa udakota'ana'a usha'apatan oo uba'izian ĭdyaun. Usha'apanum kau'an ipai unao na'iki upoitorunao, bauda'apa'o uNaobanaa, uruu aokazi ia'oraz. Uruu, utukapa ipai pidannao na'apa kida pa'idiwaru, aonaa na'ia'oram utaapan pana'a kida'o nii.

Mishidainao mizaataakapan daara ni'o

¹⁰Aizii da'a'a ubaukapan naa ōkia'azon unao ati, tuukii ōaipan uma'ozakadinan Naobanai Tominkaru ma'ozakan umanawunu'oraz ida'an. ¹¹Umorokoda'a naa ipai wuru'u Tominkaru taanii kidaz mizaataaka-karu daara* nii, ma'ozaka kizi ukadishitapan, na'iki aonaa kizi ukaakinpan Satan tiwaan an pawoata-kidan unao pabi'inaaka kida'o aimakaan ida'an. ¹²Aizii wuru'u wamizaataakanuz, aonaa pidannao tuma'o mani, mazan wamizaataakapan oia'o doronainao tuma'o. ĩnao ma'ozaka'oraz ĭkazowautapan pidannao mashaapainouz kai maruta'o-karu'u, wuru amazada baara ana'a. Na'iki wamizaataakapan oiainao manawun doronainao tuma'o, wuru'u ma'ozaka-tinpainao kidaz doko ii aka.

¹³Ukau'an umorokoda'a naa aizii ipai wuru'u Tominkaru taanii kidaz mizaataakakaru daara nii na'iki ukaiwa'a naazu. Aizii na'apainim oia'o na'iki dikauda'o aimakaan sha'apan u'ati, aona'o nii ukaakinpan u'ati, mazan udikintan nii wuru'u oia'oraz. Aizii uipaian dauna'an umizaataakapan, pakawanu'o nii ma'ozaka ukadishitapan. ¹⁴Ukau'an, ma'ozaka'a naa pa'i ukadishitapa. Umishidapa wuru'u mishi'oraz kuwai. Ukau'an, umorokoda wuru'u mishi'oraz kuwai uzadawu nii. Na'iki umashaapa kaiman Tominkaru aipan kawan, uruu kizi ukaiwaa udokori'i dikiniribanaa nii. ¹⁵Na'iki uminziwanuz ukowaadapan Kaimana'oraz Kuwai, kaimanaaka-karu dau'oraz Tominkaru tuma, uruu kizi umorokoda udazkidi nii. ¹⁶Kaina'a zii ba'oran: umishidapanuz Christ, uruu kizi ukaiwaa uawautinapa-kinaa nii, Satan ba'itan an pabairi tikazi-tinapa kida'o. ¹⁷Na'iki wuru'u Tominkaru kanzanaatanuz naa unao, uruu kizi umorokoda ukowam nii. Aizii wuru'u Tominkaru Paradanuz, uruu ukaiwaa umarian nii, Kaimana'o Doronaa taaniaz u'ati. ¹⁸Na'iki karikaonan utoriinapa Kaimana'o Doronaa kaminka'utan ida'an unao. Utoriinpan an Tominkaru ati ukowaada ipai aimakaan dau'an; upishaa u'ati wuru'u tuukia'oraz manawun uaipan ukaminka'uta kizi unao. Ukau'an dyauta utaapa unyukunuu toriinapa-karu dau'ati, na'iki karikaonan utoriinapa ipai Tominkaru pidannao ati.

¹⁹Karikaonan pa'i utoriinapa Tominkaru ati ukaminka'uta kizi ōgaru ōkakuwaapan an, mabaa'azoo kizi ōkowaadan Kaimana'o Kuwai wuru'u mashaa'oraz utaapauzo-kao kotua'a naa. ²⁰Jesus zaamatanii ōgaru kowaadapa'o nii Kaimana'o Kuwai; uruu'u naa wuru'u ōkowaadapaniaz na'iki uruu dikin ia'o wuru'u ōtaraapakaodz da'a'a. Ukau'an, utoriinapa Tominkaru ati ōdau'an, aonaa kizi ōtarian ōkowaadapan wuru'u Kaimana'oraz Kuwai dyuuda-kariwaiz ōkowaadapan.

Paul katokontan pakaaritan

²¹Tychicus, uruu wa'inawuzuitapanii umishidan idi Christ, na'iki uruu wamarainapanii na'iki kaimana'o ukauadinuzon Naobanai ati. Uru'o nii kowaada unao

*6:11 *mizaataaka-karu daara*: Kotua'o soldyaanao morokodanii kida pamizaataaka'azon dono: zadawii, pidan dokori'i dikiniribanaa, dazkidii, awautinapa-kinai, kowamai, na'iki mizaataaka-kinai marii. English ida'an udakota-kao 'armour' kii.

ati ipai òdau'an, na'iki òsha'apatanii kida dau'an. ²² Òdyuudan nii uruu unao di'iti ukowaada kizi ipai daunuuda'u waunao dau'u, na'iki uma'ozakada kizi unao nyukunuu.

²³ Marii waDaru Tominkaru na'iki Naobanai Jesus Christ taan kaimana'o mashaapa-karu na'iki marainpaaka-karu ipai unao mishidainao ati, na'iki karikao-nan kizi umishidapan Christ. ²⁴ Marii Tominkaru kaimanan ipai wunao ati'i karikao-nanu'oraz ìmarainpan manawun Naobanai Jesus Christ.

Paul Kaaritan

Philippi Sannao Ati'o

Di'oraz kaarita daua'o

Apostle Paul saadan di'oraz kaarita pataraa-ka'o dono'o Kaimana'o Kuwai dikin ii. (Philippians 1:17) Timothy umin-kaudinana na'ian pu'a'o utuma usaadan wuru'u kaaritam.

Baukapa'o Paul morowautapankauzon Silas tuma Philippi ii. Uruu dono'o wuru'u pidannao abatanuz na'iki imishidanuz Paul kowaadani Kaimana'o Kuwai. (Acts 16:11-40) 10 wunu imorowautapankan dauna'an, usaadan wuru'u pakaaritanuz.

Aizii usaadan wuru'u kaaritam mishidainao ati'o Philippi iainao. Ukowaadan i'ati tuukii ukonaukian ikaminka'utan idi paugaru idyuudan ida'an aimakaan pa'ati na'iki itoriinpan idi Tominkaru ati udau'an.

Paul kowaadan tuukii pakonaukian papataka'uta-ka'o pu'u taraa-kizai ii. Mazan ukian, wuru'u na'apa kida'oraz kaiwainan kaimana'o nii, iriba kaiman kida'o aimakaan sha'apan una'ian pu'u. Na'iki ukowaadan tuukii pakonaukian panyukunuitapan idi mishidainao Philippi iainao kamunanun pa'ati.

Pakaaritan ida'a, Paul kakinaowan mishidainao aonaa kizi ikashadinan oo ikaakinpan papataka'uta-ka'o an pamishidan dikin ii Christ. Mazan marii kizi'i naa pa'an ikonaukiitanan karikaonan. Na'iki ma'ozaka kizi itaapan pamishidan na'iki karikaonan kizi ikaminka'uaakan na'iki imashaapan konaukii pamin-mishidannao tuma. Na'iki ukakinaowan idyaun izaudinapa kizi pidannao ai, taapinpa'azoinao kaimana'o nii, tuukia'oraz iaipan sha'apatin-karu Jewnao kakinaorinaa kawana'ati.

Tuukii Paul kakinaowan wuru'u mishidainaoz uaipan imashaapan kaiman na'iki idi'itinapa kizi kaiman na'apa Christ kawan.

Kaarita buutinpan kida

Kaarita daua'o 1:1-11

Paul daua'o utaraapa-ka'o dono'oraz 1:12-30

Paul kakinaotan mishidainao kaimana'o mashaapa-karu dau'u 2:1-18

Paul sha'apatina'azon daua'o 2:19-30

Kaimana'o kakinaorii na'iki kaduzui tukapa-kida-ka'o 3:1—4:1

Mishidainao nyukunuu ma'ozakada-ka'o 4:2-20

Paul katokontan pakaaritan 4:21-23

1 Di'oraz kaarita ogaru Paul na'iki Timothy di'iki'o, Christ Jesus poitorunaouz. Ogaru Paul, o'saadan di'oraz kaarita ipai unao Tominkaru pidannao ati'o, Philippi sannao, mishidainaoz Christ Jesus, na'iki mishidainao zowaunaanao ati'o kapam, na'iki ipai wunao ati'i kaminka'uupainaoz unao. ²Marii waDaru Tominkaru, na'iki Naobanai Jesus Christ kamunanun unao ati, na'iki utaa kizi unyukunuu kaiman-kinaa nii.

Paul toriinpan Philippi sannao ati

³Na'apainim onyukunuan dono unao, tuukii da'i okonaukii-kidan Tominkaru unao dau'an. ⁴Na'iki karikaonan da'i otoriinpaouz konaukia'o ida'an Tominkaru ati unao dau'an. ⁵Usha'apanum kau'an unao kowaadapa'o kapam Kaimana'o Kuwai,

Jesus Christ daua'oraz. Sariapa umishidan di'iki'o usakadan ukakuwaapatinan, atii kai pakawan. ⁶Mishi Tominkaru sakadani'i naa pasaabaan unao. Aizii ôkian nii unao ati, ôaitapa na'iki ômishida pakawanu'o nii wuru'u Tominkaru kaudinanuz na'apa, atii Christ Jesus kaawan dono'o nii zii uipaian pasaabaan unao. ⁷Ôdi'itinpan unao dau'u kaikapa'a ômarainpan idi'o unao tuukii manawun. Mishi Tominkaru tukapa-kida pakaimanan ipai baokopa unao ati na'iki ôgaru ati, utaapada ukaminka'utan ôgaru ôkaudin-kizi dau'u, ôtaraapa-ka'o pu'u oo ôkashadaakapan dono pidannao tuma Kaimana'o Kuwai dau'an ôtukapa-kida'azon idi umishiin. ⁸Tominkaru tukapa na'iki uaitapa mishi'o wuru'u ôtukapa'azonuz unao, ômarainpan idi'o unao tuukii, na'apa Christ Jesus marainpan kawan unao.

⁹Ôtorinpan Tominkaru ati unao dau'an, marii kizi powa'a zii ukamarainapanun, na'iki utaa kizi uaitapa-kinaa nii powa'a zii, na'iki uaitapaaba-kinaa nii manawun. ¹⁰Uruu ida'an kizi uaitapan na'ia'oram kaimana'o na'iki sakitapa'o aimakaan usha'apatan nii na'iki umishidan nii. Uruu ida'an kizi karikaonan ukaimanan, aonaa kizi oia'o ikoda-ka'o u'ida'a atii na'apa Christ kaawan di'iti. ¹¹Marii kizi karikaonan usha'apatan kaiman kida'o pa'idiwaru aimakaan, Jesus Christ taan ida'an pama'ozakan u'ati. Na'apa'o ida'an kizi Tominkaru naubaa-ka'o na'iki ukonaukii-kida-ka'o.

Kaimana'o Kuwai abata-ka'o Paul taraapa-ka'o pu'u

¹²Aizii ômin-mishidannao, ôaipan uaitapan, wuru'u dikauda kida'o aimakaan sha'apaapa-ka'o pu'u ô'ati kaikapa'a, mazan ukaiwainan kaimana'o nii, na'apa kida'o ida'an mishi'oraiman powa'a zii manawun Kaimana'o Kuwai abata-ka'o. ¹³Usha'apanum kau'an ipai'i naa da'ainao pidannao na'iki ipai soldyaanao wunaou'u watchmantapainao kidaz udaru'o naobanai dapu, kaimanaiman ïaitapan wuru'u ôtaraapa-ka'oaz soo ôkakuwaapatinan dikin ia'o Christ dau'u. ¹⁴Aizii ôtaraapa-ka'o idi, powa'a zii mishidainao Christ ma'ozakadinan, uruu idi ma'ozaka ikowaadapan Tominkaru Paradan, aonaa ïtarian.

¹⁵Kaina'a pabi'i kida mishidainao, ikowaadapan kuwai Christ dau'u padamata mazan soo pakishauzin idi'o karikaonan ô'ati, ïaipan karikaonan pada'an-ka'o. Mazan kaina'a ba'oran mishidainao, ikowaadapan wuru'u kuwaiz ikaminka'uta'azon idi'o pa'an ôgaru. ¹⁶Na'iki wuru'u ikakuwaapatinanuz pamarainpan idi'o ôgaru, ïaitapa ôtaraapa-ka'o da'a'a ôkowaadapan idi'o pidannao ati wuru'u kaimana'o na'iki mishi'o kuwai Christ daua'oraz. ¹⁷Mazan wuru'u ba'orainaoz ikakuwaatinan Christ dau'an soo ïaipan karikaonan pawazoomikipan, aonaa panyukunuu kaimanan pu'a'o mani ô'ati, mazan soo ïatadinpa'azon karikaonan. Na'iki ïaipan karikaonan pakasha'oradan ônyukunuu wuru pu'a'a ôtaratapa-ka'oaz. ¹⁸Mazan aonaa ïsha'apaapanii kida kasha'oradauan ônyukunuu. Mishi'oraiman kaiman ô'ati wuru'u ikakuwaapatinanuz Christ dau'u. Na'apa'oram ida'an kakuwaatinkaru kishauzi-karu pu'u oo kaimana'o nyukunui di'iki'o, mazan na'apa'o ida'an ïabata-kidan naa pidannao ati Kaimana'o Kuwai Christ daua'oraz. Uruu idi tuukii ôkonaukian.

Na'iki powa'a'o nii zii ôkonaukiitinan. ¹⁹Usha'apanum kau'an utoriinpan idi ôdau'an Tominkaru ati, na'iki Kaimana'o Doronaa, Jesus Christ di'iki'oraz kaminka'utan ida'an ôgaru, ôaitapa ôkodita-kida-ka'o nii di'iki'i. ²⁰Ukau'an tuukii ôaipan ôtukapa-kidan mishi, aona'o nii ôkasharutinan na'iki ôba'azootinan ôsha'apainpan ida'an. Mazan pakawan ôtaapan ônyukunuu ma'ozaka, pakawan kizi

ōtukapa-kidan mishi Christ umanawunun ōsha'apatanii kida aimakaan ida'an, kai ōkakupan pu'u, oo ōmawakan ida'an. ²¹ Usha'apanum kau'an ōgaru ati, wuru'u kakupa-karuz mishi'o mashaapa-karu'u naa pa'an kaimanaiman Christ ati. Aizii ōmawakan an, powa'a'o nii zii manawun ukaimanan ō'ati. ²² Aizii ōtaapa-ka'o an kakupa, dobata'o nii ōsha'apatan kaudin-kizai Christ ati zii. Uruu idi aonaa ōaitapan na'ia'oram ōaipan, kakupa-karu oo mawaka-karu. ²³ Aonaa ōaitapan na'ia'oram manawun ōzaamata. Tuukii ōwa'aka'azon wuru'u di'oraz amazada baara'a, ōmashaapa'ana'azon idi'i naa Christ tuma, na'ii powa'a'o zii pa'an ukaimanan mashaapa-karu ai da'a'a imi'i baara'a. ²⁴ Mazan ōaitapa kaimana'o nii pa'an unao ati ōtaapa-ka'o an zii kakupa. ²⁵ Ukau'an una'apan an, ōaitapa ōtaapa-ka'o nii zii kakupa, uruu idi pakawanu'o nii ōkaudinan. Ōma'ozakada kizi powa'a zii wuru'u umishidapanuz Tominkaru, na'iki konaukii kizi umashaapan umishidan idi Christ. ²⁶ Ukau'an tuukia'o nii manawun ukonaukii-kidan Christ Jesus, ōkodita-kida-ka'o an na'iki ōkaawan an koshan unao di'iti.

Mishi'o mashaapa-karu Tominkaru aipan kawana'ati

²⁷ Ukau'an kanom sha'apan an ō'ati, kaimana'a naa umashaapa, Kaimana'o Kuwai kawana'ati Christ di'iki'oraz. Aizii na'apainim ōmakon an unao di'iti oo ōmakokan an, mazan upu'a'o nii ōabatan, mishi ma'ozaka umishidapan na'iki bauda'apa utaapan unyukunuu. Na'iki ōabatan nii baokopa ukazannaatapan wuru'u Kaimana'oraz Kuwai Christ daua'oraz. ²⁸ Na'iki aonaa utarian utarubanao sha'apaapan ai unao; uruu ida'an utukapa-kidan ī'ati mishi'o nii Tominkaru pataka'utan īdyaun, mazan unao ukazannaatan nii pa'an. Tominkaru'o nii wuru'u sha'apata'oraz aimakaan na'apa. ²⁹ Mishi Tominkaru kaimanan unao ati ukashaapa umishidan Christ, na'iki ukashaapa kapam unao baiaapan kasha'ora'o umishidan dikin ii uruu. ³⁰ Ubaiatan kasha'ora'o, na'apa utukapan kawan tawuru'u ōbaiaapanuz kasha'ora kida'o na'ii, Philippi ii. Atii di'i pakawan zii ōbaiatan kasha'ora'o.

Mishidainao di'itinapa kizi Christ Jesus di'itinpan kawan

2 Aizii uaitapan idi unyukunuu ma'ozakadinan uzaamatipan idi Christ ida'ati; na'iki uaitapan idi unyukunuu saabainan Christ kamarainapanun ida'an; na'iki uaitapan idi ubauda'apatapan unyukunuu Kaimana'o Doronaa ida'an; na'iki uaitapan idi marainpaaka-karu na'iki kamunanuaaka-karu kaina'an u'ida'a; ² ukau'an umashaapa'a naa na'apa ukawana'ati, ōkonaukii-kinaa nii. Utaapa'a naa unyukunuu patumaaka, na'apa kida udi'itinapa; na'apa kida kapam umarainpaaka; na'iki ubauda'apata unyukunuu usha'apata'azoonii aimakaan dau'ati. ³ Aonaa usha'apata'ana'a aimakaan u'atadinpa'azon idi karikaonan, oo uaipan idi mani karikaonan utukapa-ka'o umanawunu'o kawan. Aonaa umanawun-tinpa'ana'a, mishi'oraiman utaapa pa'an uiribannao umanawunu'o nii u'ai. ⁴ Aonaa udi'itinpa'ana'a soo uaiapanii na'iki usha'apaapanii kida aimakaan dau'u karikaonan, mazan udi'itinapa ukaminka'uta'azon dau'u uiribannao kapam. ⁵ Ukau'an na'apa'a naa udi'itinapa Christ Jesus di'itinpauzon kawan, usha'apata aimakaan unyukunuu kaimanan ida'an na'apa Christ Jesus kawan.

⁶ Christ patumaakan pu'u padamata Tominkaru tuma na'iki īkaduz na'apa kidaakan pu'u,

mazan upu'u aonaa utiwaan papatumaakadinpan Tominkaru tuma.

⁷ Mishi'oraiman minziiwa uwa'akan umanawun-karu aokazi ii.

Utaapinpan apowa'a na'apa poitorui taapinpauzon kawan.

Ushakatan na'apa pidan kawan.

⁸ Uruu dono apowa'a utaapinpan,

uizo'ati Tominkaru pazowii-kidinan ida'an cross paawa'a.

⁹ Uruu idi Tominkaru kadishita-kidan uruu,

na'iki uzaamatan uruu umanawunu'o nii,

na'iki udakotan u'uu umanawunu'o nii ipai ba'orainao kida uuai ai.

¹⁰ Soo uruu ati bauda'apa Tominkaru aipan, ipai pidannao kodoru'ukan,

ipai aokazi iainaouz, imi'i baara anainaouz na'iki ipai mawakainaouznaa.

¹¹ Na'iki ipai'o nii pidannao kian,

“Jesus Christ uruu umanawunu'o manawun Naobanai.”

Uruu ida'an ipai'o nii pidannao naubaan

na'iki konaukii-kidan waDaru Tominkaru.

Mishidainao mashaapa kizi Tominkaru Paradan kawana'ati

¹² Ōmin-mishidannao, ōmarainapaniinao, karikaonan da'i uizo'atiizon Tominkaru paradan ōna'ian dono utuma. Powa'a zii pa'i uizo'ati Tominkaru paradan ō'aonaan pu'u utuma. Utaapa Tominkaru umanawunu'o nii na'iki ukichana'iki usha'apaapan oia'o uawun za'a, utiwautina'a naa ma'ozaka umashaapa kaiman, na'apa Tominkaru aipan kawan pakazannaataniinao mashaapan. ¹³ Usha'apanum kau'an Tominkaru wuru'u kaudina'oraz unao ida'a, uruu aipan ati minziiwa usha'apatan wuru'u udyu-udanii kidaz sha'apata-ka pa'ati, na'iki utaan ida'ana'o uma'ozaka-kinnaa nii wuru'u usha'apatanuz kaiman kida'o aimakaan na'apa uaipan kawana'ati.

¹⁴ Aizii usha'apatan an aimakaan, kaiman usha'apatazu, aonaa ukadakoinpa'ana'a udau'u. Na'iki aonaa ukashadaakapa'ana'a ba'orainao tuma usha'apaapanii kida dikin ii. ¹⁵ Aonaa kizi ukadakotin-kida-ka na'iki uunamunaa abata-ka dikauda sodi kida, mazan kaiman kizi pa'an unao. Tominkaru dainaoun idi unao, umashaapa kaiman pa'an oia'o pidannao bi'i, wuru'u sha'apaapainaoz dikauda'o na'iki kak-iba'azonnaa kida'o manawun aimakaan. Mazan unao, ibii ana'o nii pa'an ukanadapan, na'apa wizinao kanadapan kawan maruta'o-karu'u. ¹⁶ Ukowaadauta kizi'i naa kaimana'o kuwai, karikaonanu'o kakupa-karu ikoda-kinnao dau'oraz. Aizii usha'apatinan an na'iki umashaapan dono na'apa, tuukia'o nii ōatadinpan unao ida'an, Christ kaawan dono pakamoon dono'o naa. Usha'apanum kau'an uruu ida'ana'o nii ōaitapan aonaa madiwautapa-ka'o mani wuru'u ōkaudinanz dadara unao bii an. ¹⁷ Usha'apanum kau'an tuukii utainan umishidan ida'an Tominkaru. Panaadon ōtainan nii Tominkaru ati ōzowii-ka ida'an, na'iki ōizain shootan ida'an, ōipaida kizi'i naa Tominkaru ati wuru'u unao taainanz u'ati. Mazan upu'u ōkonaukian na'iki ōkonaukiitinan nii ipai unao tuma. ¹⁸ Ukau'an na'apa kizi kapam ukonaukian baokopa ōtuma.

Timothy na'iki Epaphroditus dyuuda-ka dau'o

¹⁹ Kaina'a'o nii ōaipan ōdyuudan Timothy unao di'iti wanaobanaa Jesus Christ kashaapan an mazan. Tuukia'o nii ōkonaukian ukaawa-kidan dono kuwai unao dau'an. ²⁰ Aonaa ōikodan ba'oran pidan Timothy kawanu'o, tuukia'o manawun udi'itinpan unao dau'u. ²¹ Kaina'a mishi ba'orainao, mazan idi'itinpan soo pasha'a-

pata'azoonii kida aimakaan dau'u, aonaa Jesus Christ aiapanii kida daua'o mani. ²²Mazan Timothy, ipai unao utukapanii na'iki uaitapani'i naa ukaduz. Utukapa na'apam ukaudin an òtuma, baokopa wakowaadapan Kaimana'o Kuwai, na'apa pidan kaudinan kawan padaru tuma. ²³Ukau'an òaipan òdyuudan uruu unao di'iti, òaitapa'akan dono'o naa na'apam nii òsha'apata-ka'o da'a'a. ²⁴Mazan òaitapa na'iki òmishida wanaobanaa taapadan nii òmorowautan kadiman unao di'iti.

²⁵Mazan kai òdyuudan nii powaa iti Epaphroditus unao di'iti, uruu sha'atii udyuudauzoniaz ò'ida'ati, na'aka'o nii aimakaan kida ukaminka'uta-kinaa ni'oraz ògaru. Uruu ò'inawuzu kawanu'o òtaapan, baokopa ukaudin an òtuma na'iki ma'ozaka ukazannaatapan kaimana'o kuwai òtuma. ²⁶Òdyuudan nii uruu utukapa'azon idi unao tuukii, na'iki kasha'ora'o unyukunuu, usha'apanum kau'an uaitapa tuukia'o unao dopian oo ukasha'oran uabatan idi ukarina'an. ²⁷Mishi'o wuru'u ukarinaankanuz tuukii, maonapa umawakan, mazan tuukii Tominkaru kaimanan u'ati, ukakuda uruu. Mazan aonaa uruu ati mani paba'oran Tominkaru kaimanan, ògaru ati kapam. Aonaa Epaphroditus mawakan, usha'apanum kau'an aonaa Tominkaru aipan òkasha'oradan ònyukunuu powa'a zii, òbaiatan pu'u kasha'ora kida'o aimakaan. ²⁸Uruu idi'o tuukii manawun òdyuuda'azon uruu unao di'iti, òaipan idi unao konaukian utukapan dono ukaawan koshan powaa iti. Na'iki ògaru tuukia'o nii kapam òkonaukian òaitapan idi aona'o ni'i naa powa'a unao nyukunuu kasha'oratinan udau'ati. ²⁹Aizii ukaawan an unao di'iti konaukii udapaapa uruu, na'apa udapaapauzon kawan umin-mishidannao. Na'iki na'apa kizi unaubaan uruu kawanuinao pidannao, ³⁰usha'apanum kau'an minziiwa umakon kichana'iki-kia'o bii iti, na'iki maonapa umawakan pakaudin an dikan ii Christ ati. Ubaiatan wuru'u kaudin-kizaiz, uaipan idi pasha'apatan wuru'u unao sha'apata'azooniaz padamata ò'ati, mazan unao, aonaa uturuudin an, umunapon idi ò'ai.

Paul aipan Philippi sannao da'anan pakaduz

3 Aizii òmin-mishidannao, ukonaukiitina'a naa karikaonan, uzaamatinpan idi'i naa wanaobanaa Christ ida'ati. Aonaa òkashadin an òkakinaotan unao powa'a an kida. Wururu'u òkakinaori kidaz kaminka'utan nii na'iki ukazannaatapan nii unao upozawata-kida-ka'o ai. ²Uzauudinapa pa'i oiainaouz pidannao ai, arimaraka kawanuinaouz. Ìnao tuukii ìaipan mishidainao daonaioranao choota-kidan pamada Jewnao kaduz kawan. ³Waunao, mishi'o pa'an Tominkaru pidannao manawun. Karikaonan pa'an watoriinpan Tominkaru ati Kaimana'o Doronaa kaminka'utan ida'an waunao. Na'iki wataapa pa'an Christ Jesus umanawunu'o nii. Aonaa wa'atadapan pidan sha'apaapanii kida aimakaan. ⁴Ògaru, turua'o padamata òmashaapan atadinapa òsha'apatani kida aimakaan ida'an. Aizii ukaina'an an pidannao atadinpa'o pasha'apatani kida aimakaan ida'an, ògaru pa'an turuu òatadinpan powa'a zii ì'ai. ⁵Usha'apanum kau'an ògaru choota-kariwai bauda'apa soonzii òshakatan dauna'an Jewnao kakinaorinaa kawana'ati. Na'iki ògaru Israelite manawun, Benjamin takaan-daun. Ògaru Hebrew manawun na'apa òdarunnao kawan. Na'iki ògaru Pharisee,† uruu idi tuukii òizo'atiizon Moses taanii kida kakinaorii. ⁶Na'iki tuukii òaipan òmashaapan kaimanaiman Tominkaru aipan kawana'ati, uruu idi'o da'ì òpataka'utauzon mishidainao Jesus. Aizii òizo'atin idi tuukii wuru'u Jew-

†3:5 Pharisee: Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinoo di'ii.

nao kakinaori kidaz, ipai pidannao tukapan ôgaru kaimana'o manawun pidan kawan.

⁷Mazan aizii ôatadapanii kidaz kotua'a naa, ipai ôtupakan kidaz madiwautapaka'o karikaonan, ôzaamatinan idi'i naa Christ di'iti. ⁸Powa'a zii ôtupakan ipai wuru'u ôatadapanii kidaz ôkazannaatin-kinaa nii mazanu'o karikaonan, wuru aia'a umanawun kida'oraz ôikodan, ôaitapaakanuz ônaobanaa Christ Jesus tuma. Uruu Christ dikin ii ômarina'atan ipai daunuuda'u wuru'u mazanu'oraz karikaonan ômishidapauzon kiwiin. Mazan aizii ôtupakanuz aimaakan kaboota-kariwai kawanu'u naa karikaonan, ôaipan idi ôzaamatinpan kaimanaiman Christ di'iti, ⁹na'iki ôbauda'apatina'azon idi utuma. Aonaa ôsha'apatan ida'ana'o mani Moses taanii kakinaorii kida wuru'u ôkaimananuz, mazan ômishidan idi'o pa'an Christ. Ukau'an Tominkaru tukapan ôgaru kaimana'o nii soo ômishidan idi'o pa'an Christ. ¹⁰Powa'a zii mishi ôaitapa'azon Christ kaimanaiman, na'iki ôtiwaa'azon kapam wuru'u Tominkaru ma'ozakan utaaniaz Christ ati ukadishita-kidan dono'oraz uruu pamawaka-kizi iki. Na'iki ôaipan ôkaminauda'utan uruu ôpataka'uta-kidinan ida'an uruu kawan, na'iki na'apa ôaipan ômawakan uruu kawan. ¹¹Na'apa kapam ôaipan Tominkaru kadishita-kidan ôgaru ômawaka-kizi iki diina'iti'i.

Pidan dimatinauzo diman atii utokon iti

¹²Mazan aonaa ôkian mani kaiwuru'u, turuudina'ora'a naa ôgaru oo kaimana'ora'a naa ôgaru ôsha'apatan idi na'apa kida'o aimaakan. Mishi'oraiman uruu idi'o pa'an dadara ôtiwautinan, ôaipan ôzaamatan wuru'u Christ Jesus taa'azooniaz; na'apa'o ni'o wuru'u uzaamatanuz ôgaru pa'idiwau nii. ¹³Ômin-mishidannao, ôaitapa aonaa zii ôka'iitinan. Mazan kaina'a bauda'apa aimaakan tuukia'o ôaipan ôsha'apatan. Aona'o nii ônyukunuupan powa'a wuru'u ômarina'ataniaz naa ôkaduz kida. Mazan ôtaapan nii ônyukunuu soo bauda'apa wuru dau'ati'i ô'ua'ia'oraz, tuukia'oraz ôaipan ôikodinan. ¹⁴Na'apa pidan dimaba'o kawan, ôdiman nii atii ôkaawan utokon iti, ôzaamata kizi wuru'u taa'azoo-kariwaiz ô'ati. Na'apa'o dau'ati'o wuru'u Tominkaru dapadanuz ôgaru aokazi iti, Christ Jesus mawakan ida'an ô'ati.

¹⁵Ipai waunao ma'ozaka'oraz naa wataapan wanyukunuu wamishidapan dau'ati; na'apa kizi kapam wataapan wanyukunuu wuru dau'ati'i ôkadakotin-kizi kidaz. Mazan unyukunuu mana'apakan an, turuu Tominkaru taan kapam unao ati kaimana'o di'itinapa-karu uaitapa-kinaa nii. ¹⁶Ukau'an pakawan wamashaapa wuru'u kawana'ati'i, wamishidapaniaz mishi'oraz kuwai.

¹⁷Ômin-mishidannao, uda'ana'a naa kaimana'o ôkaduz kida baokopa umin-mishidannao tuma. Na'iki udi'itapa kaimanaiman wunaou'u sha'apatinainauz naa kaiman, watominapa-kidan kawana'ati i'dyaun. ¹⁸Mazan kaina'a iriba pidannao, îsha'apaapan ida'an oii kida'o aimaakan, îtukapa-kida patarubai-tinpan Kaimana'o Kuwai ati, wuru'u Christ mawakan dau'oraz cross paawa'a. Ôkowaadauzoni'i naa sha'atii u'ati kiwiin na'apa'o pidannao dau'an; na'iki powa'a'o nii zii koshan ôkowaadan u'atizu ônyukunuu kasha'oran bii'i. ¹⁹Diina'iti'i îkaboota-kaonaa nii Tububaru'o Tikazi wu'iti, usha'apanum kau'an îtaapan idi pananaa patominkarun nii, îsha'apatinan soo panyukunuu aipan kawana'ati karikaonan. Umanawunu'o nii îtaapinpan wuru ida'ana'a kakiba'azonnaa kida'oraz îsha'apaapan. Îdi'itinpan soo wuru dau'ati'i pidannao naudapanii kidaz pasha'apaapan imi'i baara'a.

²⁰ Mazan waunao, aona'a naa turuu wamashaapan na'apa, usha'apanum kau'an aokazi ia'o di'iti'o pa'an wazaamatanpan. Uruu idi tuukia'a naa wazaudapan wakazannaatiki Naobanai Jesus Christ wa'atin aokazi iki. ²¹ Pama'ozakan ida'an uzaamatapan na'iki ukazowautapan ipai daunuuda'u wuru'u toma-kariwai kidaz, aokazi ii na'iki imi'i baara an kida'oraz. Uruu ma'ozaka-karu ida'an upana'adan nii wananaa wuru'u kakataimana'oraz, pa'ina'o na'iki umanawunu'o nanai nii, na'apa pananaa umanawunun kawan.

4 Ukau'an omin-mishidannao, omarainapaniinao, tuukii otukapa'azon unao. Unao ida'ana'o okonaukiitinan, na'iki okaudinan winipinaa wuru'u unaouz. Pakawan pa'i na'apa umashaapa na'iki ma'ozaka umishidapa Naobanai Tominkaru.

Kaimana'o mashaapa-karu dau'a'o

² Aizii da'a'a okia'azon odadakoonao Euodia na'iki Syntyche ati, tuukii oaipan ukaimanaakan, usakitapada'a naa unyukunuu, usha'apanum kau'an ipai unao mishidainau'u naa Naobanai Jesus. ³ Na'iki pugaru o'inawuzu, omin-kaudinan manawun, oaipan pukaimanaaka-kidan wuru'u zunnaouz powaa iti. Usha'apanum kau'an inao dadara'o ikaudinauzon na'apa ogaru kawan wakowaadapan Kaimana'o Kuwai. Clement na'apa kapam na'iki ba'orainao na'apa ikaudinauzon otuma. Tominkaru saadani'i naa ipai inao uu kakupa-karu kaaritannaa[‡] daara'a.

⁴ Aizii okian u'ati, ukonaukiitina'a naa karikaonan, uzaamatanpan idi'i naa Naobanai Jesus ida'ati. Powa'a okia'azon koshan, ukonaukiitina'a naa. ⁵ Marii kizi ipai pidannao tukapan unao kaimanainao na'iki kakarodapaniinao nii. Unyukunuitapa kizi maonapa'a naa Naobanai Jesus wa'atin powa'a ati. ⁶ Aonaa kizi udopidinan kanom sodi kida dau'ati karikaonan. Mishi'oraiman ukowaada Tominkaru ati kaziwadapa'oraz unyukunuu, na'iki upishaa u'ati aimakaan uaiapanii. Na'iki karikaonan "kaiman," ukii u'ati ukamunanun idi unao ati. ⁷ Aizii una'apan an, Tominkaru kaimanan umanawunu'oraz na'iki wazootapa'oraz pidan aitapan, uru'o nii kazannaatapa unyukunuu na'iki udi'itinpan, dopii-karu ai, uzaamatanpan idi'i naa Christ Jesus ida'ati.

⁸ Aizii omin-mishidannao, okia'azon u'ati karikaonan udi'itinapa kaiman kida'o aimakaan dau'u, na'iki aimakaan kida tuukia'oraz unaudapa-ka'o na'iki umarainapaka'o. Di'i wuru'u aimakaan kidaz: udi'itapa mishi'o aimakaan; na'iki aimakaan wuru'u naubaapa-kariwai kidaz; na'iki aimakaan wuru'u sakitapa'oraz; na'iki aimakaan wuru'u kaimana'oraz pa'idiwaru; na'iki aimakaan konaunama'o; na'iki aimakaan umanawun kida'oraz utukapa-ka'o. Marii kizi udi'itinpan na'apa kida'o dau'u karikaonan. ⁹ Aizii usha'apatina'a naa otominapa-kidan kawana'ati unao, ipai wuru kawana'ati'i uabatanii kidaz o'idi'iki uzaamatanii kidaz naa unyukunuu iti, na'iki ipai utukapan kawana'ati osha'apatinan, na'apa'a naa usha'apatin. Una'apan an, Tominkaru taan nii pakaimanan unao nyukunuu iti, ukaimanaaka-kinaa nii.

Paul konaukii-kidan Philippi sannao

¹⁰ Naobanai Jesus ida'an, tuukii okonaukian, unyukunuitapan idi ogaru koshan kotua'o dauna'an. Mazan mishi oaitapa karikaonanu'o da'i unyukunuitapauzon

[‡]4:3 kakupa-karu kaaritannaa: Tominkaru pidannao uu saada-kizinao, mashapainao ni'oraz karikaonan Tominkaru tuma.

ōgaru, mazan aonaa uaitapan na'apam utukapa-kidan ō'atizu. ¹¹ Mazan aonaa aimakaan aonaan idi'o mani ō'ida'a kaiwuru'u ōna'apanuz unao ati. Usha'apanum kau'an ōaitapani'i naa na'apam ōkaiwainan na'apa'oram aimakaan sha'apan an, aonaa ōdopian. ¹² Ōaitapanii na'iki ōtiwaani'i naa mashaapa-karu masakauda'u'o aimakaan ida'an. Na'iki ōtiwaani'i naa kapam mashaapa-karu diri'i'o aimakaan ida'an. Aonaa ōdopian, ōka'iita ōmashaapan na'apa'oram aimakaan sha'apan bii'i, ōkawanyukunun pu'u oo ōmawanyukunun pu'u, aimakaan diri'in pu'u oo aimakaan masakauda'un pu'u. ¹³ Ōka'iita na'iki ōaitapa ōsha'apatinan na'apa'oram aimakaan sha'apan an, Christ ma'ozakadapan ida'an ōgaru.

¹⁴ Kaiman mazan ukamunanun ō'ati, tuukii ōkonaukian udyuudan idi aimakaan ō'ati da'ati'i ōpataka'uta-kao pu'u. ¹⁵ Mishi unao Philippi sannao uaitapa sha'atii, tawuru dono'o uru'oraz zii uabatan Kaimana'o Kuwai Jesus Christ dau'u. Ōmakon dauna'an sha'atii unao wiizi iki, Macedonia Baara ia'oraz, aonaa mishidainao ba'oran wiizai di'iki'o dyuudan puraata ō'ati, soo unao karikaonan. ¹⁶ Aizii ōna'ian dono zii Thessalonica ii, itamau sha'atii ukaminka'utan ōgaru udyuudan ida'an puraata ō'ati. ¹⁷ Aonaa ōaipan idi'o mani karikaonan udyuudapan aimakaan ō'ati kaiwuru'u ōna'apanuz u'ati, mazan ōaipan pa'an Tominkaru taan uwinipinaa nii, ukaminka'upuan idi dobata ōgaru. ¹⁸ Mishi dobata ukaminka'utan ōgaru, ōaipan ai manawun, Epaphroditus kaawa-kidan dono'oraz aimakaan kida unao di'iki. Ipai wuru'u utaanii kidaz aimakaan, kaduunu'o kawanu'o Tominkaru ati wuru'u, na'apa uzai kawaoda-kao kawan u'ati, kaduun udamainan na'iki kaiman u'ati, na'iki tuukii ukonaukii-kidanuzu. ¹⁹ Na'iki Christ Jesus ida'an, Tominkaru ōmishidaniaz taan nii unao ati ipai wuru'u uaiapanii kidaz aimakaan, umanawunu'oraz pasha'apauz di'iki.

²⁰ Marii karikaonan wataapan Tominkaru waDaru umanawunu'o nii. Amen.

Paul katokontan pakaaritan

²¹ Ōdyuudan ōparadan ipai Tominkaru pidanannao ati, mishidainaouz Christ Jesus. Aizii wa'inawuzunao, ōmin-mishidannaouz, na'apa kapam i'dyuudan paparadan. ²² Na'iki ipai mishidainao mashaapainao kidaz da'a'a, i'dyuudan kapam paparadan u'ati. Aitaniiman wunaou'u kaudinainaouz Naobanai Caesar dapu ii, i'dyuudan kapam paparadan u'ati.

²³ Marii Naobanai Jesus Christ kamunanun manawun ipai unao ati.

*Paul Kaaritan***Colosse Sannao Ati'o****Di'oraz kaarita daua'o**

Di'oraz kaarita saada-kaao Colosse sannao ati'o, mishidainauznaa Jesus. Paul di'iki'o wuru'u kaaritz, utaraapa-kaao dono'o Rome ii. Tychicus na'iki Onesimus ida'ana'o Paul dyuudan pakaaritan Colosse iti.

Wuru'u Colosse, udaru'o wiizai Asia ii, waoko ia'o Ephesus ai. Aona'o Paul makouzon zii Colosse iti, mazan ukowaadapankauzonii Kaimana'o Kuwai Christ dau'u Ephesus ii aka. Uruu dono'o uduyudauzon patominapa-kidaniinao makon ba'oran wiizai kida kawana'ati, ina'aka kizi Kaimana'o Kuwai na'iki ikowaada kiziz pidannao ati na'ii'aka. Uruu dono'ora'a naa ikakuwaapauzon Colosse ii aka, uruu idi iriba pidannao mishidan na'ii. Uruu idi'o, karikaonan da'i Paul nyukunuitapan idyaun, na'iki karikaonan utoriinpan Tominkaru ati idau'an.

Paul abata kaina'a pidannao tominapa-kidan mishidainao Colosse ii pana'iti'o kuwai dau'u. Tuukii Paul aipan na'iainaouz mishidainao aitapan na'iki imishidan wuru'u mishi'oraz pa'an kuwai, Christ daua'oraz. Aonaa uaipan ba'oran pidannao pozawata-kidan oo tanawatin-kidan idyaun wuru ida'ati'i pana'iti'oraz karikaonan kuwai. Na'iki aonaa uaipan mishidainao da'anan ikuwaa kida. Usha'apanum kau'an inao pidannao, tuukii iaipan pidan izo'atin angel oo oia'o doronainao kakinnaori, na'iki iaipan nii pidan izo'atin kakinaorii wuru'u pidannao tomanii kidaz naa karikaonan. Mazan Paul kowaadan pasaadanii ida'a, Jesus Christ ida'ana'o pa'an wuru'u kazannaatin-karuz oia'o ai. Aizii wunaou'u pana'iti'oraz itominapa-kidan pidannao, ipana'aapan naa karikaonan pidannao nyukunuu Jesus Christ ai. Mazan kaimanaiman Tominkaru paradan kowaadan soo Jesus Christ ida'ana'o pa'idiwaru wuru'u Tominkaru tomanuz ipai amazada, aokazi na'iki imi'i baara. Jesus Christ ida'ana'o kapam wuru'u Tominkaru kaimanaakanuz pidannao tuma na'iki wuru'u uzaamatanuz idyaun papidanannao nii.

Kaarita buutinpan kida

Kaarita sakadinan 1:1-8

Christ ida'ana'o Tominkaru toman ipai aimakaan 1:9—2:19

Pa'ina'o mashaapa-karu Christ ida'an 2:20—4:6

Kaarita katokonota-kaao 4:7-18

1 Di'oraz kaarita oġaru Paul di'iki'o, Tominkaru zaamataniaz Christ Jesus apostlen nii, na'iki Timothy, wa'inawuzuitapaniaz di'iki'o kapam. ²Unao ati'o wasaadana, Colosse sannao, buutinainauznaa Tominkaru ati, ma'ozaka'oraz umishidapan Christ, na'iki wairibaniitapaniinaouz Christ ida'an. Watioriinpan marii kizi waDaru Tominkaru kamunanun ipai unao ati, na'iki utaa kizi unyukunuu kaimankinaa nii.

Paul konaukii-kidan Tominkaru Colosse sannao dau'an

³Na'apainim watioriinpan an Tominkaru ati, wanaobanaa Jesus Christ daruz, karikaonan da'i wakonaukii-kidanuz unao dau'an. ⁴Usha'apanum kau'an waabatan idi umishidan Christ Jesus, na'iki waabata kapam na'apam umarainpan umin-

mishidannao. ⁵ Aizii wuru'u umishidanuz Christ Jesus, na'iki wuru'u umarainpaakanuz, uaitapan idi mishi'o nii Tominkaru taan u'ati wuru'u pataa'azooniaz, kaina'a'oraz utaapan aokazi ii. Aizii uaitapan wuru dau'ana'a taa'azoo-kariwaiz, Kaimana'o Kuwai di'iki'o, uabatan dono'oraz ukowaada-ka'o. ⁶ Uruu kuwai wuru'u kowaada-kariwaiz naa ipai amazada kawana'ati, na'iki ma'ozaka ukaiwainan. Uruu idi iriba, iriba pidannao mishidan, na'iki tuukii imishida'azon kaimanaimana'a naa. Na'apa tawuru kawanu'u, uru'oraz zii unao abatauzon mishi'o kuwai Tominkaru kamunanun dau'u, tuukii umishidanuzu. ⁷ Unao abatan wuru'u mishi'oraz kuwai Tominkaru kamunanun daua'oraz, Epaphras kakuwaapan idi'o u'ati. Uruu wamarainapanii, na'iki kaudina'o Tominkaru ati waunao kawan. Minziwa ukaminka'upan waunao, ukowaadapan ida'an kaimana'o kuwai, Christ dau'u unao di'ii'aka. ⁸ Uruu kowaada'oraz wa'ati na'apam Kaimana'o Doronaa taan marainpaaka-kinai unao ati.

⁹ Sariapa waabatan di'iki'o kuwai unao dau'u, aonaa wasookadan watorii-pan Tominkaru ati. Karikaonan wapishaan Tominkaru utukapa-kida kizi unao ati kanom manawun wuru'u uaipaniaz usha'apatan pa'ati. Utaa kizi uaitapaaba-kinaa nii, uruu ida'an kizi uaitapan wuru'u udau'u kida'oraz aimaakan. ¹⁰ Watorii-pan Tominkaru ati unao dau'an, usha'apanum kau'an waaipan idi umashaapan kaiman manawun Naobanai aipan kawana'ati. Umashaapan an na'apa, kaimana'o nii manawun Naobanai ati. Waaipan usha'apatinan kaiman ukaminka'uta kizi'i naa pidannao, na'iki uaitapa kizi'i naa Tominkaru dau'u powa'a zii manawun. ¹¹ Na'iki wapishaan Tominkaru marii kizi utaan umanawunu'o pama'ozakan unao nyukunuu iti. Ukau'an pakawan pa'i umishidapa Christ, ma'ozaka kizi utaapan unyukunuu udau'ati, aonaa kizi ukashadinan upataka'uta-ka'o dono. Mishi'oraiman pakawan kizi ukonaukiitinan, ¹² na'iki karikaonan "kaiman," ukii waDaru Tominkaru ati. Usha'apanum kau'an uruu wuru'u saabaa'oraz unao, uaipan idi'i naa uzaamatan wuru'u umanawunu'oraz aimaakan usaabaaniaz naa papidanannao ati, kanada'okaru ia'oraz.

¹³ Kiwiin wamashaapan maruta'o-karu'u, Satan kazowautapan idi waunao. Mazan aizii Tominkaru so'otani'i naa waunao u'ai, na'iki uzaamatan naa waunao paudani Jesus Christ pidanannao nii, uruu udani umarainpaniazu. ¹⁴ Uruu ida'ana'o uso'otan waunao Satan ai, na'iki uruu ida'an umainaabatan wa'oian wa'ai.

Christ umanawunun daua'o

¹⁵ Aonaa na'apainim zii pidan tukapauzon Tominkaru, mazan paudani Christ ida'an pa'an utukapa-kidinan. Uruu udani kiwiitapa'o, na'iki uwazootapa ipai, ipai wuru'u toma-kariwainao kidaz aimaakannao. ¹⁶ Usha'apanum idi uruu Christ ida'ana'o Tominkaru toman ipai aimaakan, aokazi ii kida'o, na'iki imi'i baara an kida'o, ipai wuru'u tukapa-kariwai kidaz na'iki ipai wuru'u matukapa-kariwaika kidaz, ipai ma'ozaka kidainauz angelnao, na'iki doronainao, oiainao na'iki kaimanainao, ipai inaobanaanao na'iki izowaunaanao kapam. Ipai wuru'u aimaakan kida toma-ka'oaz Christ ida'ana'o, na'iki u'ati'o kapam itoma-ka'o.

¹⁷ Ipai aimaakannao, pidannao na'iki amazada kida toma-ka'o ua'ii, Christ un-a'an naa karikaonan. Uruu ida'ana'o wuru'u pakawan toma-kariwainao mashaa-pan na'iki izikadinan Tominkaru toman kawana'ati idyaun. ¹⁸ Na'iki uruu wuru'u kazowautapa'oraz pananaa, mishidainauz. Christ wuru'u mishidainao sakadin-

kiziz, uruu di'iki'o iikodanuzu karikaonanu'o kakupa-karu. Na'iki uruu kiwiitapa'o Tominkaru kadishita-kidan mawaka-kizai iki, aonaa na'apainim nii umawakan pawa'a. Usha'apanum kau'an uaipan idi soo uruu bauda'apa, umanawunu'o na'iki wazootapa'o nii ipai wuru'u patomaniinao kidaz.

¹⁹ Uruu idi kaiman Tominkaru ati na'iki paaipan kawana'ati'o wuru'u umashaa-panuz kaiman-daun pauDani ida'a. ²⁰ Na'iki Tominkaru muuda wuru'u pauDaniz kaimanaaka-kida'o nii patuma ipai patomaniinao. Uruu ida'ana'o wuru'u ipai toma-kariwainao, pidannao na'iki ipai aimaakannao imi'i baara an kidainaouz, na'iki aokazi ii kidainaouz kaimanaakan Tominkaru tuma. Aizii wuru'u Tominkaru kaimanaakanuz ipai patomaniinao tuma, ukashaapan ida'ana'o paudani Jesus Christ mawakan cross paawa'a, na'iki uizain shootan ida'ana'o.

²¹ Mishi kiwiin aonaa karikaonan unao aitapauzon Tominkaru. Tuukii utarubaitapanuz, usha'apaapan ida'an oii kida'o aimaakan, na'iki udi'itinnan idi oii kida'o dau'u pa'idiwaru. ²² Mazan aizii Tominkaru kaimanaaka-kidan naa pa'an unao patuma, pauDani Jesus Christ mawakan ida'an. Tominkaru sha'apatan aimaakan kaikapa'a uaipan idi patukapan unao pakanaapu'u kaimanainao nii manawun, na'iki so'otinainao oia'o ai utiwaa-kidapa-kaoo dono diina'iti'i, na'iki aonaa kizi oia'o ikoda-kaoo unao ida'a. ²³ Mishi'o nii kaimana'o aimaakan sha'apan unao ati kaikapa'a, utaapan an ma'ozakaiman wuru'u umishidapanuz Christ, na'iki uma'ozakadan an umishidan kaimanaiman, na'iki karikaonan kizi'i naa uzaudapan wuru'u Tominkaru kowaadanii kidaz pataa'azon, Kaimana'o Kuwai ida'ana'oraz ukowaada-kidan. Unao ipai'i naa uabatan wuru'u Kaimana'oraz Kuwai. Uruu kapam kowaadapa-kariwaiz naa ipai pidannao ati ipai amazada kawana'ati. Ögaru Paul kaudina'o kapam wunao tuma'a kowaadapainaoz kaimana'o kuwai Jesus Christ dau'u.

Paul kaudinan mishidainao ati

²⁴ Aizii konaukii önyukunuu usha'apanum kau'an öpataka'uta-kaoo kaikapa'a ökakuwaapatinan dikin ia'o unao Gentilenao ati. Minziiwa ökashaapan öpataka'uta-kaoo Christ aipan kawana'ati, ökaminka'uta-kinaa nii mishidainao, wuru'u udakotapaniinaouz pananaa nii. ²⁵ Ögaru, Christ pidanannao poitoru. Usha'apanum kau'an Tominkaru zaamatanii ögaru, kaudina'o nii, kowaada'o nii kaimanaiman paparadan unao Gentilenao ati. ²⁶ Wurulu'uu kuwai oo uparadan uduyudaniiaz ökowaadan, umanawunu'o aimaakan sha'apata'azoo-kaoo dau'a'o. Kotu'u, kotu'u mashaa Tominkaru taapan ipai pidannao ai wurulu'uu kuwaiz. Mazan aizii kaimandaunu'u naa ukowaada-kaoo Tominkaru pidanannao ati, wurulu'uu mishidainaoz-naa. ²⁷ Konaukii Tominkaru kowaadan pataa'azon papidanannao ati wurulu'uu umanawun-karu Christ ida'a'oraz, uaipan papidanannao aitapan unao Gentilenao mishidainaoz-naa ati'o kapam utaa'azon. Aizii wurulu'uu umanawun kida'oraz aimaakan ukowaadaniiaz pataa'azon, Christ mashaapan dau'ati'o unao nyukunuu ii wurulu'uu una'apanuz. Uruu ida'an uaitapan mishi'o nii ubaokopatinan Tominkaru tuma umanawunu'o-karu ii diina'iti'i. ²⁸ Uruu Christ dau'a'o wurulu'uu wakakuwaapatinanuz ipai pidannao ati. Kaimana'o ida'an wakakinaowan oo watominapa-kidan pidannao, waaipan idi Tominkaru tukapan i'dyaun diina'iti'i turuudinainao'u naa pa'idiwaru Christ ati. ²⁹ Uruu idi'o dadara ökaudinan, atii kai. Christ taan idi pa-

ma'ozakan ò'ati òkaudin-kinai nii, ma'ozaka òkowaadapan naa wuru'u kaimana'oraz kuwai.

2 Aizii òaipan uaitapan na'apam òtiwautinan dadara, òkaminka'uta'azon idi unao, na'iki wunaou'u mishidainao Laodicea iainou, na'iki ipai ba'oran mishidainao aona'oraz zii itukapauzon ògaru. ² Òtiwautinan dadara, òma'ozakada'azon idi ipai unao nyukunuu, umarainpaaka kizi umin-mishidannao tuma, na'apa'o ida'an kizi bauta'apa utaaan unyukunuu. Òaipan uaitapan kaimanaiman kuwai tawuru'u mashaa'oraz Tominkaru taapauzon kiwiin. Christ daua'o wuru'u kuwaiz. ³ Uruu Christ ida'a'o wuru'u umanawun kida'o aitapaaba-kinai na'iki aitapa-karu ikoda-kaoz.

⁴ Òkowaadan u'ati kaikapa'a, aonaa kizi pidannao mariidan unao pana'iti'o pakuwaa ida'an, ikakuwaapan an kaimanaiman padamata, mishi'o kawan. ⁵ Mazan karikaonanuo'oo nii kaina'a ògaru utuma òdoronaai ii, òmunapon pu'u padamata unao ai. Na'iki pakawan òkonaukiitinan òabatan idi kaiman umashaapan bauta'apa utaaan unyukunuu, na'iki òabatan idi ma'ozaka utaaan umishidapan Christ.

Christ mishidainao zowaunaaz

⁶ Aizii unao uzaamatani'i naa Christ Jesus unaobanaa nii, ukau'an kaimana'a naa umashaapa upidanannaoun idi'i naa unao. ⁷ Ma'ozaka utaaapa wuru'u umishidapanuz Christ, na'iki utominpa'a naa kaimanaiman udau'u uikoda kizi uma'ozakakinaa nii u'idi'iki, na'apa paoribai ikodan kawan pama'ozakakinaa nii pa'ishitaba'u kida di'iki. Pakawan kizi umishidan tuukii wuru'u utominapa-kida-kinaoaz Christ daua'oraz. Karikaonan kizi'i naa “kaiman manawun pugaru” ukian Tominkaru ati ukamunanun idi u'ati.

⁸ Uzaudinapa pa'i, aonaa kizi pidannao mariidan na'iki zaamatan unao, pakowaadapan ida'an wuru'u pamishidanii kidaz kuwai, pidan di'itinpan kawana'ati kida'oraz karikaonan, na'iki aimaakan kida daua'o, aonaa Christ daua'o mani wuru'u ikuwaa kidaz. ⁹ Christ kaawankan dono imi'i baara ati, pidan nii ukaawan, mazan upu'u Tominkaru mashaapan kaiman-daun uruu ida'a. ¹⁰ Na'iki kaimanaimana'ora'a naa Christ mashaapan unao ida'a. Uruu idi aona'a naa kanom unao aipan powa'a. Uruu pa'an wuru'u Naobanaiz manawun, kazowautapa'o ipai umanawun-tinpainao na'iki ma'ozaka-tinpainao naobanainao.

¹¹ Christ mashaapan idi'i naa unao ida'a, na'apa'ora'a naa unao pidannao kawan, kainaabatinaouznaa Tominkaru ati pachoota-kidan^f ida'an. Mazan wau-nao, aonaa ka'ui ida'ana'o mani pa'an wuru'u wakainaabatanuz, soo Christ pa'an chootanii na'iki uso'otanii wa'ai, wuru'u wakaduz oia'oraz mashaapan wa'ida'a. ¹² Pudida-kaoo kawanuo'oo Christ tuma wuru'u puchikaawunuu-kaooaz. Na'iki pukadishita-kida-kaoo kawanuo'oo utuma, pumishidan idi manawun Tominkaru kadishita-kidan Christ pamawaka-kizi iki pama'ozakan ida'an.

¹³ Tominkaru tukapan pu'u unao mawaka'o pidan kawan u'oiian idi, na'iki uma-so'otakan pu'u zii u'ai wuru'u oia'oraz ukaduz, mazan upu'u Tominkaru kadishita-kidan unao mashaapa'o nii Christ tuma. Ukau'an Tominkaru mainaabatani'i naa ipai wa'oiian. ¹⁴ Ipai mainaabatan saadinpa'o wa'oiian, wuru'u pataka'uta-kida'o ni'oraz

^f2:11 *pachoota-kidan*: Putukapa ‘chootin-karu’ daua'o kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinoo ida'a.

padamata waunao, ipai utauka-kaos paawa'a Jesus mawakan dono. ¹⁵ Uruu dono'o Tominkaru so'otan ma'ozakatinapa-karu oia'o doronainao ai, naobanaitinpainao kidaz na'iki ma'ozaka-tinpainao kidaz. Utukapa-kida iriba pidannao ati na'apam pawinian idyaun, Jesus mawakan ida'an cross paawa'a.

¹⁶ Ukau'an mana'a ukashaapa'ana'a pidannao kazowautapan unao, unikanii oo utuzanii dau'an, oo ubaokopainpauzon dau'an ipai wunu, oo ubaokopainpauzon dau'an kauzu koraudan dono, oo Sookapa-karu Kameron dau'an. ¹⁷ Uruu kida ida'an ishazaba karikaonan Tominkaru tukapa-kidan Christ wa'ati. Mazan aizii kaimanaimana'a naa Tominkaru tukapa-kidan Christ wa'ati. ¹⁸ Mana'a ukashaapina'a naa pidan dyuudan dono usandinpan[§] na'iki iaipan an utoriinpan angelnao ati na'apa inao kawan. Aizii ikian an "Tominkaru tukapa-kidani wa'ati na'apa kida'o dau'an," mazanu'o karikaonan wuru'u ina'apanuz. Aizii usha'apatan an wuru'u isha'apaapanii kidaz, uwaziwaan nii wuru'u Tominkaru kowaaduzoniaz pataa'azon u'ati. Pidannao na'apainao, pabi'inaaka sodi kida idi'titapan aimaakan panyukunuu kawana'ati karikaonan, uruu ida'an tuukii itadinpan. ¹⁹ Pidannao na'apainao, aona'a naa iaipan Christ pazowaunaa nii. Mazan Christ, uruu mishidainao zowauz manawun, uruu taapa'oraz idyaun baokopa na'iki bouda'apatinapa. Na'apa pidan zowau taapan kawan pananaa, bouda'apatinapa nanai, uaziuzon zaamataakakidan idizu. Ukau'an na'apa kapam Christ nanaa, wuru'u mishidainauz, uzaamatapan idi idyaun, idyaupain kaiman Tominkaru aipan kawana'ati.

²⁰ Aizii unao, mawakainau'u naa pa'an Christ tuma, na'iki so'ota-kariwai'i naa unao, uizo'atin ai wuru'u toma-kariwai kidaz karikaonan kakinaorii. Mazan upu'u zii mooko uizo'ati'izon wuru'u kakinaorii kidaz, na'apa wunao kawanu'u mamishida-kainauz? ²¹ Kaikapa'o wuru'u ikakinaotanuz pidannao: "Aonaa puzaamata'ana'a na'apa kida'o aimaakan," "Aonaa punika'ana'a uruu kaduz wanyukunui," na'iki "Aonaa pupishata'ana'a na'apa kida'o aimaakan." ²² Aizii wuru'u kaikapa kida'oraz aimaakan sha'apata-kaoa'a, ipai'o nii umainaabatinan ukaiwaa-kaos dauna'an. Usha'apanum kau'an paaipan ati'o karikaonan pidannao toman, wuru'u kakinaorii kidaz. ²³ Wurulu'u na'apa kida'oraz kakinaorii, uabata-kaos kaimana'o oo mishi'o kawanu'o. Kaina'a iriba ikakinaorinaa toma-kaos pidan sha'apatan ni'o, patukapa-kida-kinaa ni'o kaikin pataainan Tominkaru ati. Uruu kakinaorii dyuuda kapam, pidan pataka'utan pananaa, na'iki sanadinapa-karu dadara'o ida'an. Mazan madiwautapa-ka'o karikaonan wuru'u, aonaa na'apa'o ka'itan pamashaatan pidannao nyukunuu isha'apaapan ai oia'o.

Pa'ina'o mashaapa-karu Tominkaru aipan kawana'ati

3 Aizii unao, kadishita-kida-kariwainau'u naa Christ tuma pa'ina'o mashaapa-karu ida'ati. Ukau'an udyautada'a naa unyukunuu, utiwautina'a naa aokazi ii kida'o aimaakan dau'ati, Christ sakanatapa-kizi ia'oraz Tominkaru diwa'ora antanapu. ² Ukau'an udi'titipa'a naa aokazi ii kida'o aimaakan dau'ati. Aona'a naa udi'titipa'ana'a karikaonan soo imi'i baara an kida'o aimaakan dau'u. ³ Usha'apanum kau'an unao mawakainau'u naa Christ tuma. Ukau'an pa'ina'ora'a naa unao, mazan aonaa pidan tukapanuzu, udikindapa-kaos idi Christ ida'a Tominkaru kanaapu'u.

^{§2:18} *sanadinpan*: Uruu zamazidin-karu. Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinoo di'ii.

⁴ Aizii diina'iti'i Christ kaawan dono'o naa da'ati'i imi'i baara ati, na'apaini'o ni'i naa pa'an unao tukapa-ka'o utuma umanawunu'o na'iki konaunama'o-karu ii. Uruu wuru'u taa'oraz pa'ina'o mashaapa-karu.

⁵ Ukau'an marina'a naa ukaduz mawakan, wuru'u naudapa'oraz pasha'apaapan oia'o kiwiin; aona'a naa ukaminshu'u-tinpa'ana'a oo aona'a naa uda'awupa'ana'a zun oo daonaiora tuma umamazidakan pu'u ituma; aona'a naa powa'a usha'apaa-pa'ana'a kakiba'azonnaa kida'o aimakaan uminshu'unao tuma; aona'a naa una'a-zootapaaka'ana'a, na'iki aona'a naa udi'itinpa'ana'a usha'apaapa'azon dau'u oii kida'o aimakaan. Na'iki aonaa uaipaabi'ia'ana'a powa'a zii manawun puraata oo sha'apauzii, ukaina'an pu'a'a naa dobata u'ida'a. Una'apan an utominkaruniitapan kawanu'o wuruzu'u. ⁶ Na'apa'o dikin ii Tominkaru pataka'utan nii udawun iti pidannao wuru'u dikintapainouz uruu.

⁷ Unao, usha'apaapazonii uruu kaduz oii kida'o aimakaan kiwiin, umamishidakan dono zii Christ. ⁸ Mazan aizii, aona'a naa turuu usha'apaapan powa'a di'oraz kaduz kida aimakaanu'u: uto'orauzon oo uto'ora'akauzon kanom sodi dikin ii karikaonan. Aonaa kizi usha'apatan oia'o aimakaan uiribannao ati, soo uto'oran idi karikaonan i'ati. Aonaa kizi ukadakotin-kidan oo udakoopan pidan. Aonaa kizi powa'a ukaiwaan mapidankiika'o parada-karu, aona'a naa turuu na'apa kida'o koditan unao dako iki. ⁹ Mana'a naa umariidapaaka'ana'a powa'a. Usha'apanum kau'an unao umuudani'i naa wuru'u kiwiini'o ukaduz, naudapauzoz pasha'apaapan oii kida'o aimakaan.

¹⁰ Mazan aizii pa'inaada-kariwai'i naa unao. Tominkaru watomiki, wuru'u saabaapa'oraz na'iki pa'inaada'oraz ukaduz, uaipan idi unao paugaru kawan, na'iki mishi kizi'i naa uaitapan uruu kaimanaiman. ¹¹ Uruu idi aonaa na'ia'oram pidan pana'a'o nii itukapa-ka'o, ipai pidan tukapa-ka'o na'apa pa'idiwaru: Jewnao, wuru'u choota-kariwainouz, ** na'iki Gentilenao, aona'oraz i'choota-ka'o, na'iki munapo'o wiizai sanna, na'iki to'oraba'o pidannao, na'iki torii-kariwai poitoruinao, †† na'iki wunaou'u aona'oraz poitoruinao mani, ipai i'dyaun na'apa pa'idiwaru itukapa-ka'o. Kanom pa'an wuru'u umanawunu'oraz utukapa-ka'o, soo Christ. Uruu wuru'u mashaapa'oraz ipai unao ida'a.

¹² Aizii Tominkaru pidanannaou'u naa unao, uzaamatani'i naa unao, kaimana'o pidannao nii, pamarainpan ni'o. Ukau'an kaikapa'a naa pa'i umashaapa aizii'i: ukasha'ora-kida pataka'utinainao, na'iki kaiman utaapaaka, aonaa u'atad-inpa'ana'a, ukarodapa uiribannao na'iki utuudapa unyukunuu usha'apata'azon ai dikauda'o aimakaan; ¹³ na'iki udadarada uto'oran ukasharuta-ka'o an; na'iki umarina'ata'a naa kasha'ora kida'o aimakaan sha'apatauzo-kariwaiz u'ati, na'apa waNaobanaa Jesus marina'atan kawan washa'apatani kida oia'o. ¹⁴ Ipai'o nii unao sha'apatan wuru'u kaikapa kida'orazu'u. Mazan marainpaaka-karu, uruu pa'an wuru powa'a'o zii manawun uaiapa-ka'o utukapa-kidan. Usha'apanum kau'an marainpaaka-karu ida'ana'o wuru'u pidan bauda'apatanz na'iki baokopatanuz panyukunuu pamashaapa-kinnaa nii kaiman.

**3:11 *Choota-kariwainouz*: Putukapa 'chootin-karu' daua'o kaarita token ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao ida'a.

††3:11 *torii-kariwai poitorui*: Putukapa kaarita token ii Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii.

¹⁵ Marii kaimanaaka-karu Christ di'iki'oraz ma'ozakadapan unyukunuu, na'iki uruu ida'an kizi udi'itinpan kaiman. Usha'apanum idi Tominkaru zaamatanii' naa baokopa unao bouda'apa'o nanai ida'ati, mashaapa'o nii kaimanaaka'a naa umin-mishidannao tuma. Na'iki karikaonan “kaiman pukamunanun wa'ati” ukii Tominkaru ati. ¹⁶ Marii Christ daua'o kuwai mashaapan kaimanaiman unyukunuu ida'a. Uruu ida'an kizi uaitapan utominapa-kidaakan, na'iki ukakinaotaakan kaimanaiman. Na'iki uruu ida'an kizi mishi ukonaukii-kidan Tominkaru unyukunuu kaimanan ida'an, ukunuian ida'an wuru'u Psalms di'iki kida'oraz kunui, na'iki ba'oran kunui Tominkaru dau'u kida'oraz.

¹⁷ Na'iki kanom usha'apatani, uparadan ida'an oo usha'apatinan ida'an, marii ipai usha'apatanzu Naobanai Jesus uu ida'an. Na'iki karikaonan ukonaukii-kida Tominkaru waDaru, “Kaiman pukamunanun wa'ati” ukii kizi u'ati, Naobanaa Jesus ida'an.

Paul kakinaori ipai mishidainao ati'o

¹⁸ Unao daiaroinao, mana'a uwazootapa'ana'a udaiarunao, uizo'ati iparadan, Naobanai Jesus pidanannao mashaapan aita-kaowana'ati.

¹⁹ Unao daiaruinao, umarainapa udaiaronao, mana'a uto'orainpa'ana'a i'ati.

²⁰ Unao koraiziannao, uizo'ati udaru na'iki udaro paradan, idyuudan an usha'ap-atan aimakaan. Kaimana'o nii Naobanai ati usha'apatinan an na'apa.

²¹ Unao daruinao, mana'a uto'orada'ana'a oo ukasha'orada'ana'a udainao; utaa-pan an idyaun na'apa, ikashadinan ni'i naa patiwautinan ai.

²² Unao poitoruinao, uizo'ati ipai unaobanaano paradan, usha'apata kaiman wuru'u idyuudanii kidaz usha'apatan, mazan aonaa iawunuutapan idi mani karikaonan na'iki uaipan idi mani karikaonan inaudapan unao. Mazan minziiwa usha'apata ukaudin-kizi, umarainpan na'iki uizo'atin ida'an Naobanai Jesus. ²³ Kanom usha'ap-atan an, utiwaa usha'apatanzu kaiman, unyukunuu kaimanan ida'an; na'apa pidan aipan kawan pasha'apatan kaimana'o aimakaan Naobanai Jesus ati, aonaa pidan ati'o kawan mani karikaonan. ²⁴ Ukau'an usha'apata'a naa ukaudin-kizi kaiman, usha'apanum kau'an uaitapani'i naa Naobanai Jesus taan nii ukaudin winip-inaa nii, wuru idi'i umanawunu'oraz aimakaan usaabaaniaz naa papidanannao idi-wau nii. Ukau'an Naobanai Jesus pa'an wuru'u uNaobanaaz, uruu ati'o pa'an wuru'u ukaudinanz. ²⁵ Mazan aizii pidannao sha'apaapan an oii kida'o aimakaan, Tominkaru pataka'utan nii idyaun udikin ii, ipai'o nii pidannao pataka'uta-kaowana'apa pa'idiwaru. Aonaa Tominkaru tukapan pidannao pana'a kida upataka'utan an idyaun oia'o dikin ii.

4 Aizii unao, naobanainao kapoitoru-tinpainao, kaiman utaapa upoitorunao. Usha'apanum kau'an uaitapa kaina'a kapam uNaobanaa aokazi ii.

² Na'iki zaudinpa'a naa pa'i umashaapa. Karikaonan utoriinapa Tominkaru ati na'iki “kaiman pukamunanun wa'ati,” ukii u'ati. ³ Na'iki utoriinapa pa'i kapam wau-nao ati, Tominkaru kashaapa kizi wakowaadan naa wuru'u kuwai Christ daua'oraz, aona'oraz uaitapauzo-kaowana'apa. Uruu dau'ana'o wuru'u otaraapa-kaowana'apa. ⁴ Utori-inapa pa'i otati, okowaada kizi na'iki okainaabata kizi wuru'u kuwaiz kaimanaiman odyuuda-kaowana'ati.

⁵ Uaitapin pa'i umashaapa, na'iki uaitapa kizi na'apam utaapinan wunao awun za'a'a, pidannao mamishida-kainaouz Jesus. Na'apainim uikodan pidannao

mamishida-ka'o, utiwaa ukaminka'utan ĭdyaun, na'iki ukakuwaapa ĭ'ati ĭna'apata kizi kapam panyukunuu Jesus dau'ati. ⁶ Marii kizi karikaonan ĭabatan ukadakotinan kaiman na'iki konaukii. Na'iki uaitapa kizi pa'i na'apam udako'atin ĭparadan, ĭpishaan an unao.

Paul katokontan pakuwaa

⁷ Tychicus kowaadan nii unao ati kaiman-daun ōdau'an. Uruu wamarainapanii, na'iki wa'inawuzu Christ ida'an, uruu karikaonanu'o da'i ukaudinauzon kaiman watumama waNaobanaa ati. ⁸ Ōdyuudanii wuru'u uruuz unao di'iti, ōaipan idi unao aita-pai ipai wadau'an, na'iki wuru'u washa'apaapanii kida dau'u da'a'a. Na'iki ōaipan idi uma'ozakadan unao nyukunuu. ⁹ Ōdyuudan kapam Onesimus utuma, aizii uruu karikaonanu'u da'i ukaudinauzon kaiman; wamarainapanii uruu, na'iki wa'inawuzu uruu Christ ida'an. Unao iriban sha'atii wuru'u uruuz, na'iki'o uwa'atiizon unao wizi iki. ĭkowaadan ni'i naa unao ati, ipai na'apam aimaakan kida sha'apan da'a'a watumama.

¹⁰ Ōmin-tarainpan Aristarchus dyuudan paparadan unao di'iti. Na'iki Mark, Barnabas iribanuz, udyuuda-kidan kapam paparadan unao di'iti, na'iki unaubaa kapam unao. (Wakowaadani'i naa sha'atii unao ati, na'iti'o nii zii Mark makon na'apainim karikaonan, unaubaa pa'iz ukaawan an na'iti.) ¹¹ Na'iki Joshua, Justus kia'oraz udakotapa-ka, ¹² uruu kapam dyuudan paparadan unao di'iti. Soo ĭnao idikinauda'u Jewnao kaudinainao ōmin-kaudinannao bii'i. Ipai baokopa wakaudinanan wakowaadapan kuwai, Tominkaru naobanaita-ka dau'an. Wurru'u Jewnaouz, tuukii manawun ĭma'ozakadan ōnyukunuu.

¹² Aizii Epaphras, unao iriban, uwiizi iki'oraz uwa'atin, kaudina'o Christ Jesus ati uruu, udyuudan paparadan kapam unao di'iti. Uruu karikaonanu'o da'i utoriinpauzon unao ati, upishaan Tominkaru marii kizi uma'ozakadan unao nyukunuu, na'iki udyaupai kizi Tominkaru ati, uaitapa kizi kanom manawun wuru'u Tominkaru aipaniaz usha'apatan pa'ati. ¹³ Ōgaru ōtukapa, mishi uruu kaudinan dadara unao ati, na'iki Laodicea iainao ati, na'iki Hierapolis iainao ati kapam. ¹⁴ Aizii wapaonarur Daakataa Luke, wamarainpaniaz, na'iki Demas, ĭnao dyuudan kapam paparadan unao di'iti. ¹⁵ Na'iki ōdyuudan kapam ōparadan mishidainao ati, Laodicea iainaouz, na'iki Nympha ati, na'iki ipai mishidainao ati choochiipauzonaouz odapu ii.

¹⁶ Uabatan dauna'an pa'i ōkaaritan aita-ka, udobata-kida'a naa pa'izu mishidainao di'iti wuru'u Laodicea iainaouz, marii kizi uaita-ka ĭ'ati na'ii kapam. Aizii unao, utukapa pa'i oo uaita pa'i kapam ōkaaritan, wuru'u ōsaadaniaz mishidainao di'iti Laodicea iainaouz. ¹⁷ Na'iki ukii pa'i Archippus ati na'ii, "Mishi'i naa pa'i pusha'apata na'iki puipai kizi'i naa kaudin-kizai wuru'u Naobanai taaniaz pusha'apatan nii."

¹⁸ Aizii di'i ōparadan sodi ōgaru Paul saadanii ōka'u ida'an, ōnaubaa-kinaa nii unao. ¹⁹ Unyukunuitapa pa'i ōdiida'anu'u taraa-kizai' utoriinpan an Tominkaru ati. Ōgaru na'apa'o nii ōtoriinpan, marii kizi Tominkaru kamunanun unao ati.

¹²4:11 Joshua kia'o u'uu Hebrew paradan ida'an, mazan Greek paradan ida'an *Jesus* kia'o udakotapa-ka, na'iki Romannao paradan ida'an *Justus* kia'o udakotapa-ka.

¹⁹4:18 Kaina'a'o da'i Paul minka'u saadapauzo kaarita u'ati. Uruu saadanii wuru'u kaaritz Paul ati. Mazan verse 18 ida'a, paipan ati'o pa'an, Paul saadan paka'u ida'an Colosse sannaō aitapa kizi mishi'o ukaaritan wuru'u.

*Kiwiini'o Paul Kaaritan***Thessalonica Sannao Ati'o****Di'oraz kaarita daua'o**

Paul kakuwaatinankauzon dono Thessalonica ii, iriba pidannao mishidan Kaimana'o Kuwai Jesus dau'u. Uruu idi iriba pidannao zaamatan Jesus panaobanaa nii. Gentilenao, wuru'u pana'ainaoz Jewnao ai, inao manawun iriba imishidan. Sariapa Jewnao mamishida-kainaoz kuwai Jesus dau'u to'oran atii iwaatan Paul pawii zi iki. (Putukapa Acts 17:1-9 ida'a.) Mazan karikaonan da'i Paul di'itinpan na'iki tuukii unyukunuu kasha'oran pawa'akaninaoz pidannao dau'an, pa'inainao kidaz zii manawun imishidan. Uruu idi udyuudan paminauda'u Timothy, utukapanaka kizi na'apam mishidainao na'ii. Uruu idi'o Timothy makonkauzon na'ii.

Aizii ukaawan inao di'iki, ukaawa-kida kaimana'o kuwai inao mishidainao dau'u. Uruu idi Paul saadan kaarita i'ati, itominapa-kinaa nii na'iki ima'ozakadin-kinaa nii. Na'iki pakaaritan ida'a ukowaada i'ati na'apam pakonaukii-kidan Tominkaru tuukii manawun, imishidapan idi na'iki imarainpaakan idi pakawan. Na'iki unyukunuu-kida kapam i'ati pakaduz dau'u na'apam umashaapauzon ituma, umakonkauzon dono na'ii. Na'iki ukowaada kapam i'ati na'apam nii mishidainao mashaapan.

Na'iki pakaaritan ida'a udako'atin mishidainao pishaanii kidaz Jesus wa'atin dau'an. Na'iki ukakinaowan idyaun pakaaritan ida'a, marii kizi pakawan imashaapan kaiman, Tominkaru aipan kawana'ati. Izaudinapa kizi'i naa Jesus Christ wa'atin ua'ii.

Kaarita buutinpan kida

Kaarita sakadinan 1:1

Konaukii-karu 1:2—3:13

Mashaapa-karu kaiman Tominkaru aipan kawana'ati 4:1-12

Zaudinapa-karu Naobanai Christ kaawan ua'ii 4:13—5:11

Kakinaorii taa-kaao 5:12-22

Kaarita katokonota-kaao 5:23-28

1 Di'oraz kaarita ogaru Paul, Silas na'iki Timothy di'iki'o, ipai mishidainao ati'o, Thessalonica iainaoz, zaamatanpainaouz waDaru Tominkaru di'iti na'iki Naobanai Jesus Christ di'iti. Watoriinpan marii kizi Tominkaru kamunanun unao ati, na'iki utaa kizi unyukunuu kaiman-kinaa nii.

Mishidainao Thessalonica sannao daua'o

²⁻³ Karikaonan da'i, "Kaiman pugaru" wakian Tominkaru ati unao dau'an, na'iki karikaonan kapam watoriinpan waDaru Tominkaru ati unao dau'an. Aizii watoriinpan an, karikaonan wanyukunuitapan ipai wuru'u usha'apatani kidaz. Umishidan idi Tominkaru, minziiwa ukaudinan u'ati. Na'iki dadara mishi ukaudinan ukaminka'uaakan ukamarainapanun idi manawun. Na'iki ma'ozaka mishi utaaapan unyukunuu, ubaiatan pu'u kasha'ora'o na'iki dadara kida'o aimakaan, usha'apanum kau'an uaitapan idi na'iki umishidan idi kaini'iki'o nii waNaobanaa Jesus Christ wa'atin.

⁴Wairibannao, waaitapa tuukii Tominkaru marainpan unao, na'iki mishi'o uzaamatan unao pa'idiwau nii. ⁵Usha'apanum kau'an tawuru dono'o, uru'oraz zii wana'akauzon Kaimana'o Kuwai unao di'iti, tuukii umishidanuzu. Usha'apanum kau'an Tominkaru ma'ozakadapan idi'o waparadan Kaimana'o Doronaa ida'an, na'iki waaitapa mishi'o wuru'u wakowaadapaniaz kuwai, aonaa waparadan mani karikaonan. Watukapa-kida na'apam wamashaapauzon kaduz wana'iankan dono utuma, waaipan idi kapam umashaapan kaiman.

⁶Aizii na'apa'a naa mishi uda'an wakaduz utukapan kawana'ati wamashaapan, na'iki ipai kapam uda'an waNaobanaa kaduz. Umishidan idi wakuwaa, ubaiatan udikauda kida'o na'iki dadara kida'o aimakaan, mazan upu'u konaukii uzaamatan wakuwaa Kaimana'o Doronaa taan idi konaukii-kinai unyukunuu iti.

⁷Umashaapan ida'an kaiman, utukapa-kidan kaimana'o ukaduz ipai mishidainao ati, Macedonia na'iki Achaia Baara ii aka kidainauz. ⁸Mazan aonaa bauda'apa mani kaimana'o kuwai Tominkaru dau'u abata-ka'o unao di'iki Macedonia na'iki Achaia Baara ii aka. Mazan abata-ka'o kapam ipai amazada kawana'ati mishi umishidan Tominkaru manawun. Uruu idi aona'a naa wakuwaa nii unao dau'u powa'a, usha'apanum kau'an ipai'i naa manawun pidannao aitapan kaiman kida'o ukaduz.

⁹Na'iki ipai kapam ikowaadan na'apam utaaipan waunao kaiman, na'iki tuukii ukonaukii-kidan waunao wamakonkan dono na'ii. Na'iki ipai ikowaadan kapam na'apam utanawatinan wuru aia'a toma-kariwaiz karikaonan tominkarunao nii. Na'iki ikowaadan aizii uzaamata'a naa unaobanaa nii Tominkaru, wuru'u mishi'oraz manawun, karikaonanu'oraz pa'an ukakupan. ¹⁰Na'iki ikowaada kapam na'apam uzaudapan naa uDani Jesus kaawan aokazi iki, uruu Tominkaru kadishita-kidauzoniaz pabaaranaa iki, na'iki uruu kazannaata'o ni'oraz waunao wapataka'utakao ai, diina'iti'i.

Paul morowautapankan dau'o Thessalonica ii

2 Ukau'an wairibannao, ipai unao, uaitapa aonaa madiwautapa-ka'o mani karikaonan tawuru'u wamorowautapankauzonuz unao di'ii. ²Na'iki uaitapa na'apam waba'azootin-kida-ka'o, na'iki wapataka'uta-ka'o tuukii manawun Philippi ii, wakaawan ua'ii unao wiizi Thessalonica iti. Mazan Tominkaru kaminka'uta waunao, uruu idi ma'ozaka wakakuwaapan, wakowaadan Kaimana'o Kuwai Tominkaru di'iki'o unao ati. Pidannao, na'ii sannao maaiapakan pu'u, na'iki imaabata'azookan pu'u wakuwaa. ³Mazan ipai waparadan kida sakitapa'o, aonaa pana'iti'o mani. Aonaa wamariidapan mani karikaonan unao. Na'iki aonaa waaipan idi'o mani karikaonan aimakaan u'ai. ⁴Mazan wakowaada Kaimana'o Kuwai, na'apa Tominkaru aipan kawana'ati. Uzaamatanii waunao kowaadapa'o nii paparadan, na'iki uaitapa wakowaadan nii paparadan sakitapa. Wawa'atin, aonaa wakaimanda'azon idi'o mani karikaonan pidannao nyukunuu wa'ati. Mazan soo wakaimanda'azon pa'an Tominkaru nyukunuu wa'ati, uruu pa'an aitapa ipai wadi'itinpan.

⁵Mishi unao, uaitapa aonaa na'apainim wakaiman-dakoipauzon unao ati, waaipan idi mani ukaimanan wa'ati. Na'iki aonaa na'apainim wakaimandinpa'an unao ati, waaipan idi mani karikaonan puraata unao ai. Kaina'a Tominkaru awunuu-tapa'o waunao. ⁶Mishi wachi'ikapan na'iki wakowaadapan kaimana'o kuwai, ipai amazada kawana'ati. Mazan aonaa wanaubaa-kidina'azon idi'o mani karikaonan pidannao ati oo unao ati mani, aonaa. ⁷Waaitapan pu'u padamata, Christ dyuudanii

waunao kaudina'o nii pa'ati, mazan upu'u aonaa wa'atadinpan. Aonaa wapishautan unao ai aimaakan, oo wanyukunui mani, aonaa. Mazan kaiman pa'an wataapan unao na'apa waudainao kawan manawun. Na'apa daroi taapan kawan paudainao.

⁸Wamarainpan idi unao, minziiwa wakakuwaapan u'ati. Mazan aonaa bada'apa mani karikaonan wana'akan Kaimana'o Kuwai Tominkaru di'iki'o unao ati, mazan waunao kapam, tuukii wataaina'azon na'iki wakaminka'uta'azon unao. Usha'apanum kau'an wamarainpan idi unao tuukii. ⁹Utukapa sha'atii wakaduz wamakonzon dono na'ii, na'iki utukapa na'apam wakaudinan dadara. Wakowaadapan pu'u Kaimana'o Kuwai Tominkaru di'iki'o unao ati, upu'u wakaudinan ipai kamoo na'iki ipai maruta'o, watorii-kinaa nii wawanyukunuu. Usha'apanum kau'an wamaaiapakan idi wamizidin-kidan unao puraata dau'an.

¹⁰Ipai unao, na'iki Tominkaru na'apa kapam, utukapa na'apam wamashaapan unao mishidainao bii an. Wamashaapan kaiman, sakitapa washa'apatinan, na'iki aonaa wakasharutaakan unao tuma. ¹¹Uaitapa ipai na'apam wataapan unao na'apa pa'idiwaru kida, na'apa darui taapauzon kawan paudainao manawun. ¹²Tuukii wama'ozakadan unao nyukunuu waaipan idi umishidan powa'a zii. Na'iki tuukii wakamunankii-kidan na'iki wakaminka'utan unao, ubaiatan pu'u kasha'ora'o na'iki to'ora-karu, na'iki tuukii waaipan umashaapan kaiman powa'a zii Tominkaru aipan kawana'ati. Uruu Tominkaru dapadauta'oraz unao mashaapa'o nii patuma panaobanai-tinapa-kizi ii, konaunama'oraz manawun ukanadapan.

¹³Karikaonan watoriiinpan kawana'ati, "Kaiman," wakian Tominkaru ati unao dau'an. Usha'apanum kau'an, konaukii na'iki kaimanaiman uzaamatan unyukunuu iti wuru'u Tominkaru paradanz wakowaadaniaz unao ati. Umishida wuru'u uabataniaz wakuwaa, aonaa pidan di'iki'o kawan mani, mazan uabatanuz Tominkaru di'iki'o kawan pa'an, mazan mishi'o Tominkaru paradan wuru'u. Na'iki mishi'o wuru'u Tominkaru kaudinanuz ma'ozaka paparadan ida'an ipai unao nyukunuu ii, zaamatainaouz Jesus Christ panaobanaa nii. ¹⁴Mishi unao mishidainaoz Jesus Christ, aonaa uwiizi sannao naudapan unao, tuukii manawun ipataka'utan unao. Na'apa utaapa-ka'o mishidainao Judea Baara iainao kawan. Tuukii pairibannao Jewnao pataka'utan idyaun izaamatan idi Christ Jesus panaobanaa nii. ¹⁵Kotua'a naa Jewnao zowiipauzonii Tominkaru prophetinno. Uruu dauna'an Jewnao koshan zowia'o wanaobanaa Jesus. Na'iki kai Jewnao koshan pataka'uta'o waunao tuukii manawun. Tuukii manawun ito'oradan Tominkaru. Aizii ito'oradinan ipai pidannao ati. ¹⁶Tuukii itiwaaan pamashaatan waunao, wakowaadapan ai kaimana'o kuwai Gentilenao^{§§} ati. Aonaa iaipan wakowaadan i'ati, wuru dau'ana'a Tominkaru kazaanaata'azonuz pidannao pa'oian ai. Uruu idi kaina'a itaapan tuubarau oia'o, pana'apainpan idi. Mazan aizii ibaiaapan ni'i naa Tominkaru to'oran.

Tuukii Paul tiwautan pamakon koshan mishidainao di'iti

¹⁷Wairibannao, diiki'i wawa'akan unao, wawaata-ka'o idi u'ai. Tuukii wanyukunuu kasha'oran, na'iki tuukii wadi'itinpan watukapa'azon idi koshan unao. Mishi munapo unao wa'ai, mazan wanyukunuu ii, karikaonan wataapan unao watuma. ¹⁸Tuukii padamata watiwautan wakiwan koshan unao di'iti.

§§2:16 *Gentilenao*: pidannao pana'a'o Jewnao ai. Putukapa kaarita tokon ii, Paradakarau Masha'apannaada-kinao di'ii.

Ōgaruz manawun, Paul, powa'an kida'o padamata ōaipan ōmakon na'iti. Mazan tuukii manawun Satan awautapan waponaa. ¹⁹Wamako'ozon na'iti, usha'apanum kau'an unao wuru'u wanyukunuu wiizi ni'oraz manawun. Diina'iti'i, wanaobanaa Jesus kaawan dono, waaitapa ipai unao na'ia'o nii kapam ukadishitan baokopa ba'orainao tuma. Unao ida'ana'o nii wuru'u watukapanuz konaukii-karu. Na'iki unao ida'ana'o nii wama'ozakadinan. Uruu idi mabaa'azo'o nii wakian wanaobanaa ati, "Waunao ida'ana'o wuru'u wuru'u wunao da'anzu'u, wakowaadan idi ī'ati Kaimana'o Kuwai," wakian nii. ²⁰Mishi unao wuru'u wama'ozaka-kinaaz na'iki wakonaukii-kinaaz.

3 Aizii wamaka'iitakan idi'i naa manawun wana'an da'a'a, maabataka-daun unao di'iki oo unao dau'an, tuukii wadopian. Wamako'ozon padamata unao di'iti, mazan aonaa turuu wamakon ipai daunuuda'u. Uruu idi dya'utam wawa'akinan da'a'a Athens ida'a. ²Mazan wadyuuda soo paba'oran karikaonan Timothy, wamin-kaudinan, kaminka'uupauzoz wakaudinan Tominkaru ati, na'iki kaminka'uupauzoz wakowaadapan Kaimana'o Kuwai Christ dau'u. Wadyuudan uruu, ma'ozakada'o nii unao nyukunuu, umishida-kinaa nii Christ powa'a zii manawun. ³Usha'apanum kau'an aonaa waaipan aonaa bauda'apa unao kashadinan oo padantan powaa iti, upataka'uta-ka'o idi. Mazan aonaa umaaitapanii mani wuru'u, ipai unao, uaitapa Tominkaru aipan kawana'ati'o wuru'u, ipai waunao mishidainao baiatan dikauda kida'o aimakaan Christ dikin ii. ⁴Na'apa sha'atii tawuru'u wakuwaaz kiwiitapa, wamakonkan dono unao di'ii. Wakowaada sha'atii u'ati ipai waunao mishidainao, wabaiatan nii dikauda kida'o aimakaan Christ dikin ii. Aizii mishi utukapan ipai aimakaan sha'apan, na'apa manawun waparadan kawana'ati. ⁵Uruu idi'o ōdyuudan Timothy unao di'iti. Ōmaka'iitakan idi'i naa manawun ōna'an da'a'a maabataka-daun unao dau'u, na'iki ōabata'azon idi na'apam unao nyukunuu, pakawan zii umishidan oo aona'a naa. Ōzauda-kidan Satan, wuru'u mariidapauzoz pidannao nyukunuu, tanawatin-kidan unao umishidapan ai Christ. Na'iki ōzauda-kidan utanawatin-kidan unao powaa iti. Umishiin an utanawatinan, ukau'an madiwautapa-ka'o karikaonan wuru'u wakaudinanz.

⁶Mazan Timothy kaawan dauna'an zii unao di'iki, wanyukunuu saabainan, ukowaadan idi wa'ati, pakawan umishidapan Jesus Christ, na'iki pakawan umarainpaakan. Na'iki ukowaadan wa'ati, karikaonan kapam unyukunuitapan waunao kaimana'o ida'an. Na'iki ukowaadan kapam wa'ati tuukii utukapa'azon wau-nao, na'apa watukapa'azon kawan unao. ⁷Wairibannao, wabaiatan pu'a'o manawun dikauda kida'o aimakaan wuru'u waabatanuz uunamunaa pakawan umishidapan, na'iki sariapa mishi wanyukunuu wama'ozakadinan. ⁸Aizii sooka'a naa wanyukunuu, waabatan idi pakawan zii ma'ozaka umishidapan Christ. ⁹Tuukii manawun wakonaukii-kidan Tominkaru, "kaiman" wakian u'ati unao dau'an. Na'iki Tominkaru aitapa na'apam ukonaukiidan wanyukunuu, waabatan idi kuwai unao dau'u. ¹⁰Ipai kamoo na'iki ipai maruta'o wapishautan Tominkaru watoriinpan ida'an u'ati, marii kizi uda'atan waponaa nii, wamako-kinaa nii unao di'iti, waipaida'an kizi'i naa wakuwaa aona'oraz zii wakowaadan u'ati, unyukunuu ma'ozaka-kinaa nii, na'iki umishida-kinaa nii Christ powa'a zii manawun.

¹¹Marii Tominkaru, waDaruz na'iki wanaobanaa Jesus da'atan waponaa, wamako-kinaa nii unao di'iti. ¹²Marii wanaobanaa taan marainpaaka-karu unyukunuu iti, umarainapa kizi ipai uiribannao, na'iki ipai ba'oran pidannao powa'a

zii kiwiini'o ai, na'apa wamarainpauzon kawan unao. ¹³Aizii umarainpaakan an mishi powa'a zii, wanaobanaa ma'ozakadan nii unyukunuu ipai oia'o ai. Na'iki Tominkaru waDaru tukapan nii unyukunuu, kaiman kida pa'idiwaru. Uruu idi aon-a'o nii uba'azootinan, utukapan idi unao kaimanainao pidannao nii, ukadishitan dono ukanaapu iti diina'iti'i, wanaobanaa Jesus kaawan dono baokopa papidanannao tuma.

Na'apam nii mishidainao mashaapan Tominkaru ati

4 Wairibannao, mishi watominapa-kidan unao kaiman kida'o mashaapaku karu dau'u, umashaapa-kinnaa nii kaiman manawun, Tominkaru nyukunuu kawana'ati. Na'apa'a naa mishi umashaapan watominapa-kidan kawana'ati unao. Mazan aizii wanaobanaa Jesus aipan kawana'ati, waaipan umashaapan kaiman, powa'a zii umashaapauzon ai kiwiin. ²Mazan ipai unao uaitapa wanaobanaa Jesus aipan kawana'ati'o, na'iki ukakinaotan kawana'ati'o waunao wuru'u wakakinaotanuz kapam unao.

³Tominkaru aipan ipai unao taapan unyukunuu kaiman pa'idiwaru pa'ati, uaipan upana'adan unyukunuu ipai oia'o ai. Na'iki aonaa uaipan umashaapan madoronaa-daun zunnao tuma, oo daonaioranao tuma. ⁴Ipai unao daonaioranao, Tominkaru aipan umashaapan kadoronaa zoobaba udaiaro tuma. Umashaapa kizi kaiman uawun za'a, na'iki umashaapa kizi kapam kadoronaa zoobaba ipai pidannao awun za'a. ⁵Aonaa uaipan ukiaapan udaiaronao madoronaa-daun, ba'oran pidannao mashaapan kawan, maaitapa-kainaouz Tominkaru. ⁶Ukau'an marii umashaapan kapam aitapin ipai uiribannao tuma. Aonaa Tominkaru aipan uantamikiipan oo ukimudautan uiribannao, paudaiaro oo paudaiaru dau'an. Usha'apanum kau'an na'ia'oram pidan antamikiipa'o pairiban na'apa, Tominkaru pataka'utan nii uruu tuukia'o ida'an manawun. Na'apa sha'atii tawuru'u wakakinaopauzonuz unao, ipai wakowaadan u'ati na'apa kida'o dau'an wamakonkauzon dono unao di'ii. ⁷Aonaa Tominkaru zaamatan waunao mishidainao mashaapa'o nii mani madoronaa-daun, mazan uzaamatan waunao mashaapa'o nii kaiman manawun. ⁸Aizii na'ia'oram pidan maizo'atika'o oo dikintapa'o wuru'u di'oraz kakinaori'i, aonaa pidan kakinaori mani wuru'u udikintapaniaz, mazan udikintapan kakinaorii Tominkaru di'iki'o, taa'oraz wa'ati Kaimana'o Doronaa.

⁹Aizii, mishidainao marainpaakan dau'an, ipai'i naa pa'an unao aitapan. Ukau'an aona'o nii pa'an wasaadan u'ati oo wakakinaowan unao powa'a zii koshan. Usha'apanum kau'an ipai'i naa Tominkaru tominapa-kidan na'iki ukakinaotan unao marainpaaka-karu dau'u. ¹⁰Uruu idi utominapa-kida-ka'o kawana'ati mishi umashaapan, na'iki ukawana'ati kapam umarainpan ipai mishidainao, wuru'u kawii-tinpainao kidaz Macedonia Baara ii aka. Mazan wairibannao, tuukii waaipan umarainpan uiribannao, powa'a zii manawun kiwiitapa'o ai. ¹¹Waaipan umashaapan kaiman, na'iki mashaa, uiribannao bii an kida. Mana'a ukadakinapa-kida'ana'a oo udi'itapa'ana'a uiribannao kaudin-kizi, mazan udi'itinapa pa'an ukaudin-kizi kida dau'u. Mana'a uzoono'ona'a ukaudin ai, ukaudin mishi'oraiman minziwa, uikoda kizi uaipan ati aimaakan umashaapa-kinnaa nii, aonaa kizi udopian ba'oran pidannao ati. Ukau'an usha'apatina'a naa, na'apa wakakinaotauzon kawana'ati unao. ¹²Aizii, mishi usha'apatinan an na'apa, tuukia'o nii mamishidainao di'itapan ukaduz, tuukia'o nii ikiba'azoo-kidan pasha'apaapan dikauda ki-

da'o aimaakan uawun za'a. Na'iki uikodan nii ipai aimaakan u'ati, aonaa kanoma'o nii uaipan ba'oran pidannao ai.

Jesus wa'atin nii

¹³Wairibannao wakowaada'azon ipai unao ati, waaipan uaitapan kaimanaiman mawakainao pidannao dau'an. Aonaa kizi unyukunuu kasha'oratinan idau'ati, ba'oran pidannao kawan, aona'oraz itaitapan kakupa-karu nii karikaonan Tominkaru tuma diina'iti'i. ¹⁴Wamishida Tominkaru kadishita-kidan Jesus pabaaranaa iki, ukau'an wamishida kapam, diina'iti'i na'apa'o nii Tominkaru kadishita-kidan ipai mawakainao wuru'u zaamatainao kidaz Jesus panaobanaa nii. Na'iki ipai'o nii uzaida-kidan idyaun pa'idi'iti, diina'iti'i Jesus tuma.

¹⁵Aizii watominapa-kida'azon unao na'apa Naobanai Jesus kiauzon kawana'ati. Jesus kaawan dono, aona'o nii wakiwiitan mawakainao ua'ati. ¹⁶Mazan diiwa'o nii wanaobanaa paradan abata-ka'o, na'iki diiwa'o nii angelnao zowaunaa paradan abata-ka'o kapam, na'iki diiwa'o nii Tominkaru kuwudu* aran abata-ka'o, na'iki wanaobanaa wa'atin ni'i naa aokazi iki. Na'iki mawakainao wuru'u zaamatainao kidaz Christ panaobanaa nii, kadishitan ni'i naa pabaaranaa iki kiwiin. ¹⁷Udauna'an ipai waunao mishidainauz, wuru'u kakupainao kidaz zii, sawata'aka-ka'o ni'i naa isha'iz bii iti baokopa kadishitainao tuma. Na'ia'o ni'i naa waikodapan wanaobanaa isha'iz bii ii. Uruu dauna'an wamashaapan ni'i naa utuma karikaonan. ¹⁸Ukau'an ukowaada kapam ipai uiribannao ati wuru'u Jesus paradan kidaz, aonaa kizi ikasha'oratinan pairibannao dau'an, wuru'u mawakainao kidaz naa.

Jesus wa'atin nii kaina'iki masha'apakiaka

5 Aona'o nii pa'an wasaadan u'ati oo wakainaabatan u'ati na'apainim nii manawun wuru'u amazada sha'apanuz kaikapa'a. ²Usha'apanum kau'an ipai unao, uaitapa buda'apa kamoo wanaobanaa kaawan nii masha'apakiaka, pidannao mazaudinapan pu'u. Na'apa'o nii koidimiki kaawankan kawan aiwaka'an pidan dapu iti masha'apakiaka, aonaa pidan zaudinpan pu'u mani. ³Pidannao kadakotinan pu'u pairibannao tuma, "kaiman mishi wawiizi, aonaa kanom towauda'utan wamashaapan," ikaiinpan pu'a'o nii, kichana'iki-kia'o kamoo kaawa'akan. Idopian nii mazan aonaa na'itim nii isha'apatinan oo ikidoopan u'ai. Na'apa zun kaudanipa'azon kawan, okaziwaapa'akan masha'apakiaka, aonaa ozaudinpan pu'u mani, mazan aonaa na'itim okidoopan u'ai.

⁴Mazan ipai unao wairibannao, koditainau'u naa pa'an maruta'o-karu iki. Ukau'an wanaobanaa kamoon kaawan dono, aona'o nii pa'an upadaida'anata-ka'o, koidimiki padaida'antankan kawan pidan aiwaka'an, umazaudinkan pu'u. ⁵Usha'apanum kau'an ipai unao mishidainao pa'an wanaobanaa Jesus, na'iki unao mashaapainao Kanada'o-karu'u, aonaa mashaapainao mani maruta'o-karu'u. ⁶Ukau'an mana'a wada'awupa'ana'a, maruta'o sanna'o na'iki da'awupauzo pidannao kawan. Mazan marii pa'an waabatapan na'iki wazaudinpan naa, wanaobanaa kaawan ua'ii. ⁷Aizii maruta'o sannaouz ipai isha'apatinan aimaakan soo maruta'o bii'i. Ida'awupan nii aiwaka'an, aizii ituzapan nii na'iki ipo'idipan nii aiwaka'an. ⁸Mazan wau-nao mashaapainauz Kanada'o-karu'u, marii pa'an wamashaapan aitapin. Marii

*4:16 *kuwudii*: Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinoo di'ii.

wakazannaatinpan wamishidan ida'an powa'a zii, na'iki wamarainpan ida'an Tominkaru na'iki wairibannao, na'iki wamishidan ida'an kaini'iki'o nii wanaobanaa wa'atin, ukazannaata'anan waunao oia'o ai. ⁹ Mishi Tominkaru zaamatan waunao, aonaa papataka'utan ni'o mani wa'oian dikin ii. Mazan uaipan pa'an pakazannaatan waunao wa'oian ai, wamishidan ida'an Jesus mawakan wa'ati, na'iki wazaamatan ida'an Jesus Christ wanaobanaa nii. ¹⁰ Uruu mawaka'oraz ipai waunao mishidainao ati. Ukau'an umawakan idi wa'ati, ipai waunao kakupainao na'iki ipai mawakainao, wamashaapan nii baokopa utuma ukaawan dono. ¹¹ Ukau'an ipai unao ōiribannao, ōaiapa pakawan ukaminka'uupan na'iki utominapa-kidan uiribannao, uma'ozakada kizi inyukunuu.

Na'apam nii mishidainao mashaapan na'iki itaapaakan

¹² Wairibannao, tuukii waaipan utaaipan ukazowautapikinao kaiman manawun. Aonaa ukashadapauta'ana'a idyaun. Usha'apanum idi dadara'o wuru'u ikaudinanuz unao bii an. Īkaudin anao ati'o, uaitapa-kinaa nii kaimana'o mashaapa-karu, wanaobanaa aipan kawana'ati. ¹³ Ukau'an mana'a ukashadapauta'ana'a idyaun. Mishi'oraiman umarainapa idyaun powa'a zii, itominapa-kidan idi unao kaimana'o aimakaan kida dau'u. Umashaapa kapam kaiman baokopa uiribannao tuma, mana'a uto'orataakapa'ana'a.

¹⁴ Wairibannao, tuukii kapam waaipan ukakinaotan zoonzionao, udyuuda ikaudinan. Uma'ozakada na'iki utominapa-kida pidannao aona'oraz zii inyukunuu ma'ozakan aimakaan sha'apan an i'ati. Na'iki ukaminka'uta mishidainao wuru'u aona'oraz zii itaitapan oo ituruan pamashaapan Tominkaru aipan kawana'ati. Na'iki aonaa udopiidina'ana'a uiribannao sha'apatinan an kona'ii. ¹⁵ Aizii utukapan an uiribannao sha'apatinan dikauda kida'o aimakaan pairiban ati, mana'a ukashaapa'ana'a ikau-naatinan powaa iti dikauda'o ida'an pairiban ati. Utiwaa mishi'oraiman utukapakidan kaiman kida'o mashaapa-karu ipai mishidainao ati, na'iki ipai ba'oran pidannao ati, ukaminka'uuaakan ida'an.

¹⁶ Umashaapa'a naa konaukii ipai kamoo. ¹⁷ Na'iki aonaa usookada'ana'a utoriinpauzon. Utoriiinapa ipai kamoo. ¹⁸ Karikaonan ukonaukii-kida Tominkaru, aimakaan dikauda'o sha'apan an u'ati, na'iki kaimana'o sha'apan an u'ati. Na'apa'o nii wuru'u Tominkaru aipanuz umashaapan, wuru'u unaobanaitapanuz Christ Jesus.

¹⁹ Mana'a umashaata'ana'a Kaimana'o Doronaa kaudinan unyukunuu ii. ²⁰ Mana'a ukashada'ana'a oo udakoopa'ana'a pidannao kuwaa, ikowaadapan an Tominkaru di'iki'o kuwai. ²¹ Uabatapa kaimanaiman, na'iki udi'itapa kaimanaiman wuru'u ikuwaa kidaz, utukapa kizi ikuwaa mishiin, umishida kizi na'iki uda'an kizi wuru'u kaimana'oraz parada-karu. ²² Mana'a unyukunuu na'apa'ana'a ipai na'apa'oram oii kida'o aimakaan dau'ati.

²³ Marii Tominkaru, taapa'oraz pidan nyukunuu kaiman, saabaan unyukunuu ipai oia'o ai. Marii kizi utaaipan ipai daunuuda'u unanaa, unyukunuu na'iki udoronaa, aonaa kizi uba'azootin-kida-ka, wanaobanaa Jesus Christ kaawan dono. ²⁴ Aizii wuru'u dapadauta'oraz unao, aonaa na'apainim ukasharutinan, ukau'an usha'apatinan nii ipai aimakaan na'apa pakiauzon kawana'ati.

²⁵ Unyukunuitapa pa'i waunao utoriinpan kawana'ati Tominkaru ati.

²⁶ Konaukii unaubaa umin-mishidannao ubaokopatinan dono.[†]

²⁷ Aizii wanaobanaa aipan kawana'ati, wapishaan unao tuukii, marii kizi uabata-kidan ipai mishidainao ati wuru'u di'oraz kaarita wasaadaniaz.

²⁸ Marii wanaobanaa Jesus Christ kamunanun ipai unao ati.

[†]5:26 Paul dono'o mishidainao baokopatinan dono, itukapa-kidan panaubaan oo pakonaukii-kidan pamin-mishidannao pakissitan ida'an idyaun pakaozoo ati oo pataawu ati oo panaadon paka'u ati.

*Itamautan Paul Kaaritan***Thessalonica Sannao Ati'o****Di'oraz kaarita daua'o**

Paul saadan koshan kaarita mishidainao ati wuru'u Thessalonica iainaouz. Usha'apanum kau'an uabatan idi ipozawaabi'iinan naa Jesus kaawan dau'an. Ba'orainao kowaadan kaawa'ora'a naa Jesus. Uruu idi Paul kowaadan i'ati pakaaritan ida'a, aonaa mishi'o mani wuru'u iparadanuz, aonaa zii Jesus kaawan. Uruu idi ukowaadan naa i'ati na'apam nii amazada sha'apan Jesus kaawan ua'ii.

Na'iki pakaaritan ida'a Paul nyukunuu-kidan mishidainao ati, marii kizi pakawan itaapan ma'ozaka wuru'u pamishidanuz, ibaiatan pu'u dikauda kida'o aimaakan na'iki ipataka'uta-ka'o pu'u. Na'iki unyukunuu-kidan kapam i'ati, marii kizi ikaudinan minziiwa, iikoda-kinnaa nii puraata patorii-kinnaa nii aimaakan oo wanyukunui pa'ati, na'iki pairibannao ati.

Kaarita buutinpan kida

Kaarita sakadin-kizi 1:1-2

Tominkaru konaukii-kida-ka'o mishidainao dau'an 1:3-12

Zaudinapa-karu Naobanai Christ kaawan ua'ii 2:1-17

Mishidainao ma'ozakada-ka'o imashaapa kizi kaiman 3:1-16

Kaarita katokonota-ka'o 3:17-18

1 Di'oraz kaarita, o'garu Paul, Silas na'iki Timothy saadanii, ipai mishidainao ati, Thessalonica iainaouz. Wuru'u zaamatanpainao kidaz waDaru Tominkaru di'iti, na'iki Naobanai Jesus Christ di'iti. ² Marii waDaru Tominkaru na'iki Naobanai Jesus Christ kamunanun unao ati, na'iki utaa kizi unyukunuu kaiman-kinnaa nii.

Pidannao tiwaa-kida-ka'o nii Jesus kaawan dono

³ Wairibannao, karikaonanuo'oo nii wakonaukii-kidan Tominkaru unao dau'an. Kaimana'o wuru'u na'apa-karuz u'ati, usha'apanum kau'an unao mishidan idi Christ powa'a zii manawun. Na'iki utukapa-kidan idi kapam ukamarainapanun, uiribannao ati powa'a zii. ⁴ Uruu idi konaukii, na'iki mabaa'azoo wakakuwaapan unao dau'an ba'oran mishidainao ati, wuru'u ba'oran wiizai ii aka kidainaouz. Wakowaadan i'ati, upataka'uta-ka'o pu'u, na'iki ubaiatan pu'u dikauda kida'o aimaakan, mazan upu'u aonaa ukashadinan. Mishi'oraiman ma'ozaka utaaapan unyukunuu, na'iki pakawan umishidapan Christ.

⁵ Mazan wuru'u unao baiatanii kida ida'an, Tominkaru tukapa-kidan patumaaka na'iki sakitapa pasha'apatan aimaakan. Uruu idi diina'iti'i konaukia'o nii Tominkaru morota-kidan unao pa'ida'ati umashaapa kizi utuma karikaonan unaobanai-tinapakizi ii. Una'apan idi'o wuru'u upataka'uta-ka'oaz kai. ⁶ Mazan Tominkaru, usha'apatan nii ipai aimaakan patumaaka na'iki sakitapa, upataka'utan nii kapam ipai wuru'u pataka'utainaouz unao, ⁷ na'iki usookadan nii unao ai na'iki waunao ai, ipai wuru'u kai'oraz wapataka'uta-ka'o. Ukau'an ipai'o nii Tominkaru sha'apatan aimaakan na'apa, udyuudan dono'o naa Jesus aokazi iki baokopa pa'angelinao tuma, ma'ozaka kidainaouz manawun. ⁸ Na'iki uwa'atin nii kaina'iki maoda-pa'o tikazi bii an, upataka'uta'anan naa ipai pidannao wuru'u dikintapainao ki-

daz Tominkaru paradan, na'iki wuru'u mamishida-kainao kidaz Kaimana'o Kuwai, wanaobanaa Jesus daua'oraz. ⁹ Ukau'an wanaobanaa pataka'utan nii idyaun dikauda'o ida'an manawun, ukaawan dono. Aona'o nii ukashaapan imaonapadinan padazaba ati, na'iki aonaa na'apainim nii itukapan umashaapa-kizi, wuru'u konau-nama'o na'iki umanawunu'oraz ukanadapan pama'ozakan ida'an manawun. ¹⁰ Uruu kamoo dono, ipai'o nii upidanannao kasaba'ukinan u'idi'iti, itukapan niizu konau-nam na'iki tuukia'o nii ikonaukii-kidanuz, usha'apatan idi i'ati kaiman kida'o manawun aimaakan. Aizii unao ipai'o nii kapam na'ii upidanannao bii ii, usha'apanum kau'an umishidan idi wakuwaa uruu daua'o.

¹¹ Uruu idi karikaonan da'i watoriinpaizon Tominkaru ati unao dau'an. Marii kizi usaabaan unao kaiman, uzaamata kizi wuru'u kaimana'oraz mashaapa-karu, ukowaadaniaz pataa'azon papidanannao ati. Na'iki marii kizi utaan pama'ozakan unao ati, umashaapa kizi kaiman manawun, na'apa umashaapa'azon kawan kaiman. Na'iki watoriinpan marii kizi uma'ozakadan unao, aonaa kizi umuudan ukaudinkizi, wuru'u usha'apaapanii kidaz, umishidan idi manawun Jesus, ukaudin kizi atii utokon iti. ¹² Uruu idi tuukia'o nii Jesus konaukii-kida-ka'o, unao mashaapan idi u'ati kaiman manawun. Na'iki unao tuukia'o nii kapam ukonaukii-kida-ka'o, usha'apanum kau'an unao Jesus pidanannao. WaTominkarun, na'iki Naobanai Jesus Christ, kamunanun ida'ana'o wuru'u kaiman kida'o aimaakan sha'apata'azoo-ka'oaz unao ati diina'iti'i.

Dikintapa'o manawun pidan daua'o

2 Aizii okowaada'azon unao ati na'apam nii wanaobanaa Jesus Christ kaawan, na'iki na'apam nii ipai waunao mishidainao baokopata-ka'o utuma. Oiribannao, tuukii manawun okia'azon unao ati aizii, ² mana'a utaria'ana'a, oo udopia'ana'a maaitapinaka-daun manawun, uabatan idi wuru'u pidannao kianuz, “Kaawa'a naa Naobanai Kamoon.” Na'iki ba'orainao kian idi u'ati, “Na'apa sha'atii Kaimana'o Doronaa kowaadan o'ati.” Aizii ba'orainao kian, “Na'apa sha'atii tawuru'u Paulnao kakuwaapatinanuz.” Na'iki kaina'a ba'orainao kian, “Na'apa sha'atii tawuru'u Paulnao saadanii kaarita kianuz.” ³ Aonaa waaipan umariida-kidinan. Aona'o nii wanaobanaa kamoon kaawan na'apa. Mazan ukaawan nii, mamishida-kainao iribainan ana'o ni'i naa manawun, na'iki idikintapan ana'o ni'i naa Tominkaru udawun iti manawun. Na'iki kaina'a'o nii zii kapam pidan oia'o manawun aidinan. Uruu dikintapa'oraz manawun Tominkaru, ipai pidannao ai. Mazan diina'iti'i Tominkaru pataka'utan niizu, ukabootan niizu Tuubaru'o Tikazi wu'iti.

⁴ Aizii uaidinan dono'o naa wuru'u dikintapa'oraz pidan, tuukia'o nii u'atadinpan, udakotinpan nii tuubaru'o nii manawun, ipai wunao aia'a toma-kariwainao kidaz tominkaru nii, na'iki ipai wunao aia'a pidannao dakotapanii kidaz patominkarun nii. Atii umorotan nii na'iki usakanatan nii Tominkaru, mishi'oraz manawun dapu iti. Na'iki ukian nii padau'an, “Ogaru Tominkaru.”

⁵ Okowaada'a naa sha'atii u'ati ipai na'apa kida'o dau'an omakonkauzon dono unao di'ii. ⁶ Ukau'an uaitapa kanom wuru'u awautapa'oraz oia'o pidan ukaawan ai kai. Ukaawan nii soo Tominkaru aitanii kamoo kawana'ati. ⁷ Kai kaina'a'a naa Satan, wuru'u tuukia'oraz manawun uaipan pidannao dikintapan Tominkaru, kaina'a ukaudinan wabii an, aonaa uaitapa-ka'o, soo Tominkaru ida'an turuu waaitapanuz. Mazan wuru'u awautapa'oraz oia'o pidan, una'ian nii uawautapanuz, atii

Tominkaru zikadanuz. ⁸ Uruu dono'o ni'i naa pa'an wuru'u oia'oraz pidan aidinan. Mazan na'apainim wanaobanaa Jesus kaawan, ukabootan nii sariapa wuru'u oia'oraz pidan paparadan ida'an, na'iki umainaabatan niizu pakanadan idi manawun.

⁹ Aizii wuru'u oia'oraz pidan, wa'ati'o ni'oraz kaina'iki, ukaawan nii ma'ozaka'o ida'an, usha'apanum kau'an Satan taan nii uma'ozaka-kinaa nii, usha'ap-atan nii pabi'inaaka umanawun kida'o aimakaan, aona'oraz pidannao tukapauzon usha'apata-ka'o kida. Uruu kida ukaiwaa pamariida-kinaa nii pidannao. ¹⁰ Na'iki ukaiwaan nii pabi'inaaka dikauda kida'o manawun aimakaan, pamariida-kinaa nii pidannao, wuru'u Tominkaru pataka'utan niinaouz. Usha'apanum kau'an aonaa ikonaukii-kidan na'iki aonaa imishida'azon Tominkaru paradan, wuru'u mishi'oraz manawun. Ukau'an aona'o nii ukazannaatan idyaun. ¹¹ Mazan aizii imamishidikan idi, Tominkaru sharakadan naa inyukunuu, marii kizi'i naa imishidan, wuru'u oia'o pidan mariidapa-kinaa kidaz idyaun. ¹² Ukau'an ipai pidannao aona'oraz imishidan wuru'u mishi'oraz kuwai, na'iki naudapainouz pasha'apaapan oii kida'o aimakaan, Tominkaru pataka'utan nii idyaun.

Unao zaamata-ka'o kazannaatina'o nii

¹³ Ōiribannao, karikaonanuo'o nii wakonaukii-kidan Tominkaru unao dau'an, wanaobanaa marainapaniinaouz manawun. Mishi Tominkaru so'otan kiwiin unao,[‡] ba'orainao bii iki kazannaatina'o nii. Ukazannaatan unao Kaimana'o Doronaa saabaan ida'an unao, Tominkaru pidannao nii, na'iki umishidan ida'an wuru'u mishi'oraz kuwai, Christ daua'oraz. ¹⁴ Mishi Tominkaru dapadan unao pa'ida'ati, wuru ida'ana'a Kaimana'o Kuwai wakowaadapauzonii kidaz unao ati. Na'iki udapadan unao pa'ida'ati, marii kizi baokopa unao konaukii-kida-ka'o diina'iti'i, wanaobanaa Jesus Christ konaukii-kida-ka'o dono. ¹⁵ Ukau'an ōiribannao, ma'ozaka'a naa pa'i utaapa unyukunuu, mana'a usookada'ana'a umishidapan wuru'u wakowaadapauzonii kidaz unao ati. Watominapa-kida-kinaaz unao wamakongan dono'oraz da'i uwiizi ii, na'iki wuru'u wasaadaniid kidaz da'i unao ati wakaaritan ida'a.

¹⁶ Aizii watoriinpan unao dau'an wanaobanaa Jesus Christ ati, na'iki Tominkaru waDaru ati. Uruu marainpa'oraz ipai waunao na'iki unao. Na'iki uruu taa'oraz karikaonan wanyukunuu ma'ozaka-kinaa nii, pakamunan idi manawun wau-nao ati. Na'iki utaaniid mishida-karu wa'ati, karikaonan kizi wazaudapan wuru'u kaimana'o aimakaan, ukowaadaniid pataa'azon wa'ati. ¹⁷ Na'iki watoriinpan marii kizi wanaobanaa Jesus Christ, na'iki Tominkaru waDaru ma'ozakadan unyukunuu powa'a zii, ukaminka'uta kizi unao, karikaonan kizi usha'apatan kaiman kida'o aimakaan, na'iki karikaonan kizi ukakuwaapan kaiman kida'o aimakaan dau'u.

Paul na'iki uminauda'unao aipan toriinapa-karu pa'ati

3 Wairibannao, aizii wakatokontan ua'ii wakaaritan, wakia'azon unao ati bauka-pa'a naa. Karikaonan waaipan utoriinpan wa'ati. Marii kizi powa'a zii kaimana'o kuwai wuru'u wanaobanaa daua'oraz, iribainan kadimana'o ida'an. Marii kizi kapam pidannao zaamatan wuru'u kaimana'oraz kuwai konaukii panyukunuu iti,

[‡]2:13 *Tominkaru so'otan kiwiin unao* oo “Tominkaru zaamatan unao amazada sakadinan iki.”

na'apa unao kawan. ²Na'iki waaipan utoriinpan Tominkaru ati ukazannaatapa kizi waunao, oiainao pidannao sha'apatan ai waunao. Usha'apanum kau'an, kaina'a ba'orainao aonaa imishida'azon wuru'u kaimana'oraz kuwai. ³Mazan wanaobanaa kaimana'o manawun. Karikaonanu'o nii utaan unyukunuu ma'ozaka-kinaa nii. Na'iki ukazannaatapan nii unao, Satan sha'apatan ai unao. ⁴Wanaobanaa taan idi waaitapa-kinaa nii, waaitapa ipai'o nii usha'apatan aimakaan wakuwaa kawana'ati, na'iki wamishida, pakawanu'o nii usha'apatan ipai wuru'u usha'apatauzonii kidaz aimakaan, wakuwaa kawana'ati. ⁵Watoriinpan unao ati, marii kizi wanaobanaa taan uaitapa-kinaa nii mishi Tominkaru marainpan unao tuukii manawun. Na'iki marii kizi uma'ozakadan unao nyukunuu, na'iki utuuda kizi ubaiatan kasha'ora kida'o aimakaan. Na'apa Christ pataka'utauzo-ka, ubaiatan kasha'ora kida'o aimakaan.

Kaudin-karu daua'o

⁶Wairibannao, wanaobanaa Jesus Christ aipan kawana'ati, tuukii wakia'azon unao ati aizii. Aonaa ubaokopatina'ana'a mishidainao tuma, wuru'u zoonzionao kidaz, aona'oraz imashaapa'azon wakakinaotan kawana'ati idyaun. ⁷Usha'apanum kau'an ipai unao, uaitapa ipai'o nii usha'apatinan, na'apa waunao sha'apatin-uzon kawan. Wamakonkazon dono unao di'ii, utukapa na'apam wakaudinan dadara, aonaa wazonon. ⁸Aonaa na'apainim wamizidin-kidan unao, na'iki aonaa wazaamatauzon unao ai aimakaan oo wanyukunui mawinipinaa-daun. Mazan karikaonan da'i wakaudinan dadara, ipai kamoo na'iki ipai maruta'o, aonaan idi waaipan wamizidin-kidan unao. ⁹Turua'o padamata wazaamatan aimakaan kida unao ai. Mazan aonaa wazaamatan aimakaan u'ai, usha'apanum kau'an waaipan idi'o utominpan waunao di'iki, ukauudin-kizi na'apa waunao kawan uikoda-kinaa nii aimakaan kida u'ati. ¹⁰Kaikapa sha'atii tawuru'u wakiauzonuz unao ati, wamakonkazon dono na'ii. "Na'ia'oram pidan aona'o ukauudina'azon, aonaa utaa'ana'a uwanyukunuu nii." ¹¹Waparadan u'ati kaikapa'a, usha'apanum kau'an, kaina'a zii waabatan unao bii'i mishidainao, aonaa ikauudina'azon, paikoda-kinaa nii aimakaan. Imashaapa'azon kana'apan karikaonan, soo ichi'ikina'azon, ikashadautan na'iki ikadakoinapa-kidan karikaonan pidannao kaudinan. ¹²Aizii Naobanai Jesus Christ aipan kawana'ati, wakakinaowa'azon na'iki wadyuudan tuukii ipai zoonzionao pidannao, marii kizi'i naa zoobaba imashaapan aitaipin, marii ikauudin minziiwa na'iki mashauda'u, iikoda kizi'i naa aimakaan pa'ati, na'iki pairibannao ati.

¹³Aizii unao wairibannao, mana'a ukashadina'ana'a usha'apaapan ai wuru'u kaiman kida'oraz aimakaan. ¹⁴Panaadon kaina'a'o nii pidan unao bii'i, aonaa uabata'azon na'iki umishida'azon wuru'u wasaadaniaz unao ati wakaaritan ida'a. Aizii na'ia'oram pidan dikintapa'o wuru'u parada-karu kidaz, marii ukowaada-ka ba'orran mishidainao ati, aonaa kizi ikaminauda'utinan u'idi. Marii kizi uba'azoinpan paaipan ati. ¹⁵Mazan mana'a utaapa'ana'a uruu uto'ora kizi ni'i naa karikaonan. Mishi'oraiman ukakinaota uruu kaimana'o ida'an, utukapa kizi wuru'u pa'oiyanuz. Usha'apanum kau'an unao min-mishidan wuru'u uruuz.

Paul katokontan pakaaritan

¹⁶ Aizii watoriinpan wanaobanaa ati, taa'oraz kaimana'o mashaapa-karu wa'ati, marii kizi utaan karikaonan unao ati kaimana'o mashaapa-karu. Na'iki marii wanaobanaa mashaapan karikaonan unao tuma.

¹⁷ Ipai ōkaaritan tokon ii, karikaonan ōsaadauzon ōka'u ida'an kaikapa'a: “Ōgaru Paul, ōnaubaan ipai unao.” Ukau'an aonaa umainaabanan, na'iki aitapa-karu nii, ōgaru di'iki'o wuru'u kaarita kidaz. ¹⁸ Aizii watoriinpan, marii kizi wanaobanaa Jesus Christ tukapa-kidan pakamunanun ipai unao ati.

*Kiwiini'o Paul Kaaritan***Timothy Ati'o****Di'oraz kaarita daua'o**

Timothy uruu pa'ina'o daonaiaora, umashaapan Lystra ia'o. Uruu'o zii uabatan dono Kaimana'o Kuwai Jesus Christ dau'u, tuukii umishidanuzu. Uruu idi uzaamatan Jesus panaobanaa nii.

Aizii itamautan ida'a Paul makon Lystra iti, uru'u naa una'akan Timothy patura, utominapa kizi u'idi'iki pakowaadapan dau'u Kaimana'o Kuwai Jesus Christ dau'u. Uruu idi Timothy chi'ikapan ipai wiizai kawana'ati ukaminka'uupan naa Paul kowaadapan Kaimana'o Kuwai Jesus dau'u. Atii kotua'iki ukaudinan utuma.

Uruu dauna'an Paul wa'akan naa Timothy Ephesus ii, utominapa-kida kizi'i naa mishidainao na'ii. Uruu dono pa'ina'o zii Timothy. Upu'u mazan udaru'o kaudin-kizai taa-ka'o u'ati. Uruu idi na'ia'a naa ukaudinan Ephesus ii.

Ukaudinan dono'o naa na'ii, Paul saadan pakaaritan u'ati, uma'ozakada-kinaa nii unyukunuu, kaiman kizi na'iki ma'ozaka kizi usha'apatan pakaudin-kizi. Na'iki ukakinaowan kapam uruu, uaitapa kizi na'apam nii pana'akapan wuru'u pakaudin-kiziz. Tuukii uaipan Timothy kakinaowan pidannao na'ii, wunao aia'a tominapa-kidainaouz pidannao pana'iti karikaonan.

Na'iki ukowaada-kida kapam pakaaritan ida'a, sha'apa'oram pidannao uaipan zaamata-ka'o kazowautapainao nii mishidainao. Na'iki ukakinaowan kapam Timothy, uaipan umashaapan kaiman, kadoronaa. Na'iki ukowaadan u'ati na'apam nii utominapa-kidan mishidainao. Ukowaada kizi i'ati na'apam mishidainao aiapa-ka'o imashaapan. Imashaapa kizi kaiman, karikaonan kizi kapam ikaminka'utan pairibannao.

Kaarita buutinpan kida

Kaarita sakadin-kizi 1:1-2

Kazowautapainao na'iki kaudinainao choochi ii 1:3—3:16

Kakinaorii Timothy ati'o 4:1—6:21

1 Di'oraz kaarita o'garu Paul, Christ Jesus apostlen di'iki'o. Tominkaru wakazanaatapiiki aipan ati'o o'apostle-tinan na'iki Christ Jesus aipan ati'o, uruu wazaudapaniaz wa'atin. ² Aizii o'saadan wuru'u di'oraz kaarita'a pugaru Timothy ati'o, o'dani kawanu'oraz manawun o'taapan, pumishidan idi Christ. Marii Tominkaru waDaru na'iki Christ Jesus wanaobanaa kamunanun pu'ati, na'iki ukamunan-kida kizi pugaru, na'iki utaa kizi punyukunuu kaiman-kinaa nii.

Timothy kakinao-ka'o mariidamiki pidannao ai

³ O'saadan kaarita o'aipan idi puna'ian Ephesus ii, na'apa o'kiauzon kawana'ati pu'ati kiwiin, tawuru dono'o o'makopaanan dono'oraz Macedonia iti. Kaina'a pabi'i kida pidannao na'ii, tominapa-kidainao pidannao Tominkaru paradan dau'u, mazan aonaa sakitapa'o mani wuru'u itominapa-kidanuz idyaun. O'aiapa pudyuudan isookadan wuru'u pana'apainapanuz. ⁴ Na'iki pudyuuda'a naa imarina'atan wuru'u ikowaadapanuz kotuainaonao kuwaa kida, wuru'u madiwautapa-ka'oraz naa karikaonan, na'iki marina'a naa isookadan padi'itapan na'iki pasaadapan padokozu-

daunnao uu kida. Ipai wuru'u sha'apaapa-kariwai kidaz aimakaan na'apa, toma'o karikaonan to'orataaka-karu na'iki kashadaaka-karu. Soo Christ mishida-ka'o ida'an pa'an pidan aitapan pasha'apatan aimakaan Tominkaru aipan kawana'ati. ⁵ Ōsaadan kaikapa'a, ōaipan idi ikamarainapanun manawun, kaimana'o nyukunui di'iki, na'iki kaimana'o di'itinapa-karu di'iki na'iki mishi'o mishida-karu di'iki. ⁶ Pabi'i kida pidannao aonaa īsha'apatinan wuru kawana'ati'i kakinaorii kidaz. Una'apan idi'i naa ipozawatan tuukii, īmashaapan soo padakoopaakan dau'u, na'iki pakashadaakapan dau'u. ⁷ Mishi tuukii īaipan patominapa-kidan pidannao, Moses kakinaori dau'u. Na'iki ma'ozaka ikakuwaapan pidannao ati aitapa'o kawan. Mazan upu'u aonaa īaitapan na'apa'oram daua'o wuru'u pakadakotinanuz, oo patominapa-kidanuz pidannao.

⁸ Ipai waunao, waaitapa kaimana'o wuru'u Moses kakinaori kidaz, ukaiwaa-ka'o ana'oraz mazan sakitapa. ⁹ Mazan waaitapa wuru'u Moses kakinaori taa-ka'o, aonaa kaimanainao pidannao ati'o mani. Mazan utaa-ka'o oiainao ati'o, wuru'u dikintapainao kakinaorii kida, na'iki sha'apaapazonao ati dikauda kida'o manawun aimakaan, na'iki mamishida-kainao na'iki dikintapainao Tominkaru. Na'iki wunao ati'i, aona'oraz īaitapan Tominkaru, aona'oraz īkarodapan paparadan Tominkaru dau'an. Na'iki wunao ati'i, zowiauzonao kidaz padarunao, padaronao na'iki ba'oran pidannao kida. ¹⁰ Na'iki wunao ati'i, mashaapainao kidaz kana'apan mamazidaaka-daun. Na'iki wunao ati'i, mashaapainaoz ba'oran daiaro tuma oo ba'oran daiaru tuma pamazidan pu'a'a naa. Na'iki wunao ati'i kiaapainaoz pamin-daonaioran, na'iki kiaapainaoz pamin-zunan. Na'iki wunao ati'i koidapauzonao kidaz pidannao pasellian nii. Na'iki wunao ati'i mariidinauzonao na'iki toma-pauzonao kidaz karikaonan parada-karu. “Mishi'o waparadan” ikian pamariidinan pu'u. Na'iki wunao ati'i dikintapainaoz kaimana'o parada-karu Tominkaru di'iki'oraz. ¹¹ Ipai wuru'u kakinaorii, Kaimana'o Kuwai kawana'ati'o wuru'u. Na'iki ōgaru dyuuda-kariwai kowaadapa'o nii ipai wuru'u konaunam kida'oraz manawun kuwai, kaimana'o na'iki umanawunu'o Tominkaru di'iki kida'oraz.

Tominkaru tukapa-kidan pakamunanun Paul ati

¹² Tuukii manawun ōkonaukii-kidan Christ Jesus wanaobanaaz, utaan idi ōnyukunuu ma'ozaka-kinaa nii, ōsha'apata-kinaa nii ipai wuru'u ōkaudin-kizi kidaz. Na'iki tuukii ōkonaukii-kidanuzu, utukapan idi ōgaru kaimana'o pidan kawan, na'iki uzaamatan idi ōgaru kaudina'o nii pa'ati. ¹³ Uaitapan pu'u padamata ōdakoopan paugaru, na'iki ōantamikitan pu'u padamata uruu tuukii, na'iki uaitapan pu'u padamata ōsha'apatan iriba dikauda kida'o aimakaan, ōkaziwaa-kinaa nii uruu. Mazan Tominkaru kamunan-kida zii kowas ōgaru, usha'apanum kau'an na'apa'in aona'o zii ōmishidan Christ. Na'iki wuru'u ōpataka'utanuz mishidainao, aonaa ōaitapan u'oiain. Ō'itiiman kaimana'o nii wuru'u ōsha'apaapaniaz. ¹⁴ Mazan wanaobanaa Christ Jesus, tuukii utukapa-kidan pakaimanan ō'ati. Atii, utaa zii ōnyukunuu iti mishida-karu, na'iki marainpaaka-kinai, wuru'u taa-kariwaiz ipai waunao ati, zaamatinpainaoz Christ Jesus di'iti.

¹⁵ Aizii di'oraz kuwai mishi'o wuru'u na'iki turuu umishida-ka'o: Christ Jesus kaawan imi'i baara ati, ukazannaata'anan oiainao. Na'iki ōgaru udawun iti manawun ō'oiain ipai ba'oran oiainao ai. ¹⁶ Mazan Tominkaru kamunan-kida zii ōgaru, usha'apanum kau'an uaipan idi Christ Jesus kaiwaan ōgaru oia'oraz pidan, utukapa-

kida-kināa nii mishi pakaimanan. Aonaa usha'apatan ōgaru, ō'oiān pu'u padamata udawun iti manawun, na'iki utominapa-kida-kināa nii ba'orainao diina'iti'i. Īaitapa kizi, na'iki ĩmishida kizi, turuu kapam ukazannaatan ĩdyaun ĩ'oiān ai, ĩmashaapa kizi utuma karikaonan.

¹⁷ Aizii ōkian King dau'an, karikaonanu'oraz unaobanai-tinpan, na'iki aona'oraz umawakauzon, na'iki aona'oraz utukapauzo-kaō, soo uruu bauta'apa mishi'o Tominkaru. Marii wataapan uruu umanawunu'o nii, na'iki marii karikaonan kizi wakonauiitin-kidan umanawunun. Amen.

¹⁸ Timothy ōdani, wuru'u ōdyuudanuz pusha'apatinan kaikapa'a, parada-karu kawana'ati'o, tawuru'u Tominkaru dyuudauzoniaz papidanannao kowaadan. Īkowaadan dono'oraz kanoma'o nii pukaudin-kizi nii. Uruu kawana'ati'ora'a naa aizii, wuru'u ōdyuudanuz pugaru. Ukau'an pumishida na'iki pukaiwaa wuru'u parada-karu kidaz, punyukunuu ma'ozaka-kināa nii, ma'ozaka kizi puna'akan Tominkaru paradan. ¹⁹ Pakawan putaapa wuru'u pumishidanuz, na'iki pakawan pada'an wuru'u kaiman kida'oraz pudi'itinpaūzon. Kaina'a ba'orainao, aonaa ĩtaapan pakawan wuru'u pamishidauzonuz, na'iki aonaa ĩda'anān wuru'u kaiman kida'oraz padi'itapaniaz. Uruu idi ĩwaotan, aona'a naa ĩaitapan kanom pamishida, ĩnyukunuu pana'iti'i naa karikaonan. ²⁰ Kaina'a pidannao na'apa'o idi'o ĩwaotan kapam, Hymenaeus na'iki Alexander. Uruu idi ōmuuda'aka'a naa ĩdyaun Satan ati, marii kizi'i naa uantamikitan ĩdyaun. Uruu shoman na'apa'o ida'an ĩaitapinan, aonaa kizi powa'a ĩdakoopan Tominkaru.

Na'apam mishidainao toriinpan

2 Aizii kiwiitapa ōkia'azon mishidainao ati, tuukii manawun ōaipan utoriinapa-kidan ipai pidannao Tominkaru ati. Ukowaada na'iki upishaa ipai aimakaan Tominkaru ati, ukamunan kizi ĩ'ati. Na'iki “Kaiman manawun pugaru,” ukii Tominkaru ati, ipai aimakaan dau'an na'iki pidannao dau'an. ² Na'iki utoriinapa kapam king-tinpainao dau'an, na'iki ipai ba'oran naobanai-tinpainao dau'an. Utoriinapa wamashaapa kizi kaiman, aonaa kizi wanyukunuu kasharutapa-kaō, na'iki mashaa kizi kapam wataapan wanyukunuu. Wamishida kizi na'iki wamashaapa kizi soo Tominkaru ati, watukapa-kida kizi uruu ida'an mishi waikodan kaimana'o mashaapa-karu. ³ Kaimana'o wuru'u toriinapa-karuz kaikapa'a, tuukii Tominkaru, wakazannaatapiki naubaan na'apa'o toriinapa-karu. ⁴ Uruu aipa'o ipai pidannao kazannaatinan pa'oiān ai. Na'iki ĩaitapa kizi ipai wuru'u parada-karu kidaz, mishi'oraz manawun. ⁵ Mishi kaina'a bauta'apa Tominkaru, na'iki kaina'a bauta'apa pidan ida'an wakaimanaakan Tominkaru tuma, aonaa kanom ba'oran ida'an mani, soo bauta'apa daonaiora Christ Jesus ida'an. ⁶ Uruu taaina'oraz ipai, ipai pidannao wadaun nii, ukazannaata'azon idi ĩdyaun pa'oiān ai. Tominkaru aitanii kamoo kawana'ati'o wuru'u Jesus taainanuz naa, utukapa-kida-kināa nii mishi'o wuru'u Tominkaru aipanuz ipai pidannao kazannaatinan pa'oiān ai. ⁷ Uruu idi'o wuru'u ōzaamata-kaōaz, na'iki ōdyuuda-kaōaz kowaadapa'o nii na'iki tominapa-kida'o nii Gentilenao,^f wuru dau'a'a mishi'oraz kuwai. Tominkaru kazannaata'azoonuz ipai pidannao. Mishi'o kaiwuru'u ōkuwaaz, aonaa ōmariidapan mani karikaonan unao.

^f2:7 *Gentilenao*: pidannao pana'a'o Jewnao ai. Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kināo di'ii.

⁸Ipai choochiapa-karu kawana'ati, tuukii ōaipan daonaioranao, wuru'u taa'oraz manawun mishi panyukunuu Tominkaru ati, ōaipan ĩtorinpan panyukunuu kaimana'o di'iki. Aonaa pato'orainpan bii'i mani, na'iki aonaa pakashadaapan bii'i mani. ⁹Na'iki ōaipan kapam zunnao aitapan na'apam pakaiwadinpan kaiman. Aonaa kizi ĩkonaunamadan padizo, oo ĩtinokan padizo na'apam karikaonan pakonaunamadin-kinaa nii. Aonaa kizi ĩatadinpan pakaiwadapan ida'an kashoro, zaanobai, na'iki ishitainii, toma-kariwai kidaz gold idi. Na'iki aonaa kizi ĩkaiwadan kamicha konaunamaa-kariwai sodi kida, na'iki kawinipinaa kida'oraz manawun. ¹⁰Mazan ĩtukapa-kida kizi pa'an kaiman kida'o pakaduz ba'orainao ati. ĩtukapa kizi ikaduz ida'an, na'apam zunnao mashaapan, wuru'u mishidainaouz Tominkaru. ¹¹Na'iki marii zunnao abatapan mashaa kakuwaapatin-karu an Tominkaru paradan dau'u, aonaa turuu ĩwazootapan daonaioranao. ¹²Na'iki aonaa ōkashaapan zunnao kakuwaapan oo kazowautapan choochiapa-karu daonaioranao bii ii. Marii mashaa ĩabatapan. ¹³Usha'apanum kau'an Adam kiwiini'o utoma-ka, udauna'an Eve. ¹⁴Na'iki aonaa Adam mani wuru'u mariida-kariwaiz, mazan Eve pa'an wuru'u dikintapa'oraz Tominkaru paradan, omishidan idi pamariida-ka, uruu idi o'oi'an. ¹⁵Mazan zunnao kazannaata-ka, nii pakaudanipan dono, ĩmishidan an pakawan Tominkaru, na'iki ĩkamarainapanun an, na'iki ĩmashaapan an kaiman, na'iki aitapin Tominkaru aipan kawana'ati.

Kazowautapainao choochi dau'ana'o

3 Aizii di'oraz parada-karu kida'a, mishi'o na'iki sakitapa'o: Aizii na'ia'o-ram daonaiora tuukia'o ukaudina'azon pakazowautapan dau'u choochi, kaimana'o kaudin-kizai wuru'u usha'apata'azooniaz. ²Aizii pidan kazowautapa'azo'o mishidainao, marii kau'an kaiman umashaapan, aonaa abatauta-kida'o nii mani dikauda sodi kida'o pakaduz. Na'iki marii umashaapan bauda'apa'o paudaiaro tuma, na'iki marii umashaapan aitapin na'iki kadoronaa. Udi'itapa-kida kizi kaimana'o pakaduz kida ipai pidannao ati. Na'iki marii kizi konaukii umorotakidan tawarainao, ĩkaawan an udapu iti. Na'iki marii kizi ma'ozaka na'iki kaiman uaitapan patominapa-kidan pidannao. ³Na'iki aonaa kizi kapam utuzapa-shorin, na'iki aonaa kizi uto'orauzon oo ukashadakon. Mazan utaapa kizi pa'an panyukunuu kaiman na'iki mashaa. Aonaa kizi unyukunuu soo puraata dau'ati. ⁴Marii kizi kapam ma'ozaka na'iki kaiman ukazowautapan padapu ainao. Aonaa kizi udikintapakidinan paidainao ati, mazan ĩkichana'iki kizi u'ai, na'iki ĩizo'ati kizi ipai uparadan. ⁵Aizii umaka'itakan an pakazowautapan kaiman padapu ainao, na'apam nii mooko uaitapan pakazowautapan mishidainao? ⁶Na'iki aonaa kizi kapam pidan diiki'i'o zii umishidanu'u, zaamata-ka, kazowautapa'o nii choochi. Panaadon pidan na'apa'o zaamata-ka an, udi'itinpan nii soo pa'atadinpan dau'u, atii na'apa'o ida'ana'o nii uwaotan na'iki ukaboota-ka, Satan kawan. ⁷Marii kizi mamishida-kainao abatan kaiman uunamunaa. Ukau'an aona'o nii uba'azootin-kida-ka, na'iki aona'o nii Satan zaamatanuz pamariaariba kida ida'an.

Kaminka'uupauzonao choochi ii

⁸Aizii pidannao kaminka'uupa'o mishidainao, marii ĩmashaapan kaiman, aonaa kizi ĩunamunaa abata-ka, dikauda sodi kida. Marii kizi mishi ĩsha'apatinan paradan kawana'ati, aonaa ikadakoinpan mani karikaonan. Na'iki aonaa kizi

ĩtuzapa-shorin, na'iki aonaa kizi ĩdi'itinpan soo paaipan dau'u puraata. ⁹Na'iki aonaa kizi kanom kasharutapan ĩnyukunuu, mazan ma'ozaka kizi ĩtaapan pamishidan, dadara kizi ĩzaamatinpan wuru di'iti'i mishi'oraz kuwai, Tominkaru taaniaz ĩ'ati ĩtominapa-kinaa nii. ¹⁰Na'iki marii zii ipai ikaduz tiwaa-kaao na'iki ĩtukapa-kaao kiwiin. Aizii ikaduz tukapa-kaao an kaiman, uruu turua'a naa ĩzaamata-kaao kaminka'uupa'o nii. ¹¹Aizii ĩdaiaronao,[§] na'apa kapam, marii ĩmashaapan kaiman, aonaa kizi ĩunamunaa abata-kaao dikauda sodi kida. Na'iki aonaa kizi kapam ikadakotinazon. ĩmashaapa kizi kadoronaa na'iki aitapin. Na'iki mishi kizi kapam ĩsha'apatinan paparadan kawana'ati. ¹²Aizii daonaioranao, wuru'u kaminka'upainaouz mishidainao, marii ĩmashaapan bauda'apa'o paudaiaro tuma. Ma'ozaka kizi, na'iki kaiman kizi kapam ikazowautapan padapu, paudaiaro na'iki paudainao. ¹³Aizii na'ia'oram pidan kaminka'uupa'o sha'apatan an ipai pakaudin-kizi kaiman, kaimana'o nii uabata-kidan paunamunaa. Na'iki ma'ozaka'o nii na'iki mabaa'azo'o nii ukakuwaapan pamishidan dau'u Christ Jesus.

Tominkaru sha'apatan kaimana'o manawun aimakaan

¹⁴⁻¹⁵Ōaipan padamata kadiman ōwa'atin pu'ida'ati, mazan ōmakaawakan an kadiman, ōsaadan di'oraz kaarita puaitapa kizi na'apam nii waunao mishidainao aiapa-kaao wataapaakan baokopa wamin-mishidannao tuma. Usha'apanum kau'an waunao wuru'u Tominkaru choochiniz. Uruu Tominkaru karikaonanu'oraz ukakupazon. Na'iki wamishidan ida'an, dadara wazaamatapan na'iki wakazannaatapan wuru'u kaimana'o, na'iki mishi'oraz kuwai upana'ada-kaao ai. ¹⁶Aonaa turuu pidan kian aonaa mishi'o mani na'iki aonaa umanawunu'o mani Tominkaru sha'apataniaz aimakaan, aona'oraz zii uaitapa-kidauzon kiwiin. Wuru'u uaitapa-kidaniaz wa'ati kai, wamishida-kinaa nii na'iki waaitapa-kinaa nii uruu. Kaikapa'o wuru'u Tominkaru aitapa-kidanuz wa'ati mishi'o aimakaan:

Uaidinan imi'i baara'a, pidan nii.

Kaimana'o Doronaa tukapa-kidan mishi, kaimana'o manawun uruu, na'iki mishi usha'apatan ipai aimakaan sakitapa pa'idiwaru.

Na'iki angelnao, ĩtukapa kapam uruu.

Kuwai makon udau'an ipai amazada kawana'ati.

Uruu idi ipai amazada kawana'ati,

pidannao mishidan na'iki ĩzaamatan uruu panaobanaa nii.

Udauna'an Tominkaru na'akan naazu aokazi iti.

Mariidapa'o patominapa-kidan pidannao

4 Mishi kaimanaiman sha'atii Kaimana'o Doronaa kowaadauzon, diina'iti'i kaina'a'o nii pabi'i kida pidannao, mishidainauz, marina'atan nii wuru'u pamishidanuz mishi'o kuwai. Na'iki ĩmishidan ni'i naa oia'o doronainao mariidin-kinaa kida, na'iki ĩda'anan ni'i naa wuru'u oiainao tominapa-kidanii kidaz. ²Aizii wuru'u na'apa kida'oraz kuwai, uruu wunao na'akapani'i mariidamikinao kidaz. Mainaabata-kariwaiz naa kaiman kida'o di'itinapa-karu ĩzowau iki, na'apa chipirari wiichada-kariwai mainaabatanii kawanu'oraz naa. ³Aizii wuru'u na'apainauz pidannao, ĩkian aonaa turuu mazida-karu, na'iki ĩkian, kaina'a pabi'i

[§]3:11 ĩdaiaronao oo “zunnao, kaminka'uupa'o mishidainao.”

kida aimaakan aonaa ukashaapa-kaao unika-kaao. Mazan ipai wanyukunui wuru'u aona'oraz ikashaapan unika-kaao, Tominkaru tomanii pa'idiwaru wuru'u nika-karu nii. Mazan mishidainao, wuru'u aitapainouznaa pa'an mishi'o parada-karu, turuu inikan sha'apa'oram wanyukunui, patoriinapa-kidan dauna'anazu. ⁴Mishi ipai Tominkaru toman aimaakan kaiman pa'idiwaru. Ukau'an aonaa turuu sha'apa'oram wanyukunui mana'idiapa-kaao. Mazan ipai wuru'u wanyukunui kidaz, unika-kaao nii utoriinapa-kida-kaao dauna'an. ⁵Usha'apanum kau'an Tominkaru paradan, na'iki toriinapa-karu ida'ana'o wuru'u, kaiman Tominkaru tukapan sha'apa'oram wanyukunui nika-kaao.

Christ Jesus poitoru manawun

⁶Aizii pukowaadapan an ipai wuru kida dau'ana'a mishidainao ati, mishi'o nii pugaru kaimana'o poitorui Christ Jesus ati. Wuru'u kuwai kida pumishidaniaz na'iki puda'ananiaz ma'ozakadan nii punyukunuu powa'a zii. ⁷Mazan aonaa pa'an oaipan punyukunuu pa'iki puda'anan wuru'u kotu'u kida'oraz kuwai madiwautapaka'oraz karikaonan, aonaa Tominkaru di'iki'o mani. Mishi'oraiman putominapa powa'a zii pusha'apatin kizi pa'an Tominkaru aipan kawana'ati. ⁸Mishi pidan ikoda kaimana'o aimaakan pa'ati, uikoda pama'ozaka-kinaa nii, padimatinan na'iki pama'ozakainpan ida'an. Mazan pidan ma'ozakada'o panyukunuu Tominkaru dau'ati, uikodan nii aimaakan powa'a'o zii manawun ukaimanan ipai wuru aia'a ba'oran aimaakan kidaz. Uruu ida'ana'o nii pa'an uikodan kaimana'o mashaapa-karu kai, na'iki diina'iti'i Tominkaru tuma. ⁹Mishi'o wuru'u di'oraz parada-karu kida'a. Marii kizi umishidanuzu kaimanaiman. ¹⁰Mishi kasha'apannaa na'iki dadara wakaudin. Usha'apanum kau'an waaitapa na'iki wamishida tuukii, kaina'a'o nii na'apainim wamakon wamashaapa'anan pa'an Tominkaru tuma, wuru'u karikaonan'oraz ukakupauzon. Uruu wuru'u ipai pidannao kazannaatin-kinaa ni'oraz, na'iki kazannaata'oraz ipai wuru'u mishidainao Christ.

¹¹Aizii pukowaada'a naa, na'iki putominapa-kida'a naa pidannao ipai wuru dau'a'a parada-karu na'iki kakinaorii kidaz. ¹²Mana'a pukashadapa-kidina'ana'a pupa'inan idi zii. Mishi'oraiman, putukapa-kida kaimana'o pukaduz mishidainao ati, puparadan ida'an kaiman, na'iki putukapa-kida i'ati kaimana'o mashaapa-karu, na'iki putukapa-kida i'ati pukamarainapanun, na'iki putukapa-kida kapam wuru'u pumishidanz, na'iki putukapa-kida i'ati na'apam putaapinan kaiman ipai oia'o ai. ¹³Atii okaawan na'iti, karikaonan puaitaapa saada-kariwaiz kida Tominkaru paradan ipai pidannao ati na'ii, ikasaba'uinpan kawana'ati. Na'iki pukowaada i'ati kaimanaiman na'apa'oram wuru'u parada-karu kida kianuz. Na'iki putominapa-kida kizi'i naa ipai wuru'u pidannaouz, isha'apatin kizi'i naa ipai parada-karu kawana'ati. ¹⁴Mana'a pumarina'ata'ana'a kaimana'o aimaakan tawuru'u Tominkaru taazoniaz na'apa pukaudin-kinaa nii, prophetnao ida'ana'oraz ukowaada-kida-kaao, tawuru dono'o choochi zowaunaanao toriinapa-kidauzon na'iki imuudauzon dono'oraz paka'u pu'ida'ati. ¹⁵Ukau'an putiwautina'a naa na'iki pusha'apatina'a naa na'ii ipai wuru kawana'ati'i, kakinaorii kidaz saada-kariwaiz pu'ati. Marii kizi ipai pidannao tukapan pukaudin-kizi tuubarudin. ¹⁶Puaitapin pa'i kaiman pumashaapa, pukuwaa na'iki putominapa-kidan kawana'ati pidannao. Pakawan pusha'apatin wuru kawana'ati'i pusha'apaapauzonii kidaz. Usha'apanum

kau'an, pusha'apatinan an ipai ukawana'ati, pukazannaatinan nii, na'iki pukazannaatan nii wunaou'u abatainao kidaz pukuwaa.

Kakinaorii mishidainao dau'ana'o

5 Mana'a pukashadakowaua'ana'a tunarunao-tinpa'ora'a naa pidan, putukapan an usha'apatan dikauda'o aimaakan. Mishi'oraiman puparada na'iki pukakinao uruu kaiman, na'iki kona'ia'o ida'an, na'apa puparadauzon kawan pudaru ati. Aizii pa'inainao daonaioranao ati na'apa kapam puparada, kaimana'o ida'an, na'apa puparadauzon na'iki pukakinaowauzon kawan pu'inawuzunao.

² Aizii putukapan an zunnao, maskonnao-tinpainao kida'a naa sha'apatan dikauda'o aimaakan, puparada na'iki pukakinao idyaun kaiman kona'ia'o ida'an, na'apa puparadauzon kawan pudaro ati. Aizii pa'inainao zunnao sha'apaapan an dikauda'o aimaakan, na'apa'o nii kapam puparadan i'ati, kaimana'o, na'iki kona'ia'o ida'an. Na'apa puparadauzon, na'iki pukakinaowauzon kawan pudadakoonao kaimana'o ida'an, aonaa madoronaa-daun mani.

³ Pukamunan-kida, na'iki kaiman putaapa zunnao wuru'u mawakainauzuaa idaiarunao, mashaapainauz pa'ida'a na'iki paba'oran manawun. ⁴ Mazan aizii mawakaiba odaiaru kaudainoun an zii, na'iki okatakaannaoun an zii, marii inao kataapan oroo. Marii kizi inao tukapa-kida kiwiin pidannao ati, na'apa mishidainao taapan pairibannao. Na'apa'o ida'an kizi itukapa-kidan na'iki ikawadauntan powaa iti wuru'u idaronao na'iki iko'okoonnao sha'apatauzonii kidaz i'ati kotua'a naa. Usha'apanum kau'an tuukii Tominkaru konaukii-kidan patukapan na'apa kida'o aimaakan sha'apata-ka.

⁵ Aizii zun mawakaiba odaiaru, mashaapaibazo pa'ida'a na'iki paba'oran manawun, aonaa kanom ba'oran kaina'a kaminka'uta'o nii oroo. Uruu idi odopian na'iki otaapan panyukunuu soo bauda'apa Tominkaru ati karikaonan. Ipai kamoo na'iki ipai maruta'o otoriinpan kawana'ati, opishaan u'ati pakaminka'uta-ka.

⁶ Mazan aizii zun wuru'u mawakaibazo naa odaiaru mashaapan an madoronaa-daun, mawaka'o kawanu'ora'a naa otukapa-ka padoronaa ii, okakupan pu'u padamata. ⁷ Ukau'an pukowaada i'ati ipai wuru'u di'oraz kakinaorii kida'a. Aonaa kizi isha'apaapan oo itukapa-kidan dikauda kida'o pakaduz, aonaa kizi kapam ikadakotin-kida-ka.

⁸ Mazan aizii na'ia'oram pidan mishida'o, aona'o utaapa'azon pairibannao, aitaniiman umataapa'azookan an padaro oo pako'okoon manawun, uruu tanawatina'ora'a naa pamishidan ai wuru'u na'apa'oraz pidan. Uruu idi udawun iti'ora'a naa manawun uruu wunao aia'a pidannao mamishida-kainauz.

⁹ Mazan aizii zunnao, aona'oraz zii imaskonnaoun tuukii, wuru'u mawakainao kidaz naa idaiarunao, aonaa pa'i pa'an pusaada'ana'a i'uu. Soo wunao pa'an pusaada, ikodainauzuaa 60 wunu. Baukapa'oraz omazidauzon, ¹⁰ na'iki kaimana'oraz okaduz aitapa-ka. Na'iki kaimana'oraz kapam odyaupaitan ipai paudainao. Na'iki konaukii-kidauzoz na'iki karikaonanu'oraz onaubauzon tawarainao kaawan padapu ati. Na'iki taapaibazo ipai mishidainao kaiman, na'iki chikauzoz ikidiba ikaawan an odapu ati. Na'iki kaminka'utauzoz pidannao, dopitainao na'iki kasha'oratinainao. Na'iki wuru'u sha'apatauzoz soo kaiman kida'o pa'idiwaru aimaakan.

¹¹ Mazan aizii zunnao, aona'oraz zii imaskonnaoun kida tuukii, wuru'u mawakainauzuaa idaiarunao, aonaa turuu pa'an i'uu saada-ka zii. Panaadon

kaina'a'o nii zii ĩdi'itinpan daonaiora dau'u na'iki pamazidan dau'u. Na'apa'o ida'an ĩtanawatinan Christ ai. ¹²Na'iki uruu ida'an ĩtukapa-kidan na'apam ĩmaridan karikaonan paparadan, pakiauzon kawana'ati u'ati kiwiin. ¹³Na'iki aona'a naa kanom ĩsha'apata'azon, soo ĩchi'ikina'azon karikaonan, na'iki ĩkadakotinan ba'orainao dau'u. Na'iki ĩaitapa'azon ba'orainao sha'apaapanii dau'an, na'iki ĩkadakoinapa-kidan ipai aimaakan pidannao sha'apaapanii kida, wuru'u aona'oraz padamata turuu ĩkowaadapan. ¹⁴Ukau'an ōkian, marii pa'an ĩmazidan wuru'u aona'oraz zii ĩmaskonnaoun tuukii, aizii ĩkaudandin an uruu ĩtaapan ni'i naa paidainao, na'iki ĩtaapan ni'i naa padapu kaiman. Aizii ĩmashaapan an na'apa, aona'o nii to'oratinainao wa'ati ikodan dikauda'o pakadakotin-kida-kinaa nii wau-nao. ¹⁵Usha'apanum kau'an kaina'a'a naa ba'oran zunnao mawakainauzuaa ĩdaiarunao, tanawatinan na'iki ĩda'anan naa Satan. ¹⁶Mazan aizii na'ia'oram zun mishida'o, na'iki kaina'a'o oiribannao mawakainau'u naa ĩdaiarunao, marii otaapan oo okaminka'utan ĩdyaun. Aonaa kizi ba'oran mishidainao mizidinan ĩdau'an. Marii kizi pa'an mishidainao taapan, na'iki kaminka'utan wuru'u mairibanu'oraz na'iki pa'ida'a'oraz manawun ĩmashaapan.

¹⁷Aizii choochi zowaunaanao, wuru'u kaudinainauz kaiman, pakazowautapan dau'u choochi. Marii kaiman zoobaba ĩtaapa-ka'o, marii ĩkawinipinaata-ka'o powa'a zii, aitanii man wuru'u kaudinainauz manawun dadara, pakowaadapan dau'u Tominkaru paradan, na'iki dadara kapam ĩkaudinan ĩtominapa-kidan pidannao Tominkaru paradan kawana'ati. ¹⁸Usha'apanum kau'an saada-kariwai Tominkaru paradan kian, "Mana'a udo'otauzo'ona'a tapi'iza dako, poroom aka dakazaapa-kida-ka'o an u'ati." Na'iki "Kanom kaudina'o marii ukawinipinaata-ka'o." ¹⁹Mana'a punyukunuupa'ana'a puabatan an pidan kowaadan choochi zowaunaa sha'apatan dikauda'o aimaakan. Soo mishi puabatan an zii na'apauda'um pidannao di'iki, dya'utam oo idikinauda'u pidannao, tukapainao manawun, kakuwaapan an zii udau'u. ²⁰Uruu dauna'an turua'a naa pa'an puparadan oo pukakinaowan uruu, ipai mishidainao abatapan pu'u. Marii kizi kapam ba'orainao kichana'ikin pasha'apaapan ai na'apa kida'o oia'o.

²¹Tominkaru, na'iki Christ Jesus na'iki kaimana'o angelnao abatapan pu'u ōki-a'azon pu'ati. Tuukii manawun ōaipan puizo'atin wuru'u di'oraz kakinaorii kida'a. Aonaa kizi pukazannaatan pabi'i kida pidannao, wuru'u pumarainapaniinaouz, ĩsha'apatan an oia'o. Mazan marii kizi pukakinaowan ipai pidannao patumaaka na'iki sakitapa parada-karu kawana'ati.

²²Mana'a puzaamata'aka'ana'a kadiman manawun pidannao kazowautapa'o nii choochi. Na'iki aonaa pupatumaaka-dina'ana'a pidannao tuma ĩsha'apaapan dono oia'o. Pumashaapa kaiman, aonaa pu'oiipa'ana'a.

²³Mana'a pa'i putuza'ana'a wunu pa'idiwaru, putuza masakauda'u kida wine putoba kaziwan idi. Usha'apanum kau'an mapuda manawun pukarinaapatinauzon.

²⁴Kaina'a pabi'i kida pidannao kaiman-daun ĩ'oiian tukapa-ka'o, aonaa na'itim udiza-ka'o. Na'iki ipai pidan aitapan pataka'uta-karu nii ĩdyaun. Mazan kaina'a ba'orainao ĩ'oiian tukapa-ka'o nii oo uaidinan nii diina'iti zii'i ĩkootowapa-kida-ka'o dono. ²⁵Na'apa kapam pabi'i kida pidannao wuru'u sha'apatauzonao kidaz kaimana'o pa'idiwaru aimaakan. Kaiman-daun ĩkaimanan tukapa-ka'o, na'iki ba'orainao aonaa ĩtukapa-kidan pakaimanan, mazan aonaa na'itim ĩdizan wuru'u pakaimannuz.

6 Mishidainao pidannao, torii-kariwainao^{**} nii, marii kaiman ĩmashaapan panaobanaanao tuma. Ītaapa kizi ĩdyaun umanawunu'o nii, aonaa kizi ĩkashadapautan oo ĩtaapan ĩdyaun na'apam karikaonan, aonaa kizi waTominkarun uu dakoapa-kae, na'iki aonaa kizi kapam kuwai wuru'u wakowaadapanii kidaz dakoapa-kae. ² Aizii wuru'u torii-kariwaiz poitorui, unaobanaitapan an mishida'o Christ, marii kaiman utaapan oo ukaudinan u'ati. Aonaa kizi udikintapan oo ukashadapan uruu, uaitapan idi mishida'o kapam wuru'u unaobanaaz, na'apa paugaru kawan. Mazan kaiman kizi ukaudinan u'ati powa'a zii. Usha'apanum kau'an ukaudinan na'iki usha'apatinan ida'an kaiman, tuukii ukaminka'utan mishida'oraz panaobanaa umarainpan idi wuru'u panaobanaaz.

Pidannao aipainao diri'i sha'apauzii

Ukau'an putominapa-kida na'iki pukowaadapa ipai wuru'u di'oraz kowaada-kariwai kidaz aimakaan pu'ati. ³ Aizii na'ia'oram pidan pana'iti'o utominapa-kidan pidannao, na'iki aona'o umishidan wuru'u mishi'o parada-karu wanaobanaa Jesus Christ di'iki'oraz. Na'iki aona'o umishidan sakitapa'o mashaapa-karu, wuru'u Tominkaru aitanii kawana'ati'oraz. ⁴ U'atadinpan udawunu'iti manawun wuru'u unapanuz, aitapa'o nii manawun utaapinpan mazan aonaa kanom uaitapan. Soo uaipan pakashadaakapan, uaipan pato'orataakapan oo padakoopaakan na'apa'oram parada-karu dikin ii karikaonan. Uruu idi utoman kishauziaaka-karu, na'iki kashadaaka-karu, na'iki mariidin-karu iribanii dau'u, na'iki dikauda'o di'itinapa-karu iribanii sha'apatanii kida dau'u. ⁵ Na'iki utoman kadakowaaka-karu pidannao tuma wuru'u aona'oraz kanom ĩaitapan, na'iki aona'oraz ĩmishidan. Ī'itiiman pidan kasha'apauzi-kinaa nii wuru'u mashaapa-karuz Tominkaru aipan kawana'ati.

⁶ Mishi, kasha'apauz mani pidan, mashaapa'o Tominkaru aipan kawana'ati, soo uabaapan an taa-kariwaiz pa'ati. ⁷ Aonaa kanom wakaawa-kidan wuru amazada baara ati'i. Na'iki aonaa kanom wana'akan wuru amazada baara iki'i. ⁸ Ukau'an, wuru'u wawanyukunuu na'iki wakamichan waikodanii kidaz, turua'o wa'ati wuru'u. ⁹ Mazan aizii pidannao, wuru'u tuukia'oraz ĩaipan pakapuraatanun, mariaa-kidina'o nii ĩdyaun pabi'inaaka oia'o ati, na'iki ĩzaamata-kidinan wuru ati'i panyukunuu sha'apata'azoonii dikauda kida'oraz. Na'apa'o ida'ana'o nii ĩwaotan dikauda'o di'iti na'iki pataka'utin-karu di'iti. ¹⁰ Aizii wuru'u puraata marainapa-kaeoz udawunu'iti manawun, buuda'o ipai pabi'inaaka kida'o oia'o, na'iki oia'o orodanaa manawun wuru'u. Kaina'a pabi'i kida pidannao tuukia'o manawun ĩdi'itinpan soo puraata dau'u karikaonan. Uruu idi pana'iti'i naa karikaonan ĩnyukunuu, aona'a naa powa'a ĩdi'itinpan mishida-karu dau'u. Uruu idi tuukii manawun ĩkasha'oratinan, ipai pabi'inaaka kida'o aimakaan sha'apan idi'i naa ĩ'ati.

Timothy ati'o kakinaorii

¹¹ Aizii pugaru, mashaapa'o manawun Tominkaru aipan kawana'ati, manaa'aputaapada'ana'a oii kida'oraz sha'apan pu'ati. Putiwautin pa'an kaiman kida'o dau'ati, wuru'u Tominkaru aiapanii kidaz usha'apata-kae. Na'iki mishi kizi pumashaapan kaiman, ma'ozaka kizi putaapan pumishidan. Na'iki putiwautin

^{**} **6:1** *torii-kariwai poitorui*: Putukapa kaarita tokon ii Parada-karu Masha'apannaadakinoo di'ii.

tuukii putukapa-kida kizi mishi pusha'apatinan puparadan kawana'ati. Na'iki putukapa-kida pukamarainapanun tuukii. Na'iki putiwaa kizi pudadaradan wuru'u kasha'apanna'o na'iki dadara kida'oraz aimakaan, sha'apa'o ni'oraz kida pu'ati. Na'iki kaiman kizi putaapan punyukunuu ipai pidannao ati.

¹²Ma'ozaka'a naa pa'i putaapa punyukunuu, putukapa-kida kizi mishi pugaru mishida'o manawun Christ. Puzaamata kizi oo puikoda kizi wuru'u karikaonanun'oraz kakupa-kizai. Uruu ida'ati'o wuru'u Tominkaru zaamatanuz oo udapadanuz pugaru. Tawuru pukowaaduzon dono'oraz ipai pidannao abatanan pu'u na'apam pumishidan Christ tuukii, na'iki puzaamatan uruu punyukunuu naobanaa nii.

¹³Aizii ōkia'azon pu'ati, Tominkaru taa'oraz kakupa-kinai ipai pidannao ati na'iki ipai aimakaanao ati, uruu abatanan pu'u ōkia'azon pu'ati. Na'iki Christ Jesus ma'ozaka'oraz ukakuwaapan padau'u, ukadishita-kida-ka'o dono'oraz Pontius Pilate kanaapu ii. Uruu abatanan pu'u kapam ōkia'azon pu'ati aizii. ¹⁴Ōaiapa ipai putaapan na'iki puizo'atin wuru'u parada-karu taa-kariwai kidaz pu'ati. Mishi kizi pusha'apatinan na'iki pumashaapan kaiman manawun ukawana'ati. Aonaa kizi dikauda'o abata-ka'o padau'u atii wanaobanaa Jesus Christ kaawan.

¹⁵Aizii ukaawan nii kaina'iki Paainaa kawana'ati, Tominkaru aitanii kamoona kawana'ati'o nii wuru'u ukaawanuz. Tominkaru wuru'u konaukii-kida-kariwaiz, na'iki uruu bauda'apa umanawun na'iki kazowautapa'o ipai amazada na'iki ipai pidannao. Uruu tuubaruo King ipai ba'oran kingnao ai, na'iki tuubaruo Naobanai ipai ba'oran naobanainao ai. ¹⁶Uruu bauda'apa aonaa umawakauzon, umashaapan Kanada'o-karu ii manawun, aonaa turuu pidan kaawan na'iti. Aonaa kanom tukapauzon zii uruu, na'iki aonaa kanom ka'iitan patukapan uruu. Marii soo uruu bauda'apa umanawunu'o nii wataapan. Na'iki waaitapa kizi soo uruu bauda'apa ma'ozaka'o nii karikaonan. Amen.

¹⁷Pukakinao tuukii wuru'u kasha'apauzi-tinpainao kidaz manawun imashaapan kai. Aonaa kizi itadinpan pakasha'apauzi-tinpan ida'an. Aonaa kizi itaapan panyukunuu soo pakapuraatanun dau'ati. Mazan marii pa'an itaapan panyukunuu tuukii Tominkaru dau'ati, taa'oraz pa'an ipai aimakaan kaiman kida'o wa'ati, wakonaukii-kinai nii. ¹⁸Pukakinao idyaun tuukii, marii kizi pa'an isha'apatan kaiman kida'o aimakaan ba'orainao ati. Na'iki karikaonan kizi isha'apaapan kaiman kida'o aimakaan na'iki minziwa kizi itaan aimakaan ba'orainao ati. Na'iki marii kizi minziwa ika'idiwaapan ba'orainao ati. ¹⁹Aizii imashaapan an na'apa, ikasaba'ukan nii pa'ati umanawun na'iki kaiman kida'o aimakaan, pasaabaa-kinai nii pamashaapa kizi ni'i naa diina'iti'i aokazi ii. Udauna'an izamatan nii kakupa-kinai, wuru'u mishi'oraz manawun kakupa-karu.

²⁰Timothy, putaapa kaiman wuru'u kakinaorii, taa-kariwai kidaz pu'ati. Na'iki mana'a puturukadina'ana'a kadakoinapa-karu an madiwautapaka sodi kida'o aimakaan dau'u karikaonan. Wururu pabi'i kida pidannao dakotaniaz kaikin "aitapakinai nii manawun." ²¹Usha'apanum kau'an kaina'a'a naa pabi'i kida pidannao, tuukii imishidan na'iki ida'anan wuru'u dakota-kariwaiz kaikin "aitapakinai nii manawun." Aizii imishidan idi na'iki ida'anan idi na'apa kida'o, tuukii ipozawatan wuru aia'a mishi'oraz padamata pamishidauzon.

Marii Tominkaru kamunanun ipai unao ati.

*Itamautan Paul Kaaritan***Timothy Ati'o****Di'oraz kaarita daua'o**

Paul saadan koshan kaarita Timothy ati. Usaadan wuru'u di'oraz kaarita'a, Rome iki'o, utaapa-kaao dono'o taraa-kizai ii. Na'apain uaitapa aona'o ni'i naa powa'a pakodita-kida-kaao taraa-kizai iki. Uaitapa na'ia'o ni'i naa pazowii-kaao. Uruu idi tuukii uaipan pakaminka'utan na'iki pama'ozakadan Timothy nyukunuu. Usha'apanum kau'an, Paul mawakan dauna'an Timothy'o ni'i naa kaudin uwadaun nii, na'akapa'o ni'i naa Kaimana'o Kuwai ipai wiizai kawana'ati. Uruu idi'o wuru'u tuukii Paul aipan pakakinaowan Timothy powa'a zii.

Aizii pakaaritan ida'a, Paul kowaadan naa u'ati na'apam nii choochi kazowautapa-kaao. Na'iki ukian u'ati, mana'a pukashaapa'ana'a mariidamikinao tominapa-kidan pidannao, pana'iti'oraz karikaonan ikuwaa kida. Na'iki ukian u'ati, mishi pa'i kaiman pumashaapa, puizo'ati ipai wuru'u mishi'oraz tominapa-kinai, wuru'u kakinaorii taa-kariwai kidaz waunao ati, mishidainauz Jesus Christ.

Kaarita buutinpan kida

Kaarita sakadin-kizi 1:1-2

Timothy ma'ozakada-kaao 1:3—2:13

Timothy kowaadapan mishi'o kuwai 2:14—4:5

Paul saadan padaua'o 4:6-18

Kaarita katokonota-kaao 4:19-22

1 Di'oraz kaarita o'garu Paul di'iki'o, Christ Jesus zaamataniaz apostle nii Tominkaru aipan kawana'ati. Uzaamatan o'garu kowaadapa'o nii, tawuru'u Tominkaru kowaadauzoniaz pataa'azon karikaonanu'o kakupa-karu, wuru'u Christ Jesus ida'ana'oraz.

²Osaadan di'oraz kaarita'a, pugaru Timothy ati'o, omarainpaniaz, na'iki odanitapaniaz. Marii Tominkaru waDaruz, na'iki Christ Jesus wanaobanaa kamunanun pu'ati, na'iki ukamunan-kida kizi pugaru, na'iki utaa kizi punyukunuu kaiman-kinai nii.

Paul ma'ozakada'azon daua'o Timothy nyukunuu

³“Kaiman manawun pugaru,” okian Tominkaru ati pugaru dau'an. Uruu ati'o wuru'u okaudinanz, onyukunuu kaimana'o di'iki. Na'apa'o kapam kotua'a naa odokozu-daunnao nyukunuu ikaudinauzon u'ati. Karikaonan da'i onyukunuitapan pugaru otoriinpan kawana'ati Tominkaru ati, ipai kamoo na'iki ipai maruta'o.

⁴Pakawan kapam onyukunuitapan tawuru'u puzaadauzonuz odawu'ati. Tuukii otukapa'azon pugaru, onyukunuu konaukii-kinai nii. ⁵Karikaonan onyukunuitapan na'apam putukapa-kidan mishi'o mishida-karu. Mishi puko'okoon Lois tuukii manawun omishidauzon, pudaro Eunice na'apa kapam tuukii omishidan. Na'iki oaitapa na'apa'o kapam wuru'u pumishidanuz inao mishidan kawan. ⁶Uruu idi okia'azon pu'ati, aizii ma'ozakaimana'a naa pa'i pukaiwaa tawuru'u kaimana'o aimakaan Tominkaru taauzoniaz pukaudin-kinai nii, omuudauzon dono'oraz oka'u pu'ida'ati.

⁷Mishi Tominkaru taan Kaimana'o Doronaa wa'ati, aonaa wakichana'iki-kinai

ni'o mani. Mazan ma'ozakada'o nii pa'an waunao, ma'ozaka kizi washa'apatan wakaudin-kizi Tominkaru ati. Na'iki wamarainapa-kinaa ni'o ipai pidannao, na'iki watuuda-kinaa nii wanyukunuu washa'apata'azon ai oia'o.

⁸ Ukau'an mana'a putaria'ana'a pukakuwaapan wanaobanaa Christ dau'an. Na'iki mana'a kapam pukiba'azoo-kida'ana'a oo putaria'ana'a pukowaadan wuru'u oġaru, pumin-kaudin taratapa-kaoz taraa-kizai ida'a, Christ dikin ii. Mazan marii kapam pupataka'uta-ka oġaru kawan, pukowaadapan dikin ii karikaonan Kaimana'o Kuwai Jesus dau'u. Tominkaru taan nii punyukunuu ma'ozaka-kinaa nii ⁹ Uruu Tominkaru wuru'u kazannaata'oraz waunao wapataka'uta-ka o ai wa'oi'an dikin ii. Na'iki uruu wuru'u dapada'oraz waunao pa'ida'ati, papidanannao nii. Mazan aonaa washa'apatan dikin ia'o mani kaimana'o aimaakan wuru'u ukazannaatanuz na'iki udapadanuz waunao pa'ida'ati. Soo paaipan ati'o karikaonan, wuru'u ukaimananuz manawun waunao ati. Mishi kotu'u, amazada sakadinan ua'ii, udakotan wuru'u pakaimannuz wa'ati, padyuudan ida'an Christ Jesus. ¹⁰ Aizii di'i, watukapa'a naa umishiinan, Christ Jesus wakazannaatapiki kaawan ida'an wuru'u amazada baara ati'i. Ukaawan umainaabata'anan naa wuru'u wakichana'iki-tinanuz mawaka-karu ai. Aizii wuru'u Kaimana'o Kuwai, Christ daua'oraz, uruu ida'an waaitapan karikaonanu'o nii pa'an wamashaapan utuma. Wakananaata-ka o nii pa'ina'o idi'i naa di-ina'iti'i, na'iki aona'o ni'i naa powa'a wamawakauzon.

¹¹ Aizii Tominkaru zaamatan oġaru, padyuudan ni'o, na'akapa'o nii wuru'u Kaimana'oraz Kuwai ipai amazada kawana'ati. Na'iki kowaadapa'o ni'i naa kaimana'o kuwai Christ Jesus dau'u. Na'iki otominapa-kida kizi pidannao uaipan kawana'ati. ¹² Uruu idi okaudinan odyuuda-ka o kawana'ati, mazan uruu dikin ii opataka'uta-ka o atii di'i otaratapa-ka o. Mazan aonaa okiba'azoo-kidan wuru'u otaratapa-ka o da'a'a. Usha'apanum kau'an oaitapa kaimanaiman kanom wuru'u omishidapaniaz, na'iki oaitapa, mishi'o nii kaiman utaapan ipai wuru'u taa-kariwai kidaz aimaakan o'ati.†† Utaapan niiz kaiman, atii diina'iti'i pidannao tiwaa-kidapa-ka o dono'o naa. ¹³ Aizii tawuru'u mishi'o kuwai, okowaadapauzoniaz pu'ati, putominapa-kinaa nii. Mana'a pumarina'ata'ana'a kidaz, ma'ozaka putaapa punyukunuu udau'ati, putominpa'a naa u'idi'iki. Na'iki pakawan putaapa wuru'u pumishidanuz, na'iki wuru'u pukamarainapanuz puzaamatanan idi'i naa Christ Jesus di'iti. ¹⁴ Kaiman pukazannaatapa wuru'u kaimana'o kuwai taa-kariwai kidaz pu'ati, upana'ada-ka o ai. Ma'ozaka pukazannaatapaz, Kaimana'o Doronaa kaminka'utan ida'an pugaru. Uruu mashaapa'oraz wanyukunuu ii.

¹⁵ Puaitapa na'apam mishidainao pidannao, wuru'u Asia iainao kidaz wa'akan oġaru oġa'oran, atii Phygelus na'iki Hermogenes na'apa kapam iwa'akan oġaru. ¹⁶ Otoriinpan marii kizi wanaobanaa kamunanun ipai Onesiphorus iribannao ati, wuru'u udapu iainao kidaz. Usha'apanum kau'an, uruu da'i wa'atiizo, ukaminka'utan oġaru, aata mishi okonaukia'akan. Aonaa ukiba'azoo-kidan oġaru, otaratapa-ka o pu'u. ¹⁷ Aizii ukaawan dono da'ati'i Rome ati, tuukii udorotinan odau'u, atii uikodan oġaru. ¹⁸ Marii wanaobanaa kamunanun tuukii uruu ati diina'iti'i, pidannao tiwaa-ka o dono'o naa. Puaitapa na'apam tawuru'u ukaminka'utauzonuz kapam oġaru tuukii Ephesus ii.

††1:12 wuru'u taa-kariwai kidaz aimaakan o'ati oo "wuru'u otaanii oo osha'apatanii kidaz aimaakan u'ati."

Pidan kaimana'o usoldyaa-tinpan Christ Jesus ati

2 Aizii pugaru ôdani, ma'ozaka pukaudin na'iki ma'ozaka putaapa punyukunuu wuru ida'ana'a Christ Jesus taaniaz puma'ozaka-kinnaa nii, pakamunanun idi'oraz manawun utaan pu'ati. ²Aizii tawuru'u puabatani kidad òkowaadan iriba pidannao abatapan pu'u, pukowaada'a naaz pidannao ati dyautainao kidad inyukunuu Tominkaru paradan dau'ati. Marii kizi ìtominpan kaiman, na'iki ìnao kizi zaamata-ka'o, tominapa-kida'o ni'i naa kapam ba'orainao pidannao, ipai wuru dau'a'a pabatani kidad parada-karu. ³Marii pubaiaapa pusha'apata-ka'o ôgaru kawan, Christ Jesus dikin ii. Na'apa kizi pugaru kaimana'o soldyaa kawan. Kaimana'o soldyaa makon nii minziwa, ubaiaapa'anan kasha'ora'o mizaataaka-kizai iti. ⁴Aizii soldyaa kaudin-kizi taa-ka'o an, usha'apatan nii kaiman wuru'u unaobanaa taaniaz ukau-din-kizi nii. Usha'apanum kau'an kaiman uaipan panaobanaa nyukunuu. Aonaa turuu uturukadinan ba'oran kaduz kaudin-kizai dau'ati, wuru'u pana'a'oraz soldyaa kaudin-kizi kida ai. ⁵Aizii dimaba'o pidan, uaipan an pazaamatan wuru'u konaunama'o aimaakan taa'azoo-kariwaiz, mazan aonaan an udiman kakinaorii kawana'ati, aona'o nii turuu uzaamatan wuru'u taa'azoo-kariwaiz dimaba'o pidan ati. ⁶Aizii pidan wuru'u kaudina'oraz dadara pazakapun ii. Na'iki upaoriba aka dyuuan dono'o naa, uru'o nii kiwiin ka'idiwain wuru di'iki'i papaoriba aka kidad. ⁷Pudi'itapa kaimanaiman wuru'u aimaakan òkowaadani kidad pu'ati. Wanaobanaa kaminka'utan nii pudi'itinpan, na'iki utaan nii puaitapa-kinnaa nii.

⁸Karikaonan punyukunuitapa na'apam Jesus Christ, David takaan-daunuz, kadishita-kida-ka'o pabaaranaa iki. Uruu wuru'u òkuwaa ni'oraz, òkowaadapan Kaimana'o Kuwai udau'u. ⁹Aizii òkowaadapan idi wuru'u Kaimana'oraz Kuwai, òpataka'uta-ka'o tuukii udikin ii. Atii òtaapa-ka'o taraa-kizai ida'a watu-udinapa, na'apa pidan sha'apata'o kawan dikauda'o manawun aimaakan. Mazan Tominkaru Paradan aonaa turuu uwatuda-ka'o. ¹⁰Aizii wuru'u òbaiatinanuz kaika-pa'a Tominkaru pidannao dikin ia'o uzaamataniinao kidad. Òkowaadapan ì'ati kaimana'o kuwai, òaipan idi ìkazannaata-ka'o pamishidan ida'an Christ Jesus. Na'iki òaipan idi ìmashaapan karikaonan Tominkaru tuma umashaapa-kizi ii, wuru di'i-a'a konaunama'o na'iki kanada'oraz manawun. ¹¹Aizii di'oraz parada-karu ida'a, mishi'o kiauzo-karu:

Aizii wamarina'atan an wa'oi'an kaiman-daun,
na'iki wataapinan an mawaka'o kawan Jesus tuma, wa'oi'an dikin ii,
mishi'o nii pa'an wakakupan karikaonan utuma.

¹²Aizii wabaiatan an wuru'u pidannao pataka'utanuz waunao.

Mazan diina'iti'i wakazowautapan nii utuma, unaobana-tinapa kizi ii.

Aizii wakian an, “aonaa mishi'o mani uruu” oo “aonaa wamishidan uruu,”

na'apa'o nii kapam una'apan wadau'an, “aonaa òaitapan ìnao,”

ukian nii Tominkaru ati.

¹³Aizii wamasha'apatinkan an waparadan kawana'ati.

Mazan uruu pakawanu'o nii pa'an usha'apatinan paparadan kawana'ati.

Usha'apanum kau'an aonaa na'apainim umamishiauzokan paparadan.

Mishi'o kaudin-karu kaiman Tominkaru ati

¹⁴ Karikaonan pa'i punyukunuu-kida ipai wuru'u parada-karu kidaz, wunao ati'i tominapa-kida'o ni'oraz pidannao. Ma'ozaka pukakinao idyaun Tominkaru abatapan pu'u. Aonaa kizi ikashadaakapan sha'apa'oram parada-karu sodi kida dikin ii karikaonan. Aonaa kanom kaimana'o ikoda-kaos kashadaaka-karu an na'apa kida'o parada-karu dau'an. Soo upozawaabi'ii-kidan naa karikaonan ipai pidannao, wuru'u abatapainao kidaz kadakotin-karu na'apa.

¹⁵ Ma'ozaka putiwain, putukapa-kida kizi Tominkaru ati mishi kaiman na'iki saki-tapa pusha'apatan pukaudin-kizi u'ati. Aonaa kizi puba'azootin-kida-kaos pukaudin-kizi dau'an. Mazan mishi kizi pa'an putominapa-kidan pidannao kaiman na'iki saki-tapa, wuru dau'a'a, mishi'oraz kuwai, Tominkaru di'iki'oraz.

¹⁶ Mana'a pa'i puturukadina'ana'a kadakoinapa-karu an dikauda sodi kida'o parada-karu dau'u, wuru'u madiwaitapa-ka'oraz karikaonan. Usha'apanum kau'an pidannao wuru'u kadakoinpainao kidaz na'apa'o dau'an, ina'apainpan nii wuru'u atii itanawatinan powa'a zii Tominkaru ai na'apa kida'o dikin ii karikaonan. ¹⁷ Aizii wuru'u itominapa-kidanz pidannao na'apa, una'itin utuubarudinan wuru'u, atii iriba'o nii upataka'uan pidannao. Na'apa'o nii u'udarudinan bishoi kawan, wuru'u bishoi unikan nii pidan mada atii u'udarudinan.

Kaina'a dya'utam daonaioranao wunao bii a'a, na'apainaou'u naa. Hymenaeus na'iki Philetus kia'o i'uu. ¹⁸ Na'iki inao aona'a naa powa'a imishidan wuru'u mishi'oraz tominapa-kinai, Tominkaru di'iki'oraz. Uruu idi imariidapan naa pidannao, ikowaadapan naa i'ati, kadishita-kida'aka-kaos naa mishidainao pamawaka-kizi iki. Ikowaadapan idi na'apa kida'o, iriba ipozawaabi'ita-kidan pidannao nyukunuu. Uruu idi aona'a naa itaitapan na'ia'oram naa pamishida. ¹⁹ Mazan kaina'a mishi'o parada-karu Tominkaru di'iki'o. Aona'o nii na'apainim pidan pana'adan wuru'u uparadan kidaz. Kaikapa'a wuru'u uparadan kiauonuz: "Naobanai aitapanii na'ia'oram pidannao zaamataninao pa'ida'ati." Na'iki ba'oran uparadan kian, "Ipa pidannao wuru'u kowaadainao pazaamatan Christ panaobanaa nii, marina'a naa ipai itanawatinan, na'iki imuudan wuru'u oii kida'oraz aimakaan inaudapauzonii kidaz pasha'apaapauzon."

²⁰ Kaina'a umanawun kida'o kabaunnao, unazo ii kaina'a toma-kariwai pabi'inaaka kida'o boonnao, kooponao, na'iki parapinao. Pabi'i kida itoma-kaos gold idi na'iki silver idi. Ba'orainao kida toma-kaos kubai idi na'iki atamun idi. Aizii wuru'u toma-kariwainao kidaz, pabi'i kida ukaiwaa-kaos, umanawunu'o aimakaan sha'apaapa-kaos dono'o nii. Ba'orainao kaiwaa-kaos nii na'apam karikaonan. ²¹ Aizii pidan, na'apa kapam. Na'ia'oram pidan saabaan an panyukunuu ipai oia'o ai, Tominkaru kaiwaan niiz umanawunu'o sha'apainapa-karu dono kida, usha'apanum kau'an utaaianan idi panaobanaa ati. Na'iki Tominkaru kaiwaan nii uruu sha'apata'o nii kaimana'o na'iki umanawun kida'o pa'idiwaru aimakaan pa'ati.

²² Aizii ipai aimakaan wuru'u punaudapauzonii kidaz pusha'apaapan pupa'inan dono, marina'a naa. Mana'a naa putaaina'ana'a, na'apa kida'o aimakaan ati. Mishi'oraiman puma'ozakada'a naa punyukunuu, mishi kizi pumashaapan kaiman, na'iki mishi kizi ma'ozaka putaapan pumishidan, na'iki mishi kizi pukama-rainapanun, kaiman kizi kapam putaapan punyukunuu pidannao tuma, wunaou'u kaimana'oraz pa'an itaapan panyukunuu. Panyukunuu kaimana'o di'iki'oraz pa'an

ītorinpauzion Naobanai Jesus ati. ²³ Mazan na'apainim kashadaaka-karu an, parada-karu oo kanom sodi kida dau'an, wuru'u mazanu'o oo madiwautapaka kida'oraz karikaonan, mana'a punyukunuupa'ana'a na'apa kida'o sha'apaapa-ka'o, munapo pumashaapa na'apa kida'o ai. Usha'apanum kau'an puaitapa kaimanaiman wuru'u na'apa kida'oraz aimaakan, toma'o karikaonan to'orataaka-karu oo zunaapaaka-karu.

²⁴ Aizii pidan, wuru'u Naobanai Jesus poitoruitapaniaz, aona'a naa turuu uzu-naapaakan, mazan marii pa'an ukaimanan ipai pidannao ati. Na'iki marii kizi utominapa-kidan pidannao kaimanaiman, na'iki aonaa kizi ukashadinan. ²⁵ Na'iki uru'o nii kakinaota pidannao, wuru'u dikintapainao, na'iki kashadainao kidaz ukuwaa, ukakinaowan nii īdyaun kaiman, kona'ia'o ida'an. Panaadon bauda'apa kamoo Tominkaru aipan ati, īpana'adinan nii zii wuru aia'a pamamishidakanuz, na'iki wuru aia'a padi'tinpanuz pana'iti kida. Uruu dono'o nii zii īaitapan na'iki īmishidan wuru'u mishi'oraz kuwai, Tominkaru di'iki kida'oraz. ²⁶ Na'iki uruu dono'o nii zii īaitapan udikaudan wuru'u pasha'apaapauzonii kidaz aimaakan, Uruu idi ikazatinan ni'i naa Satan mariidapan ai paugaru. Uzaamatapauzonii īdyaun kaimanaiman. Na'iki ipai īizo'atiizon wuru'u Satan aipauzonii kidaz usha'apata-ka'o pa'ati.

Amazada ikoda'anan di'iti'o patokon

3 Aizii puaitapa kizi'i naa pa'i, diina'iti'i amazada ikoda'anan di'iti'i naa patokon, dadara'o ni'i naa na'iki kasha'apanna'o ni'i naa, kaimanainao pidannao ikodan mashaapa-karu, oiainao pidannao bii an. ² Tuukia'o ni'i naa pidannao marainpan pananaa, īaipan nii ipai aimaakan soo pa'ati karikaonan. Tuukia'o nii pidannao marainpan puraata, īaipan nii puraata soo pa'ati karikaonan. Tuukia'o nii pidannao atadinpa'azon, pasha'apatanii aimaakan kida dau'an. Na'iki tuukia'o nii pidannao taapina'azon umanawunu'o nii ipai ba'orainao ai. Na'iki pidannao dakomikitinan nii, dikauda kida'o ida'an. Na'iki tuukia'o ni'i naa pidannao dikintapan padaronao oo padarunao. Na'iki aona'o ni'i naa pidannao konaukii-kidan aimaakan taa-ka'o pa'ati. Na'iki aona'o nii idi'tinpa'azon Tominkaru dau'u, na'iki aona'o nii īkarodapan paparadan udau'an.

³ Aona'o ni'i naa pidannao marainpaaka'azon. Aona'o nii īmanyukunuuta'azon pidan sha'apatan an dikauda'o pa'ati, na'iki aona'o nii īparadan kaimana'o ida'an u'ati. Tuukia'o nii ikadaketin-kida'azon oo ītoma'azon dikauda kida'o parada-karu pairibannao oo ba'oran pidannao dau'u. Aona'o ni'i naa pidannao ka'iitan padadaradan panyukunu pasha'apatan ai dikauda kida'o aimaakan. Aona'o ni'i naa pidannao kakarodapanun, īsha'apataakan nii dikauda kida'o ida'an. Na'iki aona'o ni'i naa īdyaun oo īnyukunu-atin kaimana'o aimaakan kida sha'apata-ka'o dau'an. ⁴ Na'iki tuukia'o nii īkaakapaamikipa'azon, īkaakapaan nii pairibannao. Na'iki aona'o nii īdi'tinpan kiwiin pasha'apatan ua'ii aimaakan, mazan īsha'apatinan nii maaitapinaka-daun. Tuukia'o nii īatadapan ipai pasha'apaapanii kida aimaakan, uruu kida ida'ana'o nii umanawun ītaapinpan. Tuukia'o nii īmarainpan pasha'apaapanii aimaakan kida pamarainpan ai manawun Tominkaru.

⁵ Pidannao dakotinpan nii mishidainao nii Christ, īsha'apatan nii kaikin aimaakan kida'a, īaipan idi karikaonan patukapa-ka'o mishidainao kawan. Mazan panyukunu ii, aonaa īaipan Tominkaru kazowautapan pamashaapan, aonaa īsha'apatina'azon

uaipan kawana'ati. Mana'a pubaokopatinpauzo'ona'a, oo punyukunuupauzo'ona'a na'apainao pidannao. ⁶Kaina'a pabi'i kida na'apainao pidannao, inao imorotan nii oo imakon nii pidannao dapu kawana'ati kida, iaipan idi pana'apatan pidannao nyukunuu pakuwaa dau'ati. Uruu idi tuukii ina'apatan pabi'i kida zunnao nyukunuu, maaitapinaka-daunu'oraz imashaapan. Kasha'ora padamata inyukunuu pasha'apaapanii dau'an, mazan aonaa iaitakan na'apam padadaradan panyukunuu pasha'apaapan ai oia'o, wuru'u tuukia'oraz inaudapan pasha'apaapan. ⁷Na'apainao zunnao tuukii iaabata'azon na'iki tuukii iaipan paaitapan sha'apa'oram kuwai oo aimakaan kowaada-ka'o patominapa-kinaa nii. Mazan aonaa na'apainim ikodan oo iaitakan wuru'u mishi'oraz kuwai, Tominkaru di'iki'oraz.

⁸Kotua'a naa, tuukii Jannes na'iki Jambres tiwaan pawazootan Moses. Aizii kai na'apa manawun wunaou'u di'oraz pidannaou'u, tominapa-kidainaouz pidannao pana'iti. Tuukii iaipan padikintan na'iki pawazootan wuru'u mishi'oraz manawun kuwai, Tominkaru di'iki'oraz. Pidannao na'apainao, aona'ora'a naa iaitakan padi'it-inpan kaimana'o aimakaan dau'u, soo itaapan panyukunuu oia'o dau'ati. Na'iki idi'it-inpan oo inyukunuu pana'iti'i naa karikaonan. Uruu idi aonaa na'apainim nii imishidan wuru'u mishi'oraz kuwai. ⁹Mazan aonaa karikaonanu'o nii mani wuru'u ina'apainapanuz, kainaabaina'o nii zii wuru'u imariidapanuz pidannao. Ipai'o nii zii pidannao tukapan, na'iki iaitakan nii mazanu'o karikaonan wuru'u ikuwaa kidaz, soo imariidapan karikaonan pidannao. Na'apa kotua'a naa ipai pidannao tukapan, wuru'u Jannes na'iki Jambres sha'apatauzonii kidaz aimakaan, aonaa mishi'o mani, mazan mazanu'o karikaonan.

Ubaukapan naa Paul kakinaowan Timothy

¹⁰Mazan pugaru puaitapa pa'an ipai wuru'u otominapatin-kida-kinaaz pidannao. Na'iki puaitapa ipai omashaapauzon kaduz, na'iki puaitapa kanom tuukia'o osha'apata'azon, na'iki puaitapa na'apam omishidapan tuukii, na'iki puaitapa da'i ma'ozaka otaapan onyukunuu, obaiatan pu'u kotua'iki kasha'ora'o. Puaitapa kapam na'apam okamarainapanun tuukii. Na'iki ipai puaitapan na'apam obaiatan dadara kida'o aimakaan okaudin-kizi dau'ati, mazan aonaa okashadinan, upu'u osha'apatan okaudin-kizi. ¹¹Na'iki puaitapa ipai na'apam da'i oantamikitauzo-ka'o tuukii manawun. Na'iki puaitapa kapam ipai na'apam obaiatan kasha'ora'o tuukii. Na'iki puaitapa kanom kida sha'apa'o o'ati, Antioch ii, na'iki Iconium ii, na'iki Lystra ii. Mishi na'ii tuukii oantamikita-ka'o kaziwa'o ida'an, mazan waNaobanaa kazaanaata ogaru ipai obaiatanii kida ai. ¹²Mazan mishi, ipai pidannao mashaapainao Tominkaru aipan kawana'ati, wuru'u zaamatainao kidaz Christ Jesus panaobanaa nii, ipai inao ibaiaapan nii papataka'uta-ka'o. ¹³Aizii wuru'u oiainaouz pidannao, idikauda'adinan ni'i naa manawun udawunu'iti, na'iki powa'a'o nii zii imariidapan pidannao, mazan na'apa'o nii kapam ba'oran pidannao mariidan idyaun.

¹⁴Mazan aizii pugaru, pakawan oaiapan putaapan oo puda'anan wuru'u putominapa-kida-kinao kidaz, pumishidaniaz pa'an tuukii. Usha'apanum kau'an puaitapaniinao pa'an pidannao na'iki puaitapaniinao ikaduz wuru'u tominapa-kidainaouz pugaru. ¹⁵Na'iki puaitapanii pukoridaonaan di'iki ipai wuru'u saada-kariwai kidaz Tominkaru paradan. Tominkaru paradan ida'ana'o wuru'u puikodanuz aitapa-kinai. Uruu ida'ana'o wuru'u pidan tominapanuz pamishidan dau'u Christ Jesus, pakazannaatin-kinaa nii. ¹⁶Ipai wuru'u saadinpa'o Tominkaru paradan

kidaz, Tominkaru di'iki'o pa'idiwaru wuru'u. Uruu kaimana'o ukaiwaa-ka'o pidan tominapa-kinaa nii mishi'o kuwai dau'u, na'iki kakinaowa'o nii pidan, upozawatan an mishi'o kuwai ai. Na'iki tukapa-kida'o nii sakitapa'o mashaapa-karu, na'iki tominapa-kida'o nii pidan kaimana'o mashaapa-karu dau'u Tominkaru ati. ¹⁷ Uruu ida'an kizi pidan kaudina'o Tominkaru ati ikodan paaitapa-kinaa nii. Uruu ida'an kizi kaiman usha'apatan pakaudin-kizi, na'iki usha'apata kizi ipai kaiman kida'o pa'idiwaru aimakaan Tominkaru ati, uruu kida ida'an.

4 Aizii ôparada'azon pu'ati ma'ozaka'o ida'an, Tominkaru abatapan pu'u, na'iki Christ Jesus abatapan pu'u, uruu tiwaa-kidapa'o ni'oraz na'iki pataka'uta'o ni'oraz ipai pidannao pa'oi'an dikin ii, ipai wuru'u kakupainaoz na'iki mawakainaoz. Uwa'atin idi kaina'iki unaobanai-tina'anan ipai pidannao ati. ² Uruu idi tuukii manawun ôkian pu'ati, pukowaada'a naa wuru'u kaimana'oraz kuwai, Tominkaru di'iki kida'oraz. Pukowaada'a naaz ipai sha'apa'oram pidannao ati, abata'azoinao ati oo maabata'azoo-kainao ati, upu'u pukowaadaz. Pukakinao îdyaun îsha'apaapan ai oii kida'o aimakaan. Na'iki puto'orau îdyaun îsookada kizi pasha'apaapan oii kida'o aimakaan. Na'iki puma'ozakada înyukunuu putominapa-kida îdyaun kaimanaiman, kona'ia'o ida'an. ³ Kaina'a'o nii diina'iti'i, uruu aona'o ni'i naa manawun pidannao abata'azon wuru'u kaimana'oraz na'iki mishi'oraz kuwai, wuru'u wakowaadapaniaz. Mazan paaipan kawana'ati'o nii, îzaamatan nii pidannao, tominapa-kidainao nii paugaru, wuru kida dau'a'a tuukia'oraz manawun îabata'azon. ⁴ Mazan aizii wuru'u mishi'oraz manawun kuwai, aona'o ni'i naa îabata'azon. Soo îturukadinan ni'i naa pa'an paabata'azon dau'ati kotuainao kida kuwai, wuru'u pidannao tomanii kidaz karikaonan. ⁵ Mazan pugaru, puaitapin pa'i pa'an na'apam putaapinan, puzaudin na'iki ma'ozaka putaapa punyukunuu pusha'apatan ai na'apa kida'o aimakaan. Mana'a pukashadina'ana'a wuru aia'a pubaiatanuz dadara'o mashaapa-karu, oo pubaiatan to'ora-karu pukowaadapan dikin ii Kaimana'o Kuwai. Marii karikaonan pukakuwaapatin. Pusha'apata ipai pakaudin-kizi kaiman na'iki sakitapa, Tominkaru aipan kawana'ati.

⁶ Mazan aizii ôgaru, maonapata'a naa pa'an ôzowii-ka'o kmoon kaawan. Uruu dono'o ni'i naa ôtaainan Tominkaru ati. Ukau'an aizii ômakon ni'i naa wuru amazada baara iki'i. ⁷ Mazan aata, ôka'iita'a naa ipai ôkaudin-kizi wuru'u Tominkaru taaniaz ôsha'apatan nii. Ôsha'apata ipai ôkaudin-kizi usakadin-kizi iki, atii utokon iti. Na'iki mishi, ma'ozaka ôtaapan ômishidan wuru'u mishi'oraz kuwai, aonaa ôpana'adanuz, mazan ipai ôkowaadanuz sakitapa uduyudan kawana'ati. ⁸ Mazan kai, kaina'a'a naa umanawunu'o kowamai sarakada-karu nii ôzowau ati, uruu ôsha'apatinan idi'o mishi kaiman na'iki sakitapa Tominkaru awun za'a. Wanaobanaa Christ Jesus, sha'apata'oraz aimakaan sakitapa'o ida'an, uru'o nii taa ô'ati wuru'u kowamaiz diina'iti'i, wuru kamoo dono'o utiwaa-kidapanuz naa ipai pidannao. Mazan aonaa bauda'apa ôgaru ati'o nii mani wuru'u umanawunu'oraz kowamai taa-ka'o. Mazan utaa-ka'o nii kapam ipai pidannao ati, wuru'u zaudapati-nainaoz ukaawan, konaukia'oraz îtaapan panyukunuu patukapa'azon idi ukaawan.

Di'oraz Paul paradan pa'idiwaru

⁹ Putiwaa pa'i puwa'atin kadiman ô'ida'ati. ¹⁰ Aizii Demas kashadina'a naa pa-mashaapan ai Tominkaru ati, tuukii umarainpan aimakaan imi'i baara an kida'o-raz. Uruu idi uwa'akan ôgaru, na'iki umakon Thessalonica iti. Aizii Crescens mako

pa'an ukaudina'anan Galatia Baara iti, aizii Titus, Dalmatia Baara iti kapam ukaudina'anan. ¹¹ Soo paba'oran Luke kaina'a ôtuma. Puwa'atin an puna'aka pa'i Mark putuma. Usha'apanum kau'an turuu uruu kaminka'utan ôgaru ôkaudin-kizi dau'u. ¹² Aizii Tychicus, ôdyuuda uruu Ephesus iti. ¹³ Aizii puwa'atin an, puna'aka pa'i ôchaakitan, ôwa'akauzoniaz Troas ii. Carpus di'ii sha'atii ôwa'akanuz. Na'apain puna'aka pa'i kapam tawuru'u kaarita kidaz, tawuru manawunu'u saada-kariwai kidaz kaznizo mada baara'a.

¹⁴ Alexander, tawuru'u tomapauzoz aimakaan kida chipirari ida'an, aonaa ukaimanan. Utoma dikauda manawun aimakaan ô'ati, uaipan idi pasha'apata-kidan ôgaru dikauda'o ida'an. Mazan Tominkaru aitapan nii pa'an na'apam pasha'apatanuzu, una'apainpan winipinaa nii. ¹⁵ Puzaudinapa pa'i kapam u'ai. Usha'apanum kau'an tuukii manawun uto'oran, pamaudapakan idi wuru'u wakuwaa kidaz.

¹⁶ Kiwiin, naobanai-tinpainao pidannao zaamatan ôgaru ôkakuwaapatinan dikin ii, na'iki ipishaan ôgaru wuru dau'ana'a ôkowaadapanii kidaz kuwai. Mazan ôkazan-naatin ôaipan ati, aonaa bauda'apa pidan wa'atin kaminka'uta'o nii ôgaru. Ipai ïmakon ô'ai, i'wa'akan ôgaru ôba'oran. Mazan ôtoriiinpan Tominkaru ati, marii kizi umarina'atan wuru'u aimakaan i'sha'apataniaz ô'ati. ¹⁷ Mazan waNaobanaa, kaina'a uruu ôtuma, aonaa pa'an uwa'akan ôgaru, uruu taa'o ôma'ozaka-kinaa nii. Uruu idi ma'ozaka ôkakuwaapan Kaimana'oraz Kuwai Gentilenao ati. Uruu idi ipai daunuuda'u i'abatan Kaimana'oraz Kuwai. Atii mishi aonaa ôzowii-ka'o, waNaobanaa kazan-naatan idi ôgaru. ¹⁸ Mazan karikaonanuo'o nii waNaobanaa kazannaatan ôgaru, aonaa'o nii ukashaapan ôantamikita-ka'o dikauda'o ida'an manawun. Una'akan nii pa'an ôgaru kaiman aokazi iti, ômashaapa'an kizi'i naa pa'an utuma, unaobanai-tinapa kizi iti. Marii karikaonan pidannao konaukii-kidan soo uruu bauda'apa, umanawunun idi manawun. Amen.

Ubaukapan naa Paul dyuudan paparadan

¹⁹ Ôdyuudan ôparadan Priscilla na'iki odaiaru Aquila ati, na'iki Onesiphorus ati, na'iki ipai pidannao ati wuru'u mashaapainao kidaz udapu ii. ²⁰ Erastus kaina'ii uwa'akinan Corinth ii. Aizii Trophimus kaina'ii ôwa'akan uruu Miletus ii, ukarinaan idi. ²¹ Putiwaa pa'i puwa'atin kadiman zoobaba, amazada wadidin ua'ii. Aizii di'i, Eubulus, Pudens, Linus, Claudia, na'iki ipai wuru'u mishidainaouz, i'dyuudan kapam paparadan pu'ati. ²² Marii waNaobanaa Christ Jesus mashaapan putuma na'iki marii karikaonan Tominkaru kamunanun ipai unao ati.

Paul Kaaritan

Titus Ati'o

Di'oraz kaarita daua'o

Titus uruu Paul minauda'uitapauzonii na'iki uminka'u kapam. Panaadon uchi'ikapannii utuma ipai amazada kawana'ati ukowaadapa-kizi ii aka Kaimana'o Kuwai Jesus Christ dau'u.

Kaina'a paran baoko a'o udaru'o manawun katonaru, Crete kia'o udakotapa-ka'o. Kaina'a iriba pidannao kawiiizi-tinpan na'ii. Uruu idi Paul na'iki Titus makon na'iti itukapa'anan mishidainao. Dobata sondii ina'ia'akan, uruu dauna'an Paul dobatan naa koshan. Mazan Titus na'ii zii uwa'akan, uaipan idi uzaamatan pidannao kazowautapa'o nii wuru'u na'ii'akainao kidaz choochinao. Na'iki ukaminka'uta kizi na'ia'ainao kazowautapan choochi.

Kotua'iki zaa uruu dauna'an, uruu'u naa Paul saadan kaarita Titus ati. Uaipan pakaminka'utanuzu pakowaadan ida'an u'ati na'apam nii ukazowautapan wuru'u choochinao, uawunuutapanii kidaz. Na'iki ukowaada-kidan u'ati na'apam nii pidannao kazowautapa'o choochi taapinan. Na'iki ukowaadan u'ati na'apam nii utominapa-kidan pabi'i kida pidannao choochi ii: wuru'u tunarunao-tinpainao kidaz, pa'inainao daonaioranao, poitoruinao, maskonnao-tinpainao, na'iki pa'inainao zunnao. Aizii utokon ii, ukowaada-kidan u'ati na'apam nii ipai mishidainao mashaapan.

Kaarita buutinpan kida

Kaarita sakadin-kizi 1:1-4

Choochi zowaunaanao zaamata-ka'o 1:5-16

Pabi'inaaka kida'o kaudin-kizai choochi ii 2:1-15

Mishidainao ma'ozakada-ka'o na'iki ikakinao-ka'o 3:1-11

Kaarita katokonota-ka'o 3:12-15

1 Di'oraz kaarita o'garu Paul di'iki'o, Tominkaru poitoruz, na'iki Jesus Christ apostlen. O'zaamata-ka'o na'iki o'dyuuda-ka'o kaminka'uta'o nii Tominkaru zaamataniiinao papidanannao nii, o'kowaada kizi i'ati kaimanaiman wuru'u mishi'o na'iki sakitapa'oraz pa'an parada-karu, mishi kizi imishidan uruu kaimanaiman, imashaapa kizi na'iki isha'apatin kizi Tominkaru aipan kawana'ati. ²Uruu parada-karu kida kawana'ati wataapan wanyukunuu, waaipan idi wazaamatan wuru'u taa'azoo-kariwaiz wa'ati, wakakupa-kinaa nii karikaonan. Mishi Tominkaru aonaa mariidinauzo mani uruu. Kotua'a naa amazada sakadinan ua'ii, udi'itinpan pataan dau'u papidanannao ati wuru'u kakupa-kinaiz. ³Ukau'an paaitanii kamoo kawana'ati'ora'a naa aizii uaida-kidan wuru'u pataa'azooniaz aimakaan, kaimana'o kuwai kowaadapa-ka'o ida'ana'a naa pidannao ati. Aizii wuru'u kaimana'oraz kuwai taa-ka'o o'garu ati, o'dobata-kidan nii pidannao ati. Ukau'an ipai parada-karu oo kaimana'o kuwai wuru'u o'kowaadapanii kidaz, Tominkaru wakazannaatapiki dyu-udan kawana'ati'o wuru'u o'kowaadapanuz uparadan.

⁴Aizii di'i o'saadan kaarita pugaru Titus ati'o, o'daniitapaniaz, pumishidan idi tuukii, wuru'u mishi'oraz kuwai, omishidaniaz kapam.

Marii Tominkaru waDaru, na'iki Christ Jesus wakazannaatapiki kamunanun pu'ati, na'iki utaa kizi punyukunuu kaiman-kinaa nii.

Titus kaudin-kizi taa-kaao Crete ii

⁵ Ōwa'akan pugaru Crete ii, pusha'apata kizi na'iki pupatumaakada kizi'i naa wuru'u aimaakan kida aona'oraz zii washa'apatan. Ōaiapa puzaamatan pidannao choochi zowaunaanao nii ipai wiizai kawana'ati, wuru'u kaina'a'oraz mishidainao kida na'ii. Na'iki aonaa pa'i pumanyukunuuta'ana'a tawuru'u o'paradan kidaz, pidan zaamata-kaao dau'ana'oraz choochi zowaunaa nii. ⁶ Puzaamata kizi pidan kaimana'o umashaapan, aitapa-kariwai ukaduz kaimanan. Na'iki bauda'apa'o udaiari. Na'iki aitapa-kariwai mishi udainao mishidainao pa'idiwaru, aonaa sha'apaapauzonao mani dikauda kida'o aimaakan, na'iki aonaa dikintapainao mani.

⁷ Aizii mishidainao zowaunaa zaamata-kaao an, kaudina'o nii Tominkaru ati, marii kau'an kaiman umashaapan, aonaa abatauta-kida'o nii mani dikauda sodi kida'o pakaduz, na'iki aonaa ma'ozakatinpa'o nii mani, na'iki aonaa to'ora'akauzo mani kanom sodi kida dikin ii karikaonan. Na'iki aonaa tuzapa-shori mani. Aonaa to'orauzo na'iki mizaataaka-shori mani. Na'iki aonaa kizi udi'itinpan soo paaipan dau'u puraata.

⁸ Marii uruu konaukia'o usookapa-kidauzon tawarainao kaawan padapu iti. Na'iki naudapauzo pasha'apatan kaiman kida'o pa'idiwaru aimaakan. Na'iki ma'ozaka'o utaapan panyukunuu pasha'apatan ai aimaakan madoronaa-daun. Na'iki sha'apata'o ipai aimaakan sakitapa. Na'iki taapa'o panyukunuu ipai Tominkaru ati. Na'iki aonaa kashaapina'akauzo mani dikauda kida'o aimaakan ati. ⁹ Mishi kizi ma'ozaka utaapan panyukunuu wuru dau'ati'i mishi'oraz parada-karu, wamishidaniaz na'iki wakowaadapaniaz. Aizii umashaapan an na'apa, uka'iitan nii pama'ozakadan ba'oran mishidainao kida nyukunuu, pakowaadapan ida'an wuru'u mishi'oraz kuwai. Na'iki uruu kida ida'ana'o nii kapam kaimanaiman ukainaabatan na'iki utukapakidan mishi wunao pozawatanu'u, pana'iti'oraz itominapa-kidan pidannao wuru aia'a, mishi'oraz kuwai wakowaadapanii kidaz.

¹⁰ Usha'apanum kau'an kaina'a iriba pidannao mishidainao padamata, mazan upu'u ikashadan wuru'u mishi'oraz na'iki sakitapa'oraz kuwai. Tuukii ipana'aapan ba'oran mishidainao kida nyukunuu, ikadakotinan idi soo madiwautapaka'o aimaakan kida dau'u karikaonan. Aitaniiman Jewnao, ina manawun aipa'oraz aimaakan sha'apata-kaao pakakinaorinaa kawana'ati. ¹¹ Ukau'an marina'a naa imashaata-kaao ikadakoinpan ai na'apa kida'o dau'u. Usha'apanum kau'an iriba'a naa kabaun kawana'ati ipozawaabi'ita-kidan pidannao nyukunuu kida, atii aona'a naa itaitapan na'ia'oram naa kuwai pamishida. Mazan itominapa-kidanuz pidannao soo iaipan karikaonan puraata i'ai.

¹² Kaina'a'o da'i pidan iwiizi san, iprophetin uruu. Kotua'a naa kaikapa'a uki-auzon pawizi sannao dau'ana'a: "Pidannao wuru'u mashaapainauz da'a'a Crete ida'a, mariidinauzonao manawun idyaun. Na'iki imashaapan pa'atiaaka kida, aonaa kanom ikarodapan, na'apa baudokoru kawan. Na'iki zoonzionao kapam idyaun. Imashaapan soo paaroapatinan dau'u karikaonan." ¹³ Mishi'o wuru'u ikaduz kowaada-kaoz na'apa. Ukau'an pukakinoo wuru'u pidannao ma'ozaka'o ida'an, imuuda kizi'i naa wuru'u na'apa kida'oraz pakaduz. Imishida kizi'i naa bauda'apa wuru'u mishi'o, na'iki sakitapa'oraz pa'an kuwai. ¹⁴ Aonaa kizi'i naa powa'a

inyukunuupan wuru'u kotua'o kuwai, Jewnao tomanii kidaz karikaonan. Na'iki aonaa kizi'i naa powa'a imishidan kakinaorii, wuru'u pidannao tomanii kidaz karikaonan, maaiapa-kainaouz mishi'o kuwai.

¹⁵ Pidannao sha'apata'o ipai aimakaan kaiman na'iki sakitapa, kaiman pa'idi-waru Tominkaru tukapan wuru'u isha'apatanii kidaz. Mazan aizii pidannao wuru'u sha'apaapainaoz dikauda kida'o aimakaan, na'iki mamishida-kainaouz Christ, ipai aimakaan isha'apatanii aonaa ukaimanan Tominkaru tukapan. Usha'apanum kau'an aona'a naa idi'itinnan sakitapa, na'iki aona'a naa iaitapan udikauda'o wuru'u pasha'apaapanii kidaz aimakaan. ¹⁶ Tuukii idakotinpan aitapa'o nii Tominkaru, mazan ipai isha'apaapanii wuru'u oii kida'o aimakaan tukapa-kidan aonaa mishi'o mani wuru'u imishidanuz Tominkaru. Kashadamiki inao, na'iki tuukii idikintapan Tominkaru paradan, na'iki aonaa na'iti'i naa isha'apatan kaimana'o aimakaan.

Mishi'o na'iki sakitapa'o tominapa-kinai

2 Aizii pugaru, putominapa-kida'a naa pa'i pidannao wuru dau'a'a kuwai mishi'o-raz na'iki sakitapa'oraz pa'an. ² Puparada na'iki pukakinaota wuru'u tunarunao-tinpainao kidaz naa, kaiman kizi idi'itinnan aonaa madoronaa-daun mani. Na'iki aita-pin kizi imashaapan. Na'iki ma'ozaka kizi itaapan panyukunuu pasha'apatan ai oii kida'o aimakaan. Na'iki itukapa-kida kizi tuukii pamishidan wuru'u mishida-kariwaiz kuwai. Na'iki mishi kizi itukapa-kidan tuukii pakamarainapanun. Na'iki itukapa-kida kizi mishi ma'ozaka itaapan panyukunuu, pabaiatan pu'u dadara'o na'iki kasha'apanna'o mashaapa-karu. ³ Na'apa'o nii kapam pukakinaotan zunnao, wuru'u maskonnao-tinpainao kidaz naa. Pudyuuda imashaapan kaiman, zunnao taapinainao ipai oia'o ai mashaapan kawan. Aonaa kizi imashaapan pakadakin-kidan dau'u pairibannao, na'iki aonaa kizi kapam ituzapa-shorin. Mazan marii pa'an itominapa-kidan ba'orainao kaimana'o mashaapa-karu dau'u. ⁴ Itominapa-kida kizi i'i naa wuru'u pa'inainaozunnao, daiarui marainapa-kao dau'u, na'iki daniinao marainapa-kao dau'u. ⁵ Na'iki itominapa-kida kizi idyaun idadaradan dau'u panyukunuu, aimakaan sha'apata-kao ai madoronaa-daun. Na'iki itukapa-kida kizi kapam na'apam pidan taapan pananaa ipai oia'o ai. Itukapa-kida kizi na'apam daiaroi taapan padapu, na'iki na'apam daiarui marainapa-kao na'iki uparadan izo'atikao. Aizii mashaapa-karu an kaiman na'apa, aona'o nii kanom dakoopan Tominkaru Paradan.

⁶ Aizii pa'inainao daonaioranao, putominapa-kida kapam idyaun. Marii kizi ma'ozaka itaapan panyukunuu, pasha'apatan ai aimakaan madoronaa-daun. ⁷ Aizii pugaru na'apa kapam, pumashaapa na'iki pusha'apata ipai aimakaan kaiman, putukapa-kida kizi kaimana'o mashaapa-karu pukaduz ida'an. Na'iki mishi kizi putominapa-kidan pidannao kaimanaiman na'iki ma'ozaka'o ida'an. ⁸ Na'iki pukai-waa sakitapa'o na'iki ma'ozaka'o kakinaorii, aona'oraz turuu udakowapa-kao. Na'apa'o ida'ana'o nii puba'azootin-kidan wuru'u dakomikinaouz, na'iki aona'o ni'i naa iaitapan kanom ida'an padakoopan waunao.

⁹ Aizii pidannao wuru'u torii-kariwaiz poitoruinao^{‡‡} nii, putominapa-kida idyaun marii kizi imashaapan kaiman, na'iki marii kizi karikaonan iizo'atin panaobanaano

^{‡‡}2:9 torii-kariwai poitorui: Putukapa kaarita tokon ii Parada-karu Masha'apannaadakinao di'ii.

paradan. Kaiman kizi ĩnaobanaanao nyukunuu ĩ'ati, ĩsha'apatan idi ipai aimakaan kaiman. Aonaa kizi kapam ĩdako'atiizon panaobanaanao paradan. ¹⁰ Na'iki aonaa kizi ĩkoidapan aimakaan panaobanaanao di'iki. Mazan marii pa'an ĩtukapa-kidan mishi pakaimanan. Aizii ĩsha'apatinan an kaiman na'apa, ĩtukapa-kidan nii mishi'o ukaimanan wuru'u kuwai kowaadapa-kariwaiz Tominkaru wakazannaatiki dau'u kida'oraz.

¹¹ Mishi Tominkaru tukapa-kidan pakamunanun ipai pidannao ati, ukazannaata'azon idi ĩdyaun pa'oian ai. ¹² Tominkaru kamunanun idi ukakinaowan waunao, wamuuda kizi'i naa ipai oia'o, wuru'u aona'oraz unadapan washa'apaapan. Na'iki wamuuda kizi'i naa washa'apaapan oia'o, wuru'u mamishida-kainao sha'apaapauzonii kidaz. Na'iki ukakinaowan waunao marii kizi'i naa wadaradan wanyukunuu wuru' aia'a dikauda kida'oraz washa'apaapauzon. Na'iki mishi kizi wamashaapan Tominkaru ati aitapin. Na'iki mishi kizi wamashaapan u'ati kaiman uaipan kawana'ati da'a'a imi'i baara'a'a, ¹³ wazaudapan pu'a'a naa umanawunu'o na'iki konaunama'o kamoo kaawan. Uruu na'apaini'o ni'i naa watukapan umanawunu'o'raz waTominkarun na'iki wakazannaatapiki, Jesus Christ kaawan. ¹⁴ Uruu Jesus wuru'u taaina'oraz wa'oian dikin ii, uaipan idi paso'otan waunao washa'apaapan ai ipai wuru'u dikauda kida'oraz aimakaan. Na'iki uaipan idi pasaabaan waunao kaimanainao pidannao nii, na'iki papidanannao nii. Na'iki sha'apata'azoinao nii kaiman kida'o pa'idiwaru aimakaan. ¹⁵ Ukau'an putominapa-kida ipai pidannao wuru' dau'ana'a wakowaadanii kidaz parada-karu. Na'iki ma'ozaka pukowaada ĩ'ati wuru'u dyuuda-kariwaiz pukowaadapan. Puma'ozakada kizi putominapa-kidaniinao nyukunuu uruu parada-karu dau'ati. Na'iki ma'ozaka pukashadakowau ba'orainao wuru'u aona'oraz ĩmishida'azon sakitapa'o kakinaowapa-karu. Aonaa pukashadapa-kidina'ana'a pidannao ati.

Na'apam mishidainao aiapa-kao ĩmashaapan

3 Karikaonan punyukunuu-kida putominapa-kidaniinao pidannao ati, marii ĩzo'atin kazowautapainao wiizai paradan, ĩdyuudan an ĩsha'apatinan, na'iki marii kapam ĩsha'apatan wuru'u tuubaruu kidainao naobanainao dyuudanii kidaz usha'apata-kao. Na'iki marii kizi karikaonan ĩtaapan panyukunuu minziywa pasha'apata'azon dau'ati kaiman kida'o aimakaan. ² Na'iki aonaa kizi ĩkadakotin-kidan pidannao oia'o ida'an. Aonaa kizi ĩzunaapaakan mazan ĩtaapa kizi pa'an panyukunuu kaimanan ipai pidannao tuma. Marii kizi kaiman ĩmashaapan baokopa pidannao tuma. Na'iki aonaa kizi ĩatadinpan ba'oran pidannao ai.

³ Mishi kiwiin aonaa kanom waaitapan, ipai washa'apatauzon aimakaan maaitapinaka-daun karikaonan. Na'iki tuukii kapam wadikintapauzon, na'iki tuukii wamariidapa-kidinauzon. Na'iki tuukii da'i wakashaapinauzon oia'o sha'apaapaka'o dau'ati. Na'iki tuukii da'i wanaudapauzon washa'apaapan ipai pabi'inaaka kida'o aimakaan, aona'oraz ukaimanan kida. Wamashaapauzon kiwiin soo washa'apaapan dikauda kida'o. Wato'oratinan nii da'i wairibannao ati, na'iki wakishauzitanan nii karikaonan ĩ'ati. Panaadon wazon-kida-kao. Waunao na'apa kapam da'i, wazon-kidan ĩdyaun. ⁴ Mazan una'apan pu'u, Tominkaru wakazannaatapiki aida-kidan pakaimanan na'iki pakamunanun waunao ati. ⁵ Uruu ida'an ukazannaatan waunao wa'oian ai. Aonaa washa'apatan idi'o mani kaiman kida'o aimakaan wuru'u ukazannaatanuz waunao. Soo ukamunanun wa'ati paaipan ati karikaonan.

Aizii ukazannaatan waunao, uchikaan na'iki uso'otan ida'an wa'oian wanyukunuu iki. Na'iki upa'inaadan waunao Kaimana'o Doronaa ida'an. ⁶Dobata Tominkaru taan Kaimana'o Doronaa wanyukunuu iti, Jesus Christ wakazannaatapiki ida'an. ⁷Ukau'an Tominkaru kamunanun ida'ana'o udakotan waunao kaimana'o pidannao nii, na'iki wazaamata-kinna ni'i naa wuru'u karikaonan'oraz kakupa-kinai, karikaonan'oraz wazaudapauzon. ⁸Mishi'o wuru'u parada-karu kida òkowaadaniaz pu'ati.

Òaipan nii pukowaadan kaimanaiman ipai wuru'u puabatanii kidaz parada-karu wunao ati'i mishidainao kidaz Tominkaru. Marii kizi karikaonan isha'apatan kaiman kida'o pa'idiwaru aimaakan ba'oran pidannao ati.

Aizii wuru'u saada-kariwai kidaz parada-karu Tominkaru kazannaatan dau'oraz waunao, kaimana'o wuru'u ukaminka'utan nii ipai pidannao. ⁹Mazan mana'a pa'i puturukadinauzo'ona'a kashadaaka-karu an kanom sodi kida dikin ii karikaonan. Na'iki mana'a puturukadinauzo'ona'a saadapa-karu dau'ati kotua'o pidannao uu kida. Na'iki mana'a punyukunuupauzo'ona'a zunaapaaka-karu. Na'iki mana'a pa'i puturukadinauzo'ona'a to'orataaka-karu an, kotua'o Jewnao kakinaori kida dau'an. Usha'apanum kau'an aonaa kanom kaimana'o ikoda-ka'o na'apa kida'o ida'an. Madiwaitapa-ka'o karikaonan aimaakan sha'apaapa-ka'o wuru'u na'apa kida'oraz. ¹⁰Marii itamau pukakinaowan pidan wuru'u pana'aapa'oraz ba'orainao nyukunuu imishidan ai mishi'o kakinaorii. Aizii umaabata'azookan an, marina'a naa uruu. ¹¹Usha'apanum kau'an pidan na'apa'o, paaipan ati'o wuru'u umaabata'azookanuz mishi'o parada-karu, na'iki paaipan ati'o wuru'u usha'apaapa'azoonuz oii kida'o aimaakan. Na'iki paaipan ati'o upataka'uta-kidinan.

Paul katokontan pakakinaopan

¹²Aizii òdyuudan an Artemas oo Tychicus pugaru di'iti, putiwaa pa'i puwa'atin ò'ida'ati, Nicopolis ati. Usha'apanum kau'an na'iti'o nii òmakon, na'iki na'ia'o nii òaipan ògaru amazada wadidiizon dono. ¹³Na'iki pukaminka'uta pa'i Apollos na'iki Zenas kaudina'oraz kakinaorii dau'u.[¶] Putaa kizi pa'i i'ati ipai aimaakan ìaiapanii kida, ìdobatan ana'a naa pamakopa-kizi iti. ¹⁴Marii ipai mishidainao tominpan kataan-karu dau'u, na'iki pasha'apaapan dau'u kaiman kida'o aimaakan. Karikaonan kizi iikodan aimaakan pa'ati na'iki ba'oran pidannao ati. Aonaa kizi imashaapan kana'apan karikaonan.

¹⁵Ipai pidannao wuru'u òtumainauz dyuudan paparadan pu'ati. Na'iki pukowaada pa'i waparadan wamin-mishidannao ati na'ii.

Marii karikaonan Tominkaru kamunanun ipai unao ati.

[¶]3:13 kaudina'oraz kakinaorii dau'u: uruu dakota-ka'o lawyer English ida'an.

Paul Kaaritan

Philemon Ati'o

Di'oraz kaarita daua'o

Paul saadan di'oraz pakaaritan Philemon ati taraa-kizai iki'o, utaraapa-kaao dono'o Rome ii. Uruu Philemon mishida'o Christ, Colosse sanna min-mishidan uruu.

Kaina'a da'i Philemon poitoru utoriauzonii,^{§§} Onesimus kia'o u'uu. Onesimus ki-doopankauzonii da'i panaobanaa Philemon ai. Ukidoobankan dono, uikoda Paul utaapa-kaao dono Rome ii. Na'apaini'o uabatan Paul kowaadapan Tominkaru paradan Jesus Christ dau'u kida'o. Uruu idi Onesimus mishida Tominkaru paradan, na'iki uzaamatan Jesus Christ panaobanaa nii.

Aizii Paul aitapan idi Philemon toriini Onesimus papoitoru nii, sariapa udyuudan ukiwan powa'a iti panaobanaa di'iti. Uruu idi usaadan pakaaritan, una'akan nii Philemon di'iti, uaipan Philemon kaimanaakan powaa iti papoitoru tuma. Uaipan unaubaanuzu ukaawan dono powaa iti, na'iki kaiman kizi utaapanuzu, na'apa mishidainao Christ taapaakan kawan. Ìnao ìtaapan pamin-mishidannao na'apa pa'i-nawuzu kawan.

Kaarita buutinpan kida

Kaarita sakadin-kizi 1-3

Pilemon ati'o 4-7

Marii kizi Onesimus naubaa-kaao 8-22

Kaarita katokonota-kaao 23-25

1 Di'oraz kaarita ôgaru Paul di'iki'o tarainpa'oraz Jesus Christ dikin ii. Ôsaadan kaarita pugaru Philemon ati'o. Na'iki Timothy wa'inawuzu, udyuuda-kidan paparadan na'iki unaubaan kapam pugaru. Mishi pugaru wapaonaru kaudi-na'o na'apa waunao kawan. ²Na'iki wadyuudan kapam waparadan Apphia ati, wadadakoo omishidan idi'i naa. Na'iki wadyuudan waparadan Archippus di'iti, uruu ma'ozaka'oraz ukazannaatapan kaimana'o kuwai. Na'iki wanaubaan kapam ipai mishidainao, choochiipauzonaouz pudapu ii. ³Ôtoriiinpan marii kizi Tominkaru waDaru na'iki Naobanai Jesus Christ kamunanun unao ati na'iki utaa kizi unyukunuu kaiman-kinnaa nii.

Philemon kamarainapanun na'iki umishidan daua'o

⁴Karikaonan ôtoriiinpan an, tuukii ôkonaukii-kidan Tominkaru pugaru dau'an, ⁵usha'apanum kau'an ukowaada-kaao idi ô'ati tuukii pumishidan Naobanai Jesus, na'iki ôabata na'apam pumarainpan kapam ipai Tominkaru pidanannao. ⁶Ôtoriiinpan Tominkaru ati marii kizi karikaonan pubaokopatinan mishidainao tuma na'iki pukaminka'uta kizi'i naa ìdyaun, puaitapan idi'i naa ipai wuru'u kaiman kida'o-raz aimaakan taa-kariwaiz naa wa'ati, wazaamatanan idi'i naa Christ ida'ati. ⁷Ô'i-nawuzu, tuukii manawun ôkonaukian na'iki tuukii puma'ozakadan ônyukunuu,

§§1:0 *poitoru utoriauzonii*: Putukapa kaarita tokon ii, 'torii-kariwai poitorui' dau'an, Parada-karu Masha'apannaada-kinnao di'ii.

usha'apanum kau'an pumarainpan idi mishidainao na'iki puma'ozakadapan idi ñyukunuu.

Paul aipan Philemon zaamatan papoitoru powaa iti

⁸ Aizii òsaadan di'oraz kaarita òpisha'azon idi pugaru, na'iki kaina'a òaia-panii pusha'apatan aimaakan, usha'apanum kau'an puaitapani'i naa kaimana'o sha'apatin-karu. Turuu ma'ozaka òdyuudan pusha'apatan aimaakan òaipan kawana'ati, Christ poitorun idi ògaru, ⁹ mazan wamarainpaakan idi, òpishaan nii karikaonan pugaru. Ukau'an ògaru Paul, tunarunao na'iki tarainpa'o Christ Jesus dikin ii, ¹⁰ òpisha'azon pugaru, turuu mani pusha'apatan kaimana'o aimaakan pupoitoru Onesimus ati, òdani kawanu'oraz òtaapan da'a'a taraa-kizai'? Usha'apanum kau'an uruu mishida'ora'a naa Christ òkakuwaapan idi u'ati. ¹¹ Uki-doopankan dono pu'ai, madiwautapa-ka'o uruu pu'ati. Mazan aizii, umanawunu'o minka'ui uruu, turuu wakaiwaanuz, kaminka'uta'o nii pugaru na'iki ògaru.

¹² Aizii òdyuudan uruu powaa iti pu'idi'iti, òmarainpan pu'a'a naa uruu tuukii. ¹³ Na'iki tuukii padamata òaipan una'an òtuma, kaminka'uupa'o nii ògaru òtaratapa-ka'o pu'u da'a'a Kaimana'o Kuwai dikin ii. Usha'apanum kau'an òaitapa tuukia'o padamata puaipan kapam pukaminka'utan ògaru. ¹⁴ Mazan aonaa turuu òtaapan uruu òmaabatakan pu'u zii pu'idi'iki. Soo òabata'azon zii kiwiin na'apam pukian udau'an. Òaipan pusha'apatan aimaakan puaipan ati na'iki punyukunuu kawana'ati, aonaa òpishaan idi mani pugaru. ¹⁵ Panaadon kaimana'o wuru'u uwa'akankanuz pugaru, aizii di'i ukaawan powa'a iti pana'a'a naa, na'iki aona'o ni'i naa powa'a uwa'akauzon pugaru, mazan una'an ni'i naa pa'an putuma karikaonan. ¹⁶ Aizii di'i ukaawan powa'a iti aonaa poitorui'i naa mani karikaonan, mazan powa'a'o zii ukaimanan poitorui ai. Pu'inawuzu'u naa manawun uruu aizii umishidan idi'i naa Christ. Tuukia'o òmarainpan uruu, mazan pugaru powa'a'o nii zii pumarainapanuzu pupoitorun idi manawun uruu, na'iki pu'inawuzun idi'i naa kapam uruu.

¹⁷ Ukau'an, umishiin an pukaudin an Christ ati na'apa ògaru kawan, mishi'o nii punaubaan ukaawan powaa iti pu'idi'iti, na'apa punaubauzon kawan òkaawan. ¹⁸ Aizii usha'apatauzon an dikauda'o aimaakan oo umawinipinaatapan an pugaru, ògaru'o nii kawinipinaatazu. ¹⁹ Aizii di'i òsaadan kaarita òaipan ati òka'u ida'an. Uruu idi òkian pu'ati na'apauda'um umawinipinaatapan pu'ai, òkawinipinaatan nii pugaru. Mazan kaina'a ònyukunuu-kida'azon aimaakan pu'ati, puaitapanii ògaru ida'ana'o sha'atii wuru'u puikodanuz pa'ina'o mashaapa-karu, ukau'an kaina'a do-bata pumawinipinaatapan ògaru.

²⁰ Aizii ò'inawuzu òkia'azon pu'ati, turuu shoman pusha'apatan wuru'u òaipaniaz pusha'apatan, usha'apanum kau'an ipai waunao mishidainau'u naa pa'idiwaru Christ. Pusha'apatinan an na'apa, tuukia'o nii puma'ozakadan ònyukunuu, usha'apanum kau'an ipai waunao, Christ ati'ora'a naa wamashaapan. ²¹ Òaitapa puizo'atin nii òparadan, uruu idi'o òsaadan kaarita pu'ati. Na'iki òaitapa powa'a'o nii zii pusha'apatan kaiman aimaakan òdyuudan ai pugaru.

²² Kaina'a bauda'apa'a naa aimaakan òpisha'azon pusha'apatan. Òaipan nii pusaabaan òsookapa-kizi nii pudapu ii. Òzauda-kidan òkodita-kida-ka'o ni'i naa taraa-kizai iki, unao toriinpan na'iki upishaan idi Tominkaru kodita-kidan ògaru.

Mishidainao dyuudan paparadan Philemon di'iti

²³ Epaphras tarainpa'oraz otuma Christ Jesus dikiin ii dyuudan kapam paparadan pu'ati. ²⁴ Na'iki ipai wunaou'u kaminka'uupainaouz o'garu da'a'a, inao kapam dyuudan paparadan pu'ati. Kaikapauda'u wuru'u ominka'unaouz, Mark, Aristarchus, Demas, na'iki Luke. ²⁵ Otoriinpan, marii kizi karikaonan Naobanai Jesus Christ kamunanun ipai unao ati.

*Kaarita Saada-kariwai***Hebrewnao Ati'o****Di'oraz kaarita daua'o**

Aonaa uaitapa-kaao kanom saadanii wuru'u di'oraz kaarita Hebrewnao ati. Mazan wuru'u pidan saada'oraz aitapa'o na'apam Hebrewnao di'itinpan Kaimana'o Kuwai dau'u, Jesus Christ daua'oraz. Inao dakota-kariwainaouz Jewnao kii na'iki Israelite-nao kii kapam.

Aizii Hebrewnao, ĩaitapanii ipai wuru dau'ana'a Kiwiitapa'oraz Covenant. Wur'u Kiwiitapa'oraz Covenant,* uruu Moses tominapa-kida-kinaaz Israelitena. Mazan Moses, Tominkaru poitoru karikaonan uruu. Mazan Jesus, uruu Tominkaru dani pa'an. Utominapa-kida pidannao Pa'ina'o Covenant dau'u pa'an.

Joshua na'akan Israelitena kaimana'o amazada di'iti, Tominkaru taaniaz ĩ'ati, turu kizi ĩmashaapan kaiman Kiwiitapa'o Covenant kawana'ati. Mazan Jesus na'akan waunao, wamishidapan ida'an, turuu kizi wamashaapan konaukii Pa'ina'o Covenant kawana'ati.

Hebrewnao kaina'a ĩfaadaanna Levi takaa-daunnao, Tominkaru Paradan saad- ĩn-pa'o kian kawana'ati'o. Umanawunu'o Faadaa zowii uzai kida pidannao oian so'ota-kinoo nii. Uzai kida zowiauzo-kaao ipai wunu. Mazan Jesus, uruu wafaadaan. Baukapa karikaonan uzowii-kaao so'ota'o nii pidannao oian kida. Jesus mawakan Tominkaru taa kizi Pa'ina'o Covenant, powa'a'oraz pa'an ukaimanan. Na'iki kaarita Hebrewnao ati'oraz kaminka'uta waunao, waaitapa-kinoo nii kanom ni'o wuru'u Tominkaru taanuz Pa'ina'o Covenant.

Kaarita buutinpan kida

Kaimanaiman Christ aidan Tominkaru kaduz 1:1-3

Christ, powa'a'o zii umanawunun angelnao ai 1:4—2:18

Christ, powa'a'o zii umanawunun Moses na'iki Joshua ai 3:1—4:13

Christ, uruu Faadaa Umanawunu'o powa'a'o zii 4:14—7:28

Christ sha'apataniaz aimaakan powa'a'o zii umanawunun 8:1—9:22

Christ taainanuz powa'a'o zii umanawunun 9:23—10:39

Tominkaru pidannao umanawunu'o ĩmishidapan 11:1-40

Wada'an Jesus kaduz 12:1—13:19

Toriinapa-karu 13:20-21

Ubaukapan naa saada'oraz taan paparadan 13:22-25

Tominkaru paradan pauDani ida'an

1 Kotua'a naa da'i mapuda Tominkaru paradan iriba pabi'inaaka kida'o ida'an wadoko- daunnao ati, paprophetinnao ida'an. ²Mazan aizii amazada iko- da'anan di'iti'i naa patokon, Tominkaru paradan wa'ati pauDani ida'an pa'an. Na'iki uruu ida'ana'o utoman aokazi, imi'i baara na'iki ipai aimaakan kida. Tominkaru zaamata paudani, zaamata'o nii ipai aimaakan pa'idiwau nii. ³Wuru'u udani,

***1:0** *Kiwiitapa'o Covenant*: Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada- kinoo di'ii, 'covenant' waranu'u.

na'apa ukaduz Tominkaru kaduz kawan manawun. Wuru'u umanawununuz, aida-kida'o na'apam Tominkaru umanawunun. Uruu zaamatapa'o ipai aimaakan paparadan ma'ozakan ida'an. Na'iki utominan dauna'an wa'oian so'otiki nii, usakanatan Tominkaru diwa'ora antanapu,[†] umanawunu'oraz manawun aokazi ii.

Tominkaru dani, powa'a'o zii umanawunun angelnao ai

⁴ Tominkaru Dani, powa'a'o zii umanawunun angelnao ai. Na'apa u'uu Tominkaru taaniaz, powa'a'o zii umanawunun angelnao uu ai. ⁵ Usha'apanum kau'an aonaa na'apainim Tominkaru kiauon angel ati,

“Pugaru ödani.

Aizii Ögaru'u naa puDaru nii.”[‡]

Na'iki aonaa na'apainim Tominkaru kiauon kapam angel dau'an,

“Ögaru'o nii uDaru nii,

na'iki uru'o nii Ödani nii.”[¶]

⁶ Mazan Tominkaru dyuudan dono'oraz umanawunu'o paudani imi'i baara ati, ukian,

“Marii ipai Tominkaru angelinnao umanawuntapan uruu.”[§]

⁷ Kaikapa'ora'a kapam ukian angelnao dau'an:

“Tominkaru toman pa'angelinnao awaru nii kida;

na'iki ñnao upoitorunaouz utoman,

tikazi maodapa'o kawan kida.”^{**}

⁸ Mazan pauDani ati ukian pa'an,

“Pugaru Tominkaru,

karikaonanuo'oo nii punaobanai-tinpan.

Pukazowautapan nii pupidanannao sakitapa'o ida'an.

⁹ Pumarainapanii aimaakan sakitapa'o,

mazan dikauda kida'o aimaakan,

tuukii pumanaudapakan.

Uruu idi ukau'an ögaru, puTominkarun,

özaamatani'i naa pugaru,

na'iki ötaani'i naa pu'ati konaukii-kinai umanawunu'oraz pa'an,

powa'a zii ötaan pu'atizu, ötaan ai puminauda'unao ati.”^{††}

¹⁰ Tominkaru kian u'ati koshan,

“Naobanai, pugaru toma'oraz imi'i baara amazada sakadinan dono.

Na'iki puka'u idi putoman aokazi kapam.

¹¹ Ìmainaabatinan nii, mazan pugaru, puna'an nii karikaonan pa'an.

Mazan putomanii kida, zaama'o nii ñdyaun na'apa kamicha zaaman kawan.

¹² Kamicha narakada-kaoo kawan, na'apa'o nii punarakadan ñdyaun,

Na'iki pumuudan nii ñdyaun pana'itinapa.

[†]1:3 Jewnao taapan pidan sakanata'o Naobanai diwa'ora antanapu, umanawunu'oo uruu ipai ba'orainao ai

[‡]1:5 Psalm 2:7

[¶]1:5 2 Samuel 7:14; 1 Chronicles 17:13

[§]1:6 Deuteronomy 32:43

^{**}1:7 Psalm 104:4

^{††}1:9 Psalm 45:6-7

Mazan pugaru aonaa na'apainim pupana'adinauzon.

Na'iki pukakupanuz aona'o nii na'apainim ukatokon-tinan.”‡

¹³ Tominkaru aonaa na'apainim ukiauzon angel ati kaikapa'a:

“Pusakanata ōdazaba'a ōdiwa'ora antanapu

atii ōmuudan putarubanao puwaranu'u.”¶

¹⁴ Mazan angelnao doronai karikaonan īdyaun na'iki poitoruinao, dyuuda-kariwai Tominkaru di'iki, kaminka'uta'o nii pidannao kazannaatina'o ni'oraz.

Umanawunu'o kazannaatin-karu

2 Ukau'an marii wakarodinan zoobaba, wada'an wuru'u mishi'oraz parada-karu kaimanaiman, uruu aonaa kizi wapozawatan u'ai. ² Usha'apanum kau'an kakinaorii, Tominkaru taauzoniaz angelnao ida'an aida-kida-ka'o umishiin manawun. Pidan dikintapa'oraz kakinaorii pataka'uta-ka'o pasha'apatani kawana'ati. ³ Mazan wuru'u kazannaatin-karu powa'a'o zii pa'an umanawunun. Ukau'an tuukia'o nii wapataka'uta-ka'o wamashaapan an ikoda'azo'o tawuru'u aona'oraz kazannaatin-karu umanawunun. Wururu'u kazannaatin-karu kakuwaanaata-ka'o kiwiin Naobanai Jesus ida'an. Na'iki abatainaouz uruu, īaida-kida kapam wa'ati kaimanaiman, mishi'o wuru'u kazannaatin-karu daua'oraz. ⁴ Uruu dono Tominkaru aida-kida kapam umishiin, pasha'apata-kidan ida'an aimaakan kida matukapauzoka-kariwai, na'iki umanawun kida'o aimaakan, aida'o Tominkaru umanawunun. Na'iki uaida-kida umishiin pataan ida'an pidannao kawana'ati īsha'apata-kinaa nii pabi'inaaka kida'o aimaakan Kaimana'o Doronaa ida'an, na'apa paaipan kawana'ati.

Christ tominan pidan nii

⁵ Aonaa Tominkaru zaamatan angelnao kazowautapa'o nii pa'ina'o amazada wuru'u wa'atipa'oraz, uruu diina'iki'oraz amazada daua'o wuru'u wakakuwaatinanuz.

⁶ Mazan usaadinpan Tominkaru kaaritan ida'a, kaikapa'a:

“Oo, Tominkaru! Kanom ni'o mooko wuru'u punyukunuu

pidannao dau'atinanuz manawun,

na'iki putaapanuzu wuru'u daonaioraz kaiman kapam?

⁷ Putoman pidannao awutapa za'o nii imanawunun angelnao ai,

aonaa kotua'iki'i nii mani,

na'iki putaanii konaunam-kinai na'iki umanawun-kinai ī'ati.

⁸ Putaa ipai aimaakan kida ikazowautapan nii.”§§

Tominkaru taa ipai aimaakan kida pidannao ati ikazowautapan ni'o, aonaa kanom kaina'a imakazowautapanii. Mazan kai aonaa zii watukapan ikazowautapan ipai aimaakan kida. ⁹ Mazan watukapa Jesus, utoma-ka'o awutapa zaa umanawunun angelnao ai, mazan aonaa kotua'iki'o mani, umawaka kizi ipai pidannao oian dikin ii Tominkaru kamunanun idi. Aizii taa-kaoa'a naa konaunam-kinai na'iki umanawun-kinai u'ati, usha'apanum kau'an ubaiatina'akani'i naa mawaka-karu di'iti.

¹⁰ Tominkaru wuru'u toma'oraz ipai aimaakan kida. Na'iki ipai aimaakan kida ukonaukii-kinaa ni'o. Tominkaru aipan iriba'oraz paudainao ka'idiwainan pa-

‡1:12 Psalm 102:25-27

¶1:13 Psalm 110:1

§§2:8 Psalm 8:4-6

manawunun idi. Tominkaru saabaan Jesus kaiman manawun ubaiatinan ida'an, uruu mishi kizi ukazannaatapan pidannao. ¹¹ Aizii Jesus na'iki wunaou'u usaabaa-niaz naa, bauda'apa'o idaru. Uruu idi aonaa ukiba'azon padakotan idyaun pa'inawuzunao nii na'iki padadakoonao nii. ¹² Ukian sha'atii Tominkaru ati kaikapa'a: "Ökakuwaapan nii pudau'u

ö'inawuzunao na'iki ödadakoonao ati; Ökonaukii-kidan nii pugaru pupidanannao baokopatinan dono."*

¹³ Ukian kapam,

"Önyukunuu Tominkaru ati'o nii."†

Na'iki ukian kapam kaikapa'a:

"Di'i ögaru'u, koraiziannao tuma,

Tominkaru taaniaz ö'ati."‡

¹⁴ Wuru'u koraiziannao, pidannao idyaun. Ukau'an Jesus na'apa utominan, na'iki utiwaa wuru'u ibaiatanii kidaz kapam. Utominan pidan nii, na'iki pamawakan ida'an, umainaabatan ipai Satan ma'ozakanuz, kazowautapa'oraz mawaka-karu.

¹⁵ Na'iki kaikapa'o ida'an, Jesus so'otan pidannao, poitoruinao kawanu'oraz imashaapan pashakatan di'iki, itaritan idi mawaka-karu ai. ¹⁶ Kaimanaiman ukainaabata-ka, aonaa angelnao mani wuru'u Jesus kaminka'utaniaz, mazan Abraham takaan-daunnao pa'an. ¹⁷ Uruu idi'o Jesus tominan pidan nii na'apa manawun pa'inawuzunao kawan, turuu kizi uruu iFaadaan Umanawunu'o nii, kamunan-kida'o ni'oraz idyaun na'iki mishi'o usha'apatan aimakaan kida Tominkaru ati. Uruu turuu kizi pidannao oian kida so'ota-ka. ¹⁸ Na'iki aizii turuu ukaminka'utan wunaou'u tiwaa-kidapa-kariwainauz, usha'apanum kau'an tiwaa-kidapa-kariwai'i naa uruu, na'iki ubaiaapa'akani'i naa dikauda'o kapam.

Powa'a zii Jesus umanawunun Moses ai

3 Ukau'an, öiribannao, Tominkaru zaamataninaouz papidanannao nii. Udi'itapa Jesus, uruu apostle na'iki Umanawunu'o Faadaa ipai waunao ati mishidapainauz Tominkaru. ² Jesus sha'apata ipai aimakaan Tominkaru dyuudanii usha'apatan, uzaamatan uruu sha'apata'o nii kaudin-kizai, na'apa Moses sha'apatauzon kawan da'i ipai aimakaan dyuuda-kariwai usha'apatan Tominkaru Dapu ainao ati, wuru'u upidanannaouz. ³ Pidan toma'oraz kabaun pamashaapa-kizi nii, powa'a zii manawun unaubaapa-ka, wuru' aia'a kabaun utomaniaz. Ukau'an na'apa kapam Jesus, powa'a'o zii manawun unaubaapa-ka, pa'an Moses ai. ⁴ Mishi ipai kabaun kaina'a'o utomiki, mazan Tominkaru, uruu pa'an wuru'u toma'oraz ipai aimakaan. ⁵ Moses sha'apata ipai aimakaan wuru'u dyuuda-kariwaiz usha'apatan Tominkaru Dapu ainao ati, wuru'u upidanannaouz, mazan uruu poitorui karikaonan. Na'iki usha'apaapauzoniaz kainaabatan na'apam nii aimakaan sha'apan diina'iti'i. ⁶ Mazan Christ, Tominkaru Danin idi, ukazowautapa Tominkaru Dapu ainao wuru'u upidanannaouz, na'iki usha'apata ipai aimakaan Tominkaru dyuudanii usha'apatan i'ati. Waunao Tominkaru Dapu ainao, wazaamatanpan an pakawan wamishida-

*2:12 Psalm 22:22

†2:13 Isaiah 8:17

‡2:13 Isaiah 8:18

panii di'iti, na'iki wazaudapan an pakawan ukowaadauzoniaz usha'apatan nii wa'ati diina'iti'i.

Marii wada'anan Tominkaru karikaonan

⁷ Ukau'an, Kaimana'o Doronaa kiauon kawan,
 “Aizii kamoo, uabatan dono na'apam Tominkaru kian,
⁸ mana'a udadarada'ana'a unyukunuu
 tawuru dono'o kawanu'u udikintapauzonuz Tominkaru,
 na'iki utiwaa-kidapauzonuz uruu mapidantaka'o amazada di'ii.
⁹ Na'ii udokozu-daunnao tiwaa-kidapan o'garu,
 itukapauzon pu'a'a naa padamata kanom kida o'sha'apaapauzonii 40 wunu.
¹⁰ Uruu idi tuukii manawun oto'oran i'ati,
 na'iki okian: Ikadzuz imada'ana'azookan o'garu,
 na'iki aonaa manawun iaipan paizo'atin zoobaba okakinaori.
¹¹ Uruu idi oto'oran bii'i otoman parada-karu
 aona'oraz turuu ukiwa-kida-kae.
 Okian: Aona'o nii na'apainim imorotan
 amazada sookapa-kizai iti, o'saabaaniaz naa.”^f

¹² Oiribannao, ukarodin pa'i, aonaa kizi na'ia'oram unao nyukunuu dikau-
 dan na'iki mamishidakan, na'iki unao tanawatinan pana'iti'i naa kakupa'oraz
 Tominkaru ai. ¹³ Uma'ozakadaaka mishi'oraiman ipai kamoo, wuru'u “Aizii Kamoo”
 kia'oraz udakota-kae kaina'an pu'u zii, uruu aonaa kizi na'ia'oram unao dikinta-
 padinan, umariidapa-kidinan ida'an oia'o ati. ¹⁴ Waunao Christ tuma'o waka'iidi-
 wainan, wazaamatinpan an kaimanaiman wuru di'iki'i wasakadanuz wamishidapan
 atii utokon iti, aonaa wakaakinpan. ¹⁵ Wadi'itapa koshan tawuru'u usaadinapanuz:
 “Aizii kamoo, uabatan dono na'apam Tominkaru kian,
 Mana'a udadarada'ana'a unyukunuu
 tawuru kawanu'u udikintapauzonuz Tominkaru.”^g

¹⁶ Kanomnao tawuru'u abata'oraz padamata Tominkaru paradan mazan dikinta-
 pa'oraz uruu? Inao Moses kodita-kidaniinaouz Egypt iki. ¹⁷ Na'iki kanomnao ati'o
 Tominkaru to'oranuz 40 wunu? Uto'oran wunao ati'ora'a, oia'oraz, mawaka'o-
 raz naa mapidantaka'o amazada ii. ¹⁸ Na'iki kanomnao ati'o Tominkaru kian
 parada-karu aona'oraz turuu ukiwa-kida-kae ida'an, aona'o nii na'apainim imorotan
 amazada sookapa-kizai iti? Ukian na'apa wunao ati'ora'a, dikintapainauz Pau-
 garu.** ¹⁹ Ukau'an waaitapa aonaa imorotan taapada-kae amazada sookapa-kizai
 iti, usha'apanum kau'an imamishidakan idi'o.

Kaina'a zii Tominkaru pidanannao ati sookapa-karu

4 Kaina'a zii Tominkaru taauzonii wa'ati mishi'oraz paparadan, uruu ida'an kizi
 turuu wamorotan amazada sookapa-kizai iti. Marii wakarodinan zoobaba, uruu
 aonaa kizi na'ia'oram unao kasharutinan, utukapa pa'i umamorotakan wuru di'i-
 ti'i sookapa-kizaiz. ² Waabatani'i naa kapam Kaimana'o Kuwai na'apa ia'abatauzon

^f3:11 Psalm 95:7-11

^g3:15 Psalm 95:7-8

**3:18 Numbers 14:1-35

kawan. Mazan madiwautapa-ka'o karikaonan i'ati wuru'u kowaada-kariwaiz. Mishi iabata padamatazu, mazan aonaa imishidanuzu. ³Aizii waunao mishidainauz naa morota pa'an, wuru di'iti'i sookapa-kizaiz. Tominkaru kian kawan:

“Otoman oto'oran bii'i parada-karu aona'oraz turuu ukiwa-kida-ka'o. Okian:

Aona'o nii na'apainim imorotan amazada sookapa-kizai iti, o'saabaaniaz naa!”^{††}

Mishi Tominkaru kaudin-kizi ipain utoman dono'oraz amazada. ⁴Kaina'a usaadinpan 7th kamoo dau'u, kaikapa'a: “Tominkaru sookapan 7th kamoo ida'a ipai pakaudin-kizi kida ai.”^{‡‡} ⁵Na'iki wadi'itapa koshan usaadinapanuz, Tominkaru kian, “Aona'o nii na'apainim imorotan amazada sookapa-kizai iti.”^{¶¶} ⁶Kiwiini-naouz iabatan Kaimana'o Kuwai, aonaa imorotauan amazada sookapa-kizai iti, usha'apanum kau'an idikintapan idi'o. Kaina'a'o nii baokoinao taapada-ka'o nii imorotan amazada sookapa-kizai iti. ⁷Ukau'an Tominkaru saabaa ba'oran kamoo, uruu dakota-kariwaiz “Aizii Kamoo.” Ukowaadanuz David ida'an iriba wunu do-batan dauna'an, uruu dau'ati'o tawuru'u kii-karuz kaikapa'a:

“Aizii kamoo, uabatan dono na'apam Tominkaru kian,

Mana'a udadarada'ana'a unyukunuu.”^{§§}

⁸Joshua tauzon an mani sookapa-karu i'ati, aonaa kanom nii mani Tominkaru kadakotinan ba'oran kamoo dau'u udauna'an. ⁹Uruu idi, kaina'a zii Tominkaru pidanannao ati sookapa-karu, Tominkaru sookapauzon kawan 7th kamoo ida'a. ¹⁰Kanom morota'o sookapa-kizai iti, Tominkaru saabaaniaz, usookapan nii pakaudin-kizi kida ai, na'apa Tominkaru sookapauzon kawan da'i pakaudin-kizi ai. ¹¹Ukau'an marii watiwainan dadara wamorota kizi amazada sookapa-kizai iti. Dadara pa'i watiwain, uruu aonaa kizi kanom pozawatan patamakapan ida'an wu-nao kaduzu'u, dikintapainauz.

¹²Tominkaru Paradanuz kakupa'o, na'iki uka'iita pasha'apatan aimakaan kida. Powa'a'o zii manawun udimanan marii dya'utama'oraz udabaazi dimanainpan ai. Atii uchoota waka'azoo iti, wadoronaa na'iki wanyukunuu sakadinapa-kizi iti. Uchoota atii waniwa'uuzi dyukoinpan, na'iki waunanzoo zikon iti. Na'iki Tominkaru paradan aitapa-kida na'apam wadi'itapan na'iki kanom waaipan wanyukunuu ii. ¹³Aonaa kanom kaina'a dizinpa'o nii Tominkaru ai ipai utomaniaz bii an. Ipai aimakaan mashaapan kainaabanaa na'iki da'atinapa uawun za'a. Na'iki u'ati'o nii wuru'u wakowaadanuz ipai na'apam wamashaapauzonuz.

Jesus, uruu Umanawunu'o Faadaa

¹⁴Kaina'a waFaadaan Umanawunu'o manawun mako'oraz naa aokazi iti, uruu Jesus, Tominkaru Daniz. Ukau'an marii pakawan wazaamatanpan wuru di'iti'i wamishidapanuz uruu. ¹⁵Usha'apanum kau'an wuru'u waFaadaan Umanawunu'o-raz, uaitapanii na'apa'oram wuru'u wamaturuukanuz. Umashaapankan dono imi'i baara'a, tiwaa-kariwai kapam uruu ipai sha'apa'oram ida'an kida, na'apa waunao kawan. Mazan aonaa na'apainim u'oian. ¹⁶Ukau'an aonaa wataria'ana'a wamaon-

^{††}4:3 Psalm 95:11

^{‡‡}4:4 Genesis 2:2

^{¶¶}4:5 Psalm 95:11

^{§§}4:7 Psalm 95:7-8

apadinan Tominkaru kamunanu'oraz ida'ati. Na'ii wakamunan-kida-kaos nii na'iki waikodan nii kamunan-karu kaminka'uta'o nii waunao, waaipan dono waminka'u nii.

5 Umanawunu'o Faadaa zaamatauzo-kariwai da'i pairibannao bii iki, ukaudin-kizi ni'o taa-kaos, umakon Tominkaru kanaapu iti pidannao ati, utaa kizi kaiman kida'o aimakaan Tominkaru ati, na'iki uzowii kizi uzainao pidannao oian dikin ii. ² Kaiman uruu wunao tuma'a maaitapin-kainaouz na'iki sha'apatainaouz dikauda kida'o aimakaan, usha'apanum kau'an uruu na'apa'o umaturuukan kapam inao kawan. ³ Ukau'an pamaturuukan idi, uzowian nii uzainao pa'oi'an dikin ii kapam, uzowian dono uzai pidannao oian dikin ii.

⁴ Aonaa pidan Umanawunu'o Faadaa-tinpan paaipan ati karikaonan. Soo Tominkaru zaamatan ida'an pidan, wuru'u utominanuz pa'an Umanawunu'o Faadaa nii, na'apa Aaron zaamatauzo-kaos kawan. ⁵ Ukau'an na'apa'o kapam Christ, aonaa paaipan ati'o mani wuru'u uzaamatanuz Umanawunu'o Faadaa nii. Mazan Tominkaru pa'an wuru'u zaamata'oraz uruu, ukian dono'oraz u'ati kaikapa'a:

“Pugaru ödani,

Aizii ögaru'u naa pudaru nii.”*

⁶ Na'iki ukian koshan kaikapa'a:

“Pugaru karikaonanu'o nii pufaadaa-tinpan,

na'apa'o Melchizedek faadaa-tinpauzon kawan.”†

⁷ Jesus mashaapankan dono imi'i baara'a, utoriinapa Tominkaru ati na'iki upishaa ukaminka'utan paugaru. Utoriinpan diiwa'o ida'an na'iki uzaada Tominkaru ati, turua'oraz ukazannaatan uruu mawaka-karu ai. Na'iki wuru'u utoriinapanuz dako'ati-kaos, usha'apanum kau'an utainan idi'o kaiman-daun Tominkaru ati. ⁸ Jesus Tominkaru danin pu'u padamata, utominapa izo'atiaaba-karu dau'u pabaiatinan ida'an. ⁹ Ubaiaapan idi ipai aimakaan Tominkaru aipan kawana'ati, uruu'u naa karikaonanu'o kazannaatin-karu ikoda-kinao nii ipai wunao ati'i izo'atiinaouz uruu.

¹⁰ Tominkaru zaamatan uruu Umanawunu'o Faadaa nii, na'apa'o Melchizedek‡ faadaa-tinpauzon kawan.

Kakinaorii waota-karu aia'o mishidapa-karu ai

¹¹ Kaina'a dobata wakowaada'azoonii wuru dau'ana'a, mazan kasha'apannaa ukowaada-kaos kaimanaiman unao ati, usha'apanum kau'an kona'ii utominpan.

¹² Unao kotua'iki'ora'a naa umishidapan Jesus, mazan upu'u aonaa uka'iitan utominapa-kidan baokoinao, mazan kii'an, ba'oran pidan tominapa-kidan zii unao powaa iti zii koshan wuru dau'a'a kiwiini'oraz tominapa-karu kida Tominkaru kuwaa daua'oraz. Unao koraiziannao sodi kida kawanu'o zii, biidapa'o zii dunui karikaonan, maka'iitaka'o zii panikan wanyukunui. ¹³ Pidan mashaapa'oraz zii dunui ida'an karikaonan, pa'ishizo sodi'o zii kawanu'o wuru'u. Aona'o zii uaitapan aimakaan kaimana'o oo aimakaan aona'o ukaimanan. ¹⁴ Mazan pidan nika'o kimisha'o wanyukunui, dyaupai'ora'a naa pa'an wuru'u. Uaitapani'i naa pa'an na'i-a'oram aimakaan kaimana'o na'iki aimakaan oia'o.

*5:5 Psalm 2:7

†5:6 Psalm 110:4

‡5:10 Genesis 14:17-20

6 Ukau'an marina'a naa shoman kiwiin kida'oraz zii da'i tominapa-karu Christ daua'oraz, mazan wamako'o naa mishi'oraiman wuru di'iti'i kakinaorii, wadyaupai-kinaa ni'oraz pa'an. Aonaa wasakadina'ana'a powaa iki wuru di'iki'i, pidannao pa'ina'oraz zii imishidan tominapa-kinaaz. Tawuru'u tanawatin-karu madiwautapa-ka'o sha'apatin-karu kida ai daua'oraz, na'iki Tominkaru mishida-ka'o daua'oraz zii. ²Na'iki chikaawunuin-karu kida daua'oraz, na'iki pidannao muudan daua'oraz paka'u kida ba'oran pidan ida'ati, na'iki tominapa-karuz mawakainao kadishita-kida-ka'o daua'oraz diina'iti'i, na'iki karikaonanu'oraz pataka'utin-karu daua'oraz. ³Na'iki Tominkaru taapadan an una'apan, wamakon nii wuru di'iti'i kakinaorii wadyaupai-kinaa ni'oraz pa'an.

⁴Aizii aonaa turuu pidannao padanata-kida-ka'o powa'a ati koshan Tominkaru ida'ati, wunaou'u pidannaouz kaawa-kida-kariwaiz naa baukapaiman Tominkaru kanadan ida'ati. ⁴Konaukia'oraz da'i itiwaa kaimana'oraz aimaakan aokazi iki'o, na'iki ka'idiwainaa'oraz Kaimana'o Doronaa idi. ⁵Na'iki itaitapani'i naa na'apam Tominkaru paradan kaimanan, na'iki itaitapani'i naa na'apam Tominkaru ma'ozakan, wuru'u ukaiwaan ni'oraz diina'iti'i. ⁶Mazan imarina'atan an pamishidapan Christ, aonaa turuu ipadanata-kida-ka'o powaa ati Tominkaru ida'ati. Wuru'u aimaakan isha'apataniaz, Tominkaru Dani tauka-ka'o kawanu'o wuru'u cross di'iti na'iki iba'azootin-kidan uruu iriba'o pidannao kanaapu iti.

⁷Tominkaru wuru'u kamunan-kida'oraz zakapu kaimana'oraz wunu zabiipan, uruu idi ziwu paoribai sodan kida, paowainao atiz. ⁸Mazan zakapu kaiwada-karu baawuta'o na'iki kazamaka'o baawuta'o pa'idiwaru, madiwautapa-ka'o karikaonan wuru'u, uruu idi Tominkaru pataka'utan niizu, na'iki ukawaoda-ka'o nii ipai.

⁹Ömin-mishidannao ömarainapaniinao, waparadan pu'u padamata unao ati kaikapa'a, mazan waaitapa wanyukunuu ii, usha'apatan nii kaiman kida'o aimaakan, pidan sha'apatauzoniaz pakazannaatinan idi'oraz naa. ¹⁰Tominkaru aona'o nii usha'apatan aimaakan pana'iti. Aona'o nii umanyukunuutan wuru'u unao sha'apataniaz, oo unao aida-kidaniaz ukamarainapanun Tominkaru ati, ukaminka'utan ida'ana'oraz umin-mishidannao, atii kai pakawan zii unao sha'apaapan na'apa kida'o i'ati. ¹¹Na'iki tuukii manawun waaipan ipai unao pakawan usha'apaapan wuru'u dadara'oraz kaudin-kizai atii utokon iti. Uruu mishi'o nii uikodan wuru'u aimaakan kida uzadapaniaz. ¹²Aonaa waaipan uzoanon, mazan waaiaapa unao tawunao kawan pa'ana'a, mishidainaoz na'iki makashadin-kainaoz, uruu idi i'zaamata tawuru'u Tominkaru kowaadani putaan nii i'ati.

Tominkaru kian kawana'ati, mishi'o nii usha'apan

¹³Tominkaru kaiwaa pa'uu, utukapa-kida-kinaa nii umishian nii wuru'u pa-paradanuz, ukowaadauzon dono'oraz pasha'apatan nii aimaakan Abraham ati. Ukaiwaan pa'uu aonaan idi ba'oran umanawunu'o nii u'ai. ¹⁴Ukian kaikapa'a: "Mishi'o nii ökamunanun pu'ati, iriba'o nii ötaan putakaannao nii."§

¶6:4 wunaou'u pidannaouz kaawa-kida-kariwaiz naa baukapaiman Tominkaru kanadan ida'ati oo "baukapaiman itaitapani'i naa padamata mishi'o kuwai Tominkaru di'iki'oraz"

§6:14 Genesis 22:17

¹⁵ Abraham aonaa ukashadinan pazaudapan, atii uzaamatan Tominkaru kowaadaniaz pataan nii.

¹⁶ Pidannao kaduz idakotauzon pidan umanawunu'o pa'ai, itukapa-kida'azon idi imishian nii wuru'u paparadanuz. Na'iki pidannao abatan dono uruu kaduz paradakaru, aona'a naa powa'a imamishida'akakan. ¹⁷ Aizii Tominkaru aipan patukapakidan kaimanaiman aona'o nii upana'adan padi'itinpan pasha'apata'azoonii ai, uruu idi ukaiwaan pa'uu utukapa-kida-kinaa nii umishiian nii wuru'u paparadanuz, wunao ati'i zaamatainao ni'oraz tawuru'u ukowaadauzoniaz pataan nii. ¹⁸ Di'ora'a dya'utama'oraz aimakaan kida, aonaa turuu ipana'adinan: Tominkaru aonaa turuu umariidinan utaan dono mishi'o paparadan, na'iki aonaa turuu umariidinan ukaiwaan dono pa'uu.

Ukau'an waunao makoinaouznaa Tominkaru di'iti kazannaatin-karu dau'ati, tuukii wanyukunuu ma'ozakada-ka'o aonaa kizi wakashadinan wazaudapan kaiman kida'o aimakaan Tominkaru taa'azooniaz wa'ati diina'iti'i. ¹⁹ Na'iki wazaudapan idi'i naa Tominkaru taa'azooniaz wa'ati, aonaa kanom awautapan** wunao Tominkaru ai. ²⁰ Jesus mako'o naa u'idi'iti wa'ua'ati, na'iki waunao dikin ia'o umakon, uru'o ni'i naa karikaonanu'o Umanawunu'o Faadaa nii, na'apa Melchizedek†† faadaa-tinpauzon kawan.

Melchizedek faadaa-tinpan kaduz umanawunu'o

7 Aizii Melchizedek king da'i dono'i Salem ii, na'iki uruu faadaa kapam, ukau-dinan Tominkaru umanawunu'o manawun ati. Aizii Abraham papidanannao tuma, imizaataakapan patarubanao tuma, izowii ipai idyaun panaobanaa kingnao tuma kapam. Aizii Abraham kiwapaanan dono'o naa na'iki, Melchizedek ikodapan uruu, na'apain udapadan kaiman kida'o aimakaan sha'apa kizi Abraham ati, Tominkaru di'iki'o.‡‡ ² Aizii Abraham, una'aka ipai aimakaan kida pazaamataniaz pamizaataaka-kizi iki. Uru'u naa ubuutan 1/10 aimakaan kida pazaamataniaz di'iki, na'iki utaanuzu Melchizedek ati, u'idiwau nii.

Wuru'u Melchizedek uuaz, "Kaimana'o Naobanai" kia'o wuru'u. Na'iki uruu dakota-ka'o kopam, "Kaimanaaka-karu Naobanaanaa," usha'apanum idi uwiizi uu Salem, "kaimanaaka-karu" kia'o wuru'u. ³ Aonaa Melchizedek daru na'iki daro aitapa-ka'o. Na'iki aonaa kapam udokozu-daunnao aitapa-ka'o. Aonaa uaitapaka'o na'apaini'oram ushakatan na'iki na'apainim naa umawakan. Melchizedek Tominkaru Dani kawanu'o; ufaadaa-tinpan idi karikaonanu'o.

⁴ Aizii utukapa, na'apam Melchizedek umanawunun. Abraham, wadokozu-daunnao tomin-kiziz, ubuuta ipai aimakaan pana'akaniaz na'iki utaa 1/10 Melchizedek idiwau nii. ⁵ Na'iki kii-karu kawana'ati Moses kakinaori ida'an, Levi takaan-daunnao wuru'u faadaa-tinainauz, inao zaamata'o nii pa'idiwau nii 1/10 wuru di'iki'i pairibannao buutanii kidaz, (Abraham takaan-daunnao wuru'u iirib-

**6:19 Tominkaru Dapu Jerusalem ia'oraz, unazo ii kaina'a kazo'a'o na'iki udaru'o kamicha mada. Uruu awautapa'o pidannao, imorotan ai Kabaun Nazoo Kaimana'oraz Manawun di'iti. Soo Umanawunu'o Faadaa, uruu turuu umorotan na'iti baukapa karikaonan ipai wunu. Mazan Jesus, baukapa umawakan na'iki utaan paizain pidannao oian dikin ii. Uruu wuru'u da'ata'oraz aokazi iti'o dunapo.

††6:20 Genesis 14:17-20

‡‡7:1 Genesis 14:17-20

annaouz, mazan upu'u ĩzaamatan aimakaan ĩ'idi'iki). ⁶Mazan Melchizedek aonaa Levi takaan-daun mani uruu, upu'u zii uzaamatan 1/10 Abraham ai. Na'iki upu'u udapadan kaiman kida'o aimakaan sha'apa kizi Abraham ati, uruu ati'oraz sha'atii Tominkaru kowaadauzon usha'apatan nii kaimana'o aimakaan. ⁷Na'iki ipai pidan aitapan: wuru'u pidan umanawunu'oraz powa'a zii ba'oran ai, turuu udapada-kidan kaimana'o aimakaan sha'apa kizi wuru ati'i ba'oran aona'oraz umanawunun. ⁸Wu-naou'u faadaanaouz, wuru'u Levi takaan-daunnaouz zaamata 1/10, mazan ĩnao mawaka'o nii. Mazan Melchizedek zaamata'oraz 1/10 Abraham ai, karikaonanu'o ukakupan pa'an, saada-kariwaiz kian kawana'ati udau'an. ⁹Na'iki Abraham taan dono'oraz Melchizedek ati 1/10, turuu wakian Levi takaan-daunnao wuru'u za-matauzonaouz padamata 1/10; upu'u ĩtaan kapam Melchizedek ati Abraham ida'an, ¹⁰usha'apanum kau'an Melchizedek ikodapan dono'oraz Abraham; Levi, padokozu-daun Abraham ida'a'ora'a naa uruu na'apain.

¹¹Aizii wuru'u Levi takaan-daunnao faadaanao-tinapauzon kaduzuz turuan an mani usha'apatan ipai aimakaan Tominkaru aiapanii usha'apata-ka, aonaa kanom nii mani ba'oran kaduz faadaa aiapa-ka Melchizedek kawanu'o pa'an, aonaa Aaron[¶] kawanu'o mani. (Levi takaan-daunnao faadaa-tinapanuz, kakinaorii taa-kariwaiz Moses ati, kawana'ati'o wuru'u ĩfaadaa-tinapanuz.) ¹²Na'apainim dono wuru'u faadaa-tinapa-karu kaduzuz pana'ada-ka, ukau'an pana'adina'o nii kapam wuru'u ĩkakinaorinaaz. ¹³Na'iki usaadinpan kawana'ati wanaobanaa Jesus dau'an, uruu ba'oran pidan tonaazinaa di'iki'o uwa'atin; na'iki aonaa na'apainim pidan uruu tonaazinaa di'iki'o faadaa-tinpaun. ¹⁴Kaimanaiman uaitapa-ka wanaobanaa wa'atin Judah tonaazinaa di'iki'o, na'iki Moses aonaa na'apainim ukiauzon uruu tonaazinaa di'iki'o faadaa-tinapa-karu dau'an.^{§§}

Ba'oran faadaa, Melchizedek kawanu'o

¹⁵Aizii turuu waaitapan powa'a zii kaimanaiman, ba'oran kaduz faadaa aid-inan, Melchizedek kawanu'o. ¹⁶Ufaadaa-tinan aonaa ushakatan ida'ana'o mani faadaa-tinpaunao tonaazinaa di'iki; mazan ufaadaa-tinan wuru ida'ana'a kakupa-karu ma'ozakanuz aona'o ni'oraz ukatokon-tinauzon pa'an. ¹⁷Na'apa usaadinpan kawana'ati udau'an, kaikapa'a:

“Pugaru karikaonanu'o nii pufaadaa-tinpan,
na'apa Melchizedek faadaa-tinpaunozon kawan.”*

¹⁸Ukau'an kiwiitapa'oraz kakinaorii (Moses ati'oraz utauzo-ka), aona'a naa ukaiwaa-ka powa'a, usha'apanum kau'an umaturuukan idi na'iki madiwautapaka'ora'a naazu. ¹⁹Wuru'u kakinaoriiz, aonaa usaabaan pidan kaiman. Mazan aizii waaitapa kaina'a'a naa taa-ka wa'ati wamaonapadin-kinaa nii Tominkaru ida'ati. ²⁰Na'iki powa'a zii, kaina'a Tominkaru paradan pa'uu ida'ana'oraz utoman.[†] Aonaa kaikapa'o parada-karu nii, ba'orainao zaamata-ka dono'oraz faadaanao nii.

[¶]7:11 *Aaron*: uruu kiwiini'o faadaa, na'iki uruu Levi takaan-daun.

^{§§}7:14 *Jesus wa'atin pu'u Judah tonaazinaa di'iki, kii-karu kawana'ati, ipai wuru'u ba'oran Israel tonaazinaa kida bouda'apa'o ĩdokoza, Jacob, ba'oran u'uu, Israel.*

^{*}7:17 *Psalm 110:4*

[†]7:20 *pa'uu ida'ana'oraz utoman*: Tominkaru kaiwaan pa'uu uaipan idi pidan aitapan umishiian nii parapanan ukian kawana'ati.

²¹ Mazan Jesus faadaa-tinan wuru ida'ana'a Tominkaru taaniaz paparadan pa'uu ida'ana'oraz, ukian dono'oraz u'ati kaikapa'a:

“Ogaru Naobanai toman parada-karu ð'uu ida'an; na'iki aona'o nii òpana'adan ònyukunuu:

‘Pugaru karikaonanu'o nii pufaadaa-tinpan!’”[‡]

²² Tominkaru toman idi parada-karu pa'uu ida'an, Jesus ida'ana'o umishian wuru'u Pa'ina'oraz Covenant[¶] Tominkaru kowaadaniaz pasha'apatan nii pidannao ati, na'iki powa'a'o zii ukaimanan.

²³ Kaina'a koshan ba'oran na'apam Jesus faadaa-tinapanuz pana'adinpan: kiwi-itapainouz faadaanao iriba'o ìdyaun, usha'apanum kau'an mawaka'o nii ìdyaun, ukau'an aonaa karikaonanu'o nii mani ìkaudinanao faadaanao nii. ²⁴ Mazan Jesus, karikaonanu'o ukakupan, uruu idi karikaonanu'o nii ufaadaa-tinpan. ²⁵ Ukau'an turuu ukazannaatan kai, wuru'u pidannao wa'atiinaouz Tominkaru ida'ati paugaru ida'an, na'iki karikaonanu'o nii ukazannaatan, usha'apanum kau'an karikaonan ukakupan na'iki uparadan nii ìdikin ii Tominkaru ati.

²⁶ Ukau'an Jesus wuru'u Umanawunu'o Faadaa sha'apata'oraz ipai aimaakan wa'ati. Uruu Tominkaru zaamatanii, aona'o ukasharutinpan na'iki aonaa oia'o nii u'ida'a, usaabaa-kao pana'itinapu oiainao ai na'iki usawata-kao aokazi iti umanawunu'o nii. ²⁷ Uruu idi aonaa kanom nii uaiapa-kao utaan uzai kawaoda-kariwai Tominkaru ati ipai kamoo, wunao Umanawun kidainao Faadaanao tauzon kawan uzai kida kawaoda-kariwai Tominkaru ati. Kiwiin ìtaan nii pa'oi'an dikiin ii na'iki udauna'an ipai pidannao oian dikiin ii. Uruu taaina'o baukapa pa'an pidannao oian dikiin ii pamawakan ida'an na'iki aona'o nii na'apainim utaa'inan powa'a koshan. ²⁸ Moses kakinaori ida'an pidannao maturuu-kainao zaamata-kao Faadaanao Umanawun kida'o nii, mazan kakinaorii taa-kao dauna'an, Tominkaru taan paparadan pa'uu ida'an, uzaamatan pauDani Umanawunu'o Faadaa nii, ka'ita'oraz pasha'apatan ipai aimaakan Tominkaru aipan kawana'ati.

Jesus wuru'u Umanawunu'oraz waFaadaan

8 Aizii di'i wuru'u òaipaniaz uaitapan, kaina'a Umanawunu'o waFaadaan, sakanata'oraz naa umanawun-tinapa-karu ida'a Tominkaru diwa'ora antanapu aokazi ii. ² Ukaudinanao Umanawunu'o Faadaa nii, wuru nazo'o ia'a mishi'oraz Tabernacle[§] Tominkaru tomaniaz aokazi ii, aonaa pidan tomanii mani.

³ Ipai Umanawunu'o Faadaa taa kaimana'o aimaakan kida na'iki kawaoda'o nii uzai Tominkaru ati. Uruu idi waFaadaan Umanawunu'oraz, utaanii kapam aimaakan Tominkaru ati. ⁴ Umashaapan an zii mani imi'i baara'a, aonaa mani ufaadaa-tinan, usha'apanum kau'an, kaina'a'a naa faadaanao taa'o aimaakan kida Tominkaru ati Kakinaorii kawana'ati. ⁵ Wurulu Tabernacle imi'i baara'a'oraz na'apa'o aokazi ia'oraz kawan, mazan udikin karikaonan. Uruu idi'o Moses kakinao-kao

[‡]7:21 Psalm 110:4

[¶]7:22 *Pa'ina'oraz Covenant*: Putukapa kaarita token ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinoo di'ii, 'covenant' waranu'u.

[§]8:2 *Tabernacle*: uruu toma-kariwaiz Tominkaru Dapu nii, Exodus di'ia'oraz ukowaada-kao kamicha madanaa idi'o. Mazan da'a'a verse 2 ida'a, kaina'a Tabernacle kapam, uruu Tominkaru Dapu manawun aokazi ia'oraz. Putukapa Hebrews 9:1-8 kapam.

ukadishita-kida'azon dono'oraz naa Tabernacle, Tominkaru kian u'ati, "Mishi pa'i putoma ipai aimaakan, na'apa manawun wuru kawana'ati'i òaida-kidaniaz pu'ati midukuo ii."^{**} ⁶Mazan Jesus kaudin-kizi taa-kaò, ufaadaa-tinapanuz, powa'a'o zii umanawunun pa'an wunao kaudin-kizi aia'a, kiwiitapainauz faadaanao. Na'apa ukau'an wuru'u Pa'ina'oraz Covenant^{††} Jesus ida'ana'oraz umishiinan, powa'a'o zii pa'an umanawunun Kiwiitapa'oraz Covenant ai. Na'iki Tominkaru sha'apatan kaiman kida'o aimaakan uruu ida'an. ⁷Aonaan an mani pidannao kasharutinpan Kiwiitapa'oraz Covenant ai, aonaa kanom nii mani ukawadaunuta-kaò. ⁸Mazan Tominkaru tukapan idi papidanannao kasharutinpan pa'ai, uruu idi ukian, "Kaina'iki kamoo kida wa'atin," Naobanai kian, "Uruu dono'o nii òtoman Pa'ina'o Covenant Israelitenao na'iki Judah sannao tuma.

⁹Wuru'u Pa'ina'oraz Covenant òtoman ni'oraz, aonaa wuru kawanu'o nii mani'i òtaaniaz covenant ìdokožunnao ati.

Òna'akan ìdyaun òkarodapan ida'ana'o, òkodita-kidan dono'oraz ìdyaun Egypt iki.

Aonaan idi ìizo'atin wuru'u Covenant òtaaniaz Moses ida'an, uruu idi'o aona'a naa ònyukunuupa'akan ìdyaun.

¹⁰Aizii kaikapa'o nii wuru'u Pa'ina'o Covenant òtoman ni'oraz Israelitenao tuma diina'iti'i," Naobanai kian, "Òmuudan nii òkakinaori kida ìnyukunuu ii ìdi'itinapa-kinaa nii, na'iki òsaadan niizu ìnyukunuu ida'a ìnyukunuitapa-kinaa niizu. Ògaru'o nii ìTominkarun nii, na'iki ìnaou'o nii òpidanannao nii.

¹¹Aona'o nii pidan tominapa-kidan pamin-dazabazi oo pa'inawuzu, ukian ida'an, 'Putominapa Tominkaru dau'u.'

Usha'apanum kau'an ipai'o nii ìaitapan ògaru, pidannao wuru'u aona'oraz ìmanawunun na'iki umanawuniinaouz pidannao.

¹²Òmainaabatan nii wuru'u aimaakan dikauda kida'oraz ìsha'apatauzon, na'iki aona'o nii powa'a ònyukunuitapan ì'oian kida."^{**}

¹³Tominkaru dakotan idi patoman Pa'ina'o Covenant, uruu idi Kiwiini'oraz Covenant, aona'o ni'i naa uaiapa-kaò.

Imi'i baara'a'o na'iki aokazi ia'o Tabernacle

9 Aizii kiwiini'oraz Tominkaru toman covenant Israelitenao tuma, kaina'a'o choochiapa-karu kakinaorinaa kida na'iki kaina'a imi'i baara'a'o Tabernacle.^{¶¶}

²Wuru'u Tabernacle kamicha mada idi'o utoma-kaò; na'iki dya'utama'o unazoo. Kiwiitapa'o unazoo ida'a kaina'a lamp, miisa^{§§} baara na'iki bread upaawa'a; wuru'u kiwiitapa'oraz unazoo, uruu dakota-kaò Kabaun Nazoo Kaimana'o.

^{**}8:5 Exodus 25:40; 26:30

^{††}8:6 *Pa'ina'oraz Covenant* Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii, 'covenant' waranu'u.

^{‡‡}8:12 Jeremiah 31:31-34

^{¶¶}9:1 *Tabernacle*: Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii.

^{§§}9:2 *miisa*: English ida'an, table.

³Tabernacle nazoo buutapa-ka'o kamicha mada kazadinpa'o idi, aizii uruu barau itinapu kaina'a ba'oran unazoo, uruu dakota-ka'o Kabaun Nazoo Kaimana'oraz Manawun. ⁴Uruu nazoo ida'a kaina'a altar, gold idi'o utoma-ka'o, incense* kawaodapa-kizinao. Na'iki kaina'a Moses kakinaori pakarannaa, ipai'o ukamadata-ka'o gold idi. Aizii pakara nazo'o, kaina'a kamoti gold idi'o utoma-ka'o, paida'o manna[†] idi. Kaina'a kapam Aaron wadookori soda'oraz da'i, na'iki kaina'a dya'utam kuba kataida'u kida'o na'a'oraz Tominkaru Paradan saadinpan. ⁵Aizii pakara paawa'a kaina'a Cherubnao[‡] kainaabatapa'o Tominkaru kaina'an, ikutuba kida kadamaradinapa wuru paawa ana'a oii-karu so'ota-kizinaoaz. Mazan kai aonaa zii uruu wakadakotinan kaimanaiman di'oraz aimaakan kida dau'a'a.

⁶Aizii aimaakan kida minziiwa-kida-ka'o dono'o naa ipai na'apa, faadaanao morotan nii ipai kamoo kiwiini'oraz unazoo di'iti, i'sha'apata kizi pakaudin-kizi. ⁷Mazan Faadaa Umanawunu'oraz pa'an, soo uru'o nii morota wuru di'iti'i ba'oran unazooz, kamicha mada kazadinpa'oraz barau itinpu'oraz, na'iki umorotan na'iti baukapa karikaonan ipai wunu. Na'iki umorotan nii na'iti, soo una'akan an izai patuma utaan ni'oraz Tominkaru ati, pa'oi'an dikin ii na'iki wuru dikin ia'a oii-karu kida pidannao sha'apataniaz maaitapinaka-daun.

⁸Kaimana'o Doronaa kaimanaiman ukainaabatan wa'ati wuru ida'ana'a, aonaa zii na'itim morota-karu wuru di'iti'i Kabaun Nazoo Kaimana'oraz Manawun, wuru kaina'an kawana'ati zii'i, kiwiitapa'oraz Tabernacle. ⁹Di'oraz aimaakan, kainaabata wa'ati kai kida'o aimaakan dau'an. Utukapa-kida wa'ati kaiman kida'oraz aimaakan taa-ka'o, na'iki uzai kawaoda-ka'oaz Tominkaru ati, aonaa uruu usaabaan pidan choochiipa'o nyukunuu pa'oi'an ai. ¹⁰Wuru'u kakinaorii kidaz wuru dau'an kida'o karikaonanu'u: aimaakan kida turua'oraz unika-ka'o na'iki utuza-ka'o dau'ana'o, na'iki chikain-karu kida dau'ana'o. Na'apa'oraz kakinaorii kida, nanai ati'o karikaonan, aonaa nyukunui ia'o mani, ukaiwaapa-ka'o nii aita-ka'o atii wuru ida'ati'i Tominkaru tomanuz ipai aimaakan pa'inaa na'iki pana'a.

¹¹Mazan uru'u naa Christ Umanawunu'o Faadaa taa'oraz wa'ati kaiman kida'oraz aimaakan, kaina'a'oraz naa kai. Na'iki umorota Tabernacle iti, powa'a'oraz zii pa'an umanawunun na'iki ukaimanan, aonaa pidan tomanii mani, oo aonaa di'ora'a amazada ida'a'o aimaakan kida idi'o mani utoma-ka'o.

¹²Aonaa umorotan na'iti pana'akan ida'an boogi[¶] izain, na'iki tapi'iza dani izain, mazan umorotan paizain ida'an pa'an Kabaun Nazoo Kaimana'oraz Manawun di'iti, umorotan baukapa na'iki aona'o nii na'apainim koshan. Uruu idi aonaa utokon nii ukazannaatan waunao oia'o ai.

¹³Aizii wuru'u boogi izain na'iki tapi'iza kazoti izain, na'iki pariti'i kida tapi'iza dani kawaoda-kariwai di'iki'oraz chibii-ka'o ida'an, uruu usaabaan pidan nanaa karikaonan, wuru kawana'ati'i ikakinaorinaaz,[§] mazan aonaa inyukunuu ii

*9:4 *incense*: kaduunu'o shanaribai.

†9:4 *manna*: uruu Tominkaru dyuudauzoniaz Israelitena'o wanyukunuu nii aokazi iki ina'iaakapan dono'oraz mapidantaka'o amazada ii aka.

‡9:5 *Cherubnao*: angelnao kawanu'o, na'auzo maonapa Tominkaru dazaba'a. Di'ora'a kida Cherubnao dikin toma-kariwai gold idi, kainaabata'o Tominkaru taba wuru'u.

¶9:12 *boogi*: English ida'an, goat.

§9:13 Numbers 19:1-8

mani. ¹⁴Pidan saaba-ka kaiman kaikapa'o kaduz ida'ana'a, mazan Christ izain powa'a zii manawun usha'apatan aimakaan umanawunu'o, utaaian idi Tominkaru ati makasharutinaaka-daun, wuru ida'ana'a Doronai karikaonanu'oraz ukakupan. Uizain saabaan nii wanyukunuu wuru aia'a madiwautapa-ka'o sha'apatin-karu kida ai, turuu kizi washa'apatan wuru'u aimakaan, Tominkaru kakupa'oraz aiapanii washa'apatan.

¹⁵Ukau'an Christ ida'ana'o wuru'u Tominkaru tomanuz Pa'ina'o Covenant, turuu kizi Tominkaru dapadaniinaouz papidanannao nii zaamatan ukowaadauzoniaz pataan nii, karikaonanu'oraz kaiman kida'o aimakaan. Turuu usha'apan na'apa, usha'apanum kau'an mawaka'a naa Christ, muuda-kida'o nii pidannao wuru aia'a ipataka'uta-kaoz pa'oi'an dikin ii, wuru'u isha'apatauzonii kidaz imashaapan dono'oraz zii Kiwiitapa'o Covenant waranu'u.

¹⁶Aizii pidan mawakan an mani, na'iki kaina'a uwa'akan pasaadani mawaka-karu kaaritannaa, kowaada'o nii kanomnao ati'o nii wuru'u usha'apauz kida taa-kaoo umawakan dono. Aonaa kanom zaamatan wuru'u aimakaan kidaz pa'idiwauwau nii wuru'u kaarita kawana'ati, soo uaitapa-kaoo dono mishi, mawaka'a naa wuru'u saada'oraz mawaka-karu kaaritannaa. ¹⁷Usha'apanum kau'an wuru'u mawaka-karu kaaritannaaaz madiwautapa-ka'o, pidan saada'oraz kakupan an zii; ukaiwainan nii soo umawakan dauna'an.

¹⁸Uruu idi'o kapam Kiwiitapa'oraz Covenant Tominkaru tomaniaz Israelitenao tuma, kaiwainan soo zowii-kariwai uzai izain kaiwaa-kaoo ida'an. ¹⁹Kiwiitapa'o aimakaan Moses sha'apatan, ukowaadan pidannao ati ipai Tominkaru dyuudaniaz uizo'ati-kaoo, usaadinpan kawana'ati kakinaorii kida ida'a. Udauna'an uzaamatan tapi'iza dainao izain, wunu tuma na'iki wuza'o kaznizo idi, na'iki hyssop waoda ida'an uchibian kakinaorii kaaritannaa, na'iki ipai pidannao. ²⁰Aizii uchibian pu'u, ukian, "Di'oraz izai, uruu kainaabata'o Tominkaru toman covenant unao Israelitenao tuma, unao izo'atin ni'o."** ²¹Na'iki na'apa kapam uchibian wuru'u Tabernacle, na'iki ipai aimakaan kida kaiwaapa-kariwaiz choochiapa-karu dono na'ii. ²²Mishi, kakinaorii kian kawana'ati, marii ipai aimakaan kida saaba-kaoo kaiman izai ida'an, na'iki Tominkaru so'otan oii-karu kida soo izai shoota-kaoo ida'an.

Christ mawakanuz so'ota oii-karu kida

²³Wuru'u toma-kariwaiz aimakaan kida, aokazi ia'oraz kaduz kawan, saaba-kaoo kaiman uzai zowiapa-kaoo ida'an. Mazan aokazi ii, uzai zowiapa-kaoo aonaa uturuan. Uaiapa powa'a'o zii aimakaan umanawunu'o pa'an. ²⁴Christ aonaa umorotan Kabaun Nazoo Kaimana'o di'iti, wuru'u pidan tomaniaz aokazi ia'o choochiapa-kizai dikiniz karikaonan, mazan umorotan aokazi iti manawun. Kai ukadishitapan Tominkaru kanaapu'u wadikin ii.

²⁵Jewnao Faadaan Umanawunu'o, umorotan baukapa ipai wunu Kabaun Nazoo Kaimana'oraz Manawun di'iti, una'akan uzai izain patuma. Mazan Christ aonaa umorotan aokazi iti utaaian kizi mani powa'a an kida. ²⁶Una'apauzon an mani, powa'a an kida mani umawakan amazada tominan di'iki. Mazan ukaawankan baukapa karikaonan, amazada ikoda'anan di'iti'i naa patokon, utaaian kizi pamainaabata-kinnaa nii oia'o, pazowii-kaoo ida'an.

**9:20 Exodus 24:8

²⁷ Ipai pidan mawakan nii baukapa, na'iki uruu dauna'an ikootowapa-kida-kaonii Tominkaru kanaapu iti. ²⁸ Na'apa ukau'an, Christ taainan baukapa pamawakan ida'an uso'ota kizi iriba pidannao oian kida. Uwa'atin nii koshan, aonaa oii-karu dau'ana'ora'a naa mani, mazan ukazannaata'anan pidannao zaudapainouznaa uruu.

Jesus ida'ana'o kazannaatin-karu

10 Wuruu Jewnao kakinaorinaa, soo dikinii karikaonan wuruu, kainaabata'o ishazaba wuruu kaiman kida'oraz aimaakan wa'atipa'oraz zii. Ukau'an uzai kawaodapa-kaoz Jewnao kakinaori kawana'ati'oraz, aonaa uturuan usaabaan pidannao kaiman, wuruu taainainouza Tominkaru ati, uzai taa-kaon pu'u padamata powa'a an kida ipai kamoo, na'iki ipai wunu. ² Aizii wuruu pidannao taainainouza Tominkaru ati, umishiin dono mani isaabaa-kaon kaiman manawun pa'oian ai, aonaa kanom nii mani inyukunuu kowaadan kaina'a zii i'oian, na'iki ipai mani uzai zowiapa-kaoz mashaadan. ³ Mazan wuruu uzai zowiapa-kaoz nyukunuu-kida'o nii pidannao oian kida ipai wunu. ⁴ Usha'apanum kau'an aonaa tapi'iza kazoti izain na'iki boogi izain ka'iitan paso'otan oii-karu kida.

⁵ Uruu idi'o ukau'an, Christ kaawan dono'oraz imi'i baara ati, ukian Tominkaru ati,

“Aonaa puaipan uzai zowiapa-kaon na'iki kaiman kida'o aimaakan taa-kaon pu'ati, mazan putaa onanaa zowii-karu nii pu'ati.

⁶ Uzainao kawaoda-kaon, oo uzai zowii-kaon kida oii-karu kida so'ota-kinoo ni'oraz, aonaa punyukunuu konaukian idau'an.”

⁷ Udauna'an Christ kian, “Di'i ogaru'u, Tominkaru, sha'apata'o nii puaiapanii osha'apatan, na'apa usaadinpan kawana'ati odau'an kakinaorii kaaritannaa ida'a.”††

⁸ Christ kian, “Aonaa puaipan uzai zowiapa-kaon kida na'iki kaiman kida'o aimaakan taa-kaon, oo uzainao kawaoda-kaon na'iki uzainao zowii-kaon oii-karu kida so'ota-kinoo ni'oraz, aonaa punyukunuu konaukian udau'an.” Ukian kaikapa'a, uzainao zowiapa-kaon taa-kaon pu'u padamata kakinaorii kian kawana'ati. ⁹ Udauna'an ukian, “Di'i ogaru'u, Tominkaru, sha'apata'o nii puaiapanii osha'apatan.” Ukau'an Tominkaru katokonota wuruu uzainao zowiapa-kaon, na'iki ukawadauntanuz Christ mawakan ida'an. ¹⁰ Usha'apanum kau'an Jesus Christ sha'apatan idi Tominkaru aiapanii usha'apatan, ipai usaabaan waunoo kaiman Tominkaru ati, wuruu ida'ana'a Jesus taanuz pananaa baukapa, na'iki aona'o nii na'apainim koshan utaanuz.

¹¹ Ipai faadaa kadishitan na'iki usha'apatan pakaudin-kizi ipai kamoo, na'iki utaan powa'a an kida bouda'apa'o kaduz aimaakan, wuruu uzai zowiapa-kaon. Aona'oraz na'apainim turuu uso'otan oii-karu kida. ¹² Mazan Christ taa paizain baukapa uzowii-kaon dono'oraz, na'iki aona'o nii utaan powa'a paizain oii-karu kida dikin ii, udauna'an usakanatan Tominkaru diwa'ora antanapu. ¹³ Na'ii kai uzaudapan atii

††10:7 Psalm 40:6-8

Tominkaru muudan utarubanao uwaranu'u. ¹⁴ Pataainan ida'an baukapa, karikao-nanu'o nii Christ kaimandan pidanna saaba-kariwainauz Tominkaru ati.

¹⁵ Na'iki Kaimana'o Doronaa aida-kida wa'ati mishi'o wuru'u, ukianuz kaikapa'a.

Kiwiin ukian,

¹⁶ "Aizii kaikapa'o nii wuru'u Pa'ina'oraz Covenant otoman ni'oraz ituma, diina'iki'oraz zii kamoo kida wa'atipan di'ii, Naobanai kian.

Omudan nii okakinaori kida inyukunuu ii idi'itinapa-kinaa nii, na'iki osaadan niizu inyukunuu ida'a inyukunuitapa-kinaa niizu." ^{***}

¹⁷ Udauna'an ukian,

"Aona'o nii powa'a onyukunuan ioian kida na'iki dikauda kida'o aimaakan isha'apataniaz." ^{¶¶}

¹⁸ Ukau'an wuru'u oii-karu kida so'ota-kaoo dono'o naa, aona'a naa powa'a wuru aiapa-kaoo'a uzai zowiapa-kaooz, oii-karu dikin ia'oraz.

Maonapadin-karu Tominkaru ida'ati

¹⁹ Ukau'an oiribanna, aonaa watarian, turua'a naa wamakon aizii Kabaun Nazoo Kaimana'oraz Manawun di'iti, Jesus izain ida'an. ²⁰ Usha'apanum kau'an uda'atan wa'ati dunapo pa'ina'o na'iki kakupa-kinaiz, mako'oraz Tominkaru di'iti manawun. Tawuru'u kamicha mada awautapa'oraz pidan Kabaun Nazoo Kaimana'oraz Manawun ai, aona'a naa powa'a aizii ubuutapan waunao Tominkaru ai.

²¹ Ukau'an, ukaina'an idi umanawunu'o waFaadaan kazowautapa'oraz Tominkaru Dapu ainao, wuru'u upidanannaouz, ²² marii wamaonapadinan Tominkaru ida'ati mishi'o wanyukunuu na'iki ma'ozaka'o wamishidapan ida'an, wanyukunuu kida ida'an saaba-kariwaiz naa wuru aia'a wanyukunuu baiainapanuz oia'o idi, na'iki wananaa kida ida'an chikaa-kariwaiz naa kaimana'o wunu idi. ²³ Marii wazaamatinpan kaimanaiman wuru di'iti'i wazaudapaniaz naa Tominkaru sha'apatan wa'ati, waaitapan idi umishian nii ipai aimaakan ukowaadaniaz pasha'apatan nii. ²⁴ Marii wadi'itinpan na'apam kizi wama'ozakadan wairibanna, imarainpaaka kizi na'iki ikaminka'uaaka kizi. ²⁵ Mana'a wamarina'ata'ana'a wuru'u wabaokopainpauzonuz baokopa wamin-mishidanna tuma, baokoinao marina'atan kawan wuru'u pabaokopainpauzonuz, mazan wama'ozakadaaka mishi'oraiman. Na'iki uaitapan idi'i naa Naobanai kaawan kamoon maonapatan, uma'ozakadaaka powa'a zii.

²⁶ Aizii wa'oipan an zii waaipan ati'i naa karikaonan, waaitapan dauna'ana'a naa mishi'o kuwai Christ dau'ana'o, aonaa ba'oran mawaka-karu nii kaina'a so'ota'o nii wa'oian kida. ²⁷ Mazan kanom wa'akin kaina'a wazaudapan nii, soo tarii-karu wuru aia'a: Tominkaru pataka'utanuz pidanna na'iki Tuubaruo Tikazi ai, wuru'u mainaabata'o ni'oraz Tominkaru tarubanao. ²⁸ Pidan dikintapa'o Moses Kakinaori, aonaa turuu ukazannaatinan pazowii-kaoo ai, dya'utam oo idikinauda'u pidannao kian dono mishi'o udikintapan. ²⁹ Aitaniimana'o nii pidan pataka'utakao tuukii, ukashadan idi Tominkaru Dani, na'iki utaaipan idi madiwautapa-ka'o nii wuru'u izai, kainaabata'oraz Pa'ina'o Covenant, saaba'oraz uruu kaiman, oia'o ai; na'iki udakoopan idi Kaimana'o Doronaa aida'oraz kamarainpan-karu.

^{***}10:16 Jeremiah 31:33a

^{¶¶}10:17 Jeremiah 31:34b

³⁰ Waaitapa Tominkaru kiinii sha'atii, “Ōpataka'utan nii wunaou'u sha'apatainaouz oia'o aimaakan. Ōkaunaatinan nii ī'ati.”^{§§}

Na'iki ukian kapam, “Naobanai'o nii pataka'uta papidanannao wuru kawana'ati'i īsha'apataniaz.”* ³¹ Tominkaru kakupa'oraz pataka'utan dono pidan, kichana'iki-kia'o manawun wuru'u.

³² Mazan unyukunuitapa tawuru'u kiwiini'oraz kamoo kida, utominpan dau-na'ana'oraz zii mishi'o kuwai dau'u. Ubaiaapa iriba kasha'ora kida'o aimaakan, mazan upu'u aonaa ukaakinpan wuru ati'i ubaiainapanuz. ³³ Panaadon kida da'i parada-karu udau'an dikauda'o ida'an, na'iki uantamikita-ka'o iriba'o pidan-nao kanaapu'u, na'iki panaadon kida da'i minziwa ukaminka'utan ba'orainao antamikita-kariwainao unao kawan kapam. ³⁴ Unao na'apa kapam ubaiainpan wunao tuma'a kaboota-kariwainaoouz taraa-kizai iti. Na'iki usha'apanuz kida kazata-ka'o dono'oraz ipai u'ai, upu'u ukonaukian, usha'apanum kau'an uaitapa kaina'a aimaakan u'idiwau powa'a'o zii umanawunun pa'an, na'iki karikaonanu'o ni'oraz una'an.

³⁵ Ukau'an aonaa pa'i umarina'ata'ana'a wuru'u ukadishitapanuz ma'ozaka, usha'apanum kau'an kaina'a uwinipinaa umanawunu'o. ³⁶ Aonaa pa'i ukashadina'ana'a, uruu turuu kizi usha'apatan Tominkaru aiapanii sha'apata-ka'o, uzaamata kizi wuru'u ukowaadauzoniaz pataan nii. ³⁷ Tominkaru paradan saada-kariwaiz kian,

“Aona'o ni'i naa utomunu'ikin,
arawu'u wa'atipa'oraz kaawan nii;
aona'o nii utomunu'ikidapan pawa'atinuz.

³⁸ Ōpidanan mashaapa'oraz sakitapa kakupan nii mishidapa-karu ida'an, mazan utanawatinan an powaa iti ō'ai,
aona'o nii ōnyukunuu-atin.”†

³⁹ Waunao aonaa pidannao padantinainao mani powaa iti, na'iki waziwadinainao mani, mazan waunao mishidapainao, na'iki kazannaata-kariwainao pa'an.

Mishidapa-karu

11 Na'apa'oram ati'o wuru'u mishidapa-karuz? Uruu wuru'u waaitapanuz wanyukunuu ii mishi'o nii aimaakan kida sha'apan wuru'u wazaudapaniaz naa. Na'iki waaitapan aimaakan mishiin aonaan pu'u padamata watukapanuzu. ² Pidannao mashaapainaoouz kotua'a naa, kaiman Tominkaru nyukunuu ituma imishidan idi. ³ Wamishidan ida'an, waaitapa ipai amazada toma-ka'o Tominkaru paradan kawana'ati, wuru'u tukapa-kariwaiz aimaakan kida tominan, aonaa tukapa-kariwai aimaakan di'iki'o mani.

⁴ Abel mishidan ida'an, utaan Tominkaru ati kaimana'o pakawaodanii Cain taanii ai. Tominkaru kian kaiman unyukunuu aimaakan kaimana'o dau'an Abel taaniaz. Ukau'an umishidan idi, udakota-ka'o kaimana'o pidan nii. Abel mawaka'a naa, mazan pamishidan ida'an pakawan zii ukakuwaapan.

§§10:30 Deuteronomy 32:35

*10:30 Deuteronomy 32:36

†10:38 Habakkuk 2:3-4

⁵ Enoch mishidan ida'an, una'aka-kae aokazi iti, aonaa utiwaan mawaka-karu, na'iki aonaa turuu pidan ikodan uruu, usha'apanum kau'an Tominkaru na'akan idi uruu.[‡] Una'aka-kae ua'ii, Tominkaru Paradan kian, Tominkaru naudapa patukapan umashaapanuz. ⁶ Ukau'an aizii uaitapa, aonaan an pidan mishidan, aonaa na'apam Tominkaru nyukunuu konaukii-kida-kae. Sha'apa'oram pidan wa'atin an Tominkaru ida'ati, marii umishidan kaina'a Tominkaru, na'iki marii umishidan Tominkaru'o nii kawinipinaata wunaou'u mishi'oraz idorotan uruu.

⁷ Noah mishidan idi, uizo'ati Tominkaru paradan, Tominkaru kakinaowan dono'oraz uruu aimakaan kida dau'an aona'oraz zii padamata utukapan; na'iki utoma udaru'o kanawa ukazannaata-kinaa nii pairibannao. Paizo'atin ida'an, Noah aida-kida pidannao oian, mashaapainouz wuru'u amazada baara'a. Na'iki umishidan kau'an, Tominkaru dakotan Noah kaimana'o pidan nii.

⁸ Abraham mishidan ida'an, uizo'ati Tominkaru paradan, udapada-kae dono'oraz umako kizi ba'oran wiizai baara iti, wuru'u Tominkaru kowaadauzoniaz pataan nii u'ati. Uwa'aka pawizi aonaan pu'u uaitapan na'iti'oram wuru'u pamakonuz. ⁹ Abraham mishidan ida'an, umashaapan tawarai kawan wuru'u wiizai baara ii, Tominkaru kowaadauzoniaz utaan nii u'ati. Utoman pamashaapa-kizi nii, umashaapan wiizibai ida'a kida karikaonan. Isaac na'iki Jacob na'apa kapam imashaapauzon, zaamatainao ni'oraz kapam amazada baara pawizi nii, Tominkaru kowaadauzoniaz utaan nii i'ati. ¹⁰ Usha'apanum kau'an Abraham zaudapan wuru'u donoiz, karikao-anu'oraz nii una'an, dono Tominkaru tomaniaz paaitaan kawana'ati.

¹¹ Abraham mishidan ida'an, utunarunaoun pu'a'a naa padamata, na'iki Sarah maskonnaoun pu'a'a naa manawun, upu'u okaudanin. Umishida Tominkaru mishidan nii wuru'u paparadanuz.[¶] ¹² Abraham tunarunaou'u naa manawun, ikoda'o nii mawaka'azo'ora'a naa. Mazan iriba utakaan-daunnao tominan, na'apa wizinao iriban kawan aokazi ii aka'oraz, na'apa kaatu kawan paran danoma an kida'oraz, aona'oraz uka'iita-kae uaita-kae.

¹³ Ipai di'oraz pidannao mawakan pamishidapan bii'i. Aonaa izaamatan wuru'u aimakaan kida Tominkaru kowaadauzoniaz pataan nii i'ati, mazan itukapanuzu munapo pa'ua'ii na'iki ikonaukii udau'an. Na'iki ikowaadan paugaru morowautapainao na'iki tawarainao imi'i baara'a.

¹⁴ Pidannao kaikapa'oraz iparadan, iaida-kidan kaimanaiman idorotapan pawizi ni'i naa manawun. ¹⁵ Idi'itinpan dono mani pawizi dau'u iwa'akaniaz, ikiwa'a naa mani powaa iti. ¹⁶ Mazan inyukunuu tuukii pa'an kaimana'oraz wiizai dau'ati, wuru'u aokazi ia'oraz. Ukau'an Tominkaru, aonaa ukiba'azoo-kidan padakota-kae iTominkarun nii, usha'apanum kau'an usaabaa dono imashaapa-kizi nii.

¹⁷⁻¹⁸ Abraham mishidan ida'an, utaa Isaac zowii-karu nii, Tominkaru tiwaakidapan dono'oraz uruu. Abraham ati'o sha'atii tawuru'u Tominkaru kiauonuz: "Isaac ida'ana'o nii wuru'u pukatakaan-daunnaounuz."[§] Mazan upu'u Abraham minziiwa utaan paudani bauda'apauzoz zowii-karu nii Tominkaru ati, ¹⁹ Abraham mishida Tominkaru ka'iita pakadishita-kidan Isaac umawaka-kizi iki. Na'iki

[‡]11:5 Genesis 5:24

[¶]11:11 Abraham mishidan ida'an, ... Umishida Tominkaru mishidan nii wuru'u paparadanuz oo "Sarah mishidan ida'an, omaskonnaoun pu'a'a naa manawun, upu'u zii okaudanin omishidan idi Tominkaru mishidan nii wuru'u paparadanuz."

[§]11:17-18 Genesis 21:12

ukawana'ati mishi usha'apan, turuu kii-karu, Abraham ikoda Isaac powaa ati umawaka-kizi iki.

²⁰ Isaac mishidan ida'an, udapada-kidan kaiman kida'o aimakaan Tominkaru di'iki sha'apa'o nii paudainao Jacob na'iki Esau ati, na'iki itakaan-daunnao ati diina'iti'i.

²¹ Jacob mishidan ida'an, upishaan Tominkaru sha'apatan kaiman kida'o aimakaan Joseph dainao ati, pamawakan ua'ii. Udawukapan utoriinpan Tominkaru ati udiridinpan pawadookori paawa'a.

²² Joseph mishidan ida'an, umawakapan dono'oraz naa, uparadan Israelitenao makon dau'an Egypt iki, na'iki ukian i'ati marii kizi ina'akan uniwa'uz.**

²³ Moses daronao mishidan ida'an, ushakatan dauna'ana'oraz, idizan uruu idikin-uda'u kauzu, usha'apanum kau'an itukapan idi uruu koraidaonaa konaunam sodi'o; na'iki aonaa itarian king dyuuzaa ai.

²⁴ Moses dyaupain dono'oraz naa, Naobanai Pharaoh dani zunaaba dyaupaitan pu'u padamata uruu; umishidan ida'an aonaa uaipan padakotapa-ka'o Pharaoh takaan nii. ²⁵ Mishi'oraiman uaiapa pa'an pabaiatan kasha'ora kida'o aimakaan Tominkaru pidanannao tuma, una'azootapan ai oii kida'o aimakaan, aona'o ni'oraz una'an tomunu'iki. ²⁶ Udi'itapan baiatin-karu Christ ati powa'a pa'an umanawunun ka'idiwau-karu ai ipai wuru'u umanawun kida'oraz aimakaan idi Egypt ia'oraz. Usha'apanum kau'an udi'itinpan pawinipa dau'u diina'iti'oraz Tominkaru taan ni'oraz u'ati. ²⁷ Moses mishidan ida'an, uwa'akan Egypt Baara, aonaa utarian king to'oran ai. Moses aonaa ukaakinpan, ikoda'azo'o utukapanii Tominkaru aona'oraz turuu utukapa-ka'o. ²⁸ Na'iki Moses mishidan ida'an, utaapa wuru'u Passover Kamoon na'iki uduyuda izai chibii-ka'o, uruu aonaa kizi Mawaka-karu Angelin zowian Israelitenao dainao daonaioranao, wuru'u kiwiitapainaoz ishakatan.††

²⁹ Pidannao mishidan ida'an, itaraukan Red Sea, na'apa arada'o baara ana'o kawan, mazan Egypt Baara sannao tiwaan patarauka'akan na'apa, baukapa inaraada'aka-ka'o. ³⁰ Israelitenao mishidan ida'an, donoi Jericho awauribanaa kida dorautan, Israelitenao kora'uupan dauna'an ubarau ii aka 7 kamoo, ikora'uankanuzu baukapa ipai kamoo. ³¹ Rahab, kaminshu'u-shoroaba, mishidan ida'an, aonaa ozowii-ka'o wunao tuma'a dikintapainaoz Tominkaru, usha'apanum kau'an konaukii odapaapan tawunaou'u Israelitenao awunuuta'ana'oraz na'apam amazada aidinpan.

³² Turuu zii ona'itidan okakuwaapan, mazan aonaa amazada turuuan manawun okowaada-kinaa nii Gideon, Barak, Samson, Jephthath, David, Samuel, na'iki prophetnao dau'u. ³³ Di'oraz pidannao, ipai imishidan Tominkaru, ukau'an ika'ita pamizaataakapan na'iki pakaakinapa-kidan ba'oran wiizai ikiinao soldyaannao. Isha'apata aimakaan sakitapa'o na'iki i'zaamata Tominkaru kowaadaniaz utaan nii i'ati. Itarata baudokorunao dako kida, ³⁴ imakada tuubaruu kida'o tikazi, ikidoapa pazowia'azoo-ka'o ai marii idi. Inao kakataimana'o mazan itoma-ka'o ma'ozaka; umanawun imizaataakapan mizaataaka-kizai ii, na'iki kaakinapa itarubanao i'ati.

** 11:22 Joseph mishida upidanannao kiwan nii Israel iti, Tominkaru paradan kawana'ati, na'iki ukian ina'aka kizi unanaa idida kiziz Israel ii. (Genesis 50:25)

†† 11:28 Exodus 12:21-30

³⁵ Zunnao mishidan ida'an, itukapan paudainao kadishita-kida-kaoo powaa iti mawaka-karu di'iki. Baokoinao antamikita-kaoo kaziwa'o ida'an atii imawakan, aonaaan idi imuudan pamishidan. Usha'apanum kau'an iaipan idi pakadishita-kida-kaoo kakupa-karu ida'ati kaimana'oraz pa'an. ³⁶ Aizii ba'orainao banikiita-kaoo na'iki ba'izii-kaoo, na'iki ba'orainao do'oo-kaoo na'iki ikaboota-kaoo taraa-kizai iti. ³⁷ Izowii-kaoo iboo-kaoo ida'an udaru kida'o kuba idi, isaasata'aka-kaoo pazikon an, izowii-kaoo marii idi. Ikaiwadinpan kaznizo mada oo boogi mada kida ida'an karikaonan kowas; aonaa isha'apauz nii, ipataka'uta-kaoo kaziwa'o ida'an, na'iki iantamikita-kaoo.

³⁸ Ina'iaakapan mapidantaka'o amazada di'ii'aka, na'iki midukoo baawu ii aka; imashaapan kuba'un kida ida'a na'iki ka'unaru shaawa ii kida. Wuru'u mishidainauz, kaiman manawun idyaun wuru'u imi'i baara sannao ai, aonaa turuu imashaapan ituma.

³⁹ Ipai wunao pidannao, kaiman Tominkaru nyukunuu ituma imishidan idi, upu'u aonaa bauda'apa idyaun zaamatan ipai wuru'u Tominkaru kowaadaniaz utaan nii.

⁴⁰ Mazan waunao ati powa'a'o zii Tominkaru aipan pasha'apatan aimaakan kaiman wa'ati, uruu baokopa kizi waunao inao tuma saaba-kaoo kaiman manawun diina'iti'i, Tominkaru aipan kawana'ati.

Na'apam Tominkaru tominapa-kidan paudainao

12 Aizii wuru'u iriba'oraz pidannao, wadi'itinapa-kinna ni'o. Imashaapauzon kaduz aida-kida wa'ati na'apa'oram ati'o mishidapa-karu. Ukau'an marii wamarina'atan ipai aimaakan wuru'u awautapa'oraz waunao, na'iki oia'o zaamat-ina'oraz wa'ida'ati. Na'iki ma'ozaka wataapa wanyukunuu, aonaa wakashadina'ana'a, na'apa pidan dimatina'o kawan dimatin-karu ida'a. ² Marii waawunuutapan soo Jesus di'iti, uruu ida'ana'o wamishidanuzu, na'iki wamishidapanuz karikaonan uruu ida'ana'o. Jesus baiapa mawaka-karu cross ida'a, aonaa unyukunuupan na'apam ukakiba'azonnan. Usha'apatan di'oraz aimaakan uitapan idi Tominkaru taan nii konaukii-karu utokon ii. Na'iki kai usakanatapan Tominkaru diwa'ora antanapu. ³ Udi'itapa na'apam Jesus tuudan ipai wuru'u oia'o pidannao sha'apataniaz dikauda kida'o aimaakan u'ati. Ukau'an mana'a ukashada-dina'ana'a na'iki ukaak-ina'ana'a. ⁴ Wuru ida'ana'a utiwainanuz dadara umasha'apata'azookan idi oia'o ubaiaapan kasha'ora'o, mazan upu'u aonaa na'apainim zii uzowii-kaoo umishidapan dikin ii. ⁵ Umanyukunuuta'a naa mooko tawuru'u Tominkaru paradan kida ma'ozakada'oraz unyukunuu? Udakotan unao paudainao nii. Ukian, "Odani, aonaa putaapa'ana'a madiwautapa-ka'o nii karikaonan wuru'u, Naobanai kakinaotanuz pugaru dadara'o na'iki kaziwa'o ida'an, na'iki aonaa pukashadina'aka'ana'a Naobanai kakinaotan dono pugaru. ⁶ Usha'apanum kau'an Naobanai kakinaota wunaou'u pamarainpaniinaouz. Na'iki ukakinaota ipai paudainao."††

⁷ Ukau'an utuudapa wuru'u ubaiatinanuz, usha'apanum kau'an darui kakinaotan kawanu'o unao wuru'u. Tominkaru taapan unao paudainao nii. Ipai daniinao, idarunao kakinaota idyaun. ⁸ Tominkaru kakinaota ipai paudainao, ukau'an aonaaan an ukakinaotan unao, aonaa mishi'o mani udainao unao. ⁹ Ipai waunao kaina'a wadarunao, imi'i baara'a kakinaota'o waunao. Ikakinaotan dono waunao wazaa-

††12:6 Proverbs 3:11-12

mata wuru'u ikakinaori kidaz. Ukau'an powa'a'o nii zii ukaimanan manawun wazaamatan an waDaru aokazi ia'o kakinaori kidaz, uruu idi kaina'a'o nii kakupakaru wa'ida'a. ¹⁰ Wadarunao, imi'i baara'a'oraz kakinaota waunao wapa'inan dono zii. Ikakinaotan waunao wuru kawana'ati'i ïaitapanuz wakakinaota-ka'o aiapaka'o. Mazan Tominkaru kakinaotan waunao kaminka'uta'o nii waunao, mishi kizi wanaudapan wamashaapan Tominkaru aipan kawana'ati. ¹¹ Aonaa wakonaukiikidan wakakinaota-ka'o dono kaziwa'o ida'an. Kaziwa pidan kakinaota-ka'o, mazan diina'iti'i, watominpan dauna'ana'a naa wakakinaota-ka'o idi, kaiman wanyukunuu na'iki kaiman wamashaapan.

Na'apam pidannao aiapa-ka'o ïmashaapan

¹² Unao kapati'ora'a naa, ukau'an uma'ozakada'a naa unyukunuu koshan. ¹³ Umashaapa sakitapa'o mashaapa-karu kaduz ida'a, uruu baokoinao mishidainauz kapatinaouznaa ma'ozakadinan nii, uruu aona'o nii ikapatin powa'a'a naa manawun. ¹⁴ Utiwaa umashaapan kaiman ipai pidannao tuma, na'iki utain Tominkaru ati, umuudina'a naa kaimanaiman oia'o ai. Na'ia'oram pidan aona'o utainan, aona'o nii utukapauzon Naobanai Tominkaru. ¹⁵ Ukarodin pa'i aonaa kizi na'ia'oram unao padantinan powaa iti Tominkaru kamunanban ai. Ukarodin pa'i aonaa kizi na'ia'oram unao to'orapa'o unyukunuu. Na'apa'o pidan turuu upataka'uan ipai unao. ¹⁶ Ukarodin pa'i aonaa kizi na'ia'oram unao da'awupan aonaa pamin-mazidan tuma mani. Na'iki ukarodin pa'i aonaa kizi na'ia'oram unao Esau kawanun, madi'itinapaka'a Tominkaru dau'u. Esau, uruu Isaac dani kiwiitapa'o, na'iki uru'o nii zaamata padamata ipai aimakaan padaru ai. Mazan Esau taa wuru'u pa'ati'oraz aita-ka'o, bauda'apa paraapi sodi'o wanyukunui dikin ii. ¹⁷ Unao, uaitapanii sha'atii Esau sha'apatan dauna'an wuru'u aimakaan, upu'u zii uaipan padaru dapadan kaiman kida'o aimakaan sha'apan pa'ati. [¶] Kaziwa upishaan pazaadan bii'i, mazan aonaa udaru taa'azoonuzu u'ati. Usha'apanum kau'an Esau, aonaa uikodan kanom ida'an papana'ada-kinaa nii wuru'u pasha'apataniaz aimakaan.

¹⁸ Unao, aonaa uwa'atin midukuo Sinai ida'ati, ^{§§} turua'oraz upishata-ka'o na'iki ka'awapa'oraz tikazi idi. Uruu midukuo ida'a kaina'a maruta'o, kasha'ora-karu na'iki awaru kawaoru. ¹⁹ Kaina'a kuwudii* aran na'iki parada-karu. Israelitenao abatan dono'oraz parada-karu, kaziwa ïpishaan aonaa kizi ïabatan powaa'az. ²⁰ Aonaa ïabata'azon wuru'u kichana'iki-kia'oraz parada-karu. Wuru'u parada-karu kian, "Na'ia'oram pidan oo uzai pishatan di'oraz midukuo, boo-ka'o nii kuba idi atii umawakan." ²¹ Wuru'u aimakaan ïtukapaniaz tuukia'o ukichana'iki-kian. Uruu idi Moses kian, "Õnaka-nakaan õtarian idi."

²² Mazan unao, uwa'atin Zion Naawa ati pa'an, na'iki kakupa'oraz Tominkaru wiizi ida'ati, wuru'u Jerusalem aokazi ia'oraz. Unao wa'atin wunao angelnao ida'ati iriba'oraz manawun, konaukia'o ida'ana'oraz ïbaokopatinpan. ²³ Uwa'atin wunao baokopainpan ida'ati dakota-kariwainauz Tominkaru dainao nii, kiwiita-

^{¶¶}12:17 Genesis 27:30-40

^{§§}12:18 Exodus 19:16-25

*12:19 *kuwudii*: Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'i.

pa'oraz īshakatan.[†] Ī'uu kida saada-kariwai'i naa aokazi ii. Unao wa'atin Tominkaru ida'ati, di'itapa'oraz ipai pidan kaimanan oo oian. Na'iki uwa'atin Tominkaru pidanannao doronaanao ida'ati, mawakainaoz mazan saaba-kariwaiz naa īdyaun kaiman. ²⁴Uwa'atin Jesus ida'ati, uruu ida'ana'o Tominkaru toman Pa'ina'o Covenant. Uwa'atin Jesus izain ida'ati, chibii-kariwaiz wa'oian chikaa-kinao nii, umanawunu'oraz pa'an Abel izain ai.[‡]

²⁵Ukau'an ukarodin na'iki aonaa utarata'ana'a ukinao Tominkaru paradan dono. Baokoinao itarata pakinao u'ai aonaan idi īabata'azon uparadan. Ukakinaowan dono'oraz īdyaun imi'i baara'a, mazan aonaa īdobatan papataka'uta-ka'o ai. Ukau'an powa'a'o nii zii manawun wabaiaapan pataka'utin-karu wamaabata'azookan an Tominkaru, kakinaowa'oraz waunao aokazi iki! ²⁶Tawuru dono'o uparadauzonuz kiwiitapa, nakaina'aka imi'i baara, mazan aizii ukian kainaaba'o ida'an, "Bauka-pa'a naa koshan ōnakaan nii imi'i baara, mazan aonaa uruu mani karikaonan, ōnakaan nii aokazi kapam." ²⁷Parada-karu kida, "Baukapa'a naa koshan," kia'oraz, kaimanaiman ukainaabatan wa'ati ipai aimakaan toma-kariwaiz nakaa-ka'o nii na'iki īmuuda-ka'o nii pana'itinapu pawii ai, soo aimakaan kida aona'oraz na'itim īnaka-ka'o na'an nii pa'an. ²⁸Ukau'an marii wakonaukian Tominkaru ati, usha'apanum kau'an kaina'a wawii ni'o, aona'oraz turuu unakaa-ka'o. Marii wakonaukii-kidan Tominkaru na'iki wamanawuntapan uruu, wakichana'ikin ida'an u'ai, ²⁹usha'apanum kau'an waTominkarun tikazi kawanu'o, kawaoda'oraz aimakaan kaiman-daun.

Na'apam wakonaukii-kidan Tominkaru wamashaapan ida'an

13 Pakawan umarainpaaka umin-mishidannao tuma. ²Aonaa umanyukunuuta'ana'a udapaapan tawarainao udapu ida'ati, usha'apanum kau'an pabi'i kida pidannao dapaapa tawarainao padapu ati, aonaan pu'u īaitapan īnao angelnao. ³Unyukunuupa pidannao taraa-kizai ia'oraz, utarainpa'o kawan ītuma. Unyukunuupa baiatinainao, ubaiatina'o kawan ītuma.

⁴Marii ipai pidan taapan mazida-karu kaimana'o nii manawun. Na'iki daiarui na'iki daiaroi, aonaa kizi ipataka'uan pamazidanuz, īdawatan ida'an ba'oran pamin-mashaapan nii. Tominkaru mishi'o nii upataka'utan wuru'u pidannao kiaa-paakainaoz madoronaa-daun, na'iki ba'orantapainaoz.

⁵Aonaa umarainpa'ana'a puraata. Uturuuda wuru'u aimakaan u'ida'a'oraz. Tominkaru kiinii,

"Aona'o nii ōwa'akauzon pugaru,

aona'o nii ōmanyukunuutauzon pugaru."[¶]

⁶Ukau'an waaitapan idi kaimanaimanazu, turuu wakian,

"Aona'o nii ōtarian, usha'apanum kau'an kaina'a Naobanai ōminka'u nii.

Aonaa turuu pidannao sha'apatan ōgaru."[§]

⁷Unyukunuitapa uzowaunaanao tominapa-kidauzoz unao Tominkaru Paradan kida dau'u. Udi'itapa kaiman kida'oraz aimakaan sha'apan īmashaapan idi

[†]12:23 Ipai Tominkaru dainao kiwiitapa'oraz udani shakatan kawanu'o.

[‡]12:24 Genesis 4:10

[¶]13:5 Deuteronomy 31:6

[§]13:6 Psalm 118:6

Tominkaru ati atii ĩmawakan. Ukau'an ma'ozaka umishidapa ĩnao kawan. ⁸ Jesus Christ, aonaa upana'adinauzon, pakawan uruu munumunu'o kawan, na'iki aizii, na'iki karikaonanu'o nii.

⁹ Mana'a utapada'ana'a ipai pabi'inaaka kida'o kakinaorii na'akan unao pana'iti'i naa. Marii mishi'oraiman unyukunuu kida ma'ozakada-kae Tominkaru kamunanban ida'an, aonaa kakinaorii kida izo'ati-kae ida'an mani wanyukunui dau'oraz, aona'oraz ukaminka'utan pidannao izo'ati'oraz uruu kaduz kakinaorii.

¹⁰ Mazan ōaipan pa'an wadi'itinpan wuru dau'a'a taa-kariwaiz Tominkaru ati, wuru'u chikaa'oraz wa'oian. Na'iki wuru'u kaudinainauz Tabernacle di'ii, aonaa turuu ĩnikan wuru'u taa-kariwaiz oii-karu chikaa-kinaoz. **

¹¹ Umanawunu'o Faadaa, una'akauzonii uzainao izain Kabaun Nazoo Kaimana'oraz Manawun di'iti, utaa kizi oii-karu kida dikin ii. Mazan wuru'u uzainao nanaa kida kawaoda-kae paniba ii, Jewnao kawiiizibitinapa-kizi ai. ¹² Ukau'an Jesus paniba ii umawakan donoi ai kapam, usaabaa-kinaa nii papidanannao kaiman manawun oia'o ai paizain ida'an. ¹³ Ukau'an wamako Jesus di'iti paniba iti Jewnao kawiiizibitinapa-kizi ai, wakashaapa washa'apata-kae, na'iki wabaiaapa kapam uruu kaduz aimaakan kakiba'azonna'o uruu baiaapaniaz kaduz. ¹⁴ Aonaa karikaonanu'o donoi nii da'a'a imi'i baara'a wa'ati, mazan waunao, tuukii wazaudapan donoi wuru'u wa'idiwau ni'oraz diina'iti'i pa'an.

¹⁵ Ukau'an aizii Jesus ida'an, marii wataainan Tominkaru ati wakonaukii-kidan ida'an uruu, wakowaadan ida'an wuru'u kaiman kida'o aimaakan usha'apataniaz. ¹⁶ Aonaa umanyukunuuta'ana'a usha'apatan kaimana'o ba'orainao ati, na'iki uka'idiwaaka ĩtuma, usha'apanum kau'an na'apa kida'o pa'an aimaakan taa-kae, Tominkaru konaukii udau'an.

¹⁷ Uizo'ati uzowaunaanao na'iki unaubaapa wuru'u ĩkaudinanz. ĩnao awunuuta-pa'o unao, usha'apanum kau'an ĩnao'u'o nii kowaada na'apam ĩsha'apatan pakaudin-kizi Tominkaru ati. Uizo'ati ĩdyaun, konaukii kizi ĩsha'apatan pakaudin-kizi. Aonaan an uizo'atin, ĩsha'apatan nii pakaudin-kizi kasha'ora-karu ida'an, na'iki aona'o nii kanom unao ikodan na'apa'o di'iki.

¹⁸ Aonaa usokoda'ana'a utoriinpan wa'ati. Waaitapa aonaa kanom dikauda'o nii washa'apaapan, mazan karikaonan washa'apata'azon kaiman kida'o aimaakan.

¹⁹ Tuukii manawun ōpishaan utoriinpan ō'ati, marii kizi Tominkaru dyuudan ōgaru powaa ati kadiman unao ida'ati.

Kaarita katokon-tinan

²⁰⁻²¹ Aizii marii Tominkaru konaukii-kida-kae, uruu taa'o wanyukunuu kaiman-kinaa. Ukadishita-kida waNaobanaa Jesus mawaka-karu di'iki. Na'iki marii Jesus konaukii-kida-kae, uruu umanawunu'o kaznizo taapiki. Uruu izain ida'ana'o Tominkaru toman Pa'ina'o Covenant, aona'o ni'oraz na'apainim ukatokonon. Aizii marii Tominkaru taan ipai kaimana'o aimaakan unao sha'apata-kinaa nii aimaakan paaipan kawana'ati. Na'iki marii usaabaan waunao paaipan kawana'ati, Jesus Christ ida'an, na'iki marii utapa-kae umanawunu'o nii karikaonan. Amen.

** **13:10** Faadaanao, turuu ĩnikan dunai wuru di'iki'i taa-kariwaiz Tominkaru ati. Soo wuru'u uzainao taa-kariwaiz oii-karu chikaa-kinoo nii, aonaa turuu ĩnikan udunaa. ĩkawaoda pa'an ipai wuru'u uzai nanaa paniba ii, munapo Jewnao kawiiizibitinapa-kizi ai.

²² Õiribannao, tuukii manawun õpishaan unao, uabatapa kizi kaimanaiman di'oraz kuwai õsaadaniaz õma'ozakada-kinaa ni'oraz unao; wuru'u õkaaritanuz, aonaa udawuan manawun. ²³ Õkowaada'azon u'ati wa'inawuzu Timothy kodita-kidakaoa'a naa taraa-kizai iki. Ukaawan an kadiman, baokopa'o nii wawa'atin watukapa'anan unao. ²⁴ Ukowaada pa'i waparadan kida ipai uzowaunaanao ati, na'iki ipai Tominkaru pidanannao ati. Wairibannao Italy ikiinao dyuudan kapam paparadan unao ati. ²⁵ Marii Tominkaru kamunanun ipai unao ati.

James Saadanii Kaarita

Di'oraz kaarita daua'o

James, uruu Jesus inawuzu. (Matthew 13:55; Galatians 1:19) Upa'inan dono zii aonaa umishidan Jesus Tominkaru di'iki'o, mazan umishidan dauna'an, uru'u naa choochi zowaunaa nii Jerusalem ii. (Acts 15:13; 21:18)

Jesus kadishitan dauna'an pamawaka-kizi iki na'iki ukiwan dauna'an aokazi iti, utominapa-kidaniinao kowaadapan Kaimana'o Kuwai wuru'u Jesus daua'oraz. Kiwiin ikowaadanuz Jewnao ati, Israelitenaouz. Aizii Tominkaru pidannao zowiipauzo-kaao dono, imishidan dikin ii Jesus, iriba mishidainao kidoopan ba'oran wiizai kida di'iti. Uruu idi James saadan pakaaritan ipai mishidainao ati. Mazan kiwiini'o verse ida'a usaadan kaikapa'a: "ipai 12 Israelitenaoo tonaazinaa kida ati, ipai wiizai kawana'ati."

James kakinaotan i'dyaun, mishi kizi itukapa-kidan pamishidan Jesus, pasha'apatan ida'an kaiman kida'o aimaakan.

James kakinaowan i'dyaun powa'a zii: marii kizi ikonaukian papataka'utakao pu'u, oo pamapuraatanun pu'u. Usha'apanum kau'an pataka'utinainao, umanawunu'o Tominkaru ati inao. Na'iki kapuraataniinao pidannao, marii pa'i ikarodinan. Usha'apanum kau'an inao tuukia'o nii ito'oradan Tominkaru, isha'apatan ida'an aimaakan dikauda kida'o papuraatan ida'an.

Kaarita buutinpan kida

Kaarita sakadin-kizi 1:1

Mishida-karu na'iki aitapaaba-karu 1:2-8

Pataka'utin-karu na'iki kapuraatan-karu 1:9-11

Baiatin-karu na'iki tiwaa-kidapa-karu 1:12-18

Abatapa-karu na'iki sha'apatin-karu 1:19-27

Aonaa pidan taapa-kaao umanawunu'o nii ba'oran ai 2:1-13

Mishidapa-karu na'iki sha'apatin-karu 2:14-26

Na'apam wakaiwaan waninoba na'iki waparadan 3:1-12

Dya'utama'o aitapaaba-karu kaduz 3:13-18

Mishidainao kodita kizi oia'o pidannao bii iki 4:1—5:6

Mishidainao ma'ozakada-kaao powa'a zii 5:7-20

1 Ōgaru James, Tominkaru na'iki Naobanai Jesus Christ poitoru. Ōdyuudan ōparadan ipai 12 Israelitenaoo tonaazinaa kida ati, makoodanainaoz ipai wiizai kawana'ati.

Mishida-karu na'iki aitapaaba-karu

² Ōiribannao, ukonaukii pa'i na'apainim dono ubaiaapan pabi'inaaka kida'o pataka'utin-kinai. ³ Usha'apanum kau'an uaitapa utiwaa-kaooz na'apa, umishidan ma'ozakan tiwaa-kaoo wuru'u. Aizii upakawanun an ukadishitapan utiwaa-kaoo dauna'an, aona'o nii ukashadinan ba'oran dono ubaiatinan pu'u padamata. ⁴ Ukau'an marii pa'i umakashadinkanuz na'iki umakaakinapanuz mashaapan ma'ozaka, uruu aona'o nii ukaakinpan, na'iki aona'o nii ukasharutinpan udi'itinpan ida'an.

⁵Mazan na'ia'oram pidan unao bii'i, aona'o uaitapan padi'itinpan, marii upishaan Tominkaru, utaa kizi u'ati aitapaaba-karu; usha'apanum kau'an Tominkaru, konaukii utaan na'iki aonaa ukashanauan pidan pishaa'o paugaru. ⁶Mazan upishaan an Tominkaru, marii upishaanuzu pamishidan ida'an, aonaa pamamishidakan bii an mani. Usha'apanum kau'an, pidan pishaan an aimaakan pamamishidakan bii an, uruu na'apa'o wunu paran kawan, paran baoko ia'oraz, ma'ozaka'o awaru pootaniaz na'iki ukida'uupaniaz di'itinapa kida'a. ⁷⁻⁸Na'apa'o pidan, dya'utamatapa'o panyukunuu na'iki aona'o uaitapan na'apam dii pasha'apatinan, aonaa turuu uzau-dapan Tominkaru taan pa'ati aimaakan upishaaniaz.

Pataka'utin-karu na'iki Kapuraatan-karu

⁹Ukaina'an an Tominkaru pidanan pataka'utina'o, marii ukonaukian, usha'apanum kau'an Tominkaru awun za'a umanawunu'o uruu. ¹⁰Mazan pidan kapuraatanu'o, marii ukonaukian, usha'apanum kau'an Tominkaru awun za'a uruu pataka'utina'o. Kapuraatanu'o pidan, umainaabatanin nii na'apa amazada san soosoi kawan. ¹¹Kamoo koditan dauna'an, uwiichan wiicha, wiicha, na'iki sariapa ukadunaa wuzada'akan; usooso waotan, na'iki ukonaunamanuz mainaabatina'akan naa. Ukau'an na'apa'o nii pidan kapuraatanu'oraz mainaabatanin kapam, upuraataapatinan pu'u.

¹²Konaukia'o pidan, wuru'u tuudapa'oraz pabaiatan kasha'ora kida'o aimaakan. Aizii utuudapan idi pabaiatinan, aonaa ukaakinpan, uzaamatan nii pawinipa nii, karikaonanuo kakupa-karu idi, tawuru'u Tominkaru kowaadauzoniaz pataa'azon marainpainao ati paugaru.

¹³Aizii pidan tiwaa-kidapa-kaono pasha'apata'azon dau'ati oia'o, aonaa turuu ukian: "Tominkaru wuru'u tiwaa-kidapa'oraz õgaru õsha'apata kizi oia'o." Usha'apanum kau'an Tominkaru, aonaa na'apainim utiwaa-kidapan pidan oia'o dau'ati; na'iki Tominkaru, aonaa na'apainim usha'apatan oia'o utiwaa-kidapa-kaono.

¹⁴Mazan pidan tiwaa-kidapa-kaono pasha'apata'azon dau'ati oia'o, unyukunuu oia'o dau'atin idi'o karikaonan wuru'u, ukozoota-kidinan paaipan ati'o, aonaa udikintan wuru'u oia'oraz. ¹⁵Aizii unyukunuu na'apan idi oia'o dau'ati, uruu'u naa usha'apata'akanuz, oia'o shakatan naa wuru'u, na'apa koraidaonaa shakatan kawan. Na'iki oia'o dyaupain dono'o naa kaimanaiman, uruu'u naa mawaka-karu shakatan kapam.

¹⁶Õmin-mishidannao, õmarainapaniinao, mana'a umariidapa-kidina'ana'a. ¹⁷Ipai aimaakan kaiman kida'oraz, taa-kariwaiz mawinipinaa-daun, aokazi iki'o wuru'u, Tominkaru di'iki'o, toma'oraz kamoo, kauzu na'iki wizinao. Tominkaru aonaa upana'adinanzon, na'iki aonaa na'apainim utanawatinkanzon pana'iti wa'ai, na'iki aonaa uwa'akanzon waunao maruta'o-karu'u. ¹⁸Paaipan kawana'ati'o wuru'u udaniitanuz waunao pakakinaori mishi'o ida'an, uruu idi tuukii ukonaukii-kidan waunao ipai ba'oran patomaniinao ai.

Abatapa-karu na'iki Sha'apatin-karu

¹⁹Õmin-mishidannao õmarainapaniinao, unyukunuitapa wuru'u õkakinaori kidaz: Marii ipai pidan abata'azo'o nii kadakotin-karu, mazan aonaa uparada'ana'a maaitapinaka-daun, na'iki udadarada unyukunuu uto'oran ai. ²⁰Usha'apanum

kau'an pidan to'oran an aonaa turuu usha'apatan aimakaan kaiman kida'o Tominkaru aipan kawana'ati.

²¹ Ukau'an umuuda'a naa ipai oia'o na'iki dikauda kida'o aimakaan usha'apatauzoniaz. Aonaa u'atadinpa'ana'a, mazan ukashaapa Tominkaru Paradan utaaniaz unyukunuu ii, uruu wuru'u ukazannaatin-kinaa ni'oraz.

²² Aonaa umariidapa'ana'a unyukunuu, uabatapan ida'an karikaonan Tominkaru Paradan. Mishi'oraiman, usha'apatina'a naa pa'an wuru kawana'ati'i uabataniaz.

²³ Na'ia'oram pidan abatapauzo Tominkaru paradan mazan aonaa usha'apatinan ukawana'ati, uruu, na'apa'o pidan kawan awunuuta'oraz paawun baara wanamari di'iti.

²⁴ Uawunuutan padikin kaimanaiman na'iki udauna'an umako'okan naa, sariapa umanyukunuuta'akan na'apa'oram paaidinpan. ²⁵ Mazan pidan di'itinpan an kaimanaiman kuwai kaimana'oraz dau'u, wuru'u muuda-kida'oraz pidannao oia'o ai, na'iki utaapan an panyukunuu karikaonan kaimana'o kuwai dau'ati, aonaa umanyukunuutan paabatani, mazan usha'apatinan pa'an ukawana'ati. Uruu idi kanom usha'apatani kida, kaimana'o nii usha'apan Tominkaru ida'an.

²⁶ Ukaina'an an pidan unao bii'i Tominkaru-tapa'o utaapinpan, mazan aonaa utuuda'akauzon dikauda kida'o paparadan, umariidapan panyukunuu karikaonan wuru'u, na'iki uTominkaru-tapanuz madiwautapa-ka'o karikaonan. ²⁷ Mazan pidan, mishi'o uchoochi san-tinpan Tominkaru waDaru aipan kawana'ati, uruu pa'an wuru'u karikaonan'oraz ukaminka'utauzon maudaniiwainao na'iki zunnao pataka'utinainao mawaka'oraz naa idaiarunao, na'iki uruu aona'o nii uaipan pataka'uinan oia'o idi. Na'apa'o choochi-santinapa-karu kaimana'o, na'iki aona'o ukasharutinpan Tominkaru awun za'a.

Pataka'utinainao na'iki Kapuraataniinao

2 Ōiribannao, mishidainaoz umanawunu'o wanaobanaa Jesus Christ, aonaa unauba'ana'a bauda'apa'o pidan ba'oran ai. ² Aizii pidan kapuraatanu'o kaawan an mani uchoochin ida'ati, kaiwadinpa'o kawinipina'o kamicha idi na'iki uka'u saba nii gold; aizii ukaawan pu'u, ba'oran pidan kaawan kapam, pataka'utina'o, ukamichan uzaama'ora'a naa kowas. ³ Aizii unao, unyukunuu wuru dau'ati'i pidan kaimana'oraz ukaiwadinpan manawun na'iki usakanata-kidan uruu kaimana'o tabai ida'a. Mazan aizii pidan pataka'utina'o ati unao kian, “Turuu pukadishitapan na'ii,” oo “Pusakanata da'a'a imi'i baara'a.” ⁴ Usha'apatan an na'apa'o aimakaan, ubuutaakapan karikaonan wuru'u. Aonaa utaapa'ana'a bauda'apa'o pidan kaimana'o nii ba'oran ai. Na'apa'o aonaa kaimana'o mani wuru'u, na'iki unao di'itinpan aonaa usakitapan.

⁵ Ōmin-mishidannao ōmarainapaniinao, aushaa uabata! Tominkaru zaamatanii wuru'u pidannao pataka'utinainaoz, umanawunu'o mishidapa-karu ida'ati. Īnao ĩnaobanaitapan nii Tominkaru na'iki ĩzaamatan nii kaiman kida'o aimakaan, tawuru'u Tominkaru kiauzo-kiziz utaan nii marainpainao ati paugaru. ⁶ Aizii unao, tuukii uzon-kidan pataka'utinainaoz. Mazan wuru'u pidannao kapuraataniinaoz, ĩnao mishi'oraiman na'aka'oraz unao kootowapa-kizai iti, ĩzaamata kizi usha'apauzi. ⁷ Īnao wuru'u parada'oraz oia'o ida'an kaimana'o uNaobanaa Jesus dau'an.

⁸ Kaiman zii manawun uizo'atin an waNaobanaa kakinaori, saada-kariwaiz Tominkaru Paradan ida'a kaikapa'a: “Pumarainapa pidannao na'apa pumarain-

pan kawan punanaa.”†† 9Mazan utaapan an bauda'apa pidan kaimana'o nii ba'orran ai, oia'o aimakaan wuru'u usha'apataniaz, ukau'an unao dikintapainao kakinaorii. 10Pidan dikintapa'o bauda'apa'o kakinaorii, uruu dikintapa'o ipai ba'orainao kakinaorii kida wuru'u. 11Tominkaru kian, “Mana'a puba'orantapa'ana'a.” Uruu wuru'u kia'oraz kapam, “Aonaa puzowia'ana'a pidan.” Aizii aonaan pu'u puba'orantapan‡‡ padamata, mazan puzowian pidan, pugaru dikintapa'o kakinaorii wuru'u. 12Ukau'an uparada sakitapa, na'iki umashaapa aitapainao nii na'iki izo'atinao nii Kakinaorii, wuru'u muuda-kida'oraz pidannao oia'o ai. Wuru'u kakinaoriiiz, uaida-kidan nii na'apam wamashaapan, kaiman oo aonaa ukaimanan. 13Usha'apanum kau'an Tominkaru pataka'utan dono pidannao, aona'o nii ukamunan-kidan pataka'utainaouz pairiban, aona'oraz iaidan pakamarainapanun; mazan pidannao aida'oraz pakamarainapanun, aona'o nii ipataka'uta-ka'o pa'an.

Mishidapa-karu na'iki sha'apatin-karu

14Ōiribannao, ukian umishida Tominkaru. Mazan aonaan an uaidan umishidan usha'apatan ida'an kaiman kida'o aimakaan, madiwautapa-ka'o wuru'u una'apanuz. Na'apa'o mishidapa-karu aonaa turuu ukazannaatan unao. 15Aizii puiriban makamichanun an mani na'iki umawanyukunuun an. 16Mazan aonaa putaan u'ati uaiapanii, soo pukian u'ati karikaonan: “Kaiman! Marii shaa pa'i Tominkaru sha'apatan kaiman kida'o aimakaan pu'ati! Kaiman kizi pukaiwadinpan, na'iki kaiman kizi puaroopan!” Madiwautapa-ka'o wuru'u puna'apan an na'apa. 17Ukau'an na'apa'o wuru'u mishidapa-karuz: Mishida-karu kaiwaa-ka'o an paba'oran, aonaan dono kaimana'o sha'apata-ka'o utuma, madiwautapa-ka'o wuru'u.

18Mazan panaadon ba'oran pidan kian nii, “Pabi'i pidannao mishida Tominkaru, na'iki ba'orainao sha'apata kaiman kida'o aimakaan pa'an.” Mazan ōgaru, ōdako'atinuzu, “Na'apa dii mooko turuu puaida-kidan ō'ati pumishidan aonaan pu'u pusha'apatan kaiman kida'o aimakaan? Ōgaru, ōaidan nii pu'ati ōmishidanuzu ōsha'apatan ida'an kaiman kida'o aimakaan pa'an.” 19Pumishidan an kaina'a bauda'apa Tominkaru, kaimana'o wuru'u! Mazan upu'u zii oia'o doronainao imishida kapam, na'iki tuukii inaka-nakaan itarian idi u'ai.

20Pugaru madiwautapa-ka'o pidan! Puaiapa mooko ōaida-kidan pu'ati wuru'u mishidapa-karuz, madiwautapa-ka'o karikaonan kaimana'o sha'apatin-karu aonaan an u'ai? 21Pudi'itapa wadokozu-daun Abraham. Tominkaru kian udau'an “Kaimana'o pidan uruu,” soo usha'apatinan ida'ana'o Tominkaru paradan kawana'ati: tawuru'u utaan dono'oraz paudani Isaac altar paawa'a, kawaoda-karu nii Tominkaru ati. 22Aizii puaitapa, pamishidan ida'ana'o uizo'atin Tominkaru. Na'iki pasha'apatinan ida'an uaidan na'apam manawun pamishidan Tominkaru. 23Na'iki saada-kariwaiz Tominkaru Paradan mishiinan, kaikapa'oraz ukianu'u: “Abraham mishida Tominkaru, uruu idi Tominkaru dakotan uruu kaimana'o pidan nii.”¶¶ Udakotan Abraham papaonarun nii kapam. 24Aizii uaitapa, Tominkaru aonaa udakotan pidan kaimana'o nii, soo ukian idi karikaonan “Ōmishida Tominkaru.”

††2:8 Leviticus 19:18

‡‡2:11 *puba'orantapan*: zun kiaapa-kidinan ba'oran daonaiora ati pakaudaiarun pu'u oo daonaiora kiaapan ba'oran zun pakaudaiaron pu'u.

¶¶2:23 Genesis 15:6

Mazan udakotan pidan kaimana'o nii, usha'apatan ida'an kaiman kida'o aimakaan kapam.

²⁵ Na'apa sha'atii Rahab, kaminshu'u-shoroaba, odakota-ka'o kaimana'o pidan nii osha'apatinan ida'an, tawuru'u odapaapan dono'oraz padapu ati Joshua dyuudani-inao, na'iki odyuudan idyaun ba'oran dunapota'a naa tarubainao ai. ^{§§} ²⁶ Aizii pidan nizowan aonaan an unanaa ai, uruu pidan mawaka'o wuru'u; ukau'an na'apa kapam, kaimana'o sha'apatin-karu aonaan an mishidapa-karu ai, mawaka'o wuru'u.

Niinobai daua'o

3 Õiribannao! Aonaa uaipina'ana'a ipai tiichaanao nii, usha'apanum kau'an wau-nao tiichaanao, tuukia'o nii wapataka'uta-ka'o manawun, ipai ba'orainao ai, wakasharutinan dikin ii. ² Mishi ipai waunao kasharutina'o iriba aimakaan ida'an. Mazan pidan aona'o ukasharutinazuon paparadan ida'an, uruu kaimana'o pidan manawun na'iki uka'iita pakazowautapan ipai pananaa.

³ Wamuudan kawaro dako-tannaa udako iti, uizo'ati kizi waunao, uruu idi waka'ita wana'akanuzu na'itim karikaonan waaipan kawana'ati. ⁴ Oo udi'itapa paran san kanawa: u'udarun pu'u, na'iki ma'ozaka'o awaru kida'ukapan pu'u padamatazu, turuu una'aka-ka'o poora sodi ida'an na'itim karikaonan uaiapa-ka'o kawana'ati. ⁵ Na'apa ninobai kapam: uduusodin pu'u padamata, turuu u'atadinpan tuubaru kida'o aimakaan dau'u. Aushaa! Udi'itapa na'apam tikazi tiriizi sodi, turuu udanomaitan kanoko baawu udaru'o. ⁶ Wururu'u ninobaiz, na'apa'o tikazi kawan, umanawun utapan oia'o. Uruu idi ipai daunuuda'u upataka'uan wananaa oia'o idi. Utoma udaru'o tikazi wananaa ida'a, atii ukawaoda na'iki umainaabata kaiman-daun wadi'itinan, na'iki wuru'u wakakupanuz. Tuubaru'o Tikazi di'iki'o wuru'u tikazi tominanuz.

⁷ Pidan ka'iita pamaawaadibaan pabi'inaaka to'ora kida'o aimakaanoo, kotu'uz-nao, atoru na'iki kowazaz kaduz, na'iki aimakaanoo mashaapainouz paran baoko ii. ⁸ Mazan aonaa na'ia'oram pidan ka'iitan pamaawaadibaan paninoba. Niinobai oia'o na'iki dikintapa'o, utapan pa'idiwaru mawaka-kinai.

⁹ Ninobai ida'an wakaiwaa kaiman kida'o parada-karu waNaobanaa Tominkaru waDaru ati. Na'iki waninoba ida'an wakaiwaa dikauda kida'o parada-karu wairibannao ati, itoma-ka'o pu'u Tominkaru aidinpan kawan. ¹⁰ Uruu bauda'apa'o dakoi di'iki parada-karu kaimana'o na'iki dikauda kida'o koditan! Õiribannao, aonaa washapata'ana'a na'apa'o aimakaan! ¹¹ Aonaa turuu kaimana'o na'iki kuzuba'o wunu shootapan bauda'apa'o wunu nunudapa-kizi di'iki. ¹² Õiribannao, aonaa turuu fig kadunaa kaakan olive nii, oo grape kadunaa kaakan fig nii, na'apa ukau'an kuzuba'o kapoo-kizai, aonaa turuu kaimana'o wunu ikoda-ka'o u'idi'iki.

Aitapaaba-karu Tominkaru di'iki'oraz

¹³ Ukaina'an dono pidan unao bii'i aitapaaba'o utaapinan, marii uaidan wuru'u paaitapaabanuz pamashaapan ida'an kaiman na'iki pasha'apatan ida'an kaiman kida'o aimakaan, aonaa pa'atadapan ida'an mani wuru'u paaitapaabanuz. ¹⁴ Mazan kishauzi-karu mashaapan dono punyukunuu ii tuukii manawun, na'iki puaipan aimakaan sha'apan soo pu'ati pa'idiwaru; aonaa pu'atadinpa'ana'a puaitapaaban

dau'an, usha'apanum kau'an puna'apan an, pana'atanpu'o pumashaapan wuru'u mishi'oraz kakinaorii ai. ¹⁵ Kaikapa'oraz aitapaaba-karu, aonaa Tominkaru di'iki'o mani wuru'u, mazan imi'i baara iki'o karikaonan, pidan sha'apata'azon kaduz oia'o karikaonan na'iki oia'o doronainao aipan ati'o karikaonan. ¹⁶ Na'iki na'iam dono kaina'a kishauziaaka-karu, na'iki pidan nyukunuu ii tuukii uaipan aimakaan sha'apan soo pa'ati karikaonan, kaina'a'o nii to'orataaka-karu na'iki pabi'inaaka kida'o oia'o sha'apata-ka.

¹⁷ Mazan Tominkaru taan an aitapaaba-kinai pidan ati, aona'o nii ukasharutinpan, uruu idi aona'o nii umizaataakapan oo ukadakowaakapan, aona'o nii udikintinan, aona'o nii udikintapan, tuukia'o nii uabata'azon na'apam kii-karu kida pa'ati. Kamunanuuba'o nii na'iki pabi'inaaka kida'o nii usha'apatan kaiman kida'o aimakaan, uaitapan nii aimakaan sakitapa'o, aonaa mazanu'o mani ukadakotinanuzuu, mazan mishi'o pa'an uparadan. ¹⁸ Umashaapan an wuru kawanu'u, paoribai uuda paowakao kawanu'o wuru'u. Uaidan dono pakamarainapanun pairibannao ati, ukaraodan nii kaimana'o akai udikin ii, uruu wuru'u kaimana'oraz mashaapa-karu Tominkaru awun za'a.

Oii kida'o aimakaan na'azootapa-ka

4 Na'iki'oram dii wuru'u mizaataaka-karu kida na'iki to'orataaka-karu kida unao bii ana'oraz wa'atin? Iwa'atin wuru'u di'iki'o mizaataaka-karu unanaa ida'a'oraz, una'azootapan idi imi'i baara ana'o aimakaan kida karikaonan. ² Puaipan aimakaan kida padamata pu'idiwau nii, mazan aonaa uka'idiwaun u'idi, uruu idi uzowiimikipa'aka'azon naa. Umaka'iitakan idi uikodan aimakaan kida, una'azootapaniaz tuukii manawun, uruu idi uto'orataakapan na'iki umizaataakapan naa. Umaikodakan aimakaan wuru'u uaipaniaz, umapishaakan idi'o Tominkaru udau'an wuru'u. ³ Upishaan pu'u padamata Tominkaru aimakaan kida dau'ati, mazan upu'u aonaa utaan u'atiz, usha'apanum kau'an udi'itinpan idi'o oia'o dau'u; upishaan aimakaan soo ukaiwaa'azonuzuu ukonaukii-kinaa ni'o karikaonan.

⁴ Unao, mamashaapa-kainao Tominkaru aipan kawana'ati! Aonaa mooko uaitapan unyukunuu-atin dono oia'o sha'apaapa-kariwaiz imi'i baara an, pugaru Tominkaru taruba wuru'u? Uruu idi na'ia'oram pidan aipan an pamashaapan imi'i baara ana'o mashaapa-karu kaduz kawana'ati karikaonan, utominan Tominkaru taruba nii wuru'u. ⁵ Madiwautapa-ka'o mooko uaitapan wuru'u saada-kariwai Tominkaru Paradan, kia'oraz kaikapa'a? "Kaimana'o Doronaa, Tominkaru muudaniaz wanyukunuu ii tuukii manawun uaipan waunao pa'ida'antanapu." ⁶ Mazan Tominkaru taa powa'a zii ma'ozaka-karu manawun wa'ati, usaadinpan kawan, "Pana'iti Tominkaru taan panyukunuu

atadinpa'o pidan ai,
mazan ukamunan-kida pidan
aona'o u'atadinpan."*

⁷ Ukau'an uizo'ati Tominkaru. Mana'a ukashaapina'ana'a Satan ati, Satan ki-doopan nii u'ai. ⁸ Umaonapadin Tominkaru ida'ati, Tominkaru maonapadinan nii u'ida'ati kapam. Unao oiainao, umuuda'a naa usha'apaapan oia'o! Unao pidannao pozawatapainao kaimana'o ai, usaaba'a naa unyukunuu kida! ⁹ Ukasha'ora mishi'o-

* 4:6 Proverbs 3:34

raiman, na'iki tuukii uzaada. Marii upana'adan ushazootinanuz kasha'oratin-karu di'iti; na'iki ukonaukianuz, kasha'ora-karu di'iti. ¹⁰ Aonaa utaapinpa'ana'a umanawunu'o nii Tominkaru awun za'a, uruu unaubaan nii unao.

Aonaa ukashada'ana'a umin-mishidan

¹¹ Õiribannao, aonaa ukadakotina'ana'a uiriban dau'u oia'o ida'an. Kanom kadakotinan dono pairiban dau'u oia'o ida'an na'iki kashadan uruu, udakoopan na'iki ukashadan Tominkaru kakinaori wuru'u. Pukashadan dono ukakinaori, aonaa puizo'atin mani ukakinaori wuru'u, mazan punaobanai-tinpan kakinaorii ati wuru'u. ¹² Mazan Tominkaru pa'an wuru'u kakinaorii Naobanaaz na'iki uaitapa na'a-pam pasha'apatan pidan sakitapa'o ida'an. Uruu turuu pa'an ukazannaatan pidan oo ukabootan pidan pataka'utin-kizai iti. Ukau'an, pugaru, aonaa turuu pukian pidan dau'an, "Uruu kaimana'o," oo "Uruu oia'o" kii.

Aonaa u'atadinpa'ana'a usha'apata'azoonii dau'u

¹³ Aushaa uabata na'apam õkian aizii, unao kiauzonaouz kaikapa'a: "Aizii oo waikana'an wamakon nii uruu wiizai di'iti, wana'ian nii bauda'apa wunu, watoman nii sha'apuzii toriapa-kizinao nii na'ii, waikoda-kinaa nii dobata puraata." ¹⁴ Unao, aonaa uaitapan kanoma'o nii sha'apa waikana'an. Wuru'u ukakupanuz na'apa'o tawuru kawanu'u chaapi'iki'oraz amazada kishananuz; una'a'akan masakauda'u, udauna'an umainaabatina'akan naa. ¹⁵ Kaikapa mishi'oraiman ukia'a: "Tominkaru taapadan an una'apan, kawanu'o nii wakakupan, na'iki washa'apatinan." ¹⁶ Mazan aizii utaapinpan umanawunu'o nii, na'iki u'atadinpan ukadakotinan ida'an; ipai kaikapa kida'o atadinapa-karu aonaa kaimana'o mani wuru'u. ¹⁷ Ukau'an, kanom aitapa'o pasha'apatan kaimana'o, mazan aonaa usha'apatanuz, u'oi'an wuru'u.

James kakinaowan pidannao kapuraataniinao

5 Aushaa uabata na'apam õkian aizii, unao pidannao kapuraataniinao! Tuukii uzaada diiwa'o ida'an. Usha'apanum kau'an kaina'iki kasha'ora kida'o man-awun aimaakan wa'atin unao ati. ² Upuraatan kidaz madiwautapa-ka'o nii na'iki ukamichan kida basharao nikan nii. ³ Utaapan dobata'o puraata u'idiwau nii, amazada katokon-tina'azon pu'a'a naa. Upuraatan gold na'iki silver, ipai'i naa uwuzaaritan. Wuru'u iwuzaritanuz aida-kidan nii na'apam unao pidannao dikaudan, na'iki wuzaru nikan nii unanaa na'apa tikazi kawan. ⁴ Aonaa ukawinipinaatan karaodapauzonao kaudinan uzakapun ii. Uabata! Umanawunu'o Naobanai abata wuru'u upoitorunao dopian unao zakapun ii. Puraata utaapaniaz aida-kida Tominkaru ati, unao sha'apatan dikauda'o aimaakan umakawinipinaata'azookan ida'an ãdyau. ⁵ Umashaapanuz da'a'a imi'i baara'a soo ukaiwaapan upuraatan ukonaukiitin-kinaa nii pa'idiwaru, na'iki uaipan ati ukakiwindinan. Na'apa unao uzainao taapa-kariwai kawan ata'azo'oraz naa ãzowii-ka. ⁶ Ukian pidan kaimana'o dau'an, "Dikauda'o uruu, wazowii-kida uruu." Mazan uruu, aonaa utiwaan pamashaatan unao.

Mashaapa-karu makashadinaka-daun na'iki toriinapa-karu

⁷ Uruu idi, õiribannao, aonaa ukashadina'a naa uzaudapan Naobanai Jesus Christ kaawan. Udi'itapa na'apam pidan zakapuupauzo, aonaa ukashadinan pazaudapan

papaoriba kaakan umanawunu'oraz u'ati. Na'iki aonaa ukashadinan pazaudapan wawunu donon. ⁸Na'apa pa'i unao kapam, aonaa ukashadina'ana'a na'iki ma'ozaka ukadishitapa. Usha'apanum kau'an Naobanai Jesus Christ ata'azo'o naa ukaawan. ⁹Öiribannao, aonaa uparada'ana'a dikauda uiribannao dau'u, aonaa kizi ukaboota-kaao pataka'utin-kizai iti. Pataka'utin-kida'o ni'oraz pidannao ata'azo'o ni'i naa ukaawan.

¹⁰Öiribannao, udi'itapa prophetnao paradauzoz da'i Naobanai uu ida'an, aonaa ikashadinan pabaiatinan pu'u. ¹¹Wadakotan idyaun konaukia'o nii, ituudan idi pabaiatinan. Uabatani sha'atii na'apam Job dau'an aonaa ukashadinan, na'iki waaitapa na'apam Tominkaru sha'apatanuz kaiman kida'o aimaakan u'ati utokono'ia'a naa. Usha'apanum kau'an, Tominkaru ukaduz ukamarainapanun na'iki uruu kamunanba'o.

¹²Mazan unyukunuitapa pa'i di'oraz manawun öiribannao, uaipan an uparadan mishida-kaao, utaan dono uparadan, aonaa udakota'ana'a aokazi oo imi'i baara oo sha'apa'oram aimaakan uu karikaonan, uma'ozakada-kinaa nii uparadanuz. Mazan ukian dono "Oo," mishi'o wuru'u "Oo" ukianuz. Aizii ukian dono "Aonaa," mishi'o wuru'u "Aonaa" ukianuz. Uruu aona'o nii ukaboota-kaao pataka'utin-kizai iti, wuru dikin ia'a u'oiinuz uparadan ida'ana'oraz.

¹³Ukaina'an dono pidan unao bii'i baiata'o kasha'ora kida'o aimaakan, marii utoriinpan. Ukaina'an dono ba'oran konaukia'o, marii ukunuitan Tominkaru ati.

¹⁴Ukaina'an dono ba'oran karina'o, marii udapada-kidan choochi zowaunaanao, na'iki marii itoriinpan u'ati na'iki izichian uruu olive kiwin idi Naobanai uu ida'an.

¹⁵Wuru'u toriinapa-karu mishida-karu ida'ana'oraz kakudan nii wuru'u karina'oraz pidan; Naobanai taan nii ukakuda-kinaa nii koshan, na'iki ukaina'an dono oia'o kida usha'apatani, so'ota-kaao nii u'ai. ¹⁶Ukau'an, ukowaada u'oiian kida u'atiaaka na'iki utoriinapa-kidaaka Tominkaru ati, ukakuda-kinaa nii unao. Pidan sha'apatina'o Tominkaru aipan kawana'ati, utoriinpan ida'an mishi'o nii umanawunu'o aimaakan sha'apan utoriinpan kawana'ati.

¹⁷Elijah, uruu na'apa'o waunao kawan. Utoriinpan aonaa kizi wunu kaawan uruu amazada ii. Uruu idi mishi aonaa wunu kaawan idikinauda'u wunu na'iki 6 kauzu powa'a. ¹⁸Uruu dauna'an utoriinpan koshan, uruu idi wunu kaawan naa, uzabian amazada na'iki paoribai sodan kida'a naa.

¹⁹Öiribannao, bauda'apa'o unao makon dono pana'iti mishi'o kuwai ai, na'iki ba'oran kiwa-kidan uruu powa'a ati mishi'o kuwai ida'ati, ²⁰marii uaitapan wuru'u: kanom kaawa-kidan dono pidan powa'a ati upozawatapa-kizi iki, usha'apaapan ai oia'o, ukazannaata-kidan uruu karikaonanu'oraz mawaka-karu ai, na'iki uso'ota-kidan wuru'u iriba'oraz u'oiian kida u'ai kapam.

Kiwiini'o Peter Kaaritan

Di'oraz kaarita daua'o

Di'oraz kaarita kiwiitapa'o Peter kaaritan. Usaadanii mishidapainao Jesus ati'o, mashaapainaoz Asia Minor Baara ii aka kida'oraz. Peter, uruu 12 Jesus apostlennao bii iki'o.

Uruu dono mishidapainao, Asia Minor iainaoz pataka'uta-ka'o pamishidapan dikin ii Jesus, Tominkaru daniz. Uruu idi Peter saadan pakaaritan i'ati uma'ozakadakinaa nii idyaun. Peter nyukunuu-kidan i'ati na'apa'o Jesus baiatanii tuukii, inao dikin ii. Ukau'an marii kizi ida'anan Jesus kaduz pama'ozakadapan ida'an panyukunuu. Na'iki pataan ida'an panyukunuu ati, pamishidapan Tominkaru. Peter na'apanuz i'ati kaikapa'a, Tominkaru zaamatan idi idyaun papidanannao nii. Na'iki Jesus baiainpan na'iki umawakan idi i'ati, marii imashaapan Tominkaru aipan kawana'ati'i naa.

Kaarita buutinpan kida

Kaarita sakadin-kizi 1:1-2

Tominkaru kazannaatan daua'o pidannao 1:3-12

Kakinaowapa-karu kaimana'o mashaapa-karu dau'u 1:13—2:10

Baiainapa-karu Jesus Christ kawan 2:11—4:19

Mishidapainao Christ sha'apatan ni'o 5:1-11

Kaarita katokon-tinan 5:12-14

1 Di'oraz kaarita õgaru Peter di'iki'o. Õgaru Jesus Christ apostlen. Õsaadan di'oraz kaarita Tominkaru zaamatanii papidanannao nii ati'o, makoinaoz imashaapa'anan tawarainao kawan di'itinapa kida'a ba'oran kaduz pidannao wiizi ii aka kida: Pontus ii aka, Galatia Baara ii aka, Capadocia ii aka, Asia Baara ii aka na'iki Bithynia ii aka. ²Wuru'u waDaru Tominkaru zaamatanuz unao, udi'itapani'i naa kotua'a naa pazaamata'azon dau'u unao. Ukau'an Kaimana'o Doronaa saabaani'i naa unao kaimanaiman, uruu ida'an uizo'atin naa Jesus Christ na'iki uchikaa-kaoa'a naa u'oian ai uizain ida'an.

Marii Tominkaru kamunanun u'ati na'iki utaa kizi unyukunuu kaiman-kinaa nii tuukii manawun.

Zaudapa-karu mishi'o sha'apa'azo'o dau'u

³Wakonaukii-kida Tominkaru, wanaobanaa Jesus Christ daruz. Ukamunanban idi manawun, utaan wa'ati pa'ina'o mashaapa-karu pakadishita-kidan ida'an Jesus Christ pamawaka-kizi iki, uruu idi'o wamashaapan zaudapatina'a naa. ⁴Wazaudapan naa wazaamata'azooniaz wa'idiwau nii kaimana'o aimakaan Tominkaru taapaniaz wa'ati aokazi ii. Na'ii aona'o kanom ka'iitan pamainaabatan oo papataka'uanuz. ⁵Unao, umishidapan idi Tominkaru, utaaapan unao pama'ozakan ida'an atii uzaamatan kazannaatin-karu, ata'azo'oraz naa uaida-ka'o amazada tokono dono'o naa. ⁶Ukau'an ukonaukia'a naa tuukii udau'ati, ukasha'oratinan pu'u padamata, na'iki ubaiatan iriba dikauda kida'o aimakaan. ⁷Mazan na'apa kida'oraz sha'apan, umishidan tiwaa-ka'o wuru'u, na'apa'o ida'ana'o nii utukapa-ka'o mishi'o wuru'u umishidapanuz. Aizii gold kawaoda-ka'o tikazi di'iti, utukapa'azoo-ka'o idi

mishi'o uruu gold, mazan upu'a'o nii umainaabata-ka'o. Mazan wuru'u umishidapanuz, powa'a'o zii umanawunun gold ai. Uruu idi'o utiwaa-ka'o utukapa'azoo-ka'o uturuan. Uturuudinan dono, Tominkaru konaukii-kidan nii unao, na'iki utukapan nii unao umanawunu'o nii, na'iki unaubaan nii unao Jesus Christ tukapa-ka'o dono'o naa.

⁸ Aonaa utukapanii mani uruu, mazan upu'u umarainapanuzu. Kai, aonaa zii utukapanuzu mazan upu'u umishidanuzu. Uruu idi'o wuru'u umashaapanuz kai konaukii. Ukonaukian umanawunu'o konaukii-karu ida'an, aonaa pidan aita-pan na'apam pakian udau'an. ⁹ Umishidan idi uruu, uturuudinan naa uzaamatan kazannaatin-karu, upataka'uta-ka'o ai u'oian dikin ii.

¹⁰ Wururu'u kazannaatin-karuz oia'o ai, uruu Tominkaru prophetinnoo di'itapanii kaimanaiman kotua'a naa. Tuukii ñaipan paaitapan udau'an, uruu ikowaadaniaz sha'apatina'o ni'oraz Tominkaru kamunan-kinaaz, wuru'u utaniaz unao ati. ¹¹ Christ doronaa da'i prophetnao ida'a'oraz, uruu ida'ana'o ñaitapan pakowaadan aimaakan sha'apa'o nii dau'an usha'apan ua'ii zii. Uruu idi'o ikowaadapanuz Christ baiaapan ni'o dau'ati na'iki udauna'an umanawunuta-ka'o ni'o dau'ati. Na'apa kida'o dau'an prophetnao kaudinan dadara ñitiwaan padi'itapan na'apainim nii na'iki na'apam nii usha'apainpan wuru'u Christ doronaa kowaadautakidaniaz ñ'ati. ¹² Tominkaru kainaabatan ñnao prophetnao ati wuru'u ñkaudin-kiziz ikowaadautaniaz, aona'o nii ñtukapan usha'apan, mazan unao ati'o nii pa'an wuru'u aimaakan kida sha'apanuz. Ukau'an uru'u naa kakuwaapainao kowaadaniaz naa u'ati, Kaimana'oraz Kuwai, Kaimana'o Doronaa dyuuda-kariwaiz aokazi iki ma'ozakan ida'an. Aimaakan kida kaikapa'oraz usha'apainpanu'u tuukia'o angelnao aipan paaitapan udau'ati.

Marii mashaapa-karu kaimana'a naa

¹³ Ukau'an, aizii udi'itinp'a'a naa sakitapa usha'apata'azoonii kida dau'ati. Na'iki zaudinapa umashaapa, na'iki utaapa unyukunuu kaimanaiman uzaudapanii kida dau'ati, wuru'u Tominkaru kamunan-kida'azoonuz unao, Jesus Christ kaawan dono'o naa. ¹⁴ Uizo'atiaba umashaapa Tominkaru ati, Tominkaru dainaoun idi unao. Aona'a naa umashaapa'ana'a pakawan usha'apaapan dau'u oia'o, wuru'u unadapanii kidaz usha'apaapauzon kiwiin, umaaitapakan dono'oraz zii mishi'o paradakaru Jesus dau'u kida'oraz. ¹⁵ Mazan aizii kaimana'a naa pa'i umashaapa, aonaa u'oia'ana'a usha'apatanii kida ida'an, usha'apanum kau'an Tominkaru zaamata'oraz unao, kaimana'o uruu aonaa oia'o mani. ¹⁶ Na'apa Tominkaru paradan saadakariwai ida'a. Tominkaru kian, "Kaimanainao pidannao pa'i unao, aonaa oiainao nii mani, usha'apanum kau'an kaimana'o õgaru, aonaa oia'o mani."†

¹⁷ Utoriinpan dono, "waDaru" ukiauzon Tominkaru ati. Ukau'an ukichana'iki pa'i usha'apatan oia'o Tominkaru awun za'a, umashaapan kawana'ati zii da'a'a imi'i baara'a. Usha'apanum idi aonaa na'ia'oram pidan Tominkaru taapan panaudapanii manawun, mazan ipai pidannao uaitapa na'apam nii papataka'utan ñsha'apaapanii kida kawana'ati. ¹⁸ Uaitapani'i naa Tominkaru kawinipinaatan pazaamatan unao, pakazannaata'azon idi unao, mazanu'o umishidapauzonii kida ai, utamakapaniaz kotua'o udokozu-daunnao mishidapauzonii kidaz. Aizii wuru'u

†1:16 Leviticus 11:44-45; Leviticus 19:2; Leviticus 20:7

ukawinipinaata-kinaaz pakazannaatan unao, aonaa pataka'uina'aka'o nii mani gold oo silver kawan, ¹⁹ mazan Christ izain umanawunun ida'ana'a. Na'apa'o uruu Christ, pa'ina'o kaznizo zowii-ka'o kawan, aona'oraz na'iam udikaudan, taauzo-kariwaiz Tominkaru ati. ²⁰ Kotu'u amazada sakadinan ua'lii zii, Tominkaru zaamatan Christ. Aizii kai amazada ikoda'anan di'iti'i naa, patokon uaidan naa uruu unao ati. ²¹ Uruu Christ ida'ana'a naa umishidan Tominkaru. Tominkaru kadishita-kida'oraz uruu pamawaka-kizi iki, na'iki taa'oraz umanawun-karu u'ati. Una'apan idi'o wuru'u unao mishidanuz tuukii Tominkaru, na'iki uzaudapan naa wuru dau'ana'a Tominkaru kowaadaniaz pataa'azon diina'iti'i.

²² Aizii kaimana'ora'a naa uchikainan u'oian ai, uizo'atin ida'an mishi'oraz parada-karu Christ dau'oraz. Uruu idi mishi'o umarainpaakan umin-mishidannao tuma. Umarainpaaka tuukii unyukunuu iki kida manawun. ²³ Unao, pa'inaada-kariwai'i naa pa'an, aonaa mawakauzo udarunao di'iki'o kawanu'o mani, mazan aona'oraz umawakauzon di'iki'o pa'an. Tominkaru paradan karikaonanu'oraz umashaapan ida'ana'o pa'an upa'inaada-ka'o. ²⁴ Na'apa Tominkaru paradan saada-kariwaiz kida kian:

“Ipa'i pidannao pinidi kawanu'o
na'iki imanawun-tinpan na'apa soosoi kawan.
Wuru'u pinidiz mawaka'akauzo
na'iki soosoi waota'akauzo pakadunaa ai.

²⁵ Mazan parada-karu Naobanai di'iki'oraz, karikaonanu'o nii una'an.”[‡]
Uruu wuru'u Kaimana'oraz Kuwai kowaadapa-kariwaiz u'ati.

2 Ukau'an umuuda'a naa oii kida'o, wuru'u umariidinauzonuz, utaapinpauzonuz mishi'o kawan ukaimanan, ukishauzi-shorinuz, na'iki ukadakotinauzonuzu uiriban dau'u. ² Umashaapa na'apa pa'ina'o koraidaonaa shakata'akan kawan, zamazi'oraz na'iki aipa'oraz soo padaro dunuu karikaonan. Ukau'an na'apa'a naa uza-mazi Tominkaru paradan dau'ati. Uruu koraidaonaa daro dunuu kawanu'o u'ati. Kaimana'o nii udyaupain u'ida'an, na'iki ma'ozaka'o nii umishidapan Tominkaru, na'iki ukazannaatinan nii. ³ Usha'apanum idi utiwaani'i naa na'apam Naobanai kaimanan na'iki na'apam ukamunanban.

Kakupa'o kuba kawanuinao

⁴ Uwa'ati Naobanai Christ ida'ati, kakupa'oraz kuba ida'ati. Pidannao kashadaniaz, mazan Tominkaru zaamata uruu umanawunu'o nii. ⁵ Uwa'ati kakupa'o kubanao kawanu'o nii kapam, ukaiwaa-kizinao kizi Tominkaru Dapunaa toma-kinao nii Kaimana'o Doronaa ida'an. Na'iki ukauzin-kizi kaimana'o faadaanao nii Tominkaru ati, na'iki taaina'o nii Tominkaru ati uaipan kawana'ati, Jesus Christ ida'an. ⁶ Usha'apanum kau'an kaikapa'a saada-kariwai Tominkaru paradan kianu'u: “Utukapa, omuudan kuba Zion[¶] ii, zaamata-kariwaiz umanawunu'o kuba kabaun kadishita-kida-kinao. Aizii kanom mishida'o uruu, aona'a nii uba'azootin-kida-ka'o umishidan dikin ii uruu.”[§]

[‡]1:25 Isaiah 40:6

[¶]2:6 Zion, oo Jerusalem.

[§]2:6 Isaiah 28:16

⁷ Unao mishidainao ati umanawunu'o wuru'u kubaz. Mazan mamishida-kainao ati, “Wuru'u kuba tomapauzonao kabaun kashadaniaz, madiwautapa-ka'oraz itukapan, uru'u naa mishi'oraiman umanawunu'o kuba ipai ba'oran kubanao ai.”**

⁸ Ba'oran saada-kariwai kian kapam.

“Uruu kuba tukurutin-kida'o pidannao, na'iki uruu kuba kaboina-kida'o idyaun.”††

Itukurutinan pamamishidakan idi'o uruu daua'o parada-karu. Mishi'o mazan Tominkaru aitan kawana'ati wuru'u na'apa'oraz sha'apan i'ati.

⁹ Mazan unao Tominkaru zaamataniiinao pa'an papidanannao nii, kaudinainao nii faadaanao nii, uruu Naobanai ati, na'iki unao Tominkaru buutanii kaimana'o pidannao nii. Tominkaru idiwau unao, kakuwaapa'o nii umanawunu'o usha'apatanii kida dau'ati. Unao Tominkaru so'otanii umashaapa-kizi maruta'o bii iki, konu-nama'o pakanadan ida'ati. ¹⁰ Kiwiitapa aonaa Tominkaru pidanannao mani unao, mazan aizii upidanannao unao. Kiwiitapa aonaa Tominkaru kamunan-kidan da'i unao, mazan aizii Tominkaru kamunan-kida'a naa unao.

¹¹ Ōmarainapanii ōiribannao, ōparada'azon u'ati, umashaapan idi tawarainao nii di'ora'a amazada ida'a'a. Ukau'an aona'a naa usha'apaapa'ana'a dikauda kida'o aimaakan una'azootapanii kida, na'apa kida'o pataka'uan nii unao umashaapan ai kaiman. ¹² Karikaonanu'u naa umashaapa kaiman mamishida-kainao Tominkaru bii'i. Īdakotan pu'u usha'apaapan dikauda'o aimaakan, mazan itukapa kizi pa'an usha'apatan kaiman kida'o aimaakan, uruu idi imishidan nii Tominkaru. Aizii Tominkaru kaawan dono'o naa, ikonaukii-kidan nii umanawunun.

Naobanai-tinpainao paradan izo'ati-kaio

¹³ Naobanai Christ aipan ati, uizo'ati pidannao paradan taa-kariwainaoz wanaobanaanao nii. Uizo'ati king, umanawunu'oraz unaobanai-tinpan. ¹⁴ Na'iki uizo'ati wuru'u king waranu ainaouz naobanainao governornao paradan, usha'apanum kau'an king dyuudanii idyaun pataka'uta'o nii maizo'ati-kainao paparadan. Mazan izo'atiinao uparadan, kaimana'o nii itaapa-kaio. ¹⁵ Tominkaru aipan unao sha'apatan kaiman kida'o aimaakan, umashaata kizi maaitapin-ka'o pidannao, iparadan ai maaitapinaka-daun unao dau'an. ¹⁶ Unao, aona'ora'a naa upoitoruitapakaio, mazan aonaa ukaiwa'ana'a wuru'u umashaapanuz na'apa udizapa-kinaa nii usha'apaapan oia'o, mishi'oraiman umashaapa Tominkaru poitorunao ni'i naa. ¹⁷ Utaapa ipai pidannao umanawunu'o nii. Umarainapa umin-mishidannao. Ukichana'iki Tominkaru ai, na'iki utaapa umanawunu'o nii pidan naobanai-tinpa'o.

Mashaapa-karu kaiman naobanainao ati

¹⁸ Poitoruinao, utaapa unaobanaanao umanawunu'o nii na'iki uizo'ati iparadan, aonaa unaobanaanao kamunaniinao ati mani karikaonan, mazan to'orabainao unaobanaanao ati kapam. ¹⁹ Aizii unao, uaitapanii kanom Tominkaru aiapanii usha'apatan, ukau'an utuudan nii kaziwa'o ubaiaapan uantamikita-kaio dono

**2:7 Psalm 118:22

††2:8 Isaiah 8:14

umasha'apatakan pu'u oia'o, mazan uruu ida'ana'o nii Tominkaru nyukunuu kaimanan u'ati. ²⁰ Kanom u'itiiman kaimana'o aimaakan uikodan nii utuudan dono uzowiautapa-ka'o usha'apatan dikin ii dikauda'o aimaakan? Mazan Tominkaru nyukunuu kaimanan u'ati utuudan dono ubaiaapan dikauda'o aimaakan usha'apatan dikin ii kaimana'o aimaakan. ²¹ Kaikapa'o nii wuru'u Tominkaru dapadanuz unao, usha'apanum kau'an baiainpa'a naa Christ unao dikin ii. Uruu pakaduz wuru'u Christ wa'akaniaz u'ati, ukau'an uda'ana'a naa ukaduz usha'apainpan ida'an uruu kawan. ²² Uruu Christ, aonaa usha'apatauzon oia'o, aonaa na'apainim umaridinauzon. ²³ Aizii udakowapa-ka'o dono, aonaa udakoopan powaa iti pidannao dakoopainouz paugaru. Upataka'uta-ka'o dono, aonaa ukaunaan powaa iti pidannao ati antamikitainouz paugaru. Mazan ipai utaan pasha'apata-ka'oaz Tominkaru ati. Uruu pa'an wuru'u aitapa'o ni'oraz na'apam nii pasha'apatan pidannao isha'apatanii kida kawana'ati. ²⁴ Uruu Christ baiaapa'o wa'oian winipinaa, pamawakan ida'an cross paawa'a, wamuudin kizi'i naa oia'o ai, na'iki wamashaapa kizi'i naa kaiman Tominkaru aipan kawana'ati. Ubaiaainpan ida'an, ukakudan waunao. ²⁵ Kiwiin unao, kaznizonao kawanu'o umakon pana'iti'i naa uka'uzatiki ai. Mazan aizii ukaawan powaa ati uka'uzatiki ida'ati. Uruu taapa'oraz unao.

Daiaroinao na'iki daiaruinao

3 Unao na'apa kapam zunnao kaudaiaruinao, umashaapa kaiman izo'atiaaba udaiaruinao ati. Udaiaruinao mamishida'azookan an Tominkaru paradan, imishidan nii, uaida-kidan ida'an kaimana'o ukaduz i'ati. Aonaa uparadinan pu'u mani padamata i'ati, mazan upu'a'o nii utanawatin-kidan idyaun Tominkaru ida'ati, ² umashaapan idi kaiman Tominkaru paradan aipan kawana'ati. ³ Aonaa uaida'ana'a ukonaunaman umaodinpan ida'an mani karikaonan, oo ukaiwadapan ida'an mani karikaonan wizi'i kida'o aimaakan, na'iki ukaiwadan ida'an mani karikaonan konaunamada-kariwai ukamichan. ⁴ Mazan marii pa'an uaidan ukonaunaman kaimana'o umashaapan ida'an unyukunuu iki'o, na'iki kadorona'o mashaapa-karu ida'an. Na'apa'o konaunama-karu aonaa na'apainim nii uawutan, na'iki na'apa'oraz konaunama-karu tuukia'o Tominkaru naudapan. ⁵ Na'apa'o konaunama-karu kotua'o kaimanainao zunnao aidanii. Imishidapan Tominkaru na'iki kaiman imashaapan izo'atiaaba paudaiaruinao ati. ⁶ Utukapa Sarah dau'o, oroo izo'ati'o paudaiaru Abraham, uruu idi odakotapan uruu panaobanaa nii. Unao zunnao, Sarah dainao wuru'u unaouz, umashaapan dono usha'apaapan dau'u kaimana'o aimaakan kida oroo kawan, aonaa kanom aia'a naa utarian.

⁷ Unao na'apa kapam daonaioranao kaudaiaroinao. Utaapa udaiaronao kaimana'o ida'an na'iki ukarodapa idyaun, usha'apanum kau'an uaitapanii aonaa na'apa kida'o mani ima'ozakan unao kawan. Mazan na'apa kida'o nii unao tuma i'zaamatan Tominkaru kamunan-kinnaa kakupa-karuz. Umashaapan dono na'apa, kaimana'o nii utoriinpan baokopa, aona'o nii kanom kasharutapa'o nii unao.

Ipai mishidainao Jesus ati'o

⁸ Aizii baukapa'akan naa okian, ipai unao na'apa kida utaapa unyukunuu u'ati-aaka uiribannao tuma. Umarainpaaka umin-mishidannao, na'iki ukamunanuaaka na'iki aonaa u'atadinpa'ana'a. ⁹ Aonaa ukaunaatina'ana'a dikauda'o idi usha'apata-ka'o dono dikauda'o ida'an, oo aonaa uzunaapina'ana'a powaa iti uzunaapa-ka'o

dono. Mishi'oraiman ukaunaatin kaimana'o uparadan ida'an, upishaan ida'an Tominkaru kaimanan i'ati. Usha'apanum kau'an Tominkaru kian utaa'azon kaimankaru wuru'u udapadanuz unao. ¹⁰ Saada-kariwai Tominkaru paradan kian,

“Kanom mashaapa'azo'o konaukii
na'iki tukapa'azo'o kaimana'o aimakaan sha'apan pa'ati,
marii aonaa ukadakotinauzon dikauda'o ida'an,
na'iki marii umashaatan pamaridinauzon.

¹¹ Marii umuudan naa oia'o pakaduz, usha'apatan naa kaimana'o,
udorotan naa kaimana'o mashaapa-karu,
na'iki utiwaan naa pamashaapan kaiman pairibannao tuma.

¹² Usha'apanum kau'an Tominkaru awunuutapanii kaimana'o pidannao,
na'iki uabata itoriinpan dono pa'ati,
mazan pidannao sha'apaapainao oia'o,
aonaa manawun unaudapan.”

Mishidainao Christ pataka'uta-ka'o kaimana'o dikin ii

¹³ Kanoma'o nii sha'apata dikauda'o unao ati usha'apaapan an kaiman kida'o aimakaan? ¹⁴ Konaukia'o nii unao, upataka'uta-ka'o an usha'apaapan dikin ii kaimana'o aimakaan, ukau'an aonaa udopia'ana'a, na'iki aonaa utaria'ana'a pidannao sha'apata'azon an dikauda'o ida'an unao. ¹⁵ Mazan utaapa Christ kaimana'o unaobanaa nii unyukunuu ii, na'iki karikaonanu'u naa uminziwa-kidapa uparadan nii, uaitapa kizi na'apam udako'atin pidannao, ipishaan dono unao umishidapan dau'an Tominkaru sha'apata'azooniaz u'ati. ¹⁶ Na'iki udako'atin dono idyaun, kaiman uparada i'ati. Na'iki kaiman utaapa unyukunuu, uaitapanii aonaa usha'apatan aimakaan dikauda'o. Uruu ida'ana'o nii, pidannao ba'azoinpan dakoopainaoz umashaapan mishidainao nii Christ.

¹⁷ Panaadon Tominkaru kashaapan nii baiatin-karu kaimana'o sha'apaapa-ka'o dikin ii. Mazan kaimana'o wuru'u baiatin-karu ai oia'o sha'apaapa-ka'o dikin ii. ¹⁸ Na'apa Christ, aonaa oia'o mani uruu, mazan upu'u utainan pamawakan ida'an baupapa, aonaa powa'an kida mani wa'oian dikin ii. Uruu kaimana'o pidan, umawakan dikauda'o pidannao dikin ii. Christ sha'apatan kaikapa'ora'a una'aka kizi waunao Tominkaru ida'ati. Unanaa zowii-ka'o, mazan ukakuda-ka'o powaa iti Tominkaru Doronaa ida'an.

¹⁹ Uruu Tominkaru Doronaa ida'ana'o Christ kakuwaapan doronainao ati itaraapa-kizinao ii. ²⁰ Inao maizo'ati-kainaoz Tominkaru paradan, Tominkaru zadapan pu'u kotua'iki itanawatinan pa'oian ai, na'iki iizo'atin paparadan, Noah tomapan pu'u pakanawan. Uruu dono 8 sodi pidannao paidinan kanawa zo'iti. Uruu ida'an ikazannaata-ka'o wunu tuubaruo ai, naraada'oraz ipai imi'i baara. ²¹ Uruu wuru'u kainaabata'oraz chikaawunuin-karu, wuru'u kazannaatin-karuz Jesus Christ kadishita-kida-ka'o ida'an pamawaka-kizi iki. Aizii chikaawunuin-karu, aonaa pidan nanaa chikaa-ka'o kaniriba'o ai mani karikaonan, mazan wapishaan pa'an Tominkaru usaabaa kizi wanyukunuu oia'o ai.

²² Jesus Christ mako'oraz naa aokazi iti, kai na'ii uruu Tominkaru diwa'ora antanapu, umanawunu'o unaobanai-tinpan ipai angelnao ati, na'iki ipai doronainao umanawun kidainao inaobanai-tinpan ati.

Mashaapa-karu Tominkaru ati

4 Christ baiaapan idi kaziwa'o, ukau'an na'apa'a naa unao uruu kawan kapam, na'iki uma'ozakadapa'a naa unyukunuu ubaiainpa'azon dau'ati. Usha'apanum kau'an, na'ia'oram unao baiaapa'o kaziwa'o pamishidan dikin ii Christ, aona'o ni'i naa usha'apaapa'azon oia'o. ²Ukau'an, aizii aona'a naa una'azootapa'ana'a oii kida'o usha'apaapauzonii, mazan una'an kawana'ati uizo'atipa'a naa Tominkaru. ³Unao kotua'iki'o usha'apaapauzon oia'o, maaitapa-kainao Tominkaru naudapanii kidaz pasha'apaapan. Unaudapa ukiaapaakan kakiba'azonna'o ida'an, unaudapa upo'idipan, unaudapa umakon madoronaa-daunu'o tuzapa-kizai ii aka, na'iki utominkaruniitapanuz toma-kariwainao karikaonan. ⁴Uruu idi uminsha'apaapauzon oii kida'o aimaakan, tuukii idi'itinpan unao dau'an, aonaa itaitapan kanom nii aona'a naa usha'apaapan dikauda kida'oraz aimaakan powa'a. Una'apan idi'i naa idakooapan unao. ⁵Mazan idako'atin nii na'apa kida'a dau'an Tominkaru ati, uruu aitapa'o ni'oraz na'apam pakawinipinaan ipai pidannao kakupainao na'iki mawakainao kapam. ⁶Kaikapan idi'o Kaimana'o Kuwai kowaadauzo-kaoaz mawakainao pidannao ati ikakupun pu'u zii. Inanaa pataka'uta-kao mawaka-karu ida'an na'apa ipai pidannao pataka'uta-kao kawan mawaka-karu idi, mazan upu'u karikaonanuo'o nii ikakupun na'apa Tominkaru kawan Kaimana'o Doronaa ida'an.

Marii Tominkaru taanii kaiwaa-kao kaimana'o ida'an

⁷Ipai aimaakan kida ata'azoo ikatokon-tinan. Ukau'an aitapina'a naa umashaapa, karikaonan kizi udi'itinpan kaiman, turuu kizi utoriinpan kaiman Tominkaru ati. ⁸Na'iki powa'a'o zii umanawunun wuru'u marainpaaka-karu an, mishi'o ida'an. Usha'apanum kau'an kamarainpan-karu marina'ata-kida ipai oia'o. ⁹Udapaapa umin-mishidannao udapu ati, na'iki ukataan i'ati, mazan aonaa unyukunuu oian bii an mani. ¹⁰Ipai unao kawana'ati Tominkaru taanii uka'iita-kinaa ni'i usha'apatan aimaakan umin-mishidannao ati. Ukau'an ukaminka'utaaka'a naa u'ida'an, na'iki ukadina'a naa kaiman Tominkaru taanii u'ati ida'an. ¹¹Utaan an u'ati uka'iita-kinaa nii ukakuwaapan, ukowaada'a naa wuru'u Tominkaru di'iki'oraz kuwai. Aizii utaan an u'ati uka'iita-kinaa nii ukaminka'utan pidannao, ukaminka'uupa'a naa wuru ida'ana'a ma'ozaka-karu Tominkaru taaniaz u'ati. Na'apa kizi ipai aimaakan kida sha'apata-kao Tominkaru konaukii-kida-kinoo nii Jesus Christ ida'an. Uruu Tominkaru karikaonanuo'o ni'oraz umanawunun na'iki uma'ozakan. Amen.

Baiainapa-karu Christ dikin ii

¹²Omairainapanii omin-mishidannao! Aonaa ukia'ana'a unyukunuu ii, "Kandii ni'o aimaakan sha'apan o'ati kaikapa'a," utiwaata-kao an ubaiatan ida'an kaziwa'o. ¹³Mazan tuukii ukonaukii, usha'apanum kau'an ukaminauda'utan Christ wuru'u, upataka'uta-kao ida'ana'oraz na'apa Christ pataka'uta-kao kawan. Uruu powa'a zii kizi ukonaukian utukapan dono'o naa Christ umanawunun aida-kao, ukaawan dono'o naa. ¹⁴Konaukia'o nii unao, udakowapa-kao dono umishidan dikin ii Christ, usha'apanum kau'an umanawunu'o Doronai, Tominkaru di'iki'oraz kaina'an idi unao ida'a. ¹⁵Na'ia'oram unao pataka'uta-kao dono, aonaa kizi pa'i uzowian dikin ii mani pidan, oo ukoidimikitinan dikin ii mani, oo usha'apatan dikin ii mani dikauda kida'o aimaakan, oo ukimudautan dikin ia'o mani ba'oran pidannao isha'a-

patin kizi kida dau'ati. ¹⁶ Aizii upataka'uta-ka'o an umishidan dikin ii Christ, aonaa kanom dikin ii ukiba'azoo-kidanuzu, mazan ukonaukii-kida Tominkaru uaitapaka'o idi umishidapan Christ. ¹⁷ Usha'apanum kau'an kaawa'a naa amazada pidannao tiwa'azoo-ka'o kamoon, na'iki Tominkaru pidannao wuru'u kiwiini'o ni'oraz itiwaa-ka'o. Aizii umishiin dono waunao mishidainao tiwaa-ka'o kiwiin, na'apam nii dii pidannao sha'apata-ka'o aona'oraz iizo'atin Kaimana'o Kuwai Tominkaru di'iki'oraz? ¹⁸ Saada-kariwai Tominkaru paradan kian, "Aizii mani suduupa'o ida'an kaimanainao pidannao kazannaata-ka'o, aitanii mana'o nii dikaudainao na'iki oiainao pidannao, na'apam ni'i naa dii i'isha'apata-ka'o?"^{††}

¹⁹ Ukau'an, upataka'uta-ka'o an Tominkaru aipan kawana'ati, pakawan usha'apaapa wuru'u kaimana'oraz na'iki sakitapa'oraz aimakaan. Na'iki pakawan utaapa unyukunuu Tominkaru ati, toma'oraz unao, uruu mishi'o nii usha'apatan aimakaan paparadan kawana'ati.

Kazowautapainao Tominkaru Choochin

5 Aizii o'parada'azon choochi zowaunaanao ati. O'garu choochi zowaunaa kapam, na'iki otukupauzonii Christ pataka'uta-ka'o, na'iki o'garu ka'idiwaina'o nii kapam ukonaunaman na'iki umanawunun idi, uaida-ka'o dono ukaawan dono'o naa. ² Kaiman utaapa Tominkaru pidannao utaapa-kidaniinaouz u'ati, na'apa kaznizo taapiki awunuutapan kawan pataapanii kaznizonao. Uawunuutapa idyaun minziiwa na'iki konaukia'o ida'an Tominkaru aipan kawana'ati usha'apatan. Aonaa uaipan idi mani uikodan aimakaan u'ati karikaonan, mazan utaan idi'o manawun unyukunuu uawunuutapa'azon dau'u idyaun. ³ Aonaa unaobanai-tinpa'ana'a wunao ati'i, taapa-kida-kariwainaoz u'ati, mazan uaida-kida kaimana'o sha'apatinkaru na'iki mashaapa-karu i'ati. ⁴ Aizii Christ, kaznizonao taapikinao zowaunaa kawanu'oraz kaawan dono'o naa, utaan nii unao ati aimakaan konaunama'o, aona'o ni'oraz ukonaunaman mainaabatinauzon, uruu wuru'u umanawunu'o uidiwau ni'oraz.

⁵ Aizii unao pa'inainao daonaioranao, uizo'ati tunarunao-tinpainao paradan. Na'iki ipai unao, na'apa kida utaapinapa, aonaa u'atadinpa'ana'a, ukaminka'uaaka pa'an u'atiaaka. Usha'apanum kau'an Tominkaru paradan saada-kariwaiz kian, "Pana'iti Tominkaru taan panyukunuu

atadinpa'o pidan ai,
mazan ukamunan-kida pidan
aona'o u'atadinpan."^{¶¶}

⁶ Ukau'an aonaa u'atadinpa'ana'a Tominkaru umanawunu'oraz taapan pu'u unao, kaiman kizi uzaamatan unao umanawunu'o nii diina'iti'i paaitanii kamoo kaawan dono. ⁷ Utaa Tominkaru ati ipai aimakaan kimudauta'o na'iki kasha'oradauta'o unyukunuu. Usha'apanum kau'an utaapanii wuru'u unaouz.

⁸ Zaudinapa umashaapa utaruba Satan ai. Kaina'a uruu, uchi'ika'anpan na'apa zamazi'o baudokoru ka'arantina'o kawan, dorotapa'oraz pawanyukunuu nii. ⁹ Aonaa ukashaapina'ana'a u'ati, mazan ma'ozaka umashaapa umishidapanii ida'a. Uaitapan

^{††}4:18 Proverbs 11:31

^{¶¶}5:5 Proverbs 3:34

idi umin-mishidannao mashaapainao ipai na'ia'akan di'oraz amazada ida'a, na'apa'o ĩbaiatinan unao kawan kapam. ¹⁰ Mazan aonaa kotua'iki'o nii mani ubaiatinan dau-na'an, uru'o ni'i naa kamunanba'oraz Tominkaru, zaamata'oraz unao Christ ida'an ka'idiwaina'o nii karikaonanuo' pakonaunaman na'iki pamanawunun idi. Usaabaan ni'i naa unao powaa iti, na'iki uma'ozakadan nii unao kaimanaiman, mishi kizi umishidapan, aonaa kizi ukashadinan. ¹¹ Marii karikaonan umanawun-karu uruu ati'o nii. Amen.

Peter kowaadinan naa

¹² Ōsaadan di'oraz madiwau'u ōkaaritan unao ati, Silas^{§§} kaminka'utan ida'ana'o ōgaru. Uruu kaimana'o ōmin-mishidan. Wuru'u ōsaadanuz ōkaaritan unao ati, ōaipan idi'o ōma'ozakadan unao na'iki ōtaan ōparadan mishi'o na'iki ōaitapanii aimaakan dau'ana'o. Wuru'u di'orazu'u mishi'o kamunan-karu Tominkaru di'iki'o. Ukau'an, ma'ozaka umashaapa, uruu kamunan-karu ida'a.

¹³ Umin-mishidannao Christ, mashaapainaoz da'a'a Babylon ida'a,* Tominkaru zaamataninaoz papidanannao nii unao kawan, ĩdyuudan paparadan unao ati. Na'iki Mark, ōtaapaniaz ōdani kawan, udyuudan kapam paparadan unao ati.

¹⁴ Konaukii unabaaka umin-mishidannao tuma ubaokopatinan dono.†

Marii Tominkaru taan unyukunuu kaiman-kinan nii unao mishidainaoz Christ.

§§5:12 *Silas*: Greek paradan ida'an, Silvanus kia'o wuru'u.

*5:13 *Babylon*: Rome dakotapa-kinan.

†5:14 Peter dono'o mishidainao baokopatinan dono, ĩtukapa-kidan panaubaan oo pakonaukii-kidan pamin-mishidannao pakissitan ida'an ĩdyaun pakaozoo ati oo pataawu ati oo panaadon paka'u ati.

Itamautan Peter Kaaritan

Di'oraz kaarita daua'o

Di'oraz kaarita, itamautan Peter kaaritan mishidapainao Jesus Christ ati'o.

Aizii usaadan dono wuru'u pakaaritanuz ĩnao di'iti, na'apain zaudina'o ĩmashaapan wunao mariidan ai ĩdyaunu'u, pana'iti'oraz ĩtominapa-kidan pidannao kuwai dau'u. Uruu idi Peter kowaadan ĩ'ati di'oraz pakaaritan ida'a, na'apam nii isha'apatinan ĩkashadapa-kinaa nii wunaou'u pana'iti'oraz naa ĩkowaadapan kuwai. Ukian ĩ'ati uaipan ĩtominpan, powa'a zii ĩaitapa kizi mishi'o kuwai dau'u, na'iki marii isha'apatinan mishi'o kuwai kawana'ati.

Di'oraz pakaaritan ida'a Peter kowaadan mishidapainao ati, Tominkaru mainaabatan nii mariidapa'o patominapa-kidan pidannao. Na'iki ukakinaotan mishidapainao marii kizi ĩmashaapan kaiman Tominkaru ati ma'oiaka-daun, atii Naobanai Kamoon kaawan.

Kaarita buutinpan kida

Usakadin-kinaa 1:1-2

Tominkaru dapadaniinao dyaupai'o nii udoronaa ida'an 1:3-21

Mariidapainao patominapa-kidan pidannao 2:1-22

Christ kaawan powaa ati 3:1-18

1 Di'oraz kaarita, õgaru Simon Peter di'iki'o, õgaru Jesus Christ poitoru na'iki uapostlen. Wurū'u õkaaritanuz unao ati'i, mishidainaoz Jesus Christ na'apa waunao kawan. Jesus Christ, waTominkarunuz na'iki wazannaaz kaimanan ida'an. ²Marii powa'a zii Tominkaru kamunanun u'ati, na'iki utaan unyukunuu kaiman-kinaa nii, uaitapan ida'an Tominkaru na'iki wanaobanaa Jesus.

Mashaapa-karu mishi'o mishidainao nii Jesus Christ

³Pama'ozakan ida'an, Tominkaru taan naa wa'ati ipai aimaakan waaiapanii kida wamashaapa-kinaa nii kaiman u'ati, waaitapan idi'i naa uruu. Uruu wuru'u zaamata'oraz waunao pamanawunun na'iki pakaimanan ida'an. ⁴Na'iki umanawunu'o pama'ozakan ida'an, Tominkaru taan wa'ati ipai umanawun kida'o aimaakan, tawuru'u ukowaadaniaz pataan nii. Tominkaru taanuz paparadan pasha'apatan ni'o aimaakan kida dau'u, uruu ida'an kizi aonaa una'azootapan usha'apatan dikauda kida'o aimaakan, sha'apaapa-kariwaiz di'oraz amazada ida'a'a. Mazan uruu ida'an kizi pa'an uzaamatan Tominkaru kaduz kida.

⁵Ukau'an, aizii umishidan idi Christ, mishiimana'a naa utiwaa umashaapan kaiman. Umashaapan idi'i naa kaiman, mishiimana'a naa umashaapa aitapaaba'o pidannao nii. ⁶Aizii umashaapan idi'i naa aitapaaba'o pidannao nii, mishiimana'a naa utuudapa unyukunuu usha'apata'azon ai oia'o. Utuudapan idi'i naa unyukunuu usha'apata'azon ai oia'o, mishiimana'a naa utuudapa wuru'u ubaiatanuz kasha'ora kida'o aimaakan. Utuudapan idi'i naa wuru'u ubaiatanuz kasha'ora kida'a aimaakan, mishiimana'a naa umashaapa Tominkaru aipan kawana'ati. ⁷Aizii umashaapan idi'i naa Tominkaru aipan kawana'ati, mishiimana'a naa ukamunanaaka umin-mishidannao tuma. Ukamunanaakaan idi'i naa umin-mishidannao tuma, mishiimana'a naa umarainapa ipai pidannao. ⁸Aizii umashaapan an usha'apaapan

dau'u powa'a zii kaikapa kida'oraz aimakaanu'u, aonaa mazanu'o nii mani wuru'u uaitapanuz wanaobanaa Jesus Christ, na'iki uruu ida'an ma'ozaka'o nii ukaudinan u'ati. ⁹ Mazan aizii na'ia'oram pidan aona'o umashaapan wuru kida kawana'ati'i, na'apa'o uruu pidan kawan aona'oraz utukapan kaiman oo ishaawun kawanu'o uruu. Na'iki pidan aona'oraz umashaapan wuru kida kawana'ati'i, umanyukunuu-tan naa Tominkaru so'otani'i naa pa'oi'an kida.

¹⁰ Ukau'an ōmin-mishidannao, mishiimana'a naa utiwain dadara'o ida'an, uaida kizi'i naa mishi'o Tominkaru dapadan naa na'iki uzaamatan naa unao papidanannao nii. Aizii karikaonan dono usha'apaapan kaikapa kida'ora'a, aona'o nii uwaotan umishidapan ai Tominkaru. ¹¹ Kaikapa'o ida'ana'a kaimanaimana'o nii udapaapaka'o karikaonan'u'oraz wanaobanaa na'iki wazannaa Jesus Christ naobanai-tinapakizi iti.

¹² Uruu idi karikaonan'u'o nii powa'an kida ōkakuwaapan, ōnyukunuu-kida-kinaa nii u'ati wuru'u mishi'oraz kuwai. Mishi uaitapan pu'a'a naaz kaimanaiman, na'iki uzaamatan pu'a'a naaz kaimanaiman na'iki ma'ozaka umishidapan wuru'u mishi'oraz parada-karu. ¹³ Mazan ōdi'itapanuz, kaimana'o wuru'u ōnyukunuu-kidanuz u'ati na'apa kida'o, ōkakupan pu'u zii. ¹⁴ Usha'apanum kau'an ōaitapa ata'azo'o naa ōmawakan, na'apa wanaobanaa Jesus Christ kainaabatan ō'atiz. ¹⁵ Uruu idi'o wuru'u ōtiwainanuz dadara ōka'iitan kawana'ati ōkowaadan u'ati kidaz, karikaonan kizi unyukunuitapan kidaz ōmawakan dauna'an.

Peter kowaadan mishi'o kuwai Jesus Christ dau'u

¹⁶ Wakowaadaniaz u'ati, wanaobanaa Jesus Christ wa'atin umanawunu'o ida'ana'o nii dau'ana'oraz, aonaa toma-kariwai kuwai di'iki'o mani waabatan, mazan watukapanii waawun idi kaimanaiman na'apam mishi'o Christ umanawunun. ¹⁷ Usha'apanum idi na'ia'o waunao udaru Tominkaru naubaan dono'oraz uruu, na'iki utaan dono'oraz u'ati umanawun-karu. Waabata umanawunu'oraz Tominkaru paradan u'ati, ukian, "Di'i ōdani'i, ōmarainapanii manawun, sha'apati-na'o ōnyukunuu kawana'ati." ¹⁸ Na'ia'o waunao Jesus Christ tuma umanawunu'oraz midukuo paawa ii, Tominkaru paradan dono'oraz u'ati aokazi iki.‡

¹⁹ Uruu ida'ana'o waaitapan kaimanaiman mishi'o wuru'u Tominkaru prophetinnao kowaadauzoniaz sha'apa'o nii. Ukau'an utaa'a naa kaimanaiman unyukunuu ati parada-karu prophetnao kowaadaniaz sha'apa'o nii dau'an. Wuru'u ikuwaaz na'apa'o lamp kanadapan kawan maruta'o-karu'u. Ukanadapan nii atii Christ kaawan, na'iki umanawunun kanadapan naa unao nyukunuu ii. ²⁰ Powa'a zii ōaipan uaitapan, aonaa pa'ida'a'o mani Prophetnao aitapan saada-kariwaiz Tominkaru Paradan, sha'apa'o nii dau'an. ²¹ Na'iki aonaa pidan aipan kawana'ati'o mani ukowaada-kao wuru'u parada-karu sha'apa'o ni'oraz. Mazan prophetnao kowaadanuz Tominkaru paradan, Kaimana'o Doronaa Tominkaru di'iki'o kainaabatan ida'ana'o i'ati na'apam nii ikian.

Mariidapainao patominapa-kidan pidannao

2 Kotua'a naa, kaina'a'o da'i Tominkaru pidannao bii'i dakotinpainao prophet-nao nii. Na'apa'o nii kapam kai, kaina'a'o nii mariidapainao patominapa-

‡1:18 Matthew 17:1-5; Mark 9:2-7; Luke 9:28-35

kidan pidannao kaawan unao bii ati. Ītominapa-kidan nii unao mishi'o kawan wuru'u mishidapa-karu dau'u, mazan aonaa mishi'o mani wuru'u. Na'apa kida'oraz kuwai pataka'uin-kinai dikauda'o di'iti. Ukau'an wuru'u mariidapainao patominapa-kidan pidannao, aonaa ĩmishidan Naobanai Christ kawinipinaata'oraz pazaamatan ĩdyaun. Uruu idi paaipan ati'o nii ĩpataka'uta-kidinan, na'iki masha'apakiika'o nii ĩpataka'uta-ka'o. ²Iriba'o nii pidannao da'anan wuru'u dikauda'oraz ĩtominapa-kidani kida, kakiba'azonna'oraz usha'apata-ka'o. ĩmashaapan idi'i naa na'apa, ba'orainao dakoopan ni'i naa mishi'oraz Tominkaru paradan. ³Pana'azootapauzun idi puraata, ĩtoman nii pakuwaa sodi kida nii, paikoda-kinaa nii puraata unao di'iki. Mazan kaina'ora'a naa ĩpataka'uta-kinao ni'o minziwa-kidapa-ka'o kotua'a naa, na'iki ĩpataka'uta-kinao kamoon kaawa'anan naa wuru'u.

⁴Na'apa da'i kotua'a naa, aonaa Tominkaru dobata-kidan angelnao sha'apaapainao oia'o, mazan ukaboota ĩdyaun maruta'o ka'azo iti, ĩna'ii kizi ĩtaratapaka'o, atii oiainao pataka'uta-ka'o kamoon kaawan di'iti. ⁵Aonaa Tominkaru dobata-kidan kiwiitapa'o dono'oraz amazada, unaraadan dono'oraz ipai oiainao pidannao. Mazan ukazannaata Noah kakinaopauzoz pidannao kaimana'o mashaapakaruru dau'u Tominkaru aipan kawana'ati, na'iki ukazannaata 7 ba'oran pidannao utuma.[¶] ⁶Na'apa da'i Tominkaru pataka'utauzun donoi kida, Sodom na'iki Gomorrah,[§] pakawaodan ida'an kidaz ipai daunuuda'u, atii upariti'i-tinan. Na'apa kida'o ida'an ukainaabatan na'apam nii pidannao sha'apata-ka'o mamashaapa-kainao kaiman Tominkaru ati. ⁷Mazan Lot kaimana'o umashaapan Tominkaru ati, ukau'an Tominkaru kazannaata uruu pa'an Sodom iki. Uruu Lot kashadina'ora'a naa paabatautan ai, na'iki patukapautan ai kakiba'azonna'o pidannao sha'apaapanii kida.** ⁸Mishi, uruu Lot kaimana'o umashaapan Tominkaru aipan kawana'ati, uruu idi aona'a naa unyukunuu kaimanan umashaapan na'apainao bii ii. Ukaziwaa-kida'a naa patukapautan na'iki paabatautan ipai kamoo ĩsha'apaapan oii kida'o. ⁹Ukau'an Tominkaru aitapa na'apam nii pakazannaatan wuru'u pidannao izo'atiinaouz paparadan ĩdopian an. Na'iki na'apa kapam, uaitapa na'apam pataapan pidannao wuru'u maizo'ati-kainaoz paparadan, upataka'utan nii ĩdyaun, atii oiainao pataka'utaka'o kamoon kaawan. ¹⁰Aitaniimana'o nii upataka'utan wunaou'u sha'apaapainaoz oia'o manawun, marainpainaouz pasha'apaapan kakiba'azonnaa kida'o aimakaan, na'iki aona'oraz ĩnaudapan mashaapa-karu Tominkaru aipan kawana'ati.

Īnao kashadamikinao na'iki atadinpainao, uruu idi aonaa ĩtarian kanom pasha'apatan. Una'apan idi, aonaa ĩtarian na'apam paparadan dikauda aokazi iainao umanawunuinao dau'an. ¹¹Upu'u zii angelnao powa'a'o ĩma'ozakan padamata wunao aia'a mariidapainao patominapa-kidan pidannao, mazan upu'u aonaa ĩparadan dikauda aokazi iainao dau'an Tominkaru kanaapu ati. ¹²Mazan wuru'u mariidapainaoz pidannao, ĩdakoopa zii aimakaan pamaaitapanii. Na'apa'o ĩnao, wuniinao maaitapin-kainao kawan, ĩsha'apatinan panyukunuu aipan kawana'ati'o karikaonan, na'iki ĩtoma-ka'o soo kozita-ka'o ni'o na'iki zowii-ka'o ni'o. Ukau'an na'a-

[¶]2:5 Genesis 6:1—7:24

[§]2:6 *Sodom na'iki Gomorrah*: Putukapa kaarita tokon ii Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii.

**2:7 Genesis 19:1-16

pa'o nii ĭzowii-ka'o na'iki ĭmainaabata-ka'o. ¹³ ĭbaianpan nii tuukii, na'apa'o idi'o nii ĭkawinipinaata-ka'o ĭbaianapa-kidan idi ba'oran pidannao.

ĭnao pidannao, ĭkonaunam-dinan patuzapatinan na'iki pasha'apaapan ida'an dikauda'o na'iki kakiba'azonnaa kida'o wakanadan pu'u ipai kamoo. ĭaroopauzon dono utuma, ubaokopainpauzo kizi ii, ĭkonaunam-dinan paabatan, mazan dikauda'o ĭaidinpan ubii ii, ĭpataka'uupan unao pasha'apaapan ida'an kakiba'azonnaa kida'a. ¹⁴ Aonaa kanom dau'an ĭdi'itinpan soo paba'orantapan dau'an, ukau'an aonaa na'a-painim ĭsookodan pasha'apaapan oii kida'o. Uruu idi ĭna'apatan pidannao nyukunuu pasha'apaapanii kida dau'an, aona'oraz zii ĭtaan dadara panyukunuu mishi'oraz pamishidapanii parada-karu dau'ati. Tuukia'o ĭna'azootapan ipai aimaakan kida ĭaipan pa'ati'o nii pa'idiwara. ĭna'apan idi, pataka'uta-karu nii ĭdyaun. ¹⁵ ĭmakon pana'ti'i naa sakitapa'o makopa-karu ai, ida'anana naa Balaam kaduz, uruu Boer daniz. Balaam, umarainapanii puraata pasha'apatan winipinaa udikauda'o. ¹⁶ Un-a'apan idi u'uza chaakashi,^{††} aonaa kaparadanu'o mani, parada zii pidan kawan u'ati, usha'apaapan idi pana'ti'o aimaakan. Uruu dono zii prophet Balaam sookadan pamadoronaa-dinan, pasha'apata'azon ai dikauda'o.^{‡‡}

¹⁷ Wuru'u ĭnao tiichaanaouz, ĭkaudinan mazanu'o karikaonan, aonaa kanom kaimana'o ikoda-ka'o ĭtominapa-kidani di'iki. Na'apa ĭdyaun wunu nunudapauzo-kizi aradan kawan, na'iki maruta'o wunu wa'atin kawan, aona'oraz ukaawan awaru mainaabata'akan idiz. Ukau'an kaina'a ĭwiizi ni'o taapa-ka'o kichana'iki-kia'o maruta'o di'ii. ¹⁸ ĭparadan dono ĭatadapanii na'apa'oram pakian, mazan mazanu'o ĭkuwaa karikaonan. Tuukia'o ĭmizidan pidannao, ĭaipan ĭna'apatan panyukunuu patominapa-kidani oia'o kakiba'azonnaa kida'o sha'apaapa-ka'o dau'an. Atii ĭna'apatan pidannao nyukunuu, wuru'u pa'inainaouz zii ĭmuudan pasha'apaapan oia'o pamaaitapakan dono'oraz zii Tominkaru. ¹⁹ ĭkowaadan pidannao ati aonaa usha'apan ĭsha'apainpan na'apam paaipan kawana'ati. Mazan upu'u zii ĭnao, ĭpoitoruitapakininan oia'o ati, usha'apanum kau'an kanom aona'o pidan ka'iitan pawazootapan, uruu ati'o nii upoitoruitapakininan. ²⁰ ĭaitapankan dono wanaobanaa na'iki wazanaa Jesus Christ, na'apain sodi ĭso'otinankan oia'o sha'apaapa-ka'o ai, maaitapakaainao Tominkaru sha'apaapauzonii kidaz. Mazan udauna'an powaa iti ĭzaamatakininan na'iki ĭna'aka-kidani oia'o di'iti, uruu powa'a zii ĭdikauda'akan kiwiitapa'o ai. ²¹ Kaiman zii mani padamata ĭmaaitapakan an mashaapa-karu Tominkaru aipan kawana'ati. Mazan ĭaitapan pu'a'a naaz, upu'u aona'a naa ĭizo'ati'izon Tominkaru kakinaori ĭ'ati'oraz utaa-ka'o padamata. ²² Na'apainao pidannao dau'ana'o mishi'o kakinaowapa-kinai kida kianuz: “Arimaraka nikauzonii powaa iti pataitani,”^{¶¶} na'iki “Kooshi, pachikaa-ka'o dauna'an, ukiwauzonii padaarinapa-kizi iti.”

Naobanai Jesus kaawan nii powaa ati

3 Ėmarainapanii Ėmin-mishidannao, di'orazu'u Ė'itamautan Ėsaadan Ėkaaritan u'ati. Ipai dya'utama'o Ėkaaritan ida'a Ėtiwaan Ėma'ozakadan unao kaiman kizi udi'itinpan, uruu idi Ėnyukunui-kidan u'ati kidaz. ² Aonaa umanyukunuuta'ana'a

^{††}2:16 *chaakashi*: English ida'an, donkey.

^{‡‡}2:16 Numbers 22:4-35

^{¶¶}2:22 Proverbs 26:11

parada-karu kotua'oraz Tominkaru prophetinnao kowaadapauzon, na'iki parada-karu wanaobanaa na'iki wazannaa Jesus taaniaz waunao apostlenao ida'an.

³ Powa'a zii manawun òaipan uaitapan, diina'iti'i Jesus Christ wa'atin ua'ii powaa ati, kaina'a'o nii dakomikinao pidannao, ìdakoopan nii mishi'oraz parada-karu, na'iki ìmashaapan nii oia'a naa panyukunuu aipan kawana'ati. ⁴ Ìkian nii, “Na'iam naa mooko Jesus kaawan, ukian pu'u ukaawan nii powaa ati? Aata, kotua'a naa wadokozu-daunnao mawakan, mazan ipai aimaakan pakawan karikaonan, amazada sakadinan iki'o kawan.” ⁵ Mazan pa'ida'a'o wuru'u ìmanyukunuutanuz, Tominkaru paradan ida'ana'o wuru'u aokazi na'iki imi'i baara tominanuz. Na'iki wunu di'iki'o, na'iki wunu ida'ana'o, imi'i baara aidinan. ⁶ Wunu idi'o koshan upataka'uan ipai kiwiitapa'oraz amazada. ⁷ Aizii kai'oraz aokazi na'iki imi'i baara, Tominkaru paradan ida'ana'o koshan una'an, diina'iti'i ukawaodan nii tikazi idi kidaz, wuru kamoo dono'o upataka'utan dono'o ni'oraz pidannao mamashaapa-kainaouz paparadan kawana'ati.

⁸ Òmarainapanii òmin-mishidannao, bauda'apa kaina'a aimaakan aonaa umanyukunuuta'ana'a. Bauda'apa'o kamoo na'apa'o kotua'iki'o amazada^{§§} kawanu'o Naobanai Tominkaru ati, na'iki kotua'iki'o amazada na'apa'o bauda'apa'o kamoo kawanu'o u'ati. ⁹ Aonaa Naobanai Tominkaru kona'iachin mani wuru'u umamishiikanuz zii paparadan, ba'orainao pidannao di'itapan kawanuzu. Mishi'oraiman ukazaudapanun wuru'u unao dau'ati, umaaiapakan idi'i aonaa na'ia'oram pidan mainaabata-ka'o. Mazan uaipan ipai pidan tanawatinan pasha'apaapan ai oia'o. ¹⁰ Masha'apakiika'o nii Naobanai Kamoon kaawan, na'apa koidimiki kaawankan kawan. Na'apain kawa'idanu'o nii aokazi mainaabatinan. Ipai'o nii aokazi ia'o aimaakan kida mainaabatinan paka'awan idi. Na'iki ipai aimaakan imi'i baara an kidainao, ipai'o nii ìmainaabatinan tikazi idi.

¹¹ Aizii ipai'o nii aimaakan kida mainaabata-ka'o kaikapa'a, ukau'an na'apam nii uaipinan umashaapan? Umashaapa'a naa ukau'an kaiman, na'iki umashaapa Tominkaru aipan kawana'ati. ¹² Uzaudapan pu'a'a naa Naobanai Kamoon kaawan, utiwaa'a naa ukadimanata-kidan naa ukaawan.* Uruu dono aokazi ka'awan nii na'iki ipai na'ii kida'o aimaakan mainaabatinan nii panunudan idi tikazi wiichan idi. ¹³ Mazan waunao, pakawan wataapan uparadan tawuru'u ukowaadazonuz patoman nii pa'ina'o aokazi na'iki pa'ina'o imi'i baara. Na'ii ipai pidannao sha'apatinan nii Tominkaru aipan kawana'ati. Uru'u naa wuru'u wazaudapaniaz.

¹⁴ Ukau'an òmarainapanii òiribannao, uzaudapan idi'i naa kaikapa'oraz kida'a: utiwaina'a naa umashaapan kaimanaiman, uikoda-ka'o kizi kaiman umashaapan, aonaa u'oipan Tominkaru awun za'a. Na'iki utaapa'a naa unyukunuu kaimanaaka Tominkaru tuma. ¹⁵ Utukapa na'apam wanaobanaa kazaudapanun paaipan idi ipai pidannao kazannaatinan. Wamarainapanii wa'inawuzu Paul saadanii u'ati na'apa kida'o dau'ana'o kapam, ukaiwaan Tominkaru taanii pa'ati aitapaaba-karu. ¹⁶ Na'apa'o kapam usaadan pakaaritan kida ida'a ukadakotinan dono kaiwuru kida dau'ana'a. Paul saadaniaz pakaaritan kida ida'a, kaina'a dadara kida'o, kasha'apanna'o uaitapa-ka'o. Uruu idi pidannao matominapa-kainao kaiman, na'iki aon-

§§3:8 kotua'iki'o amazada: English ida'an, ukian “one thousand years.”

*3:12 utiwaa'a naa ukadimanata-kidan naa ukaawan oo “umashaapa, kadiman kizi'i naa uaipan ukaawan”.

a'oraz ĩtaan panyukunuu ati kaimanaiman pamishidapan mishi'oraz parada-karu. ĩnao, ĩpana'adan pana'iti wuru'u parada-karuz, na'apa ĩna'apatan ba'oran parada-karu saada-kariwaiz kida Tominkaru paradan ida'a kida'oraz. Ukau'an ĩpataka'utakidinan nii paaipan ati Tominkaru ati.

¹⁷Aizii ōmarainapanii ōribannao, uaitapani'i naa kaiwuru kida dau'ana'a. Ukau'an zaudinpa'a naa pa'i umashaapa, aonaa kizi upozawatan pidannao kashadamikinao pana'adanii parada-karu di'iti. Aizii umishidan dono ĩdyaun, ukasharutinan nii umishidan ai mishi'oraz kiwiitapa kida'oraz umishidapauzon kida. ¹⁸Mazan uaitapa kizi powa'a zii wanaobanaa na'iki wazannaa Jesus Christ kamunanun u'ati, na'iki uaitapa kizi'i naa uruu dau'u powa'a zii manawun. Marii kizi utaapa-kaao umanawunu'o nii kai na'iki karikaonan. Amen.

Kiwiini'o John Kaaritan

Di'oraz kaarita daua'o

Apostle John saadanii di'ora'a kaarita pamin-mishidannao ati'o. Uruu na'iki ba'oran apostlenao chi'ikapa'o Jesus tuma umashaapankan dono imi'i baara'a. Ukau'an itukapanii uruu na'iki iabatani uparadan. Di'ora'a pakaaritan ida'a, aonaa utominapa-kidan manawun mani mishidainao pa'ina'o aimakaan dau'u. Mazan uaipan pa'an i'audinpan pidannao ai mariidapainaoz mishidainao. (1 John 2:26) Na'iki uaipan iaitapan mishi'o i'zaamatan karikaonanu'o kakupa-karu. (1 John 5:13) Uruu idi'o uma'ozakadan inyukunuu karikaonan kizi imashaapan Tominkaru ati.

John nyukunuu-kida pidannao ati na'apa'oram Tominkaru: uruu kanada'o, aonaa na'itim oia'o diza-ka'o u'ai; uruu kamarainpanu'o, udyuuda paudani mawakan wau-nao dikin ii; uruu mishi'o, aonaa na'apainim umariidinan.

John kowaadan kaimanaiman na'apam pidan aitapan kaina'a pa'ida'a Tominkaru di'iki'oraz karikaonanu'o kakupa-karu.

Kaarita buutinpan kida

Kaarita sakadin-kizi 1:1-4

Kanda'o-karua'o na'iki maruta'o-karua'o 1:5—2:29

Tominkaru dainao na'iki Satan dainao 3:1-24

Mishi'o na'iki aona'o umishiin 4:1-6

Marainpaaka-karu 4:7-21

Oia'o wazoota-ka'o mishida-karu ida'an 5:1-21

John aitapanii manawun kakupa-kinai

1 Di'oraz kaarita, Parada-karu kakupa-kinai daua'o, uruu na'a'oraz naa amazada toma-ka'o ua'ii. Waunao apostlenao abatanii uparadan na'iki watukapanii uruu pa'idi'iti; waphishatanii uruu waka'u idi. ²Watukapanii wuru'u Kakupa-kinaiz ukaawankan dono pidan nii. Uruu idi'o wakakuwaapan udau'u unao ati. Wakowaadan u'ati, uruu karikaonanu'o kakupa-kinai, uruu karikaonanu'o una'auzon Tominkaru tuma, na'iki uruu aidina'oraz pidannao ati. ³Wakowaadan u'ati watukapanii daua'o, na'iki waabatanii daua'o uruu dako iki, waiipan idi unyukunuu na'apa kidaakan kapam waunao tuma. Waunao, na'apa kidaaka'o wanyukunuu waDaru Tominkaru na'iki uDani Jesus Christ tuma. ⁴Õsaadan di'ora'a kaarita õaipan idi'o wakonaukian baokpa unao tuma.

Mashaapa-karu daua'o kanada'o-karu'u

⁵Aizii kaikapa'o wuru'u kuwai waabataniaz Christ di'iki, na'iki uruu wuru'u wakowaadaniaz u'ati: Tominkaru, uruu kanada'o, aonaa maruta'o nii u'ida'a. ⁶Ukau'an, wakian an, “Õgaru, na'apa'o õnyukunuu Tominkaru tuma,” mazan wamashaapan an pakawan zii maruta'o-karu'u, wamariidinan karikaonan wuru'u. Aonaa wamashaapan mishi'o kuwai kawana'ati. ⁷Mazan wamashaapan an kanada'o-karu'u, na'apa Tominkaru mashaapan kawan kanada'o-karu'u, uruu mishi'o pa'an wanyukunuu na'apa kidaakan wamin-mishidannao tuma. Na'iki uDani Jesus izain chikaa ipai daunuuda'u wa'orian.

⁸Aizii wakian an, “Aonaa oia'o mani õgaru,” wamariidapan karikaonan wanyukunuu wuru'u, na'iki aonaa wataapan mishi'o kuwai. ⁹Mazan wakowaadan an wa'oian Tominkaru ati, umainaabatan nii wa'oian kida, na'iki uso'otan nii wa'ai ipai washa'apatanii kida oia'o. Usha'apatan nii aimakaan sakitapa na'apa pakian kawana'ati. ¹⁰Ukau'an wakian an, “Aonaa õsha'apatan oia'o,” wadakotan Tominkaru mariidinauzonii wuru'u, na'iki aonaa uparadan nii wanyukunuu ii.

2 Õsaadan di'ora'a kaarita unao ati, õdainao kawanuinao õmarainpan, aonaa kizi usha'apatan oia'o. Mazan usha'apatan an oia'o, kaina'a bauda'apa pidan parada'o nii Tominkaru ati waunao dikin ii, uruu Jesus Christ, karikaonanu'oraz usha'apatan sakitapa aimakaan Tominkaru awun za'a.

²Uruu kashaapa'oraz pazowii-ka, na'iki baiaapa'oraz waunao dikin ii mawakakaru, wabaiaapan ni'oraz padamata aita-ka, wa'oian idi. Una'apan kau'an, turuu Tominkaru mainaabatan aonaa waunao oian mani karikaonan, mazan ipai pidannao oian kida kapam.

³Waizo'atipan an Tominkaru kakinaori kida na'apa'o ida'ana'o nii waaitapan, waunao wuru'u aitapainauz Tominkaru. ⁴Aizii pidan kian an, “Õgaru, õaitapanii Tominkaru,” mazan upu'u aonaa uizo'atin Tominkaru kakinaori kida, umariidinan wuru'u, na'iki aona'o utaaapan mishi'o kuwai. ⁵Mazan pidan izo'atipan an Tominkaru kakinaori, umarainpan kaimanaiman Tominkaru wuru'u. Aizii, kaikapa'o wuru'u waaitapanuz wazaamatanpan Tominkaru ida'ati: ⁶wakian an, “Õgaru, Tominkaru ida'ati'o õzaamatanpan.” Ukau'an na'apa pa'i kapam wamashaapa Jesus Christ mashaapan kaduz kawan.

Kanada'o sannao, aonaa turuu ïto'ora-kizaitapaakan

⁷Õsaadan u'ati õmarainapanii õmin-mishidannao, aonaa pa'ina'o kakinaorii daua'o mani, uruu kakinaorii unao taapaniaz, usakadinan di'iki'oraz umishidapan, uruu kakinaorii unao abataniaz naa. ⁸Mazan kaina'a aimakaan pa'ina'o kapam uruu kakinaorii ida'a. Kaimanaiman Jesus mashaapan kaduz kainaabatanuz, na'iki unao mashaapan kaduz kainaabatan kapamaz. Usha'apanum kau'an taa'azo'o naa maruta'o mainaabatanan, na'iki aizii ma'ozakadina'a naa kanada'o unao ati.

⁹Aizii pidan kian an, “Õgaru, kanada'o ida'a'o õmashaapan,” mazan pakawan zii uto'ora-kizaitapan pairiban, pakawanu'o zii umashaapan maruta'o ida'a wuru'u. ¹⁰Mazan pidan marainpan an pairibannao, kanada'o ida'a'o umashaapan wuru'u, na'iki aona'o nii ukasharutin-kidan pairiban oia'o di'iti. ¹¹Mazan pidan to'ora-kizaitapa'o pamin-mishidan, maruta'o ida'a'o wuru'u uruuz. Na'apa'o pidan poza-watapa'o wuru'u, usha'apanum kau'an maruta'o ishaawunudu aka ni'i naa wuru'u uruuz.

¹²Õsaadan u'ati, õmarainapanii koraiziannao,[†] usha'apanum kau'an Tominkaru mainaabatani'i naa u'oian kida Jesus Christ sha'apatanii ida'an.

¹³⁻¹⁴Õsaadan u'ati daruinao,[‡] usha'apanum kau'an zaamatanpa'ora'a naa unao Jesus Christ ida'ati, na'a'oraz naa amazada toma-ka, u'ii.

[†]2:12 *koraiziannao*: pa'inainao zii ïtominpan Jesus dau'u.

[‡]2:13-14 *daruinao*: kotua'ora'a naa ïmishidapan Jesus.

Ōsaadan u'ati kapam pa'inainao,^f

usha'apanum kau'an udikinita ni'i naa Satan.

Ōsaadan u'ati koraiziannao,

usha'apanum kau'an unao zaamatanpa'ora'a naa waDaru Tominkaru ida'ati.

Ōsaadan u'ati daruinoo,

usha'apanum kau'an zaamatanpa'ora'a naa unao Jesus Christ ida'ati,

na'a'oraz naa amazada toma-kaoo ua'ii.

Ōsaadan u'ati pa'inainao,

usha'apanum kau'an aonaa ukashadinan;

pakawan utaaan Tominkaru Paradan unyukunuu ii, na'iki udikinita ni'i naa Satan.

¹⁵ Mana'a umarainpa'ana'a oia'o sha'apaapa-kaoo, na'iki oia'o aimakaan kida di'ora'a amazada ida'a'o. Usha'apanum kau'an, pidan marainpan an oia'o aimakaan di'ora'a amazada ida'a'o, aonaa umarainpan mani waDaru Tominkaru wuru'u.

¹⁶ Usha'apanum kau'an wuru'u oia'oraz mashaapa-karu: pidan aipan pasha'apatan oia'o panyukunuu kawana'ati; pidan na'azootapan patukapanii kida; pidan atadinpan pairiban ati pasha'apauz ida'an. Na'apa kida'oraz oia'o di'itinapa-karu aonaa waDaru Tominkaru di'iki'o mani utominan wuru'u, mazan oia'o mashaapa-karu naudapa-kaoo aipan ati'o karikaonan. ¹⁷ Di'ora'a amazada, na'iki ipai na'a'oraz oia'o kida tuukia'oraz pidannao na'azootapan, katokon-tina'o nii wuru'u. Mazan pidan sha'apaapa'o aimakaan Tominkaru aipan kawana'ati, karikaonanuo nii pa'an ukakupan.

¹⁸ Ōmarainapanii koraiziannao, aizii maonapata'a naa amazada tokon. Wakowaadanii sha'atii u'ati kaawa'o nii Christ taruba, aizii kai iriba'a naa Christ tarubanao kaawan. Ukau'an, waaitapa maonapa'a naa amazada tokon. ¹⁹ Aizii wuru'u Christ tarubanaouz, watuma'o kiwiin i'baokopainpauzon, udauna'an i'wa'akan waunao. Mazan wuru'u i'naouz, aonaa mishi'o mani imishidan waunao kawan. Imishidan dono mani waunao kawan, aonaa i'wa'akan waunao, pakawan mani i'baokopainpan watuma. I'wa'akan idi waunao, waaitapa aonaa mishi'o mani imishidan waunao kawan.

²⁰ Mazan unao, kaina'a'ora'a naa pa'an Kaimana'o Doronaa u'ida'a, ukau'an uaitapani'i naa wuru'u mishi'oraz kuwai. ²¹ Ōsaadan u'ati, aonaa umaaitapakan idi'o mani mishi'o kuwai, mazan uaitapan idi'o pa'anazu. Na'iki uaitapa kapam aonaa na'iam mariidin-karu Tominkaru di'iki'oraz mishi'o kuwai ida'a. ²² Pidan kia'oraz aonaa mishi'o mani Jesus, uruu Christ,⁸ mariidinauzo wuru'u. Aizii pidan na'apa'oraz ukian, uruu Christ taruba'a naa wuru'u, aonaa umishidan waDaru Tominkaru na'iki uDani Jesus Christ. ²³ Pidan aona'oraz umishidan Tominkaru Dani, umamishidakan kapam waDaru Tominkaru wuru'u. Mazan pidan mishida'oraz pa'an Jesus Tominkaru Danin, zaamatanpa'o Tominkaru ida'ati wuru'u.

²⁴ Ukau'an kaimanaimana'a naa pa'i utaaapa unyukunuu ii wuru'u kuwai kidaz, uabataniaz usakadan di'iki umishidapan. Unyukunuu-atin an pakawan wuru'u kakinaoriiz, pakawanuo nii unao zaamatanpan Jesus, Tominkaru Dani ida'ati, na'iki

^f2:13-14 *pa'inainao*: ma'ozakainao i'kaudinan Tominkaru ati.

§2:22 *Christ*: wuru'u Tominkaru dyuudaniaz papidanannao zannaa nii. Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinoo di'ii.

Tominkaru, udaru ida'ati. ²⁵ Wazaamatinpan idi Tominkaru ida'ati, kaina'a'ora'a naa karikaonanuo kakupa-karu wa'ida'a, Christ kowaadaniaz pataan nii wa'ati.

²⁶ Ōsaadan na'apa kaarita unao ati, uzaudin kizi pidannao ai tiwauta'oraz pamarriidan unao. ²⁷ Mazan unao, kaina'a'ora'a naa Kaimana'o Doronaa u'ida'a, ukau'an aonaa kandii nii uaipan zii ba'oran pidan tominapa-kidan unao mishi'o kuwai dau'u. Usha'apanum kau'an Kaimana'o Doronaa tominapa-kidani'i naa unao ipai kakinaorii dau'u, mishi'o wuru'u kuwai kidaz, aonaa mariidin-karu mani. Ukau'an pakawan pa'i uzaamatinapa Christ ida'ati, Kaimana'o Doronaa kakinaotan kawana'ati unao.

Na'apa'oram dau'ati'o Tominkaru dainao kii-karu

²⁸ Ukau'an, ōmarainapanii koraiziannao, pakawan pa'i uzaamatinapa Christ ida'ati, aonaa kizi waba'azootinan u'ati, ukaawan dono koshan, na'iki aonaa kizi watarian waikodapan uruu. ²⁹ Unao, uaitapa Christ sha'apatanii kaiman kida'o pa'idiwaru aimakaan Tominkaru awun za'a. Ukau'an uaitapa pa'i, pidan sha'apaapa'o kaimana'o aimakaan Tominkaru awun za'a, Tominkaru dani uruu.

3 Utukapa na'apam waDaru Tominkaru marainpan manawun waunao, turuu wadakota-kao Tominkaru dainao nii: mishi'o udainao waunao. Mazan pidannao, imi'i baara'a kida'o aimakaan daua'oraz karikaonan ĩdi'itinnan, aonaa ĩaitapan uruu, ukau'an aonaa ĩaitapan Tominkaru dainao waunao. ² Ōmarainapanii ōmin-mishidannao, mishi Tominkaru dainaou'u naa waunao, mazan aonaa zii ukainaabatan na'apam nii waunao diina'iti'i Christ wa'atin dono. Mazan waaitapa, ukaawan dono uruu kawanu'o nii waunao, usha'apanum kau'an watukapan nii na'apa'oram manawun uruu. ³ Ukau'an pidan zaudapa'oraz naa patominan Christ kawan diina'iti'i, marii pa'i udadaradan naa panyukunuu oia'o ai, usha'apanum kau'an aonaa oia'o nii Christ ida'a.

⁴ Ipai pidan sha'apaapa'oraz oia'o, dikintapa'o Tominkaru kakinaori wuru'u. Usha'apanum kau'an oia'o wuru'u kakinaorii dikintapa-kaoaz. ⁵ Uaitapanii Jesus kaawankan so'ota'o nii wa'oian kida. Aizii uruu, aona'o u'oian. ⁶ Ukau'an pidan zaamatinpa'o Christ ida'ati aona'o ni'i naa usha'apaapan oia'o. Mazan pidan pakawanu'oraz zii usha'apaapan oia'o, aona'o uaitapauzon na'iki aona'o uzaamatinpan Christ ida'ati wuru'u.

⁷ Ōmarainapanii koraiziannao, mana'a utaapada'ana'a pidan pozawata-kidan unao: pidan kaimana'o, usha'apata kaimana'o aimakaan, na'iki kaimana'o Tominkaru awun za'a wuru'u uruuz, na'apa Jesus Christ kawan. ⁸ Mazan pidan sha'apaapa'oraz oia'o, ukainaabatan Satan dani wuru'u uruuz, usha'apanum kau'an Satan, ukaduz usha'apaapauzon oia'o, amazada sakadinan di'iki'o. Mazan Tominkaru Dani kaawankan mainaabata'o ni'o Satan kaudin-kizi kida. ⁹ Tominkaru dainao, aonaa ĩsha'apaapan naa oia'o, usha'apanum kau'an Tominkaru kaduzu'u naa wuru'u ĩnao ida'a'oraz. Aonaa turuu ĩsha'apaapan naa oia'o, Tominkaru daniitan idi'i naa ĩdyaun. ¹⁰ Ukau'an aizii, kaikapa waaitapan kanomnao Tominkaru dainao nii, na'iki kanomnao Satan dainao nii: pidan aona'oraz usha'apatannao kaimana'o aimakaan, na'iki aona'oraz umarainpan pairiban, aonaa Tominkaru dani mani uruu.

Marainpaaka'o Tominkaru dainao

¹¹ Usakadinan di'iki'o umishidapan uabatautan di'ora'a kakinaorii: wamarainpaaka pa'i, kia'oraz. ¹² Aonaa pa'i Cain kawan man waunao, tawuru'u Satan poitoruz, zowia'oraz pa'inawuzu. Cain, ukaduz usha'apaapauzon oia'o, mazan u'inawuzu Abel, kaimana'o pidan uruu, uruu idi Cain zowian uruu. ¹³ Ukau'an ōmin-mishidannao, zaudinapa pa'i umashaapa. Kaina'a'o nii pidannao, imi'i baara'a'o sha'apaapa-ka'o daua'oraz idi'itinpan, to'ora-kizaitapan unao. ¹⁴ Waaitapa, aonaa mawaka-karu ida'antanpu'ora'a naa mani waunao, mazan kakupa-karu ida'atanpu'u pa'an. Usha'apanum kau'an marainpaaka'o waunao. Pidan aona'oraz umarainpan pamin-mishidan, pakawanu'o zii mawaka-karu ida'antanpu'u uruu. ¹⁵ Pidan to'ora-kizaitapa'o pamin-mishidan, zowia'o pairiban kawanu'o wuru'u uruuz. Na'iki waaitapa, pidan zowia'o pairiban, aonaa u'ida'a karikaonanu'o kakupa-karu.

¹⁶ Kaikapa'o wuru'u waaitapanuz marainpaaka-karu: Jesus Christ taapada pazowii-ka'o waunao dikin ii. Ukau'an marii pa'i wataapadan wazowii-ka'o wamin-mishidan dikin ii. ¹⁷ Aizii aimakaan kaina'an dono pidan ida'a umashaapa-kinaa nii kaimanaiman, na'iki kaina'a uaitapanii pairiban dopia'o paaipan idi aimakaan sodi pamashaapa-kinaa nii kapam, mazan upu'u aonaa zoobaba ukaminka'utan wuru'u dopia'oraz. Pidan na'apa'o aonaa turuu udakotan pamarainpan pairiban na'apa Tominkaru marainpan kawan pidannao. ¹⁸ Ōmarainapanii koraiziannao, aonaa wamarainpaaka'ana'a waparadan ida'an karikaonan, mazan wakaminka'utan ida'an wairibannao, na'iki mishi'o ida'an.

Tominkaru dainao mabaa'azoo ikaawan Tominkaru ida'ati

¹⁹ Wamarainpan ida'an wamin-mishidannao, waaitapan nii Tominkaru ida'atanpu'o waunao, ukau'an mabaa'azo'o nii wawa'atin Tominkaru ida'ati. ²⁰ Waabatinan pu'u padamata wanyukunuu ii oia'o waunao, mazan Tominkaru powa'a'o zii umanawunun wanyukunuu ai, na'iki uaitapa ipai daunuuda'u aimakaan. ²¹ Ōmarainapanii ōmin-mishidannao, waabatinan an wanyukunuu ii kaiman Tominkaru kanaapu'u, aonaa kandii nii wakiba'azon wawa'atin U'ida'ati. ²² Tominkaru taan nii wa'ati ipai aimakaan wapishaanii u'ai, usha'apanum kau'an waizo'atipan idi Ukakinaori kida na'iki wamashaapan idi Unyukunuu kawana'ati. ²³ Aizii kaikapa'o wuru'u Tominkaru kakinaoriz: Marii pa'i wamishidan Jesus Christ Tominkaru Danin, na'iki marii pa'i wamarainpaakan, na'apa Christ kakinaotauzon kawan waunao. ²⁴ Pidan izo'atipa'o Tominkaru kakinaori, zaamatimpa'o Tominkaru ida'ati wuru'u, na'iki Tominkaru zaamatimpa'o uruu ida'ati. Tominkaru taaniaz wa'ati Kaimana'o Doronaa, uruu kainaabata wa'ati kaina'a Tominkaru mashaapan wa'ida'a.

Na'apam Tominkaru Doronaa pana'an oia'o doronai ai

4 Ōmarainapanii ōmin-mishidannao, mana'a umishida'ana'a ipai pidannao dakota'oraz Tominkaru Doronaa kaina'an pa'ida'a. Mazan utiwaa-kidapa pa'an kaimanaiman idyaun, uaitapa kizi mishi'o Tominkaru Doronaa wuru'u i'ida'a'oraz. Usha'apanum kau'an iriba'a naa dakotinpainao prophet nii makon ipai wizai kawana'ati. ² Kaikapa'o ida'ana'o nii uaitapan Tominkaru Doronaa kaina'an pidan ida'a: pidan mishida'oraz Jesus Christ kaawankan pananaa zo'o, Tominkaru

Doronaa wuru'u uruu ida'a'oraz. ³ Mazan pidan aona'oraz umishidan Jesus Christ kaawankan pananaa zo'o, aonaa Tominkaru Doronaa mani wuru'u uruu ida'a'oraz. Mazan Christ taruba di'iki'o doronai wuru'u uruu ida'a'oraz. Uabatauzonii kaini'iki'o nii uwa'atin, wuru'u oia'oraz doronai, aizii kai, kaina'a'a naa pidannao bii an uruu.

⁴ Mazan unao, ōmarainapanii koraiziannao, Tominkaru dainao pa'an unao. Kaakinapa u'ati madiwautapa-ka'oraz idakotinpan prophet nii, usha'apanum kau'an ma'ozaka'o manawun unao ida'a'oraz Kaimana'o Doronaa, wuru aia'a Satan di'iki'oraz doronai kazowautapa'oraz pidannao imi'i baara an. ⁵ Aizii madiwautapa-ka'oraz idakotinpan prophetnao nii, aonaa ĩaitapan Tominkaru, ukau'an ikakuwaapan na'apa maaitapa-kainao Tominkaru kawan. Ukau'an pidannao maaitapa-kainao Tominkaru, imishida ikuwaa. ⁶ Mazan waunao, Tominkaru dainao pa'an, ukau'an pidannao aitaapainao Tominkaru, kaiman i'ati wakuwaaz. Mazan pidannao, aona'oraz Tominkaru dainao mani idyaun, aonaa ĩnaudapan wakuwaa. Na'apa'o ida'an waaitapan Kaimana'o Doronaa kainaabata'oraz mishi'o kuwai Tominkaru daua'o kaina'an pidan ida'a, oo oia'o doronai, mariidapa'oraz pidannao.

Marainpaaka-karu Tominkaru aipan ati

⁷ Ōmarainapanii ōmin-mishidannao, pakawan pa'i wamarainpaaka, usha'apanum kau'an Tominkaru wuru'u wamarainpaaka-kinaaz. Ukau'an, pidan marainpa'oraz pamin-mishidannao, Tominkaru dani uruu, na'iki uaitapanii Tominkaru. ⁸ Pidan aona'oraz umarainpan pamin-mishidannao, aona'o uaitapan Tominkaru, usha'apanum kau'an Tominkaru, uruu kamarainpanu'o. ⁹ Kaikapa Tominkaru aidan wa'ati na'apam pamarainpan pidannao: Udyuudan paudani bauda'apauzon imi'i baara ati, turuu kizi waikodan uruu ida'an karikaonanu'o kakupa-karu. ¹⁰ Kaikapa'o wuru'u kamarainpan-karuz: Aonaa waunao marainpan kaduz mani Tominkaru, mazan Tominkaru marainpan kaduz pa'an waunao. Uruu idi udyuudan pauDani mawakan waunao dikin ii, turuu kizi wa'oi'an kida mainaabata-ka'o. ¹¹ Ōmarainapanii ōmin-mishidannao, Tominkaru marainpan kau'an waunao tuukii manawun, na'apa pa'i ukau'an wamarainpaaka kapam. ¹² Aonaa bauda'apa pidan tukapauzon pu'u padamata Tominkaru, mazan wamarainpaakan an, Tominkaru kaina'an wa'ida'a wuru'u. Na'iki wamarainpaakan ida'ana'o nii ukamarainapanun ikodinan ba'orainao pidannao, na'apa uaipan kawan manawun.

¹³ Waaitapa Tominkaru ida'ati'o wazaamatanpan, na'iki kaina'a'o uruu wa'ida'a, usha'apanum kau'an utaani'i naa wa'ati Kaimana'o Doronaa. ¹⁴ Tominkaru dyuudan pauDani Jesus Christ kazannaata'o nii ipai pidannao i'oi'an kida ai. Watukapanii uruu, na'iki aizii, wakakuwaapan udau'an ba'orainao ati. ¹⁵ Na'ia'oram pidan kowaadan an Tominkaru Dani wuru'u Jesus, Tominkaru kaina'an uruu ida'a wuru'u, na'iki Tominkaru ida'ati'o uzaamatanpan. ¹⁶ Waaitapa na'apam Tominkaru marainpan waunao, ukau'an u'ati'ora'a naa wanyukunuu.

Tominkaru kamarainpanu'o uruu. Ukau'an pidannao karikaonanu'oraz ikamarainapanun, Tominkaru ida'ati'o ĩzaamatanpan, na'iki ĩnao ida'ati'o Tominkaru zaamatanpan. ¹⁷ Uruu idi'o wuru'u wamarainpaakanuz uruu kawan manawun: ukau'an wamarainpaakan idi na'apa, aona'o nii watarian wuru kamoo dono'o Tominkaru kootowapa-kidanuz pidannao. Usha'apanum kau'an Christ kawanu'ora'a naa wamashaapan da'a'a imi'i baara'a. ¹⁸ Waaitapan idi Tominkaru marainpan waunao,

aonaa kandii nii watarian u'ai. Tominkaru kamarainapanun ikodinan idi ba'orainao pidannao waunao marainpaakan ida'an, na'apa manawun uaipan kawan, ukau'an aonaa kandii nii watarian Tominkaru ai. Pidan tarian Tominkaru ai, uaitapan idi'o Tominkaru pataka'utan nii paugaru, wuru kamoo dono'o Tominkaru tiwaa-kidaapanuz naa pidannao. Pidan taria'oraz, uaitapan idi'o aonaa pakamarainapanun Tominkaru aipan kawana'ati.

¹⁹ Wamarainpaakan, usha'apanum kau'an kiwiini'ora'a naa Tominkaru marainpan waunao. ²⁰ Aizii pidan kian an, "Ōgaru, ōmarainapanii Tominkaru," mazan pakawan zii uto'ora-kizaitapan pamin-mishidan, uruu mariidinauzo wuru'u. Usha'apanum kau'an aonaa umarainpan pamin-mishidan patukapanii padamata, ukau'an aonaa na'itim umarainpan Tominkaru, aona'oraz utukapauzon. ²¹ Na'iki kaikapa'o Tominkaru kakinaori waunao ati'o: Pidan marainpa'o Tominkaru, marii pa'i umarainpan pamin-mishidannao kapam.

Turua'o Tominkaru kakinaori kida izo'ati-ka'o

5 Ipai pidan mishida'oraz Christ** wuru'u Jesus, uruu Tominkaru dani. Na'iki pidan marainpa'o waDaru Tominkaru, umarainapa kapam udainao. ² Kaikapa'o wuru'u waaitapanuz wamarainpan Tominkaru dainao: wamarainpan ida'an Tominkaru, na'iki washa'apaapan ida'an udyuudaniaz sha'apata-ka'o. ³ Umishiin an wamarainpan Tominkaru, washa'apaapan nii udyuudaniaz sha'apata-ka'o. Na'iki aonaa kasha'apanna'o mani wuru'u udyuudaniaz sha'apata-ka'o, ⁴ usha'apanum kau'an ipai Tominkaru dainao, turuu idikintan oia'o. Na'iki iwazootanuz pamishidapan idi Jesus Christ. ⁵ Aonaa kanom ka'iitan padikintan oia'o, soo pidan, mishida'oraz Tominkaru Dani wuru'u Jesus.

Tominkaru Dani daua'o

⁶ Jesus Christ, uruu kaawa'oraz aokazi iki, uruu chikaawunuu-kidina'oraz wunu idi, na'iki uruu shoota'oraz uizain umawakan dono. Aonaa soo wunu ida'an mani karikaonan ukainaabata-ka'o Christ wuru'u uruuz, mazan uizain shootan ida'an kapam. Na'iki Kaimana'o Doronaa kainaabata kapam mishi'o wuru'u na'apa'oraz aimakaan kida. Usha'apanum kau'an Kaimana'o Doronaa, ukaduz ukainaabatauzon mishi'o aimakaan Tominkaru di'iki'o. ⁷ Ukau'an kaina'a idikinauda'u aimakaan kainaabata'o wa'ati Jesus daua'o [aokazi ii: waDaru Tominkaru, Parada-karu, na'iki Kaimana'o Doronaa; ipai idikinauda'u idyaun, ikainaabata bauda'apa'o aimakaan Jesus dau'u. ⁸ Na'iki kaina'a idikinauda'u aimakaan kainaabata'o wa'ati Jesus daua'o imi'i baara'a:]†† Kaimana'o Doronaa, na'iki uchikaawunuu-kidinan wunu idi, na'iki uizain shootan umawakan dono; ipai idikinauda'u idyaun, ikainaabata bauda'apa'o aimakaan Jesus dau'u.

⁹ Pidan kakuwaapan an paaitapanii dau'u, wamishida'aka ukuwaa. Ukau'an Tominkaru kuwaa umanawunun idi pidan kuwaa ai, wamishida pa'i ukainaabataniaz aimakaan kida wa'ati. Aitaniiman ukuwaa umanawunun, usha'apanum kau'an uruu Tominkaru, na'iki pauDani daua'o wuru'u ukakuwaapanuz. ¹⁰ Ukau'an pidan mishidan an Jesus, Tominkaru Danin, uaitapa mishi'o wuru'u Tominkaru kuwaa

**5:1 *Christ*: Tominkaru dyuudanii aokazi iki kazannaata'o nii waunao.

††5:8 Kiwiini'o saada-kariwai ida'a, aonaa di'oraz saadinpanu'u.

kidaz. Mazan pidan, aona'oraz umishidan Tominkaru kuwaa, udakotan Tominkaru mariidinauzonii wuru'u, usha'apanum kau'an, aonaa umishidan Tominkaru kuwaa pauDani daua'oraz. ¹¹ Kaikapa'o wuru'u ukuwaaz: Tominkaru taani'i naa wa'ati karikaonanu'o kakupa-karu, na'iki wazaamatanuzu Tominkaru Dani ida'an. ¹² Pidan zaamatanpa'o Tominkaru Dani ida'ati, kaina'a'ora'a naa karikaonanu'o kakupa-karu u'ida'a. Mazan pidan, aona'oraz uzaamatanpan Tominkaru Dani ida'ati, aonaa karikaonanu'o kakupa-karu nii u'ida'a.

Karikaonanu'o kakupa-karu

¹³ Ōsaadan di'ora'a kaarita unao ati, mishidainao Jesus Tominkaru Danin, uaitapa kizi kaina'a'ora'a naa karikaonanu'o kakupa-karu u'ida'a. ¹⁴ Ukau'an aonaa kandii nii wakiba'azon wawa'atin Tominkaru ida'ati, waaitapan idi unyukunuupan nii waunao na'apainim dono wapishaan aimakaan u'ati, unyukunuu aipan kawana'ati. ¹⁵ Waaitapan idi unyukunuupan nii waunao, wapishaan dono aimakaan u'ati, waaitapa utaan nii wa'ati wapishaaniaz.

¹⁶ Aizii bouda'apa unao, utukapan an mani umin-mishidan sha'apatan oia'o, mazan aonaa tawuru kaduz oia'o mani'i, buuta-kida'oraz pidan karikaonanu'o mawaka-karu di'iti, marii upishaan Tominkaru kazannaatan wuru'u sha'apata'oraz oia'o, Tominkaru taan nii u'ati karikaonanu'o kakupa-karu. Kaiwuru'u ōna'apanuz, pidannao sha'apatainao oia'o dau'ati'o, mazan aonaa tawuru kaduz oia'o mani'i buuta-kida'oraz pidan karikaonanu'o mawaka-karu di'iti. Kaina'a mishi oia'o, uruu buuta-kida'o pidan karikaonanu'o mawaka-karu di'iti. Mazan aonaa ōkian mani, upishaa kizi Tominkaru kazannaatan sha'apata'oraz uruu kaduz oia'o. ¹⁷ Ipai aimakaan sha'apata-kariwaiz pana'iti Tominkaru aipan ai, oia'o wuru'u. Mazan kaina'a oia'o kida, aonaa ubuuta-kidan pidan karikaonanu'o mawaka-karu di'iti.

¹⁸ Waaitapa, Tominkaru dainao, aona'a naa īsha'apaapan oia'o, usha'apanum kau'an Tominkaru Dani, Jesus Christ, kazannaatapani'i naa īdyaun, ukau'an aonaa Satan ka'iitan pakaziwan īdyaun. ¹⁹ Waaitapa, Tominkaru dainao waunao, mazan ipai pidannao aona'oraz īaitapan Tominkaru, Satan kazowautapanii īdyaun. ²⁰ Waaitapa mishi'o Tominkaru Dani kaawan imi'i baara ati, na'iki ukainaabata aimakaan kida wa'ati, turuu kizi waaitapan wuru'u mishi'oraz Tominkaru. Wazaamatanpan mishi'o Tominkaru ida'ati, usha'apanum kau'an uDani, Jesus Christ ida'ati'o wazaamatanpan. Soo uruu bouda'apa mishi'o Tominkaru, na'iki uruu bouda'apa karikaonanu'o kakupa-kinai. ²¹ Ukau'an ōkian u'ati ōmarainapanii koraizianao, uzaudin, mana'a utaina'ana'a wuru ati'i tanawata'o ni'oraz pana'iti unyukunuu mishi'o Tominkaru ai.

Itamautan John Kaaritan

Di'oraz kaarita daua'o

Apostle John saadan di'ora'a kaarita zunaaba na'iki odainao ati'o. Mazan pabi'i kida pidannao di'itapanuz, usaada-ka'o pa'an mishidainao baokopa'o i'choochiipan ati'o.

Pakaaritan ida'a apostle John ma'ozakadan mishidainao, i'izo'ati kizi Tominkaru paradan pamarainpaakan ida'an. John kakinaotan mishidainao, pidannao ai pana'i-ti'oraz i'tominapa-kidan pidannao Jesus dau'u. Na'iki uaipan mishidainao mari-na'atan i'dyaun, na'iki wuru'u pana'iti'oraz i'tominapa-kida-kinaa.

Kaarita buutinpan kida

Kaarita sakadin-kizi 1-3

Izo'ati-karu na'iki kamarainpan-karu 4-6

Zaudin-karu mazanu'o tiichaanao tominapa-kida-kinaa ai 7-11

Kaarita katokon-tinan 12-13

1 Ōgaru, choochi zowaunaa, ōsaadan di'ora'a kaarita pu'ati zunaaba, Tominkaru zaamataniaz papidanan nii, na'iki pudainao ati'o kapam. Mishi'o ōmarainpan unao. Aonaa ōba'orantina'o mani ōmarainpan unao, ipai pidannao aitapainouuz mishi'o kuwai, i'marainapanii kapam unao. ²Wamarainpan unao waaitapan idi mishi'o kuwai, na'iki karikaonanu'o nii wataapan wuru'u mishi'oraz kuwai. ³Ōtori-inpan, karikaonan kizi waDaru Tominkaru na'iki udani Jesus Christ kamunanun wa'ati, na'iki ukamunan-kida kizi waunao, na'iki utaa kizi wanyukunuu kaiman-kinaa nii, waizo'atipan ida'an mishi'o, na'iki wamarainpaakan ida'an.

Wamarainpaaka

⁴Tuukii ōkonaukian ōabatan idi pabi'i kida pudainao, pakawan i'izo'atipan mishi'o kuwai, na'apa waDaru Tominkaru aipan kawana'ati. ⁵Aizii ōkia'azon pu'ati ōmarainapanii zunaaba; marii wamashaapa marainpaaka wamin-mishidannao tuma. Aonaa pa'ina'o kakinaorii mani wuru'u ōkowaadaniaz u'ati, uruu tawuru'u waabataniaz wasakadan di'iki'oraz wamishidapan. ⁶Aizii wuru'u marainpaaka-karu ōkianuz, waizo'atin dau'ati'o Tominkaru kakinaori, na'iki wamashaapan dau'ati'o ukawana'ati. Ukakinaotan waunao, wamarainpaaka kizi pakawan waabatan kawan ukakinaori wasakadinan di'iki'oraz wamishidapan.

⁷Iriba'a naa pozawatapa-kida'o pidannao makon ipai amazada kawana'ati. I'kian, aonaa mishi'o mani Jesus Christ kaawan pananaa zo'o imi'i baara ati. Pidan na'apa'o, mariidinauzo na'iki Christ taruba wuru'u. ⁸Ukau'an uzaudin, aonaa kizi uwaziwaan ukauadinan winipinaa, Tominkaru taa kizi ipai u'atiz. ⁹Pidan pana'iti'oraz ukakinaopan Christ kakinaori ai, aona'o uzaamatanpan Tominkaru ida'ati wuru'u. Mazan pidan karikaonanu'oraz umishidapan Christ kakinaori, uruu pa'an Tominkaru na'iki uDani ida'ati'o uzaamatanpan. ¹⁰Aizii pidan kaawan an unao ida'ati, pana'iti'oraz ukakinaopan Christ di'iki'o ai, mana'a udapaapa'ana'a uruu udapu ati. Aonaa unauba'ana'a uruu. ¹¹Pidan dapaapa'oraz na'apa'o pidan, ukaminka'utan naa ukauadinan oia'o dau'u wuru'u, padapaapan ida'an uruu.

¹²Kaina'a dobata zii aimaakan òkowaada'azoonii u'ati, mazan aonaa òaipan òkakuwaapan kaarita ida'an karikaonan. Usha'apanum kau'an òaipan nii òmorowautan kadiman unao di'iti, òkakuwaapa kizi u'ati òna'ian pu'u. Uruu aonaa kizi kanom towauda'uan wakonaukian.

¹³Pu'inaozo, Tominkaru zaamataniaz kapam papidanan nii, odainao dyuudan paparadan pu'idi'iti.

Idikinautan John Kaaritan

Di'oraz kaarita daua'o

Apostle John saadan di'ora'a kaarita choochi zowaunaa Gaius ati'o. Pakaaritan ida'a, John kowaadan kaiman panyukunuu Gaius kaudinan dau'an. Ukonaukii-kidanuzu ukaminka'utan idi ba'orainao mishidainao. John kakinaowan Gaius, Diotrephes ai. Mazan Demetrius dau'an, kaiman pa'an uparadan.

Kaarita buutinpan kida

Kaarita sakadin-kinaa 1

Gaius konaukii-kida-ka'o 2-8

Diotrephes sha'apatanii daua'o 9-10

Demetrius sha'apatanii daua'o 11-12

Kaarita katokon-tinan 13-15

1 Ōgaru, choochi zowaunaa, ōsaadan di'ora'a kaarita pu'ati, ōpaonaru Gaius, mishi'oraz ōmarainpan.

² Ōpaonaru, ōtoriinpan Tominkaru ati marii kizi punanaa mashaapan ziwu, na'iki ipai kizi aimaakan sha'apan kaiman pu'ati, na'apa pumashaapan kawan kaiman pudoronaa ii. ³ Tuukii ōkonaukian ōabatan idi wa'inawuzunao kakuwaapan wa'ati, pumashaapan dau'u Tominkaru kakinaori kawana'ati. Na'iki ōabata kapam karikao-nanu'o pumashaapan mishi'o kuwai kawana'ati. ⁴ Tuukii manawun ōkonaukian ōabatan dono ōdainao kawanuinao ōtaapan[‡] mashaapan mishi'o kuwai kawana'ati.

⁵ Aizii ōkia'azon pu'ati ōpaonaru, kaimana'o kaudin-kizai wuru'u pusha'apaapaniaz Tominkaru ati, pukaminka'uapanuz morowautapa'o wa'inawuzunao, kowaadapainauz kaimana'o kuwai. Pumaaitapauzokan pu'u padamata ba'orainao, mazan upu'u pukaminka'utan i'dyaun. ⁶ Īkowaada'a naa da'ainao mishidainao ati'i, na'apam pukamarainapanun, pusha'apata kaiman kida'o aimaakan i'ati. Na'apa pa'i pukaminka'uta i'dyaun kaiman kizi idobatan pakaudin-kizi dau'ati. Kaimana'o Tominkaru ati wuru'u na'apa'oraz pusha'apaapan. ⁷ Īkaudinan idi'o Jesus Christ ati wuru'u ikakuwaapatinanuz na'iki i'chi'ikapanuz, na'iki aonaa ipishaan, oo i'zaamatan aimaakan mamishida-kainao ai. ⁸ Ukau'an waunaou'o nii wuru'u kaminka'uta'oraz i'dyaun, na'apa'o ida'ana'o nii wakaudinan i'tuma, ba'orainao abata kizi mishi'o kuwai.

⁹ Ōdyudani'i naa ōkaaritan na'iti mishidainao ati na'apa'o daua'o, mazan Diotrephes, aonaa uabata'azon waparadan. Usha'apanum kau'an karikaonan uaipan pakazowautapan mishidainao pa'ida'a karikaonan. ¹⁰ Ōkaawan dono unao di'iti, ōkowaadan nii kanom usha'apaapanii, na'apam umariidinan tuukii wadau'u. Aonaa soo uruu mani karikaonan usha'apaapan, mazan aonaa kapam udapaapa'azon wa'inawuzunao, wuru'u mako'anpainaouz na'iki kowaadapainaouz kaimana'o kuwai. Na'iki umashaata mishidainao dapaapa'azon i'dyaun. Aizii idapaapan an i'dyaun, aona'o ni'i naa utaapadan i'baokopatinan baokoinao mishidainao tuma.

¹¹ Ōpaonaru, mana'a putamakapa'ana'a pidannao sha'apatainaouz oia'o aimaakan, mazan putamakapa pa'an sha'apatainaouz kaimana'o aimaakan.

[‡]1:4 ōdainao kawanuinao ōtaapan: ōkakinaotauzoniinao

Pidan sha'apata'oraz kaimana'o aimakaan, uruu Tominkaru pidanan. Mazan pidan sha'apaapa'oraz oia'o, uruu aonaa uaitapauzon Tominkaru. ¹²Aizii ipai mishidainao, aitapainaouz Demetrius, ikian udau'an kaimana'o pidan uruu. Umashaapa mishi'o kuwai kawana'ati, ukau'an na'apa'o kainaabata kaimana'o pidan wuru'u uruuz. Aizii waunao, "kaimana'o uruu," kii wakian udau'an kapam, na'iki unao, uaitapa mishi'o wuru'u waparadanuz na'apan dono wakian pidan dau'ati.

¹³Kaina'a dobata zii aimakaan okowaada'azonii padamata pu'ati, mazan aonaa oaipan okakuwaapan kaarita ida'an karikaonan. ¹⁴Oaipan nii omorowautan kadi-man zoobaba pu'idi'iti, oparada kizi pa'an pu'ati.

¹⁵Marii kizi pa'i Tominkaru taapan punyukunuu kaiman. Wamin-mishidannao da'ainaou'u, idyuudan paparadan pu'idi'iti. Wadyuudan waparadan ipai na'iainao mishidannao ati.

Jude Saadanii Kaarita

Di'oraz kaarita daua'po

Di'oraz kaarita Jude saadanii mishidainao Jesus Christ ati'o. Ukakinaowan ĩdyaun mariidinauzonao tiichaanao kakinaori ai, oo pana'iti'o ĩtominapa-kidanii kida ai. Ukowaadan mishidainao ati, wuru'u mariidinauzonao tiichaanao, aonaa bauda'apa mani ĩtominapa-kidan pana'iti'o parada-karu Jesus Christ dau'an, mazan ĩtominapa-kidan naa pidannao mashaapa'o ni'i naa oii. ĩnao aia'o kapam Peter kakinaowanuz mishidainao itamautan pasaadanii ida'a.

Jude kowaadan kapam da'a'a pakaaritan ida'a na'apam nii Tominkaru pataka'utan na'iki umainaabatan tikazi idi wuru'u mariidinauzonaouz tiichaanao, na'apa umainaabatan kawan oiainao kotua'a naa, saadauzo-kariwaiz Tominkaru paradan kowaadan kawan.

Kaarita buutinpan kida

Sakadin-kinai 1-2

Mariidinauzo tiichaanao dau'ana'o 3-16

Mishi kizi ma'ozaka mishidapa-karu 17-23

Tominkaru umanawunun konaukii-kida-ka'o 24-25

1 Di'oraz kaarita oġaru Jude saadanii. Jesus Christ poitoru wuru'u oġaruz na'iki James inawuzu oġaru.

Ōsaadan di'oraz kaarita ipai pidannao ati'o, waDaru Tominkaru dapadaniinaouz, mashaapa'o nii pakamarainapanun ida'a, na'iki Jesus Christ taapaniinaouz kaiman.

² Marii powa'a zii kamunan-karu, kaiman-karu nyukunui ii, na'iki kamarainpankaru na'an unao ida'a.

Mariidapa'o patominapa-kidan pidannao

³ Ōmarainapanii ōmin-mishidannao, tuukia'o da'i ōsaada'azon ōkaaritan u'ati, tawuru dau'ana'a kazannaatin-karuz oia'o ai, baokopa'oraz wamishidapauzon. Mazan aizii ōsaadan nii ōma'ozakada-kinaa nii unao, ma'ozaka kizi ukazannaatapan wuru'u umishidapanuz, mishi'o kuwai Tominkaru taaniaz naa papidannao ati. Karikaonanuo' nii una'an, aonaa turuu upana'ada-ka'o. ⁴ Ōkian kaikapa'a, usha'apanum kau'an kaina'a oiainao pidannao zaamatan ubii iti, aona'o ĩaitapa-ka'o. ĩnao pana'ada'o kaimana'o kuwai Tominkaru kamunanun daua'oraz. ĩpana'adan wuru'u parada-karuz kaimana'azoo ĩsha'apaapan oia'o, kakiba'azonnaa kida'o, na'iki ipai aimakaan dikauda kida'o usha'apaapa-ka'o. Na'iki aona'a naa ĩnyukunuuatin Jesus Christ, bauda'apa'oraz na'iki umanawunu'oraz wanaobanaa. Mazan na'apainao pidannao pataka'uta-kinao ni'o dau'ana'o, tawuru'u saadauzo-kariwaiz kotua'a naa, Tominkaru paradan ida'a.

⁵ Ōkakuwaapa'azon u'ati uaitapan pu'a'a naa padamata kidaz, ōaipan idi'o unyukunuitapan uruu wanaobanaa kazannaata'oraz papidanannao Israelitena'o Egypt iki. Mazan udauna'an, umainaabata ipai mamishida-kainao pidannao ĩbii iki.

⁶ Na'iki unyukunuitapa, na'apam pabi'i kida angelnao, aonaa ĩna'ian wuru di'ia'a Tominkaru taaniaz kaimana'o ĩwiizi nii na'iki ĩkaudinkiz nii, mazan ĩmarina'atan kaimana'o pamashaapa-kizi. ĩnao kaina'a'a naa Tominkaru taapan maruta'o ka'azo

ii chaintinapa, atii oiainao pataka'uta-kaoo kamoona kaawan di'iti. ⁷Unyukunuitapa kizi kapam, Sodom na'iki Gomorrah,^{¶¶} na'iki idazaba an kida'o wiizai, na'ii pidannao kiaapaakauzon madoronaa-daun, na'iki daonaioranao kiaapaakan pa'atiaaka kida. Uruu dikin ii Tominkaru mainaabatan wuru'u donoi pakawaodan ida'an kidaz. Aimaakan sha'apanuz kaikapa, ukainaabatan kaina'a'o tikazi karikaonanu'o una'an, pidannao sha'apaapainao oii kida'o pataka'uta-kizinao ni'o.

⁸Na'apa kida'o ida'an pidannao pataka'uan pananaa, zaaminainauouz unao bii iti, imishida na'apam pazanda'awun ia'o patukapan karikaonan. Uruu idi'o tuukii idikintapan Tominkaru paradan, na'iki iparanan dikauda aokazi iainao umanawun-uinao dau'an. ⁹Upu'u zii angel Michael, umanawunu'oraz ba'orainao angelnao bii'i, aonaa na'apam ukian Satan ati, aonaa udakoopanuzu, ukadakowaakan dono utuma Moses nanaa dau'an. Mazan ukian Satan ati, "Onaobana'o nii pa'an kashadakowau pugaru."

¹⁰Aizii wuru'u pidannauouz, idakoapa zii pamaaitapakanii aimaakan kida. Inao na'apa'o wuniinao maaitapinkan kawan, sha'apatina'oraz panyukunuu aipan kawana'ati karikaonan. Ukau'an isha'apatan oii kida'o aimaakan panyukunuu aipan kawana'ati, na'iki isha'apatanii kidaz, uru'o nii wuru'u pataka'uta-kida'o ni'oraz idyaun. ¹¹Kasha'ora'o nii manawun ibaiainpan! Ida'anani idi Cain kaduz, Cain zowiauzoz pa'inawuzu.^{§§} Na'apa inao Balaam kawan, tuukii manawun iaipan puraata, uruu idi isha'apatan pana'iti'o aimaakan. * Na'iki Korah kawanu'o ikashadamikin, na'apa'o nii uruu kawan imainaabata-kaoo pakashadamikin idi.†

¹²Aizii ubaokopainpauzon dono uaroapa-kizi ii, kakiba'azonna'o nii iaroopan dono utuma, ituzapan na'iki mabaa'azoo isha'apatan oii kida'o ubii ii. Inao iaipan aimaakan soo pa'ati karikaonan. Inao na'apa'o wunu wa'atin kawanu'o maruta'oraz utomina'akan, mazan aonaa ukaawan uzabial'azon amazada aradan, mazan sawata'aka'oraz udobatapan isha'iz nii awaru mainaabata'akan idiz. Inao na'apa'o dizoo-karu kadunaa kida kawan makaaka-ka'oraz, ba'oran dizoo-karu kadunaa kida kaakapaan dono. Mawaka'o manawun rokoda-kariwai pa'ishitaba'u tuma kawanu'o idyaun. ¹³Inao na'apa paran ia'o wunu kaparanun kichana'iki-kian kawan, ibozodapan kaniriba'o kakiba'azonnao kida'o pasha'apaapanii. Inao na'apa zikainpa'o wizinao kawan, aona'oraz turuu pidan aitapan pakainaabatan na'itim pamakon i'ida'an. Uruu idi kaina'a'a naa iwiizi nii taapa-kaoo, uruu maruta'oraz manawun, na'iki karikaonanu'o nii ina'ian.

¹⁴Kotua'a naa Enoch kowaadan aimaakan sha'apa'o nii dau'u idau'an. Wuruu Enoch, 7 udokozu-daunnao Adam di'iki'o. Uruu Enoch kiauuzoz:

"Utukapa! Naobanai wa'atin iriba'o pa'angelinnao tuma.

¹⁵Uwa'atin uwidaua'anani naa ipai pidannao.

Upataka'uta'anani ipai pidannao dikintapainauouz Tominkaru, imashaapan idi oii,

na'iki idakoopan idi Tominkaru dikauda'o ida'an."

¶¶1:7 Sodom na'iki Gomorrah: Putukapa kaarita tokon ii Parada-karu Masha'apannaada-kinoo di'ii.

§§1:11 Genesis 4:3-8

*1:11 Numbers 22:1-35

†1:11 Numbers 16:1-35

¹⁶ Ñnao pidannao, ñnaudapa paparada-paradaapan panyukunuu oian idi, na'iki ñparadan oii ba'orainao dau'an. Ñmashaapan naa panyukunuu aipan kawana'ati'i naa, oipa'a naa. Ñnao pidannao, umanawun nii ñkakuwaapan padau'an. Ñparadan konaunam, ñkaiman-dakoinpan pidannao ati, ñaipan idi pa'ati'i karikaonan kaiman-karu.

Jude kakinaowan pasaada-kizinao pakaaritan

¹⁷ Ñmarainapaniinao! Aonaa umanyukunuuta'ana'a wanaobanaa Jesus Christ apostlennao kowaadauzonii, diina'iti'o nii usha'apanu'u. ¹⁸ Ñkian unao ati, “Diina'iti'i amazada katokon-tina'anan di'iti, kaina'a'o nii pidannao dakoopa'o nii Tominkaru na'iki upidanannao. Ñnao pidannao, sha'apaapa'o oia'o panyukunuu na'akan kawana'ati paugaru.” ¹⁹ Na'apa'o pidannao toma'oraz buutaaka-karu unao bii'i. Ñsha'apaapan aimaakan panyukunuu na'akan kawana'ati'o paugaru karikaonan, na'iki aonaa Tominkaru Doronaa nii ñ'ida'a.

²⁰ Mazan unao ñmarainapaniinao, marii karikaonan umashaapan uma'ozakadaaka, powa'a zii uma'ozakada umishidapan kakinaorii kida, Tominkaru di'iki'oraz. Utoriiinpauzo Kaimana'o Doronaa kaminka'utan ida'an unao. ²¹ Umashaa-pa'a naa Tominkaru kamarainapanun ida'a, uzaudapatinan pu'a'a naa wanaobanaa Jesus Christ kamunanu'unan, pataan ida'an u'ati karikaonanu'o kakupa-karu. ²² Ukamunan-kida na'iki uma'ozakada umin-mishidannao, aona'oraz naa ñaitapanaatan na'ia'oram pamishida. ²³ Na'iki ukazannaata kapam ba'orainao, ukazatan ida'an ñdyaun ñna'aka-ka'o ai tikazi di'iti. Na'iki ba'orainao, ukamunan-kida ñdyaun, mazan uzaudin ñkaduz ai, aonaa kizi ukaiwadan ñkamichan kaduz, kaniriba'oraz naa ñ'oian idi.

Jude konaukii-kidan Tominkaru umanawunun

²⁴ Uruu Tominkaru ka'iita'oraz pataapan unao uwaotan ai oia'o di'iti, na'iki uruu kadishita-kida'o ni'oraz unao kaimana'o pidannao nii, na'iki konaukiainao nii, umanawunu'o pakonaunaman kanaapu ati. ²⁵ Wakonaukii-kida uruu, soo uruu bauda'apa mishi'o Tominkaru, uruu wazannaa, waNaobanaa Jesus Christ ida'an. Soo bauda'apa uruu ida'a konaunama-karu, umanawun-karu, ma'ozaka-karu, na'iki udaru'o naobanai-tinapa-karu, kotua'a naa amazada sakadinan iki, kai, na'iki karikaonan. Amen.

Jesus Aida-kidanii

John Ati

Di'oraz kaarita daua'o

Di'ora'a kaarita apostle John saadanii, udyuuda-ka'o dono'o munapo pidannao ai, paran zikon ia'o amazada Patmos iti, upataka'uta-ka'o utominapatin-kidauzon idi'o pidannao Kaimana'o Kuwai dau'u, Jesus Christ daua'oraz.

John saadan di'ora'a kaarita'a mishidainao Jesus ati'o, pataka'uta-kariwainaoz pamishidan dikin ii Jesus, ïatapa kizi Tominkaru wuru'u kazowautapa'oraz ipai aimaakan sha'apa'oraz kida i'ati.

Usaadan di'ora'a Jesus aida-kidanii u'ati, uzanda'awun ia'o kawanu'o utukapan, diina'iti'i daua'ora'a. John tukapanii kida kowaadan Jesus kazowautapa'o nii ipai pidannao na'iki aimaakannao, na'iki uru'o nii buuta na'iki pataka'uta pidan oia'o. Di'ora'a kaarita aida kapam mishidainao ati Jesus, na'iki na'apam di'ora'a imi'i baara katokon-tinan nii. Uaida kapam kaina'a'o nii pa'ina'o aokazi na'iki pa'ina'o imi'i baara. Na'ia'o nii mishidainao mashaapan Tominkaru na'iki Jesus tuma karikaonan, aonaa na'apainim nii utokon.

Kaarita buutinpan kida

Kaarita sakadin-kinaa 1:1-8

Umanawunu'o aimaakan aida-kida-ka'o John ati 1:9-20

Choochinao ati'o 1:1—3:22

Scroll na'iki 7 usakibadapa-kinoo kida 4:1—8:1

7 kuwudiinao 8:2—11:19

Dragon na'iki dya'utam kichana'iki-kia'o pana'aokazinao 12:1—13:18

John tukapan pana'a kida'o aimaakan sha'apan 14:1—15:8

Tominkaru to'oran shoota-ka'o 16:1-21

Babylon na'iki Satan wiinii-ka'o 17:1—20:10

Pidannao buuapa-ka'o daua'o 20:11-15

Pa'ina'o aokazi, imi'i baara, na'iki Jerusalem 21:1—22:5

Jesus wa'atin nii 22:6-21

1 Di'ora'a kaarita ida'a Jesus Christ aida-kidan aimaakan kida aona'oraz uaitapauzo-ka'o. Tominkaru aida-kidan Jesus ida'an papoitorunao ati kanom sha'apa'azon maonapa'a naa. Jesus dyuudan pa'angelin papoitoru John di'iti. Uaipan John aitapan ipai aimaakan, ²na'iki John kowaada kizi ipai kanom patukapanii. Di'i wuru'u mishi'oraz kuwai Tominkaru Paradan di'iki'oraz Jesus Christ aida-kidaniaz. ³Konaukia'o nii wuru'u pidan aitaapa'oraz di'ora'a kaarita'a na'iki konaukia'o nii wunaou'u abatainaouz na'iki taapainaouz ukuwaanaa, usha'apanum kau'an maonapata'a naa usha'apan kamoon.

John dyuudan paparadan 7 choochi kida ati

⁴Parada-karu kida John di'iki'o, 7 choochi[‡] kida ati'o Asia Baara ia'oraz.

[‡]1:4 7 choochi: mishidainao Jesus ati'o na'apa-karuz.

Marii Tominkaru kamunanun unao ati, na'iki utaa kizi unyukunuu kaiman-kinaa nii. Uruu na'auzoz amazada toma-kaao ua'ii, atii kai, na'iki karikaonanuo'oo nii un-a'an. Na'iki 7 doronainao di'iki'oo mashaapainaoz Tominkaru Taba kanaapu ii, ⁵na'iki Jesus Christ di'iki'oo kapam. Uruu karikaonanuo'oo ukuwaa mishiin, na'iki uruu kadishita'oraz kiwiin pamawaka-kizi iki, na'iki uruu Naobanai ipai kingnao ati imi'i baara'a.

Jesus Christ marainpan idi waunao umawakan wa'ati, uso'otan wa'oian paizain ida'an. ⁶Utoman ipai waunao Faadaanao nii pa'idiwaru, na'iki taainainao nii Tominkaru uDaru ati. Marii kizi utaapa-kaao umanawunu'oo nii na'iki ma'ozaka'oo nii, karikaonan na'iki karikaonan. Amen!

⁷Uabata, utukapan nii uwa'atin isha'iz tuma, ipai'oo nii pidannao tukapan, atii wunaou'u dakatainaouz uruu chipirari idi kapam. Ipai'oo nii pidannao zaadan da'a'a imi'i baara'a itukapan dono uruu.

Na'apa'oo nii mishizi! Amen!

⁸“Ōgaru Alpha na'iki Omega,”^f Naobanai Tominkaru umanawunu'oraz kian padau'an, “Ōgaru na'auzoz amazada toma-kaao ua'ii, atii kai, na'iki karikaonanuo'oo nii ōna'an.”

Christ aidinan John ati

⁹Ōgaru John unao inawuzu wamishidan idi Jesus kaimanaiman baokopa, watu-udan nii ipai kasha'ora kida'oraz baiapa-kaao baokopa wazaamatinpan pu'u Tominkaru kazowautapa-kizi di'iti. Uruu idi'oo ōmuuda-kaao paran ia'oo wiizai Patmos ii, ōkowaadapauzon idi Tominkaru Paradan, na'iki ōkakuwaapan idi Jesus dau'u. ¹⁰Naobanai kamoon dono'oo, Tominkaru Doronaa kazowautan ōgaru, na'iki ōabata diiwa'oo parada-karu na'apa kuwudii⁸ pootapa-kariwai aran kawan kadakotinan ōbaraui ikinapu.

¹¹Parada-karu kian, “Ipai pusaada putukapanii kida, udauna'an pudyuuda'a naazu 7 choochinao di'iti, di'ora'a donoi kida di'ia'oraz ati, Ephesus, Smyrna, Pergamum, Thyatira, Sardis, Philadelphia na'iki Laodicea ia'oraz.”

¹²Uruu dauna'an aka ōtanawatina'akan naa ōtukapa'azon kanom wuru'u kadakotina'oraz ō'ati, ōtukapa 7 lamp saabatanapa-kizi kida toma-kariwai gold idi. ¹³Ībii'oo ōtukapa pidan kawanu'oo, kaiwadapa'oo dawuu za'aba'i'oo kamicha kaawa'oo atii ukidiba di'iti, na'iki zadawii kawanu'oo toma-kaao gold idi ukaiwadapaniaz padokori'i ida'an, didimai morokoda-kaao kawan. ¹⁴Uzowaud baraka, baraka na'apa kinaridi baraka'oraz kawan, na'iki uawun pururu'ukappan na'apa tikazi kawan. ¹⁵Ukidiba wizi'i, na'apa tawuru kawanu'u chipirari tikazi wizi'idaniaz. Na'iki uparadan abata-kaao na'apa tozowan shaokodappan kawan. ¹⁶Uzaamatapan 7 wizinao padiwa'ora antanpu'oo paka'u ida'a, na'iki marii dimana'oo dya'utama'oo udabaazi

^f**1:8** Alpha na'iki Omega: A-B-C kawanu'oo atii Z di'iti. Mazan Greek ida'an, usakadinan Alpha di'iki, ukatokon-tinan Omega di'iti. Tominkaru toma'oraz ipai aimaakan kida utoma-kaao ua'ii, na'iki uruu katokonta'oraz ipai aimaakan kida.

⁸**1:10** Kuwudii: Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinoo di'ii.

kida dimanainpan kodita'akan udako iki. Uawun baara kanadan, kanada na'apa kamoo kanadan kawan, sakitapa kamoo dono'oraz.

¹⁷ Ötukapan idi'i naa uruu, öwashatina'akan naa öawun baara iki ukanaapu'u ukidiba dazaba'a ikoda tawuru'u mawaka'oraz naa. Upu'u mazan upishatan ögaru padiwa'ora antanpu'o paka'u idi, ukian ö'ati, "Mana'a putaria'ana'a! Ögaru kiwiitapa'oraz na'iki dawu'itiini'o, ¹⁸ na'iki karikaonanu'o nii ökakupan. Ögaru mawakauzoz da'i, mazan aizii ökakupan nii karikaonan na'iki karikaonan. Kaina'a öma'ozakan öwazoota-kinnaa nii mawaka-karu na'iki ötaa-kinnaa nii kakupa-karu mawakainao ati kapam. ¹⁹ Aizii pusaada'a naa ipai aimakaan putukapanii kida, sha'apa'o ni'oraz kai na'iki diina'iti'i. ²⁰ Ökainaabatan nii pu'ati wuru'u aona'oraz uaitapauzo-kaou, wuru kida dau'orazu'u: wuru'u 7 wizinao özaamatapaniaz ödiwa'ora antanpu'o öka'u ida'a, na'iki wuru'u 7 lampanao saabatinapa-kizi kidaz toma-kariwaiz gold idi. Aizii wuru'u 7 wizinaouz, Angelnao wuru'u, inao wuru'u awunuutapa'o nii 7 choochinaouz, na'iki wuru'u 7 lamp saabatinapa-kizi kidaz, inao wuru'u 7 choochi kidaz."

Kaarita choochi ati'o Ephesus ia'oraz

2 Udauna'an ukian ö'ati, "Pusaada pukaaritan Angel ati wuru'u awunuutapa'oraz choochi Ephesus ia'oraz:

"Dii wuru'u kuwaiz tawuru di'iki'ora'a, zaamatapa'oraz 7 wizinao, padiwa'ora antanpu'o paka'u ida'a, na'iki uruu chi'ika'anpa'oraz wunao bii ana'a 7 lampanao saabatinapa-kizi, toma-kariwaiz gold idi.

² "Öaitapa ipai kanom unao sha'apaapanii. Öaitapa dadara ukaudinan na'iki utuuda ipai kasha'ora kida'o sha'apa'o u'ati, na'iki aona'o nii uaipan oiainao pidannao kakinaopan unao, na'iki öaitapa utiwaa-kidapanii mariidinauzonao apostle-tinpa'azoinao, utukapa'azon idi ikuwaa mishiin. Mazan aonaa umishidan ikakinaori. ³ Öaitapa utuuda kasha'ora kida'oraz ubaiaapaniaz ödikin ii na'iki aonaa ukashadinan. ⁴ Mazan kaina'a ökowaada'azon u'ati aona'o önaudapan usha'apatan. Aona'a naa umarainpan ögaru aizii, umarainpauzon kawan da'i ögaru kiwiin. ⁵ Udi'itapa na'apam umarainpan ögaru kiwiin. Aizii aona'a naa umarainpan ögaru na'apa. Ukau'an utanawatina'a naa u'oian ai, usha'apata kizi'i naa usha'apatauzonii kida da'i kiwiin. Mazan umatanawatinkan an u'oian ai özikadan nii wuru'u ulaman saabatinapa-kizi pawizi iki.

⁶ "Mazan öaitapa kaina'a bauda'apa aimakaan usha'apatanii kaimana'o, aonaa unaudapan Nicolaitannao** sha'apaapaniaz, ögaru aonaa önaudapan kapamaz.

⁷ "Puabatan an na'apam ökian, ukau'an puabata'a naa na'apam Doronai kian choochinao ati! Kanom ma'ozaka'o na'iki wazoota'o oia'o, ötaapadan nii unikan wuru aka'a paoribai taa'oraz kakupa-kinai, Tominkaru di'ia'oraz."

Kaarita choochi ati'o Smyrna ia'oraz

⁸ Udauna'an ukian ö'ati, "Pusaada pukaaritan Angel ati wuru'u awunuutapa'oraz choochi Smyrna ii:

**2:6 *Nicolaitannao*: sha'apaapauzonao pana'antanpu'o aimakaan Tominkaru Paradan ai.

“Dii wuru'u kuwaiz tawuru'u kiwiitapa'oraz na'iki dawu'itiini'oraz di'iki'o, uruu mawaka'oraz na'iki kakuda'oraz powaa iti koshan.

⁹“Ōaitapa pataka'utinainao unao, aonaa ukasha'apauzin, mazan unao kapuraatanu'o udoronaa ii! Ōaitapa oiainan kida wunao kabootan paparadan u'ati'i taapinpa'azoinaouz Jewnao nii, aonaa Jewnao mani idyaun. Inao baokopa Satan di'iti'o iẓaamatinpan. ¹⁰Mana'a pa'i utaria'a naa aimakaan kida ai maonapa'o ni'oraz naa ubaiapan. Uabata! Satan tiwaa-kidapan nii unao, utaraa-kidan ida'an ubii iki pidannao, na'iki ubaiainpan nii 10 kamoo. Pakawan pa'i umishida ōgaru, atii uzowia'azoo-ka'o di'iti ōdikin ii, na'iki ōtaan nii kakupakinai uwiniipa nii.

¹¹“Puabatan an na'apam ōkian, ukau'an puabata'a naa na'apam Doronai kian choochinao ati! Kanom ma'ozaka'o na'iki wazoota'o oia'o, aona'o nii ubaiapan wuru'u itamautanuz mawaka-karu.”

Kaarita choochi ati'o Pergamum ia'oraz

¹²Udauna'an ukian ō'ati, “Pusaada pukaaritan Angel ati, wuru'u awunuutapa'oraz choochi Pergamum ii:

“Dii wuru'u kuwaiz tawuru di'iki'ora'a taapa'oraz marii dimana'o, dya'utama'oraz udabaazi kida dimanainpan. ¹³Ōaitapanii wuru'u unao mashaapakiziz, na'ia'o Satan naobanai-tinpan. Upu'u pakawan unao da'anpan ōgaru na'iki aonaa umarina'atan umishidan ōgaru, atii tawuru dono'o Antipas kakuwaapatinauzon dono ōdau'u na'iki aonaa umarina'atan pamishidan ōgaru, atii uzowiauzo-ka'o na'ii Satan naobanai-tinapa-kizi ii.

¹⁴“Mazan kaina'a masakauda'u aimakaan aonaa ōnaudapan usha'apatan: kaina'a pabi'i kida pidannao unao bii'i da'anpainao Balaam kakinaori; uruu dyuuda'oraz Balak sha'apata-kidan oia'o kida Israelitena'o ati, inikan ida'an wanyukunui kida taa-kariwaiz ba'oran tominkarunao ati, na'iki udyuudan ida'an ikiaapaakan madoronaa-daun kapam. ¹⁵Na'apa kapam kaina'a pabi'i kida pidannao ubii'i da'anpainao Nicolaitanna'o kakinaori. ¹⁶Aizii, utanawatina'a naa u'oi'an ai, mazan umatanawatinkan an, kadimana'o ni'i naa ōwa'atin u'ida'ati, ōmizaataaka'anan wunao tuma'a matanawatin-kainaouz. Ōmizaataakan nii wuru ida'ana'a, marii dya'utama'oraz udabaazi dimanainpan, kodita'oraz ōdako iki.

¹⁷“Puabatan an na'apam ōkian, ukau'an puabata'a naa na'apam Doronai kian choochinao ati! Kanom ma'ozaka'o na'iki wazoota'o oia'o, ōtaan nii u'ati diza-kariwaiz manna.†† Ōtaan nii kapam ipai ikawana'ati baraka'o kuba, na'a'o nii upaawa'a pa'ina'o uuai saadinpan. Aona'o nii ba'oran pidan aitanpanuz, soo wuru'u zaamata'o ni'oraz pa'an aitanpazu.”

Kaarita choochi ati'o Thyatira ia'oraz

¹⁸Udauna'an ukian ō'ati, “Pusaada pukaaritan Angel ati, wuru'u awunuutapa'oraz choochi Thyatira ii:

††2:17 *diza-kariwaiz manna*: uruu kotua'oraz Tominkaru tauzon papaa-kinnaa nii pidanannao, ikoditan dono'oraz Egypt iki.

“Dii wuru'u kuwaiz Tominkaru Dani di'iki'o, uruu tawuru'u pururu'ukappa'oraz uawun tikazi kawan, na'iki wizi'i'oraz ukidiba chipirari wizi'ii-kariwai kawan. ¹⁹ Ōaitapa ipai kanom usha'apaapanii. Ōaitapa pakawan utaapan umarainpaakan, umishidan ōgaru, ukamunan-kidaakan u'atiaaka na'iki utuuda kasha'ora kida'o ubaiaapanii. Ōaitapa powa'a zii usha'apatan kaimana'o kiwilitapa'o ai.

²⁰ “Mazan kaina'a ōkowaada'azon aimaakan u'ati aona'o ōnaudapan usha'apaapan: utaapada zii wuru'u zun Jezebel kakinaopan unao. Oroo, mariidapa'oraz pakowaadapan Tominkaru paradan ōpidanannao ati. Okakinaopan ōpoitorunao pana'iti'o karikaonan, odyuudan ida'an i'kiaapaakan madoronadaun, na'iki inikan wanyukunui taa-kariwaiz ba'oran tominkarunao ati. ²¹ Ōdyuudauzoni'i naa otanawatinan pa'orian ai, kotua'iki ōzaudapan, mazan aonaa omuuda'azon pakaduz.

²² “Ukau'an, ōkarinaadan nii oroo tuukii pabedin paawa'a, na'iki wuru'u ba'orantapainauz odau'u, ōbaiaapa-kidan nii i'ati kaziwa'o tuukii, mazan imarina'atan an ipai wuru'u oii kida'oraz pasha'apaapan otuma, aona'o nii ibaiaapanuzu. ²³ Ōzowian nii kapam ipai da'anpainao okakinaori kida, pidannao aitapa kizi ipai choochi kida kawana'ati ōgaru wuru'u aitapa'oraz ipai pidannao nyukunuu na'iki i'di'itinpan. Ōpataka'utan nii ipai pidannao wuru kida kawana'ati'i, oii kida'oraz i'sha'apatan.

²⁴ “Mazan kaina'a ba'oran pidannao Thyatira ii, aonaa i'da'anpan wuru'u oia'oraz kakinaorii, uruu wuru'u aitapa-kida-kariwaiz pabi'i kida'o pidannao ati, i'dakotaniaz Satan kakinaori kida nii. Ōkian u'ati, aona'o nii ōtaan ba'oran kakinaorii u'ati, ²⁵ mazan dadara'a naa pa'i uzaamatinapa umishidan di'iti atii ōkaawan.

²⁶ “Kanom ma'ozaka'o na'iki wazoota'o oia'o, na'iki taapa'o ōdyuudanii usha'apatan atii amazada tokon di'iti, ōtaan nii u'ati ma'ozaka-karu ukazowautapa-kinnaa nii ipai amazada kawana'ati. ²⁷ Na'iki ukazowautapan nii i'dyaun, ipai pama'ozakan ida'an, ukaraabi'ian i'dyaun na'apa aimaakan tomakariwai kubai idi'o karaabi'ii-kao kawan duuza'u, na'apa ōDaru taan kawan ōma'ozakan ōkazowautapa-kinnaa nii. ²⁸ Na'iki ōtaan nii u'ati wizi chaapi'iki'oraz utukapauzo-kao.

²⁹ “Puabatan an na'apam ōkian, ukau'an puabata'a naa na'apam Doronai kian choochinao ati!”

Kaarita choochi ati'o Sardis ia'oraz

3 Udauna'an ukian ō'ati, “Pusaada pukaaritan Angel ati wuru'u awunuutapa'oraz choochi Sardis ii:

“Dii wuru'u kuwaiz tawuru di'iki'ora'a kazowautapa'oraz 7 doronainao Tominkaru kanaapu iainaouz, na'iki zaamatapa'oraz 7 wizinao paka'u ida'a.

“Ōaitapa ipai kanom usha'apaapanii. Ōaitapa kakupa'o kawanu'o utukapaka'o padamata, umawakan pu'a'a naa. ² Ukau'an upokoda'a naa, na'iki uma'ozakada'a naa wuru'u kaina'a sodi'oraz zii u'ida'a umawakan aia'a naa manawun. Usha'apanum kau'an ōaitapa usha'apatanii kidaz aona'o zii uturuan ōTominkarun ati. ³ Unyukunuitapa ukau'an na'apam da'i utominapa-kidauzokao uabatauzoniaz dau'u. Uizo'atizu, na'iki utanawatina'a naa u'orian ai.

Umapokodakan an, ōwa'atin nii u'ida'ati koidimiki kawan, na'iki aona'o nii uaitapan na'apainim nii ōkaawan. ⁴ Mazan kaina'a masakauda'u pidannao ubi-i'i Sardis ii aona'o ūkaniriban pakamichan. Īchi'ikapan nii ōtuma, ūkaiwadan nii baraka'o kamicha, usha'apanum kau'an kaiman ūmashaapan uaiapa-kaokawana'ati. ⁵ Kanom ma'ozaka'o na'iki wazoota'o oia'o, kaiwada-kida-kaonii u'ati baraka'o kamicha, na'iki aona'o nii ōmainaabatan u'uu wuru di'iki'i kakupa-karu kaaritannaaz;^{‡‡} ōkowaadan nii ōDaru na'iki Angelnao kanaapu'u, uruu ōda'anpiki.

⁶ “Puabatan an na'apam ōkian, ukau'an puabata'a naa na'apam Doronai kian choochinao ati!”

Kaarita choochi ati'o Philadelphia ia'oraz

⁷ Udauna'an ukian ō'ati, “Pusaada pukaaritan Angel ati wuru'u awunuutapa'oraz choochi Philadelphia ii:

“Dii wuru'u kuwaiz tawuru di'iki'ora'a kaimana'oraz na'iki mishi'oraz ukuwaa. Uruu wuru'u zaamatapa'oraz David keyan. Na'apainim uda'atan an paniinom, aonaa turuu pidan taratan; na'iki utaratan dono paniinom, aonaa turuu pidan da'atanuzu.

⁸ “Ōaitapa ipai kanom usha'apaapanii. Utukapa! Kaina'a ōmuudan ukanaapu'u da'atinpa'o paniinom, aona'o turuu pidan taratan. Ōaitapa kaina'a masakauda'u uma'ozakan na'iki upu'u zii mazan utaapan ōkakinaori na'iki aonaa umarina'atan ōgaru. ⁹ Na'iki utukapa, wunaou'u zaamatinpainaouz Satan di'iti, ĩnao mariidinauzonao, taapinpa'azoinaouz kapam Jewnao nii, aonaa Jewnao mani ĩdyaun. Ōdapadan nii ĩdyaun u'ida'ati ĩdawuka kizi u'ati ukanaapu ikinapu ukidiba dazaba'a, na'iki ĩaitapan nii ōmarainpan unao. ¹⁰ Utaapan idi ōkakinaori, utuudan ida'an ipai kasha'ora kida'o ubaiaapaniaz, ōkazannaatan nii unao kichana'iki-kii kida'o ai, kaawa'azo'oraz naa imi'i baara ati tiwaa-kidapa'azo'oraz naa ipai pidannao da'a'a imi'i baara'a.

¹¹ “Kadimana'o ni'i naa ōwa'atin. Dadara pa'i uzaamatapa kaina'a'oraz u'ida'a, aonaa utaapada'ana'a pidan koidapan u'ai wuru'u uwini paz ōtaa'azooniaz.

¹² Kanom ma'ozaka'o na'iki wazoota'o oia'o ōtoman nii uruu na'apa ma'ozaka'o tooro kadishitapa'oraz Tominkaru Dapu ia'oraz kawan, aona'o nii na'apainim ukoditan unazo iki. Ōsaadan nii umuna'a ōTominkarun uu, na'iki donoi ōTominkarun idiwauz uu, wuru'u pa'ina'oraz Jerusalem, wa'ati'o ni'oraz aokazi iki ōTominkarun di'iki. Ōsaadan nii kapam umuna'a pa'ina'oraz ō'uu.

¹³ “Puabatan an na'apam ōkian, ukau'an puabata'a naa na'apam Doronai kian choochinao ati!”

Kaarita choochi ati'o Laodicea ia'oraz

¹⁴ Udauna'an ukian ō'ati, “Pusaada pukaaritan Angel ati wuru'u awunuutapa'oraz choochi Laodicea ii:

^{‡‡}3:5 *kakupa-karu kaaritannaaz*: Tominkaru pidannao uu saada-kizinao, ĩmashaapan nii Tominkaru tuma karikaonan.

“Dii wuru'u kuwaiz Amen^{¶¶} di'iki'oraz, uruu kaimana'o pidan, mishi'o ukuwaa Tominkaru daua'o, uruu ida'ana'o Tominkaru toman ipai aimaakan.

¹⁵ “Ōaitapa ipai kanom usha'apaapanii. Ōaitapa aonaa uwadidin oo uwi-ichan. Ōaipan unao bauda'apa'o ida'a oo ba'oran di'ii mani padamata! ¹⁶ Mazan uwiichan idi masakauda'u sodi karikaonan, na'iki aonaa uwadidin oo uwi-ichan, ōporikadan nii unao ōdako nazo iki. ¹⁷ Usha'apanum kau'an ukian, ‘Ōgaru kasha'apauzi'o manawun, ipai kanom ōaiapanii kaina'a ō'ida'a, aon-a'a naa kanom ōaipan powa'a.’ Mazan aonaa uaitapan unao pataka'utinainao na'iki aonaa aimaakan nii u'ida'a, unao masha'apauzi'o, ishaawun na'iki makamichanu'o. ¹⁸ Ōkakinaotan unao ukau'an, utorii gold ō'ai kaimana'oraz naa usaabaa-kao tikazi idi, ukasha'apauz kizi. Utorii kapam baraka'o kamicha ukamichan nii, udiza kizi wuru'u kakiba'azonna'oraz umakamichanun. Utorii kapam kasarai uzichii-kinaa nii uawun kida utukapa kizi kaiman.

¹⁹ “Ipai ōkakinaotan na'iki ōpataka'utan ōmarainapaniinao. Ōaipan idi iizo'atin ōparadan pa'an, ukau'an mishi'i naa pa'i umarina'ata u'oi'an. ²⁰ Dii ōgaru'u, ōkadishitapan paniinom ida'a, ōdau-daupanuz; na'ia'oram pidan abatan an ōparadan na'iki da'ata'o paniinom, ōmorotan nii u'idi'iti na'iki ōa-roopan nii utuma.

²¹ “Kanom ma'ozaka'o na'iki wazoota'o oia'o, ōtaapadan nii usakanatan ōtuma ōtaba ida'a, na'apa ōwazootan kawan oia'o na'iki ōsakanatan kawan ōDaru tuma utaba di'ii.

²² “Puabatan an na'apam ōkian, ukau'an puabata'a naa na'apam Doronai kian choochinao ati!”

Taain-karu Tominkaru ati aokazi ii aida-kida-kao

4 Uruu dauna'an ōtukapa aokazi ii paniinom da'atinpa'o! Na'iki ōabatan tawuru'u kiwiini'oraz uparadauzon da'i ō'ati, diiwa'o kuwudii aran kawanu'oraz da'i uparadan. Ukian, “Puwa'ati da'ati'i, ōaida kizi pu'ati kanoma'o nii sha'apa diina'iti'i.” ² Sariapa Tominkaru Doronaa kazowautan ōgaru. Ōtukapa aokazi ii umanawunu'oraz manawun tabai,^{§§} kaina'a pidan sakanatapan upaawa'a!^{*} ³ Pidan sakanatapa'oraz upaawa'a aidinpan Kanada na'apa jasper na'iki carnelian kawan, na'iki kaina'a kiwari'i[†] awauta uawautapan wuru'u umanawunu'oraz manawun tabai, na'apa uaidinpan emerald kawan.[‡]

⁴ Kaina'a ba'orainao, 24 manawun kida'o tabainao, awauta iawautapan wuru'u bauda'apa'oraz umanawunu'oraz manawun tabai. Na'iki wuru ida'a'a umanawun kida'oraz tabainao, kaina'a 24 kazowautapainao[¶] sakanatapan, ikaiwadapanii baraka'o kamicha kida, na'iki king kowam kida, gold idi'o utoma-kao. ⁵ Na'iki

^{¶¶}3:14 Amen: Jesus dakotan paugaru ‘Amen’ nii.

^{§§}4:2 *umanawunu'oraz manawun tabai*: Tominkaru taba wuru'u, udakota-kao ‘throne’ kii English ida'an.

^{*}4:2 Wururu'u pidan sakanatapa'oraz umanawunu'oraz manawun tabai ida'a, uruu Tominkaru. Putukapa verse 11.

[†]4:3 *kiwari'i*: oo kuwari'i; English ida'an udakota-kao rainbow.

[‡]4:3 *jasper, carnelian na'iki emerald*: kawinipinaa kida'o kuba, kanuunu'o, mazan wuza'o oo ko'ori'o kapam.

[¶]4:4 *kazowautapainao*: umanawuniinao, foomaanna'o kawanu'o.

umanawunu'oraz manawun tabai di'iki, toroanaru turuinan na'iki kan-kan-kia'o. Na'iki umanawunu'oraz manawun tabai kanaapu'u 7 lamp kida maodapan. Īnao wuru'u 7 doronainao Tominkaru di'ikiinaouz. ⁶ Na'a kapam umanawunu'oraz manawun tabai kanaapu'u, paran kawanu'o, ikoda glass taidada, na'iki kanuunu'o crystal[§] kawan.

Na'iki awauta wuru'u umanawunu'oraz manawun tabai daba'a antanapu kida, kaina'a 4 kakupa'o aimaakannao kida, kaina'a ĩawun pananaa an kida, ikanaapu ikinapu na'iki ĩbarau ikinapu. ⁷ Bauda'apa aimaakan aidinpan na'apa lion** kawan; ba'oran aidinpan na'apa tapi'iza kazoti kawan; ba'oran aidinpan pidan awun baara kawanu'o uawun baara; na'iki ba'oran aidinpan na'apa udaru'o kokoi зуutapa'o kawan. ⁸ Ipai wuru'u 4 kakupa'oraz aimaakan kida, kaina'a 6 ĩkutuba kida, ipai ĩkutuba ida'a kaina'a ĩawun kida upaawa iki na'iki uwaranu iki kida. Ipai kamoo na'iki maruta'o karikaonan ĩkunuĭtinauzon kaikapa'a:

“Kaimana'o, kaimana'o, kaimana'o

Naobanai Tominkaru umanawunu'oraz,

uruu na'auzoz amazada toma-kaoua'ii,

atii kai, na'iki karikaonanu'o nii una'an.”

⁹ Na'apainim 4 kakupa'oraz aimaakannao kunuuan kunui kida, ĩkonaukii-kidan, na'iki ĩkowaadan pataapan uruu umanawunu'o nii. Na'iki kaiman ĩkian wuru' ati'i Sakanatapa'oraz umanawunu'oraz manawun tabai ida'a, uruu wuru'u kakupa'oraz karikaonan na'iki karikaonan. ¹⁰ Uruu dono wuru'u 24 kazowautapainaoz, ipai ĩwashatinan wuru' kanaapu'a'a sakanatapa'oraz umanawunu'oraz manawun tabai ida'a, ĩmanawuntapan uruu kakupa'oraz karikaonan na'iki karikaonan. Ipai ĩtaan pakowam king kowam kaduz kida wuru' kanaapu' ati'i, umanawunu'oraz manawun tabai. ĩkunuuan naa kaikapa'a:

¹¹ “WaNaobanaa Tominkaru!

Soo pugaru konaunama'o, umanawunu'o, na'iki ma'ozaka'o karikaonan,

usha'apanum kau'an putomanii ipai aimaakan.

Puaipan ati'o ĩtominan na'iki ĩkakupan.”

Kaznizo-dani^{††} zaamatan scroll^{‡‡} Tominkaru di'iki.

5 Uruu dauna'an otukapa wuru'u Sakanatapa'oraz umanawunu'oraz manawun tabai ida'a, uzaamatapan scroll padiwa'ora antanpu'o paka'u idi. Ipai saadakarawai kida kaina'a ubarau an na'iki unazo ikinapu, na'iki kaina'a 7 usakibadapakinao kida umuna'an. ² Na'iki otukapa umanawunu'o Angel, na'iki obata ukian diiwa'o ida'an. “Kanom kaimana'o manawun, turua'o uso'otan wuru'u scroll sakibadapakinao kidaz, na'iki uda'atanuzu?” ³ Mazan aonaa bauda'apa aokazi iki'o, oo imi'i baara iki'o, oo imi'i waranu iki'o turuan pada'atan scroll, oo tukapan unazo ia'o. ⁴ Uru'u naa ozaadan tuukii, usha'apanum kau'an aonaa kanom ikoda-kaoua kaimana'o nii turua'o uda'atan scroll, oo utukapan unazo ia'o saada-kariwaiz.

§4:6 *crystal*: kawinipina'o kuba, kanuunu'o.

**4:7 *lion*: udaru'o baudokoru.

††5:0 *Kaznizo-dani*: Putukapa John 1:29 ida'a.

‡‡5:0 *scroll*: Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii.

⁵ Upu'u bauda'apa kazowautapainao bii iki'o kian ò'ati, “Mana'a puzaada'ana'a. Putukapa! Wuru'u dakota-kariwaiz umanawunu'o Lion nii, Judah takaan-daunuz, na'iki uruu kapam David takaan-daun, uruu wazoota'oraz oia'o, na'iki turuu uso'otan 7 sakibadapa-kariwai scroll di'iki, na'iki uda'atanuzu.”

⁶ Udauna'an òtukapa Kaznizo-dani kadishitapan maonapa umanawunu'oraz manawun tabai dazaba'a wunao sakodaitapaniaz 4 kakupa'o aimakaanao, na'iki kazowautapainao. Wuru'u Kaznizo-daniz zowiauzo-kariwai kawanu'o uaidinpan. Kaina'a 7 u'ozoo kida na'iki 7 uawun kida. Inao tawuru'u 7 doronainao Tominkaru di'ikiinaouz, dyuudauzo-kariwainaoz ipai amazada kawana'ati da'ati'i imi'i baara ati. ⁷ Kaznizo-dani makon uzaamatan scroll Sakanatapa'o umanawunu'oraz manawun tabai ida'a'o di'iki, udiwa'ora antanpu'o uka'u di'iki.

⁸ Uzaamatan dauna'ana'a naazu uru'u naa wuru'u 4 kakupa'oraz aimakaanao na'iki 24 kazowautapainao, ipai iwashatinan wuru kanaapu iti'i Kaznizo-daniz. Ipai iẓaamatapan shamoro[¶] kida na'iki boon kida gold idi'o utoma-ka'o paida'o shanaribai idi, uruu wuru'u Tominkaru pidannao toriinpan kidaz. ⁹ Udauna'an ikunuuan pa'ina'o kunui:

“Pugaru kaimana'o, puturuuda mishi puzaamatan scroll,
na'iki puso'otan usakibadapa-kinao kida.
Usha'apanum kau'an pugaru zowiauzo-kariwai.
Pumawakan ida'an, pukazannaatan pidannao Tominkaru ati
ipai amazada kida di'iki,
ipai wiizai kida di'iki,
ipai bakadun kida iparadan,
na'iki ipai pana'a kida'o pidannao.
Aizii ipai itaainan Tominkaru ati.

¹⁰ Putoman iẓyaun Faadaanao nii pa'idiwaru,
taainainao nii Tominkaru ati.

Na'iki inaou'u nii kazowautapa da'a'a imi'i baara'a.”

¹¹ Uruu dauna'an koshan òawunuupan, òtukapa angelnao, iriba'o manawun iẓyaun aonaa iaita-ka'o kawana'ati, awauta ikadishitapan izikonuitapan wuru'u umanawunu'oraz tabai, 4 kakupa'oraz aimakaanao na'iki wuru'u 24 kazowautapainao kidaz. ¹² Na'iki òabata angelnao kunuipan naa diiwa'o ida'an. Kaikapa'a ikunuunu'u:

“Wuru'u Kaznizo-dani zowiauzo-kariwaiz,
kaimana'o uruu.

Marii kizi mishi ukonaukii-kida-ka'o umanawunun idi, ukasha'apauzin idi,
uaitapaaban idi, uma'ozakan idi, ukamarainapanun idi, ukanadan idi,
na'iki turuu kizi kaiman kii-karu u'ati.”

¹³ Uruu dauna'an aka òabatan ipai aimakaan kida kunuipan, aokazi ia'o, imi'i baara'a'o, imi'i waranu ia'o na'iki paran baoko ia'o, na'iki ipai aimakaanao mashaapainao ipai amazada kawana'ati. Ipai ikunuipan kaikapa'a:

“Wuru ati'i Sakanatapa'oraz umanawunu'oraz manawun tabai ida'a,
na'iki wuru ati'i Kaznizo-daniz.

Marii kizi turuu kaiman kii-karu i'ati, na'iki imarainapa-ka'o.

[¶]5:8 *shamoro*: Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii.

Marii kizi kakuwaapa-karu imanawunun na'iki ima'ozakan dau'u, karikaonan na'iki karikaonan.”

¹⁴Wuru'u 4 kakupa'oraz aimaakannao kian “Amen!” Uru'u naa kazowautapainao washatina'akan naa paawun baara ukinapu imi'i baara iti, itaainan naa Tominkaru ati na'iki Kaznizo-dani ati.

Kaznizo-dani so'otan sakibadapa-kariwai kida scroll di'iki

6 Ōawunuutapan pu'u Kaznizo-dani so'otan kiwiitapa'o scroll^{§§} sakibadapa-kinao. Ōabata bauda'apa, 4 kakupa'o aimaakannao bii iki, parada-karu turuinan di- iwa toroanaru kawan. Ukian, “Da'ati'i!” ²Ōawunuupa'akan, na'ii ōtukapa baraka'o kawaro. Kaina'a zaidapa'o ubarau'u, kabairi'o, na'iki ōtukapa kowamai taa-ka'o u'ati, king kowam kaduz idi. Uruu umakon naa umizaataakapaanan, ipai uzowian mizaataakapainao patuma, ipai utarubanao kaakinpan u'ati, uruu ukau'an ma'ozaka'o nii manawun i'ai.

³Uruu dauna'an Kaznizo-dani so'otan 2nd sakibadapa-kariwai scroll di'iki. Ōabata koshan ba'oran kakupa'o aimaakannao bii iki'o kian, “Da'ati'i!” ⁴Ba'oran kawaro aidina'akan, wuzo' pa'an. Kaina'a zaidapa'o ubarau'u, taa-ka'o ma'ozakakinai u'ati, umizaataaka-kida-kinai nii imi'i baara'a pidannao pa'atiaaka, na'apa'o ida'an kizi imawakan. Uruu idi udaru'o marii taa-ka'o u'ati, mizaataaka-kinai marii, dya'utama'o udabaazi kida dimanainpan.

⁵Udauna'an Kaznizo-dani so'otan 3rd sakibadapa-kariwai scroll di'iki. Ōabata koshan ba'oran kakupa'o aimaakannao bii iki'o kian, “Da'ati'i!” Ōawunuupan, na'ii ōtukapa podidi'o kawaro. Kaina'a zaidapa'o ubarau'u, uzaamatapa dya'utam kimisha'o aitaaribanaa paka'u ida'a. ⁶Na'iki ōabata parada-karu wunao bii iki'o kawanu'u 4 kakupa'o aimaakannao. Kaikapa'a kii-karu'u: “Bauda'apa'o kamoo pidan kaudinan winipinaa ida'an turuu utorian soo bauda'apa kilogram poroom, oo turuu utorian soo idikinauda'u kilogram barley. Mazan aonaa pa'i pudokooda'ana'a olive oil na'iki wine winipinaa.”*

⁷Udauna'an Kaznizo-dani so'otan 4th sakibadapa-kariwai scroll di'iki. Ōabata koshan ba'oran kakupa'o aimaakannao bii iki'o kian, “Da'ati'i!” ⁸Ōawunuupan, na'ii ōtukapa kidai'o kawaro. Kaina'a zaidapa'o ubarau'u, u'uu Mawaka-karu, na'iki kaina'a Mawakainao Wiizi da'anpan uruu. Ipai inao ati ma'ozaka-karu taa-ka'o izowii-kinai nii 1/4 pidannao da'a'a imi'i baara'a. Wuru kida idi'o nii pidannao mawakanu'u: mizaataaka-karu idi, zamazi-karu idi, karinaa-karu bakadun kida rinai idi, na'iki kichana'iki-kii kida'o aimaakannao zowian nii idyaun.

⁹Udauna'an Kaznizo-dani so'otan 5th sakibadapa-kariwai scroll di'iki, na'ii ōtukapa altar dazaba'a, pidannao doronaa kida, zowiauzo-kariwainaoz imishidan idi manawun Tominkaru Paradan na'iki imamashaada'azookan idi pakakuwaapan udau'u. ¹⁰Diiwa'o ida'an ikian, “Umanawunu'o Naobanai, kaimana'o na'iki mishi'o! Mana'a naa puzaudapa'ana'a powa'a! Kai'i naa pupataka'uta wunaou'u imi'i baara ainaouz zowiauzonaouz waunao, pukaunaata'a naa waunao.” ¹¹Uruu dauna'an ipai ikawana'ati baraka za'aba'i kida'o kamicha taa-ka'o i'ati. Udauna'an idyuuda-ka'o

§§6:1 scroll: kaarita katoridau'u upapidapa-ka'o oo soolaa-kariwai madai kaiwauzo-kariwai saadapa-kizai nii. Panaadon da'i kaina'a usakibadapa-kinao kida, panaadon da'i bauda'apa oo iriba umuna an kida, maabaiba kawanu'o usakadan idi.

*6:6 Zamazi dono, kawinipinaa wanyukunui sellii-ka'o.

ĩsookapa'anan masakauda'u, atii ba'oran mishidainao, kaudinainauz Jesus ati, zowii-ka'o na'apa ĩnao zowii-ka'o kawan, ĩaita-ka'o kawana'ati.

¹² Uruu dauna'an otukapa Kaznizo-dani so'otan 6th sakibadapa-kariwai scroll di'iki. Na'iki otukapa imi'i nakainan ma'ozaka'o ida'an, na'iki kamoo marutan podidi'o kamicha kawan, na'iki kauzu tukapa-ka'o wuza na'apa izai kawan. ¹³ Wiizi kida waotan imi'i baara ati na'apa ma'ozaka'o awaru waota-kidan kawan pa'ishizo'o akai kida pakadunaa di'iki. ¹⁴ Aokazi papidinan na'apa scroll kawan, na'iki umainaabatanan. Midukuo kida na'iki imi'i baara paran ii kida'o, ipai'o nii ĩzikada-ka'o pawiizi iki kida.

¹⁵ Uruu idi ipai kingnao da'a'a imi'i baara'a, ipai kazowautapainao na'iki ipai soldyaanao zowaunaanao, na'iki kapuraataniinao na'iki ma'ozakainao na'iki ipai poitoruinao na'iki aonaa poitoruinao mani, ipai'o nii ĩdizinan udaru'o kuba uun nazo ii kida na'iki kuba tuu'uz kida oroda an midukuo ii. ¹⁶ Diiwa'o ida'an ĩkian midukuo kida na'iki kuba kida ati, "Uwaota wa'ida'ati udiza kizi waunao Sakanatapa'o umanawunu'oraz manawun tabai ida'a'o ai, na'iki Kaznizo-dani pataka'utan ai waunao. ¹⁷ Uruu kichana'iki-kii kida'o pataka'utin-karu kamoo kaawan naa wuru'u: kanoma'o nii tuudazu?"

144,000 Israelitenao kainaabata-ka'o Tominkaru ati

7 Uruu dauna'an otukapa 4 angelnao kadishitapan 4 imi'i baara shakaru kida di'ii, ĩzaamatan awaru kida, aonaa kizi awaru nii imi'i baara'a oo paran ii oo atamun baawu an. ² Udauna'an otukapa ba'oran angel wa'atin waoko iki, una'akapa kakupa'o Tominkaru kainaariba. Uparadan diiwa'o ida'an wunao ati'i 4 angelnaou, utaan ma'ozaka-karu ĩ'ati, ĩpataka'uu-kinaa nii imi'i baara na'iki paran. ³ Angel kian ĩ'ati, "Aonaa zii ukaziwa'ana'a imi'i baara, paran oo atamun kida atii wakainaabatan dauna'an zii waTominkarun pidanannao, ĩtawu kida ida'a."

⁴ Aizii wuru'u Tominkaru pidanannao kainaabata-kariwainauz pataawu kida ida'a kowaada-ka'o o'ati ĩiriban 144,000. ĩnao wuru'u 12 Israel takaan-daunnao tonaazinaa bii iki'oraz ĩzaamata-ka'o. ⁵⁻⁸ 12,000 zaamata-ka'o bauta'apa'o tonaazinaa kida di'iki, wunao kida di'iki'i: Judah, Reuben, Gad, Asher, Naphtali, Manasseh, Simeon, Levi, Issachar, Zebulun, Joseph, na'iki Benjamin di'iki.

Iriba'o pidannao baokopatinpan

⁹ Uruu dauna'an otukapa iriba'o manawun pidannao baokopatinpan aona'o turuu ĩaita-ka'o! Kaawainauz na'ati wa'atin ipai bakadun wiizai kida di'iki, na'iki ipai bakadun ĩdokoza-daunnao tonaazinaa kida di'iki, na'iki ipai bakadun ĩmada kida di'iki, na'iki ipai bakadun ĩparadan kida di'iki. Na'a ĩkadishitapan umanawunu'oraz manawun tabai na'iki Kaznizo-dani kanaapu'u. ĩkaiwadapa dawuu za'aba'i kida'o kamicha baraka'o, na'iki ĩzaamata pokoridi anaba kawan kida'o paka'u kida ida'a.

¹⁰ Diiwa'o ida'an ĩkian,

"Pugaru waTominkarun na'iki

Kaznizo-dani kazannaata'oraz waunao.

Pugaru sakanatapa'oraz umanawunu'o manawun tabai ida'a."

¹¹ Ipai daunuuda'u angelnao kadishitan, awauta ĩzikonuitapan wuru'u umanawunu'oraz manawun tabai, ipai kazowautapainao, na'iki 4 kakupa'o

aimaakannao. Uruu dauna'an ipai ĩwashatinan, ĩawun baara kida apowa iti wuru kanaapu ati'i umanawunu'oraz manawun tabai, na'iki ĩtaainan naa Tominkaru ati.

¹² ĩkian,

“Amen!

Marii kizi Tominkaru konaukii-kida-kaao umanawunun idi,

na'iki uaitapaaban idi, na'iki ukaimanan idi;

marii kizi umarainapa-kaao unaobanain idi, na'iki uma'ozakan idi

karikaonan na'iki karikaonan! Amen!”

¹³ Udauna'an bauda'apa kazowautapainao bii iki'o pishaan oġaru. Ukian, “Kanom kaduznao wuru'u pidannaouz kaiwadapainaoz baraka'o kamicha za'aba'i kida? Na'iki'oram ĩwa'atin?”

¹⁴ “Ōnaobanaa, aonaa oaitapan, soo pugaru pa'an aitapa,” oġian u'ati.

Uruu dauna'an ukian o'ati, “Ipai wunaou'u dobatainaou'u naa kichana'iki-kii kida'o aimaakan kida baiaapa-kariwai. Ipai'ora'a naa ĩchikaan pakamichan za'aba'i kida baraka, Kaznizo-dani izain idi.

¹⁵ “Uruu idi ĩkadishitapan Tominkaru taba kanaapu'u kaudinainao nii u'ati uwi-izi ii ipai kamoo na'iki maruta'o; na'iki wuru'u Sakanatapa'oraz umanawunu'o manawun tabai ida'a una'auzon ni'i naa ĩtuma utaapan ĩdyaun. ¹⁶ Aonaa na'a-painim nii ĩzamaziizon oo ĩmaaradakon, aonaa na'apainim nii ĩbaiaapan kamoo wiichan powa'a, ¹⁷ Usha'apanum kau'an, Kaznizo-dani mashaapa'oraz maonapa umanawunu'oraz manawun tabai dazaba'a, utaapan nii ĩdyaun na'apa kaznizo taapa-kaao kawan, una'akan nii ĩdyaun nunudapa'o wunu di'iti, taa'oraz kakupakinai. Na'iki Tominkaru inoan nii kapam ĩawun uu kida ipai ĩawun iki.”

Kaznizo-dani so'otan 7th sakibadapa-kariwai scroll[†] di'iki

8 Kaznizo-dani so'otan dono wuru'u 7th sakibadapa-kariwai scroll di'iki, sari-apa amazada mashaadina'akan mashaa aokazi ii, ikoda mani pazikon an hour. ² Udauna'an otukapa 7 angelnao kadishitapan na'a Tominkaru kanaapu'u, na'iki taa-kaao ĩkawana'ati, bauda'apa kida kuwudii. ³ Ba'oran angel kaawan ukadishitan maonapa altar dazaba'a, uzaamatapanii shanaribai kinnaa gold idi'o utomakao. Diri'i kaduunu'o aimaakan kida taa-kaao shanaribai nii u'ati, ukawaodan nii Tominkaru ati upidanannao toriinpan tuma, na'iki umuudan naazu altar, gold idi'oraz utoma-kaao paawa ii, wuru'u umanawunu'oraz manawun tabai kanaapu ia'oraz. ⁴ Angel zaamatapaniaz shanaribai ka'awapa'o shan makon doko iti Tominkaru di'iti, Tominkaru pidanannao toriinpan kida tuma. ⁵ Uruu dauna'an angel paidadan shanaribai kinnaa wizi'i'o tikazi tiriizi idi altar paawa iki, udauna'an ukaboota'akan naazu imi'i baara iti, sariapa na'ii kan-kan-kia'o na'iki toroanaru turuinan, na'iki imi'i nakainan ma'ozaka'o ida'an.

7 kuwudiinao

⁶ Wuru'u 7 angelnao zaamatapainaoz pakawana'ati kuwudii kida minziiwan naa ĩpoota'azon naa kidaz. ⁷ Kiwiitapa'o angel pootan pakuwuda, sariapa dadara kida'o

[†]8:0 scroll: kaarita katoridau'u upapidapa-kaao oo soolaa-kariwai madai kaiwauzo-kariwai saadapa-kizai nii. Panaadon da'i kaina'a usakibadapa-kinao kida, panaadon da'i bauda'apa oo iriba umuna an kida, maabaiba kawanu'o usakadan idi.

wunu, kuba kawan, na'iki tikazi, izai tuma'o waotan imi'i baara ati. Uruu idi 1/3 imi'i baara ka'awan, na'iki ipai atamun na'iki pinidi na'a kida'o ka'awan.

⁸ Udauna'an ba'oran angel pootan pakuwuda, sariapa aimakaan udaru'o midukuo ka'awapa'o kawanu'u, kaboota-ka'o paran baoko iti. Uruu idi 1/3 paran baoko tanawatinan izai nii, ⁹ na'iki ipai mashaapainao na'a ubaoko'o mawakan, na'iki kanawa tuu'uz kida na'a'o, ipai imainaabata-ka'o.

¹⁰ Udauna'an 3rd angel pootan pakuwuda. Sariapa udaru'o na'iki kanada'o wizi waotan doko iki, wa'ozinao na'iki wunu nunudapan di'iti. ¹¹ Wizi uu "Kibia'o Manawun," uruu idi 1/3 ukibiidan wa'ozinao na'iki wunu nunudapa-kizi kida, na'iki iriba pidannao mawakan ituzan idi wuru'u wunu kibia'oraz manawun.

¹² Udauna'an 4th angel pootan pakuwuda. Sariapa 1/3 kamoo, kauzu, na'iki wiziniao zowita-ka'o, uruu idi 1/3 kida ikanadan makada-ka'o. Na'iki 1/3 bauda'apa kamoo ida'a, aonaa ukanadan; na'iki na'apa kapam 1/3 bauda'apa'o maruta'o ida'a, aonaa ukanadan.

¹³ Uruu dauna'an dawunuupan, otukapa udaru'o kokoi zuutapa'o doko ii. Ukian diiwa'o ida'an, "Kasha'ora'o nii! Kasha'ora'o nii! Kasha'ora'o nii manawun sha'apan ipai pidannao ati mashaapainaoz da'a'a imi'i baara'a, wuru poota-ka'o dono'o idikinauda'u'oraz kuwudiinao, idikinauda'u'o angelnao pootan ni'oraz!"

9 Udauna'an 5th angel pootan pakuwuda, otukapa wizi waotauzoz doko iki imi'i baara ati, na'iki key taa-ka'o u'ati, ka'unaru aona'oraz utokon nii keyanaa. ² Wizi da'atan dono wuru'u ka'unaru aona'oraz utokon nii, kishana'o koditan bodo'okappan, na'apa tuubaruo tikazi ka'awapa'o shan kawan. Uruu idi udikinidan kamoo, na'iki maruta utaapan amazada. ³ Aonaa masakauda'u mani manorunao koditan tikazi shan di'iki imi'i baara ati, na'iki ima'ozakan taa-ka'o na'apa kankoorun ma'ozakan kawan. ⁴ Aonaa itaapada-ka'o ikaziwan pinidi oo atamun kida oo sha'apa'oram paoribai, mazan turuu ikaziwan pidannao pa'an, aona'oraz Tominkaru kinaariba nii itawu kida ida'a. ⁵ Wuru'u manorunaouz aonaa itaapada-ka'o izowian pidannao sariapa, mazan ibaiatin-kidan nii idyaun baka'iauda'u kauzu. Wuru kaziwanu'u ichiianiaz na'apa kankoorun chiinii kawan. ⁶ Uruu dono pidannao aipan nii padamata pamawakan, mazan aona'o nii imawakan; iaipan pamawakan, mazan aonaa imawakan.

⁷ Wuru'u manorunaouz aidinpan na'apa kawaronao kawan minziiwapa'oraz naa mizaataakapa-karu dau'ati; izowau paawa'a kida kaina'a ikaiwadapan kowamai kawanu'o Gold idi'o utoma-ka'o, na'iki iawun baara kida aidinpan na'apa pidan awun baara kawan. ⁸ Izowaud kida dawuan na'apa zun zowaud kawan, iudako kida na'apa lion dako kida kawan. ⁹ Kaina'a idokori'i dikiniribanaa kida chipirari idi'o kawanu'o, na'iki ikutuba aran kida tururukadappan na'apa tawuru kawanu'u iriba'oraz kawaronao kozootapainaoz chariot[†] kida mizaataakapa-kizai iti'o kawan. ¹⁰ Kaina'a idyuo kida ida'a ichiimikitin-kinaa na'apa kankoorun kawan, na'iki uruu idi'o wuru'u ikaziwaanuz pidannao ibaiatin-kidan nii idyaun baka'iauda'u kauzu. ¹¹ Kaina'a inaobanaa king kazowautapa'o idyaun, Hebrew ida'an u'uu dakota-ka'o Abaddon, na'iki Greek ida'an u'uu dakota-ka'o Apollyon, ("Pataka'utauzo" kia'o wuru'u). Uruu angel awunuutapa'oraz ka'unaru aona'oraz utokon nii.

[†]9:9 chariot: soldyaanao tararan

¹²Wuru'u di'ora'a, kiwiitapa'o kasha'ora-karu baiaapa-kariwaiz kaiwainpa'aka'oraz naa shaabatapan naa wuru'u, kaina'iki dya'utama'a naa kasha'ora-karu kida kaiwainpa'o nii zii.

¹³Uruu dauna'an 6th angel pootan pakuwuda. Ōabata parada-karu wa'atin 4 altar shakaru kida di'iki, gold idi'oraz utoma-ka'o, Tominkaru kanaapu ia'oraz. ¹⁴Parada-karu kian angel ati, "Pumuuda wuru'u 4 angelnao dodotapa-kariwainpa'ou uzdaru'o wa'ozi Euphrates dazaba ia'oraz!" ¹⁵Uruu 4 angelnao taapa-ka'o minziwapa'a naa; wuru kamoo dau'ati'i aita-kariwaiz naa, uruu dono izowian nii 1/3 pidannao. ¹⁶Soldyaanao zaidapainao uz kawaronao, ōabata idiri'in kowaada-ka'o 200,000,000 idyaun.

¹⁷Kaikapa'o wuru'u ōtukapan kawaronao na'iki zaidapainao uz ibarau'u kida: wunaou'u zaidapainao uz, kaina'a ikaiwadapan padokori'i dikiniribanaa kida, ia'idinpan wuza tikazi kawan, blue sapphire[¶] kawan, na'iki yellow sulfur[§] kawan. Kawaronao zowau kida aidinpan na'apa lionnao zowau kawan kida, na'iki idako kida di'iki kodita tikazi, kashana'o na'iki pizo-pizowa'o sulfur. ¹⁸Na'iki 1/3 pidannao zowii-ka'o da'a'a imi'i baara'a, wuru idi'i idikinauda'u'oraz pataka'utin-kinai kida: tikazi, kashana'o na'iki pizo-pizowa'o sulfur kodita'oraz kida kawaronao dako iki. ¹⁹Wuru'u kawaronao uz imi'ozakan taa-ka'o uruu dono idako na'iki idyuo kida ida'a'o, uruu kida idi'o wuru'u ikaziwaanuz pidannao. Idyuo kida kazowau'o na'apa kowazaz zowau kawan.

²⁰Aizii ipai pidannao, aona'oraz imawakan na'apain wuru idi'i kichana'iki-kii kida'oraz pataka'utin-kinai kida, pakawan aonaa imarina'atan patomanii aimakaan kida. Aonaa imashaadan patoriinpan oia'o doronainao ati, na'iki wunao ati'i itomaniaz aimakaan kida gold idi, wizi'i'o chipirari idi, isha'o chipirari idi, kuba idi na'iki atamun idi, aona'oraz kanom itukapan, iabatan oo aona'oraz ichi'ikan. ²¹Na'iki aonaa imarina'atan pazowiipan pairibannao, na'iki isha'apaapan oia'o doronai ida'an aimakaan di'itinapa-kida'o pidannao, na'iki madoronaa-daun ikiaapaakan, na'iki ikoidimikin.

Angel na'iki duusodi'o scroll**

10 Uruu dauna'an ōtukapa ba'oran umanawunu'o angel wa'atin aokazi iki. Ukaiwadapanii kawanu'o isha'iz kamicha kaiwaadapa-ka'o kawan. Na'a'o kapam kiwari'i uzowau paawa an, uawun baara kanada'o na'apa kamoo kawan, na'iki utaba'u kida na'apa doko'a'o tikazi kida maodapan kawan ia'idinpan, ²paka'u ida'a uzaamatapa duusodi'o scroll da'atinpa'o. Udauna'an umuudan padiwa'ora antanpu'o pakidiba paran paawa iti, na'iki umuudan pa'ashabaron antanpu'o pakidiba imi'i paawa iti. ³Na'iki ukadakon diiwa'o ida'an na'apa lion kadakon kawan. Uruu dauna'an sariapa 7 toroanarunao dako'atinuzu, ōaitapa na'apa'oram wuru'u iparadan kianuz. ⁴Maonapa'ora'a naa ōsaadan padamata na'apam ikian kida, upu'u mazan ōabatan parada-karu kian aokazi iki ō'ati, "Pumashaapa zii! Mana'a pusaada'ana'a na'apam toroanarunao kian."

[¶]9:17 *sapphire*: uruu konaunama'o kuba.

[§]9:17 *sulfur*: Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii.

**10:0 *scroll*: Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii.

⁵ Uruu dauna'an umanawunu'oraz angel, kadishitapa'oraz paran paawa ii, na'iki imi'i paawa'a sawadan padiwa'ora antanpu'o paka'u aokazi iti. ⁶ Uaipan idi paparadan mishida-ka, ukaiwaan Tominkaru uu, uruu karikaonanu'oraz ukakupan, toma'oraz aokazi na'iki ipai aimaakannao unazoa'oraz, uruu toma'oraz imi'i baara na'iki ipai aimaakannao unazoa'oraz, na'iki uruu toma'oraz paran na'iki ipai aimaakannao ubaoko'ia'oraz. Angel kian, "Aona'o ni'i naa Tominkaru zaudapan powa'a! ⁷ Mazan 7th angel pootan dono'o naa pakuwudu, umishian ni'i naa pasha'apata'azoonii, na'apa ukowaadauzon kawana'atizu kotua'a naa, uruu wuru'u kuwaiz, aona'oraz uaitapauzo-ka, ukowaadauzoniaz papoitorunao, prophetnao ati."

⁸ Udauna'an oabata parada-karu aokazi iki'o kian o'ati koshan, "Pumako puzaamata'an wuru'u da'atinpa'oraz scroll, angel ka'u di'iki, kadishitapa'oraz paran paawa ii na'iki imi'i paawa'a."

⁹ Uruu idi omakon angel di'iti opishaan naa u'ai wuru'u duusodi'oraz scroll. Ukian o'ati, "Puzaamatazu na'iki punika'a naazu. Pudako ii putiwaan niiz bishoo, mazan pudyokorautan dauna'an ukaawan nii putoba nazo iti katama'a naa." ¹⁰ Uruu idi ozaamatan naa wuru'u duusodi'oraz scroll angel ka'u iki onikan naazu! O'dako ida'a otiwaanuz bishoo, mazan ukaawan otoba nazoo iti, sariapa ukataman.

¹¹ Udauna'an kii-karu o'ati, "Pukowaada'ana'a naa koshan kanom Tominkaru aia-panii pasha'apatan ipai pidannao ati, bakadun kidaz iwiizi, imada, iparadan, na'iki ipai kingnao ati."

Dya'utama'o prophetnao Tominkaru dyuudanii

11 Uruu dauna'an aitaaribai atamun taa-ka o'ati na'iki kii-karu o'ati, "Pumako puaita'an kizi na'apam Tominkaru Dapu na'iki altar udarun, na'iki puaita na'apauda'um kaina'a pidannao choochiipainao unazo ii. ² Mazan aonaa puaita'ana'a na'apam Tominkaru Dapu panibazooti udarun, usha'apanum kau'an taa-kariwai'i naa wuru'u ba'oran pidannao ati, aona'oraz imishidan Tominkaru. Ichikaadanaan nii ipai donoi nazo an Tominkaru pidannao mashaapa-kiziz, na'iki ipataka'utan niizu 42 kauzu.^{††} ³ Na'iki otaan nii ma'ozaka-karu dya'utama'o o'prophetinnao ati ikakuwaapa-kinaa nii mishi'oraz okuwaa dau'u, wuru dono'o 1,260 kamoo kidaz. Uruu dono ikaiwadan nii kamicha kasha'ora-karu daara iaida-kida-kinaa nii pakasha'oran pidannao oian dau'ati."

⁴ Wuru'u dya'utama'oraz Tominkaru prophetinnao, inao wuru'u dya'utama'oraz olive kadunaa kida ni'oraz,^{‡‡} na'iki dya'utama'oraz lamp saabatanapa-kizi kida ni'oraz kapam kadishitapa'oraz Naobanai kanaapu ii, uruu kazowautapa'oraz ipai amazada. ⁵ Na'ia'oram pidan tiwaan an pasha'apatan dikauda'o aimaakan ituma, ikodita-kidan nii tikazi padako iki kida, uruu idi'o nii izowian patarubanao. Ukau'an na'apa'o ida'ana'o nii pidan mawakan utiwaan an pasha'apatan dikauda'o aimaakan i'ati. ⁶ Kaina'a'o nii ima'ozakan taa-ka imashaatapa-kinaa nii wunu ukaawan ai, wuru dono'o ikakuwaapatinanuz Tominkaru paradan dau'u. Kaina'a kapam ima'ozakan taa-ka itanawata-kinaa nii wunu izai nii, na'iki turuu isha'ap-

^{††}11:2 42 kauzu: na'apa'o wuru kawanu'o verse 3 ida'a'oraz 1,260 kamoo kidaz, na'apa'o kapam wuru kawanu'o Revelation 12:14 ida'a'oraz 3 1/2 wunu kawan.

^{‡‡}11:4 Zechariah 4:3

atan bakadun pataka'utin-kinai kida imi'i baara'a na'apainim karikaonan paaipan kawana'ati.

⁷ Īpaian dauna'an pakakuwaapan pidannao ati, wuru'u kichana'iki-kia'o pana'aokazi kodita'o ni'oraz imi'i waranu iki, mizaataakan nii ĩtuma, uzowian nii ĩdyaun mawaka. ⁸ Mawaka'o prophetnao na'ian nii mapudu'o dobaapa-kizai dunapo ii, umanawunu'oraz donoiz dakota-kariwaiz kapam Sodom oo Egypt nii, usha'apanum kau'an pidannao na'ii sannao mashaapan idi oii, na'apa Sodom oo Egypt Baara sannao kawan. ⁹ Pidannao ipai wiizai kida di'iki, bakadun ĩdokožu-daunnao kida di'iki, bakadun ĩparadan kida di'iki, na'iki ipai bakadun ĩmada di'iki, ipai'o nii ĩtukapan Prophetnao mawakainaoz washatinpan 3 1/2 kamoo, na'iki aonaa ĩaipan ĩdida-ka. ¹⁰ Tuukia'o nii pidannao konaukian Prophetnao mawakan idi, usha'apanum kau'an kiwiin ĩpataka'utin-kidauzon ĩdyaun tuukii manawun. Uruu idi ĩkonaukiitinan nii, ĩdyuudan nii aimakaan kida pa'atiaaka kida.

¹¹ Mazan 3 1/2 kamoo dauna'an, Tominkaru kakudan nii ĩdyaun powaa iti koshan, uruu idi ĩkadishitan, na'iki ipai tukapainao ĩdyaun tarian. ¹² Uruu dauna'an dya'utamama'oraz Prophetnao abatan diiwa'o parada-karu aokazi iki'o kian ĩ'ati, "Uwa'ati da'ati'ii!" kii. ĩmakon naa aokazi iti isha'iz ida'an, pidannao manaudapa-kainao ĩdyaun awunuutapan pu'u.

¹³ Sariapa imi'i nakainan ma'ozaka'o ida'an manawun, na'iki 1/10 kabaunnao tonnaa kaboobi'ii-ka. 7000 pidannao mawakan wuru idi'i imi'i nakainanuz, ba'orainao wa'akinainao aona'o ĩmawakan, tuukii ĩtarian, uruu idi ĩkian, "Tominkaru aokazi ia'o, pugaru ma'ozaka'o manawun."

¹⁴ Di'ora'a 2nd kasha'ora-karu kida, kaiwainpa'aka'oraz naa kida, shaabatapan naa wuru'u. Kaina'iki bauda'apa'a naa kasha'ora-karu, kadimana'o ni'i naa ukaiwainpan di'ora'a kida dauna'an.

7th angel pootan pakuwuuda

¹⁵ Uruu dauna'an uru'u naa 7th angel pootan pakuwuuda, na'ii ōabata diiwa'o ida'an parada-karu kida aokazi iki'o kian:

"Aizii di'ora'a dauna'an,

soo wanaobanaa Tominkaru na'iki wuru'u uzaamataniaz Christ,

kazowautapan ni'i naa ipai pidannao.

Tominkaru kazowautapan nii karikaonan

na'iki karikaonan!"

¹⁶ Sariapa 24 kazowautapainao sakanatapainaoz pataba kida ida'a Tominkaru kanaapu'u, ipai ĩwashatinan paawun baara ĩkinapa imi'i baara iti, ĩtaainan naa u'ati.

¹⁷ ĩkian:

"Wanaobanaa Tominkaru umanawunu'o,

pugaru na'auzoz amazada toma-ka. ua'ii,

na'iki karikaonanu'o nii puna'an.

'Kaiman' wakian pu'ati,

puaidan idi mishi'o puma'ozakan,

na'iki pusakadani'i naa pukazowautapan!

¹⁸ ĩpai mamishida-kainao to'oran tuukii pu'ati,

kaawa'a naa aizii puto'oran kamoon,

pubuupan mawakainao kmoon kaawan naa.
 Kaawa'a naa kamoo pukawinipinaata-kinaa nii pupoitorunao,
 wuru'u prophetnaouz,
 na'iki ipai pupidanannao taapainaoz pugaru umanawunu'o nii,
 manawun-tinpainao na'iki pataka'utinainao.
 Kaawa'a naa kamoo pumainaabatan ipai pidannao zowiainao
 ba'oran pidannao da'a'a imi'i baara'a.”

¹⁹ Uruu dauna'an aka Tominkaru Dapu aokazi ia'o da'atinan na'iki na'ii otukapan kaimana'oraz pakara Tominkaru paradan pakarannaaz. Udauna'an na'a kan-kan-ka'o, toroanaru turuinan, imi'i nakainan na'iki dadara tuu'uz kida'o wunu waotan.

Zuna na'iki Dragon^{¶¶}

12 Uruu dauna'an otukapa umanawunu'o di'itinapa-kinai aimaakan aidinan aokazi ii: Zuna kakamichantimpa'o kamoo idi, na'iki kauzu okidiba waranu'u, na'iki kaina'a okaiwadapan king kowam kaduz, upaawa'a kaina'a 12 wizinao. ² Kaudani'o wuru'u orooz, odani shakata'azon idi'i naa ozaadan na'iki okadakoinan ukaziwan idi.

³ Otukapan koshan ba'oran umanawunu'o di'itinapa-kinai aimaakan aokazi ii: na'ii otukapa udaru'o wuza'o Dragon, kaina'a'o 7 uzowau na'iki 10 u'ozoo kida, na'iki ipai uzowau kida kawana'ati kaina'a king kowam kaduz kida. ⁴ Padyuo idi uto'otan doko iki 1/3 wizinao, udauna'an ukabootan idyaun imi'i baara ati. Dragon kadishitan zun kanaapu'u, unika'azon odani, ushakatan dono.

⁵ Uru'u naa okaudanipa'akan naa daonaiora odani nii, uruu wuru'u kazowau-tapa'o ni'oraz ipai pidannao da'a'a imi'i baara'a, pama'ozakan ida'an. Mazan koraidaonaa na'aka-kaoo masha'apakiaka Tominkaru na'iki utaba di'iti. ⁶ Na'iki wuru'u zunaz, okidoopa'akan naa munapo pidan mashaapa-kizi ai, amazada iti, Tominkaru minziawatani di'iti, na'ii kaimana'o nii otaapa-kaoo 1,260 kamoo kawana'ati.^{§§}

⁷ Uruu dauna'an mizaataaka-karu aokazi ii. Michael, pa'angelinnao tuma mizaapan Dragon, na'iki Dragon pa'angelinnao tuma mizaapan powaa iti Michael. ⁸ Mazan winii-kaoo Dragon pa'angelinnao tuma, na'iki aonaa turuu imashaapan naa powa'a aokazi ii. ⁹ Uruu idi udaru'oraz Dragon na'iki uangelinnao kaboota-kaoo'a naa aokazi iki imi'i baara ati, uruu wuru'u dakota-kariwaiz kowazaz nii kotua'a naa, na'iki Devil oo Satan kii, uruu wuru'u sha'apata-kida'oraz oia'o pidannao ati umariidapan ida'an idyaun.

¹⁰ Sariapa obatan aokazi ii parada-karu kian diiwa'o ida'an kaikapa'a: “Aizii waTominkarun kazannaatan papidanannao kmoon kaawan naa! Aizii uaidan pamanawunun pakazowautapan ida'an king kawan, na'iki Christ, uzaamataniaz naobanai nii aidan pamanawunun kapam utuma. Usha'apanum kau'an aona'o ni'i naa powa'a Satan kadishitan Tominkaru kanaapu ii, ukaboota-kaoo idi'i naa aokazi iki imi'i baara ati. Uruu wuru'u kowaadapauzoz da'i kiwiin Tominkaru ati kanom wa'inawuzunao na'iki wadadakoonao sha'apatani oii kida'oraz aimaakan ipai kamoo na'iki maruta'o Tominkaru ati. ¹¹ Mazan wa'inawuzunao na'iki wadadakoonao winii Satan, Kaznizo-dani izain ida'an na'iki ikakuwaapan ida'an

^{¶¶}12:0 *Dragon*: uruu oia'o doronai zowaunaa, udakota-kaoo Satan.

^{§§}12:6 Putukapa footnote Revelation 11:2 saada-kaoo 1,260 kamoo daua'oraz.

kaimana'o kuwai dau'u udaua'oraz, na'iki aonaa itarian pazowia'azoo-ka'o ai. ¹²Ukonaukii, unao mashaapainaoz aokazi ii, mazan unao mashaapainao imi'i baara'a na'iki paran baoko ii, ubaiaapan nii kasha'ora-karu tuukii, Satan kaawan idi'i naa unao ida'ati. To'ora uruu, uaitapan idi aona'a naa amazada turuuan usha'apata-kida-kinnaa nii oia'o."

¹³Dragon aitanpan idi'i naa pakaboota-ka'o imi'i baara ati, uru'u naa udawatan zun shakata-kida'oraz da'i daonaiora. ¹⁴Mazan dya'utam udaru'o kokoi kutuba kawan kida'o taa-ka'o o'ati, ozuuta-kinnaa nii pawizi iti amazada iti munapo'o pidan mashaapa-kizi ai. Na'ii kaimana'o nii otaapa-ka'o Dragon ai 3 1/2 wunu kawana'ati.*

¹⁵Uruu dauna'an Dragon kodita-kidan wunu padako iki, kadimana'o ushootan wa'ozii kawan zun dawu'ati uaipan wunu na'akan oro'o munapo. ¹⁶Mazan imi'i kaminka'uta wuru'u zunaz, uda'atinan ida'an utoman ka'unaru, uruu idi ipai wunu morotan ushaawata. ¹⁷Uruu idi Dragon to'oran zun ati na'iki umakon umiza-ataaka'anan ba'oran odainao tuma mishidainaoz Tominkaru paradan na'iki taa-painaoz Jesus kuwaa.

¹⁸Udauna'an Dragon kadishitan paran danoma ii.

Dya'utam pana'aokazinao

13 Udauna'an otukapa bauda'apa kichana'iki-kia'o pana'aokazi koditan paran baoko iki. Kaina'a 10 u'ozoo na'iki 7 uzowau; ipai u'ozoo kida kawana'ati kaina'a king kowam kaduz kida, na'iki ipai uzowau kida kawana'ati kaina'a uuai saadinpan dakoopa'o Tominkaru. ²Wuru'u kichana'iki-kia'oraz pana'aokazi aidinpan na'apa baudokoru kitannaaru kawan, ukidiba kida udaru na'apa bear[†] kidiba kida kawan, na'iki udako na'apa lion dako kawan. Dragon taan naa wuru'u kichana'iki-kia'o pana'aokazi ati pataba na'iki pama'ozakan na'apa kizi ukazowautapan paugaru kawan kapam. ³Bauda'apa kichana'iki-kia'o pana'aokazi zowau, tuukia'o uzowiauzo-ka'o, mazan manaka'a naa powaa itiz. Uruu idi ipai pidan-nao imi'i baara ainaoz tuukii idi'itinpan, na'iki ida'anan naa wuru'u kichana'iki-kia'oraz pana'aokazi. ⁴Ipai pidannao taapan umanawunu'o nii wuru'u Dragon, utaan idi pama'ozakan kichana'iki-kia'o pana'aokazi ati. Na'iki umanawun nii kapam itaapan kichana'iki-kia'o pana'aokazi. Ikian, "Aonaa kanom ma'ozaka'o nii uruu kawan. Kanom ka'iita pawiniinuz, pamizaataakan ida'an utuma?"

⁵Uruu dauna'an wuru'u kichana'iki-kia'oraz pana'aokazi ma'ozakan taa-ka'o u'atadinapa-kinnaa nii na'iki na'apa'o kida ida'an udakoopan Tominkaru. Ukazowautapan taa-ka'o 42 kauzu. ⁶Udakoopan Tominkaru, u'uu, umashaapa-kizi na'iki ipai mashaapainao aokazi ii. ⁷Taapada-ka'o umizaapan Tominkaru pidanannao na'iki uwini idyaun pama'ozakan ida'an. Na'iki taapada-ka'o ukazowautapan ipai pidannao, ipai bakadun kidaz idokozu-daunnao kida, iwiizi, iparadan na'iki imada. ⁸Ipai pidannao taapan umanawunu'o nii wuru'u kichana'iki-kia'o pana'aokazi. Inao wuru'u pidannao aona'oraz i'uu kida saadinpan kakupa-karu kaaritannaa[‡] ida'a

***12:14** Putukapa footnote Revelation 11:2 saada-ka'o, 3 1/2 wunu daua'oraz.

†**13:2** bear: udaru'o na'iki to'ora'o. Ukaiwaanii pabazi za'aba'i kida pazowii-kinnaa nii aimakaan. Kaina'a udikin Parada-karu Masha'apannaada-kinnao di'ii.

‡**13:8** kakupa-karu kaaritannaa: Tominkaru pidanannao uu saada-kizinao, imashaapan nii Tominkaru tuma karikaonan.

amazada toma-ka'o ua'ii. Wuru'u kaaritaz zowiauzo-kariwai Kaznizo-dani kaaritan wuru'u.

⁹ Puabatan an na'apam ōkian, ukau'an puabata'a naa kaiwuru'u parada-karuz. ¹⁰ Na'ia'oram pidan aiapa-kariwai utaraa-ka'o, mishi'o nii utaraa-ka'o; na'ia'oram pidan aiapa-kariwai uzowii-ka'o marii idi, mishi'o nii uzowii-ka'o marii idi. Ukau'an marii kizi Tominkaru pidanannao tuudan papataka'uta-ka'o na'iki marii kizi pakawan imishidapan uruu.

¹¹ Uruu dauna'an ōtukapa ba'oran kichana'iki-kia'o pana'aokazi koditan imi'i ka'azo iki. Kaina'a dya'utam u'ozoo kaznizo dani kawan, na'iki uparadan na'apa Dragon paradauzon kawan. ¹² Na'iki na'apa koshan uma'ozakan kiwiitapa'o kichana'iki-kia'o pana'aokazi kawan na'iki na'apa usha'apatan aimaakan kida uaipan kawana'ati. Uruu idi udyuudan ipai imi'i baara anainao pidannao taapan umanawunu'o nii wuru'u kiwiitapa'oraz kichana'iki-kia'o pana'aokazi, kakuda'oraz naa pazowii-ka'o dauna'an tuukii. ¹³ Na'iki uaidan umanawun kida'o aimaakan di'itinapa-kida'o pidannao atii uwaota-kida zii tikazi aokazi iki imi'i baara ati ipai iawunuutapan pu'u. ¹⁴ Na'iki ipai upozawata-kidan pidannao mashaapainauz imi'i baara'a uaidan ida'an wuru'u umanawun kida'oraz aimaakan, kiwiitapa'oraz kichana'iki-kia'o pana'aokazi awunuutapan pu'u. Na'iki udyuudan itoman aimaakan na'apa'o kiwiitapa'oraz kichana'iki-kia'o pana'aokazi kawan uaidinpan, uruu tawuru'u zowiauzo-kariwaiz tuukii, na'iki kakuda'oraz naa powaa iti. ¹⁵ Udauna'an uma'ozakan taa-ka'o unizoin-kidan wuru'u toma-kariwaiz aimaakan, na'iki turuu kizi uparadan kapam. Uruu idi udyuudan ipai pidannao aona'oraz idawukan pa'ati zowii-ka'o.

¹⁶ Tuukii kichana'iki-kia'o pana'aokazi^f dyuudan ipai pidannao, pataka'utinainao na'iki manawun-tinpainao, kapuraatanu'o na'iki mapuraatanu'o, poitorui na'iki aonaa poitorui mani kainaabata-kidinan padiwa'ora antanpu'o paka'u kida ida'a oo pataawu kida ida'a. ¹⁷ Na'iki aonaa turuu pidan toriinan oo selliipan sha'apauzii, kainaaribai aonaan an u'ida'a, uruu wuru'u kiwiini'oraz kichana'iki-kia'o pana'aokazi uuaz, na'iki uruu wuru'u u'uu aitaapa-kinaoaz.

¹⁸ Da'a'a uaiapa aitaapaaba-karu, kanom aitaapaaba'o marii kizi uaitapan kichana'iki-kia'o pana'aokazi uu aitaaribanaa, usha'apanum kau'an uruu kinaabata'oraz pidan uu kapam, wuru'u 666 kia'oraz.

Kaznizo-dani na'iki pidannao ukazannaataniinao

14 Uruu dauna'an ōawunuupan koshan ōtukapa Kaznizo-dani kadishitapan Zion naawa'a, na'iki kaina'a utuma 144,000 pidannao, inao wuru'u kaina'a'oraz u'uu na'iki udaru uu saadinpan itawu kida ida'a. ² Na'iki ōabata parada-karu aokazi iki'o na'apa tozowan shaokodappan kawanu'o, na'iki toroanaru turuinan kawanu'o. Wuru'u ōabataniaz tauapatinainao kawanu'o shamoro[§] kida ida'an. ³ Uruu 144,000 pidannao kunuuan naa pa'ina'o kunui umanawunu'oraz manawun tabai kanaapu'u, na'iki 4 kakupa'o aimaakannao kanaapu'u, na'iki 24 kazowautapainao kanaapu'u. Aonaa turuu ba'oran pidannao kunuuan wuru'u kunuiz, soo wuru'u 144,000 pidannao pa'an, inao wuru'u Tominkaru kazannaataniinaouz. ⁴ Inao wuru'u aon-

^f13:16 *kichana'iki-kia'o pana'aokazi*: uruu kowaada-kariwaiz verse 11 di'ii.

[§]14:2 *shamoro*: Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii.

a'oraz na'apainim ĩkiitauzon zun, uruu idi kaiman ĩtaapan pananaa. ĩnao wuru'u da'ana'oraz Kaznizo-dani umakon dono na'itim karikaonan. ĩnao wuru'u kiwiitapa'oraz ĩkazannaata-kaao imi'i baara'a, ĩnao taa-kariwaiz Tominkaru na'iki Kaznizo-dani ati. ⁵ Aonaa na'apainim ĩmariidinauzon, na'iki aonaa ĩsha'apatauzon oia'o.

Idikinauda'u'o angelnao

⁶ Uruu dauna'an otukapan bouda'apa angel зуutapan doko ii, ukowaada'azon Kaimana'o Kuwai karikaonanu'oraz umishiin Tominkaru di'iki'o ipai pidannao ati, mashaapainauz ipai amazada kawana'ati kida da'a'a imi'i baara'a, bakadun kidaz ĩwiizi, ĩdokozunnao, ĩparadan, na'iki ĩmada. ⁷ Ukian diiwa'o ida'an, "Utaapa'a naa Tominkaru umanawunu'o nii na'iki ukonaukii-kida'a naa uruu." Kaawa'a naa kamoo aita-kariwaiz, ubuuapa-kinaa nii ipai pidannao da'a'a imi'i baara'a. Utaapa'a naa Tominkaru umanawunu'o nii, uruu wuru'u toma'oraz aokazi, imi'i baara, paran na'iki wunu nunudapa kida'oraz.

⁸ Udauna'an 2nd angel aidinan kiwiitapa'oraz angel dawu'ati. Ukian, "Mainaabata-kaoa'a naa! Mainaabata-kaoa'a naa Babylon umanawunu'oraz donoi. Babylon sha'apatanii madoronaa-daun kida'oraz oia'o, ipai owaota-kidan ba'oran wizainao kida da'a'a imi'i baara'a, otaan kawanu'o wine ĩtuzan nii, uruu wuru'u ma'ozaka'oraz wine okiaapa-kidinanuz madoronaa-daun. Ona'apan idi'o Tominkaru pataka'utan oroo."

⁹ Uruu dauna'an otukapa 3rd angel aidinan kiwiitapainao dawu'ati. Ukian diiwa'o ida'an, "Ipa pidannao taapainao kichana'iki-kia'o pana'aokazi patominkarun nii, na'iki toma-kariwai uruu kawanu'oraz, na'iki ipai kaina'a'o ukainaariba kida ĩtawu kida ida'a oo ĩdiwa'ora antanpu'o ĩka'u kida ida'a, ¹⁰ ipai'o nii kapam ĩtuzan wine wuru'u Tominkaru to'oranuz. Uruu ma'ozaka'oraz manawun wine Tominkaru shootan ni'oraz pato'oran kooponnaa nazo iti ĩtuzan nii. Di'ora'a pidannao pataka'uta-kaou'o nii ĩdyaun, ka'awapa'o sulfur** idi, angelnao na'iki Kaznizo-dani awunuutapan pu'u. ¹¹ Wuruu tikaziz pataka'uta'o ni'oraz ĩdyaun, ushan bodo'okapan nii karikaonan na'iki karikaonan, aonaa na'apainim nii ĩbaiatinnan shaabatan. ĩnao wuru'u taapainauz kichana'iki-kia'o pana'aokazi patominkarun nii na'iki toma-kariwai uruu kawan, na'iki kaina'a'oraz ukainaaribanaa u'uuaz ĩ'ida'a."

¹² Ukau'an marii kizi Tominkaru pidannao ma'ozakadinan ĩtuuda kizi papataka'uta-kaao. Pakawan kizi ĩizo'atin Tominkaru kakinaori kida na'iki ĩda'anan Jesus pamishidan tuma.

¹³ Uruu dauna'an oabatan aokazi iki'o parada-karu kian, "Pusaada di'ora'a: Wunaou'u mishidainauz Naobanai Jesus, konaukia'o nii ĩdyaun ĩmawakan an di'ora'a dauna'ana'a." Udauna'an Kaimana'o Doronaa kian, "Mishi'o wuru'u. ĩsookapan ni'i naa dadara kida'o pakaudin-kizi ai, ipai aimaakan kaiman kida'oraz ĩsha'apatan aitapa-kida-kaao nii."

Kasaba'uapa-karu paoribai aka imi'i baara'a

¹⁴ Udauna'an oawunuupan otukapa baraka'o ĩsha'iz. Kaina'a pidan kawanu'o sakanatapan ĩsha'iz paawa'a. Kaina'a king kowam kaduz gold idi'o utoma-kaao uzowau paawa'a, na'iki kaina'a uzaamatapan dimana'o soopara paka'u ida'a.

**14:10 sulfur: Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinoo di'ii.

¹⁵ Uruu dauna'an ba'oran angel koditan Tominkaru Dapu aokazi ia'o di'iki. Diiwa'o ida'an ukian wuru ati'i sakanatapa'oraz isha'iz paawa ia'o ati, "Aizii pusa'uka'a naa paoribai kadunaa kida pusooparan idi, ipai paoribai aka kida da'a'a imi'i baara'a'oraz dyuua'a naa kidaz, kaawa'a naa kamoo turuu kizi'i naa ikasaba'uu-kao!" ¹⁶ Udauna'an wuru'u sakanatapa'oraz isha'iz paawa'a kaudina'akan naa pa-sooparan ida'an. Ipai ubaokopatan paoribai aka da'a'a imi'i baara'a.

¹⁷ Uruu dauna'an otukapa ba'oran angel koditan Tominkaru Dapu aokazi ia'oraz di'iki, kaina'a u'ida'a dimana'o soopara kapam.

¹⁸ Na'a'o ba'oran angel, ukoditan altar dazaba iki, uruu wuru'u taapa'oraz tikazi. Ukian diiwa'o ida'an angel zaamatapa'oraz dimana'o soopara ati, "Pukaiwa'a naa pusooparan, pudukuta'a naa grape kida pakadunaa kida di'iki da'a'a imi'i baara'a, usha'apanum kau'an ozoka'a naa grape kida." ¹⁹ Uru'u naa ukaudina'akan naa pa-sooparan ida'an imi'i baara'a, ipai udukutan grape kida pakadunaa kida di'iki. Udauna'an umuudan naa kidaz grape dakazaa-kizinao nazo iti,^{††} uruu wuru'u Tominkaru to'oranuz. ²⁰ Grape kida dakazaa-kao na'iki u'uu sararoo-kaoaz paniba ia'o wiizai ai. Grape uu sararoo-kao dono'o naa, izai kodita na'iki, ushootan wa'ozi kawan, umakon munapo 200 miles mani, na'iki baka'iauda'u feet mani ukaanan.

Angelnao na'iki dawu'itiini'o pataka'utin-kinai kida

15 Uruu dauna'an otukapa ba'oran umanawunu'o di'itinapa-kinai aimakaan aokazi ii. 7 angelnao zaamatapan 7 pataka'utin-kinai kida, uruu ikaduzunnaa. Ikaiwainan dauna'an kida aona'o ni'i naa Tominkaru to'oran powa'a.

² Udauna'an otukapa paran, glass taidada tikazi tuma'o kawanu'o. Na'iki na'a udazaba'a otukapa kapam taonawu'u winiainauz da'i kichana'iki-kii kida'o pana'aokazi, imadawuka'azookan ida'an toma-kariwai uruu kawanu'o ati na'iki aona'o itaapadan pakainaabata-kao ukainaariba idi uruu wuru'u u'uu aitaaribanaaz kapam. Na'iki i'zaamatapanii shamoro^{‡‡} kida, Tominkaru taaniaz i'ati. ³ Na'iki ikunuuan naa Moses kunu, Tominkaru poitoruz, na'iki Kaznizo-dani kunu kapam wuru'u. Kaikapa'a ikunuuanzu'u:

"Naobanai Tominkaru pugaru umanawunu'o,
pusha'apata umanawun kida'o aimakaan di'itinapa-kinai kida.

Pugaru King nii ipai wiizai kida ati,

ipai wuru kida'a pusha'apatanii kidaz ipai ukaimanan na'iki umishiin.

⁴ Kanom aona'o nii utarian pu'ai, Naobanai.

Ipai pidannao kowaadan nii pugaru umanawunu'o.

Pugaru puba'oran kaimana'o.

Ipai pidannao ipai wiizai kida di'iki wa'atin nii pu'ida'ati,

idawuka'anan pu'ati.

Usha'apanum kau'an ipai kanom pusha'apatanii kida,
ipai usakitapan na'iki umishiin."

^{††}14:19 Kuba ida'a'o ka'unaru kichada-kao udaru'o, udakota-kao 'winepress' kii.

^{‡‡}15:2 *shamoro*: Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii.

⁵Uruu dauna'an ōtukapa Tominkaru Dapu aokazi ia'o, Tabernacle^f da'atinan. ⁶Wuru'u 7 angelnao zaamatapainao 7 pataka'utin-kinai kida koditan Tominkaru Dapu nazo iki, ikaiwadapanii maniriba'o kamicha wizi'i kida'o, na'iki ikaiwadapanii zadawii kawanu'o gold idi'o utoma-ka'o, didimai kaiwada-ka'o kawanu'o padokori'i kida paawa an. ⁷Uruu dauna'an bauda'apa, 4 kakupa'o aimaakannao bii iki'o, taan 7 angelnao ati, 7 boon kida gold idi'o itoma-ka'o paida kida'o Tominkaru to'oran idi, uruu mashaapa'oraz karikaonan na'iki karikaonan. ⁸Sariapa Tominkaru Dapu nazoo kashana'akan tuukii, Tominkaru umanawunun na'iki uma'ozakan na'an idi'i naa, aonaa turuu pidan morotan unazo iti, atii 7 pataka'utin-kinai kida ipain, wuru'u 7 angelnao zaamatapaniaz kida.

7 boonnoo paida kida'o Tominkaru to'oran idi

16 Uruu dauna'an ōabatan diiwa'o parada-karu Tominkaru Dapu'u iki'o kian 7 angelnao ati, “Umako ushoota'ana'a naa wuru'u 7 boon zo'o kida'oraz Tominkaru to'oranuz, imi'i baara iti.”

²Kiwiitapa'o angel makon ushootan naa paboonan wazoo imi'i baara iti. Sariapa kachama'idiikia'o kaziwa'o kabisho-karu kaawan wunao ida'ati'i, kaina'oraz kichana'iki-kia'o pana'aokazi, kinaariba kida i'ida'a, na'iki dawukainaoz toma-kariwai uruu kawanu'o ati.

³Udauna'an 2nd Angel shootan paboonan wazoo paran baoko iti. Sariapa wunu tanawatinan mawaka'o pidan izain kawan uaidinpan, na'iki ipai aimaakannao mashaapa'o paran baoko'o mawakan.

⁴Udauna'an 3rd Angel shootan paboonan wazoo wa'ozinao na'iki wunu nunudapainao kida di'iti, ipai itanawatinan izai nii. ⁵Ōabata Angel taapa'oraz wunu kian, “Pugaru kaimana'o Tominkaru,

pugaru na'auzoz amazada toma-ka'o ua'ii, na'iki karikaonanu'o nii puna'an.

Sakitapa'o mishi wuru'u

pupataka'utanuz pidannao kaikapa'a.

⁶Inao wuru'u zowia'oraz pupidanannao na'iki puprophetinnao, uruu idi'o ukau'an putuza-kidan izai i'ati iwinipinaa nii.”

⁷Uruu dauna'an ōabata parada-karu altar di'iki'o kian.

“Oo Naobanai Tominkaru, pugaru mishi umanawunu'o nii manawun, sakitapa na'iki kaiman pusha'apatan aimaakan pupataka'utanuz idyaun.”

⁸Udauna'an 4th angel shootan paboonan wazoo kamoo di'iti, kamoo wiichan, wiicha manawun uwiichauzon ai, ukawaodan ipai pidannao pawiihan idi. ⁹Ipai pidannao kawaoda-kariwainao uwiichan idi, oiaiman kida iparadan Tominkaru ati, utaapadan idi wuru kida sha'apanu'u pataka'utin-kinai kidaz. Upu'u mazan aonaa itanawatinan pa'oi'an ai, na'iki aonaa idakotan Tominkaru umanawunu'o nii.

¹⁰Udauna'an 5th angel shootan paboonan wazoo kichana'iki-kia'o pana'aokazi taba paawa iti, ipai amazada marutan ukazowautapa-kizi ii, na'iki ipai upidanannao kuzowan paninoba kida, ibaiaapan idi kaziwa'o kabisho-karu. ¹¹Oiaiman kida iparadan Tominkaru aokazi ia'o dau'an, pamada kida kabishon na'iki ukaziwan idi

^f15:5 *Tabernacle*: Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii.

tuukii manawun. Upu'u aonaa ikasha'oran na'iki aonaa itanawatinan Tominkaru di'iti pa'oi'an kida ai.

¹² Udauna'an 6th angel shootan paboonan wazoo udaru'o wa'ozi Euphrates iti, sariapa wa'ozi maaran arada, kingnao pasoldyaannao tuma, wa'ati-kizi nii waoko iki. ¹³ Udauna'an otukapa idikinauda'u oia'o doronainao, kibaronao kawanu'o iaidinpan kida, bauta'apa koditan Dragon dako iki, ba'oran koditan kichana'iki-kia'o pana'aokazi dako iki, na'iki ba'oran koditan mariidinauzo prophet dako iki. ¹⁴ Wuru'u oia'o doronainauz kaina'a'o ima'ozakan taa-ka'o isha'apata-kinaa nii umanawun kida'o aimakaan. Imakon nii ipai kingnao kawanu'ati imi'i baara ainauz ibaokopata'azon idyaun mizaataaka'o nii Tominkaru umanawunu'o tuma, ukamoon kaawan dono. Na'apaini'o nii Tominkaru winian idyaun tuukii.

¹⁵ Jesus kian, "Puabata! Ōwa'atin nii koidimiki kaawan kawan, konaukia'o nii pidan mashaapa'oraz pokodapa na'iki taapa'oraz pakamichan minziwapa'a naa, aonaa kizi uchi'ika'anpan makamichan-daun, udauna'an uba'azootinan pidannao ati."

¹⁶ Udauna'an oia'o doronainao baokopatan ipai kingnao amazada ida'ati dakota-kariwaiz Hebrew ida'an Armageddon kii.

¹⁷ Udauna'an 7th angel shootan paboonan wazoo doko iti. Diiwa'o ida'an parada-karu koditan umanawunu'oraz manawun tabai di'iki, Tominkaru Dapu'u ia'o di'iki. Ukian, "Aizii ipai'i naazu." ¹⁸ Sariapa kan-kan-kia'o na'iki toroanaru turuinan, na'iki imi'i baara nakainan ma'ozaka'o ida'an manawun. Aonaa na'apainim imi'i baara nakainauzon ma'ozaka'a naa manawun di'ora'a kawanu'u, kiwiini'o pidannao toma-ka'o di'iki'o ai. ¹⁹ Imi'i nakainan idi umanawunu'oraz donoi Babylon tada'okan idikinauda'u, na'iki uruu idi kapam ipai ba'oran donoinao imi'i baara'a'oraz mainaabatinan. Aonaa Tominkaru manyukunuutan Babylon, uruu idi utuza-kidan naa ipai wine wuru'u pato'oranuz pakoopon zo'iki o'ati. ²⁰ Ipai imi'i baara paran ii kida'o mainaabatinan, na'iki ipai midukuo kida mainaabatinan kapam. ²¹ Dadara tu'uz kida'o wunu kuba kawan, waotan imi'i baara ati pidannao paawa ati kida, ikimishan kida 100 pounds. Tominkaru pataka'utan idi pidannao tuukii, wuru idi'i uwaotakidanuz dadara tuu'uz kida'oraz wunu ipaawa ati, tuukii idakoautapan uruu.

Donoi zun kawanu'o ikoda'o puraata pananaa ida'an

17 Udauna'an bauta'apa angel, 7 angelnao bii iki'o kaawan ō'ida'ati, inao tawuru'u zaamatapauzonaouz 7 boon kida paida'oraz da'i pataka'utin-kinai kida idi, na'iki ukian ō'ati, "Da'ati'i, ōaida-kida kizi pu'ati na'apam nii Tominkaru pataka'utan wuru'u umanawun-tinpa'oraz zun ikoda'oraz puraata pananaa ida'an. Oroo wuru'u umanawunu'oraz donoi mashaapa'oraz maonapa iriba'o wa'ozinao dazaba'a. ² Ipai kingnao, imi'i baara ainao, iriba isha'apatan oia'o ikaapan ida'an oroo, na'iki ipai pidannao imi'i baara ainao po'idin otaanii wine idi, uruu wuru kawanu'orazu'u okiaapa-kidinan madoronaa-daun i'ati."

³ Tominkaru Doronaa kazowautan idi ōgaru, angel na'aka'akan naa ōgaru amazada mapidantaka'o di'iti. Na'ii otukapan zun sakanatapan wuza'o kichana'iki-kia'o pana'aokazi paawa'a, na'iki kaina'a saadinpa'o uuai kida ipai umada ida'an dakoopa'o Tominkaru. Wuru'u kichana'iki-kia'oraz pana'aokazi kaina'a 7 uzowau na'iki 10 u'ozoo. ⁴ Wuru'u zunaz okaiwaadapanii kamicha kida wuza za'o na'iki wuza'o, na'iki okonaunamadan pakamichan, na'iki pamada gold idi'o utoma-ka'o

kida idi, kawinipina'o kuba kida pabi'inaaka'o itaan kida idi, na'iki pearls^{§§} kida idi. Paka'u ida'a ozaamatapan koopo gold idi'o utoma-ka'o, paida'o wine idi, uruu wuru'u kachama'idiikii kida'oraz osha'apatan kida okiaapa-kidinuz pabi'inaaka'o daonaoranao ati. ⁵ Kaina'a otawu ida'a uuai saadinpan aona'o uaitapaka'o. Kaikapa'ora'a: "Manawunu'o donoi Babylon, pugaru selliipauzonao pananaa, na'iki sha'apaapainao oia'o tuukii manawun daro, da'a'a imi'i baara'a." ⁶ Na'iki otukapa opo'idin Tominkaru pidannao izain idi, na'iki wunao izain idi'i zowiauzo-kariwainauz pamishidan idi Jesus.

Ōtukapan idi osha'apatan aimakaan kaikapa'a, tuukii ōdi'itinpan. ⁷ Angel kian ō'ati, "Kanom nii pudi'itinpan tuukii? Ōkowaadan nii pu'ati aona'oraz uaitapauzoka'o wuru dau'a'a zunaz na'iki wuru'u kichana'iki-kia'oraz pana'aokazi ozaidapaniaz, uruu wuru'u kaina'oraz 7 uzowau na'iki 10 u'ozoo. ⁸ Wur'u kichana'iki-kia'oraz pana'aokazi putukapaniaz kakupauz da'izu kiwiin, mazan aizii aona'a naa ukakupan, maonapa'o ni'i naa ukoditan ka'unaru aona'oraz utokon nii nazo iki upataka'uta-kidina'anan naa. Kaina'a pidannao mashaapainao da'a'a imi'i baara'a, aona'o i'uu kida saadinpan kakupa-karu kaaritannaa* ida'a amazada toma-ka'o ua'ii, tuukia'o nii i'di'itinpan wuru dau'a'a kichana'iki-kia'oraz pana'aokazi, ukakupauzon idi da'i kiwiin, aizii aona'a naa ukakupan, mazan uwa'atin nii powaa ati koshan.

⁹ "Da'a'a uaiapanii aitapaaba-karu. Wur'u 7 kichana'iki-kia'o pana'aokazi zowau, 7 naawaz wuru'u. Īnao paawa'a kida'a wuru'u zun sakanatapanuz. Īnao 7 kingnao kapam: ¹⁰ baka'iauda'u i'dyaun mawaka'a naa, bauda'apa kaina'a ukazowautapan kai, ba'oran kaini'iki'o nii zii uwa'atin. Ukaawan dono aona'o nii ukazowautapan kotua'iki. ¹¹ Wur'u kichana'iki-kia'oraz pana'aokazi kakupa'oraz da'i kiwiin, aizii aona'a naa ukakupan, uruu kapam wuru'u 8th king ni'oraz. Ukingtinpan nii itamau, uruu 7 kingnao bii iki'o kapam. Uruu dauna'an upataka'uta-ka'o ni'i naa.

¹² "Wur'u putukapaniaz 10 u'ozoo, ĩnao wuru'u 10 kingnaouz, aona'oraz zii i'kazowautapan, mazan ĩma'ozakan taa-ka'o dono'o naa, i'kazowautapan nii masakauda'u karikaonan, kichana'iki-kia'oraz pana'aokazi tuma. ¹³ Ipai'o nii i'bauda'apatan padi'itinpan, itaan nii baokopa pama'ozakan na'iki pakazowautapan kichana'iki-kia'o pana'aokazi ati. ¹⁴ Baokopa'o nii kingnao na'iki kichana'iki-kia'o pana'aokazi mizaapan Kaznizo-dani, mazan Kaznizo-dani na'iki udapadaniinao, uwidauniinao, na'iki uda'anpikinao mishidainaouz uruu, winian nii i'dyaun, usha'apanum kau'an uruu ma'ozaka'o Naobanai nii ipai ba'oran naobanainao ai, na'iki umanawunu'o king nii ipai ba'oran kingnao ai."

¹⁵ Angel kian ō'ati kapam, "Wur'u iriba'o wa'ozinao, zun selliipauzoz pananaa sakanatapa kiziz, ĩnao wuru'u pidannao, mashaapa'oraz ipai amazada kawana'ati da'a'a imi'i baara'a. ¹⁶ Wur'u kichana'iki-kia'oraz pana'aokazi na'iki 10 ozo'i kida putukapaniaz, to'ora-kizaitapan nii wuru'u zun selliipauzoz pananaa. Ipai'o nii i'zaamatan osha'apauz kida na'iki i'wa'akan niizo makamichan-daun, na'iki ĩnikan nii odunaa na'iki i'kawaodan nii oroo tikazi idi. ¹⁷ Tominkaru taan nii i'ati i'di'itinapaninaa nii i'sha'apata kizi uaiapanii, uruu idi baokopa itaan pama'ozakan kichana'iki-

§§17:4 *pearls*: kawinipina'o kashoro kida.

*17:8 *kakupa-karu kaaritannaa*: Tominkaru pidannao uu saada-kizinao, ĩmashapan nii Tominkaru tuma karikaonan.

kia'o pana'aokazi ati ukazowautapa-kinaa nii, atii Tominkaru paradan mishiinan. ¹⁸Wuru'u zunaz putukapaniaz, oroo wuru'u udaru'oraz donoi kazowautapa'oraz ipai kingnao imi'i baara'a."

Umanawunu'oraz donoi Babylon mainaabata-kaao

18 Kiwiini'o aimaakan kida sha'apan dauna'an, na'a otukapan ba'oran umanawunu'o angel wa'atin aokazi iki koshan, na'iki ukanadan, kanadapan ipai amazada. ²Ukian diiwa'o ida'an "Mainaabata-kaoa'a naa, mainaabata-kaoa'a naa wuru'u umanawunu'oraz donoi Babylon. Mazan aizii oia'o doronainao na'iki kotu'uznao, aona'oraz inikauzo-kaao mashaapan ni'i naa na'ii. ³Babylon dakotakariwaiz zun nii, taan wine ipai pidannao tuzan nii, uruu wuru'u ma'ozaka'oraz wine, okiaapa-kidinanuz madorona-daun i'ati. Ipai kingnao imi'i baara ainao sha'apatan oia'o iba'orantapan ida'an odau'u. Na'iki ipai selliipauzonao pasha'apauz kida da'a'a imi'i baara'a, ipai ikapuraatan-dinan powa'a zii otoriipauzon idi da'i iriba kawinipinaa kida'o aimaakan i'ai."

⁴Uruu dauna'an obabatan ba'oran parada-karu aokazi iki'o kian, "Ukodita'a naa o'ai, opidanannao, mana'a utompa'ana'a oia'o okawan, aonaa kizi Tominkaru pataka'utan unao oroo kawan. ⁵O'oiian kida kasaba'tuka-kaao doko'o atii kaawa aokazi iti, aonaa Tominkaru manyukunuutan wuru'u oii kida'oraz osha'apatan. ⁶Utaapa'a naa oroo na'apa otaapauzon kawan unao. Utaa'a naa uwiniipinaa nii o'ati, powa'a zii manawun upataka'uta oroo, opataka'utauzon ai unao. Upaidada okoopon riwunii idi powa'a'oraz zii uma'ozakan otomanii ai. ⁷Marii kizi ubaiaapa-kidan o'ati tuukii kaziwa'o na'iki kasha'ora-karu, wuru wadaun ni'i na'a o'atadapanuz pakasha'apauzin. Okian padau'an, 'Ogaru Queen, osakanatapan otaba ida'a, aonaa na'apainim nii okasha'orauzon, zun kasha'oran kawan mawaka'oraz naa odaiaru.' ⁸Ukau'an bouda'apa kamo'o nii Tominkaru pataka'utan oroo, di'ora'a pataka'utinkaru kida idi'i: mawaka-karu, kasha'ora-karu na'iki zamazi-karu kidaz. Na'iki kawaoda-kaao nii oroo tikazi idi, usha'apanum kau'an Tominkaru umanawunu'oraz papataka'utan nii oroo paaipan kawana'ati."

⁹Ipai kingnao imi'i baara'o, kiaapainouz oroo na'iki kaiwainao osha'apauz, ipai'o nii i'zaadan na'iki ikasha'oran odau'ati, itukapan dono tikazi shan bodo'okapan kawaodapa'oraz oroo. ¹⁰Ikadishitapan nii munapo donoi ai itarian idi, aonaa ibaiaapa'azon kaziwa'o wuru'u obaiaapaniaz. Ikian nii, "Kasha'ora'o manawun! Kasha'ora'o manawun sha'apan pu'ati, pugaru umanawunu'o donoi. Masha'apaki-a'o Tominkaru pataka'uta'akan pugaru."

¹¹Pidannao imi'i baara ainao toriipauzonao na'iki selliipauzonaouz sha'apauzii, tuukia'o nii i'zaadan Babylon dau'ati, usha'apanum kau'an aona'a naa kanom toria'o nii isha'apauz kida powa'a. ¹²Aonaa kanom torian naa isha'apauz kida powa'a, wuru'u gold, silver, kawinipinaa kida'o kuba kida, pearls.† Na'iki aonaa kanom torian kawinipinaa kida'o kamicha mada, wuzuza'o na'iki wuza kida'o, na'iki silk idi'o kamicha mada toma-kaao. Na'iki aonaa kanom torian aimaakan kida toma-kariwaiz kaduunu'o udamainan atamun idi, ipai aimaakan toma-kariwaiz ivory‡ idi, kawinip-

†18:12 *pearls*: kawinipina'o kashoro kida.

‡18:12 *ivory*: aimaakan toma-kariwaiz elephant dako za'aba'i kida di'iki.

ina'o atamun kida idi, chipirari kida idi, na'iki marble^f idi. ¹³ Na'iki aonaa kanom torian cinnamon, spice, incense, myrrh na'iki frankincense, ipai wuru kida'a kawinipina'o kaduunuribai toma-kariwai oil nii na'iki paodaa nii. Na'iki aonaa kanom torian wine na'iki olive oil, poroom aka boodinpa'o na'iki aona'o zii uboodinpan. Na'iki aonaa kanom torian tapi'iza kida na'iki kaznizonao, kawaro kida na'iki itararannaa kida, na'iki isellii kapam pidannao poitoruinoo nii, mazan aizii aona'a naa kanom torian i'ai kidaz.

¹⁴ Pidannao selliipauzonaouz pasha'apauz kian nii o'ati, "Ipai aimakaan kida puaipaniaz tuukii pu'ati mainaabatina'a naa, na'iki ipai puwaziwaan kawinipina'o na'iki umanawun kida'o pusha'apauz. Na'iki aonaa na'apainim nii pukasha'apauzin na'apa'o aimakaan kida idi powa'a." ¹⁵ Wuru'u pidannao selliipauzonaouz da'i pasha'apauz, kapuraatan-dinan iselliipauzon idi da'i pasha'apauz kida donoi ii, ipai'o nii ikadishitapan munapo donoi ai aonaa ibaiapa'azon wuru'u obaiapaniaz. Tuukia'o nii izaadan, ¹⁶ na'iki ikian, "Kasha'ora'o manawun! Kasha'ora'o manawun sha'apan pu'ati umanawunu'o donoi, konaunam kida'o kamicha kida pukaiwaadapauzon wuza za'o na'iki wuza'o, pukonaunamadan pakamichan, na'iki pumada gold idi'o utoma-ka'o kida idi, kawinipina'o kuba kida idi pabi'inaaka'oraz itaan kida, na'iki pearls. ¹⁷ Na'iki masha'apakiaka puwaziwaan ipai wuru kida'a pukapuraatan-din-kinaa kidaz."

Ipai na'akapainoo udaru kida'o kanawa, na'iki wa'atiinao inazo'o kida, kaudinainoo kanawa kida ida'a na'iki ipai baokoinoo pidannoo ikoda'o papuraatan soo paselliipan ida'an pasha'apauz kida kanawa ida'an ipai wiizai kida kawana'ati, ipai ikadishitapan munapo donoi ai. ¹⁸ Na'iki izaadan nii itukapan dono tikazi shan bodo'okapan kawaodapa'oraz oroo. Ikian nii, "Aonaa ba'oran donoi umanawunu'o nii wuru kawanu'o." ¹⁹ Imuudan imi'i unuba kida pazowau paawa iti kida iaidakinaa nii na'apam pakasha'oran tuukii manawun. Tuukia'o nii izaadan, na'iki ikian nii, "Kasha'ora'o manawun! Kasha'ora'o manawun sha'apan pu'ati'i umanawunu'o donoi. Ipai kakanawaniinao udaru'o kanawa kida idi chi'ikapauzonaouz ipai wiizai kawana'ati selliipauzo oo toriipauzonaouz sha'apauzii kida, ipai ikapuraatan-dinan otoriipauzon idi isha'apauz kida okapuraatanun idi manawun. Na'iki masha'apakiaka owaziwaan ipai pasha'apauz kida."

²⁰ Ukonaukii ipai mashaapainoo aokazi ii, Tominkaru pataka'utan idi'i naa Babylon. Ukonaukii Tominkaru pidannoo na'iki apostlenoo na'iki prophetnoo, Tominkaru pataka'utan idi'i naa oroo, aimakaan osha'apatani kidaz unao ati'o wadaun ni'i naa.

²¹ Udauna'an umanawunu'o angel zaamatan udaru'o kuba na'iki ukabootanuzo paran baoko iti. Ukian, "Kaikap'a'o nii umanawunu'oraz donoi Babylon kaboota-ka'o ma'ozaka'o ida'an na'iki aonaa na'apainim nii otukapauzo-ka'o powa'a. ²² Aonaa na'apainim nii shamoro aran kida abata-ka'o, na'iki aonaa pidannoo kunuutinauzonoo abata-ka'o, na'iki aonaa tauapatinauzonoo da'i flute na'iki trumpet kida ida'an abata-ka'o punazo ii powa'a. Aona'o nii kaudinauzonoo nii punazo ii, na'iki aona'o nii poroom aka booda-kariwai nii punazo ii. ²³ Aonaa na'apainim nii lamp kanadapan tukapa-ka'o punazo ii, aonaa na'apainim nii mazidainoo paradan abata-ka'o punazo ii powa'a. Pupidanannoo selliipauzonoo sha'apauzii kida umanawunu'o

^f18:12 *marble*: kawinipina'o kuba.

nii itaapinpan da'a'a imi'i baara'a, na'iki isha'apata oia'o doronai ida'an umanawun kida'o aimaakan kida di'tinapa-kida'o pidannao, na'apa'o ida'an imariidapan idyaun.”

²⁴ Babylon pataka'uta-ka'o Tominkaru prophetinno na'iki upidanannao na'iki ipai zowiauzo-kariwainao imi'i baara'a izain ikoda-ka'o idi'o na'ii.

“Wakonaukii-kida waTominkarun”

19 Ipai wuru kida sha'apan dauna'ana'a, obata iriba'o pidannao paradan kawanu'o aokazi ii. Diiwa'o ida'an ikian, “Wakonaukii-kida waTominkarun! Uruu kazannaatin-kinai, umanawunu'o na'iki ma'ozaka'o. ²Sakitapa'o na'iki kaimana'o wuru'u usha'apataniaz, upataka'utanuz umanawun-tinpauzoz zun, seliipauzoz pananaa. Osha'apata-kidan ida'an oia'o ipai pidannao ati da'a'a imi'i baara'a, Tominkaru pataka'utan oroo, ozowiauzon idi'o upoitorunao.” ³Powa'a koshan iriba'oraz pidannao aokazi ia'o kian, “Wakonaukii-kida waTominkarun! Tikazi kawaodapa'oraz oroo, ushan bodo'okapan nii karikaonan na'iki karikaonan, aonaa na'apainim nii umashaadan.”

⁴Sariapa 24 kazowautapainao na'iki 4 kakupa'o aimakaanouz kida,[§] ipai iwashatinan paawun baara ikinapu, itaainan naa Tominkaru ati, sakanatapa'oraz umanawunu'oraz manawun tabai ida'a ati. Ikian “Amen! Wakonaukii-kida waTominkarun!”

Kaznizo-dani mazidan dau'o

⁵Udauna'an parada-karu kian umanawunu'oraz manawun tabai di'iki, “Ukonaukii-kida waTominkarun, ipai unao upoitorunao, pataka'utina'o na'iki manawun-tinpa'o, taapainao Tominkaru umanawunu'o nii.”

⁶Udauna'an obatan iriba'o kawanu'o pidannao kadakoinpan, na'apa tozowan shaokodappan kawanu'o, na'iki toroanaru turuinan kawanu'o. Ikian, “Wakonaukii-kida Tominkaru, usha'apanum kau'an uruu wanaobanaa, umanawunu'o King. ⁷Wakonaukii tuukii, wakonaukii-kida Tominkaru umanawunun, Kaznizo-dani mazidan kamoan kaawan naa, na'iki udaiaro ni'o minziwapa'a naa oroo. ⁸Taa-ka'o o'ati maniriba'o wizi'o kawinipina'o kamicha okaiwadan nii.” (Wuru'u kawinipina'oraz kamicha, uruu wuru'u kaiman kida'oraz Tominkaru pidannao sha'apatani kida.)

⁹Udauna'an angel kian o'ati, “Pusaada di'ora'a: konaukia'o nii wunaou'u dapadakarwainao mazida'o Kaznizo-dani aroapa-kizi ati.” Powa'a zii angel kian, “Di'ora'a mishi'o kuwai Tominkaru di'iki'o.”

¹⁰Owashatina'akan naa ukanaapu'u ukidiba dazaba'a owun baara ikinapu, otaapa'azon naa uruu umanawunu'o nii, mazan upu'u ukian o'ati, “Mana'a pusha'apata'ana'a na'apa'o, ogaru Tominkaru poitoru kapam, na'apa pugaru na'iki puminmishidannao kawan, inao wuru'u kowaadapauzoz pamishidan Jesus, ukau'an soo Tominkaru pa'an turuu putaapan umanawunu'o nii.” Wuru'u kuwai Jesus kainabataniaz, mishi'o pa'an, uruu wuru'u ma'ozakada'oraz pidannao, ikakuwaapan dono Tominkaru paradan dau'u.

[§]19:4 Putukapa wuru'u aimakaanoo kida dau'u Revelation 4:6-8 ida'a.

Baraka'o kawaro na'iki zaidapa'oraz ubarau'u

¹¹ Uruu dauna'an õtukapa aokazi da'atinan, kaina'a baraka'o kawaro na'ii, na'iki kaina'a zaidapa'o ubarau'u udakota-kaõ “Kaimana'o pidan, mishi'o ukuwaa Tominkaru daua'o.” Sakitapa'o wuru'u upataka'utanuz pidannao pa'õian dikin ii, na'iki umizaataakanuz patarubanao tuma. ¹² Uawun kida kanadan na'apa tikazi pururu'ukappan kawan, na'iki ukaiwadapanii iriba king kowam kaduz kida pazowau paawa'a. Kaina'a u'uu saadinpan unanaa ida'a, mazan soo uruu pa'an aitapa na'apa'oram wuru'u saada-kariwaiz. ¹³ Dawuu za'aba'i'o kamicha ukaiwadapanii izaita'o, na'iki u'uu “Tominkaru paradan,” kii. ¹⁴ Iriba soldyaanao aokazi ikiinao makon udawu'ati, izaidapanii baraka'o kawaro kida na'iki ikaiwadapanii baraka'o maniriba'o kamicha kida. ¹⁵ Dimana'o marii dya'utama'o udabaazi kida dimanainpan kodita'akan udako nazo iki, uruu ida'ana'o nii uwinian ipai wiizainao kida. Ukazowautapan nii idyaun pama'ozakan ida'an, na'iki udakazaan nii idyaun grape kawan, grape uu sararoo-kizinao ii, uruu wuru'u umanawunu'oraz Tominkaru to'oranz. ¹⁶ Ukamichan za'aba'i ida'a, uokoba pa'inamun, kaina'a u'uu saadinpan. “Uruu umanawunu'o King ipai ba'oran kingnao ai, na'iki ma'ozaka'o Naobanai ipai ba'oran naobanainao ai.”

¹⁷ Udauna'an õtukapan bauda'apa angel kadishitapan kamoo paawa ii. Diiwa'o ida'an ukadakon kotu'uznao ati, zuutapainaoz doko ii aka, ukian, “Uwa'ati da'ati'i, ubaokopatin kizi aroapa-kizai ida'ati, Tominkaru taan ni'oraz ida'ati. ¹⁸ Uwa'ati da'ati'i, unika'an kizi wunao dunaa kida'a: kingnao, soldyaanao na'iki izowau-naanao na'iki wunao dunaa kida'a kawaronao na'iki izaidapikinao, na'iki ipai bakadun kida pidannao dunaa, wuru'u poitoruinoo na'iki ba'orainao aonaa poitoruinoo mani, umanawun-tinpa'o na'iki pataka'utina'o.”

¹⁹ Uruu dauna'an õtukapa kichana'iki-kia'oraz pana'aokazi na'iki ipai kingnao imi'i baara ainaouz na'iki ipai isoldyaannaõ baokopatinan, imizaataaka'azon wuru tuma'a zaidapa'oraz baraka'o kawaro na'iki usoldyaannaõ tuma. ²⁰ Mazan zaamatakaõ wuru'u kichana'iki-kia'oraz pana'aokazi, baokopa mariidinauzo prophet tuma, uruu wuru'u aida-kida'oraz umanawun kida'o aimakaan, kichana'iki-kia'o pana'aokazi aipan kawana'ati, uaidan idi na'apa kida'o aimakaan pidannao mishida uruu, inao wuru'u kaina'oraz kichana'iki-kia'o pana'aokazi kinaariba kida itawu kida ida'a na'iki inao dawuka'oraz toma-kariwai aimakaan uruu kawanu'o ati. Wuru'u kichana'iki-kia'oraz pana'aokazi na'iki mariidinauzo prophet, ipai dya'utam ikaboota-kaõ kakupa, Tuubaru'o Tikazi wu'iti, ka'awapa'oraz sulfur** tuma. ²¹ Wuru'u zaidapa'oraz baraka'o kawaro kaiwaan marii kodita'oraz padako iki, dya'utama'oraz udabaazi kida dimanainpan, pazowii-kinaa nii ipai isoldyaannaõ, na'iki ipai kotu'uznao nikan mawakainao dunaa atii abaapa kida idyaun.

1,000 wunu

20 Uruu dauna'an õtukapa angel wa'atin aokazi iki, uzaamatapanii key ka'unaru aona'oraz utokon nii keyannaa, na'iki toromaro'o chain. ² Uma'ozakan idi uzaamatan wuru'u dragonuz, uruu tawuru'u kotua'oraz kowazaz dakota-kariwaiz Devil oo Satan kii, udauna'an udo'ota'akan naa uruu chain idi, umashaapan

**19:20 sulfur: Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinoo di'ii.

nii na'apa 1,000 wunu kawana'ati. ³ Udauna'an angel kabootan uruu ka'unaru aon-a'oraz utokon nii nazo iti, dauna'an utarata'akan naaz na'iki udadarada'akan naaz, uruu aonaa kizi powa'a Satan sha'apata-kidan oia'o ipai pidannao ati umariidapan ida'an idyaun atii 1,000 wunu ipain. Uruu dauna'an umuuda-ka'o nii masakauda'u karikaonan.

⁴ Udauna'an otukapa tabai kida, na'iki pidannao sakanatapainaoz ipaawa'a kida kaina'a ima'ozakan taa-ka'o ikazowautapa-kinaa nii. Na'iki otukapa kapam wunao doronaa kida'a dukuta-kariwainaoz ikanau kida, ikakuwaapatinauzon idi Jesus na'iki Tominkaru paradan dau'u. Inao wuru'u aona'oraz ikodoru'ukan kichana'iki-kia'o pana'aokazi ati, na'iki toma-kariwai aimaakan uruu kawana'ati, na'iki aonaa itaapadan pakainaabata-ka'o ukainaariba idi pataawu oo paka'u kida ida'a. Ipai'o nii ikakudan powa'a iti koshan na'iki ikazowautapan nii 1,000 wunu Christ tuma. ⁵ Di'ora'a kiwiitapa'o kadishita-karu powa'a iti mawaka-karu di'iki wuru'u. (Baokoinao mawakainao aona'o ikadishitan uruu dono, diina'iti'o nii zii pa'an ikadishitanu'u 1,000 wunu ipain an.) ⁶ Konaukia'o nii manawun wunaou'u kadishitainaoz kiwiitapa'o kadishita-karu ida'a, aona'o nii ibaiapan pataka'utin-karu wuru'u baiapa-kariwai ni'oraz u'itamautan mawaka-karu di'ia'oraz. Mazan ikaudinan nii faadaanao ni'i naa Tominkaru na'iki Christ ati, na'iki ikazowautapan nii utuma 1,000 wunu kawana'ati.

Satan winii-ka'o dau'a'o

⁷ Aizii 1,000 wunu kida ipain dauna'an, Satan kodita-kida-ka'o nii pataratapakizinao iki. ⁸ Umakon nii ipai wiizai kida kawana'ati, usha'apata-kidan nii oia'o umariidapan ida'an ipai pidannao, mashaapainaoz da'a'a imi'i baara'a, inao wuru'u wiizai kida dakota-kariwainaoz Gog na'iki Magog kii. Satan kasaba'ukan nii ipai idyaun mizaataaka-kizai ati. Iriba'o nii manawun idyaun, na'apa kaatu diri'in paran danoma ana'o kawan. ⁹ Imakoodanan ipai amazada kawana'ati da'a'a imi'i baara'a, na'iki awauta imashaapan izikonuitapan wuru'u Tominkaru pidannao mashaapa-kiziz donoi, umarainpaniaz. Mazan tikazi waotan aokazi iki ipai ukawoandan idyaun.

¹⁰ Udauna'an wuru'u Satan mariidapauzoz idyaun, ukaboota-kaoa'a naa Tubaru'o Tikazi wu'iti, ka'awapa'oraz pizo-pizowa'o sulfur tuma. Na'iti'o wuru'u ikabootauzonuz kichana'iki-kia'o pana'aokazi na'iki mariidinauzo prophet. Na'ia'o ni'i naa ibaiatan tikazi ipai kamoo na'iki maruta'o, karikaonan na'iki karikaonan.

Tominkaru bupan dau'a'o pidannao

¹¹ Udauna'an otukapa udaru'o umanawunu'oraz manawun tabai baraka'o na'iki kaina'a pidan sakanatapan upaawa'a. Sariapa imi'i na'iki aokazi imainabatinan ukanaapu iki, aona'a naa itukapa-ka'o powa'a. ¹² Na'iki otukapa mawakainao pidannao, umanawun-tinpainao na'iki pataka'utinainao, na'a ikadishitapan umanawunu'oraz manawun tabai kanaapu'u. Na'iki otukapa kaarita kida da'ata-kaoa'a naa. Uruu dauna'an ba'oran kaarita da'ata-ka'o, kakupa-karu kaaritan-naa.†† Mawakainao pidannao pataka'uta-kaoa'a naa isha'apatanii kida kawana'ati,

††20:12 *kakupa-karu kaaritan-naa*: Tominkaru pidannao uu saada-kizinao, imashaapan nii Tominkaru tuma karikaonan.

usaadinpan kawana'ati kaaritanao ida'a. ¹³Wuru'u mawakainauz pidannao paran baoko ii, imakon naa Tominkaru kanaapu iti. Mawaka-karu na'iki Mawakainao Wiizi, sharakadan naa mawakainao makon Tominkaru kanaapu iti, na'iki upataka'utan naa ipai idyaun isha'apatanii kida kawana'ati. ¹⁴Uruu dauna'an Mawaka-karu na'iki Mawakainao Wiizi kaboota-kaoa'a naa Tuubaru'o Tikazi wu'iti. Di'ora'a, uruu u'itautan mawaka-karu wuru'u. ¹⁵Ipai pidannao, aona'o i'uu kida saadinpan Kakupa-karu Kaaritannaa ida'a, ipai'o nii ikaboota-kaoo Tuubaru'o Tikazi wu'iti.

Pa'ina'o aokazi na'iki pa'ina'o imi'i baara

21 Uruu dauna'an otukapa pa'ina'o aokazi na'iki pa'ina'o imi'i baara, kiwiitapa'oraz aokazi na'iki imi'i baara mainaabatina'a naa, na'iki paran mainaabatina'a naa kapam. ²Na'iki otukapa kaimana'o donoi, pa'ina'oraz Jerusalem, wa'atin apowa ati aokazi iki Tominkaru di'iki, wuru'u donoi'z na'apa'o zun kawan kaiwaadapa'oraz naa pamazidan daara paudaiaru ni'o kaawan ua'ii.

³Obata diiwa'o parada-karu kian umanawunu'oraz manawun tabai di'iki, "Aizii di'ora'a dauna'an Tominkaru mashaapan ni'i naa papidanannao tuma, na'iki inaou'o nii upidanannao nii, na'iki una'an nii ituma, na'iki uru'o nii iTominkarun nii. ⁴Ipai'o nii uinoan iawun uu kida, aona'o ni'i naa powa'a pidan mawakan, oo kasha'oran, oo zaadauzon oo baiaapan kaziwa'o. Usha'apanum kau'an kiwiitapa'oraz oia'o sha'apatauzo-kariwai kidaz mainaabata-kaoo idi'i naa."

⁵Udauna'an wuru'u sakanatapa'oraz umanawunu'oraz manawun tabai ida'a kian, "Aizii ipai'i naa opa'inaadan aimakaan kida!" Ukian koshan o'ati, "Pusaada di'ora'a parada-karu kida'a, mishi'oraz, na'iki marii kizi imishida-kaoo kida." ⁶Udauna'an ukian koshan, "Aizii ipai naazu! Ogaru Alpha na'iki Omega,^{‡‡} wuru'u sakadin-kizaiz na'iki utokonnuz. Otaan nii maradakoinao ati wunu ituzan nii, wuru di'iki'i wunu nunudapa'oraz taa'oraz kakupa-kinai mawinipinaa-daun. ⁷Na'ia'oram pidan ma'ozaka'o na'iki wazoota'o oia'o, uzaamatan nii di'ora'a aimakaan kidaz o'idi'iki, na'iki ogaru'o nii iTominkarun nii, na'iki inaou'u nii odainao nii. ⁸Mazan pidannao tariainao pada'anan Jesus, pidannao muudinainauz naa pamishidan ai Jesus, pidannao sha'apaapainao oia'o tuukia'a naa manawun, pidannao zowiainao ba'oran pidannao, pidannao madoronaa-daunu'o ikiaapaakan,^{¶¶} pidannao marunao-tinpainao, na'iki mariidinauzonao. Ipai'o nii ipataka'uta-kaoo karishii kawanu'o tikazi ka'awapan sulfur^{§§} tuma'o nazo ii. Di'ora'a uruu u'itamautannaa mawaka-karu wuru'u."

Pa'ina'o Jerusalem

⁹Bauda'apa angel kaawan o'ida'ati, tawunao bii iki'ora'a, 7 angelnao zaamata-pauzonaouz ukaduzunuz naa pataka'utin-kinai kida. Ukian o'ati, "Puwa'ati da'ati'i, o'aida kizi pu'ati zun Kaznizo-dani daiaro ni'oraz." ¹⁰Tominkaru Doronaa kazowautan idi ogaru, angel na'aka'akan naa ogaru dokoa'o midukuo powaa iti. Na'ii uaidan

^{‡‡}21:6 *Alpha na'iki Omega*: A-B-C kawanu'o atii Z di'iti. Mazan Greek ida'an, usakadinan Alpha di'iki, ukatokon-tinan Omega di'ii.

^{¶¶}21:8 Daonaioranao kiaapan zun oo zun kiaapa-kidinan daonaiora ati mamazidaaka-daun; mazida'o daonaiora kiaapan zun oo zun kiaapa-kidinan mazida'o daonaiora ati, aonaa omin-mazidan mani.

^{§§}21:8 *sulfur*: Putukapa kaarita tokon ii, Parada-karu Masha'apannaada-kinao di'ii.

ō'ati kaimana'oraz donoi Jerusalem wa'atin aokazi iki Tominkaru di'iki, ¹¹ na'iki kanada, kanada donoi Tominkaru umanawunun idi. Donoi konaunaman uwizi'in, na'apa kawinipina'o kuba wizi'in kawan, na'apa jasper kawan na'iki kanuunu'o crystal kawan. ¹² Wuru'u donoiz kaina'a'a ukorarannaa dokoa'o na'iki kaina'a 12 upaniinomizinaa kida, ipai ikawana'ati kaina'a bauda'apa angel awunuutapa'o. Ipai paniinom kida kawana'ati, kaina'a bauda'apa Israel dani-daun uu saadinpan. ¹³ Kaina'a idikinauda'u paniinom kida bauda'apa'o donoi korarannaa daba'a antanapu: idikinauda'u waoko ikinapa, idikinauda'u wakadapu ikinapa, na'iki idikinauda'u kida ba'orainao udabaazi kida ida'antanapu. ¹⁴ Wuru'u donoiz, ukorarannaa toma-ka 12 kubanao kida paawa'a'o, na'iki ipai kuba kida kawana'ati, kaina'a bauda'apa Kaznizo-dani apostlen uu saadinpan. Inao wuru'u 12 apostlenaouz.

¹⁵ Angel parada'oraz ō'ati zaamatapanii aitaaribai gold idi'o utoma-ka 0 atamun kawanu'u, uaitaa-kinnaa nii na'apam dii donoi udarun, upaniinomizinaa na'iki ukorarannaa kapam. ¹⁶ Na'apa kida'o udawuan wuru'u 4 donoi dabaazi kidaz. Angel aitaan naa wuru'u donoiz paaitaariba idi, 1500 miles udawuan, na'apa kapam ukazoan na'iki udoko'an udawuan kawan. ¹⁷ Angel aita kapam ukorarannaa, udoko'an 216 feet. Na'apa pidan aitaapa-kinnaa kawanu'o wuru'u angel kaiwaaniaz paaitaapa-kinnaa nii. ¹⁸ Donoi korarannaa toma-ka 0 jasper idi'o, na'iki ipai aimaakan kida donoi nazoo ia'oraz gold idi'o pa'idiwaru utoma-ka 0 kida, kanuunu'o glass kawan. ¹⁹ Wuru'u donoi korarannaa wiizi paawa kidaz, kawinipina'o kuba kida idi'o utoma-ka 0 wuru'u. Konaunama'o utoma-ka 0 di'ora'a kuba kida idi'i: jasper, sapphire, agate, emerald, ²⁰ onyx, carnelian, quartz, beryl, topaz, chalcedony, turquoise, amethyst. ²¹ Wuru'u 12 paniinom kidaz, 12 pearls kida wuru'u, bauda'apa paniinom toma-ka 0 bauda'apa pearl idi. Kazowa'o dunapo mapudu'oraz ukaiwaapa-ka 0 donoi nazo ia'oraz, gold idi'o pa'idiwaru utoma-ka 0, turuu putukapan aimaakan unazo'o ia'o glass nazo'o ia'o kawan.

²² Aonaa ōtukapan Tominkaru Dapu nii donoi nazo ii. Aona'o nii uaiapa-ka 0 Naobanai Tominkaru umanawunu'oraz na'iki Kaznizo-dani mashaapan idi'i naa na'ii. ²³ Aonaa kamoo oo kauzu aiapa-ka 0 kanadapa'o nii donoi, Tominkaru'o nii pa'an kanadapaz pamanawunun idi, na'iki Kaznizo-dani'o nii kanadapa unazo ii. ²⁴ Ipai amazada kawana'ati pidannao mashaapan nii donoi kanadan ida'an, na'iki ipai kingnao imi'i baara ainao na'akan nii umanawun kida'o pasha'apauz donoi nazo ati. ²⁵ Aonaa na'apainim nii upaniinomizinaa taratauzo-ka 0, usha'apanum kau'an aona'o nii amazada marutauzon na'ii. ²⁶ Ipai konaunam na'iki umanawun kida'o pidannao sha'apauz kida na'aka-ka 0 nii donoi nazo ati, ipai amazada iki kida. ²⁷ Mazan ipai aimaakan kida aona'oraz ukaimanan, aona'o nii umorota-kida-ka 0 donoi nazo iti. Oo pidannao oipainaouz, dawukainaouz toma-kariwai tominkarunao ati, mariidinauzonaouz, aona'o nii imorotauzon donoi nazo iti. Soo wunaou'u nii pa'an morota-kida-ka 0'a, kaina'a'oraz i'uu kida saadinpan kakupa-karu kaaritan-naa ida'a, Kaznizo-dani kaaritanuz.

Wa'ozi taa'oraz wunu kakupa-kinai

22 Udauna'an angel aidan ō'ati wa'ozi taa'oraz wunu kakupa-kinai, kanuunu'o crystal kawan, kodita'oraz na'iki shootapa'oraz Tominkaru na'iki Kaznizo-dani taba di'iki, ² wa'ozi shootapan kazowa'o dunapo mapudu'oraz ukaiwaapa-ka 0 zikon an donoi nazo an. Wa'ozi danoma antanapu kida, kaina'a paoribai kida taa'o-

raz kakupa-kinai kaakapauzo da'i ipai kauzu kida kawana'ati. Na'iki ipai pidannao imi'i baara ainaouz kaiwaan paoribai anaba kida pakasarain-kinaa nii. ³ Aimaakan kida aona'oraz ukaimanan Tominkaru ati, aona'o nii umorota-kida-kaao donoi nazo iti. Mazan Tominkaru na'iki Kaznizo-dani taba na'a'o ni'i naa pa'an donoi nazo ii, na'iki Tominkaru poitorunao, itaapan ni'i naa uruu umanawunu'o nii. ⁴ Itupakan nii Tominkaru awun baara, na'iki kaina'a'o nii u'uu saadinpan itawu kida ida'a. ⁵ Aona'o nii amazada marutauzon na'ii. Aona'o nii iaipan lamp kida oo kamoo kanadapa'o nii, usha'apanum kau'an Naobanai Tominkaru'o nii kanadapa idyaun na'iki ikazowautapan nii King kawan karikaonan na'iki karikaonanu'o nii.

Jesus wa'atin daua'o

⁶ Udauna'an angel kian o'ati, "Ipai wuru'u parada-karu kidaz puabataniaz naa kida mishi'o wuru'u, na'iki marii kizi umishida-kaao. Na'iki Naobanai Tominkaru taa'oraz padoronaa paprophetinnao ati, dyuudan pa'angelin, uaida-kida kizi pa-poitorunao ati kanom sha'apan nii kadimana'a naa."

⁷ "Uabata!" Jesus kian, "Kadimana'o ni'i naa o'wa'atin. Konaukia'o nii wunaou'u izo'atiinaouz ipai parada-karu kida, saada-kariwai kidaz di'oraz kaarita ida'a'a, kai'o na'iki diina'iti'o daua'oraz kida'a."

⁸ Ogaru John, abata'oraz na'iki tukapa'oraz ipai wuru'u aimaakan kida sha'apa'oraz. Oipaian dauna'an oabatapan na'iki otupakan kidaz, owashatinan oawun baara ikinapa, angel aida'oraz o'ati ipai aimaakan kida kanaapu'u, ukidiba daz-aba'a, otaapa'azon idi'i naa uruu umanawunu'o nii. ⁹ Upu'u mazan ukian o'ati, "Mana'a pusha'apata'ana'a na'apa'o! Ogaru poitorui karikaonan na'apa pukawan, na'iki pu'inawuzunao prophetnao kawan, na'iki ipai pidannao kawan izo'atiinaouz saada-karawaiz di'ora'a kaarita ida'a'oraz. Tominkaru pa'an putaapa umanawunu'o nii."

¹⁰ Udauna'an ukian o'ati, "Mana'a pa'i putaapa'a naa mashaa wuru'u saada-kariwaiz, di'ora'a kaarita ida'a'orazu'u, kadimana'o ni'i naa usha'apan kida. ¹¹ Ukau'an ipai pidannao sha'apaapa'o oia'o, marii kizi pakawan isha'apaapan oia'o, na'iki pidannao sha'apaapa'o dikauda kida'o kachama'idiiki kida'o aimaakan kida aona'oraz ukaimanan kida, marii kizi pakawan isha'apaapan kidaz. Na'iki pidannao sha'apata'o kaiman kida'o aimaakan, marii kizi pakawan isha'apatan kaiman kida'o aimaakan. Na'iki ipai pidannao kaimanainao, marii kizi pakawan imashaa-pan kaiman."

¹² "Uabata!" Jesus kian, "Kadimana'o ni'i naa o'wa'atin! O'na'akan nii owinipa kida okawinipinaata-kinaa nii ipai pidannao isha'apatanii kida kawana'ati. ¹³ Ogaru Alpha na'iki Omega, wuru'u kiwiini'oraz na'iki dawu'itiini'oraz, sakadin-kizaiz na'iki utokonnuz."

¹⁴ Konaukia'o nii wunaou'u chikainaouz pakamichan za'aba'i kida kaiman. Turuu ukau'an imorotan paniinom kida ida'an Donoi nazo iti na'iki turuu inikan akai wuru di'iki'i paoribai taa'oraz kakupa-kinai. ¹⁵ Mazan wunaou'u, aona'o nii imorota-kida-kaao Donoi nazo iti, madoronaa-daunu'oraz itaapan pananaa, wunaou'u marunao-tinpainauz. Na'iki pidannao kiaapaakainao mamazidaakadaun, pidannao zowiainao ba'oran pidannao, pidannao dawukainao toma-kariwai aimaakannao ati, na'iki ipai pidannao mariidinauzonao sha'apaapauzonauz oia'o.

¹⁶“Ōgaru, Jesus, tawuru'u dyuuda'oraz da'i ò'angelin kakuwaapa'o nii ipai wuru kida dau'a'a unao ati, ipai choochi kida kawana'ati. Ōgaru David Takaan-daun na'iki ōgaru chaapi'iki'o wizi kanada'oraz.”

¹⁷Doronai na'iki Daiaroi* kian, “Puwa'ati'i naa!” Ipai pidannao abatainao di'ora'a, marii kizi kapam ikian “Puwa'ati'i naa!” Na'ia'oram pidan maaradako'o, marii uwa'atin uzaamata kizi mawinipinaa-daun wunu wuru'u taa'oraz kakupa-kinai.

Ubaukapan naa kakinaowapa-kinai kida kowaada'azoo-kao

¹⁸Ōgaru John, kaimanaiman ōkakinaowan ipai pidannao abatainaouz kuwai kida kai'oraz na'iki diina'iti'o ni'oraz zii usha'apan kida daua'oraz, ōsaadaniaz di'ora'a kaarita ida'a: Na'ia'oram pidan pana'ada'o powa'a zii kidaz, powa'a'o nii zii Tominkaru pataka'utan uruu, wuru idi'i 7 pataka'utin-kinai kidaz, kowaada-kariwai da'a'a kaarita ida'a. ¹⁹Na'iki na'ia'oram pidan so'ota'o bauda'apa saada-kariwai di'ora'a kaarita di'iki'i, aona'o nii Tominkaru taapadan unikan akai utaa'azooniaz, paoribai taa'oraz kakupa-kinai akaz, na'iki aona'o nii utaan pidan wiizi ni'oraz utaa'azon kaimana'o donoi nazo ia'oraz, uruu kida wuru'u kowaada-kariwaiz di'ora'a kaarita ida'a.

²⁰Pidan kakuwaapa'oraz wuru kida dau'a'a kian, “Mishi, kadimana'o ni'i naa ōwa'atin!”

Amen! Puwa'ati'i naa, wanaobanaa Jesus!

²¹Marii kizi Naobanai Jesus aidan pakamarainapanun ipai papidanannao ati. Marii kizi una'apan karikaonan.

*22:17 *Daiaroi*: Kaznizo-dani daiaro ni'o wuru'u.